

سمکۆنامه (وهشانی 1)

ته‌واوی ئەو زانیارییه پهیوه‌ندیدارانیه که رێکخراوی
کوردیپیدیا ئەرشیفی کردوون و باس له سمکۆ و شۆڕشی
شکا‌ک ده‌که‌ن

به‌شه‌کانی ئەم بایندهره 206 تۆمار به‌م زمانانه له‌خۆده‌گریت:
کوردی ناوه‌راست | عربي | Türkçe | English | Kurmancî | فارسی
| هه‌ورامی | Deutsch | کرمانجی | Azərbaycanca | Catalana
| Fins | Français | Italiano | Português | Svenska |

ئاماده‌کردنی: رێکخراوی کوردیپیدیا
رۆژی ده‌رچوون: 2026-08-12

ژماره‌ی باب‌ه‌ت	ئەرشیفوانانی به‌شداربوو له‌م به‌ره‌مه‌دا
69	هه‌ژار کامه‌لا
26	هاوړی باخه‌وان
24	سارا کامه‌لا
21	ئاراس حسۆ
12	شادی ئاکۆپی
7	سارا سه‌ردار
6	ئه‌سه‌ده هه‌ورامی
6	زریان عه‌لی
6	سه‌ریاس ئه‌حمه‌د
5	رۆژگار که‌رکووی
3	زریان سه‌رچناری
2	به‌ناز جۆلا
1	هوما‌م تاهیر
1	فه‌ژن کشتۆ
1	کامه‌ران ئاکره‌بی
1	کشمیر که‌ریم

رێکخراوی کوردیپیدیا بۆ کۆکردنه‌وه‌ی زانیاری ده‌رباره‌ی کوردستان و کورد

<https://www.kurdipedia.org>

2008 - 2026

سمکۆنامه (وهشانی 1)

ته‌واوی ئه‌و زانیارییه‌ په‌یوه‌ندی‌دارانه‌یه‌ که‌ رێک‌خراوی کوردیپیدیا ئه‌رشیقی
کردوون و باس له‌ سمکۆ و شوێشی شکاک ده‌که‌ن

به‌شه‌کانی ئه‌م باینده‌ره‌ 206 تۆمار به‌م زمانانه‌ له‌خۆده‌گریت:

کوردی ناوه‌راست | عری | Türkçe | English | Kurmancî | فارسی | هه‌ورامی | Deutsch |
کرمانجی | Azərbaycanca | Catalana | Fins | Français | Italiano | Português | Svenska |

ئاماده‌کردنی: رێک‌خراوی کوردیپیدیا

رۆژی ده‌رچوون: 2026-08-12

ئهرشیفوانانی به‌شداربوو له‌م به‌ره‌مه‌دا ژماره‌ی باب‌ه‌ت

69	هه‌ژار کامه‌لا
26	هاوړی باخه‌وان
24	سارا کامه‌لا
21	ئاراس حسۆ
12	شادی ئاکۆپی
7	سارا سه‌ردار
6	ئه‌سه‌ده‌ هه‌ورامی
6	زریان عه‌لی
6	سه‌ریاس ئه‌حمه‌د
5	رۆژگار که‌رکووی
3	زریان سه‌رچناری
2	به‌ناز جو‌لا
1	هومام تاهیر
1	فه‌ژهن کشتۆ
1	کامه‌ران ئاکره‌یی
1	کشمیر که‌ریم

رێک‌خراوی کوردیپیدیا بۆ کۆکردنه‌وه‌ی زانیاری ده‌رباره‌ی کوردستان و کورد

<https://www.kurdipedia.org>

2008 - 2026

ناوهڕۆک

3	 ناوهڕۆک
11	 چه‌ند وته‌یه‌ک
12	 ب‌لاوکراوه‌کانی کوردیپیدیا
16	 ده‌رباره‌ی کوردیپیدیا
18	 کوردی ناوه‌راست
20	 ئاوێدانه‌وه‌یه‌ک له‌و میژوووه‌ی موجته‌بای برزویی ده‌یشیوئێ
25	 ئیسماعیل ئاغای سماییل شیخ عوسمان ئه‌فه‌ندی
27	 ئه‌بولقاسمی لاهوتی ره‌وتی سیاسی و په‌یوه‌ندی به‌ جوولانه‌وه‌ی سمکۆی شکاکه‌وه
30	 ئه‌و شۆرشگیریه‌ی کورد-له‌منیشه‌وه‌ چه‌ند تێبینی یه‌ک له‌ سه‌ر (سمکۆ)
32	 بارودۆخی ئێران و شۆرشێ سمکۆی شکاک
36	 بزافین سمکۆی شکاک 1926-1919
39	 بێکه‌سی کورد له‌ لوله‌ی تفه‌نگه‌که‌ی سمکۆی شکاک-ه‌وه‌ !
43	 به‌ژداریکردنی ه‌ۆزی ه‌هرکی له‌ شۆرشێ سمکۆی شکاکدا
46	 به‌سه‌ره‌اتی رێبه‌ری ئه‌فسانه‌یی سمکۆی شکاک
52	 پاشماوه‌ی مالی باییری سمکۆی شکاک له‌ ته‌وریز
55	 په‌یوه‌ندی سیاسی سمکۆ له‌ گه‌ل ئینگلیزه‌کان له‌ ئاوێنه‌ی به‌لگه‌نامه‌کانی وه‌زاره‌تی کاروباری ده‌ره‌وه‌ی به‌ریتانیادا
64	 تێلێگرامی وه‌زیری ده‌ره‌وه‌ی حکوومه‌ت بۆ ب‌الیۆزی فارس له‌ ئه‌سته‌مبول
66	 جارێکی تر سمکۆ ناچیته‌وه‌ سه‌ر خوانی مردن
68	 جوگرافیای میژووپی عه‌شیره‌تی شکاک
71	 جوولانه‌وه‌ سیاسی و سه‌ربازیه‌کانی سمکۆی شکاک
73	 جه‌سته‌ی سمکۆی شکاک له‌ به‌رده‌م سه‌ربازانی ئێران له‌ شاری شنۆ له‌ 1930-07-21
76	 جه‌عفه‌ر ئاغای شکاک
79	 جه‌عفه‌ر ئاغای شکاک و جه‌نگاوه‌ره‌کانی 1913
81	 جه‌عفه‌ر ئاغای شکاک و سی‌که‌سی تاوانبار به‌تاوانی سنوور به‌زاندن
83	 چ باکمه‌ کوره‌ که‌چه‌له‌ کاکمه‌ کاک، خۆم ناگۆرمه‌وه‌ به‌سمکۆی شکاک
84	 چۆن ده‌ستی کورد چه‌ند جار به‌ زاغی عوسمانیدا چوو- کولاندنه‌وه‌ی چه‌ند برین
92	 خ‌الۆ قوربان ه‌ه‌رسینی ک‌ن بوو و ب‌وچی له‌ کۆتاییدا چوو ه‌ شه‌ری ئیسماعیل ئاغای شکاک؟
95	 خ‌وتینه‌وه‌یه‌ک ب‌ۆ کتیی “جوگرافیای میژووپی عه‌شیره‌تی شکاک.. ر‌ۆلی له‌ بزوتنه‌وه‌ی کوردایه‌تیدا”
103	 خه‌باتی گه‌لی کورد له‌ یاداشته‌کانی ئه‌حمه‌د ته‌قیدا! لا‌به‌ره‌یه‌ک له‌ شۆرشه‌کانی شیخ مه‌حمود و سمکۆ و ه‌ه‌ستانه‌وه‌ی ره‌واندن
106	 د‌وای شه‌هیدبوونی ئیسماعیل ئاغای شکاک، ه‌یژه‌کانی داگیرکه‌ر ب‌ی ر‌یزی به‌ پیاوماق‌ولانی شاره‌کانی ر‌ۆژه‌لاتی
108	 کوردستان ده‌که‌ن
110	 سماییل ئاغای سمکۆ له‌ گه‌ل یه‌کێک له‌ مناله‌کانی
113	 سماییل ئاغای شکاک - سمکۆ؛ ر‌یبه‌ری شۆرشگیر و سه‌ربه‌خ‌وخ‌وازی گه‌لی کورد
115	 سماییل ئاغای شکاک (سمکۆ) ک‌اتی شه‌هیدبوونی
118	 سمکۆ (ئیسماعیل ئاغای شوکاک) و بزوتنه‌وه‌ی نه‌ته‌وايه‌تی کورد
118	 سمکۆ ئاغای شکاک ناسیۆنالیستیکێ ئازا و بیرفراوان بوو

- 125.....سمکۆ و رڭار کردنی کریستیانیه کان
- 127.....سمکۆی شکاک
- 137.....سمکۆی شکاک
- 144.....سمکۆی شکاک بۆ مارشیمۆنی کوشت؟
- 146.....سمکۆی شکاک له نێوان رق و بێزاری داگیرهانی کوردستان، و تانه و توانجی خۆنیدهواری خۆی!
- 150.....سمکۆی شکاک له تهرازووی ناسیۆنالیزی کوردی و خێله کی دا
- 154.....سمکۆی شکاک و مارشه معوون
- 158.....سمکۆی شکاک، دیپلۆمات و شۆرشگێڕو خاوهن بیرێکی فراوان، خهونی دامهزراندنی دهوله تێکی کوردی هه بووه...
- 163.....سمکۆی شکاک؛ باوکی ناسیۆنالیزی کورد
- 166.....سمکۆی شکاک؛ داخوازی سه ره به خۆی و ره تکر دهنه وه ی کارگێڕی ناوچه یی به شی 1
- 169.....سمکۆی شکاک؛ شۆرشگێڕێک له رڭای سه ره به خۆی کورد؛ به شی 01
- 173.....سمکۆی شکاک؛ شۆرشگێڕێک له رڭای سه ره به خۆی کورد؛ به شی 02
- 177.....سمکۆی شکاک؛ شۆرشگێڕێکی سه ره به خۆیخواز
- 182.....سمکۆی کوردان و مار بڭنیا مڭن شیمۆنی ئاسۆری
- 193.....سڭ پیاوی سه یر و سه مه ره؛ سه ید فه ره هاد، لۆرڭنڭس عه ره بستان، سمکۆ
- 195.....سڭ وڭنه ی ده گمه نڭ سمکۆی شکاک
- 198.....سه ردانی ئه ئمانیه کان بۆ لای سمکۆی نه مریان له قتوور کردبوو، سالی 1912
- 200.....سه رکرده یی کی سوپای ئیرانی له (ورمڭ) له گه ل سمکۆی شکاک و جه نگا وه ره کانی
- 203.....شۆرش و پڭوڭستڭی هه نگا و نان بۆ پڭشخستڭی کولتوور
-عه لیار: سمایل ئاغا هاوکات له گه ل کاری داکوکی له خه لک و ولاته که ی کاری فه ره هڭی و کوومه لایه تڭشی بر دۆته پڭش،
- 206.....هاوکات نه ک له دوو قوئاغی
- 211.....عه مه رخانی شکاک؛ له سه ره له دانی سمکۆه تا کو ماری کوردستان 1906-1946
- 213.....له یادی 95 ساله ی شه هیدکرانی سه رکرده ی نه ته وه یی سمکۆی شکاک
- 216.....مار شه معوون
- 218.....نامه یه کی توندی سمکۆی شکاک بوو ده سه لاتدارانی عوسمانی
- 221.....نامه یه کی گرڭی مڭو و یی شه هیدی سه رکرده ی کورد سمکۆی شکاک بۆ شڭخ مه حمودی حه فید
-نامه یه کی ماسته ره سه ره جوولانه وه سیاسی و سه ریازییه کانی سمکۆی شکاک له زمانی سه رچاوه ئیرانییه کانه وه تاوتوی
- 225.....کرا
- 228.....هادی عه زیزی: سمکۆی شکاک کو تڭیری بیرۆکه یه کی نه ته وه یی و سیاسیه
- 234.....هونه رمه ندی نه ته وه یی شۆرش ئاهی خه ریکی دارڭشتڭی په یکه ری رڭبه ری نه ته وه یی سمکۆی شکاکه
- 236.....هه دبه ئڭسماعیل ئاغای شکاک
- 238.....هه مزه ئاغای ئالوس و سمکۆی شکاک
- 241.....هه وله کانی سمکۆی شکاک بۆ به ره وڭڭش بر دنی بواری خۆڭڭدن و رۆژنامه گه ری
- 248.....وانه یه ک بۆ په ندوه رگرتن له راستیه کانی مڭو و؛ سمکۆی شکاک و بیره وه ری تالی کوژرانی مارشیمۆنی ئاسووری!
- 254.....وتارڭکی سه رکرده ی مه زنی کورد، سمکۆی شکاک
- 257.....وڭنا کردنی کورد له مڭو و نووسی فارسیدا، نموونه ی سمکۆ
- 259.....کورد له به لگه نامه کانی به رڭتانیدا
- 261.....کوردانی شکاک له گوڭدی قوتوری شارۆچکه ی سه ئماس، له سالی 1900
- 263.....کوردانی هۆزی شکاک له کاتی هه لپه رکڭدا سالی 1919
- 265.....کورانی سمکۆی شکاک
- 268.....یه که م رۆژنامه ی کوردی له ئیران
- 288.....یه که م رۆژنامه ی کوردی له کوردستانی ئیراندا
- 293.....یه که مڭن دامه زراوه و خۆڭڭڭڭه ی کوردی له رۆژه لاتی کوردستان

295..... کرمانجی

- 298..... سمکۆن شکاک و شۆره‌شا وی د به‌لگه‌نامه‌ی ئێرانیدا
301..... سه‌ره‌لدانا قه‌هره‌مانی کورد سمکۆن شکاک 1930-1921
303..... هه‌دییه‌ ئیسماعیل ئاغا شکاک

305..... KURMANCÎ

- 308..... 72 saliya şehîdbûna Îlderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)
311..... 93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin
316..... 95 sal biser kuştina rêberê kurd SIMKOYÊ ŞIKAK re derbas dibin
328..... Cenazeyê şehîd Îsmâîl Axa Şekakî (Simko) di sala 1930'an de
331..... Daxwaz bo guherîna navê şeqama Simkoyê Şikak, yan derswergirtin ji rastiye'n dîrokê?!
339..... DI SEDSALA 20'AN DE KURDISTAN Û SÎNOR CILD I-II
341..... Emerxanê Şikak; Ji serhildana Simko heta Komara Kurdistanê (1906-1946)
347..... Îsmâîl Axayê Simko di sala 1913 an de li ber gola Wanê
352..... Ji Simko heya Qasimlo!
359..... Kêliya ku rêberê şehîd "Simko Axa Şikak" berî 96 salan giheşte bajarê Silêmaniyê
363..... Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak
373..... Li Herêma Kurdistanê nîqaşên der barê Simkoyê Şikak didomin
379..... Li Ormîyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin
382..... Rojnameya Kurdî û hizrên Simkoyê Şikak
392..... Serpêhatîya rêberê evsaneyî Simkoyê Şikak
398..... SIMKO
403..... Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de
407..... Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd
411..... Simkoyê Şikak; Daxwaza serxwebûn û redkirina rêveberiya herêmî – beşa 1em
416..... Simkoyê Şikak; Daxwaza serxwebûn û redkirina rêveberiya herêmî – beşa 2yem
422..... Simkoyê Şikak; Şoreşgerekî di rêya serxwebûna kurd de - Beşa 1
428..... Simkoyê Şikak; Şoreşgerekî di rêya serxwebûna Kurd de - Beşa 2
434..... Simkoyê Şikak; Şoreşgêrekî serxwebûnxwaz
441..... Stranek li ser kuştina Cewahirxanima hevjinê Simkoyê Şikak
445..... Stranek li ser kuştina Simkoyê Şikak
449..... Wêneyên nû yên Simkoyê Şikak û malbata wî hatin dîtin

454..... هه‌ورامی

- 457..... پیلانه‌و کوشته‌ی سمکۆ شکاک
459..... پێمانو د‌ئسۆزی سمکۆ شکاک پهی ره‌زاخانی
461..... سمکۆ شکاک نه‌خشه‌ک‌بشو‌کو‌ششی نه‌ته‌وه‌ی کوردی جه‌ سه‌ره‌تاو سه‌ده‌ی و‌یسه‌مینه
463..... سمکۆ شکاک و‌ ره‌گ‌ارییه‌کی له‌ ک‌ستانی
465..... سمکۆ شکاک و‌ کاری فه‌ره‌نگی
467..... عاسو‌قه‌له‌مه‌روی سمکۆ شکاک

469..... ENGLISH

- 472.... A Kurdish Warlord on the Turkish-Persian Frontier in the Early Twentieth Century: Isma`il Agha Simko

476.....	Abdullah Beg Benari
478.....	Clarification from Muna Yakus
	Identity, Politics, Organization: A Historical Sociology of the Democratic Party of Iranian Kurdistan and the
481.....	Kurdish Nationalis
484.....	Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 2/4
488.....	KURDS BETWEEN TWO WORLD WARS (1918 – 1941)
497.....	Nationalism or Tribalism? Simko's Revolt
500.....	Simko and Dr. Wilder Ellis
503.....	Simko Shikak
508.....	Simko Shikak, an Independent Revolutionary Figure
515.....	Simko Shikak: A Kurdish Leader in a Time of Upheaval
520.....	Simko Shikak; A Revolutionary Figure for the Independence of the Kurds – Part 1
526.....	Simko Shikak; A Revolutionary Figure for the Independence of the Kurds - Part 2
532.....	The Clash of Empires and the Rise of Kurdish Proto-Nationalism, 1905–1926
534.....	The Clash of Empires and The Rise of Kurdish Separatism
536.....	The Kurdish image in statist historiography: the case of Simko
539.....	The Political Development of the Kurds in Iran
541.....	The Political Development of the Kurds in Iran: Pastoral Nationalism
543.....	The Political, Cultural, and Military Re-Awakening of the Kurdish Nationalist Movement in Iran
545.....	The Story of the Legendary Leader Simko Shikak
552.....	FRANÇAIS
555.....	Simko Shikak
561.....	DEUTSCH
564.....	Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4
568.....	Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4
574.....	Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 4/4
579.....	عربي
582.....	إستقبال سمكو اغا شكافي في مدينة السليمانية 1923
584.....	أسد جبال كردستان الذي أرعب ثلاث إمبراطوريات
587.....	إسماعيل آغا الشكاكي - سمكو
594.....	إسماعيل آغا سمكو أمير الحرب الكردي على الحدود التركية - الفارسية في بداية القرن العشرين (1)
605.....	إسماعيل آغا سمكو أمير الحرب الكردي على الحدود التركية - الفارسية في بداية القرن العشرين (2)
628.....	آغا بطرس سنحاريب القرن العشرين
630.....	إنه الثائر الكوردستاني (سمكو شكاك) يا سيد تيري بطرس
643.....	البدائيات الاولى للثائر الكردي سمكو في كردستان ايران حتى الحرب العالمية الاولى (1895-1914)
645.....	البطل الكردي العظيم : سمكو آغا الشكاكي
649.....	البطل الكوردي سمكو آغا شكاك
651.....	الجانب الغير اللائق من التاريخ الكردي
654.....	الجنمان الطاهر للشهيد إسماعيل آغا الشكاكي (سمكو) بين يدي جلاوة النظام الفارسي في سنة 1930
656.....	الطائفة النسبورية.. من الهرطقة الدينية إلى الهرطقة التاريخية 1-5
662.....	العلاقات الكردية الكلدو- آشورية- السريانية

- 668..... الكورد في الوثائق البريطانية
- 671..... توضيح من الدكتور منى ياقو
- 673..... ثورة سمكو ودور العشائر الكردية الإيرانية
- 675..... حركة سمكو
- 677..... حركة سمكو في كردستان إيران وأثر القوى الاستعمارية حتى عام 1930
- 679..... حقيقة الغدر وتصفية الزعامات الكردية: الشيخ عبد السلام البارزاني وسمكو الشكاك
- 683..... دراسات في تاريخ إيران الحديث والمعاصر
- 688..... رجال قبيلة (شكاك) الكردية
- 690..... سمكو (إسماعيل باشا) الشكاكي وشقيقه الأصغر خورشيد
- 692..... سمكو آغا الشكاكي
- 696..... سمكو آغا الشكاكي: القائد المظلوم في مقصلة المؤامرات الدولية والذرائع التاريخية
- 699..... سمكو شكاك
- 705..... سمكو شكاك في وثائق الحكومة العراقية
- 707..... سمكو شكاك، ثائر كوردستاني أربع محتلي كوردستان وأذنانهم في حياته ومماته
- 711..... سمكو شكاكي
- 716..... سمكو شكاكي .. قائد استقلالي وثار ضد الظلم والاستعباد
- 719..... سمكو شكاكي... أسطورة كردية بامتياز
- 724..... سورما خانم ومشكلة التأشور في تاريخ العراق 1/ 2
- صفحات من تاريخ اثوري كوردستان ابان الحرب العالمية الاولى (تحقيق تاريخي عن اغتيال الزعيم الاثوري بنيامين مار شمعون من خلال النص)
- 728..... صورة من التاريخ
- 730..... غزوة سمكو آغا شكاكي على الأيزيدية و ((رواية شيخ رشكي))
- 732..... قصور الرؤيا في خطاب المثقف الأشوري حبال الموضوع الكردي
- 735..... كردستان الشرقية، دراسة في الحركة التحررية القومية فيما بين الحربين 1918-1939
- 740..... لحظة وصول القائد الشهيد "سمكو آغا شكاك" الى مدينة السليمانية قبل ستة وتسعين عاما لمقابلة الشيخ محمود الحفيد ملك كوردستان
- 742..... نبذة عن عشيرة (شكاك) الكوردية
- 743..... نضال القائد الكردي إسماعيل آغا شكاك (سمكو) في كردستان إيران (1887-1930)
- 746.....
- 756..... فارسی**
- 759..... اسماعیل آقا شكاك
- 766..... پسران سمكو شكاك
- 767..... خالو قربان هرسینی چه کسی بود و چرا به جنگ اسماعیل آقا شكاك رفت؟
- 769..... سمكو همراه با سورمه خواهر مارشیمون و نیکیتین سفیر روسها
- 770..... سمکوی شكاك و مایکل جافکشفیلی، سال 1916
- 771..... سه مرد عجیب؛ لورنس - سیمیتقو - سید فرهاد
- 773..... شكاك
- 777..... گفتگوی حبسه خانی نقیب و سمكو آقا شكاك
- 779..... مسئله‌ی اسماعیل آقا سمكو در آذربایجان و موکریان
- 781..... مطالعات کردی - جلد 1
- 783..... واکاوی عوامل موثر در شورش دوم سمكو (1305)
- 785..... TÜRKÇE**

1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAYCAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT	
788.....	AŞİRETLERİ
790....	İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)
793.....	İran Kürtlerini Yakından Tanımak
802....	Martin Van Bruinessen/ 20. Yüzyıl Başında Türk-İran Sınırında Bir Kürt Müttegallibe: Simko İsmail Ağa
830.....	Mihemed Salih Qadirî'nin Emerxanê Şikak, Ji Serhildana Simko heta Komara Kurdistanê kitabı çıktı
834.....	Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey
836.....	MİLLÎ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925
838.....	Millî Mücadele Döneminde Şırnak
840.....	Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme
842.....	ŞİKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NİN FAALİYETLERİ
844.....	Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri
847.....	Simko Ağa (İsmail Ağa Şikaki)
852.....	SİMKO AĞA İSYANININ TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (1905-1930)
854.....	Simko Shikak
859.....	Simko yê Şikak ın Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü
860.....	Simkoyê Axaye Şikak 1
870.....	Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti
TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ TALEBİ'NİN	
874.....	HAKLILIĞI
876.....	Yüzyıl Başında Türk-İran Sınırında Bir Kürt Müttegallibe: Simko İsmail Ağa
879.....	SVENSKA
882.....	Simko Shikak
892.....	ITALIANO
895.....	Simko Shikak
903.....	FINS
906.....	Simko Shikak
912.....	AZƏRBAYCANCA
915.....	İsmayıl ağa Şəqaqi
919.....	PORTUGUÊS
922.....	Simko Shikak
928.....	CATALANA
931.....	Ismail Agha Shikak
941.....	لیستهی ئاماژه کاری ناو و شوێنه کان.
974.....	سەرچاوه کان

چه‌ند وته‌یه‌ک

ئه‌مه‌ی به‌رده‌ستتان، باینده‌ریکی رێکخراوی ته‌واوی ئه‌و زانیارییه‌ په‌یوه‌ندیدارانیه‌ که رێکخراوی کوردیپیدیا ئه‌رشیی کردوون و باس له‌ سمکۆ و شوێشی شکاک ده‌که‌ن.

له‌م باینده‌ره‌دا ره‌چاوی ریزه‌ندی ئه‌لفویتی پۆل و سه‌رباسه‌کان کراوه‌، پاشان زمان و شیوه‌زمانه‌کان. تۆماره‌کان به‌ی پێ توانا و ده‌ستکه‌وتنی زانیاری، پێناسیان نووسراوه‌، وێنه‌ و فایلێ پێ. دی. ئیف ئه‌گه‌ر ده‌ستمان که‌وتبێت خراوه‌ته‌ پāl تۆماره‌که‌یه‌وه‌. هه‌روه‌ها هه‌ر میتاداتایه‌کی تری پێویستیش وه‌ک پاشکۆ له‌گه‌ڵ تۆماره‌کاندا دانراون.

له‌گه‌ڵ هه‌ر تۆمارێک (ئه‌گه‌ر باینده‌ره‌که‌ دیجیتāl بوو) لینکی هه‌یه‌، ئه‌و لینکه‌ گرێدراوه‌ به‌ تۆماره‌که‌وه‌ له‌سه‌ر ماله‌په‌ری کوردیپیدیا، بابه‌ته‌کان هه‌ندیکجار گۆرانکاریان به‌سه‌ردادیت و باشت ده‌کړن، میتاداتا، وێنه‌ و فایل په‌یوه‌ندیداریان ده‌خړیه‌سه‌ر، بۆ ئه‌وه‌ی له‌ دوا ڤیژنی ئه‌و تۆماره‌ ئاگاداریت، کلیک له‌ بابه‌ته‌که‌ بکه‌ و له‌ ماله‌په‌ری کوردیپیدیا بیکه‌ره‌وه‌.

له‌ کۆتایی هه‌ر بابه‌تیکدا، وێنه‌ی کویک ریسپۆنس هه‌یه‌، ئه‌م وێنه‌یه‌ که‌ به‌ مۆبایل سکیڤ ده‌کړیت، یه‌کسه‌ر ده‌تباته‌ سه‌ر بابه‌ته‌که‌ له‌سه‌ر ماله‌په‌ری کوردیپیدیا تاوه‌کو زانیاری زۆتر ببینیت.

هه‌ندیک بابه‌ت په‌یوه‌ستکراوه‌ به‌ بابه‌تی تروه‌، بۆ نمونه‌ نووسه‌ر به‌ په‌رتووکه‌ کانیه‌وه‌، یان هه‌ندیک بابه‌ت فایل په‌یوه‌ندیداری له‌گه‌ڵه‌، ئه‌وانه‌ لێره‌دا پیشان نه‌دراون و بۆ بینینیان ده‌بێت له‌ ماله‌په‌ری کوردیپیدیا ده‌ریان بکه‌یت.

ئه‌م په‌رتووکه‌ به‌شیوه‌یه‌کی ئۆتۆماتیکی له‌ به‌رنامه‌یه‌کی کۆمپیوته‌ری تایبه‌ت به‌ رێکخراوی کوردیپیدیاوه‌ ئافرێندراوه‌.

به‌هیوای ئه‌وه‌ی ئه‌م باینده‌ره‌ زۆتر و پاکژتری بکه‌ن و به‌زووترین کات وه‌شانیکی تر بکه‌ینه‌ به‌رده‌ستی ئێوه‌ی به‌رێز..

ئه‌م باینده‌ره‌، سه‌رئه‌نجامی کاری به‌رده‌وامی چه‌ند ساڵه‌ی ئه‌رشیفوانانی کوردیپیدیا. به‌بلاوکردنه‌وه‌ی ئه‌م به‌ره‌مه‌ کوردیپیدیا هیچ ده‌ستکه‌وتنی ماددی په‌یداناکات. تکایه‌ له‌ کاتی سوودوه‌رگرتن له‌م باینده‌ره‌ له‌ تۆزینه‌وه‌ و نووسینه‌کانتاندا، ئاماژه‌ به‌ ناوی ئه‌م باینده‌ره‌، ژماره‌ی وه‌شان، سالی ده‌رچوون و کوردیپیدیا بکه‌ن.

گرنگه‌ ئه‌وه‌ بگووتریت که‌ ئه‌م باینده‌ره‌ لیکۆلینه‌وه‌ نییه‌! ته‌نها کۆکردنه‌وه‌ی زانیارییه‌ وه‌ک سه‌رچاوه‌یه‌ک بۆ لیکۆلینه‌وه‌ په‌یوه‌ندیداره‌کان به‌م بابه‌ته‌وه‌.

سوپاس.

رێکخراوی کوردیپیدیا

<https://www.kurdipedia.org>

contact@kurdipedia.org

12-08-2026

بلاوکراوه کانی کوردیپیدیا

#	ناوی په‌رتووک	زمان	ژماره‌ی وه‌شان	لاپه‌ره‌کان - A4	بابه‌ت	پۆژی ده‌رچوون
54	قاسملوونامه - وه‌شانی 1	کوردی ناوه‌پاست	1	1.164	300	2026-07-07
53	پهلویان کتیییک پر له چه‌واشه‌کاری میژووی	کوردی ناوه‌پاست	1	24	1	2025-09-14
52	ئه‌تله‌سنامه - وه‌شانی 2	کوردی ناوه‌پاست	2	436	300	2025-02-18
51	پۆی رووداوه‌کانی شنگال له ییشخستی دۆزی کورد	کوردی ناوه‌پاست	1	86	0	2024-12-03
50	فهللی-نامه - وه‌شانی 1	کوردی ناوه‌پاست	1	1.720	745	2024-11-08
49	زمانی کورد، بگونجینه بو 0 و 1	کوردی ناوه‌پاست	1	138	0	2024-10-28
48	ژبنانامه - وه‌شانی 2	کوردی ناوه‌پاست	2	448	258	2024-09-16
47	مه‌ته‌لنامه - وه‌شانی 2 (دوو به‌رگ)	کوردی ناوه‌پاست	2	6.426	6.202	2024-09-03
46	شوئنه‌وارنامه - وه‌شانی 3	کوردی ناوه‌پاست	3	1.801	1.272	2024-08-29
45	کۆتبه‌رنامه - وه‌شانی 2	کوردی ناوه‌پاست	1	484	352	2024-08-28
44	سیاسه‌ت و یلانی زمان بو هه‌رنمی کوردستان	کوردی ناوه‌پاست	1	54	1	2023-08-19
43	لوژاننامه - وه‌شانی 2	کوردی ناوه‌پاست	2	1.425	339	2023-07-17
42	سایکس-پیکۆنامه - وه‌شانی 1	کوردی ناوه‌پاست	1	1.100	235	2023-04-07
41	سیقه‌رنامه - وه‌شانی 1	کوردی ناوه‌پاست	1	1.416	274	2023-03-25
40	وه‌رزنامه - وه‌شانی 3	کوردی ناوه‌پاست	3	1.106	1.351	2023-02-09
39	ئه‌نفالنامه - وه‌شانی 3	کوردی ناوه‌پاست	3	3.821	4.613	2023-01-26
38	ژنکوژنامه - وه‌شانی 4	کوردی ناوه‌پاست	4	105	122	2022-08-18

2022-08-18	698	501	2	عربي	37 شهدائنا في حرب ضد الدولة الاسلامية - داعش، الطبعة 2
2022-02-08	1.526	957	2	کوردی ناوه‌پاست	36 ئاراسنامه - وهشانی 3
2021-02-25	366	687	1	کوردی ناوه‌پاست	35 2020 نامه - وهشانی 1
2020-01-01	363	459	1	کوردی ناوه‌پاست	34 2019 نامه - وهشانی 1
2019-01-10	158	173	1	کوردی ناوه‌پاست	33 ژینگه نامه - وهشانی 1
2019-01-03	365	624	1	کوردی ناوه‌پاست	32 2018 نامه - وهشانی 1
2018-01-03	363	472	1	کوردی ناوه‌پاست	31 2017 نامه - وهشانی 1
2017-04-02	0	30	1	کوردی ناوه‌پاست	30 چۆنیتی به کارهتانی کوردیپیدیا
2017-01-22	348	208	1	کوردی ناوه‌پاست	29 2016 نامه - وهشانی 1
2016-09-26	0	20	1	عربي	28 دور احداث شنكال في تطوير القضية الكردية
2016-05-12	3.287	1.734	1	کوردی ناوه‌پاست	27 شههیدانی شه‌ری داعش - وهشانی 1هه
2016-01-01	339	153	1	کوردی ناوه‌پاست	26 2015 نامه - وهشانی 1
2015-09-17	9	11	1	کوردی ناوه‌پاست	25 یارینامه - وهشانی 1
2015-09-17	45	29	1	کوردی ناوه‌پاست	24 ناندینامه - وهشانی 1
2015-09-11	141	189	2	کوردی ناوه‌پاست	23 پاسۆکنامه - وهشانی 2هه
2015-09-10	2.075	1.219	2	کوردی ناوه‌پاست	22 هونه‌رنامه - وهشانی 2هه
2015-09-10	2.075	1.249	2	کوردی ناوه‌پاست	21 چالاکواننامه - وهشانی 2هه
2015-09-10	2.333	882	2	کوردی ناوه‌پاست	20 وینه نامه - وهشانی 2هه

2015-09-10	771	847	1	کوردی ناوه‌پاست	19 به‌لگه‌نامه - وهشانی 1هه
2015-09-09	1.191	901	1	کوردی ناوه‌پاست	18 ئامارنامه - وهشانی 1
2015-09-09	4.563	2.703	2	کوردی ناوه‌پاست	17 نووسه‌رنامه - وهشانی 2هه
2015-09-08	719	325	2	کوردی ناوه‌پاست	16 ب‌لاوکراوه‌نامه - وهشانی 2هه
2015-09-08	11.223	5.207	2	کوردی ناوه‌پاست	15 په‌رتووکنامه - وهشانی 2هه
2015-09-07	476	190	2	کوردی ناوه‌پاست	14 گه‌ینامه - وهشانی 2هه
2015-09-07	4.294	1.347	2	کوردی ناوه‌پاست	13 ناوانامه - وهشانی 2هه
2015-09-07	5.613	1.579	2	کوردی ناوه‌پاست	12 په‌ندننامه - وهشانی 2هه
2015-09-07	7.015	2.849	2	کوردی ناوه‌پاست	11 زبندانینامه - وهشانی 2هه
2015-03-14	92	58	2	کوردی ناوه‌پاست	10 داعشنامه - وهشانی 2هه
2015-02-01	191	136	2	کوردی ناوه‌پاست	9 کۆبانننامه - وهشانی 2هه
2015-01-22	2.957	1.347	2	کوردی ناوه‌پاست	8 شووتننامه - وهشانی 2هه
2015-01-21	536	353	2	کوردی ناوه‌پاست	7 ییشمه‌رگه‌نامه - وهشانی 2هه
2015-01-18	287	140	2	کوردی ناوه‌پاست	6 جاشنامه - وهشانی 2هه
2015-01-16	960	510	2	کوردی ناوه‌پاست	5 رێکخراوانامه - وهشانی 2هه
2015-01-15	5.035	1.859	4	کوردی ناوه‌پاست	4 هاوړتنامه - وهشانی 4هه
2015-01-11	285	172	2	کوردی ناوه‌پاست	3 براکوژینامه - وهشانی 2هه
2015-01-04	7.345	3.935	2	کوردی ناوه‌پاست	2 شه‌هیدنامه - وهشانی 2هه

2015-01-01	344	166	1	کوردی ناوهراست	1 2014 نامه - وهشانی 1
------------	-----	-----	---	-------------------	--

دهرباره‌ی کوردیپیدیا

بێناسه

کوردیپیدیا، پرۆژهیه‌که بۆ کۆکردنه‌وه‌ی ههر زانیارییه‌کی په‌یوه‌ست به‌ کوردستان و کورد و به‌هێوايه له پاشه‌ڕۆژدا بێیته‌ پر زانیاریترین سه‌رچاوه‌ی کوردی و به‌هۆیه‌وه به‌ئاسانی بزانریت: کێ، کێیه‌؟ و کوی، کۆیه‌؟ و چی، چیه‌؟...

رێکخراوی کوردیپیدیا ساڵی 2008 ز. له‌لایه‌ن (هاوڕێ باخه‌وان) هه‌و دامه‌زراوه‌. کوردیپیدیا وشه‌یه‌کی لێکدراوه‌ و له‌ کوردی و پیدیا پێکهاتوه‌. وشه‌ی پیدیا، وشه‌ی دووه‌می وشه‌ی لێکدراوی گریکی ئه‌نسیکۆپیدیا (encyclopedia) که‌ به‌واتای ناسین یان زانیی یخود زانیاری گشتی دێت. وشه‌ی کوردیپیدیا له‌وه‌وه‌ داتا‌شراوه‌ و ده‌کریت واتای کوردناسی، کوردیناسی یان کوردزانین یخود زانیاری کوردی بدات. بۆیه‌ که‌مجار وشه‌ی کوردیپیدیا له‌لایه‌ن دامه‌زرێنه‌ری کوردیپیدیاوه‌ ئافرێندراوه‌. سه‌رچاوه‌کانی کوردیپیدیا

-ئهو تۆمارانه‌ی که‌ هاوکارانی کوردیپیدیا له‌نیو مائه‌ره‌کانی ئنته‌رنێت ده‌یدۆزنه‌وه‌ و له‌یه‌کیک له‌ پۆله‌کانی کوردیپیدیا دا چر و پری ده‌که‌نه‌وه‌ و هه‌ندیک جاریش هه‌ولێ گۆڕینی رێنووسه‌ هه‌له‌کانی ده‌دریت و به‌شیوه‌یه‌کی درووست تۆماری ده‌که‌نه‌وه‌، به‌بێ ئه‌وه‌ی ده‌ستکاری ناوه‌ڕۆکی بابته‌کان بکری. ههر بابته‌یک له‌ ههر مائه‌ره‌یکه‌وه‌ وه‌ریگیریت، وه‌ک ئه‌مانه‌تێکی زانستی ناوی مائه‌ره‌که‌ له‌ لیستی سه‌رچاوه‌که‌دا تۆمارده‌ کریت. ”کوردیپیدیا، هه‌یج په‌یوه‌ندییه‌کی به‌ ویکیپیدیا و ههر رێکخراویکی تره‌وه‌ نییه‌، پرۆژه‌یه‌کی سه‌ربه‌خۆیه‌ و ئه‌رکیکی تایبه‌تی رێکخراوی کوردیپیدیا.

-ئهو بابته‌تانه‌ی که‌ میوانانی کوردیپیدیا بۆمان ده‌نێرن و له‌ رێی فۆرمی تۆمارکردنی بابته‌یکه‌وه‌ ئاماده‌ی ده‌که‌ن. ههر بابته‌یک له‌لایه‌ن ههر میوانیکه‌وه‌ به‌ده‌ستمان بگات، ناوی ئهو میوانه‌ ده‌بێته‌ سه‌رچاوه‌ی ئهو بابته‌. تکایه‌ ههر که‌سێک نایه‌وت ناوی له‌ لیستی سه‌رچاوه‌کانی کوردیپیدیا دا بێیت با ئاگادارمان بکاته‌وه‌.

-ئهو نامه‌ تایبه‌تیانه‌ی که‌ به‌ده‌ست کوردیپیدیا ده‌گه‌ن و په‌یوه‌ستن به‌ ژيان و کارنامه‌ی ئهو که‌سانه‌ی که‌ ده‌خوازن وه‌ک بابته‌یک بێنه‌ ئێو ئهم کوردیپیدیاوه‌.

-ئهو بابته‌تانه‌ی که‌ هاوکارانی کوردیپیدیا له‌ دوو توێی بلاوکراوه‌کاندا ئاماده‌ی ده‌که‌ن و چر و پری ده‌که‌نه‌وه‌ و پۆلێنی ده‌که‌ن.

-ئهو دیمانانه‌ی که‌ هاوکارانی کوردیپیدیا له‌گه‌ڵ که‌سانیکدا ئه‌نجامی ده‌ده‌ن، به‌ مه‌به‌ستی نووسینه‌وه‌ی بیۆگرافی که‌سێک، شوێنیک، رێکخراویک، بلاوکراوه‌یه‌ک یان ههر شتیکی تری په‌یوه‌ست به‌ کوردستان و کورد.

-ته‌واوی بابته‌کانی پۆلی رێکه‌وت و رووداو (کۆنۆلۆژیا) تا ساڵی 2010 ز. له‌ داتا‌به‌یسی هاوڕێنامه‌وه‌ وه‌ریگراوه‌، بڕوانه‌: هاوڕێنامه‌ بۆ میژووی کوردستان و کورد -دانانی: هاوڕێ باخه‌وان -چاپی یه‌که‌م -بنکه‌ی چاپ و په‌خشی سه‌رده‌م -زنجیره‌ (16) -چاپخانه‌ی روون -سلێمانی -1999 ز..

ههر تۆماریک بێته‌ نیو کوردیپیدیاوه‌، به‌ شیوه‌یه‌ک له‌ شیوه‌کان په‌یوه‌ندی به‌ کوردستان و کوردستانیاوه‌ هه‌یه‌، هه‌یج بابته‌یک له‌ ده‌ره‌وه‌ی ئهو ته‌وه‌رانه‌ تۆمار ناکریت. له‌و تێروانییه‌وه‌ هه‌ندیک جار ژيان و کارنامه‌ی که‌سێکی ناکورد ده‌بینیت، ئهو که‌سه‌ یان کوردناسه‌ و خاوه‌نی باسێکه‌ له‌سه‌ر کورد، یان کوردستانیه‌، یخود په‌یوه‌ندی به‌ رووداوی کوردستانیه‌وه‌ هه‌یه‌.

کوردیپیدیا، هه‌یج په‌یوه‌ندییه‌کی به‌ ویکیپیدیا و ههر رێکخراویکی تره‌وه‌ نییه‌، پرۆژه‌یه‌کی سه‌ربه‌خۆیه‌ و ئه‌رکیکی تایبه‌تی رێکخراوی کوردیپیدیا.

تکایه‌ ئه‌گه‌ر ههر زانیارییه‌ک له‌م داتا‌به‌یسه‌دا بۆ به‌رێژتان گونجاو نییه‌ و ناخوازن لێرده‌ا بێیت، ئه‌وا

کوردیپیدیا یی لی ئاگاداریکهنهوه. کوردیپیدیا هه زانیاری و وینهیه ک له هه سهراوهیه که وه وه بگریت، بۆ مه بهستیکی بازراگانی به کارینا هینیت. کوردیپیدیا بهرده وامه له سهرا پاکژکردنی بابته کان و وه گرپانی سانه کوچی و هه تاوییه کان بۆ سالی زایینی به شیوهیه کی درووست، تکایه له هه له و که موکوورتیه کانمان ببوورن. هه زانیارییه ک له کوردیپیدیا وه وه بگریت، پتیوسته ناوی سهراوه که یی و ناوی کوردیپیدیا له سهرا بنووسریت. مانیپهر و داتا به یسی کوردیپیدیا به دۆت نیت C- شارپ و SQL به تایبتهت بۆ ریکخراوی کوردیپیدیا ئاماده و به زمانه کراوه، بهرده وامیش له باشکردن و گه شه کردندایه. رۆژانه له سهرا دوو سیرقه ری جوودا به کهنه پی داتا و فایله کان ده کریت، تاوه کوو پارێزراوبن له هه هیرشیکی هاگه ره کان! مانیپهری کوردیپیدیا له سهرا براوسه ره کانی ئنته رنیت ئیکسپلۆره ر، فایه ر فۆکس، سه فاری، ئۆپهرا و گووگل کرۆم به ته واهه تی تیس کراوه و به بیکشیه کارده کات، تکایه ئه گه ر هه ر کیشیه کتان بوو ئه و ئاگادارمان بکه نه وه. به هۆی هه وه کانی هاوکارمان کاک (هه فال نه ژاد) هوه، کوردیپیدیا له رۆژی 2013-11-11 ز. بووه ریکخراویکی فه ری و له هه ولێر له فه رمانگه ی ریکخراوه ناحکومییه کان تۆمارکرا. لۆگۆی کوردیپیدیا به تایبته تی بۆ کوردیپیدیا له لایه ن کۆمپانیای لۆگۆ-له ف-ه وه درووستکراوه. کۆپی رایتی فه رمی هه یه و جگه له کوردیپیدیا یان ئاماژه بۆ کوردیپیدیا، هه یج که س و لایه نیک بۆی نییه به کاریبه یینیت. به هیوای ئه وه ی کوردیپیدیا بکه یینه پر زانیاری ترین سهراوه ی کوردی و بانکی زانیاری نه ته وه یی کورد!

ئه رشیفوانانی کوردیپیدیا

ئاراس ئیلنجاغی، ئاراس حسۆ، ئاکۆ مارانی، ئه سه ده هه ورامی، ئه میر سیراجه دین، ئه وین کامه ران، ئه فین ته یفوور، به ناز جوّلا، زریان سهراچناری، زریان عه لی، سارا سهردار، سارا کامه لا، سهروشت به کر، سه ریاس ئه حمه د، شادی ئاکۆی، شه نه به کر، عومه ر عه لی کای، میلانۆ محمه د سالح، هاوړی باخه وان، هومام تاهیر، هه ژار کامه لا، هه سته که ریم، هه فال نه ژاد، رۆژ هه ژار، رۆژان نوری، رۆژگار که رکووی، فه ژه ن کشتۆ، کامه ران ئاکه ری، کشمیر که ریم، که ژال دارتاش

دامه زرتنه ری کوردیپیدیا: هاوړی باخه وان

2008-2026

<https://www.kurdipedia.org>

contact@kurdipedia.org

کوردی ناوه‌راست

پۆل: کورتەباس

بابەت: 1

ئاوردانه وهیه ک لهو میژووهی موحتهبای برزویی دهیشیوینی

[20251015104924660206=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20251015104924660206)

عهبدولقادر شکاکعهبدولقادر شکاک

له کۆتایی سالی 2022 دا په‌رتووکیک به ناوی (سمایل خانی سمکۆی شکاک سه‌رکرده‌ی بزوتنه‌وه‌ی کوردی رۆژه‌ه‌لاتی کوردستان) له ئێران چاپ و ب‌لا‌بووه‌وه و باس له میژووی زیاتر له سه‌د سال له‌مه‌به‌ری به‌شیک له کوردستان ده‌کات.

ئه‌م په‌رتووکه له زمانی فارسییه‌وه وه‌رگ‌پراوه بۆ سه‌ر زمانی کوردی و مامۆستا که‌مال نووری مه‌عروف ئه‌رکی وه‌رگ‌پران و په‌راوێزی گرتۆته ئه‌ستۆ و ده‌رگای جه‌میل رۆژه‌یانی به چاپی گه‌یاندوه، ناوه‌رۆکی په‌رتووکه که تیکرا بۆ ژيان و کار و رۆژگاری سمکۆی شکاک ته‌رخان کراوه، که هاوکات بوو له‌گه‌ڵ سه‌د سالی پێش ئیستا (1922) که ئه‌ستیره‌ی به‌ختی سمکۆ له ئاسمانی کوردستاندا له دره‌وشانه‌وه‌دا بووه.

نامه‌وێت به‌ چاوی هاوسۆزی که‌ی له بۆ سمکۆ و شۆرشه‌که موکورتیه‌یانی په‌رتووکه که راستکردنه‌وه‌ی بدویم به‌لکوه‌ بۆ ئه‌و میژووه‌ شێوێت‌پراوه‌یه موحته‌بای برزویی خۆی که تیفریداوه جا نازانم له زایی که‌م ئه‌زموونی و نه‌شاره‌نووسه‌ره یا به‌ مه‌به‌ست کاری له‌سه‌ر کردوه، هه‌رکامیان ت من وه‌ک میژووناسیک و بێشاره‌زایه‌کی سه‌ربورده‌ی ژيان و زن به‌ ئه‌رکی خه‌باتی سمکۆی مه‌سه‌رشانی خۆی ده‌زانم وه‌لامی، به‌ پێویستی پێویستی بده‌مه‌وه‌ نازانم له نووسینی پێشه‌کی ستیپیکه‌م که په‌رتووکه که‌وه ده‌مامۆستا که‌مال پێشه‌کی بۆ زاییه‌کی باشی نووسیه‌وه و شاره‌هه‌یه له‌و میژووه‌، ئه‌مه‌ جگه‌ وه‌ی خۆشی شکاکه‌، به‌لکوه‌ له‌ له‌ سه‌ره‌تای نووسینه‌که‌ی باوه به‌ جوړیک دێته موحته‌نده هه‌له‌ی ناو باسه‌که‌وه هێزه‌ق و ناجۆری تیدا به‌ هه‌یج وه‌، من زانایه‌ک راست نا‌کرینه‌ دلخۆشم ئه‌م جوړه نووسینه‌ی کوردی دا هه‌یج له په‌رتووکه‌خانه‌جیگایه‌ک نا‌گریت و ناچیته‌ گه‌ل خانه‌ی میژووی کورده‌وه له‌ئوه‌شدا چه‌نده که‌م بایه‌ خ بێت ممان بۆی نه‌بێت. نا‌کریت وه‌(لا) 14 سه‌ره‌تا

نوو سه ره له لاپه ره (وان رووسيا دا باسی شهري نيو ئيران دهکات و ئاماژهی به زاینی داوه، به لām 1888 سالی ی ئه و باسه له و بۆ راستکردنه وه سالانه دا شهر له نیتوان ئه و دوو ته دا روینه داوه به لکوو سالی ولا میژووی ئه و 1813 - 1804 یه له نیتوانیاندای شهر و ناکوکییه و به پهیماننامه ی (تورکمانجای) کۆتایی پیهات و ئیران یه کی زۆری له قهوقاز ناوچه و تورکمانستان له دهستدا، بۆ ی ئه و ناوچانه فهتخ وه گرته وه عه لی شای ئیران خولیکی تر و ماوه ی شهري دهستپیکرده 1813 سالی تری خایاند (13) و به ره نجام به گرتنی 1826 - ن رووسه کانه وه ته ورێز له لایه و به پهیماننامه ی (گولستان) کۆتایی به و شه ره هات و کی زۆر بهر ئیران کهوت، زیانی له هه مان سالدای ئه و میژووه 1888 ئه و باسی دهکات سالی ئیسماعیل خانی شه که فقی تینیدا پۆلی بینیه دووره له راستیه وه چونکه ئیسماعیل خانی شه که فقی که به ئیسماعیل خانی، مه زنیش نازهند کراوه دهکاته باپیری سمکۆی له لایه ن 1816 شکاک، سالی له کاتی عه سکهرخانی قاجاره وه چوونی بۆ گفتوگو و ریکه وتن پدانه دا له بۆسه یه کی نامه شه هیدکرا.

دوای ههفتاو دوو سال!

به واتای ئه و میژووه ی ئه و سال بووه 72 باسی دهکات ئیسماعیل خانی شه که فقی شه هیدکراوه و له ژياندا شیک نه ماوه، نوو سه ره له به تری نووسینه کهیدا دیته سه ره سالی باسی ئه رفه ع الدوله که بالیۆزی ئیران بووه 1905 له تورکیا که هاوکاته له گه لشه هیدبوونی جه عفر ئاغای شکاک و له هه مان سالدای له پکراوه، که به ته ورێز تیرۆمه به سستی گفتوگو و چاره سه ری کانی نیتوانیان سه ردانی کیشه ته وریزی کردووه و له بهر سه رای دهوله تدا درانه رێژنه ی گوله و خۆی و دووان له هاو ریکانی شه هیدبوون. ی ئه و باسی دهکات ئه و ساله هه لیه و راستیه که ی ئه وه یه رفه ع الدوله که مه به سستی ئه) 1938 - 1855 (رهزا ئه رفه ع زی ئیران بوو له فه ره نسا بالۆینه ک له تورکیا و هاو رپێزیکی شه ریف پاشای خه ندان وانه) بووه بر 1951 - 1865 (بارودۆخی سیاسیی کوردستان) 1930 - 1905 له نیتوان سالانی ههروه ها نوو سه ره 112 لاپه ره) دا ده نووسیت 23 لاپه ره (له)دوای مه رگی جه عفر ئاغای شکاک ماوه یه ک عه شیریه پ سه روک مایه وه و محمه د ئاغاش له ژياندا نه مابوو) ره دا ده بیئت بگه رپینه وه بۆ لیعفر ئاغای که جه 1905 سالی تیدا شه هیدکرا، محمه د پاشا نه ک (محمه د ئاغاکه نوو سه ره ناوه) نامه ی نارد بۆ و ناوی هیگشت سه روک هۆزه کورده کان وه ستانه وه تا هاوکاری بکه ن بۆ دژی ئه و تاوانه ی که به رانه به رفه ئاغای کوری کراوه به جه و به لێنی درۆی پ دراو و وه ندگیر قورئانی پیروزیان به نیکرتوو له نیتوانیاندای، ئه مه ش وه ک ئایینی ئیسلام به تاوان کری، بۆیه و گوناخ ئه ژمار ده زۆریه ی هۆزه کان پشتگیریان کرد و ماوه ی سێ مانگ ئاگری و تۆله سه ندنه وه درپژه ی شه ریان هه بووه و کوشتاریکی زۆله نیتواندا هه بووه، به لām ده رئه نجام کورده کان شکستیان مه د پاشاش خۆی هینا و محه راده سستی عوسمانیه کان کرد و چوو ئه سته مبول دانیشت، کیان پاشان تورکه کان بیانویه دۆزییه وه که گوايه له کوشتنی مبولی ره زوان ئه مین ئه سته سه روکی شاره وانی ئه سته مبول درخانییه کان دا له گه ل به ده ستیان هه بووه بۆیه دووریان خسته و ه ی (کریت) له نزیک بۆ دوورگه ده رئه نجام 1909 یۆنان تا سالی دا گیانی له ژیر ئه شکه نجه سپارد و به درخانییه کانیشیان دوورخسته وه بۆ ناوچه کانی کی شام . نوو سه ره له به شینووسینه کهیدا ده لیت سمکۆ له ک و لایه ن رووسه کانه وه چه تفاقی جه نگی وه گرگرتوو و زهوی و زاری ئاسوورییه کانی داگیر وانه وه کردوو، به لām به پیچه زۆریه ی ئه و ئاسووریانه ی له کانی عوسمانیه کان ره شه کوژییه ده ربازیان 1915 له سالی بوو روویان کرده ناوچه کانی بنده سستی عه شیریه شکاک که ل بوون له گه ل ئه و و تیناسووریانه ی له دپرزمانه وه نیشته جیی ئه و ناوچانه بوون که خاوه ن گوند و زهوی و ئاشتی زاری خۆیان بوون و به و دۆستانه له گه ل کورده کان ه ی ده ژیان، بۆیه ئه و ئاسووریانه له باشووری رۆژه لاتی تورکیا وه هاتبوون له هه ولی ده رکردنی هولاشه وه کورده کاندای بوون و لچ ئینگلیزه کان و چ ئه مریکا و رووسه کان هه بوو له هه ولی پرچه ککردن و یارمه تیدانیاندای بوون.

دهولهت بۆ ئاسوورییه کان

ئیشۆمالیک نووسه‌ری ئاسوورییه کان ده‌لێت: (له کۆبوونه‌وه‌ی (ته‌فلیس) دا بپاریاندا ده‌وله‌تیک بۆ ئاسوورییه کان درووست بکه‌ن که سنووره‌که‌ی له ده‌ریای سپیه‌وه ده‌ست پێ ده‌کات له چیاکانی قافلانکۆ کۆتایی ده‌هات). ئه‌مه خۆیان ده‌لێن و نه‌یانشاردۆته‌وه به‌واتایه‌کی تر راستیه‌که‌ی ئه‌وه‌یه ئه‌گه‌ر ئه‌و ده‌وله‌ته درووست بوایه ئه‌وا خاکیک نه‌ده‌ما به ناوی کوردستان، ئیشۆمالیک ده‌لێت (هه‌ر بۆ ئه‌و مه‌به‌سته به‌ریتانیا کۆنه ئه‌فسه‌ری هه‌والگری خۆیان کاپتن گراسی یان نارده ورعی تا سه‌ره‌رشتی ئه‌و چه‌ک و جبه‌خانانه بکات که له رێی به‌نده‌ری شه‌ره‌فخانه‌وه ده‌هاته ورعی بروانه (سه‌ده‌یه‌ک له تیکۆشانی کوردی ئێران و بزووته‌وه‌ی سمایل ئاغای شکاک، نووسینی که‌مال نووری چاپخانه‌ی 155 مه‌عروف ل راز) هه‌ر له‌و کاته‌شدا سوپای پرووسیا له‌و ناوچانه کشانه‌وه هه‌رچی که‌ره‌سته‌ی سه‌ربازی خۆیان بوو راده‌ستی ئاسووری و ئه‌رمه‌نییه‌کانیان کرد، هه‌ر ئه‌وه‌ش بوو که مارشه‌معون (چه‌کدار رێک 26000 توانی (بخات و ته‌نگ به‌ گوندن‌شینه کورده‌کان هه‌له‌چنی، غه‌له‌م خانی حیشمه‌ت له نووسینه‌کانیدا به ناوی (مویه‌های شهری غریب یا گزارشی مستند از سال های اخر حادثه‌ی ارومیه لاپه‌ره) ده‌لێت له‌و رۆژگاردا 63 - 55 خه‌لکی ناوچه‌که خۆیان ئاماده کردبوو بۆ ئاهه‌نگی جه‌ژنی نه‌ورۆز به‌هۆی ئه‌و کاره‌ساته‌ی پێشتر رووی دابوو له‌نیوان کورده‌کان و ئاسوورییه‌کاندا کۆمیته‌ی ئاسوورییه‌کان له (12000) ده‌مژمێردا (12 ماوه‌ی (چه‌کداریان رژانده ناو ورعی و په‌لاماری ناوشاریاندا و ته‌قه‌یان به‌ ناوماڵاندا کردوو.

زۆر له سه‌ره‌چاوه‌کان ئاماژه به‌ کوشتنی ده‌هه‌زار تا دوانزه‌هه‌زار که‌سیان کردوو، به‌لام به‌ بروای من ئه‌و ژماره‌یه پێده‌چیت و نه‌بێت چونکه رۆژی یه‌که‌م و دووه‌می ئه‌و کاره‌ساته له گوندی شکاکه‌کاندا 450 له ژن و مندال و پیره پیاو کوژراوه که توانای هه‌له‌هاتنیان نه‌بووه له ناو کوژراوه‌کاندا (دووری خانم) ی دایکی سمکۆیه که هه‌ر قاجیکیان به ئه‌سپیکه‌وه به‌سته‌وه و کردیان به دوو که‌رته‌وه. هه‌ندیکیش له شکاکه‌کان ده‌لێن له‌و هه‌رایه‌دا 1920 که‌س له خه‌لکی شکاک کوژراوه جگه له خه‌لکانی هۆزه‌کانی تر، له‌ناو کوژراوه‌کاندا چه‌ندین که‌سایه‌تی ناسراوی شاری تیدا بووه وه‌ک (مه‌لا عه‌لی قوولی و کوره‌کانی، میرزا مه‌حمود ئاغا و میرزا عه‌بدوڵلا له‌گه‌ڵ ژنی میرزا مه‌حمود، کوره‌کانی میرزا عه‌لی و کوری میرزا موحسین و ئاغای میرزا سادق، میرزا ئیبراهیمی موخته‌هید له‌گه‌ره‌کی قه‌ره ئاغا، سه‌در عوله‌ما و حاجی میرزا ئه‌سفهر، حاجی میر بیوک له‌گه‌ره‌کی عه‌لی شه‌هید، ئاغا میر جه‌لال به‌رپه‌وه‌ری قوتابخانه، مه‌لا عه‌لی که‌ قوتابخانه‌ی دینی هه‌بوو به ناوی (په‌وزه‌ خوان مه‌عروف) له‌ گه‌ره‌کی سه‌رقه‌بران، میرزا ئه‌حمه‌دی جارچی شار و حاجی ئیسماعیل عیسالو له‌گه‌ره‌کی هه‌ژاران، ئاغا میر نوور و نللا گه‌وره‌ پیاوی گه‌ره‌کی ئاغداش، مه‌لا سه‌یفوڵلا که‌ پیاویکی ناسراو بوو مائیان له مه‌یدانی کافرۆشان بوو). ئه‌مانه‌ گه‌وره‌ پیاوانی شاریبوون هه‌موو قه‌ت‌لوعام کران خۆ ئاسوورییه‌کان ئه‌و په‌پووله بێ زیانه نه‌بوون که موخته‌بای برزویی بۆیان ده‌پارێته‌وه .

ئهمه‌ش هه‌له‌یه‌کی تره

له لاپه‌ره 88 په‌رتووکه‌که‌دا نووسه‌ر سالی رزگارکردنی شاری مه‌هاباد له لایه‌ن هیژه‌کانی سمکۆوه به سالی 1918 داناوه، به‌لام ئه‌و سائه هه‌له‌یه و راستیه‌که‌ی 07-10-1921 . هه‌روه‌ها له لاپه‌ره 98 دا نووسه‌ر له زمانی رۆژنامه‌ی ستاره‌ی ئێرانییه‌وه ده‌لێت (له ژماره‌ی چوارشه‌ممه‌ی 16 ی زیلقه‌عه‌ه سالی 1902 ئاماژه به ئاماده‌کاری سمکۆ ده‌کات بۆ دامه‌زراندنی یه‌کیتی عه‌شایه‌ر به سه‌ره‌وکیه‌تی خۆی) ئهمه‌ش هه‌له‌یه‌کی تره چونکه سمکۆ ئه‌و ده‌مه زۆر لاو بووه و جه‌عفهر ئاغای براگه‌وره‌ی و محمه‌د پاشای باوکی و ته‌مه‌رخانی مامی

له ژياندا مابوون، ئه گهر نووسهر مه به ستی یه کیتی عه شایهر ئه و فیدراکسیۆنه بێت که به فیدراکسیۆنی شکاک ناسراوه له نێوان عه شیرهتی خه یلانی و سوورچی و ههرکی و مامش و میراوده لی و شکاکدا، ئه و میژووی ئه و یه گگرته هاوبه شه کۆنه و تازه نییه و تا ئیستاشی له گه ل بێت ئه و دۆستایه تی و هاوده نگیه به رده وای هه یه. نووسهر له کۆتای بابته که یدا رای زۆر له میژوونووسانی وه ک کریس کۆچیرا و ته مه دون و ئه حمه دی کسره وی و نیکتین و لازاریف و حه سه ن ئه رفه ع دینیتته ناوباسه که و به زمانی ئه وانه وه ده دویت، به لام ئه وه ی جیگی سهرنجه ئه م نووسهره باسی ههر کام له م نووسهرانه ده کات نه ئاماژه به ناوی په رتووکه که ده دا نه لاپه ره که، ئه ی خوینهر چۆن بزانیته ئه و نووسینه نه راستن یان هه لبه ستراون؟ چونکه ئه و ناوانه ی ئه و ناوی هیناون یه کی ده یان په رتووک میژوویان هه یه خوینهر چۆن سهرچاوه که بدۆزیتته وه؟ بۆیه ده بیته جیگی گومان و وه ک نووسینێکی ئه کادیمی ناسری و له گه ل ئه وه شدا خۆی هه یج رایه کی جیگیری نییه نازانین دۆسته یان ناحه ز به دۆزی کورد له و به شه ی کوردستاندا، واش خویندنه وه ی بۆ ده کریت رق سهرچاوه ی باسه کانیه تی که تیکه ل به بابته کانی کردووه، بۆیه بۆ وه لامی ئه وه ی ئایا سمکۆ بیر ی سهر به خۆی هه بووه یا تالانچی و رێگر بووه؟

دوو شتی به باشی بۆ روون ببیتته وه

بۆ وه لامی ئه و هه موو نا هه قیه ی به رانه بر به سمکۆ و بزوتنه وه که ی ده کریت ته نیا وه لامی ئه و نووسینه ی خواجه نووری ده خمه مه روو که ده ئیت: دوا ی ئه وه ی له سالی 1921 سێرپرسی کۆکس مه ندوبی سامی به ریتانیا له به غداوه چووه تاران و له گه ل ئێرانییه کاندایه که وته گه فگوگۆکردن و سهرۆک وه زیرانی ئێران (وبوق الدوله) په یمانیکی له گه ل ئینگلیزه کان مۆر کرد ئاشکرا بوو که دوا ی هاتی زیاته دینی ته با ته بائی و کوده تاکه ی مانگی شوباتی 1921 ئیتر مه سه له ی ولات په نگ و روویه کی تازه ی به خۆیه وه دی و ده و له تی ئێران و ئینگلیز له یه ک نزیک بوونه وه، سمکۆ له مانگی حوزه ی رانی 1921 دا بۆی ده رکه وت، چاوپیکه وتنێکی له گه ل کاربه ده ستیکی ئینگلیزدا له شاری شنۆ و به دوا ی ئه وه له گه ل سێرپرسی کۆکس له مانگی ئابی 1921 دا یه کترین بیی و له و چاوپیکه وتنه دا به پنیوسی زانی دوو شتی به باشی بۆ روون ببیتته وه بۆ ئه وه ی بزانیته یه که م: ئایا کوردستان چی به سهر دیت؟ ئایا کیشه ی کورد له سالی 1914 دا که له به رچاوی ده و له تانی تورک و سۆفییه تدا به کوی ده گات؟

دووهم: سمکۆ ده یه ویت له وه ش بگات ئایا له ناوچوونی ته خت و تاجی پاشایه تی قاجار و هاتی په زاخان ده بیته هۆی ئه وه ی سوودی کوردی تیدا بێت؟ ئایا له و بابته وه هه یج مه ترسییه ک له ئارادا نییه؟ سییه م: ئایا ئه گهر ده و له تیک کورده کان له ژیر بالی خۆیدا رانه گری چۆن کورد به تاقی ته نیا له چنگی ئێران و تورک رزگاری ده بیته؟

ئه مه پێشینیازی سمکۆ بوو بۆ ئینگلیزه کان ترسیک نه بوو بۆ گیانی خۆی به لکوو ترسیک بوو بۆ داها تووی نه ته وه که ی و نیشتمان هه که ی ده نا سمکۆ له گیان بازیدا زۆر له وه ناسراوتر بووه ته نانه ت هینده جه نگوهری لیها تووی هه بوو په زاخان به دل لێی ده ترسا (بروانه په رتووک بازیکران عصر گلائی. نووری خواجه، و دکتۆر جه مال نه به ز لاپه ره 212-215).

لێره دا نامه ویت خوینهری ئازیز زیاتر سهرقال بکه م به م باسه وه ئه مه ته نیا راستکردنه وه ی هه ندیک هه له یه و هه یج تر چونکه سمکۆ و شۆرشه که ی چونه ته دلی میژووی کورده وه. [1]

تایبه ته مندییه کانی بابته

پۆلینی ناوه‌پۆک: میژوو | وتار و دیمانه | جۆری دۆکومینت: زمانی یه‌که‌م | جۆری وه‌شان: دیجیتال |
 زمان - شێوه‌زار: کرمانجی ناوه‌پاست |
 رۆژی ده‌رچوون: 2023-00-00
 بابه‌ته په‌یه‌ه‌ستکراوه‌کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابه‌ت
	کوردی ناوه‌پاست	رێکه‌وت و رووداو (کړۆنۆلۆژیا)	2023-01-01

سه‌رچاوه‌کان
 [1] دیارینه‌کراو | کوردی ناوه‌پاست | [مائه‌ری 02-02-2023 \(knwe.org\)](http://knwe.org)
 کاتی تۆمارکردن: 2025-10-15
 ناوی تۆمارکار: هه‌ژار کامه‌لا

پۆل: ژياننامه

بابهت: 2

ئيسماعيل ئاغای سمایلی شیخ عوسمان ئەفەندی

[20211210085929398210=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20211210085929398210)

کەسایەتییەکی ئایینی ھۆزی ھەریکی بوو، لە شاری ورمی بەشداری شۆرشەکانی سمکۆی شکاکی کردوو.

[1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت

بیروباوەری سیاسی: نەتەوەیی | جۆری خۆیندن: ئایینی (کۆلیژی شەریعە - حوجرە) | جۆری کەس:
 ئایینی | ناسراو | زمان - شیوەزار: کرمانجی سەرۆو | شار و شارۆچکەکان (لەدایکبوون): ورمی | شوێنی
 نیشتهنی: کوردستان | لەژياندا ماوه؟: نەخێر | نەتەو: کورد | ھۆکاری گیان لەدەستدان: مەرگی
 سروشتی و نەخۆشی | ولات (لەدایکبوون): پۆژھەڵاتی کوردستان | ولات (کۆچی دوایی): پۆژھەڵاتی
 کوردستان | ڕەگەزی کەس: نێر |

:QR Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] تۆری کۆمه‌لایه‌تی | کوردی ناوه‌راست | [فه‌یسبووکی به‌رێز \(موحیب مه‌هابادی\)](#)

کاتی تۆمارکردن: 2021-12-10

ناوی تۆمارکار: سه‌ریاس ئه‌حمه‌د

پۆل: کورتەباس

بابەت: 3

ئەبولقاسمی لاهوتی رەوتی سیاسی و پەيوەندی بە جوولانەوهی سمکۆی شکاکەوه

[20221126114725447755=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20221126114725447755)

University Of Human Development
8th International Scientific Conference
Reform and Political Change

پێگهی میژوو له لیکۆلینەوهکانی نایندەناسی دا

هەردی مەهەدی میکه

زانکۆی سلێمانی، ناوەندی کوردستان یۆ دۆکیومێنت و لیکۆلینەوهی ئەکادیمی

م.ی. هەردی مەهەدی میکه

ئەبولقاسمی لاهوتی، کوردیکی کرمانشانییه، له ئەدیبه رچهشکینهکانی ئەدهبی هاوچهرخي ئێران و سیاسهتەداريکی کاریگهري ناو روداوهکانی سالانی 1905-1922ز. ئێران و ناوچه کوردنشینەکانه. شاعیریکی یاخى و پیشهنگ و یه که میهکانی شیعرى هاوچهرخي ئێران، له یه که مین سیاسیه کردەبییهکانه که به کودەتایه ک بهرنگاری کودەتاکه ی رهزاکان (رهزاشای دواتر) و سهید زیا ئوددین بوویهوه و باوهری وابوو هاتنه سه رکاری رهزاکان مه ترسیداره و پیچه وانه ی بزووتنه وه ی ریفۆرمخوازیه و سه رهتای چه سپاندنی ئیستیبداده له ئێران، هه رواش بوو چونکه دواتر ده وله تی مه رکه زی و ئیستیبدادی رهزاشای په هله وی لیکه وته وه.

گوڤاری زانستی زانکۆی گه شه پیدانی مروی، سالی دووهم، ژماره 4

2017-09-12 [1]

تایبه تمه ندیه کانی بابته

پۆلینی ناوه رۆک: پامیاری، جیۆپۆلیتیک و په یوه ندی نیوده و نه تی | جۆری دۆکومێنت: زمانی یه کهم |
جۆری وهشان: دیجیتاڵ | زمان - شیوه زار: کرمانجی ناوه راست | وڵات: باشووری کوردستان |
رۆژی ده رجوون: 2017-09-12

بابته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه راست	رێکهوت و پرووداو (کړۆنۆلۆژیا)	2017-09-12
	کوردی ناوه راست	کورتبه باس	به ژداریکردنی هۆزی ههرکی له شۆرشى سمکۆى شکاکدا
	کوردی ناوه راست	کورتبه باس	په یوه ندی سیاسى سمکۆ له گهڵ ئینگلیزه کان له ئاوینهی به لگه نامه کانی وهزارهتی کاروباری دهره وهی به ریتانیدا
	کوردی ناوه راست	به لگه نامه کان	تیلیگرامی وهزیری دهره وهی حکوومهت بۆ بانیۆزی فارس له ئهسته مبول
	کوردی ناوه راست	هۆنراوه	جاریکی تر سمکۆ ناچیتته وه سهر خوانی مردن
	کوردی ناوه راست	کورتبه باس	جوولانه وه سیاسى و سهربازییه کانی سمکۆى شکاک
	کوردی ناوه راست	کورتبه باس	سمکۆ و رزگار کردنی کریستیانیه کان
	کوردی ناوه راست	کورتبه باس	سمکۆى شکاک، دیپلومات و شۆرشگێرو خاوهن بیریکى فراوان، خهونى دامه زراندى دهوله تیکى کوردی هه بووه
	کوردی ناوه راست	کورتبه باس	سمکۆى شکاک؛ داخوازی سهر به خۆی و په تکرده وهی کارگێری ناوچه یی به شی 1
	کوردی ناوه راست	کورتبه باس	سمکۆى مه زن "من کوردم و ژيانم له پیناوی رزگاری و به خته وه رپی گه له کهم به خت کردوو و به ختی ده کهم"
	هه ورامی	کورتبه باس	سمکۆ شکاکى نه خشه که بشو کۆششى نه ته وه یی کوردی جه سهره تاو سه ده ی ویسه مینه

	فارسی	په‌رتوو‌کخانه	سه مرد عجیب؛ لورنس - سیمیتقو - سید فرهاد
	کوردی ناوه‌راست	کورتە‌باس	شۆرش و پێویستی هه‌نگاونان بۆ پیشخستنی کولتوور
	کوردی ناوه‌راست	به‌لگه‌نامه‌کان	نامه‌یه‌کی گرنگی میژووپی شه‌هیدی سه‌رکرده‌ی کورد سمکۆی شکاک بۆ شیخ مه‌حمودی حه‌فید
	کوردی ناوه‌راست	کورتە‌باس	هه‌وله‌کانی سمکۆی شکاک بۆ به‌ره‌وپیش بردنی بواری خویندن و پۆژنامه‌گه‌ری
	کوردی ناوه‌راست	کورتە‌باس	ویناکردنی کورد له‌ میژوونووسی فارسیدا، نمونه‌ی سمکۆ
	کوردی ناوه‌راست	کورتە‌باس	کوردستانی ئێراق له‌ سیاسه‌تی گشتی کۆماری ئیسلامی ئێراندا
	کوردی ناوه‌راست	کورتە‌باس	یه‌که‌م پۆژنامه‌ی کوردی له‌ ئێران

تێبینی: ئەم تۆماره‌ هه‌ندیک فایلی په‌یوه‌ندیداری وه‌ک وێنه و قیدیۆی له‌ گه‌لدایه و لێره‌دا پێشان نه‌دراون،
تکایه‌ سکینی QR کۆده‌که‌ بکه‌ تاوه‌کو له‌ سه‌ر مایه‌په‌ری رێکخراوی کوردیپیدیا ئه‌و فایله‌نه‌ ببینیت.

QR
:Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] مایه‌په‌ر | کوردی ناه‌راست | [سه‌ننه‌ری لێکۆلینه‌وه‌ی ئاینده‌پی \(2017-09-12\)](#)

کاتی تۆمارکردن: 2022-11-26

ناوی تۆمارکار: زریان سه‌رچناری

پۆل: کورتەباس

بابەت: 4

ئەو شۆرشگیرە کورد-لەمنیشەوێ چەند تیبینی یەک لە سەر (سمکۆ)

[20240418153835565983=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20240418153835565983)

ئەو شۆرشگیرە کورد

لەمنیشەوێ چەند تیبینی یەک لە سەر « سمکۆ »

کەمال نوری مەعروف

ئێراندا بکات و رۆژێکی رانیاری وابگرێت. دۆستو دووین لە ئێستی-
ئەو راستی بە یەسەلێن. بزوێنەوێکی سەبیل خانی شوکاک لە کاتیکیدا سەری
هەڵدا. گەلانی ژێر دەستە بە ئەمەیی ئەوێ بۆن چاوی سۆزی هەوێنەکی
بەکەمین چەنگی جیانی بیان گرێنەوێ. لەوانە گەلی کورد دێت.
سەردەمەکی ئێنی دەتێن چاخی بزوێنەوێ مەتەواپەتی بۆ ئەو پۆزە

زۆر لە مێژوێ جەزم کردووە. لە سەر بزوێنەوێکی سەبیل خانی سیکۆ
زانیاری ئەواو هەبێت. بۆ ئەمەش هەولم داوێ. هەر سەرچاوە یەکی
مێژوویی باسی کردبێت. بەبەدام کردووە چەند جارێکیش خۆی بزوێنەوێ
چێزە ئی/وێرگرێوێ. چۆرێکە لە راستیدا ئەو کەلە پیاوێ کورد. نانی بۆ
ماوێ زانیار لە دە سالێ سەرۆکایەتی بزوێنەوێکی گەورە لە کوردستانی

کاروان ۷

ئەو شۆرشگیرە کورد-لەمنیشەوێ چەند تیبینی یەک لە سەر (سمکۆ)

لێکۆلەر: کەمال نوری مەعروف

گۆفاری (کاروان)؛ گۆفاریکی پۆشنییری مانگانە بوو، ئەمێنداریتی گشتی پۆشنییری و لاوان دەریدەکرد.

ژمارە 65؛ لاپەرە 7-12. [1]

کلیک بکە بۆ خۆتێندەوێ ئەو شۆرشگیرە کورد-لەمنیشەوێ چەند تیبینی یەک لە سەر (سمکۆ)

تایبەتمەندییەکانی بابەت

پۆلێنی ناوەرۆک: لێکۆلینەوێ | مێژوو | جووری دۆکومێنت: زمانی یەکەم | جووری وەشان: سکینکراو |
زمان - شیوەزار: کرمانجی ناوەرۆک | شار و شارۆچکەکان: هەولێر | ولات: باشووری کوردستان |

پۆژی ده‌رچوون: 1988-06-01

بابه‌ته په‌یه‌ه‌ست‌کراوه‌کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه‌پاست	رێکه‌وت و پرووداو (کپۆنۆلۆژیا)	1988-06-01

تێبینی: ئەم تۆماره هه‌ندیک فایلی په‌یه‌ه‌ندیداری وه‌ک وێنه و فیدیۆی له‌گه‌ڵدايه و لێره‌دا پێشان نه‌دراون، تکایه سکینی QR کۆده‌که بکه تاوه‌کو له‌سه‌ر مائپه‌ری رێکه‌راوی کوردیپیدیا ئەو فایلانه ببینیت.

QR
:Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] مائپه‌ر | کوردی ناوه‌پاست | iqra.ahlamontada.com

کاتی تۆمارکردن: 2024-04-18

ناوی تۆمارکار: کاکۆ پیران

پۆل: کورتەباس

بابەت: 5

بارودۆخی ئێران و شۆرشى سمکۆى شکاک

[20230317132431475419=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

بۆتان نه جات

- 1- به ستنى پهيماننامهى لۆزان و بپاره كانى كاريگه رپى هه بوو له سهر خهباتى كوردايهتیی له سهرتاسه رى كوردستان و سهرهه لدانى شۆرشه كوردییه كان له پارچه كانى كوردستان.
- 2- وێرای بوونی چه ندين فاكته رى ئابوورى و سياسى و ئايينى زياتر كاريگه رپى هه بوو له سهر بزواندى هه ستنى نه ته وایه تى له رۆژهه لاتی كوردستان.
- 3- هه روه ها په يره و كردنى سياسه تى به فارسى كردن به تايبه تيش له لایه ن ره زاشا.
- 4- هه روه ها ژيانى ئابوورى كورده كانیش زۆرخراپ بوو به تايبه تيش ئه و هه موو باج و سهرانه ی ده خرا نه سهر جووتياران.
- 5- جگه له وهش سهرۆك هۆز و عه شیره ته كان گومانيان هه بوو له ده سه لاتدارانى ئیرانى چونكه بوونه مايه ی ترس و ده لاوکی، بۆ سهرۆك هۆز و شێخ و ده ره به گه كان له هه مانكاتيش دا نفوز و ژماره ی پياوه كانيان كه م ببوه وه به هۆی رېگريکردن له لایه ن حكومه ته وه، جگه له وهش حكومه ت هه ولئى ده دا ده ست به سهر مو لك و ماله تايبه تیه كانيان دا بگري ت، له هه مانكاتيشدا ده سه لاتيشيان سنووردار ببو، بۆیه به هه موو شێوازيك بۆ پاراستنى به رژه وه نديیه كانيان هه ستن به به رپا كردنى شۆرش له پال جووتياران و دانیش تووانى چینی خواره وه. و زۆر جاریش هه بووه ئه گه ر سهرۆك هۆزه كان له گه ل ده سه لات رېكه وتبان دژى راپه رینى هاوولاتیان و جووتياران ده وه ستن ئه گه ر بارودۆخ له به رژه وه ندى ئه وان نه با، هه میشه خه لکی هه ژاريان بۆ به رژه وه ندى خۆيان خسو وه ته شانۆی ململانی سياسى و سياسه تى ناوخۆی ولات، هه روه ها به ستنه وه ی ناوچه كوردییه كانیش به مه لبه نده وه بووه هۆی چه ندين شۆرش و راپه رپن له پارچه كانى كوردستان له وانهش شۆرشه كه ی عه شیره تى قلخان به سهر كرده يه تى فاتح عه لى سو لطان قلخانی و عه شیره تى هه ورامانى و س ردار ره شید سهرۆكى عه شیره تى كه له و و زولفو ئاغا له ناوچه ی خوراسان، به لام ئه وه ی له هه موويان كاريگه رتر بووه شۆرشه كه ی سمکۆى شکاک بووه، هه رچه نده خه بات و راپه رپنى سمکۆى شکاک جیگای بایه خ و به رزرخاندنه و شو ئنى خۆی گرتووه له میژووی كوردیدا له هه مان كات دا ئیران و بریتانیا و تورکیا و یه كی تى سو فیه ت حیسابیان بۆی كرده وه به كه سێكى گرنگ و مه تر سیدار بۆ سهر ئاساییش و به رژه وه ندى ولاته كه یان وه سفیان كرده وه، به لام له هه مانكاتدا سمکۆ شۆرشى كرده وه به شێوه یه كى پچر پچر له سالى (1920-1930) ئه ویش به هۆی ده ربه ده ربوون و ئاواره بوونییه وه له سنوورى نیوان ئیراق و ئیران و تورکیا.
- سمکۆ كورى محمه د پاشای سهرۆكى عه شیره تى شكاکه كان بوو له دواى مردنى باوكى ده سه لاتی وه رگرتووه سمکۆ ئاره زووی له سهر به خۆی كوردستان بوو بۆیه شۆرشى به رپا كرده وه دژى ده سه لاتدارانى ئیرانى و له هه مان كاتیش دا عه شیره تى شكاک و چه ندين هۆزى تر له پارچه كانى ترى كوردستان هه لئو یستى خۆيان پيشانداه بۆ یارمه تیدانى سمکۆ. و سمکۆ كه وتو وه ته هه له یه كى میژووی ئه ویش گومان ده كری ت سمکۆ له فێله كانى ئینگلیز تیوه گلابیت بۆیه له گه ل ئاشوورییه كان به كیشه داچووه دواى ئه وه ی له كۆبوونه وه یه ك له گه ل ئاشوورییه كان له دواى كۆتایى هاتى دانیشتنه كه پياوه كانى سمکۆ هه لده ستن به ته قه كردن له وه فدى ئاشوورییه كان و مارشه معوونى سهرۆكى ئاشوورییه كان ده كوژن له گه ل 100 له پياوه كانی..
- بیگومان به یی لیكدانه وه ی میژوونووسان ئه و روودا وه ده ستن ئینگلیزه كانى تیدابووه ئه وهش بووه ته هۆی كه م بوونه وه ی بایه خ و هه یبه تى سمکۆ و ده سه لاتی له كه میدا وه و هۆكاریش بووه بۆ لاواز بوونی شۆرشه كه ی. و له

سالی 1922 له دواي گهراڤهوهي شېخ مهحمود سهرداني سلېماني کردووه به چاوديري ئینگلیزهکان، ههچهند باس لهوه دهکرت پېش ئهوهي شېخ مهحمود له هیندستان بگهڕێتهوه کوردستان له گهڵ سمکۆ دا نێوانیان ئالۆز بووه، بهلام دواتر ئاشتبوونهتهوه و ناکۆکی نێوانیان کۆتای پێ هاتووه.

سهرهڤانه کهي سمکۆي شکاک بۆ سلېماني له لایه ن خه لکێکی زۆره وه پېشوازييه کی شاهانه ی لێکراوه و ئینگلیزهکان دهستان هه بووه له ناردنی سمکۆ بۆ سلېماني بۆ ئهوهي قه ناعهت به شېخ مهحمود بهیئێ پهبه وهندی بچپریت له گهڵ تورکهکان به تايبه تیش له گهڵ ئۆزده میر پاشا که ئه و کات له ناوچه ی رواندوز بووه له گهڵ پیاوه کانی.

سمکۆیان نارد بوو بۆ ئهوهي له گهڵ شېخ مهحمود دووقۆلی هێرش بکه نه سهر تورکهکان و دهریان بکه ن له ئێراق . بهلام ره فیک حیلمی باس له وه ده کات که سمکۆ نه یه توانیوه به شېخ مهحمود بلیت بۆچی هاتووه یاخود چ پلانێکی هه یه، چونکه له وه دلیا بوو که تورکهکان کاریگهریان هه بووه له سهر شېخ و هېچ کاریکی به پێ تورک نه کردووه. ئینگلیزهکان هه وڵیان داوه که لک له ناکۆکی نێوان کرده کان ببین یاخود کرده کان به کار بهیئن بۆ مه رامه سیاسیه کانیان و تورکه کانیش هه مان هه لۆیستیان هه بووه به رانه بر به کورد و ئێرانییه کانیش به هه مان شپوه . دواي ئه وه ئینگلیزهکان داوایان له سمکۆ کردووه سلېماني جێ بهیئیت ئه ویش رووی کرده سنووره کانی تورکیا.

سمکۆ به رده وام ده بیته له خه باقی سیاسی له ناوچه ی ورعی و ناوچه کانی گۆمی وان هه روه ها شه ری کردووه له گهڵ سوپای تورکی و ئێرانی و ئێراقی و ئێرانی فرۆفیلی ئینگلیزه کانیش، له سالی 1929 حکومه تی تورکیا سمکۆیان ده رکردووه له خاکیان و رێگه یان پینه داوه له تورکیا بمینێته وه و ته نیا له مه لاتیه یان ئه رزه رۆم نه بیته، بهلام سمکۆ به ره له لستی بریاره که ی کرد به هه مان شپوه ش ده سه لاتدارانی ئێرانی رێگه یان لێگرتووه بۆیه سمکۆ داوای کرد که رێگه ی پێدنه بجیتته ناوچه کانی برادۆست بهلام ئه و داواکاریه ی ره تکه راوه ته وه بۆیه وتیان ده بیته بچی بۆ تاران یان ته ورێز چه ندين جار به و شپوازه چووه ته تورکیا و ئێران هه وڵی داوه رێگه چاره یه ک بدۆزیتته وه دوا جار ده سه لاتدارانی ئێران هه وڵ ده دن پیلانی کوشتنی سمکۆ دابریژن بۆیه به بیانوی قسه کردن له گهڵ پارێزگاری شنۆ بانگیشتی ده که ن، دواتر ده چیتته مالی خورشید ئاغای هه رکی، پاشان داوای لێ ده که ن سهردانی ته ورێز بکات به ناوی ئه وه ی ده یانه ویت به ئاشتی کیشه کانیان چاره سه ربکه ن، بهلام ئه و سهرڤانه که ی دوا ده خات ئێرانی ش له رێگه دا چه ندين سه رباز و جه ندرمه یان ئاماده کردبوو رپوشوینی توندیان گرت به ر له رێگه ی نێوان ئورمیه و ساو جلاق به ره و شاری شنۆ، هێرشی ده که نه سه ری و له 18-03-1930 سمکۆ شه هید ده بیته و له گهڵ خوسره و ی کوپی و خورشید ئاغای هه رکی و چه ندين له جه نگا وه ره کانی . [1]

تایبه ته مندییه کانی بابته

پۆلێنی ناوه روک: دۆزی کورد | میژوو | رامیاری، جیۆپۆلیتیک و په یوه ندی نیوده و له تی | جوړی
دۆکومینت: زمانی یه که م | جوړی وه شان: دیجیتاڵ | زمان - شپوه زار: کرمانجی ناوه راست | شار و
شارۆچکه کان: ورعی | ولات: رۆژاواي کوردستان | کوردستان | ئێران |
رۆژی ده رچوون: 2018-02-24

بابته په یوه سته کراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
----	------	-----	------------

	کوردی ناوه‌پاست	رێکهوت و ڕووداو (کڕۆنۆلۆژیا)	2018-02-24
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	بۆچی ئاشوورییه کان رقیان له سمکۆی شکاکه!؟
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	به‌ژداریکردنی هۆزی هه‌رکی له شۆرشى سمکۆی شکاکدا
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	په‌یوه‌ندی سیاسى سمکۆ له‌ گه‌ل ئینگلیزه‌کان له ئاوینه‌ی به‌لگه‌نامه‌کانی وه‌زاره‌تی کاروباری ده‌ره‌وه‌ی به‌ریتانیادا
	کوردی ناوه‌پاست	به‌لگه‌نامه‌کان	تێلیگرامی وه‌زیری ده‌ره‌وه‌ی حکوومه‌ت بۆ بایۆزی فارس له ئه‌سته‌مبول
	کوردی ناوه‌پاست	هۆنراوه	جاریکی تر سمکۆ ناچیته‌وه‌ سه‌ر خوانی مردن
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	جوولانه‌وه‌ سیاسى و سه‌ربازیه‌کانی سمکۆی شکاک
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	سمکۆ و ڕزگار کردنی کریستیانیه‌کان
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	سمکۆی شکاک، دیپلۆمات و شۆرشگێڕو خاوه‌ن بیریکى فراوان، خه‌ونی دامه‌زراندنی ده‌وله‌تیکی کوردی هه‌بووه
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	سمکۆی شکاک؛ داخوازی سه‌ربه‌خۆی و په‌تکردنه‌وه‌ی کارگێڕی ناوچه‌ی به‌شی 1
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	سمکۆی مه‌زن "من کوردم و ژيانم له‌ پیناوی ڕزگاری و به‌خته‌وه‌ری گه‌له‌که‌م به‌خت کردووه‌ و به‌ختی ده‌که‌م"
	هه‌ورامی	کورتەباس	سمکۆ شکاکى نه‌خشه‌که‌شو کۆششى نه‌ته‌وه‌ی کوردی جه سه‌ره‌تاو سه‌ده‌ی ویسه‌مینه
	فارسی	په‌رتووخانه	سه‌ مرد عجیب؛ لورنس - سیمیتقو - سید فرهاد
	فارسی	هۆز - تیره - بنه‌مائله	شکاک
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	شۆرش و پێویستی هه‌نگاونان بۆ پێشخستنی کولتوور

کوردی
ناوه‌پاست

نامه‌یه‌کی گرنگی میژووپی شه‌هیدی سه‌رکرده‌ی کورد سمکۆی به‌لگه‌نامه‌کان
شکاک بۆ شیخ مه‌حمودی چه‌فید

کوردی
ناوه‌پاست

هه‌وله‌کانی سمکۆی شکاک بۆ به‌ره‌و‌پیش بردنی بواری خوتیندن کورته‌باس
و پۆژنامه‌گه‌ری

کوردی
ناوه‌پاست

ویناکردنی کورد له‌ میژوونووسی فارسیدا، نمونه‌ی سمکۆ کورته‌باس

کوردی
ناوه‌پاست

یه‌که‌م پۆژنامه‌ی کوردی له‌ ئێران کورته‌باس

:QR Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] مالبه‌ر | کوردی ناوه‌پاست | [2018-02-24 regaykurdistan.com](http://2018-02-24.regaykurdistan.com)

کاتی تۆمارکردن: 2023-03-17

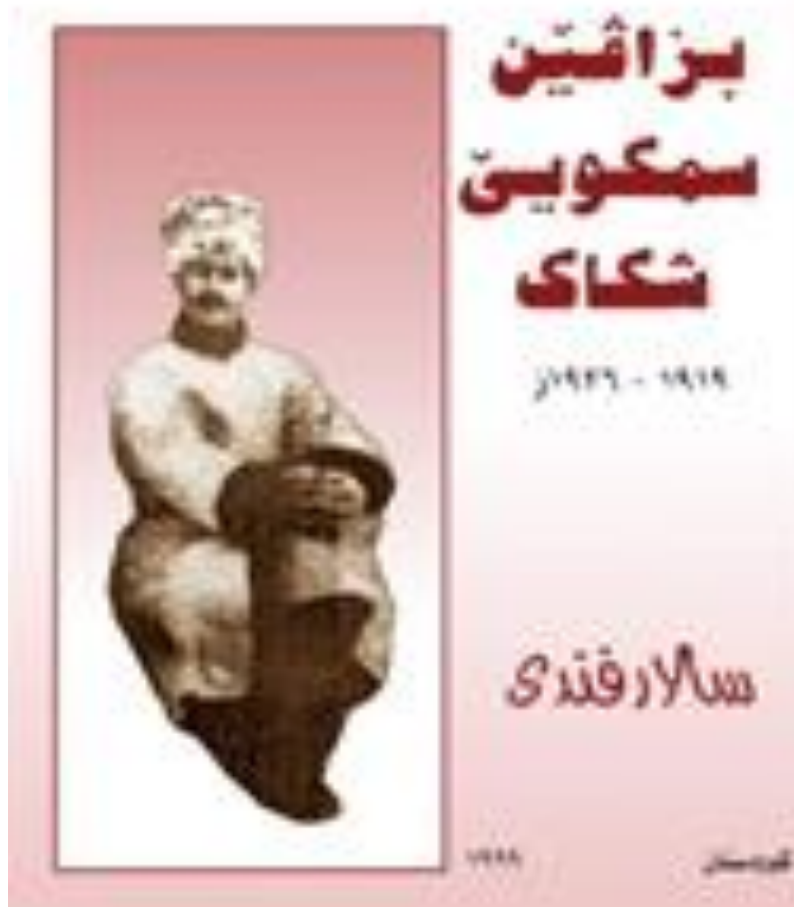
ناوی تۆمارکار: رابه‌ر عوسمان عوزیری

پۆل: په‌رتوو‌خانه

بابه‌ت: 6

بزاڤین سمکۆی شاک 1926-1919

[2012061016514969894=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=2012061016514969894)

ناڤی په‌رتوو‌کی: بزاڤین سمکۆی شاک 1926-1919

ناڤی نڤیسهری: سالار عه‌بدولکه‌ریم فندی

جهی چاپکرنی: هه‌ولێر

سالā چاپکرنی: 1998

تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی بابته

پۆلێنی ناوه‌رۆک: میژوو | جو‌ری وه‌شان: چاپکراو | زمان - شیوه‌زار: کرمانجی سه‌روو | شار و
شارۆچکه‌کان (چاپکردن): هه‌ولێر | فایل PDF: نه‌خێر | ولات (چاپکردن): باشووری کوردستان |
رۆژی ده‌رچوون: 1998-00-00

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه پاست	رێکهوت و پرووداو (کرفۆنۆلۆژیا)	1998-01-01
	Catalana	شههیدان	Ismail Agha Shikak
	Azərbaycanca	شههیدان	İsmayıl ağa Şəqaqi
	Português	شههیدان	Simko Shikak
	Svenska	شههیدان	Simko Shikak
	Français	شههیدان	Simko Shikak
	Italiano	شههیدان	Simko Shikak
	Fins	شههیدان	Simko Shikak
	کوردی ناوه پاست	کورتیه باس	بارودۆخی ئێران و شۆرشی سمکۆی شکاک
	کوردی ناوه پاست	شههیدان	سمکۆی شکاک
	فارسی	هۆز - تیره - بنه ماله	شکاک
	کوردی ناوه پاست	به لگه نامه کان	وتاریکی سه رکرده ی مه زنی کورد، سمکۆی شکاک
	کوردی ناوه پاست	کورتیه باس	ویناکردنی کورد له میژوونووسی فارسیدا، نموونه ی سمکۆ

:QR Code

سه‌رچاوه‌کان

کاتی تۆمارکردن: 2012-06-10

ناوی تۆمارکار: هاوړی باخه‌وان

پۆل: کورتەباس

بابەت: 7

بێکەسی کورد له لوولەى تەفەنگە کەى سمکۆى شکاک-هوه !

[20250911181848655501=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

مه‌ریوان مه‌سعودمه‌ریوان مه‌سعود

زۆر لایەنى میژووپی سمکۆى شکاک-مان بیستوو و هه‌موومان به‌ سه‌رکرده و رێبه‌ریکی کوردمان زانیوه و ده‌زانین، به‌لام لایه‌نیکی شاراوێ شکاک که‌مترین قسه‌ی له‌سه‌ر کراوه، ئه‌ویش کوشتنی پیاوی ئایینی و سه‌رکرده‌یه‌کی دیاری ئاشوورییه‌کانه به‌ ناوی (مار بنیامین شه‌معون یان مارشیمۆن)ه، که‌ هه‌موو سه‌رچاوه ئاشوورییه‌کان و عه‌ره‌بییه‌کان و تورکییه‌کان و به‌شیکی زۆری فارسییه‌کانیش ده‌لێن به‌ غه‌در له‌ لایه‌ن سمکۆى شکاک-هوه‌ کوژراوه‌ یان تیرۆرکراوه، له‌ کاتیکیدا سمکۆکه‌ی کوردان خۆشی به‌ ته‌له‌وه‌ بووه و له‌ که‌مینیکدا له‌ شاری شنۆی رۆژه‌لاتی کوردستان له‌ سالی (1930) شه‌هید ده‌کری‌ت.

رقیکی میژووپی هه‌یه‌ له‌ ناخی ئاشوورییه‌کان به‌رانبه‌ر کورده‌کان که‌ ئه‌ویش کوشتنی ئه‌م پیاوه‌ ئایینییه‌ دیاره‌ی ئاشوورییه‌کانه، چونکه‌ هه‌ندیک له‌ سه‌رچاوه‌کان که‌ من خۆیندووومه‌ته‌وه، ده‌لێن « ئه‌گه‌ر ئه‌م مارشه‌معونه

به دهستی سمکۆی شکاک نه کوژرابا، دوور نه بوو ئاشوورییه کان دهوله تیکی تایبته به خۆیان له ناوچه که هه بووایه، به لām کوشتنی ئەم که له پیاوه خهونی ئاشوورییه کان له گۆرناو بۆ هه تا هه تایه سه رگه ردانی ئەم ولات و ئەو ولاتی کردن!».

ئهو هی جیگی ره خه ی منه، بۆچی میژوونووس و پیاوه گه و ره کان کورد به تایبته له دیوی رۆژه لات نه یان توانیوه به رگه ی له سمکۆی شکاک بکه نه به تایبته که ئەم رووداوه گوماناییه و پیناچیت شکاک و هاوڕیکی ئەم کاره یان کردبیت یان هه ر هیچ نه بیت به ناوی کورد و کوردایه تی نه بووه، به لکو له چوارچیوهی دهوله تی عوسمانی بووه. یان وه کوو نووسه ریکی کورد به ناوی (سۆران کرباسیان) و تاریکی به پیژی نووسیوه له سالی 2013، ده لیت: سالی 1917 له کاتی پیکه یانی یه کینه چه کداره کان ئاشووری له ورعی، ئیتر (مار شه معون- مارشیمۆن) به ئاشکرا ئاشوورییه کان هانداوه بۆ چه ک هه لگرتن و پاکتاوکردنی کورده کان و ئازیه ییه کان له سه ر زیدی خۆیان، له وانه یه له تۆله ی ئەو بریاره بوو بیت یان به ر له وهی مار شه معون و چه کداره کان هیرش بکه نه سه ر کورده کان، سمکۆی شکاک لییان هاتبیته ده ست و له ناوی بردن.

له لایه کی تره وه نووسه ریکی گه و ره ی ئاشوورییه کان به ناوی (سلیمان یوسف)، دوا ی کاره ساته که ی ئەم دوا ییه ی (عه فرین) که له لایه ن تورکیا وه داگیرکرا و ویرانکرا، نووسیویه تی: «من دلم ژان ده کات بۆ کورده کان عه فرین، به لām ده بیت کورده کانیش بزانی، هه ر ئەو تورکیایه ی ئیستا وایان ل ده کات له 1915 به دوا وه، به هاوکاری کورده کان چه ندين قه تلوعامیان کرد دژی ئاشوورییه ئه رمه نییه کان له هه موو شاره کان کوردستان، به تایبته ئەو کورده وه یه ی پیاو کوژی وه کوو سمکۆی شکاک ده ره ه ق به پاتریکی ئاشورییه کان (مار بنیامین شه معون) و چه ندين ها وه لی ئه نجامیدا و قه تلوعامی کردن له کاتیکدا ئەوان ده عوه تی شکاک بوون بۆ (مفاوه زات)».

هه ر چه نده ئەو بابته زۆر هه لده گریت و چه ندين توێژینه وه ی ده ویت، به لām چه زم کرد له م گۆشه یه وه بیورۆژنیم و بزانی تاکه ی توێژه رانی کورد قه له مه کانیا ن له ئاست ئەم رووداوه میژووییه گرنه گه بیده نگ ده که ن.

که سه رقالی ئەم نووسینه بووم، پۆستیکی هاوړی (به کر شوانی) م له فه یسبووک که وته به رچاو، که ده قی هه وائیکی نه بیزاروی رۆژنامه ی (فاکیت) ی تورکی به ته رجه مه ی کوردی دانا وه که له ژماره ی 18 ی 8 ی 1930 دا ده باره ی کوژرانی رابه ری کورد سمکۆی شکاک به وینه ی ته رمه که یه وه بلاوی کردو وه ته وه، به مشیوه یه:

«ئیسماعیل ئاغا سمکۆ! وینه ی ئەم کورده سه رگه ردانه که له ئێران کوژرا وه، داده نین

رپه ری به ناوبانگی کورد ئیسماعیل ئاغا سمکۆ که له لایه ن سه ربازه کان ئێرانه وه کوژرا وه، دوا ی مردنی، وینه ی گیرا وه و له ته بریزه وه بۆ رۆژنامه که مان نێردرا وه و بلاوی ده که یه وه. ئەو رۆژنامه نه ی ئێران که هه فته ی رابردو و ئەم هه فته یه که یشتوون، فریای گیرانه وه ی ئەو تاوانانه ناکه ون که ئەو رپه ره تا ئیستا ئه نجامی دا ون. سمکۆ له «ئه شنۆیه» له لایه ن سه ربازه کان یاهه ری سادق خانه وه کوژرا وه»

ده میکه و ترا وه کورد بیکه سه یه، بۆیه له و سه رده مه ش هه ر بیکه سه بووه، چونکه قاره مانیکی وه کوو سمکۆی شکاک که شه هیدبوونه که ی ده بیته مانشیت و هه وائی چه ندين رۆژنامه ی ئەو سه رده مه، ده بیت چ ئازایه تییه کی نواندبیت، که ئەوان به (تاوانبار و پیاو کوژی) ده زانی، چه یف بۆ کورد و بۆ میژووه

غه دراوویه که ی! [1]

تایبه تمه ندییه کانی بابته

پۆلینی ناوه رۆک: میژوو و شوینه واری پیکهاته ئایینییه کان له کوردستان | وتار و دیمانه | جۆری
دۆکۆمێنت: زمانی یه کهم | جۆری وهشان: دیجیتاڵ | زمان - شیوه زار: کرمانجی ناوه راست | ولات:
رۆژیه لاتی کوردستان |
رۆژی ده رچوون: 2021-08-28

بابته به یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه راست	رێکهوت و پرووداو (کروئۆلۆژیا)	2021-08-28
	کوردی ناوه راست	کورتبه باس	بۆچی ئاشوورییه کان رقیان له سمکۆی شکاکه!؟
	کوردی ناوه راست	کورتبه باس	سمکۆی شکاک بۆ مارشیمۆنی کوشت؟
	کوردی ناوه راست	کورتبه باس	سمکۆی شکاک؛ داخوازی سه ره خۆپی و په تکرده وهی کارگێری ناوچه یی به شی 1
	هه ورامی	کورتبه باس	سمکۆ شکاک نه خشه که شو کوشتی نه ته وهی کوردی جه سه ره تاو سه دهی ویسه مینه
	فارسی	په رتوو کخانه	سه مرد عجیب؛ لورنس - سیمیتقو - سید فرهاد
	کوردی ناوه راست	کورتبه باس	شوێش و پێویستی هه نگاونان بۆ پێشخستی کولتوور
	کوردی ناوه راست	ژياننامه	مار شه معون
	کوردی ناوه راست	کورتبه باس	ویناکردنی کورد له میژوونووسی فارسیدا، نموونه ی سمکۆ

QR Code:

سه رچاوه کان

[1] مانیپەر | کوردی ناوه‌پاست | [مانیپەر 28-08-2021 \(rachlaken.com\)](http://rachlaken.com)
کاتی تۆمارکردن: 2025-09-11
ناوی تۆمارکار: هه‌ژار کامه‌لا

پۆل: کورتەباس

بابەت: 8

بەژداریکردنی ھۆزی ھەری لە شۆرشى سمکۆى شکاکدا

[20250826153801653046=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20250826153801653046)

نوح رۆژھەڵاتی

ھۆزی ھەری بەدرێژایى میژووی و کوردستان و ناوچە کە پیاوانى ئازا و سوارچاک و کوردپەرورەى تیدا ھەلکەوتوو ھە پیاو ھە جوامیرانەش رۆژێکى کارا و کاریگەرەکانى کوردستاندا ھەبوو یەکیکیش لەو شۆرشە مەزنانە شۆرشى (سمایل ئاغای شکاک کە بە سمکۆى شکاک ناسرابوو) و ھەک میژوو کەسایەتییە دیارەکانى ئەو دەمى ھۆزی ھەری (خورشید ئاغای ھەری، فەتاح ئاغای ھەری و قادر ھەری) کە ھەرسێکیان لە بنەمالەى ئاغان و براى یەکتەر یاور و ھاوێ ديارى (سمکۆى شکاک) بوون لە گەڵ کۆمەڵێک سوارچاکى ھۆزی ھەری بەژداری کاریان لە شۆرش و قارەمانییەکاندا ھەبوو (خورشید ئاغای) ھەری براى فەتاح ئاغای ھەری یەکیک بوو لە سەرۆک ھۆزی ھەری یەکیک لە ناسراوترین ئەو کوردانەى کە پێش جەنگى یەکەمى جیھانى دژی دەسەڵاتی (قاجارى) لە ئێران جەنگاو لە سالانى دواى جەنگیش خەباتیکی بێچانیان کرد بۆ بەدیھێنانى مافەکانى کورد لە رۆژھەڵاتی کوردستان. دەسەڵاتی خورشید ئاغای ھەری لە ناوچەکانى باشوورى دەریاچەى ئورمییە کە مەلەبەندى سەرەکی ھۆزی ھەریکیە فراوان بوو ھەروەھا لە رۆژھەڵاتی کوردستان دەسەڵاتی سمکۆى شکاک ھەبوو لە ناوچەکانى رۆژاواى دەریاچەى ئورمییە مەلەبەندى سەرەکی ھۆزی شکاک بوون کە دراوسێ بوون لە گەڵ ھۆزی ھەری لە ناوچە کەدا ھەروەھا شیخ عەبدولسەلام بارزانیش ماوێە ک لەنیوان ئەم دوو ھۆزەدا مایەو و دواتریش لە گەڵ سمکۆى شکاک و خورشید ئاغای ھەری چوون بۆ دیتنى جیگرى کۆنسولێ رۆوسیا لە قەفقاس تا داواى پشتیوانى و کۆمەک بۆ بزووئەوێ کوردی لێ بکەن خورشید ئاغای ھەری ھاوێ نزیکی سەید تەھا بوو کە یەکیک بوو لە سیاسەتمەدار و شۆرشگێرەکانى ئەو سەردەمە لە سالانى جەنگى یەکەمى جیھانىدا ناوچەى دەسەڵاتەکانى خورشید ئاغای ھەری و عوسمانییەکان بەلام کاتیک رۆوسەکان عوسمانییەکانیان تیکشکاند لە ناوچە کەدا ژمارەى زۆرى کورد لەناو سوپای عوسمانى خۆیان رادەستى سمکۆى شکاک و خورشید ئاغای ھەری کرد بە ھەلگیرسانى شۆرشى ئۆکتۆبەر پاشەکشەى ھێزەکانى

رووسیا له ناوچه که به دهست به سهرداگرتهی به سهر ناوچه کانی تر دا دهسه لاتی خورشید ئاغا فراوانتر بوو، ههروهها سمکۆی شکاک و خورشید ئاغا به باوک و کورێ ناسیۆنالیستی ده ناسرێنه وه چونکه ئهوان کهوتنه هاندانی کورد بۆ راپههین و شۆرش له پیناوی ئازادی و سهربهخۆی ناوچه کهیان سمکۆی شکاک به هاوکاری خورشید ئاغا (خانه، شنۆ، نهغه ده، مه هاباد و سهردهشت) ی پرگار کرد له سالی (1923) له لایه ن شیخ مه حمود دووباره دهستان به شۆرش کرده وه تا کۆتایی هاتنی شۆرشه که سالی (1930) سمکۆی شکاک له گه ل پزیمی بۆ دانووسان کۆده ب نه وه وه ک شایه تحاله کان که ده ماو ده م گیر درا وه ته وه باسی لیه ده که ن پزیمی ئێران ئه و کات نیازی خراپی هه بوو له و دانووسانه دا و ئامانجی سه ره کی ئه وه بوو که سمکۆی شکاک و شان دی یا وه ری بکوژرین به لām پیش کۆبوونه وه که (سمکۆی شکاک) له لایه ن خورشید ئاغا ی هه رکی ئاگدار کرابوو ه که هه ست ده که م پزیمی ئێران پلانی دارشتوو ه که هه ستی به موئامه ره که کردوو ه داوا له سمکۆی شکاک ده کات که له کۆبوونه وه که دا به ژدار نه بێت و دانووسانیان له گه لدا نه که ن چونکه وه ک شایه تحاله کان باسی ده که ن (خورشید ئاغا ی هه رکی) هه ست ده کات که پزیمی ئێران پلانه که ی دارشتوو ه بۆ له ناو بردنی سمکی شکاک به لām دوای گفتوگۆیه کی زۆر سمکۆی شکاک قه ناعه ت به خورشید ئاغا ی هه رکی و فه تاح ئاغا ی هه رکی هینا وه که له گه لی بچین بۆ دانیشتنه که له گه ل نوینه رانی ئه و کاتی پزیمی ئێران له ئه نجامدا پلانه که راست ده رچوو لیه وه که له په رتووکی سمکۆی شکاک وه رگیرا وه باسی چۆنییه تی پلانه که کرا وه. [1]

تایبه ته مندییه کانی بابه ت

پۆلێنی ناوه رووک: میژوو | جووری دوکومینت: زمانی یه که م | جووری وه شان: دیجیتال | زمان - شیوه زار:
کرمانجی ناوه راست | ولات: رۆژه لاتی کوردستان |
رۆژی ده رچوون: 2019-08-19

بابه ته به یوه سترکرا وه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابه ت
	کوردی ناوه راست	رێکه وت و رووداو (کپۆنۆلۆژیا)	2019-08-19
	کوردی ناوه راست	کورته باس	به یوه ندی سیاسی سمکۆ له گه ل ئینگلیزه کان له ئاوینه ی به لگه نامه کانی وه زاره تی کاروباری ده ره وه ی به ریتانیا دا
	کوردی ناوه راست	به لگه نامه کان	تیلیگرامی وه زیری ده ره وه ی حکوومه ت بۆ بالیۆزی فارس له ئه سته مبول
	کوردی ناوه راست	هۆنرا وه	جاریکی تر سمکۆ ناچیتته وه سه ر خوانی مردن
	کوردی ناوه راست	کورته باس	جوولانه وه سیاسی و سه ربازییه کانی سمکۆی شکاک
	کوردی ناوه راست	کورته باس	سمکۆ و پرگار کردنی کریستیانیه کان

	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	سمکۆی شکاک؛ داخوازی سەربەخۆی و پەتکردنەوهی کارگێڕی ناوچەیی بەشی 1
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	سمکۆی مەزن "من کوردم و ژيانم لە پیناوی رزگاری و بەختەوه‌ری گەلە کەم بەخت کردوو و بەختی دەکەم"
	هه‌ورامی	کورتەباس	سمکۆ شکاکێ نەخشە کەشو کۆششی نەتەوه‌یی کوردی جە سەرەتاو سەدەیی ویسەمینە
	فارسی	پەرتوو‌کخانه	سە مرد عجیب؛ لورنس - سیمیتقو - سید فرهاد
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	شۆرش و پێویستی هەنگاونان بۆ پیشخستنی کولتوور
	کوردی ناوه‌پاست	بە‌لگە‌نامه‌کان	نامە‌یه‌کی گرنگی میژووپی شەهیدی سەرکردە‌ی کورد سمکۆی شکاک بۆ شیخ مەحمودی حەفید
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	هەولە‌کانی سمکۆی شکاک بۆ بە‌ره‌وپیش بردنی بواری خۆیندن و پۆژنامە‌گە‌ری
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	ویناکردنی کورد لە میژوونووسی فارسیدا، نموونە‌ی سمکۆ
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	یە‌کە‌م پۆژنامە‌ی کوردی لە ئێران

سەرچاوه‌کان

[1] مائپەر | کوردی ناوه‌پاست | historyofkurd.com 19-08-2019 مائپەری

کاتی تۆمارکردن: 2025-08-26

ناوی تۆمارکار: هه‌ژار کامه‌لا

پۆل: کورتەباس

بابەت: 9

بەسەرھاتی رێبەری ئەفسانەیی سمکۆی شکاک

[20240222072949554172=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20240222072949554172)

بەسەرھاتی رێبەری ئەفسانەیی سمکۆی شکاک

نووسینی: محەمەد سالح قادری

وەرگیرانی: شەھاب خالیدی

سمکۆ لە ساڵی 1887 لەدایکبوو. دواى ئەوەى جەوھەر ئاغا براگەورەکەى لە ساڵی 1905 لە لایەن حاکمى تەوڕیزەووە فێلى لى کرا و کوژرا، ھەروەھا دواى ئەوەى محەمەد ئاغاى باوکیشى لە لایەن عوسمانىیەکانەووە بێسەرۆشوتن کرا، لە ساڵی 1906 ھووە لە ناوچەکانى کۆتۆل، ماکو، خۆی و سەلماس بۆ بەھێزکردنى دەسەلاتەکەى دەستى بە تیکۆشان کرد.

لە ئەیلوولى ساڵی 1912 کاتیک عەبدولرەزاق بەدرخان و سەید تەھا نەوھى شىخ عوبەیدوللا لە تیفلیسەووە دەچوونە شارى خۆى، لە لایەن سەربازە تورکەکانەووە دەستگیر کران و بەرەو تورکیا بردران، بەلام کاتیک سمکۆ لەم ڕووداوە ئاگادار دەبێت، ھێرشیان دەکاتە سەر و لەسەر سنوورى نیوان ئێران و تورکیا دواى شەڕێکى کوورت عەبدولرەزاق و سەید تەھاى لە دەستیان ڕزگار دەکات.

لە سەرەتای ساڵی 1913 سمکۆى شکاک توانى بە ھاوکاری عەبدولرەزاق بەدرخان کۆمەلەى جیھاندانى لە شارى خۆى دابمەزرێنێت. لەو چوارچێوەىدا قوتابخانەى کى کوردی لە شارى خۆى (شارى خۆى) دەکڕێتەووە کە چەند مامۆستایە کى کورد کە لە قەفقازەووە ھاتبوون، بە زمانى کوردی و ڕووسى وانە بە 29-30 منداڵى کوردیان دەوتەووە.

لە کۆتایى ساڵی 1914 و لە جەرگەى شەھرى یەكەمى جیھانیدا، بەیى رێککەوتنى نیوان ڕووسیا و ئێران لە کاتى دوورخستەووەى سمکۆ لە لایەن ڕووسەکانەووە بۆ تفلیس، لە نزیک جۆلفا لە لایەن ئەرمەنىیەکانەووە تەقەى لى کرا، بەلام ھیچ زیانىکى پى نەگەشت.

ساڵی 1916 کاتیک ڕووسەکان ئاگادار بوون کە بەبى بوونى سمکۆ لە ناوچەى خۆى و کۆتۆل مەترسی داگیرکردنى ئەو ناوچانە لە لایەن عوسمانىیەکانەووە ھەبێ، سمکۆیان ئازاد کرد و رێگەیان پى دا کە بگەڕێتەووە ناوچەى کۆتۆل.

سمکۆى شکاک لە ساڵی 1918 لەسەر داواى مارشیمۆن پێشەواى ئایینى ئاشوورییەکان، بۆ کۆبوونەووەى کە لە چارییەووە دەچێتە کۆھنەشەھر لە نزیک سەلماس. لەم دیدارەدا کاتیک سمکۆ تێدەگات کە مارشیمۆن بەیى ئەو بەلێنانەى کە پێشتر لە لایەن ڕووسەکانەووە پێى درابوون و ھەروەھا ئەمە کە چەندین چەک و تەقەمەنىشیان پى دابوو، دەیهوێت دەوڵەتێکى ئاشوورى لەسەر خاکی کوردستان دابمەزرێنێت، بۆیە بۆ شکستھێنان بەو پیلانە، لە پڕۆسەى ئەم کۆبوونەووەىدا مارشیمۆنى کوشت.

سمکۆ لە نامەى کدا کە مەزەندە دەکڕێت لە ساڵی 1919 دا بۆ ژەنەرآل حەسەن موقەدەم زەفەر ئەلدەوولەى کاربەدەستى پایەبەرزى ئێرانى نووسیبێت، پێى راگەیاندووە: زۆرێک لەو گەلانەى کە لە جیھاندا حەشیمەتیان لە کورد کەمترە دەوڵەتى خۆیانیان ھەبێ. ئەگەر کورد بەو حەشیمەتە زۆرەى خۆى نەتوانێت ئۆتۆنۆمى بە دەست بێنێ، مردنى لە بوونى باشتەر.

لە مانگی دووھەمى بەھارى ساڵی 1919 حاکمى تەوڕیز موکەرەم ئەلموڵک بە ھاوکاری ئەرمەنىیەکانى ئەو ناوچەى، پاکەتێکى بۆمبێزکراو ئامادە دەکات و لەژێر ناوى ناردنى دیارییەک لە لایەن ژێنێکى ئازەریزمانى خزمى

سمکۆوه بۆ خوسرووی کوری سمکۆ بۆمبه که بۆ کوشتنی سمکۆ ده‌نێرێته گوندی چاری. له ئه‌نجامی ته‌قینه‌وه‌ی بۆمبه‌که‌دا، عه‌لیخانی بۆ سمکۆ و سێ که‌سی دیکه له شوێنی رووداوه‌که گیانیان له‌ده‌ست ده‌ده‌ن و ژماره‌یه‌کیش بریندار ده‌بن.

هه‌ر بۆیه سمکۆش رۆژی 17-07-1920 فه‌رمانی به‌ عه‌مه‌رخانی شکاک راوێژکار و فه‌رمانه‌ی گشتی هێزه چه‌کداره‌کانی داوه که هێرش بکاته سه‌ر هێزه‌کانی دوژمن و عه‌مه‌رخانیش توانیویه‌تی دوا‌ی شه‌ڕێکی سه‌خت، به‌نده‌ری گۆلمه‌خانه و شوێنه‌ سه‌راتی‌یه‌یه‌کانی ورعی بگریت و شاری ورعی له‌ ده‌ستی دوژمنان رزگار بکات.

شه‌ری رزگارکردنی شاری مه‌هاباد
له‌ سالی 1921 هێزه‌کانی سمکۆ دوا‌ی شه‌ڕێکی سه‌خت توانیویان زیاتر له‌ 700 که‌س له‌ هێزه‌کانی ئێران بکوژن و هه‌روه‌ها فه‌رمانه‌ی گشتی ئه‌و هێزه له‌ پادگانی مه‌هاباد به‌ ناوی سه‌هه‌ن مه‌له‌کزاوه به‌ دیل بگرن و شاری مه‌هاباد له‌ ده‌ستی داگیرکه‌ران رزگار بکه‌ن.

شه‌ری شه‌که‌ریاز
له‌ 17-12-1921 سوپای ئێران به‌ 5 هه‌زار سه‌ربازه‌وه به‌ فه‌رمانه‌ی ئه‌میر ئه‌رشه‌د زرغام قه‌ره‌داغی و راوێژکاری سه‌ربازیی سوید به‌ ناوی لیندی‌رگ هێرشی کرده سه‌ر سمکۆ. ئه‌میر ئه‌رشه‌د زرغام قه‌ره‌داغی بۆ محمه‌د حسین خان بوو، ئه‌و که‌سه‌ی له‌ سالی 1905 دا جه‌وه‌ر ئاغای بۆ سمکۆی له‌ شاری ته‌وره‌ز کوشته. له‌ چوارچێوه‌ی فه‌رمانه‌که‌ی سمکۆدا، عه‌مه‌رخانی شکاک وێرای هێزێکی ته‌یار له‌ گه‌ل 200 چه‌کداری زێباری سه‌نگه‌ره‌کانی دوژمن تیکده‌شکێن و ئه‌میر ئه‌رشه‌دیش ده‌کوژن.

له‌ مانگی سه‌دو سالی 1922 سمکۆ رۆژنامه‌ی کوردی له‌ شاری ورعی به‌ چاپ گه‌یاند، که‌ چه‌ند ژماره‌یه‌کی به‌ دوو زمانی کوردی و فارسی ب‌لاوکرانه‌وه.

سمکۆ له‌ سه‌رده‌می سه‌ره‌له‌دانه‌که‌یدا په‌یوه‌ندییه‌کی به‌ره‌راوانی له‌ گه‌ل زۆریه‌ی سه‌روک هۆز و پۆشنه‌یر و شۆڕشگێڕانی کورد هه‌بووه و له‌ نامه‌که‌یدا روو له‌ گه‌لی کورد ده‌لێت:

ئه‌ی کوردینه! ئیمه‌ جگه‌ له‌ یه‌گه‌رتووی و پێکه‌وه‌بوون هه‌یج رێگه‌یه‌کی دیکه شک نابه‌ین بۆ رزگارکردنی مه‌یله‌ته‌که‌مان له‌ ده‌ستی دوژمن. هه‌روه‌ها جگه‌ له‌ گوشتینی ده‌ستی براهه‌تی یه‌کتر، هه‌یج رێگه‌چاره‌یه‌کی دیکه‌مان نیه‌ بۆ دۆخی بێده‌سه‌لاتی گه‌له‌که‌مان. راستگۆیانه‌ ده‌ستی یه‌گه‌رتووی و براهه‌تی بده‌ن به‌ یه‌کتر و به‌ هه‌موو هێز و توانای خۆتان به‌رگری له‌ خۆتان بکه‌ن له‌ به‌رانه‌ر ده‌ستدرێژی دوژمن. ئه‌مه‌ تاکه‌ رێگه‌یه‌ بۆ رزگاربوون، نه‌ هه‌یج تر.

رۆژی 27-07-1922 به‌ فه‌رمانه‌ی سه‌ر له‌شکه‌ر جه‌هانبانی 15 هه‌زار سه‌ربازی حکومه‌تی ره‌زاخان هێرشیان کرده سه‌ر قه‌لای چاری شوێنی مانه‌وه‌ی سمکۆ. له‌ دۆخی و هه‌ادا سمکۆ ناچار بوو له‌ قه‌لای چارییه‌وه‌ پاشه‌کشه‌ بکات بۆ ناوچه‌ی شه‌یران له‌ نزیک سنووری تورکیا.

له‌ شه‌وێکی ئۆکتۆبه‌ری سالی 1922 دا هێزه‌کانی تورکیا هێرشیان کرده سه‌ر گوندی شامانیسی باکووری کوردستان. له‌ ئه‌نجامی ئه‌م هێرشه‌دا، خاتوو جه‌واهیر هاوسه‌ری سمکۆ له‌ گه‌ل چه‌ند که‌سیکی دیکه‌ کوژران و کۆره‌شه‌ش سالانه‌که‌ی سمکۆش به‌ ناوی خوسرو ده‌سته‌به‌سه‌ر کرا.

رۆژی 06-11-1922 چه‌ند به‌رپرسی بیه‌رتانیایی به‌ سه‌رکردایه‌تی سیدی ئیدمۆندز له‌ گه‌ل سمکۆ و سه‌ید ته‌ها و ئه‌حمه‌د ئاغای بۆ سمکۆ له‌ گوندی به‌حرکه‌ له‌ نزیک هه‌ولێر کۆبوونه‌وه. له‌م دیداره‌دا سمکۆ هه‌ولێ دا که‌ پشتیوانی ئینگلیزه‌کان به‌ده‌ست بێت، به‌لام به‌رپرسی ئینگلیز هه‌یج قه‌ول و به‌لێنێکی پشتیوانیان نه‌دایه سمکۆ.

له‌ رۆژی 08-01-1923 سمکۆ بۆ سه‌ردانی شه‌یخ مه‌حمود رۆیشته‌ شاری سلیمانی و له‌وێش له‌ لایه‌ن شه‌یخ مه‌حمود و خه‌لکی سلیمانییه‌وه به‌ مه‌راسیمێکی فه‌رمی و که‌رنه‌فالتی گه‌وره‌ پێشوازی لێ کرا.

له ماوهی مانهوهی سمکۆ له سلیمانی دواى چه ندىن دیدار له گه‌ل شیخ مه‌حمود، سمکۆ هیچ وه‌لامێکی ئه‌رینی لى وه‌رنه‌گرت بۆ ئه‌وه‌ی که خۆی له تورکه‌کان به‌دوور بگرێت و له گه‌ل ئینگلیزه‌کان رێک بکه‌وێت. هه‌روه‌ها سمکۆ هیچ هیواى به‌ پشتیوانی ئینگلیزه‌کان له شۆرشه‌که‌ی له دژی ئێران نه‌ما. له‌وکاته‌دا به‌هۆی ده‌ستپێکردنه‌وه‌ی شه‌ری نیوان شیخ مه‌حمود و ئینگلیزه‌کان سمکۆ تێده‌گات که مانه‌وه‌ی له سلیمانی هیچ سوودێکی نییه‌ و دوا‌ڕۆژی ئه‌ویش روون نییه‌. بۆیه له 28-03-1923 شاری سلیمانی به‌جی ده‌هێلێت و ده‌گه‌ڕێته‌وه‌ ده‌رووبه‌ری رواندز.

دواى بیهیوایی سمکۆ له ئینگلیزه‌کان و به‌جیهشتی شاری سلیمانی و هاتنی بۆ ناوچه‌ی ره‌واندز، ئۆزده‌میر که به‌رپرستی پایه‌به‌رزی تورکیا بوو، هه‌ندێک به‌لێنی به‌ سمکۆ دا. حکومه‌تی نوێی تورکیا به‌ مه‌به‌ستی ئه‌وه‌ی ئینگلیزه‌کان نه‌توانن سمکۆ له دژی ئه‌وان به‌ کاربهێنن، وه‌ک تاکتیکی کاتی، له گه‌ل رێگه‌دان به‌ سمکۆ بۆچوونه‌ ناو تورکیا و راده‌ستکردنی به‌شێک له داراییه‌که‌ی و هه‌روه‌ها ئازادکردنی خه‌سرۆی کورێ، زۆر قه‌وڵ و به‌لێنی دیکه‌شیان به‌ سمکۆ دا.

به‌لام دواى ئه‌وه‌ی په‌یمانی لۆزان له 24-07-1923 دا وا‌ژو کرا و ناکوکی نیوان تورکیا و ئینگلیزه‌کان سه‌باره‌ت به‌ چاره‌نووسی مووسل یه‌کلا بوویه‌وه، سمکۆ چیت نه‌یتوانی له تورکیا بمینێته‌وه‌ و جارێکی دیکه‌ به‌ ده‌ستی به‌تال گه‌رایه‌وه‌ سنوور و له ده‌رووبه‌ری چیای دالامپه‌ر له‌سه‌ر سنووری نیوان ئێران و تورکیا و ئێراق گیرسایه‌وه‌.

له سه‌ره‌تای سالی 1924 و دواى رێککه‌وتنی سمکۆ و حکومه‌تی ئێران، سمکۆ گه‌رایه‌وه‌ ئێران و له گوندی هۆوه‌سنی سه‌ربه‌ ناوچه‌ی سۆمای ورمی نیشه‌جی بوو.

سالی 1925 له کاتی پیشوازیکردنی سمکۆ له هاتنی ره‌زاخان بۆ سه‌لماس، کاتیک ره‌زاخان هیزه‌کانی سمکۆ ده‌بینیت، ترسی لى ده‌نیشیت و یی وایه‌ که‌وتووته‌ داوی سمکۆ، به‌ مه‌به‌ستی خۆده‌بازکردن له‌و مه‌ترسییه‌، به‌خێرای مالاوایی له سمکۆ ده‌کات و ده‌لێت کاتریمێر 4ی ئیواره ده‌چمه‌ کۆهنه‌شار و ئیوه‌ش وه‌رنه‌ ئه‌و شوینه‌ با پێکه‌وه‌ قسه‌ بکه‌ین. سمکۆ دواى مالاوایی له ره‌زاخان، به‌دلته‌نگییه‌کی زۆر و به‌ ده‌نگی بکه‌ینه‌وه‌ و تی: ده‌بوايه‌ بمکوشتا، له‌مه‌ودوا هه‌رچی به‌سه‌رمدا بێت مافی خۆمه‌. به‌ دلناییه‌وه‌ رۆژیک دیت که هه‌مان رزۆ (ره‌زاخان) ده‌مکوژیت.

له سالی 1926 سمکۆ به‌ 1500 که‌سه‌وه‌ هێرشێ کرده‌ سه‌ر سه‌لماس، به‌لام به‌هۆی ململانی ناوخۆیه‌که‌نه‌وه‌ نه‌یتوانی شاره‌که‌ بگرێت و له کاتی پاشه‌کشه‌دا له ناوچه‌ی سۆما-برادۆست شکستی هێنا و ناچار بوو به‌ره‌و ئێراق پاشه‌کشه‌ بکات و له ناوچه‌ی سیده‌کانی باکووری رواندز هه‌لبگیرسێت.

له سالی 1928 جارێکی دیکه‌ سمکۆ له گه‌ل تورکه‌کان رێک که‌وت و له گه‌ل لایه‌نگرانی چوونه‌ ناو سنووری تورکیا و له هه‌رێمی گه‌وه‌ری باکووری کوردستان گیرسانه‌وه‌.

دواى ئه‌وه‌ی سمکۆ بۆ ماوه‌ی دوو سال له دۆخێکی سه‌ختدا له سینگۆشه‌ی باشوور و باکوور و رۆژه‌لاتی کوردستان ده‌مینیت، له هاوینی سالی 1930 سه‌ره‌هه‌نگ سادق خانی نه‌وڕۆزی له رێگه‌ی ته‌یمووری شکاکه‌وه‌ که‌ پێشتر چه‌ کداری سمکۆ بوو، نامه‌یه‌کی بۆ نارد و داوای لى کرد که‌ بێت بۆ شاری شنۆ بۆ ئه‌وه‌ی که‌ له‌وی چاوی به‌ سه‌رله‌شکه‌ر سه‌نه‌ موقه‌ده‌م فه‌رمانده‌ی پایه‌به‌رزی ئێران بکه‌وی

سمکۆ که‌ به‌ نییه‌تپاکییه‌وه‌ ده‌یویست له گه‌ل به‌رپرسانی ئێران بۆ چاره‌سه‌ری کیشه‌کانی نیوانیان و تووێژ بکات، به‌لام به‌رپرسانی حکومه‌تی ئێران به‌ پێچه‌وانه‌وه‌ ده‌یانویست ناوبراوه‌ بکه‌نه‌ داو و بیکوژن. به‌داخه‌وه‌ سمکۆ ئاگاداری پیلانه‌ پێسه‌که‌یان نه‌بوو و زۆر به‌ئاسانی که‌وته‌ داوی دوژمن و له رۆژی 18-07-1930 (27-04-1309) له شاری شنۆ تیرۆر کرا. به‌م شیوه‌یه‌ ژبانی ئه‌و رێبه‌ره‌ ئه‌فسانه‌یه‌ی کوردستان ده‌بیته‌ قوربانی نیشتمان و کۆتایی به‌ بزووتنه‌وه‌که‌ی دیت که‌ زیاتر له 20 سالی خایاند.

په‌زاشا پیتی وابوو به نه‌مانی سمکۆ خه‌باتی گه‌لی کورد له ئێران بۆ هه‌میشه‌ کۆتایی پێ دیت، به‌لام له ساڵی 1941 له سه‌رده‌می شه‌ری دووهمی جیهانییدا ئەمه‌ په‌زاشا بوو که کۆتایی به‌ حکومه‌ته‌که‌ی هات و چارێکی دیکه‌ گه‌لی کورد هه‌ستایه‌ سه‌ر پێ و ئەم چاره‌ به‌ سه‌رکردایه‌تی پێشه‌وا قازی محه‌مه‌د له ساڵی 1946دا توانیویان کۆماری کوردستانی دایمه‌زرێتن. [1]

سه رجاوه:

پەرتووکی عەمەرخانی شکاک ، لە سەرھەڵدانی سمکۆوە تا کۆماری کورستان -نووسینی محەمەد سەڵح قادری -
2021

تاییه تمه ندیه کانی بابہ ت

پۆلئىنى ناوهرۆك: مېژو | جوړى دۆكومېنت: وەرگېردراو | جوړى وهشان: دېجىتال | زمان - شپوهزار:
كرمانجى ناوهراس | فۆلدهرهكان: مېژووى هاوچهرخ | وەرگېردراو له زمانى: فارسى |
روژى دهړچوون: 2023-07-19

فایلی یه یوه نډیدارېدار:

بابہ تہ یہ یوہ ستر اوہ کان:

ناوی بابہت

QR	زمان	پۆل	ناوی بابەت
	کوردی ناوەراست	ڕێکەوت و ڕووداو (کڕۆنۆلۆژیا)	2023-07-19
	کوردی ناوەراست	کورتەباس	بەژداریکردنی ھۆزی ھەری لە شوێنێکی سەمکۆی شاکادا

	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	پەيوەندی سیاسیی سمکۆ لە گەڵ ئینگلیزه‌کان لە ئاوێنە بە‌لگە‌نامه‌کانی وه‌زارەتی کاروباری دەرەوه‌ی به‌ریتانیادا
	کوردی ناوه‌پاست	بە‌لگە‌نامه‌کان	تێلېگرامی وه‌زیری دەرەوه‌ی حکوومه‌ت بۆ باڵیۆزی فارس له ئه‌سته‌مبول
	کوردی ناوه‌پاست	هۆنراوه	جاریکی تر سمکۆ ناچێته‌وه‌ سه‌ر خوانی مردن
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	جوولانه‌وه‌ سیاسی و سه‌ربازیه‌کانی سمکۆی شکاک
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	سمکۆ و رزگار کردنی کریستیانیه‌کان
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	سمکۆی شکاک بۆ مارشیمۆنی کوشت؟
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	سمکۆی شکاک، دیپلومات و شۆرشیگێرو خاوه‌ن بیرێکی فراوان، خه‌ونی دامه‌زراندنی ده‌وله‌تێکی کوردی هه‌بووه
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	سمکۆی شکاک؛ داخوازی سه‌ربه‌خۆیی و په‌تکردنه‌وه‌ی کارگێڕی ناوچه‌یی به‌شی 1
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	سمکۆی مه‌زن "من کوردم و ژيانم له‌ پیناوی رزگاری و به‌خته‌وه‌ری گه‌له‌که‌م به‌خت کردووه‌ و به‌ختی ده‌که‌م"
	هه‌ورامی	کورتەباس	سمکۆ شکاکێ نه‌خشه‌که‌شو کۆششی نه‌ته‌وه‌یی کوردی جه‌ سه‌ره‌تاو سه‌ژده‌ی ویسه‌مینه
	فارسی	په‌رتوو‌کخانه	سه‌ مرد عجیب؛ لورنس - سیمیتقو - سید فرهاد
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	شۆرش و پێو‌یستی هه‌نگاونان بۆ پێش‌خستی کولتور
	کوردی ناوه‌پاست	ژيان‌نامه	مار شه‌معون
	کوردی ناوه‌پاست	بە‌لگە‌نامه‌کان	نامه‌یه‌کی گرنگی میژوویی شه‌هیدی سه‌رکرده‌ی کورد سمکۆ شکاک بۆ شیخ مه‌حمودی حه‌فید
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	هه‌وله‌کانی سمکۆی شکاک بۆ به‌ره‌وپێش بردنی بواری خۆیندن و روژنامه‌گه‌ری

کوردی
ناوه‌پاست

به‌لگه‌نامه‌کان

وتاریکی سه‌رکرده‌ی مه‌زنی کورد، سمکۆی شکاک

کوردی
ناوه‌پاست

کورت‌ه‌باس

ویناکردنی کورد له میژوونووسی فارسیدا، نموونه‌ی سمکۆ

کوردی
ناوه‌پاست

کورت‌ه‌باس

یه‌که‌م رۆژنامه‌ی کوردی له ئێران

تیبینی: ئەم تۆماره هه‌ندیک فایلی په‌یوه‌ندیداری وه‌ک وینه و فیدیۆی له‌گه‌لدایه و لێره‌دا پێشان نه‌دراون،
تکایه سکینی QR کۆده‌که بکه تاوه‌کو له‌سه‌ر مائه‌په‌ری رێکخراوی کوردیپیدیا ئه‌و فایلانه ببینیت.

QR
Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] مائه‌په‌ر | کوردی ناوه‌پاست | [مائه‌په‌ری کوردشۆپ - 2023-07-19](#)

کاتی تۆمارکردن: 2024-02-22

ناوی تۆمارکار: زریان عه‌لی

پۆل: شوینه‌وار و کۆنینه

بابهت: 10

پاشماوه‌ی مائی باپیری سمکۆی شکاک له ته‌وریز

[2010101615532610114=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=2010101615532610114)

پاشماوه‌ی مائی باپیری سمکۆی شکاک له ته‌وریز. [1]

تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی بابته

جوۆی شوین / شوینه‌وار: خانوو | شار و شارۆچکه‌کان: ته‌وریز | وڵات: رۆژه‌لاتی کوردستان |

بابته‌یه‌یه‌ستکه‌راوه‌کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	Catalana	شه‌هیدان	Ismail Agha Shikak
	Azərbaycanca	شه‌هیدان	İsmayıl ağa Şəqaqi
	Português	شه‌هیدان	Simko Shikak
	Svenska	شه‌هیدان	Simko Shikak

	Français	شه هیدان	Simko Shikak
	Italiano	شه هیدان	Simko Shikak
	Fins	شه هیدان	Simko Shikak
	فارسی	شه هیدان	اسماعیل آقا شکاک
	کورډی ناوه پاست	کورتەباس	به‌ژداریکردنی هۆزی هه‌رکی له شۆرشى سمکۆى شکاکدا
	کورډی ناوه پاست	کورتەباس	په‌یوه‌ندى سیاسى سمکۆ له‌ گه‌ڵ ئینگلیزه‌کان له‌ ئاوێنه‌ی به‌لگه‌نامه‌کانى وه‌زاره‌تى کاروبارى ده‌ره‌وه‌ی به‌ریتانیا‌دا
	کورډی ناوه پاست	به‌لگه‌نامه‌کان	تێلیگپامى وه‌زیری ده‌ره‌وه‌ی حکومه‌ت بۆ باڵیۆزى فارس له ئه‌سته‌مبول
	کورډی ناوه پاست	هۆنراوه	جاریكى تر سمکۆ ناچێته‌وه‌ سه‌ر خوانى مردن
	کورډی ناوه پاست	کورتەباس	جوولانه‌وه‌ سیاسى و سه‌ربازیه‌کانى سمکۆى شکاک
	کورډی ناوه پاست	کورتەباس	سمکۆ و رزگار کردنی کریستیانیه‌کان
	کورډی ناوه پاست	شه هیدان	سمکۆى شکاک
	کورډی ناوه پاست	کورتەباس	سمکۆى شکاک، دیپلومات و شۆرشگێڕو خاوه‌ن بیرئێکى فراوان، خه‌ونى دامه‌زراندنى ده‌وله‌تێکى کوردی هه‌بووه‌
	کورډی ناوه پاست	کورتەباس	سمکۆى شکاک؛ داخوازى سه‌ربه‌خۆی و په‌تکردنه‌وه‌ی کارگێڕى ناوچه‌ی به‌شى 1
	کورډی ناوه پاست	کورتەباس	سمکۆى مه‌زن "من کوردم و ژيانم له‌ پیناوى رزگارى و به‌خته‌وه‌ری گه‌له‌که‌م به‌خت کردووه‌ و به‌ختى ده‌که‌م"
	هه‌ورامى	کورتەباس	سمکۆ شکاکى نه‌خشه‌که‌شو کۆششى نه‌ته‌وه‌ی کوردی جه‌ سه‌ره‌تاو سه‌ژده‌ی و سه‌مه‌ینه

سه مرد عجیب؛ لورنس - سیمیتقو - سید فرهاد په‌رتووکخانه فارسی

شۆرش و پێویستی هه‌نگاونان بۆ پێشخستنی کولتور کورتەباس کوردی ناوه‌راست

نامه‌یه‌کی گرنگی میژووی شه‌هیدی سه‌رکرده‌ی کورد سمکۆی به‌لگه‌نامه‌کان کوردی ناوه‌راست

نامه‌یه‌کی ماستهر له‌سه‌ر جوولانه‌وه سیاسی و سه‌ربازییه‌کانی سمکۆی شکاک له‌ زمانی سه‌رچاوه ئێرانییه‌کانه‌وه تاوتوێ کرا کورتەباس کوردی ناوه‌راست

هه‌وله‌کانی سمکۆی شکاک بۆ به‌ره‌وپێش بردنی بواری خۆپێندن و رۆژنامه‌گه‌ری کورتەباس کوردی ناوه‌راست

ویناکردنی کورد له‌ میژوونووسی فارسیدا، نمونه‌ی سمکۆ کورتەباس کوردی ناوه‌راست

یه‌که‌م رۆژنامه‌ی کوردی له‌ ئێران کورتەباس کوردی ناوه‌راست

سه‌رچاوه‌کان

[1] مائپه‌ر | کوردی ناوه‌راست | [فه‌یسبووکی قه‌یس قه‌ره‌داخی](#)

کاتی تۆمارکردن: 2010-10-16

ناوی تۆمارکار: هاوڕێ باخه‌وان

پۆل: کورتەباس

بابەت: 11

پەيوهەندی سیاسی سمکۆ لە گەڵ ئینگلیزه کان لە ئاوێنەى بەلگەنامە کانى وهزارەتى کاروبارى دەرەوى
بەريتانیادا

[20250908155122654946=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

ئەنوەر سولتانی

ئەم وتارە، لە سەر داواى ئەكادیمیای كوردی لە هەولێر، بۆ كۆنفرانسیك نووسرا كە بڕیار بوو چەند سالیك
پیش ئیستا سەبارەت بە سمایل ئاغای سمکۆ، لە هەولێر بەرپۆه بچیت بەلام دواتر بپارە كە هەلۆهشایهوه و
كۆنفرانس بەرپۆه نەچوو. من ئەودەم بۆ نووسینی وتارە كە ماوهی چەند هەفتە سەردانی ناشنال ئاركایف ی
بریتانیام كرد لە لەندەن و بە هەندیک بەلگەنامەى پەيوهەندیاری وهزارەتى دەرەوى بریتانیا لەو سالانەدا
چوویمهوه. دیارە ژمارەى ئەو بەلگەنامانەى وا بابەتى سەبارەت بە سمکۆ و ئێران و عیراق سەردەمى ئەویان تیدا
بیت گەلیك زۆرن و کارەكەى من تەنیا لەبەر رووناكای هەلپژاردەیه كیان بەرپۆه براوه. هەلپژاردە كەش زیاتر
سالى 1922 دەگریتەوه كە تیدا زیاتر باس لە مەسەلەى پەيوهەندیگرتنى بریتانیا لە گەڵ سمکۆ دەكریت و ئەوه
خالى سەرەكى لیکۆلینەوه كەى من بوو. ئەوانیتر بە گشتى هەوالی هەلسوكهوتى سمکۆن و هاتوچوكردى بۆ
عیراق و توركیا. من وینەى ژمارەیه كى زیاتر لە بەلگەنامە كانم هەلگرتوووه كە دەكری لە دواڕۆژدا كەلکیان لى
وهربگیریت. 2021-12-09

سمایل ئاغای شكاك ناسراو بە سمکۆ (1887 – 1930)، لە سەردەم و بارودۆخیكى ئالۆزى كۆمه‌لایه‌تى –
سیاسى كوردستان و بە گشتى رۆژه‌لاتى ناویندا ژیا و حكومه‌تى ئێران بە شیوه‌یه كى ناجوانمێرانه كوشتى –
سەردەمێك كە مۆركى ئەم دیاردانەى بە سەرەوه بوو:
- بارودۆخى كۆمه‌لایه‌تى شوێنى ژیاى سمکۆ عەشیره‌ی و بە كیشه‌ى نیوان هۆزه‌كان و بى هەلوێستى و گەلیك
جاریش هاوكارى و تەنانەت دارەدهستى حكومه‌تى ناوه‌ندى لە لایەن هەندیكیان و سەریژپوى لە حاندى
دەولەت لە لایەن هەندیكى دیکه‌یانەوه، پێناسە دەكرا؛
- شوێنایه‌تى ژیاى هۆزى شكاك لە ئێران، سى كوچكەى دراوسێیه‌تى توركیا و رووسیا و لە رینگەى عیراقى تازه
بنیات نراویشه‌وه ئینتیدابى بریتانیا بوو؛
- لە ناوخۆى ئێراندا، سمکۆ و هۆزه‌كەى لە دراوسێیه‌تى توركى ئازەربایجانى و ئاسۆرى و ئەرمەنى و جووله‌كەى
ئازەربایجاندا دەژیا؛

- سەرمایه‌دارى لە كۆمه‌لگای ئێرانى دواى شۆرشى مەشرووتە (1906)دا خەریكى گەشه‌كردن بوو.
- بەلام قۆناغى ئابوورى - كۆمه‌لایه‌تى رۆژه‌لاتى كوردستان، هیشتا هەر فێئودالى بوو.
- شۆرشى مەشرووتە خوازی ئێران سەركه‌وتبوو - شۆرشێك كە كۆتایى بە دەسه‌لاتى بى سنوورى قاجارەكان و
پشتیوانه‌ رووسه‌كانیان هێنا و بە شوێنیدا حكومه‌تى پەهلەوى بە پشتیوانى ئینگلیزیه‌كان لە ئێران دامەزرا؛
- دوو سال دواتر، و دواى كەوتن و هەستانه‌وه‌ى چەندساله‌، شۆرشى مەشرووتە لە ولاتى عوسمانیش بە
تەواوه‌تى سەركه‌وت؛

- جەوه‌رئاغای بڕای سمکۆ سالیك پیش سەركه‌وتنى مەشرووتەى ئێران واتە لە 1905 و لە كاتى خزمەت
كردنى حكومه‌تى ئێراندا، بە دەستى ئەوان لە تەهریز كوژرا!!
- لە 1907 واتە سالیك دواى مەشرووتەى ئێران، رووسیاى تزارى و حكومه‌تى ئینگلیز، خاكى ئێرانىان كرد بە
سى بە شه‌وه: باكور بۆ رووسیا، باشوور بۆ ئینگلیز و تەنیا بەشى ناوه‌راست بە پێته‌ختى تارانەوه، وەك ئێرانى
سەربه‌خۆ مایه‌وه؛ ناوچه‌ى ژیاى سمکۆ و هۆزه‌كەى وەك بەشێك لە باكوورى ئێران كەوتە بەشى رووسیاوه؛
- 9 سال دواى مەشرووتەى ئێران، شەرى یه‌كه‌مى جیهانى لە 1914دا، روویدا؛

- له 1915 دا، دوو دهسه لاته ئیستیعماریه که ی رووس و ئینگلیز ئێرانه به سێ به شکاروه که ی خۆیانان کرد به تاقه دوو به شهوه و هه ر کام نیوه ی خاکی ولاته که یان خسته ژێر دهسه لاتی خۆیان- ئیتر نیشانه یه ک له ئێرانی سه ره به خو نه ما- ناوچه ی ژبانی سمکۆ و هۆزه که شی وه ک پێشتر، به شیک له باکووری ئێرانی ژێر دهسه لاتی رووسیای پێک دههینا؛
- له ماوه ی هه ر ئه و شه ری جیهانییه دا شوێشی ئوکتۆبری 1917 ی رووسیا کۆتایی به دهسه لاتی تزاره کان هینا و به شیک به رچاو له خاکی ئێران و عوسمانی که سیاسه تی ئیستیعماریی رووس داگیری کردبوو، درانه وه به خه لکی ئه و دوو ولاته و نه قشه ی دابه شکرانی ئێران له نیوان رووسیا و ئینگلیزدا هه لوه شایه وه، ناوچه ی ژبانی سمکۆش که وه ته وه ژێر پکیتی ئێران؛
- ئینگلیزه کان له سالی 1919 دا په یمانیکی دۆستایه تی ئێران و بریتانیایان له گه ل وئوق الدوله ی سه ره ک وه زیانی ئێران مۆر کرد، که زۆریک له نیشتمان په ره رانی ئێرانی دژی ده وه ستان، ئاشکریه دوا ی ئه و په یمانه، ئینگلیزه کان ئاماده نه ده بوون له گه ل راپه رپو یاخود نه یاریکی حکومه تی ئێراندا دۆستایه تی و هاوکاری بکه ن. نوینه ری بریتانیا بۆ ئیمزای ئه و په یمانه، سر پرسی کاکس بوو که دواتر بوو به مه ندووبی سامی له عیراق؛
- له سالی 1921 دا حکومه تیک به ناوی حکومه تی عیراق دامه زرا و که وه ته به ر ئینتیدایی ئینگلیز و پاشانیش له ژێر چاوه دێری ئه واندا بوو به ولاتیکی سه ره به خو؛
- له سالی 1922 دا په یمانیکی دۆستی له نیوان یه کیه تی سۆفیه ت و ئێران مۆر کرا و دوا به دوا ی ئه و په یمانه، ئه وانیش نه یانده ویست دژ به حکومه تی ناوه ندی یارمه تی سه ره ک هۆزی به شیک له هه مان ئه و ولاته 'دۆست' ه ی خۆیان دژ به حکومه تی ناوه ندی بده ن.
- هه ر له و سالانه دا بوو که له ئێران و عیراق نه وت دۆزرایه وه و ئینگلیزه کان په یمانی هه ئینجان و کرینی نه وتیان له گه ل ده سه لاتداریه تی هه ردوو ولاته که به ست؛ له و کاته به دوا وه نه وت بوو به فاکته ریکی گرنگی نه ک هه ر ئابووری، به لکوو سیاسیش له دیاریکردنی سیاسه ته کانی ئینگلیز له ناوچه که دا.
- سمکۆی لاوی باوک و برا به دهستی ئێرانییه کان کووژراو، له و بارودۆخه ئالۆزه دا ده ژیا. له که سایه تی ئه ودا، چه شنه خولیا یه کی ئازادی و سه ره به خو ی کوردستان و ده ره اتنی گه له که ی له ژێر چه پۆکی ئێران له گه ل ئاره زووی تۆ له سه ندنه وه ی خوینی که س وکاره به ناحق کووژراوه که ی خو ی ئاوێته ببوو. ئامانج و رۆح و فیکری خه باتی نه ته وایه تی 40 سال پێشتری شیخ عوبه یدیلای نه هری، به تایبه ت له فه زای ناوچه کانی سنووری ئێران و عوسمانی و له ناو بنه ماله و عه شیره ته که ی ئه ودا مابوو وه؛ سمکۆ به خزمایه تیش ده گه یشه وه شیخ عه بدولقادر و سه ید ته ها (کوړ و کوره زای شیخ عوبه یدیلای نه هری).
- کۆدیتای 1920 ی سه ید زیانه ددینی ته با ته بابی و په زاخانی میر په نج، کۆتایی به ده سه لاتی قاجاری لایه نگری رووس له ئێران هینا و دوا ی ماوه یه ک په زاخان بوو به یه که م ده سه لاتداری ئێران و دوا ی چوار سانش، به پادشای ئێران. یه ک له تایبه تمه ندیه کانی سیاسه تیک که په زاشا په ی په ی ده کرد، به هیزکردنی ده سه لاتی ناوه ندی و لیدانی سه ره ک هۆزه کان و به گژ یه کدا کردنیان بوو. ژماره یه کی زۆری سه ره ک هۆزه کورد و لوړه کان له زیندانی په زاشادا مابوو نه وه و ئه وانه ش وا نه گیرابوون، هه ر له دوا رۆژی خۆیان د لێنا نه بوون. سوپای تازه دامه زراوی ئێران له ناوچه کانی باکوور و رۆژئاوا ی ئێران حاکم و ده سه لاتداری سه ره کی بوون و ژبانی مه ده نیی شار و گونده کانیان پێشلی حوکی توندو تی و سه ره رۆیا نه ی خۆیان کردبوو. ئازادییه کۆمه لایه تیه کان وه ک زمانی زگماک و جل و به رگی نه ته وایه تی له کورد و نه ته وه کانێتر یاساخ کرابوون.
- له سالانی سه ره تای حکومه تی په زاشادا، ئێران چه ند راپه رپین و شوێشی له ناوچه دووره دهسته کانی چوار گۆشه ی ولاتی به خو یه وه بینی:
- راپه رپینی شیخ محمه دی خیابانی له ته ورێز؛
- بزوتنه وه ی میرزا کوچک خان و جه نگه لیه کان به یارمه تی ئیحسانو ل لاخانی کرماشانی و خالوقوربانی کوردی هه رسینی له گیلان؛

- سه رهه لێدانی شیخ خه زهه لی عه ره ب له باشوور؛
 - راپه رینی محهممه ده قی خانی په سیان له خۆراسان؛
 - راپه رین خه لکی لورستان و قاره مانیه تی قه ده م خیر؛
 - 'کۆدیتای سوور'ی ئه بولقاسم لاهووتی کرمانشانی و ژاندرمه کان له ته ورێز؛
 - راپه رینی سه ردار په شیدی ئه رده لێ له روانسه ر و کوردستان؛
 - راپه رینی مه حموودخانی دزلی و مه حموودخانی کانی سانان له مه ربوان و هه ورامان؛ و
 - راپه رینی سمکۆ له ئازهر بایجان و کوردستان.

ئه و راپه رینه، که م وزۆر، هاوکات به لām لیک دابراو و بێ ئاگا له یه کتر و هه ندیک جار دژ به یه کیش بوون و هه یچکام هه وێ پیکه وه لکان و یارمه تیدانی ئه و پتریان نه دا و له ئه نجامدا ره زاشا و سپای ئێران، توانیان به هاسانی و یه که یه که تیکیان بشکێنن و نه یانه یێن. جیگه ی سه رنجه سه رکرده ی شه ه له و هه وت راپه رینه کورد بوون: سمکۆ، سه ردار په شید، مه حموودخانی دزلی، مه حموودخانی کانی سانان و لاهووتی کورد بوون، 'په سیان'یش به گوێره ی هه وایی مامۆستا محهممه ده لی سوێتانی، کورد بوو هه ر ده ره به گی کوردی قوچانیش کوشته یان؛ قه ده م خیری لوریش هه ر به کورد داده نرا هه یزی سوپای بزوو تنه وه ی جه نگه لیش له هه ر سینه یه کورده کانی کرمانشان به رێبه رایه تی خالۆ قوربان و خالۆ مراد پیک هاتبوو!

راپه رینی سمکۆ ئالفه یه ک له و زنجیره راپه رینه بوو. به لām سمکۆ نه یه وانی عه تفی خه لک و هاوکاری راپه ریه کانی دیکه ی ئێران به ره و خۆی رابکێشیت و ئه وه که مایه سییه کی گه وری راپه رینه که ی بوو. تیک گیرانی له گه ل ئاسۆرییه کان و هه ندیک جاریش ئه رمه نییه کان، هه روه ها شه ر و پیکدادانی له گه ل ئازهر بایجانیه خۆجێیه کان دوو له و ناته واییه به رچاوانه بوون که راپه رینه که ی ئه ویان بێ دیاری ده کرا. به لگه نامه یه کی رۆژی 16-10-1926 ی وه زاره تی کاروباری ده ره وه ی بریتانیا ده لیت:

سمکۆ ئه وه نده جیگه ی رقی و کینه و ترسی خه لکی ئازهر بایجان، که حکومه ت ده توانی حیساب له سه ر هاوکاری کردنی دانیشه ووانی غه یره کوردی ئازهر بایجان و ته نانه ت هه ندیک له کورده کانی ئه وێ [بۆ لیدانی سمکۆ] بکات.

به گوێره ی سه رچاوه یه کی کوردی، کوردانی هه ندیک ناوچه ی وه ک مه هاباد و سه قزیش نا په زای زۆریان له ده سه لاتداری ئه و و مه ئمووره خۆجێیه کانی واته هه ندیک سه ره ک هۆزی موکریان هه بوو. گرتی شاری مه هاباد بۆ سمکۆ، هاسان چووه سه ر، له به ر ئه وه ی خه لکه که دژایه تییان نه کرد و ته نیا ژاندرمه کانی مه لیکزاده بوون له به رانه ریدا وه ستان ئه وانیش تووشی ئه و کوشتاره گه وریه هاتن؛ به لām سه ره رای پێشوازی کردنی خه لک، شاره که له لایه ن سواره و سوپای سمکۆوه تالان کرا و به گوێره ی راپۆرتی مژده ده ره ئوروپاییه کانی 'میسۆنه رپی کوردستان' له مه هاباد، ئه وانیش وه ک خه لکی شاره که که و تنه به ر تالان و بپۆ و که سیکیشیان به ده ست سواره ی عه شیره تی شکاکه وه لی کووژرا. نه ک هه ر سه رچاوه ئێرانییه کان وه ک دوو کتیی ئه حمه دی که سه روی، به لکوو هه ندیک سه رچاوه ی کوردی وه ک بیره وه رییه کانی مامۆستا هه ژاریش راستی ئه و تالان و رووتاندنه وانه ده رده خه ن. ته نانه ت بئه ماله یه کی خه باتکاری وه ک قازییه کان له گه ل سمکۆدا تووشی کیشه هاتن و ده گوێرتی نه مر میرزا ئه بولحه سه نی سه یفولقوزاتی قازی له لایه ن ده سه لاتداری سمکۆوه له ورعی ده ست به سه ر کرا بێت.

واهه یه بتوانین پاساوی ئه و دلره قی و ده سترێژی و دوور له یاسا بوونه ی سپای سمکۆ به و قسه یه بده یه وه که ده گوێرتی هه موو هه یزیکی عه شیره تی له هه موو شوێنیکی دیکه ی جیهانیش هه مان ئه و کرده وانه یان بووه که ئه وان بوویان. به لām بۆ نمونه ئاسۆرییه کان، که دوا ی کووژرانی مار شه معوون له زێد و خاکی خۆیان هه لکه نران و هه رگیز ولاقی له ده سته وویان ده ست نه که و ته وه، ئه و پاساوانه ی ئیمه قه بوول نا که ن، ئازهر بایجانیه کانیش به هه مان شیوه.

با بگه‌ڕێنه‌وه سه‌ر باسه‌که‌مان.

سمکۆ برۆایه‌کی قورس و قایمی به‌ خه‌ڵک و هێزی ناوخۆی کورد نه‌بوو و زیاد له‌ گه‌له‌که‌ی خۆی و دراوسێکانی، واته‌ ئازهریایجانی و ئاسۆری و ئهرمه‌نی، پشتی به‌ هێزی ده‌ره‌وه‌یی وه‌ک تورکیا و بریتانیا و رووسیا (دواتر یه‌کیه‌تی سۆفیه‌تی) به‌ستبوو. نزیک بوونه‌وه له‌ تورکیا و هاوکاری کردنی ئه‌وان بۆ لێدانی ئاسۆریه‌کان و کوشتنی ماڤ شه‌معون نیشانه‌یه‌کی به‌رچاوی ئه‌ و پشت به‌ستن و هاوکاری کردنه‌ی بێگانانه‌. هه‌ولێ زۆری سمکۆ له‌ پیناوه‌ پهیوه‌ندی کردن و وتووێژ له‌ گه‌ڵ کاربه‌ده‌ستانی ئینگلیزیش که‌ بابه‌تی ئه‌م لێکۆڵینه‌وه‌یه‌ بێت، هه‌مان ئه‌ و راستیه‌ ده‌رده‌خات.

له‌ به‌راورد له‌ گه‌ڵ شۆڕشه‌کانی پێشوی کورد، سمکۆ زیاترین بایه‌خی به‌ پهیوه‌ندییه‌ سیاسیه‌ لاوه‌کیه‌کانی خۆی داوه‌ هه‌ر له‌ تورکیاوه‌ تا بریتانیا و رووسیا ته‌نانه‌ت ئێرانیش، وه‌ک چۆن دوا‌ی سه‌ره‌له‌دان و شه‌ر و پێکدادان له‌ گه‌ڵ هێزه‌کانی ئێران ده‌گه‌ڕێته‌وه‌ زنده‌که‌ی خۆی و ناسناوی سردار نصرت له‌ حکومه‌تی ئێران وه‌رده‌گریت و ته‌نانه‌ت ره‌زاشا له‌ گوندی چاری (چه‌هریق) ده‌چێته‌ چاوپێکه‌وتنی. به‌شێک له‌ هۆکاره‌کانی ئه‌ و عه‌تفه‌ و اه‌هیه‌ بارودۆخی ئێران و کوردستان بووبێت له‌ پهیوه‌ندی شه‌ری یه‌که‌می جیهانی و وه‌ربوونی سوپای رووس و عوسمانی به‌ ناوچه‌که‌دا و پێکهاتنی عیراق و جزووری ئینگلیزه‌کان له‌وێ، هه‌روه‌ها دامه‌زرانی ده‌سه‌لاتی کوردی شیخ مه‌حمودی به‌رزنجی له‌ سلیمانی و تیکگیرانی تورک و ئینگلیزه‌یه‌کان له‌ ناوچه‌که‌. ئه‌وه‌ی ئینگلیزه‌کان بگه‌ڕێته‌وه‌، سمکۆ له‌ ماوه‌یه‌کی دوورودرێژی دوا‌ی 1918 تا کووژرانی ناجوانمێرانه‌ی له‌ سالی 1930 دا، راسته‌وخۆ له‌ ڕێگه‌ی نامه‌ نووسین بۆ کاربه‌ده‌ستانی بریتانیا له‌ عیراق و به‌هۆی که‌سانی وه‌ک سه‌ید ته‌های شه‌مزیی و بابه‌ کرناغای پشه‌ره‌وه‌ په‌یامی دۆستی و هاوکاری بۆ ئینگلیزه‌کان نارد به‌لام ئه‌ و هه‌ولانه‌ هه‌یچیان لێ شین نه‌بوو و یه‌ک دوو دیداریشی له‌ گه‌ڵ مه‌مموورانی پله‌ چوار و پینجی حکومه‌تی بریتانیا له‌ عیراق، جگه‌ له‌ ساردوسری و لێک دوورکه‌وته‌وه‌ی زیاتر، هه‌یچی لێ نه‌که‌وته‌وه‌.

هۆکاری ساردوسری ئینگلیزه‌کان له‌ به‌رانبه‌ر سمکۆ و بزوتنه‌وه‌که‌ی و اه‌هیه‌ له‌م خالانه‌دا پۆلین بکریت:

1. ئینگلیزه‌کان هه‌شتا کێشه‌یان له‌ گه‌ڵ شیخ مه‌حمودی به‌رزنجی یه‌کلای نه‌بیه‌وه‌ و نه‌یاندیه‌ویست کێشه‌یه‌کی تازه‌تر و اه‌هیه‌ گه‌وره‌تر له‌ کوردستان ئه‌ویش له‌ ئێران، بێرته‌وه‌؛
2. ئینگلیزه‌کان به‌ تابه‌ت ئاگاداری پهیوه‌نده‌کانی سمکۆ له‌ گه‌ڵ تورکان بوون و باوه‌ری ئه‌وه‌یان پێی نه‌بوو له‌ حااله‌تی سه‌رکه‌وتنیدا گوێ له‌ مست، یان ته‌نانه‌ت هاوکاریکی باش بۆیان؛
3. دوا‌به‌دوا‌ی شۆڕشی مه‌شرووته‌ له‌ ئێران و هاتنه‌ سه‌ر حوکمی ره‌زاشا، ده‌سه‌لاتی بریتانیا له‌ ئێران په‌ره‌ی سه‌ندبوو و نه‌یاندیه‌ویست ئه‌ و پهیوه‌نده‌ باشه‌ بۆ خاتری کورد تیک بده‌ن و ئێرانیک که‌ به‌ هی خۆیانمان ده‌زانی و ئالقه‌یه‌ک بوو له‌ زنجیره‌ی حوکم و ده‌سه‌لاتیان هه‌ر له‌ چینه‌وه‌ تا هه‌ندستان و ئێران و میژوپوتامیا و میسر، لاواز یا پارچه‌پارچه‌ بکه‌ن به‌ تابه‌ت دوا‌ی په‌یمان به‌ستنی سالی 1919 یان له‌ گه‌ڵ وثوق الدوله‌، هه‌یچ که‌س و لایه‌نێکیان دوور و نزیک بیر له‌وه‌ نه‌ده‌کرده‌وه‌ پشتی کحوومه‌تی ناوه‌ندی ئێران بۆ کورد، یان ئاسۆری و ئهرمه‌نی نیشه‌ته‌جێ قوژبێکی دووره‌ده‌ستی و لاته‌که‌، به‌ریده‌ن.
4. پا‌زده‌-بیه‌ست سالتیک بوو دیارده‌یه‌کی تازه‌ له‌ پهیوه‌نده‌ نیونه‌ته‌وه‌یه‌کاندا هاتبووه‌ ئاراوه‌ ئه‌ویش دیارده‌ی نه‌وت بوو. نه‌وتی ناوچه‌که‌ سه‌ره‌تا فه‌ره‌نسییه‌کان که‌ شفیان کردبوو به‌لام ده‌سه‌لاتی به‌هێزی سیاسی و سپایی ئینگلیز له‌ هه‌موو رۆژه‌لاتی نافین له‌ ده‌ست ئه‌وانی سه‌ندبوو و له‌ و بێگه‌ تابه‌ته‌دا ئینگلیزه‌کان خاوه‌ن و ده‌ست رۆیشتووی ئێران و عیراق و چاله‌ نه‌وته‌کانیان بوون که‌ له‌ ڕێگه‌ی هه‌ندیک په‌یماننه‌وه‌ له‌ گه‌ڵ عیراق و ئێران، هه‌لێنجان و هه‌ناردی کردنی 'ئالتوونی ره‌ش' یان بۆ خۆیان تاپۆ کردبوو؛
5. بازاری که‌ل و په‌لی هاورده‌ی هه‌ردوو و لاته‌که‌ له‌ ده‌ست خۆیاندا بوو و نه‌یاندیه‌ویست له‌ شوێنێکی ستراتیجیکی وه‌ک ئازهریایجان و کوردستان که‌ ده‌روازه‌ی گرنگی رۆژئاوا‌ی ئێران بوون، به‌ندوبه‌ستیک دروست بکریت و هه‌ناردی شتومه‌کی بازرگانی و خزمه‌تگوزاری بۆ ناوخۆی ئێران تووشی گرفت بێت؛
6. هه‌ر له‌ و پهیوه‌ندییه‌دا ده‌بێ ئاماره‌ به‌ دیارده‌یه‌کی دیکه‌ بکریت: ناوچه‌ دووره‌ده‌سته‌ سه‌ر سنووره‌کانی ئێرانی

فیئۆدالی، له لایه‌ن سهره‌ک هۆز و فیئۆدالێ گه‌وره‌کانه‌وه به‌رپۆه‌ده‌بران. خواستی داب‌ران و دوورکه‌وتنه‌وه له ده‌سه‌لاتی ناوه‌ندی تازه دامه‌زراوی سهرده‌می ره‌زاشا خواستیکی قانونمه‌ندی چینه‌یه‌تی ئه‌ و فیئۆدال و سهره‌ک هۆزانه‌ بوو، که له لایه‌ن ده‌سه‌لاتداریه‌تی ره‌زاشاوه‌ دژایه‌تی ده‌کرا- ره‌زاشا، خه‌ونی دروستکردنی حکومه‌تیکی ناوه‌ندی به‌هێزی ده‌بینی و له‌گه‌ڵ ده‌ره‌به‌گ و موخته‌هیدانی ئایینی واته‌ دوو قوتبی ده‌سه‌لاتی نه‌ریتی سهرده‌می فیئۆدالی له‌ چوارگۆشه‌ی ئێراندا که‌وتبووه‌ شه‌ر و به‌ریه‌ره‌کانیه‌وه. هه‌ریۆیه‌ش زوریه‌ی ئه‌ و سهره‌ک عه‌شیره‌نه، یا ده‌بوايه‌ گوێپایه‌لی حکومه‌ت بن یان سالانێکی دوورودرێژ له‌ زینداندا بخه‌ون، یان ده‌ست بده‌نه‌ چه‌ک و شه‌ره‌جه‌نگی حکومه‌تی ناوه‌ندی بکه‌ن. هه‌ر ئه‌وه‌نده‌ش که‌ کاره‌که‌ ده‌یکیشایه‌ شه‌ری چه‌کدارانه‌، حکومه‌تی ره‌زاشا به‌ مستی پۆلایین وه‌لامی ده‌دانه‌وه‌ و له‌ ڕینگه‌ی ناردنی سوپای چه‌وسینه‌ری تێرنه‌خۆری به‌رتیل وه‌رگر و تالانکه‌ره‌وه‌ و به‌ یارمه‌تی سهره‌ک هۆزانی وه‌فادار به‌خۆی، ب‌ه‌زه‌بیانه‌ له‌ راپه‌ریوه‌کانی ده‌دا و سهرکوێ ده‌کردن. سمکۆ نه‌ یه‌که‌مین و نه‌ دوامین سهره‌ک هۆزی راپه‌ریوی ئێرانی سهرده‌می ره‌زاشا بوو و چاره‌نووسی شی له‌وانیتر جیاواز نه‌بوو.

گه‌رچی که‌سایه‌تی سمکۆ خۆی و نه‌بوونی پێگه‌ی به‌رینی کۆمه‌لایه‌تی و دله‌رقی نواندن له‌ گه‌ڵ خۆی و بێگانه‌ش واهه‌یه‌ به‌شیک بووبیتن له‌ هۆکاری ئه‌ و پارێز و دووریی ئینگلیزه‌کان، به‌لام بێگومان ئه‌وانه‌ ته‌نیا به‌شیک بچووی مه‌سه‌له‌ که‌ بوون له‌ به‌ر ئه‌وه‌ی ئینگلیزه‌کان له‌ گه‌ڵ که‌سانی وه‌ک ره‌زاشادا په‌یوه‌ندی نزیکیان هه‌بوو که له‌ دله‌رقی و توندوتیژیدا گره‌وی له‌هه‌مووان بردبووه‌وه. هۆکاری سهره‌کی ئه‌ و دووری کردنانه‌ بریتی بوو له‌ به‌رژوه‌ندییه‌ سیاس‌ی - ئابورییه‌کانی بریتانیا له‌ ئێران و عیراقی تازه دامه‌زراو له‌ لایه‌ک و شه‌ر و تیکگی‌ریان یان له‌ گه‌ڵ تورکیا له‌ سهر سنووره‌کانی س‌ی ولاتی تورکیا و ئێران و عیراق له‌ لایه‌که‌تر.

له‌ بیرمان نه‌چ‌یت که‌ په‌یمانی سایکس-پیکۆ (1916) تازه‌ مۆرکرا‌بوو و هه‌ر ئه‌ویش ده‌رفه‌تیکی گه‌لیک باشت‌ر له‌ فه‌رانسه‌ی بۆ ده‌ستوه‌ردان له‌ ناوچه‌که‌ به‌ ئینگلیزه‌کان دا‌بوو. ئه‌وان وه‌ک فه‌رانسییه‌کان لایه‌نگری ئیستیعما‌ری راسته‌وخۆ نه‌بوون و ده‌سه‌لاتیان ده‌دایه‌ گو‌ی له‌مسته‌ خۆج‌ یه‌ه‌کانی خۆیان وه‌ک ره‌زاشا و شیخ و سهره‌ک هۆزه‌ عه‌ره‌به‌کان له‌ عیراق و سه‌عوودیا و ئورده‌ن و... به‌ کرده‌وه‌ش، ولاته‌کانیان له‌ ڕینگه‌ی ئه‌وانه‌وه‌ به‌رپۆه‌ده‌برد. ئه‌ و چه‌ند فاکته‌ره‌ سهره‌کییه‌ و هه‌ندئ هۆکاری که‌متر گرنگی وه‌ک سیاس‌ه‌تی یه‌کیه‌تی سۆقیه‌ت له‌ ناوچه‌که‌، یه‌که‌ده‌ست و هاوده‌نگ نه‌بوونی کوردی رۆژه‌لات و نه‌بوونی پرۆگرام و به‌رنامه‌یه‌کی رۆژین کراوی سیاس‌ی دژبه‌رانی ره‌زاشا، که‌ له‌ گه‌ڵ گۆرانکارییه‌ سیاس‌یه‌کانی ناوچه‌دا یه‌ک بگرێته‌وه‌، به‌ سهریه‌که‌وه‌ بووبوونه‌ جامی جیهان نمای سیاس‌ه‌تی بریتانیا بۆ دووره‌په‌ریزی له‌ سمکۆ و له‌وه‌دا هه‌موو وه‌زاره‌تی ده‌ره‌وه‌، وه‌زاره‌تی موسته‌عمه‌رات، بالۆن‌خانه‌کانی بریتانیا له‌ تاران و ئانقه‌ره‌ و به‌غدا، هاوده‌نگ بوون. مه‌ئموورانی ناوچه‌ی و حا‌کمانی سیاس‌ی و سپای بریتانیا له‌ هه‌ندیک شار و شاروچه‌ی باشووری کوردستان وه‌ک سلیمانی و په‌واندیزش که‌م و زۆر له‌ گه‌ڵ ئه‌ و په‌وانگه‌ گشتیه‌دا هاوه‌هنگا‌و بوون و ئه‌گه‌ر هه‌ندیک به‌رژه‌وه‌ندی کاتی و برکه‌ی بووبیته‌ هۆی ئه‌وه‌ی راسپه‌راوی وه‌ک سه‌یده‌ته‌های شه‌مزی و بابه‌ کرئاغای پشه‌در داواکاری سمکۆیان به‌ به‌غدا راگه‌یانده‌ب‌یت و په‌رسی سه‌لاح بوون یان نه‌بوونی چاوپێکه‌وتنی ئه‌ویان له‌ گه‌ڵ دامه‌زراندب‌یت، هه‌یچکامیان جیددی نه‌بوون یاخود، هه‌موویان کاتی و به‌ گوێره‌ی پێداویستیه‌ کاتییه‌کانی رۆژ بوون؛ له‌ هه‌موو حا‌له‌تیکیشدا رۆبه‌رووی دژایه‌تی نواندن به‌غدا و له‌نده‌ن ده‌بوونه‌وه‌. ئه‌وه‌ کورته‌ی باس و خواستی که‌ ماوه‌ی زیاد له‌ 12 سال درێژه‌ی کیشا و تا کووژرانی سمکۆ له‌ 1930 دا هه‌یج به‌روبوویه‌کی بۆ خۆی و بزوتنه‌وه‌که‌ی و کوردی رۆژه‌لاتی کوردستان و کورد به‌گشتی، نه‌بوو.

ئه‌وانه‌ی خواره‌وه‌ هه‌ندیک به‌لگه‌ی وه‌زاره‌تی کاروباری ده‌ره‌وه‌ی بریتانیا له‌ ناشال ئارکایف یان ئارشیدی نه‌ته‌وايه‌تی مه‌مله‌که‌ته‌ یه‌گرتوو‌ه‌کانی بریتانیا که‌ ئه‌ و په‌وانگه‌یه‌ی سهره‌وه‌ به‌ روونی ده‌سه‌لمین (و له‌ راستیدا په‌وانگه‌کانی نووسه‌ر پشت ئه‌ستور به‌وانه‌). دیاره‌ ئه‌گه‌ر هه‌لوێسته‌یه‌کی دژ یان جیا له‌وه‌ هاتب‌یته‌ ئاراوه‌، تاکه‌ که‌سی، کاتی و خۆج‌ یی بووه‌ و نه‌گه‌یشته‌وه‌ هه‌نگاوێکی جیددی بۆ په‌یوه‌ندیگرتنی فه‌رمی ئینگلیزه‌کان له‌ گه‌ڵ سمکۆ:

1. وێدهچیت له کۆتاییه کانی شەری به کەمی جیهانیدا مه سه له ی کلدانییه کان له ناوچه که دا گرنگ بووێته وه و به وه تۆمه تبار کرابیتن که رووسیا و بریتانیایان له پشته و دهیان هویت ئازهریایان داگیر بکه و بکه ونه شه ره جه نگی کورده وه، ههر بۆیه ش تورکیا و ئێران که وتبوونه په له قاژه و له ئه نجامدا سمکۆ و مار شه معوونیان به گزیه کتردا کرد و ئه و رووداوه ناخۆشه ی کووژرانی مار شه معوون له لایه ن سمکۆ وه له سالی 1919 دا رووی دا.

ته نیا یه ک له دهیان فایلی ناشنال ئارکایف که سه باره ت به ولاتی تورکیای سالی 1919 بێت، زیاده 50 به لگه نامه ی سه باره ت به کلدانی و ئاسۆرییه کانی تیدا پارێزراوه. یه ک له بابته کان نامه ی مانگی یه ک و دووی ئه و ساله ی شۆرای نه ته وایه تی کلدانی و ئاشۆری یه، که ئاراسته ی سه ره ک کۆماری فره نسا و للۆید جۆرج سه ره ک وه زیرانی بریتانیا کراون. کلدانییه کا ئۆلیکه کان نامه یان ته نیا بۆ سه ره ک کۆماری فره نسا ناردووه به لام یه عقووبیه ی کان بۆ مه لیکه ی بریتانیا و شۆرای ناوبراویش بۆ ههر چوار حکوومه تی بریتانیا، فره نسا، ئه مریکا و یه کیه تی سۆقیه تی. له نامه یاندا بۆ للۆید جۆرج داویان کردووه ئیجازه به نوێنه ره کانیا ن بدریت له گه ل مه ندووبی سامی و نوێنه ری سیاسی به بریتانیا له سووریدا و تووێژ بکه ن. به لگه یه کی دیکه ی ههر ئه و فایله له لایه ن نوێنه رانی کلدانی له شاری تفلیسی گورجستانه وه به هه مان ناوه روکه وه نێزراوه و به لگه نامه یه کی چه ندلا په ره ییش هه یه که بریتیه له کۆپی تووێژنه وه یه کی دوو رووێژی 8 ی نوامبری سالی 1918 ی باسیل نیکی تین جیگری کۆنسولی رووسیا له ورعی سه باره ت به کلدانییه کانی دهو روبه ری ورعی.

2. بریتانییه کان به گشتی خوازیاری هێمنایه تی ناوچه که و دژ به ئالۆزی و ئازاوه ی ناو ئێران و عیراق بوون. ئه وان ته نیا له بهر ئه و تاقه هۆکاره ش بووێت هاوکاری یان پشتگیری کورد و ئه رمه ن و ئاسۆری، یان کلدانییه کانیا ن نه ده کرد و ته نانه ت له بشیوی و ئالۆزی دوای کووژرانی مار شه معوونی شدا به هانای ئاسۆرییه کانه وه نه چوون. ئه وه ی خواره وه نمونه یه ک له هه لۆیستیانه به رانه بر به کورد: راپۆرتی رۆژی 7 ی مانگی 9 ی 1921 ی مه ندووبی سامی له به غدا:

پێشنیار ده که م هاوکاری په سه می سه ره ک هۆزه کورده کان له وه په ری سنووره کانی خۆمان [واته عیراق] نه که یین به لام ئه گه ر پێویستی کرد، له ده رفه تی وه دیهاتی خواسته کانیا ن که لک وه ربگرین بۆ ئه وه ی سه لامه تی سنووره کانی عیراق زامن بکه یین. ناکرێ ئه وه نه زانین که واهه یه کی شه ی ئه وان له گه ل حاکمانی ئیستانیا ندا بته قیته وه به لام من به دنیای خۆ له لایه نگیریان ده پارێزم. کاره که ی ئیمه ته نانه ت به ههر شیوه یه کی وریایانه ش به رێوه بریت، به وه تۆمه تبار ده کرێن که هاوکاریمان کردوون.

3. به لگه نامه ی رۆژی 02-11-1922 ی مه ندووبی سامی له به غداوه بۆ وه زا ره تی ده ره وه ی بریتانیا له له نده ن: سمکۆ په یامێکی گه لیک دۆستانه ی ناردووه و داوای چاوپێکه وتنی لیمان کردووه. ئه سته م و له بهر ناسیۆنالیسته کورده کان [ی عیراق] مه ترسیدار ده بێت ئه گه ر پێشنیاره که بده ی نه دواوه. ئایا [بالتۆزخانه ی بریتانیا له] تاران پێی سه لاه نییه به هیه چ شیوه یه ک قسه ی له گه لدا بکه یین؟ وه لامی سرپرسی لۆره یین، بالتۆزی بریتانیا له تاران (03-11-1922): به بێ هیه چ گومانیک ده بێ وای پیشان بده یین که هیه چ په یوه ندیکمان له گه لیدا نییه، ده نا ئێران لای وا ده بێت که ههر له سه ره تاوه ئیمه هانمان داوه.

4. به لگه نامه ی رۆژی 03-11-1922 ی سرپرسی کۆکس مه ندووبی سامی بۆ له نده ن: سمکۆ به هانتیکی چاوه روان نه کراو و به ئامانجی چاوپێکه وتنی ئیمه، گه یشتۆته گوندیکێ نزیک هه ولێر و ده یه ویت مۆله ت بدریت بێت بۆ هه ولێر. چ هه لئس و که وتیکێ له گه لدا بکریت باشه؟ وه لامی رۆژی 07-11-1922 ی له نده ن:

بالتۆزیمان له به غدا هیه چ هانی سمکۆ نه دات باشه.

5. به لگه نامه ی 08-11-1922 راپۆرتی سرپرسی لۆره یین بۆ له نده ن: شکانی سمکۆ له لایه ن سوپای ئێران له روانگه ی به رژه وه ندیه کانی بریتانیا وه شتیکی به سووده: ... ده نا رێگای

- بازرگانی و هه ناردە کردنی کەل و پەیی بریتانی بۆ ناوخوا ئێران دەکەوتتە مەترسییەوه؛... واهەیه راپەرینه کە بەره و باشووتر [ی ئێران] بکشیت و بگاتە عیراقیش..... دەرەتان دەداتە دراوسێکان، ماسی لە لیخاو بگرن.
6. سر پرسى لۆرهين، 1922-11-09 بۆ ئەتاشەى سەربازى بریتانیا کە هەوالی شەرى مانگی ئۆکۆستی 1922 ی حکوومەتی ئێران دژ بە سمکۆی بۆ ناردوو، دەنووسی:
- بەهۆی ناسک بوونی پرسى کوردەوه، هیچ هەنگاوێکی ئەری یی بەره و سمکۆ هەنمەهیننەوه.
7. تیلگرافی سر پرسى لۆرهين لە تارانەوه بۆ وهزارەتی موستەعمەرات:
- حکومەتی ئێران بە ئاشکرا داواى لە کەمالیستەکان کردوو سمکۆ بگرن. هەرۆهە شاکتیاں هەیه لە شیخ مەحمود، کە لە بانە خەریکی پروپاگەندەى دژ بە ئێرانە لە ناو کورداندا. چۆن دەبێ مۆلەت بدەین سمکۆ کەلک لە میزبۆتامیا وەرگیریت بۆ پروپاگەندەى دژ بە ئێران لە ناو کورداندا و هانیاں بدات بۆ راپەرین؟ من چەند جار بە دەولەتی ئێرانم راگەیاندوو کە ئیمە هیچ بەرژەوهەندییە کمان لە هاندانی سمکۆدا نییه. ئیستا ئەگەر بێت و لێی نزیک ببینەوه منیش بە درۆ دەکەومەوه. هیچ جێی پرسیار نییه کە لەبەر حەساسیەتی مەسەلەى کورد [ناپ] بە کردەوه دژ بە سمکۆش هەنگاو هەتیننەوه.
- نامەى 'کۆلۆنیال ئۆفیس' واتە ئیدارەى موستەعمەرات لە لەندەن بۆ بەغدا:
- شتێکی نەگونجاوه هیچ چەشنە پەيوەندییە کمان بە سمکۆوه هەبێت.
8. لە بەلگەى رۆژى 1 1922-11-13 دا، سەرەک وەزیرانی ئێران داواى لە حکوومەتی بریتانیا کردوو:
- ئەگەر سمکۆ هاوێ عیراق بیگرن و بیدەنەوه دەست ئیمە.
- بۆچوونی رۆژى 01-12-1922 ی بآلۆتێخانەى بریتانیا لە بەغدا سەبارەت بەو داواکارییە:
- سمکۆ لە ناوچەى ژێر دەسەلاتی ئیمەدا نییه؛ ئەگەر بێتە ئێره و بێتە پەنابەرى سیاسى لە لمان، پەیمانیک لە نیوان عیراق و ئێراندا نییه کە بەگوێرەى ئە و بەدرتتەوه بە ئێران. بەلام باهەر نەیهتە ناوچە کەمان.
9. ئەتاشەى سپای ئینگلیز هەوالی تیکشکانی سمکۆ و چوونی بۆ تورکیای ناردوو بۆ لەندەن و گوتوویەتی ئەفسەرێکی ئێرانی چۆتە تورکیا بۆئەوهى داواى ئەوه بکات رادەستى ئێرانی بکەنەوه.
- لە نامەیه کى دیکەشدا نووسیویانە کۆپی نامەیه کى 05-12-1922 ی شەیبانی ناو، ئەفسەرى فەرماندەى سپا لە سابلەغ بۆ سمکۆمان گەیشتۆتە دەست. لەو نامەیهدا نووسراوه:
- ئەمیر لەشکر جەنەرالی فەرماندەى لەشکری غەرب ئیجازەى پێداوم پێتی رابگەیینم کە ئە و لیبووردنە گشتییەى وا لەم دوايیهدا لە لایەن وەزیری جەنگەوه راگەییتر، تۆش دەگرێتەوه.
10. بەلگەنامەى رۆژى 02-01-1993 ی مەندووبى سامی بۆ وهزارەتی موستەعمەرات لە وهلامی تیلگەرافی ئەواندا:
- یاریدەدانى ئیمە بە سەید تەها گەورە کراوەتەوه و راست رانەگوێزراوه. من تەنیا وەک ناوەندیک بۆ پشتگیری کێشەکانی باکووری عیراق و کوردستان کەلک لە سەید تەها وەرەگرم بۆ ئەوهى لەبەرانبەر هێرشى تورک لە ناو عیراقدا راوەستن. فەرمانی جیددى پێدراوه هیچ کاریک لە پەيوەندى کوردانی ئێراندا نەکات؛ بەرگری لە سمکۆش دەکریت بۆ ئە و کارە. سمکۆ پێش ئەوهى لیبووردنی لە لایەن حکوومەتی ئێرانەوه پێ بەدریت داواى لە من کردبوو لە لایەن ئەوهوه نیوبژیگەرى بکەم. ئیستا ئە و ئازادی تەواوی هەیه بگەرێتەوه ئێران.
11. بەلگەنامەى 05-04-1924، باس لە وتوویژی ئەتاشەى سوپای بریتانیا لە گەل رەزاشا دەکات:
- رەزاشا گوتی شیخ مەحمود پیاوێکی مەترسیدارە و لەناوێردنی بۆ هەردوو ولاتی ئێران و بریتانیا جێی بایهخە. گۆتم ژن و مندالی هاتوونەتە مەریوان و واهەیه خۆیشی بێتە ئەوى. گوتی هەول دەدەم مەسەلە کە روون بکەمەوه. گۆتم هەوالی سمکۆت هەیه لە کوێیه؟ گوتی لە گەل تورکان لەوتووێژداين، سمکۆ لەوتیه بەلام وانیه تورک بیگرن و رادەستى ئیمەى بکەنەوه.
12. چەند بەلگەنامەى سالی 1930 باسى کووژرانی سمکۆ بە دەست ئێرانییهکان دەکەن و دەلێن دەمگۆی ئەوهش هەیه کە چەند سەرەک هۆزی کوردی عیراقیش لە و عەمەلیاتەدا کووژرابێتن و مندالەکانیشی لە عیراق

نیشته جی بووین.

ئه نجام

سمکۆ پهروه دهی هه ل و مه رجیکێ سیاسی-کۆمه لایه تی-عه شیره تی بوو له جوغرافیایه کی تایبه تمه ندی نیوان ئێران، عوسمانی و عیراقی تازه دامه زراودا. ئه و ولاته نه نیا به روا له ت سه ره به خۆ بوون و حاکم و به رپوه به ری به کرده و ه ی هه موو ناوچه که، زله یزه ئیستعماریه کان به تایبه ت ئینگلیز بوو. نه ریتی په یوه ندیگرتنی رپه رانی شۆرشی نه ته وه ی کورد له گه ل زله یزه کان به ئامانجی که لک لپوه رگرتنیان له پینا و ئامانجی سه ره به خۆی کورد ده گه رایه وه بۆ سه رده می شۆرشی شیخ عوبه یدیلای شه مزینی (1880) و ته نانه ت پێش ئه ویش. سمکۆش، وه ک گه لیک سیاسه تمه داری تورک و عه ره ب و ئێرانی، له ناو ئه و نه ریته دا ده ژیا و سیاسه تی ده کرد. له ناو ده یان سه ره ک وه زیرانی ئێرانی سه رده می په هله ویه کاندایه نه نیا یه ک دوو که س نه بیته هه ره هه موویان ئه نگۆفیل (واته لایه نگری سیاسه تی ئینگلیز) بوون و سیاسه تی ئه وانیان له به رژه وه ندی ولاته که یاندا ده دیت، ئه و یه کدوو که سه ش که وا نه بوون، یا ئالمانۆفیل (لایه نگری ئالمان) بوون یان پروسو فیل (لایه نگری روس). سمکۆ له راستیدا هیچکام له وانه نه بوو به لām هه ولێکی زۆری ده دا بۆ ئه وه ی بتوانی په یوه ندی به روس و ئینگلیزه که نه وه بگرت به لām به رژه وه ندیه کان ئه وان له ئێراندا له وه گه وره تر بوو که نا پارتیزی بکه ن، سمکۆ له خۆ بگرن و په یوه ندیان له گه ل ئێرانییه کان بچرپت، به تایبه ت ئینگلیزه کان له عیراقیشدا حاکی سه ره کی بوون و که م تا زۆر نه یانده خواست کوردستانی باشوور له کپشه ی سمکۆ و کوردی ئێرانه وه بتلیت. بۆ هیوایی له ئینگلیزه کان سمکۆی ده گه رانده وه سه ره ئه وه ی پشتگیری تورکه کان مسۆگه ر بکات – حکومه تیک که یه که م دوژمنی که یانی کوردی بوون و نه یانده و یست له کووله که ی ته ریشدا ناوی ده سه لاتداریه کی کورد ببیسن! هه ربۆیه ش ئه گه ر جاروباره ده راوێکیان بۆ خۆش ده کرد یا چه کیکیان ده دایه، ته نیا له پینا و ئه ودها بوو ماری دوژمنانی خۆیان به ده ستی ئه و بگرن، وه ک گرتشیان و به کوشتنی مار شه معوون، هه ره هه موو گه لی ئاسوریان پێ له خاک و ئاوی ئابا ئه جدادیان هه لکه ند و کردیان هه کۆچه ری بۆ ئاو و خاک، که دوا ی ئه و رووداوه و شه ری ئاسوری و موسو لمان له ورعی، ئیتر له هه موو ئیمپراتۆریه تی میژووی ئاشوور، تاقه یه ک بسته خاکیان به ده سه ته وه نه ماوه؛ به داخه وه سمکۆو سپای کورد بوونه که ره سه یه ک بۆ جپه جیبوونی ئه و سیاسه ته گلاوه. ئه وه ته نیا به شیک بچووک بوو له سیاسه تی ره گه زپه رستانه ی حکومه تی تازه دامه زراوی تورکیای دوا ی شه ری یه که می جیهانی، سیاسه تیک که ئه نجامیک دیکه ی جینۆسایدی گه لی ئه رمه ن و راگواستن و کوشتاری کوردانیش به شیک دیکه ی بوو و تا ئیستاش هه ره هه یه. سمکۆ کاتی له وانیش بۆ هیوا ده بوو، رووی ده کرده وه ئێران و به ئه منیه تی هۆزه که ی و پله و پایه یه کی حکوومی بۆ خۆی رازی ده بوو به لām ئێرانییه کان له جیاتی سمکۆیه کی سه ربزیوی خاوه ن ده سه لات، ته نیا ئاره زووی دیتی جه نازه که یان ده کرد- ئاره زوویه ک که دره نگتر هینایانه دی! [1]

تیبینی: ئه م بابته به رینووسی سه رچاوه ی ئاماژه پیکراو نووسراوه، کوردیپیدیا هیچ ده ستکاریه کی نه کردوه!

تایبه تمه ندیه کانی بابته

پۆلێنی ناوه رۆک: به لکه نامه یی | میژوو | جووری دوکومینت: زمانی یه که م | جووری وه شان: دیجیتاڵ |

زمان - شیوه زار: کرمانجی ناوه راست |

رۆژی ده رچوون: 2021-12-10

بابته ته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
----	------	-----	------------

کوردی ناوه‌پاست

رێکه‌وت و پرووداو (کپۆنۆلۆژیا)

2021-12-10

:QR Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] مائپه‌ر | کوردی ناوه‌پاست | [مائپه‌ری 10-12-2021 \(xendan.org\)](http://xendan.org)

کاتی تۆمارکردن: 2025-09-08

ناوی تۆمارکار: هه‌ژار کامه‌لا

پۆل: به‌نگه‌نامه‌کان

بابه‌ت: 12

تیلینگرامی وه‌زیری ده‌ره‌وه‌ی حکوومه‌ت بۆ بانیۆزی فارس له ئه‌سته‌مبول

[20250909085610655026=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20250909085610655026)

تیلینگرامی وه‌زیری ده‌ره‌وه‌ی حکوومه‌ت بۆ بانیۆزی فارس له ئه‌سته‌مبول

27-10-1914

شه‌ڕێکی توند له نزیک ورعی به‌رده‌وامه و کورده‌کان له “چیریک” (نزیك سه‌لماس) له دژی سمایل ئاغا (سمکۆ) شه‌ڕ ده‌که‌ن. دوا‌ی تیکه‌ه‌لچوون له گوندی “چوارباخه”، ته‌رمی جه‌وت عه‌سکه‌ر له مه‌یدانی شه‌ڕه‌که‌ دۆزراوه‌ته‌وه که سی‌که‌سیان پێناسی عوسمانیان پێ بووه. سه‌ید محمه‌د کوری سه‌ید که‌مال، که‌سایه‌تییه‌کی زۆر کاریگه‌ری نیو کورده‌کان نامه‌ی بۆ سه‌رۆکی کۆچه‌رییه‌ کورده‌کان نووسیوه، که به‌ سارگاری له‌گه‌ڵ حوکمی سوڵتانی تورکیا و فه‌توا‌ی شیخ عه‌بدولقادر، خویان بۆ جیهاد یان شه‌ری پیرۆز ئاماده‌ بکه‌ن. له‌ لایه‌کی دیکه‌وه، حکوومه‌تی عوسمانی هه‌ندی‌ک له‌ شیخه‌کانی جه‌لا‌ئه‌ددینی وه‌کوو فه‌رمانده‌ی سنووره‌کان دیاری کردووه، وه‌کوو سه‌رۆکی کوردان و به‌شیک له‌ جیهاد.

یه‌کێک به‌ ناوی یونس به‌ی، کاروانیکی پیکهاتوو له 120 با‌ری ته‌قه‌مه‌نی گواسته‌وه بۆ گوندی “راییت” (له‌ نزیک مه‌هاباد). رووسه‌کانیش له‌ لای خۆیا‌نه‌وه که‌ رازی نه‌بوون به‌ گیرانی شه‌ش کورد و نار‌دنی دوو سه‌ربازی عوسمانی زیندانی له‌ لایه‌ن سمایل ئا‌غاه بۆ رووسیا، بریاری چه‌ک‌کردنی کۆنسول و کارمه‌ندانی عوسمانیان له‌ ورعی دا. له‌ هه‌مان کاتدا 1300 خۆبه‌خشی ئه‌رمه‌نی به‌ پالپشتی هه‌ندی‌ک سه‌ربازی رووسی خۆیان گه‌یاندووه‌ته‌ ورعی بۆ سه‌رکو‌تی راپه‌ڕینی کورد. بانیۆزی تورک به‌ نامه‌یه‌کی فه‌رمی ئیمه‌ی ئا‌گادار کردووه‌ته‌وه که ئه‌و فه‌رمانی حکوومه‌ته‌که‌ی جێبه‌جێ ده‌کات، که ئه‌ویش پاراستنی به‌رژه‌وه‌ندییه‌کانی ئه‌لمانیا و ئوتریش له‌ ئازه‌ربایجان.

سه‌باره‌ت به‌ رووداوه‌کانی ورعی، بانیۆزی تورک داوا‌ی هه‌لگر‌تی به‌رپرسیارییه‌تی له‌ حکوومه‌تی فارس کردووه. ئیمه‌ ئه‌و شیوه‌ پروانگه‌یه‌مان ر‌ه‌ت کردووه و داوامان له‌ بانیۆز کردووه که هه‌نگاوی کاریگه‌ر بنی بۆ کۆتایی هێنان به‌ گر‌ژییه‌کانی ده‌سه‌لاتدارانی تورک له‌سه‌ر سنوور. ئیمه‌ در‌یغیمان نه‌کردووه له‌ پێدانی فه‌رمانی پێویست بۆ پاراستنی به‌رژه‌وه‌ندییه‌کانی ئه‌لمانیا و ئوتریش و دا‌بین‌کردنی ئه‌منیه‌تی کۆنسولی عوسمانی له‌ ورعی. حکوومه‌ت چاوه‌ڕێی ئه‌نجامی به‌دوادا‌چوونه‌ به‌په‌له‌ کانتانه‌.

علاءالسلطنه

ئاماده‌کردنی دیلان هه‌ردی. [1]

تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی بابته

ده‌یه: 10 یه‌کان (10-19) | زمان - شیوه‌زار: کرمانجی ناوه‌راست | سه‌ده: سه‌ده‌ی 20 (1900-1999)

| ولات: رۆژه‌لاتی کوردستان | ئێران |

:QR Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] مائپهر | کوردی ناوه‌راست | [مائپهری 24-09-2020 \(rojpress.wordpress.com\)](https://rojpress.wordpress.com)

کاتی تۆمارکردن: 2025-09-09

ناوی تۆمارکار: هه‌ژار کامه‌لا

پۆل: ھۆنراوہ

بابہت: 13

جاریکی تر سمکو ناچیتہ وہ سہر خوانی مردن

20250909092147655027=g&https://www.kurdipedia.org/?lng=1

شیرکو بیگہ س

ئەي سىمكۆي يېشەنگى كارۋانى بىروسىكە

بوهسته و سلّ بکه

تارانی یشیله

خۆی له کام شان و مل هه‌ڵه‌سوێ

یایتهختی یشیله

نايه ته سهر راني گوندى تو

...

...

ٲه ٲمکوی ٲیشه‌نگی کاروانی بروسکه

بوهسته و سل بکه

سَلّ بکہ چرنووی

ده چرنووک

سہد چرنووک

مه چۆره سهر خوانی

که مردن له سه‌رای شنو دا رایئه‌خات

مه چۆره سهر خوانيک

که وچکی، قالی، خوی داغ ئەکات

ئەي سەمكۆي يەشەنگى، كاروانى، بروسكە

میوانی، خوانیکی

کہ نانی، ژہڑاوی

ٲڏشڪيچ، ژوورٽي، وهستاوه

مه حوره ئه و مالله

که شیوی تاوانی، له سه‌ری براوا لټناوه

مه چۆره بهر که له ی تفهنگی

قۆنداغ، خۆي خوات

مه حوره سهر يانتک

چندو به بناغهی خوئی بدات

مه چوره سهر فهرشي، گومانتيک

که سه‌ره‌ه‌نگ له سه‌رای مردن، شنۆ دا رایئه‌خات

ئەي سەمكۆي، دىنشەنگى، كاروانى، بوسكە

سَلِّ، رَكْعَه

سَل بکه.. [1]

تایبه تمه ندیه کانی بابەت
پۆلینی هه ئبه ست: نیشتمانی |

سه رچاوه کان

[1] مائپه ر | کوردی ناوه راست | مائپه ری 23-06-2019 (rojpress.wordpress.com)

کاتی تۆمارکردن: 2025-09-09

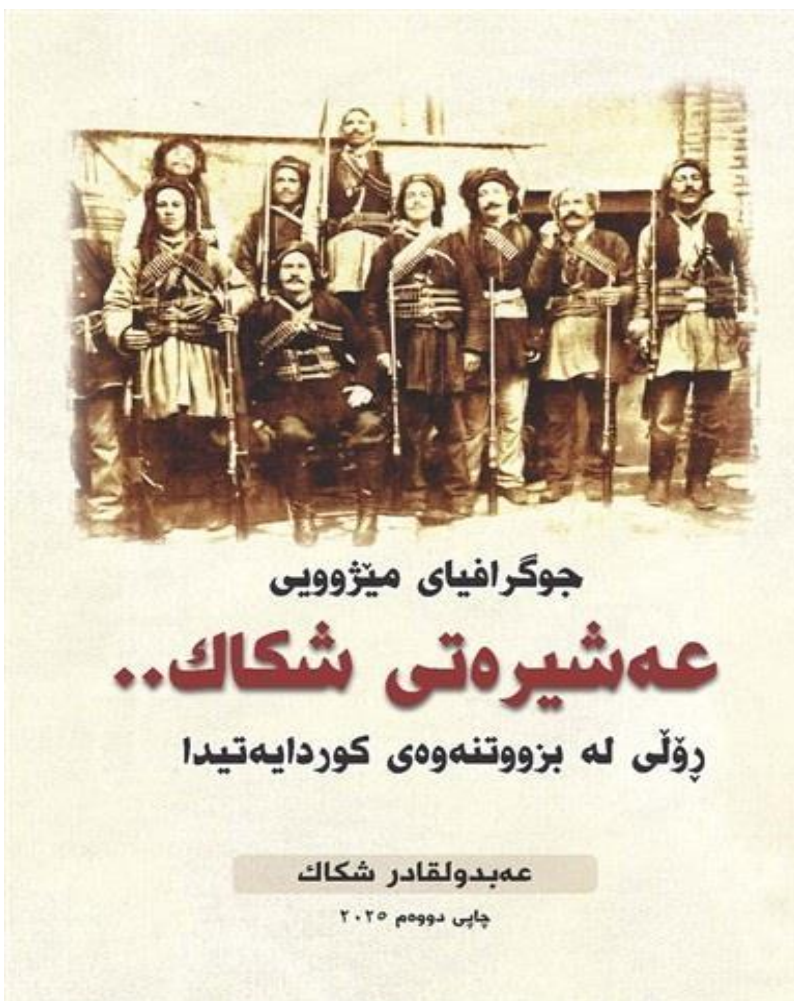
ناوی تۆمارکار: هه ژار کامه لا

پۆل: په‌رتوو‌خانه

بابه‌ت: 14

جوگرافیای میژووی عه‌شیره‌تی شکاک

[20220309150523407758=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20220309150523407758)

ناونیشانی په‌رتوو‌ک: جوگرافیای میژووی عه‌شیره‌تی شکاک رۆلی له بزوتنه‌وه‌ی کوردایه‌تیدا
 ناوی نووسەر: عەبدولقادر شکاک
 شوێنی چاپ: سلێمانی
 ده‌زگای په‌خش: جه‌مال عیرفان
 سالی چاپ: چاپی یه‌که‌م 2015
 سالی چاپ: چاپی دووهم 2025
 [1]

تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی بابته

پۆلێنی ناوهڕۆک: دۆزی کورد | میژوو | جوۆری دۆکومێنت: زمانی یه کهم | جوۆری وهشان: چاپکراو | زمان
- شێوهزار: کرمانجی ناوهراست | فایل PDF: به ئی | له جاریک زۆرتر چاپکراوه: به ئی | ولات: باشووری
کوردستان |

فایلی په یوه نیدیاریدار:

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوهراست	ژياننامه	ئیسماعیل خانی شکاک
	کوردی ناوهراست	کورتبه باس	خویندنه وهیه ک بۆ کتیی "جوگرافیای میژووی عه شیره تی شکاک.. رۆئی له بزوتنه وهی کوردایه تیدا"
	کوردی ناوهراست	ژياننامه	سادی خانی شکاک
	کوردی ناوهراست	کورتبه باس	ویناکردنی کورد له میژوونووسی فارسیدا، نموونه ی سمکۆ

تییبی: ئهم تۆماره په ټووکه و فایل PDF ی له گه لدايه، تکایه سکتی QR کۆده که بکه تاوه کو له سه ر
مالپه ری ښخراوی کوردیپیدیا په ټووکه که ببینیت.

تییبی: ئهم تۆماره هه ندیک فایل په یوه نیدیاری وه ک وینه و فیدیوی له گه لدايه و لیره دا پیشان نه دراو،
تکایه سکتی QR کۆده که بکه تاوه کو له سه ر مالپه ری ښخراوی کوردیپیدیا ته و فایلانه ببینیت.

QR
Code

سه رچاوه کان

[1] تۆماری تایبه ت بۆ کوردیپیدیا | کوردی ناوهراست | ئهم په ټووکه به تایبه تی له لایه ن (نووسه ر) وه له
ښکته وئی 2026-03-20 بۆ کوردیپیدیا نێردراوه

کاتی تۆمارکردن: 2022-03-09

ناوی تۆمارکار: رۆژگار که رکوکی

پۆل: کورتەباس

بابەت: 15

جوولانەوه سیاسی و سەربازییەکانی سمکۆی شکاک

[20250908164205654983=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20250908164205654983)

E-ISSN: 2522 – 7130 P-ISSN: 2410 – 1036

گۆڤاری زانگۆی راپەرین

Journal of University of Raparin

جوولانەوه سیاسی و سەربازییەکانی

(سمکۆ) لە سەرەتایی دەرگەوتنی تا گۆتایی

جەنگی جیهانی یەکەم (۱۹۰۹-۱۹۱۸)

کوستان احمد خدر¹ ، هیوا حمید شەریف²

^{2,1} بەشی میژو، فاکەلتی پەرودەر، زانکۆی کویە، کویە، هەرمی کوردستان، عێراق.

پوختە:

ئەم توێژینەوهیە هەولیکە بۆ تیشک خستەسەر جوولانەوه سیاسی و سەربازییەکانی (سمکۆ) لە سەرەتایی دەرگەوتنیوە وەک سەرکردەیی ناوچەیی تا گۆتاییەکانی جەنگی جیهانی یەکەم، (سمکۆ) کۆری عەلی ئاغا، بەرەجەلەک دەگەریتەوه سەر تیرە پەس ئاغا لە تاپەیی عەبدویی سەر بە هۆزی شکاک. ناوبراو لەدوای مردنی باوکی و بەهۆی میژوی بێمالەکی و ئەو دەسلەتە لەناو هۆزەکی و ناوچەکەدا هەیانێو، بەفەرەمی لەسالی ۱۹۰۹ بوە بە سەرۆکی هەلبژێردراوی هۆزی شکاک. ناوبراو لەقوناغی سەرەتادا دەستپێکی جوولانەوهکی لەسەر بێمالەکانی توانای سەربازی و هەستی تۆلە پەرەپێداو بە بەردەوامی لەگەڵ دەسلەتارانی ئێرانی لە مەملەتی و ناوکی داوێ. لەکاتیگدا ئێران بەگشتی و رۆژھەلاتی کوردستان بەتایبەتی، بەهۆی بوئی رۆژئاواییەکان لە ناوچەکەدا، شۆرشێ مەشرووێ کە ریشەیی بۆ رابردووییەکی دوری فیکری و سیاسی دەگەراییوە، بەخراپترین و دژوارترین رۆژگارەکانی میژوی خۆی تیپەردەبو. ئەم قوناغە بۆ (سمکۆ) سەرەتاییەکی گرنک بو بۆ دەرگەوتنی وەک هیزیکی

جیگای سەرنج، تێگەشتن لە جەنگاوەری شکاکەکان، دورکەوتنەوه لەبیری تاپەگەری و زیادیونی خواستەکانی. بێگومان بەهۆی کۆمەلەیک پێشەات و گۆرانکاری لە دەستپێک و ماوەی جەنگ دەرفەتی زیاتری بە (سمکۆ) دا بۆ بەهیزکردنی دەسلەتەکی، بەلام بەگۆرەیی ئەم گۆرانکاریانەو قوناغەکانی جەنگ خاوەن هەلوێستێکی رۆن و ناشکرا نەبو بەرامبەر بە هیزە دەرهکێبەکانی روسیا و دەولەتی عوسمانی. دیارە لەم ماوەیەدا (سمکۆ) لەچالاکێ و کردەوه سیاسی و سەربازییەکانی تەنها دژ بە سیاسەتی ئێران، تورک و روس نەبو، بەلکو کەوتە ناوکی لەگەڵ (بنیامین مارشەمعون)ی راپەری ئاسوریەکان کە لە سالی ۱۹۱۵ لە ناوچەیی هەکاری بە پالێشتی روسیا رویان لە خاکی ئێران کردبو و لە ناوچە سنوریەکانی ژێردەسلەلاتی (سمکۆ) جیگر ببون و هەولی سەرەخۆیان دەدا، ئەمەش بوە جیگای نیکەرانی (سمکۆ)، کە دەرنەجامەکی کۆشتنی مارشەمعونی بو، ئەمەش بێجگە لە سودگەیاندن و بەهیزبوونی دوژمنی هاوێشی هەردوایەن کە ئێران بو، هیچ ئاکامێکی بۆ کورد و ئاسوریەکان نەبو

کلیلە وشە:

جوولانەوه، هۆز، کوردستان، ئێران، سەربازی، ئاسوری.

Article Info:

DOI: 10.26750/Vol(9).No(2).Paper8

Received: 13-July-2021

Accepted: 18-August-2021

Published: 29-March-2022

Corresponding Author's E-mail:

kwestan.ahmad@koyauniversity.org

Hewa.hamedshareef@koyauniversity.org

Copyright©2022 Journal of Raparin University.

182

“کوستان. [1]

کلیک بکە بۆ خوێندنەوهی جوولانەوه سیاسی و سەربازییەکانی سمکۆی شکاک

تایبەتمەندییەکانی بابەت

پۆلێنی ناوەرۆک: دۆزی کورد | میژوو | جوۆری دۆکۆمێنت: زمانی یەکەم | جوۆری وەشان: دیجیتاڵ |

زمان - شیۆهزار: کرمانجی ناوەراست |

رۆژی دەرچوون: 2022-03-09

بابەتە پەيوەستکراوەکان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابەت
----	------	-----	------------

2022-03-09	رېځهوت و ړووداو (کړونلورژيا)	کورډي ناوهراست
تيلنگرامی وهزیری دهرهوهی حکومته بۆ بالیوژی فارس له ئهسته مبول	به لگه نامه کان	کورډي ناوهراست
جاریکی تر سمکو ناچیته وه سهر خوانی مردن	هونراوه	کورډي ناوهراست
سمکو و ړرگار کردنی کریستیانیه کان	کورته باس	کورډي ناوهراست
سمکوی شکاک؛ داخوازی سهریه خوپی و په تکردنه وهی کارگیر پی ناوچه پی به شی 1	کورته باس	کورډي ناوهراست
سمکو شکاک نه خشه کبشو کوششی نه ته وهی کوردی جه سهره تاو سه دهی ویسه مینه	کورته باس	هه ورامی
سه مرد عجیب؛ لورنس - سیمیتقو - سید فرهاد	په رتووکخانه	فارسی
شورش و پیویستی هه نگانوان بۆ پیشخستی کولتور	کورته باس	کورډي ناوهراست
وینا کردنی کورد له میژوونووسی فارسیدا، نمونه ی سمکو	کورته باس	کورډي ناوهراست
یه که م ړوژنامه ی کوردی له ئیران	کورته باس	کورډي ناوهراست

تېببىي: ئەم تۆمەرە ھەندىك فائىلى پەيوەندىدارى ۋەك ۋىتە ۋ فېدېۋى لەگەلدایە ۋ لېزەدا پېشان نەدراۋن، تىكايە سىكىنى QR كۆدەكە بىكە تاۋەكو لەسەر مالىەرى رىتخراۋى كوردىتېدا ئەۋ فائىلانە بىنىت.

QR
:Code

سه رچاوه کان

[1] مائپەر | کوردی ناوه‌راست | مائپەر 09-03-2022 (journal.uor.edu.krd)

كاتب، تۆماركردن: 2025-09-08

ناوی تۆماركار: ھەزار كامەلا

پۆل: وێنه و پێناس

بابهت: 16

جهستهی سمکۆی شکاک له بهردهم سهربازانی ئێران له شاری شنۆ له 1930-07-21

[20250709000542644830=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20250709000542644830)

شوین: شنۆ

رۆژی گیرانی وێنه که: 1930-07-21

وێنه که: جهستهی شههیدکراوی سمکۆی شکاک (ئیسماعیل ئاغای شکاک) له بهردهم سهربازانی ولاتی ئێران

ناوی وێنه گر: نهزانراو

[1]

تایبهتمه ندییه کانی بابته

دهیه: 30یه کان (30-39) | سکۆپی وینه: رهش و سپی | سهده: سهدهی 20 (1900-1999) | شار و
شارۆچکه کان: شنۆ | فۆندهره کان: میژووی هاوچه رخ | ولات: رۆژهه لاتی کوردستان | کوالیتی وینه /
دوکومینت / فیلم: باش |
رۆژی ده رجوون: 1930-07-21
بابه ته به یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه راست	رێکهوت و پرووداو (کروڤۆلۆژیا)	1930-07-21
	کوردی ناوه راست	کورتبه باس	به ژداریکردنی هۆزی ههرکی له شۆرشى سمکۆى شکاکدا
	کوردی ناوه راست	کورتبه باس	به یوه ندى سیاسى سمکۆ له گهڵ ئینگلیزه کان له ئاوینهی به لگه نامه کانی وهزارهتی کاروباری دهره وهی به ریتانیدا
	کوردی ناوه راست	به لگه نامه کان	تیلېگرامی وهزیری دهره وهی حکوومهت بۆ بالیۆزی فارس له ئهسته مبول
	کوردی ناوه راست	هۆنراوه	جاریکی تر سمکۆ ناچیتته وه سهر خوانی مردن
	کوردی ناوه راست	کورتبه باس	جوولانه وه سیاسى و سهربازییه کانی سمکۆى شکاک
	کوردی ناوه راست	کورتبه باس	سمکۆ و رزگار کردنی کریستیانیه کان
	کوردی ناوه راست	شه هیدان	سمکۆى شکاک
	کوردی ناوه راست	کورتبه باس	سمکۆى شکاک؛ داخوازی سهر به خۆی و په تکر دهنه وهی کارگێری ناوچه یی به شی 1
	کوردی ناوه راست	کورتبه باس	سمکۆى مه زن "من کوردم و ژيانم له پیناوی رزگاری و به خته وه رپی گه له کهم به خت کردووه و به ختی ده کهم"
	هه ورامی	کورتبه باس	سمکۆ شکاکى نه خشه که شو کۆشى نه ته وه یی کوردی جه سهره تاو سه دهی ویسه مینه
	فارسی	په رتوو کخانه	سه مرد عجیب؛ لورنس - سیمیتقو - سید فرهاد

	کوردی ناوه‌راست	کورتەباس	شۆرش و پێویستی هه‌نگاونان بۆ پێشخستی کولتوور
	کوردی ناوه‌راست	به‌نگه‌نامه‌کان	نامه‌یه‌کی گرنگی میژووبی شه‌هیدی سه‌رکرده‌ی کورد سمکۆی شکاک بۆ شیخ مه‌حمودی حه‌فید
	کوردی ناوه‌راست	کورتەباس	نامه‌یه‌کی ماسته‌ر له‌سه‌ر جوولانه‌وه‌ سیاسی و سه‌ربازییه‌کانی سمکۆی شکاک له‌ زمانی سه‌رچاوه ئێرانییه‌کانه‌وه‌ تاوتوی کرا
	کوردی ناوه‌راست	کورتەباس	هه‌وله‌کانی سمکۆی شکاک بۆ به‌ره‌وپێش بردنی بواری خۆپێندن و پۆژنامه‌گه‌ری
	کوردی ناوه‌راست	کورتەباس	ویناکردنی کورد له‌ میژوونووسی فارسیدا، نمونه‌ی سمکۆ
	کوردی ناوه‌راست	کورتەباس	یه‌که‌م رۆژنامه‌ی کوردی له‌ ئێران

سه‌رچاوه‌کان

[1] تۆری کۆمه‌لایه‌تی | کوردی ناوه‌راست | تۆره‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کان؛ فه‌یسبووک؛ (ئه‌ده‌هه‌م شیخۆ) رۆژی-

2025-07-21

کاتی تۆمارکردن: 2025-07-09

ناوی تۆمارکار: سه‌ریاس ئه‌حمه‌د

پۆل: ژياننامه

بابهت: 17

جه عفه ر ئاغای شکاک

[20190809104256367368=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20190809104256367368)

جه عفه ر ئاغای شکاک، برا گه وره ی سمکۆ خانی شکاک [1]

تایبه تمه نندییه کانی بابته

جوۆری کهس: سه روک هوۆز | شوینی نیشته نی: کوردستان | له ژياندا ماوه؟: نه خێر | نه ته وه: کورد |
ولات (له دایکبوون): روژه لاتی کوردستان | ره گه زی کهس: نێر |
فایلی په یوه نیدی داریدار:

سمکۆنامه ئاغا برا کوردی سیمکی شاکاک

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	Catalana	شههیدان	Ismail Agha Shikak
	Azərbaycanca	شههیدان	İsmayıl ağa Şəqaqi
	Português	شههیدان	Simko Shikak
	Svenska	شههیدان	Simko Shikak
	Français	شههیدان	Simko Shikak
	Italiano	شههیدان	Simko Shikak
	Fins	شههیدان	Simko Shikak
	عربي	کورته باس	البدایات الاولی للثائر الكردي سمکو فی کردستان ایران حتی الحرب العالمیة الاولی (1895-1914)
	کوردی ناوه راس	وینه و پیناس	جه عفر ئاغاى شاک و جه نگاوه ره کانی 1913
	کوردی ناوه راس	وینه و پیناس	جه عفر ئاغاى شاک و سئ که سی تاوانبار به تاوانی سنوور به زاندن
	کوردی ناوه راس	شههیدان	سمکۆ شاک

	هۆز - تیره - بنه ماله	فارسی	شکاک
	کوردی ناوه راس	کورتەباس	ویناکردنی کورد له میژوونووسی فارسیدا، نموونه ی سمکۆ
	کوردی ناوه راس	وینه و پیناس	وینه ی جه عفه ر ئاغای شکاک
	کوردی ناوه راس	وینه و پیناس	وینه ی هه لواسینی جه عفه ر ئاغای شکاک له 1905 له دهروازه ی شاری ته بریز
	کوردی ناوه راس	وینه و پیناس	کوردانی شکاک له گوندی قوتوری شارۆچکه ی سه لماس، له سالی 1900

تیبینی: ئەم تۆماره هه ندیک فایلێ پهیوه ندیاری وه ک وینه و قیدیوی له گه لدايه و لیره دا پیشان نه دراوان،
تکایه سکینی QR کۆده که بکه تاوه کو له سه ر مالبه ری ریکخراوی کوردیپیدیا ئه و فایلانه ببینیت.

QR
:Code

سه رچاوه کان

[1] مالبه ر | کوردی ناوه راس | ckb.wikipedia.org

کاتی تۆمارکردن: 2019-08-09

ناوی تۆمارکار: هاوړی باخه وان

پۆل: وێنه و پێناس

بابهت: 18

جه عفه ر ئاغای شکاک و جه نگاوه ره کانی 1913

[20230117212901458948=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20230117212901458948)

Въ районѣ озера Ванъ. Курдъ стрѣляетъ изъ перевернутой винтовки.

شوین: ده ریاچه ی وان

سالی گیرانی وێنه که: 1913

که سایه تییه کانی ناو وێنه که: جه عفه ر ئاغای شکاک

ناوی وێنه گر: نه ناسراو.

ئیسماعیل ئاغای شکاک ناسراو به سمکۆی شکاک (1887 – 1930) شوڤشگێڤێکی کوردی رێبهری هۆزی

شکاک بوو، بۆ ماوه یه ک ده سه لاتی ناوچه ی رۆژاوا ی گۆلی ورمیی له حکوومه تی ناوه ندیی ئێران سه نده وه.

سه رچاوه ی وێنه: ئه رشیفی فلادیمیر مینۆرسکی. [1]

تایبه تمه ندیه کانی بابته

ده یه: 10 یه کان (19-10) | سه ده: سه ده ی 20 (1999-1900) | شار و شارۆچکه کان: وان |

فۆئده ره کان: میژووی هاوچه رخ | ولات: باکووری کوردستان |

فایلی په یوه ندیداریدار:

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه راس	کورتەباس	ویناکردنی کورد له میژوونووسی فارسیدا، نمونە ی سمکۆ

تییینی: ئەم تۆماره هەندیک فایلی په یوه نیدیاری وه ک وینه و فیدیوی له گه لدايه و لیره دا پیشان نه دراو،
تکایه سکینی QR کۆده که بکه تاوه کو له سهر ماله پهری ریکخراوی کوردیپیدیا ئەو فایلانه ببینیت.

QR
:Code

سه رچاوه کان

[1] تۆری کۆمه لایه تی | کوردی ناوه راس | [تۆره کۆمه لایه تییه کان؛ فه یسبووک؛ یه یچی \(Kovan Sh\)](#)

[2023-01-17 \(Rêkani\)](#)

کاتی تۆمارکردن: 2023-01-17

ناوی تۆمارکار: راپهر عوسمان عوزیری

پۆل: وێنه و پێناس

بابهت: 19

جه عفه ر ئاغای شکاک و سێ کهسی تاوانبار به تاوانی سنوور به زاندن

[20230501095049486890=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20230501095049486890)

شوین: ورمی

سالی گیرانی وێنه که: 1902

که سایه تییه کانی ناو وێنه که: جه عفه ر ئاغای شکاک

ناوی وێنه گر: نه ناسراو

[1]

تایبه تمه نندییه کانی بابته

دهیه: 01ه کان (09-00) | سکۆپی وێنه: رهنگاورهنگ | سه دهه: سه دهی 20 (1999-1900) | شار و

شارۆچکه کان: ورمی | فۆلده ره کان: میژووی هاوچه رخ | ولات: رۆژه لاتی کوردستان |

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	فارسی	شه هیدان	اسماعیل آقا شکاک
	کوردی ناوه پاست	کورتبه باس	ویناکردنی کورد له میژوونووسی فارسیدا، نمونه ی سمکۆ

سه‌رچاوه‌کان

[1] تۆری کۆمه‌لایه‌تی | کوردی ناوه‌راست | تۆره‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کان؛ فه‌یسبووک؛ یه‌یجی (موحیب مه‌هابادی)
رۆژی 2023-05-01

کاتی تۆمارکردن: 2023-05-01

ناوی تۆمارکار: سارا سه‌ردار

پۆل: هۆنراوه

بابهت: 20

چ باكمه كوره كه چه نه كاكه كاك، خۆم ناگۆرمه وه به سمكۆی شكاک

[20190514233344287505=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20190514233344287505)

له پهنده كانی شیخ محهمه دی خال، مامۆستا به كر كانی هه مزه پي كردويه تی به هۆنراوه. [1]

تایبهتمه ندییه كانی بابته

پۆلینی هه ئه به ست: په نده هۆنراوه | جۆری دۆكومینت: زمانی یه كه م | زمان - شیوه زار: کرمانجی

ناوه راسه | ولات: باشووری کوردستان |

بابهته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه راسه	کورتیه باس	ویناکردنی کورد له میژوونووسی فارسیدا، نموونه ی سمکۆ

سه رچاوه کان

[1] په رتووک | کوردی ناوه راسه | [یه ندی ییشینان به هۆنراوه](#)

کاتی تۆمارکردن: 2019-05-14

ناوی تۆمارکار: زریان سه رچناری

پۆل: کورتەباس

بابەت: 21

چۆن دەستی کورد چەند جار بە زاغی عوسمانیدا چوو- کولاندنەوهی چەند برین

[20251011135906659650=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20251011135906659650)

بە بۆنەی بۆلەبوونەوهی پەرتووکی بەنرخێ دکتۆر سەباحی غالب
ئەنوەر سۆلتانی ئەنوەر سۆلتانی

د. سەباحی غالب، «میژووی کورد و کوردستان – دۆزی کورد لە کۆتایی جەنگی یەکەمی جیھانییەوه تا کۆتایی
پەیمانی سیقەر 1918-1920، تۆپژینەوهیەکی بەلگەنامەیی»، بەرگی یەکەم، بەشی یەکەم و دووهم، ناشر:
نووسەر، چاپی هەولێر 2022-6-43-932574-3-978 ISBN:

کورد بەدریژایی چەندین سەدە لە لایەن داگیرکەرانێ خاکەکە و واتە ئێران و عوسمانی (بەدەسەلاتداریەتی
تورکیاوە) هەلخەلەتاوە و تووشی زیانی گەورە هاتوو، بەلام دواى ماوهێک سەرلەنوێ دەستی خسووەتە
ناوهمان کۆنەماری پێشوو، پێوەیدراوه و هەمیسان جارێکی تر! ئەو بەیتی بلەیه بەداخەوه تا ئەمڕۆش درێژەى
هەیه، بۆ ئەوهی گەلەکەمان بە ھۆکاری برینەکانی خۆی بزانی و وانەیک لە پابردوو فیڕیبت. سەمەرە ئەوهیه

له زۆریک ئه و حاله تانه دا داگیرکه رانی خاک، کوردیان کردووه ته که واسووری بهر له شکر، به گزی ناحه زانیاندا کردوون و خۆیان وهک بهرزه کی بانان، لاولاوه قیت راوه ستاون، بێ ئه وهی چاوی قووچاوی کورد بیانینیت! ده زانم یادی رووداوه کان و پیزی که سایه تیبه کانیان لای خه لک زۆره و منیش وهک یهک له ئه ندامانی کۆمه لگه خۆشه و یستی و پیزم بۆیان هه یه، به لām له گه ل راسته قینه ی میژووی باوه کوو تالیش بیت چ ده کری؟ پیداهه لگوتن و شانازی کردن به خه باتی سه ده و سالانی رابردووی کورد، کاریکه به هه زاران جار کراوه و ده شبی بکریت، به لām شیکردنه وه و هه لسه نگاندنی هۆکاره کانی شکسته ینانیش ئه رکیکه ده بیت پسپوران به پتیه ی به نه و ئه گهر به پتیه ی نه به نه خه یانه تیان پیکردوین. ئه وانه ی خواره وه چه ند برگه یه کن له لایه نی نه ریتی چه ند راپه رین و سه ره له دانی کورد له رابردووی دوور و نزیکدا که گه یشتۆته ئه نجامی شکستیکی نه خوازاراو شیکاری هۆکاره کانی ئه و شکسته به رگر نییه له ریزگرتنی به شداربووان و ته نانه ت رپه ره کانیشیان له لایه نه کورده وه:

-شهری خان ئه حمه دخانی برادۆست و خانی له پ زێڕینی قه لای دمدم له گه ل سوپای شاعه باسی سه فه وی (1571-1629) نمونه یه کی به رچاوی ئه و بێ سیاسه تیبه ی کورد بوو. چ عه قلیک باوه رده کات خانیک که له پی زێڕینی به فه رمانی هه مان شاعه باس بۆ چیکراوه، به خه ونه پلاوی یارمه تیدانی سولتانی عوسمانی، له بانته ی به رته نگی قه لایه کی نیوان شنۆ ورمیوه بچته شه ره جه نگیکی نابه رانه به ر له گه ل «پینسه ت هه زار به یداخ سوور» و پیاوه مرو فخره کانی شای سه فه وی که هه موو هۆز و عه شیرته فارس و تورک و کورده کانی ئێرانیان خستبووه شوین خۆیان و هینابوونیه سه ره قه لاکه. شه ریکی ئه وتۆ ته نیا به سوپای ولایتیکی وهک عوسمانی ده کرا نه ک به خانیکی کورد که ته نانه ت نه بتوانی ئاوی خواره ونه وهی دانیشتووانی قه لاکه ی خوی له ژه هراوی سیخوره کانی سوپای شا بپارێزت و له ئه نجامدا، «دمدی به ردی ده لان» بوو به «مه سه کنی خه رته لان»، ئه وه ش که بۆ کورد مایه وه ته نیا خۆینی رژاوی پیاوان، ته رمی ژنانی روو سووری خۆکوژ، هه لبه ستیکی ئه حمه دی خانی و به یتیکی فۆلکلۆری بوو.

-شیخ عوبه یدیلاهی نه هری، شیخیکی جیگه ی پیزی خه لک له شه مزینانی باکووری کوردستان (به شیک له خاکی داگیرکه رانی عوسمانی) و خاوه ن مو لک و مالتیکی زه به لاج، به چ هه لسه نگاندن و لیکدانه وه یه ک که وته خه یالی راپه رینی سالی 1880 له ئێران- ئه ویش نه ک هه ر له موکریان و پۆژه له لاتی کوردستان به لکوو له شکره که ی به سه رکردایه تی شیخ عه بدولقادی کوری و ئه ندامیه تی خیلانیکی که سه روکی به شیکیان له ژیره وه ده ستیان له گه ل ئێرانییه کان تیکه ل کردبوو، چووه ناو عه جه مستان، به ره و شاری ته ورپیزی «وه لعه هد نشین» ئاژوا و به حیسابی ئه وهی دایکی زپیرایه کی ناسره دین شای قاجار (1831-1896)، کورد بوو، ویستی شا له سه ره ته ختی ده سه لات لابه ری و ئه و کوره بیده سه لاته (عه باس میرزای مو لک ئارا)، که تازه دوا ی 27 سال ژیان له مه نفای ئه سه ته مبول و به غدا گه رابوو وه خزمه ت شا، بکاته جیگه وه ی باوکی واته ناراسته وخۆ حوکی ئێران بکات. به لām هه ر له یه که مین هه نگاوه کانیدا له شاری بناوی ئازه ربایجان تووشی شکان هات و سوپا شل و شه و یقه که ی ده م له سه ره پشت گه راپه وه دوا وه و تا ناو خاکی عوسمانی به ند نه بوو، دانیشتووانی گونده کوردنشینه کانی ده ور به ری میاندا و و به شیک له موکریان له لایه نه سوپای ئێران و تورکانی داغ له دلی خۆجیه وه تووشی کۆمه لکوژییه ک هاتن که نمونه ی که متر بینابوو، سه دان گوند تالانکران و سووتێران، سه دان که س کوژران و هه زاران که س به په نابه ری چوونه خاکی عوسمانی و بێ ئه وهی له وی ئاو ریکیان ل بدریته وه گه رانه وه ئێران. کی نه خشه ی ئه و بزوو ته وه بێ به رنامه و بێ وردبوونه وه یه ی دارشتمبوو، عوسمانیه کان که ده یانویست ماری ئێران به ده ست دوژمه نه که ی خۆیان (شیخ عوبه یدیلا) بگرن!

-سمایل ئاغای سمکۆ، که بیرۆکه ی سه ره به خۆی کوردی ژیر ده سه لاتی ئێرانی له میشکدا بوو، له جیاتی هاوکاری کردن و هاو پشته ی ئازه ری و ئه رمه نی و ئاسۆریه جیلۆکانی ناوچه ی ورمی و یه کخستنیان دژ به ده سه لاتی

ناوهندی ئێران بۆ گه‌یشتن به‌ئاوای سهر به‌خۆی، به‌ کام عه‌قلیه‌یه‌ ته‌وه‌ مارشیمۆن، رێبه‌ری سیاسیه‌ - ئایینه‌ی ئاسۆرییه‌ کانی له‌ گونده‌ که‌ی خۆیدا کوشت، له‌ کاتیکدا که‌ بۆ وتووێژی سیاسیه‌ و پیکه‌یتانی به‌ره‌یه‌ کی یه‌ گگرتوو له‌ گه‌ل کورد له‌ گوندی چه‌ه‌ریق ببوو میوانی سمکۆ! ئه‌و کاره‌ دوور له‌ ئه‌خلاق و سیاسه‌ ته‌ ته‌نیا به‌فیتی عوسمانیه‌یه‌ کان و به‌ ئێنی به‌تالی ئێرانیه‌یه‌ کان به‌رێوه‌ چوو. عوسمانیه‌یه‌ کانیش وه‌ ک تورکیای ئه‌مڕۆ کورد و ئاسۆری و ئه‌رمه‌نیان به‌ میوانی نه‌خوازاو و ملۆژی سهر رێکه‌ی یه‌ کیتی خاکی تورک و ئازهریایجانی ده‌زانی و به‌ هه‌موو تواناوه‌ هه‌وێ پاکتاوکردن و کۆچاندنی هه‌رسێ گه‌له‌ که‌یان ده‌دا بۆ ئه‌وه‌ی خاکی تورکیا و ئازهریایجان به‌یه‌ که‌وه‌ بلکین و ئیمپراتۆرییه‌تی تورکی لێ پیک به‌ین، هه‌ر ئه‌وه‌نده‌ش که‌ مارشیمۆن کۆژا، عه‌لی ئیحسان پاشای تورک که‌وته‌ گیانی جیلۆ واته‌ ئاسۆرییه‌ شاخویه‌یه‌ کان و له‌ سه‌لماسی ده‌ره‌پانندن. لاواوه‌، ئێرانیه‌یه‌ کانیش که‌ به‌ هاسان نه‌یانده‌توانی هێزی سوپای جیلۆ تیک بشکین، به‌ هه‌ندیک به‌ ئێنی بێ بنه‌ما سمکۆیان به‌ گژ مارشیمۆن و ئاسۆرییه‌ کاندای کرد و خۆیان له‌ پشت کورد شارده‌وه‌. هه‌ردوو ده‌وله‌ت ئاواقی چه‌په‌لی خۆیان له‌ مه‌ر پاکتاوکردنی ئاسۆرییه‌ کان به‌ ده‌ستی سمکۆ وه‌دی هینا و گه‌لی هه‌ژاری ئاسۆری دوا کۆژانی مارشیمۆن و پاکتاوی ره‌ گه‌زی و راوانی عوسمانیه‌یه‌ کان، چیت شوینی خۆیان نه‌گرتوه‌ و تائه‌مڕۆ بستیک خاکیان به‌ ده‌سته‌وه‌ نه‌ماوه‌.

-پیش ده‌سپێکی شه‌ری یه‌ که‌می جیهانی، کوردی هه‌موو به‌شه‌ کانی کوردستان، به‌ گیان و سامان یاریده‌ی سوپای عوسمانی و له‌ رێکه‌ی ئه‌وانه‌وه‌ سیاسه‌تی پاوانخوازی ئالمانیه‌یه‌ کانیان دا. بۆ نمونه‌، ته‌نیا نه‌مر حاجی بابە شیخی سه‌یاده‌ت سه‌رۆکی لقی که‌ له‌ حزبی داتاشراوی «اتحاد اسلام» له‌ رۆژه‌لاتی کوردستان- که‌ به‌ هاندانی عوسمانیه‌یه‌ کان و به‌ ئامانجی یارمه‌تی گه‌یاندن به‌ له‌ شکری چلێسی ئه‌وان، له‌ ئێران دامه‌زراوو، له‌ زستانی سالی 1904دا له‌ گوندی جه‌میانی نیوان بۆکان و سه‌قه‌وه‌ به‌ 3 کاروان باری 253 و لاخ شتوومه‌ کی باربووی عوسمانیه‌یه‌ کان کرد، هه‌ر ئه‌و ده‌مارگیریه‌ ئایینه‌یه‌ی حاجی بابە شیخ له‌ نه‌مر قازی فه‌تاحی قازیشدا هه‌بوو که‌ هاوڕێ له‌ گه‌ل کوره‌ کانی خۆی و خه‌لکی شاری مه‌هاباد بۆ پشتگیریکردن له‌ عوسمانیه‌یه‌ کان چوو هه‌ره‌جه‌نگی سوپای رووس و به‌ گولله‌ی ئه‌وانیش گیانی به‌خت کرد. هه‌ندیک به‌ره‌و باشوورتر، له‌ سه‌نه‌و کرمانشانی ئه‌و ده‌مارگیریه‌ ئایینه‌یه‌ کوردی خسته‌ به‌ره‌ی عوسمانی و ئه‌لمانیاه‌وه‌ ئه‌نجامه‌ که‌ی شه‌روکه‌ری ئه‌وان بوو له‌ گه‌ل سوپای ئینگلیز و بۆمبارانی ناوچه‌ی سه‌رنجاوی له‌ لایه‌ن فرۆکه‌ کانی به‌ریتانیا و هه‌لاتی سه‌ردار موخته‌دیری سه‌رنجاوی بۆ خاکی عوسمانی. ئیمه‌ واهیه‌ ئاگاداری یارمه‌تی فڕیوخواردووانی دیکه‌ی داگیرکه‌ری عوسمانی نه‌بین، به‌لام ده‌زانی کاتیک که‌ سوپای هه‌ر ئه‌و عوسمانیه‌یه‌ گه‌یشته‌ موکریان، له‌ یه‌ که‌م هه‌نگاودا حه‌مه‌حسین خانی سه‌ردار موکری، سه‌یفوللاخانی ئه‌رده‌لان حاکمی سه‌قز، حه‌مه‌خانی بانه‌و شیخ بابای غه‌وساباتیان ئیعدام کرد، ئینجا وه‌ربوونه‌ سه‌ر ماڵ و سامانی ئه‌وان به‌ خه‌لکی شاری مه‌هاباده‌وه‌. ئه‌وه‌ براهه‌تی ئایینه‌ی کورد بوو له‌ گه‌ل عوسمانیه‌یه‌ ئیسلامه‌کان؛ ده‌سکه‌وته‌ کانیشی له‌ بۆ سیاسه‌تی و نه‌ناسینی بارودۆخه‌، قوربانیکردنی هه‌زاران رۆله‌ی کورد و ئیفلایسی ئابووری ناوچه‌ که‌ و هه‌لخه‌لاندنی رووسه‌کان بوو بۆ کوشتاره‌ دلته‌زینه‌ که‌ی سال 1916 له‌ مه‌هاباد.

-کاری کورد له‌ گه‌ل عوسمانیه‌یه‌ کان به‌ گۆرانی سیسته‌می خه‌لافه‌ت کۆتایی نه‌هات و هاوکاری کورد له‌ گه‌ل تورکه‌لاه‌وه‌کان و بنیاتنانی کۆماری تورکیاش نه‌بوو هۆکار بۆ گۆرانی بارودۆخ و تورکیای سه‌ره‌له‌داو له‌ گێژه‌لوکه‌ی شه‌ری یه‌ که‌می جیهانی به‌ ئیعدامی شیخ سه‌عیدی پیران و 47 هاویره‌ که‌ی له‌ سالی 1925 و تیکشکاندنی خه‌باتی مافخوازانیه‌ی خۆییوون و ئیحسان نووری پاشا له‌ ئاراراتی سالی 1930 کۆتایی نه‌هات و تائه‌مڕۆش درێژه‌ی هه‌یه‌. سه‌رکوت کردنی راپه‌ڕینی عه‌فرین له‌ رۆژاوی سالی 2018 و له‌ شکرکێشانی ئه‌مسالی ئه‌ردوغان بۆ سه‌ر باشووری کوردستان و پلانه‌ چه‌په‌له‌ کانی له‌ رۆژاوا و باشووری کوردستان بۆ سالی دادی، ته‌نیا چه‌ند نمونه‌ی ئه‌و سیاسه‌ته‌ن که‌ به‌ داخه‌وه‌ کورد چاوی لێ ده‌قووچینیت و له‌ به‌رانه‌ر درۆنه‌ کانی تورکیا له‌ بادینان و شنگال و که‌لار ده‌نگی ده‌رنایه‌ت.

ئهوانه چهند ئاماژهیهک بوون به چۆنییهتی په یوه ندى سیاسى کورد له گهڵ عوسمانیه کانی پێشوو و تورکیای ئه مێرو، به بیانوی ده رچوونی په رتووی چه شکینى دوکتۆر سه باحى غالب و وروژاندنى باسێک سه بارهت به دۆخی کورد و تورک و ئینگلیزه کان له سه رده می حوکماتی یه که می شیخ مه حموودی به رزنجی له سالانی 1919 و 20 ی باشووری کوردستان. په رتووک که ی کاک سه باح لیکۆلینه وه یه کی زانستی به لگه نامه یه، واته دیعایه یه کی بی بنه ما و بۆچوونیکی بی به لگه ی تیدا نه نووسراوه. دوو به رگی ئیستای په رتووک که ته رخانێ هه لسه نگاندن و شیکردنه وه یه کی رووداوه کانی کوردستان کراوه له سالانی نیوان 1918 و 20 دا. به لام به حیسابی ناوی په رتووک که (میژووی کورد و کوردستان)، خوینهر ده توانیته هیوا بخوازیته که ئه و دوو به رگه سه ره تای هه وێ نووسه ر بن له پێناو نووسینى میژوویه کی ره خنه گرانه ی کورد و کوردستان که تیدا قوناغه کانی دیکه ی خه باتی رزگار یخوازانه ی گه له که مان بخریته ژیر نه شته رى ره خنه گرانه و بویرانه، به هه مان شیوه که له م دوو به رگه دا ده بینریت.

من که به ختی ئه وه م بووه په رتووک که پێش بلا بوونه وه ی بخوینمه وه، له م چهند دێر په دا نامه ویت به هه موو به شیکی په رتووک که دا بچمه وه به لکوو ده مه ویت له سه ر یه ک دوو خالی گرنگ بوه ستم. یه کیان تاقیکردنه وه ی تالی په یوه ندیه کانی شیخی به رده قاره مان له گهڵ حکومه تی عوسمانی و تورکه لاهه کانی ئه و سالانه و دووه میان رژدی سه رۆکانی کورد و نه گونجاویانه له گهڵ یه کتر له برگه ی گه لێک هه ستیاری کو تاییه کانی شه ری یه که می جیهانی و له توپهت بوونی خاکی عوسمانی، که چهن دین ده و له تی سه ره به خو ی عه ره بی لیکه وته وه به لام کورد به کاله ی دراوه وه له رێگه دا مایه وه.

به شیکی به رچاوی په رتووک که ته رخان کراوه بو هه لسه نگاندنی که سایه تی و خوێق و خو و رۆحیاتی شیخ مه حموودی به رزنجی و راوێژکاران و خه لکانی ده ورو به ری، هه روه ها په یوه نده کانی له گهڵ تورکیا و به ریتانیا و شیوازی حوکمداریه که ی. له و یواره دا که لک له زۆر به لگه نامه ی فه رمی به ریتانیا، یادداشتی ئه فسه رانی سیاسى ئه وان له به غدا و سلیمانی وه ک ویلسن، میچهر نوئیل، میچهر سوڤن، توینی و میس بێل، هه روه ها نووسینه کانی ره فیق حیلمی و ئه حمه د ته قی وه رگیراوه و به چاویکی ره خنه گرانه وه سه یری هه وāl و بۆچوونی میژوونووسانی کورد وه ک مامۆستایان ئه مین زه کی به گ، دوکتۆر که مال مه زه هر، محمه د ره سوول هاوار، عه بدول په حمان قاسملوو و... کراوه- ئه ویش به شیوه یه ک که تا ئیستا له ناو میژوونووسانی کورددا که متر بینراوه. نووسه ر، که تامۆخی ئیسقان کورده و به خه می بنده ستبوونی گه له که یه وه ده نالین، چا و له هه له ی ه یچ کورد و غه یره کوردیک نابۆشیت و وه ک دلسۆزیکى گه ل و نیشتمان چه وتیه کانی هه رکامیان به به لگه راست ده کاته وه.

دوکتۆر سه باح سه بارهت به که سایه تی و رۆحیاتی شیخ مه حموود له زمان ره فیق حیلیمیه وه ده نووسیته: «شیخ مه حموود ته ریه ت و خزمایه تی بو فه رمان په وای به کار ده هینا. به هیلکی ته ری ده رویش، که سوکار و خه لکی بووده له له په نا شیخدا که لکی زۆریان بینی و حوکمدارییان بو به رژه وه ندی خو یان رام و ده سته مۆ کرد... له و سه رده مه دا هه ندیک له زابته کورده کان ها تبه و نه سلیمانی و هه ندیک خوینده واری باش و نیشتمان په ره ره له و ی بوون و ئه یانویست ده س له ناو ده س تیبکۆشن و یارمه تی حوکمدار بده ن، به لام ریکه وتی تا قمی ده وروپشتی حوکمدار و ئه مانه ی تر نه ده گونجا... شیخ له توانیدا نه بوو به ریه سته کانی [ی نیوان ده رویشی چا و برسی و دوا ی تالان که وتوو، نوکه ری خه نجه ر له پشت و عه شایری تفه نگ له شان له گهڵ زابت و مونه ووه ر] نه هیل.» و وه ک هۆکاری ئه و چه وتی و نا ته واییه ی کاره کانی شیخیش، ده نووسیته: «دیاره ئه وه ده گه رپایه وه بو نه بوونی بنه مای فیکری، نه بوونی ئازایه تی و پێشه وایه تی، هه روه ها شه رزه نه بوونی کارگیرى و نه بوونی

سیاسهتی ناوخۆی و په یوه نډی نښوده و له تی لای شیخ مه محمود. به مانابه کی دی، ئه سته م بوو شیخ له چوارچێوهی سهردهمی کۆن بێته دهروهوه و ههست به بایه خێ قۆناغی تازه و فه رمانه وایه تی خۆی و نه ته وهی کورد بکا. « (ل. 365 و 6)

نا ته وایه شیوازی به پێوه به رایه تی ته نیا له په یوه نډیه کانی حوکمدار له گه ل خه لکی شار و ناوچه که خۆ نه نواند به لکوه له شیوازی حوکمداری و راگرتی په یوه نډیه کانی له گه ل ئیداره ی ئینتدای به ریتانیا شدا به رچاو که وت: « کاتیک شیخ مه محمود کرایه حوکمدار و نوینه ری به ریتانیا بۆ فه رمانه وایه تی کوردستان له سلیمانی، به رنامه ی به ریتانیا بۆ حوکمدار و خه لک چه ند خالیک زۆر گرنگ بوون: به که میان بۆ هیتانه ژیرباری خه لک ده بویه حوکمدار دادپه روه ری، ژیریتی و خزمه ت به کاریبیت نه ک زۆر و سته م؛ دووه میان پاراستی ته رازووی په یوه نډی سه رۆک خێله کان و په عیه ته کانیا به هه ند وه ربه گرت به شیوه یه ک که که سایه تی تاکي خێل و ده ره وهی خێل هاو سه نگ بن و ئه گه ر حوکمدار و سه رۆک خێل ئه و سنووریه یان به زاندا یه، به ریتانیا هه قدار بوو لێیان به ریته وه؛ سییه م به رزه وه نډی بژیوی و کار و بازرگانی خه لک له لایه ن حوکمه ته وه پارێزراو بوو و گه لیک هه لومه رچی دیکه، له وانه سیسته می کارگیر، سه ریازی، دارایی و ئابووری هه روه ها ماف و ئه رکی دیکه ی هاو و لاتیان و فه رمانه یان به گرنه و ره گیرابوون. به لام به ماوه یه کی کورت دوا ی دانانی شیخ مه محمود به حوکمدار، باری فه رمانه وایه تی نه ک هه ر کاریگه رییه کی چاکي نه کرده سه ر خه لک، به پێچه وانه وه هینده ی دیکه شیرازه ی په یوه نډه کۆمه لایه تییه کان تیکچوون و بۆشاییه کی گه و ره که وته نیوان حوکمدار و خه لکه وه. « (هه مان شوین)

شیخ هه لومه رچی سیاسیی ناوچه و جیهانی نه ناسی و نه یزانی چۆن له گه ل تورک و ئینگلیزه کاندایه بچو و لیته وه- ئه و ئینگلیزه ی وا ئه و ی کرد بووه حوکمداری کوردستان و خێل و شارنشینانی ناوچه که ی هینابووه ژیر حوکماتی! به پێچه وانه، « تا بۆی کرا به وه پهری هیزی به رۆکه یی و جه سته یی خۆی، بۆ دا کو کیکردن له ده و له تی عوسمانی و کۆمه له ی ئیتیحاده ته ره ققی، له گه ل تورکدا هاو جووت و هاو مه به ست و هاو کار بوو. « (ل. 371) ... له گه ل هه موو ئه و په یوه نډیه ناچۆر و سوو کایه تییه ش و تورک به شیخ مه محمودی کرد بوو [گرتن و بردن بۆ که رکووک و سه پاندنی فه رمانی خنکندن به سه ریدا]، به دلدانه وه یه کی عه لی ئیحسان پاشا که فه رمان ده دا 5 هه زار لیره ی ئالتوون و هه رچی که ره سته ی چه ک و ته فه مه نیش پێو یستی بیت بیدریتی بۆ ئه وه ی ناوچه ی سلیمانی له هیزه کانی ئینگلیز به ریز. (377) « وه ک ئه نجامیکي ئه و روانگه یه ش، بۆ به رزه وه نډی تورک، رووی سیاسه ته که ی له ئینگلیز وه رده گیریت، ئه فسه ره سیاسی و کاریگرییه کانیا ده گریت و ماوه یه ک دواتر ده چیته شه ره جه نگی سوپا که یان.

نووسه ر له چه ند لاپه ره ی دوا ی 392 دا سه باره ت به دامه زرانی حوکمداریتی به که می کوردستان له لایه ن ئینگلیزه کانه وه هه نډیک هۆکاری میژوو یی، چوگرافیا یی و کۆمه لایه تی بۆ به ربلاوی و یه کنه گرتوو یی و دا برانی ناوچه کانی کوردستان له یه کدی ده ستنیشان ده کات و ده لیت «... وه ختیکیش له دوا ی جه نگی به که م به رۆکه و نه خشه یه ک بۆ دامه زرانی حوکمه تی کوردستان هه بوو، کاره کان به دامه زراوه یی و به رپکی به رپوه نه چوون و له وه دا کورد پشکی هه ره سه ره کی بۆ نه گه یشتن به چاره سه رکردنی دۆزه که ی خۆی به رکه و توه. « (394). ئه و، میچه ر نوئیل به ئه فسه رپکی به ریتانی ده ناسیته که « دامه زریته ری قه واره ی حوکمه تی کوردستان » به حوکمداریتی شیخ مه محمود بوو و... « پێیابوو ئامانجی سه ربه خۆی حوکمه تی کوردستان بۆ که لک وه رگرتن له قۆناغه که و زیاتر فراوان کردنی سنووری حوکمه تی کوردستان له سلیمانییه وه گه یشتوته که ناره کانی گۆلی وان. « (408). وه ک سه لمینه ری بۆ چوونه که ی خۆیشی، ئه م دیرانه له راپۆرتی به رپوه به رایه تی تپی سلیمانی بۆ سالی 1919 وه که نوئیل بۆ به غدا ی ناردووه، راده گوژیته: « زمانی کوردی ده بیته زمانی ره سمی حوکمه ت، بۆ

قانون دانان که لک له دابوونه ریت و مامه له ی رۆژانه ی کۆمه لگه ده بیری. ده بیتی سیسته می کۆکردنه وه ی داها ت و باج له گه ل پێداویستییه کانی خه لکدا یه ک بێته وه... ولاته که خاوه نی بودجه ی ناوچه یی خۆی ده بیتی و نه و باجه ی کۆده کریتته وه بۆ کارگیری و پێشکه وتی ولاته که به کاردیتته وه. (396) ههروه ها ده لیت ویلسنی مه ندووبی سامی له سلیمانی له گه ل 60 که س له نوینه رانی خه لک کۆده بێته وه و به دوو رو درێژی باسی بارودۆخی سیاسی خوارووی کوردستان و نه خشه ی سه ره به خۆی کوردیان بۆ ده کات و ده لیت «شیخ مه حمود به ناوی حکومه تی به ریتانیا وه فه رمانه وایی ناوچه کان [ی نیوان زبی گه و ره تارووباری سیروان (جگه له کورده کانی ئێران)] ده کا. مه رجیشه شیخ ئیتاعه تی فه رمانه کانی به ریتانیا بکا. تا نه و ئاماده ی دۆستایه تی بی، ئیمه ش هاوکاری و پشتیوانی ده که ی ن. (410 و 11).

به وشێوه یه نووسه ر هه ولده دات بیسه لمینیت که حکومه تی به ریتانیا و داموده زگی ئینتداب له به غدا له هه ولی نه وه دا بوون کورد سه رۆکیک و به رپۆه به ریکی جیگه ی متمانه ی هه بیتی که بتوانن کوردستانی پی بسپرن وه ک له حیجاز و سووریا و ئیراقیش وایان کرد، به لām «جۆری که سایه تی و تیگه یشتی شیخ مه حمود هی نه وه نه بوو له گه ل قانون و کارگیری بگونجی و هه لک». (452) و له زمان میس بێله وه ده گیریتته وه که «ناحه زی که سایه تی و سه ردارانی کورد به رانه ر به یه کدی، کاره سات و به لای کورد بوو. نه وان پتیوستان به «فه یسه لی کورد» بوو، یه کتیک که بتوانیت قورسای و ناوه رۆکیک بۆ بزووتنه وه ی کورد دابمه زریتی.» که به داخه وه شیخ مه حمود که سی نه و کاره نه بوو و له زمان ره فیق حیلیمیه وه ده لیت: «نوئیل هه ولی ده دا که چه وتیه ک کرا راستی بکاته وه، مه به سی بیانو و گرتن نه بوو به لکو و نه یو یست شیخ مه حمود پێگه یه نیت و بۆ حوکمداری به راستی دوا رۆژ ئاماده ی بکا. زه مان به دلی نوئیل بچوا یه به رپۆه، شکم له وه دا نییه که بناغه ی «کوردستانی گه و ره» ی دائه مه زراند. (453)... ئینجا خۆی لی زیاد ده کات و ده نووسی «ره نگه له میژوودا نه بووی به بی لیه اتووی و بی هاوکاری کردنی [سه رداریک]، ده وه لته تیکی زله یز هاتبیت ده وه لته تیک بۆ نه و گه له درووست بکات که سه رداره که ده وه لته تی نه وی! له و ده رفه ت [ی نه و سالانه دا] زه مینه خۆشکرا بوو بۆ به رقه راری ده سه لاتی کوردی، به لām وه ک ده بیری ت کاربه ده ستی کورد که شیخ مه حمود بوو نه ی توانی بیپاریزی.» (473).

نووسه ر له سه ر نه و بۆچوون و هیله فیکریه ی خۆی ده روات و هه له وه پله ی ده سه لاتداریه کی شیخ مه حمود و ئاژاوه گیریی تایه ر نه فه ندی تورکخواز- که بوو بووه راوێژکاری سه ره کی شیخ، ده خاته روو تاده گاته شه ر و شکستی ده ره ندیخان که بوو به وه ی برینداریوون و به دیل گیرانی شیخ و هاتی سوپای ئینگلیز بۆ ناوشاری سلیمانی، به م رسته یه ش ناوه رۆکی سه ره کی هه لسه نگاننده کانی خۆی راده گه یه نی: «نه و شه ره نابه رانه ره، که نه ناجی سه رگه رمی و عینادی شیخ مه حمود بوو، نه ک هیچ به رژه وه ندیه کی بۆ کورد تیدا نه بوو به لکو و له گۆرانی هه موو خۆزگه و ئاواته کانی کوردیش بوو.» (ل. 480) هیلێ ژیر دیره کان من کیشاومن (ئه نوهر)

دیاره، وه ک لیکه وته یه کی ده سته سه رکرانی نه فسه رانی ئینگلیزی له سلیمانی و شه ری ده ره ندی بازان، له شێوازی به رپۆه به رایه تی کوردستان له لایه ن ئینگلیزه کانه وه هه ندیک گۆرانکاری ها ته کایه وه، که یه کیان هینانی هیزی سوپای و گه رانده وه ی میچه ر سۆن بوو وه ک نه فسه ری سیاسی و جیگه وه ی میچه ر نوئیل له سلیمانی. سۆن له باری خولق و خووه وه له نوئیلی هیدی و هیمن گه لیک جیاوازیو، به لām، هه ر توندوتیژییه کی تاکه که سی خۆی هه بوو، هیله سه ره کییه کانی سیاسه تی ئینتدابی به ریتانیای به رپۆه ده برد و لی لانه دان. «سۆن چه نده رقی له عه ره ب بوو، له وه زیاتر کوردی خۆشه و یست. به هه موو توانایه کی سیاسی، کارگیری و سه ربازی خۆیه وه مه به ستی بوو خزمه ت به کورد بکا...» له دوو به لگه نامه ی به ریتانیا شه وه نه م دیره راده گوێزیت: «سۆن سلیمانی کاولکراوی ده ستی تورکه کانی بنیاد نایه وه، چه ندان جاده و پردی درووستکرد و درووستکرده وه... بودجه یه کی گه و ره و تایبه تی بۆ په روه رده ته رخانکرد، قوتا بخانه درووستکرانه وه...

گرنگییه کی بهرچاو به کشتوکال دهدا، بۆ گشت بهش و دهزگاکانی حکومهت فهرمانبه رانی کوردی دامهزرا، له بهرکردنی بهرگی کوردی کرده نه ریتیکی خه لکی، کاریکی کرد که سلیمانی و دهووبه ری ببنه وینهیه کی تهواوی کوردیتی و کوردستانی» (لل. 499 و 500)

بهرگی دووه می پهرتوکه که تهرخانی هه لسه ننگاندنی ژیان و کار و چالاکی به شیک له پیه رانی سیاسی کورد کراوه که له و سه روبه نده واته سالانی نیوان 1918 تا 20 و مهوادی حوکماتی شیخ مهحمووددا، له باشوور، باکوور و رۆژه لاتی کوردستان ناو و پیگه و دهسه لاتیکیان بووه و رژدی و ناکوکی و دژایه تی و دوژمنایه تییا له گه ل یه کترو کارتیکه رپی ناته واوییه کانی تهوان له سه ر بۆچوون و بریاری دهوله تانی زله یز وچۆنییه تی نووسرانی په یماننامه نیونه ته وه ییه کان دهخاته روو. نه و که سانه ی وا لاپه ریه کی بهرچاوی پهرتوکه که یان بۆ تهرخان کراوه، شهریف پاشای خه ندان، سه ید ته های شه مزینی، شیخ عه بدولقادی شه مزینی و سمایل ناغای شکاک (سمکۆ) که ده لیت په یوه ندیگر تیان به هیزه کانی ناوچه و ده ره وه له پیناو دهسه لات سه ندن بۆ کورد و سه رجهم کوردستان نه بوو، به لکوو بۆ نه وه بوو هه ر کام له قوژبنتیک و شار و ناوچه یه ک دهسه لاتیان پ بسپێردی و سه رۆکایه تی خه لکتیک بکه ن، نه ویش له و قوئاغه ناسکه دا که له ناوچه که دا خه ریکه ولاتانی سه ره به خۆ یه ک به دوا یه ک سه ره هه لده دن؛ به لام گه لی کوردی پارچه پارچه بووی ژیر دهستی نه و ریه ره بی سیاسه ت و لینه هاتووانه، ده بوایه هه ر کام سه له وات له دیداری یه کیان لیده ن و ئاواتی یه کگرتووی و یه کپارچه یی به خه ون ببین. نوو سه ر ده لیت ناته واوی، لینه هاتووی و ناکوکی نیوان سه رداره کورده کان گه یشتبووه راده یدک که شهریف پاشا به «پیاوه قۆزه خوش رابویره که ی پاریس» ناوی لیده بریت، شیخ عه بدولقادر و شیخ ته های شه مزینی (مام و برازا) به دژایه تیکردنی یه کتر دهست ده ده نه چه ک و کاتیک که فه رمانبه ری کۆنسولخانه یه کی به ریتانیا له ئیرانیش هه والی شه ری ده ره ندی بازیان و به دیلگیرانی شیخ مه حموود به سمکۆ راده گه یه نی، له وه لامدا ده لیت «باشتر!» ئایا مامۆستا هیمن حه قی نه بوو بلی «پیش سواره کانمان قورس و ناوه ستان»؟

هه رچۆنیک بیت، بلاو بوونه وه ی پهرتوکی دوکتور سه باحی غالب رووداویکی گرنگی فه ره نه گی و رچه شکینیه کی گه وره یه بۆ نووسینی میژوویه کی ره خه گرانه ی کوردستان به دهست کورد، له دوا رۆژیکدا که هیوادارم زۆر ده رنک نه بیت. [1]

تایبه تمه ندیه کانی بابته

پۆلینی ناوه رۆک: میژوو | رانانی پهرتووک | جۆری دوکومینت: زمانی یه که م | جۆری وه شان: دیجیتال |
زمان - شیوه زار: کرمانجی ناوه راست | فۆلده ره کان: ریکه وتننامه ی سیفه ر | ولات: کوردستان |
رۆژی ده رچوون: 2022-00-00

بابته ته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه راست	ریکه وت و رووداو (کړونلۆژیا)	2022-01-01

کوردی ناوه‌پاست

پووباری زی گه‌وره کورته‌باس

:QR Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] دیارینه‌کراو | کوردی ناوه‌پاست | مانیپه‌ری 2022 (hawlati.co)

کاتی تۆمارکردن: 2025-10-11

ناوی تۆمارکار: هه‌ژار کامه‌لا

پۆل: کورتەباس

بابەت: 22

خاڵۆ قوربان هەرسینی کۆ بوو و بۆچی لە کۆتاییدا چووێ شەری ئیسماعیل ئاغای شکاک؟

[20230706113037503911=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20230706113037503911)

ناونیشانی بابەت: خاڵۆ قوربان هەرسینی ناسراو بە (سەردار زەفەر) کۆ بوو و بۆچی لە کۆتاییدا چووێ شەری ئیسماعیل ئاغای شکاک؟

ئەوێ پێویستە ئیمەێ کورد بیکەین، فێربوونە لە میژوو، بەداخوێ زۆربەێ راپەرینەکانی کورد لە سەرەتای سەدەێ بیستەمدا بەتەواوی لە مالی نەتەوێ کورددا نەبوون.

خاڵۆ قوربان کە لە شەری یەکەمی جیهانیادا لە ناوچەێ کوردستان و کرماشان بۆ بەرژەوێندی عوسمانییەکان و ئەلمانیا مامەلەێ دەکرد و لە دژی رۆوسەکان شەری دەکرد، لە گەل دەرکەوتنی لاوازی ئەلمانیا لە شەری کەدا و بالادەستی رۆوسەکان و ئینگلیزەکان، لە گەل چەکارانی، چەک و تەقەمەنی و چەند پارچە تۆپێکی جەنگی لە لایەن رۆوسەکانەوێ دەگیرێت و دەچیتە ناوچە گیلان و لە سایەێ میرزا کۆچوکخان جنگلی دادەنرێت. بەهۆی ئازایەتییهوێ بە یەکیک لە پێشەنگەکانی بزووئەوێ جەنگەل دادەنرا.

هاوتەریب لە گەل گۆرانی ئاراستەێ بزووئەوێ گیلان بەهۆی مەیلی بەشێک لە ئەندامانی بۆ رۆوسیا لەوانە ئیحسانوڵلاخان، خاڵۆ قوربانیش رەنگی خۆی گۆری و خۆی لە میرزا دوور خستەوێ. بە دەستخستنی برێک

تهقه مه نی و دابه شکردنی به سه ره چه کداره کانی ژیر فه رمانده یی خۆیدا، په یوه ندی به ریزه کانی ئۆپۆزیسیۆنی میرزا کۆچوکخانه وه کرد، پۆستی وه زیری جهنگی به دهسته وه بوو، دواتر به هۆی ناکۆکی له گه ل سه روک جنگل گیلان، رازی بوو بۆ هاوکاریکردن له گه ل ره زاشا و له شه پێکدا له گه ل سمکۆی شکاک له نزیک شاری بوکان، که هۆزه کانی مه نگور و دیه به کردی په یوه ندیان به سوپای خا لۆ قوربان وه کردبوو، له لاین چه ک دارانی سمکۆ دا کوژرا.

یه کیک له شیعره فۆلکلۆرییه کان له شیوه ی گۆرانی خۆیدا ئاوازی بۆ داناوه
کاری تۆ کردت... کافری بێ ئیمان
شکاک نه یکرد... به خالو قوربان
ئه فسانه ی خا لۆ قوربان سه ردار زه فه ره به م شیوه یه کو تایی هات. [1]

تایبه تمه ندییه کانی بابته

پۆلێنی ناوه روک: میژوو | جوړی دۆکومینت: زمانی یه که م | جوړی وه شان: دیجیتا ل | زمان - شیوه زار:
کرمانجی ناوه راست | شار و شارۆچکه کان: بوکان | کرمانشان | فۆلده ره کان: میژوو ی هاوچه رخ |
روژی ده رجوون: 2023-06-20
فایلی په یوه نیدیادار:

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه راست	رێکه وت و پروودا و (کرپۆنۆلۆژیا)	2023-06-20
	فارسی	کورت ه باس	خالو قربان هرسینی و مرگ او بدست کاکه سوار از خانهای منگور مهاباد
	کوردی ناوه راست	کورت ه باس	وینا کردنی کورد له میژوونووسی فارسیدا، نموونه ی سمکۆ

تییینی: ئه م تۆماره هه ندیک فایلی په یوه نیدیاری وه ک وینه و فیدیوی له گه لدا یه و لێره دا پیشان نه درا ون، تکیه سکینی QR کۆده که بکه تاوه کو له سه ره ماله پیری ریکخراوی کوردیپیدیا ئه و فایلا نه ببینیت.

QR
:Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] تۆری کۆمه‌لایه‌تی | کوردی ناوه‌پاست | تۆره‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کان؛ فه‌یسبووک؛ یه‌یجی (مێژوو بو‌ کورد) رۆژی
2023-06-20

کاتی تۆمارکردن: 2023-07-06

ناوی تۆمارکار: سارا سه‌ردار

پۆل: کورتەباس

بابەت: 23

خوێندنهوهیه ک بۆ کتیی “جوگرافیای میژووێ عه شیرهتی شکاک.. رۆلی له بزوتنهوهی کوردایهتیدا”

[20250827134002653204=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20250827134002653204)

نووسەر: زۆراب

که منداڵ بووم له مائی ئیمه دا چوار کهسایهتی زۆر باسیان لێ ئه کرا، ئه ویش به دۆشدامان و خوشوێستنهوه، شێخ مهحمودی حه فید، شێخ سه عیدی پیران، سمایلخان و خوله پیزه . له باوک و دایکێکی نهخوێندهوار مرووف به سه رهاتهکان به گێرانهوهی ده ماو ده م ده بیستیه وه. گێرانه وهش تام و جێژی ئه فسانه ی پێ ئه درێ. ئه فسانه ش واته پیا هه لدان و له واقع دور که و تنه وه. گۆرینی فاکت و داتا کان به پێی مه به ست و توانای تیگه یشتنی که سی بیژهر و هه لومه رجه که و کاتی گێرانه وه که و گوێگر ئه گۆریت. که باسی سمایلخانی شکاکیان بۆ ده کردم هه موو جار به سمایلخانی سمکۆ ناویان ده برد. منیش وام ده زانی سمایلخان کورێ سمکۆیه، تومه س سمکۆ کورتکراوه و نازناوه بۆ ئیسماعیل.

که باسیان ده کرد مارشه معونی کوشتوه، به ده ست خۆم نه بوو وام ده زانی له مۆته که یه ک رزگاری کردوم. له به ر ئه وهی برگه ی یه که می ناوه که ی مارشه معون که ده کاته “مار” هه ر جارێک ناوی ده هینرا موچرکه ی به گیانما ده هینا. گێرانه وه کانیا ن له باره ی شێخ مهحمودی حه فید بووه. هۆی ئه وهی ئیسایش به رده قاره مان له خه یالدا نما له چیا ی هیمالایا زه خم تر پێ. هه رچه نده ئه وه موو جار ه ی به ده ربه ندی بازیا نا تیپه ریوم به ئاس ته م به رده که م بۆ له ده وروپشته که ی جیاکرا وه ته وه. خوله پیزه یان لێ کرد بووم به نموونه ی مرووفی مه زلۆم و زولملێکرا و که دوا جار له دژی چه وسانه وه وه ستا بووه. وه و له کۆتایشدا به هۆی خیا نه تی یا وه رێکی خۆیه وه کوژرابو، چه ندان شه وم به حه کایه ته کا نی ئه و بردۆته سه ر، عومه ر عه لیان لێ کرد بووم به کا برایه کی که له ره قی کۆلنه ده ری زالم که خوله ی کوشتبو. شێخ سه عیدی پیرانی ش له ناخما رقی ئه ستووری تورک و عه ره بی له کورد مۆرکدبو. هه ر ئه وان وایان تیگه یاندم که ئه فلا تۆن ته له به ی ئه رسۆ بووه. نه ک به پێچه وانه. که واته نووسینه وه ی میژو ی سمکۆ لایه نی که م بۆ به نده له و زانیاری به رته سه که ی مندا لی قوتا رم ئه کات.

بۆی هه یه له خۆمان بپرسین ئایا ئه رکی میژوو و نووسینه وه ی میژوو درووستکردن و خولقاندنی ئه و جو ره هه ست و تیگه یشتنا نه یه لای بیسه ر یان خوێنه ر؟

ده بێت له خۆمان بپرسین مه به ست و فه لسه فه ی پشتی گێرانه وه ی میژوو چییه؟ گێرانه وه ی میژو و تۆمارکرنی واته پاراستن و رزگارکردنی له ئه فسانه و پیا هه لدان و زیاده پێوه نان. واته ئه رکی میژو به ته نیا رێکخستن و ریزکردنی فاکت نییه، به لکوو گه رانه به شوێن پالنه ره راستیه کا نی روودا وه کان و ده رئه نجامه کا ندا. فاکت و زانیاری هه له ده ره نجامی هه له ی لێ به ره هم دی.

ئه مانه و به ئه کا دیمی کردنی نووسینه وه ی میژو گه ر ده ستله ملان بن ئیدی میژو به و جو ره نا بێت که سه ره تا پێی نووسرا وه ته وه، واته له ئه فسانه رزگاری ئه پێ. کیشه ی هه ره گه وه ی نووسینه وه ی میژو له قو ناغه جیا جیا کا نا به ده ست ئایین و نه ته وه په رستی و دیکتا تۆره کا نه وه بووه. ئایین له ویوه ده ست پێ ده کات که مرووف ده خاته سه ر راسته رپێ بپاری خودا وه ندی پێ شو هخت. بۆ نه ته وه په رستیش ئه و کاته ده ست پێ ده کات که نه ته وه یه ک هه ست به که می خۆی ئه کا و ئه یه و ی له رێگه ی پیا هه لدان و قه به کردنی میژو ی خۆیه وه به رانه به ر نه ته وه کا نی تر بووه. تێته وه، وه ک ئه وه ی له ئه و رپا رووی دا و زۆر له نه ته وه جیا جیا کان خۆیان به وتیه کان هه لئه کێشا، یان ئه وه ی هیتله ر که به شان و با لی قه ومی ئاری دا هه ئی ئه دا.

ئه مه گه ر با سی ئه و دیکتا تۆرانه نه که ین که میژو ی نه ته وه که یان ئه شیوێن و خۆیان ده که ن به پال هوان و ئه فسانه و میژو ی درۆ هه لده به ستن.

کوردستان ولات و شانۆی رووداو هه کانه، هه مه وای لی ده کات بی به نیشتمانی هه فسانه راسته قینه کان، ئیتر هه هه فسانانه باس له هه هه مه تی و ده ر دیسه ری و تیکشکانه کان یان باس له سه رکه وتن و کۆلنه دان و دوژمن به زاندن بکه ن. تیکشکانه کان له نموونه ی کوشتی سمکۆ و شیخ سه عیدی پیران و شیخ عوبه یدولای نه هری و سه رکه وتنه کان له نموونه ی قاره مانیتی کیژانی کۆبانی، چونکه که باسی کیژانی کۆبانی و به رگریه که یان له شاره که بکه ی و وه ک خۆی بیگریه وه له وانه یه دوا ی سه د سال به پیا هه لدان و زیاده رو یی لیک بدریته وه، بۆیه نووسینه وه ی میژوی کورد گهر زۆر هه کادی می و بی هه فسانه ش بیگریته وه ترش و خو بی هه فسانه ی لی هه چیژری. وه ره باسی قاره مانیتی کۆبانییه کان بکه که له هه ر چوار پارچه ی کوردستانه وه رویان له و ی کردبو و تاکوو وه کوو شیر له به رده م هیبرشبه راندا بووه. تن، که موسا ده بیی هه روائی به سه ر شاره خاپوره که دا وه کوو باز و دیته به ر چاو. قاره مانیتی هه و کیژه ده م به بزانه ی کورد له کو ی پش کۆبانی به روائی، له ناو قورو لیته دا به کلاشینکۆفه وه بهزی لیوه جوان و ددانه سپیه کان یان جدیه تی حالته که مان له بیر ده باته وه و وا ده زانی ن مؤدی ل و بۆ وینه گرتن له وین.

میژوی کورد نووسینه وه ی له سه ره تاوه پتویسته. سه ره تا به و مانایه ی که هه ندیک جار پتویسته هه موو لایه نه کان و شیوازه کانی نووسینه وه ی میژو به کار بینن، له وانه نووسینه وه که فه لسه فه یه ک و په یامیکی له پشته وه بیت و شیوازی هه کادی می و شیوازه کۆنه که شی که پیش هه و دوو حالته هه که و ی به کاری بینن. له به ر هه و ی گهر فاکت و رووداو ه کان و ناوی که سه کان و وه خت و شو بی رووداو ه کان به راستی تو مار نه که ی ناسته مه به شیوه یه کی زانستی په ی به راستی و پالنه ری ده رته نجامه کان بکه ی ن. فاکت و زانیاری هه له یان نا ته واو لیکدانه وه ی هه له ی لی ده بیته وه، هه و نه ییه له باسی سمکۆدا زۆر تر باسی کوشتی مار شه معون ده کریتی و باسی قه تلوعامی ئاسوویه کان بۆ کورد نا کریتی.

یه کییک له و میژوانه ی که که می له سه ر نووسراوه و تا راده یه کی زۆر بۆی هه یه شیوی ترای میژوی شکاک و سما یلخانه.

له رووی هه کادی میه وه گرنگ نییه یه که م جار بی له سه ر باب ته تیک بنووسری یان هه زار جار له سه ری نووسرای. له گرنگی که م نا بیته وه له به ر هه و ی زۆری له سه ر نووسراوه یان له گرنگی زۆر نابیت له به ر هه و ی پیشتر که می له سه ر نووسراوه و یه که م جار هه سه ری هه نووسری، گرنگ هه ویه نووسینه که چی تازه ی پتیه، هه و تازه یه ش ته نیا مه به ست له ریزکردنی فاکته کان نییه، به لکۆو مه به ست هه ویه وه لای هه و پر ساران هه مان بۆ بداته وه که پیشتر نه توانراوه به و شیوه یه وه لایمان درایته وه.

په رتووی هه م باب ته که خویندنه وه که ی بۆ ده که م هه لویتسه ی ورد وه ته گری، لیره دا هه و ل ده ده م له ژیر رۆشنای هه و پیشه کییه کورته دا که نووسیومه په رتووه که به خوینهر بناسینم، به لای سه ره تا هه مویت که مییک باسی نووسه ری په رتووه که بکه م که له مندالییه وه له نزیکه وه تیکه لیمان هه یه و یه کتر هه ناسین. کاک قادر یان “عه بدولقادر شکاک” که خۆی و ناوی خۆی نووسیوه له مندالییه وه هه ناسم و خزمایه تیمان له رووی ژنخوازیه وه هه یه و که سیکه له کۆرو کۆمه ل و دانیشتنه کاند هه ر له مندالییه وه توانویه تی جیگه ی خۆی دیاری بکا. زمانی گیرانه وه ی هیند خۆشه که به مندالی له دانیشتنه کاند گو ی لی ده گیرا. من خۆم زۆر جار تامه زرۆ بووم که گویم لی ده گرتوه، زمانی هه وهنده خۆش و هه وهنده له خۆی دلنایه که بیسه ر خه ریکه باوه ر به هه موو گیرانه وه کانی هه کات. بیریشی زۆر به هیز و به رفراوانه، شتی زۆر له بیر هه میخی و ورده کاریه کانی لا هه میخی. هه مه ش وای کردوه به چیژه وه گو ی لی بگیری. هه و له دانیشگه و هه کادی میه دانپینراوه کان نه یخوینوه بۆیه ناتوانری پتوره هه کادی مییه کان بکرتیه پیوانه بۆ لیکانه وه ی هه م په رتووه و حوکم له سه ردانیه ره چه ند لایه نه هه کادی مییه کانی نووسینه وه که شی که م نین. پیشتر باس م کرد که نووسینی هه کادی می به پر سيار ده ست پنده کات و هه روه ها بیانوی نووسینه که ی تیادا به یان ده کریتی و له وه سف و سه نا دائه مالری و زۆر ئۆبیکتیفانه لیکۆلینه وه له باب ته که ده کری. شیوازی دابه شکردنی باسه که خۆی ده به ستیته وه به قالیکی هه کادی میه وه، واته به ته نیا هه وهنده به س نییه سه رچاوه ی زۆر به کار به یتری و داتا کان دووباره دابریژینه وه. له م

خوێندهنوهیهدا ئەم قالبانه ناکەم بەپێوهری باسی پەرتووکه که ئەمەش بەو مانایە نا که پەرتووکه که نا ئەکادیمییه.

لەو سالانەی دوایدا زانیم که کاک قادر شکاکە و سەر بە شکاکەکانە، کاتی خۆی کتیبەکی محەمەد رەسۆل هاوارم دیوو بۆیە پێم باش بوو لە یەکێک لەسەفەرەکانما بۆ کوردستان ئەو پەرتووکهی بە دیاری بۆ بەرم. بۆیە لە ستۆکھۆلم بۆم پەیدا کرد و بۆم بردهوه. ئێتر وای لێهاتزووو باسی رووداوهکانی ناو پەرتووکهکە بۆ دەکردم و دواتر بە پرس و را بە خاوەنەکانی پەرتووکه که دووبارە لەسەر ئەرکی رۆشنیری چاپیان کردەوه. کاک قادر لە منداڵییەوه خەریکی کاروکاسپیە، سەرەتا بە وهستانی و دواپی بە دوکانداری. ماوهیهک لەژێر پرده که دوکانی هەبووه. و دواتر لە شەقامی مەولهوی. بەهۆی کاسپی و بازارەوه بازنیەکی بەرفراوان لە دۆست و ناسیای هەیه و لە رووی چالاکي سیاسیشەوه توانیویەتی کهسانیکی زۆر بناسی و تیکەلای لە گەل ئەو شکاکانە پەیدا بکات که بە کوردستانی باشووردا پەرتەوازه بوون. تەنانەت نووسینگەکە بە ناوی شکاکەوه ناوناه و کوریکیشی هەر ناوی شکاکە. ئاستی خوێندنیشی بەرزەو پیشەسازی تەواو کردوه، گەر لەبەر کاروکاسپیش نەبوايه دنیام ئەم پەرتووکه دوو پەرتووکهکە پێشتری که نووسیونی دیپلۆمیکي ئەکادیمیان بۆ دەستەبەر دەکرد.

خۆشحالم که ئەرک و ماندووبوونی کیشاوه و ئەم پەرتووکهی بۆ نووسیوی، هیوادارم خوێنەرانی کورد بیخوێننەوه بۆ ئەوهی زانیاری نوێ لەسەر سمکۆ و عەشیرەتی شکاک پەیدا بکەن. باسی ئەوهشم کرد که ئیمە کورد دەبێت هەول بەهین میژو لە سەرەتاوه بنووسینەوه ئەمەش بەو مانایە که فاکت و داتاگان لە شیواندن رزگار بکەین و کاک قادریش لەم پەرتووکهدا چەند هەولیکي لەو جۆرە داوه. کاتیک دەستم بە خوێنەوهی کرد بینیم پرسیار ئامادەپی نەبو، راستە وهک خوێنەر دەتوانم خەیاڵم بۆ ئەوه بچێ که ئەمە باسی ژیان و ژینگەي نزیکي سمکۆ و عەشیرەتەکەي دەکات بلام پەرتووکه که راستەوخۆ پێمان نالی نووسەر کام پرسیار ئەوروژینێ و ئەیهوی بە کام شیواز وهلامی بداتەوه. کاتیک لە خوێندهنوهی پەرتووکه که بوومهوه بۆم دەرکەوت که پرسیارە که بە بێ ئەوهی دیاری بکریت لە ناخی نووسەردا هەبووه. و تا رادەبه کی باشیش وهلامی داوهتەوه. پرسیارە کهش ئەبوو ئەوه بێ که چۆن میژوی سمکۆ لە درۆ و دەلهسه و هەلبەستن و بوختانی نووسەرانی بێگانه دامالین و راستییەکان دەرخبەین. بەشیکی تری پرسیارە که ئەبوو ئەوه بێ که چۆن راستی رووداوهکان بخەینەوه ساتە وهختی خۆیان بەپێوهری ئەو زەمەنەي تیایدا رویان داوه حوکمیان بەهین، نەک بە بیرکردنەوهی ئەمرۆمان حوکمیان بەهین و میژوی سمکۆ بشیوتین. بۆ نموونه لە وهلامدانەوهی وتاریکی فەرید ئەسهسەردا ئەوه بەروونی دەبینرێ، چونکه قادر شکاک پێی وایە ئەسهسەردا کهوتووته ژێر کاریگەری پیشکەوتوخوازیهوه و بە ناحق سمکۆ بە توانبار دادەنێت. دیارە لە گیرانەوهی رۆژانه و لای هەندیک لە نووسەران سمکۆ بە خیانهتکار و تەعداکار لە مارشەمعون و ئاسووریەکان توانبار دەکریت، نووسەر بە خستنهرووی فاکتەکان و گیرانەوهی دووبارە رووداوه که و چۆنیتی هەلسوکهوتی باوی ئەو سەردەمه لە مامەلەکردن لە گەل نەیارەکان ئەیهوی سمکۆ لەو حوکمانەي ئەم زەمانە رزگار بکات و ئەستۆی پاک بکاتەوه.

بە پێی نووسەر لەو سەردەمهدا مارشەمعون بە نیازبووه. دەست بگریت بەسەر ناوچه کوردییهکاندا و سمکۆش هەکی بەوه کردوه و پێ قبولنەکراوه، هەروەها باسی ئەوش دەکات که لە تۆلهی کوشتنی مارشەمعوندا ئاسووریەکان ژماریهی کی زۆر کوردیان کۆمه لکوژ کردوه، بە تايهتی که دایکی سمکۆیان بە دواي ئەسپا چوارمیخە کیشاوه و دوپارچهیان کردوه بە لگەي ئەوهیه ئەوانیش ئەوهنده بەستەزمان نەبوون. لە رێی ئەمهوه نووسەر هەول دەدا بەو نووسەرە هاوچەرخی کوردانەي، که بە پێی ئەو، میژو نەشیوتین، بلێ باشتەر وایە رووداوه که بخەنەوه زەمەنی خۆی و بە بیانوی دەرخبەستن پیشکەوتوخوازیان غەدر لە سمکۆ نەکەن و فاکتەکان نەشیوتین چونکه دەبێتە هۆی ئەوهی دەرئەنجام و حوکمی ناراست بەدن وهک چۆن داویانە. لە وتارە کهدا ئەسهسەردا سمکۆ بە زالمی بکوژی مارشەمعون باس دەکات و دەلیت شایهنی ئەوه نییه لە هەولێر

شهقامیک بکه‌ن به ناویه‌وه، چونکه بیرۆکه‌ی ئه‌وه هه‌بووه. له‌وێ خیابانیک بکه‌ن به ناویه‌وه. نووسهر به ئه‌سه‌سه‌رد ده‌لێت ئاسووریه‌کانیش قه‌تلوعامی کوردانیان کردووه و که‌چی سمکۆ ناوی له‌ ناوانه‌! له‌ لاپه‌ره‌ 184 دا به‌م جو‌ره‌ باسی کۆمه‌لکوژی کوردان و کوشتنی دایکی سمکۆ ئه‌کا: واته‌ (دو‌ری) خانی دایکی سمکۆ به‌ ده‌ستی ئاسووریه‌کان کوژراوه‌، به‌وه‌ی قاچی به‌ ئه‌سپیکه‌وه‌ به‌ستراوه‌ته‌وه‌ و لاشه‌ی کراوه‌ به‌ دوو به‌شه‌وه‌ و له‌ ماوه‌ی 30 رۆژا له‌ ناوچه‌که‌ی سمکۆ 1920 که‌سیان له‌ که‌سوکار و لایه‌نگرانی سمکۆ له‌ ناو ورعی و ده‌وروپشتی کوشتوه‌ که‌چی هه‌شتا ههر سمکۆ تاوانبار ده‌کری. ئه‌مه‌ یه‌کیکه‌ له‌ لایه‌نانه‌ی نووسهر ئه‌یه‌وێ وه‌لامی بداته‌وه‌، واته‌ هه‌ولنه‌دا ئه‌و ته‌مومژی تاوانبارکردنه‌ی سمکۆ له‌ لایه‌ن نووسهره‌ کورده‌کانه‌وه‌ به‌هه‌وینه‌یه‌وه‌. که‌مال نووری مه‌عروف ژماره‌ی کورده‌ کوژراوه‌کانی ده‌ستی ئاسووریه‌کان له‌ پێشه‌کی په‌رتوکه‌که‌دا به‌ 10/12 هه‌زار که‌س ناوه‌د ئه‌کات. له‌ لاپه‌ره‌ 169 و لاپه‌ره‌کانی دواتر وه‌لامی سه‌روه‌ر عه‌بدولپه‌رجه‌مان پێنجوێنی ده‌داته‌وه‌ کاتیک سه‌روه‌ر به‌م جو‌ره‌ ده‌نووسیت:

“سمکۆ ئیسماعیل خانی شکاک، سالی 1927 شو‌ریشگیرپکی کوردستانی ئێران بوو که‌ له‌نیوان به‌رژه‌وه‌ندی یه‌کانی ئینگلیز و ئێرانی شاهنشاییدا ئه‌مسهر و ئه‌وسه‌ری ده‌کرد، ئه‌وه‌ی که‌ مایه‌ی شه‌رمه‌زاری یه‌ له‌ تو‌ماری سمکۆدا ئه‌وه‌یه‌ کاتیک پیاوی ئایینی و سه‌رکرده‌ی ئاسووری یه‌کان په‌تریاک (مارشه‌معون بنیامین 1918-03-03 که‌ میوانی سمکۆ بوو، به‌ مه‌به‌ستی رێکه‌وتن و رێکخه‌ستی هه‌ردوو لایه‌نی کورد و سووریانی بۆ سه‌ربه‌خۆی و پیکه‌ینانی ده‌وله‌تیک که‌ ببێته‌ نمونه‌ی براهه‌تی و ئایینی و نه‌ته‌وایه‌تی، به‌لام سمکۆ هه‌چی نه‌کرد ته‌نیا ئه‌وه‌ نه‌بیت که‌ مارشه‌معونی له‌ هه‌مان کات و شو‌یندا تیرۆرکرد، دواتریش سمکۆ له‌ سالی 1922 دا بزووتنه‌وه‌یه‌کی چه‌کداری پیکه‌ینا که‌ ده‌ستی گرت به‌سه‌ر ناوچه‌یه‌کی فراوانی کوردستانی ئێراندا و سه‌ر ئه‌نجامیش له‌ سالی 1926 دا به‌ دوا‌ی ده‌سه‌لاتدارانی ئێراندا چوو به‌ره‌و تاران بۆ ئه‌وه‌ی به‌راستی بیکه‌نه‌ سه‌رۆکی کورده‌کانی شنۆ، به‌لام له‌ خیه‌وتی رێکه‌وته‌که‌دا غافل کوژیان کرد.”

قادر شکاک له‌ وه‌لامدا ده‌نووسیت:

“.. کاتیک ئه‌و ستوونه‌م خوێندوه‌و ئه‌و کاته‌ زانیم، که‌ ئیمه‌ی کورد نه‌ته‌وه‌یه‌کین که‌ تاوانی زۆرمان به‌رانبه‌ر کراوه‌ که‌ نابیت ئاوا بێتا‌گایانه‌ خۆمان می‌ژووی خۆمان بنووسینه‌وه‌، یاخود پامان وای به‌رانبه‌ر می‌ژوو. چونکه‌ می‌ژوو روونکردنه‌وه‌ و نووسینه‌وه‌ی راستی رووداوه‌کان و کاره‌ساته‌کان ده‌رده‌خات، جا رووداوه‌کان دووربن، یاخود نزیک من خوێندنه‌وه‌یه‌کی سه‌ره‌تاییم هه‌یه‌ بۆ می‌ژووی شکاک و شو‌ریشه‌که‌ی سمکۆ. بۆیه‌ ئه‌م سه‌ره‌نجامه‌م له‌سه‌ری لا درووست بوو که‌ له‌ بابته‌که‌یدا و له‌ ناوه‌راستی ستوونه‌که‌دا باسی کردووه‌ بۆیه‌ ئه‌مه‌وێت به‌ کوردتی وه‌لامی بده‌مه‌وه‌ و هه‌له‌کانی بۆ راست بکه‌مه‌وه‌.”

ئه‌مه‌ خۆی له‌خۆیدا وه‌لامی ئه‌و په‌رسپاره‌یه‌ که‌ چۆن می‌ژوی کورد له‌ هه‌له‌ و نا‌راستییه‌کان پاکبکریته‌وه‌ که‌ نووسهر له‌ ریه‌گی راستکردنه‌وه‌ی هه‌له‌کانی پێنجوێنی دا بۆمان وه‌لام ده‌داته‌وه‌، به‌ واتایه‌کی تر ده‌توانم بڵێم که‌ شیواز و مه‌نه‌ه‌جی دیراسه‌که‌ لای نووسهر به‌راوردکاری و دیمارکاشنه‌، واته‌ دۆزینه‌وه‌ی راستیه‌کان و به‌رده‌وام بوون له‌سه‌ر دۆزینه‌وه‌یان، به‌و مانایه‌ی وای ئه‌م په‌رتوکه‌ش بۆی هه‌یه‌ راستی زۆرتمان ده‌ستکه‌وێت.

با بزانی‌ن راستکردنه‌وه‌کان چین و چۆن، شکاک ده‌نووسیت:

“.. بزووتنه‌وه‌ی شکاک سالی 1922 درووست نه‌بووه‌، به‌لکوو له‌ سالی 1909 و ده‌ستی پێ کرد به‌ دوا‌ی مردنی محمه‌د پاشای باوکی له‌ دوورگه‌ی رۆدس گیانی له‌ده‌ست دا ئه‌مه‌ش به‌ بیانوی کوشتنی ره‌زوان پاشاوه‌ که‌ پێشتر باس‌مان کرد. ئه‌و کاره‌ساته‌ش له‌ رۆژی 1918-03-03 دا نه‌بوو به‌لکوو له‌ 1918-03-28 بوو. هه‌روه‌ها له‌ مالی خۆشیدا نه‌بوو به‌لکوو له‌ مالی ته‌یمور ئا‌غای کۆنه‌شار بوو، ته‌نانه‌ت دیاری کردنی ژماره‌ی چه‌کداران که‌ هه‌ردوولا له‌سه‌ری رێکه‌وتبوون له‌ لایه‌ن مارشه‌معونه‌وه‌ بوو. له‌ به‌شیک نووسینه‌که‌یدا هه‌یمای بۆ سالی

کۆشتنه که ی سمکۆ کردوو که ده لێت له سالی 1926 دا کۆژرا به لām راستیه که ی ئه وهیه که له 21-06-1930 دا شه هید بوو به لگه شمان رۆژنامه ی تایمزی به ریتانی له رۆژی 22-06-1930: ههر وه کوو ده لێت دویتی په یامنیрман له تارانوه یی راگه یاندین که سمکۆی شکاک سه رکرده ی کورده کانی ئێران له شاری شنۆ به دهستی هیزه کانی ئێران کۆژرا. له به شیکێ تری نووسینه که ی دا نووسه ری ستوونه که ده لێت: له خێوه تدا غافل کۆژیان کرد بۆیه بۆ راستی کۆشتنه که ئه وهیه که له خێوه تدا نه کۆژراوه و غافل کۆژیش نه کراوه به لکوو له شه ری دهسته ویه خه و به رانه ردا کاتیک به سه ر پردی شنۆدا رۆیشتوووه رۆیداوه. جگه له وهش مارشه معون سووریانی نه بووه به لکوو ئاسووری بووه که ده لێم سووریانی به زمانی خۆت که راستی یه که ی (سریانی) یه ده مه ویت هیمما بۆ ئه وه بکه م که مارشه معون له و کاته دا وه ک ئاسووری یه ک کاری کردوو، تا ده و له تیک بۆ ئاسووریه کان دایمه زینیت، به لām سمکۆ ده یویست وه ک نه ته وه یی یه ک کورد به سه ریه خۆی شاد بکات. ههروه ها کۆشتنی مارشه معون وه ک ئه و نووسه ره باسی ده کات که پیاوێکی ئایینی بووه، به لām ههر پیاوێکی ئایینی نه بووه به لکوو پیاوێکی سیاسی رۆژگاره که ش بووه و کۆشتنه که شی کۆشتنیکێ سیاسی بووه و زۆر نه یی له پشته وه باس ده کریت و هه تا ئیستاش لیکۆلینه وه ی له سه ر ده کری.”

تێبینیم له سه ر بێناسی کاک قادر ههیه بۆ ئاسری و سریانی یان سووریانی. ئه وانه هه موویان یه ک شتن، به لām نازانم کاک قادر بۆ له یه کیان جیا ده کاته وه.

گرنگی ئه م په رتووکه له لایه ن شاره زایه کی میژوی سمکۆ شه وه به رز ئه نرخیتری، ئه وه تا له لاپه ره 8 ی پێشه کی ئه م په رتووکه دا که مال نووری مه عروف باس له و ده کات که هه ندیک له زانیارییه کانی ته واو تازهن و له سه رچاوه ی تر دا نه بێنراون، ههر وه ک ده نووسیت:

“..بۆچوون له سه ر شه هیدکردنی سمکۆ له م په رتووکه دا زۆری له سه ر هاتوو و هه موشیان زانیاری نوێن که له سه رچاوه میژوییه کانی ئه م سه رده مه ی دوا ییدا ئه و باسانه گومناون یان ده توانین بلیین نووسه ره کانیا ن خۆیان که متر ماند و کردوو بۆ گه ران به دوا ی راستیه کاند و خستنه روویان بۆ سوودی میژوو.”

میژودی دیمارکاشن یانی هیل و سنوور لادان، ده رخستنی راستی و دورخستنه وه ی ناراستی. دیاره له بواری گه ران به شوێن نووسینه وه ی میژوو به شیوه یه کی درووست و نزیک له راستیه وه، هه و لدا نه بۆ ساغکردنه وه ی راستی و درووستی زانیارییه کانی پێشوتر. گه ر راست نه بوون راستیه کان به خریته روو. نووسه ری په رتووکی عه شیره تی شکاک هه ولی داوه زانیاری ورد و روون له سه ر کۆشتنه که و شوێنی کۆشتنه که ی سمکۆ په یدا بکات و ته واو زانیاری نوێشی خسووته روو. دیاره به ده سه ته یانی ئه م زانیاریانه ته نیا له خۆیندنه وه ی ئه و سه رچاوه دهستی نه که وتون که به کاری هیناون بۆ باسه که ی به لکوو پیده چیت له ریگه ی سووده بینین له و په یوه ندیه کۆمه لایه تییه به ربلاوه ی هه یه تی توانیبیتی په ی به هه له ی زانیارییه کانی تر به ریت. گه ر نووسه ر رێمایی ئه کادیمی هه بوایه بۆی هه بوو میتوی لیکۆلینه وه که به دیمارکاشن دا براه.

له پێشه کییه کورته که ما باسی ئه وه م کرد که زۆر رووداوی ناو میژوی کورد له ئه فسانه ی راسته قینه ده چن، ههر بۆیه کاتیک که به سه رهاتی ژیا نی سمکۆ له م په رتووکه دا ئه خوینمه وه و ئه زانم رۆمانیکێ ئه فسانه ئامیز ئه خوینمه وه.

له ناوه ندی رۆشنیری کوردیا زۆر باس له رۆژنامه ی کوردستانی به درخانییه کان ده کریت، به لām که م باس له کردنه وه ی یه که م خۆیندنگه ی زمانی کوردی ناگات. له م په رتووکه دا کاک قادر شکاک باسی یه که م خۆیندنگه ی کوردی ده کات که له لایه ن سمکۆی شکاکه وه له رۆژه لاتی کوردستان کراوه ته وه. دیاره به پای بهنده ئه م مه سه له یه گه ر راست بێ پێویسته هه لوێسته ی له سه ر بکریت و بکریته رۆژی یادکردنه وه ی خۆیندنگه ی کوردی ههر وه ک چۆن ئه وی تریان کراوه به رۆژی یادکردنه وه ی رۆژنامه گه ری کوردی.

له لاپه ره 110 ی په رتووکه که دا شکاک ده نووسیت:

“هه رچه نده سمکۆ خۆینده واریکی به هیز نه بووه، به لām له گه ل ئه وه شدا هه میشه له هه ولی به ده ست هینانی

زانستدا بووه که بتوانیت بواریک پرەخسینیت بۆ مندالانی کورد که فێری خویندهواری بین بۆ ئەو مەبەسته توانی بە هاوکاری و پشتیوانی (چێرکۆف) نوێنەری ڕووهسیا له ناوچه کهدا بۆ جاری یه کهم له سەر ئاستی کوردستانی گهواره یه کهم قوتابخانهی کوردی له 1913-10-27 دا له شارۆچکهی (خۆی) بکاتهوه، ئەمه لهو رۆژگارهدا سه دایه کی باشی هه بوو له ناوچه کهدا هه رچه نده له مپهرو رێگر زۆر بوون بۆ په شیمان کردنهوی سمکۆ، ته نانه ت هه رپه شه و چاو سوور کردنه و هشی تیکهوت به لām سمکۆ هه ر به رده وام و سوور بوو له سه رکردنه و هشی قوتابخانه که تا رۆژی 1913-10-27 به ئاماده بوونی چیرکۆف و خه لکیکی زۆر قوتابخانه که کرایه وه.”

گرنگی ئەم پەرتووکه ته نیا له خستنه رووی زانیارییه نوێکاندا نییه، به لکۆو له جۆری لیکدانه وه و شیکردنه وه کانیشیدایه. به لām به هۆی ئەوهی نووسه ر خۆی شکاکه و هه ستی نه ته وایه تی و کوردپهروه ری زۆر به هیزه نه یه توانیه له هه ستوسۆز ده ربهرین خۆی رزگار بکات، هه ستوسۆزیش له نووسینه وهی میژوودا بۆی هه یه ببێته هۆی پیا هه لدان و به سیمبۆلکردن، ئەمه ش ئەوهی لیده که ویتته وه راسستییه کان وه ک ئەفسانه بخرێته رو، ده بێت له یادمان نه چیت هه ست و سۆز کێشه بۆ زانستی بوونی بابته درووست ئەکات. بایه خی ئەلبوومی ویتنه کان له بایه خی زانیارییه نووسراوه کانی ناو پەرتووکه که که متر نییه. ویتنه کان زۆر روون و پیویسته خویندنه وهی وردیان بۆ بکرت، له لایه ک شیوازی قیافه و جلو به رگه کان باسبکرت و جۆری کاریگه ریان له سه ر ئاراسته ی بزووتنه وه که وه له لایه کی تره وه هۆکاری هه لبژاردنی ئەو جۆره جلو به رگانه ئاماژه ی پێ بدری.

په رتووکه که به م جۆره یه:

A5قه باره

244 لاپه ره

تا لاپه ره ی ژماره 202 نووسین

له لاپه ره 203 و ئەلبوومی ویتنه کان ده ست پێ ده کات، واته 42 لاپه ره بۆ ویتنه کان ته رخان کراوه. له لاپه ره 204 دا ده رخت واته شه جه ره ی پشتا و بشتی سمکۆ ده بیهریت. په رتووکه که زانیاری وردی تیا به له باره ی سمکۆ و باوو بایه رانی، له باره ی ناوچه ی ورعی و جینشینگه ی شکاکه کان و عه شیره تی شکاک. ئەم جۆره زانیاریانه بۆ زۆر گرنگن، به به لگه ی ئەوهی له کوردستان له و کاته دا پیناسی شارستانی نه بووه، گه ر هه شوبییت تا ئیستا نه توانراوه ئەو ورده کاریانه بدۆزرێته وه. زۆر له ویتنه کانی ناو ئەم ئەلبوومه پێشتر نه بیه راون و کاک قادر شکاک به هۆی دۆستایه تی و ناسیا ویه وه له گه ل شکاکه کانی هه ر چوار پارچه ی کوردستان توانیویه تی به ده ستیان بێنیت. ده توانم بلیم که نووسه ر وه ک بانکێکی زانیاری له لایه ن شکاکه کانه وه سه یرکراوه و خۆیان په یوه ندیان پێوه کردووه و زانیاریان پێداوه. دیا ره ئەو زانیاریانه هه ر له هاتندان بۆ لای و هیوادارم له چاپه کانی ئایینده دا شتی نویتر بۆ بخاته رو.

سه رنج و تیکه یشتنی من بۆ ویتنه کان:

ژماره ی ویتنه کان به دوانه که ی سه ر به رگه کانه وه 70 ویتنه یه

په رتووکه که دوو نه خشه شی تیا به

جلو به رگه کان به زۆری پۆشته ن، له بیهرمان نه چیت که ئەو کات بۆی هه یه ئەو جلو به رگه جوانانه بۆ

ویتنه گرته کان له به ر کرابن، به لām له لاپه ره ی 107 دا نووسه ر ده نووسی:

“کریس کۆچیرا له په رتووکه که یدا له باره ی سمکۆ وه ده نووسی: سمکۆ پیاوێکی پر نه زا که ت و سه لار بوو،

جوانی جلو به رگه که ی زۆر کاری له ئینگیزه کان کردووه.”

ئەمه ده ری ئەخا ئەو بۆچوونه ی به نده بۆ خو ئاماده کردن ویتنه گرته که هه لێی به تایبه ت له باره ی سمکۆ وه.

لێكدانهوه و روونکردنهوهی زۆرتر لهسهر وینهكان جیدیللم بۆ نووسهر بۆ چاپهكانی تر، بهلام ئهوهی جیتی سهرنجه پیتلوی چهرمی درێژیان له پیدایه و ئهوهش بۆ رویشتی ناو بهفر لهو سنوورانهی ورمی و گهقههر گونجاو، بۆ ئهوهی قاچ سهرمای نهبیت و به گورجوگۆلی برۆن. پشیتنهکانیان زۆر جیتی سهرنجه چونکه لهسهر پالتۆشهوه بهستویانن، ئهوهش خۆی لهخۆیدا له لایه کهوه بۆ راگرتنی گهرمی له شه و له لایه کی ترهوه بۆ گورجکردنهوهیه چونکه رۆلی کۆرسیتیش دهبین و مروف قیتوقنج راته گرن. دیاره له سهردهمی ئیستادا له ولاته ساردهکانی ئهسکه نندینافیا و ئهوروپا چاکهت و پالتۆکان لهژیرهوه له ئاستی ناوک دا قهیتانیان تیا به که دهتوانریت توند بکری بۆ ئهوهی ههوا نهیهته ناو زگ و سینهوه.

دوا وته:

په‌رتووکه که له لایه نه ئه کادیمییه کانیشی کهم نییه، لهوانه چۆنیتی به کارهیتانی سهرچاوه کان و جۆری گفتوگۆ و لێكدانهوهکانی زانیارییه جۆراوجۆرهکانی ناوی.

پیم وایه گهر دانشگه و زانکۆکانی کوردستان زات بکهن ئه‌بوو دبلۆمی ریزلینانیان به نووسهره کهی به‌خشیایه و هه‌روه‌ها به‌و که‌سانه‌ش که خۆبه‌خشانه میژووی کورد ئه‌نووسنه‌وه، با ماستهر و دکتۆرا نه‌بیت، به‌لام دبلۆمی به‌شی میژوو له جیتی خۆیدا ئه‌بێ.

له به‌رگی دواوهی په‌رتووکه که‌دا ئه‌م نامه‌یهی سمکۆ بلاوکراوه‌ته‌وه:

نامه‌یه‌کی سمکۆ بۆ حه‌سه‌ن موقه‌ده‌م فه‌رمانداری هیزه‌کانی ئێران له ئازهریایان: (بینیمان چۆن میله‌تانی بچووی جیهان که چواریه‌کی هۆزه کوردیه‌کانیش نین، خود موختاری خۆیان له ده‌وله‌تانی گه‌وره‌ی وه‌کوو ده‌وله‌اتی ئه‌لمان وه‌رگرت. ئه‌گه‌ر میله‌تی گه‌وره‌ی کورد نه‌توانی مافی خۆی له ئێران وه‌ربگریت، پێی باشتەر له‌هه‌لومه‌رجی ئاوا دا بمری و نه‌میخی. ده‌وله‌تی ئێران به‌هویت و نه‌یه‌وی ئیمه کوردستان ئازاد و خودموختار ده‌که‌ین، ئیدی گوناچه به‌ خۆراپی خۆینی خه‌لکی کورد بێته‌ رژان). ئه‌م نامه‌یه‌ ده‌ری ئه‌خات که ئه‌و بزوو تنه‌وه‌یه‌ی سمکۆ رابه‌رایه‌تی کردووه خاوه‌ن به‌رنامه‌ بووه و به‌و هۆیه‌ شۆرش بووه با ناوچه‌ی نفوزی سنوورداریش بوبیت. [1]

تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی بابته

بۆلێنی ناوه‌ڕۆک: رانانی په‌رتووکی | جۆری دوکۆمیت: زمانی به‌که‌م | جۆری وه‌شان: دیجیتال | زمان - شێوه‌زار: کرمانجی ناوه‌راست | ولات: رۆژه‌لاتی کوردستان | رۆژی ده‌رچوون: 2016-06-07

بابته به‌یه‌وه‌ستکراوه‌کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه‌راست	رێکه‌وت و رووداو (کۆنۆلۆژیا)	2016-06-07
	کوردی ناوه‌راست	کورتبه‌باس	ویناکردنی کورد له میژوونووسی فارسیدا، نموونه‌ی سمکۆ

:QR Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] مائپهر | کوردی ناوه‌راست | historyofkurd.com مائپهری 07-06-2016

کاتی تۆمارکردن: 2025-08-27

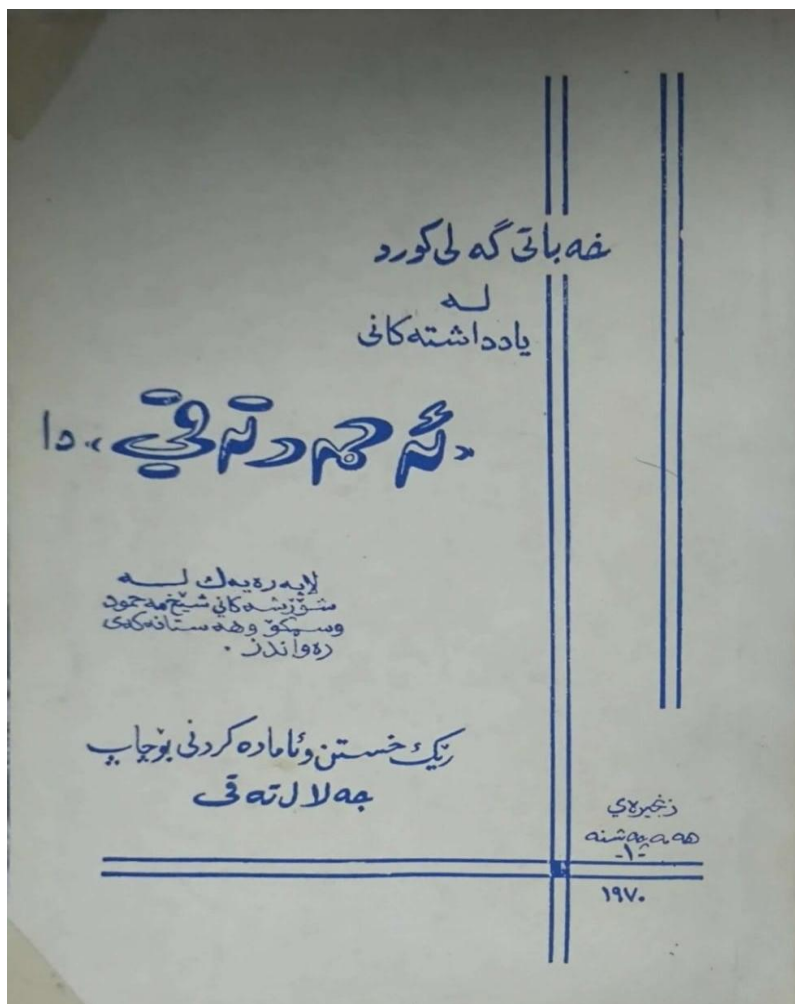
ناوی تۆمارکار: هه‌ژار کامه‌لا

پۆل: په‌رتوو‌کخانه

بابه‌ت: 24

خه‌باتی گه‌لی کورد له‌ یاداشته‌کانی ئه‌حمه‌د ته‌قیدا؛ لاپه‌ره‌یه‌ک له‌ شو‌رشه‌کانی شیخ مه‌حمود و سمکۆ و هه‌ستانه‌وه‌ی ره‌واندز

[2012061016514969847=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=2012061016514969847)

خه‌باتی گه‌لی کورد له‌ یاداشته‌کانی ئه‌حمه‌د ته‌قیدا؛ لاپه‌ره‌یه‌ک له‌ شو‌رشه‌کانی شیخ مه‌حمود و سمکۆ و هه‌ستانه‌وه‌ی ره‌واندز ئاماده‌کردنی: جەلال تەقی
چاپی یه‌که‌م به‌غدا 1970 [1]

تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی بابته

پۆلینی ناوه‌روک: یاداشت | جو‌ری دۆکومینت: زمانی یه‌که‌م | جو‌ری وه‌شان: چاپکراو | زمان - شیوه‌زار:
کرمانجی ناوه‌راست | فایل PDF: نه‌خێر | ولات: باشووری کوردستان |
روژی ده‌رچوون: 1970-00-00

فایلی په یوه نندیداریدار:

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه پاست	رێکهوت و رووداو (کړوڼو لۆژیا)	1970-01-01
	کوردی ناوه پاست	ژياننامه	ئه حمه د ته قی
	کوردی ناوه پاست	کورتته باس	بارودۆخی ئێران و شۆرشى سمکۆى شکاک
	کوردی ناوه پاست	ژياننامه	جه لال ته قی
	کوردی ناوه پاست	به لگه نامه کان	نامه یه کى گرنگى میژووپی شه هیدی سه رکرده ی کورد سمکۆى شکاک بو شیخ مه حمودی حه فید
	کوردی ناوه پاست	به لگه نامه کان	وتاریکی سه رکرده ی مه زنی کورد، سمکۆى شکاک
	کوردی ناوه پاست	وینه و پیناس	وینه ی شیخ مه حمود سالی 1922
	کوردی ناوه پاست	کورتته باس	کاریگه رپی رۆلى سه رکرده له سه ر بارودۆخی سیاسى باکوور و باشووری کوردستان له نیوان سالانی 1921-1918 - توژینه وه یه کى میژووپی

تیبینی: ئەم تۆماره هه ندىک فایلی په یوه نندیداری وه ک وینه و قیدیۆی له گه لدایه و لێره دا پێشان نه دراو،
تکایه سکتی QR کۆده که بکه تاوه کو له سه ر ماله پیری ریکخراوی کوردیپیدیا ئه و فایلانه ببینیت.

QR
:Code

سه رچاوه کان

کاتی تۆمارکردن: 2012-06-10

ناوی تۆمارکار: بهناز جۆلا

پۆل: وێنه و پێناس

بابهت: 25

دوای شههیدبوونی ئیسماعیل ئاغای شکاک، هیزه کانی داگیرکەر بێ ڕیزی به پیاوماقولاتی شاره کانی
رۆژهه لاتی کوردستان ده کهن

[20250227053743624927=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&20250227053743624927=q)

شوێن: رۆژهه لاتی کوردستان

رۆژ یان سالی گیرانی وێنه که: سه دهی بیسته م

که سایه تییه کانی ناو وێنه که: نه ناسراو

ناوی وێنه گر: نه ناسراو [1]

میژوویه کی تال و خهفه تبار، دوای شههیدبوونی قارهمانی کورد ئیسماعیل ئاغای شکاک، که هیزه کانی داگیرکەر
بێ ڕیزی به پیاوماقولاتی شاره کانی رۆژهه لاتی کوردستان ده کهن، چون ئیتر ترسی هیڤشی تیکۆشه ریکی نازایان
لهو سه رده مه دا له سه ر نه ماوه و دیسان بوونه ته وه که له گا له سه ر خه لکی چه و ساوه و بێ ده ره تانی ئه و کاتی
نیشتمان [1]

تایبه تمه ندییه کانی بابته

سکۆپی وێنه: رهش و سپی | سه ده: سه دهی 20 (1999-1900) | فۆلده ره کان: میژووی هاوچه رخ |

ولات: رۆژهه لاتی کوردستان |

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه پاست	کورتبه باس	ویناکردنی کورد له میژوونووسی فارسیدا، نمونه ی سمکۆ

:QR Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] تۆری کۆمه‌لایه‌تی | کوردی ناوه‌راست | تۆره‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کان؛ ئینستاگرام؛ یه‌یجی
(muhib.mahabadi)

کاتی تۆمارکردن: 2025-02-27

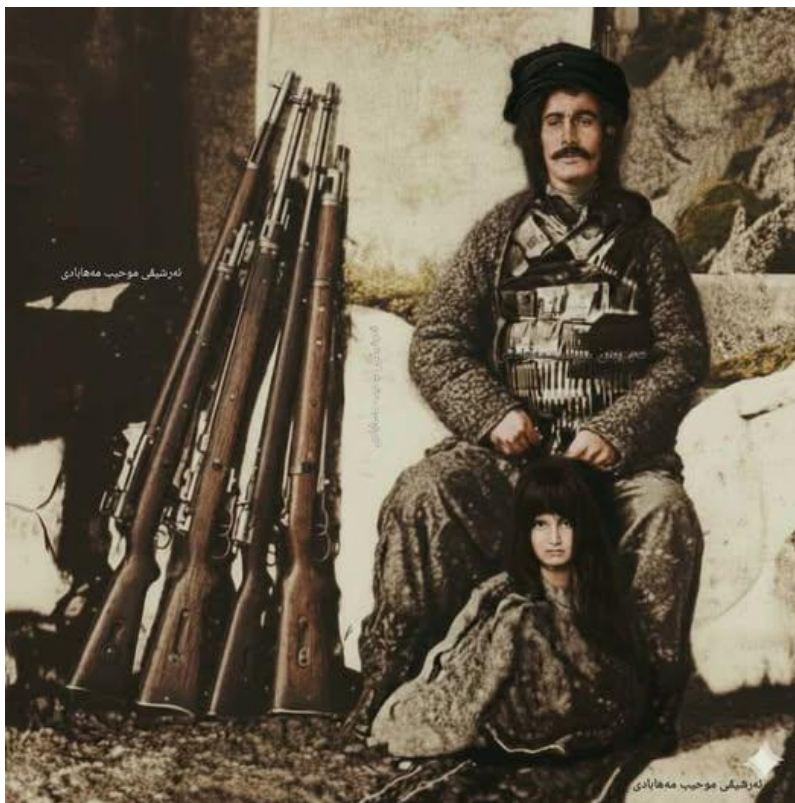
ناوی تۆمارکار: کشمیر که‌ریم

پۆل: وێنه و پێناس

بابهت: 26

سمایل ئاغای سمکۆ له گهڵ یه کێک له منانه کانی

[20251105083241662354=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20251105083241662354)

شوێن: نهزانراو

پۆژ یان سالی گیرانی وێنه که: نهزانراو

که سایه تییه کانی ناو وێنه که: سمایل ئاغای سمکۆ

ناوی وێنه گر: (ئه گهر نه بوو نه ناسراو). [1]

تایبه تمه ندییه کانی بابته

سکۆپی وێنه: رهش و سپی | سه ده: سه ده ی 20 (1999-1900) | کوالیتی وێنه / دوکومینت / فیلم:
باش |

QR Code:

سه رچاوه کان

[1] دیارینه کراو | کوردی ناوه پاست | [تۆره کۆمه لایه تییه کان؛ فهیسیووک؛ یه یچی \(Muhib Mahabadi\)](#)
[2025-11-04](#)

کاتی تۆمارکردن: 2025-11-05

ناوی تۆمارکار: هه ژار کامه لا

پۆل: پەرتوووخانه

بابەت: 27

سمایل ئاغای شکاک - سمکۆ؛ رێبەری شۆرشگێڕ و سەرەخۆخواری گەلی کورد

[2013063014030389738=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=2013063014030389738)

ناونیشانی پەرتوووک: سمایل ئاغای شکاک - سمکۆ؛ رێبەری شۆرشگێڕ و سەرەخۆخواری گەلی کورد
 ئامادەکردنی: رەحمان نەقشی
 سالی چاپ: 2013[1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت

پۆلێنی ناوەرۆک: میژوو | جوۆری دۆکومێنت: زمانی یەكەم | جوۆری وهشان: دیجیتال | زمان - شیوهزار:
 کرمانجی ناوهراسـت | فایلـی PDF: به ئێ |
 رۆژی دەرچوون: 2013-00-00

بابەتە پەيوەستکراوەکان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابەت
	کوردی ناوه‌پاست	رێکەوت و پرووداو (کروئۆلۆژیا)	2013-01-01
	Catalana	شه‌هیدان	Ismail Agha Shikak
	Azərbaycanca	شه‌هیدان	İsmayıl ağa Şəqaqi
	Português	شه‌هیدان	Simko Shikak
	Svenska	شه‌هیدان	Simko Shikak
	Français	شه‌هیدان	Simko Shikak
	Italiano	شه‌هیدان	Simko Shikak
	Fins	شه‌هیدان	Simko Shikak
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	بارودۆخی ئێران و شۆرشى سمکۆى شکاک
	عربی	په‌رتوو‌کخانه	حرکه‌ سمکۆ فێ کردستان ئێران و اثر ألقوى الاستعمارية حتى عام 1930
	کوردی ناوه‌پاست	وێنه و پێناس	دواى شه‌هیدبوونی ئیسماعیل ئاغای شکاک، هێزه‌کانی داگیرکەر بێ رێزی به‌ پیاوماقولاى شارەکانی رۆژه‌لاتی کوردستان ده‌که‌ن
	کوردی ناوه‌پاست	شه‌هیدان	سمکۆى شکاک
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	وێناکردنی کورد له‌ میژوونووسى فارسیدا، نموونه‌ى سمکۆ
	کوردی ناوه‌پاست	ژياننامه	په‌حمان نه‌قشى

تێبینی: ئەم تۆماره پەرتووکه و فایلێ PDF ی له گەڵدايه، تکهیه سکی QR کۆده که بکه تاوه کو له سهه مانه پری ریکهراوی کوردیپیدیا پەرتووکه که ببینیت.

QR
Code

سههچاوه کان

[1] مانه پری | کوردی ناوه راست | calameo.com

کاتی تۆمارکردن: 2013-06-30

ناوی تۆمارکار: هاویری باخهوان

پۆل: وینه و پیناس

بابهت: 28

سمایل ئاڭای شکاک (سمکۆ) کاتی شههیدبوونی

[2011060710461660223=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=2011060710461660223)

(ئالبۆمی سهیفی ئه فشار)

تایبهتمه ندیییه کانی بابته

ولات: رۆژهه لاتی کوردستان |

بابهته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	Catalana	شههیدان	Ismail Agha Shikak

	Azərbaycanca	شه هیدان	İsmayıl ağa Şəqaqi
	Português	شه هیدان	Simko Shikak
	Svenska	شه هیدان	Simko Shikak
	Français	شه هیدان	Simko Shikak
	Italiano	شه هیدان	Simko Shikak
	Fins	شه هیدان	Simko Shikak
	کوردی ناوه‌راست	دوای شه هیدبوونی ئیسماعیل ئاغاز شکاک، هیزه‌کانی داگیرکه‌ر بی وینه و پیناس	رێزی به پیاوماقوڵانی شاره‌کانی رۆژه‌لاتی کوردستان ده‌که‌ن
	کوردی ناوه‌راست	شه هیدان	سمکۆی شکاک
	کوردی ناوه‌راست	وشه و ده‌سته‌واژه	شه هید
	کوردی ناوه‌راست	کورت‌ه‌باس	ویناکردنی کورد له میژوونووسی فارسیدا، نموونه‌ی سمکۆ

سه‌رچاوه‌کان

کاتی تۆمارکردن: 2011-06-07

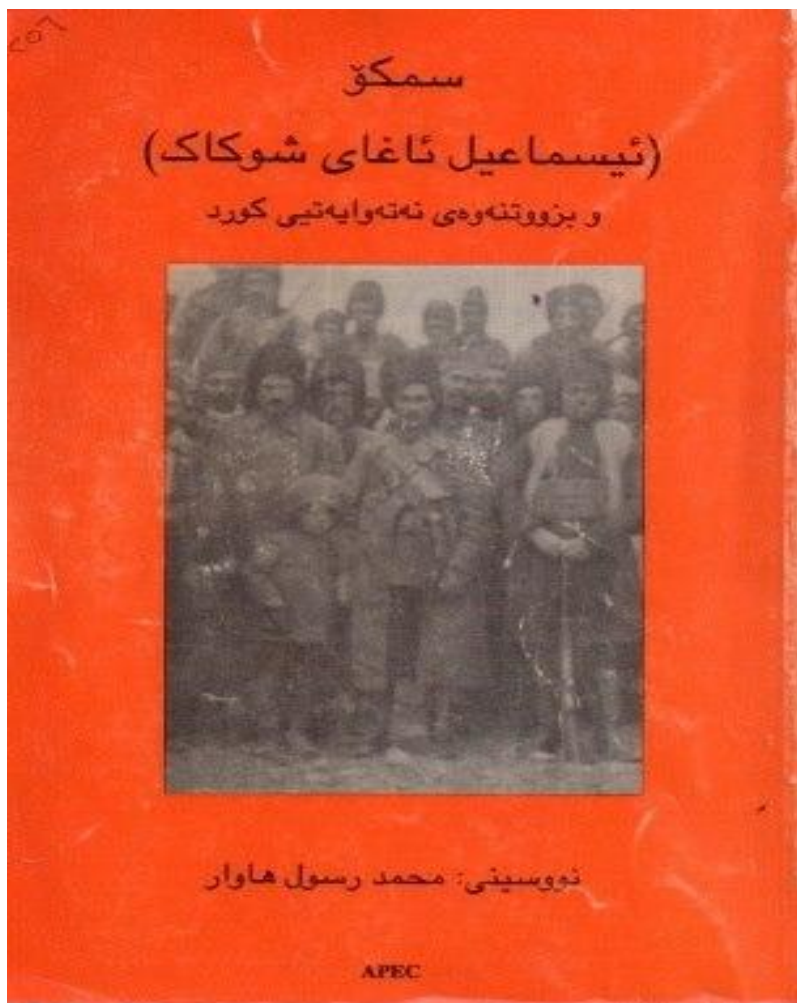
ناوی تۆمارکار: هاوڕێ باخه‌وان

پۆل: په‌رتوو‌کخانه

بابه‌ت: 29

سمکۆ (ئیسماعیل ئاغای شوکاکی) و بزوو‌تنه‌وه‌ی نه‌ته‌وایه‌تی کورد

[2013110214282488084=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=2013110214282488084)

نوسینی: محهمه‌د ره‌سوڵ هاوار

چاپی یه‌که‌م – 1995

چاپخانه‌ی ئاپیک – ستوکه‌وڵم

تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی بابته

پۆلێنی ناوه‌ڕۆک: میژوو | جووری دوکومینت: زمانی یه‌که‌م | زمان - شیوه‌زار: کرمانجی ناوه‌راست |

فایلی PDF: به‌ئێ | وڵات: ده‌ره‌وه |

ڕۆژی ده‌رچوون: 00-00-1995

بابه‌ته‌ په‌یه‌ه‌ستکراوه‌کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابەت
	کوردی ناوه‌راست	رێکەوت و رووداو (کړۆنۆلۆژیا)	1900-01-01
	کوردی ناوه‌راست	رێکەوت و رووداو (کړۆنۆلۆژیا)	1995-01-01
	Catalana	شەهیدان	Ismail Agha Shikak
	Azərbaycanca	شەهیدان	İsmayıl ağa Şəqaqi
	Português	شەهیدان	Simko Shikak
	Svenska	شەهیدان	Simko Shikak
	Français	شەهیدان	Simko Shikak
	Italiano	شەهیدان	Simko Shikak
	Fins	شەهیدان	Simko Shikak
	کوردی ناوه‌راست	کورتەباس	بارودۆخی ئێران و شۆرشى سمکۆى شکاک
	کوردی ناوه‌راست	ناوی کوردی	سمکۆ
	کوردی ناوه‌راست	شەهیدان	سمکۆى شکاک
	کوردی ناوه‌راست	ژياننامه	محەمەد رەسوڵ هاوار

تێبینی: ئەم تۆمارە پەرتووکی و فایلێ PDF ی لە گەڵدا، تکیە سکیی QR کۆدە بە تاهو کو لە سەر مائپەری رێکخراوی کوردیپیدیا پەرتووکی بە بینیت.

QR
:Code

سه‌رچاوه‌کان

کاتی تۆمارکردن: 2013-11-02

ناوی تۆمارکار: هاوړی باخه‌وان

پۆل: کورتەباس

بابەت: 30

سمکۆ ئاغای شکاک ناسیۆنالیستیکی ئازا و بیرفراوان بوو

[20230714172800506634=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20230714172800506634)

ناونیشان: سمکۆ ئاغای شکاک ناسیۆنالیستیکی ئازا و بیرفراوان بوو

ناوەڕۆک: سیاسی

نووسین: هیوا ساعدی

سمکۆی مەزن ویستی کە دەوڵەتی نەتەوێی لەسەر زمان و پێناسەی فەلسەفەیی ئەحمەدی خانی بخاتە بوواری کردارەوه و دەوڵەتی کوردی دامەزرێنیت.

شەهید سمکۆ بایەخی بە بوواری پەرەدرە، فێکردن و ڕووناکییری داوه.

ئێسماعیل ئاغای شکاک ناسراو بە سمکۆی شکاک (1887-1930) شۆرشگێڕێکی کوردی ڕێبەری ھۆزی شکاک بوو کە بۆ ماوەیەک دەسەڵاتی ناوچەیی پۆزاوای گۆلی ورمی لە حکوومەتی ناوەندی ئێران سەندەوه، سمکۆ ناوی ئێسماعیلە و کۆری محەمەد پاشای کۆری عەلی خانی کۆری ئێسماعیل ئاغای شکاکە و بنەماتە کەیان لە میژووە گەورە و دەسەڵتداری خێڵی شکاک بوون. سمکۆ ساڵی 1887 لەدایکبوو و پاش مردنی باوکی و جەعفەر ئاغای برای، سەرکردایەتی شکاک گرتۆتە دەست و لە دواي شەری جیهانی یەکەمەوه دەستی بە گرتنی ناوچەکانی قەراغی گۆلی ورمی کردوو. ھەرچەندە لە ساڵانی شەری یەکەم جیهانیدا سمکۆ لە ھیچ چالاکییەکی سیاسی بەشداری نەکردبوو، بەلام ھێزەکانی ڕوسیا گرتیان و دووریان خستەوه بۆ شاری تەفلیس و دواتر ئازادیان کرد بەو مەرجە لە (خۆی) دابنیشی و ھیچ ھەلوێستیک دژی ڕوسەکان نەنوێنیت.

کە شەری یەکەم کۆتایی ھات سمکۆ وەک سەرکردەییەکی سیاسی ناوی دەرکرد و لە پێناو دامەزراندنی ئیدارەییەکی کوردیدا ساڵی 1919 شۆرشێ بەرپاکرد و گەلی ناوچەیی گرنگی خستە ژێر کۆنترۆڵی خۆیەوه، ساڵی 1921 لە ئەنجامی لەشکرکێشییەکی گەورەیی ھێزەکانی حکومەتی ئێراندا سمکۆ ناچار بوو پاشەکشێ بکات و پەنا بەرێت بە تورکیا.

ساڵی 1924 بە بریارێکی لیبۆردن گەڕایەوه ئێران و ساڵی 1926 جاریکی تر شۆرشێ بەرپاکردەوه. بەلام ئەمجارەشیان شۆرشەکی تێکشکاو ماوەیەک لە تورکیادا بە دەستبەسەری ماوەوه. پاش ئازاد کردنی گەڕایەوه ئێران و ساڵی 1930 بە پیلانیکی کاربەدەستانی ئێران لە شاری شنۆ کوژرا، بەمەش شۆرشەکی شکاک کۆتایی ھات کە یانزە ساڵ درێژەیی کێشابوو.

بەشێک لە شیعری گلکۆی سمکۆ

سینگێ پیرۆزی خۆی ھەلا ھەلا دەکا

ولات!

تافگەیی قژی خۆی دائەرنی،

ڕووبارا!

شەرم و ڕەنگی پیرۆز بە با ئەدا،

خوینم،

چوون لە شەتلی سەوزە بیری چامەوه

جۆگەلەیی تەوێل و چۆمانی سینگێ ئەم خاکە،

ھەرەس ھەرەس،

لەفاوی شەڕ شەرمی سووری پێدا دەروات و

چلی سەوزی ئازادیشی تێدا نەروا

وشه‌ی ته‌ناف بۆ ملی خۆی هه‌نده‌به‌ستی،
شیعرم کۆرایی بیده‌نگی ده‌گیرئ،
سازم شین شین شهرمه‌زاره له‌ باندده،
ئاسمان ، سوور سوور په‌شیمانی لیده‌چۆرئ،
سه‌ری شکوی گه‌کۆی شه‌هید.

له‌م کوورته‌ وتاره‌دا هه‌ول ده‌ده‌م که به‌شیک له‌ که‌سایه‌تی، رۆل و پینگه‌ی سمکۆی مه‌زن له‌سه‌ر بزووته‌وه‌ی نه‌ته‌وه‌ی کورد له‌ رۆژه‌لاتی کوردستان و هاوپه‌یوه‌ندی له‌ گه‌ل به‌شه‌کانی دیکه‌ی کوردستان، شی بکه‌مه‌وه، هاوکات به‌ره‌رجی ئه‌و بێرێزیانه‌ش بده‌مه‌وه که راسته‌خۆ یاخود ناراسته‌خۆ ده‌کرێته‌ سه‌ر که‌سایه‌تی ئه‌و که‌سایه‌تییه‌ نه‌ته‌وه‌ی و گرینگه‌ی کورد، به‌تایبه‌ت له‌ ماوه‌ی چه‌ند سالی رابردوودا، له‌ لایه‌ن که‌س یان که‌سانیکه‌وه‌ هێرشێ ناره‌وا ده‌کرێته‌ سه‌ر که‌سایه‌تی یه‌کێک له‌ که‌سایه‌تییه‌ هه‌ره‌ نه‌ته‌وه‌ی و گرینگه‌کانی کورد که له‌ سه‌رده‌می خۆیدا ده‌یان سه‌روه‌ری مه‌زنی خولقاندووه، تاکوو دوا ساته‌کانی ته‌مه‌نی له‌ خه‌بات، تیکۆشان و به‌رخۆدان له‌ پێناو ده‌سته‌به‌ر کردنی مافه‌ نه‌ته‌وه‌یه‌کانی کورد له‌ رۆژه‌لاتی کوردستان و چانی نه‌داوه. ئه‌و بێرێزییکردنه‌ش به‌ریلاو بووه، له‌ که‌سانی ئاسایه‌وه‌ ده‌ستی پێ کردووه و له‌ که‌سایه‌تییه‌ سیاسیی و حیزبییه‌کانی کورد و بێگانه و تێپه‌ر بووه. ئه‌وه‌ی که‌ جێگای سه‌رنج و تێرمانه‌ ئه‌وه‌یه‌ که‌ ئه‌و که‌سایه‌تیانه‌ی که‌ ره‌خنه‌یان ئاره‌سته‌ی سمکۆی مه‌زن کردووه، تاکوو ئیستاش هێچ هه‌نگاوێکی ئه‌ری و دلخۆشکه‌ریان له‌ پێناو سه‌ربه‌ستی ئه‌و نه‌ته‌وه‌ بنده‌سته‌دا هه‌لنه‌ناوه‌ته‌وه، ته‌نیا به‌و رۆله‌ی که‌ له‌سه‌ر بزافی کورد هه‌یانبووه بزووته‌وه‌ی کوردیان بنکۆل و لاواز کردووه و هێچکات هه‌ولنه‌کانیان ته‌ژی له‌ زانست، به‌رخۆدانی سه‌رده‌میانه و پێشکه‌وتوو نه‌بووه.

سمکۆی مه‌زن یه‌کێک له‌ سه‌رکرده‌ هه‌ره‌ مه‌زنه‌کانی کورد له‌ سه‌رده‌می خۆیدا بووه که‌ توانیویتی ئه‌گه‌ر بۆ ماوه‌یه‌کی کوورتیش بوو بێت ده‌ستی بێگانه و داگیرکه‌رانی کوردستان له‌سه‌ر خاکی کوردستان بێرێت و کوورت بکاته‌وه و نه‌یارانی کورد له‌سه‌ر خاکی کوردستان پاشه‌کشێ پێبکات و هێزه‌کانیان تیک بشکێنێت. ئه‌مه‌ش به‌ یه‌کێک له‌ خاله‌ هه‌ره‌ به‌هێزه‌کانی سمکۆی مه‌زن ئه‌ژمار ده‌کرێت. ئه‌گه‌ر هۆکاری سه‌رنه‌که‌وتنی شۆڕشه‌ مه‌زنه‌که‌ی سمکۆی مه‌زن بخره‌یه‌ به‌ریاس و ژێر کۆلینه‌وه، بێگومان به‌و ئه‌نجامه‌ ده‌گه‌ین که‌ تاکه‌ هۆکار له‌په‌یوه‌ندی به‌رۆخانی حکومه‌ته‌که‌ی سمکۆ ئه‌و بارودۆخه‌ ناله‌باره‌ بووه که‌ له‌و سه‌رده‌مه‌دا له‌ لایه‌ن به‌ریتانی، فه‌ره‌نسی و رووسه‌کانه‌وه‌ بای به‌سه‌ر کورد و ناوچه‌که‌دا کێشابوو.

رای گشتی کۆمه‌لی کورده‌واریش له‌و سه‌رده‌مانه‌دا تێگه‌ییشتنی سیاسیی و نه‌ته‌وه‌ییانه‌ی بۆ کێشه‌ی کورد پێنه‌بووه و هه‌مووکات، کوردستان له‌به‌ر ده‌وله‌مه‌ندی خاکه‌که‌ی و هه‌لکه‌وته‌ ستراتیژییه‌کانی به‌رده‌ام چاوی بێگانه‌کانی له‌سه‌ر بووه و هێزانه‌ش که‌ ئاماره‌م پێ کردن به‌پێی به‌رژه‌وه‌ندی خۆیان ئالوگۆریان له‌ ناوچه‌که‌دا هێناوه‌ته‌ کایه‌وه و ئه‌وه‌ی که‌ ره‌چاو نه‌ده‌کرا رۆل و پینگه‌ی کورد له‌ رۆژه‌لاتی ناوه‌راست و چیاکانی زاگرووس بووه.

هۆکارکه‌شی بۆ ئه‌وه‌ ده‌گه‌رێته‌وه‌ که‌ سه‌رکرده‌کانی کورد هێچکات نه‌چوونه‌ته‌ ژێر بای هێزه‌ جیهانییه‌کانه‌وه، له‌ به‌رانبه‌ردا داگیرکه‌رانی کوردستان به‌ئاسانی له‌ گه‌ل ولاته‌ زله‌یژه‌کاندا رێکه‌وتوون و ئێزنیان به‌ پامالکردنی به‌ربوومه‌کانی ناوچه‌که‌ داوه.

بێگومان به‌ریتانی، فه‌ره‌نسی، رووسه‌کان، ولاتانی داگیرکاری ئه‌و سه‌رده‌مه‌ و به‌تایبه‌ت ئه‌وروپییه‌کان ئامانجیان له‌ داگیرکردنی ناوچه‌که‌ ده‌ست به‌سه‌رداگرتنی به‌ربوومه‌کانی ناوچه‌که‌ و ده‌ست راگه‌ییشتن به‌ کانگانی زێ، ئاسن و به‌ردی به‌رخ بووه. به‌ رێکه‌وتنیش له‌ گه‌ل داگیرکه‌رانی کوردستان به‌ئاسانی ئامانجه‌کانیان ده‌پیکا.

ئه‌وانیش به‌رده‌وام دژی ده‌ستکه‌وتی سیاسیی کورد بوونه، چونکه‌ له‌ ئه‌گه‌ری ئه‌وه‌دا که‌ کورد بگه‌ییشتبایه‌ ده‌سه‌لات ده‌بوو ئه‌وان ناوچه‌که‌ چۆل بکه‌ن، سمکۆی سه‌رکرده‌ش له‌ گه‌ل ئه‌وه‌دا نه‌بووه که‌ سه‌رمایه‌کانی

کوردستان له لایه‌ن داگیرکهرانه‌وه رامال بکریته. ئه‌و دوو هه‌زه‌ی که ئاماژه‌ی پیکرا ته‌نیا بیر له به‌رژه‌وه‌ندی خۆیان و دۆسته‌کانیان ده‌کرده‌وه، درووست بوونی ده‌وله‌تی نه‌ته‌وه‌ی کورد له‌قازانج و به‌رژه‌وه‌ندی به‌ریتانی و رووسه‌کاندا نه‌بوو، چونکه نه‌ته‌وه‌یه‌ک به‌و میژوووه مه‌زنه‌ی که هه‌یه‌تی ده‌یتوانی له داهاتووی خۆیدا بیه‌ته یه‌کێک له هه‌زه‌گرینگه‌کانی ناوچه‌که و ته‌نانه‌ت جیهانیشت.

ئه‌وه‌ش رۆلی به‌ریتانی و رووسه‌کانی لاواز ده‌کرد، وه‌ک ئاماژه؛ کورد له شه‌ری یه‌که‌می جیهانیدا له‌گه‌ڵ هه‌یج کام له‌و دوو هه‌زه‌ نه‌که‌وت و ته‌نیا له بیر هه‌ز و رۆلی خۆی و ریک‌خستنه‌وه‌ی پینگه‌ی هه‌زه‌کانی له ناوچه‌که‌دا بوو. له‌روانگه‌ی ئه‌و دوو هه‌زه‌ش که داگیرکهری ناوچه‌که بوون، ئه‌گه‌ر لایه‌نیک له ناوچه‌که گرینگ به‌ پینگه و رۆلیان، نه‌دات ئیتر وه‌ک مه‌ترسی بۆ سه‌ر به‌رژه‌وه‌ندییه‌کانیان پیناسه‌یان ده‌کرد.

سمکۆی مه‌زن له میژوووی پر له تیکۆشانی کورد و هاوکات له ره‌وتی میژوووی بزووتنه‌وه‌ی نه‌ته‌وه‌ی کورد ده‌ور و رۆلیکی گرینگ و کاریگه‌ری گه‌راوه، ئه‌و خه‌بات و تیکۆشانه‌ی سمکۆی مه‌زن پینگه‌ی کوردی له سه‌رده‌می خۆیدا به‌هه‌زکرد و دواتریش ناوی چوووه نیو ئه‌و که‌سانه‌ی که له میژوووی ئه‌م نه‌ته‌وه‌یه‌دا رۆلی مه‌زنیان بینیه‌وه و سه‌ره‌رییان خوولقاندووه.

سمکۆی مه‌زن له‌و کاته‌شدا که رۆژه‌ه‌لاقی کوردستانی به‌جی هه‌یشت و رووی کرده باکووری کوردستان، له‌و ماوه کوورته‌دا که له‌وی بوو هه‌وله‌یدا که له‌گه‌ڵ گه‌وره‌ پیاوان و ده‌سه‌لاتدارانی تورک و کورد و ته‌نانه‌ت نه‌ته‌وه‌کانی تریش په‌یوه‌ندی بگرت و له مه‌ر پرس و کیشه‌ی کورد گفتوگۆ بکات و هه‌ول بۆ پینگه‌یه‌کی نوێ و ریک‌خستنه‌وه‌ی مالی کورد بدات، به‌لام له‌و سه‌رده‌مه‌دا که‌م که‌س ده‌یتوانی وه‌ک سمکۆی شۆرشگه‌ر رۆلی یه‌کلاکه‌ره‌وه‌ بگه‌ڕێت و ته‌نانه‌ت که‌م که‌سه‌ش هه‌بوو که وه‌ک ئه‌و بیر بکاته‌وه. نه‌بوونی راوێژکاری سیاسی و ئاگاداری رووداوه‌کانی جیهان و ناوچه‌که له ده‌وره‌به‌ری سمکۆ ئاسۆی شۆرشه‌که‌ی به‌ره‌و ئاوابوون برد، گیانی خۆشی له‌و رینگه‌یه‌دا کرده قوربانی نه‌ته‌وه‌ی کورد، نه‌ته‌وه‌یه‌ک، که قه‌تد رۆل و پینگه و خه‌باتی سمکۆی دلاوه‌ر له‌بیر ناکات و خه‌باته‌که‌ی بووه‌ته چرای رووناکی بزووتنه‌وه‌ی نه‌ته‌وه‌ی کورد.

شه‌هید سمکۆ له باری دیپلۆماسی و سیاسیشه‌وه که‌سایه‌تیه‌کی مه‌زن، لێزان، به‌ ئه‌زموون، زیره‌ک و تیکۆشه‌ر بوو. ده‌یان جار هه‌وله‌ی داوه که له‌گه‌ڵ به‌ریتانییه‌کاندا له رینگه‌ی جیا‌جیا و به‌ شیاوازی جیاوازی په‌یوه‌ندی بگرت، به‌لام هه‌وله‌کانی بێکام بوو، چونکه به‌ریتانییه‌کان پلانێکی تایبیه‌ت به‌ کوردیان پێنه‌بوو، پتر له‌و هه‌ژانه‌ نزیك ده‌بوونه‌وه که به‌ ده‌سه‌لاقی فره سه‌رمه‌ستیان ده‌کردن، ئه‌وه‌ش له لای کورد هه‌یلی سوور بوو. چوونکه کورد خۆی به‌ خاوه‌نی ئه‌م نیشتمانه و رۆژه‌ه‌لاقی ناوه‌راستی بچووک ده‌زانی و مال و ژین و ژیا‌نیان نه‌ده‌دایه ده‌ستی بێگانه‌کان. ئه‌وه‌ش یه‌کێکی دیکه له هۆکاره‌کانی سه‌رنه‌که‌وتنی شۆرشی کورد له میژوووی شه‌ش سه‌ده‌ی رابردوودا بووه،

هه‌ر وه‌ک له سه‌ره‌وه ئاماژه‌ی پیکرا سمکۆی مه‌زن هاوکات په‌یوه‌ندی له‌گه‌ڵ نه‌ته‌وه‌کانی ناوچه‌که‌شدا هه‌بوو، پێی وابوو که پشتی‌وایی ده‌ره‌کی له‌سه‌ر خستنی کیشه‌ی کورد و ده‌ستبه‌رکردنی مافه‌کانی پێویسته و ده‌توانیت رۆلیکی گرینگ بگه‌ڕێت.

سمکۆی مه‌زن به‌ پێی به‌رژه‌وه‌ندی کورد په‌یوه‌ندی له‌گه‌ڵ داگیرکهرانیشت ده‌گرت، ئه‌و باوه‌ڕێکی قوویی به دیپلۆماسی و چاره‌سه‌رکردنی کیشه‌ی کورد به‌ شیوه‌ی ئاشتیانه و دۆزینه‌وه‌ی ئه‌و چاره‌سه‌رییه به‌ رینگه‌ی دیالۆگ و گفتوگۆ هه‌بوو.

سمکۆی مه‌زن که‌سایه‌تیه‌ک و چه‌کدارێکی پارتیزان و به‌وره‌ بوو که به‌ پێی دۆخ و هه‌لومه‌رج هه‌زی کۆ ده‌کرده‌وه و بریاری شه‌ری ده‌دا، له کاتی پێویستیشدا ده‌ستی به دیالۆگ و گفتوگۆ ده‌کرد و هه‌نگاوی ئه‌رتیبه‌ی ده‌هاویشته، له‌و پێناوه‌شدا گیانی خۆی ده‌یان جار، خستووه‌ته مه‌ترسی، ته‌نیا به‌ مه‌به‌ستی ئه‌وه‌که بتوانیت چاره‌سه‌رێکی بنه‌رته‌ی بۆ دۆزی ره‌وای کورد بدۆزینه‌وه.

دوا‌ین جار له‌ سالی 1929 ی زایینیدا له لایه‌ن رژیمی ئێرانه‌وه په‌یوه‌ندی له‌گه‌ڵ گه‌را، سمکۆ له‌و هه‌لومه‌رجه‌دا لاواز بوو، هه‌زێکی ئه‌وتۆ و تووکه‌می له ده‌وره‌به‌ردا نه‌بوو، به‌لام کاتیک که رژیمی ئێران دا‌وای لێکرد که

بگه پتته وه و له مه پ كيشه ی كورد وتووێژ بکه ن، سمكۆ ئه م داوايه ی حكوومه تی ئێرانی به ده رفه تێکی نو ی بۆ كورد پیناسه كرد، چونكه له پڕۆسه ی ئاشبوونه وه له گه ل پ ژیمدا باسی له لاپه ره یه کی نو ی له نیوانی هه ردوولادا كرده بوو، سمكۆش هه و لیدا كه ئه و ده رفه ته بقوژتته وه و ه یزێکی تووكمه له ده وری خۆی كۆ بكاته وه. به لām به داخه وه له لایه ن رژیمه وه پلانی تیرۆركردنی بۆ دانرابوو، ئه وه بوو كه ه یزشی كرایه سه ر و شه هید كرا، ه یزشه كه له پاش وتووێژێك ئه نجام درا كه پ ژیم ئاماده كاری بۆی كرده بوو. به و شیوه یه حكوومه تی ئێران خیا نه تی له سمكۆی مه زن و نه ته وه ی كورد كرد. كورد هه میشه دۆراوی وتووێژه كان بووه، چونكه كورد ساویل كانه وتووێژی كرده وه و داگیركه رانی ش زی ره كانه پیلانی گلاوی خۆیان دا رشتوو ه. سمكۆ یه كه مین و دوا یه مین سه ركرده ی كورد نه بووه كه له وتووێژ له گه ل پ ژیمی ئێراندا شه هید بكریت. پ ژیمی ئێران هه میشه كاتیك پرسی وتووێژی له گه ل سه ركرده كانی كوردا ه یئا وه ته گو ڕی كه كورد لاواز بووه، بۆیه كوردیش ب ی لێكۆ لینه وه له ئامانجی پ ژیم ئه مه ی به ده رفه ت زانیوه بۆ ده ستخستنی ده سته كو تی سیاس ی. به لām سه ركرده كانی كورد بیریان له وه نه كرده وه ته وه كاتیك كه به ه یزبوون و پ ژیم لاواز بوو بۆ باسی وتووێژی نه كرد، ئیستا كه پێچه وانه یه و كورد لاوازه بۆ پ ژیم باسی وتووێژ ده كات. پاش شه هید كردنی (سمكۆ، پێشه وا قازی، د. قاسملوو و د. شه ره فكه ندی)، چه ندین سه ركرده ی دیكه ی

کورد هه مان هه له یان دوو پات کردووه ته وه. ئه مه ش بیئه زموونی و بایه خ نه دانی سه رکرده کانی کورد به پوودا و کاره ساته کانی میژووی نه ته وه که یان پیشان دهدات ههر وه ک ئاماژهی پیکرا، سمکۆ وه ک که سایه تیه کی سیاسی و به ئه زموون ئاگداری کیشه کانی ناوچه که بووه و زانیاری ته واوی له باری دیپلوماسی و پاراستنی بهرژه و هندپی هاو به شه وه هه بووه. له ماوه ی ته مه نی شوړش و حکوومه ته که یدا توانی به شیوه یه کی سه رکه وتوو له کایه سیاسیه کانی ناوچه که دا ده ور بگیریت و پیلانی داگیرکه ران تیک بشکینیت و بزوو تنه وه یه کی خۆمالی که یالی به هیچ هیز و لایه نیکه وه نه دا بو و بهرهم به یتت.

شه هید سمکۆ دهوله تی کوردستانی راگه یاندبوو
 یه کێک له کاره ههره گرینگ و پرپایه خانه ی که سمکۆی مهزن ئه نجامی داوه و له میژوووی سی سهدهی
 رابردوودا بپوینه بووه، ئه وه بوو که بۆ یه که مین جار زۆربه ی خێل و عه شیرته کانی کوردی پیکه وه گریدا و
 یه کیتییه کی تووندوتۆلی له نیوانیاندا سازکردوو. به پێی هه ندیک سه رچاوه ی میژووپی هیژه چه کداره کانی
 حکومه تی کوردستان له سه رده می سمکۆی مه زندا له وه هیژانه ی که ئه رکێ پاراستی کۆماری کوردستانیان له
 ئه سته دایا بووه زۆر به هیژتر و پر چه کتر بوونه.

سمکو ئو په ږي هه ولى خوۍ خسته گه ر بؤ ئه وه که بتوانيت هاو په يمانيتيه کي مه زن له نيوان خيله کوردييه کاندا ساز بکات و له وړنگه يه وه کاریگه ږي له سهر هيژه ناوچه يه کان دابنيت و سهرنجي زلهيزه کانيش بؤ لای خوۍ و حکومته تي کوردستان رابکثشت.

تەمەنى ھۆكۈمەتنى كوردستان لە سەردەمى دەسەلاتدارىتى سىمىكى مەزىندا سى ئەۋەندەدى تەمەنى كۆمىرى كوردستان درىژەى كىشاۋە ۋە ھەموو ناۋچەكانى دەۋرۋەرى زەرباچەى ۋەرمىنى لەخۆ دەگرت.

ئەۋ ھۆكۈمەتەش لەنىۋان سالى 1918 تاكوو 1921ى زايىنى بوۋە، ھەر چەند خەبات ۋە تىكۆشانى ئەۋ كەسايەتتە نەتەۋەيتتە تاكوو سالى 1929ى زايىنى لە ناۋچەكە درىژەى كىشا، بەلام تەنيا ئەۋ چۈار سالى دەسەلاتى بەسەر ھەموو ناۋچەكاندا ھەبوۋە. گرىنگىيەكى دىكەى شۆرش ۋە ھۆكۈمەتنى سىمىكى لەۋە دايەكە ئەۋ بەھىز ۋە تواناى خۆى ھەموو ئەۋ سەركەۋتەنەى بەدەست ھىنا ۋە سۆگەر كەرد، ھەر ئەۋەش ھۆكارى ئەۋە بوۋ كە ئەۋ شۆرشە درىژە بىكىشىت ۋە درەنگەر بىۋىخت. بۆ نمۇنە كۆمىرى كوردستان لە لايەن يەككى سۆفئەتەۋە پىشتىۋانى لىدەكرا، كاتىك كە پىشتىۋانى يەككى سۆفئەتەى لە دەست دا، ئىتر بەنەرمە بايەك رۇخا ۋە 11 مانگ دەۋامى ھىنا كەۋاتا بەۋ ئەنجامە دەگەين، كە شۆرشەكەى سىمىكى شۆرشىكى خۇمالى بوۋ، لەسەر بنەماى ھىز ۋەزەى كورد دانرا بوۋ، ئەۋەش بەخالىكى بەھىزى ئەۋ شۆرشە مەزىنە بىناسە دەگرت.

سمکۆ په یوه نډی باشی له گه ل هه موو سه رکړده نه ته وه یوه کانی کوردستانی گه ورده هه بووه، پیری کوردستانی کی

مه‌زن له می‌شکیدا چه که‌ره‌ی کردبوو، به‌و بیر، ه‌زر و بر‌وایه‌وه هه‌ولیدا که ه‌یزکی نه‌ته‌وه‌یی له هه‌موو به‌شه‌کانی کوردستان پ‌یک به‌ن‌یت، ر‌ۆلی خ‌ۆی به‌ش‌یه‌یه‌کی به‌رچ‌او ب‌گیر‌یت و ق‌وورس‌ایی می‌ژوو‌یی خ‌ۆی به‌ده‌ست ب‌ن‌یت. له حک‌وومه‌تی کوردستان له سه‌رده‌می ده‌سه‌ل‌ات‌داری‌تی سم‌ک‌ۆی مه‌زندا گر‌ینگ‌ی و با‌یخ‌یکی تای‌یبه‌ت به‌بو‌اری په‌روه‌رده و خ‌ۆ‌پ‌نگه‌یان‌دن دراوه، هاوک‌ات به‌ش‌یه‌یه‌کی در‌ووست خه‌ل‌کی کوردستانیان له‌داخ‌وازی‌یه نه‌ته‌وه‌یی و په‌واکانی کورد تی‌گه‌یان‌دوووه و به‌ش‌ی‌وا‌ز‌ی‌کی روون با‌سی دا‌گیر‌کرانی کوردستانیان کردوووه که چ‌ۆن دا‌گیر‌که‌رانی کوردستان م‌افی مر‌وف‌ایه‌تی و نه‌ته‌وه‌یی کورد ژ‌یر‌پ‌ی ده‌ن‌ین و گر‌ینگ‌ی به‌ژ‌یان، ر‌ۆل و پ‌نگه‌ی کورد له‌ن‌یشت‌مان‌ی خ‌ۆی نا‌ده‌ن.

شەھید سەمکۆ بايەخى بە بوۋارى پەرۋەردە، فېركردن و پرووناكېرىي داۋە، سەمکۆ ۋەرزنامەيە كى بە ناۋى “كورد” بە زمانى كوردى دەرەدە كەرد، كە پتر بابەت و ھەوالە كانى كوردستانى پرووما ل دە كەرد و پرس و باسى مافە كانى كوردى تېدا دە ھاتە گۆڭ. ھاۋكات بە پېتى زانىارىيە كانى ۋەزارەتى دەرەۋەي بەرىتانيا سەمکۆ گۆڭفارىنكى بە ناۋى “كوردستانى گەۋرە” ش دەر كەرد ۋە. ئەۋەش بە ۋاتاي ئەۋە دېت كە لە ھەكۆمەتى سەمکۆدا گرىنگى بەرۋىشنېرىي و ھۆشيار كەردنەۋەي خەلك لە ئاستىكى بەرزدا دراۋە. سەمكۆي مەزن باش دەيزانى و دەيتوانى كە چۆن لە گەل دەسەلاتى ئەۋكاتى ئېران كايەي سىياسى بىكات و تاكتىكە كان لە كاتى خۆيدا بگۆڭرېت و لە دژى داگېر كە بە كارى بېھنېت. تەنانەت لە كاتى لاۋازىبونىدا باش تۋانى كە قەناعەت بە ھەكۆمەتى ئېران بېھنېت و ۋاز لە ھېرش كەردنە سەرى بېھن، ھەر ئەۋەش بوۋە ھۆي ئەۋە كە جارىنكى دىكە. سەمكۆ ھېز و دەسەلاتى خۆي بەدەست بېھنېتەۋە شەھىد سەمكۆ بە كۈشتى (مارشەمون) خەۋنى ساز كەردنى دەۋلەتى ئاشۋورىي لە سەر خاكى كوردستان بە ھەمىشە لەناۋەرد،

سمکۆ به کوشتنی مارشمعون کارێکی زۆر مه زنی کرد، مارشمعون کا براهه کی گیره شیوهی ئاشووری بوو که دهیهه ویست له سه ره خاکی کوردستان حکومه تیکی ئاشووری به هاوکاری و پشتیووانی رووسه کان و دواتر به یتانییه کان دامه رزینی، مارشمعون هێشی ده کرده سه ره شار و گونده کانی کوردستان و تالانی ده کردن و دانیشتووانه که شی ده کوشتن. رووسه کانیش له جینۆساید کردنی خه لکی کورد به دهستی مارشمعون به شدار بوون. به پیتی هندیک سه رچاوه ی میژووی له و سه رده مه دا پتر له دهیان هه زار کورد به دهستی مارشمعون کوژراون، ته نیا له ناوچه ی په واندز پتر له پینچ هه زار ژن و مندالی کوردی فری داوه ته ناو دوئی په واندز. دواتر مارشمعون به دهستی سمکۆ خانی مه زن کوژرا. هه رچه ند به کوشتنی مارشمعون بزووتنه وه ی کورد که وته به ره هێشی رووسه کان و ئاشوورییه کان، به لام تا که ینگه چاره نه وه بوو که ده بوو سمکۆ مارشمعون بکوژیت و کوژای به خه وونی ئاشوورییه کان، بۆ سازکردنی ده و له ت له سه ره خاکی کوردستان به نینت.

پرووسه کان له سالانی 1915 تا 1917 ی زایینی له ناوچه کانی ورځی و مه هاباد دا بوونیان هه بووه، له و ماوه یه شدا، کومه لیکي زور له هاوولاتیانی کوردیان کوشت، پاش ته وهش ناوچه که یان بو ئاشووری و ئه رمه نییه کان چول کرد، ئه رمه نی و ئاشووریه کانیش له گه ل ته وهدا ناوچه که یان ویرانکرد، ده ستیشیان به سه ر که رتی کشتوکالی ناوچه که دا گرت. هه روه ها به شیکي زور له هاوولاتیانی کوردیان شه هیدکرد.

پاش ته وهش کومه لیکي زور هاوولاتیانی کوردیان له و ناوچه یه ده رکرد و بو ناوچه کانی ده ره وه ی ورځی رایانگواستن. هه موو ئه م هه ولانه ش له ژیر کاریگه ری و به سه ر دکابه تی مارشمعون به رپوه ده چوون، بویه رژی سی مارسی 1918 ی زایینی مارشمعون به ده سستی سمکو کوژرا و کوتای به هه وله کانی بو سازکردنی ده وله تی ئاشووری له ناوچه کانی ورځی، موسل و هه کاری دا، هینرا.

مه‌هابادی کرده یا یته‌ختی ده‌ولّه‌تی کوردستان

سمکۆی مه‌زن له ساڵی 1922ی زایینی بریاریدا که شاری مه‌هاباد بکاته پاته‌ختی کوردستان، ئه‌و بپارێه‌ دوای ئه‌وه‌ هات که به‌ته‌واوه‌تی ده‌سه‌لاتی به‌سه‌ر هه‌موو ناوچه‌که‌دا گرتبوو، ته‌نانه‌ت ئازهریه‌کانی میان‌دووئاب و مه‌راغه‌ و ناوچه‌کانی دیکه‌شی له‌ژێر بانی خۆیدا کو‌ کردبووه‌وه‌، سمکۆ شاره‌زایی له‌ ئابووری کشتوکاڵیدا هه‌بووه‌

و خۆی راسته‌خۆ کاره‌کانی ئه‌و وه‌زاره‌ته‌ی له‌ حکومه‌ته‌که‌یدا به‌رپوه‌ بردووه، ئه‌وه‌ش به‌ مه‌به‌ستی پێشگیری کردن له‌ گه‌نده‌لی و ئاسانکاری بۆ راپه‌راندن و به‌ره‌و پێشه‌وه‌ بردنی کاری حکومه‌ت بووه.

سمکۆی مه‌زن وه‌ک هه‌موو سیاسه‌تمه‌دار و ئابووریناسیک بایه‌خیک تاییبه‌تی به‌بوا‌ری ئابووری و بووژاندنه‌وه‌ی ژیا‌نی هاوولاتیان داوه. له‌به‌ر ئه‌وه‌ پێی وابوو که ئابووری بنه‌مای ژیا‌ن و داهاتووی هاوولاتیان و هاوکات پێشکه‌وتن و پێخستنی کوردستان مسۆگه‌ر ده‌کات.

سمکۆ پێی وابوو که ئابوورییه‌کی به‌هێز حکومه‌تیک به‌هێز و کۆمه‌لگه‌یه‌کی ده‌وله‌مه‌ند و چاوکراوه‌ بار ده‌هێنیت، ئه‌وه‌ش به‌ کێشه‌ی بنه‌رپه‌تی کۆمه‌لگه‌ی ئه‌و کاتی کوردستانی پێناسه‌ کردوو.

شۆرشی سمکۆی مه‌زن له‌ سا‌لی 1918 تا‌کوو سا‌لی 1929 ی زایینی به‌رده‌وام بوو، سمکۆ له‌پاش ئه‌وه، که له‌سه‌ر داوای حکومه‌تی ئێران له‌ باشووری کوردستان گه‌راپه‌وه‌ رۆژه‌لات، له‌ سا‌لی 1929 ی زایینی له‌ بۆسه‌یه‌ کدا که له‌ لایه‌ن هێزه‌کانی رژی‌می ره‌زاشا پیلانی بۆ دا‌رپێژابوو شه‌هیدکرا. ئه‌و خاله‌ی که لێره‌دا جێگای ئاماژه‌، سه‌رنج و تێرمانه‌ ئه‌وه‌یه‌ که پێش سا‌لی 1918 شۆرشی سمکۆی مه‌زن له‌ لایه‌ن که‌سانی نزیکیه‌وه‌ سه‌رکردایه‌تی کراوه، به‌لام له‌ پاش ئه‌وه‌ که ئه‌وان شه‌هید ده‌کرین سمکۆی مه‌زن، سمکۆی لاو و به‌ئه‌زموون به‌ده‌سه‌لات ده‌گات و په‌ره‌ به‌ شۆرشه‌که‌ ده‌دات و به‌ لووتکه‌ی سه‌رکه‌وتنی ده‌گه‌یه‌نیت له‌ کۆتایی ئه‌م وتاره‌ می‌ژوویه‌دا به‌پێویستی ده‌زانه‌ ئاماژه‌ به‌وه‌ بکه‌م که تاکه‌ هۆکاری سه‌رنه‌که‌وتنی شۆرشی سمکۆی مه‌زن و تیکرای شۆرشه‌کانی کورد له‌ سه‌ده‌ی بیسته‌م دا به‌ریتانییه‌کان و رووسه‌کان بوونه.

هه‌ر وه‌ک له‌ده‌سپێکی ئه‌م وتاره‌دا ئاماژه‌ی پیکرا و لاته‌ زله‌یژه‌کانی وه‌ک رووس و به‌ریتانی و دواتر ئه‌مریکا‌یییه‌کان، له‌گه‌ڵ درووست بوونی ده‌وله‌تی کوردی له‌ ناوچه‌که‌دا نه‌بوونه، ئه‌و رۆل و هه‌ول، خه‌بات و تیکۆشانه‌ی، که کورد ورۆله‌کانی ئه‌م نه‌ته‌وه‌یه‌ له‌ رۆژه‌لاتی ناوه‌راست بینویه‌نه و له‌ خۆیان پێشان داوه، هه‌یچ‌کام له‌ نه‌ته‌وه‌کانی دیکه‌ی ناوچه‌که‌ ئه‌و رۆله‌یان نه‌گێراوه، ئه‌گه‌ر و لاته‌ زله‌یژه‌کان له‌گه‌ڵ بوونی ده‌وله‌تی کوردی له‌ ناوچه‌که‌ بوونایه، ئه‌و رۆل و تیکۆشانه‌ به‌س بوو بۆ ئه‌وه‌که ده‌وله‌تی کوردی پیکر بێت.

کێشه‌یه‌کی دیکه‌ که بزووتنه‌وه‌ی کورد له‌ می‌ژووی خۆیدا هه‌یه‌بووه و هه‌نووکه‌ش ئه‌و بۆشایی، کێشه‌ و قه‌یرانه‌ ده‌بینیت ئه‌وه‌یه‌ که هه‌رچه‌ند پێشتر عووسمانیه‌کان و دواتریش تورکه‌ نوێیه‌کان له‌گه‌ڵ ده‌سه‌لاتی بنه‌ماله‌ی ره‌زاشا کاریگه‌ری نه‌رێنیه‌ن له‌سه‌ر بزووتنه‌وه‌ی کورد له‌ هه‌موو به‌شه‌کانی کوردستان هه‌بووه، به‌لام ده‌سه‌لاتدارانی کوردیش زۆر زوو که‌وتونه‌ته‌ ژێر کاریگه‌ری ئه‌و هێزانه. به‌پێی زانیارییه‌ می‌ژوویه‌کان بزووتنه‌وه‌ کوردیه‌کان هه‌میشه‌ کێشه‌ و له‌م‌په‌ر بوونه له‌ پێش رێی زله‌یژه‌کان، به‌لام له‌ریگه‌ی هێزه‌ ناوچه‌یه‌که‌نه‌وه‌ ئه‌و بزووتنه‌وه‌ کوردیه‌یه‌ سه‌رکووت کراون. به‌ بۆچوونی من و به‌ پێی ئه‌زموونی می‌ژووی کورد، نابێت پارته‌ سیاسیه‌یه‌کانی کوردستان پشت ئه‌ستور و دلخۆش بن، به‌ بوونی په‌یوه‌ندی تاکتیکی له‌گه‌ڵ داگیرکه‌ران، پێویسته‌ ئێتر کورد وه‌ک هێزیکاریگه‌ر له‌ ناوچه‌که‌دا خۆی به‌پێنیت و پتر پشت ئه‌ستور بێ به‌ هێز و وزه‌ی خۆی. [1]

تاییبه‌تمه‌ندییه‌کانی بابته

پۆلێنی ناوه‌رۆک: می‌ژوو | رامیاری، جیۆپۆلیتیک و په‌یوه‌ندی نیوده‌وله‌تی | جو‌ری دۆکومێنت: زما‌نی به‌که‌م | جو‌ری وه‌شان: چاپکراو | زما‌ن - شیوه‌زار: کرمانجی ناوه‌راست | و لات: باشووری کوردستان | رۆژی ده‌رچوون: 2022-00-00

بابته‌ ته‌ په‌یوه‌ستکراوه‌کان:

QR	زما‌ن	پۆل	ناوی بابته
----	-------	-----	------------

	رێکهوت و رووداو (کړۆنۆلۆژیا)	کوردی ناوهراست	2022-01-01
	رێکهوت و رووداو (کړۆنۆلۆژیا)	کوردی ناوهراست	2022-06-20
	دواى شههیدبوونی ئیسماعیل ئاغای شکاک، هیڙهکانی داگیرکەر بێ ریزی به پیاوماقوولانی شارهکانی رۆژههلاتی کوردستان دهکهن	کوردی ناوهراست	
	ناوی کوردی	کوردی ناوهراست	سمکۆ
	کورتەباس	کوردی ناوهراست	ویناکردنی کورد له میژوونووسی فارسیدا، نمونهی سمکۆ

سه‌رچاوه‌کان

[1] تۆمارى تایبەت بۆ کوردیپیدیا | کوردی ناهه‌راست | ئهم بابەته به‌تایبەتی له‌لایهن (نووسەر)هوه له‌ رۆژی 2023-07-15 بۆ کوردیپیدیا نێردراوه

کاتی تۆمارکردن: 2023-07-14

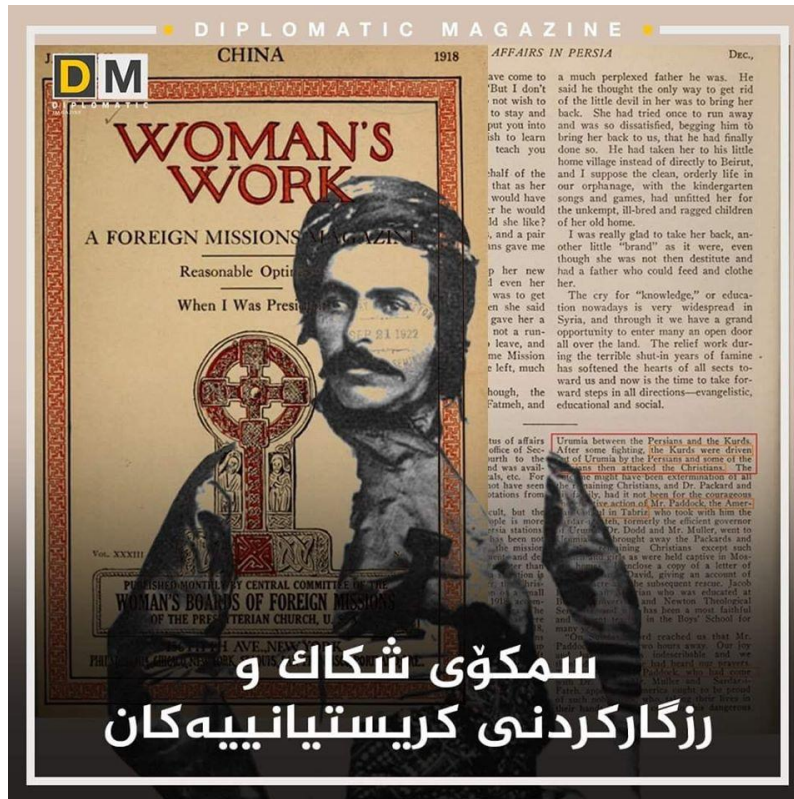
ناوی تۆمارکار: سه‌ریاس ئه‌حمه‌د

پۆل: کورته باس

بابهت: 31

سمکۆ و رژگار کردنی کریستیانیه کان

[20250908194810655000=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20250908194810655000)

سمکۆی شکاک و رژگار کردنی کریستیانیه کان

د. یاسین سه‌رده‌شتی
زۆر کهس و لایه‌ن له ده‌ره‌وه‌و ناوه‌وه هه‌وڵیان داوه سمکۆی شکاک وه‌ک که‌سیکی ئایینی و ده‌مارگیری توند‌ه‌و و دژ به‌ کریستیدانییه‌کان پێشان‌ده‌ن، به‌لام ئەمه‌ راستیه‌کی می‌ژووی نییه‌، راسته‌ سمکۆ، به‌هۆی ناکۆکی و کێشه‌ی له‌گه‌ڵ ئاسوورییه‌کانی ورعی که‌ به‌هۆی پشتگیریان له‌ سوپای رووس له‌ساله‌کانی جه‌نگی یه‌که‌می جیهانی‌دا ده‌ستیان به‌خوێنی کورد سوور بوو، له‌شه‌ر و کێشه‌وه‌ تێوه‌گلابوو، به‌تایبه‌ت پاش کوشتنی رابه‌ری ئاسوورییه‌کان، چ ئاسوورییه‌کان و چ بریتانییه‌کانیش زۆریان رق لێده‌بووه‌وه‌ وه‌ک بکوژی کریستیدانییه‌کان ناویانده‌هێنا. به‌لام سمکۆ چ ئەو کاته‌ی ورعی گرت و چ دواتریش هه‌ل‌ئۆیستی ئەزینی له‌هه‌مه‌به‌ر کریستیدانییه‌کان نواندوه‌ که‌ ده‌کریت له‌و رووه‌وه‌ له‌نیو به‌لگانه‌مه‌ ئه‌رشیفیه‌کانی خودی کریستیدانییه‌کان ئاماژه‌مان ده‌ستکه‌ویت.

له‌و رووه‌وه‌، گو‌فاریکی کلێسای پرۆتێستانی ئەمریکایی له‌ سالی 1918 که‌ دوا سالی جه‌نگی جیهانییه‌، له‌ژێر ناوی “کاری ژنان” ب‌لاکراوه‌ته‌وه‌، که‌ باس له‌ دۆخی کریستیدانییه‌کانی ورعی ده‌کات، ئەو کاته‌ی به‌هۆی کشانه‌وه‌ی رووسه‌کانه‌وه‌ و هاتنی له‌شکری عوسمانی و دواتر شه‌ری کورد و ئێرانییه‌کانه‌وه‌، دۆخی ناوچه‌که‌ زۆر خراپ ببوو. بنکه‌ی مسیۆنێره‌ ئەمریکاییه‌کانیش له‌ ورعی له‌بارووخێکی ناله‌باردا بوون، پاش مردنی دکتۆر شید به‌کۆلێرا، دکتۆر پاکاردو خێزانه‌که‌ی له‌ته‌به‌ریزه‌وه‌ هاتبوونه‌وه‌ بنکه‌که‌ی ورعی و له‌وێ نزیک به‌ 800 ژن و منداڵی کریستیان ده‌ژيان. ئەو کات ئۆکتۆبه‌ری 1918 بوو. پاش ئەوه‌ی ئێرانییه‌کان په‌لاماری ورعیان دا‌بوو،

کوردیان لهوئ دهکردبوو، یه کسه ر پهلاماری کریستیدانییه کانیاں دابوو!
دۆخی کریستانییه کان ئهوهنده شریوو که مسیۆنیره کان داواى دهستتیهردانی دهرهکیان کردبوو، لهو کاته دا
میستهر پادۆکی کۆنسۆلی ئهمریکایی له تهبریز، له گه ل دکتۆر دوودو میستهر مۆلهردا، له تهبریزهوه بۆ
فریاکهوتنی کریستیدانییه کانى ورعی بهرێکهوتبوون، ئهوان بهئۆتۆمبیل له رێگه ی سهلماسهوه هاتبوون و ئهوه
ناوچهیهش فره مهترسیداریوو، لهو کاته دا له سهلماس چاویان بهسمکۆ دهکهوئیت، وهک لهنووسراوه که دا
هاتوو، سمکۆ مامهلهیهک و ئاکارتیکی دۆستانه و هاوڕێپانهیان له گه لدا دهکات و نهک ههر ئهوهنده بهلکۆو
100 سوارهشیان وهک پاسهوان له گه لدا دهنیریت تاوه کوو بهسهلامهتی بگه نه ورعی و کریستیانه کانى ئهوی
رێگارێکه. [1]

تایبهتمهندییه کانى بابته

پۆلینی ناوهڕۆک: میژوو | جوړی دۆکومینت: زمانى یه کهم | جوړی وهشان: دیجیتاڵ | زمان - شیوهزار:
کرمانجی ناوهراست | ولات: رۆژههلاقی کوردستان |
رۆژی دهرچوون: 2020-03-12
بابهته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوهراست	رێکهوت و رووداو (کرۆنۆلۆژیا)	2020-03-12

سه چاوه کان

[1] مائهپ | کوردی ناوهراست | مائهپى 12-03-2020 (rojpress.wordpress.com)
کاتی تۆمارکردن: 2025-09-08
ناوی تۆمارکار: ههژار کامهلا

پۆل: کورتەباس

بابەت: 32

سمکۆی شکاک

[20250827093117653181=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20250827093117653181)

نووسینی: سیروان کاوسی

داگیرکەران و دوژمنانی گەلی کورد، جگە لە تالانکردنی سامان و بەروبووی سەرزهوی و کان و کانزاکانی کوردستان و، هەوڵی بەردەوام بۆ ژینۆسایدکردنی رەگەزی و ئابووری و فەرەهەنگی کورد، هەروەها تیکۆشیون بۆ شکاندنی کەسایەتی و سووکایەتیپێکردن بە رێبەرای کلاسیکی کورد، بەتایبەتی ئەو سەرکردانەی کە، بە باوەڕ و هەستییکی پاک و نیشتمانپەرورەرانەو، هەوڵی رزگارکردنی گەلی کوردیان داوە و بەرەنگاری سیاسەتی دزیو و نامرۆفانەیی داگیرکەران بوونەتەو. مەبەستی سەرەکی داگیرکەران، لە پرۆپاگەندەکردن دژی رێبەرای ئەتەو و پێ و ئازادیخوازی کورد ئەو بوو، لە لایە ک میژووێکی ناپاست و پڕ لە درۆ، بۆ وەچەکانی داهاووی خۆیان جێبێلن و، راستی رووداوەکانیان لێ بشارنەو، لە لایە ک دیکەشەو، بلاوکردنەوێان لەنیو کورددا، بێتە هۆی ئەو کە کورد برۆی بە سەرکردەیی خۆی نەمی و، رێبەرەکانی خۆی بە کەسانێکی نەشارەزا و دواکەوتوو بێتە بەرچاو، کە هیچ شتێکیان لەبارەیی سیستمی دەولەتداری و دیپلۆماسی و سیاسەتی نیو دەولەتییهو نەزانیهو، گەلی کورد و دراوسێکانی کوردیان تووشی شەر و خۆنپێشتن کردووە. ئەوجا گەلی و، کە سەرکردە و رێبەری و نەزان و خۆنپێژی لێهەڵبەو، نیشانەیی ئەوێ کە ئاستی هۆشیاری و تێگەشتوویی فەرەهەنگی و کۆمەڵایەتی و سیاسی نزمە و، نەگەشتووەتە ئاستێک بتوانی خۆی ببات بەرپێ، رێگەچارەش ئەوێ، گەلی کورد، لە لایەن گەلانی زانا و دیموکرات و ئاشتیخواز و خاوەن شارستانییهتی وەک فارس و ترک و عەرەب بێت بەرپێ. گەلیک مخابن، ئەو پرۆپاگەندە و، درۆ و بوختانکردنەیی داگیرکەران، بەرادەیی کێ زۆر کاریان کردبوو سەر سیاسەتکار و خۆنپێشتن کوردەواری و، ئیستاش پاش تێپەرپوونی دەیان سال، هێشتا ئەو بیرە چەوتە لە مێشکی هەندیکدا ماوە و، گەلیک جار گوێیستی، سووکایەتیکردن دەبین بە سەرکردە و نیشتمانپەرورەکانی گەورە و زانای وەک شیخ مەحمودی نەمر و، پێشەوا قازی و سمکۆی شکاک و... هتد. هەر وەک لەم دووایانەدا، کابرایە کێ رەگەزپەرستی ئازەری بەنیوی "دوکتۆر عەلیزە ئەمیر نەزعی ئەفشار" کە گواهی سەرۆکی "کۆمیسۆنی دیپلۆماتیکی ئازەریایجانییه" نامەیی کێ نووسیوە بۆ رێزدار کاک مستەفای هیجری سکریتیری حیزبی دیموکراتی کوردستان و، لەنامە کەیدا، گەلیک جنیو و سووکایەتی بە سمکۆی شکاک و، سەرەخۆییخوازانی کورد کردووە و، هیجری کردووە سەر پێ کێ و، پێاک و، گالتهی بە ئالای کوردستان و، نەخشەیی کوردستان کردووە. بەلام کاک مستەفا هیجری کە ئەو رۆکە خۆی بە جێنشین و درێژدەری ئامانجەکانی پێشەوا قازی دادەنێت، لەباتی ئەوێ بەرپەرچی قسەکانی کابرای رەگەزپەرستی ئازەری بداتەو، پستی قسەکانی گرتووە و، کابرای ئازەری بە دۆستی خۆشەووستی خۆی و، بە کەسێکی بەتۆرە و زانا و، خاوەن هەلوێست نیوی هیناوە و، پشگیری لێ قسەکانی کردووە، کە ئەو جێگەیی سەر سوورمان و، داخێکی گرانه.

هەروەها، میدیای کوردی، کە دەبوو ئەو رۆکە، بەشێک لە بەرنامەکانی، ئاشکراکردنی رووی راستینەیی کەسایەتی و، ئامانج و قلعه چاری 1 خەباتی ناوداران و سەرکردەکانی کلاسیکی کورد بوایه و، هەوڵی ناساندنی میژووی خەباتی رزگاریخوازانەیی گەلە کەیی بدایه، بۆ ئەوێ بەرێگەیی میدیایه، گەلی کورد لە میژووی راستینەیی خۆی ئاگاداریت، کە ئەوێش لە پەرەسەندنی بیروباوەری نەتەوێیدا کارکردی بەرچاوی هەیه، زۆر بەداخهوه، دەبینین، هەموو کاتیکیان تەرخان کردووە بۆ پرۆپاگەندەیی حیزبی و، بەشان و باهۆهەلدانی سەرکردەیی حیزبە کەیی خۆیان.

یه کێک له سه‌رکرده‌کانی گه‌وره‌ی کورد، که هه‌نده دۆژمانی کورد له‌سه‌ری نووسه‌یوانه، به‌داخه‌وه نیه هه‌نده نه‌ته‌وه‌که‌ی خۆی باسی نه‌کردوه و، نایکا و، گه‌له‌که‌ی خۆی له‌ژیان و خه‌بات و بیروباوه‌ری بێناگه‌یه، سمکۆی شکاکه.

لێره‌دا ئه‌م چه‌ند لاپه‌ره‌یه له‌ ژیان و تیکۆشین سمکۆی شکاک -شۆره‌سواره‌ی رێگه‌ی پێرۆزی سه‌ربه‌خۆی کوردستان ده‌خه‌مه به‌ر سه‌رنجی ئێوه‌ی هه‌یژا و، نیشتمانپه‌روه‌ری کورد، به‌وه‌یه‌وه‌ی له‌ داها‌توودا، که‌سانیک له‌من شاره‌زاتر و، قه‌له‌م به‌برشتتر، هه‌ول‌بده‌ن لێکۆلینه‌وه‌یه‌کی تێروته‌سه‌لتر و باه‌تانه‌تر پێشکه‌شی گه‌له‌که‌یان بکه‌ن. هه‌روه‌ها ئه‌مه بێته‌ هانده‌ریک بۆ ساخ‌کردنه‌وه و، نووسینه‌وه‌ی ژیان و خه‌باتی هه‌موو سه‌رکرده‌کانی کلاسیکی کورد. چونکه‌ داگیرکه‌رانی کورستان، مێژووی راستینه‌ی کوردیان، به‌ پێی ئامانج و سیاسه‌تی داگیرکه‌رانه‌یان شیواندوه‌ و، تیکیانداوه، له‌به‌ر ئه‌وه ئه‌رکی نووسه‌ر و پۆشنی‌رانی کورده، هه‌ول‌بده‌ن بۆ توێژینه‌وه و، نووسینه‌وه‌ی مێژووی گه‌له‌که‌یان به‌ هه‌موو ته‌وه‌ر و لایه‌نه‌کانیه‌وه، تا له‌ داها‌توودا ببه‌نه وانه‌ی نیو په‌رتۆکی قوتابخانه و خۆپه‌ندنگه‌کان، له‌ کوردستانیک ئازاد و سه‌ربه‌خۆدا.

سمکۆی شکاک کۆری حه‌مه ئا‌غای سه‌رۆکی عه‌شیره‌تی شکاک بوو. عه‌شیره‌تی شکاک له‌ دووتیره‌ی “عه‌بدووی” و “مه‌دووی” پێکهاتوون و، شوێنی نیشه‌جی‌بوونیان ده‌که‌وته به‌شی سه‌رووی گۆلی “ورعی” له‌روژه‌لاتی کوردستان. پاش مردنی حه‌مه ئا‌غا، بۆی گه‌وره‌ی سمکۆ به‌نیوی جه‌عفه‌ر ئا‌غا، ده‌بێته سه‌رۆکی هۆزی شکاک.

عه‌شیره‌تی شکاک له‌نیوچه‌که‌ی خۆیدا ملی بۆ هه‌یج هۆز و ده‌سه‌لاتیک دانه‌ده‌خست. ئه‌وه‌ش وای کردبوو عه‌شیره‌ته‌ کورده‌کان و، ته‌نانه‌ت و لاتانی ده‌وروپه‌ریش، به‌چاوێکی دیکه‌ لێپه‌روان. سا‌لی 1904ی زاینی، له‌سه‌ر داوای نیکۆلای دووهم -ئیمپراتۆری روه‌سیای تزاری، جه‌عفه‌ر ئا‌غا و عه‌بدولپه‌زاق به‌درخان و سه‌ی ته‌های شه‌مدینان سه‌ردانی روه‌سیایان کرد. سه‌ردانه‌که‌ی جه‌عفه‌ر ئا‌غا، حکومه‌تی قاجاره‌کانی ئێرانی خسته‌ ده‌لاه‌وکه و په‌ژاره‌وه. ئه‌وه‌ بوو، سا‌لی 1907ی زاینی، “نزامولسه‌لته‌نه” سه‌رۆکه‌زیرانی ئێران، به‌نیوی وتووێژ سه‌باره‌ت به‌ ئاسایش و هه‌می نیوچه‌که، جه‌عفه‌ر ئا‌غای بانگێشتی شاری ته‌وریز کرد، به‌لام کاتیک جه‌عفه‌ر ئا‌غا و چه‌کداره‌کانی ده‌گه‌نه‌ شوێنی دیاریکراو، له‌ هه‌موو لایه‌که‌وه ده‌درینه‌ به‌ر ده‌سپێژی گولله‌ و ده‌یانکوژن.

کوژرانی جه‌عفه‌ر ئا‌غا و پاسه‌وانه‌کانی به‌ نه‌خشه‌ و پیلانی کاربه‌ده‌ستانی ئێرانی، شوێشیک له‌ مێشکی سمکۆدا به‌رپا ده‌کات و، ئه‌و پیره‌ لای چه‌که‌ره‌ ده‌کات، که‌ نابێت، به‌واده و به‌لێنی داگیرکه‌ران باوه‌ر بکات، تاکه‌ رێگه‌یه‌ک له‌ به‌رده‌م کورده‌ هه‌بێت، ئه‌وه‌یه‌ خه‌بات بکات و تێبکۆشی بۆ رزگارکردنی کوردستان و، دامه‌زراندنی ده‌وله‌تی کوردی.

له‌ و کاته‌دا، روه‌داوێکی سه‌رنج‌راکێش روو ده‌دات که‌ ئه‌ویش له‌ داوخستنی زانا و نیشتمانپه‌روه‌ری کورد، عه‌بدولپه‌زاق به‌درخان ده‌بێت. له‌ لایه‌ن هه‌یژیک عوسمانیه‌وه. عه‌بدولپه‌زاق به‌درخان، به‌هۆی زه‌خت و گوشاری پێمی عوسمانی، له‌ ترکییا راده‌کات و، پاش ماوه‌یه‌ک له‌ شاری ته‌وریز -نیوه‌ندی ئازهربايجان ده‌گیرسێته‌وه. به‌درخان، له‌ ته‌وریز، دیسان ده‌سته‌ده‌کات به‌ چالاکی سیاسي و پۆشنی‌ری و، بلا‌وکردنه‌وه‌ی بیروباوه‌ری کوردایه‌تی. ده‌وله‌تی عوسمانی، له‌ سا‌لی 1912ی زاینی، هه‌یژیک شه‌هید شدن سمکۆی شکاک در شه‌ر اشویه‌چه‌کدار ده‌نیریت بۆ گرتنی به‌درخان و، هه‌نانه‌وه‌ی بۆ ترکیا. دیاره، ئه‌و پلانه‌ به‌ په‌زنامه‌ندی پێمی ئێران ئه‌نجامده‌دریت. چه‌کداره‌ ترکه‌کان ده‌گه‌نه‌ ته‌وریز و عه‌بدولپه‌زاق به‌درخان ده‌گرن و، کوت و زنجیری

ده‌که‌ن و، ڕێگه‌ی گه‌رانه‌وه ده‌گره‌به‌ر. کاتیک ده‌گه‌نه نیو خاکی رۆژه‌لانی کوردستان و، له‌نیوچه‌ی بنده‌سه‌لانی عه‌شیره‌تی شکاک نێزیک ده‌بنه‌وه، سمکۆ له‌ چۆنیتیی رووداوه‌که‌ی به‌درخان ئاگادار ده‌بێت. له‌گه‌ڵ ژماره‌یه‌ک چه‌کداری عه‌شیره‌ته‌که‌ی هه‌لده‌کوته‌سه‌ر هێزی ترک و، چه‌ندین که‌سیان لێده‌کوژن و، ئه‌وانی دیکه‌شیان چه‌ک ده‌که‌ن و، به‌درخانیش ڕزگار ده‌که‌ن. سمکۆ فه‌رمانی کوشتنی چه‌کداره‌ ترکه‌کان ده‌دات، به‌لام به‌درخان ڕێلێده‌گریت و، ده‌بێته‌ تکاکار و، ده‌لێت: ئه‌مانه سه‌ریازی ئاسایی و بێتاوانن. سمکۆ وازیان لێدێتی و، ڕێگه‌یان ده‌ده‌ن به‌ره‌و و‌لانی خۆیان بگه‌ڕێنه‌وه (1*).

له‌گه‌ڵ تیکشکانی سوپای عوسمانی، له‌ به‌رانه‌ر هێزی هاو‌به‌یمانان له‌ سالی 1918 ی زاینی، سمکۆ، بارودۆخه‌که‌ به‌ هه‌ل و ده‌رفه‌ت ده‌زانیت و، له‌ ماوه‌یه‌کی که‌مدا، سه‌رتاسه‌ری نیوچه‌کانی ده‌ورو‌به‌ری “ستانی ورعی” له‌هێزی عوسمانی و ئێران پاک ده‌کاته‌وه و، ده‌یخاته‌ ژێر فه‌رمانی خۆیه‌وه.

له‌ سه‌روبه‌ندی جه‌نگی جیهانی یه‌که‌م و، پاش ته‌واوبوونی جه‌نگیش، حکوومه‌تی بنه‌ماله‌ی قاجاری له‌ ئێران، له‌ هه‌موو روویه‌که‌وه لاواز بوو. له‌ کۆتایی سالانی 1914 تا 1921 ی زاینی، هه‌موو سوپای ئێران بریتیبوو له‌ 12000 (دوانزه‌ هه‌زار) ژاندارم و 7000 (حه‌وت هه‌زار) قه‌زاق. له‌شکری قه‌زاق له‌ژێر کۆنترۆڵ و فه‌رمانه‌یه‌تی ئه‌فسه‌رانی رووس دا بوون و، ده‌وله‌تی رووس جیره و خواره‌مه‌نی سوپای ئێرانی دا‌بین ده‌کرد. حکوومه‌تی ئێران، که‌ به‌ هاو‌به‌شی رووس و ئینگلیز ده‌چوو به‌رێوه، له‌ ئه‌نجامی پیلانیکی سی قوڵی و، به‌ مه‌به‌ستی پیشگرتن له‌ بلا‌بوونه‌وه‌ی ده‌سته‌لانی زیاتری سمکۆ، داو‌تکیان بۆ نایه‌وه و، بۆم‌بايه‌کیان له‌نیو نامه‌یه‌که‌دا ئارد بۆی. بووم‌باکه‌ ته‌قییه‌وه و یه‌کیک له‌ برا‌کانی سمکۆی به‌ر که‌وت و شه‌هید کرا، به‌لام سمکۆ خۆی له‌ پیلانه‌که‌ ڕزگاری بوو. برادر سمکۆی شکاک احمد اغای شکاک نیز در قلعه چاری با چند نفر از سوارانش می ماند.

هاوینی سالی 1919، سمکۆ هێرشێ ب‌رده‌ سه‌ر شاری “ورعی” و ڕزگاری کرد.

سالی 1921 هێزیکێ زۆر له‌ تارانه‌وه، به‌ مه‌به‌ستی پشتیوانیکردنی هێزه‌کانی ئێران له‌نیوچه‌که‌، گه‌یشته‌ شاری ته‌ورێز. هێشتا سوپای ئێران له‌ ته‌ورێزه‌وه به‌ره‌و کوردستان ڕێنه‌که‌وتبوون که‌ سمکۆ فه‌رمانی گرتنی شاری مه‌هابادی ده‌کرد. ڕۆژی 6 ی ئۆکتۆبه‌ری سالی 1921، هێزه‌کانی کورد شاری مه‌هابادیان گه‌مارۆدا. ئێران تیپیکێ 550 (پینسه‌ت و په‌نجا) که‌سی ژاندار و سه‌ربازیان له‌ مه‌هاباد مۆلدا‌بوو. پاش چه‌ند ڕۆژ گه‌مارۆدانی شار، له‌ ئه‌نجامی شه‌ویخوین و هێرشێ خێرای هێزه‌کانی سمکۆ، سه‌نگه‌ره‌کانی چه‌کدارانی ئێران، یه‌ک له‌ دواییه‌ک گیران و، توانای به‌رگریکردن‌یان نه‌ما. له‌ ئاکامدا سه‌ت و په‌نجا ئه‌فسه‌ر و سه‌ربازی ئێرانی کوژران و، چوارسه‌ت که‌سی دیکه‌شیان لێ به‌دیل گیرا.

دوا‌به‌ دوای داگیرکردنی مه‌هاباد له‌ لایه‌ن سمکۆوه، ئه‌فسه‌رێکی سویدی به‌نیوی “لاند بی‌رگ”، فه‌رمانه‌یه‌تی هێرشیکێ تازه‌ی پێسپێردا. له‌شکری لاند بی‌رگ، ملی ڕێگه‌ی گرتنه‌ به‌ر و، له‌نیوچه‌کانی ڕزگارکراوی کوردستان نێزیک بووه‌وه. سمکۆ، هێزیکێ 2000 که‌سی کۆکرده‌وه و، به‌رنامه‌ی تیکشکانی له‌شکری ئێران به‌ فه‌رمانه‌یه‌تی ئه‌فسه‌ری سویدی دا‌رشت. له‌ هێرشیکێ خێرا و له‌نه‌کاوی هێزی چه‌کداری کوردستاندا، به‌ سه‌تان چه‌کداری ئێرانی کوژران و، پاشماوه‌ی هێزه‌که‌شیان هه‌لاتن و له‌نیوچه‌که‌ دوور که‌وته‌نه‌وه. شایه‌نی باسه‌، له‌و شه‌رانه‌دا فه‌رمانه‌ی هێزی ئازهرییه‌کان، “سام خانی ئه‌میر ئه‌رشه‌د” بوو. ئه‌میر ئه‌رشه‌د برای “زه‌رغام”، فه‌رمانه‌ی سوپای ئازهرییه‌کان و، ئه‌و که‌سه‌ بوو که‌ له‌ شاری ته‌ورێز به‌ دا‌رشتنی پیلان، جه‌ع‌فه‌ر ئاغا، برا گه‌وره‌ی سمکۆی کوشتبوو. سام خانی ئه‌میر ئه‌رشه‌د، به‌ده‌ستی سمکۆ کوژرا و، به‌وجۆره‌ تۆله‌ی خۆی

له زهرغامی دوژمن به کورد و بکوژی براکهی، سهندهوه.

هیزه کانی ئێران له بهرانبه هیزه کانی سمکۆدا، پهتاپهیتا تووشی شکست دهبوون و، شار و نیوچهیه کی زیاتری کوردستان قلعه چارینازاد دهکرا و، ده کهوته ژێر دهسهلاتی سمکۆوه.

فهرمانده کانی ئێران، جارێکی دیکه، هیزوتوانای خۆیان تاقیکردهوه و هێرشیان هینایهوه. له دوو نه بهردی گهوره و خویناویدا که له "ئهزدیکان" و "قههته په" روویاندا، هیزه کانی ئێران تیکشکان و، به رهو شاری خۆی ههلاتن، بهلام هیزی کوردستان بهردهوامبوون له هێرشیان و، له سههرهتای دێسه مبهری سالی 1921ی زانی، سههرکه وتوانه چوونه نیو شاری "خۆی" و ئه و شاره ی کوردستانیش له هیزه کانی داگیرکهری ئێرانی پاک کرایهوه.

رێژ و خۆشهویستی خه لکی کورد بهرانبه به سمکۆ، به رادهیه کی زۆر په ره ی سه ند. تهواوی سهروک هۆز و عه شیره ته کانی کوردستان، به تایبه تی له رۆژه لاتی کوردستان، سهریان بۆ نهوی کرد و، سمکۆیان به سهروک و رێبهری خۆیان دهزانی. ههر له سنووری باکووری کوردستان -له ماکو و تاکوبانه و مهربوان، به درێژایی سه تان کیلۆمهتر، له ژێر دهستی هیزه کانی داگیرکهری ئێران پاک کرایهوه.

سمکۆ له گهرمه ی سههرکه وته کانیدا، نامهیه ک بۆ فهرمانده ی هیزه کانی ئێران له نازه ریا جان، به نیوی زه فه روله وله دهنووسیت و، تێیدا ده لیت:

"ئیه ببین، نه ته وه کانی بچوکی جیهان که ژماره یان له نه ته وه ی کورد زۆر که متره، چلۆن توانیان مافی خۆیان له ولاتانی گه وره ی وه ک ئه لمان بستین و، به سه ره به خۆی بگهن. ئه گهر نه ته وه ی کوردیش نه توانی مافی خۆی له ئێران بستین، مردنی له بندهستی و کۆیله تی پێ باشتره".

سمکۆ ههروه ها له وه رامی پرسیا ری "جه نه رال مسته فا پاشا"، نوینه ری مه لبه نده کوردیه یه کانی شاری ئهسته مو ل دا ده لیت:

"له بارودۆخی ئیسته دا، من رێبه ریتی بزووته وه که ده که م و، ریکخرا و و کۆرینکی سیاس ی تایبه تمان نییه. کاری گرن گ و سه ره کیمان رزگار کردنی کوردستانه. کاتیک به نازادی گه یشتین و، کوردستان رزگار بوو، گرن گ نییه چ که سیک ده بیته سهروکی کوردستان. من خۆم له وه باره وه، بیر سهروکایه تی و ده سه لاتخوایم نییه، سه باره ت به "ئالا" که پرسیا رتان کرد، به باوه ری من، کاتیک کوردستان رزگار بوو ده تانین ئه و کات بیر له ئالایه کیش بکهینه وه که ره مزی ولاته که مان بیت...".

سمکۆ هاتبووه سه ره ئه و باوه ره وه که، بۆ سه رخستنی ئامانجه کانی، پێویستی به پشتیوانی ولاتانی گه وره ی دنیا و، چه کوچۆلی جه نگه ی هه یه. ئه وه بوو له مانگی گولانی سالی 1919ی زانی، سه ی ته ها راوێژکاری سمکۆ، به ره و به غدا ده که وێته یی، تا له گه ل کاربه دهستی ئینگیز له ئیراق به نیوی "ویلسن" گوتویژ بکات و، پرس ی سه ره به خۆی کوردستان و، پرۆژه ی دامه زراندنی ده ولته ی کوردی له گه لدا باس بکات.

ویلسۆن دژایه تی بۆچوونه که ی سه ی ته ها له مه ر دامه زراندنی ده ولته ی کوردی ده کات، به لام سمکۆ هه ر به رده وام ده بیت. له simkoy6 په یوه ندیگرتی به ئینگیزی به کانه وه و، له مانگی خه رمانانی سالی 1921، له شارۆچکه ی "شنۆ" ی رۆژه لاتی کوردستان، له گه ل کاربه دهستی دیکه ی ئینگیزی به نیوی "کاکس"،

دیداریک رێکدهخا. سمکۆ لهو چاوپێکهوتنهیدا، دیسان داوا له دهولهتی بریتانیا دهکات، تا پشتگیری کورد بکات بۆ دامهزراندنی دهولهتێکی کوردی. ماوهیهک دوای ئهو دیداره، کهسێک بهنیوی بابهر کرناغای پشتدهری دهبیته خانهخوێ و میواندار و، هاوکات، بهشداری وتووێژێکی بهردهوام لهنیوان سمکۆ و ئینگلیزهکاندا، که سێ مانگی دهخایه نیت. بهلام وهک دواتر ئاشکرا بوو، ئینگلیزهکان چاویان له ساویلهکی و گوێرایهتی خان و شیخ و، خێروێری ولاتانی ئێران و عهرهب بریوو و، کوردیان له دهروهی بازنهی ئامانج و نهخشهی ئابووری و پامیریان دانابوو لهنیوچه که، له بهر ئهوه ههموو ههولێکی سمکۆ له گهڵ ئینگلیزهکان بۆ ئاکام مایهوه. سمکۆ بۆ دواجار بهرێگهی “مستهفا پاشا” و له گهڵ ئینگلیزهکان په یوهندی دهگریته و، نامهیهک دهنووسیت بۆیان. سمکۆ له نامه کهیدا دهلیته:

“ئه من و سهی تهها، بهلێنتان پێدهدهین، ئه گهر دهولهتی بهریتانیا چهک و چۆل و تهقه مه نیمان پێدات، پشتوانیمان بکات و، مهرجه کانی ئیمه بۆ دامهزراندنی دهولهتی کوردی په سه ند بکات، ئیمه ترکه ره گه زه رسته کان له شاره کان و مه لبه نده کانی وان و ئه رزرو و سیواس و هه کاری و بتلیس پاک ده کهینه وه. ههروهها له رواندز رایانده مائین و له نیویان ده بهین... ئیمه ده توانین شاری ئانکاراش داگیر بکهین! ئه گهر بهریتانیا رێگه مان بدات، له ماوهیهکی کورتدا شاری “سنه” ش داگیر ده کهین و، ئێرانییهکان له وی راده مائین.”

بهلام دهولهتی ئینگلیز، وهک پێشتر ئاماژه کردبوو، نایه ویت هیچ گۆرانیکی له ستراتیژ و نهخشهی داگیرکه رانهی خوێ له نیوچه کهدا ئه نجام بدات و، هه ر بهردهوام ده بێت. له سیاسهتی پشتگوێخستن و نکوولیکردنی کورد.

له وهزی به هاری سالی 1922 دا، سمکۆ هه وئیدا له یه کێتی سوڤیت به سه روکایه تی لێنن نزیکی بێته وه و، نوینه رێکی نارد بۆ لای روهسه کان، بهلام دهولهتی نوێی روهسیا، به یێ رێککه وتنه نامه ی 26 ی فوریه ی سالی 1922، په یوهندی خوێ له گه ل ئێران ئاسایی کردبووه وه و، وازی له پشتیوانیکردنی شورشیگێرانی باکووری ئێران به سه روکایه تی “میرزا کوچک خان” هینابوو. ئیدی نه یده و یست نیوانی خوێ له گه ل دهولهتی ئێران تیکدات. به وجۆره، لێنن و دهوله ته که ی، به کرده وه پشتیان له پرنسیپه کانی مارکسیزم کرد، که پشتیوانیکردنی گهلانی بنده ست، له خاله کانی بنگه هینی رێبازه که یه تی.

مانگی گهلانی سالی 1922، حکومهتی ئێران، جاریکی دیکه به هیژکی زۆره وه، به فرمانده یه تی “ژنه رال شه یبانی” رووی له کوردستان کرد. له نیو سوپاکه ی ئێراندا، که سێک به نیوی “خالو قوربان”، فرمانده ی هیژی عه شایری به کرێگه ی حکومه تی پێسیژدرا. خالو قوربان به بنه چه کوردی کرماشان بوو. له سه رده می راپه رینه که ی “میرزا کوچک خان” (میرزا بچکۆل خان) که له باکووری ئێران، له دژی حکومه ت و بنهرکردنی ده سه لاتی ئینگلیزه کان له ئێران به رپا کرابوو، له گه ل کۆمه لیک چه کداری عه شیرته که ی، چوون بۆ یارمه تی و پشتیوانیکردنی راپه رینه که ی باکووری ئێران. له وی خوێ و چه کداری گه لیک نه به ردی قاره مانانه ئه نجام ده دن و له ماوه یه کی که مدا نیوانگی ئازایه تی خالو قوربان له هه موو لایه کدا بلاو ده بیته وه. خالو قوربان، دوا ی پشت له بچکۆل خان ده کات و، له گه ل رێمی قاجاری ئێرانییدا ریده که ویت. ئێران و ئینگلیزه یه کانیش به هه لی ده زانن و، پلانی شه ری کورد له گه ل کورد داده رێژن. “خالو قوربان” ی کۆنه شورشیگێر، جلوه به رگی جاشایه تی له به ر ده کات و، به ره و کوردستان ریده که ویت.

خالو قوربان به هیژکی 600 که سی ته یار و پۆشته وه ده گاته شاری میاندو و ناو. له کاتی دیاریکراودا، هیژه کانی ئێران له چه ندين قۆله وه به ره و نیوچه کانی بنده سته لاتی سمکۆ پێشه و ی ده که ن و، به شیکیان به ره و بۆکان و

مه هاباد ده که و نه ری. هیزه کانی کوردستانیش له چه نندین قۆله وه هیزش ده که نه سه ریان و، له هه موو به ره کانی جه نگدا تیکیان ده شکین. له ئاکامدا به سه تان سه ریا و ژاندار و جاش و ئه فسه ری سوپای ئێران ده کوژرین و، ژماره یه کی زۆریش به دیل ده گیرین. لاشه ی خاڵۆ قوربانی خاین به کورد، له نیو لاشه ی کوژراوه کاندای به جیده میخی. هیزه کانی سمکۆ، له درێژه ی هیزشه که یاندا شاری میان دوو ئاو، نیوه ندی فه رمانده یه تی سوپای ئێران که مارۆ ده ده ن و، ئازایانه و دلێرانه، له ماوه یه کی کورتدا شاره که داگیر ده که ن و، پاش کوشتن و پاوه دوو نانی هیزه کانی ئێران، چه کوچۆل و که لوبه لیکێ زۆر ده که وێته ده ستیان.

کاتی که سمکۆ، له په یوه ندییه کانی له گه ل ئینگلیز و، ولاتی ئه وروپای ناھومید ده بی. بیر له وه ده کاته وه، له ناکوکی نیوان ترک و ئینگلیزه کان که لکوهریگری و، داوای چه ک و چۆل و پیداو یستی جه نگی بکات لیان. به مه به سه ته، له گه ل والی پیشووی شاری مووسل، به نیوی “حه یدر به گ” ی ترک، له شه مدینان دیدار ده کات. ترکه کان به و ته و سه رزاره کی به لینی پیده ده ن که هه موو جوړه یارمه تییه کی پیده که ن. سمکۆ به واده و به لینی ترکان باوه ده کات و، زۆر گه شبین ده بی. ئه و دیداره، ئینگلیزه کان ده خاته په ژاره وه و، له مانگی خه رمانانی 1922، هیزیکێ ئاماده ی په روه ده کراو، له تارانه وه به فه رمانده یه تی “ژنه رال جه انبانی”، هه روه ها له شکرێک له ئازهریه کان ئاماده ده کری. جگه له وه ژماره یه کی زۆر له ئه رمه نییه کانی ئێران، خولی راهیتیانی سه ربازی ته واو ده که ن و، خۆبه خشانه تیپیکێ سه ربازی پیکده هین. کابریه کی ئه رمه نی به نیوی “زرایوف”، ده بیته فه رمانده ی تیپ ئه رمه نییه کان که له سوپای پیشووی رووسیای تزاریدا، ئه فسه ر بووه. ئه و جا نه خشه ی هیزش بو سه ر داگیرکردنه وه ی کوردستانی ئازاد و، له نیوبردی هیزی چه کداری کورد، داده ریژن.

سوپای ئێران به ره و شاره کانی سه لماس و ورعی ده که وێته ری. هیزه کانی کوردستان سی هیزش گه و ره ده که نه سه ریان و زه ره و زینیکێ زۆر به دوژمن ده گه یه نن، به لام وه ک جاره کانی پیشوو ناتوان هیزی دوژمن بشکین. بو جاری چواره م، هیزش ده به نه وه سه ریان و، ئه و جاره یان ده بیته “شه ری مان و نه مان”. له زۆرجیگه دا به ره ورووی یه کدی ده به نه وه و لیان ده بیته شه ری ده ست و یه خه و، به خه نجه ر و شمشیر، په لاماری یه کدی ده ده ن. له ئاکامدا به هۆی توپبارانی خه سی توپخانه ی ئینگلیزه کان و، زۆربوونی ژماره ی چه کدار و چه ک و فیشه کی دوژمنه وه، له شکرێ کورد ده شک و، به ناچاری پاشه کسه ده کات. سوپای دوژمن، پاش چه ند پۆش، شاری “ورعی” داگیر ده کاته وه. شایه نی باسه، شاری ورعی ماوه ی چوار سال له ژێر ده سه لاتی کورددا بوو. له ماوه ی ئه و چوار ساله دا که ورعی به ده ست کورده وه بوو، رۆژنامه یه کی کوردی به نیوی “رۆژی کورد و شه وی عه جه م”، بڵاوه کرایه وه که سه رنووسه ره که ی نیوی محه ممه دی تورجانیزاده بوو (2*).

هیزه کانی ئێران، پاش داگیرکردنه وه ی ورعی، درێژه یان به هیزشه کانیا دا و، هه موو نیوچه کانی کوردستانی ئازادیان داگیر کورده وه و، ده ستیان کرد به گرتن و کوشتن و له سیداره دانی پۆله کانی کورد و، سووکایه تیکردن به خه لکی ره شوووتی کورده واری.

سه روکی کورد، سمکۆی شکاک، که نه یه توانی له به رانه ر گه له کۆمه ی رووسی و ئه رمه نی و ئازهری و ئینگلیزی و سوپای ئێرانی داگیرکەر و، سیاسه تی پر له درۆ و فیلبازانه ی ترکان، سه رکه وتن به ده ست بێنیت، به ره و باشووری کوردستان پۆی و، سالی 1923 پینایه شاری سلیمانیه وه.

له و کاته دا، شای کوردستان، شیخ مه حموودی نه مر، له باشووری ولاته که مان، حکومه تی سه ربه خۆی کوردستانی دامه زرانده بوو. شیخ مه حموود، به وێنه ی سه روکی کوردستان، پیشوازی له سمکۆ کرد. له لایه ن حکومه تی کوردستانه وه، پشووی ره سمی راگه یه نرا و، به موزیک و ریزی سه ربازی و ته قاندنی 7 گولله توپ و،

چه پله پێزان و هوتافکێشانی تیکرای دانیشتووانی سلیمانی و، گونده کانی دهووبه‌ری، ئه‌وه‌په‌ری رێز له سمکۆ - قاره‌مانی کورد گیرا. باشووری کوردستان به‌و پێشوازییه‌ گه‌رمه‌ی، سوپاس و ئه‌مه‌گ و خۆشه‌ویستی خۆیان به‌رانبه‌ر سمکۆ - خه‌باتکاری ماندووینه‌ناسی رێگه‌ی سه‌رفرازی کوردستان ده‌ربه‌ری.

سمکۆ، ماوه‌ی مانگ و نیوێک له سلیمانی مایه‌وه و، میوانی شای کوردستان بوو. پاشان به‌ره‌و باکووری کوردستان رۆیشت. سالی 1924، به‌مه‌به‌ستی هه‌لگیرسانه‌وه‌ی راپه‌رینه‌یی نوێ، به‌ره‌و رۆژه‌ه‌لاتی کوردستان گه‌راپه‌وه و، ژماره‌یه‌ک پێشمه‌رگه‌ی له‌خۆی کۆکرده‌وه و، “ده‌شتی سه‌لماس” ی داگیر کرد و، گه‌مارۆی شاری سه‌لماسی دا، به‌لام له به‌رانبه‌ر هێزه‌کانی ئاماده و پرچه‌کی دوژمندا شکستی خوارد و، به‌ره‌و باکووری کوردستان پاشه‌کشه‌ی کرد.

له‌وکاته‌دا، رژیمی ئه‌تاترکی خۆپه‌رێژ و دوژمن به‌ کورد، به‌هه‌ولی دیپلۆماسی و، پشتیوانی سیاسی یه‌کیتی سۆفی، توانیبوو یه‌یمانی “سیفه‌ر” هه‌له‌وه‌شینه‌یه‌وه و، کورد له‌گه‌یشتن به‌ ئامانجه‌کانی سیاسی و نه‌ته‌وه‌یی خۆی دوور بخاته‌وه و، ده‌سه‌لاتی خۆی به‌سه‌ر سنووری ترکیای نوێ، که به‌شێکی گه‌وره‌ی خاکی کوردستانی له‌خۆگرته‌بوو، دابه‌شپه‌نیت و، په‌یوه‌ندێتی نیوچه‌یی و جیهانی خۆی له‌گه‌ل ده‌وله‌تان ئاسایی ئاسایی بکاته‌وه. دوبه‌ دوای ئه‌وه، له‌گه‌ل رژیمه‌کانی داگیرکه‌ری به‌شه‌کانی دیکه‌ی کوردستان، پێکه‌وه رێککه‌وتن بۆ بنه‌رکردنی هه‌ر بزاڤێکی نوێی گه‌لی کورد. ئه‌وه‌ بوو له‌گه‌ل په‌رینه‌وه‌ی سمکۆ و هاوڕێکانی بۆ نێو خاکی کوردستانی بنده‌ستی ترکیا، له‌ لایه‌ن سوپای ترکه‌وه‌ گه‌مارۆ دران و، پاش خاflاندنیان به‌نیوی ئه‌وه‌وه‌ گوايه‌ گوتوپێژیان له‌گه‌ل ده‌که‌ن، چه‌کیان کردن و، داوایان له‌ سمکۆ کرد خاکی ترکیا جێپه‌یلت!..

سالانی 1926 تا 1929، رژیمه‌کانی داگیرکه‌ری کوردستان، به‌پاڵپشتی و یارمه‌تیدانی ده‌وله‌ته‌کانی گه‌وره‌ی کۆلۆنیالیستی و ئیمپریالیستی، له‌ رووی سیاسی و دیپلۆماسیه‌وه‌ جێکه‌وتن و، له‌ رووی سه‌ربازی و، چه‌کوچۆلی جه‌نگیشه‌وه‌ به‌هێزتر بوون و، ده‌سته‌لاتی ره‌شی خۆیان به‌سه‌ر کوردستان و سنووره‌کانی ده‌ستکردیاندا پته‌وتر کرد. داسه‌پاندنی شه‌وه‌زه‌نگ و ترس و سام و دیکتاتۆری، بوون به‌ سیاسه‌تی داگیرکه‌ران له‌ کوردستان. له‌و بارودۆخه‌ دژوار و سامناکه‌دا، سمکۆی شکاک، له‌گه‌ل ژماره‌یه‌کی که‌م له‌ پێشمه‌رگه‌ و هاوڕێکانی، له‌ کاتیکدا ته‌نیا ده‌ -دوانزه‌ که‌س له‌گه‌لی مابوون، ناهومید و بێهیا به‌ ژیان و چاره‌نووسی خۆی و گه‌له‌که‌ی، به‌نیو دۆل و ئه‌شکه‌وت و هه‌رد و شاخه‌کانی نیوان سێ سنووری ده‌ستکردی داگیرکه‌رانی کوردستان، ده‌سووراپه‌وه.

سالی 1930، رژیمی ئێران په‌یوه‌ندی له‌گه‌ل گرت و، داوای لێکرد، خۆییدا ته‌به‌ده‌سته‌وه و، گوايه‌ به‌ر لێبواردنی شای خاوه‌ن شکۆی ئێران! ده‌که‌وی. سمکۆ گه‌راپه‌وه، به‌لام ره‌زاشای دیکتاتۆر، که‌ درۆ و فیل و پیلان له‌ باوباپیرانییه‌وه‌ به‌میرات ماوه‌ته‌وه‌ بۆی، پێشتر بریاری له‌نیوێردنی دا‌بوو. به‌هه‌جۆره‌، سمکۆ، قاره‌مانی رێگه‌ی ئازادی و سه‌ربه‌خۆی کوردستان، له‌ سالی 1930 ی زاینی، له‌ شاری شنۆ به‌ده‌ستی به‌کرێگیراوانی ئێران، شه‌هید کرا.

ره‌نگه‌ هیچ سه‌ره‌کرده‌یه‌کی کورد، هه‌نده‌ی سمکۆی شکاک، نه‌که‌وتبێته‌ به‌ر رق و کینه‌ی دوژمنان و داگیرکه‌رانی کوردستانه‌وه. له‌نووسراوه‌کانی هه‌موویاندا، گه‌لێک وشه‌ی دزیو و نامرۆفانه‌یان له‌ دژی به‌کار هه‌یناوه و، به‌ چه‌ته و بکوژ و خۆپه‌رێژ و درنده‌ نیویان بردووه. هۆی ئه‌وه‌ش رۆن و ئاشکرايه. سمکۆ، شکستی سه‌ربازی زۆر گه‌وره‌ی به‌ ده‌یان ژنه‌رالی ئێرانی و ئه‌وروپایی هه‌ینا، به‌چه‌شنی که‌ به‌په‌له‌پرووزه و سه‌رشۆرییه‌وه‌ له‌به‌ری هه‌لده‌هاتن، یان لاشه‌یان له‌ گۆره‌پانی جه‌نگدا به‌جێده‌مان. ئه‌و ئه‌فسه‌رانه‌ی که‌ له‌ خۆیندنگه‌ و زانستگه‌ی

سهریازی مۆدێرنی ئەو سهردهمه دا پێگه یشتبوون، به ک به یه کیان له به رانه بر ئازایه تی هیزی کورد و، شاره زای جهنگی و دلیری سمکۆی سهرکرده دا به چۆکدا دههاتن. ههروه ها سمکۆ، پێیازیکی رۆشنی له بهردهم خهباته کهیدا گرتبووه بهر و، ههولێ دامه زانندی دهوله تی کوردی ده دا و، خوێنی رۆله ی کوردی به فیرۆ نه ده دا بۆ پاراستنی سنووری نگریسی داگیرکه ران و، پاراستنی بهرژه وهندی خۆی و بنه ماله که ی و، وه رگرتنی پله وه پایه ی سیاسیی، که داگیرکه ران بیه خشن پێی. ئاوات و ئامانجی سمکۆ، رزگارکردنی کورد بوو له کۆیله تی و بندهستی و، دامه زانندی کیانیکی کوردیله سهرتاسه ری خاکی نیشتمان ه که ی، ئەوهش له لایه ک مایه ی دلخۆشی و پشتیوانی گه لی کورد بوو له سمکۆ، له لایه کی دیکه وه، ترس و په ژاره ی خستبووه دلی هه موو داگیرکه ران و، هه موو دهوله ته کانی گه وه ری ئەو سهرده مه - وه ک رپووس و به ریتانیا، که له ئێران و له نیوچه که، شوێن بهرژه وهندی و سیاسه تی داگیرکه رانه ی خۆیان که وتبوون.

سمکۆی شکاک، وه ک هه ر سهرکرده یه کی کلاسیکی کورد، بێگومان دوور له هه له و که موکورتی نه بووه. تایبه تمه ندییه کانی سهرکرده ی کلاسیک بریتین بوون له وه که، ئامانجیان رزگارکردنی نه ته وه که یان بوو له بندهستی. به دلێکی پاگز و ته ژێ له ههستی نیشتمان په روه ییه وه، بۆ سهر به خۆی و رزگاری کوردستان خهباتیان ده کرد. زیاتر خۆیان له رۆل و نه خشی پێشه وای ئایینی، یان کۆمه لایه تیدا ده دیت، وه ک باوکیکی رۆحی و ریش سپی و، ده مپراسی گه له که یان. هه یچ هه لاواردن و جیاوازییه کیان له نیوان تاک و ئەندامه کانی کۆمه لگه که یاندا نه ده کرد. گوێیان به جیاوازی ئایینی و، بیروباوه ر و، زاراوه ی جیاواز نه ده دا. به کورتی، به یه ک چاو، سه یری گه له که یان ده کرد. باوه ریان به سازکردنی حیزب و ده ستوور و پێره ی حیزبی و، کاری رێکخراوه یی و راوێژ و کۆبوونه وه و لێکدانه وه ی رپووداوه کان و، دانیشن له گه ل لێژنه و کۆمیته ی سه روکایه تی و، ده نگدان بۆ بیرواوه رگرتن نه بوو.... زۆربه ی زۆری ئەو ئاکار و تایبه تمه ندیانه له ژیان و هه لسه که وتی هه موو سهرکرده کانی کلاسیکی کورد - له شێخ عوبه یدو ئلای شه مزینی یه وه بێگه هه تا مه لا مسته فا بارزانی، که دوا یین سهرکرده ی کلاسیکی کورد بوو، زه ق و دیاربوون.

له بهر ئەو هۆیانه، وه ک ئاماژه مان کردی، سمکۆی شکاکیش، له هه له و که موکورتی بێوه ری نه بووه، به لام، ئیمه با بێین، کوردستانی نه وه ت تا سه ت سال و، پێشتریش به یئینه پێش چاوی خۆمان، که دوا که وتوو یی و نه خوێنده واری و فه ره ههنگی کۆنه په رستانه و بیری عه شیره تی و خێله کی، به سه ر کوردستان و سه رتایێ نیوچه که دا زال بوو، له کات و سهرده میکی ئاوا دا، سهرکرده یه کی وه ک سمکۆ هه لبه که ویت له کوردستان، که چوارچێوه ی روانینی، له سنووری عه شیره ت و خێله که ی خۆی بترازی و، بیره رزگارکردنی نیشتمان ه که ی و، دامه زانندی دهوله تی کوردی بکاته وه. بۆ جیه جێکردنیشی په نا بۆ سه روک و نوێنه ری ولاتانی گه وه ری سهرده م ببات و، لێیان بهارپێته وه و، داوای پشتگیریان لێبکات. به کرده وهش هیزی رزگاریخوازی کوردستان پێکبێنیت، به نیازی رمالینی هیزی داگیرکه ر له کوردستان و، هه موو ژیا نی خۆی له و پێنا وه دا به خت بکات، ئەو جا، به راوردی بکه یین له گه ل بارودۆخی سیاسیی ئەو رۆی جیهان و رۆژه لاتی نافین و کوردستان، ئاکار و هه لسه که وت و روانگه ی ئەم سهرکرده یی ئەو رۆکه ی گۆرپانی سیاسیی کوردستان لێکبه یینه وه، که هه موو ئامانج و بیروباوه رپکیان، بووه ته خۆده وه له مه ندرکردن و، هه ول و هه لپه ی ده سه لاتی زیاتر، بۆخۆیان و حیزب و بنه ماله که یان و، به فیرۆدانی بهرژه وهندی نه ته وه که یان و، فیرودانی کورد به درۆشم و قسه ی برقه دار و، هه ولدان بۆ په ته وکردنی ده سه لات و سنووری دهوله ته کانی داگیرکه ری کوردستان، ئەو کات، ئاست و راده ی دلسۆزی و بیروباوه ری بهرز و، گه وه ری سمکۆ، له لامان، زیاتر ئاشکرا ده بێت.

به ئی، سمکۆ هه موو ژیا نی له پێناو سه ره به رزی و سه ره به خۆی ولاته کهیدا به خت کرد. له و رێگه یه شدا، دوو بهر و ژنه که ی شه هیدکران و، کوره که شی به دیلی که وته دهستی دوژمنه وه. سه ره نجام، خوێنی پاکی خۆشی

پیشکەش بە گەل و خاکی پیرۆزی کوردستان کرد.

هه‌زاران س‌لاو له‌ گیانی پاکی سمکۆی شکاک و هه‌موو شه‌هیدانی ڕیگه‌ی پیرۆزی ئازادی و سه‌ربه‌خۆیی کوردستان!

(1*) - له‌ په‌رتۆکی "ب‌عه‌ ض‌وء" (پارچه‌یه‌ک ڕۆناهی) وه‌رگیراوه‌. ئه‌م په‌رتۆکه‌، دوکتۆر جه‌لیلی جه‌لیل له‌ ئه‌رشیفی سه‌رده‌می دوه‌له‌تی ڕووسیای قه‌یسه‌ری ده‌ره‌یناوه‌ و، له‌ ڕووسییه‌وه‌ کردووێه‌ به‌ کوردی. هه‌یدەر عومه‌ر و، عه‌لی جه‌عفهر کردووێانه‌ به‌ عه‌ره‌بی.

(2*) - مامۆستا مه‌لا محه‌مه‌دی تورجانی سه‌رنووسه‌ری ڕۆژنامه‌ی "ڕۆژی کورد و، شه‌وی عه‌جه‌م"، پاش تیکشک‌انی شۆڕشی ڕزگاریخوازانه‌ی سمکۆ، به‌ره‌و ئیراق ڕۆی و، له‌ شاری به‌غدا گیرسایه‌وه‌ و. له‌وی به‌ نیوی "مه‌لا محه‌مه‌دی ق‌زنجی" ده‌ناسرا.

سه‌رچاوه‌:

1- "ب‌زووتنه‌وه‌ی نه‌ته‌وه‌ی کورد" نووسینی: "کریس کۆچرا". (ئیه‌راهییم یۆنسی) له‌ فه‌ره‌نسییه‌وه‌ کردووێه‌ به‌ فارسی.

2- "م‌یژوووی 18 س‌اله‌ی ئازه‌ربایجان" نووسینی: ئه‌حمه‌د که‌سه‌ره‌وی.

له‌نیوان تانه‌ و توانجی خوێنده‌واری خۆی و،

رق و ب‌یژاری داگیرکه‌رانی کوردستان! [1]

تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی باب‌ه‌ت

پۆلێنی ناوه‌ڕۆک: ژياننامه | م‌یژوو | جۆری دۆکومێنت: زمانی یه‌که‌م | جۆری وه‌شان: دیجیتاڵ | زمان -

شیوه‌زار: کرمانجی ناوه‌راست | ولات: ڕۆژه‌لاتی کوردستان |

پۆژی ده‌رچوون: 2016-05-13

باب‌ه‌ته‌ به‌یوه‌ستکراوه‌کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی باب‌ه‌ت
	کوردی ناوه‌راست	ڕیکه‌وت و ڕووداو (ک‌رۆنۆلۆژیا)	2016-05-13
	کوردی ناوه‌راست	کورت‌ه‌باس	به‌یوه‌ندی سیاس‌ی سمکۆ له‌ گ‌ه‌ل ئینگلیزه‌کان له‌ ئاوێنه‌ی به‌لگه‌نامه‌کانی وه‌زاره‌تی کاروباری ده‌ره‌وه‌ی به‌ریتانیادا

	کوردی ناوه‌راست	به‌لگه‌نامه‌کان	تێلێگرامی وه‌زیری ده‌ره‌وه‌ی حکوومه‌ت بۆ بآلیۆزی فارس له ئه‌سته‌مبول
	کوردی ناوه‌راست	هۆنراوه	جاریکی تر سمکۆ ناچێته‌وه سه‌ر خوانی مردن
	کوردی ناوه‌راست	کورت‌ه‌باس	جوولانه‌وه سیاسی و سه‌ربازیه‌کانی سمکۆی شکاک
	کوردی ناوه‌راست	کورت‌ه‌باس	سمکۆی شکاک؛ داخوازی سه‌ربه‌خۆی و په‌تکردنه‌وه‌ی کارگێڕی ناوچه‌ی به‌شی 1
	کوردی ناوه‌راست	کورت‌ه‌باس	سمکۆی مه‌زن "من کوردم و ژيانم له پیناوی رژگاری و به‌خته‌وه‌ری گه‌له‌که‌م به‌خت کردووه و به‌ختی ده‌که‌م"
	هه‌ورامی	کورت‌ه‌باس	سمکۆ شکاک نه‌خشه‌که‌شو کۆششی نه‌ته‌وه‌ی کوردی جه سه‌ره‌تاو سه‌ده‌ی ویسه‌مینه
	کوردی ناوه‌راست	کورت‌ه‌باس	شۆرش و پێویستی هه‌نگاونان بۆ پێشخستی کولتوور
	کوردی ناوه‌راست	وێنه و پیناس	هونه‌رمه‌ندی نه‌ته‌وه‌ی شۆرش ئاهی خه‌ریکی دارپشتی په‌یکه‌ری رێبه‌ری نه‌ته‌وه‌ی سمکۆی شکاکه
	کوردی ناوه‌راست	کورت‌ه‌باس	هه‌وله‌کانی سمکۆی شکاک بۆ به‌ره‌وپێش بردنی بواری خوێندن و رۆژنامه‌گه‌ری
	کوردی ناوه‌راست	کورت‌ه‌باس	ویناکردنی کورد له میژوونووسی فارسیدا، نمونه‌ی سمکۆ
	کوردی ناوه‌راست	کورت‌ه‌باس	یه‌که‌م رۆژنامه‌ی کوردی له ئێران

سه‌رچاوه‌کان

[1] مآله‌پ | کوردی ناوه‌راست | مآله‌پ 13-05-2016 historyofkurd.com

کاتی تۆمارکردن: 2025-08-27

ناوی تۆمارکار: هه‌ژار کامه‌لا

پۆل: شههیدان

بابهت: 33

سمکۆی شکاک

[20081108153101130=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20081108153101130)

ئیسماعیل ئاغای شکاک، که به (سمکۆ) ناسراوه، ناوی ئیسماعیلی کۆری محهمهد پاشای کۆری عهلی خانی کۆری ئیسماعیل ئاغای شکاکه و بنه ماله که یان له دێرزهمانه وه گه وره و ده سه لاتداری خێلی شکاک بوون. سمکۆ سالی (1875 ز.) له دایک بووه و پاش مردنی باوکی و جه عفهر ئاغای برای، سه رکردایه تی خێله که ی خۆی گرتۆته ده ست و له دوا ی جه نگی یه که می جیهانییه وه ها تۆته کۆری خه بات و کوردایه تییه وه. هه رچه نده له سالانی جه نگی یه که می جیهانیدا سمکۆ له هیج چالاکییه کی سیاسیدا به شداری نه کردبوو، به لام هیزه کانی رووسیا گرتیان و دووریان خسته وه بۆ (تفلیس) و دواتر ئازادیان کرد به و مه رجه ی له شاری (خۆی) دابنیشی و هیج هه لۆیستیک دژی رووسه کان نه نوینیت.

که جه نگی یه که م کۆتایی هات، سمایل خانی شکاک وه ک سه رکرده یه کی پامیاری ناوی ده رکرد و له پێناو دامه زراندنی ئیداره یه کی کوردیدا سالی (1919 ز.) شوێشی به رپا کرد و گه لی ناوچه ی گرنگی خسته ژێر کۆنترۆلی خۆیه وه، سالی (1921 ز.) له ئه نجامی له شکرکیشیه کی گه وره ی هیزه کانی حکومه تی ئێراندا سمکۆ ناچار بوو، پاشه کشی بکات و په نابه رێته بهر تورکیا. سالی (1924 ز.) به بریارێکی لێبوردن گه رایه وه ئێران و سالی (1926 ز.)

جاریکی تر شوږشی بهرپاکړدهوه، به لّام ئه مجاره شیان شوږشه که ی ټیکشکا، ماوهیه که له تورکیدادا به ده سبه سهری مایه وه. پاش نازاد کردنی گه رایه وه ئیران و له ږیکه وتی (22-12-1930 ز.) به پیلان یکی کار به ده ستانی ئیران له شاری شنو شه هید کړا، به مهش شوږشه که ی شکاک کوټای هات که یانزه سال دريژه ی کښا. [1]

تایبه تمه ندیه کانی بابہ ت

جوړی کهس: سەرۆک هۆز | کهسایهتی | زمان - شیوه‌زار: کرمانجی سه‌روو | شار و شاروچکه کان (شه‌هیدبوون): شنۆ | شار و شاروچکه کان (له‌دایکبوون): ورعی | نه‌ته‌وه: کورد | هۆز: شکاک | هۆکاری گیان له‌ده‌ستدان: پیلانگێری | ولات (شه‌هیدبوون): رۆژه‌ه‌لاتی کوردستان | ولات (له‌دایکبوون): رۆژه‌ه‌لاتی کوردستان | ره‌گه‌زی کهس: نێر |

رۆژی له دایکبوون: ~~00-00~~-1875

رۆژی کۆچی دواپی: 1930-12-22

فایلی په یوه نندیداریدار:

بابهته بهیوهستکراوهکان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه‌پاست	رێکهوت و رووداو (کڕۆنۆلۆژیا)	1875-01-01
	کوردی ناوه‌پاست	رێکهوت و رووداو (کڕۆنۆلۆژیا)	1930-12-22
	Kurmancî	کورتەباس	Serpêhatîya rêberê evsaneyî Simkoyê Şikak

	عربي	وینه و پیناس	إستقبال سمکواغا شکاکي في مدينة السلیمانية 1923
	کوردی ناوه پاست	ژیاننامه	ئیسماعیل ئاغای سمایی شیخ عوسمان ئەفهندی
	کوردی ناوه پاست	کورتەباس	ئەو شۆرشگیرە کورد-لەمنیشەووە چەند تێبینی یەک لە سەر (سمکۆ)
	کوردی ناوه پاست	کورتەباس	بارودۆخی ئێران و شۆرشى سمکۆى شکاک
	کوردی ناوه پاست	کورتەباس	بۆ سمکۆى شکاک، مارشیمۆنى کوشت؟
	کوردی ناوه پاست	کورتەباس	بۆچی ئاشووریەکان رقیان لە سمکۆى شکاکه؟!؟
	کوردی ناوه پاست	کورتەباس	بەسەرھاتی رێبەری ئەفسانەیی سمکۆى شکاک
	فارسی	وینه و پیناس	پسران سمکو شکاک
	کوردی ناوه پاست	کورتەباس	پەيوەندی سیاسى سمکۆ لە گەل ئینگلیزه کان لە ئاوینەى بەلگەنامەکانى وهزارەتى کاروبارى دەرەوہى بەریتانیادا
	کوردی ناوه پاست	کورتەباس	تیرۆرى سەرکردەى کورد سمکۆى شکاک 84 سالى دەرباس کرد
	کوردی ناوه پاست	بەلگەنامەکان	تێلینگرامى وهزیری دەرەوہى حکوومەت بۆ بانیۆزى فارس لە ئەستەمبول
	کوردی ناوه پاست	هۆنراوه	جاریکی تر سمکۆ ناچیتەووە سەر خوانی مردن
	کوردی ناوه پاست	کورتەباس	جوولانەووە سیاسى و سەربازیەکانى سمکۆى شکاک
	کوردی ناوه پاست	وینه و پیناس	دواى شەهیدبوونی ئیسماعیل ئاغای شکاک، هێزەکانى داگیرکەر بۆ ریزی بە پیاوماقولاتى شارەکانى رۆژھەلاتى کوردستان دەکەن

	فارسی	سمکۆی شکاک و مایکل جافکشفیلی، سال 1916	وینه و پیناس
	کوردی ناوه‌پاست	سمکۆ ئاغای شکاک ناسیۆنالیستیکی ئازا و بیرفراوان	کورتەباس
	کوردی ناوه‌پاست	سمکۆ بۆچی مار شه‌معوونی کوشت؟	کورتەباس
	کوردی ناوه‌پاست	سمکۆی شکاک	کورتەباس
	کوردی ناوه‌پاست	سمکۆی شکاک و بیره‌وه‌ری تالی کوژرانی مارشیمۆنی ئاسووری، وانه‌یه‌ک بۆ په‌ند وه‌رگرتن له راستیه‌کانی میژوو	کورتەباس
	کوردی ناوه‌پاست	سمکۆی شکاک و مارشه‌معوون	کورتەباس
	کوردی ناوه‌پاست	سمکۆی شکاک و مایکل جافه‌که‌شفیلی له ورعی سالی	وینه و پیناس
	کوردی ناوه‌پاست	1916	
	کوردی ناوه‌پاست	سمکۆی شکاک؛ باوکی ناسیۆنالیزمی کورد	کورتەباس
	کوردی ناوه‌پاست	سمکۆی شکاک؛ داخوایی سه‌ربه‌خۆیی و په‌تکردنه‌وه‌ی کارگێڕی ناوچه‌ی به‌شی 1	کورتەباس
	کوردی ناوه‌پاست	سمکۆی شکاک؛ شوێشگێڕیک له رینگای سه‌ربه‌خۆیی	کورتەباس
	کوردی ناوه‌پاست	کورد؛ به‌شی 01	
	کوردی ناوه‌پاست	سمکۆی شکاک؛ شوێشگێڕیک له رینگای سه‌ربه‌خۆیی	کورتەباس
	کوردی ناوه‌پاست	کورد؛ به‌شی 02	
	کوردی ناوه‌پاست	سمکۆی شکاک؛ شوێشگێڕیکی سه‌ربه‌خۆییخواز	کورتەباس
	کوردی ناوه‌پاست	سمکۆی مه‌زن کئ بوو و چۆن ده‌وله‌تی کوردستانی ساز	کورتەباس
	کوردی ناوه‌پاست	کرد	
		سمکۆی مه‌زن "من کوردم و ژيانم له پیناوی رزگاری و به‌خته‌وه‌ری گه‌له‌که‌م به‌خت کردووه و به‌ختی ده‌که‌م"	کورتەباس

	هه‌ورامی	سمکۆ شکاکێ نه‌خشه‌که‌پشو‌کۆششی نه‌ته‌وه‌یی کوردی کورته‌باس جه‌سه‌ره‌تاو‌سه‌ده‌ی وێسه‌مینه
	کوردی ناوه‌پاست	سێ پیاوی سه‌یر و سه‌مه‌ره؛ سه‌ید فه‌ره‌اد، لۆرێنس عه‌ره‌به‌ستان، سمکۆ
	کوردی ناوه‌پاست	سێ وێنه‌ی ده‌گمه‌نی سمکۆی شکاک وێنه و پێناس
	کرمانجی	سه‌ره‌هلانا قه‌هره‌مانی کورد سمکۆی شکاک 1921- 1930 بلاوکراوه‌کان (گۆفار، پۆژنامه، ماله‌پ و ده‌زگا میدیاییه‌کان و ...)
	کوردی ناوه‌پاست	سه‌رکرده‌یه‌کی سوپای ئێرانی له (ورعی) له‌گه‌ڵ سمکۆی شکاک و جه‌نگاوه‌ره‌کانی
	فارسی	شکاک هۆز - تیره - بئه‌ماله
	کوردی ناوه‌پاست	شوێش و پێویستی هه‌نگاونان بۆ پێشخستی کولتور
	کوردی ناوه‌پاست	له‌ سالیادی تیرۆری سمکۆی رێبه‌ر کورته‌باس
	فارسی	مسئله‌ی اسماعیل آقا سمکو در آذربایجان و موکریان په‌رتوو‌کخانه
	کوردی ناوه‌پاست	نامه‌یه‌کی توندی سمکۆی شکاک بوو ده‌سه‌لاتدارانی عوسمانی
	کوردی ناوه‌پاست	نامه‌یه‌کی گرنگی میژووپی شه‌هیدی سه‌رکرده‌ی کورد سمکۆی شکاک بۆ شیخ مه‌حمودی حه‌فید
	کوردی ناوه‌پاست	نامه‌یه‌کی ماسته‌ر له‌سه‌ر جوولانه‌وه‌ سیاسی و سه‌ربازییه‌کانی سمکۆی شکاک له‌ زمانی سه‌رچاوه ئێرانییه‌کانه‌وه‌ تاوتوی کرا
	کوردی ناوه‌پاست	هونه‌رمه‌ندی نه‌ته‌وه‌یی شوێش ئاهی خه‌ریکی دارێشتی په‌یکه‌ری رێبه‌ری نه‌ته‌وه‌یی سمکۆی شکاکه
	کوردی ناوه‌پاست	هه‌دییه‌ ئیسماعیل ئاغای شکاک ژياننامه

	کوردی ناوه‌پاست	هه‌وله‌کانی سمکۆی شکاک بۆ به‌ره‌و‌پیش بردنی بواری خوێندن و پۆژنامه‌گه‌ری
	فارسی	واکاو‌ی عوامل موثر در شورش دوم سمکو (1305) کورته‌باس
	کوردی ناوه‌پاست	وێناکردنی کورد له میژووونوسی فارسیدا، نمونه‌ی سمکۆ
	کوردی ناوه‌پاست	کورته ئاورپک له ژیان و خه‌باتی سمکۆی مه‌زن
	کوردی ناوه‌پاست	کوردانی شکاک له گوندی قوتوری شارۆچکه‌ی سه‌لماس، له ساڵی 1900
	کوردی ناوه‌پاست	کوشتنی قه‌شه‌ مارشه‌معون به دهستی سمکۆی شکاک
	کوردی ناوه‌پاست	یه‌که‌م پۆژنامه‌ی کوردی له ئێران
	کوردی ناوه‌پاست	یه‌که‌مین دامه‌زراره‌ و خوێندنگه‌ی کوردی له پۆژه‌ه‌لاتی کوردستان

تێبینی: ئەم تۆماره هه‌ندیک فایلی په‌یوه‌ندیداری وه‌ک وێنه و فیدیۆی له‌گه‌ڵدایه و لێره‌دا پێشان نه‌دراون،
تکایه‌ سکینی QR کۆده‌که‌ بکه‌ تاوه‌کو له‌سه‌ر ماله‌په‌ری پێکخراوی کوردیپیدیا ئه‌و فایله‌نه‌ ببینیت.

QR
Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] دیارینه‌کراو | کوردی ناوه‌پاست | [کوردیپیدیا د‌نیا نییه‌ که‌ دروست سه‌رچاوه‌ی ئەم باب‌ه‌ته‌ له‌ کو‌نوه‌یه‌!](#)
[یارمه‌تی‌مان بده‌ بۆ د‌ۆزینه‌وه‌ی سه‌رچاوه‌که‌ی](#)

کاتی تۆمارکردن: 2008-11-08

ناوی تۆمارکار: هاویری باخه‌وان

پۆل: کورتەباس

بابەت: 34

سمکۆی شکاک بۆ مارشیمۆنی کوشت؟

[20250911110729655459=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20250911110729655459)

ئامادەکردنی: هوشیار ئەحمەدی

قسە لەسەر کوژرانی (مارشیمۆن-مار شەمعون) و هەلە و درووستبوونی زۆرە، زۆری لە سەرچاوەکان دژبەرە و بێ پەحمانە لەسەر ئەو رووداوەیان نووسیوە و زۆریکیان تەنانەت راستەوخۆ یا و بۆچوونی چاوساگی حکومەتی ناوەندی و شۆفیئیزی نەتەوێی حاکمیان گواستەتەووە و بەداخەووە ئەمانەش سەرچەم ئەمڕۆ بوونەتە بەلگە بۆ رۆشنیاریان، نووسەرەکان، سیاسەتوانان و خۆتەرانێ نەتەوێ کەمان، هەر بۆیە بە ئاماژە بەم سەرچاوانە، زۆر جار بە هەمان لەحنی دوژمنەووە هەلۆیست لەسەر کردەووەکانی سمکۆ ئەگرن، بێئاگا لەوێ کە سمکۆی شکاک لە راستیدا ئەو سەرکردە نەتەوێ خاوەنی کورد بوو کە داگیرکەرانی کوردستان و زلهێزانیشت باشتەر لە کورد ناسیویانە و ترسیشیان لە گەشەکردن و پێشخستی رابمانجەکانی هەبوو.

بۆیە منیش لێردا وەک سەرچاوەیەکی متمانەپێکراو، پێم باش بوو هەندێک سەرئەجی وردی دوکتۆر (سادق شەرەفکەندی) تان بۆ بخەمەرۆو.

دوکتۆر سادق دەنووسی:

ئاشووریەکان کە دەوترێت پاشماوەی کلدانی و ئاشووریەکانی بەینۆلنەهەرین، کرسیتیانی و رێبەرە کەشیان ئەو کات مارشیمۆن بوو و لە ناوچەکانی ورمی و سەلماس نیشتەجێ بوون. پاش شەری جیهانی یە کەم و کۆمەڵکۆژی ئەرمەنییەکان لە لایەن تورکە عوسمانییەکانەووە، 25.000 ئەرمەنی کە بە جیلۆ (ژلۆس) ناسراون و لە ناوچەکان وانی و حەکاری نیشتەجێ بوون، بە رێبەری مارشیمۆن رێبەری مەزەبییان، بەرەو ئێران کۆچیان کرد و لە هاوینی 1915 دا لە ناوچەکانی ورمی و دەورووبەری نیشتەجێ بوون و بەم جوێرەش حەشیمەتی ئاشووری ناوچەکانیان دوو بەرابەر کردەووە. جیلۆکان خەلکی شەپانی و جەنگاوەر بوون. لە درێژە کۆچە کەشیان هەم شەپ و هەم سەختی دیکەیان زۆر دیتبوو. بەلام لەو ناوچانە خۆر و خۆراک و پێداویستی ژینیان بە گوشار لەسەر ژیاکی خەلکی ناوچەکان دابین دەکرد و ئەمەش ببوو هۆی زێدەرپۆی هەلسوکهوتی خراپی ئەوان لە گەل خەلکی ناوچەکان کە کورد بوون. ئەوان لە بەر دۆخی ئەو کات و لەبەر باری ئایینیان لە لایەن مسیوئێرە پۆزاوایی، بریتانی، رۆوسی و ئەمریکییەکانەووە کە لە شەپ لە گەل عوسمانیدا بوون، پالپشتی ئەکران. زێدەرپۆی ئەوان ئەوێندە زۆر کردبوو کە لە هەولێ ئەوێندا بوون ناوچەکانی ورمی و سەلماس کە لە بنەرەدا کوردنشین، بکەنە هێی خۆیان و بە نیشتەمانی خۆیان ناویان دەبرد. سمکۆش وەک ناسیونالیستی کە زۆر جار درووشمی سەرپەخۆی کوردی هەلەدەگرت، ئەمە ی پێ قەبول نەدەکرا. بەتایبەت کە خەلک و ناوچەکانی عەشیرەتی هەری کە هاوێپەمانی ئەو بوون چەندین جار لە لایەن ئاشووریەکانەووە ببوو ئامانجی هێرش و کوژرا بوون و تالان کرابوون. بۆیە لە سەردانیکدا کە مارشیمۆن 150 سوار و جەنگاوەری لە گەل بوو، لە لایەن سمکۆوە کوژران (دیارە بە فیل).

تێبینی: ئاشووریەکان کە کرسیتیانی بوون و ئەو کاتیش ئایین تەوهری سیاسەت و دەسەلات بوو، لە لایەن پۆزاووە هەم دژی ئێرانی شیعی و هەمیش تورکیای عوسمانی و سوننی بە کار دەهێران لەسەر حیسابی کورد. تا ئەو کاتیش باجی تەواوی گوشار و هەرەشەکان هەر کورد ئەیدا و سمکۆش ژیرانە دەیزانی کە ئەمە عاقیبەتە کە ی لە ناوچوونی کورد لە ورمی و خۆی و سەلماس و تەنانەت سەردەشت و پیرانشار و مهاباد و

بۆکان و شنۆ و.... ده‌بوو، بۆیه ئهم ریگه‌یه‌ی به گونجاوترین ریگه ده‌زانی. ئه‌ویش ده‌یزانی مارشیمۆن سه‌ری ماره‌که‌یه. که له سه‌ری ماره‌که‌ی دا، ئه‌وان سه‌رشیتانه و به مه‌به‌ستی تۆله، هێرشیکێ پرله تووره‌ییان ده‌ستپیکرد که ئه‌گه‌رچی له سه‌ره‌تادا وه‌ک ئاگری پووش و په‌لاش په‌ره‌یان ستاند و پاشه‌کشه‌یان به سمکۆ کرد و زیانیان به کورده‌کان گه‌ياند، به‌لام له ئه‌نجام دا هه‌م ئێران و هه‌میش عوسمانییان به دژی خۆیان هاندا که ئه‌مه بۆ میژوو سه‌ری خواردن. [1]

تابیه‌تمه‌ندییه‌کانی بابته

بۆلێنی ناوه‌ڕۆک: میژوو | جووری دۆکومێنت: زمانی یه‌که‌م | جووری وه‌شان: دیجیتال | زمان - شیوه‌زار:
کرمانجی ناوه‌راست | ولات: رۆژه‌لاتی کوردستان |
رۆژی ده‌رچوون: 2019-01-21
بابته به‌یه‌وه‌ستکراوه‌کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه‌راست	ریگه‌وت و پرووداو (کپۆنۆلۆژیا)	2019-01-21
	کوردی ناوه‌راست	کورتبه‌باس	سمکۆی شکاک؛ داخوازی سه‌ربه‌خۆی و په‌تکردنه‌وه‌ی کارگیرێ ناوچه‌ی به‌شی 1
	هه‌ورامی	کورتبه‌باس	سمکۆ شکاکێ نه‌خشه‌که‌شو کۆششی نه‌ته‌وه‌ی کوردی جه سه‌ره‌تاو سه‌ده‌ی ویسه‌مینه
	کوردی ناوه‌راست	کورتبه‌باس	شۆرش و پیویستی هه‌نگاونان بۆ پیشخستی کولتوور
	کوردی ناوه‌راست	کورتبه‌باس	ویناکردنی کورد له میژوونووسی فارسیدا، نموونه‌ی سمکۆ

سه‌رچاوه‌کان

[1] مائه‌ر | کوردی ناوه‌راست | مائه‌ری 21-01-2019 (peshmergekan.com)
کاتی تۆمارکردن: 2025-09-11
ناوی تۆمارکار: هه‌ژار کامه‌لا

پۆل: کورتهباس

بابهت: 35

سمکۆی شکاک له نیوان رق و بیزاری داگیرهانی کوردستان، و تانه و توانجی خویندهواری خۆی!

[2013072822365989401=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=2013072822365989401)

نووسینی: سیروان کاوسی

نهرویج 2006

یه کێک له سههرکردهکانی کورد که هیندهی دوژمنانی کورد له سههری نووسیویانه به داخهوه ، نیو هینده نهتهوهکهی خۆی له سههری باسی نه کردوووه و، نایکا و، گهلهکهی خۆی له ژیان و خهبات و بیر و باوهری بیئاگایه سمکۆی شکاکه.

یه کێک له سههرکردهکانی کورد که هیندهی دوژمنانی کورد له سههری نووسیویانه به داخهوه ، نیو هینده نهتهوهکهی خۆی له سههری باسی نه کردوووه و، نایکا و، گهلهکهی خۆی له ژیان و خهبات و بیر و باوهری بیئاگایه سمکۆی شکاکه. بۆ ئهوهی به ڕیگهی میدیاوه گهلی کورد له میژووی راستهقینهی خۆی ئاگادارییت. [1]

کلیک بکه بۆ خویندهنهوهی سمکۆی شکاک له نیوان رق و بیزاری داگیرهانی کوردستان، و تانه و توانجی خویندهواری خۆی!

تایبهتمهندییهکانی بابته

پۆلێنی ناوهڕۆک: ژياننامه | میژوو | جووری دۆکومینت: زمانی یه کهم | جووری وهشان: دیجیتال | زمان - شیوهزار: کرمانجی ناوهراست |

رۆژی دەرچوون: 2006-00-00

فایلی په‌یوه‌ندی‌داریدار:

بابه‌ته په‌یوه‌ستکراوه‌کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه‌پاست	رێکه‌وت و پووداو (کروئۆلۆژیا)	2006-01-01
	Catalana	شه‌هیدان	Ismail Agha Shikak
	Azərbaycanca	شه‌هیدان	İsmayıl ağa Şəqaqi
	Português	شه‌هیدان	Simko Shikak
	Svenska	شه‌هیدان	Simko Shikak
	Français	شه‌هیدان	Simko Shikak
	Italiano	شه‌هیدان	Simko Shikak
	Fins	شه‌هیدان	Simko Shikak
	کوردی ناوه‌پاست	کورت‌ه‌باس	به‌ژداریکردنی هۆزی هه‌رکی له‌ شۆرشى سمکۆى شکاکدا
	کوردی ناوه‌پاست	کورت‌ه‌باس	په‌یوه‌ندی سیاسى سمکۆ له‌ گه‌ل ئینگلیزه‌کان له‌ ئاوینه‌ی به‌لگه‌نامه‌کانی وه‌زاره‌تی کاروباری ده‌ره‌وه‌ی به‌ریتانیادا

	کوردی ناوه‌پاست	تێلینگرامی وه‌زیری ده‌ره‌وه‌ی حکوومه‌ت بۆ بآلیۆزی فارس له به‌لگه‌نامه‌کان ئه‌سته‌مبول
	کوردی ناوه‌پاست	جاریکی تر سمکۆ ناچێته‌وه‌ سه‌ر خوانی مردن هۆنراوه
	کوردی ناوه‌پاست	جوولانه‌وه‌ سیاسی و سه‌ربازیه‌کانی سمکۆی شکاک کورتبه‌باس
	کوردی ناوه‌پاست	سمکۆی شکاک شه‌هیدان
	کوردی ناوه‌پاست	سمکۆی شکاک، دیپلۆمات و شۆرشگێڕو خاوه‌ن بیرێکی فراوان، خه‌ونی دامه‌زراندنی ده‌وله‌تیکی کوردی هه‌بووه
	کوردی ناوه‌پاست	سمکۆی شکاک؛ داخوازی سه‌ربه‌خۆی و په‌تکردنه‌وه‌ی کارگێڕی ناوچه‌یی به‌شی 1
	کوردی ناوه‌پاست	سمکۆی مه‌زن "من کوردم و ژيانم له پیناوی رزگاری و به‌خته‌وه‌ری گه‌له‌که‌م به‌خت کردووه و به‌ختی ده‌که‌م"
	هه‌وره‌ی	سمکۆ شکاک نه‌خشه‌که‌پشو کۆششی نه‌ته‌وه‌ی کوردی جه سه‌ره‌تاو سه‌ده‌ی ویسه‌مینه
	کوردی ناوه‌پاست	سیروان کاوسی ژياننامه
	کوردی ناوه‌پاست	سه‌رکرده‌یه‌کی سوپای ئێرانی له (ورمێ) له‌گه‌ل سمکۆی شکاک و جه‌نگاوه‌ره‌کانی
	کوردی ناوه‌پاست	شۆرش و پێویستی هه‌نگاونان بۆ پێشخستی کولتوور کورتبه‌باس
	کوردی ناوه‌پاست	نامه‌یه‌کی گرنگی میژووپی شه‌هیدی سه‌رکرده‌ی کورد سمکۆی شکاک بۆ شیخ مه‌حمودی حه‌فید
	کوردی ناوه‌پاست	نامه‌یه‌کی ماسته‌ر له‌سه‌ر جوولانه‌وه‌ سیاسی و سه‌ربازیه‌کانی سمکۆی شکاک له‌ زمانی سه‌رچاوه ئێرانییه‌کانه‌وه‌ تاوتوێ کرا
	کوردی ناوه‌پاست	هه‌وله‌کانی سمکۆی شکاک بۆ به‌ره‌وپێش بردنی بواری خوێندن و رۆژنامه‌گه‌ری
	کوردی ناوه‌پاست	وێناکردنی کورد له‌ میژوونووسی فارسیدا، نمونه‌ی سمکۆ کورتبه‌باس

کوردی
ناوه‌راست

کورتەباس

یه‌که‌م رۆژنامه‌ی کوردی له ئێران

تێبینی: ئەم تۆماره هه‌ندیک فایلی په‌یوه‌ندیداری وه‌ک وێنه و فیدیۆی له‌گه‌ڵدایه و لێره‌دا پێشان نه‌دراون،
تکایه سکینی QR کۆده‌که بکه تاوه‌کو له‌سه‌ر مائه‌ره‌ی رێکخراوی کوردیپیدیا ئه‌و فایلانه ببینیت.

QR
:Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] مائه‌ره‌ | کوردی ناوه‌راست | [مائه‌ره‌ی psk2006.org](http://psk2006.org)

کاتی تۆمارکردن: 2013-07-28

ناوی تۆمارکار: هاوڕێ باخه‌وان

پۆل: کورتەباس

بابەت: 36

سمکۆی شکاک لە تەرازووی ناسیۆنالیزی کوردی و خێلەکی دا

[20240828025859593593=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20240828025859593593)

سمکۆی شکاک لە تەرازووی ناسیۆنالیزی کوردی و خێلەکی دا

کاوه ئەمین

پێنج سەت سائە هیچ سەرکردەیهکی کورد لە رۆژەلاتی کوردستان بە مردنی خۆی نەمردوو، بە لکۆو بە فیل لە لایەن دۆزمنانییهوه براونەتە سەر میزی گفتوگو و خاflگیرکراون و کوژراون، ئەمە قسە ی لیکۆلینفانیکی کوردە کە ماوهیهکی زۆرە لە سەر ژیا نی سمکۆی شکاک، بنەمالە و شوڕشە کە ی لیکۆلینەوه ی کردوو، ئەویش کاکشار ئۆرمەر.

ئەو هیندە لە سەر سمکۆ و عەشیرەتی شکاک نووسیوه، کاتیک بووه میوانی بەرنامە ی پەنجەمۆر، وام دەزانی یەکیکە لە ئەندامانی ئەو عەشیرەتە، بۆیە پێتۆتم: خۆ تۆ دەزانیت ئۆرمە ماریم، بۆچی بە شکاک منت ناساند، هەرچەندە شانازی دەکەم کە لەو عەشیرەتەوه نزیکم و بنکۆلکاری میژوویم لە سەر سمکۆ و شکاکەکان کردوو، بۆیە گەشتووتمە ئەو باوهری نەمر مستەفا بارزانی جوانی فەرموو کە دەلێت: سمکۆ کاری زۆری بۆ کورد کرد، بەلام کەسیکی غەدرلیکرا و مافخوراوه لە پەيوەندی لە گەل نووسینەوه ی میژوودا.

ناوەندی نیشتەجێبوونی عەشیرەتی شکاک دەوروبەری گۆلی ورمی یە، بەلام لە شاری وان و دەورەری سی سنووریش بڵاوبوونەتەوه، تەنانەت پەریونەتەوه بۆ چیا ی کورد (چیا ی کرمینج) لە عەفرین و زۆر شوینی دیکە ی کوردستان.

جەعفەر ئاغا کە دەکاتە برا گەورە ی سمکۆی شکاک، تاوه کوو ئەو رۆژە ی لە لایەن قاجارەکانەوه بە فیل دەکوژرێت، لە دوا ی باوکی، بربەری پشتی شکاکەکان بووه، کەسیکی گۆلیگیراو و خۆشەویست بووه لە لای خێلکە ی، بۆیە قاجارەکان بە بیانووی گفتوگو و دابەشکردنی دەسلالت لە ناوچە کەدا داوەتی تەوریزی دەکەن، بۆ ئەوه ی محەمەد پاشا ی باوکی جەعفەر ئاغا کە پیاویکی ئایینپەرورە بووه بروایان پێ بکات، قاجارەکان بۆ ئەوه ی نیازپاکی خۆیان دەریخەن، قورئانیکی بەدیاری بۆ دەنێرن و دەلێن ئەو قورئانە شایەتی نیوانمان بێت، بەلام جگە لە کورد کێ بروا بە عەجەم دەکات، بۆیە لە کاتی میوانداری دا، جەعفەر ئاغا دەدەنە بەر دەستریژی گوللە و لە گەل دوو پاسەوانی خەلتانی خۆینی دەکەن و دەیانکوژن، بەلام پێنج پاسەوانە کە ی دیکە ی جەعفەر ئاغا دەتوانن خۆیان رزگار بکەن و تاوه کوو دەگەنەوه ورمی هەرچی ژاندارم و سەربازێکیان ها تبتتە رێگە کوشتووینە.

دەکرێت میژوو ی عەشیرەتی شکاک بۆ پیش کوشتن و دوا ی کوشتنی جەعفەر ئاغا دابەش بکەن. کاکشار ئۆرمەر دەلێت: پەيوەندی نیوان شیخ عەبدولسەلامی بارزانی و شکاکەکان و دواتریش شیخ ئەحمەدی بارزان و مەلامستەفای بارزانی درێژە ی دەبێت، تەنانەت شیخ عەبدولسەلام و جەعفەر ئاغا پێکەوه لە تفلیس تساری رووس دەبینن و داوا ی هاوکاری لێ دەکەن، بەلام بەبروای کاکشار، هیچ کاتیک رووسەکان پڕۆژەیهکی سیاسی و مرقفانەیان بۆ کورد نەبووه و نییه، دەکرێت سەر دەمی سمکۆ و کۆماری کوردستان وه کوو دوو نمونە ی زیندوو بەئینەوه.

له دواى كوشتنى جه عفر ئاغا، محهمهد پاشاى باوكى په نا دهبا ته بهر عوسمانىيه كان و له ئىستهنبوول نىشته جى ده بىت، به لام پاش ماوهيه ك به بيانوى ئه وهى له گه ل به درخانىيه كان دا ده ستى له كوشتنى رهزان پاشا دا هه يه، ده گى رى ت و به شى وهيه كى زور نامرؤفانه نه فى ده كه ن و پاشان ده يكوژن.

سمكۆى شكاك كه له هه ره تى لاو ى تى دا ده بىت، جله وى عه شى ره ته كه يان ده خاته ده ستى خۆيه وه، ئىتر ئه سترهى به ختى ده دره وشى ته وه، به لام له ناوچه يه ك دا كه به رده وام دوژمنايه تى ده كرى ت له لايه ن خه لكانى كه وه كه له چاو ئه ودا خو ىنده وارترن، هه روه ها خاوه ن ه ى ز و پشتى ووانى ده و له تن، بۆيه به ناچارى تاوه كو و ئه و كاته ي له پى لانى ك دا له سالى 1930 ده كوژرى ت به رده وام له مبه ر و ئه و به ردا بووه، هه ندى ك جار ناچار بووه بۆ به رزه وه ندى خۆى و نه ته وه كه ي ده ست بۆ پشتى نى نامه ردى ش به رى ت.

سمكۆى شكاك چه ند جارى ك بۆ ماوه ي ديارى كراو ده سه لاقى سى اسى و سه ربازى خۆى له به شى كى رۆژه لاقى كوردستان دا، به تايه تى به شى باكو ره كه ي سه پاندووه. له گه ل ئه وهى سمكۆ تاوه كو و بۆلى چوارى سه ره تايى خو ىنده وه، به لام پى او ى كى هۆشيار بووه، زانى وى ته ده رمانى ده ردى نه ته وه كه ي و ده ره ينانى له نه زانى، خو ىندن و خو ىنده وارى به، بۆيه به هاوكارى دۆسته كورد و رووسه كانى په ناى بۆ دانانى به ردى بناخه ي قوتا بخانه يه ك بردووه به زمانى كوردى له سالى 1913 دا، بۆ ئه و مه به سته ش به زانا بوون شارى (خۆى) هه لئار دووه كه مه تر سى توانه وهى نه ته وه ي له سه ر بووه، ئه و رۆژه ي قوتا بخانه كه ده كرى ته وه، خۆى به شدارى ده كات و قسه ي ده بىت، ته نه انت نو ىنه رى كۆنسولخانه ي رووسيا به شدار ده بىت، ئه مه ش خۆى له خۆيدا جو ره دان پى دادانى ك ده بىت به قه له مرؤي ده سه لاقى سمكۆ دا، جگه له وه ش ئه سپسواره كانى ئارامى شاره كه ده پار ى زن، هاوكات جوړى ك بووه له پى شاندى بازووى ده سه لاقى خۆى. ئه م هه نگا وهى سمكۆ نه ياره ئى رانى به كانى ده تاسى نى، بۆيه له به رخۆيان وه ده لى ن: ئاى دنيا مندالانى، گو رگى چيا وا خۆيان فى رى خو ىنده وارى ده كه ن.

هه روه ها يه كه م رۆژنامه ي به هاوكارى عه بدول ره زاق به درخان به ناوى (كوردستان) وه له سالى 1912 دامه زراندووه كه به هه ردوو زمانى كوردى و توركى ئىستهنبوولى بلاو كرا وه ته وه، چونكه عه بدول ره زاق به درخان شاره زابه كى زۆرى له زمانى توركى دا هه بووه، رهنگه سمكۆ وى سته بى تى په يامه كانى بگه يى نى ته ده سه لاتدارانى عوسمانى.

له به رنامه ي (په نجه مۆر) دا كه شه وى چوار شه ممه ي (2024-07-17) بلاوده كرى ته وه، باسى كۆمه لى ك بابە تى گرنكى مۆزو وى مان كردووه له په يوه ندى سمكۆ و بارزان، په يوه ندى له گه ل شى خ مه حموودى حه فى د، له گه ل رووس، له گه ل ئى رانى به كان و ئىنگى لى ز، له سه ر هه له و تاكتى ك و تى روانى نى سمكۆ به تايه تى سه باره ت سى اسه ت و رۆشنى رى و دى پلۆماسى.

بۆيه كه مى ن جارى ش كا كشار ئوره مار به پى چه وانه ي مۆزو وى نووسانى وه كو و كه مال مه زه ره ر و مۆزو وى نووسانى دى كه ي كورد و بى انى، قسه ي جى او از له سه ر كوشتنى مار شه معون هه يه! هه روه ها باسى تالان كردنى شارى مه ها باد له لايه ن سوپا كه ي سمكۆ به پر و پا گه نده داده نى ت.

ئه وهى كه روون و ئاشكرايه سمكۆش وه كو و جه عفر ئاغاى براى به خه نده ي عه جه مه كان فرى وى خواردووه، بۆيه له كاتى گفتمو گۆدا، خۆى و كورپه كه يان كوشت و كۆتايان به سه ره له دانه به ئاكام نه گه يشتو وه كه ي سمكۆ ه ى ن. [1]

تێبینی: ئەم بابەتە بە ڕێنووسی سەرچاوەی ئاماژە پێکراو نووسراوە، کوردیپیدیا هیچ دەستکارییەکی نەکردووە!

تایبەتمەندییەکانی بابەت

پۆلێنی ناوەڕۆک: دۆزی کورد | لێکۆڵینەوە | مێژوو | جۆری دۆکومێنت: زمانی یەكەم | جۆری وەشان: دیجیتاڵ | زمان - شێوەزار: کرمانجی ناوەراست | شار و شارۆچکەکان: هەولێر | ولات: باشووری کوردستان |

ڕۆژی دەرچوون: 2024-07-17

بابەتە پەیوەستکراوەکان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابەت
	کوردی ناوەراست	ڕێکەوت و ڕووداو (کڕۆنۆلۆژیا)	2024-07-17
	کوردی ناوەراست	کورتەباس	بەژداریکردنی ھۆزی ھەریکی لە شۆرشێ سمکۆی شکاکدا
	کوردی ناوەراست	کورتەباس	پەيوەندی سیاسیی سمکۆ لە گەڵ ئینگلیزەکان لە ئاوێنەی بەلگەنامەکانی وەزارەتی کاروباری دەرەوێ بەریتانیادا
	کوردی ناوەراست	بەلگەنامەکان	تێلێگرامی وەزیری دەرەوێ حکوومەت بۆ بالیۆزی فارس لە ئەستەمبول
	کوردی ناوەراست	ھۆنراوە	جاریکی تر سمکۆ ناچیتەووە سەر خوانی مردن
	کوردی ناوەراست	کورتەباس	جوولانەووە سیاسی و سەربازییەکانی سمکۆی شکاک
	کوردی ناوەراست	کورتەباس	سمکۆی شکاک، دیپلۆمات و شۆرشگێڕو خاوەن بیرێکی فراوان، خەونی دامەزراندنی دەولەتێکی کوردی ھەبوو
	کوردی ناوەراست	کورتەباس	سمکۆی شکاک؛ داخوای سەربەخۆی و ڕەتکردنەوێ کارگێڕی ناوچەیی بەشی 1
	کوردی ناوەراست	کورتەباس	سمکۆی مەزن "من کوردم و ژيانم لە پیناوی ڕزگاری و بەختەوهری گەلەكەم بەخت کردوو و بەختی دەكەم"
	ھەورامی	کورتەباس	سمکۆ شکاکێ نەخشە کێشو کۆششی نەتەوێ کوردی جە سەرەتاو سەدەیی ویسەمینە

کوردی
ناوه‌پاست

کورتەباس

شۆرش و پێویستی هه‌نگاونان بۆ پێشخستی کولتوور

کوردی
ناوه‌پاست

به‌لگه‌نامه‌کان

نامه‌یه‌کی گرنگی میژووبی شه‌هیدی سه‌رکرده‌ی کورد سمکۆی
شکاک بۆ شیخ مه‌حمودی حه‌فید

کوردی
ناوه‌پاست

کورتەباس

نامه‌یه‌کی ماسته‌ر له‌سه‌ر جوولانه‌وه‌ سیاسی و سه‌ربازییه‌کانی
سمکۆی شکاک له‌ زمانی سه‌رچاوه‌ ئێرانییه‌کانه‌وه‌ تاوتوی کرا

کوردی
ناوه‌پاست

کورتەباس

هه‌وله‌کانی سمکۆی شکاک بۆ به‌ره‌وپێش بردنی بواری خۆپێندن
و رۆژنامه‌گه‌ری

کوردی
ناوه‌پاست

کورتەباس

ویناکردنی کورد له‌ میژوونووسی فارسیدا، نمونه‌ی سمکۆ

کوردی
ناوه‌پاست

کورتەباس

یه‌که‌م رۆژنامه‌ی کوردی له‌ ئێران

:QR Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] مائپه‌ر | کوردی ناوه‌پاست | مائپه‌ری 17-07-2024 - (Rudaw)

کاتی تۆمارکردن: 2024-08-28

ناوی تۆمارکار: هومام تاهیر

پۆل: کورتهباس

بابهت: 37

سمکۆی شکاک و مارشه معوون

[20250717215025646658=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20250717215025646658)

سمکۆی شکاک و مارشه معوون
ئاماده کردنی: رێبین ئیسماعیل مهحمود

سمکۆی شکاک، وهک سه رکردهیه کی کوردی مهزن، له میژووی خهباتی نهتهوهی کورددا به ئازایهتی و نه بهردی ناسراوه. یه کێک له نموونه بهرچاوهکانی ئهم ئازایهتیه، رووبهرووبوونهوهی سمکۆ بوو له گهڵ مارشه معوون، سهروۆکی ئاشوورییهکان، و بهرهنگاریبوونهوهی پلانه گلاوهیهکانی.

پیشینهی میژووی

له سه رهتای سه دهی بیستهم، ناوچهی ژیر دهسهلاتی سمکۆی شکاک له رۆژهلاتی کوردستان، شوینی نیشتهجێبوونی چهندین پیکهاتهی ئایینی و نهتهوهی بوو، له وانه کورد، ئاشووری و ئهرمهنی. مارشه معوون، وهک سهروۆکی رۆجی و دنیای ئاشوورییهکان، خاوهن دهسهلاتی بهرچاوی بوو له ناوچه کهدا.

پیلانهکانی مارشه معوون

بنیامین مارشه معوون، به پشتیوانی هیزه دهرهکییهکان، به تایبتهت رووسیا، پلانی ههبوو بۆ فراوانکردنی دهسهلاتی خۆی و دامهزراندنی دهولهتیی ئاشووری له ناوچه کهدا. ئهم پلانه به راستهوخۆی ههرهشهی له بهرزهوهندییهکانی کورد و دهسهلاتی سمکۆ دهکرد.

ههلوێستی سمکۆ

سمکۆی شکاک، به تیگهیشتنیکی قوول له مهترسییهکانی پلانه کهی مارشه معوون، بریاری دا بهرهنگاری ئهم ههولانه ببێتهوه. ئهو دهیزانی که دامهزراندنی دهولهتیی ئاشووری له ناوچه کهدا، نهک تهنیا ههرهشیه بۆ سهردهسهلاتی ئهو، به لکوه دهبێته رێگر له بهردهم خهونی دامهزراندنی دهولهتی کوردیدا.

رووبهرووبوونهوهی سهربازی

له 1918-03-03، دواي چهندین ههولێ دیبلۆماسی بۆ ئهنجام، سمکۆ بریاری دا به شیوهیهکی سهربازی له شارۆچکهی کوهناشههر له سهلماسی رۆژهلاتی کوردستان رووبهرووی مارشه معوون ببێتهوه. له شهڕی خۆناویدا، هیزهکانی سمکۆ توانیان شکستیکی گهوره به هیزهکانی مارشه معوون بهێنن و خودی مارشه معونیش له ژێر ئالاکهی خۆیدا کوژرا.

دهره نجامهکان

1. پووجه لکردنهوهی پلانی دامهزراندنی دهولهتی ئاشووری له ناوچه کهدا.
2. سهلماندنی هیز و توانای سهربازی سمکۆ و هیزه کوردییهکان.
3. پاراستنی یه کپارچهی ناوچه کوردنشینهکان.
4. به هیزکردنی پێگهی سمکۆ وهک سه رکردهیه کی کوردی به هیز له ناوچه کهدا.

هه‌سه‌نگاندنی میژووی
ئه‌م ڕووداوه، سه‌ره‌پای ڕه‌هه‌نده‌ تراژیدییه‌ که‌ی، نیشانه‌ی ئازایه‌تی و دووریی سیاسی سمکۆی شکاک بوو. ئه‌و توانی به‌ کرده‌وه‌ به‌رگری له‌ به‌رژه‌وه‌ندییه‌کانی گه‌لی کورد بکات و ڕیگه‌ نه‌دات به‌ جێبه‌جێکردنی پلانیک که‌ ده‌بووه‌ هۆی دابه‌شبوونی زیاتری خاکی کوردستان.

کۆتایی
ڕووبه‌ڕووبوونه‌وه‌ی سمکۆی شکاک له‌ گه‌ل مارشه‌معوون، یه‌کێکه‌ له‌ ڕووداوه‌ گرنگه‌کانی میژووی هاوچه‌رخێ کورد.
ئه‌م ڕووداوه‌ نیشانی دا که‌ سمکۆ نه‌ک ته‌نیا سه‌رکرده‌یه‌کی سه‌ریازی به‌توانا بوو، به‌لکوه‌ خاوه‌ن بینینی ستراتیژی و سیاسی قوولیش بوو.
ئازایه‌تی و نه‌به‌ردی سمکۆ له‌م ڕووداوه‌دا، بووه‌ به‌شێک له‌ میراتی نه‌ته‌وه‌یی کورد و نموونه‌یه‌ک بۆ به‌رگریکردن له‌ به‌رژه‌وه‌ندییه‌ بالاکانی نه‌ته‌وه‌. [1]

تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی بابته
پۆلێتی ناوه‌ڕۆک: میژوو | جۆری دۆکومێنت: زمانی یه‌که‌م | جۆری وه‌شان: دیجیتاڵ | زمان - شێوه‌زار:
کرمانجی ناوه‌پاست |
ڕۆژی ده‌رچوون: 2024-08-07
فایلی په‌یوه‌ندیداریدار:

بابته‌ په‌یوه‌ستکراوه‌کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه‌پاست	ڕیکه‌وت و ڕووداو (کړۆنۆلۆژیا)	2024-08-07
	کوردی ناوه‌پاست	کورتبه‌باس	به‌ژداریکردنی هۆزی هه‌رکی له‌ شۆرشێ سمکۆی شکاکدا
	کوردی ناوه‌پاست	کورتبه‌باس	په‌یوه‌ندی سیاسی سمکۆ له‌ گه‌ل ئینگلیزه‌کان له‌ ئاوێنه‌ی به‌لگه‌نامه‌کانی وه‌زاره‌تی کاروباری ده‌ره‌وه‌ی به‌ریتانیادا

	کوردی ناوه‌پاست	به‌لگه‌نامه‌کان	تێلێگرامی وه‌زیری ده‌ره‌وه‌ی حکوومه‌ت بۆ بالێۆزی فارس له ئه‌سته‌مبول
	کوردی ناوه‌پاست	هۆنراوه	جاریکی تر سمکۆ ناچێته‌وه سه‌ر خوانی مردن
	کوردی ناوه‌پاست	کورت‌ه‌باس	جوولانه‌وه سیاسی و سه‌ربازییه‌کانی سمکۆی شکاک
	کوردی ناوه‌پاست	کورت‌ه‌باس	سمکۆی شکاک، دیپلۆمات و شۆرش‌گێڕو خاوه‌ن بیرێکی فراوان، خه‌ونی دامه‌زراندنی ده‌وله‌تێکی کوردی هه‌بووه
	کوردی ناوه‌پاست	کورت‌ه‌باس	سمکۆی شکاک؛ داخوازی سه‌ربه‌خۆی و په‌تکردنه‌وه‌ی کارگێڕی ناوچه‌یی به‌شی 1
	کوردی ناوه‌پاست	کورت‌ه‌باس	سمکۆی مه‌زن "من کوردم و ژيانم له پیناوی رزگاری و به‌خته‌وه‌ری گه‌له‌که‌م به‌خت کردووه و به‌ختی ده‌که‌م"
	هه‌ورامی	کورت‌ه‌باس	سمکۆ شکاک نه‌خشه‌که‌شو کۆششی نه‌ته‌وه‌یی کوردی جه سه‌ره‌تاو سه‌ده‌ی ویسه‌مین
	کوردی ناوه‌پاست	کورت‌ه‌باس	شۆرش و پێویستی هه‌نگاونان بۆ پێش‌خستنی کولتور
	کوردی ناوه‌پاست	به‌لگه‌نامه‌کان	نامه‌یه‌کی گرنگی میژوویی شه‌هیدی سه‌رکرده‌ی کورد سمکۆی شکاک بۆ شیخ مه‌حمودی حه‌فید
	کوردی ناوه‌پاست	کورت‌ه‌باس	نامه‌یه‌کی ماسته‌ر له‌سه‌ر جوولانه‌وه سیاسی و سه‌ربازییه‌کانی سمکۆی شکاک له‌ زمانی سه‌رچاوه ئێرانییه‌کانه‌وه تاوتوێ کرا
	کوردی ناوه‌پاست	کورت‌ه‌باس	هه‌وله‌کانی سمکۆی شکاک بۆ به‌ره‌وپێش بردنی بواری خۆپێندن و پۆژنامه‌گه‌ری
	کوردی ناوه‌پاست	کورت‌ه‌باس	ویناکردنی کورد له‌ میژوونووسی فارسیدا، نموونه‌ی سمکۆ
	کوردی ناوه‌پاست	کورت‌ه‌باس	یه‌که‌م پۆژنامه‌ی کوردی له‌ ئێران

تێبینی: ئه‌م تۆماره هه‌ندیک فایلی په‌یوه‌ندیداری وه‌ک وێنه و فیدیۆی له‌گه‌ڵدایه و لێره‌دا پێشان نه‌دراون،
تاکیه‌ سکینی QR کۆده‌که بکه‌ تاوه‌کو له‌سه‌ر ماله‌په‌ری رێکخراوی کوردیپیدیا ئه‌و فایلانه ببینیت.

QR
:Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] مالبه‌ر | کوردی ناوه‌راست | [مالیه‌ری زانیاری - 2024-08-07](#)

کاتی تۆمارکردن: 2025-07-17

ناوی تۆمارکار: زیریان عه‌لی

پۆل: كورتەباس

بابہت: 38

سمکۆی شکاک، دیپلومات و شورشگێڕو خاوەن بیرێکی فراوان، خەونی دامەزراندنی دەولەتێکی کوردی
هەبوو

20250713121941645532=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1

دیدار عوسمان

ئیسماعیل ئاغای شکاک ناسراو به (سمکۆی شکاک) سالی 1887 له دایکبووه و بنه ماله که یان له میژوه دهسه لاتداری خێلی شکاک بوون و پاش مردنی باوکی و جه عفره ئاغای برای، سه رکردایه تی شکاکي گرتوته دهست و له دواي شهري جیهانی یه که مه وه دهستی به گرتنی ناوچه کانی قه راغی گۆلی ورعی کردووه. هه رچه نده له سالانی شهري یه که می جیهانیدا سمکۆ له هیچ چالاکییه کی سیاسی به شداری نه کردبوو، به لام هیزه کانی رووسیا گرتیان و دووریان خسته وه بۆ شاری تفلیس و دواتر ئازادیان کرد به و مه رجه ی دابنیشی و هیچ هه لۆستیک دژی رووسه کان نه نوئیت.

که جهنگی به کهم کۆتاییهات، سمکۆ وه ک سه رکردهیه کی سیاسی ناوی ده رکرد و له پیناو دامه زرانندی ئیدارهیه کی کوردیدا له سالی 1919 شۆرشی بهرپاکرد و زۆر ناوچهی گرنگی خسته ژێر کۆنترۆلی خۆیه وه و سالی 1921 له ئه نجامی له شکرکیشییه کی گه وری هیزه کانی حکومه تی ئێراندا سمکۆ ناچار بوو پاشه کشی بکات و په نا بهریت بۆ تورکیا و سالی 1924 به برپاریکی لیبوردن گه رایه وه ئێران و سالی 1926 جاریکی تر شۆرشی بهرپاکرده وه، به لام ئه مجاره شیان شۆرشه که ی تیکشکا و ماوه یه ک له تورکیادا به ده سته بهری مایه وه و پاش ئازادکردنی گه رایه وه ئێران و سالی 1930 به پیلانیکی کاربه ده ستانی ئێران له شاری شنۆ کوژرا و به مه ش شۆرشه که ی شکاک کۆتای هات که بانزه سال درته ی کیشابوو.

سمکۆ که سایه تیه کی ناوداری عه شیره تی شکاک و شۆرشگیرێکی لێها توو بوو، ههروهها مالباتی سمکۆی شکاک خاوهنی پیشینه یه که له خهبات و شۆرش به دژی دهسهلاتدارانی تاران بووه، سمایل ئاغای باپیره گهوره و جافهر ئاغای برا گهورهی له رنجهی خهبات و ههولێ رزگارخوازندا به بیلابێ کاربه دهستانی حکومهتی تاران کۆژراون.

سمکۆی شکاک خاوهن دوو تایبهتمهندی بههیز بوو، یه کهم بیرێکی ناسیۆنالیستی زۆر بههیزی ههبوو که زۆر بیرمهندی کورد بهباوکی ناسیۆنالیزمی کوردی ناوی دهبن، ههر بۆیه به هاوکاری عهبدلهزاق بهدرخان له سهردهمی شهڕی یه کهمی جیهانیدا توانی له شاری (خۆی) یه کهم قوتابخانه به زمانی کوردی بۆ منداڵانی کورد بکاتهوه و رۆژنامه ی (رۆژی کورد) بڵاو بکاتهوه.

دووهم تایبهتمهندی سمکۆی شکاک ئهوه بوو که هیچ دهرفهت و دههتانیکی له کیس خۆی نهدهدا بۆ سههرکهوتنی شۆڕشه که ی و له هه مان کاتیشدا زهبری زۆر توندی له حکومهتی تاران دهوهشاند، سمکۆ بۆ یه کهختنی نهتهوهی کورد، سالی 1922 چوو بۆ سلێمانی و چاوی به شیخ مهحمود کهوت و ههولیان دا پێکهوه جوولانهوهی کورد له ههر دوو ولات لێک نزیك بکه نهوه و ئامانجه کانیان یه گگرتوو بکه.

جگه له مهش سمکۆی شکاک بۆ سههرکهوتنی خهباتی پرگاریخوازی نهتهوهیی په یوهندی قوولی له گهڵ سههرکرده و رێبه رانی نهتهوهیی پارچه کانی دیکه ی کوردستان هه بووه و ئه و په یوهندییه قوولانه ئاسۆی بیرى نهتهوهیی سمکۆیان به رفراوانتر کردبوو.

سمکۆ له باری دیپلۆماسییشه وه ههولی بهرچاویدا له گهڵ بهشیکی له ولاتانی زلهیزی ئه و کات په یوهندی دایمه زڕینی و به تایبهت داوای پیاده کردنی 14 ماده که ی سهروک کۆماری ئه مریکا، ویلسۆنی ده کرد که بهنده کانی دهبارهی ئازادی مافی بریاردانی چاره نووس بۆ نهتهوه کانی ژێردهست بوو.

رهزاخان جوولانهوهی سمکۆی به کۆسپێکی سه ر رێگه ی خۆی دهزانی، چونکه ده یویست دهسه لاتێکی بههیزی ناوهندی له ئێراندا پێکههینی بۆیه له رۆژی 31 ی جۆزهردانی سالی 1309 ی ههتاویدا بهدانانی پیلانیکی بۆ وتووێژکردن، سمایل ئاغای بۆ شاری شنۆ بانگهێشتکرد، بهلام شههیدی کرد و له و رۆژهدا ئهستێه ی سههرکردهیه کی خهباتی پرگاریخوازی نهتهوهیی ئاوا بوو، بهلام ههر له و رۆژهدا رێبهریک له دایکبوو، که ئالاهه لگری دیموکراسی و خهباتی نهتهوهیی بوو بهری به پچرانی زنجیره ی خهباته کانی پرگاریخوازی نهتهوهیی کورد گرت.

شیخ له تیفی حهفید دهبارهی سمکۆی شکاک نووسیویهتی: "که سێکی چالاک و وریا بوو، له جهنگدا که سێکی به توانا و لیها توو بوو، ده یویست دهوله تیکی کوردی دایمه زڕینی و دژی داگیرکاری و تالانچیتی بوو، لهرووی دیپلۆماسییه وه که سێکی به توانا بوو، هه میشه په یوهندی باشی هه بووه و کۆبوونه وه ی ده کرد و له و سهروکانه بوو قه د بیرى له وه نه کردووه ته وه که ولاته که ی به پاره بفرۆشیت یان حه ز له پایه ی بهرز بکات".

سمکۆ له ته مه نی 20 سالی دا بووه ته سهروکی هۆزی شکاک، بهلام لاوێکی چالاک و لیها توو بووه و ههر له ته مه نی مندا لییه وه دوو چاری ژیا نیکی سهخت بووه ته وه، چه ند هۆکاریک بوونه هۆی زیاتر ناوبانگ ده رکردنی سمکۆ، هه م له ئێران و هه میشه له به شه کانی دیکه ی کوردستاندا، وه ک بههیزی هۆزی شکاک و خزمایه تی و په یوهندی کۆمه لایه تی له گهڵ سهید ته ها و یاخی بوونه بهرده وامه کانی له دژی دهسه لاتدارانی ئێرانی.

یه کێک له هۆ و پالنه ره سه ره کییه کانی هه لایسانی شۆرش و راپه رینه کانی سمکۆ، وێرای سته م و سته مه کانی دهسه لاتدارانی ئێرانی و دژایه تییه بهرده وامه کانیان بۆ کورد و نه سه لماندنی مافه کانیان، له هه مان کاتدا کوژرانی (جه عفر ئاغای شکاک) ی برا گه و ره ی سمکۆ، ده کریت به خالی سه ره کی دابنریت به رانه بر به دهسه لاتدارانی

ئێرانی هەر بۆیهش له سالانی (1930-1919) خهباتی رزگاریخوازی گرتە ئهستۆ به ئامانجی به دهستهتێانی سهربهخۆیی.

ههروهها سمکۆی شکاک زۆر بیر و هزری فراوان بووه و لهو قۆناغه دا ههستی به گرنگی ده رکردنی رۆژنامهیه ک به زمانی کوردی کردووه ههتا باسوخواسی شۆرشه کهو بیری نه تهوايه تی و کوردایه تی فراوانتر بکات و هاوکاتیش دهستی هه بێت له هۆشیارکردنه وهی تاکی کورددا. ههر بۆیه رۆژنامه ی (کورد) ی ده رکردووه که ئۆرگانی بزوو تنه وهی کورد بووه به رێبه رایه تی ئیسماعیل ئاغای شکاک (سمکۆ). له ژێر لۆگۆی رۆژنامه ی کورددا نووسراوه: ”رۆژنامه یه کی سیاسی، ئه ده بی، ئه خباری ”ییه، له لای راستی سه ره وهی رۆژنامه که شدا ئه م ئاماژانه نووسراون: ”جێگه ی ئیداره: ورعی، چاپخانه ی غیرهت، به رێوه بهر: محهمه د تورجانی، مه قالاتیک مه نفعهت کوردان تیدایێ وهرده گیرێ، جارێ له ههر ههفته یه کدا یه کێک چاپده کرێت، 12 ی مانگ شه وال 1340.” (07-06-1922)

له لای چه پی رۆژنامه که شدا له گه ل ئاماژه کردن به نرخ و ئابوونه ی رۆژنامه که، نووسراوه: ”حه قی رۆژنامه پێشه کی وهرده گیرێ.” ههروهها سالی 1340 نووسراوه، که سالی دامه زرانندی رۆژنامه که یه و ده که وێته به رانه بر سالی 1922 ی زایینی.

ئه م رۆژنامه یه که بزوو تنه وهی کوردی له رۆژهه لاتی کوردستان به رێبه رایه تی ئیسماعیل خانی شکاک له شاری ئورمیه ده ریکردووه. یه که م ژماره ی له رۆژی 12 ی شه والی 1340 (1922 ی زایینی) ده رچوووه.

سمکۆی شکاک به هۆی ئه و په یوه ندییه به رفروانه ی هه یبووه له گه ل چه نندین هۆز و که سایه تی و سه رکرده ی کورددا هه موو په یوه ندییه کانیشی بۆ پته وکردنی ریزه کانی کوردایه تی به کار هێناوه، له نامه یه کیشدا بۆ شیخ مه حمود که له گوندی بێتواته ی خۆشناوه تی ناردوویه تی و پیکه وتی 28-01-1923 ی له سه ره، تیایدا ده رده که ویت که سمکۆی شکاک شیخ مه حمود به رێبه ر و حوکمداری خۆی وه سف ده کات، به پێچه وانه ی بۆچوونی زۆرێک له مێژوونووسان که ده لێن سه رکرده کورده کان ناته با بوون بۆیه نه بوونه ده ولته ت، سمکۆ له نامه که دا جه ختی له به رژه وه ندییه بالاکانی کوردستان کردووه ته وه. [1]

تایبه ته مندییه کانی بابته

پۆلێنی ناوه رۆک: ژياننامه | مێژوو | جۆری دۆکومێنت: زمانی یه که م | جۆری وه شان: دیجیتال | زمان - شیوه زار: کرمانجی ناوه راست | ولات: رۆژهه لاتی کوردستان | رۆژی ده رچوون: 2016-06-29

بابته ته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه راست	رێکهوت و پروودا (کرۆنۆلۆژیا)	2016-06-29
	کوردی ناوه راست	کورتبه باس	به ژداریکردنی هۆزی ههرکی له شۆرشی سمکۆی شکاکدا

	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	په‌یوه‌ندی سیاسی سمکۆ له‌ گه‌ل ئینگلیزه‌کان له‌ ئاوینه‌ی به‌لگه‌نامه‌کانی وه‌زاره‌تی کاروباری ده‌ره‌وه‌ی به‌ریتانیادا
	کوردی ناوه‌پاست	به‌لگه‌نامه‌کان	تێلێگرامی وه‌زیری ده‌ره‌وه‌ی حکوومه‌ت بۆ بآلیۆزی فارس له ئه‌سته‌مبول
	کوردی ناوه‌پاست	هۆنراوه	جاریکی تر سمکۆ ناچێته‌وه‌ سه‌ر خوانی مردن
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	جوولانه‌وه‌ سیاسی و سه‌ربازییه‌کانی سمکۆی شکاک
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	سمکۆی شکاک؛ داخوازی سه‌ربه‌خۆی و په‌تکردنه‌وه‌ی کارگێڕی ناوچه‌یی به‌شی 1
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	سمکۆی مه‌زن "من کوردم و ژيانم له‌ پیناوی رزگاری و به‌خته‌وه‌ری گه‌له‌که‌م به‌خت کردووه‌ و به‌ختی ده‌که‌م"
	هه‌ورامی	کورتەباس	سمکۆ شکاک نه‌خشه‌که‌شو کۆششی نه‌ته‌وه‌یی کوردی جه سه‌ره‌تاو سه‌ده‌ی ویسه‌مینه
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	شۆرش و پێویستی هه‌نگاونان بۆ پێشخستی کولتوور
	کوردی ناوه‌پاست	به‌لگه‌نامه‌کان	نامه‌یه‌کی گرنگی میژووبی شه‌هیدی سه‌رکرده‌ی کورد سمکۆی شکاک بۆ شیخ مه‌حمودی حه‌فید
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	هه‌وله‌کانی سمکۆی شکاک بۆ به‌ره‌وپێش بردنی بواری خوێندن و رۆژنامه‌گه‌ری
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	ویناکردنی کورد له‌ میژوونووسی فارسیدا، نمونه‌ی سمکۆ
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	یه‌که‌م رۆژنامه‌ی کوردی له‌ ئێران

سه‌رچاوه‌کان

[1] مآله‌په‌ر | کوردی ناوه‌پاست | historyofkurd.com

کاتی تۆمارکردن: 2025-07-13

ناوی تۆمارکار: هه‌ژار کامه‌لا

پۆل: کورتهباس

بابهت: 39

سمکۆی شکاک؛ باوکی ناسیۆنالیزی کورد

[20250718195414646717=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20250718195414646717)

ناوێشانی بابته: سمکۆی شکاک؛ باوکی ناسیۆنالیزی کورد

سمایل ئاغای شکاک ناسراو به سمکۆ له ساڵی 1887 له دایکبووه. کوری محهمهد ئاغا سهروکی هۆزی شکاک بوو. پاش کۆچی دواپی باوکی و کوژرانی جهعفهر ئاغای برای به پیلانی حکومهتی ئهوکاتی ئێران له تهوڕیز، سهروکایهتی هۆزی شکاکي گرتهدهست. سمکۆی شکاک به کهسایهتیهکی نیشتمانپهروهر و نوێخواز له قهلهم دهدری و زۆر کهس به باوکی ناسیۆنالیزی کورد ناوی دهبن. ههروهها بهشیک له میژوونووسان شۆڕشی سمکۆ به یهکهههولی کوردی رۆژههلات بۆ سهربهخۆیی دهزانن.

له هاوینی ساڵی 1919ی زایینی، سمکۆی شکاک ورمیی له ژێر دهسهلاتی ئهوکاتی حکومهتی ئێران دهردههینا و له ساڵی 1922 به دامهزراندنی حکومهتی کوردستانی سهربهخۆ، خۆی وهک پاشای ئهم حکومهته ناساند و گوڤاری کوردستان وهک زمانحالی حکومهتهکهی دهردهکات. ناوبانگی سمکۆ تهنها لهناو کورد دا نهبووه، بهلکوو چهندین راپۆرت له وهزارهتی دهرهوهی ئێراق، تورکیا، ئێران، رووسیا و بهریتانیا به تیروتهسلی لهبارهوه نووسراوه. رۆژنامهی نیویۆرک تایمزی ئهمریکاییش، یهکێکه لهو بهلگانه که له ساڵی 1922دا له سهershۆڕشی سمکۆ نووسیویهتی، حکومهتی کوردستان دامهزرا و له درێژهی راپۆرتهکهیدا دهئیت ئهم کۆماره بریتیه له کرماشان، سهلماس، ورمی و ئهردهلان، ههروهها ئاماژهی به وهشکردووه، سمکۆ چاوی له لورستانیشه.

شارهزایان به 4 خاڵ باس له ههله سیاسیهکانی سمکۆی شکاک دهکهن. یهکه: کوشتنی رپهری ئهرمهنی و ئاشورییهکانی ورمی. دووهم: نه کوشتنی سهرداری رهزا شا که له ساڵی 1924ی زایینی چاوپیکهوتنیکی له گهڵ ههبووه. سێیهم: هێڕشی سوپاکهه بۆ سهershاری مههاباد له ساڵی 1921. چوارهم: ههست نهکردن به پلانی کوشتنی و چوونه شوێنیک بۆ ئهوهی که بهداوی هێزهکانی ئێران بکهوێت.

دوا به داوی سهركهوتنی سمکۆ، سوپای ئێران به سهركردایهتی رهزا شای پههلهوی هێرشیک بهرفراوانی کرده سهرههزهکانی سمکۆی شکاک و توانییان شاری ورمی کۆنترۆڵ بکهنهوه که بۆ ماوهی چوار ساڵ له ژێر دهسهلاتی سمکۆدا بوو، پاشان سمکۆ و هێزهکانی پهنا بهری تورکیا بوون و له لایه حکومهتی ئهو وڵاتهوه چهککران.

له ساڵی 1924 به بریاریکي لیبووردن سمکۆ گهراپهوه ئێران و له ساڵی 1926 جاریکی دیکه شۆڕشی دهستی کردووه، بهلام ئهمجارهش شۆڕشهکهی تیکشکا و ماوهیهک له تورکیا به دهستهسهری مایهوه، پاش ئازادکردنیشی گهراپهوه بۆ رۆژههلاتی کوردستان. له ساڵی 1930 به پیلانیکی کاربهدهستانی ئهوکاتی ئێران، له شاری شنۆ شههیدکرا و شۆڕشی 11 ساڵهی سمکۆ

شکاک کۆتایی هات. [1]

تایبه تمه ندیه کانی بابته

پۆلینی ناوه رۆک: دۆزی کورد | میژوو | جۆری دۆکومینت: زمانی یه کهم | جۆری وهشان: دیجیتال |
زمان - شیوه زار: کرمانجی ناوه پاست | ولات: رۆژهه لاتی کوردستان |
رۆژی ده رچوون: 2016-07-21

بابته به یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه پاست	رێکهوت و پرووداو (کۆنۆلۆژیا)	2016-07-21
	کوردی ناوه پاست	کورتبه باس	به ژداریکردنی هۆزی ههرکی له شۆرشی سمکۆی شکاکدا
	کوردی ناوه پاست	کورتبه باس	په یوه ندى سیاسى سمکۆ له گهڵ ئینگلیزه کان له ئاوینهی به لگه نامه کانی وهزارهتی کاروباری دهروهی به ریتانیا دا
	کوردی ناوه پاست	به لگه نامه کان	تیلیگرامی وهزیری دهروهی حکوومهت بۆ بانیۆزی فارس له ئهسته مبول
	کوردی ناوه پاست	هۆنراوه	جاریکی تر سمکۆ ناچیتته وه سه ر خوانی مردن
	کوردی ناوه پاست	کورتبه باس	جوولانه وه سیاسى و سه ربازییه کانی سمکۆی شکاک
	کوردی ناوه پاست	کورتبه باس	سمکۆی شکاک؛ داخوازی سه ربه خۆی و په تکرده وهی کارگێری ناوچه یی به شی 1
	کوردی ناوه پاست	کورتبه باس	سمکۆی مه زن "من کوردم و ژيانم له پیناوی رزگاری و به خته وه رپی گه له کهم به خت کردووه و به ختی ده کهم"
	هه ورامی	کورتبه باس	سمکۆ شکاکى نه خشه که بشو کۆششی نه ته وه یی کوردی جه سه ره تاو سه ده ی و یسه مینه
	کوردی ناوه پاست	کورتبه باس	شۆرش و پیویستی هه نگانوان بۆ پیشخستنی کولتوور
	کوردی ناوه پاست	به لگه نامه کان	نامه یه کی گرنگی میژووی شه هیدی سه رکرده ی کورد سمکۆی شکاک بۆ شیخ مه حمودی حه فید

کوردی
ناوه‌پاست

کورتەباس

هه‌وله‌کانی سمکۆی شکاک بۆ به‌ره‌وه‌پیش بردنی بواری
خوێندن و پۆژنامه‌گه‌ری

کوردی
ناوه‌پاست

کورتەباس

ویناکردنی کورد له میژوونووسی فارسیدا، نمونه‌ی سمکۆ

کوردی
ناوه‌پاست

کورتەباس

یه‌که‌م پۆژنامه‌ی کوردی له ئێران

:QR Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] مائپه‌ر | کوردی ناوه‌پاست | [مائپه‌ری روداوو - 2016-07-21](#)

کاتی تۆمارکردن: 2025-07-18

ناوی تۆمارکار: زریان عه‌لی

پۆل: کورتەباس

بابەت: 40

سمکۆی شکاک؛ داخوای سەربەخۆی و ڕەتکردنەوهی کارگێڕی ناوچەیی بەشی 1

[20250912125629655727=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20250912125629655727)

دیاکۆ شاسواری

دیداری سەید تەهای نەهری و سمکۆی شکاک لە گەڵ ئیدمۆندزی ئینگلیسی

وهکی سەرچاو نووسراوه کانی سەردەمی راپەرینی "سمایل ئاغای سمکۆ" (سمکۆی شکاک) دەری دەخەن و (یهک لەوان پەرتووکی کوردەکان تورکەکان و عەرەبەکان لە نووسینی سیسیل جی ئیدمۆندز) باسی دەکەن "سمکۆی شکاک" پاش ئەوهی شۆرش و راپەرینیکی لە رۆژەلاتی کوردستان دەست پێ دەکات، لە کۆتاییه کانی ئۆکتۆبەری ساڵی 1923ی زایینی روو دەکاتە باشووری کوردستان و لە ئاوی دەیره لە باکووری شاری هەولێر دادەمەزێت. ئیدمۆندز که بۆ خۆی ئینگلیزی و پیاویکی سیاسیکار بووه "سمایل ئاغای سمکۆ" بە کەسیکی ترسێنەر و سەرۆکی هۆزی شکاک نێو دەبا. هەروەها باسی ئەوه دەکات که ئەو لە رۆژەلاتی کوردستان لە ناوچە کۆتول یا قوتورەوه دەسەلاتی بووه هەتا سنووری شاری بانە. ئیدمۆندز لە پەرتووکه کەیدا باسی دیداریکی دەکات لە گەڵ سەید تەها نەهری و هەروەها باسی چاوپێکەوتنی خۆی لە گەڵ "سمکۆ" دەکا. روانینی ئیدمۆندز لەو پەرتووکه دا هەم بۆ سەید تەها و هەم بۆ "سمایل ئاغای سمکۆ" روانینیکی سەرنجراکێش و وردبینانه و تەنانەت دەتوانین بڵێن وهکی ئۆریه نتالیسته کانی پێی دەلێن روانینیکی کۆنیالیستانهیه. ئەو به چاوپێکی کرپار دەر و ژوور و روالەت و بیرێ ئەوانی وهسف کردوووه و بۆ خۆینهری خستوهته روو.

دیداری سەید تەها و ئیدمۆندز

ئەو وهسفهی ئیدمۆندز لە قەد و بەژن و بالای سەید تەهای دەکات، لە پیاویکی سیاسه تمه دار ناوه شیتەوه. به شیوهیه ک باسی روالهتی سەید تەها دەکات وهکی ئەوهی زۆر بیروبوچوونی سیاسیی ئەوی به لاوه گرنگ نه بێت و زیاتر گرینگی به قەد و بالای بدا. هەر بۆیه دەنوسیت: سەید تەها پیاویکی بهخۆوهی قەلهوی چوارشانه بوو. سەد و بیست کیلۆیه ک دەبوو. جلکی کوردی باکووری کوردستانی له بەردا بوو؛ به شالواریکه وه که نیفه که کە شۆر بوو بووه وه. شالواریکێ رێ رێ. پهسته کیکی له شاندا بوو. کلاویکی له سەر نابوو که زیاتر له کلاخوود دهچوو. له کۆتایی کلاوه که شیوه ریشوی به شیوهی ئاسیایه کانی بهردا بووه وه. سەید تەها پیاویکی به هۆش و گۆش و قەلهو بوو. ماندووینه ناس بوو. وهک تیره ندازیکی به تواناش ناسرابوو. سەید تەها نەهری

ئەوهی ئیدمۆندز له بارهی سەید تەهاوه باسی دهکات بۆ خۆینه رەنگه زۆر گرنگ نه بێت، به لکوه به لای خۆینه رهوه گرنگ ئەوهیه که ویست و داخوای ئینگلیزیه کانی له کورد چ بووه و له به رابهردا سەید تەها وهک رێبه رێکی سیاسی چ داخوایێکی هه بوو. به پێی نووسینه کهی ئیدمۆندز دەر ده که ویت ئینگلیزیه کانی له دهست شیخ مهحمود نارازین. چون شیخ مهحمود هاوکارێ که مالیسته کانی کردوووه. به لام سەید تەها دلخۆشی ئینگلیزیه کانی دهاته وه و پێی وایه دەرکردنی تورکەکان له باشووری کوردستان کاریکی ئاسانه، چون ژماری هه موو ئەو تورکانهی له ناوچه کانی رانییه و رواندز و زیبار دامه زراون له دوو سەد و په نجا کهس تێناپه ریت. ئەو پێی وایه به هیزی خۆی و به یارمه تی هۆزی هه رکی ده توانن هیزه تورکەکان له باشووری کوردستان وه دهرنێن و

رهزانه‌ندی ئینگلیز به ده‌ست بهێنن.

ئه‌وه‌ی ئه‌دمۆنز باسی ده‌کات نیشاندهری ئه‌وه‌یه که سه‌ید ته‌ها له به‌رابهر ئه‌و پێشیاره‌ی به ئینگلیزیه‌ کانی داوه، داوای مافی کورد یا سه‌ربه‌خۆیی کوردستانی نه‌کردووه، به‌لکوو به‌رپرسیاریه‌تی شار و شارۆچکه‌ کانی وه‌ک رواندز و ئاکری و ئامیدی لی و یستوون و یی و ابووه‌ک چۆن سلیمانی له‌ژێر ده‌سه‌لاتی شیخ مه‌حمود دایه، ده‌بێت. ئه‌و شارۆچکه‌ و ناحیه‌یه‌ی وه‌ک رواندز و ئاکری و ئامیدییش به‌و پسرێدرێن. ئه‌وه‌ ئه‌و شته‌یه که ئیدمۆندز له دیداری شیخ ته‌ها رایگواستوووه‌ته‌ ئیو په‌رتووکه‌ که‌یه‌وه‌ و ئه‌وه‌ی که چه‌ندی راسته‌ و چه‌ندی له راستی به‌ دووره، به‌هۆی نه‌بوونی سه‌رچاوه‌ی دی له‌و دیداره‌ ناتوانین له‌سه‌ری بدوین. به‌لام به‌ گریمانه‌ی ئه‌وه‌ی ئیدمۆندز خۆی سه‌ربه‌ ده‌سه‌لاتداران بووه‌ و دواتر بابه‌تی دژ به‌و بابه‌ته‌شی خستوووه‌ته‌ روو و خواستی که‌وره‌تر و جوداتر له‌ ویسته‌کانی سه‌ید ته‌های له‌ رێبه‌رانی دیکه‌ی کورد گیراوه‌ته‌وه، شیمانه‌ی ئه‌وه‌ ده‌که‌ین که ئه‌و، کۆی دیداره‌ که‌ی به‌ درووستی گیراوه‌ته‌وه‌ و سه‌ید ته‌ها خوازیاری ده‌سه‌لاتی به‌رپه‌ره‌ی له‌ ناوچه‌یه‌کی به‌رته‌سک له‌ باشووری کوردستان بووه‌.

دیداری سمکۆی شکاک و ئیدمۆندز

به‌لام هاوکات له‌ گه‌ل بوونی سه‌ید ته‌ها له‌ باشوور، وه‌کی باس کرا له‌ سالی 1923ی زاینیدا “سمکۆی شکاک” یش چوووه‌ته‌ باشووری کوردستان و به‌هۆی بوونی ئینگلیزیه‌کان له‌ هه‌ولێر، رووی له‌ هه‌ولێر نه‌کردووه. چون سمکۆ چ متمانه‌ی به‌وان نه‌بووه. له‌وه‌ ترساوه‌ جاسووس و سیخووری دوژمنانی به‌ تابه‌ت له‌ ئێران‌وه‌ ده‌رفه‌تی لی به‌ینن. بۆیه‌ زۆر وریایانه‌ هه‌لسوکه‌وتی کردووه‌ و نه‌چوووه‌ته‌ هه‌ولێر. به‌لکوو له‌ به‌حرکه‌ که‌ هه‌ی هۆزی گه‌ردیه‌ ده‌مێنێته‌وه. هه‌ر به‌و شیوه‌یه‌ی که ئیدمۆندز باسی شیخ ته‌ها ده‌کات، له‌ پێشدا له‌ رواله‌تی “سمایل ئاغای سمکۆ” وه‌ ده‌ست پێ ده‌کات و باسی رواله‌ت و شیوه‌ی پۆشته‌بوون و شیوه‌ی داب و په‌فتاری “سمکۆ” و هاوڕێیانی ده‌کا.

ئیدمۆندز ده‌لێت “سمکۆ” و ئه‌حمه‌دئاغای برای و چه‌ند که‌سیکی به‌ سالا چوو له‌ گه‌ل سه‌د و بیست که‌س له‌ چه‌کدارانی لایه‌نگری خۆی له‌و شوێنه‌ بوون. باسی ئه‌وه‌ ده‌کات که‌ جلوه‌بهرگی ئاغاكان له‌ گه‌ل سه‌ربازه ئاسایه‌کان جیاوازی بووه. ئاغاكان جلوه‌بهرگی هاوشیوه‌ی یه‌کیان له‌به‌ردابوووه. جسنی جلوه‌کانیان له‌ پارچه‌ی فاسۆنیای ئینگلیسی بووه. په‌نگی جلوه‌کانیان خاکی بووه‌ و چه‌کمه‌ی درێژیان له‌ پێ دابوووه‌ و کلاویان له‌ له‌سه‌ر ناوه‌ و میزه‌ریان به‌ستوووه‌ و پشتمێندیشان له‌ پشت هه‌لاندوووه‌.

هه‌ر ئه‌و شیوه‌ وه‌سف له‌سه‌ر هه‌موو ورده‌کاریه‌کانی رواله‌تیان له‌ بلوز و دوگمه‌ و شالواره‌کانیان‌وه‌ تا هه‌موو ورده‌کاریه‌کانی قه‌لافه‌تی سمکۆ و چه‌کداره‌کانی ده‌کار ده‌کا. به‌لام زۆر قه‌دوبالای سمکۆی پێ سه‌رنجراکێش ده‌بێت. بۆیه‌ باسی ئه‌وه‌ ده‌کات و ده‌لێت: پیاویکی باریکه‌له‌ی، ده‌سته‌ی ژیکه‌له‌ بوو. زۆر له‌ ئه‌وروپایه‌کان ده‌چوو. سمیلێکی بۆری بوو که‌ ده‌یتوانی روخساری هه‌ر ئه‌فسه‌ریکی ئینگلیزی برازینیته‌وه. بزه‌یه‌کی دلبزویی بوو. پیاویکی شه‌رمیون بوو. له‌ژێر بزه‌که‌یدا ددانه‌ ورده‌کانی وه‌ده‌ر ده‌که‌وتن و شیوه‌ی هه‌لسوکه‌وتیشی تا راده‌یه‌ک وه‌ک سه‌ید ته‌ها ده‌چوو. به‌ پێی ئه‌و وه‌سفیه‌ی ئیدمۆندز ده‌رده‌که‌وتیت ئه‌و تیه‌ی پێ سه‌رنجراکێش بووه‌ و نه‌زم و ریکوپێکی قه‌لافه‌تی سمایل ئاغا و سواره‌ و پیاده‌ی هاوڕێی ئه‌وی به‌ گرینگ زانیوه. واته‌ له‌ وه‌سف رواله‌تدا گرینگ زیا‌تر به‌ سمایل ئاغا ده‌دا تا سه‌ید ته‌ها. با بزانی ئه‌و گرینگیه‌ له‌ گیرانه‌وه‌ی دیداره‌که‌شدا خۆ نیشان ده‌دا؟ واته‌ ئایا ئه‌و دوو بابه‌تی رواله‌ت و بیر، کاریگه‌ریه‌کیان له‌سه‌ر جو‌ری گیرانه‌وه‌ی ئیدمۆندزی سیاسیکار و نووسه‌ر هه‌بووه‌.

ئه‌وه‌ی که ئیدمۆنز له‌ باسی دیداری سمکۆ ده‌یگێرێته‌وه‌ جیاوازیه‌کی به‌رچاوی جو‌ری تیگه‌یشتنی سمایل ئاغا و سه‌ید ته‌هامان نیشان ده‌دا. سمکۆ سه‌ره‌تا ده‌یه‌وێت به‌ ئینگلیسیه‌کان به‌سه‌لمێنێت که‌ ئه‌و لێقه‌وماو نییه. واته‌

وهك كه سېكې بې دهرهتان له گه لېان نادوئ. بۆيه له پيشدا باسې دۆخې خۆي و په يوه ندى له گه ل حكوممه تي په هله وى دهكا. باسې ئه وه دهكات كه ئه گهر مه بهست كيشه له گه ل حكوممه تي په هله وى بې، من كيشه يه كى ئه وتۆم له گه لېان نيه، چون ئه وه ندى ئه وان زهره يان له كورد داوه، منيش ئه وه ندىم زهره لېدان. بۆيه ئه گهر پيوست بېت ديسانيش له بهرانه رياندا دهست ده كه مه وه و بوونيشم لېره واته له باشوورى كوردستان به ماناي ئاواره يي و بې په نا و دالده يي نيه. من وه دووى ويستى نه ته وه كه م كه وتووم و دهمه وىت ويستى نه ته وه كه م له رپي هاريكارىي حكوممه ته به تواناكان و يه ك له وان ئينگليزه وه و دهست بېنم. هه روه ها باسې ناره زايه تىي خۆي له هه لسوكه وتى ئينگليزيه كان دهكا. [1]

تايبه تمه ندىه كانى بابته

پۆليني ناوه رۆك: دۆزى كورد | مېژوو | جوړى دۆكومېنت: زمانى يه كه م | جوړى وه شان: ديجيتال |
زمان - شيوه زار: كرمانجى ناوه راست | ولات: رۆژه لاتی كوردستان |
رۆژى دهرچوون: 2024-12-14

بابته به يوه سترگراوه كان:

QR	زمان	پۆل	ناوى بابته
	كوردى ناوه راست	رېكهوت و پروداو (كروڻولۆژيا)	2024-12-14
	كوردى ناوه راست	ژياننامه	دياكۆ شاسوارى
	هه ورامى	كورتبه باس	سمكۆ شكاكى نه خشه كېشو كۆششى نه ته وه يي كوردى جه سه ره تاو سه دهى ويسه مينه
	كوردى ناوه راست	كورتبه باس	شۆرش و پيوستى هه نگانوان بو پيشخستى كولتور

سه رچاوه كان

[1] مائپهر | كوردى ناوه راست | مائپهرى 14-12-2024 (kurdshop.net)

كاتى تۆمار كردن: 2025-09-12

ناوى تۆماركار: هه ژار كامه لا

پۆل: کورتهباس

بابهت: 41

سمکۆی شکاک؛ شۆرشگێڕێک له ڕینگای سه‌ربه‌خۆی کورد؛ به‌شی 01

[20240217202256553126=q&https://www.kurdipedia.org/?Ing=1](https://www.kurdipedia.org/?Ing=1&q=20240217202256553126)

سمکۆی شکاک؛ شۆرشگێڕێک له ڕینگای سه‌ربه‌خۆی کورد؛ به‌شی 01

شه‌ری جیهانی یه‌که‌م جودا له‌وه‌ی گۆرانیکێ گه‌وره‌ی به‌سه‌ر هه‌موو وڵاتانی رۆژاوایدا هه‌نا و دووبه‌ره‌ی هه‌ی له‌ به‌رانبه‌ر یه‌که‌تردا راگرت، له‌ ناوچه‌ی رۆژه‌لاتی ناوه‌راستیشدا گۆرانکاری به‌دوای خۆیدا هه‌نا و ڕینگه‌ی بۆ ده‌ست تێوه‌ردانی وڵاتانی وه‌ک ئینگلیز و فه‌ره‌نسا و ئەمریکا له‌ کاروباری ناوخوا و وڵاتانی ناوچه‌ خۆش کرد. له‌ لایه‌کی دیکه‌وه‌ نه‌ته‌وه‌ جیاوازه‌کانی ئه‌و جوگرافیا پان و به‌رینه‌ی رۆژه‌لاتی ناوه‌راست، هه‌ر کام به‌ مه‌به‌ستی بنیاتنانی ده‌وله‌تی نه‌ته‌وه‌یی خۆیان، هه‌ی هه‌ی نه‌ته‌وه‌یی چه‌کداریان ساز کرد و له‌ هه‌مان کاتدا سیاسه‌توانه‌کانیان که‌وته‌ سات و سه‌ودا و په‌یوه‌ندی له‌ گه‌ل ده‌سه‌لاتدارانی ئه‌و کاتی جیهان. له‌و نێوه‌دا نه‌ته‌وه‌ی کوردیش له‌ هه‌موو پارچه‌کانی کوردستان هه‌ولێکی زۆری دا بۆ و ده‌سته‌یانی به‌شیک له‌ ویسته‌ نه‌ته‌وه‌یه‌کانی خۆی و ته‌نانه‌ت هه‌ولی دا بۆ رزگار بوون له‌ ژێر ده‌سته‌ی و سه‌ربه‌خۆی له‌ هه‌موو هه‌ی ناوچه‌یه‌کان که‌ سه‌دان ساڵ بوو ده‌یانچه‌وسانده‌وه‌.

یه‌که‌ک له‌و که‌سایه‌تیانه‌ی رۆژێکی شوێندانه‌ری له‌ بزووته‌وه‌ی نه‌ته‌وه‌یی کورد به‌ تایبه‌ت له‌ رۆژه‌لاتی کوردستاندا هه‌بووه‌، ئیسماعیل ئاغای شکاک ناسراو به‌ سمکۆیه‌. سمایل ئاغا، ناسراو به‌ سه‌ردار نووسه‌رت و کوری محمه‌د ئاغا و نه‌وه‌ی عه‌لیخانی شکاک بوو. ئه‌و خه‌یله‌ له‌ خه‌یله‌ هه‌ره‌ گه‌وره‌کانی کورد و رۆژاوا ئێران و کاریگه‌رییه‌کی زۆریان له‌ گۆرانکارییه‌کانی رۆژاوا گۆلی ورعی دا هه‌بووه‌. بۆ شیکردنه‌وه‌ی ئه‌و باسه‌ زۆر توێژه‌ری وه‌ک مارتین فان برووینسین به‌ تایبه‌ت کاریگه‌ری ئه‌و خه‌یله‌یان له‌ سه‌رده‌می شه‌ری جیهانی یه‌که‌مدا خه‌ستوه‌ته‌ به‌ر تیشکی تیرامان و به‌ پشکنینی سه‌رچاوه‌کان و ته‌نانه‌ت سازدانی وتووێژ له‌ گه‌ل سیاسه‌توانان و چالاکانی کۆنی ئه‌و ناوچه‌یه‌، کۆمه‌له‌ زانیارییه‌کی به‌ که‌لکیان به‌ ده‌سته‌وه‌داوه‌.

له‌ جه‌نگی جیهانی یه‌که‌م و چه‌ند سالی‌ش دوای ئه‌و شه‌ره‌، ناسراوترین که‌سایه‌تی له‌ سنووری ئێران و عوسمانی، سمایل ئاغا سه‌روکی خه‌لی شکاک بووه‌. ئه‌و به‌ زیه‌کی له‌و ده‌رفه‌ته‌ی ئالۆزییه‌کانی ناوچه‌ له‌ چاره‌گی یه‌که‌می سه‌ده‌ی بیسته‌م بۆ ده‌سته‌به‌ر کرد بوو که‌لکی وه‌رگرت و هاوسه‌نگی خۆی له‌نیوان عوسمانی و رۆوس و ئێران و ئینگلیزییه‌کان که‌ له‌ گه‌ل هه‌مووان په‌یوه‌ندیان بوو، راگرتبوو و په‌ره‌ی به‌ ده‌سه‌لات و کاریگه‌ری خۆی له‌و ناوچه‌ دا بوو. دوای شه‌ری جیهانی، خۆی وه‌ک حاکمێکی سه‌ربه‌خۆ ده‌نواند و له‌ گه‌ل تاخمیک له‌ رێبه‌رانی نه‌ته‌وه‌یی کورد هاوکاری ده‌کرد و حکومه‌تی ناوه‌ندی له‌ گه‌ل کیشه‌ رۆوبه‌روو ده‌کرد. ته‌نانه‌ت کاتیک سوپای ئێران له‌ 1922 دا به‌ وته‌ی خۆیان کیشه‌ی ئه‌ویان داکووژاند و ئه‌و له‌ خاکی ئێران چوه‌ ده‌ری، وه‌ک یاریکه‌ری به‌هه‌ی له‌ کوردستانی ناوه‌ندیدا مایه‌وه‌ و ئینگلیز و عوسمانی له‌ کیشه‌ی ویلایه‌تی مووسلدا هه‌ردووکیان ویستیان له‌ به‌رژه‌وه‌ندی خۆیان لێ نزیک ببنه‌وه‌ و که‌لک له‌ هه‌ی و کاریزمای ئه‌و له‌ ناو کوردان وه‌رگیرن.

ره‌وتی ژیا‌نی سمکۆ شتێکی پێچه‌وانه‌ی شیوازی ژیا‌نی سه‌روک عه‌شیره‌ی کورد نه‌بوو. زۆریه‌ی خا‌نه‌ ده‌سه‌لاتداره‌کانی کورد به‌ به‌ستی په‌یوه‌ندی له‌ گه‌ل بێگانه‌کان هه‌ولیان ده‌دا جێگه‌ و پێگه‌ی خۆیان له‌ نیو تایفه‌ که‌یاندا پته‌و بکه‌ن. په‌یوه‌ندییه‌کانیان زیاتر له‌ گه‌ل ده‌وله‌ته‌کانی ئێران و عوسمانی بوو. به‌لام له‌

کۆتاییه کانی سهدهی نۆزدهدا له گهڵ زلهێزه کانی ئه وروپای و له و کۆتاییانه شدا، له گهڵ ئه مریکا په یوه نندیان گرت. ئه وهش وریایی ئه وانی نیشان ده دا، که گۆرانکارییه نێوده وه له تییه کانیان هه ست پێکردبوو و ده یانزانی پ بشتیوانیکی نێوده وه له تی ناتوانن به ویسته کانی خۆیان بگهن. له ناو ئه و رێبه رانه ی کورددا سمکۆ جگه له تایبه تمه نندییه تاکه که سییه کانی، کات و شوینی چالاکییه که شی ئه و ی زیاتر هه لوارته و تایبه ت کرد بوو. هه ریمی خێلی شکاک له شاخه کانی رۆژا وای گۆلی ورعی راست به ته نیشته سنووری عوسمانییه وه بوو. ته نانه ت له کاتی ئاشتی و سولحیشدا کاریگه ریی و نفووزی ئه و تایفه یه تا ناو سنووره کانی عوسمانییش ده وامه ی ده بوو. ئه و ناوچه یه له په روایزی هه ر دوو وڵاتی ئێران و عوسمانی پێکهێنابوو. تا سه ره تای سه ده ی بیسته م سنوور مانایه کی بۆ تایفه کورده کان نه بوو و زۆربه یان له هه ر دوو به ری سنوور له وه رگه یان هه بوو. به هۆی په یوه نندییه عه شیرهی و بنه ماله یی و کۆمه لایه تییه کان و هاو زمان و هاو خوینی و ... کوردی به شه جودا کانی کوردستان خۆیان به دانیشتووانی وڵاتی و پسمامی یه ک زانیوه و ئه و دابه شکارییه، تا ئه و کات ته نیا له زهینی داگیرکه رانی کوردستاندا بووه. سنوور حدوودێکی دیاریکراوی نه بوو که به ده ست ده وه له تی ئێران یان عوسمانییه وه پ. ده سه لاتیاری له ناوچه سنوورییه کان به رده وام ده ستاوده ستی پ کراوه.

خێلی شکاک وه کوو وتمان له خێله گه و ره کانی ئه و ناوچه یه بوون و له کۆتایی سه ده ی نۆزده و سه ره تای سه ده ی بیسته مدا سمکۆی شکاک سه رۆکایه تی ئه و خێله ی له ئه ستۆ گرت. وه کوو مارتین فان برۆینسین ده نووسیت ئه و خێله دوا ی خێلی که له و ور له کرماشان گه و ره ترین خێلی کوردن. سالی 1920 زیاتر له دوو هه زار بنه ماله بوون. سالی 1906 پاش ئه وه ی عومه ر ئاغای مامه دی و جه عفه ر ئاغای عه بدووی له خانه ده سه لاتیاریه کانی شکاک هه ر کام به شیوه یه ک ده کووژرین، سمکۆ ده سه لاتی شکاکه کان به ده سه ته وه ده گریت. له شۆرش و مه شرووته دا، ده چیته پāl هیزه کانی ئیقبال و سه لته نه حاکی ماکو و پاشان ده بیته ده سه لاتیاری ناوچه ی قوتوور و حکوومه تیش ئه و ده سه لاته ی ده سه لمیئ. له 1913 هه وه سمکۆ له گه ل رێبه رانی نه ته وه یی کورد په یوه ندی به هیزی ساز کرد بوو و وتاری ئه وانی سه لماند بوو. هه روه ها سمایل ئاغای شکاک، له گه ل خوشکی سه ید ته ها جیگه وه ی شیخ عوبه یدو لّای نه هری زه ماوه ندی کرد. ئه وه ش ئه وه ندی دیکه جی پێ ئه و ی قایم کرد. چونکه شیخ ته ها، که سا به تییه کی به هیز و کاریگه ر بوو له هه ر دوو دیوی سنوور و شیخ عوبه یدو لّاش بۆ خۆی پێشتر و له سه رده می ناسره دین شای قاجاردا رێبه رایه تی شۆرشێکی گه و ره ی به درژی حکوومه تی ئێران کرد بوو. له لایه کی دیکه وه سمایل ئاغا له گه ل عه بدوله زاق به درخانیش په یوه ندی هه بوو که له میره کانی بۆتان بوو. به درخان له ورعی گۆفاریکی کوردی چاپ ده کرد که دوا ی ئه وه ی رووسه کان به درخان له ورعی دوور ده خه نه وه، به رپرسیارییه تی ئه و گۆفاره ش تا سالی 1914 ده که ویته ئه ستۆی سمایل ئاغا. له سه له کانی شه ری جیهانی یه که مدا، سمکۆ خۆی له شه ر پاراست و هیزه کانی خۆی رێکخست و وه کوو سه رچاوه کان ده لێن وه ک سیاسه تمه داریکی لێزان هه موو ده رگا کانی به رووی خۆیدا به کراوه یی هیشته وه. سمایل ئاغا ده یوبست به خوینده وه ی سیاسه تی ناوچه یی و جیهانی، هیزه ئه وروپاییه کان و هه روه ها دۆخی کورد و دۆخی ئێران بجوولێته وه و پارسه نگ رابگریت. گۆرانکارییه کانیش هیند ئالۆز بوون هه موو چالا کانی سیاسیی ناوچه ی تووشی سه ر لیشیوان کرد بوو. له دوا ی شۆرش و رووسیا که له شکری ژینرāl پاراتوف له کوردستان کشایه وه، سمکۆ توانی زۆربه ی ناوچه کان و چه ک و چۆله کانی وه ک تۆپخانه بخاته ژیر ده سه لاتی خۆیه وه. [1]

تایبه تمه نندیه کانی بابته

پۆلینی ناوه روک: میژوو | جووری دوکومینت: زمانی یه کهم | جووری وهشان: دیجیتال | زمان - شیوه زار:
کرمانجی ناوه راست | فۆلده ره کان: میژوو هاوچه رخ |

رۆژی ده رجوون: 2023-05-29

فایلی په یوه نیدیادار:

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه راست	رێکهوت و پرووداو (کړۆنۆلۆژیا)	2023-05-29
	کوردی ناوه راست	کورتبه باس	به ژداریکردنی هۆزی هه رکى له شۆرشى سمکۆى شکاکدا
	کوردی ناوه راست	کورتبه باس	په یوه ندى سیاسى سمکۆ له گه ل ئینگلیزه کان له ئاوینه ی به لگه نامه کانی وهزاره تی کاروباری ده ره وه ی به ریتانیا دا
	کوردی ناوه راست	به لگه نامه کان	تیلنگرامی وه زیری ده ره وه ی حکوومه ت بۆ بآیۆزی فارس له ئه سته مبول
	کوردی ناوه راست	هۆنراوه	جاریکی تر سمکۆ ناچیتته وه سه ر خوانی مردن
	کوردی ناوه راست	کورتبه باس	جوولانه وه سیاسى و سه ربازییه کانی سمکۆى شکاک
	کوردی ناوه راست	کورتبه باس	سمکۆى شکاک، دیپلۆمات و شۆرشگێرو خاوه ن بیریکى فراوان، خه ونى دامه زراندى ده وله تیکى کوردی هه بووه
	کوردی ناوه راست	کورتبه باس	سمکۆى شکاک؛ داخوازی سه ره خۆی و په تکرده وه ی کارگێری ناوچه یی به شی 1
	کوردی ناوه راست	کورتبه باس	سمکۆى شکاک؛ شۆرشگێریک له رینگای سه ره خۆی کورد؛ به شی 02

	کوردی ناوه‌راست	کورتەباس	سمکۆی مه‌زن "من کوردم و ژيانم له پیناوی رژگاری و به‌خته‌وه‌ری گه‌له‌که‌م به‌خت کردوو و به‌ختی ده‌که‌م"
	هه‌ورامی	کورتەباس	سمکۆ شکاکی نه‌خشه‌که‌پشو کۆششی نه‌ته‌وه‌ی کوردی جه‌ سه‌ره‌تاو سه‌ده‌ی ویسه‌مینه
	کوردی ناوه‌راست	کورتەباس	شۆرش و پێویستی هه‌نگاونان بۆ پێشخستنی کولتوور
	کوردی ناوه‌راست	به‌لگه‌نامه‌کان	نامه‌یه‌کی گرنگی میژووپی شه‌هیدی سه‌رکرده‌ی کورد سمکۆی شکاک بۆ شیخ مه‌حمودی حه‌فید
	کوردی ناوه‌راست	کورتەباس	هه‌وله‌کانی سمکۆی شکاک بۆ به‌ره‌وه‌پیش بردنی بواری خوێندن و رۆژنامه‌گه‌ری
	کوردی ناوه‌راست	کورتەباس	یه‌که‌م رۆژنامه‌ی کوردی له ئێران

تێبینی: ئەم تۆماره هه‌ندیک فایلی په‌یوه‌ندیداری وه‌ک وێنه و فیدیۆی له‌گه‌ڵدایه و لێره‌دا پێشان نه‌دران، تکه‌یه سکی QR کۆده‌که بکه‌ تاوه‌کو له‌سه‌ر ماله‌په‌ری پێکخراوی کوردیپیدیا ئه‌و فایله‌نه ببینیت.

QR
Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] ماله‌په‌ر | کوردی ناوه‌راست | [ماله‌په‌ری کوردشۆپ - 2023-05-29](#)

کاتی تۆمارکردن: 2024-02-17

ناوی تۆمارکار: زریان عه‌لی

پۆل: کورتهباس

بابهت: 42

سمکۆی شکاک؛ شۆرشگێڕێک له ڕینگای سه‌ربه‌خۆیی کورد؛ به‌شی 02

[20240217203904553131=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20240217203904553131)

سمکۆی شکاک؛ شۆرشگێڕێک له ڕینگای سه‌ربه‌خۆیی کورد؛ به‌شی 02

پاش شه‌ری جیهانی، عوسمانیه‌کان ئازهریایجان به‌جێده‌هێلن و حکومه‌تییکی به‌هێز له ئازهریایجان دانامه‌زرێ و ته‌نیا ده‌سه‌لاتی کاریگهر و خاوه‌ن جینگه و پینگه سمایل ئاغای شکاک بوو. ئه‌و جودا له هه‌یزه‌کانی خۆی چه‌ند سه‌د که‌س له سه‌ربازانی عوسمانیه‌شی له‌گه‌ڵ بوون و پشتیووانیان لێ ده‌کرد. حاکمی ورعی سه‌ردار فاتیح له‌و سه‌رده‌مه‌دا ده‌یه‌وێت به‌ وتووێژ هه‌لیفریوێتی به‌لام ئه‌و هه‌وله ئاکامی نایبیت و حاکمی ته‌وریز موکه‌ره‌م ولمولکیش بۆمبێکی به‌ دیاری بۆ ده‌نێری که‌ ده‌ته‌قیته‌وه و سمکۆ لێی ده‌رباز ده‌بێت.. مانگی فیبریه‌ری ساڵی 1919 کۆبوونه‌وه‌یه‌ک له مابه‌ینی گه‌وره‌خانه‌کانی کوردستانی رۆژه‌لات به‌رێوه‌چوو. له‌و کۆبوونه‌وه‌یه‌دا باسی راپه‌رینه‌یی گشتی به‌ دژی ده‌وله‌تی ئێران کرابوو. به‌لام له‌سه‌ر ئه‌وه پێک هاتن که‌ تا ده‌وله‌ته‌ گه‌وره‌کان راپان و هه‌رنه‌گیرێ و رها‌مه‌ندی بۆ پشتیووانی و گۆرانکاری ده‌رنه‌برن هیچ نه‌که‌ن. پاش ئه‌وه دوو که‌س و به‌ دوو ئاراسته‌ی جوداوه به‌ مه‌به‌ستی وروژاندنی باسی سه‌ربه‌خۆیی کوردستان هه‌ول ده‌ده‌ن له نوێنه‌رانی ده‌وله‌تانی بیانی و به‌تایبه‌ت ئینگلیز نزیک ببنه‌وه و ئه‌و داوایه‌ی خۆیان و خه‌لکی کوردیان پێ بگه‌یه‌ن. ئه‌وان داوا‌ی سه‌ربه‌خۆیی کوردستان ببووه‌ که‌لکه‌ی تازه‌یان و هه‌ر یه‌ک له رێبه‌که‌وه بۆ تیکۆشان

سه‌ید ته‌های شه‌مزیان ساڵی 1912 بۆ راکێشانی یارمه‌تی ئینگلیزه‌یه‌کان ده‌چێته‌ به‌غدا و سمکۆش نامه‌یه‌ک بۆ ئارنۆلد تالبۆت ویلسۆن نوێنه‌ری ده‌وله‌تی ئینگلیز له به‌غدا ده‌نووسی. به‌لام هیچ کامیان به‌ئێنێکی دیاریکراو و هه‌رناگر.

پاش ئه‌وه سمکۆ چاوه‌ڕێی راپه‌رینه‌ی خانه‌کانی دیکه‌ی کوردستان نه‌مايه‌وه و شاره‌کانی ده‌یله‌مان و خۆی گرت و پاشان گه‌وره‌شاری وریمی گه‌مارۆدا، به‌شیک له خه‌لکی ئازهری له‌کستان واته به‌شی باکووری رۆژاوا‌ی ده‌یله‌مان دانیان به‌ حاکمیه‌ته‌که‌ی دانه‌نا و ئه‌ویش هه‌یرشی کردنی و تێکی شکاندن و تا به‌نده‌ری شه‌ره‌خانه‌ی رادان. ناوچه‌کانی باکووری گۆلی ورمایش که‌وته ژێر ده‌ستی هه‌یزه‌کانی سمکۆوه . له‌و کاته‌دا حاکمی تازه‌ی ته‌وریز سه‌ردار ئینتسار به‌ هه‌یزێکی زۆره‌وه هه‌یرش ده‌کاته سه‌ر هه‌یزی سمکۆ و پاشه‌کشه‌یان پێ ده‌کات و سه‌ره‌نجام سمکۆ له‌گه‌ڵ فه‌رمانده‌ی هه‌یزی شارۆچکه‌، فیلیپوف، که‌ به‌ نوێنه‌رایه‌تی ته‌وریز هه‌یرشی کرد بوو و تووێژ ده‌کات و پێکده‌که‌ون.

ئه‌و پێککه‌وته‌ش هه‌ینده‌ی دیکه‌ پێکه‌ی سمکۆ به‌رز ده‌کاته‌وه. له‌ ساڵی 1920 دا دیسان ده‌شته‌کانی ورعی و سه‌لماس و خۆی ده‌گرێت و بۆ خۆی حاکم بۆ شاری ورعی داده‌نێت. به‌و شیوه‌یه‌ رۆژ له‌گه‌ڵ رۆژه‌یه‌کانی سمکۆ په‌ره ده‌سین و له‌ دوا‌یین هه‌یرشی بۆ سه‌ر سوپای ئێران ژماره‌ی چه‌کدارانی گه‌یشته‌وونه‌ته ده‌هه‌زار که‌س.

سمکۆ ساڵی 1920 چه‌ندین کۆبوونه‌وه له‌نێو هه‌موو سه‌رۆک خێله‌ کورده‌کانی ئازهریایجاندا ساز ده‌کا. هاوێنی ساڵی 1921 هه‌ریمی ده‌سته‌لاتی سمکۆ بریتیه‌یه له سه‌رانه‌ری رۆژاوا‌ی گۆلی ورعی تا شاری بانه و سه‌رده‌شت و سووچی باکووری رۆژاوا‌ی ولاتی ئێراق. له‌ خێله‌کانیش جگه له خێلی شکاک و تايه‌فه‌ی هه‌رکی، مامه‌ش و مه‌نگور و دیبوکی و پیران و زه‌رزا و گه‌ورک و فه‌یزوللا به‌یگی و پشده‌ری و تايه‌فه‌ بچوکه‌کانی بانه‌ش له‌گه‌ڵ سمکۆ که‌وتبوون.

شایه‌نی باسه سمکۆ شاری سابلاغیشی له ده‌ست هه‌یزه‌کانی ده‌وله‌ت ده‌ره‌ینا و له‌و شه‌ره‌دا به‌شیک له شاری

سابلاخ تالان کرا و ئه وهش بوو به هۆی ئه وهی دواتر سمایل ئاغا له لایه ن نه ته وه خوازانی کورده وه تانه ی لی بدری. سمکۆ له پاساوی ئهم رووداوانه دا وتووێه تی: هێزه کانی ژانده ر مێری پێژیم شه ره کانیان به ره و نیو کووچه و کۆلانه کانی شار بردووه و منیش نه متوانیوه پێش به درکړده وهی هێزه کانم بگرم. به لام ههر دوا ی ئه وه سابلاخ و وه ک ناوه ندی حوکمرانی ده ستنیشان ده کات و بو خۆی ئه وی به جی دیلی و به هه مزه ئاغای ده سپێری. پاش ئه و هێرش و سه رکه و تنه یه ک له دوا ی به کانه ی سمایل ئاغا و له شکره ده هه زار که سییه که ی، خه لکانی غه یره کوردیش دان به ده سه ته لات ه که یدا ده نین، بو وینه خه لک و حاکمانی شاره کانی میاندا و و مه راغه و بنا ویش راده ست نامه یان بو سابلاخ نارد. سه رکه و تنه یه ک له دوا ی به کانه ی سمکۆ، که سایه تییه کی به رزی لی ساز کردبوو. له سالی 1922 هه ریمه که ی ئه و به کجار گه و ره بوو بووه وه. له رۆژه لات و باشو و ره وه گه یشتبووه سائین قه لا و سه قز له باکو و ر تا قو تو و ر و ته نانه ت له ناوچه ی مه ربوان و هه ورامانیش کاریگه ری بووه و ته نانه ت هیندی تایه فه ی باشو و ریتیش له لورستان ئاماده ی راپه رین به لای نه گری له سمایل ئاغا بوون.

له و سه ره و به نده دا ئێران له هه موو لاوه شێوا بوو. له باکو وری ئێران هێزه کانی میرزا کووچک خانی جه نگه لی ده ستیان به راپه رین کردبوو. له لایه کی دیکه وه که سیک به ناوی خالۆ قوربانی هه رسینی له پۆشتکو وه به کۆوه کردنی هێزه کانی عه شایر به درۆ ده و له تی ناوه ند راده بیئت. ره زا خان که پێشتر مه یته ری سه فاره تی هه ل نه د بوو بوو و ئیستاش به کوده تا ببوو ه شای ئێران، هه ولی ده دا به ههر شێوه یه ک بووه ئه و شو رپشانه داکو و ژینی. له نیو ئه و هێزانه دا هێزی سمکۆی شکاک هێژی ته یار و کارامه بوون و له چه ندین تیکه ه لچو و نی گه و ره دا، هێزه ده و له تییه کانیان شکست دا بوو. ره زا خان هه ولی دا ئه و هێزانه ی دیکه ی دربه ری بو لای خۆی رابکیشی تا بتوانی ت به ته و اوی له گه ل هێزه کانی سمایل ئاغا به شه ر بی. میرزا کووچک خان که په یوه ندی شاراو هی له گه ل سمایل ئاغای سمکۆ هه بوو و نه یاریکی سه ره سه ختی حکوومه تی ناوه ندیش بوو درێزه ی به خه باقی خۆی دا، به لام خالۆ قوربانی هه رسینی ره گه ل هێزه کانی ره زا خان ده که وی. له لایه کیش په یوه ندی له گه ل میرزا کوچک خان ههر ده میخی و له ئاکمدا میرزا کوچک خان ده کو و ژ و سه ری براوی میرزا کووچک خان بو ره زا خان ده با.

پاش ئه و رووداوه، ره زا خان خالۆ قوربان راده سپێری به هێژیکی پۆشته و ته یاره وه هێرش بکاته سه ر هێزه کانی سمکۆ، له ساله کانی 1921-1922 دا خالۆ قوربان له شکریک له عه شایر به مه به ستی هێرش بو سه ر هێزه کانی سمایل ئاغا پیک دیخی. پاش بیستی ئه و هه و له سمایل ئاغا هێزه کانی ئاماده ده کات و له شه ریکی گه و ره دا شکستیکی سه خت به سه ر هێزه کانی خالۆ قوربان دیخی و پاشه کسه یان بی ده کا. ره زا خان که له شه ردا ده ره وستی سمکۆ و هێزی کورد نه ها ته بوو، له باری سیاسیه وه له ژیر گوشاری نه ته وه خوازانی ئێرانیدا بوو ههر بۆیه له ریگه یه کی دیکه وه هه ولی دا زه بر له سمایل ئاغا بوه شینی و ههر بۆیه داوا ی ئه وه ده کات له گه ل سمایل ئاغا دیدار پیک بیئیت و له ریگه ی وتوێزه وه کیشه کان چاره سه ر بکه ن. ههر بۆیه سالی 1929 دا ره زا خان به مه به ستی دانو و ستان و وتووێژو سازان بانگیشتنی شاری شنۆی ده کا. سمکۆ وه ک دیپلوماتیک ده چیته شنۆ تا له گه ل خودی ره زا خان دیدار بکات، به لام پاش ئه وه ی دوو رۆژ له وی میوانی هێزه کانی ده و له ت ده بیئت و چاو هروان ده مینێته وه، له رۆژی سییه مدا سه ره هه نگی سادق خان که نوینه ری ره زا خانه، ده ست له نیو ده ستی سمایل ئاغا به رپی ده کات و ههر له و کاته دا که مالا وایی لی ده کات ده ستو و ر ده دا ته قه ی لی بکه ن و به و شێوه یه هێرش ده که نه سه ر خۆی و شان دی یاوه ری و هه موویان جگه له دوو کهس ده کو و ژرین.

تیرۆری سمایل ئاغا په له یه کی ره شی تا وانه به سه ر ته و نیی حکوومه تی ناوه ندی ئێرانه وه که میوانیکی سیاسی به مه به ستی وتووێژ بانگ کردووه و به شێوه یه کی دو و ر له ئادابی ئینسانی و دیپلوماتیک تیرۆری ده که ن و به و

شیوهیه کۆتایی به شۆرش و دهسهلاتی سمکۆی شکاک دی. [1]

تایبهتمهندییه کانی بابەت

پۆلینی ناوه‌ڕۆک: میژوو | جۆری دۆکومێنت: زمانی یه‌که‌م | جۆری وه‌شان: دیجیتاڵ | زمان - شیوه‌زار:
کرمانجی ناوه‌راست | فۆنده‌ره‌کان: میژووی هاوچه‌رخ |
روژی ده‌رچوون: 2023-05-30

فایلی په‌یوه‌ندیداریدار:

بابه‌ته په‌یوه‌ستکراوه‌کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابەت
	کوردی ناوه‌راست	رێکه‌وت و پرووداو (کۆنۆلۆژیا)	2023-05-30
	کوردی ناوه‌راست	کورتەباس	به‌ژداریکردنی هۆزی هه‌رکی له شۆرشى سمکۆى شکاکدا
	کوردی ناوه‌راست	کورتەباس	په‌یوه‌ندی سیاسى سمکۆ له‌ گه‌ڵ ئینگلیزه‌کان له ئاوینه‌ی به‌لگه‌نامه‌کانی وه‌زاره‌تی کاروباری ده‌ره‌وه‌ی به‌ریتانیادا
	کوردی ناوه‌راست	به‌لگه‌نامه‌کان	تێلیگرامی وه‌زیری ده‌ره‌وه‌ی حکوومه‌ت بۆ باڵیۆزی فارس له ئه‌سته‌مبول
	کوردی ناوه‌راست	هۆنراوه	جاریکی تر سمکۆ ناچیته‌وه‌ سه‌ر خوانی مردن
	کوردی ناوه‌راست	کورتەباس	جوولانه‌وه‌ سیاسى و سه‌ربازییه‌کانی سمکۆى شکاک
	کوردی ناوه‌راست	کورتەباس	سمکۆى شکاک، دیپلۆمات و شۆرشگیرو خاوه‌ن بیرێکی فراوان، خه‌ونی دامه‌زراندنی ده‌وله‌تیکی کوردی هه‌بووه
	کوردی ناوه‌راست	کورتەباس	سمکۆى شکاک؛ داخوازی سه‌ربه‌خۆیی و په‌تکردنه‌وه‌ی کارگێڕی ناوچه‌یی به‌شی 1

	کوردی ناوه‌راست	کورتەباس	سمکۆی مه‌زن "من کوردم و ژيانم له پیناوی رژگاری و به‌خته‌وه‌ری گه‌له‌که‌م به‌خت کردوووه و به‌ختی ده‌که‌م"
	هه‌ورامی	کورتەباس	سمکۆ شکاکی نه‌خشه‌که‌پشو کۆششی نه‌ته‌وه‌ی کوردی جه‌ سه‌ره‌تاو سه‌ده‌ی ویسه‌مینه
	کوردی ناوه‌راست	کورتەباس	شۆرش و پێویستی هه‌نگاونان بۆ پێشخستنی کولتوور
	کوردی ناوه‌راست	به‌لگه‌نامه‌کان	نامه‌یه‌کی گرنگی میژووپی شه‌هیدی سه‌رکرده‌ی کورد سمکۆی شکاک بۆ شیخ مه‌حمودی حه‌فید
	کوردی ناوه‌راست	کورتەباس	هه‌وله‌کانی سمکۆی شکاک بۆ به‌ره‌وه‌پیش بردنی بواری خوێندن و رۆژنامه‌گه‌ری
	کوردی ناوه‌راست	کورتەباس	یه‌که‌م رۆژنامه‌ی کوردی له ئێران

تێبینی: ئەم تۆماره هه‌ندیک فایلی په‌یوه‌ندیداری وه‌ک وێنه و فیدیۆی له‌گه‌ڵدایه و لێره‌دا پێشان نه‌دراون، تکه‌یه سکی QR کۆده‌که بکه‌ تاوه‌کو له‌سه‌ر ماله‌په‌ری پێکخراوی کوردیپیدیا ئه‌و فایله‌نه ببینیت.

QR
Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] ماله‌په‌ر | کوردی ناوه‌راست | [ماله‌په‌ری کوردشۆپ - 2023-05-30](#)

کاتی تۆمارکردن: 2024-02-17

ناوی تۆمارکار: زریان عه‌لی

پۆل: کورتەباس

بابەت: 43

سمکۆی شکاک؛ شۆرشگێڕێکی سەرەخۆیخواز

[20240222073738554173=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20240222073738554173)

سمکۆی شکاک؛ شۆرشگێڕێکی سەرەخۆیخواز

ئەو کۆری محەمەد ئاغا و نەوێ عەلیخانێ شکاک بوو. هەر لە سەردەمی میړمنداڵییەوه هۆگری بزوووتنەوهی کورد دەبێت و خەیاڵی سەرەخۆیی کوردستان لە سەریدا پەرورە دەکا. لە تەمەنی لاویەوه بە کردەوه خەریکی کۆکردنەوهی سوارچاک و چە کداری کورد دەبێت. چالاکییە چە کدارییە کانی سمایل ئاغا سەرەتا هەر رۆژەهەڵاتی کوردستان دەگرێت و پاشان پەل دەکشێتە باشووری کوردستانیشەوه کە ئەو کات لە ژێر دەسەڵاتی عوسمانیدا بوو.

لە جەنگی جیهانی یە کەم و چەند سالی شەڕی دوا و ئەو شەڕە، ناسراوترین کەسایەتی لە سنووری ئێران و عوسمانی، سمایل ئاغا (سمکۆ) سەرۆکی خێڵی شکاک بوو. ئەو بە زیرەکی لەو دەرفەتە ئالۆزییە کانی ناوچە لە چارەگە سەدەیی یە کەمی سەدەیی بیستەم بۆی دەستەبەر کردبوو کە لێ وەرگرت و هاوسەنگی خۆی لە ئێران و عوسمانی و ڕوس و ئێران و ئینگلیزییەکان کە لە گەڵ هەمووان پەیوەندییان بوو، راگرتبوو و پەڕەیی بە دەسەڵات و کاریگەری خۆی لە ناوچە دابوو.

دواي شەڕی جیهانی خۆی وەک حاکمی سەرەخۆ دەنواند و لە گەڵ تاقمێک لە رێبەرانێ نەتەوهیی کورد هاوکاری دەکرد و حکومەتی ناوەندی لە گەڵ کێشە ڕووبەر دەکرد. تەنانەت کاتێک ئەرتەشی ئێران لە ئووتی (10) 1922 دا بە وتەیی خۆیان کێشە ئێوان داکوژاند و ئەو لە خاکی ئێران چوو دەری، وەک یاریکەرێکی بەهێز لە کوردستانی ناوەندیدا مایەوه و ئینگلیز و عوسمانی لە کێشە و یالیەتی مووسڵدا هەر دووکیان ویستیان لە بەرژەوهندی خۆیان لێ نزیکی ببنەوه و کەلک لە هێز و کاریزمای ئەو لە ناو کوردان وەرگیرن.

سمکۆ لە شۆرشێ مەشرووتەیی ئێراندا، دەچیتە پال هێزەکانی ئیقبالی سەلتەنە حاکمی ماکو و پاشان دەبیتە دەسەڵاتداری ناوچەیی قوتوور و حکومەتیش ئەو دەسەڵاتە دەسەلمی.

لە سالی 1913 هوه سمکۆ لە گەڵ رێبەرانێ نەتەوهیی کورد پەیوەندی بەهێزی ساز کردبوو و وتاری ئەوانی سەلماندبوو. هەر وهه سمکۆی شکاک لە گەڵ خوشکی سەید تەها جێگرەوهی شیخ عوبەیدوللای نەهزی زەماوەندی کرد. ئەوهش ئەوهندی دیکە جێ پێی ئەوی قایم کرد.

لە لایەکی دیکەوه سمایل ئاغا لە گەڵ عەبدولرەزاق بەدرخانیش پەیوەندی هەبوو کە لە میرەکانی بۆتان بوو. لە سالتەکانی شەڕی جیهانی یە کەمدا، سمکۆ خۆی لە شەڕ پاراست و هێزەکانی خۆی رێکخست و وهکوو سەرچاوهکان دەلێن وەک سیاسەتمەدارێکی لێزان هەموو دەرگاکی بە ڕووی خۆیدا کراوه هێشتەوه. سمایل ئاغا دەبویست بە خۆتێندەوهی سیاسەتی ناوچەیی و جیهانی هێزە ئەوروپاییەکان و هەر وهه دۆخی کورد و دۆخی ئێران بجووڵیتەوه و پارسەنگ رابگریت. گۆرانکارییەکانیش هێندە ئالۆز بوون هەموو چالاکیی سیاسی ناوچەیی تووشی سەرلێشتیان کردبوو.

لە دواي شۆرشێ ڕوسیا کە لەشکری جێنرال پارتوف لە کوردستان کشایەوه، سمکۆ توانی زۆریەتی ناوچەکان و چەک و چۆڵەکانی وەک تۆپخانه بخاتە ژێر دەسەڵاتی خۆیەوه.

پاش شەڕی جیهانی، عوسمانییەکان ئازەربایجان بە جێ دیلن و حکومەتێکی بەهێز لە ئازەربایجان دانامەزری و تەنیا دەسەڵاتی کاریگەر و خاوەن جێگە و پێگە، سمکۆی شکاک بوو. ئەو جودا لە هێزەکانی خۆی چەند سەد کەس لە سەربازانی عوسمانیشی لە گەڵ بوون و پشتیوانیان لێ دەکرد.

مانگی 2ی (فیورییهی) سالی 1919 کۆبوونه وهیه ک له مابهین گهوره خانه کانی کوردستانی رۆژه لات به رۆیه چوو. له و کۆبوونه وهیه دا باسی راپه رینیکی گشتی به دژی دهوله تی ئێران کرابوو. به لام له سه ره ئه وه پیکهاتن که تا دهوله ته گهوره کان رایان وهرنه گیرئ و په زامه ندی بۆ پشتیووانی و گۆرانیکاری ده رنه برن هیچ نه کهن. پاش ئه وه سمکۆ چاوه ریئ راپه رینی خانه کانی دیکه ی کوردستان نه مایه وه و شاره کانی ده یله مان و خۆی گرت و پاشان گهوره شاری ورمی گه مارۆ دا، به شیک له خه لکی ئازهری له کستان واته به شی باکووری رۆژاوی ده یله مان دانیان به حاکمییه ته که ی دانه نا و ئه ویش هیژی کردنی و تیکی شکندن و تا به ندهری شه ره فخانه ی پادان. ناوچه کانی باکووری گۆلی ورمیش که وته ژیر دهستی هیژه کانی سمکۆه . له و کاته دا حاکمی تازه ی ته ورژ سهر دار ئینتسار به هیژنکی زۆره وه هیژ ده کاته سه ر هیژی سمکۆ و پاشه کشه یان پ ده کات و سه ره نجام سمکۆ له گه ل فه رمانده ی هیژی (قه زاق فیلیپوف) که به نوینه رایه تی ته ورژ هیژی کردبوو و تووژده کات و ریک ده که ون. ئه و ریککه وته نش ه یندی دیکه پێگه ی سمایل ئاغا به رز ده کاته وه. له سالی 1920 دا دیسان ده شته کانی ورمی و سه لماس و خۆی ده گرت و بۆخۆی حاکم بۆ شاری ورمی داده نیت. به و شیوه یه رۆژ له گه ل رۆژ هیژه کانی سمکۆ په ره ده ستین .

له دوا یین ه یژی بۆ سه ر سوای ئێران ژماره ی چه کدارانی گه بشتوونه ته ده هه زار که س.

سمکۆ سالی 1920 چه نندین کۆبوونه وه له نێو هه موو سه روک خێله کورده کانی ئازهر بایجاندا ساز دهکا. هاوینی 1921/ 1300 ی هه تاوی هه رینی دهسته لاتی سمکۆ بریتیه له سه رانه ری رۆژاوی گۆلی ورعی تا شاری بانه و سه رده شت و سووچی باکووری رۆژاوی ولاتی ئێراق. له خێله کانیش جگه له خێلی شکاک و تایه فه ی هه رکی ، مامه ش و مه نگور و دیبوکری و پیران و زه رزا و گه ورک و فه یزولابه گی و پشه دری و تایه فه بچوکه کانی بانه ش ره گه ل سمکۆ که وتبوون.

شایه‌نی باسه سمکۆ شاری سابلاغ یشی له دهست هیژه‌کانی دهوڵت ده‌هینا و لهو شه‌رده‌با به‌شیک له شاری سابلاغ تالان کرا و ئەوه‌ش بوو به‌هۆی ئەوه‌ی دواتر سمایل ئاغا له لایهن نه‌ته‌وه‌خوارانی کورده‌وه تانه‌ی لی بدریت، سمکۆ ئەو تاوانه‌ی ده‌ستۆ نه‌گرتوه‌ و پاساوی بۆ هیناوه‌ته‌وه. ئەو وتووێتی هیژه‌کانی ژانده‌رمیری رژیتم شه‌ره‌کانیان به‌ره‌و نیو کووچه‌ و کۆلانه‌کانی شار بردووه‌ و منبش نه‌متوانیوه‌ پێش به‌ دژکرده‌وه‌ی هیژه‌کانم بگرم

به لَام هەر دواى ئەووە بۆ خۆى سابلاغ به جێ دێلێ و به هه مزه ئاغای ده سپێرێ. پاش ئەو هیرش و سه رکه و تنه یه ک له دواى یه کانه ی سمایل ئاغا و له شکره ده هه زار که سییه که ی، خه ئکانی غه یره کوردیش دان به ده سه ته لاته که یدا ده نێن، بۆ وێنه خه ئک و حا کمانی شاره کانی میان دوا و مه راغه و بناویش را ده ست نامه یان بۆ سابلاغ نارد .

سەرکەوتنە یە ک لە دوای یە کە کانی سمکۆ، کە سایەتییەکی بەرزێ لێ ساز کردبوو. لە مانگی 7ی (ژووئییە) ساڵی 1922 هەرمێمە کە ی ئەو یە کجار گەورە بوو یوو هە. لە رۆژەلات و باشوورەو هە گەشتبوو هە سائین قە لا و سەقز لە باکوور تا قوتوور و تەنانەت لە ناوچە ی مەریوان و هەورامانی ش کاریگەر یی بوو و تەنانەت هێندێ تایەفە ی باشووریتیش لە لورستان ئامادە ی راپەرین بە لاینە گری لە سمایل ئاغا بوون.

لەو سەرۆبە نندە دا ئێران لە هەموو لاو هشتابوو. لە باکووری ئێران هێزە کانی میرزا کووچک خانی جەنگە لی دەستیان بە راپەرین کردبوو. لە لایە کی دیکەو هە کە سێک بە ناوی خالۆ قوربانی هەرسینی لە پۆشتکوو هە بە کوو کردنی هێزە کانی عەشایر بە دژی دەوڵە تی ناو هەند رادە بیئ.

رەزا خان هەو لی دا ئەو هێزە نە ی دیکە ی دژەری بۆ لای خۆ ی رابکێ شێ تا بتوانیت بە تەواوی لە گە ل هێزە کانی

سمکۆ به شهڕ پێ. میرزا کووچک خان که په یوه نډی شاراوهدی له گه‌ل سمکۆی شکاک هه‌بوو و نه‌یاریکی سه‌رسه‌ختی حکوومه‌تی ناوه‌ندییش بوو درێژهی به‌خه‌باتی خۆی دا، به‌لام خا‌لۆ قوربانی هه‌رسینی ره‌گه‌ل هێزه‌کانی ره‌زا خان ده‌که‌وی. له‌لایه‌ کیش په‌یوه‌ندی له‌گه‌ل میرزا کوچک خان هه‌ر ده‌می‌ی و له‌ ئاکامدا میرزا کوچک خان ده‌کووژی و سه‌ری براوی میرزا کووچک خان بو‌ ره‌زا خان ده‌با.

پاش ئه‌و رووداوه، ره‌زا خان خا‌لۆ قوربان راده‌سپێری به‌ هێژیکی پۆشته و ته‌یاره‌وه هێرش بکاته سه‌ر سمکۆی شکا، له‌ سا‌له‌کانی 1921-1922 دا خا‌لۆ قوربان له‌شکرێک له‌عه‌شایر به‌مه‌به‌ستی هێرش بو‌ سه‌ر هێزه‌کانی سمایل ئا‌غا پێک دی‌ی. پاش بیستی ئه‌و هه‌واله‌ سمایل ئا‌غا هێزه‌کانی ئاماده‌ ده‌کات و له‌ شه‌رێکی گه‌وره‌دا شکستیکی سه‌خت به‌سه‌ر هێزه‌کانی خا‌لۆ قوربان دی‌ی و پاشه‌کشه‌یان پێ ده‌کا.

ره‌زا خان که له‌ شه‌ر‌دا ده‌روه‌ستی سمکۆ و هێژی کورد نه‌هاتبوو، له‌ باری سیاسیه‌وه له‌ژێر گوشاری نه‌ته‌وه‌خوازانی ئێرانیدا بوو هه‌ر بۆیه له‌ رێگه‌یه‌کی دیکه‌وه هه‌ولێ دا زه‌بر له‌ سمایل ئا‌غا بوه‌شی‌ی و هه‌ر بۆیه داوای ئه‌وه‌ده‌کات له‌گه‌ل سمایل ئا‌غا دیدار پێک ب‌ینیت و له‌ رێگه‌ی وتوێژه‌وه کێشه‌کان چاره‌سه‌ر بکه‌ن.

هه‌ر بۆیه سا‌لی 1930 دا ره‌زا خان به‌مه‌به‌ستی دانووستان و وتووێژو سازان بانگیشتنی شاری شنۆی ده‌کا. سمکۆ وه‌ک دیپلۆماتیک ده‌چیته‌ شنۆ تا له‌گه‌ل خودی ره‌زا خان دیدار بکات، به‌لام پاش ئه‌وه‌ی دوو رۆژ له‌وئ میوانی هێزه‌کانی ده‌وله‌ت ده‌بیت و چاوهر‌وان ده‌مینێته‌وه، له‌ رۆژی سییه‌مدا سه‌ره‌هنگ سادق خان که نوێنه‌ری ره‌زا خانه، ده‌ست له‌نیو ده‌ستی سمایل ئا‌غا به‌رپێ ده‌کات و هه‌ر له‌وکاته‌دا که مالاوایی لێ ده‌کات ده‌ستور ده‌دا ته‌قه‌ی لێ بکه‌ن و به‌وشیوه‌یه هێرش ده‌که‌نه سه‌ر خۆی و شان‌دی یاوه‌ری و هه‌موویان جگه‌ له‌ دووکه‌س ده‌کووژرێن. تیرۆری سمایل ئا‌غا په‌له‌یه‌کی ره‌شی تاوانه‌ به‌ سه‌ر ته‌وێلی حکوومه‌تی ناوه‌ندی ئێرانه‌وه که میوانیکی سیاسی به‌مه‌به‌ستی وتووێژبانگ کردووه و به‌ شیوه‌یه‌کی دوور له‌ ئادابی ئینسانی و دیپلۆماتیک تیرۆری ده‌که‌ن و به‌و شیوه‌یه‌ کو‌تایی به‌ شو‌رش و ده‌سه‌لاتی سمکۆی شکاک دی. [1]

تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی باب‌ه‌ت

پۆلێنی ناوه‌رۆک: میژوو | جو‌ری دو‌کومی‌نت: زمانی یه‌که‌م | جو‌ری وه‌شان: دیجیتا‌ل | زمان - شیوه‌زار: کرمانجی ناوه‌راست | فۆلده‌ره‌کان: میژووی هاوچه‌رخ | رۆژی ده‌رچوون: 2023-07-19

فایلی په‌یوه‌ندیداری‌دار:

باب‌ه‌ته په‌یوه‌ستکراوه‌کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی باب‌ه‌ت
----	------	-----	--------------

2023-07-19

	کوردی ناوه‌پاست	رێکهوت و پرووداو (کۆنۆلۆژیا)	
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	به‌ژداریکردنی هۆزی هه‌رکی له شۆرشى سمکۆى شکاکدا
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	په‌یوه‌ندی سیاسى سمکۆ له‌ گه‌ل ئینگلیزه‌کان له‌ ئاوینه‌ی به‌لگه‌نامه‌کانی وه‌زاره‌تی کاروباری ده‌ره‌وه‌ی به‌ریتانیا
	کوردی ناوه‌پاست	به‌لگه‌نامه‌کان	تێلیگرامی وه‌زیری ده‌ره‌وه‌ی حکوومه‌ت بۆ بالیۆزی فارس له ئه‌سته‌مبول
	کوردی ناوه‌پاست	هۆنراوه	جاریکی تر سمکۆ ناچیته‌وه‌ سه‌ر خوانی مردن
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	جوولانه‌وه‌ سیاسى و سه‌ربازیه‌کانی سمکۆى شکاک
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	سمکۆى شکاک، دیپلۆمات و شۆرشگێڕو خاوه‌ن بیریکى فراوان، خه‌ونی دامه‌زراندنی ده‌وله‌تیکی کوردی هه‌بووه
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	سمکۆى شکاک؛ داخوازی سه‌ربه‌خۆی و په‌تکردنه‌وه‌ی کارگێڕی ناوچه‌یی به‌شی 1
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	سمکۆى مه‌زن "من کوردم و ژيانم له‌ پیناوی رژگاری و به‌خته‌وه‌ری گه‌له‌که‌م به‌خت کردووه‌ و به‌ختی ده‌که‌م"
	هه‌ورامی	کورتەباس	سمکۆ شکاکى نه‌خشه‌که‌پشو کۆششى نه‌ته‌وه‌ی کوردی جه سه‌ره‌تاو سه‌ده‌ی ویسه‌مینه
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	شۆرش و پێویستی هه‌نگاونان بۆ پێشخستنی کولتوور
	کوردی ناوه‌پاست	به‌لگه‌نامه‌کان	نامه‌یه‌کی گرنگی میژووپی شه‌هیدی سه‌رکرده‌ی کورد سمکۆى شکاک بۆ شیخ مه‌حمودی حه‌فید
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	هه‌وله‌کانی سمکۆى شکاک بۆ به‌ره‌وپێش بردنی بواری خوێندن و پۆژنامه‌گه‌ری
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	یه‌که‌م پۆژنامه‌ی کوردی له‌ ئێران

تێبینی: ئەم تۆماره‌ هه‌ندیک فایلی په‌یوه‌ندیداری وه‌ک وێنه‌ و فیدیۆی له‌ گه‌لدایه‌ و لێره‌دا پێشان نه‌دراون،
تکایه‌ سکینی QR کۆده‌که‌ بکه‌ تاوه‌کو له‌ سه‌ر ماله‌په‌ری رێکخراوی کوردیپیدیا ئه‌و فایله‌نه‌ ببینیت.

QR
:Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] مانیپەر | کوردی ناوه‌راست | [مانیپەرێ کوردشۆپ - 2023-07-19](#)

کاتی تۆمارکردن: 2024-02-22

ناوی تۆمارکار: زریان عه‌لی

پۆل: کورتەباس

بابەت: 44

سمکۆی کوردان و مار بێنیا مین شیمۆنی ئاسۆری

[2013110519453788029=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=2013110519453788029)

سۆران کەریاسیان

میژوو بۆ زۆر مەبەستی ئەڕینی تۆمار دەکرێت کە لە سەردەمی مۆدێرندا لە بەر پاراستنی بەرژەوهندی هێز و لایەنی پامیارییهوه تووشی خەوشەداربوون و چەواشە کران بووه. حکومهتەکان و هەندیک لە نووسەرانی سەر بە رێبازی جۆراوجۆر، تەکنیک و شیوهی جۆراوجۆر بۆ شارندنەوهی راستییەکان و نەخشاندنی میژووی دڵخوازی خۆیان بە کار دەبەن. لە هەندیک حالەتدا بەلگە ی ساختە و سازکراو بۆ دەکەنەوه. لە هەندیک حالەتدا بە شیوهی سیستەماتیک زۆر بەلگە ی گرن گ سانسۆر دەکەن. لە ئەگەری نەگونجان یان نەناسینی ئەم تەکنیکانە پەنا بۆ میژووی زارەکی ی بەلگە دەبەن. لە هەندیک حالەتیشدا پرهەنسیپەکان و میتۆدی زانستی نووسینهوهی میژوو پەچاو ناکەن یان ئەوه کە هەمووی ئەو فۆرم و تەکنیکانە دەکار دەکەن تا میژوویەکی تایبەت بۆ پاراستنی بەرژەوهندییهکانی خۆیان ساز بکەن. میژووی نەتەوهی کورد لە زۆریه زەمەن و قوناخە مۆدێرن و کۆنەکانی خۆیدا تووشی ئەم جۆرە دەستکارییهی حکومهت، حیزب و کەسانی سەر بە چەمک و رێبازی جۆراوجۆر بووه. تەنانەت رێی تێچوووه کە زۆر کەسیش لاپەرەکانی میژوو بۆ پێشانی قینی دلی شەخسی خۆیان بە کار بیهن و تۆلە ی بەسەر هاتە تالەکانی خۆیان لە نەتەوهیهک بکەنەوه. میژوو هەر چەند تال بێت، پێویستە وەک خۆی بنووسرێتەوه هەتا وانە ی باش و پێویستی بۆ داها تۆویەکی جوانتر ی وەر بگێردرێت. لایەنی هەرە سەرنج راکێشی زانستی میژووش، بۆ بەشی نوێبوونهوه و دۆزینەوهی بەلگە و لیکۆلینەوهی زۆرتر دەگەرێتەوه و تا لیکۆلینەوه زۆرتر بکریت، وێنە ی رابوردوومان روونتر وەبەر چاو دەکەوێت.

لە خۆیندەوهی میژوودا گەلیک گرن گە که خۆینەر، خۆی بە دەست نووسەرەوه نەدات و بە وردەبێنی و وشیا رییەوه سەرنجی هەر دەقیك بدات. ئەم سەرنجە پێویستە بە یی لەبەر چا و گرتنی فاکتەرێکی تایبەتی بدرێت، چون لە نووسینهوهی میژوودا ئاساییه کە ببینرێت کەسیک ئێتیکێ پاراستنی پرهەنسیپ و تایتلی نەبێت

یان ئەوه که له رووی نااگاهی و ناوشیارییه وه خۆی له نووسینهوهی میژووێه ک دابیت که له ئاستیدا نییه و له زانیی وردیه کارییه کانی میژووێ په یوه ندیاداردا کلۆله.

لێره دا سهرنجی خوێنه ر بۆ وێنه بۆ تیکسته کانی «ئهنتۆنی هایمهن» راده کیشم که جوان دیاره بۆ مه به سستیکی سیاسی و به رژه وهندییه کی تایبهت کار ده کات. ئەو به راشکاوێ بانگه شه ی ئەوه ی کردووه که پرسیک به ناوی کورد له ولاتی ترکیادا بوونی نییه. ئەو جیا له چه واشه کردنی راستی و ژیری پنانی ویژدان، لای وایه که پرسێ کورد ته نیا له «ایران» و «عراق» دا بوونی هه یه و «ئینگمار کارلسۆن» ی سویدی ترکیار ئاسایی، هه ولئیکێ باشی بۆ سانسۆری راستیه کان داوه. [1]، [2]

له م بابه ته دا هه ول ده دریت به کورتیی له سهر دوو که سایه تی ناسراو و ناوداری دوو نه ته وه چه ند زانیارییه ک بخریتیه به رده سته خوێنه ر و له دادیدا وه کوو پرۆژه یه کی به ربلاوتر، به به لگه و زانیاری وردتره وه پاش سالانیک لیکۆلینه وه به شیوه یه کی به ربلاوتر بلاو ده کریتیه وه.

زهمه نی به رباسی میژوو هالۆز بوو. زله یزان به رده وام پلانی جوړاو جوړی له پیشرا دارپژراوی خوێان به رپوه ده برد. شه ریکی جیهانی له ئارادا بوو و نه ته وه کانی رۆژه لاتی ناوه راست له هه موو بوار و تیکنۆلۆژی ئەو سهرده م بیبه ر بوون و ئەگه ری ده ستر اگه یشتنیان به به شیکی که م له م بواران هشا به وه به سترابوو وه که به ته واوی خوێان له خزمهت پلان و به رژه وهندییه کانی زله یزاندا نایا.

زۆرینه ی سهرچاوه کان باس له کوشتاریکی به ربلاوی ئهرمه نی، یۆنانی و ئاسۆرییه کان ده که ن که ئەمه به شیکی به لاری دا براوی میژوو ئەو زهمه نه. واته به م شیوه یه نییه که ته نیا هه ر ئەو سێ نه ته وانه قوربانیان دابیت و تووشی کوشتاری به کۆمه لی خه لکی سیفیل و پی چه ک بووبن، به لکوو نه ته وه کانی کورد، پارس و هتدش وه ک سێ نه ته وه ی باس کراو تووشی ئەو کاره ساته دلته زینانه بوون.

له ساله کانی شه ری یه که می جیهانیدا کوشتار و کوچی به زۆری نه ته وه ی کوردیش به شیوه یه کی سیسته ماتیک به رپوه چوو. [3]، [4]، [5] ناوچه ی ورعی که به پی سهرچاوه کۆنه کانی میژوو هه میشه به شیکی بووه له خاکی کوردستان، به هۆی پرپیت و به ره که تبه وونی ناوچه که به رده وام گۆره پانی ریمبازی هیژه جوړاو جوړه کان بووه. له بواری ستراتیژیکی شه وه بایه خ و گرنگی تایبه تی هه بووه و له هه مان کاتیشدا به هۆی نه ریت و کولتووریکی که کوردی ئەم ده قه ره هه یانبوو، میوانداری زۆر گه ل و هۆزی دیکه بوون که ره چه له کیان بۆ شوینی دیکه ده گه رپته وه.

ئهم باسه ی ئیستا په یوه ندی به ورعی هه رکات کوردستانیه وه هه یه. شاریک که گه ر به پی سهرچاوه میژوو یه کان ئاوری لیبدریته وه، ناسنامه که ی بۆ نه ته وه ی کورد ده گه رپته وه، نه ک بۆ نه ته وه کۆچه ره کانی ئاسۆری و ترک. «مه تین هپییر» که به شیوه یه کی بیلایه نانه کاری له سهر میژوو ی نه ته وه کانی رۆژه لاتی ناوه راست کردووه، ئاماژه ی به م گرنگه کردووه که ورعی و ده قه ری زه ری اچه ی ورعی له کۆنه وه شوینی ژیا نی کوردان بووه. [6] له و زهمه نه دا که شه ری جیهانی به رپوه ده چوو، دوو که سایه تی له ده قه ری ورمیدا سهرکردایه تی نه ته وه ی خوێان ده کرد. «سمکۆ خانی شکاک» که سهرکرده یه کی کورد بوو و «مار بینامین شیمۆن» که سهرکرده یه تی ئاسۆرییه کۆچه ره کانی به ده سته وه بوو.

Smko. Serçawey wêne: Wikimedia

سمکۆی کوردان که سایه‌تیه‌کی نه‌ته‌وه‌یی بوو که سه‌رکرده‌ی یه‌کجار هێژای کورده‌کان، پێشه‌وا "قازی محمد" له‌چه‌ندان بۆنه‌ی تایبه‌تدا قسه‌ی له‌سه‌ر کردبوو. به‌دنیاییه‌وه‌ گهر سمکۆی کوردان که سایه‌تیه‌کی دلسۆز و هێژا نه‌بووبایه‌، پێشه‌وا‌ی کوردان کرێدیت و که‌سایه‌تی خۆی به‌وه‌ خه‌وشه‌دار نه‌ده‌کرد که به‌جوانی له‌سه‌ری دوابا. زه‌مه‌نێک که سمکۆ تێیدا ده‌ژیا، که‌لێک هه‌لۆزتر له‌ چاو زۆر زه‌مه‌نی دیکه‌ی میژووی هه‌وچه‌رخ نه‌ته‌وه‌ی کورد بوو و ههر بۆیه ئاسایه‌ بیژین که گهر که‌سێکی دیکه‌ش له‌ جێگه‌ی سمکۆدا رۆلی گێرپا، تووشی هه‌مان پرۆپاگه‌نده و شێواندن که‌سایه‌تیه‌که‌ی ده‌بوو. سمکۆ له‌ ماوه‌ی ژیا‌نی سیاسیی خۆیدا، سه‌ردانیکی میژووی بۆ باشووری نیشتمان‌ه‌که‌ی کرد. له‌و سه‌ردانه‌دا له‌ گه‌ل شێخ "محمود"ی سه‌رکرده‌ هه‌ولی پته‌وکردنی یه‌گرتووی هێزی کوردیان دا. شێخ "محمود" له‌و زه‌مه‌ندا به‌ ته‌مای پیکه‌یتانی ئه‌رته‌شێکی نه‌ته‌وه‌یی بۆ کوردستان بوو. سمکۆی کوردان پێشینیاری ئه‌وه‌ی به‌ شێخ "محمود" کردبوو که باشتر وابوو هێرش بۆ سه‌ر داگیرکه‌رانی کوردستان یان له‌ "ایران" هه‌ ده‌ست پێ کردبا. [7] جیا له‌وه‌ که چالاکییه‌ سیاسی و نێزامیه‌ییه‌کانی ئه‌و له‌ خزمه‌تی چه‌مکی نه‌ته‌وه‌یی کورددا بوو، له‌ میژووی رۆژنامه‌وانی نه‌ته‌وه‌ی کوردیشدا ده‌وری هه‌بوو و ناوی ده‌هینریت.

زه‌هێژانی چالاک له‌ شه‌ری یه‌که‌می جیهانیدا زۆر پلانی نامرۆفانه‌یان به‌رپه‌برد که له‌ ناوچه‌ کوردستانیه‌کان زۆرتر له‌ ژێر به‌رنامه‌کانی رووس و ئینگلیس به‌رپه‌ ده‌چوو. پیلانی ئه‌و حکومه‌تانه‌ هه‌رکات شارده‌نه‌وه‌ی جه‌نايه‌ت و پلانه‌کانیان له‌ ناوچه‌دا بوو و نووسه‌رانیکی زۆریش که له‌ ژێر بالی ئه‌و دوو سیسته‌مه‌دا ژیا‌بوون، هه‌ولیان بۆ شارده‌نه‌وه‌ی ئه‌م راستیانه‌ دا‌بوو. ته‌نانه‌ت به‌شیکیش له‌م میژوونووسانه‌ سه‌ریه‌ نه‌ته‌وه‌ی کورد بوون که له‌ خزمه‌ت ئه‌م به‌رنامه‌دا کاریان ده‌کرد.

ئاسۆرییه‌کانیش به‌ هه‌مان شێوه‌ میژوویه‌کی دله‌زینیان هه‌یه‌ که زۆر مه‌خابن بوونه‌ به‌شیک له‌ قوربانی پلانه‌که‌له‌ی زه‌هێژان و هه‌یج ده‌ستکه‌وت و گه‌رانته‌یه‌کیان پاش شه‌ری یه‌که‌می جیهانیش بۆ مسۆگه‌ر نه‌بوو. تا‌قمێک ئێلیتی رادیکالی ناسیۆنالیستیشیان هه‌یه‌ که به‌رده‌وام بۆ وه‌ ده‌سته‌یتانی به‌رژه‌وه‌ندێی خۆیان، هه‌ولیان بۆ قه‌یه‌و‌نکردنی وینه‌ی نه‌ته‌وه‌ی کورد داوه‌. ئه‌و تا‌قمه‌ به‌ شێوه‌یه‌کی سیاسیی کار له‌سه‌ر میژوو ده‌که‌ن و ئامانجێکی ناپه‌روژیان هه‌یه‌ که زه‌ره‌ر و خه‌ساری هه‌ر دووک نه‌ته‌وه‌ی کورد و ئاسۆری لێ ده‌که‌وتێته‌وه‌. ئه‌وان هه‌یچکات ئاماده‌ نین که له‌سه‌ر جه‌نايه‌ت و به‌کاره‌یتانی نامرۆفانه‌ی ئاسۆرییه‌کان له‌ لایه‌ن زه‌هێژانه‌وه‌ تیکستیک ئاراسته‌ی ئه‌و ده‌وله‌تانه‌ بکه‌ن و دیواری کورت و ژیا‌ری نه‌ته‌وه‌ی کوردیان وه‌ک تا‌قه ئالتیرناتیوی گه‌ییشتن به‌ ئامانجه‌کانی خۆیان هه‌ل‌بژاردوو.

له‌ ناوه‌ری سا‌له‌کانی 1915 تا 1917ی زایینیدا ده‌قه‌ری "آذربایجان" له‌ ژێر کۆنترۆلی رووسه‌کاندا بوو. رووسه‌کان له‌و ماوه‌یه‌دا به‌ پیتی سه‌رچاوه‌ نا‌کوردیه‌یه‌کان پێژه‌یه‌کی زۆریان له‌ کورده‌کان تونا‌کرد. [8]، [9] له‌ سا‌لی 1917ی زایینیدا رووسه‌کان خه‌ریک بوون "آذربایجان" چۆل بکه‌ن. له‌و کاته‌دا که ئه‌وان خه‌ریک بوون له‌و ده‌قه‌ره‌ و ن بن، نزیکه‌ی په‌نجا هه‌زار چه‌کداری ئاسۆری و ئه‌رمه‌نی له‌ "آذربایجان" دا هه‌بوون. ئاسۆری و ئه‌رمه‌نییه‌کان له‌و ناوچه‌یه‌دا سامان و به‌ره‌مه‌می کشت‌وکالی خه‌لکی ناوچه‌یان تالان ده‌کرد، به‌ تایبه‌تی ئاسۆرییه‌کان که پێشتر له‌ ئاناتۆلیا یا به‌ره‌و ده‌قه‌ری ورعی گواسترا‌بوونه‌وه‌، ده‌ستیکێی بالایان له‌ تیکدانی ئابووری ناوچه‌که‌ هه‌بوو و ئازاریکی زۆریان به‌ خه‌لک ده‌گه‌یاند. [10]

Mar Benyamin XXIII Shimun. Serçawey wêne: Wikimedia

ئاسۆرییه‌کان به‌ته‌ما بوون به‌ته‌واوی ده‌ست به‌سه‌ر ده‌قه‌ری ورعی دا‌بگرن، هه‌ر بۆیه‌ له‌ فکری ئه‌وه‌دا بوون که

سمکۆ وهک تاقه سه رکردهی هێزی کوردی له رۆژهه لاتی کوردستان له ناو بهرن. له لایه کی دیکه شه وه دهوله تی "ایران" که پیشینه و بروایه کی قوولیان له میژوودا به تپۆر هه بووه، خوازیاری له ناو بردنی سمکۆی کوردان بوون. دیارییه ک بۆ سمکۆی کوردان ناردرا که ئیستاش تهواو روون نییه له لایه ن "ایران" ییه کانه وه ناردرا بوو یان ئاسۆرییه کان ئه وه کاره یان کردبوو. له دیارییه که دا بۆمبیک داندرا بوو. سمکۆی کوردان به و بۆمه نه مرد، به لām براکه ی ئه وه به کردنه وه ی دیارییه که کوژرا. [11] کورده کان ئه مه نده به م پلانه قیژه وه نه توپه بوون که هێرشیان برده سه ر ئاسۆرییه کان، به لām به هۆی ئه وه که ئاسۆرییه کان پرچه ک بوون، له م هێرشه دا سه رکه وتوو نه بوون و ئاسۆرییه کان توانیان به رگری له خۆیان بکه ن. پاش ئه وه که پاشه کسه به کورده کان کرا، کورده کان هێرشیان برده سه ر ئامریکاییه کانی ئه وه ناوچه یه که پالپشتیان له ئاسۆرییه کان یان ده کرد. کورده کان له و هێرشه دا توانیان ده ست به سه ر مانیاندا بگرن و به تۆله ی پلانی ناشرینی تپۆری سمکۆی سه رکرده یان به شیک له ئاسۆرییه کۆچه ره کان له ناو بهرن. [12] جیا له تیکه ه لچوونی ئه وه هێزانه ش، جه ماوه ری ناوچه که به بوونی هێزی ئاسۆرییه کان رازی نه بوون، به لām به رزیوونه وه ی دهنگی ناره زایی جه ماوه ر له و ده فهره دا کاردانه وه ی هێزه کانی ئاسۆری لیکه وته وه و به چه ک و هه ره شه دهنگی ناره زایی جه ماوه ر یان کپ کرد. [13] ئه م ها لۆزیانه ره وش یانی خه لکی له ناوچه که دا زۆر ناخۆش کردبوو. جیا له وه ش پرسی ئه وه نه ته وانه هه روا به پ و وه لām و ده ستکه وت مابوو وه و زله یزانی ش ته نیا له ئه گه ری که وتنه به ر مه ترسی به رژه وه ندییه کانیان له ناوچه دا ئاماده بوون که جووله یه ک له خۆیان نیشان بده ن. بۆ ئه وه ی کو تایی به م کیشانه به یتریت، سمکۆی کوردان پیشنیاری دانیشتنیکی به مار بێنیامین شیمۆن له ریکه وتی 3 ی ماری 1918 ی زاینیدا کرد. سمکۆ زۆر به جوانی پیشوازی لی کردن و هه ر دووک لا له سه ر ئه وه کوک بوون که به یه که وه هاوکاری بکه ن، پۆچی برایه تی له ناویاندا به رز بکه نه وه و هه ول بۆ وه ده سته یزانی مافه کانیان بده ن. [14] تا ئیستاش به وردی روون نییه که سمکۆی کوردان به راستی مه به ستی تۆله هه ستانده وه له کرده وه ی تپۆریستی سه رکرده ی ئاسۆرییه کان هه بوو یان ئه وه که له دانیشته که دا هه ستی به درۆ و فرت و فیل ئاسۆرییه کان کردبوو، به لām ئه وه ی که له کو ی سه رچاوه میژوو ییه کان به جیماوه ئه مه یه که مار بێنیامین شیمۆن له گه ل هاوړی چه کداره کانی تووشی چاره نووسیک بوون که پێشتر بۆخۆیان بۆ سمکۆیان دا رشتبوو.

مار بێنیامین شیمۆن له م رۆژه دا کوژرا. [15] له ناوچوونی مار بێنیامین شیمۆن خه ساریکی زۆری له نه ته وه ی ئاسۆری دا و په ژاره ی له ده ستدانی ئه وه که سایه تیه ناسیۆنالیسته ئایینییه بۆ نه ته وه که ی ئه مه نده زۆر بووه که له شیعری له ده ستدانیاندا ئاماژه به ناوی سمکۆ کراوه. [16] ئه وه ی که خه ساری به وینه ی گشتی میژوو وه که گه یاندوو به بۆ ئه وه ده گه رتیه وه که ئاسۆرییه کان له نووسینه وه ی میژوودا هه موو لایه نه کانی رووداوه که باس ناکه ن. ئه وان پێویسته به لگه کانی ده وله تی ئامریکا بخویننه وه و له پلانه کانی کوشتاری سیسته ماتیکی نه ته وه کانی ناوچه به ده ستی بریتانیای مه زن وه ک میژوو ی راسته قینه ی هۆزی خۆیان که لک وه ر بگرن. [17] جیا له وه پێویسته ئاماژه به م گرنگه ش بکریت که به شیک له تیداچوونی ئاسۆرییه کان به پتی به لگه ی ناکوردی حاشاهه لنه گر بۆ نه خۆشی به کۆمه لی ئاسۆرییه کان ده گه رتیه وه که له ده فهری ور می دا له و زه مه ن پتی تونا بوون. [18]

مار بێنیامین شیمۆن ته نیا که سایه تیه کی ئایینی نه بوو و هاوکاری هێزه سیاسییه رۆژاوا ییه کانیشی ده کرد. [19] ئه و جیا له ئه رکی ئایینی خۆی، فه رمانده یه کی هێزی ئاسۆرییه کانیش بوو. له یه ک له چالاکییه گه وره که یاندا که به هاوکاری رووسه کان به رپوه یان برد، هێزه کانی ئاسۆری به سی گورداندا به ش کران که دوو دانیه یان له ژیر چاودیری رووسه کان و ئه وی دیکه یان له ژیر سه رکردایه تی مار بێنیامین شیمۆن وه شه ریان ده کرد. له و شه ره شدا توانیان کوردیکی زۆر بکوژن و سه رکه وتنیک باشیان له شه ره کاندا به ده ست هینا و خزه م تیکی گه وره یان به به رژه وه ندی رووسه کان کرد. به دوا ی ئه و سه رکه وتنه ش بوو که مار بێنیامین شیمۆن سه فهری

تفلیسی کرد. لهوێ له لایهێ «گراند دووک نیکۆلاس» هوه پێشوازییه کی یه کجار شیاوی لێکرا. [20] مخابن مار بێنیامین شیمۆن یه ک له هۆکاره کانی کێشه ی ئێنتیک له ناوچه بوو و پاش کوژرانیشتی، کوردنکی زۆر بوونه قوربانی هێرشێ ئاسۆرییه چه کداره کانی ناوچه. [21] توناکردنی چهندان ههزار مرۆفی ئاسۆری به دنیاییه وه بۆ سمکۆ و هێزه که ی وه ک ئاو خواردنه وه وابوو و ئه وه که ئاسۆرییه کان له وه دهفهردها توانییان درێژه به ژیانی خویان بدهن، بۆ ئه م گرنگه ده که پێته وه که سمکۆی کوردان دژایه تی ته نیا له گه ل سیاسه تی تیرۆریستی و نادۆستانه ی مار بێنیامین شیمۆن ی ئاسۆری هه بوو، نه ک له گه ل نه ته وه ی ئاسۆری. سه رچاوه کانی پاش شه ری یه که می جیهانی ئه وه پشتراست ده که نه وه که ژماره ی ئاسۆرییه کانی دانیشته و ی ده فهری ورعی له سالی 1935 ی زایینیدا به پازده ههزار که س ده گه ییشت. [22] ئه م ژماره یه ش به له به رچاوه گرتنی زیاده بوونی پێژه ی خه لک به یی خشته ی خه ملاندنی رێکخراوی نه ته وه یه که گرتوه وه کان و له به رچاوه گرتنی میژووی ئه وه ده فهره پاش شه ری یه که می جیهانی به وه قه ناعه ته مان ده گه یه نیت که ژماره ی ئاسۆرییه کانی دانیشته و ی ورعی له پاش کوژرانی مار بێنیامین شیمۆن له چه ند ههزار که سیک تینه ده په ری. له هه لومه رجه کی ئاواشدا گه ر سمکۆی کوردان دژایه تی نه ته وه ی ئاسۆری کردبا، ده یته وانی له ماوه یه کی کورتدا بنه به ئاسۆری ئه وه ده فهره به ی نیت. سه رنجه راکێشه که کاتیک مار بێنیامین شیمۆن له سه فهری هه نده ران بوو، سوورمه خانی خوشکی له ژێر ده سه لاتی سمکۆی کورداندا ژیانی ده کرد و که رامه ت و ئاساییشتی پارێزراو بوو.

بروانه ئه م وینه یه ی ژێره وه.

وینه له ئارشیوی واسیلی نیکیتین وه رگیراوه. له وینه که دا سمکۆی کوردان، واسیلی رووس و سوورمه خانی خوشکی مار بێنیامین شیمۆن ده بیندریت.

سمکۆ وه ک سه رکرده یه کی نه ته وه یی کێشه ی له گه ل هه موو ده سه لاتیکی هه بوو که دژ به به رژه وه ندیه کانی نه ته وه که ی جوو لا باوه. ئه وه هیه کات یاریده ده ری هێزی بێگانه بۆ شکانی براهی کی خۆی یان هێزێکی نه یاری نه بوو. له میژووی شۆرشیشیدا تۆمار کراوه که هه م دژ به ده سه لاتی ترکان ده جوو لاوه و هه م ئه وه که دژایه تی ده سه لاتی "ایران" یه کانی ده کرد. ئه وه خوازیاری ده و له تیک سهر به خۆی کوردی بوو و وێرای پێزگرتن له نه ته وه دراوسێکانی خۆی، شه رمی له وه ده کرد به "ایران" ی بناسریت. [23] ئه م شپوه بیرکرده وه یه ش به هیه شپوه یه ک له خانه ی ناسیۆنالیزمی له چه شنی داگیرکه رانی خاکی کوردستان نییه و مافیکه ره وای هه ر مرۆفیکه که شاناز بێ به و داب و نه ریت و زمانه و ناسنامه یه که تێیدا له دایک بووه.

سه رچاوه و به لگه میژووییه کان ئه وه پشتراست ده که نه وه که سمکۆی کوردان سه رکرده یه کی وشیار بوو. ئه وه پێش ئه وه که مار بێنیامین شیمۆن به میژوو بسپێریت، له پلانی یه کجار ناشیرن و نامرۆفانه ی سه رکرده یه تی سیاسی ئاسۆرییه کان ئاگادار بوو. هه ر بۆیه ش هیه چ به دوور نازاند ریت که سهرینه وه ی مار بێنیامین شیمۆن ته نیا له به ر ئه و کاره ی ئاسۆرییه کان بووبیت، کرده وه یه کی زۆر مه ترسیدار که زۆرینه ی میژوونووسه کورده کانیش پێیان نه زانیوه و تا به ئیستا له سه ریان نه نووسیوه!

.Surme. Serçawey wêne: British policy in Assyrian settlement

پاش مار بێنیامین شیمۆن ته نیا یه ک که س وه ک تاقه ئالتریناتیف بۆ سه رکرده یه تی چه کداره ئاسۆرییه کان مابوو وه. ئه وه به ناوی «مارشال ئاغا پیترووس» له میژوودا ناسراوه که سه ربه عه شیره تی «باز» ی ئاسۆرییه کان بوو. ناوبراو پێشینه یه کی باشی نه بوو و هه ر بۆیه ش له سه ره تادا کێشه یه کی زۆری بۆ یه کخستن و به رپوه به ری

هێزی ئاسۆرییه کان هه‌بوو. به‌ تاییه‌تی بئه‌ماله‌ی مار بێنیامین شیمۆن ئاماده‌ نه‌بوون پێترووس وه‌ک سه‌رکرده‌یه‌ک قبوول بکه‌ن. [24] به‌لام له‌ راستیشدا ئاسۆرییه‌کان چاره‌یه‌کی دیکه‌یان نه‌بوو. له‌ ناو ئه‌واندا جیا له‌ پیترووس ته‌نیا سوورمه‌ خانی خوشکی مار بێنیامین شیمۆنیان هه‌بوو و هه‌ر چه‌ند که‌ هه‌ولێکی به‌رچاویشی بۆ خه‌لکه‌که‌ی خۆیدا، به‌لام سه‌رکه‌وتوو نه‌بوو.

پیشتر پیترووس له‌ ژێر فه‌رمانی مار بێنیامین شیمۆن دا کاری ده‌کرد. [25] ئه‌و له‌ سه‌رکرده‌یه‌تی ئاسۆرییه‌کاندا رۆلی خۆی به‌ باشی گێرا و به‌ته‌واوی پلانه‌کانی بریتانیای مه‌زنی له‌ ناوچه‌دا به‌رپوه‌ برد. له‌ دوایدا که‌ کۆنفرانسی لۆزان به‌سترا، پیترووس پش پیگه‌ی پیدرا تا له‌و کۆنفرانسه‌ گرنکه‌دا به‌شارپی بکات. [26] به‌ دنیاییه‌وه‌ گه‌ر خزمه‌تگوزاری ئه‌و بۆ بریتانیای مه‌زن نه‌بووایه‌، پێی به‌م شوێنه‌ نه‌ده‌گه‌ییشت. به‌لکه‌کانی کۆنفرانسی لۆزان ئه‌مه‌ ده‌سه‌لمێن که‌ ئاسۆرییه‌کان داوای پیکه‌تێنان و به‌ فه‌رمیناساندنی ده‌وله‌تیکیان بۆ خۆیان کردبوو که‌ به‌شێکی زۆری خاکی کوردستانی له‌ خۆی ده‌گرت! ئه‌و ده‌وله‌ته‌ی که‌ پیترووس له‌ لۆزان داوای کردبوو، بریتی بوو له‌ خاکێک که‌ ده‌که‌وته‌ ناو به‌ری موسل، هه‌کاری و ورعی! ئه‌مه‌ش واته‌ داگیرکردنی خاکی کوردستان. هه‌ر له‌م په‌یوه‌ندییه‌وه‌ تیلیگرافه‌کانی پیترووسیش بلاو کرانه‌ته‌وه‌. [27] سه‌رچاوه‌ ئینگلیسییه‌کانیش ئه‌مه‌ پشتراست ده‌که‌نه‌وه‌ که‌ ئاسۆرییه‌کان گه‌ره‌کیان بوو ورعی بۆ هه‌تا هه‌تایه‌ داگیر بکه‌ن. [28] جیا له‌م به‌لکه‌ و سه‌رچاوانه‌ش، سوورمه‌ی خوشکی مار بێنیامین شیمۆن به‌ر له‌ به‌رپوه‌چوونی کۆنفرانسی لۆزان باسی له‌ پیکه‌تێنانی ده‌وله‌تیک بۆ ئاسۆرییه‌کان کردبوو که‌ سنووره‌که‌ی ده‌که‌وته‌ ناو به‌ری ناوچه‌کانی موسل، جزیره‌ و ورمی کوردستانی و پیداکریشی له‌سه‌ر ئه‌م گرنکه‌ کردبوو وه‌ که‌ ده‌وله‌ته‌کیان ده‌بوا له‌ ژێر ده‌سه‌لاتی بریتانیای مه‌زن به‌رپوه‌چووبا. [29] سوورمه‌ له‌ دوایدا له‌ سالی 1919 ی زاینیدا به‌ره‌و ئینگلیس وه‌رپیکه‌وت تا له‌سه‌ر پرسى ئاسۆرییه‌کان وتووێژ. له‌ کاتی سه‌فه‌ره‌که‌یدا که‌ ئیتر ئه‌و له‌ ناوچه‌دا نه‌ما بوو و هاوکات ئاسۆرییه‌کان پێویستییان هه‌بوو به‌ سه‌رکرده‌یه‌کی پیاو بۆ به‌رپوه‌به‌ری شه‌رکه‌کان، رینگه‌ بۆ پیترووس خۆشتر بوو که‌ بتوانی بۆشایی سه‌رکرده‌یه‌تی هێزی

.Petros. Serçawey wêne: British policy in Assyrian settlement

ئاسۆری پر بکاته‌وه‌. [30] پیترووس ئه‌وه‌ی له‌ توانای داوود کردی تا ببێته‌ سه‌رکرده‌ی هێزه‌که‌ی خۆی و بریتانیای مه‌زن له‌ خۆی رازی بکات، به‌لام له‌ دوایدا له‌ لایه‌ن ئینگلیسییه‌کانه‌وه‌ به‌ خه‌یانه‌تکردن تۆمه‌تبار کرا و تاوانی هاوکاریان له‌ گه‌ل فه‌رانسه‌وییه‌کان خسته‌ سه‌رشانی. [31]، [32] سوورمه‌ی خوشکی مار بێنیامین شیمۆنیش که‌ له‌ دوایدا له‌ موسل نیشته‌جێ ببوو، له‌ لایه‌ن هێزه‌کانی "عراق" ی له‌و شاره‌ ده‌رکرا. سوورمه‌ ناچار بوو موسل به‌ره‌و "بغداد" جێبه‌جێ بکات، به‌لام رینگه‌ی مانه‌وه‌یان له‌وێش پێ نه‌دا. دۆسته‌ ئینگلیسییه‌کانیشیان له‌ دووره‌وه‌ بینه‌ری ده‌رکردن و هه‌لسوکه‌وتی دله‌ته‌زینی "عراق" یه‌کان له‌ گه‌ل سوورمه‌ی ئاسۆری بوون که‌ چلۆن به‌ رووخاوی و وێرانییه‌وه‌ رینگه‌ی هه‌نده‌رانی له‌ پیش گرت و به‌ره‌و کیپرۆس (قبرس) کۆچی کرد. [33] ئاسۆرییه‌ سیفيله‌کانیش که‌ له‌ ده‌فه‌ری بارزاند نیشته‌جێ ببوون، له‌ لایه‌ن کورده‌کانه‌وه‌ نه‌ کێشه‌یه‌کیان بۆ ساز نه‌بوو، به‌لکه‌و رێزیان لێ گه‌را و ئاساییشیان پارێزرا. [34] له‌ دوایدا «کۆمه‌لگه‌ی نه‌ته‌وه‌کان» له‌ سالی 1925 ی زاینیدا قبوولی ئه‌وه‌ی کرد که‌ ناوچه‌ی ده‌ره‌وه‌ی موسل زیدی ئاسۆرییه‌کانه‌ و ده‌توانن له‌وێ خۆبه‌رپوه‌به‌ری ژێر بانی "عراق" یان هه‌بێت. ئینگلیسییه‌کانیش که‌ ئیتر پێویستییه‌کیان به‌ ئاسۆرییه‌کان نه‌ما بوو، پشتیان به‌ردان و "عراق" ییش به‌ ده‌ستیکی ئاوه‌لاوه‌ هێرشێکی زۆر دره‌ندانه‌یان بۆ سه‌ر ئاسۆرییه‌کان برد. به‌ هه‌زاران مروفی سیفیل و بێچه‌کی ئاسۆری بریتی له‌ ژن و منالی بێتاوان کۆژران. 65 گوند له‌ کۆی 95 گونده‌که‌یان لێ خاپوور کرا و به‌شێکی به‌رچاویان له‌ سه‌ررا گه‌رانه‌وه‌ بۆ ورعی رۆژه‌لاتی کوردستان. به‌شیکیشیان په‌نایان بۆ ولا‌تی ئامریکا برد. [35] جێگه‌ و پێگه‌ی مار بێنیامین شیمۆنیش ده‌کرا که‌ به‌ «مار شیمۆن ئیشای» پر بباوه‌ به‌لام ئه‌ویش له‌

سالی 1975ی زایینیدا له ئامریکا کوژرا. [36]

مار بێنیامین شیمۆن به دُنیا یه وه سه رکرده یه ک ی خۆشه و یست بوو بۆ نه ته وه که ی، به لām به داخه وه جیا له هه موو ئه و نا ئارامییانه ی له خاکی کوردستاندا نایبووه وه، دارپژه ری ئه و پلانه نادر و وست ه ش بوو که خاکی کوردستان داگیر بکات و ده و له تێکی ساخته ی له سه ر بوونیات بنیت. پرسیا ریک که وه ک میژوو ده بی له کۆمه لگه ی ئه مپوړی جیهانی بکریت، پیویسته به م شیوه یه گه لاله بکریت:

گه لۆ بۆ وینه بۆ نه روژییه ک ئاساییه که له سه ر خا که که ی ده و له تێکی ساخته ی “عربی” بوونیات بنریت؟ سمکۆی کوردان چ ئالتیرناتیفیکی دیکه ی هه بوو که وه لامده رانی ئه م پرسیا ره خۆیان ده توانن بۆ خۆشیانی به ره واز بزانن؟

سۆران کرباسیان

3 ی 11 ی 2013 ی زایینی

:Serçawekan

Anthony Hyman, ‘Elusive Kurdistan: The Struggle for Recognition’, Conflict [1]
Studies, no. 214 (1988), p. 8

Metin Heper, The State and Kurds in Turkey; The Question of Assimilation, ISBN- [2]
13: 978-0-333-64628-1, 2007 PALGRAVE MACMILLAN, P 3

.BOA, DH.ŞFR 57/275, İAMM to Diyarbakir, 3 November 1915 [3]

U.Ü. Üngör, Young Turk social engineering : mass violence and the nation state [4]
in eastern Turkey, 1913-1950, UvA-DARE, the institutional repository of the
University of Amsterdam (UvA) 2009 Faculty of Humanities, Filename 5:
Deportations of Kurds, 1916-1934, Final published version, P 218

[5] جیا له دوو سه رچاوه ی پێشوو که ئاماژه یان به م راستییه کردوو، پێداچوونه وه م کردوو به سه دان به لگه ی په یوه ندیدار که له ئارشیوه جۆراوجۆره کانی ولاتانی ئه وروپی دۆزیومه وه و له به رده ست دان. جیا له وه به لگانه دوو سه رچاوه ی ئالمانیش به ده سه ته وه هه ن که کوشتاری سیسته ماتیکی نه ته وه ی کورد له سه رده می

شهری یه که می جیهانیدا پشتراست ده که نه وه. ئەم بەلگانه له لایه‌ن زۆر لایه‌ن و نووسه‌ره وه سانسۆر کراون و به‌شیکیش له نووسه‌ران پێیان نه‌زانیوه. پێویسته ئەمه‌ش بگوتێ که هه‌ر له سه‌ره‌تاوه ”جمعیت اتحاد و ترقی“ پلانی ئەوه‌یان دا‌رشتبوو که له دوا‌ی تونا‌کردنی ئەرمه‌نییه‌کان، کورده‌کانیش به هه‌مان شیوه له بازنه‌ی سیاسی و بوونیان له ئانا‌تۆلیا ب‌س‌رنه‌وه. بۆ زانیاری زێده‌تر له‌م په‌یوه‌ندییه‌وه ب‌روانه‌:

- a) The words ‘zo’ and ‘lo’ are derogatory expressions in Turkish, referring to the Armenian and Kurdish languages, respectively. Firat Cewerî, Li Mala Mîr Celadet Alî Bedir-xan (Stockholm: Nûdem, 1998), pp.71-5
- b) U.Ü. Üngör, Young Turk social engineering : mass violence and the nation state in eastern Turkey, 1913-1950, UvA-DARE, the institutional repository of the University of Amsterdam (UvA) 2009 Faculty of Humanities, Filename 5: Deportations of Kurds, 1916-1934, Final published version, P 223

Metin Heper, The State and Kurds in Turkey; The Question of Assimilation, ISBN- [6] 13: 978-0-333-64628-1, 2007 PALGRAVE MACMILLAN, P 35

Cecil John EDMONDS (Adviser to the Ministry of the Interior, Iraq 1935-1945), [7] ARABS, 1957 London, translated by Ebrahim Younesi 1988, P 343 & KURDS TURKS

W.S. Vanneman, Tabriz, to Scott, New York, 16 Aug. 1915, PHS, RG 91-4-18; F.G. [8] Coan, Urmia, to Robert Speer, New York, 11 July 1916, PHS, RG 91-5-19; Shedd, .Measure, 205; c.f., Kasravi, Eighteen Year History, chapter XII

Michael Zirinsky, American presbyterian missionaries at Urmia during the great [9] war, PP 8-9

.Brrwane du serçawey pêşû [10]

Michael Zirinsky, American presbyterian missionaries at Urmia during the great [11] war, P 11

[12] ئەم میسیۆنیرییه له دوا‌ییدا له رێکه‌وتی 24 ی 5 ی 1919 ی زایینی له لایه‌ن ”رضا سوادکوهی“ (پهلوی) له‌و ده‌قه‌ره ده‌رکرا‌ن.

- a) Michael Zirinsky, American presbyterian missionaries at Urmia during the great war, P 11
- b) Michael P. Zirinsky, ”Render Therefore unto Caesar the Things Which Are Caesar’s: .American Presbyterian Educators and Reza Shah,” Iranian Studies, 1993, PP 340-342

Michael Zirinsky, American presbyterian missionaries at Urmia during the great [13]
war, P 9

Ashor Giwargis, The Patriarch Mar Binyamin Shimmun [14]

the Church of the East, Translated into English by & A Martyr of the Assyrian Nation
Mary C. (Canada), Article published in the Arabic newspaper, "An-Nahar" on 14
.March 2004, 2004 Chicago, The Lighthouse

Martin van Bruinessen, A Kurdish Warlord on the Turkish-Persian Frontier in [15]
the Early Twentieth Century: Isma`il Agha Simko, Utrecht University, P 18

.Vasily Shumanov, Mar Binyamin Shimmun, 2004 Chicago, The Lighthouse [16]

تێبینیه ک له سه ره ئه و شیعره: ئاسۆرییه کان له تیکسته که دا سمکۆی کوردانیان به سمکۆی "مسلمان" ناو
بردوووه. ئه مه سه ره چاوه له دژایه تی خهستی ئاسۆرییه مه سیحیه کان له گه ل "اسلام" وهرده گریت، ئه گینا
سمکۆی کوردان هیچکات له پیناو "اسلام" و هه یج چه مکیکی دیکه دا خه باقی نه کرد.

Genocide in Iran: 1917-1919, & Mohammad Gholi Majd, The Great Famine [17]
ISBN-13: 978-0761861676, University Press of America

Joel E. Werda, The Flickering Light of Asia or The Assyrian Nation and Church, [18]
1924 Author, P 21

Jessica R. Eber , Fatal Ambivalence: Missionaries in Ottoman Kurdistan, 1839- [19]
43,2008 Wesleyan University, P 3

THE ،LT. COL. R. S. STAFFORD D.S.O., M. C. The Tragedy of the Assyrians [20]
P 21 ،1935 ،TRAGEDY OF THE ASSYRIANS

THE ،LT. COL. R. S. STAFFORD D.S.O., M. C. The Tragedy of the Assyrians [21]
P P 21-23 ،1935 ،TRAGEDY OF THE ASSYRIANS

THE ،LT. COL. R. S. STAFFORD D.S.O., M. C. The Tragedy of the Assyrians [22]
P 17 ،1935 ،TRAGEDY OF THE ASSYRIANS

Thomas Bois, The Kurds, Translated from the French by Professor M.W.M. [23]
Welland, 1966 Khayats Beirut, P 148

THE ،LT. COL. R. S. STAFFORD D.S.O., M. C. The Tragedy of the Assyrians [24]
P 23 ،1935 ،TRAGEDY OF THE ASSYRIANS

Robert DeKelaite, The Origins and Development of Assyrian Nationalism, [25]
University of Chicago, P 9

Naures Atto, Hostages in the Homeland, Orphans in the Diaspora: Identity [26]
Discourses Among the Assyrian/Syriac Elites in the European Diaspora, ISBN-13: 978-
908728 148 9, 2011 Leiden University Press, P 94

.Telegrafekan le jêr em naw u nîşane bllaw bûnetewe [27]

a) No.230, 231, No.353 January 15, 1923

b) No.368 Response to his Excellency Ismet Pasa, No.278C, Response to 16/1/39 (see
No.3530) January 18, 1923

E. Asia, British Policy In Assyrian Settlement, P 7 Isaac [28]

THE ،LT. COL. R. S. STAFFORD D.S.O., M. C. The Tragedy of the Assyrians [29]
P 63 ،1935 ،TRAGEDY OF THE ASSYRIANS

THE ،LT. COL. R. S. STAFFORD D.S.O., M. C. The Tragedy of the Assyrians [30]
P 30 ،1935 ،TRAGEDY OF THE ASSYRIANS

Ashur Giwargis, The Assyrian Liberation Movement And the French Intervention [31]
(1922 – 1919)

Sargon Dadesho, The Assyrian National Question at the United Nations [32]
(Modesto, California, 1987), P 78

THE ،LT. COL. R. S. STAFFORD D.S.O., M. C. The Tragedy of the Assyrians [33]
P 166 ،1935 ،TRAGEDY OF THE ASSYRIANS

Isaac E. Asia, British Policy In Assyrian Settlement, P 13 [34]

.Brrwane têkstekanî Banipall Ramsini [35]

Hirmis Aboona, ASSYRIANS, KURDS, AND OTTOMANS, 2008 USA, ISBN 978-1- [36]
60497-583-3, P 79

تیبینی: ئەم بابەتە پیشتر لە ناوەندی نووچە و شروڤە ی رۆژ بـلاو ببوووه که بەستەرەکە ی لەژێرەوه داندراره. ئەم بابەتە لەم پێگە یەدا هەندیک گۆرانی بەسەردا هاتوو و چەند وێنە یە کیشی پـ زیاد کراوه.

[1] [External Link](#)

تایبەتمەندییەکانی بابەت

پۆلێنی ناوەرۆک: میژوو | جوۆری دۆکومێنت: زمانی یەکەم | جوۆری وهشان: دیجیتاڵ | زمان - شیۆهزار:
کرمانجی ناوهراست | ولات: رۆژهه‌لاتی کوردستان |
بابەتە پە یۆهستکراوه‌کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابەت
	کوردی ناوهراست	رێکەوت و پروداو (کرۆنۆلۆژیا)	2106-09-22
	کوردی ناوهراست	کورتەباس	سمکۆی شکاک بۆ مارشیمۆنی کوشت؟
	کوردی ناوهراست	ژياننامه	سۆران کەریاسیان
	کوردی ناوهراست	وێنە و پێناس	سەرکردە یەکی سوپای ئێرانی لە (ورمێ) لە گەڵ سمکۆی شکاک و جەنگاوه‌ره‌کانی
	کوردی ناوهراست	ژياننامه	مار شه‌معون

تیبینی: ئەم تۆمارە هەندیک فایلی پە یۆه‌ندیداری وه‌ک وێنە و فیدیۆی لە گە‌لدایە و لێره‌دا پێشان نه‌دران،
تکایه‌ سکێنی QR کۆده‌که‌ بکه‌ تاوه‌کو له‌سه‌ر مالتپه‌ری رێکخراوی کوردیپیدیا ئەو فایلانه‌ ببینیت.

سەرچاوه‌کان

[1] مالتپه‌ر | کوردی ناوهراست | historyofkurd.com 22-09-2016

کاتی تۆمارکردن: 2013-11-05

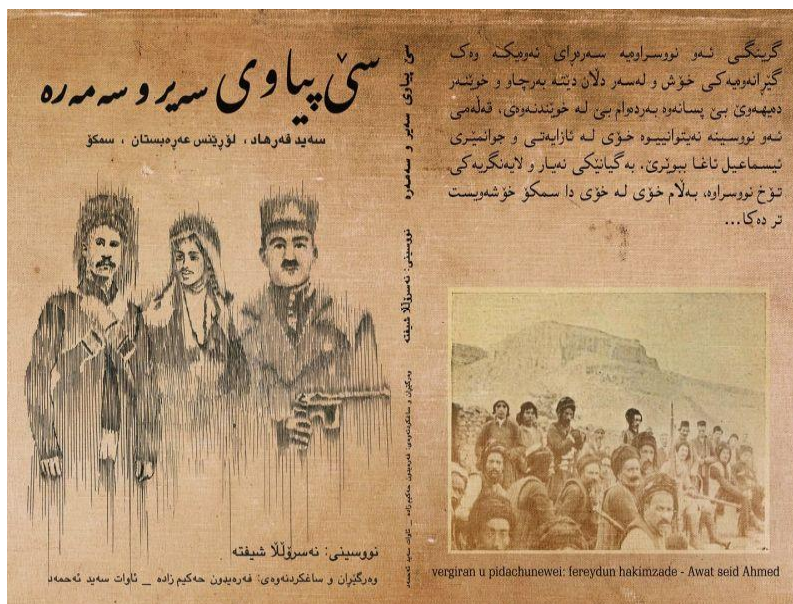
ناوی تۆمارکار: هاوړی باخه‌وان

يۆل: پەرتوو كاخانە

بابہت: 45

سى پياۋى سەير و سەمەرە؛ سەيد فەرھاد، لۆرېنس عەرەبىستان، سىمكو

20180515225835150879=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1

نووسینی: نه سرو لڙا شيفته

وهه رگیژان و ساغکردنه وهی: فه ره یدون چه کیم زاده - ئاوات سه یدئه حمه د

تایبه تمه ندیه کانی بابہ ت

پۆلىنى ناوەرۆك: بيبلوگرافيا | جوړى دۆكومينت: وەرگيردراو | زمان - شپوهزار: کرمانجی ناوهراست |
فایل PDF: نه خبر |

بابہ تہ یہ یوہ ستر اوہ کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابەت
	کوردیی ناوەڕاست	ژياننامه	فهره‌یدون چه کیم زاده

سه رچاوه کان

کاتی توۆمارکردن: 2018-05-15

ناوی تۆمارکار: نالیا ئیبراهیم

پۆل: وینه و پیناس

بابهت: 46

سێ وینهی دهگمه نی سمکۆی شکاک

[20180826162412154949=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20180826162412154949)

...

تایبهتمه نندییه کانی بابته

ولات: رۆژهه لاتی کوردستان |

فایلی په یوه نندیاریدار:

بابهته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه پاست	کورته باس	به ژداریکردنی هۆزی هه رکێ له شۆرشێ سمکۆی شکاکدا

	کورته باس ناوه پاست کوردی	په یوهندی سیاسی سمکۆ له گهڵ ئینگلیزه کان له ئاوینهی به لگه نامه کانی وهزارهتی کاروباری دهرهوهی بهریتانیدا
	کورته باس ناوه پاست کوردی	تیلنگرامی وهزیری دهرهوهی حکوومهت بۆ بالیۆزی فارس له ئهسته مبول
	کورته باس ناوه پاست کوردی	جاریکی تر سمکۆ ناچیتتهوه سهه خوانی مردن
	کورته باس ناوه پاست کوردی	جوولانهوه سیاسی و سهه ربابیه کانی سمکۆی شکاک
	کورته باس ناوه پاست کوردی	سمکۆ و رزگار کردنی کریستیانیه کان
	کورته باس ناوه پاست کوردی	سمکۆی شکاک، دیپلومات و شۆرشگێرو خاوهن بیریکی فراوان، خهونی دامه زرانندی دهوله تیکی کوردی هه بووه
	کورته باس ناوه پاست کوردی	سمکۆی شکاک؛ داخوازی سهه رهخۆی و په تکرده وهی کارگێری ناوچه بی به شی 1
	کورته باس ناوه پاست کوردی	سمکۆی مهزن "من کوردم و ژيانم له پیناوی رزگاری و بهخته وهری گه له کهم به خت کردووه و به ختی ده کهم"
	کورته باس هه ورامی	سمکۆ شکاک نه خشه کهشو کۆششی نه ته وهی کوردی جه سهه رتاو سه دهی ویسه مینه
	په رتوو کخانه فارسی	سه مرد عجیب؛ لورنس - سیمیتقو - سید فرهاد
	کورته باس ناوه پاست کوردی	شۆرش و پیوستی ههنگاونان بۆ پیشخستنی کولتور
	کورته باس ناوه پاست کوردی	نامه یه کی گرنگی میژووی شه هیدی سهه رکردهی کورد سمکۆی شکاک بۆ شیخ مهحمودی حه فید
	کورته باس ناوه پاست کوردی	ههوله کانی سمکۆی شکاک بۆ به ره و پیش بردنی بواری خویندن و رۆژنامه گه ری
	کورته باس ناوه پاست کوردی	یه کهم رۆژنامه ی کوردی له ئێران

تیبینی: ئەم تۆماره هه ندیک فایلی په یوه ندیاری وه ک وینه و قیدیوی له گه لدايه و لیره دا پيشان نه دراوان،
تکایه سکینی QR کۆده که بکه تاوه کو له سهه ر مالبه ری پیکخواوی کوردیپیدیا ئه و فایلا نه ببینیت.

QR
:Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] تۆری کۆمه‌لایه‌تی | کوردی ناوه‌پاست | [ئینستاگرامی به‌رێز \(فه‌ره‌یدوون هه‌کیمزاده\)](#)

کاتی تۆمارکردن: 2018-08-26

ناوی تۆمارکار: سه‌ریاس ئه‌حمه‌د

پۆل: وێنه و پێناس

بابهت: 47

سهردانی ئەلمانیه کان بۆ لای سمکۆی نهمریان له قتوور کردبوو، سالی 1912

[20230330102750478579=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20230330102750478579)

شوین: رۆژهه لاتی کوردستان

سالی گیرانی وێنه که: 1912

که سایه تییه کانی ناو وێنه که: سمکۆی شکاک و بهرپرستیکی بالای سهربازی ئەلمانیه کان.

ناوی وێنه گر: نه ناسراو. [1]

تایبه تمه نندییه کانی بابته

دهیه: 10 یه کان (19-10) | سکۆپی وێنه: رهش و سپی | سه دهه: سه دهه ی 20 (1999-1900) | شار و

شارۆچکه کان: ورمی | ولات: رۆژهه لاتی کوردستان |

پۆژی ده رچوون: 1912-00-00

فایلی په یوه نندیاریدار:

بابهته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابەت
	کوردی ناوه‌راست	رێکه‌وت و پرووداو (کڕۆنۆلۆژیا)	1912-01-01

تێبینی: ئەم تۆمارە هەندێک فایلی پەڕێکەوتن وێنە و فیدیۆی لەگەڵدا و لێره‌دا پێشان نەدران، تەکنیەکە سێکێتی QR کۆدە بکە تاوه‌کو له‌سه‌ر مۆڵه‌په‌ری رێکه‌راوی کوردیپیدیا ئەو فایله‌ نه‌ ببینیت.

QR
Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] تۆری کۆمه‌ڵایه‌تی | کوردی ناوه‌راست | [تۆره‌ کۆمه‌ڵایه‌تییه‌کان؛ فه‌یسبووک؛ یه‌یجی \(Hadi Azizi\)](#)

[Bokani](#) [2023-03-30](#) رۆژی

کاتی تۆمارکردن: 2023-03-30

ناوی تۆمارکار: سارا سه‌ردار

پۆل: وێنه و پێناس

بابهت: 48

سهركردهيه كى سوپاي ئيراني له (ورمى) له گه ن سمكۆى شكاك و جهنگاوه ره كانى

[20220108101824400853=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20220108101824400853)

شوین: ورمى

روژيان سالى گيراني وێنه كه: 1920

كه سايه تيبه كانى ناو وێنه كه: (سمكۆى شكاك و جهنگاوه ره كانى)

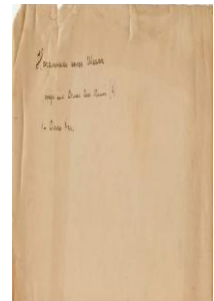
ناوى وێنه گر: (sarkezyan)[1]

تايبه تمه ندييه كانى بابهت

دهيه: 20ه كان (20-29) | سه ده: سه دهى 20 (1999-2000) | شارو شاروچكه كان: ورمى | ولات:

پوژهه لاتی کوردستان |

فایلی په یوه نندیداریدار:

بابهته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابەت
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	بەژداریکردنی ھۆزی ھەركی لە شۆرشى سمکۆى شکاکدا
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	بەپێوەندى سیاسى سمکۆ لە گەڵ ئینگلیزه‌کان لە ئاوێنەى بەلگەنامە کانی وەزارەتى کاروبارى دەرەوہى بەریتانیادا
	کوردی ناوه‌پاست	بەلگەنامە کان	تێلېگرامى وەزیری دەرەوہى حکوومەت بۆ بەلیۆزى فارس لە ئەستەمبۆل
	کوردی ناوه‌پاست	ھۆنراوہ	جاریکی تر سمکۆ ناچیتەوہ سەر خوانى مردن
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	جوولانەوہ سیاسى و سەربازىیە کانی سمکۆى شکاک
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	سمکۆ و ڕزگار کردنى کریستیانىیە کان
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	سمکۆى شکاک، دیپلۆمات و شۆرشگێڕو خاوەن بیرىکى فراوان، خەونى دامەزراندنى دەولەتێکى کوردی ھەبووہ
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	سمکۆى شکاک؛ داخوازى سەربەخۆی و پەتکردنەوہى کارگێڕى ناوچەى بەشى 1
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	سمکۆى مەزن "من کوردم و ژيانم لە پیناوى ڕزگارى و بەختەوہرى گەلە کەم بەخت کردووە و بەختى دەکەم"
	ھەورامى	کورتەباس	سمکۆ شکاکى نەخشە کەشو کۆشى نەتەوہى کوردی جە سەرەتاو سەدەى ویسەمینە
	پەرتوو کخانە	فارسی	سە مرد عجیب؛ لورنس - سیمیتقو - سید فرھاد
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	شۆرش و پێویستى ھەنگاونان بۆ پێشخستنى کولتوور
	کوردی ناوه‌پاست	بەلگەنامە کان	نامەبە کى گرنگى مێژوویى شەھیدى سەرکردەى کورد سمکۆى شکاک بۆ شیخ مەحمودى حەفید
	کوردی ناوه‌پاست	کورتەباس	نامەبە کى ماستەر لە سەر جوولانەوہ سیاسى و سەربازىیە کانی سمکۆى شکاک لە زمانى سەرچاوہ ئێرانىیە کانەوہ تاوتوئى کرا

کوردي
ناوه پاست

ههوله کانی سمکۆی شکاک بۆ به ره وه پيش بردنی بواری خویندن و
رۆژنامه گهري

کوردي
ناوه پاست

یه کهم رۆژنامه ی کوردی له ئێران

تێبینی: ئەم تۆماره هه نديک فايلى په يوه نديدارى وه ک وینه و قيديۆی له گه لدايه و لێره دا پيشان نه دراو،
تکايه سکينى QR کۆده که بکه تاوه کو له سه ر ماله پهرى رېکخراوى کوردیپیدیا نه و فايلا نه ببينيت.

QR
Code

سه رچاوه کان

[1] تۆمارى تايهت بۆ کوردیپیدیا | کوردی ناوه پاست | ئهم بابته به تايهت له لايه ن (رومیک سه رکيزيان) هوه
له رۆژى 2022-01-08 بۆ کوردیپیدیا نێردراوه

کاتى تۆمارکردن: 2022-01-08

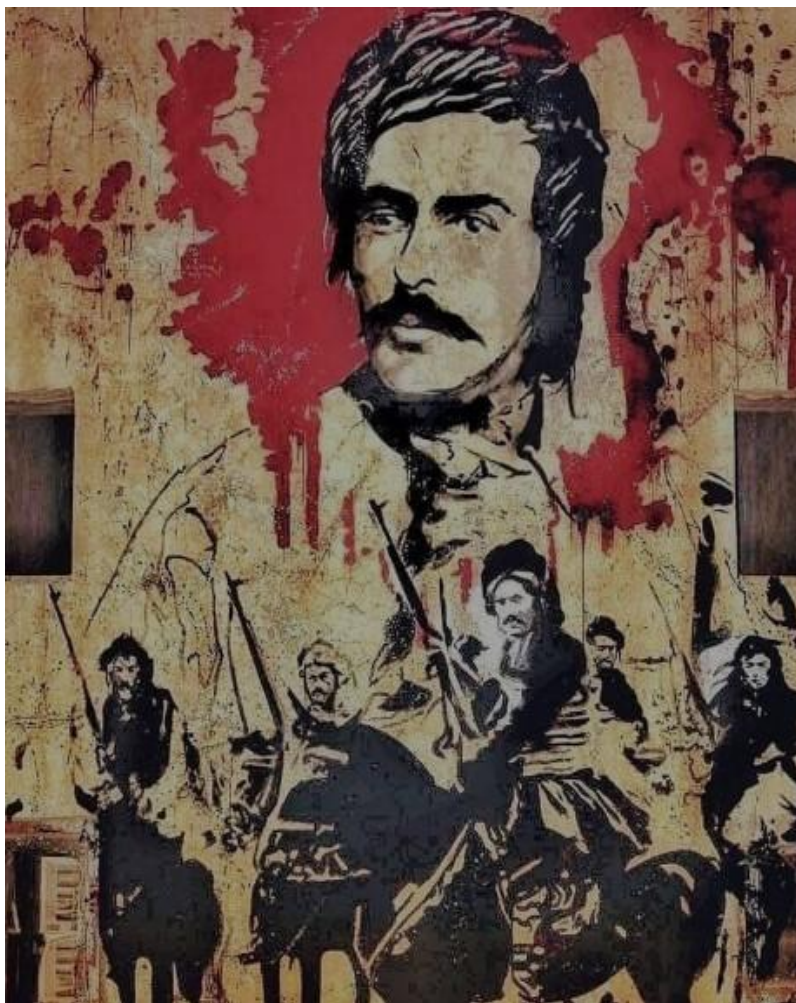
ناوى تۆمارکار: راپه ر عوسمان عوزێرى

پۆل: کورتەباس

بابەت: 49

شۆرش و پیویستی ههنگاونان بۆ پیشخستنی کولتوور

[20250913112353655975=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20250913112353655975)

رۆژان سۆفیزاده

هه‌ر مروفیکی مافخواز و شۆرشگیر، زۆر باش ئاگاداری ئەم پرسەیه‌که‌ ته‌نیا له‌ کۆمه‌لگه‌یه‌کی پێشکه‌وتوودا ده‌توانیت ئاسانتر بگاته‌ ماف و داواکارییه‌کانی خۆی.

له‌ کۆمه‌لگه‌یه‌کی مۆدێرن و پێشکه‌وتوودا به‌دڵنیاویه‌وه‌ ده‌رفه‌تی گفتوگۆ و لێکته‌یگه‌یه‌شتن زیاتره‌ و زمان و لێکته‌یگه‌یه‌شتن و ڕیزگرتن ده‌رفه‌تی زیاتر ده‌خولقێنن بۆ ئه‌وه‌ی هه‌مووان به‌ی دوودلی باس له‌ ماف و بارودۆخی خۆیان بکه‌ن.

به‌ پێچه‌وانه‌وه‌ له‌ کۆمه‌لگه‌ دواکه‌وتووه‌کان و به‌ تایبه‌تی ئه‌گه‌ر حکومه‌ت له‌سه‌ر ڕێگه‌ی دواکه‌وتووی بێت، ده‌رفه‌ت بۆ گۆرانکاری و باسکردن له‌ مافه‌کان له‌م کۆمه‌لگه‌یه‌دا نامێنێت.

بۆیه‌ بۆ هه‌ر مروفیکی شۆرشگیر که‌ کار بۆ مافه‌ نه‌ته‌وه‌یه‌یه‌کان و ڕزگارکردنی خاک و نه‌هه‌شتنی ئاسمیله‌کردن ده‌کات، زۆر گرینه‌که‌ که‌ هاوکات له‌گه‌ڵ خه‌بات بۆ ڕزگاری، هه‌ول بۆ په‌ره‌پێدانی کولتووری کۆمه‌لگه‌ش بدات. نابێت ئه‌وه‌ له‌بیر بکری‌ت که‌ ئه‌گه‌ر کۆمه‌لگه‌ ئازاد و ڕزگار بکات، به‌لام له‌ بنیاتنانی کۆمه‌لگه‌یه‌کی مۆدێرن و پێشکه‌وتنخواز شکست بێنێت، ئه‌و شۆرشه‌ و ئه‌و کاره‌ی که‌ کراوه‌، ئه‌و ڕزگاری و ئه‌و ئازادییه‌ی که‌ به‌ده‌ست هاتووه‌، له‌ لای خه‌لک و کۆمه‌لگه‌وه‌ نرخ و به‌های خۆی له‌ده‌ست ده‌دات.

هه‌رحه‌نده‌ ڕزگاری و ئازادی و به‌ده‌سته‌پێدانی مافه‌کان گرینه‌که‌، بێگومان ده‌بێت ئه‌وه‌نده‌ش دروستکردنی هه‌ست و هۆشیاری نه‌ته‌وه‌یی و فره‌هه‌نگ و پێشکه‌وتنی شارستانییه‌ت بۆ شۆرشگیر گرینگ بێت.

له‌ میژووی دوورودریژی دۆزی گه‌لی کورددا، چه‌ندین نمونه‌ی ئه‌ری و نه‌ری هه‌ن که‌ کاریگه‌ری راسته‌وخۆیان له‌سه‌ر خه‌بات یان ده‌سه‌لاتی به‌ده‌سته‌پێراوه‌بووه‌.

له‌نیۆ بزووتنه‌وه‌ی ڕزگاریخوازی کورددا، هه‌یج ڕێبه‌ر و سه‌رکرده‌یه‌ک له‌ سه‌رده‌می شۆرشدا له‌و پرسه‌ گرینه‌که‌ خاف‌ نه‌بوون و هاوکات له‌گه‌ڵ خه‌بات، له‌ راستای گلوبالیزم و مۆدێرنیته‌ و گه‌شه‌پێدانی کۆمه‌لگه‌دا کاریان کردووه‌ و هه‌ولی گه‌شه‌سەندنی کولتووری گه‌له‌که‌یان داوه‌. بۆ نمونه‌، ڕێبه‌ری بزووتنه‌وه‌ی ڕزگاریخوازی کورد، سمکۆی شکاک، ته‌نیا پش‌تی به‌ خه‌بات و شه‌ره‌ به‌ستووه‌ و بۆ گه‌شه‌ و پێشکه‌وتنی کۆمه‌لگه‌که‌شی کاری کردووه‌.

له‌ میژووی خه‌باتی گه‌لی کورددا، شۆرشگیران و ڕێبه‌رانی شۆرش، وێرای بایه‌خ‌دان به‌ خه‌بات و شه‌پکردن، پێیان وابوو که‌ هه‌موو شتێک بۆ پێشکه‌وتنی کۆمه‌لگه‌ و ده‌وله‌مه‌ندی فره‌هه‌نگ و ئه‌ده‌ب و شارستانییه‌ت ده‌بێت بۆ قۆناغی دوا‌ی ڕزگاری به‌مێننه‌وه‌. بێگومان ئەم جو‌ره‌ تێروانییه‌ ده‌توانێت به‌ باری نه‌رێنسیدا بشکێتته‌وه‌، چونکه‌ دوا‌ی قۆناغی ڕزگاری پێویسته‌ مروفی شۆرشگیر هه‌موو تواناکانی خۆی بۆ پرس‌ی هۆشیاری نه‌ته‌وه‌یی و گه‌شه‌پێدانی کولتووری ته‌رخان بکات. به‌لام کاتێک له‌ سه‌رده‌می شۆرشدا کار له‌سه‌ر پێشکه‌وتنی کۆمه‌لگه‌ ده‌که‌یت، ئه‌مه‌ ده‌توانیت زۆر یارمه‌تیده‌ر بێت و وه‌ک ئاماده‌کاری بۆ قۆناغی دوا‌ی ڕزگاری وا بێت.

سمکۆی شکاک ڕێبه‌ری زانا و پێشکه‌وتنخواز بوو که‌ له‌ گه‌رمه‌ی شۆرش‌ی رادیکالی خۆیدا که‌ بۆ ڕزگاری خه‌باتی ده‌کرد، بۆ بنیاتنانی بناغه‌ی په‌روه‌رده‌ی مۆدێرنی‌ش له‌ کۆمه‌لگه‌دا کاری ده‌کرد. ده‌توانین ئاماژه‌ به‌ به‌شێک له‌ کار و هه‌وله‌کانی ئه‌و ڕێبه‌ره‌ مه‌زنه‌ی کورد بکه‌ین که‌ دواتر بوو به‌ وانه‌ بۆ شۆرشه‌کانی کورد.

- سمکۆ له‌ ساڵی 1912دا به‌ هاوکاری و راوێژی عه‌بدولپه‌زاق به‌درخان بۆ یه‌که‌مین جار له‌ رۆژه‌لاتی کوردستان و له‌ شاری که‌لاخویدا قوتابخانه‌ی زمانی کوردی دامه‌زراند. ئه‌مه‌ له‌ کاتێکدا بوو که‌ ده‌وله‌ت و ده‌سه‌لاتدارانی زۆریه‌ی وڵاتانی ناوچه‌که‌ نه‌یان‌توانی یان به‌ گرینگیان نه‌ده‌زانی قوتابخانه‌ دامه‌زرێن.

- سمکۆ له‌ گه‌رمه‌ی شۆرشه‌که‌یدا، رۆژنامه‌ی به‌ زمانی کوردی چاپ و بلاو ده‌کرده‌وه‌ و تییدا بابته‌ و زانیاری له‌باره‌ی ماف و ئازادی و هۆشیاری نه‌ته‌وه‌یی بلاو ده‌کرایه‌وه‌. ئه‌مه‌ له‌ کاتێکدا بوو که‌ له‌ ئێران و زۆریک له‌ وڵاتانی ناوچه‌که‌ رۆژنامه‌ نه‌بوو یان خوێنه‌وار نه‌بوو.

- سمکۆ له‌ باره‌گا و ناوچه‌کانی ژێر ده‌سه‌لاتی خۆی، هه‌لی ته‌له‌فۆنی دانا و ده‌یتوانی په‌یوه‌ندی به‌ هه‌ر

شۆنیکه وه بگریت. ئەمەش لە کاتی کدا بوو که لە زۆریه ی ولاتی ناوچه کهدا هەر ته له فۆن نه بوو. - له مائی سمکۆدا پیاو هه بوو که نیشانه ی ههستی خوشتی و شادی و ئارامی ئه و بوو که ئه گهر دهر فته ی هه بووایه ت و بیتوانایه ت بگاته قو ناغی ئازادی، بناغی کولتووریکی له و شیوه یه ی له نیو گه له کهیدا بنیات ده نا. ئەم نموونه و چه ندين نموونه ی دیکه که رهنگه هه بن، نیشانه ی هه وئی سمکۆیه بو پهره پیدانی کۆمه لگه له بواری کولتوورییه وه. بۆیه بناغی هه ر کۆمه لگه یه کی پشکه وتوو، ده و له مه ندی فهره نگ و ئه ده ب و مۆدیرنیته بوونی ئه و کۆمه لگه یه یه. [1]

تایبه تمه ندیه کانی بابته

پۆلینی ناوه روک: میژوو | وتار و دیمانه | جوړی دۆکومینت: زمانی یه کهم | جوړی وهشان: دیجیتاڵ | زمان - شیوه زار: کرمانجی ناوه راست | ولات: پۆژه لاتی کوردستان | پۆژی دهرچوون: 2024-10-21

بابه ته به یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه راست	ریکه وت و پروودا و (کروئۆلۆژیا)	2024-10-21

سه رچاوه کان

[1] مالبه ر | کوردی ناوه راست | مالبه ری 21-10-2024 (kurdshop.net)

کاتی تۆمارکردن: 2025-09-13

ناوی تۆمارکار: هه ژار کامه لا

پۆل: کورتهباس

بابهت: 50

عه‌لیار: سمایل ئاغا هاوکات له‌گه‌ڵ کاری داکوکی له‌ خه‌ڵک و ولاته‌که‌ی کاری فهره‌هه‌نگی و کۆمه‌لایه‌تیشتی
بردۆته‌ پێش، هاوکات نه‌ک له‌ دوو قۆناغی

[20251014195153660136=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20251014195153660136)

عه‌لیار: سمایل ئاغا هاوکات له‌گه‌ڵ کاری داکوکی له‌ خه‌ڵک و ولاته‌که‌ی کاری فهره‌هه‌نگی و کۆمه‌لایه‌تیشتی
بردۆته‌ پێش، هاوکات نه‌ک له‌ دوو قۆناغی جیاوازا

میژووی کورد پره‌ له‌ که‌ند و له‌ند و هه‌وراز و نشیو و له‌ هه‌مان کاتدا ته‌ژییه‌ له‌ جوامیڤری و لیڤوورده‌یی، کورد هیچ
کات هه‌ژشی نه‌ کردووه‌ته‌ سه‌ر ئاخ و خاکی که‌س و هه‌ر له‌ خاکی خۆیدا خه‌ریک و سه‌رقالی رامالینی داگیرکه‌ر و
دادرینی به‌رگی دیلی له‌ ملی کۆتکراوی خۆی بووه‌. کورد له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌دا که‌ هه‌میشه‌ میژووی خولقاندووه‌ به‌لام
قه‌ت خۆی میژوونووسی خۆی نه‌بووه‌ و تۆماری نه‌کردووه‌ هه‌ر بۆیه‌ش میژوونووسی سه‌ربه‌ ده‌سه‌لات یان
دژه‌ کورد به‌ چه‌زی خۆیان گۆڕیویه‌نه‌، شه‌مزانده‌وویه‌نه‌ و ده‌موچاویان رووشاندووه‌، جاریک فیرده‌وسی ده‌مانکات
به‌ نه‌وه‌ی دیو و درنج و جاریکیش سمایل ئاغا رێبه‌رمان ده‌کرێته‌ یاغی و مرۆفکوژ. بۆ ئاوێدانه‌وه‌ له‌ میژووی
شه‌مزاوی کورد و ده‌رکه‌وتنی زیاتری راستیه‌کان له‌ زمانی راستوێژی خۆمالی و کوردانه‌ رۆژی کورد کۆمه‌لایه‌تی
وتووێژی میژووی و ده‌ریخستوون که‌ لێره‌دا وتووێژ له‌گه‌ڵ به‌رێز تاهیر عه‌لیار، چالاکێ سیاسی و لێکۆله‌ری میژوو،
له‌مه‌ر، که‌سایه‌تی و خه‌باتی سمایل ئاغا سمکۆ ئه‌نجام داوه‌ که‌ سه‌رنجتان بۆ راده‌کێشین.

رۆژی کورد: ئه‌گه‌ر گه‌ره‌کتان بێت سمایل ئاغا سمکۆ وه‌ک رێبه‌ری کورد پێناسه‌ بکه‌ن، چۆنی ده‌نرخین؟
کاریگه‌ری سمایل ئاغا له‌ میژووی کورددا چۆن ده‌بین:

تاهیر عه‌لیار

عه‌لیار: سمایلاغا خه‌باتکاریکی زیره‌ک، ئازا، ولاتپاریز و کوردپه‌روه‌ر بوو. بۆگه‌یشتن به‌ ئامانه‌کانی خۆی
له‌گه‌ڵ رێبه‌رانی ئه‌و کاتی جوولانه‌وه‌ی کورد وه‌کوو شیخ عه‌بدولسه‌لامی بارزانی و شیخ مه‌حمودی حه‌فید،
په‌یوه‌ندی و راوێژی هه‌بوو. له‌گه‌ڵ ئازادیه‌خوازانی ئه‌وه‌سه‌رده‌می ئێران وه‌کوو میرزا کوچک خان، شیخ مه‌حمه‌دی
خه‌یابانی، ماژوو ئه‌بولقاسم خانی لاهوتی له‌ په‌یوه‌ندی دابوو. له‌گه‌ڵ ده‌وله‌ته‌کانی دراوسێ وه‌کوو، رووسییه‌،
تورکییه‌ و هه‌روه‌ها ئێران و بریتانیا له‌ قۆناغی جۆراوجۆردا گفتوگۆ و دانیه‌شتنی هه‌بووه‌ و دیپلۆماسیه‌کی چالاک
به‌ کار هێناوه‌. هاوکات له‌گه‌ڵ به‌ کاره‌بنانی چه‌ک بۆ داکوکی له‌ مافی گه‌لی کورد، له‌ کاری پۆشنییری و
فه‌ره‌هه‌نگیش دا داھینه‌ر بووه‌. هه‌وه‌لێن کۆری فه‌ره‌هه‌نگی کوردی له‌ رۆژه‌لاتی کوردستان به‌نیوی (گه‌هانندن)
و له‌ رێگای ئه‌وکۆره‌وه‌ هه‌وه‌لێن قوتابخانه‌ی کوردی له‌ شاری خۆی، هه‌روه‌ها بڵاوکردنه‌وه‌ی هه‌وه‌لێن
مانگ‌نامه‌ی کوردی له‌ ورعی به‌ نیوی رۆژی کورد، هه‌وه‌لێن هیل ته‌له‌فۆن له‌نیوان مه‌هاباد و ورعی و چاریه‌،
نموونه‌گه‌لیکن له‌و کارانه‌ی له‌ باری فه‌ره‌هه‌نگیه‌وه‌ له‌ سه‌رده‌می سمایل ئاغا دا ئه‌نجام درا. رووناکیه‌ری ئه‌و
سه‌رده‌می کورد وه‌کوو عه‌بدولپه‌زاق به‌درخان، سه‌ید ته‌های شه‌مزی، مه‌لا مه‌حمه‌دی تورجانزاده‌،
سه‌یفولقوزات و زۆر که‌سایه‌تی دیکه‌ی کورد له‌ ده‌وری شوێشه‌که‌ی کۆ بوونه‌وه‌ و پشیتیوانیان لێکردوه‌ و
پشتیان گرتوه‌. که‌سایه‌تییه‌کی ئه‌و هه‌موو هه‌نگاوانه‌ی هه‌لینابیه‌ته‌وه‌، سنووره‌ سونه‌تییه‌کانی ئه‌و کاتی
کۆمه‌لگه‌ی کوردستانی تێپه‌راندوه‌ و له‌ زۆر باره‌وه‌ چه‌شکێن و داھینه‌ره‌. خۆپاراستن له‌ تیکه‌له‌چوون له‌گه‌ڵ
هه‌زه‌کانی رووسییه‌ی تزاری و عوسمانی که‌ ئه‌و کات هه‌موو ناوچه‌که‌ و به‌شیکی زۆری خاکی ئێرانیان داگیر

کردبوو، ههروهها دواى پاشه كشهى ئه وه دهوله تانه، ساغكردنه وهى ناوچه كه له دهستى خويدا و پيشگرتن له پيكهاتنى دهوله تى ئاسورى له سهر خاكى كوردستان كه كوژراني مارشيمۆنى ليكه و ته وه، نموونه يه ك له پلاندا ريزى و دووريني ئه و سياسه ته مه داره گه و ريه يه و جىگا و ريگايه كى تايبه تى له رهوتى خه باتى رزگاريوخوازانه ي نه ته وهى كورد دا بو دهسته بهر ده كا.

سمايلاغا له و نامانه ي له ريگاي سهد ته ها ئه فه ندى و مسته فا پاشا يا مو لى و بابه كراغاي پشده ريه وه بو نوينه رايه تى برى تانيا له به غداى ناردوو به راشكوى داواى دهوله تى سهر به خوى كورد ده كات و هيچ ناروونيه ك له و باره يه وه ناهي لى ته وه و ئه گه ر له نموونه يه كدا وه كو و توويز له گه ل دهوله تى ئيران هينديك له و پرنسيپه پاشه كشه ي كرديت ته نيا وه كو و تاكتيك بو بردنه وهى كات و خو ئاماده كردن بو ده رفه تى گونجاوه. سمكو به فورمو له كردنى داخوازي گه لى كورد له شكلى دهوله تى سهر به خوى كورددا بناغه ي ئه و بيرۆكه يه ي به هيز كردوو و به شيكى گرنگ له ميژووى كورد و كوردستاني به و ويست و داخوازيه رازاندو ته وه. سمايلاغا به سهر به خوخواز پيناسه ده كريت و له ميژووى كورد دا به و ئالايه وه دهناسر ته وه.

روژى كورد: تا چهند پيتان وايه سمایل ئاغا سمكو باوكى ناسيوناليزمى هاوچه رخی كورده؟

عه ليار: سمايلاغا بى شك ناسيوناليزمى كوردى له سهر ده ميكي ميژووييدا له به شيك له كوردستان ريه رى كرد و ئه و بيرۆكه يه ي گه يانده ئاستيكي به رز. ناسيوناليزمى كورد له هه موو ميژووى كوردستاندا به شيوه ي جوړاو جوړ ده بيندري بو نموونه هه لوخانى ئه رده لان دراوى به نيوى خوى ليداوه وخوى به سهر به خو زانيوه. په رتووكى (شهرياران گنم) ي ئه حمه دى كه سهروى شايه كانى ئازهر بياجان كه هه موويان كوردبوون به سهر به خو نيو ده با. بابى ناسيوناليزمى كورد ميژووى دوورودريژ و پر له كاره ساتييه تى. شيخ مه موودى حه فيد هاوزه مانى سمكو يه و ئه ويش دهوله تى كوردى دامه زرانده وه.

روژى كورد: به شيكى زور له ئازهر ييه كان زورتر له هه ر ريه ريكي كورد و ته نانه ت زياتر له شيخ عوبه يدوولا كه له ورى له شيخ ته په مه قهرى هه بووه، هيز ده كه نه سهر سمكو كورد، چما؟

عه ليار: له بهر ئه وهى سمكو ريگاي نه دا هه موو كوردستان دامالن و هيچ به كورده وه نه هيلن. ريگاي نه دا كورد كوشتن و تالان كردن بى وه لام بميني ته وه. ريگاي نه دا حاكميه تى ناحه قى ئه وان به سهر كورددا بسه پيئندري. ئه و ره وته كه له چاخى مه غوول و ئيلخانان و قه راقويونلو و ئاق قويونلو و سه فه ويه و قاجاريه و بووبو به باو، له سهر ده مى سمكو دا له باو كه وت و رق و توور يه ي ده مارگرزه نژاد به رسته كانى هه ستاند. ده سه لاقى زاليش به پرؤيا گه نداى درو و به لاري دا بردنى راستيه كان ئه و رق و كينه يه ي توند تر ده كرد. سمكو هيز شى بو سهر هيچ شار يكي غه يره كورد نه كردوو. شه ره كانى له نيو خاكى كوردستاندا بوون و هه موويان شه رى به رگرين. له رۆژه لاقى ناوه راستدا حه ق به حه قدار گه يشتن تاوانه و ده بيت. مله و سوارى ملت بى. نابيت ده ست به مافى خو ت بگا. له گه ل كورد ئاوا هه لسو كه وت ده كرى. نموونه ي به رچاوى ديكه ي ئه و مامه له يه يه له گه ل جووله كه ي ده كهن. كه نعانى باستانى ئه و ولا تى ئيسرا ئيله يه كه ئيسا هه يه. له ته ورات و ئينجيل و قورئان و ده يان په رتووكى ميژووى ديريندا وه كو و پيگه ي قه ومى يه هوود به به لگه وه باس كراوه و حاشا هه نه گره، به لام له و رۆژه وه ده سه لاقى قه ومى خو يان له سهر ولا تى خو يان ده سه ته بهر كردوو به ئاشكرا هه ره شه ي نه مان و نابووديان ليده كرى. ته نانه ت كه سايه تيه كى وه كو و جمال عه بدو لئاسر ده يكو ت هه موويان له ده ريا ده كه م. بو ئه و نه هجو له به لاغه يه ش چه پله ي بو ليده درا. پرسى دوژمنايه تى كردن و ناخوشويستى سمايلا غاش هه ر شتيكى ئاوايه كه به كورتى بوم باس كردى.

پۆژی کورد: یه کێک له رهخه و نووکی هێرشێ نهیارانی سمکۆی مهزن، کوشتنی مارشه معوون ه، سمکۆ تاوانبار ده کرێت به پیلانگێری و کوشتاری ئهرمه نه کان، ده کرێت له مباره وه و له سه ره خودی هوکر و شه ره که بۆمان بدوین؟

عه ليار: مارشيمون ئهرمه نی نیه، ئاسۆریه و سه ره به کلیسای نستووریه که لقیکه له کلیسای ئارتودۆکسه. سمکۆ قهت کوشتاری ئهرمه نی نه کردووه و نیوانی کورد و ئهرمه نیش ناخۆش نه بووه. ئهرمه نییه کان کاتولیکن. کێشه که بهینی کورد و ئاسۆری بووه. ئاسۆریه کان له دێرینه وه له کوردستان ژیاون و له گه ل کورد برایانه پیکه وه حاواونه وه. به شیکیان له کوردستانی ژێرده ستی عوسمانی بوون و به شیکیان له کوردستانی ژێر ده ستی ئێران له ناوچه کانی ورێ و سه لماس و... له نیوه راستی سه ده ی هه ژده وه که ولاتی ئه وروپای و رووسیه له گه ل ولاتی عوسمانی کێشه یان بوو له کۆتاییدا عوسمانی شکستی خوارد و دابهش بوو. له ره وتی ئه و کێشه یه دا رووسیه و ئه وروپا مه سیحیه کانی ولاتی عوسمانیان کرده لایه نگری خۆیان و چه کیان دانی و له شه ری ئه وروپا و رووسیه له گه ل عوسمانیدا به قازانجی ئه وروپا و رووسیه هاتنه ناو شه ره که وه، عوسمانی شکستی خوارد. ئهرمه نستانی له ده ست دا. له ده وری دوا یی شه ره که دا ریککه وتی ئاگر به ستی رووس و عوسمانی واژو کرا و له شکری رووسیه ناوچه ئاسوورینشینه کانی به جیه یشت و ئاسۆریه کان که وتنه به ره په لاماری له شکری عوسمانیه وه و له ناوچه ی خۆیان که مه نته قه ی حه کاری بوو هه لکه نران و هاتنه دیوی ئێران و له گه ل ئاسۆریه کانی ناوچه ی ورێ تیکه ل بوونه وه و بوونه به هێزێکی گه وه و ده سه لاتی ناوچه که یان به ده سه وه گرت و ته شکیلاتی ئاسۆریان ریکخست و مه رمانمه یان ب لاو کرده وه و ده و له تی خۆیان پیکه ینا. شیکارییه تیروته سه لی ئه و دۆخی ده توان له په رتووک (تاریخ ه یجده سه له آذربایجان) ی ئه حمه د که سه روی و کتیی (سمایلاغای شکاک) ی محمه د په سوول هاوار، بخوینیه وه. ئه و ده و له ته ئاسووریه له ژێر پشتیوانی ده و له تی رووسیه ی تیزاری دابوو که ئه و کات هه شتا هه زار سه ربازیان له ناوچه ی ورێ هه بوو. کورد ئه و کات ه یچی بۆ نه ده کرا، له و سه ره به نده دا ئینقلابی ئۆکتۆبه ره له رووسیه سه رکه وت و هێزه کانی رووسیه گه رانه وه و ده و له تی ئاسۆری له سه ره خای کوردستان بێ پشتیوان ماوه. مارشيمون بۆ راگرتی ده و له ته که یان پتووستی به پشتیوانی سمایلاغا بوو، بۆیه پیشنیاری دیدار و ریککه وتی کرد. له کۆنه شار چاویان پیک که وت و له دیداره که دا مارشيمون کوژرا و له شه ره کانی دوا ییدا هێزی ئاسووری ناچار بوون ناوچه که به جی بێلن و مه نته قه که دووباره که وته وه ژێر ده سه لاتی کورده وه. ده و له تی ئاسووری نه ما و ئه و پیلانه به ئیراده ی سمایلاغا تیکشکا. جوگرافیای سیاسیی ده و له تی ئاسووری له ماکووه بوو هه تا په واندز. لورد کرزن نوێه ری بریتانیا له کونفرانسی لۆزان رێگای نه دا نوێه ری کورد که شه ریف پاشا بوو به شدار بێ به لام ئاغا پترۆس جینشین مارشيمونی برده ئه و کونفرانسه و داوای ده و له تی ئاسووری بۆ ده کردن له سه ره خای کوردستان له ماکووه تا په واندز. راست وه ک ئیستا که رێگا به کوردی سووریه ناده ن له کونفرانسی سووریه دا به شدار بێ به لام هه موو نه یارانی کوردیان تیخزانده. ئیمه ئیستا بینه ر و ته ماشاقانی کونفرانسی لۆزانی دووه مین. تاوانبارکردنی سمکۆ له کێشه ی کوژرانی مارشيمون دا په یوه ندی به وه وه هیه چه نده قوول له رووداوه که وردبینه وه. له ولاتی به لاخیزی ئیمه دا جاری وایه هه لسه نگانده کان ئاکامی سه یر و سه مه ره ی لی ده که ویته وه.

پۆژی کورد: شۆرشێ سمکۆ دابهش به دوو بهش کراوه، به شیکێ که وه ک ه کسێکی خه له کی ده رده که ویت و ته نانهت ده گوتریت له هێرش بۆ سه ره مه هاباد، شه رفانه کانی ده ستی ژنانیشیان برپوه و بازنی ده ستیان ده ره یناون، قو ناغی دووه میش نه ته وه یی بوون و دانانی قوتا بخانه ی کوردی و پۆژنامه ی پۆژی کورد، ده کریت له مباره وه بۆمان شیکه نه وه؟ ئایا سمکۆ دوو قو ناغی بوو؟ ئه گه ر دوو قو ناغ بووه هوکاری وه ره چه رخانه که چییه؟

عه‌لیار: سمکۆ دوای نه‌مانی جه‌وه‌رئاغا بۆ ماوه‌ی بیست و سێ سال سهرۆک هۆزی شکاک و پێبه‌ری جوولانه‌وه‌ی کورد له‌ رۆژه‌ه‌لاتی کوردستان بوو، له‌ ته‌مه‌نی 18 سالی‌دا ئه‌و ئه‌رکه‌ی وه‌ستۆ گرت. له‌و ماوه‌دا سهرکه‌وتن و شکستی زۆری به‌ چاوی خۆی بینی. ئه‌گه‌ر دابه‌ش بکری‌ت ده‌بی‌ت. به‌سهر شکست و سهرکه‌وتندا دابه‌ش بکری‌ت نه‌ک قۆناغی جیاواز. هاوکات له‌گه‌ڵ کاری داکۆکی له‌ خه‌ڵک و ولاته‌که‌ی کاری فهره‌ه‌نگی و کۆمه‌لایه‌تیش چووه‌ته‌ پێش، هاوکات نه‌ک له‌ دوو قۆناغی جیاوازا.

له‌ مه‌هاباد ره‌نگه‌ بازنه‌ ئه‌ستێندرايێ، کووتال له‌ دووکانان برایی، تالان بووی، به‌لام نه‌مبیس‌توه یا نه‌مدیتوه هیچ سه‌رچاوه‌یه‌ک باسی پرینی ده‌ستی ژنان یان له‌و جووره‌ کارانه‌ی کردبێ. مه‌هاباد به‌ شه‌ر و پیکدادانی قورس گه‌راوه و دێرین له‌ کاتی سهرکه‌وتندا ئه‌و تالانه‌ هه‌بووه‌. و به‌داخه‌وه له‌ مه‌هابادیش ئه‌وه روویداوه که قابیلی به‌رگری لیکردن نییه‌. ئیستاش رووده‌دا، له‌ شه‌ری بالکاندا دیت چ روویدا؟ به‌ هه‌رحال کارێکی ناپه‌سه‌ند و نه‌شیاوه‌.

رۆژی کورد: با بچینه‌ سه‌ر باسی شه‌هید کرانی، پیتان وانیه‌ سمکۆی مه‌زن له‌گه‌ڵ ئه‌و هه‌موو ورده‌بینی و زیره‌کییه‌ی خۆی که له‌ میژووی خه‌باتیدا هه‌یبوو و بۆ نمونه‌ ئه‌و رێنماییانه‌ی که داوێ به‌ شیخ مه‌حمود، به‌لام زۆر به‌ سانای و هاوشتیه‌ی پێبه‌رانی تری کورد که‌وته‌ سه‌ر فیلی دوزمنی کورد و شه‌هید کرا؟

عه‌لیار: په‌رتووکی‌ک هه‌یه‌ به‌ نیوی (خاطرات اولین سیه‌ب ایران)، ئه‌و کتیه‌ بیره‌وه‌رییه‌کانی سپابود ئه‌میرئه‌حمه‌دیه‌، له‌ویدا به‌وردی باسی کردووه‌ که په‌زاشا، بۆخۆی و سپابود موقه‌ده‌م چۆن بناغه‌ی ئه‌و کاره‌یان داناوه و نه‌خشه‌ی کوشتنی سمایلاغان کیشاوه‌. سمایلاغا زیاتر له‌ دوو سه‌د سواری هه‌رکی، عه‌بدووی و بارزانی له‌گه‌ڵ بووه‌ که هه‌موویان چه‌کدار بوون و قایمکاری هه‌ر کردووه‌ به‌لام له‌و بۆسه‌یه‌دا که بۆی داندرا‌بوو سه‌ره‌رای ئازایه‌تی پێ وێنه‌ی و ده‌ستکردنه‌وه‌ی سه‌ردارانه‌ی، به‌داخه‌وه بۆ رزگارکردنی خوسره‌ و خانی کوری که مندالکار بووه‌ و مه‌ترسی کوژرانی له‌سه‌ر بوه‌، له‌ سه‌نگه‌ره‌که‌ی دێته‌ ده‌ری و ده‌نگی‌دوری.

رۆژی کورد: له‌ کۆتاییدا وێرای سیاس‌ی فره‌مان بۆ به‌رپیتان له‌وه‌ی که کاتی خۆتان دا به‌ ئیمه‌، تکایه‌ ئه‌ه‌گر قسه‌یه‌ کتان هه‌یه‌ بفرمۆن.

عه‌لیار: زۆرسپاس که ئه‌منیشتان له‌و دیالۆگه‌دا به‌شدار کردووه‌. داری ئازادی و سه‌ربه‌ستی گه‌لی کورد که به‌ خوێنی گه‌شی پێبه‌ران و سه‌ردارانی وه‌کوو سمایلاغا ئاودراوه‌ خه‌ریکه‌ به‌ر دیئێ و بانگی سه‌ربه‌خۆیی گه‌لی کورد له‌ گوشه‌یه‌کی ئه‌و نیشتمان‌ه‌وه‌ سه‌ری هه‌لداوه‌ته‌وه‌. سهرکه‌وتنی ئه‌و ده‌نگه‌ ئاوات و ئاره‌زووی له‌ میژینه‌ی گه‌لی کورده‌. تا سه‌ربه‌خۆنه‌بین و نه‌بینه‌ ئه‌ندامی رێکخراوی نه‌ته‌وه‌یه‌ گه‌رتووه‌کان و سنووری دیاریکراومان نه‌بی‌ت شامیلی یاسا نیو نه‌ته‌وه‌یه‌یه‌کان نابین و هه‌روا رۆژگارمان ره‌ش و گه‌ل و نه‌ته‌وه‌مان بێبه‌ش ده‌بی‌ت. [1]

تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی باب‌ه‌ت

پۆلێنی ناوه‌رۆک: دیمانه‌ | میژوو | جووری دۆکومینت: زمانی یه‌که‌م | زمان - شیوه‌زار: کرمانجی

ناوه‌راست | ولات: رۆژه‌ه‌لاتی کوردستان |

رۆژی ده‌رچوون: 2016-07-24

بابه‌ته‌ په‌یوه‌ستکراوه‌کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابەت
	کوردی ناوه‌پاست	رێکەوت و پرووداو (کێۆنۆلۆژیا)	2016-07-24

سەرچاوه‌کان

[1] دیارینه‌کراو | کوردی ناوه‌پاست | rojikurd.net 24-07-2016 مائیه‌ری

کاتی تۆمارکردن: 2025-10-14

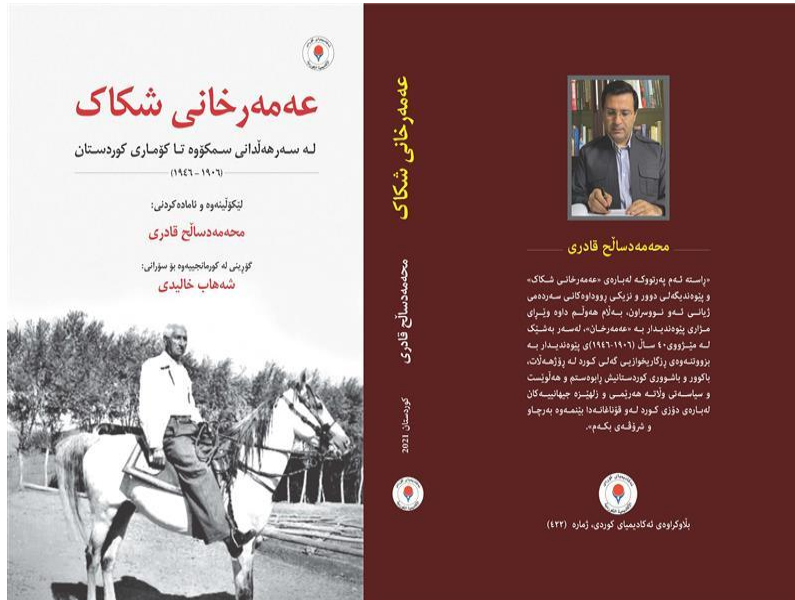
ناوی تۆمارکار: هه‌ژار کامه‌لا

پۆل: پەرتوووخانه

بابەت: 51

عه‌مه‌رخانی شکاک؛ له سه‌ره‌ه‌ئانی سمکۆوه تا کۆماری کوردستان 1946-1906

[20210622205154394603=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20210622205154394603)

لێکۆڵینه‌وه و ئاماده‌کردنی: محهمه‌د سالح قادری
گۆڕینی له کورمانجییه‌وه بۆ سۆرانی: شه‌هاب خالیدی
2021

تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی بابەت

پۆلێنی ناوه‌ڕۆک: بیه‌لوگرافیا | مێژوو | جو‌ری دۆکومێنت: وه‌رگێردراو | جو‌ری وه‌شان: چاپکراو | زمان -
شیوه‌زار: کرمانجی ناوه‌پاست | شار و شارۆچکه‌کان: هه‌ولێر | فایل PDF: به‌ئێ | ولات: باشووری
کوردستان | وه‌رگێردراو له‌ زمانی: کرمانجی سه‌روو - تپی لاتینی |
پۆژی ده‌رجوون: 2021-00-00

بابه‌ته‌ په‌یوه‌ستکراوه‌کان:

ناوی بابەت	پۆل	زمان	QR
2021-01-01	رێکه‌وت و رووداو (کێژنۆلۆژیا)	کوردی ناوه‌پاست	
بارودۆخی ئێران و شو‌ڕشی سمکۆی شکاک	کورتبه‌باس	کوردی ناوه‌پاست	

تێبینی: ئەم تۆماره‌ په‌رتووکه‌ و فایل PDF ی له‌ گه‌‌ئایه‌، تکه‌یه‌ سکینی QR کۆده‌که‌ بکه‌ تاوه‌کو له‌ سه‌ر
مائپه‌ری رێکخراوی کوردیپیدیا په‌رتووکه‌که‌ بیه‌نیت.

QR
:Code

سه‌رچاوه‌کان

کاتی تۆمارکردن: 2021-06-22

ناوی تۆمارکار: هاوړی باخه‌وان

پۆل: کورتهباس

بابهت: 52

له یادی 95 ساله‌ی شه‌هیدکرانی سه‌رکرده‌ی نه‌ته‌وه‌یی سمکۆی شکاک

[20251010100427659385=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20251010100427659385)

ئه‌حمه‌د شێره‌ گێئه‌حمه‌د شێره‌ گێ

له یادی 95 ساله‌ی شه‌هیدکرانی سه‌رکرده‌ی نه‌ته‌وه‌یی سمکۆی شکاک و نامه‌یه‌کی گرینگ بۆ ئه‌میرخانی
عه‌شایر سه‌رۆکی هۆزی گه‌لواخی.

- 1- به‌داخه‌وه نه‌ته‌وه‌ی کورد، گه‌وره‌ترین نه‌ته‌وه‌یه‌که وه‌دوا که‌وتوو. کورد هێشتا له‌ خه‌وی خۆخاڵاندا به‌ تا ئێستاش ناوی نه‌ته‌وه‌ی کوردی به‌ زاری خۆی دا نه‌هێناوه، بێر و عه‌قلییه‌تی هه‌ر له‌ سه‌د سالی پێشوو ماوه‌ته‌وه و هه‌ر کامه‌یان خۆی داوه‌ته‌ پāl هۆز و عه‌شیره‌تیک و شه‌و و پۆژ له‌ بیری له‌ ناوبردن و تواندنه‌وه‌ی ئه‌وی تر دا به‌ که‌ برای کوردی خۆیه‌تی و هه‌ر تێشۆ له‌ ره‌گ و به‌نه‌چه‌ی خۆی ده‌دات.
- به‌لام ئێمه‌ که‌ برای یه‌کترین و یه‌ک میلیه‌ت و یه‌ک نه‌ته‌وه‌ین. له‌م نازانستی و نا مه‌ده‌نییه‌ته‌ که‌نگی رزگار ده‌بین؟ ئێمه‌ که‌ مرۆفین و ئافریده‌ی خودا، ئاخۆ ئێمه‌ و مندالان و داها‌توووه‌کانمان پێویستی‌یان به‌ ژیان نییه‌؟
- 2- تا چ ماوه‌یک و بۆچی شه‌ری نیوما‌ی ئێمه‌مان بنه‌ر نابێت و تا که‌نگی ده‌بێت ئێمه‌ له‌ به‌رانبه‌ر نه‌ته‌وه‌کانی دیکه‌، ئاوا شه‌رمه‌زار و ئیدانه و مه‌حکوم بک‌رین؟
- کوردستان و لا‌تیکی گه‌وره‌یه‌ و هۆزه‌کانمان خۆیان ئازات‌ترین و به‌ غیره‌ت‌ترین جه‌ماوه‌ری نه‌ته‌وه‌ن.
- 3- ئه‌گه‌ر ده‌ستی یه‌ک‌بوون و به‌رایه‌تی پێکه‌وه نه‌ده‌ین و بۆ به‌خته‌وه‌ری میلیه‌ت [نه‌ته‌وه‌] تێنه‌کوشین و خۆمان له‌ چنگی زۆرداران رزگار نه‌که‌ین، [به‌س ده‌بێت بلێن] مردن له‌م ژیا‌نه زۆر با‌ش‌تره‌
- 4- ده‌قی هه‌موو نامه‌که‌ که‌ به‌ زمانی فارسی نووسراوه‌ و له‌ په‌رتووکی «فه‌رمانه‌وا‌ی گه‌لواخیه‌کان» نووسراوی خالید به‌گێ ئه‌حمه‌دی داها‌توو، له‌ کامینه‌تی یه‌که‌م دا به‌ وه‌رگێراوی کوردی بیخو‌ینه‌وه‌.

بۆ خاوه‌ن شکۆ «ئه‌میر عه‌شایر» سه‌رۆکی هۆزی گه‌لواخی

سه‌رکه‌وتن و پێشکه‌وتنی نه‌ته‌وه جو‌راو جو‌ره‌کانم به چاوی خۆم دیتوو و باش ده‌زانم نه‌ته‌وه لاوازه‌کان که تا دۆینی له ژیر په‌ت و زنجیری یه‌خسیری و کۆیلەتی سته‌مکاران ده‌ژیان، چلۆن به یه‌گرتووی و یه‌کبوونه‌وه، ئه‌و‌رۆ خۆیان له ژیر چنگی زالمه‌کان و له زلم و زۆری سته‌مکاران، رزگار کردوو و بۆ سه‌روه‌ری نه‌ته‌وه‌کانیان به هه‌موو توانا و هه‌یه‌وه هه‌ول ده‌ده‌ن و تێده‌کوشن.

بۆ وێنه جوو‌یه‌کان که له لاوا‌ترین دان‌یشت‌و‌انی گوی زه‌وین، ده‌بین و ده‌ی بیستین که به چ شی‌وه‌یک پێدا‌گرن له گرتنی مافه‌کانیان و چلۆن به گیان‌فیدایی پارێزگاری له مافی نه‌ته‌وه‌ی خۆیان ده‌که‌ن و چۆن بۆ سه‌ربه‌خۆی تێده‌کوشن.

به‌دا‌خه‌وه نه‌ته‌وه‌ی کورد، گه‌وره‌ترین نه‌ته‌وه‌یه که وه‌دو‌ی که‌وتوو. کورد هه‌یشتا له خه‌وی خۆ‌خ‌لا‌فان‌دایه و تا ئیستاش ناوی نه‌ته‌وه‌ی کوردی به زاری خۆی نه‌هه‌ناوه، بیر و عه‌قلیه‌تی هه‌ر له سه‌د سالی پێشو و ماوه‌ته‌وه و هه‌ر کامه‌یان خۆی داوه‌ته پال هۆز و عه‌شیره‌تیک و شه‌و و رۆژ له ییری له‌ناو‌بردن و توان‌دنه‌وه‌ی ئه‌وی تر دایه که برای کوردی خۆیه‌تی و هه‌ر تیشۆ له ره‌گ و به‌نه‌چه‌ی خۆی ده‌دات.

به‌لام ئی‌مه که برای یه‌ک‌ترین و یه‌ک می‌لله‌ت و یه‌ک نه‌ته‌وه‌ین.

له‌م نازانستی و نا‌مه‌ده‌نییه‌ته که‌نگی رزگار ده‌بین؟ ئی‌مه که مرۆ‌فین و ئافریده‌ی خودا، ئاخۆ ئی‌مه و مندا‌لان و دا‌هات‌وو‌ه‌کانمان پتو‌یست‌ییان به ژیان نییه؟

تا چ ماوه‌یک و بۆچی شه‌ری نیوما‌لی ئی‌مه‌مان بن‌بر نابیت و تا که‌نگی ده‌بیت ئی‌مه له به‌ران‌به‌ر نه‌ته‌وه‌کانی دیکه، ئاوا شه‌رمه‌زار و ئیدانه و مه‌حکوم بک‌رین؟

ئه‌م چه‌ند به‌ره‌کی و په‌رته‌وا‌زییه به‌هۆی گه‌یچه‌ل و هه‌له‌به‌رسی سیاسه‌تی دو‌ژمنان پێک هاتوو. هه‌له‌به‌ت ئی‌مه به‌گشتی، هۆزه‌کانی نه‌ته‌وه‌ی کوردین و برای یه‌ک‌ترین.

ئه‌و‌رۆ ئی‌مه هۆزه‌کانی کوردستان به‌دل و به‌گیان ده‌ستی براهه‌تیمان گرتوو و دیسانه‌وه به‌کوردایه‌تی خزمه‌ت ده‌که‌ین. ئه‌گه‌ر کورده‌کان وه‌ک یه‌هوود [جو‌ه‌کان].....

[ئه‌م به‌شه‌ی نامه‌که ناخو‌ت‌ند‌ر‌ت‌ته‌وه]...

کوردستان و‌لات‌یکی گه‌وره‌یه و هۆزه‌کانمان خۆیان ئازات‌ترین و به‌غیره‌ت‌ترین جه‌ما‌وه‌ری نه‌ته‌وه‌ن.

ئه‌گه‌ر ده‌ستی یه‌ک‌بوون و براهه‌تی پێکه‌وه نه‌ده‌ین و بۆ به‌خته‌وه‌ری می‌لله‌ت [نه‌ته‌وه] تێنه‌کوشین و خۆمان له چنگی زۆرداران رزگار نه‌که‌ین، [به‌س ده‌بیت بلین]

مردن له‌م ژیا‌نه زۆر با‌شته‌.

ئه‌م دنیا تا سه‌ر بۆ که‌س نام‌نیه‌ته‌وه و هه‌موومان شه‌ربه‌تی مه‌رگ ده‌چێ‌ژین.

به‌لام بۆ هه‌ر که‌سێ که ناو و شه‌ره‌ف و بو‌یری هه‌بیت، ده‌بیت بزانی‌ت که ئه‌و‌رۆ ته‌وا‌ی می‌لله‌تی کورد چاوی له ئی‌مه‌ی عه‌شایر کردوو و به‌چاوی گریان‌ه‌وه له ئی‌مه دا‌وای یارمه‌تی ده‌کات

کاتی به‌شوودان نییه، کاتی‌که زۆر کورته. ئه‌گه‌ر ئه‌م‌رۆ بۆ رزگاری نه‌ته‌وه‌که‌مان قوول هه‌ل نه‌که‌ین و تێنه‌کوشین، به‌س ئیدی ناتوانین.

من وه‌کوو کوردیک ژیا‌نی خۆم فیدای نه‌ته‌وه‌که‌م کردوو و جگه‌ له خه‌یر و پێشکه‌وتن بۆ می‌لله‌ته‌که‌م مه‌به‌ست‌یکی دیکه‌م نییه. شه‌و و رۆژ، خۆم نا‌خ‌لا‌ف‌ینم و له خودا به‌زیاد بێ، له‌م ماوه‌دا که خه‌بات و تیک‌وشانم بووه، سه‌رکه‌وت‌وو‌یشم به‌ده‌ست هه‌ناوه.

هه‌روه‌ها که ده‌بین، ئه‌و‌رۆ لایه‌نی کوردستانی هه‌موویان یه‌که‌د‌ه‌نگن که بۆ به‌خته‌وه‌ری نه‌ته‌وه‌که‌مان تێب‌ک‌وشین.

به‌دا‌خه‌وه تا ئیستا له لایه‌ن جه‌نا‌بتانه‌وه بۆ هه‌نگاو‌یک‌یش نه‌هات‌وونه‌ته پێشه‌وه. هه‌ر بۆیه جه‌نا‌بانی هه‌ل‌که‌توو خه‌لیفه سه‌راج‌ه‌دین و عه‌ینه‌لق‌وزات- مان نار‌د‌و‌وته خزمه‌تی جه‌نا‌بتان. ئه‌وان وه‌کوو نو‌ت‌نه‌ر، ئیز‌ن‌یان پێ دراوه که له لایه‌ن ئی‌مه‌وه و تو‌و‌ی‌ب‌که‌ن و پێش‌ن‌یاره‌کان راب‌گه‌ین. دیا‌ره به‌و هه‌سته جوان و نیشتمان دۆستی تانه‌وه که هه‌تانه بۆ فیدا‌کاری له رێگه‌ی نه‌ته‌وه‌که‌تان پاش‌گه‌ز نابنه‌وه و له می‌ژ‌وو‌ی به‌خته‌وه‌ری کوردستاندا یاد‌تان

دەمىنىتتەو. بە تايىبەت پىۋىستە سەبارەت بە پتەوبوۋى نىوانمان زۆرتر ھەۋل بىدەين تا درزى تىنەكەوئىت و با زۆرتر ئاگامان بىت لە بەكتر.

نهم دهقه له لاپهړه ی بهرین مه حمده سالح که بوود و هند وه رگړاوه. [1]

تاییه تمه ندیه کانی بابہ ت

پۆلېنى ناوەرۆك: دۆزى كورد | وتار و ديمانە | جۆرى دۆكومېنت: زمانى يەكەم | جۆرى وەشان:

دیجیتال | زمان - شیوه‌زار: کرمانجی ناوهراست | ولات: رۆژه‌لاتی کوردستان

روژى دەرچوون: ~~00-00~~-2025

بابہ تہ یہ یوہ ستر اوہ کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابەت
	کوردی ناوەراست	ڕێکهوت و ڕووداو (کرۆنۆلۆژیا)	2025-01-01
	کوردی ناوەراست	ڕێکهوت و ڕووداو (کرۆنۆلۆژیا)	2025-07-01
	هه‌ورامی	کورتەباس	سمکو شکاکی نه‌خشه‌ که‌پشو کو‌ششی نه‌ته‌وه‌یی کوردی جه‌ سه‌ره‌تاو سه‌ده‌ی ویسه‌مینه‌
	فارسی	په‌رتوو‌وکخانه‌	سه‌ مرد عجیب؛ لورنس - سیمیتقو - سید فرهاد

 :QR Code

سه رچاوه کان

[1] دیاربهنه کراو | کوردی ناوهراست | مایه‌ری 01-07-2025 (kurdpress.net)

كاتی توۆمارکردن: 2025-10-10

ناوی تۆماركار: ھەژار كامەلا

پۆل: ژياننامه

بابهت: 53

مار شه معون

[200911031704492357=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=200911031704492357)

پیاوی ئایینی ئاشووریه کان له ناوچهی ورمی. له لایه ن سمکۆوه کوژرا.

تایبه تمه ندییه کانی بابته

جوۆری کهس: ئایینی | شار و شارۆچکه کان (له دایکبوون): ورمی | له ژياندا ماوه؟: نه خیر | نه ته وه:

کوردستانی | ولات (له دایکبوون): رۆژهه لاتی کوردستان | ره گه زی کهس: نیر |

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
----	------	-----	------------

کورتەباس کوردی ناوه‌پاست

سمکۆ بۆچی مار شه‌معونی کوشت؟

کورتەباس کوردی ناوه‌پاست

سمکۆی شکاک بۆ مارشیمۆنی کوشت؟

:QR Code

سه‌رچاوه‌کان

کاتی تۆمارکردن: 2009-11-03

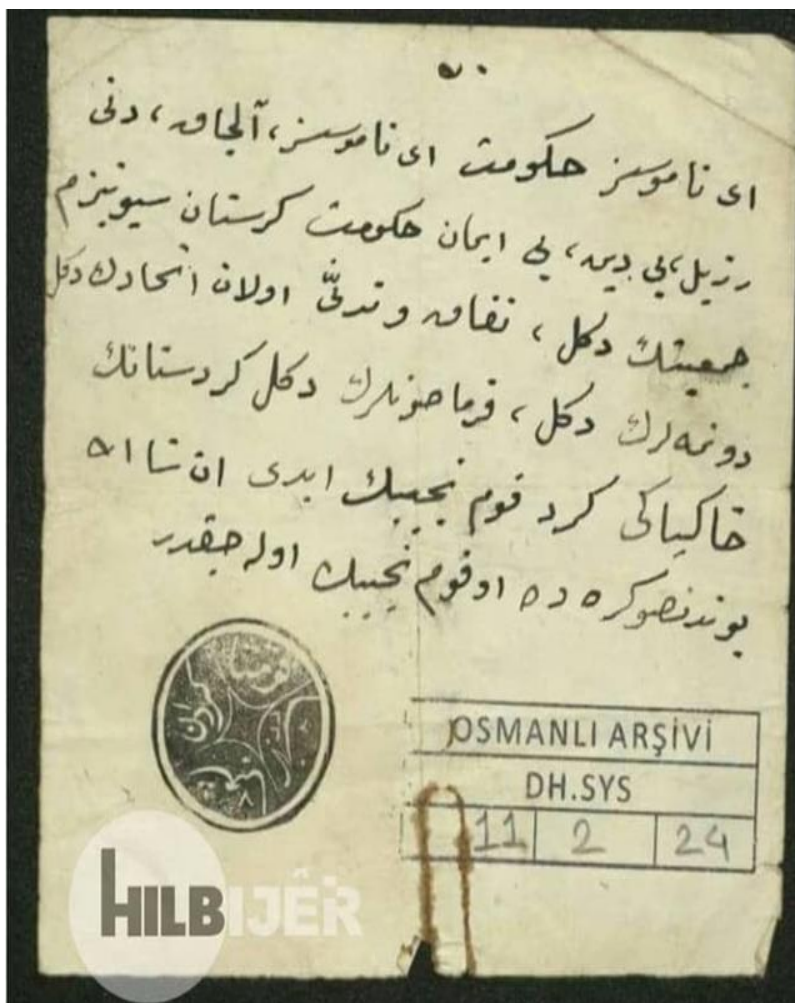
ناوی تۆمارکار: هاوړی باخه‌وان

پۆل: به ئه گه نامه کان

بابهت: 54

نامه یه کێ توندی سمکۆی شکاک بوو ده سه لاتدارانی عوسمانی

[20210314121831392601=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20210314121831392601)

نامه یه کێ توندی سمکۆی شکاک بوو ده سه لاتدارانی ئوسمانی که ئه و کاتیش کورد به وه تومه تبار ده کران په یوه ندی له گه له یه هود هه یه سمکۆی شکاک به م شیوه یه جواب ده دات و ده لیت ئه ی حوکمه تا بێ ناموس ئه ی بێ نامیسیت پیچ و چنه هه ی بێ دینا بێ ئیماننا حوکمه تا کوردستانی ژ کوما جوهیا نینه وه ک ئیتیحادا وه نینه ئیتیحاد و ته ره قی نینه کوردستان ئا خا پا قژ یا کوردایه انشاء الله ژ ئه قرو پیقه ژ دی یا قی قه ومی پا قژ بیت

تایبه تمه ندیه کانی بابته

جوۆری دۆکومینت: زمانی یه که م | ده یه: 20 کان (20-29) | زمان - شیوه زار: کرمانجی سه روو | سه ده: سه ده ی 20 (1999-1900) | شیوازی دۆکومینت: ده ستنوو س | ولات: رۆژه لاتی کوردستان |

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه پاست	رێکهوت و پرووداو (کړۆنۆلۆژیا)	1924-02-11
	کوردی ناوه پاست	کورتته باس	به ژداریکردنی هۆزی هه رکى له شۆرشى سمکۆى شکاکدا
	کوردی ناوه پاست	کورتته باس	په یوه ندى سیاسى سمکۆ له گه ل ئینگلیزه کان له ئاوینه ی به لگه نامه کانى وهزاره تى کاروبارى دهره وه ی به ریتانیا دا
	کوردی ناوه پاست	به لگه نامه کان	تیلگى گرامى وه زیرى دهره وه ی حکوومه ت بۆ باڵیۆزى فارس له ئه سته مبول
	کوردی ناوه پاست	هۆنراوه	جاریكى تر سمکۆ ناچیتته وه سه ر خوانى مردن
	کوردی ناوه پاست	کورتته باس	جوولانه وه سیاسى و سه ربازییه کانى سمکۆى شکاک
	کوردی ناوه پاست	کورتته باس	سمکۆ و رزگار کردنى کریستیانیه کان
	کوردی ناوه پاست	کورتته باس	سمکۆى شکاک، دیپلۆمات و شۆرشگێرو خاوه ن بیریکى فراوان، خه ونى دامه زراندى ده و له تیکى کوردی هه بووه
	کوردی ناوه پاست	کورتته باس	سمکۆى شکاک؛ داخوازى سه ره خۆی و په تکرده وه ی کارگێرى ناوچه یى به شى 1
	کوردی ناوه پاست	کورتته باس	سمکۆى مه زن "من کوردم و ژيانم له پیناوى رزگارى و به خته وه رپى گه له که م به خت کردوو و به خت ده که م"
	هه ورامى	کورتته باس	سمکۆ شکاکى نه خشه که بشو کۆششى نه ته وه یى کوردى جه سه ره تاو سه ده ی ویه سه مینه
	فارسی	په رتوو کخانه	سه مرد عجیب؛ لورنس - سیمیتقو - سید فرهاد
	کوردی ناوه پاست	کورتته باس	شۆرش و پتویستى هه نگانوان بۆ پیشخستنى کولتوو
	کوردی ناوه پاست	به لگه نامه کان	نامه یه کى گرنگى میژوو یی شه هیدى سه رکرده ی کورد سمکۆى شکاک بۆ شیخ مه حمودى هه فید

کوردی
ناوه‌پاست

کورتەباس نامه‌یه‌کی ماستەر له‌سەر جوولانه‌وه سیاسی و سهربازییه‌کانی
سمکۆی شکاک له زمانی سەرچاوه ئێرانییه‌کانه‌وه تاوتوی کرا

کوردی
ناوه‌پاست

کورتەباس هه‌ولێه‌کانی سمکۆی شکاک بۆ به‌ره‌وه‌پیش بردنی بواری خۆیندن
و پۆژنامه‌گه‌ری

کوردی
ناوه‌پاست

کورتەباس یه‌که‌م پۆژنامه‌ی کوردی له ئێران

سەرچاوه‌کان

کاتی تۆمارکردن: 2021-03-14

ناوی تۆمارکار: به‌ناز جوڵا

پۆل: بهنگه نامه کان

بابهت: 55

نامه یه کی گرنکی میژووپی شه هیدی سه رکرده ی کورد سمکوی شکاک بو شیخ مه حمودی حه فید

[20250826161911653048=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20250826161911653048)

بو مفرته حکمداریه اعظم کردستان جناب
 شیخ محمود اشرومه به پشاه و توانایه کردستان
 بیه دسته حکمداریه دایم پو تشتی ام به امره
 ته ناله یه هه تشته گه فرمه و یه بر و ده ده
 ملله نه کرد تیدایت ام حافره ده کینه کینه
 از دشر فوشاد و گرنده بیتوانم مننه دارا دکم که
 بیه شاره سیحانه هند که فبره کردستان
 ایران بو جنابه ته بیژم وه مکوم کرانا ابش
 کوردستان پیویست به برادر ده و درستی اینگیلنره
 بزره
 مخلص مگویته
 اسماعیل شکاک
 ۱۹۵۷/۷/۲۸

په‌ند و وانه‌ی بۆ ئەم رۆژگارەمان تێدا یه‌ ئەم نامه‌یه‌ پێمان ده‌لێت سه‌رکرده‌کانی کورد له‌ رابوردوو هاوکاری یه‌ک
بوون نه‌ک کۆسپیان بۆ یه‌ کتر درووستکردبێت سه‌رکرده‌ سمکۆسمکۆ ئاماده‌ی خۆی نیشانداده‌ات خزمه‌ت
به‌ حکومه‌تی باشووری کوردستان بکات به‌ شیخ مه‌حمود ده‌لێت به‌ پێ فەرمانی تو هیچ کارێک ناکه‌ین شایانی
خوێندنه‌وه‌یه‌ به‌فه‌روون

بۆ سه‌رنجدان ل ه‌ناوه‌روکی نامه‌که‌:

بۆ چه‌زهرتی فه‌رمانه‌وه‌ی گه‌وره‌ی کوردستان جه‌نابی شیخ مه‌حمود

ئه‌مڕۆ هه‌موو کاروبارو ده‌سته‌لاتی کوردستان له‌ ژێر ده‌ستی فه‌رمانه‌وه‌ی ئایاندایه‌ ئیمه‌ پێ رهامه‌ندی و فه‌رمانی تو
هیچ کارێک ناکه‌ین هه‌رکارێکی ش فه‌رمان به‌فه‌رموون و به‌رژه‌وه‌ندی میله‌تی کوردی تێدا بێت ئاماده‌م جێبه‌جێ ی
بکه‌م له‌ ئێستادا له‌ ده‌فه‌ری خوشناوه‌تی له‌ گوندی بێتواته‌م داوا ده‌که‌م بێمه‌ شاری سلێمانی هه‌ندیک هه‌والی
کوردستانی ئێران به‌جه‌نابتان بێم بروام وایه‌ کاروباری کوردستان پێویستی به‌ هاوکاری و دۆستایه‌تی ئینگلیزه‌

د‌سۆزی ئیوه

اسماعیل شکاک

سمکۆ

28-01-1923. [1]

تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی بابته‌

جۆری دۆکومینت: زمانی یه‌که‌م | ده‌یه‌: 20ه‌کان (20-29) | زمان - شیوه‌زار: کرمانجی ناوه‌راست |

سه‌ده‌: سه‌ده‌ی 20 (1900-1999) | شیوازی دۆکومینت: دیجیتاڵ | ولات: باشووری کوردستان |

بابته‌ به‌ یوه‌ستکراوه‌کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته‌
	هه‌ورامی	کورتبه‌باس	پاگو شېخ مه‌حموودی د‌ی میله‌تو کوردینه‌
	کوردی ناوه‌راست	کورتبه‌باس	په‌یه‌ندی سیاسیی سمکۆ له‌ گه‌ل ئینگلیزه‌کان له‌ ئاوینه‌ی به‌ لگه‌نامه‌کانی وه‌زاره‌تی کاروباری ده‌ره‌وه‌ی به‌ریتانیادا
	کوردی ناوه‌راست	به‌ لگه‌نامه‌کان	تێلیگرامی وه‌زیری ده‌ره‌وه‌ی حکومه‌ت بۆ باڵیۆزی فارس له ئه‌سته‌مبول
	کوردی ناوه‌راست	هۆنراوه	جاریکی تر سمکۆ ناچێته‌وه‌ سه‌ر خوانی مردن

	کوردی ناوه پاست	کورتەباس	جوولانهوه سیاسی و سه‌ربازییه‌کانی سمکۆی شکاک
	هه‌ورامی	کورتەباس	داوازیه‌کی شېخ مه‌حمووژی حه‌فیدی په‌ی کیانیو به‌ریتانیای جه به‌غذاژ
	هه‌ورامی	کورتەباس	دوێ گرفتێ که یێ به‌ مایێ تېکشیه‌ی پېوه‌نێ میانو شېخ مه‌حمووژی و ئینگیزی
	کوردی ناوه پاست	کورتەباس	سمکۆ و رزگار کردنی کریستیانیه‌کان
	کوردی ناوه پاست	کورتەباس	سمکۆی شکاک؛ داخوازی سه‌ربه‌خۆی و په‌تکردنه‌وه‌ی کارگیرێ ناوچه‌ی به‌شی 1
	کوردی ناوه پاست	کورتەباس	سمکۆی مه‌زن "من کوردم و ژيانم له‌ پیناوی رزگاری و به‌خته‌وه‌ری گه‌له‌ که‌م به‌خت کردووه‌ و به‌ختی ده‌که‌م"
	هه‌ورامی	کورتەباس	سمکۆ شکاکێ نه‌خشه‌ که‌شو کۆششی نه‌ته‌وه‌ی کوردی جه‌ سه‌ره‌تاو سه‌ده‌ی ویسه‌مینه‌
	په‌رتوو‌کخانه فارسی		سه‌ مرد عجیب؛ لورنس - سیمیتقو - سید فرهاد
	کوردی ناوه پاست	کورتەباس	شۆرش و پێویستی هه‌نگاونان بۆ پێشخستنی کولتوور
	هه‌ورامی	کورتەباس	شېخ مه‌حمووژی به‌رزنجی پېسه‌ پارێزگاری کورده‌سانی
	هه‌ورامی	کورتەباس	شېخ مه‌حمووژی به‌رزنجی تاقه‌ ئومبڤو ئینگلیزه‌ کا په‌ی سازنای ناوچه‌ی ئارامی
	هه‌ورامی	کورتەباس	مه‌لامه‌ته‌ که‌ کۆتایی ئامای شۆرشو شېخ مه‌حمووژی
	هه‌ورامی	کورتەباس	نامه‌ که‌ شېخ مه‌حمووژی به‌رزنجی په‌ی سیڕ ئه‌رنۆلد ویلسنی
	کوردی ناوه پاست	کورتەباس	نامه‌یه‌ که‌ ماسته‌ر له‌ سه‌ر جوولانه‌وه‌ سیاسی و سه‌ربازییه‌کانی سمکۆی شکاک له‌ زمانی سه‌رچاوه‌ ئێرانییه‌ کانه‌وه‌ تاوتوی کرا
	کوردی ناوه پاست	کورتەباس	هه‌وله‌کانی سمکۆی شکاک بۆ به‌ره‌وپێش بردنی بواری خۆپندن و رۆژنامه‌گه‌ری

کوردی
ناوه‌پاست
کورتەباس

یه‌که‌م رۆژنامه‌ی کوردی له ئێران

:QR Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] مائپه‌ر | کوردی ناوه‌پاست | historyofkurd.com 26-03-2017 مائپه‌ری

کاتی تۆمارکردن: 2025-08-26

ناوی تۆمارکار: هه‌ژار کامه‌لا

پۆل: کورتەباس

بابەت: 56

نامه‌یه‌کی ماستەر له‌سەر جوولانه‌وه سیاسی و سهربازییه‌کانی سمکۆی شکاک له‌ زمانی سه‌رچاوه
ئێرانییه‌کانه‌وه تاوتوێ کرا

[20250908165217654986=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20250908165217654986)

پۆژی 4 شه‌مه‌هه‌ رێکه‌وه‌تی 3 ی سه‌رماوه‌ز له‌ زانکۆی کۆیه‌ ، توێژینه‌وه‌یه‌کی ئه‌کادیمی له‌ لایه‌ن توێژه‌ر “کۆیستان نستانی” خوێندکاری قۆناغی ماسته‌ر له‌ بواری میژووی هاوچه‌رخدا له‌ژێر ناوێشانی جوولانه‌وه‌ سیاسي و سه‌ربازیه‌یه‌ کانی سمکۆی شکاک له‌ لایه‌ن لیژنه‌یه‌کی زانستییه‌وه‌ گفتوگۆی له‌سه‌ر کرا.

توێژه‌ر له‌ دووتوێی باسه‌که‌یدا به‌وردی سه‌رنجی خسته‌ سه‌ر ئه‌و نووسین و لێدوانانه‌ی به‌ تایبه‌ت له‌ لایه‌ن ئێرانییه‌ ناوه‌ندگه‌راکه‌نه‌وه‌ له‌سه‌ر که‌سایه‌تی و سرووشتی جوولانه‌وه‌ی سمکۆ خراونه‌ته‌پروو.

به‌ تێروانی توێژه‌ر له‌ زۆریه‌ی ئه‌و نووسراوانه‌دا هه‌وڵ دراوه‌ پوختی شێڕه‌کان و سرووشتی خێله‌کی و خالی له‌ په‌گه‌زه‌ نه‌ته‌وه‌یی و نیشتمانییه‌کان له‌و جوولانه‌وه‌یه‌ پێشان بده‌ی و بۆ ئه‌و ئامانجه‌ زۆر جار پرووداوه‌کان به‌راوه‌ژوو کراونه‌ته‌وه‌ و چه‌واشه‌ کراون.

توێژه‌ر پێی وایه‌ سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ی زۆریه‌ی جوولانه‌وه‌کانی گه‌لانی ناوچه‌ له‌و سه‌رده‌مدا په‌گه‌زی خێله‌کیان تیدا بووه‌، به‌لام ناکرێت نۆکۆی له‌وه‌ بکرێت که‌ سمکۆی شکاک هه‌لگری پڕۆژه‌یه‌کی نه‌ته‌وه‌یی بووه‌و، ئه‌وه‌ش به‌ هه‌لسه‌نگاندن و سه‌رنجدان به‌ هه‌لسه‌نگه‌وتنه‌ سیاسي و ئیداری و سه‌ربازیه‌یه‌ کانی سمکۆ و ئه‌و به‌لگه‌نامانه‌ی که‌ له‌و سه‌رده‌مدا به‌رده‌ستن و له‌ پاشکۆی توێژینه‌وه‌که‌دا داندراون، به‌ئاشکرا ده‌رده‌که‌وێ.

پوخته‌ی مه‌به‌ستی توێژه‌ر له‌ ماسته‌رنامه‌که‌دا، راستکردنه‌وه‌ی چه‌واشه‌کارییه‌ کانی میژوونووسانی ناوه‌ندگه‌رای ئێرانی و پێداگری له‌سه‌ر ئه‌و واقعه‌یه‌ته‌ بوو که‌ جوولانه‌وه‌ی سمکۆی شکاک هه‌وڵی جێدیدی بوو بۆ دروستکردنی کێانی کوردی و له‌و پێناوه‌شدا به‌ ئازادکردنی به‌شێکی به‌رچاو له‌ ناوچه‌ کانی کوردستان له‌ژێر ده‌سه‌لاتی پاشایه‌تی و بایه‌خدان به‌ زمان و فه‌ره‌ه‌نگی کوردی و ده‌رکردنی پۆژنامه‌ی کوردی و هه‌روه‌ها کرانه‌وه‌ی قوتابخانه‌ی کوردی سه‌لمێنه‌ری ئه‌و راستیه‌ن.

شایه‌نی باسه‌ توێژینه‌وه‌که‌ له‌ لایه‌ن لیژنه‌ی زانستییه‌وه‌ هه‌لسه‌نگاندنی بۆ کرا و دوا‌ی تاوتوێ کردنی ورد، ناوه‌ڕۆکه‌ی په‌سه‌ند کرا. [1]

تایبه‌تمه‌ندییه‌ کانی بابته‌

جووری دۆکومینت: زمانی په‌که‌م | جووری وه‌شان: دیجیتاڵ | زانکۆ: زانکۆی کۆیه‌ | زمان - شیوه‌زار:
کرمانجی ناوه‌راست | شار و شارۆچکه‌کان: کۆیه‌ | وڵات: باشووری کوردستان |
پۆژی ده‌رجوون: 2021-11-25

فایلی په‌یوه‌ندیداریدار:

بابته‌ په‌یوه‌ستکراوه‌کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته‌
----	------	-----	-------------

	کوردی ناوه‌راست	رێکهوت و پرووداو (کۆنۆلۆژیا)	2021-11-25
	کوردی ناوه‌راست	به‌لگه‌نامه‌کان	تێلیگرامی وه‌زیری ده‌ره‌وه‌ی حکوومه‌ت بۆ بالێۆزی فارس له‌ ئه‌سته‌مبول
	کوردی ناوه‌راست	هۆنراوه	جاریکی تر سمکۆ ناچێته‌وه‌ سه‌ر خوانی مردن
	کوردی ناوه‌راست	کورت‌ه‌باس	سمکۆ و‌ر‌گار کردنی کریستیانیه‌کان
	کوردی ناوه‌راست	کورت‌ه‌باس	سمکۆی شکاک؛ داخوازی سه‌ربه‌خۆی و‌ په‌تکردنه‌وه‌ی کارگێری ناوچه‌ی به‌شی 1
	هه‌ورامی	کورت‌ه‌باس	سمکۆ شکاک نه‌خشه‌که‌شو کۆششی نه‌ته‌وه‌ی کوردی جه سه‌ره‌تاو سه‌ده‌ی ویسه‌مینه
	فارسی	په‌رتوو‌کخانه	سه‌ مرد عجیب؛ لورنس - سیمیتقو - سید فرهاد
	کوردی ناوه‌راست	کورت‌ه‌باس	شۆرش و‌ پێویستی هه‌نگاونان بۆ پێشخستی کولتوور
	کوردی ناوه‌راست	کورت‌ه‌باس	یه‌که‌م رۆژنامه‌ی کوردی له‌ ئێران

تێبینی: ئه‌م تۆماره‌ هه‌ندیک فایلی په‌یوه‌ندیداری وه‌ک وێنه‌ و‌ قیدیۆی له‌ گه‌لدایه‌ و‌ لێره‌دا پێشان نه‌دران،
تکایه‌ سکینی QR کۆده‌که‌ بکه‌ تاوه‌کو له‌ سه‌ر مائه‌ری رێکخراوی کوردیپیدیا ئه‌و فایله‌نه‌ ببینیت.

QR
:Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] مائه‌ری | کوردی ناوه‌راست | kurdistanukurd.com 25-11-2021 مائه‌ری

کاتی تۆمارکردن: 2025-09-08

ناوی تۆمارکار: هه‌ژار کامه‌لا

پۆل: کورتەباس

بابەت: 57

هادی عەزیزی: سمکۆی شکاک کۆتیزی بیرۆکەیه کی نەتەوهی و سیاسییە

[20220816200439428689=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20220816200439428689)

وتووێژ: کاروان میروای

پاش دابه‌شبوونی کوردستان له دوو قوناغی میژوویی و داگیرکردنی کوردستان و سه‌پاندنی ده‌سه‌لاتگه‌لیکی سه‌ره‌رۆ و دیکتاتۆر که به‌رده‌وام له‌ ڕینگه‌گه‌لی جۆراجۆری درێندانه و به‌ سه‌دان شیوازی نامرۆفانه هه‌وێ تواندنه‌وه نه‌ته‌وه‌ی کورد و به‌ تالانه‌ری خاکی کوردستانیان داوه، شۆرش و بزووته‌وه‌گه‌لیکی خه‌لکی و ئازادیخوازانه له‌ لایه‌ن کورده‌کانه به‌ ڕێبه‌رایه‌تی که‌سانێکی بیرمه‌ند و وریای کاته‌ دیاریکراوه‌کان سه‌ریان هه‌لداوه، که‌ تاکوو پێش له‌ سه‌ره‌له‌دانی بزووته‌وه‌ی نه‌ته‌وه‌ی گه‌لی کورد له‌ ساڵی 1321 هه‌تاوی و پاش شه‌ری یه‌که‌می جیهانی، له‌ لایه‌ن کۆمه‌ڵێک زانا و تیگه‌یشتوو به‌ ڕێبه‌رایه‌تی پیشه‌وا قازی محه‌مه‌د، دوژمنانی نه‌ته‌وه کورد و داگیرکه‌رانی نیشتمان که‌مان به‌ شه‌هیدکردن و تێڕۆری ڕێبه‌رانی ئه‌و بزووته‌وانه به‌ شیوه‌گه‌لیکی فیلاوی و بۆسه‌نانه‌وه، شۆرشه‌کانیان داپلۆساندوو و سه‌رکوتیان کردوو.

یه‌کیک له‌و شۆرشانه که‌ دوا‌ی شه‌ری جیهانی یه‌که‌م سه‌ری هه‌لدا و داگیرکه‌ران پاش تێڕۆر و شه‌هیدکردنی ڕێبه‌ره‌که‌ی هه‌وێ داپلۆساندنی شۆرشه‌که‌یان داوه، شۆرشی سمکۆ ئاغای شکاک، له‌ ناوچه‌کانی ورمی و ده‌ورو به‌ری، به‌ ڕێبه‌رایه‌تی ئیسماعیل ئاغای سمکۆ، ناسراوسمکۆ ئاغای شکاک بوو، که‌ له‌ لایه‌ن حکوومه‌تی پاشایه‌تی ئه‌و کاته‌ی ئێرانیه‌وه، به‌ فێلی دانیشتن بۆ وتووێژ له‌سه‌ر پرسی ئه‌و شۆرشه له‌گه‌ڵ سمکۆ ئاغای شکاک، ئه‌و ڕێبه‌ره‌یان شه‌هید کرد و کۆتاییان به‌ شۆرشه‌که‌ی هێنا.

ئێستاش سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ی که‌ نزیک به‌ 90 سال له‌ شه‌هیدبوونی سمکۆی ئاغای شکاک و سه‌رکوتی شۆرشه‌که‌ی تێپه‌ر ده‌بێت، حکوومه‌ته‌ یه‌ک له‌ دوا‌ی یه‌که‌کانی ئێران، به‌ تایبه‌تی ڕێژی ئیسلامی ئێران، له‌ بیر و هزری نه‌وه‌کانی سمکۆی ئاغای شکاک که‌ ڕێبازه‌که‌ی ئه‌ویان گرتووته‌ پێش ده‌ترسێن و به‌م هۆکاره‌شه‌وه زۆر جار بێڕیزی به‌و ڕێبه‌ره و ڕێبه‌رانی تری نه‌ته‌وه‌ی کورد ده‌که‌ن.

له‌ په‌یوه‌ند له‌گه‌ڵ که‌سایه‌تی، بیر و هزر و شۆرشه‌که‌ی سمکۆ ئاغای شکاک، وتووێژیکمان له‌گه‌ڵ به‌ڕێز هادی عه‌زیزی، کوردۆلۆگ و لیکۆله‌ری میژوو، پێک هێناوه که‌ سه‌ره‌نجی خوێنه‌رانی به‌ڕیزی ماله‌په‌ری کوردستان میدیا، بۆ خوێندوووه‌ی راده‌کێشین.

کاک هادی، سمکۆی ئاغای شکاک به‌ باوکی ناسیۆنالیزمی کورد پێناسه‌ ده‌کری، هۆکاری ئه‌م پێناسه‌یه‌ بۆچی ده‌گه‌ڕێته‌وه‌؟

پێموابێت لێره‌دا ده‌بێت تیشک بخه‌ینه‌ سه‌ر چه‌ند ڕوانینیک، که‌ تێیدا سمکۆ ئاغای شکاک، وه‌ک که‌سایه‌تی و بزووته‌وه‌ی کوردی تێیدا به‌رجه‌سته‌ ده‌بن.

به‌ پێی لێکدانه‌وه‌ی میژووی ئه‌م سه‌ده‌یه‌ و به‌ تایبه‌تی له‌ ده‌ستپێکی ئه‌م سه‌ده‌یه‌دا، ده‌توانین ب‌لێین شه‌هید سمکۆی شکاک ته‌نیا ڕێبه‌ری بزووته‌وه‌یه‌ک بووه که‌ به‌ درێژایی ده‌ ساڵی ره‌به‌ق، ب‌ پسانه‌وه‌ شه‌ری له‌ گه‌ڵ داگیرکه‌ری کوردستان کردوو. هه‌روه‌ها سمکۆی شکاک ته‌نیا که‌سایه‌تی نییه‌، به‌لکۆ کۆتیزی بیرێکی سیاسی و نه‌ته‌وه‌یه‌یه که‌ له‌ زه‌مه‌نی حوکمرانی سێ داگیرکه‌ری زه‌ند و قاجار و په‌هله‌ویدا به‌رۆکی به‌ داگیرکه‌ری کوردستان گرتوو و داوا‌ی ماف و ئازادی کورد ده‌کات.

بزووته‌وه‌ی سمکۆی شکاک ته‌نانه‌ت به‌ لای دوژمنه‌کانیشه‌وه به‌ڕێزه‌وه سه‌یر کراوه و وه‌ک بیره‌وه‌ریه‌کانی حه‌سه‌ن ئه‌رفه‌ع که‌ چاو لێبکه‌ین، ده‌بینین له‌ پێناو ڕوانینی بۆ سمکۆ چۆن به‌حورمه‌ت و سیاسیبوونه‌وه باسی ده‌کات، که‌ ئه‌مه له‌ کاتیگه‌یه‌ که‌ خۆی سالانیک دژی سمکۆی نه‌مر شه‌ریشی کردوو.

به‌شێکی دیکه‌ی ئه‌م نازناوه ده‌توانین بۆ ئه‌وه بکه‌ڕێنین وه‌ ئه‌گه‌ر سمکۆی شکاک مارشه‌معوێ نه‌کووشتبا، ره‌نگه‌ ئێستا هه‌تا موکریانیش به‌ سه‌رحه‌ده‌وه ده‌وله‌تیکی دیکه‌ی ئه‌رمه‌نی یان ئاشۆری فه‌رمانه‌وا بایا.

که‌وابوو به‌ پێی په‌رنسیب و قوناغی ئاکادمی بوونه‌وه‌ی شۆرشی کورد له‌م سه‌ده‌یه‌دا ده‌توانین شه‌هیدی نه‌مر

سمکۆی شکاک و بزووتنه وه که ی وه کوو به ردی بناغه ی ناسیۆنالیزمی کورد ناوزده بکهین.

ئایا له و سهرده مه دا که کۆمه لگه یه کی نه خوینده وار به سهر کوردستاندا ژال بوو، سمکۆی شکاک تا چهنده توانی ناسیۆنالیزمی کوردی په ره پێ بدات؟

سمکۆ له م قۆناغه دا ههنگای جوانی هه لگرتوو. بۆ نموونه دامه زرانندی یه که م قوتابخانه ی کوردی له سالی 1913 ی زایینی، به یارمه تیدانی نه مر عه بدوره زاق به درخان، که له شاری خۆی و ههروه ها ده رکردن (بلاوکردنه وه) و وهشانی رۆژنامه ی رۆژی کورد و شهوی عه جه م، که نیشاندهری ههنگای جوان و به هیزن بۆ قۆناغیک له کوردایه تی و ناسیۆنالیزمی کوردی.

سالی 1914 ی زایینی، نه وان ریکخراوێک به ناوی کۆمه له ی جیهاندانی کوردیش داده مه زرینن که تیدا داوای مافی رهوای کورد ده که ن.

سمکۆی شکاک، بۆ پیکه پێانی به ره یه کی گه وه ی کوردی حه ولی زۆری داوه و هه ر به کۆبوونه وه له گه ل مه نگه رکان و سه ردانی سلیمانی بۆ لای شیخ مه حمود و کۆبوونه وه ی سه ید ته های شه مزینی، له گوندی ده رمانی بۆکان له گه ل ئاگاکی موکریان بۆ رووبه روو بوونه وه ی له گه ل له شکه ری په هله وی و خاڵو قوربان هه مووی نیشاندهری ئه م هه نگاوه ن که سمکۆ ناوییه تی، ههروه ها تیکشکانی له شکه ری په هله وی له ناچه ی فه یزوللا به گی و ناردنی تۆپه کانی له شکه ری ئێران بۆ قه لای چه هریق وه کوو خه لات بۆ سمکۆ، نیشاندهری ئه و راستیه ی که هه نگاوه کانی سمکۆی شکاک توانی بووی ئالقه یه کی به هیزی نه ته وه یی له ناچه که دا درووست بکات.

بۆچی دوا ی تیرۆکردنی باوکی ناسیۆنالیزمی کوردی، شۆرشه که ی هه ره سی هینا؟

له وه لامی ئه و پرسیاره دا ده کریت گریمانه ی چه ند شتیک بکهین. بۆ نموونه ئیمه ده بیّت له که سایه تی ناو شۆرش و به تایبه تی خۆدی که سایه تی سمکۆی نه مریش ورد ببینه وه.

له شۆرشی سمکۆدا جوړیک ته نیاییش ده بیندریت. زۆرینه ی ئه وانه ی له ده وری سمکۆ بوون، هه موو چاوه روانیه کانیان بۆ سمکۆ ده گه راوه، سمکۆیه ک که کراسی خویناوی باوک و باپیر و برا و دایک و بگه ره چه ند به ره ی پێش خۆشی هه ر له کۆتای زنده وه هه لگرتبوو.

ده کرا ئه م شۆرشه به شه هیدبوونی سمکۆش درێژه پێدریت، به لام ئه گه ر چاو له زه مه نی شه ره کان بکهین ماندوویه ک به روو خساری دۆخه که وه دیاره که به شیک ئه م دۆخه ش سمکۆی تووشی شه هیدبوون کرد. له هه مووشی گرینگتر زۆرینه ی ده سه لاتداران و ئاگاکی ناچه وه کوو والی حکومه تی ناوه ندی بۆ ئیداره ی ناچه که یان راسپێدرابوون، که سه لمانندی ئه وه ش میژووی دوا ی نه مانی سمکۆ ده یسه لمینیت. هه ر بۆیه شه هیدبوونی سمکۆی ئاغای شکاک وه کوو شکانی بزووتنه وه یه ک خۆی ده نوینیت، ئه گه رچی کوره کانی خۆی دواتر هه موویان به شدارییان له کۆماری کوردستاندا کرد.

له کاتی که سمکۆ ئاغای شکاک، ده یزانی که له کاتی وتووێژدا تیرۆر ده کریت، بۆچی ئاماده بوو له گه ل پێژیی داگیرکه ری ئه و کاته ی کوردستاندا دانیه شتن بکات؟

ترسی حکومه ت له بزووتنه وه که و ماندووی شه ری سمکۆ و دیتنه وه ی چاره سه ری ئاشتیانه و ههروه ها متمانه ی سمکۆی شکاک به سه رهنگ سادق نه ورۆزی که نامه ی ئه مان و گه رانه وه ی بۆ ناردبوو، ده توان

هۆکار بن.

رهنه خانمی خیزانی سمکۆ ئاغای شکاک له خزمه کانی سه رههنگ سادقی نه ورۆزی بوون و ئهو ده یویست دیدار ئیکیان بۆ له گه ل حکوومه تی ناوه ندی بۆ ریک بخت. له وه سه رده مه دا زۆر که س ویستوو یانه سمکۆی شکاک له وه داوه تی بگه یین، به لām هه بوونی که سانیکی وه کوو شه هید خۆرشید ئاغای هه رکی که له گه ل سمکۆ شه هید بوو، هه میشه له شکه ری دۆژمن و عه جه میان به که م داناوه، ده نا نه ده که را سمکۆ به ئاسانی ئاوا شه هید بکریت. سمکۆی شکاک وای دانا بوو به ناشتی کۆتایی به وه هه موو سāl هه ورار و نشیوه بیّت، به لām مخابن وه کوو خولانه وه ی باز نه ی میژوو، شه هید سمکۆی شکاکیش به ناوی ئاشتی هه وه دۆژمن شه هیدی کرد.

وه کوو دوا پرسیار، بۆچی دوا ی تی په ری نی نزیک به 90 سāl له تی رۆری سمکۆی ئاغای شکاک، ئیستاش دۆژمانی نه ته وه ی کورد هی ریش ده که نه سه ری؟

وه کوو سه ره تا با سمان کرد، سمکۆی شکاک هیما و سومبۆلی قاره مانیه تی نه ته وه یه کی مه زلوومه که داوای مافی خۆی ده کات. که وابوو ده کریت بۆ هه موو سه رده میک نموونه ی خۆراگری و به ره نگاری بیّت، دۆژمنیش هه میشه حه ولی داوه هیما و سونبوله کان بروخینیت، وه کوو ئه وه ی وا له پێشانگای به ناوی کتیبه وه له تاران له دژی شه هیدی ریه ر دوکتور قاسملووش کردیان. له لایه کی دیکه شه وه ده کریت بلین له وه دۆخه ناسکه ی ئیستای رێژیمدا حه ول بدا دوو نه ته وه ی ئازهری و کورد به گزیه کتردا بکات، هه تا هه ر دوو نه ته وه که له ئامانجی سه ره کیان که پروخانی رێژیمه دوور بکه ونه وه. به لām، نه ک رێژی می ئیران، به لکوو هه یچ کام له داگیرکه رانی کوردستان ناتوانن بی ریزی به به ها و قه در و په مزه کانی نه ته وه ی کورد بکه ن، به لām ئه م کارانه ش وه کوو به شیک له شه ری ده روونی و ره وانی رێژیم به رانه به ره گه له که مان چاوه ری ده کریت و ده توانین بلین داگیرکه ر و دۆژمن له هه موو دۆخ و زه مه نیکدا هه ر دۆژمنی نه ته وه و خاکی کوردستان و خه لکی کوردن. بیوگرافی: هادی عه زیزی سالی 1363 ی هه تاوی له شاری بۆکانی رۆژه لاتی کوردستان له دایک بووه، بواری کۆمه لناسی خویندوو و ئیستاش وه کوو چالاکی سیاسی و ئه ندامی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئیران، له بواری کوردۆلۆژی و میژووناسی و لیکۆلینه وه ی بواری میژوو، په ره به چالاکیه کانی ده دات. سالی 1387 ی هه تاوی به رانه به ره به 2008 ی زایینی، له لایه ن رێژی می داگیرکه ری ئیسلامی ئیرانه وه، بۆ ماوه یه ک زیندانی ده کریت و دواتر بۆ ماوه ی سāl و نیوێک له کوردستان دوور ده خریته وه و له شاری سمنان ته به عید ده کریت، هه ر له وه ماوه یه شدا که بۆ سمنان دوور خراوه ته وه، له کۆمه لگه ی کوردانی خۆراسان نزیک ده بیته وه و له ویش خه ریکی چالاکیه کانی ده بیّت. سالی 1391 ی هه تاوی به رانه به ره به سالی 2012 ی زایینی، بۆ یه که مجار له ناوه ندی ئه ده بیی شاری بۆکان، وانه ی شیوه زاری کورمانجی ژوو روو به میتۆدی زانکۆی سو رپۆن، هه ر له شاری بۆکان ده لیته وه، له سالی 1393 ی هه تاوی به رانه به ره به 2014 ی زایینی، رۆژه لاتی کوردستانی جی هیشته وه و نیشته جی شاری هه ولیری پێته ختی باشووری کوردستان بووه که هه نووکه ش چالاکیه کانی له وه شاره ی باشوور په ره پێده دات. [1]

تایبه ته مندییه کانی بابته

پۆلێنی ناوهڕۆک: دۆزی کورد | میژوو | وتار و دیمانه | جۆری دۆکومێنت: زمانی یه کهم | جۆری وهشان: دیجیتال | زمان - شیوهزار: کرمانجی ناوهراست | ولات: رۆژههلاتی کوردستان | بابته به یوهستکراوهکان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوهراست	کورتەباس	بهژداریکردنی هۆزی ههرکی له شۆرشى سمکۆى شکاکدا
	کوردی ناوهراست	کورتەباس	په یوهندى سیاسى سمکۆ له گهڵ ئینگلیزهکان له ئاوینهى بهلگهنامهکانى وهزارهتى کاروبارى دهروهى بهریتانیدا
	کوردی ناوهراست	بهلگهنامهکان	تیلنگرامى وهزیری دهرهوهى حکوومهت بۆ بانیۆزى فارس له ئهسته مبول
	کوردی ناوهراست	هۆنراوه	جاریکی تر سمکۆ ناچیتهوه سهر خوانى مردن
	کوردی ناوهراست	کورتەباس	جوولانهوه سیاسى و سهربازیهکانى سمکۆى شکاک
	کوردی ناوهراست	کورتەباس	سمکۆ و رزگار کردنی کریستیانیهکان
	کوردی ناوهراست	کورتەباس	سمکۆى شکاک، دیپلومات و شۆرشگێرو خاوهن بیرى فراوان، خهونى دامهزراندنى دهولهتیکى کوردی ههبووه
	کوردی ناوهراست	کورتەباس	سمکۆى شکاک؛ داخوازى سهربهخۆی و پهتکردنهوى کارگێرى ناوچهی بهشى 1
	کوردی ناوهراست	کورتەباس	سمکۆى مهزن "من کوردم و ژيانم له پیناوى رزگارى و بهختهوهرى گهله کهم بهخت کردووه و بهختى ده کهم"
	ههورامى	کورتەباس	سمکۆ شکاکى نهخشه کپشو کۆششى نهتهوهی کوردی جه سهههتاو سهدهى ویسه مینه
	فارسی	پهرتووخانه	سه مرد عجیب؛ لورنس - سیمیتقو - سید فرهاد
	کوردی ناوهراست	کورتەباس	شۆرش و پێویستی ههنگاونان بۆ پیشخستنى کولتوور
	کوردی ناوهراست	شههیدان	عهبدولپهرمان قاسملو

نامهیه کی گرنگی میژووپی شههیدی سههکردهی کورد سمکۆی شکاک
بۆ شیخ مهحمودی حهفید به لگه نامه کان کوردی
ناوه پاست

نامهیه کی ماستهر له سههه جوولانه وه سیاسی و سههه یازیهه کان سمکۆی
شکاک له زمانی سههه چاوه ئیرانییهه کان وه تاوتوی کرا کوردی
ناوه پاست

هه وه له کان سمکۆی شکاک بۆ به ره وه پیش بردنی بواری خویندن و
رۆژنامه گهری کوردی
ناوه پاست

کاروان میراوی ژیاننامه کوردی
ناوه پاست

یه کهم رۆژنامه ی کوردی له ئیران کوردی
ناوه پاست

سههه چاوه کان

[1] مالبهه | کوردی ناهه پاست | kurdistanmedia.com

کاتی تۆمارکردن: 2022-08-16

ناوی تۆمارکار: هه ژار کامه لا

پۆل: وێنه و پێناس

بابهت: 58

هونهرمهندی نهتهوهیی شۆرش ئاهی خهريکی دارشستی پهیکهري رېبهري نهتهوهیی سمکۆی شکاکه

[20251009093002659281=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20251009093002659281)

شوین: ناديار

رۆژيان سالی گیرانی وێنه که: 2025

که سایه تیه کانی ناو وێنه که: شۆرش ئاهیشۆرش ئاهی خهريکی دارشستی پهیکهري رېبهري نهتهوهیی سمکۆی شکاکه

ناوی وێنه گر: نه ناسراو. [1]

تایبه تمه ندييه کانی بابته

دهيه: 20هکان (20-29) | سکۆپی وێنه: رهنگا ورهنگ | سه دهه: سه دهه 21 (2000-2099) | کواليتي وێنه / دوکومينت / فيلم: زۆر باش |

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	هه ورامی	کورتبه باس	سمکۆ شکاکی نه خشه کبشو کۆششی نه ته وه یی کوردی جه سه ره تاو سه ده ی و یسه مینه
	په رتوو کخانه فارسی		سه مرد عجیب؛ لورنس - سیمیتقو - سید فرهاد

سه رچاوه کان

[1] دیارینه کراو | کوردی ناوه پاست | [تۆره کۆمه لایه تییه کان؛ \(فه یسبووک؛ Tahir Qasimi\) 2025-10-05](#)

کاتی تۆمارکردن: 2025-10-09

ناوی تۆمارکار: هه ژار کامه لا

پۆل: ژياننامه

بابهت: 59

ههديه ئيسماعيل ئاغای شکاک

[20240108204524542524=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20240108204524542524)

ناو: ههديه

نازناو: ههديه شکاک

ناوی باوک: ئيسماعيل ئاغای شکاک

سالی له دایکبوون: 1924

رێکەوتی کۆچی دواي: 2024-01-07

شوێنی له دایکبوون: شاری ورمی ی رۆژههلاتی کوردستان

شوێنی کۆچی دواي: شاری وان ی باکووری کوردستان

ژياننامه

کچی سههرکدهی شۆرشگێری رۆژههلاتی کوردستان، ئيسماعيل ئاغای شکاک بووه، له تهمهنی 100 سالی دا،

له شاری وانی باکووری کوردستان، کۆچی دواي کردووه. [1]

تایبهتمه ندییه کانی بابته

جوۆری کهس: ناسراو | زمان - شیوهزار: کرمانجی سهروو | شار و شارۆچکه کان (له دایکبوون): ورمی |
شار و شارۆچکه کان (کۆچی دواي): وان | شوێنی نیشتەنی: کوردستان | له ژياندا ماوه؟: نهخیر | نهتهوه:

کورد | هۆز: شکاک | هۆکاری گیان له دهستدان: مه‌رگی سروشتی و نهخۆشی | ولات (له دایکبوون):

رۆژههلاتی کوردستان | ولات (کۆچی دواي): باکووری کوردستان | ره‌گه‌زی کهس: مێ |

رۆژی له دایکبوون: 1924-00-00

رۆژی کۆچی دواي: 2024-01-07

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه پاست	رێکهوت و پووداو (کرۆنۆلۆژیا)	1924-01-01
	کوردی ناوه پاست	رێکهوت و پووداو (کرۆنۆلۆژیا)	2024-01-01
	کوردی ناوه پاست	رێکهوت و پووداو (کرۆنۆلۆژیا)	2024-01-07
	کوردی ناوه پاست	رێکهوت و پووداو (کرۆنۆلۆژیا)	2024-12-08

سه چاوه کان

[1] مانیپەر | کوردی ناوه پاست | [تهواوی که ناله کانی راگه یاندن- 2024-01-08](#)

کاتی تۆمارکردن: 2024-01-08

ناوی تۆمارکار: سه ریاس ئه حمه د

پۆل: وێنه و پێناس

بابهت: 60

هه‌مزه ئا‌غای ئالوس و سمکۆی شکاک

[2014121413195978210=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=2014121413195978210)

[1]

تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی بابته

وڵات: رۆژه‌لاتی کوردستان |

بابته‌ته‌ په‌یوه‌ستکراوه‌کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	Catalana	شه‌هیدان	Ismail Agha Shikak
	Azərbaycanca	شه‌هیدان	İsmayıl ağa Şəqaqi
	Português	شه‌هیدان	Simko Shikak
	Svenska	شه‌هیدان	Simko Shikak

	Franglais شه هیدان	Simko Shikak
	Italiano شه هیدان	Simko Shikak
	Fins شه هیدان	Simko Shikak
	کورڊی ناوه پاست	به ژداریکردنی هۆزی هه رکی له شۆرشى سمکۆی شکاکدا
	کورڊی ناوه پاست	په یوه ندى سیاسى سمکۆ له گه‌ل ئینگلیزه‌کان له ئاوینه‌ی به‌لگه‌نامه‌کانی وه‌زاره‌تی کاروباری ده‌ره‌وه‌ی به‌ری‌تانیادا
	کورڊی ناوه پاست	تیلیگپامی وه‌زیری ده‌ره‌وه‌ی حکوومه‌ت بۆ باڵیۆزی فارس له ئه‌سته‌مبول
	کورڊی ناوه پاست	جاریکی تر سمکۆ ناچیته‌وه‌ سه‌ر خوانی مردن
	کورڊی ناوه پاست	جوولانه‌وه‌ سیاسى و سه‌ربازییه‌کانی سمکۆی شکاک
	کورڊی ناوه پاست	سمکۆ و رزگار کردنی کریستیانیه‌کان
	کورڊی ناوه پاست	سمکۆی شکاک
	کورڊی ناوه پاست	سمکۆی شکاک، دیپلومات و شۆرشگیر و خواهن بیرێکی فراوان، خه‌ونی دامه‌زراندنی ده‌وله‌تیکی کوردی هه‌بووه
	کورڊی ناوه پاست	سمکۆی شکاک؛ داخوازی سه‌ربه‌خۆی و په‌تکردنه‌وه‌ی کارگیرێ 1 ناوچه‌ی به‌شی 1
	کورڊی ناوه پاست	سمکۆی مه‌زن "من کوردم و ژيانم له‌ پیناوی رزگاری و به‌خته‌وه‌ری گه‌له‌که‌م به‌خت کردووه‌ و به‌ختی ده‌که‌م"
	هه‌ورامی	سمکۆ شکاکى نه‌خشه‌کېشو کۆشى نه‌ته‌وه‌ی کوردی جه‌ سه‌ره‌تاو سه‌ده‌ی و یسه‌مینه
	په‌رتوو‌کخانه فارسی	سه‌ مرد عجیب؛ لورنس - سیمیتقو - سید فرهاد

کوردي
ناوهراست کورتهباس

شۆرش و پيويستى ههنگاونان بۆ پيشخستنى كولتوور

کوردي
ناوهراست بهلگهنامهکان

نامهيه کى گرنگى ميژووي شههيدى سهركردهى كورد سمكۆى
شكاك بۆ شيخ مهحمودى حهفید

کوردي
ناوهراست کورتهباس

ههولهکانى سمكۆى شكاك بۆ بهرهوپيش بردنى بواری خويندن و
رۆژنامه گهرى

کوردي
ناوهراست کورتهباس

يه كهه م رۆژنامهى كوردى له ئيران

:QR Code

سهراوهکان

[1] تۆمارى تايههت بۆ كوردیپیدیا | كوردی ناههراست | [ئاماده كردنى كوردیپیدیا - هاوړى باخهوان](#)

كاتى تۆماركردن: 2014-12-14

ناوى تۆماركار: هاوړى باخهوان

پۆل: کورتەباس

بابەت: 61

هه‌وله‌ کانی سمکۆی شکاک بۆ به‌ره‌وی‌ش بردنی بواری خویندن و رۆژنامه‌ گه‌ری

[20250904134907654130=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20250904134907654130)

ئه‌لبورز رۆژن تهن

سمکۆی شکاک: من کوردم و ژيانم له پیناوی ڕزگاری و به‌خته‌وه‌ری گه‌له‌ که‌م به‌خت کردوو و به‌ختی ده‌که‌م 1

پیشه‌کی:

دوژمنانی کورد به‌تایبه‌تی ده‌سه‌لاتی ئێرانی به‌ درێژایی میژوو به‌ هه‌موو شیوه‌یه‌ک بۆ سرینه‌وه‌ی نه‌ته‌وه‌ی کورد ئه‌وه‌ی له ده‌ستی هاتوو به‌ درهنده‌ترین شیوه‌ کردووێتی، له‌نیۆب‌ردنی میژووی نه‌ته‌وه‌ی کورد و چه‌واشه‌کردنی راستیه‌کان به‌شیکی گرینگی ئه‌و سرینه‌وه‌یه‌ هه‌ژمار ده‌ک‌ری‌ت، که‌م شۆرش‌گێڕ و ئازادیخواز و به‌رگریکه‌ری مافه‌کانی گه‌لی کورد هه‌ن که‌ به‌ره‌و‌رووی ئه‌و هێرشه‌ نه‌بنه‌وه‌، له‌و نیۆه‌دا سته‌میکی بیۆتینه‌ به‌سمایل ئاغای شکاک ناسراو به‌ سمکۆ کراوه‌. راسته‌ به‌ ناجوامیری شه‌هیدکردنی سمکۆ له‌ لایه‌ن ئێرانییه‌کانه‌وه‌ تروپکی جینایه‌ت و ناجوامیری به‌رانبه‌ر به‌ گه‌لی کورده‌، به‌لام هێرش بۆ سه‌ر که‌سایه‌تی سمکۆ بۆ درووستکردنی که‌سایه‌تییه‌کی درۆ له‌ ئه‌و بۆ داپۆشان‌دنی جینایه‌ته‌کانی خۆیان لوتکه‌ی ئه‌و چه‌واشه‌کاریانه‌ هه‌ژمار ده‌ک‌ری‌ت. وردبوونه‌وه‌ له‌ راستیه‌کانی میژووی کورد له‌ ڕنگه‌ی لیکۆلینه‌وه‌ی جیاوازا بۆمان ده‌رکه‌وتوو که‌ که‌سایه‌تی سمکۆ نه‌ک ئه‌وه‌ نییه‌ که‌ داخ له‌ دلانی سمکۆ گێراویه‌تییه‌وه‌ به‌لکوو به‌ به‌راورد له‌ گه‌ل پاشا و حوکمداران ئه‌و کاتی فارس و تورک و عه‌ره‌ب، خاوه‌ن که‌سایه‌تییه‌کی روشنی‌ڕ و پێشکه‌وتوو بووه‌، بۆ سه‌لماندنی ئه‌و چه‌نده‌ له‌ وتاره‌دا تیشک ده‌خه‌ینه‌ سه‌ر هه‌وله‌کانی سمکۆ بۆ نه‌هێشتنی خوینده‌واری و رۆشنی‌ڕکردنی نه‌ته‌وه‌ی کورد له‌ سه‌رده‌میکی زۆر ئه‌سته‌م که‌ کوردستان وێرای سه‌دان قه‌یرانی جیاواز ببوو گۆره‌پانی شه‌ر و هێرشی رووس و بریتانیا و عوسمانی و ئێرانییه‌کان.

سمایل ئاغای شکاک سمکۆ:

سمکۆ ناوی ته‌واوی ئیسماعیل محمه‌د عه‌لی ئیسماعیل ئیبراهیم حاجی به‌گ ئیبراهیم هه‌مزه‌ عه‌بدۆی له‌ رۆژه‌لاتی کوردستان له‌ ساڵی 1882 له‌ گوندی چاری له‌ خێزانیکی ناسراو و شۆرش‌گێڕ له‌دایک بووه‌. 1 باوک و باپیرانی یه‌ک له‌ دوا‌ی یه‌ک به‌ ده‌ستی ده‌وله‌تانی داگیرکه‌ری ئێران و عوسمانی یان کوژراوان یان دوور خراونه‌ته‌وه‌. محمه‌د پاشای باوکی بۆ دوورگه‌ی رۆدوسی یۆنان دوور خرایه‌وه‌ و له‌وێ کۆچی دوا‌ی کرد. برای سمکۆ، جه‌وه‌ره‌ ئاغای دوا‌ی ئه‌وه‌ی له‌ لایه‌ن حوکمداران ئێران به‌ فریو بانگه‌یشتی ته‌و‌ریز کرا، به‌ ناجوامیری شه‌هید کرا. بۆ باوه‌ڕپه‌یینه‌نی جه‌وه‌ره‌ ئاغای که‌ له‌ ئازایه‌تیدا به‌ناوبانگ بوو، قورئانیکیان ئیمزا کرد و ناریدیان که‌ خیانه‌تی پێ ناکه‌ن، به‌لام به‌ ناجوامیری شه‌هید کرا و ته‌رمه‌که‌ی له‌ گه‌ل دوو هاو‌ڕێ بۆ ماوه‌ی سێ رۆژ له‌ ده‌رگای شار هه‌لواسران. سمکۆ که‌ گه‌نجیکی تازه‌په‌یگه‌یشتوو زیاتر نه‌بوو، دوا‌ی شه‌هیدبوونی برای و کۆچی دوا‌ی باوکی، ده‌سه‌لاتی ئیلی شکاکي گرت‌ه‌ ده‌ست.

بۆ ئه‌وانه‌ی که‌ باس له‌ توندوتیژی‌بوونی سمکۆ ده‌که‌ن ده‌بی‌ت دۆخی کوردستان له‌ کاتی شه‌ری یه‌که‌می جیهانی و پێشتر، هه‌روه‌ها چونیه‌تی شه‌هیدکرانی جیلی پێشوو بانه‌ماله‌که‌ی ده‌بی‌ت له‌ به‌رچاو بگ‌ری‌ت.

سمکۆ هه‌ر زوو توانی لێهاتووی و ئازایه‌تی خۆی به‌سه‌لمی‌نیت له‌ رووداوی جیاوازا بۆ ده‌سه‌لاتی ناوه‌ندی بی‌ته‌

پرسیکی گه‌وره. په‌یوه‌ندییه‌کانی سمکۆ هه‌ر له‌ زووه‌وه‌ ده‌ری خستبوو که‌ ئه‌و زیاتر له‌ چوارچێوه‌ی ئا‌غا و سه‌رۆک عه‌شیره‌تیک بیر ده‌کاته‌وه‌، به‌لکۆو ئه‌و بیر له‌ پرگاری نه‌ته‌وه‌یه‌ک ده‌کاته‌وه‌.

ئازایه‌تی و لیها‌تووی سمکۆ له‌ پلاندانی شه‌ردا، هه‌ولی بی‌وچان بۆ دروستکردنی په‌یوه‌ندی و به‌ده‌سته‌ینانی پالېشتی زله‌یزان، په‌یوه‌ندیگرتن به‌ پارچه‌کانی دیکه‌ی کوردستان و شو‌رشیگه‌رانی نه‌ته‌وه‌ی له‌ هه‌موو شو‌تیک، هه‌روه‌ها کاریگه‌ری شو‌رشی سمکۆ له‌سه‌ر بزافی نه‌ته‌وه‌ی ده‌توانیت بوارگه‌لی لیکۆلینه‌وه‌ بۆ ده‌رخستی راستیه‌کان بێت. یه‌کیک له‌و بواره‌ گرینگانه‌ گرینگیدان به‌ نه‌هیشتی خۆینه‌واری و بواری رۆشنیری و دامه‌زراندنی رۆژنامه‌گه‌ری کوردی له‌ رۆژه‌لاتی کوردستانه‌ که‌ خۆی له‌ خۆیدا نو‌یگه‌رییه‌کی یه‌کجار زۆر بۆ نه‌ته‌وه‌ی کورد هه‌ژمار ده‌کریت و به‌ جو‌رئیکیش ده‌رخه‌ری ئه‌و راستیه‌یه‌ که‌ که‌سایه‌تیه‌کی پێشکه‌وتنه‌خوازی هه‌بووه‌. دوکتور سادق شه‌ره‌فکه‌ندی له‌ په‌رتووی تاریخ جنبش‌های ملی کرد له‌و بواره‌دا ده‌لێت:

له‌ گیرانه‌وه‌ی رووداوه‌کان و ئه‌و می‌ژووه‌ی که‌ سه‌باره‌ت به‌ سمکۆ نووسراوه‌، به‌ تایبه‌تی ئه‌وه‌ی له‌ لایه‌ن دوژمنه‌کانی (فارسه‌کان و تورکه‌کان) نووسراوه‌، هه‌ول دراوه‌ سمکۆ وه‌ک فنۆدالێکی تالانچی و نیوه‌وه‌حشی بناسین.

به‌لام راستیه‌که‌ی: یه‌که‌م، سمکۆ له‌ بواری کولتوری نه‌ک که‌سیکی دواکه‌توو نه‌بوو به‌لکۆو له‌ زۆر رووه‌وه‌ به‌ گوێره‌ی که‌سانی هاوچه‌رخ خۆی رۆشنیرتر بووه‌. زۆریه‌ی ئه‌و که‌سانه‌ی که‌ ئه‌ویان دیتوو، له‌ رووی پۆشاک و خۆراک و ره‌فتاری سمکۆ ئه‌ویان به‌ که‌سیکی رۆشنیر زانیوه‌، دوا‌ی داگیرکردنی چه‌ریق له‌ لایه‌ن هێزه‌کانی حکومه‌تی له‌ مالی ئه‌ودا ئامی‌ری موزیکی پیا‌نۆ دۆزراوه‌ته‌وه‌، له‌ رینگه‌ی هێلی ته‌له‌فۆنی تایبه‌تی له‌ گه‌ل مه‌هاباد و چه‌ند شو‌ینی دیکه‌ی کوردستان له‌ په‌یوه‌ندیدا بووه‌.

دووهم، سمکۆ به‌ تایبه‌تی له‌ ده‌ سالی دوا‌ی چالاکیه‌کانی، ناسیۆنالیستیکی کورد هه‌ژمار ده‌کرا، هه‌ر چه‌ند ئه‌و بابه‌ته‌ی له‌ گه‌ل قینی که‌سیتی خۆی به‌رانبه‌ر هێزه‌کانی تیکه‌ل کردبوو. 2

دامه‌زراندنی کۆمه‌له‌ی جیهاندانی و یه‌که‌مین خۆینه‌نگه‌ی کوردی: سمکۆ گرینگیه‌کی زۆری ده‌دا به‌ بواری زانسته‌خوازی. ئه‌و چه‌نده‌ به‌و شیوه‌یه‌ له‌ بیره‌وه‌رییه‌کانی یه‌کیک له‌ موسیۆنیره‌کانی ئەمریکایی به‌ ناوی (H. MACKENSEN) که‌ سمکۆیان بینیوه‌، ره‌نگ ده‌داته‌وه‌. ده‌گی‌رتنه‌وه‌ که‌ له‌و چاوپێکه‌وته‌دا سمکۆ ئه‌و داوا‌یانه‌ی له‌ موسیۆنیری ئەمریکایی کردوو:

پێویستمان به‌ قوتابخانه‌یه‌. پێویستمان به‌ هه‌موو شتیک هه‌یه‌ که‌ کورد به‌ره‌و شارستانییه‌تی به‌ری، من بروام به‌ رووس و تورک و ئێران نییه‌ و هه‌موو درۆزن و راستگو‌و نین، ئێوه‌ن که‌ هیوا‌ی ئه‌وه‌تان تیدا بێت که‌ یارمه‌تی کورد بده‌ن. 3

له‌ کاتیکدا سمکۆ باس له‌ شارستانییه‌ت و قوتابخانه‌ ده‌کات که‌ کورد به‌گشتی به‌هۆی ئاکامی ئالۆزیه‌کانی شه‌ری یه‌که‌می جیهانی له‌ برسیه‌تیه‌کی بی‌وینه‌دا بووه‌.

کۆمه‌له‌ی جیهاندانی که‌ له‌ شاری خۆی به‌ هاوکاری عه‌بدوله‌زاق به‌درخان و سمکۆ دامه‌زرا، یه‌کیک له‌ کاره‌ گرینگه‌کانی سمکۆ هه‌ژمار ده‌کریت، سمکۆ که‌ ده‌رگای بۆ کورده‌کانی پارچه‌کانی دیکه‌ هه‌میشه‌ کراوه‌ بوو به‌ هاتنی عه‌بدوله‌زاق به‌درخان زۆر خوشحال بوو، چونکه‌ پێکه‌وه‌ کارکردنیان ده‌بووه‌ هۆی ئه‌وه‌ی هه‌نگاوی

گرنگ بۆ به‌ره‌وه‌پێشبردنی کۆمه‌لگه‌ی کوردی هه‌لبێگرن. ته‌نانه‌ت جارێک به‌ هه‌ولی زۆره‌وه‌ عه‌بدوله‌زاق به‌درخانی له‌ ده‌ستی تورکه‌کان ڕزگار کردوووه‌.

عه‌بدوله‌زاق به‌درخان کورێ نه‌جیب پاشا له‌ ساڵی 1864 له‌ ئیستانبول له‌دایک بوو، عه‌بدوله‌زاق وه‌کوو ئه‌ندامه‌کانی دیکه‌ی مائاتی به‌درخان رۆژێکی گرینگی له‌ بزافی رۆشنییری گه‌لی کورددا هه‌یه‌. ئه‌و که‌ دوای فێربوونی زمانی فه‌ره‌نسی له‌ فه‌ره‌نسا درێژه‌ به‌ خۆتێدن ده‌دات. له‌ژێر کاریگه‌ری هه‌زری نه‌ته‌وه‌خوازی حاجی قادری کۆیه‌ بووه‌. عه‌بدوله‌زاق بۆ چه‌ند ساڵیک له‌ شوێنی جیاوازی وه‌ک روه‌سیه‌ له‌ ده‌زگای وه‌زاره‌تی ده‌ره‌وه‌ی ئیمپراتۆری عوسمانی کاری کردوووه‌ به‌لام به‌رده‌وام له‌ژێر چاودێری بووه‌. کاتیک که‌ وه‌کوو سکرێتری دووه‌م له‌ بالیۆزخانه‌ی عوسمانی له‌ تاران بووه‌ په‌یامی بۆ ده‌نێردرێت که‌ بگه‌ڕێته‌وه‌ ئیستانبول، به‌لام ئه‌و ته‌وه‌ی به‌ پیلان زانیوه‌، چوووه‌ بۆ روه‌سیه‌ له‌وێش په‌ره‌ی به‌ په‌یوه‌ندییه‌کانی داوه‌ تا بتوانێت شۆرش له‌ باکووری کوردستان هه‌لبێگه‌رسێنێت.

هاتنی عه‌بدوله‌زاق بۆ رۆژه‌لات گرنگ بوو ئه‌ویش هاته‌ لای به‌هێزترین که‌سایه‌تییه‌ کوردیه‌یه‌کانی ئه‌و کاته‌ که‌ خاوه‌نی هێزێکی تایبه‌تی و ده‌ستڕۆشتووی ناوچه‌ که‌ بوو که‌ ئه‌ویش سمکۆی شکاک بوو، به‌ هه‌مان شێوه‌ سمکۆش به‌م هاتنه‌ مه‌یدانه‌ی میر عه‌بدوله‌زاق به‌درخان خۆشحاڵ بوو له‌م کاته‌دا هه‌ولیان یه‌ک خست بۆ درووستکردنی رێکخراویک که‌ ئومێدبه‌خش بێت بۆ خه‌ڵکی کوردستان. بۆیه‌ له‌ کۆتایی ساڵی 1912 و سه‌ره‌تای ساڵی 1913 توانیان کۆمه‌له‌یه‌کی رۆشنییری درووست بکه‌ن به‌ ناوی (جیهانزانی) یان خود هه‌ندیک رایان وایه‌ ئه‌م کۆمه‌له‌یه‌ ناوی گیه‌اندن بووه‌.4

ئه‌و کۆمه‌له‌یه‌ گرینگییه‌کی زۆری بۆ ئه‌و کات هه‌بووه‌ چونکه‌ وه‌ک ناوه‌ندیکی ئاکادیمی و په‌روه‌رده‌ی له‌ به‌رنامه‌یدا هه‌بووه‌ که‌ خۆتێدگا له‌ هه‌موو کوردستاندا بکاته‌وه‌ هه‌روه‌ها چه‌ندین ئه‌رکی دیکه‌ په‌یوه‌ندیدار به‌ پێکه‌یاندنی مندالانی کوردی و زمانی کوردی به‌ ده‌ست بووه‌، یه‌که‌مه‌ین هه‌نگاوی ئه‌و کاره‌ش کردنه‌وه‌ی خۆتێدنگه‌ی خۆی بووه‌ که‌ به‌ یه‌که‌مه‌ین خۆتێدگای کوردی ده‌زانرێت.

گرنگترین کاری کۆمه‌له‌ که‌ کردنه‌وه‌ی قوتابخانه‌ که‌ بووه‌ له‌ شاری خۆی له‌ 27-10-1913 به‌م بۆنه‌یه‌شه‌وه‌ ئاهه‌نگێکی مه‌زن ساز درا که‌ فه‌رمانده‌ی هێزه‌کانی روه‌سیا له‌ ناوچه‌ که‌ (جه‌نه‌راڵ فیسۆلۆفسکی) و سه‌رداری شاره‌ که‌ له‌ گه‌ل ژماره‌یه‌کی زۆر له‌ بازرگان و سه‌رانی کورد ئاماده‌ بوون. عه‌بدوله‌زاق و سمکۆ وته‌یه‌کیان پێشکه‌ش کرد تیایدا سپاس و ستایشی رۆژی روه‌سیایان کرد بۆ به‌ده‌سته‌پێانی ئه‌م ده‌ستکه‌وته‌. ئه‌م قوتابخانه‌یه‌ به‌ هه‌ر دوو زمانی کوردی و روه‌سی تێدا ده‌خوێنرا له‌ خۆلی یه‌که‌مدا 29 قوتابی به‌پێی قسه‌ی عه‌بدوله‌زاق. ئه‌م قوتابیانه‌ که‌ ته‌مه‌نیان له‌ نیوان 8-10 ساڵیدا بوون به‌ گیانی نیشتمانپه‌روه‌رانه‌ په‌روه‌رده‌ کران له‌ پال بابه‌ته‌کانی وه‌ک میژوو جوگرافیا و ماتماتیک.5

گرینگی ئه‌و کۆمه‌له‌یه‌ به‌ تایبه‌تی ئه‌گه‌ر توانیبای به‌رده‌وام بێت له‌و پێشنیارانه‌ی که‌ عه‌بدوله‌زاق به‌درخان بۆ ده‌وله‌تی روه‌سیه‌ کردوویه‌تی ده‌رده‌که‌وێت. له‌ ده‌قی پێشنیاری عه‌بدوله‌زاق به‌درخان بۆ روه‌سیه‌دا هاتوووه‌:

ژیه‌ر فێ کو زمانی کوردی ل سه‌ر بنگه‌ها نفیسه‌را ب هه‌رفێن ئه‌ره‌بی نکاره‌ ب باشی دیار به‌، کۆمه‌لا جیهاناندانی بریار گرتیه‌، ژ بۆنا فێ ئارمانجی هه‌رفێن روه‌سی بکار بینه‌. ژ من ره‌ پێکهاتیه‌یه‌ کو ته‌قی ئاکده‌میک ن. بوو، مار ل سه‌ر فێ بابه‌تی باخفن. دبستانێن کو وی ل کوردستانا ئیراقی (به‌ بۆچوونی من ئێران بووه‌ چونکه‌ کۆمه‌له‌ له‌ خۆی بووه‌) فه‌بن و دبستانا کو ل خۆی هاتیه‌ فه‌ کرن، ده‌رسین زمانی کوردی وی ل سه‌ر فێ ئه‌لفبای ده‌رباس

بین، نییه تا کۆمه ئی ههیه کو خورتین کوردا ژبو خوهندنێ بشینه رووسیایی. 6

په یوهندی گرتن به زانایانی کۆمه لهی زانستی سنپتزیورگ له رووسییه که ناوهندیکی گرینگی زانستی دنیا هه ژمار ده کریت بۆ دانانی بناغه ی فیروون له کوردستاندا به هاوکاری و پشتیوانی سمکۆ له کوردستاندا مومکین بوو ئه و سمکۆیهی که دوژمنان به ریگر و دز تۆمه تباریان ده کرد. ههولی دامه زرانندی پهروه ده و راهینانی هه بوو.

بریار درا ئه و زه کاته سالانه یه ی که ئیسلام دیاری کردبوو، کۆبکریته وه بۆ کرینی چاپخانه یه ک که بتوانن رۆژنامه و گوڤاری کوردی ده ربکه ن، سمکۆ داوای لی کرا ئه رکی کۆکردنه وه ی ئه و زه کاته بگریته ئه ستۆی خۆی. 7

له سه رچاوه کاندایا هاتوو که سمکۆ بۆ ئه و خۆیندنگه یه که 29 قوتابی هه بوو 40 پاسه وانی داناوه ئه وهش به لگه یه کی دیکه ی ئه و گرینگی دانه یه به بواری فیگرکردن و خۆیندن له کوردستانی دواکه وتوو ی سه ره تایی سه ده ی بیسته مدا.

لایه نکی دیکه ی ئه ستهمی ئه و کاره دژایه تی خه لکی ئاسایی بوو بۆ خۆیندنگه یه کی و مودی پرن. ئه مه له و رۆژگار ه سه دایه کی باشی هه بوو له ناوچه که دا هه رچه نده له مپه ر و ریگر زۆر بوون بۆ په شیمان کردنه وه ی سمکۆ ته نانه ت هه ره شه و چاوسوور کردنه وه شی تیکه وت به لām سمکۆ هه ر به رده وام و سوور بوو له سه ر کردنه وه ی قوتابخانه که 8

سمکۆ و رۆژنامه گه ری کوردی:

رۆژنامه یه کیکی دیکه له هیماکانی پیشکهنه و تانی کۆمه لگه هه ژمار ده کریت، ئه و چه نده له کوردستان به هۆی دۆخه تایبه تیبه که ی درهنگ که وتوو، ئه و بواره پتویسته بۆ شۆرش و نه ته وه ی کورد پتویسته یه که ی چه ند پاته ده بیته وه، سمکۆ له و بواره شدا کاری گرینگی کردوو، هه وه لگه ی سمکۆ له و بواره دا به دوو قوناغ دابهش ده کریت له قوناغی یه که مدا گوڤاریک به ناوی گوڤاری کوردستان ده رده کات. یه که م گوڤار که له کوردستانی ئیراندا ده رچوو هه بریتی بوو له گوڤاری کوردستان که له شاری خۆی ده رچوو هه که له سالی 1914 داخراوه. 9

ساله کانی پیش شه ری جیهانی یه که م ئه و هه نگاوه گرینگیه کی زۆر هه بوو بۆ شۆرش بۆ ئه وه ی زمانحالیکی هه بیته. له دوا ی دوورخستنه وه ی عه بدولیزاق به درخان له لایه ن رووسی قه یسه ریبه وه ئیتر سمکۆ ئاغا ئه رکی به رپۆه بردنی خسته ئه ستۆی خۆی که ئه و گوڤاره تا سالی 1914 ده وای کرد. 10

ده ستپنکی شه ری جیهانی یه که م ئه و قوناغه له رۆژنامه گه ری له رۆژه لاتی کوردستاندا پاوه ستا به لām به دوا ی کۆتاییهاتی شه ری جیهانی یه که م و په رستانندی شۆرشی سمکۆ قوناغی دووه می رۆژنامه گه ربی سمکۆ ده ستی پێ کرد.

محهمه د هاوار په سوول له سه رچاوه ی په رتووی که مال مه زه ره وه به و شیوه یه باسی رۆژنامه یه ک ده کات که ئه و کات ده رچوو. له دوا ی شه ری جیهانی یه که م، سمکۆ له ورعی رۆژنامه یه کی ده رکرد به ناوی رۆژی کورد شه وی عه جه مه وه له دوا ییدا ناوه که ی گۆری کردی به رۆژی کورد و له ژماره کانی دوا ییدا ته نیا بوو به کورد، که ئه وهش له دوا یی ئه وه ی بزووتنه وه که ی له لایه ن سوپای ئیرانه وه تیک شکا ئیتر ئه و رۆژنامه یه ش له ده رچوون ده رکه وت. دوکتور که مال له و باسه ییدا په نای بر دووه ته به ر کتیه که ی تمدن که وتوویه تی سه رنووسه ری رۆژنامه که مه لا محهمه د تورجانی بوو که خه لکی شاری مه هاباد بوو. 11

مشوری و جیددییه‌تی سمکۆ له ده‌رکردنی رۆژنامه‌که له په‌رتووکی بیره‌وه‌رییه‌کانی تمدن که چاپخانه‌ی هه‌بووه له شاری ورعی به باشی ده‌رده‌که‌وێت. له لایه‌کی دیکه به‌لگه‌یه‌که بۆ ئه‌وه‌ی که سمکۆ گرینگی داوه به‌ بواری رۆشنییری. چونکه له‌و رۆژانه‌دا شتیکی گالته و که‌م نه‌بووه بۆ یه‌کیکی وه‌کوو سمکۆ که له‌ گه‌ل ئه‌و هه‌موو درۆ و ده‌له‌سانه‌ی ده‌رباره‌ی ئه‌و ب‌لاوکراوه‌ته‌وه، ئه‌وه‌نده مشوری رۆشنییری و رۆژنامه‌گه‌ریتی بخوات. 12

کۆبه‌ند:

کریس کۆچیرا سه‌باره‌ت به سمکۆ ده‌لێت: سمکۆ پیاویکی پر نه‌زاکه‌ت و سه‌لار بوو، جوانی جلوه‌گره‌که‌ی زۆر کاری له ئینگلیزه‌کان کردووه. 13 ئه‌و پیاوه به نه‌زاکه‌ت و سه‌لاره‌ نیوی له میژووی کورددا وه‌ک قاره‌مانیکی نه‌ته‌وه‌پی و پێبه‌ریکی ئازا تۆمار کراوه، هه‌ر چه‌ند هه‌ولێکی بیۆینه بۆ شتواندنی راستیه‌کان سه‌باره‌ت به ئه‌و هه‌یه به‌لام راستیه‌کان ده‌رده‌خه‌ن که سمکۆ سه‌ره‌پای هه‌موو ئه‌و خسه‌له‌تانه‌ی هه‌بوو له‌ بواری رۆشنییری و زانستخوازیشدا هه‌ولی داوه کۆمه‌لگه‌ی کوردستان به‌ره‌و پێش به‌ری‌ت.

دامه‌زراندنی یه‌که‌مین خۆیندنگه له هه‌موو کوردستان و یه‌که‌مین گۆڤار و رۆژنامه‌ی کوردی له رۆژه‌ه‌لاتی کوردستان به‌لگه‌ن بۆ ئه‌و بابته‌که سمکۆ رێبه‌ریک بوو له هه‌موو بواریکدا به‌رانبه‌ر به‌ گه‌ل به‌ به‌رپرسیار ده‌زانی. بێگومان ناکرێت سمکۆ جیا له‌ دۆخی ئه‌و کاتی کوردستان و پاشخانی شه‌هیدکردنی هه‌موو مالباته‌که‌ی بخۆیندريته‌وه، به‌لام به‌ به‌راوردی هه‌موو ئه‌وانه ده‌توانین لایه‌نی رۆشنییری سمکۆش به‌رز به‌رخێنین.

په‌راویزه‌کان:

- 1_ بارودۆخی سیاسي کوردستان له‌ نیوان ساڵانی 1905-1930 ، عه‌بدولقادر شکاک
- 2_ تاريخچه جنبشهای ملی کرد از قرن نوزدهم تا پایان جنگ جهانی دوم سعید بدل (د. سادق شه‌ره‌فکه‌ندی)
- 3_ جوگرافیای میژووی عه‌شیره‌تی شکاک ، عه‌بدولقادر شکاک
- 4_ بارودۆخی سیاسي کوردستان له‌ نیوان ساڵانی 1905-1930 ، عه‌بدولقادر شکاک
- 5_ بارودۆخی سیاسي کوردستان له‌ نیوان ساڵانی 1905-1930 ، عه‌بدولقادر شکاک.
- 6_ عه‌بدولپه‌زاق به‌درخان (1864-1918) ژيان، تیکه‌لێپن سیاسي، خه‌باتا چاندی د. سه‌لاح محه‌مه‌د سه‌لیم هروری
- 7_ بارودۆخی سیاسي کوردستان له‌ نیوان ساڵانی 1905-1930 عه‌بدولقادر شکاک.
- 8_ جوگرافیای میژووی عه‌شیره‌تی شکاک عه‌بدولقادر شکاک
- 9_ سمکۆ (سمایل ئاغای شکاک) بزووتنه‌وه‌ی نه‌ته‌وايه‌تی کورد ، محه‌مه‌د په‌سوڵ هاوار.
- 10_ سمکۆ (سمایل ئاغای شکاک) بزووتنه‌وه‌ی نه‌ته‌وايه‌تی کورد ، محه‌مه‌د په‌سوڵ هاوار.
- 11_ سمکۆ (سمایل ئاغای شکاک) بزووتنه‌وه‌ی نه‌ته‌وايه‌تی کورد ، محه‌مه‌د په‌سوڵ هاوار.
- 12_ سمکۆ (سمایل ئاغای شکاک) بزووتنه‌وه‌ی نه‌ته‌وايه‌تی کورد ، محه‌مه‌د په‌سوڵ هاوار.
- 13_ جوگرافیای میژووی عه‌شیره‌تی شکاک ، عه‌بدولقادر شکاک. [1]

تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی بابته

پۆلێنی ناوهڕۆک: میژوو | راگهیاندن | جۆری دۆکومێنت: زمانی یه کهم | جۆری وهشان: دیجیتاڵ | زمان
- شێوهزار: کرمانجی ناوهراست | ولات: رۆژههلاتی کوردستان |
فایلی په یوه نیدیاریدار:

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوهراست	کورتەباس	په یوه ندى سیاسى سمکۆ له گهڵ ئینگلیزه کان له ئاوینهی به لگه نامه کانی وهزارهتی کاروباری دهره وهی به ریتانیدا
	کوردی ناوهراست	به لگه نامه کان	تیلیگرامی وهزیری دهره وهی حکوومهت بۆ بانیۆزی فارس له ئهسته مبول
	کوردی ناوهراست	هۆنراوه	جاریکی تر سمکۆ ناچیته وه سهر خوانی مردن
	کوردی ناوهراست	کورتەباس	جوولانه وه سیاسى و سه ربا زییه کانی سمکۆی شکاک
	کوردی ناوهراست	کورتەباس	سمکۆ و رزگار کردنی کریستیانیه کان
	کوردی ناوهراست	کورتەباس	سمکۆی شکاک؛ داخوازی سه ره خۆی و په تکر دهنه وهی کارگێری ناوچه یی به شی 1
	هه ورامی	کورتەباس	سمکۆ شکاکى نه خشه کهشو کۆششی نه ته وه یی کوردی جه سه ره تاو سه ده ی ویسه مینه
	فارسی	په رتوو کخانه	سه مرد عجیب؛ لورنس - سیمیتقو - سید فرهاد
	کوردی ناوهراست	کورتەباس	شۆرش و پێویستی هه نگانوان بۆ پێشخستنی کولتوور
	کوردی ناوهراست	کورتەباس	نامه یه کی ماستهر له سه ر جوولانه وه سیاسى و سه ربا زییه کانی سمکۆی شکاک له زمانی سه رچاوه ئێرانییه کانه وه تاوتوی کرا

کوردی
ناوه‌پاستی کورتەباس

یه‌که‌م رۆژنامه‌ی کوردی له ئێران

تێبینی: ئەم تۆمارە هەندیک فایلی پەڕه‌نەداری وەک وێنە و فیدیۆی له‌گه‌ڵدایه و لێره‌دا پێشان نەدراون، تەکنیه‌ سکی QR کۆده‌که‌ بکه‌ تاوه‌کو له‌سه‌ر مانیپه‌ری ریکخراوی کوردیپیدیا نه‌و فایلانه‌ ببینیت.

QR
Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] مانیپه‌ر | کوردی ناوه‌پاستی | [مانیپه‌ری \(kurdistanmedia.com\)](http://kurdistanmedia.com) 2019-09-29

کاتی تۆمارکردن: 2025-09-04

ناوی تۆمارکار: هه‌ژار کامه‌لا

پۆل: کورتهباس

بابهت: 62

وانهیه ک بۆ په ندوه رگرتن له راستیهی کانی میژوو؛ سمکۆی شکاک و بیره وهری تالی کوژرانی مارشیمۆنی
ئاسووری!

[20250911184125655510=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20250911184125655510)

نووسینه وه لیکدانه وهی دهقه کان

یاسین شیخ سالح

وهک ده زانین میژوو زانستیکی گرینگه که به هۆی ئه و زانسته وه ده توانین تیشک بخرینه سه ر رووداوه کانی
رابردوو و به دیتنه وهی لایه نه کارتی که رکانی په یوه ندیدار به هه ر کام له م رووداوانه، شروقه و هه لسه نگانندی
واقع بینانه یان له سه ر بکه یین و به که لک وه رگرتن له ده رته نجامی ئه م هه لسه نگاننده، نه خشه ریگهی
داها تووش دیاری بکه یین.

هه روه ها ئه وهش ده زانین که هه ر یه ک له رووداوه کان به به راورد له گه ل هه لومه رچی تایبه ت به خۆیان به
جوړیک په یوه ندییان به هۆکاری جیا جیا وه هه یه که کاریگه ری هه ر کامیان به شیوه یه کی راسته وخۆ، یان
ناراسته وخۆ شویتدانه ری له درووستکردنی ئه و رووداوانه داده نیت.

که وایه میژوو غه در له که س ناکات، به لکوو ئه وه ئه و خه لکانه ن که غه در له میژووی خۆیان ده که ن که
نه یان توانیه به مه نتقی سه رده م که لک له و زانسته گرنگه وه ریگرن و لایه نه به هیز و لاوازه کانی رابردوووی خۆیان
بکه نه سه رمه شقی رێه وی به ره و پێشچوونی داها توویان و ریگهی درووست پێشانی جیلی تازه بده ن. به داخه وه
زۆر جار بینراوه که خه لکانیک به ره چاونه کردنی پێوه ره زانستییه کانی میژوو و به پشته ستن به سۆز و
ده مارگرتی ئایینی، یان نه ته وه یی و ... بوونه ته هۆی کاره ساتی گه وه له سه ر چاره نووسی خۆیان و ده ورو به ریان.
یه کی که له و رووداوه هه ستیار و کێشه خۆلقینه ره که له میژووی هاوچه رخی جوولانه وهی رۆژه لاتی
کوردستاندا کاریگه ری نیگه تیفی بۆ په یوه ندی نیوان کورد و ئاسووری درووستکردوو و به داخه وه ئیستاش
خه لکانیک ده مارگرت به مه به ستی سیاسی و ئامانجدار وه ک "ته شی" هه روا ده یێسن، کوژرانی رێبه ری ئایینی
ئاسووریه کان به ناوی بوونیامین مارشیمۆن له لایه ن سمکۆی شکاکه وه که پێویستی به خسارناسی و شیکردن
و په ند لی وه رگرتنه تاکوو له لایه ک رێه ی ئه و زه ره ر و زیانانه که م بکه ینه وه که به هۆی به رده وای ئه و
په یوه ندیه ناته ندروسته له سه د سالی رابردوو له کورد و ئاسووریه کان که وتوو، له لایه کی دیکه شه وه ئیتر
پیش به و ره وته ناله باره بگرین و پیکه وه له پێناو په یوه ندی ساخله می نیوان جیه لکانی داها توو و به رزه وه ندی
هاو به شمان هه نگاهی به رپرسانه هه لگرین.

بۆ ئه وهی بتوانین له سه ر ئه م بابه ته به رچاو روونییه ک بخرینه به ر دیدی خوینه ران، پێویستیمان به
شوێبوونه وه به قوولایی نزیک به سه د سال له مه وه ره و لیکدانه وهی هه لومه رچی ئه و کات هه یه که به رۆشنایی
به لگه نامه میژووییه کان ببینین له کۆتاییه کانی سه ده ی نۆزده وه له گه ل ده ستپێکردنه وهی بیرۆکه ی ناردنه وهی
مسیۆنێره رۆژاواوییه کان بۆ ناوچه ی میژوپۆتامیا و رۆژه لاتی ناوه راست له لایه ن ولاتانی وه ک بریتانیا، فه رنسه،
رووسیه، ئامریکا و ئیتالیا وه، به مه به ستی په ل هاویشتن و خۆخزاندن له و ناوچانه که له ژێر ده سه لاتی
عوسمانیه کان و ئێرانیه کاندای بوون چی روویداوه و چاره نووسی ئاسووریه کان و کریستیدانییه کان به مه به ستی
سیاسی و بۆ به رزه وه ندی ولاتانی بیانی چۆن وه کوو کارتیک به کار ها تووه و ئاسووریه کان چۆن که وتوو ته ناو
ته مومۆئیکی تاریک و تووشی گه لیک کویره وه ری و چه وساندنه وهی ئایینی و نه ته وه یی و کۆمه لایه تی بوون؟ و
گونده کان و دێره کانیان کاول و وێران کراون و به کۆمه ل خه لکیان لی کوژراون و ده ربه ده ر بوون و له گه ل
نه ته وه جیاوازه کانی ناوچه وه کوو تورک و کورد و ئازهری بناغه ی دووبه ره کی و شه ر و دوژمنایه تییان له نیوانیاندا

دارێژراوه. که به داخه وه ئه و دژایه تیکردنه ی ئاسوورییه کان که به هاندانی مسیۆنێره کان له دژی پیکهاته نه ته وه ییه کانی ناوچه که و به تایبته کورده کان، هه ر له شۆرشێ به درخانییه کان له سالی 1843 را ده ست پێ ده کات و له شۆرشێ سمکۆی شکاک و کوژرانی مارشیمۆنی رێبه ری ئایینی ئاسوورییه کان له سالی 1918 دا کو تایی پێ دیت، که چی هێشاش شوینه واره تاله کانی ئه و رابردووه به داخه وه هه روا له سایکۆلۆژی برا ئاسوورییه کاندایه رانه ر به کورده کان درێژه ی هه یه.

لای هه موومان روونه که پێش هاتی مسیۆنێره ئه و روپاییه کان، په یوه ندی نیوان کورد و ئاسووری وه ک دوو نه ته وه ی ژێرده ست و هاوسی که خاوه نی میژوویه کی کۆن و دوو رو درێژی پیکه وه ژیان له ناوچه که دا بوون، به راده یه ک باش بووه که سه ره رای جیاوازی ئایینی و نه ته وه یی له گه ل یه کتر، زۆر جار ان له دژی په لامارده رانی بیگانه له یه ک به رده دا جه نگان و به رده وام له پیکه وه ژیانیک ئاشتیانه و هاوکاری کردنی یه کتریدا بوون. بۆ نموونه په نادانی زۆرێک له ئاسوورییه کان له لایه ن کورده کانه وه له کاتی هێرشێ تورکه کان و به پێچه وانه وه په نادانی شیخ عه بدولسه لامی بارزانی له لایه ن ئاسوورییه کانه وه که به هۆی هێرشێ تورکه کانه وه ناوچه ی بارزانی به جێ هێشتبوو و له ناو ئاسوورییه کاندایه ر سا بووه وه. به لām دوای هاتی ئه و مسیۆنێره ئه و روپاییه کان، له سه رو به ندی شه ری یه که می جیهانیدا، که به روا له ت بۆ کاری چاکه و گه یاندنی په یامی پیرۆزی مه سیح و خوا په رستی نێردرا بوون، که چی له ژێرده وه به مه به ستی سیاسی خه ربکی سازدانی دوو به ره کی و به گژ یه کتر دا کردنی گه لانی ناوچه که به کورد و ئاسووری و تورکه وه بوون. مه به ستی ئه و روپاییه کان له و کاره یان دا رشتنه وه ی نه قشه ریگه ی دابه شکاری دوای هه لوه شانده وه ی ئیمپراتوری عوسمانیه کان و لاواز کردنی ده سه لاتی ئێرانییه کان و خو شکردنی جێیی خۆیان له ناوچه که دا بوو که دوای شه ری یه که می جیهانی ئاکام و به ره مه ی ئه و سیاسه ته یان له په یمانی سایکس پیکۆدا ده رکه وت و هه م کورد و هه میش ئاسوورییه کان له هه موو لایه ک زیاتر زیانبار و ده سته تال مانه وه.

ئه و ولاتانه بۆ ئه و مه به سته یان له ریگه ی مسیۆنێره کانه وه که وتوونه ته دنه دانی ئاسوورییه کان و ئه رمه نییه کان و تامه زرۆیی ئاسوورییه کان و ئه رمه نییه کانیش که که مینه ئایینه کانی غه یره موسو لمانی ناوچه که بوون، بۆ پرگاری بوون له ده ست دوو ده سه لاتی موسو لمانی سوننه ی تورک و شیعه ی ئێران و دامه زراندنی ده و له تی سه ره بخۆی خۆیان له سه ر خاکی کوردستان به پشتیوانی رووسه کان که وته بواری جێبه جێ کردنه وه. له سالی 1915 دوای سه فه ری مارشیمۆن بۆ تفلیس و وه رگرتنی به لێنی رووسه کان بۆ دامه زراندنی ده و له تی سه ره بخۆ بۆ ئاسوورییه کان له به رانه ر هاوکاری ئاسوورییه کان له گه ل به ره ی هاو په یمان له دژی عوسمانیه کان که رووسه کان مه به ستیان ئه وه بوو له ئاسوورییه کان و ئه رمه نییه کان وه کوو قه لغانی شه ر له دژی عوسمانیه کان که لک وه ریگرن، له و کاته به دوا وه ئیتر به کرده وه ده بینین که ئاسوورییه کان چاره نووسی خۆیان ده به سته وه به رووسه کان و ده بته کارتی گه مه ی پیلان و به ژه وه ندی زله یزه کان و به و هۆیه وه له سالانی دواتر دا چۆن تووشی مه یه ته ی و رۆژه ره شی قه ره بوونه کرا و هاتوون و له کو تاییشدا رووسه کان هێچیان بۆ نه کردوون و پشتی به ردا ون.

له سالی 1915 دا پاش ئه وه ی سوپای رووسی به ناو کوردستانی دیوی تورکییه دا پێشه ویان کرد، ئاسوورییه کانی ناوچه ی هه کاری له تورکه کان راپه رین و پاش شکستیان به ده ستی تورکه کان به شپزه یی زۆره وه په نایان بۆ ناوچه ی ژێر ده سه لاتی رووسه کان له دیوی رۆژه له لاتی کوردستانی بنده ستی ئێران هێنا و له شاره کانی: خۆی، سه لماس و ورعی نیشته جێ بوون و سه ره رای قات و قری و پێ ده رته تانی خه لکی ناوچه که که به هۆی شه ری یه که می جیهانییه وه به رۆکیانی گرتبوو، ئاسوورییه کانیش به حه شیمه تیک زیاتر له سه د هه زار که س و برسییه تی خۆیا نه وه بوونه ته سه ریا ری کوردی هه ژاری ئه و ناوچه یه و دواتر به هه زاران که س له و ئاسوورییه په نابه رانه چوونه ته ریزی له شکه ری رووسی و مه شقی سه ربازیان بینی وه و چه کیان هه لگرتوو وه به فه رمانده یی ئاغا پتروس له جه ریا نی شه ری یه که می جیهانیدا وێرای رووسه کان زه بر و زه نگ و کوشتاریکی پێ به زه یییا نه یان له خه لکی ناوچه کانی: ئه زررووم، بتلیس، بایه زید، وان، ورعی، سه لماس و سابلاخیان کردوو وه کوردستانیان

تووشی وێرانکاری و مهینهتییکی گهوره کردوو و به سهندنهوهی تۆلهی قهتلوعامی ئهرمینییهکان به دهست عوسمانیییهکان، له لایهن ئاسوورییهکان تۆله له کوردی رۆژهلات و ئازهریییهکانی شیعه مهزههبی دانیشتووی ئهو دهقههه دهکرتیهوه و به دهیان ههزار ئازهری و کوردیان کوشتوو.

بۆ دڵنیابوون له مهبهستی سیاسی ئاسوورییهکان لهو کردهوانه، برواننه مهرامنامهی “کۆمیتهی ئازادی ئاسوورییهکان” که له سالی 1917 و له کاتی پیکهتانی یهکینه چهکدارهکانی ئاسووری له ورمی بلاقراوهتهوه و له بهندی یهکه میدا هاتوو، که ئامانجی سههرهکی ئهم کۆمیتهیه دامهزراندنی دهولهتییکی سههرهخۆ بۆ ئاسوورییهکان له ههریمهکانی ورمی، ههکاری، مووسل و جزیره، که بۆ گهیشتن بهو ئامانجه ههموو تواناکانی خۆیان بۆ جۆشانی کینه و کوشتار له دژی خهڵکی ئهو ناوچهیه به کاریان هیناوه.

به دواي ئهو بلاقراوهیه دا ئیتر مارشیمۆن به ئاشکرا ئاسوورییهکانی هان داوه بۆ چهک ههنگرتن و پاکتاوکردنی کوردهکان و ئازهریییهکان له سههر زیدی خۆیان و رینگه خۆشکردن بۆ وه دیهتانی خهونه کهی. فهراماندهی سهربازی ئاسوورییهکانیش که ناوی ئاغا پترۆس بووه، له سالی 1918 دا بهر له کوژرانی مارشیمۆن هانی ئاسوورییه چهکدارهکانی داوه که به هیچ شیوهیهک به زهپی به کوردهکان نه کهن و دهستیانی لێ بووهشین. به دواي ئهو بریاره دا دهبینن که به ههزاران چهکداری ئاسووری که له لایهن رووسهکانهوه چهکدار کرابوون، له بهرهی ئهواندا له دژی کورد دهکهونه شهر و ئیتر ئهم دوو لایهنه واته کورد و ئاسووری ئهوهی له دهستیان هاتبیت بۆ قهرکردن و کۆمه لکوژی یه کتر درنغییان نه کردوو.

ههله بهت شهرێ کورد و ئاسووری شهرێکی ئایینی نه بووه که وهک زۆر له لایهنه ناتهباکان لایهنی ئایینی هه بێت، به لکوو شهرێک بووه که لایهنی سیاسی، نه تهوهپی و نیشتمانی هه بووه. ههروهک دهزانین کوردهکان به درێژایی میژوو نه هێرشه بهر و نه داگیرکهاری سههر خاک و خهڵکی دیکه نه بوونه، به لکوو تهنیاوتهنیا بهرگریان له خاک و کهرامهتی خۆیان کردوو. ئهوهش مافیکی رهوا و پارێزراوه بۆ ههموو لایهنێک که بکهوتیه بهر پهلهمار و داگیرکاری لایهنی بهرانبهر.

دواي سههرکهوتنی شۆرشێ ئۆکتۆبهری 1917 که لێنن له پیناو بهرژهوهندی ستراتیژی سۆفیه تدا بۆ پاراستنی پشتینی ئهمی و ناوچهی نفووزی خۆی، په یامی بۆ تورکییه و ئێران نارد که خاکی ئهوانی چۆل دهکات و یهکینه چهکدارهکانی ئاسوورییهکانیش هه لده وهه شینیتیهوه و درێژه به سیاسهتی رووسییهی تزاری له دژی ئهو ولاتانه نادات. ئیتر کۆشکی ئاواتی ئاسوورییهکان هه رهس دینیت و بهو حالهش دهبینن ئاسوورییهکان بهی لیکدانهوهی هه لومه رچی دواي شۆرشێ ئۆکتۆبهر که گۆرانکاری بنه رهی به سههر سیاسهتی ناوچه دا هاتبوو، دیسانیش درێژیان به بهرنامهی پێشوو و دژایهتی کردن له گهڵ خهڵکی ناوچه کهیان داوه.

لهو سههرده مه دا سمکۆی شکاک که میراتگری چه ند پشت له خهباتی نه تهوهپی کورد و خاوهنی ستراتیژی “رژگارکه ر” ی بۆ بست بهستی خاکی کوردستان له ژێر دهستی داگیرکه ران و دامهزراندنی دهولهتی سههرهخۆی کوردستان بووه، سههره پای ئهوهی که له نێو تۆفانی پیلان و لیکهوتنهکانی شهرێ یه که می جیهانی و فشاری رووسهکان و عوسمانیییهکان و دوژمنایهتی و هێرش دهسهلاتی ئێرانییهکان بۆ سههر هێزهکانی له لایهک، له لایهکی دیکه شهوه که وتوو ته بهر مهترسی پیلانه ئامانجدارهکانی ئاسوورییهکان بۆ له باربردنی ههموو خهونهکانی و چهنده ههولێ خۆدهربازکردن لهم قهیرانه و پاراستنی سههره رپی کورد له سههر خاکی کوردستان داوه، بهو حاله شهوه به دهر له ویستی خۆی، دهکهوێته ناو بازنه ی پیلانی رووس و بریتانیاوه که بههۆی ئاسوورییهکانهوه ئاراسته ی کرابوو، ئهو پیلانه زهنگی خهته رێکی گهوره و جیددی بوو بۆ له باربردنی ههموو خهون و پلانی سمکۆی شکاک بۆ ئازادکردنی خاکی کوردستان و دامهزراندنی دهولهتی نه تهوهپی کورد. هه ر بۆیه سمکۆ رازی نه بووه به هه ر نرخی که بێ رینگه بدا تا کوو پیلانی رووسهکان و ئاسوورییهکان که دامهزراندنی دهولهتی ئاسوورییهکان له سههر خاکی کوردستانه، سههر بگریت.

له سالی 1918 له بارۆدوخیکی لهم چهشنه دا بووه که له سههر دواي مارشیمۆن، سمکۆی شکاک و مارشیمۆن له کۆنه شاری سهلماس یه کتر دهبین و مارشیمۆن ههولێ به تهفره بردنی سمکۆی داوه و گفتی هاوخهباتی له

دژی ئێران و دامه‌زراندنی ده‌سه‌لاتیکی هاوبه‌ش داوه.

که‌چی سمکۆش نیگه‌رانی له‌ده‌سه‌ت دانی خاکی کوردستان و دامه‌زراندنی ده‌وله‌تی ئاسووری له‌ ناوچه‌ی ژێر ده‌سه‌لاتی خۆی له‌ باکووری رۆژه‌لاتی کوردستان بووه، که ئیستاش بۆ کورد وه‌ک که‌رکووی دووهمی کوردستان وایه. له‌و ساته‌دا که‌ مارشیمۆن و پارێزه‌ره‌کانی خه‌ریکی به‌ریکردن و مالتاواپی له‌ سمکۆ بوونه، ده‌نگی ته‌قه‌یه‌کی گومانناوی ده‌بیستری‌ت و ئیتر سمکۆ و پارێزه‌رانی به‌ گومانی ئه‌وه‌ که‌ ئاسووریه‌کانیش هه‌ر وه‌ک ئازهریه قاجاره‌کان چۆن له‌ کاتی دیداری جه‌وه‌ر ئاخای برا‌گه‌وره‌ی سمکۆ و هاوڕێیانی له‌ سالی 1905 له‌ شاری “ته‌وریز” دا‌که‌وته‌ به‌ر ته‌قه‌ی قاجاریه‌کان و شه‌هید بوون، داویان بۆ داناوه، به‌ مه‌به‌ستی خۆ رزگارکردن ته‌قه‌ له‌ مارشیمۆن و هه‌فالانی ده‌که‌ن و له‌ ئاکامدا مارشیمۆن و هه‌فالانی ده‌کوژرێن. به‌داخه‌وه‌ ئه‌و سوو ته‌وه‌هومه سه‌ره‌رای لێکه‌وتنی ئه‌و رووداوه‌ تاله‌، بووه‌ هۆی ته‌قینی رقی په‌نگخواردووی ئاسووریه‌کان له‌ دژی کورده‌کان و له‌ ئاکامدا شه‌ریکی خۆتیاوپی یه‌ کجار گه‌وره‌ و کاره‌ساتیکی مرۆفی دیکه‌ که‌ له‌ لایه‌ن ئاسووریه‌که‌نه‌وه‌ به‌سه‌ر کورد هینرا که‌ به‌ کاره‌ساتی “جیلۆخ” ناسراوه‌ و به‌و هۆیه‌وه‌ خوشکی مارشیمۆن به‌ ناوی “سرمه” خانم به‌ هه‌زاران چه‌کداری ئاسووریه‌یه‌ به‌ تۆله‌ی کوژرانی مارشیمۆن هێرشیان کرده‌ سه‌ر باره‌گای سمکۆ له‌ قه‌لای “چه‌ریقی” و ناوچه‌کانی ده‌وروبه‌ری سه‌لماس و ورعی و له‌ ماوه‌ی چه‌ند رۆژدا به‌ هه‌زاران ژن و مندال و پیر و گه‌نجی بێ تاوانی کورد به‌ درێنده‌ترین شیوه‌ قه‌تلوعام کران و یه‌کیک له‌و کوژراوانه‌ دایکی سمکۆ به‌ ناوی “دری خانم” بووه.

ئێستاش پاش نزیک به‌ سه‌د سال پاشماوه‌ی ئیسک و پرووسک و پرچی قوربانیاپی ئه‌و کاره‌ساته‌ له‌ مه‌یدانه‌کانی ئه‌و کاتی شه‌ردا شاهیدی بۆ قوولایی ئه‌و تراژدی و کاره‌ساته‌ دژی مرۆقیه‌ ده‌دن. له‌ لایه‌کی دیکه‌شه‌وه‌ ئه‌و رووداوه‌ دژایه‌تی هاوبه‌یمانانی له‌ دژی جوولانه‌وه‌ی کورد له‌و سه‌رده‌مه‌ هه‌ستیاره‌دا زیاتر کرد و ده‌رفه‌تیکی گه‌وره‌ی می‌ژووپی بۆ دامه‌زراندنی ده‌وله‌تی کوردی له‌ لایه‌ن سمکۆی شکاکه‌وه‌، له‌بار برد.

له‌وانه‌یه‌ برا ئاسووریه‌کانیش ئیستا پێیان وابێت که‌ ئه‌مه‌ سمکۆی شکاک بووه‌ که‌ به‌ کوشتنی مارشیمۆن، هه‌ره‌سی به‌ خه‌ونی ئه‌وان بۆ درووستکردنی ده‌وله‌تی ئاسووری هیناوه‌. هه‌رچه‌ند رۆلی مارشیمۆن بۆ ئه‌م مه‌به‌سته‌ کاریگه‌ریش بوو بێ، به‌لام راستی مه‌سه‌له‌که‌ ئه‌وه‌ نییه‌ و نابێت ئه‌و رووداوه‌ به‌رچاویان بگرێت. تاکوو راستی کیشه‌که‌ له‌وه‌دا نه‌بینین که‌ چۆن چاره‌نووسی خۆیان دایه‌ ده‌ست رووسه‌کان و رووسه‌کانیش دواي ته‌واوبوونی کاریان به‌ ئاسووریه‌کان، ئیتر پش‌تی ئاسووریه‌کانیان به‌ردا و ئه‌و جار به‌ هۆی هێرشێ تورکه‌که‌نه‌وه ئاسووریه‌کان تووشی ئه‌و به‌سه‌رهاته‌ تراژیدییه‌ بوون که‌ نه‌ده‌بوو به‌سه‌ریاندا هاتبایه‌.

ئێستاش دواي تیپه‌ری 98 سال به‌ سه‌ر ئه‌و رووداوه‌ و هه‌روه‌ها 87مین سالفه‌گه‌ری شه‌هیدبوونی سمکۆی شکاک به‌ فیل و پیلانی ره‌زاشای گۆر به‌ گۆر له‌ 1930/7/21 له‌ شاری شنۆی رۆژه‌لاتی کوردستان، ئه‌گه‌ر چی هه‌ولی ئاسووریه‌کان بۆ دژایه‌تیکردنی سمکۆی شکاک و نووسینی چه‌ندین په‌رتووک و بی‌ریزیکردن له‌ دژی سمکۆ، به‌ ره‌واله‌ت ته‌عبیر له‌ رق و نا‌ره‌زایه‌تی ئه‌وان له‌ رووداوی کوژرانی مارشیمۆن له‌ لایه‌ن سمکۆی شکاکه‌وه‌یه‌. به‌لام نه‌فسی ئه‌م بیرۆکه‌یه‌ هه‌م دووره‌ له‌ مه‌نتیقی سه‌رده‌میانه‌ و هه‌میش نا‌ره‌وايه‌ که‌ که‌مینه‌یه‌کی ئاسووری له‌ هه‌رئیم کوردستان، له‌ جیاتی پێزانین به‌رانبه‌ر ئه‌و ریز و حورمه‌ته‌ی که‌ گه‌لی کورد و حکومه‌تی هه‌رئیم لێیان ده‌گرن و له‌ باوه‌شی ده‌سه‌لاتی کوردیدا به‌ ئاسووده‌ی و ئارامی ده‌ژین، هه‌ولی ته‌حریک ئامیز له‌ دژی سه‌رکرده‌یه‌کی نه‌ته‌وی کورد بده‌ن که‌ نه‌ک هه‌ر هیچ قازانج‌یکیان له‌و کاره‌دا نییه‌، به‌لکوو په‌یره‌وکردنی ئه‌و بیرۆکه‌یه‌ مه‌ترسی ده‌خاته‌ سه‌ر ژیاپی هێمنانه‌ی کورد و ئاسووریه‌کان و جارێکی دیکه‌ کیشه‌ی رابردوو بۆ داها‌توو ده‌گوازێته‌وه‌. هه‌روه‌ها له‌وه‌ش دل‌نیاپی که‌ به‌گرتنه‌به‌ری وه‌ها هه‌لو‌ئێستیک له‌ لایه‌ن برا ئاسووریه‌که‌نه‌وه‌ و بگه‌ر جێبه‌جێ کرانی مه‌به‌سته‌کانیشیان، ناتوانی قه‌ره‌بووی ئه‌و رووداوانه‌ بکری‌ت که‌ له‌ رابردوودا روویان داوه‌. له‌ لایه‌کی تره‌وه‌ پێویسته‌ برا ئاسووریه‌کان ئه‌و راستییه‌ بزانی که‌ چه‌نده‌ که‌سایه‌تی مارشیمۆن لای ئه‌وان جیگای ریز و خۆشه‌ویستی بێ، ئه‌ونده‌ش که‌سایه‌تی سمکۆی شکاک وه‌کوو هێما و سه‌رکرده‌یه‌کی شۆرش‌گیر و تیکۆشه‌ری نه‌ته‌وه‌ی کورد جیگای ریز و خۆشه‌ویستی گه‌لی کورده‌ و به‌هه‌رزانی رۆله‌ی کورد به‌ خۆشه‌ویستی ئه‌وه‌وه‌، ناوی سمکۆیان لێ نراوه‌ و ده‌یان شوێنی گشتی و قو‌تابخانه‌ و ... به‌

هه مان شێوه. کهواته به دهه له لایه نی سایکولۆژی، ئه و دژایه تییه نه کارێکی درووسته و نه چاره سه ری کێشه کانه.

هه ر بۆیه له جیا تی بریندارکردنی ههستی یه کتر، با شتر وایه چ کورد یان ئاسووری له جیا تی دهنه دان و بریندارکردنی ههستی یه کتر و دژایه تی کردنمان له گه ل ه یما نه ته وه یی و ئایینییه کانی یه کتر، که نه ک هه ر ده رمانی ئه م ده رده تاله ناکات که له رابردوودا تووشیان بووه، بگره خرابتریش ده کات، له پێناو پیکه وه ژیا نیکی به ته با یی و درێژخایه ن له نیوان کورد و ئاسووریدا، به گیانیکی لیبوردیه یی و پۆچی یه کتر قبوول کردن، به ره و دا هاتوو هه نگاو هه لگرین و به و کاره هاوبه شه مان به رژه وه ندیه گشتی و درێژخایه نه کانمان مسۆگه ر بکه ین و بکه رپێنه وه بۆ مه نتیقی لیبوردیه یی و یه کتر قه بوول کردن و پیکه وه ژیا نی ئاشتیانه بکه ینه به دیلی ئه و نه ها مه تیانه ی که به پیلانی بێگانه کان و به دهستی خۆمان تووشی خۆمان کردوو ه.

بۆ ئه و مه به سه ته پێویستیمان به درووستکردنی ژینگه و که شتیکی برایانه له گه ل یه کتر هه یه تا کوو به په ند وه رگرتن له رابردوو، ئه و نه ها مه تیانه به میژوو بسپێرین و رێگه نه ده ین ئه م بارگرتیه بۆ جیلی ئیستا و دا هاتوو بگوازێته وه. له کۆتای بابته که دا به پێویستی ده زانم ئه و وته یه ی ئاغا پترۆسی فه رمانده ی ه یزه کانی ئاسووری وه ییر برا ئاسووریه کان بێنمه وه که دوای ئه و هه موو شه ر و کوشتار و وێرانکاریانه ی که بۆخۆی پۆلی سه ره کیی تیدا هه بووه، داوای له لایه نه کانی کورد و ئاسووری کردوو و وتوو یه تی: “براینه داواتان لی ده که م له پێناو مروفایه تیدا هه رچی زووتر رۆژگاری ئاشتبوونه وه مسۆگه ر بکه ن تا کوو له دا هاتوودا پێویستیمان به خواردنی گوشتی نه وه ی خۆمان نه بێت”.

سه رچا وه کان:

تاریخچه ی جنبش های ملی کرد،
نووسی نی: د. سادق شه ره فکه ندی
(سه عید بدل)
کورد و عه جه م،
نووسی نی کاک نه وشیروان مسته فا
کوردستان و کورد،
نووسی نی د. قاسملوو. [1]

تایبه تمه ندیه کانی بابته

پۆلێنی ناوه رۆک: دۆزی کورد | میژوو | جوۆری دۆکومێنت: زمانی یه که م | جوۆری وه شان: دیجیتا ل |
زمان - شێوه زار: کرمانجی ناوه راست | ولات: رۆژهه لاتی کوردستان |
رۆژی ده رچوون: 2019-10-06

بابته به یوه سترکرا وه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه راست	رێکهوت و پروداو (کروئۆلۆژیا)	2019-10-06
	کوردی ناوه راست	کورتبه باس	سمکۆی شکاک بۆ مارشیمۆنی کوشت؟

	کوردی ناوه‌راست	کورتەباس	سمکۆی شکاک؛ داخوازی سەر به‌خۆی و پەتکردنه‌وهی کارگێڕی ناوچه‌ی به‌شی 1
	هه‌ورامی	کورتەباس	سمکۆ شکاک نه‌خشه‌که‌پشو‌کۆششی نه‌ته‌وه‌ی کوردی جه‌ سەر‌ه‌تاو‌سه‌ده‌ی ویسه‌مینه
	فارسی	په‌رتوو‌کخانه	سه‌مرد‌عجیب؛ لورنس - سیمیتقو - سید فرهاد
	کوردی ناوه‌راست	کورتەباس	شۆرش و پێویستی هه‌نگاونان بۆ پێش‌خستنی کولتوور
	کوردی ناوه‌راست	ژیاننامه	مار شه‌معون

سه‌رچاوه‌کان

[1] تۆری کۆمه‌لایه‌تی | کوردی ناوه‌راست | [تۆره‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کان؛ فه‌یسبووک؛ یارتی دیموکراسی و](#)

[دادیه‌روه‌ری مه‌کته‌بی سه‌ره‌رشتیاری گشتی P D D.06-10-2019](#)

کاتی تۆمارکردن: 2025-09-11

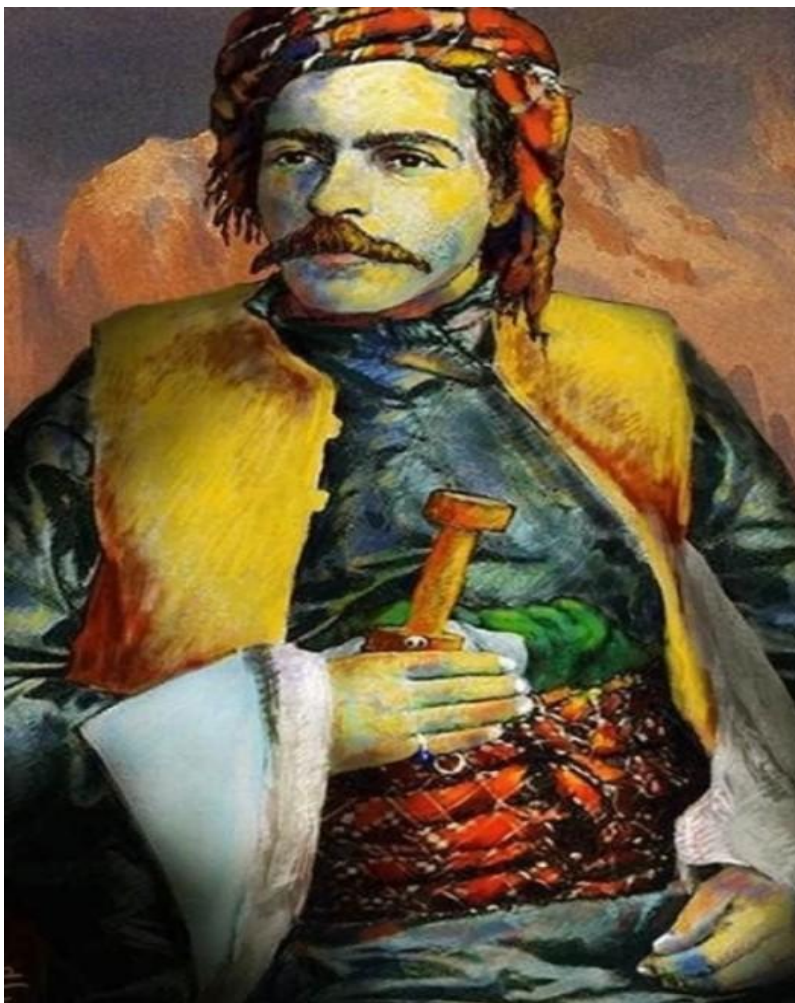
ناوی تۆمارکار: هه‌ژار کامه‌لا

پۆل: به ئه گه نامه کان

بابهت: 63

وتاریکی سه رکردهی مه زنی کورد، سمکۆی شکاک

[20250911103153655451=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20250911103153655451)

وه رگێرانی له فارسییهوه: کامیل بۆکانی

.....

ژماره 2 سالی یه کهم

کورد 1340

رۆژنامه یێکه سیاسی و ئه ده بی و ئه خباری.

سه رمه قاله ی ته رجومه ده کری به فارسی و ده ی نووسی کوردیک بۆ هه موو کوردان (ئه م رسته یه له گۆفاره که شدا به کوردی و هه ر به م شیویه نووسراوه)

ئه ی جه ماعه تی کوردان، ئه ی نه ته وه ی بێ خاوه ن و داد په س، ئه ی سته م لێ کراوا نی ده سته ی سته مگه ران. ئاخۆ ده زانن نه ته وه ی کوردستان چه نده پێخوستی بێگانه کان بووه و له لایه ن گه لانی دیکه وه که و ته وه ته به ر هێرشی له راده به ر، یا نا؟ هه لبه ت ئه وانه ی نه یان زانیوه ده بی بزانی که نه ته وه ی کورد نه مالی بۆ ماوه و نه که سایه تی و

نه سه‌ربلندی و نه نامووس. نه‌ته‌وه‌ی ئاسووری که سووکترینی مرۆفه‌کانن، شه‌ره‌فی کوردانیان له‌ ناو بردووه. ئێرانییه‌کان که برای دینن، به‌رده‌وام به‌ ده‌ستی دوژمنکارانه، هه‌ولیان بۆ له‌ناوبردنی وه‌چه‌ی کوردان داوه و تیشه له‌ ریشه‌یان ده‌ده‌ن و له‌ ده‌رفه‌تیک ده‌گه‌ڕێن بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌وان له‌ناوبه‌ه‌ن. ئه‌ی مه‌زلوومی و ئه‌ی بێ خاوه‌نی!! ئاخۆ که‌س نییه‌ چاوێکی دلۆفانه‌ن له‌ له‌ دۆخی دلته‌زین و پڕ له‌ په‌ژاره‌ی ئیمه‌ بکا. حکومه‌تی ڕووس له‌ کاتی داگیرکردنی کوردستاندا ئه‌گه‌رچی جیاوازی ئاینیان هه‌بوو، دیتان که‌ چه‌نده به‌ نه‌رمی و میه‌ره‌بانی جوولانه‌وه. برایانی دینییش بێنن که‌ له‌ هیچ کرده‌وه‌یه‌کی کاره‌ساتبار خۆ نابوێرن. ده‌ستدریژی ده‌که‌نه‌ سه‌ر نامووسی کوردان و داوینپاکی کچانمان. کرده‌وه‌ی نه‌شیاویان له‌ دژی ئیمه‌ هه‌موو سنووریکی به‌زاندووه و به‌ زمان نایه‌ته‌ باس. هۆ ئه‌ی کوردان، جگه‌ له‌ یه‌ کگرتووی و پیکه‌وه‌ بوون هیچ ڕینگیه‌ کمان بۆ ڕزگاری نه‌ته‌وه‌ی خۆمان له‌ چنگ دوژمنان پێ شک نایه‌ و جگه‌ له‌ گرتنی ده‌ستی برایانه‌ی یه‌ کتری، هیچ چاره‌یه‌ک بۆ دۆخی بێچاره‌یی کوردان نییه‌. به‌ راستگۆی ده‌ستی یه‌ کگرتووی و پیکه‌وه‌بوون به‌ده‌نه‌ ده‌ستی یه‌ کتر و به‌ هه‌موو تواناوه‌ له‌ به‌رانبه‌ر ده‌ستدریژی ئه‌غیار خۆمان بپاریزین و ڕینگای ڕزگاری ته‌نیا ئه‌وه‌یه‌ نه‌ک هیچی دیکه‌.

من تاکێکی کوردم و ژیا‌نی خۆم بۆ دا‌بین کرد‌نی ئاسایشی نه‌ته‌وه‌ی خۆم فیدا کردووه و ده‌یکه‌م. به‌لام وه‌ک ده‌بیس‌تمه‌وه‌ ئێرانییه‌کان کرده‌وه‌کانی من وه‌ک سته‌م و دل‌ه‌قی ده‌ناس‌ێن و من به‌م ناوه‌وه‌ تۆمه‌تبار ده‌که‌ن. من قاچاغ و دل‌ه‌ق نیم. به‌رگری له‌ مافی خۆم ده‌که‌م. ئێرانییه‌کان سته‌مکار و دزن که‌ تا ئیستا ولاتی کوردستانیان تالان کردووه و ته‌نانه‌ت ده‌ستدریژی ده‌که‌نه‌ سه‌ر دارایی کورده‌کان و ده‌یان‌ه‌ه‌وئ هه‌موو شتیکیان له‌ ناو به‌ه‌ن. هه‌ر که‌سیک که‌ گیانباز و هۆگر و ئه‌وینداری نه‌ته‌وه‌ی خۆیه‌تی، با به‌ دل‌پاکی و نییه‌تێکی پیاوانه‌وه، ده‌ستی هاوخه‌باتی بداته‌ من و نه‌ته‌وه‌ی خۆی له‌ چنگی ئاسن‌ینی ئێرانییه‌کان ڕزگار بکات بۆ ئه‌وه‌ی بێنه‌ به‌ریه‌ستیک له‌ به‌رده‌م لافاوی م‌الو‌ن‌را‌ن‌که‌ری ئه‌وان له‌ ولاتی خۆمان. هه‌ر که‌س هه‌ول بۆ پاراستنی شه‌ره‌فی گه‌لی خۆی نه‌دا، له‌ ڕۆژی قیامه‌ت مواخیزه‌ و قه‌رزدار‌ی عه‌ولاد و منالانی خۆی ده‌بێ. ئه‌ی کوردان، ئیمه‌ که‌ ئاماده‌ین بۆ مردن و ده‌زانین که‌ هه‌موو که‌س شه‌ره‌به‌تی مه‌رگ ده‌چ‌ێژێ و دنیا بۆ گه‌وره‌پیاوان و پ‌ی‌غ‌ه‌م‌به‌ران و دوژمنانی ئه‌وانیش نه‌ماوه‌ته‌وه‌ و به‌ دل‌ن‌یا‌یه‌وه‌ بۆ ئیمه‌ش نام‌ی‌ن‌ی‌ته‌وه‌، ده‌بێ به‌خته‌وه‌ری هه‌میشه‌ی به‌ده‌ست ب‌ی‌ن‌ن و به‌ غی‌ره‌ت و تو‌ره‌ی نامووسی خۆمان بپاریزین و مال و گیانمان له‌م ڕینگیه‌دا فیدا بکه‌ین که‌ له‌ دنیا و قیامه‌ت، ڕووسی ده‌بین و ناوی چاکه‌مان بۆ هه‌تاه‌تایه‌ ده‌م‌ی‌ن‌ی‌ته‌وه‌.

سمکۆ. [1]

تێبینی: ئه‌م باب‌ه‌ته‌ به‌ ڕێنووسی سه‌رچاوه‌ی ئاماژه‌ پێکراو نووسراوه، کوردیپیدیا هیچ ده‌ستکارییه‌کی نه‌کردووه!

تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی باب‌ه‌ت

جو‌ری دۆکومینت: وه‌رگ‌ێ‌ردراو | زمان - شی‌وه‌زار: کرمانجی ناوه‌راست | سه‌ده‌: سه‌ده‌ی 20 (1900-

1999) | ولات: ڕۆژه‌لاتی کوردستان | وه‌رگ‌ێ‌ردراو له‌ زمانی: فارسی |

باب‌ه‌ته‌ په‌یه‌ه‌ست‌کراوه‌کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی باب‌ه‌ت
	کوردی ناوه‌راست	کورت‌ه‌باس	بیکه‌سی کورد له‌ لووله‌ی تفه‌نگه‌که‌ی سمکۆی شکاک-ه‌وه‌!
	هه‌ورامی	کورت‌ه‌باس	سمکۆ شکاک نه‌خشه‌که‌پشو کۆششی نه‌ته‌وه‌ی کوردی جه‌ سه‌ره‌تاو سه‌ده‌ی ویسه‌مینه‌

په‌رتوو‌خانه فارسی

سه مرد عجیب؛ لورنس - سیمیتقو - سید فرهاد

:QR Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] مائپه‌ر | کوردی ناوه‌راست | مائپه‌ری 14-03-2024 (nishtmandialog.com)

کاتی تۆمارکردن: 2025-09-11

ناوی تۆمارکار: هه‌ژار کامه‌لا

پۆل: کورتەباس

بابەت: 64

ویناکردنی کورد له میژوونووسی فارسیدا، نموونهی سمکۆ

[20251103105416662185=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20251103105416662185)

”

ویناکردنی کورد له میژوونووسی فارسیدا*

«نموونهی سمکۆ»

کهمال سلیمانی
و: بیهروز شوجاعی

“

نوسەر: کهمال سلیمانی

وهرگیز: بیهروز شوجاعی

ئامانجی ئەم وتارە شیکردنەوهی مامەڵەى میژوونووسى ناسیۆنالیستى فارس لە گەڵ سیاسەتە نەخواراوه‌کانى ئیتنۆ-ناسیۆنالیستییە. بۆ ئەم مەبەستە نموونهی شوێنچى سماییل ئاغای شکاک، ناسراو بە سمکۆ، و هەولەکانى بۆ درووستکردنى هەریمىکى ئۆتۆنۆم لە رۆژهەلات هەڵبژێردراوه. لێره‌دا دەبێت دەستنیشان بکړیت که گێرانه‌وهی فەرمى و میژوونووسى ئیتاتىست (دەوله‌تگه‌را) وه‌کوو یه‌ک له‌ قه‌ڵه‌م دراو. هه‌روه‌ها، له‌ هه‌ندىک پارچه‌هێلى وتاره‌که‌دا بۆچوونى خۆم له‌مه‌ر پێناسه‌ى ناسیۆنالیسم راده‌گه‌یه‌نم. ئەم وتارە هه‌روه‌ها هه‌ول دەدات رووناکی بخاته‌ سەر هاوته‌ونى (کۆنتیکست) میژووی خه‌باتى سیاسى کوردی له‌ژێر رێبه‌رایه‌تیی سمکۆ و په‌یوه‌ندییه‌کانیان له‌ گەڵ کۆمه‌لگه‌ غه‌یری-کوردییه‌کان له‌ هه‌ریمى زه‌ریاچه‌ی ورمی. جگه‌ له‌ وه‌ش، هه‌ولیکیش ده‌ده‌م بۆ شیکردنەوهی ده‌ورى مه‌زه‌به‌ی شیعە و سونى له‌ وێژمانى ئیتنۆ-ناسیۆنالیستى کۆمه‌لگه‌

جیاوازاهاکانی ناوهچه که دا. له کۆتاییدا، به رێگهی ئانالیزکردنی گێڕانهوهی سهردهست، ههول دهدهم پێگهی سمکۆ و سیاسهتی کوردی له میژوونووسی فارسی دا ڕوون بکه مهوه. دهبێت تێبینی ئهوه بکریته که وێناکردنی ههر گرووپێک وهکوو ناسیۆنالیست له لایهن منهوه، هیچ بارێکی هه ئهسهنگاندنی ئهخلاق به خۆیهوه ناگریت. به لکوو مه بهستم به رجهسته کردنی بۆچوونی نکۆلیکارانهی بالادهسته له مهر مه یله ئیتنۆ-ناسیۆنالیستییهکانی سهرهتایی سهدهی بیستهم له ئێران دا. ئهوه که یسهی که له سهرنجی ئیمه دایه راپه رینه که ی سمکۆیه که لێره دا لێ ورد ده بینه وه. [1]

کلیک بکه بۆ خوێندنه وهی وێناکردنی کورد له میژوونووسی فارسیدا، نمونه ی سمکۆ

تایبه تمه ندیهی بابهت

پۆلێنی ناوه رۆک: دۆزی کورد | کۆمه لناسی | جۆری دۆکومینت: وه رگێردراو | جۆری وه شان: دیجیتا ل
و لات: ئێران |

رۆژی ده رچوون: 2021-04-01

بابه ته په یوه سترکرا وه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابهت
	کوردی ناوه راست	رێکهوت و ڕووداو (کڕۆنۆلۆژیا)	2021-04-01

تێبینی: ئهم تۆماره هه ندیک فایلێ په یوه نیدیاری وه ک وێنه و فیدیوی له گه لدا یه و لێره دا پێشان نه درا ون، تکه یه سکینی QR کۆده که بکه تا وه کو له سه ر مائه ری رێکه راوی کوردی پیدیا ئه و فایلانه بینیت.

سه رچا وه کان

[1] دیارینه کراو | کوردی ناوه راست | مائه ری 01-04-2021 ([researchgate.net](https://www.researchgate.net))

کاتی تۆمارکردن: 2025-11-03

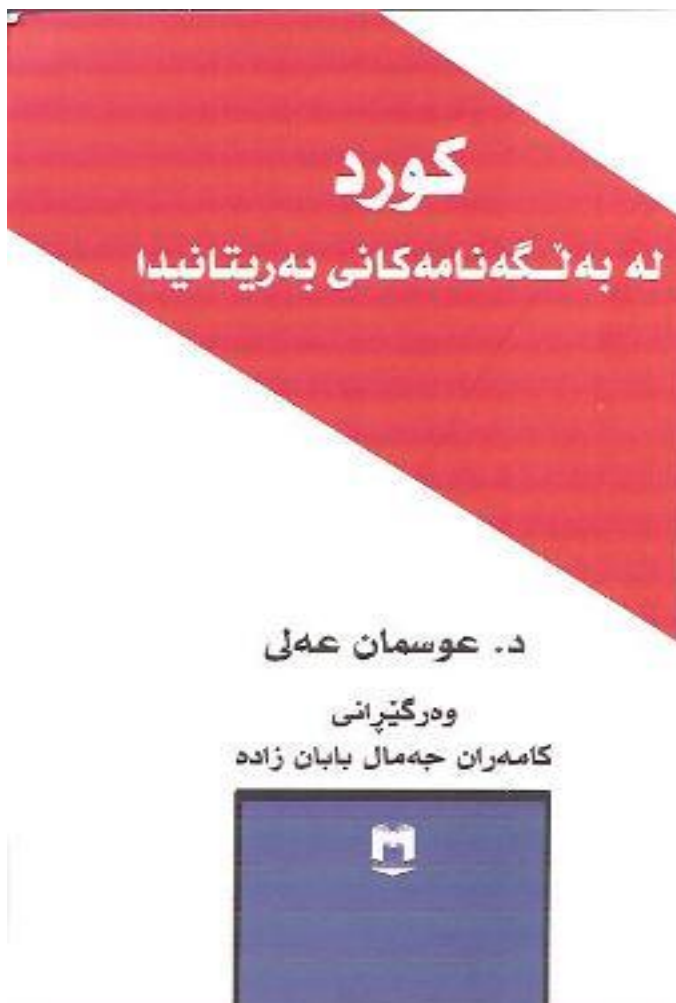
ناوی تۆمارکار: هه ژار کامه لا

پۆل: په‌رتوو‌خانه

بابه‌ت: 65

کورد له به‌نگه‌نامه‌کانی به‌ریتانیدا

[2013092613150788506=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=2013092613150788506)

کورد له به‌نگه‌نامه‌کانی به‌ریتانیدا
نووسه‌ر: د. عوسمان عه‌لی
وه‌رگێڕ: کامه‌ران جه‌مال بابان زاده
[1] 2013

تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی بابته
پۆلێنی ناوه‌رۆک: به‌نگه‌نامه‌ی | زمان - شیوه‌زار: کرمانجی ناوه‌راست | فایل PDF: به‌ئێ | ولات:
باشووری کوردستان |
رۆژی ده‌رچوون: 2023-00-00

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه پاست	رێکهوت و پرووداو (کړۆنۆلۆژیا)	2023-01-01
	کوردی ناوه پاست	په رتووو کخانه	پرسگیریه کانی باشوری کوردستان له ئه رشیفخانه کانی به ریتانیدا له نیوان سالانی 1926-1918
	کوردی ناوه پاست	ژیاننامه	جه مال بابان

تییینی: ئەم تۆماره په رتوووکه و فایل PDF ی له گه لدايه، تکایه سکینی QR کۆده که بکه تاوه کو له سه ر
مالپه ری رێکخراوی کوردیپیدیا په رتوووکه که ببینیت.

QR
:Code

سه رچاوه کان

کاتی تۆمارکردن: 2013-09-26

ناوی تۆمارکار: هاوړی باخه وان

پۆل: وێنه و پێناس

بابهت: 66

کوردانی شکاک له گوندی قوتوری شارۆچکهی سهلماس، له سالی 1900

[2024031011115557729=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=2024031011115557729)

شوپن: گوندی قوتور-سهلماس

سالی گیرانی وێنه که: 1900

که سایه تییه کانی ناو وێنه که: دانیشتوووان له چه په وه: (ته یمور ئاغا ی شکاک و جه عفر ئاغا ی شکاک، وه ستاو له ناوه راستدا: ئیسماعیل ئاغا ی شکاک برای بچووکی جه عفر ئاغا، که له دوا ی تیرۆرکردنی جه عفر ئاغا ی برای، له سالی 1905 له ته ورێز ناوبانگی ده رکرد).

ناوی وێنه گر: نه زانراو. [1]

تایبه تمه ندییه کانی بابته

ده یه: 01هکان (00-09) | سکۆپی وێنه: رهش و سپی | سه ده: سه ده ی 20 (1900-1999) | شار و

شارۆچکه کان: سهلماس | فۆلده ره کان: میژووی کۆن | ولات: رۆژه لاتی کوردستان |

رۆژی ده رچوون: 00-00-1900

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه راست	رێکهوت و رووداو (کړنلۆژیا)	1900-01-01

سه‌رچاوه‌کان

[1] تۆری کۆمه‌لایه‌تی | English | تۆره‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کان؛ فه‌یسبووک؛ یه‌یجی (Romik Sarkezinaz) رۆژی
2024-03-09

کاتی تۆمارکردن: 2024-03-10

ناوی تۆمارکار: شادی ئاکۆپی

پۆل: وینه و پیناس

بابهت: 67

کوردانی هۆزی شکاک له کاتی هه‌له‌په‌رکیدا سالی 1919

[20220426094704411475=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20220426094704411475)

شوین: شاری ورعی

سالی گیرانی وینه‌که: 1919

وینه‌که: (کوردانی هۆزی شکاک، له شاری ورعی، له کاتی شای و هه‌له‌په‌رکی و زهماوه‌ندا، به جلوه‌به‌رگی کوردیی‌هه).

ناوی وینه‌گر: (نه‌ناسراو). [1]

تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی بابته

دهیه: 10یه‌کان (19-10) | سکۆپی وینه: په‌ش و سپی | سه‌ده: سه‌ده‌ی 20 (1999-1900) | شار و شارۆچکه‌کان: ورعی | ولات: رۆژه‌ه‌لاتی کوردستان |

رۆژی ده‌رچوون: 1919-00-00

فایلی په‌یوه‌ندی‌داریدار:

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه پاست	رێکهوت و پرووداو (کړۆنۆلۆژیا)	1919-01-01

تێبینی: ئەم تۆماره هه ندىك فایلی په یوه ندىدارى وهك وینه و فیدیۆی له گه لدايه و لێره دا پێشان نه دراو، تکیه سکتی QR کۆده که بکه تاوه کو له سه ر مائه پهری رێکهراوی کوردیپیدیا نه و فایلا نه ببینیت.

QR
:Code

سه رچاوه کان

[1] تۆرى کۆمه لایه تی | کوردی ناوه پاست | [فه یسپووکی به رتیز \(موحیب مه هابادی\)](#)

کاتی تۆمارکردن: 2022-04-26

ناوی تۆمارکار: سه ریاس ئەحمه د

پۆل: وێنه و پێناس

بابهت: 68

کورانی سمکۆی شکاک

[2012091717523173187=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=2012091717523173187)

له راسته وه: باباخان، تاهیر خان، خهسرهو، قوباد.

تایبه تمه نندییه کانی بابته

سکۆی وێنه: رهش و سپی |

بابهته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	Catalana	شه هیدان	Ismail Agha Shikak
	Azərbaycanca	شه هیدان	İsmayıl ağa Şəqaqi
	Português	شه هیدان	Simko Shikak
	Svenska	شه هیدان	Simko Shikak

	Français	شه هیدان	Simko Shikak
	Italiano	شه هیدان	Simko Shikak
	Fins	شه هیدان	Simko Shikak
	فارسی	شه هیدان	اسماعیل آقا شکاک
	کورډی ناوه پاست	کورتەباس	به‌ژداریکردنی هۆزی هه‌رکی له شۆرشى سمکۆى شکاکدا
	کورډی ناوه پاست	کورتەباس	په‌یوه‌ندى سیاسى سمکۆ له‌ گه‌ڵ ئینگلیزه‌کان له‌ ئاوێنه‌ی به‌لگه‌نامه‌کانى وه‌زاره‌تى کاروبارى ده‌ره‌وه‌ی به‌ریتانیادا
	کورډی ناوه پاست	به‌لگه‌نامه‌کان	تێلیگپامى وه‌زیری ده‌ره‌وه‌ی حکومه‌ت بۆ باڵیۆزى فارس له ئه‌سته‌مبول
	کورډی ناوه پاست	هۆنراوه	جاریکی تر سمکۆ ناچێته‌وه‌ سه‌ر خوانی مردن
	کورډی ناوه پاست	کورتەباس	جوولانه‌وه‌ سیاسى و سه‌ربازیه‌کانى سمکۆى شکاک
	کورډی ناوه پاست	کورتەباس	سمکۆ و رزگار کردنی کریستیانیه‌کان
	کورډی ناوه پاست	شه هیدان	سمکۆى شکاک
	کورډی ناوه پاست	کورتەباس	سمکۆى شکاک، دیپلومات و شۆرشگێڕو خاوه‌ن بیرئێکی فراوان، خه‌ونى دامه‌زراندنى ده‌وله‌تێکی کوردی هه‌بووه‌
	کورډی ناوه پاست	کورتەباس	سمکۆى شکاک؛ داخوازى سه‌ربه‌خۆی و په‌تکردنه‌وه‌ی کارگێڕی ناوچه‌ی به‌شى 1
	کورډی ناوه پاست	کورتەباس	سمکۆى مه‌زن "من کوردم و ژيانم له‌ پیناوى رزگارى و به‌خته‌وه‌ری گه‌له‌که‌م به‌خت کردووه‌ و به‌ختى ده‌که‌م"
	هه‌ورامی	کورتەباس	سمکۆ شکاکى نه‌خشه‌که‌شو کۆششى نه‌ته‌وه‌ی کوردی جه‌ سه‌ره‌تاو سه‌ژده‌ی و به‌سه‌مینه‌

په‌رتوو‌خانه فارسی

سه مرد عجیب؛ لورنس - سیمیتقو - سید فرهاد

کوردی
کورتەباس ناوه‌راست

شۆرش و پێویستی هه‌نگاونان بۆ پێشخستنی کولتور

کوردی
به‌لگه‌نامه‌کان ناوه‌راست

نامه‌یه‌کی گرنگی میژووپی شه‌هیدی سه‌رکرده‌ی کورد سمکۆی
شکاک بۆ شیخ مه‌حمودی حه‌فید

کوردی
کورتەباس ناوه‌راست

هه‌وله‌کانی سمکۆی شکاک بۆ به‌ره‌وپێش بردنی بواری خۆپێندن و
پۆژنامه‌گه‌ری

کوردی
کورتەباس ناوه‌راست

یه‌که‌م پۆژنامه‌ی کوردی له ئێران

:QR Code

سه‌رچاوه‌کان

کاتی تۆمارکردن: 2012-09-17

ناوی تۆمارکار: هاوڕێ باخه‌وان

پۆل: کورتەباس

بابەت: 69

یه کهم رۆژنامه‌ی کوردی له ئێران

[20250717135926646626=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20250717135926646626)

نووسینی دوکتور عەدەن نەبی
وهرگیران له ئینگلیسییهوه: حەسەن قازی

سەرەتا

له بهر ئه‌وه‌ی مه‌یدانی لیکۆئینه‌وه‌ی کوردی له شیکردنه‌وه و بۆچوونی سیاسی هاوچه‌رخ تیده‌په‌ری، سهرنجیکی گه‌وره‌تر، دراوه‌ته سهر میژووی کولتووری کورد و جه‌ختی له سهر کراوه‌ته‌وه و ئه و توێژینه‌وانه هیندیکیان زانستیانه و هیندیکیشیان که‌متر جیتی باوه‌رن. ئه‌م وتاره‌باسی لایه‌نێکی ئه و میژوویه ده‌کا: ئه‌ویش ره‌چه‌له‌کی چاپه‌مه‌نی وهرزی کوردیه. ئه‌م وتاره ئاکامی لیکۆئینه‌وه‌یه‌کی چه‌ندین سالانه سه‌باره‌ت به رۆژنامه ئاسۆریه‌کان به ئامانجی دۆزینه‌وه و پاراستنی 4 رۆژنامه به زمانی ئاسۆری که له ورعی [ره‌زاییه]، له ئێران بلاو بوونه‌ته‌وه. ئه و چاپه‌مه‌نییه وهرزیانه به زمانی ئارامی – نوێی ئاسۆری ده‌رده‌که‌وتن که ئه و زمانه‌تا راده‌یه‌کی زۆر له سۆنگه‌ی پشتیوانی میسیۆنی ئەمریکایی ستاندارد کرابوو. ئه و رۆژنامه‌نه له سالی 1918، کاتیک ئاسۆریه‌کان و

ئه‌رمه‌نیه‌کان (ده‌سته‌یه‌کی پ‌چوو‌کت‌ری عیسا‌یی که له رۆژئا‌وای ئازهریایجانی ئیستا ده‌ژیان) ناچار کران هه‌ریمه‌که جێبه‌جێن، یان بمرن، کو‌تاییان پ‌هات. ته‌نانه‌ت ته‌ و چاپخانه‌ی هه‌شبوو تیدا‌چوو. ب‌لا‌و‌بوونه‌وه‌ی رۆژنامه به زمانی ئاسۆری تا سالانی 1950 کانی کیشا تا دیسان له تاران ده‌ست پ‌ی‌ب‌کاته‌وه، به‌لام له ور‌م‌ی قه‌ت نا. تا ته‌ و سه‌روبه‌نده، زۆربه‌ی د‌یه‌ ئاسۆریه‌کان چۆل کرابوون و زۆربه‌ی ناوچه‌ی به‌ پ‌یت و پ‌یزی کشتوکالی له لایه‌ن کورده‌کان یان ترکه‌کانه‌وه داگیرک‌رابوون.

هه‌بوونی چاپه‌مه‌نیه‌کی وه‌رزی ئاسۆری به‌ ر‌یژه به‌ نیوه‌رۆک له ور‌م‌ی بووه‌ هۆی ئه‌وه‌ی ب‌یر له ب‌لا‌و‌کردنه‌وه‌ی رۆژنامه به‌ و زمانانه‌ی د‌یکه‌ی له‌و‌ی قسه‌یان پ‌یده‌ک‌را ب‌ک‌رتیه‌وه: ترکی، ئه‌رمه‌نی، فارسی و بۆ من ج‌یی سه‌رسوورمان به — کوردیش. بۆیه ده‌ستم کرد به‌ گه‌ران به‌ کاتالۆگه‌کانی نیو ئینترنیت دا، وه‌هر وه‌ها سه‌رچاوه‌ی ده‌ستی دوو، و دوا‌یه‌ گه‌ران له‌ چوار کتێبخانه‌ی لیکۆئینه‌وه‌ی ئه‌مریکا بۆ دۆزینه‌وه‌ی زانیاری سه‌بارته‌ به‌ چاپه‌مه‌نی کوردی له‌ ئێران. له‌ سایه‌ی پ‌یوه‌ندی له‌ گه‌ل لوقمان. ئای. محو، ئه‌من ته‌ و سه‌رچاوانه‌م دۆزیوه‌ که له‌ ئه‌مریکا له‌ به‌ر ده‌ست ب‌یرو‌رای گشتی دان. ته‌ و لیکۆئینه‌وه‌یه‌ ب‌ریار نادا له‌ سه‌ره‌چه‌له‌کی چاپه‌مه‌نی کوردی له‌ ئێران، ئه‌رکی دۆزینه‌وه‌ی گشت ته‌ و س‌ی رۆژنامه‌یه‌ که له‌ سه‌رچاوه‌ی چاپ‌ک‌راو دا ه‌یمایان پ‌یده‌ک‌ری، و ده‌ک‌ری ج‌یی باوه‌ر بن، بۆ دا‌پ‌ی ده‌م‌ن‌یت‌ه‌وه. له‌م وتاره‌ی ئیستا دا ئه‌من زانیاری ده‌ده‌م سه‌بارته‌ به‌ ئه‌وه‌ی که وه‌کو‌و یه‌که‌م چاپه‌مه‌نی کوردی له‌ ئێران داده‌ند‌ری و ته‌ و ته‌مه‌ ده‌روینمه‌وه سه‌بارته‌ به‌ گو‌فاریک که له‌ سال‌ی 1910 تا سال‌ی 1928 زایینی ب‌لا‌و‌بووه‌وه.

به‌رله‌ هه‌موو شت به‌ کورتی باسی هه‌لکه‌وتی کولتووری ته‌ و سه‌روبه‌ندی ده‌که‌م له‌ ور‌م‌ی و ساب‌لاغ (نیو‌یکی ترکیه‌، به‌مانای ” کانی ئاوی سارد” و ئیستا پ‌ی ده‌گوت‌ری مه‌باد) به‌ سه‌رنجدانیکی تابه‌تی بۆ سه‌ر هاته‌ن گۆری خو‌ینده‌واری و چاپه‌مه‌نی. زه‌مینه‌ی سیاسی بارودۆخی کولتووری ده‌پ‌ی به‌ی‌ن‌ر‌یت‌ه‌ نیو ئه‌م دیمه‌نه‌وه، ته‌ گه‌ر‌ج‌ی جه‌ختی سه‌ره‌کی من ئه‌وه‌ نییه‌ پ‌یوه‌ندی نیوان کورده‌کان و ئاسۆریه‌کان، یان پ‌یوه‌ندییه‌کانی نیوان کورده‌کان – ئێرانییه‌کان شیکه‌مه‌وه. له‌ کاتیکدا ته‌ و بابه‌ته‌ سیاسیه‌ی گ‌رگ‌رتووانه‌ به‌لا‌وه‌ ده‌ن‌یم، ه‌یوادارم ب‌توانم تیشک ب‌خه‌مه‌ سه‌ر زانیاری به‌ که‌لک بۆ ئه‌وه‌ی ر‌یگه‌ ب‌کاته‌وه بۆ دۆزینه‌وه‌ی ئاگاداری سه‌بارته‌ به‌ و دووبابه‌ته‌ سیاسیه‌ی به‌ به‌رب‌لا‌وی قسه‌یان ل‌یوه‌ ده‌ک‌ری.

ور‌م‌ی له‌ سه‌ره‌تای سه‌ده‌ی بیستم دا ببوو به‌ مه‌کو‌ی پ‌یش‌وه‌چوون‌یک که رۆژئا‌وا وه‌ر‌پ‌ی‌خستبوو به‌ پ‌ی ب‌ریاریکی 75 سال پ‌یش‌تر له‌ بۆستۆن، ماسا‌چووس‌یت درابوو. دوا‌ی ئه‌وه‌ی له‌ سال‌ی 1829 نو‌ینه‌رانی ده‌سته‌ی ئه‌مریکا‌یی میسیۆن‌ره‌کان بۆ میسیۆنی ب‌یگانه (ئه‌ی بی سی ئیم ئی‌ف) سه‌فه‌ریکیان کرد بۆ باکووری رۆژئا‌وای ئێران، سال‌یک دوا‌ی دام‌رکانه‌وه‌ی شه‌ره‌کانی رووسیه‌ – ئێران له‌ سه‌ر ئه‌وه‌په‌ری قه‌وقاز، ئه‌ی بی سی ئیم ئی‌ف ب‌ریاریکی چاره‌نووس‌سازی دا بۆ دامه‌زراندنی میسیۆن‌یک له‌ نیو عیسا‌یه‌کانی خو‌ج‌یی که له‌ نیو و له‌ ده‌ورو به‌ری ور‌م‌ی ده‌ژیان. ئه‌وده‌می سه‌لماس، که نیوه‌ند‌یکی د‌یکه‌ی شاری بوو و عیسا‌یه‌کانی لی نیشته‌ج‌ی بوون، میسیۆن‌یکی پ‌ته‌وی رۆمه‌ن کاتۆلیکی لی دامه‌زرابوو، وه‌کو‌و هه‌بوونی کاتۆلیکان له‌ رۆژه‌لاتی نیوه‌راست، و له‌ لایه‌ن به‌رزه‌وندیه‌کانی دیپلۆماتیکی فرانس‌ه‌وه‌ پ‌شتیوانی ل‌یده‌ک‌را.

میسیۆنه‌کانی پ‌رۆت‌ستانتی له‌ ئێران

ب‌ریاری ئه‌ی بی سی ئیم ئی‌ف بۆ خزمه‌ت‌کردنی به‌ عیسا‌یه‌کانی خو‌ج‌یی دوو ب‌ریاری گرینگی به‌ دوا دا هات: جه‌خت‌کردنه‌وه‌ له‌ سه‌ر ئاسۆریه‌کان – که سه‌ر به‌ کلیسای ئاپۆستۆلی پ‌یرو‌ز و کلیسای کاتۆلیکی رۆژه‌لات (نه‌ستووریه‌کان) – بوون و هه‌ر وه‌ها کردنی زمانی نو‌ی – ئارامی ئاسۆری به‌ زمانی پ‌یوه‌ندی له‌ گه‌ل عیسا‌یه‌کانی خو‌ج‌یی دا. به‌ ئاو‌ردانه‌وه‌ سه‌ر ر‌اب‌ردوو، دواتر ئه‌وانه‌ی له‌ ئێران دینی خو‌یان گۆر‌پیوو و ببوونه‌ عیسا‌یی ره‌خنه‌یان له‌ ئه‌ی بی سی ئیم ئی‌ف گرت‌بوو بۆچی جه‌ختی کرد‌وو له‌ سه‌ر ته‌ و زمانه‌که‌مایه‌تییه‌. له‌ راستی دا، له‌ سال‌ی 1915، که پ‌ر‌یس‌ب‌یت‌ریه‌یه‌کان له‌ سال‌ی 1871 دا ج‌یی ئه‌ی بی سی ئیم ئی‌ف یان گرت‌بووه‌وه ب‌ریاریان دا کار و باری میسیۆن به‌ زمانی فارسی ر‌اپه‌ر‌ینن، به‌ تابه‌تی له‌ به‌ر رووناکایی ته‌ و راستیه‌ی دا که کار و چالاکییه‌کانیان

گه‌یشتبوه شوێنی ئه‌وتۆی دانیشتوانیان فارس‌زمان بوون وه‌کوو ره‌شت، تاران و مه‌شه‌د و هه‌روه‌ها نێو ده‌سته‌یه‌کی پچووک به‌لام له‌ زێده‌ی خه‌ڵکی ئه‌وتۆی که له‌ باری ئیئتیکیه‌وه‌ تیکه‌لاو بوون و ئاسۆری نه‌ بوون و هاتبوونه‌ سه‌ر باوه‌ری عیسایی. له‌ گه‌ڵ ئه‌وه‌شه‌دا، یه‌ که‌م کاری میسیۆنێری ئه‌مریکاییه‌کان له‌ ئێران نه‌ک هه‌ر له‌ نێو که‌مایه‌تی هه‌ره‌ راوناو له‌ ولاتدا ده‌ستی پێکرد، به‌ لک‌وو به‌ زمانیکیش که‌ گه‌یشتبوه‌ ئاستی هه‌ره‌ دامرک‌وی میژووی خۆی. واته‌ ئارامی، کو‌نترین زمانی که‌ به‌ به‌رده‌وامی قسه‌ی پێکرا‌بوو و پێی نووسرا‌بوو له‌ رۆژه‌لاتی نیوه‌راستدا، له‌ ژێر گوشاری به‌رده‌وامی سیاسی دا هه‌لپرووک‌بوو و به‌ کاره‌ینه‌رانی ده‌ره‌په‌ندرا‌بوون بۆ چیا‌ی دووره‌ده‌ست و پله‌یان دا‌به‌ زیندرا‌بوو بۆ ره‌عییه‌تی مل که‌چی عه‌شیره‌ته‌ موسو‌لمانه‌کان، خاوه‌نمو‌لکان و کاربه‌ده‌ستانی حکوومه‌ت. بریاری ئه‌ی بی سی ئیم ئیف هه‌لومه‌رجیک‌ی ره‌خساند بۆ بوورانه‌وه‌ و زیندووبوونه‌وه‌ی ئارامی هه‌رنه‌ب‌ بۆ ماوه‌ی سه‌ده‌یه‌کی دیکه‌.

تا سا‌لی 1835 باوکی روحانی جاستین پێرکینز (1805-1865) خو‌تیندنگه‌یه‌کی بۆ کور‌ان دامه‌زراند‌بوو، ماوه‌یه‌ک دوای ئه‌وه‌، ده‌زگای چاپه‌مه‌نی (1840)، فیرگه‌یه‌کی کچانه (1843) و رۆژنامه‌یه‌ک (1849)، تیشکی رووناکی (زا‌هیرا د - باه‌را) یه‌ که‌م رۆژنامه‌ بوو له‌ ئێران که‌ به‌ هه‌ر زمانیک ده‌رچوو‌ب‌. (1) ئه‌وه‌ مانگانه‌ ده‌رده‌که‌وت، و زۆر زووتریش، تا سا‌لی 1918، کاتیک عیساییه‌کان یان مرده‌بوون یان توانی‌بوویان خۆیان ده‌ربازکه‌ن و له‌ ناوچه‌که‌ هه‌لێن. مرخ و مه‌یلی پێرکینز له‌ ئێران، هه‌ر له‌ مه‌ر ئاسۆریه‌یه‌کان (یان نه‌ستووریه‌یه‌کان نه‌ بوو، ئه‌ و جو‌ری که‌ ئه‌ و نیوزه‌دی ده‌کردن) به‌ و جو‌ری که‌ ئه‌ و دوا‌زه‌ تابلۆانه‌ی کیشا‌ونیه‌ته‌وه‌ به‌ جوانی ده‌ریده‌خه‌ن، به‌ لک‌وو ئه‌ و به‌ هه‌مان مه‌یل و عه‌لاقه‌وه‌ له‌ کورده‌کان، ترکه‌کان، فارسه‌کان و ئه‌وانیدیکه‌شی ده‌روانی که‌ پێکهاته‌ی ده‌سته‌ ئیئتیکیه‌کانی ورعی و هه‌ریمی ئیستای ئازه‌ریایانی رۆژئا‌واییان پێک ده‌هێنا. (2)

له‌ تیوه‌رسو‌وران به‌ره‌ و سه‌ده‌ی بیسته‌م دا، هه‌بوونی ئه‌مریکاییه‌کان له‌ ورعی به‌رچاو بوو و به‌ باشی خۆیان دامه‌زراند‌بوو. له‌ زیاتر له‌ 150 دی خو‌تیندنگه‌ دامه‌زرا‌بوون که‌ زۆر به‌ باشی هه‌لده‌سو‌وران له‌ ژێر چاوه‌دێری ئه‌ و پیاو و ژنان‌ه‌ی دا له‌ خو‌تیندنگه‌کانی شه‌وو‌رۆزی ورعی دا خو‌تیند‌بوویان، و رێژه‌ی خو‌تینده‌واری له‌ نێو پیاوان و ژنان‌ی ئاسۆری گه‌یشتبوه‌ ئاستی به‌رز‌ی 40%. به‌ که‌لکه‌ وه‌بیر به‌تێند‌رێته‌وه‌، له‌ و سه‌روبه‌ندی دا، له‌ هه‌موو ئێران، رێژه‌ی خو‌تینده‌واری له‌ نێو پیاوان 20% و له‌ نیوژنان دا به‌ نزیکه‌ی 7% ته‌خمین ده‌کرا. له‌ ناوچه‌ خێله‌کییه‌کانی ده‌ورو‌به‌ر دا، رێژه‌ی خو‌تینده‌واری له‌ نێو ئاسۆریه‌یه‌کان و کورده‌کاندا له‌وانه‌یه‌ له‌ 5% تینه‌په‌راند‌ب‌، ته‌نانه‌ت له‌ نێو پیاوانیش دا، و دیاره‌ ئه‌ و رێژه‌یه‌ له‌ نێو ژنان دا‌هه‌نده‌ که‌م بووه‌هه‌ر وه‌حیساب نایه‌.

ره‌نگه‌ سه‌رکه‌وتنی میسیۆنی پر‌تسبیتیرییه‌کان له‌ گه‌ڵ هه‌بوونی له‌ زێده‌ی موهاجیرانی کۆمه‌لگه‌کانی لووتیری دامه‌زراو له‌ ده‌وله‌ته‌یه‌ کگرتووه‌کانی ئه‌مریکا و کانا‌دا بووب‌ که‌ بوو‌یتته‌ هه‌وێنی بیر‌ی دامه‌زراند‌نی میسیۆنی لووتیری رۆژه‌لات له‌ باکووری ئێران. ئه‌وانه‌ی وا به‌ پێشوازی مه‌ترسییه‌وه‌ چوون به‌ ده‌ره‌جه‌ی یه‌ که‌م خه‌ڵکی ئالمان، سوید و نو‌روێژ بوون. که‌سانی سه‌ر به‌ و نه‌ته‌وايه‌تیانه‌ نه‌ک هه‌ر رێژه‌کانی کلیسای لووتیریان له‌ ئه‌مریکای باکووری هه‌لمساند، ته‌نانه‌ت ئاماده‌ییان نیشان دا بۆ ئه‌وه‌ی خۆیان به‌ختی کورده‌کان بکه‌ن. (3)

دنه‌ی خزمه‌تی راسته‌ورا‌ست به‌ کورده‌کان له‌ ئێران بریاریکی کونفرانسی جیهانی لووتیری ره‌خساندی که‌ سا‌لی 1910 له‌ ئیدینبورگ (سکا‌تلند) به‌سترا. له‌ و کۆبوونه‌وه‌ به‌ ده‌سته‌لاته‌ دا که‌ ژماره‌یه‌کی زۆر تێیدا ئاماده‌ بوون، ده‌رگه‌ی هه‌ریمی کوردی به‌ره‌ولووتیرییه‌کان کرایه‌وه‌. و میسیۆنێره‌ ئه‌مریکاییه‌کان له‌ خۆیان نووسان بۆ دامه‌زرانی میسیۆنه‌که‌یان.

میسیۆنی لووتیری رۆژه‌لات و کورده‌کان به‌ ئیلهام وه‌رگرتن له‌ شه‌پۆلی چالاکی میسیۆنێری که‌هه‌م ئوروپا و هه‌م ولاتانی ئینگلیسی زمانی وه‌به‌رخۆی دا‌بوو، میسیۆنێره‌کانی لووتیری ئالمانی له‌ سا‌لی 1895 میسیۆنیکیان دامه‌زراند‌بوو به‌ مه‌به‌ستی پتوه‌چاران به‌ کورده‌کان و له‌به‌ر ئه‌ و کوشتوبه‌ری عیساییه‌کان که‌ له‌ ناوچه‌کانی عوسمانی له‌ ژێر رێبه‌ری سو‌لتان

عهبدولحه مید دا ده کران ، ئاراسته ی خۆیان گۆری و هیز و گۆری خۆیان بهخت کرد بۆ چالاکی فریاکهوتن و بهدهنگه وههاتی ئهرمه نییه کان و ئاسۆرییه کان . ئهوان که له سالی 1875 وه دهستیان به چالاکییه کانیاں کردبوو، له میسیۆنه پچووکه کهیان له ئێران ده کهشیشیان پینگه یاند بوو، گشتیان له نیو ئاسۆرییه کاند، و دوو کلیسیایان تا به راییه کانی سهده ی بیسته م له ناوچه کهدا دامه زراند. میسیۆنێره کهیان له ورعی دوکتور ئیل. ئۆ. فۆسوم (1879-1920) بوو، نۆروژییه کی ئهمریکایی که له لای کورده کان ومیژوونووسانی رۆژئاواییه وه به نووسه رێکی سه ره کی لیکۆلینه وه ی کوردی داده ندری. (4) فۆسوم که له سالی 1904 وه تا سالی 1909 له ورعی ده ژیا، له وی فیری سوریا نی و ترکی بوو، به لام پاشان دوا ی گوێستنه وه بۆ ساوجبولاغ (مههابادی دای) له وی فیری کوردی بوو. ئالمانییه کان له پیش ئه ودا هاتبوون له سالی 1905، ماوه یه ک دوا ی هاتی بۆ سابلاغ لوتیری دیکه ش له که ئی کهوتن یان به دووی ئه و دا هاتنه وینده ری که ئهمریکایی ، سویدی، فرانسه یی و ئوروپایی دیکه یان ده نیو دا بوو . ئه و کۆمه له یه ریکخستنی سه ره کی له دهوله ته یه گگرتوو ه کانی ئهمریکا بوو که پشتیوانی له چالاکییه کانی میسیۆنێره کان ده کردو کاره کانی هه لده سووران دن. میسیۆنی لوتیری رۆژه لات بوو مه کۆی له مید-ویست [نیوه راستی - رۆژئاوا] بوو. ئه و میسیۆنه پرنسیپی هه لسووران و چالاکییه کانی خۆی زۆر به ئاشکرای دیاری کردبوو. به لام دوو توخم گرینگ له قهواره ی ئه و یه که م میسیۆنه له نیو کورده کاند.

1. میسیۆنێره کانی ئه و میسیۆنه فره نه ته وه یی بوون، به پینچه وانه ی میسیۆنی پرنسیبیتیرییه کانی ئهمریکایی، که ته ئی که سی ئه وتوی تیدا بوو که هاوولاتی ئهمریکاییان هه بوو.

2. میسیۆنی لوتیری رۆژه لات چالاکییه کانی خۆی له سه رکورده کان جهخت کردبوو وه، ئه که رچی هیندی که له ئاسۆرییه کانیش کیشانه نیوکاره کانی ئه و میسیۆنه .

به ره له مالاوایی له ئهمریکا، جه نای فۆسووم سه ری له زۆر کلیسیایان دا بۆ کۆکردنه وه ی باربوو و له سالی 1911 هاته سابلاغی. ته نیا نیوی که له لایه ن میسیۆنێره کانه وه ده هاته گۆری، نیوی شارۆچکه ی سابلاغ بوو که له خواروی ورعی هه لکه وتوو ه. ورعی له ته نیشت ده ریاچه یه که و نزیکه ی 300 کیلۆمتر له خواروی ته ورێزه. له سه روبه ندی ناخۆشی و گێره و کیشه دا وه کوو سالی 1916 و دیسان له سالی 1921 - نزیک له ته ورێز هیمینییه ک بوو بۆ میسیۆنێره کانی لوتیری. له کاتی سه فهر له ئوروپا وه یان بۆ ئوروپا، یان وه رگرتی ئه و شتانه ی بۆیان ده نێردا، ئهوان به ته ورێز دا تیده په رین. به لام بۆ پنداویستی دیکه، وه کوو چاپ، یان نه خۆشی زۆر سهخت، ئهوان ده ره تانه کانی پرنسیبیتیرییه کانیاں له ورعی ده کار ده هینا، به تایبه تی نه خۆشخانه ی ویستمنستر ، که یه که م بوو له ئێراند.

له سه ره تاوه، یه ک له و پرنسیپانه ی بۆ ریکخستنی چالاکییه کانی میسیۆنی لوتیری رۆژه لات داندرا بوو پنداگرتن بوو له سه ر فیروونی زمان. له وه ش زیاتر، ئامۆژگاری میسیۆنێره کان کرابو یه که م سالی بوونی خۆیان له وی ته رخان بکه ن بۆ فیروونی زمانی کوردی، به رێگه ی خویندن له لای ئاخیه رێکی خۆجیی، نه ک لای ئاسۆرییه ک (که ئهمریکاییه پرنسیبیتیرییه کان و لوتیره کان هه میشه به سیرییه ن نیوزه دیان ده کردن) یان ئهرمه نییه ک. پیشخانی نه ته وه یی هه مووچه شنه ی میسیۆنێره کان هه ر که بارودۆخی نادیا ری شه ری یه که می جیهانی نزیک ده بوو وه زۆر جار ده بوو هۆی ئه وه ی نه ده کرا هیمنی و ئاسایشی ژیا نیان ده سه ته به ر بکری.

دوکتور ئیدمان ، یه که م که سی که زانستی پزیشکی هه بوو و سه ر به میسیۆنه که بوو و سویدی بوو به راگه یاندنی شه ره له سالی 1914 ناوچه که ی به جیه هشت. بۆ هاوولاتیانی ئهمریکا، بوونی کۆنسولی رووسییه له ساوجبولاغ، کۆلۆنیل ئالیکساندر ئیاس (1869-1914) ، که لوتیریکی فه نلاندی بوو، جوړه یه ک هیمنی و ئاسایش بوو، تا کوو ئه وه ی له نه به ردی میاندا و دا کوو ژرا ماوه یه کی کورت دوا ی راگه یاندنی شه ری یه که می جیهانی. (6)

میسیۆنی کاتۆلیک جهخت له سه ر رۆژه لات نیوه راست ده کا به که لکه ئاماژه ی پێبکری گشت میسیۆنه کان له ماوه ی سالاندا جوړه یه ک مرخ و مه یلیان سه بارهت به

کوردەکان نیشان داوه. هەر له ساڵی 1787، فاتیکان بڵاوکراوهیه کێ بڵاو کردوه که ده کړی به یه کهم لیکۆلینهوهی رۆژئاوایی له مه‌ر زمانێ کوردی دابندری. (7) نووسه‌ره‌که‌ی میسیۆنێرێک بوو که بۆ ماوه‌ی بیست ساڵان له‌ ئامیدی، له‌ باکووری مووسل ده‌ژیا. (8) له‌ سه‌ده‌ی دواتر داجه‌نابی ساموئیل ئه‌ی.ریا، ئه‌ندامێکی ئه‌مریکایی ئه‌ی بی سی ئیف ئیم له‌ ورعی دووهم لیکۆلینهوه‌ی له‌ سه‌ر زمانێ کوردی له‌ ساڵی 1856 بڵاو کردوه ، (9) له‌ کاتێکدا پیتەر لڤ (1857-58) لیکۆلینهوه‌یه‌کی له‌ سه‌ر زمانێ کوردی کرد به‌ کۆکردنه‌وه‌ی وشه‌ و ئاسته‌ کردنی چه‌ند چیرۆک وه‌کوو نموونه‌، ئه‌وانه‌شی له‌ویه‌خسیرانه‌ی شه‌ر وه‌رگرتبوو که له‌ رۆسلافل (له‌ هه‌ریمی سمۆلینسک، له‌ خوارووی رۆژئاوای مۆسکۆ) راگیرابوون. (10) ئیل.ئۆ. فۆسوم، یه‌که‌م بانگه‌شه‌ده‌ری ئینجیل که‌ نوینه‌رایه‌تی میسیۆنی لوتی‌ری رۆژه‌لاتی ده‌کرد له‌ ساوجبولاغ، زۆر شتی وه‌رگیرا سه‌ر زمانێ کوردی ، هه‌ر وه‌ها رێزمانیکی کوردیشی ئاماده‌ کرد و بڵاوی کردوه‌.

تا ساڵانی 1920 کان ، مه‌یل و مرخ له‌ ئاست کوردان هه‌ر له‌ زیاد بووندا بوو، به‌ تایبه‌تی له‌ عێراق و ته‌نانه‌ت سه‌رۆکیکی ئاسۆریش ، ئاغا پیترووس ئیلییا کارێکی له‌ سه‌ر زمانێ کوردی بڵاو کردوه‌. (11) میسیۆنه‌ کاتۆلیکه‌کان له‌ رۆژه‌لاتی نیوه‌راست، سه‌ره‌رای پێوه‌ندی پێشووتریان له‌ گه‌ل کوردەکان که ده‌گه‌راوه به‌رایه‌کانی سه‌ده‌ی هه‌ژده‌هه‌م، وا ویده‌چی ئیتر چه‌مه‌لێکیان به‌ره‌ و ئه‌وان نیشان نه‌دا‌ی چه‌ له‌ بواری خۆینه‌وار کردن و چه‌ له‌ بواری ده‌رمانکردن و به‌ رواله‌ت له‌ بواری بانگه‌شه‌ی ئایینیش دا. چه‌ له‌ ورعیان سه‌لماس، ئه‌وان رووی چالاکیه‌کانیان له‌ و عیسیایه‌ رۆژه‌لاتیانه‌ی بوو وا له‌ هه‌ریمه‌که‌دا ده‌ژیان، که‌ زۆربه‌یان ئارامی زمان بوون ، و تارا‌ده‌یه‌ کیش ئه‌رمه‌نی. سازکرانی کلیسای کاتۆلیکی کلدانی له‌ سه‌ده‌ی شازده‌هه‌مدا، ئایینزایه‌کی رۆژه‌لاتی به‌لام سه‌ر به‌ کلیسای سوریا‌ی – رۆم ، نیشانه‌ی گه‌یشتی کلیسای کاتۆلیک به‌وپه‌ری رۆژه‌لاتی رۆژه‌لاتی نیوه‌راسته‌

که‌یسی کونگره‌گه‌یشنا‌لیسته‌کانیش هه‌ر وابوو، پریسبیتیرییه‌کان و میتۆدیسته‌کان که به‌ دوا‌ی کاتۆلیکه‌کاندا هاتن ، ترسی قانونی له‌دین وه‌رگه‌ران له‌ ئیسلامدا، رێگه‌ی لیده‌گرتن راسته‌وخۆ خزمه‌ت به‌ ده‌سته‌یان تاکه‌ موسو‌لمانه‌کان بکه‌ن. (12) له‌ نامه‌ و پێوه‌ندییه‌کانی میسیۆنێری دا ، ترسی قانونی له‌ دین وه‌رگه‌ران به‌ دوو رێگه‌ دا خۆ ده‌نوێنی: 1) ترس له‌ سزای مه‌رگ که به‌ سه‌ر که‌سیک دا ده‌دری له‌ دینی ئیسلام وه‌رگه‌را‌ی؛ 2) سزا دان به‌ پێی قانونی کفر کردن له‌ ئیسلامدا، بۆ هه‌رکه‌سیک شان بداته‌ به‌ر له‌ دین وه‌رگه‌راندنی موس‌لمانان و هینانیان بۆ نیو دینێکی دیکه‌. ئه‌وه‌ به‌شێکه‌ له‌ هۆی ئه‌وه‌ی میسیۆنه‌کان چه‌ختیان کردوه‌ته‌وه‌ له‌ سه‌ر عیسیایه‌ خۆجێیه‌کان وه‌کوو ئاسۆرییه‌کان یان ئه‌رمه‌نییه‌کان و جووله‌که‌کان. میسیۆنێره‌ پ‌رۆتێستانته‌کان به‌لانی که‌مه‌وه‌ هیوایان به‌وه‌ بوو ئه‌ و خه‌لکه‌ خۆجێیانه‌ ده‌بنه‌ هۆکاری دین گۆڕینی موسو‌لمانه‌کانی ده‌ورووبه‌ری خۆیان. و له‌وانه‌یه‌ ده‌ره‌تانی سزا دانی هه‌ر میسیۆنێرێکی بێگانه‌ به‌ ئاشکرا له‌ به‌ر پێشیلکردنی قانونی شه‌ریعه‌ت زۆر دووره‌ ده‌ست بووبی به‌ له‌به‌رچاو گرتنی ئه‌وه‌ی قانونه‌خۆجێیه‌کان تا تێوه‌رسووران به‌ره‌ و سه‌ده‌ی بیسته‌م له‌ سه‌ر رۆژئاواییه‌کان بریان نه‌ده‌کردو که‌س بۆی نه‌بوو تخوونی بێگانان که‌وی. (13) ئه‌ و میسیۆنێرانه‌ی له‌ لایه‌ن کورده‌کانه‌وه‌ کووژران به‌ رێگه‌ی کوشتنی نا-قانونییه‌وه‌ مردن چه‌ له‌ ئێران یان دواتر له‌ میزۆپۆتامیا. (14) ئه‌وه‌ هه‌ر هه‌مان شێوه‌یه‌ که‌ له‌ کۆماری ئیسلامی ئێرانیشتا له‌ ساڵی 1979 وه‌ ده‌بیندري. له‌ لایه‌کی دیکه‌وه‌ بۆ که‌سیک له‌ ئیسلام وه‌رگه‌را‌با و چووبا سه‌ردینێکی دیکه‌، زۆرجار سزای قانونی به‌رپوه‌ده‌چوو. یه‌که‌م کوردی له‌ ورعی له‌ سێداره‌ درا له‌ به‌ر تاوانکاری له‌ دین وه‌رگه‌ران ، له‌ کۆتاییه‌کانی سه‌ده‌ی نۆزده‌یه‌مدا ئه‌ و سزایه‌ی به‌ نسیب بوو. یه‌که‌م کوردی که‌ له‌ دینی ئیسلام وه‌رگه‌رانی ئاسته‌ کرا‌ی و بووبی به‌ عیسا‌ی به‌ گشتی وا داده‌ندري له‌ ساڵی 1894 له‌ سنه‌ له‌ سه‌ر ده‌ستی ئاسۆرییه‌ک کرا‌ی به‌ عیسا‌ی. (15) چه‌ بووه‌ هۆی ئه‌وه‌ی ئوروپاییه‌کان یان ئه‌مریکاییه‌کان چه‌خت له‌ سه‌ر کوردان بکه‌ن؟ چه‌ندین هۆکاری که‌ به‌ روونی له‌ دنه‌ی زانیاری دڵپاکانه‌ به‌لام به‌رته‌نگ ده‌که‌وتنه‌وه‌ له‌ گۆڕی دا بوون، که‌ دوانیان ده‌کړی زه‌ق بکړینه‌وه‌. یه‌که‌م، ئه‌ و باوه‌ری که‌ کورده‌کان ، به‌ شێوه‌ی سه‌ره‌کی موسو‌لمانی سونینه‌، و که‌متر گو‌یانی به‌ شاپه‌ و گاپه‌ی مه‌لا شیععه‌کان ده‌بزو‌ی که‌ بۆ خۆیان هێرێک بوون له‌ ورعی، ته‌وریز و نیوه‌نده‌کانی دیکه‌ دا. به‌

پشتیوانی ئە و دنه و ئەنگیزهیه لوتیره کان له ماوهی سالانی 1920 کانداههولیان دا بۆ هینانه سهر دینی عیسا یی
عهلی ئەلاهیهیه کوردزمانه کان له دهورو بهری کرماشان. دووهم به ئاگاداربوون له راوه دوووانی عیسا ییه
خۆجییهیه کان له لایه ن موسولمانه کورده کانه وه بۆ ماوهی نزیک به سه دهیه ک، به تایبه تی له دوا ی ئەوه ی له
سالانی 1895-1896 یه که کانی کوردی سواره ی حه میدیه به کار هیندران بۆ کوشتار و تیکدانی
به شه رۆژه لاتیهیه کانی ئیمپراتۆری عوسمانی، هیوا ئەوه بوو به خزمه تکردنی راسته وراست به کورده کان، ئەوان
بۆچوونی خۆیان له ئاست عیسا ییه کان باشتکه ن و به و شیویهیه پیش به تالان و کوشتاری که ناوه ناوه
دهقه و ما بگیری.

هیچ کام له و ئامانجان له سهر بنه مای راستی هه لئه نرابوون. له نموونه یه ک دا کاتیک ویده چوو میسیۆنیره کان
به کۆمه ل خه لکیان له دین وه رگه راندی و کردیاننه عیسا یی (له نیو یه زیدییه کانی ناوچه ی موسول له سالی
1888) له شکری هاو به شی ترک/ کورد گه یشتنه چی و ئە و که سانه ی که دینی خۆیان گۆریبوو نه ک ههر
ئوه ی داویان لیکرا له عیسا ییه تی پاشگه زبینه وه، به لکوو باوهش له ئیسلام وه رپن و بینه موسلمان.
(16) میسیۆنی لوتیری له سابلاغ، سهره پای به رده وای خۆشبینی، له ماوه یه کی کورت له دامه زرانی خۆی
له وینده ری دوو له سه رۆکه کانی که پایا بوون بوونه قوریانی ره شه کووژی، یه کیان له سالی 1907، و
ئوه ی دیکه یان له سالی 1921 دا. ئەوان قهت به زهینیشیان دا رانه ده برد و باوهریان نه ده کرد کورده کانی خۆجییه
کاری ئەوتۆ بکه ن چونکوو نه یانده توانی باوه ر بکه ن چاکه یان بۆ کۆمه لگه ی ناوچه یی پی نه زاندی. له ه یچ
کو ی وه به رچا و ناکه و ی پیا و ابووی ئە و کوشتانه له بهر هۆی دینی بووی، ئە گه ر چی به رۆژه لوتیره کان له
چا و پرئیسبیتیره کان ئەندامانیکی زیاتریان بوونه قوریانی ره شه کوژی. پرئیسبیتیره کان دوو که سیان له ده ست دا (له
سالانی 1905 و، 1911)، ئە گه رچی ژماره ی ئەندامانیان له ورچی له نیو ترکه کان و ئاسۆریه کاند زۆر له
لوتیرییه کان زیاتر بوو. ئەوه دژوار نییه ئە و قوریانییه ی لوتیرییه کان دایان راسته وراست به ستریتیه وه به ئامانجی
ئەوان بۆ به مه سیحی کردنی کورده موسولمانه کان [تیبینی وه رگیز: ئە و ئیدیعا یه نووسه رچ پاساوی بۆ نییه
چونکوو یای ئاگوستا گودهارت یه ک له ئەندامانی میسیۆنی لوتیری ده لی که هاوکاره فرانسیه یه که یان له
سابلاغ له کاتی هاتی هیزی سمکۆ بۆ ئەوی له سالی 1921 به هه له کووژراوه و ئەوه به پیچه وانه ی قسه ی
نووسه ره.] ئە و بیژو قیزه گشتیه له ئاست عیسا ییه کان به گشتی، و له ئاست میسیۆنیره کان به تایبه تی، که
ده کری شوین بکا له سهر تیگه بشتی سهر و به ندیکی گرینگ که ته قریبه ن نزیکه ی سی سالان فیرگه
میسیۆنیرییه کان له ساوجبولاغ گیرایان بۆ به ره و پشیردنی کولتووری کوردی (له وانه چاپه مه نی وه رزی)،
په ره رده، و سه ره تای که شه وه وایه ک که پشتیوانی کرد له سه ره له یانی یه که م ناسیونالیزی خۆینده وار و
رووناکییری کورد له شکلی کۆماری مه باد دا (46-1945).

ئامانجه کانی میسیۆنیری و چاپی رۆژنامه
یه کانگیر له گه ل ئامانجی بلاوکردنه وه ی مه سیحیه یه، میسیۆنیره کان بلاوکردنه وه ی خۆینده وارییان به
پتویست ده زانی – ته نی ههر به قسه و له عیبادت و پارانه وه دانا، به لکوو به وشه ی نووسراویش بۆ ئەوه ی
له لایه ن ئەوانه ی هاتوونه ته سهر دینی مه سیح بخۆیندریتیه وه. بۆیه چ له نیو ئاسۆریه کان یان له نیو
کورده کاند، بۆیان گرینگ بوو شان بده نه بهر ئەوه ی زمانه خۆجییهیه کان به یندرینه سهر کاغه ز و بنووسرن،
ئهنستیتوو یان خۆیندنگه دابه زیندرین، چاپخانه و ئە گه ریش هه لسووری رۆژنامه یه ک ده رکه و ی. نه ک ته نی
ههر له ئیران یان رۆژه لاتی نیوه راست به لکوو بۆ ههر جیه کی ئەمریکایه کان ده چوون، به تایبه تی
پرۆتستانته کان و میسیۆنیره کان، خه لکیان فیری خۆینده واری ده کرد، زۆر جاری واهه بوو بۆ یه که م جار
سیستمی رینووسیان بۆ زمانیکی خۆجییه ده کار ده ینا، زۆر جار بۆ زمان و زاراوه ی ئەوتۆ که له باری
جوگرافیاییه وه دووره ده ست بوون وه کوو کرمانجی، یان ته نانه ت سۆرانیش، یه که م کاری که به سۆرانی چاپ
کراهه ر چوار به شه کانی ئینجیل بوو، که تییاندا هه رکام له چوارشاگرده کانی مه سیح باسی ژیننامه و کاره کانی

دهکهن. کۆمهلهی ئەمریکایی ئینجیل له راستیدا، به تایبهتی پرۆفسۆری ئاسۆری زانکۆی کۆلۆمبیا، ئابراهام یوهاننان ی (1853-1925) راسپاردبوو یارمهتی بکا به ئامادهکردنی یه کهم ئینجیل به زمانی سوریاانی له سالی 1893. هیندیک له کههرسته عیساییه کوردیهه کانی ههره بهرانی له پای بوونی لوتیرییه کانی له سابلاخ پهیدا بوون. باوکی روحانی دیتویگ فان ئۆرتیزن وهگرێاره کهی خۆی له کتیی دووهه می وه کوو مارکوس- ئیفانگیلیۆم به کوردی مۆکری له سالی 1909 دا چاپ کرد (17)، و دوکتور فۆسوم ههرچوار ئینجیله کانی له سالی 1919 به نیوی ئینجیلی موقهدهس چاپ کرد، ئەویش ههر به دیالیکتی مۆکری سابلاخ بوو.

ئهندامانی میسیۆنی لوتیری، سهرهرای ئه و چهته و تهنگه بهریانهی دههاته سهرپێانی له بهر بارودۆخی ناآرامی، له سهر ههول و تیکۆشانی خۆیان بهردهوام بوون بۆ وهدهیهتانی ئامانجیان بۆ دابین کردنی دههتانی پهروهده و بارهتانی. ئەوان فیرگهیان دامهزاند، ههتیوخانهیه کانی ساز کرد، ههر وهه خزمهتی دههتانی پشکیش ده کرد و له و بارهیهوه ئەمریکایه کانی بۆ وری و ههموو ئێران زۆر پتویست بوون و جێیان پر نه دکراوه (18). لوتیرییه کانی پلانی خزمهتی دههتانی و پشکیان بۆ کورده کانی و دهسته پچوکه کانی دیکه ی ئیتنیک له سابلاخ و دهووبههاری دارشت و تا چهنده سال به سهرکهوتوویهوه درێژیهان پێدا.

میسیۆنی لوتیری له سابلاخ له سهر وهبندی جۆر به جۆر دا، له پشک، ههرنه بێ نهخۆشه وانیک ژن، و هه میشه پیرسونیلی دینی پیک هاتبوو. له نیو ئه و که شیشه نه ده که بۆ ماوهی ههره درێژ له سابلاخ خزمهتی کرد لودفیک ئولسهن فۆسوم بوو، که له گه ل ژنه کهی و کچه پچوکه کهی هاته ئه وێ. دواتر بنه ماله ی فۆسوم گه رانه وه بۆ دهوله تهیه گگرتووه کانی ئەمریکا، به لām خوشکه کهی، که نهخۆشه وان بوو، له گه ل میسیۆنه که کهوت. هه موو میسیۆنیه کانی به شیویه که له شیوان تووشی "تا" دههاتن، زۆرتر مالاریا که تاسالانی 1950 کانی له ههریمه که دا بهربلاو بوو (19). فۆسوم بێجگه له "سوریاانی"، به و جۆره ی له به لگه ی نووسراو دا ئارامی نوێ ئاسۆری نیوزه ده کری، ئەوهندهش فیری کوردی خوجیتی بوو که تا سالی 1912 دۆعا و پارانه وه کانی ره بانی وه کوو یه کهم کاری خۆی وه گرێری. وه گرێرانی سروودی نه به ردی ریفۆرماسیۆن به کوردی له لایه ن فۆسومه وه، (سێ به ند)، یه کهم (و رهنگه تاقه وه گرێران) وه گرێرانی کوردی قه لای مه زن خودای بانی سهری ئیمه یه (ئی مارتین لوتیر)، به بۆنه ی چوار سه ده مین سالی ریفۆرماسیۆنی پرۆتستانته وه بلاو بووه وه. (20) باوکی روحانی فۆسوم له کاتیکدا وه ک کۆئوردیناتۆری یارمه تی پێگه یانندی رۆژه لاتی نزیک له ئیره وان، ئه رمه نستان خزمه تی ده کرد له سالی 1920، له وێ نهخۆش کهوت و سهری نایه وه. ئه و له دوا ی ئه وه ی له فیورییه ی 1916 سابلاخی به جی هیشته بوو هه میشه هه ولی ده دا بگه رتته وه ئه وێ.

له ماوه ی سالانی شه ر دا، فۆسوم زۆری هه ول دا بۆ کۆ کردنه وه ی یارمه تی بۆ کورده کانی و به وه زۆر زویر بوو بانگه وازه کانی گوێ نه ده درایه و چاپه مه نییه کانی عیسایی ئەمریکایی ته نی بانگه شه یان ده کرد بۆ یارمه تی کۆ کردنه وه بۆ ئه رمه نییه کانی و ئاسۆرییه کانی. فۆسوم بۆ کۆمه له ی لوتیری له دهوله ته یه گگرتووه کانی ئەمریکا نویسی، " ئه و هه موو کوشت و کوشتاره ی له ئه رمه نییه کانی کراوه و ئه وه هه موو به لایه ی شه ر به سهری هیناون، ههر ئاواشی به سهر کورده کانی هیناوه، ته نی که میک دواتر. " فۆسوم بۆ پته و کردنی بانگه وازه کانی خۆی بۆ ده فیرا کهوتی کوردان، باسی نامه یه کی کرد که له لایه ن دوکتور ئاله ن را به دهستی گه یشتبوو، دوکتور ئاله ن میسیۆنیریکی پرېسبیتیرییه ن بوو له وری، له لایه ن رپووسه کانه وه که دهسته لاتی عه سکهری بوون له ناوچه دا (له سالی 1911 تا 1917)، مۆله تی درابوویه سهری سابلاخ بدا.

دوکتور ئاله ن له نامه کهیدا نووسیبووی، " ئەمن له سابلاخ بووم، به چاوی خۆم چاره ره شی و دامای کورده کانی بێی.... به هه زاران شه ر و شپۆل له سهر جاده کانی خه ریکی سوان، هه موو جۆره نهخۆشیه که ئه وێ داگرتووه..." قات و قری هیندیک شوێنی داگرتووه له به ره شه ری نیوان هیزی رپووسان و عوسمانی و، کورده کانی به شیویه کی سهره کی له گه ل عوسمانیه کانی کهوتوون.

ویشکه سالی به ره می گه نمی خه سار کردووه، ماده ی خۆراکی دیکه ش، ئه گه رچی به ش ده کا، به لām له بهر تیکچوونی ژیا نی لادی و ئەمین نه بوونی رێگه وبان نه گه یشتووه ته جی. دوکتور ئاله ن له نامه کهیدا پشتراستی

دهکاتهوه له و 40000 کوردی له ناو شارۆچکه که دان 75% ژنی پیر، بیوه ژنی گهنج و ههتیون، و 25% که دیکهش پیاوی پیر و پهککهوتوون. (21) ژمارهی دانیشتوانی شارۆچکه که له سالی 1910 به 10000 تا 15000 کهس دادهندرا بهلام له بهر تیوههاتی پهنا بهران له دهرهوهی شارپیهوه ههلمسابوو. لهوانه له گونده ئهرمه نییه کانیشهوه.

وهفريا کهوتنی رۆژههلاتی نزیک، که له بناوانه به ئامانجی یارمهتی راسته وراست به ئهرمه نییه کان و "سوریانییه کان" دامه زرابوو، دواتر دهستی کرد به یارمهتی ناوچهیی؛ واته له یۆنان، ترکییه، سوورییه، میژوپۆتامیا و ئێران. (22)

بلاوکراوه به راییه کوردیه کان له ئێران

بلاو کردنهوه به ههر زمانیک پتویستی به دوو هۆکار ههیه: جهماوه ریک که بیخویننهوه و ئامرازی چاپکردن. ئهوه به تایبهتی له سهر وهرزنامه و رۆژنامه زۆر راستره، چونکو زیاتر له کتیبان مه بهستیان بلاو کردنهوهی دهنگوباس بوو له به راییه کان سهدی بیسته مدام. چ وهرزنامه بی یان کتیب، خویندهوار به دهنگی بلیند ئهوان بۆ نه خویندهوار یان نیوه خویندهواران ده خویندتهوه، ههر وهها بۆ ئه وکه سانهی که بۆخویند خاوهن کتیب نه بوون یان رۆژنامه یان ئابوونه نه کردبوو. (23) چاپمه نهی ئاسۆری ئه و سهروبهندی دهنگوباسی له گۆشه وکه ناری ئێرانهوه باس ده کرد، به تایبهتی له تهوڕیز و تاران، و به شه جیاوازه کان جیهانهوه، و دهنگوباسی ناوچهیی سه بارهت به کۆمه لگه که خۆی. سه بارهت به رۆژنامه ی کوردی، گرینگه هه لکهوتی میژوویمان له بهرچاوی بۆ ئه وهی دیمه نیک رومنان بیته بهرچاوه که چۆن سی بلاوکراوه به زمانی کوردی ئاسته کراون که دهرکه وتوون. بهلام – تا ئیستا، ته نیا یه کیکیان دۆزراوتهوه.

به ره له هه موو شت، پتویسته ئه و ته م و ئالۆزییه بره ویننهوه که سه بارهت به بلاوکراوه یه کی میسیۆنی لوتیری رۆژههلات هه یه به نیوی کوردستان میشینیری. ئه و بلاوکراوه یه نا بی له گه ل ئه و بلاوکراوه یه وا به زمانی کوردی له باکووری رۆژئاوی ئێران دهرچوون تیکه ل بکری. کوردستان میشینیری گۆفاریک بوو له دهوله ته یه گگرتووه کان په یتا په یتا بلاو ده بووه وه، له شیکاگۆ ده ستیپیکرد، دوا یه له دیترویت، مانسفیلد (ئوها یۆ)، میناپولیس و کۆلۆمبوس (ئوها یۆ) به رده وام بوو. ئه و گۆفاره مانگانه بوو و له سالی 1910 تا سالی 1928 به زمانی ئینگلیسی دهرده کهوت. ئه وه یه که م بلاوکراوه یه به زمانی نا رۆژههلاتی نیوه راستی وشه ی "کوردستان" ی له نیوه که ی دا ده کار کردی. ههر له بهر ئه و وشه یه ش بی ئه و گۆفاره ده بی سه رنجی بدریته سه ری. کوردستان میشینیری وه کوو سه فه رنامه ی میسیۆنیری، یارمه تی کرد به ئاگادارکردنی ئوروپاییه کان و ئه مریکاییه کان که کورده کان کینه. (24) ئه وه، له درێخایه ندا له وانه یه یاریده یه کی سه ره کی بووی بۆ وروژانی سه مپاتی و ئاگاداری سه بارهت به کورد له ئوروپا و دهوله ته یه گگرتووه کان ئه مریکا دا.

له سالی 1917 وه سه رنوسه ری گۆفاره که مۆنس ئولسۆن وی (1871-1942) بوو. وی پرۆفسۆریکی نورویژی بوو له یه کیک له کالجه کان سه نت پاوی لوتیری دا. ئه ولایه نگریکی به گوری هاوگینیسیم بوو، جولانه وه یه کی ژیا نه وه ی کۆمه لایه تی – سیاسی که ریشه ی ده گه راوه بۆ سه ده ی نۆزده یه می نۆروژی. مۆنس و ئین. ئیچ. لۆر، سه رۆکی میسیۆنی لوتیری رۆژههلات، لایه نگری گه رم و گوریان کرد به وه فريا کهوتن و یارمه تیکردن به کوردان له هه مبه ره خه مساری به رده وامی ئه مریکا بۆ ددان پێدا هیتان و ناسینی کاری وه فريا کهوتن بۆ دا بین کردنی پێدا و یستیه کان موسو لمانان، به تایبه تی که نیوی کوردانیش ها ته گۆری له مه ر ئه وه ی به شدارییه کی بهرچاویان هه بوو له هیرش بۆ سه ر عیسیایه خۆجییه کان دا. (25)

گۆفاری کوردستان میشینیری یارمه تیکرد به بانگه شه کردن بۆ میسیۆنی کوردان و راکیشانی پشتیوانی بۆ کاره کان، زیاتر به ریگی پێداگرتن له سه ر پشتگرتن و یارمه تیدانی میسیۆنیره کان به تایبه تی و له کۆبوونه وه ی عیبادهت و پارانه وه دا هه ولی ده دا باربوویان بۆ کۆ بکریته وه و خه رجی سه فه ریان دا بین بکری. بۆ نمونه، یای ئاگوستا گودهارت، که نه خۆشه وانیک پرۆفیسۆنال و به ره چه له ک ئالمانیه کی پۆله ندی بوو [تیبینی وه رگێر:

که تهرخان کرابوو بۆگورده کان ، له مهیدانی چالاکییه کانیانه وه دهیانتوانی زانیاری خۆیان بـلاو بکه نه وه له مه پـیشکه وتـنی هه وه له کانی خۆیان بۆ بانگه شه ی ئامۆزگارییه کانی عیسی مه سیح له نیو کورده کاند، ههر به شیوه ی میسیۆنیره کانی ئه و سهرده مه له هه موو به شه کانی جیهاندا. میسیۆنیره کانی ئه و سه وه بند ی وه کوو تیکه لاویک له ریکخواه ناحکوومه تیه کان و رۆژنامه نووسانی هه نووکه ده جوو لانه وه. زۆر جار ئه وان ته نیا چاو و گو ی بوون له به شه دوور ده سه ته کانی رۆژه لاتی نیوه راست، چین، هیندوستان و ئه فریقا دا وزانیاریان ده دا به چین و توژی مامنانجی و سهره وه ی ئه مریکا سه باره ت به و رووداوانه ی له شوین و جینگه ی دوور ده قه ومان. له بهر ئه وه ی بـلاو کراوه و رۆژنامه عیسیایه گشتیه کان بۆ نمونه وه کوو کریستیان هپـرالـد، له ماوه ی نیوه ی یه که می سه ده ی بیسته مه دا به هه راوی له ناو ئه مریکا دا بـلاو ده بوونه وه، به رکه بهری له گهـل بـلاو کراوه ی نامه زه بی، سهرنجـدانه سهر کورده کان له مه به شه ی چاپه مه نی دا یارمه تی کردباس وخواسی له مهر کوردان باش بلاو بیته وه. له وه ش ده ریج، رپه رانی نه ته وه یی وه کوو جان رالیگ مۆت (1865-1955) ، به ره وه ی خه لاتی ناشتی نۆبیـل (سالی 1946)، ده ورێکی سه ره کیان گپـرا له پـیوهـندی نیوان حکوومه ته کانی رۆژئاوایی و هه وه له کانی میسیۆنیره کان، له وانه ئه وانه ش وا له رۆژه لاتی نزیک کاریان ده کرد. بۆیه، له کوردستان میشینری دا زۆر به چاکه باسی وی ده کرا. له راستیدا جان رالیگ مۆت ره نگه ئه و که سه بووبی که ئه وده می هه ژماری ته خمینی کورده کانی له سهرتاسه ری جیهاندا به 3.500.000 دانای.

کوردستان میشتیری سەرچاوهیهکی یه کجار به که لکی زانیارییه سهبارت به رووداو هکان له سا بلآغ و شارۆچکه کانی دهووبه ری، له ماوهی شه ری جیهانی یه که مدا، ده ستر اگه یشتنی ئهوان به مه کۆی سه ره کییان و گشت ئه و شوئنه ی که ئیستا بووه به ئاز ه رایجانی رو ئاوا، بئشی بئگرا له بهر شه ری نئوان قازاخان

وژاندهرمه‌ری دوا به دواى شوڤشى مه‌شرووتیه‌تی (ده‌ستووری) ئێران و هه‌لوه‌شانی نه‌زم و هه‌یمى. ئه‌ و وێنانه‌ی به‌ر له‌ شه‌ری جیهانی یه‌که‌م له‌ کوردستان مێشنى‌ری دا چاپ بوون ، هه‌ر کاتیک فۆسوم پێکرا با سه‌ری ته‌وێژ بدا بۆ به‌ده‌ست خستنى زینکی زیاتری فۆتۆگرافی ، په‌نگه‌ له‌ باشترین و کۆنترین وێنه‌کانی ساوجبولاغ بن. ئه‌ و نه‌خشانه‌ش که‌ فۆسوم هه‌وێ ده‌دا له‌ هه‌رێمه‌ کوردیه‌یه‌کانی بکیشیته‌وه‌ به‌ که‌لکن. ئه‌ و گۆفاره‌ ئه‌مریکایه‌ به‌رده‌وام بوو له‌ سه‌ر بلا‌وکردنه‌وه‌ی هه‌ر زانیاریه‌کی که‌ توانیای به‌یدای کا و پێداده‌گرت: ” کلیسای لوتیری ئه‌مریکا به‌ گشتی خه‌ون و ئاواتمان وه‌دی ده‌هێنێ: کوردستان بۆ عیسای مه‌سیح. ” (27)

کوردستان مێشنى‌ری ئه‌گه‌رچی هه‌تا بلێی سه‌رچاوه‌یه‌کی به‌ که‌لکه‌، به‌ تایبه‌تی له‌ به‌ر ته‌وه‌ی که‌ زۆریه‌ی ژماره‌کانی له‌ به‌رده‌ست دان، به‌لام نمونه‌ی نووسینی به‌ زمانی کوردی زۆر زۆر که‌م تێدایه‌، ده‌ستاویژ و که‌می نیوی کوردی تێیدا زۆر چاواکێشه‌. فۆسوم کامێرایه‌کی به‌ ده‌سته‌وه‌ ده‌گرت و زۆری وێنه‌ی مندالانی کورد و ده‌سته‌ی پیاوانی کوردی ده‌کێشا، که‌ زۆریه‌ی ئه‌وانه‌ له‌ لاپه‌ره‌کانی کوردستان مێشنى‌ری دا ده‌رکه‌وتوون. وێده‌چێ پێوه‌ندی له‌ گه‌ل تاک و ته‌رای کوردجارو بار بووێ ، که‌سێکی سه‌ره‌کی که‌ زۆرجار و به‌ به‌رده‌وامی ئاماژه‌ی پێکراوه‌ سمایلاغای سمکۆیه‌ (له‌ سالی 1929 دا کووژرا) تێبینی وه‌رگێژ: نووسه‌ر هه‌له‌ی کردووه‌ سمکۆ له‌ 21 ی ژووه‌نی 1930 دا کووژراوه‌]، که‌ نزیکه‌ی بیست سالان به‌ میلیشیای عه‌شیره‌تی رۆژئاوای ئازهربايجانی کردبووه‌ گۆره‌پانی لێده‌وېروى خۆی ، هه‌رشى ده‌کرده‌ سه‌ر کورده‌هاوکووفه‌کانی، ترکه‌کان و به‌تایبه‌تی دێیه‌ ئاسۆرییه‌کان و تالانی ده‌کردن [تێبینی وه‌رگێژ: لێره‌دا نووسه‌ربه‌ پێی سۆزی ئێتنیکی داوه‌ری کردووه‌ و هه‌چ خۆی له‌ هۆی پێکه‌هه‌رژانه‌کانی سمکۆ و لایه‌نه‌کانی دیکه‌ نادا]. کوردی جو‌ر به‌ جو‌ری دیکه‌ی وا له‌ کوردستان مێشنى‌ری دا باسیان لێوه‌کراوه‌ ، پیاوماقوولانی ناوچه‌ و ژنه‌کانیان، و هه‌ر وه‌ها مسته‌فا قازی که‌ خوێندکارێکی به‌شی پزیشکی بووه‌ له‌ زانکۆی نه‌خۆشخانه‌ی حه‌یدهر پاشای ئه‌سته‌مبوول و کوری پیاوماقوولێکی ناوچه‌ بووه‌ [تێبینی وه‌رگێژ: مسته‌فای شه‌وقی قازیزاده (دوکتور مسته‌فای قازی دواتر) کوری قازی له‌تېف و ئامۆزای باوکی قازی محه‌مه‌د بووه‌. له‌ ترکیه‌ خوێندنی پزیشکی ته‌واو کردووه‌ به‌ پێی نووسراوه‌کانی کوردستان مێشنى‌ری پێوه‌ندییه‌کی نزیکه‌ له‌ گه‌ل ميسیۆنێره‌کان هه‌بووه‌. دواى ته‌واو کردنی خوێندن چه‌ند جارێک هاوتوه‌ته‌وه‌ سابلاغ، به‌لام دوايه‌ چووه‌ته‌وه‌ بۆ ترکیه‌. له‌ سالانی دوايی ژيانی تا ئیستا ئاگاداریه‌کی ئه‌وتۆ به‌ده‌سته‌وه‌ نییه‌]. گشت که‌سانی دیکه‌ی خۆجێی که‌ ئاماژه‌یان پێکراوه‌، بریتین له‌ جووله‌ که‌کان، ئه‌رمه‌نییه‌کان و پێرسۆنیلی دیپلوماتیک به‌ شیوه‌یه‌کی سه‌ره‌کی رووسه‌کان. ده‌سته‌یه‌ک که‌ له‌ کوردستان مێشنى‌ری دا له‌ سابلاغ باسیان کراوه‌ و باش نه‌ناسیندراون ” مووسلی ” یه‌کانن که‌ وێده‌چێ تاجر بووبن ، په‌نگه‌ کلدانی کاتۆلیک بووبن و بۆیه‌ به‌شێک نه‌بووبن له‌ ده‌سته‌ی پرۆتێستانت له‌ کاتی نزا و پارانه‌وه‌ دا.

به‌ تایبه‌تی بنه‌ماله‌ی میرزا شه‌مۆیل یارمه‌تیده‌ری لوتیرییه‌کان بوون، جووله‌که‌ی عیسایی! (ئارامی زمان) که‌ له‌ گه‌ل ميسیۆنێره‌کان که‌وتن کاتیک ئه‌وان له‌ سابلاغ رایان کرد، پێکێشیان ده‌کرد هۆی سه‌ره‌کی چوونیان ئه‌وه‌یه‌ له‌ برسان نه‌مرن، نه‌ک له‌ ترسی هه‌رش بۆ سه‌رکرانیان. کاتیک میرزا شه‌مۆیل مامۆستای زمانی کوردی باوکی روحانی فان ئورتزین و وه‌رگێژی فۆسوم ، ته‌قه‌ی لیکرا و کووژرا (1915)، ميسیۆن به‌لێنی دا ئاگاداری له‌ ژنه‌که‌ی ، جه‌واهیر و 4 منداله‌کانی بکا. (28) رپی تێده‌چێ میرزا شه‌مۆیل مامۆستای کوردی فۆسوم بووێ ، هه‌ر وه‌ک زانای ئاسۆری میرزا ماری خان که‌ره‌م (1862-1943) که‌ له‌ ته‌وێژ مامۆستای زمانی کوردی ئه‌ و لوتیریانه‌ بوو له‌وێ ده‌گیرسانه‌وه‌ و له‌وێ به‌ره‌ و سابلاغ ده‌چوون. (29)

نیوه‌نیان و ئاماژه‌ی به‌رته‌نگ به‌ تاکوته‌رای کورد له‌ کوردستان مێشنى‌ری دا به‌ مانای هه‌بوونی پێشداوه‌ری و ده‌مارگرژی نییه‌. ته‌نانه‌ت دواى کووژرانی باوکی روحانی ئیلمانویل دامان (1907) (30) که‌ کوردناسێکی به‌نیوبانگ بوو، و باوکی روحانی جو‌رج باجیمۆن (1921)، ئیدیتۆری کوردستان مێشنى‌ری ، ده‌ستیان ده‌گیراوه‌ له‌وه‌ی کورده‌کان تاوانبار بکه‌ن ، و له‌ جیاتیان ده‌یان پرسى، ” گه‌لۆ ده‌کرێ ئێمه‌ سێ میلیۆن و نیو کورد تاوانبار بکه‌ین به‌ و کوشتنه‌؟ ” (31) ئه‌گه‌رچی ئه‌وان ده‌نووسن که‌ کوشتنی دووه‌م بۆیه‌ قه‌وماوه‌ که‌ ئه‌ و قوریانییه‌ فرانسه‌یه‌ ” زۆر وه‌ ئه‌رمه‌نییه‌ک چووه‌. ” ئه‌وان ته‌نانه‌ت خه‌تای ئه‌ و تاوانه‌ که‌ به‌ هۆی دینی کرا ده‌خه‌نه‌ سه‌ر

ئهستۆ تاکوته رای کوردی که خه لکی ناوچه که نه بوون وه ک سمکۆی عه شیره تی شکاک. (32)
ئهوهی که کورده کان کاندیدی باشن بۆ وه رگه راندنیان به ره و مه سیحیه ت، ئه و باوه ریه و ده کا
بانگه شه ده رانی ئه مریکای و ئالمانی عیسایه تی له هه وله کانی ئه مپۆی کورده کان پشتیوانی بکه ن، وه ک ئیستا له
عیراق ده بیینن، به ناردنی بانگه شه ده رانی عیسای بۆ ناویان. هه ر هه مان باوه ر نزیکه ی سه د ساڵ پێشتر
ئه ندامانی میسیۆنی لوتیری رۆژه لاتی دنه ده دا بۆ ئه وه ی درێژه بده ن به ئه رکی بیکه لکی خۆیان بۆ له دین
وه رگه راندنی [کورده کان] له سا بلاغ. مرخ و مه یلی ئیستا ش بۆ له دین وه رگه راندنی کورده کان به وابه ت و
نوو سراوانه ی له مالبه ر وزیده کوردیه کاندا سه باره ت به "کورده عیساییه کان" بلاو ده کرته وه خوش
ده کری". (33)

ئه و پێداچوونه وه کورته به زۆریه ی ژماره کانی کوردستان میشنیری دا وشیکردنه وه ی هه لومه رچی چاپکران و
بلاو بوونه وه ی له لایه که وه به مه به ستی ناساندنی ئه و رۆژنامه پر له زانیاریه و له سه رێکی دیکه وه وه کوو
سه رچاوه یه کی ئاگاداریه سه باره ت به و رۆژنامه کوردیانه ی له ده وره به ری شه ری جیهانی یه که م له باکووری
رۆژئاوا ی ئێران ده رکه وتوون. ئیستا با بیینه سه رئه م سه رچاوانه ی وا تا کوو ئیستا له مه ر چاپه مه نییه به راییه کانی
کوردی له ئێران روون بوونه ته وه.

رۆژنامه به زمانی کوردی له ئازهریایجانی رۆژئاوا
له سا لی 1998 سه ده مین سا لی چاپی یه که م رۆژنامه ی کوردی، کوردستان به جێژن گیرا، که به سه ره تایه ک
داده ندری بۆ به ره مه مپێانی چاپه مه نی کوردی، ئه و رۆژنامه یه له میسری بریتانیا چاپ ده کرا. له ئێران و
ئیمپراتۆری عوسمانی که زیدی کورده کان بوو، رۆژنامه ی کوردی ده رزه نیک سا ل دواتر سه ریان هه لدا. یه که م
رۆژنامه کوردی له ئیمپراتۆری عوسمانی له ئه سه ته نبوول ده رکه وت، دوای ئه و ئازادیانه ی پاش وه خو کردنی
قانوونی بنجینه ی 1908 ها ته گو ی. گه لو یه که م چاپه مه نی کوردی له ئێران که نگی ده رکه وتوو ه؟
له ئێران، کۆمه لێک بلاو کرا وه به زمانی کوردی ها واکت له گه ل دامه زرانی کۆماری مه هاد سه ریان هه لپێنا (46-
1945) کاتیک شووره ییه کان چاپخانه یه کیان دا به ها وپه یمانه کورده کان یان. ده ب له ته ورزیش چاپخانه یه ک
هه بووی. (34) له سایه ی سه رچاوه شووره ییه کان و رۆژئاوا ییه کان ئه و قوناخه ئاشکرایه و باش پی
ده زاندی، قوناخیکی که به سه رکوتکردنی سیاسی بزوتنه وه دا واکه ره وه کانی ترکی ئازهری و کورد له لایه ن
تارانه وه به کشانه وه ی ئه رته شی شووره یی له سا لی 1946 کۆتای پته ات. گشت ئه و رۆژنامه ، وه کوو
رۆژنامه کانی به ر له خۆیان له ئێران به ئه لفو ییتکه ی ئالو گو رپکرا ی عه ربه ی چاپ ده کران. تا سا لی 1941 ئاستی
خو ینده واری به زمانی فارسی به شیوه یه کی به رچا و به ره ورزور چو و بوو له نیو گشت دانیشتوانی شاران له
باکووری رۆژئاوا ی ئێران به دامه زرانی خو یندنگه ی گشتی له شاره سه ره کییه کان و په ره ده کردن ته نی به زمانی
فارسی، ته نانه ت بۆ ئه وانه ش که زمانی بوومیان فارسی نه بوو. سه ره پای ئه و کول و ده رده ی که داسه پێندرابوو،
منداله کانی شارنشین ده ستیان کرد به خو یندنه وه ی فارسی. تپه رپن له زمانی فارسی به ره و زمانی کوردی بۆ ئه و
خو یندکاره کورده ی ده رفه تیان ده سته که وتبوو به زمانی کوردی بخو ین به راگه یاندنی کۆمار، دژوار نه بوو.
کورده کان و فارسه کان عه یی ئه لفو ییتکه ده کار ده یین.

هه تا ئیستا، ئه و سه رچاوانه ی له به ر ده ست دان روونی ناکه نه وه که له کو ی، که ی و به پشتیوانی چی یه که م
رۆژنامه کانی کوردی له ئێران ده رکه وتوون. ئیدوارد گ. برۆن، یه که م سه رچاوه سه باره ت به شو ینگیری و
لیکدانه وه ی رۆژنامه ی چاپکرا و له ئێران تا دوای شه ری یه که می جیهانی، هه یج ئاماره یه ک به چاپه مه نی کوردی
ناکا. ته نانه ت لیکۆله ره وه یه کی وردی وه ک ده یقید مه کدا ول، سه رچاوه ی هه ره جی باوه ر سه باره ت به کوردی
مۆدیرن و ها وچه رخ، مه سه له ی بلاو کرا وه به راییه کانی کوردی له ئێران تیکه ل ده کا و به ئالۆزی لیان ده دو ی.
ئه و ده لی "رۆژی کوردستان" له سا و جولا غ ده رکه وتوو ه (لا په ری 221) و له په راویز دا ئاماره به
سه رچاوه یه ک ده کا که با سی رۆژنامه یه کی ئه وتۆی تیدا نییه. (35)

بهلام سهرچاوهیه که به زمانی فارسی که ههول دهدا میژوویه کی تهواوی ورمی به دهسته وه بدا ، ئاماژه ده کا به لانی که مه وه به 3 رۆژنامه ی کوردی که له ده وروبه ری شه ری یه که می جیهانیدا ده رکه وتوون. ئه وه هه م سهر وبه ندی لیب وون و ئاماده ی میسیۆنیره ئه مریکایه که نه ، هه م سهره ه لێنان و سهر بزیۆی و بالاده ستی عه شیره قی کورد، وزنده بوونی هه ست و سۆزی ناسیۆنالیستی له نیو گشت دهسته ئیتنیکیه کان له ناوچه کانی عوسمانی و ئێران. بۆیه، زانیاری و شیکردنه وه ی راستینی هه ر رۆژنامه یه کی کوردی ئه و سهر وبه ندیه که له ک ده ی.

ئهمه ی خواره وه خسته یه که سه باره ت به بلاوکراوه کوردیه کان که له سهرچاوه فارسییه کاندایا ئاماژه یان پیکراوه: (36)

رۆژنامه سهر نووسهر بلاوکه ره وه زمان شوێن میژوو

کورد محهمه د قه ریحی نادیار کوردی ورمی 1330 ک.م/ 1911

کوردستان عه بدولره زاق سمکۆ کوردی ورمی 1331 ک.م/ 1912

به درخان

کورد محهمه د تورجانی که س کوردی ورمی 1340 ک.م/ 1921

به شیکردنه وه ی بلاوکراوه ئاسۆریه کان له خسته که دا، که ئه و زانیاریه ی سهر وه سه باره ت به بلاوکراوه کوردیه کان له و ده رخراوه، روون ده بیته وه به ره هه قکار بوخۆی گشت ئه و بلاوکراوانه ی نه دیوه یان نه یوانیوه نموونه یان بخوێنێته وه. ئه و کلدانی و ئاسۆری وه کوو دوو زمان له یه ک جوێ ده کاته وه (هه ردووکیان له ده شتی ورمی عه یینی شت بوون) و میژوووه کانیش تاق و جووت ده کا. به لام ناوی رۆژنامه کان تاق و جووت ناکا. (37) ئاشکرایه تا ئه و جیهی ده گه رێته وه سهر رۆژنامه کوردیه کان ناکرێ گومان له جی باوه ر بوونی بکری چونکوو ئه و ئه لفوپیته که یه ده کار کراوه بو فارسی و زمانی ترکی ئازهری ئێران هه ریه ک بووه. له لایه کی دیکه وه، سه باره ت به بلاوکراوه ئاسۆریه کان، به روا له ت ئه و نه توانیوه ئارامی بخوێنێته وه و نه ئه وه ش ئه لفوپیته که هه لێنی و فه رق به و هه لانه بکا که تێیاندا بووه.

ئه و میژوووه هه موولایه نه یه ی ورمی، له گه ل ئه وه شدا، ده کری زانیاریه کان له مه ر بلاو کراوه کوردیه کان هه لێ بێ. یه که م، له ته واوی ئه و سهر وبه ندیه دا سمکۆ له هه موو ئازهریایان ده ستی ده رپویشته، به لام به لگه یه کی زۆر که م به ده سه ته وه یه که تا سا لی 21-1920 له نیوخۆی ورمی دا هه لسوورانیکی بووبی. دووهم، رۆژنامه ی کوردستان که له میسر ده رده چوو و به نه ماله ی به درخان چاپیان ده کرد له وانه یه گه یشتبێته ورمی و ئه وه ده بی به رێگه ی ئه سه ته نبوول له ماوه ی سا لی 12-1911 دا ها تبی. جی گومانه سمکۆ بلاوکه ره وه ی ئه و رۆژنامه یه بووبی.

ئه و پرسیارانه به و لام نه دراوی ده مێنه وه، ئه و پیدچوونه وه به رۆژنامه کوردیه کاندایا له ورمی چه ند هه له یه ؟ گه لو رۆژنامه ی کوردستان له راستی دا له ورمی ده رکه وتوو به لام بلاوکه ره وه که ی که سکی دیکه بووه ؟ گه لو رۆژنامه یه ک هه بووه به نیوی رۆژی کوردستان له سابلاخ، وه کوو مه کداول باسی ده کا ؟ له وه ش ده رچی پاشخانی ئیدیتۆره کان چ بووه ئه وان له کوێان خوێندوو و په ره رده یان چ بووه ؟ چ چاپخانه یه ک ده کار هیندراوه ؟ کامه نیوه رۆک له و رۆژنامه نه دا ده یسه لمیخی ئه وان نوێنه رایه قی هه ست و سۆزی کوردیان کردبێ چ ئی چینی رووناکییری ساوا و تازه پیگه یشتوو، ئی پیاوماقوولان (ئاغاگان)، یان ئیدیکه ؟ به بێ نموونه ی راستی یان ته نانه ت لاپه ره یه کی شری رۆژنامه کان دوا یین پرسیار ناکرێ و لام بدریته وه. به لام ئیمه ده کری هیندیک له و که سانه ی به شدارییان کردوو له به ره هه مه یانی ئه و رۆژنامه به راییه کوردییانه دا بناسینه وه.

هیندیک به لگه به ده سه ته وه یه ده یسه لمیخی یه کیک له و سێ رۆژنامه نه بلاو بووه ته وه.

سەرلایه‌ره‌ی ژماره‌یه‌کی کورد له نامه‌ی دوکتورای ئه‌میری حه‌سه‌نپوور دا ب‌لاو کراوه‌ته‌وه. (38) که نیشان ده‌دا ئه‌ و رۆژنامه‌یه‌ له 1340 ی کۆچی/1921 ی زایینی له ورعی ب‌لاو بووه‌ته‌وه، رۆژنامه‌ی کورد نه‌خشه‌ی ئه‌وه‌ بووه‌ ب‌پێته‌ ئۆرگانی حه‌وتووانه‌ی ئه‌ و حکوومه‌ته‌ی له‌ لایه‌ن سمکۆ وه‌ ب‌رێوه‌ ده‌چوو، ئه‌ و جۆره‌ی له‌ سەرلایه‌ره‌ی ئه‌ و رۆژنامه‌یه‌ را ده‌رده‌که‌وی زما‌نی ئه‌ و رۆژنامه‌یه‌ به‌ ترکی، فارسی و کوردی بووه‌. پسته‌یه‌کی عه‌ره‌بی له‌ سەر سهره‌وه‌ ئایه‌تیکی قورئانه‌ که وه‌رگێرانه‌که‌ی ئاوايه‌:هه‌موولاتان ده‌س ده‌ پشته‌ی په‌یمانی خوا وه‌رێن و ب‌لاو مه‌بن" ئه‌وه‌ ئایه‌تی 103 ی ئالی عیمرانه‌. کورد له‌ چاپخانه‌ی غیره‌ت چاپ ده‌کرا، ئه‌ و سەرچاوه‌ فارسییه‌ی باس کرا ده‌لێ سهرنووسه‌ری ئه‌ و رۆژنامه‌یه‌ محمه‌دی تورجانی بووه‌ و وێنه‌ی سەرلایه‌ره‌که‌ش ئه‌م راستیه‌ پشتراست ده‌کاته‌وه‌.. حه‌سه‌نپوور ب‌لاو کراوه‌که‌ وه‌کوو "سەرلایه‌ره‌ی (رۆژی) کورد ده‌ناسی" و ده‌لێ ئۆرگانی ده‌زگای به‌رپه‌ره‌ی ئیداره‌ی سهره‌له‌داوی "سمایل" ئاغای سمکۆ بووه‌ له‌ ئێران. " (39) تا کووئێستا، هه‌یج به‌لگه‌یه‌ک له‌ رۆژنامه‌ی کوردی سا‌لی 1330 کۆچی/1911 له‌ لایه‌ن هه‌یج سهرچاوه‌یه‌ک را به‌ده‌سته‌وه‌ نه‌دراوه‌. هه‌یج ئاگادارییه‌ کیش له‌ به‌ر ده‌ست دا نییه‌ که بکری محمه‌دی قه‌ریچی پێ بناسیته‌وه‌. گرتی راستی بوونی رۆژنامه‌ی سییه‌م، کوردستان، له‌وانه‌یه‌ نزیک پێ له‌ کرانه‌وه‌. سەرچاوه‌ فارسییه‌که‌ ده‌لێ له‌ سا‌لی 1331 ی کۆچی مانگی /1912 ده‌رکه‌وتوو. به‌لام گومانێکی جیدی هه‌یه‌ له‌مه‌ر باوه‌ر کردن به‌ و سەرچاوه‌ فارسییه‌. نیوی سهرنووسه‌ره‌که‌ی وه‌ک ئه‌ندامێکی بنه‌ماله‌ی به‌درخان باس کراوه‌، به‌لام پشتگر و ب‌لاوکه‌ره‌وه‌که‌ی به‌ سمکۆ داندراوه‌. له‌ کاتیکدا سمکۆ له‌ نیوخۆی خاکی ئێران و ده‌ره‌وه‌ی و رۆژه‌لاتی ترکیه‌ له‌ هاتو چۆ دا بوو، هه‌یج وێناچی سه‌روکارێکی له‌ گه‌ل به‌درخانیه‌کاندا هه‌بووی. ئه‌ و رازه‌ هه‌رده‌میته‌وه‌ تۆ ب‌لێ رۆژنامه‌یه‌ک به‌ نیوی کوردستان هه‌ر هه‌بووی.

هۆی باش هه‌یه‌ بۆ ئه‌وه‌ی چاوه‌ری بکری یان میسیۆنێره‌کانی پرتسبیتیری له‌ ورعی یان لوتیرییه‌کان له‌ ساجبولاغ مرخ و مه‌یلی ئه‌وه‌یان تیدا بووی ده‌ستبکه‌ن به‌ ب‌لاوکردنه‌وه‌ی رۆژنامه‌یه‌ک به‌ زما‌نی کوردی. پرتسبیتیرییه‌کان، زۆر جار مه‌یلی خۆیان ده‌رده‌بری بۆ کار کردن له‌ نیو کورده‌کاندا تا سا‌لی 1913. فۆسوم له‌ سابلاغ و ئیدمان چاوه‌رییان ده‌کرد ئه‌مریکا‌یه‌کان نه‌خۆشخانه‌یه‌ک له‌ لای ئه‌وان ده‌بمه‌زرێن به‌لام کاری په‌روه‌رده‌ و باره‌ینان بۆ لوتیرییه‌کان جی به‌یلن.

گه‌لۆ ده‌کری رۆژنامه‌یه‌کی ئه‌وتۆ به‌ زما‌نی کوردی له‌ لایه‌ن لوتیره‌کانه‌وه‌ له‌ سابلاغ ب‌لاو کرابیته‌وه‌؟ ره‌نگه‌ ئه‌وه‌ نه‌ کرابی، ئه‌گه‌رچی مه‌کداو‌ل به‌ سهرداگیراوی ده‌لێ که‌سیک رۆژنامه‌یه‌کی ئه‌وتۆی بۆ سمکۆ له‌ سابلاغ ب‌لاو کردووته‌وه‌. ده‌پێ ئه‌وه‌ به‌سه‌لمێ گه‌لۆ له‌وی ده‌ست راگه‌یشتوو به‌ چاپخانه‌. له‌ سهرتاسه‌ری سا‌لانی 1913 و 1915 فۆسوم له‌ نامه‌کان و گوزاریشته‌کانیدا باسی پێداویستی به‌ چاپخانه‌ ده‌نووسی. ئه‌ و خه‌ریکی ئاماده‌کردنی کتیی دۆعاو سرووده‌ ئایینییه‌کان و کتیب بۆ خوێندنی فێرگه‌کان بوو که له‌به‌ر نه‌بوونی چاپخانه‌ له‌وی نه‌یده‌توانی چاپیان کا. ئه‌گه‌ر داوا‌ی له‌ پرتسبیتیرییه‌کان کردبا له‌ ورعی ئه‌وانه‌ی بۆ چاپ بکه‌ن ئه‌وه‌ زۆر ئاسته‌م بوو و زۆر به‌ گرانی له‌ سهر ده‌که‌وت بۆیه‌ ناچار بوو نووسخه‌ به‌ ده‌ست بنووسیته‌وه‌ و ب‌لاوی کاته‌وه‌. له‌ راستیدا فۆسوم له‌ گه‌ل پرتسبیتیرییه‌کان له‌ ورعی پێوه‌ندی کرد بۆ چاپکردنی وه‌رگێرانی چوارئینجیه‌کان به‌ کوردی. پڕۆژه‌یه‌کی که‌ نزیکه‌ی دوو سا‌ل کاری له‌ سهر کردبوون. له‌ سا‌لی 1912 دا پرتسبیتیرییه‌کان ئاماده‌ی خۆیان نیشان دا بۆ چاپکردنی بابه‌ته‌کانی وی به‌ چاپخانه‌ ده‌ستییه‌که‌یان له‌ بری 100 دۆلار و 150 دۆلاری دیکه‌ش بۆ هه‌ربه‌شیکی که‌ پێویست پێ له‌ به‌شه‌ کوردیه‌که‌ زیاد بکری. به‌لام کۆمه‌له‌ی لوتیری رۆژه‌لات له‌ ده‌وله‌ته‌یه‌ گه‌رتوووه‌کانی ئه‌مریکا قه‌ت ئه‌ و دراوه‌ی بۆ نه‌نارد. به‌لام له‌ چه‌ندین ژماره‌ی کوردستان میشینیری دا و له‌ سهر به‌رگی رێزما‌نه‌ کوردیه‌ به‌نیوبانگه‌که‌ی (1919)، ئه‌ و راده‌گه‌یی لێراوه‌ گو‌فاریک به‌ زما‌نی کوردی له‌ گوێن و به‌ قه‌واره‌ی کوردستان میشینیری ب‌لاو بکاته‌وه‌.

حه‌سه‌نپوور گو‌مان ده‌خاته‌ سهر هه‌بوونی رۆژنامه‌یه‌ک له‌ سا‌لی 1914 دا. (40) ئه‌ و پشت ده‌به‌ستی به‌ نامه‌یه‌کی کچی فۆسوم که‌ تیدا ده‌لێ باوکی قه‌ت رۆژنامه‌یه‌کی ده‌ر نه‌کردوو. (ئه‌وه‌ کچه‌ که‌م ته‌مه‌نه‌که‌ی فۆسومه‌ که‌ له‌ ته‌مه‌نی 2 سا‌لندا سابلاغی به‌ جێهێشت و ته‌نێ له‌ نیوان ته‌مه‌نی چوار سا‌لان و شه‌ش سا‌لندا

چاوی به بابی کهوت بهر له وهی که فۆسوم بگهڕێتهوه بۆ رۆژههلاتی نزیک. فۆسوم له وی مرد بێ تهوهی جارێکی دیکه کچه کهی بپێتتهوه. زۆر ئاسته مه بکری ته و یاه شاهیدی بدا له سهر نهبوونی رۆژنامه که بۆ ماوهیه کی کورت بـلاو کراوهتهوه (نهک زیاتر له سالتیک) به زمانیک که ته و نهیدهزانی له لایه ن بابیکهوه که به کورتی وتهنی به رێگه ی نامه ئالوگۆرکردنهوه دهیناسی.

هوشیار کهریم قهره داغی ، میژوو زانیکی رۆژنامه کوردیهه کان له هه موو رۆژههلاتی نیوه راست ، رۆژنامه ی کوردستان ئاوا ده ناسینی " کوردستان گۆفاریک بوو له ورعی - رۆژههلاتی کوردستان له لایه ن میسیۆنیه ئه ئالمانییه کانهوه بـلاو ده کراوه... ژماره ی یه که می ... ئاوریلی 1914" وه کوو خه لکی دیکه ی وا به دوا ی زانیی بارودۆخی که مایه تیه کان دا بوون و لییان کۆلیوه ته وه، قهره داخیش زۆر جار میژوو هه کان تاق و جووت ده کا (وا ی داده نی که یه که م میسیۆنیه ئه مریکاییه کان له سالی 1824 دا گه یشتوونه تی). به لام ته و ده نی رۆژنامه که رێبازیکی سیاسی ته ده بی بووه. ته و ههر وه ها بشتراستی ده کاته وه ئالمانییه کان " ئینجیلیان وه رگێرا سهر زمانی کوردی .. به مه بهستی " بـلاو کردنه وه ی باوه ره دینییه کانی خویان. (41)

ته گهر فۆسوم رۆژنامه یه کی به نیوی کوردستان ده رخستی ، که ته وه له چه ندين سهرچاوه دا داده گیریتته وه، که وای ده کری فۆسوم یه که م که س بێ له ئیران که به زمانی کوردی رۆژنامه ی بـلاو کردووه ته وه. ته وه نوخته وه رچه رخانیک گرینگه له میژووی کولتووری کوردی دا. گرفت ته وه یه که تا کوو ئیستا هیچ نموونه یه ک له و رۆژنامه یه به ده سته وه نییه. گۆفاری کوردستان میشیۆنیه ی هیچ نموونه ی سهر لاپه ره ی ته و رۆژنامه یه ی تیدانییه، به لام نموونه ی لاپه ره ی هیچ کام له کاره کانی دیکه ی فوسومیش له کوردستان میشیۆنیه ی دا نابیندری. کاتیک میسیۆنیه لوتیریه کان له سالی 1920 گه رانه وه سابلاغ، هه موو شتیکیان له نیو چووبوو. میچی خانووی ماله که یان داهاتبوو و هه موو شتیکیان به تالان برابوو. میسیۆنه که پیداو یستی به کۆ کردنه وه ی باربوو هه بوو بۆ کرینی خواردنه مه نی ، جلوه رگ و به رپچوون، داو وده رمان ، سازدانی کار بۆ خه لکی خۆجیتی ، و بۆ دروست کردنی عیباده تگه یه ک، نه خۆشخانه، خۆتدنگه و خانووی میسیۆنیه ی. گشت ته وانه له ماوه ی شه ر دا له نیوچوو بوون و تیکومه کان درابوون.

له هه موو باکووری رۆژئاوا ی ئیراندا چیرۆکی لیده و برۆ و تیکدان وتالانی گشت شوینی میسیۆنیه ی و مالی عیسیاییه کان دووپاته ده بووه وه. ته نیا هۆی ته وه ی که نموونه کانی چوار رۆژنامه ی ئاسۆری پارێزران ته وه بوو ته وان بۆ ماوه یه کی درێژ بـلاو بوونه وه (یه کتیکان بۆ ماوه ی 79 سال) و ژماره یه کی زۆر له هه ریمه که دا و له ده ره وه ئابوونه یان بوون ، به تابه تی له ته ورز، تغلیس، سه نت پیتزبورگ ، و ده ولته یه کگرتوو هه کانی ته مریکا . هیندیک له و رۆژنامه نه له ئارشیفه کانی میسیۆنیه ی دا شوینگێری کراون. (42) به شیمانه یه کی زۆر رۆژنامه که ی فۆسوم ههر له نیو ئالقه یه کی به رته نگ له خه لکی هه ریمدا بـلاو کراوه ته وه. سهر نییه ته گهر له ته ورزێ پاریزا بی و مابیتته وه.

گه لۆ میسیۆنیه لوتیریه کان یه که م رۆژنامه ی کوردییان له ئیران بـلاو کرده وه؟ شک و گومان کردن له دلپاکی و سه داقه تی لودفیک ئولسه ن فۆسوم، میسیۆنیه یکی که تا ته و راده یه خۆی به خت کردبوو بۆ پێشکه وتنی کورده کان و کوردی ، ویده چی به جی نه بی. فۆسوم زۆری کار کرد بۆ فیربوونی کوردی- ته و یه که م وه عزی خۆی به زمانی کوردی له عیباده تگه ی پچووی سابلاغ له 5 ی مانگی مه ی 1912 دا به رپوه برد- زۆر سروودی دینی، کتیی خۆتدنگه ی له فارسی، سوریا نی و ترکییه وه وه رگێرا، چوار ئینجیله کانی وه رگێرا و رێزمانه به نیوبانگه که ی ئاماده کرد. ته و له گه ل میسیۆنیه کان که له ناوچه کانی عوسمانی بوون و مرخیان تیدابوو بۆ خۆتدنه واری کوردی هاوکاری ده کرد به ره و گه لئه کردنی زمانیک نووسی نی هاوبه شی کوردی. (43) ته و به نووسین له به رده م خۆینه وه ره ی ئه مریکا بی به رگری له کورده کان ده کرد و کاتیک کورده کان پیداو یستیان به وه فریاهاتن بوو له باری فیزیکییه وه پشی ده گرتن، وه کوو ئه رمه نییه کان، کاتیک ته وان له سابلاغ که وخته بهر هیرشی هاوبه شی ترکه کان - کورده کان له سابلاغ و حه وجییان بوو به دالده بردن

بۆ خانووی میسیۆنێری کاتیک که رووسه کان هاتنه نێو شارۆچکه که. هیچ هۆیه ک نییه بۆ دوودلی کردن له خۆبهخت کردن و دلپاکی وی. ئیدیعیای وی له مەر ئه وهی که رۆژنامهیه کی ئاماده کردووه ته ئی له بهر ئه وهی ئه و میسیۆنێریکی عیسایی بووه و کوردیک نه بووه ناکرێ بهر په رچ بدریته وه، ههر چیه کی بی ئه وه میسیۆنێره عیساییه کان بوون که درێزخایه نترین رۆژنامه یان له ئێران بهر ههم هینا تا شه ری یه که می جیهانی، واته رۆژنامه ی زاهریرا د- باهرا وه کوو پێشتر له و وتاره دا باسی لێوه کرا.

وه کوو جه دیدیه کان له ئاسیای نیه وندی، که گوشاریان ده هینا بۆ ریفۆرم و چاکه سازی له ئه وه په ری قه و قاز و له ناوچه تاتارنشینه کان - دهرس له بهر کردنی باوی مه درسه ئایینییه کان یان وه لانا بۆ وه خۆکردنی بابته کانی شیوه ی رۆژئاوایی و شیوه ی دهرس گوته وه ی رۆژئاوایی - میسیۆنێره ئورووپاییه کان هه ولێان دا هه ره مان شیوه ی بیر کردنه وه و نیوه رۆک له باکووری رۆژئاوای ئێران دا به یتن. و وه کوو جه دیدیه کان، میسیۆنێره ئورووپاییه کان تیکۆشان بۆ خوینده وار کردنیان به بلاو کردنه وه ی چاپه مه نی ته کمیل کرد. ئه وه شتیک بوو فۆسوم له سا بلاغ هه ولی ده دا له پیناو کورده کاندایکا.

ئه و خویندنگه یانه ی فۆسوم و هاوکاره کانی هه ولێان دا دایان مه زرین له لایه ن چینی ئیمانداره وه دژایه تیایان له گه ل ده کرا، له کاتیکدا ده بان دی قوتابییه کان ده چنه خویندنگه ی ئه وتۆ که به زمانانی کوردی و ئینگلیسی تیاندان ده خویندری و ئه و خویندنه ش چ خه رجی تیناچی. چینه ئیمانداره کان هه روه ها له بهر ئه وه ش دژی ئه و مه دره سانه بوون چونکوو دینی مه سیحیه تیشیان تیدا ده خویندران. به لام کاتیک میسیۆنێره لوتیرییه کان بۆ جاری چوارم له سالی 1922 دا گه رانه وه سا بلاغ، کورده کان له هه موو لایه که وه له ده وریان وه کوو بوون، و داویان لیده کردن دیسان خویندنگه بۆ کوران و کچان بکه نه وه، جا بۆیه زۆر ویده چی به لانی که مه وه هیندیک له پیکه ینه رانی کۆمه له ی ژبانی کورد له سالی 1942 دا هیندیک له په روه رده ی خۆیان له پۆلی وانه گوته وه ی میسیۆنێره کاندای. په نگه ئه وه له مه ر توژی روحانی و سۆفیایان دا وانه بی (قازی محمه د و شیخ عه بدولی گه یلانی).

له م سه روه بنده دا که ناسیۆنالیزمی کورد زۆر گه شاهه ته وه، ویناچی سیاسیی ئه مریکاییه ک بکری بۆ وه گه رخستنی یه که م رۆژنامه ی کوردی له ناوچه یه ک دا که زۆربه ی دانیشتوانی کورد بوون. هه ر وه ها ویناچی کاتیک سمکۆ هه موو جیهی کی ده ره وه ی شارانی کیوما ل ده کرد له سا بلاغه وه بگه ر تا ده گاته سه لماس، ئه و خه لکی خویندووی سا بلاغی له ته ک خۆی خستبێ که به توان رۆژنامه یه کی بۆ ئاماده بکه ن، هه ر به وجۆره ی که کرێکاری بۆ خانووبه ره دروستکردن کۆ ده کرده وه. (44)

بوون و نه بوونی به لایه که وه، ئه و پر سیا ره ی که رۆژنامه که ی فۆسوم ده یورووژینی مه سه له ی به ره مه یانه که یه تی، گه لو ئه ویش وه کوو ئینجیله کان، له ورعی له چاپخانه ی پرێسبیتیرییه کان ئاماده کرا؟ ئه و تووشی گیروگرفتی گه وه ده بوو ئه گه ر له سالی 1914 ئه وکاره ی کردبا له بهر ئه و راستییه ی که له سه ره تای ئه و ساله دا هیرشیک کرایه سه ر ورعی و دییه کانی له لایه ن کورده کانی هه ریمه که وه. له و ساله دا گو لپاشان، که شارۆچکه ی هه ره ده وله مه ند بوو، کاتیک که ئیتر دانیشتوانی چ خاوه و به رتیلیکیان نه مابوو بیده ن به یه که کانی شیوه نیزی کورد تالان و خاپوور کرا. ئاسۆرییه کان دالده یان برد بۆ بنکه ی میسیۆنێره کانی فرانسهی و ئه مریکایی و له ویدا زۆریان به نه خۆشی مردن له و

هه لومه رجه رووخیته ره ی که له ترۆپکی خۆی دا به پاکتاوکردنی په گه زی سالی 1918 کۆتایی هات. په نگه فۆسوم ناچار بوو بی تا هاوینی سالی 1914 چاوه ری بکا بۆ به رده وامبوونی کاری چاپ، هه ر وه ک بۆ وه رگیرانی ئینجیله کان به زمانی کوردی کردی.

هه لپنجاره

هه ولدان بۆ دیتنه وه ی ئه و رۆژنامه به رایانه، ته نانه ت، ته نانه ت ئه گه ر دوو یان سی ژماره ش بی، له ئه ستۆی لیکۆله ره وه و میژوونووسانی کولتووری کورده به مه یلیکی په سه نه وه بۆ میژوویی به رای سده ی بیستم.

ئاگاداریبوونی زیاتر سه بارهت به دهستكهوته كانی میسیۆنی لوتیری رۆژهلات، به تایبهتی له ساپلاغ كه لهوی ئهوان کاریکی زۆریان کرد بۆ ئهوهی پهره به پهروهرد و بارهتێنان بدن له کوردستاندا، و ههر وهها خزمهتی دهرمانی به خه لکی ناوچه که دهتوانی شی بکاتهوه چۆن ئه و شاره بوو به نیوهندی ناسیۆنالیزی کورد له سالانی 1940هکاندا. له زۆریک له کۆمه لگه ئیتنیکیهی کانی بهرایی سهدهی بیسته مدا، هینانه گۆرێ زمانه بوومییه کان بۆ پهروهرد، له گه ل ئاماده کردن و بهرهمهتێانی رۆژنامه، ناسیۆنالیزی گه شاندهوه. ئهوهی که کۆماری مههاباد به میسیۆنیریه کانی فره نه تهوهی لوتیری قهرزداره له وانهیه به شیک بێ له میژووی کورد که دهی پهن بدری، نه ک ئهوهی بهشاردیتتهوه یان نکوولی لیکری.

نوسهر پێی خوشه سپاسی چه ندين کتیبخانان بکا بۆ ئاسانکاریان سه بارهت له بهر دهست نانی که رهسته بۆ ئهماده کردنی ئهم کاره، له وانه کتیبخانهی مایکل هاپر (زانکۆی هارفارد)، ئهیلین سکالر (کۆمه لهی میژووی پرسیبیتیری)، کتیبخانهی مایکل بادى (زانکۆی کۆلومبیا) و ئیبراهیم پوورهادی (کتیبخانهی کۆنگره) گۆفاری نیونه تهوهی بۆ لیکۆلینه وه کانی کوردی

2006.01.01

ژێرنووسه کان

(1) چاپی رۆژنامه به زمانی فارسی له ئێران ده گه ریتتهوه بۆ سالی 1851 له تاران به بلاق بوونه وهی رۆژنامهی وقایع اتفاقیه (رۆژنامهی ئه و رووداوانه ی روویانداوه)، بلاق بوونه وهی خه بهرنامهیه کی دوولاپه رهی له لایه ن دهرباره وه به کورتی له سالی 1839، جار جار وه کوو دهستپێکی بلاق بوونه وهی یه که م رۆژنامه باسی ده کری، به لام ئه وه به لگه یه کی نیوخۆی دهرباره تائه وهی که رۆژنامه یه ک بووی بروانه یان رپیکا، میژووی ئه ده بیاتی ئێران (دۆردیخت – هوله ند، 1968، لاپه رهی 338. زاهیرا د- باهرا ههر ژماره یه ی هه شت لاپه ره بوو و به بهربالای له هه رتیمی ورعی و دهره وهی ولات بلاق ده کراوه. بروانه ئیندیکی ئیدوارد گ. برۆن بۆ چوار رۆژنامه ی ئاسۆری له ورعی له نووسینه که ی دا ” چاپه مهنی و شیعی ئێرانی مۆدیرن: به شیک له سهر بناوانی دهستخه تی میرزا محمه ده لی خانی ته ربییه تی خه لکی ته ورێز (که مریج، 1914). ههر وهها بروانه عه دن نه ی ” ئاسۆرییه کانی ئێران: یه گرتنه وهی میلله ت: 1906-1914 ” گۆفاری نیونه ته وهی لیکۆلینه وه کانی رۆژه لاتی نیوه راست ژماره ی 8 (1977)، لاپه ره کانی 237- 249.

(2) ژیننامه یه کی جاستین پیرکیز له سالی 1887 دا له لایه ن کوره که یه وه، هینری مارتین پیرکیز، ژبانی باوی رووحانی جاستین پیرکیز، دی. دی. میسیۆنیری پێشه نگ به ره و پیرشیا (شیکاگو: دهسته ی میسیۆنه پرسیبیتیرییه کانی ژنان له باکووری رۆژئاوا، 1887)

(3) بروانه به تایبه تی لیکۆلینه وه یه ک (به بێ نووسهر یان میژوو به لام له سهر تۆری ئیتنریت هه یه) به نیوی ئیفانگیلیسم و کورده کان: میسیۆنی پرۆتستانت له نیو کورده کاند له سه ده ی 19 و سه ده ی بیسته مدا). ئه گه رچی ئه و لیکۆلینه وه یه هیندیک هه له ی تیدایه چونکوو پشتی به سه رچاوه ی دهستی دووم به ستوو، له گه ل ئه وه شدا هه موو هه وه ل کانی پرۆتستانت ه کان له سه رتاسه ری هه ریمه کورده کان وه بهر ده گری.

(4) ریزمانیکی کرده ی زمانی کوردی (میناپولیس: کۆمه لهی میسیۆنی ئینتر- سینۆکالی ئیفانگیلی لوتیری رۆژه لات، 1919).

(5) له ئالمان له نیوان 1905 و 1917 دا، سی رۆژنامه دهرده که وتن که ته رخان کرا بوون بۆ میسیۆنی ئالمان ده نیو ” نه ستوورییه کان ” یان له ” کوردستان. ” ” دی هیрманسبورگ سیرکولیر (1907- 1917) باسی میسیۆنی لوتیری ده کا بۆ کورده کان و ههر وهها ئاسۆرییه کان چونکوو کلیسایه ک له هیрманسبورگ هه رنه بێ یارمه تی مالی ده دا به که شیشیک له ساپلاغ. بروانه گابرییل یۆنان : رۆژنامه گه ری له لای ئاسۆریان (بیرلین، 1985)، ل، 28.

27-

(6) کۆلۆنیل ئیاس، پیاویک بوو که ئه زمونیکی دووردریزی هه بوو سه بارهت به رۆژه لاتی ئێران، ههر وهها

- چاوه‌دیزێکی توونی و به‌جۆشی نا‌ئارامییه سیاسییه‌کانی ئێران بوو، ئه‌ و ئامۆژگاری میسیۆنێره‌ لوتیرییه‌کانی کرد له‌ سابلایج برۆن. ئه‌ و له‌ سالی 1914 کووژرا و دوایه‌ سه‌ربرا. کوردستان میشنێری، سالی 12، ژماره‌ی 4 (مارسی 1920) لاپه‌ره‌ی 3. پێشانگایه‌ک له‌ وێنه‌کانی ئه‌مسال له‌ له‌نده‌ن نیشان ده‌دری و هه‌ر وه‌ها کتێبێک سه‌باره‌ت به‌ مه‌یل و مرخی سه‌باره‌ت به‌ ئێران له‌ سالی 2006 دا ب‌لاو ده‌بێته‌وه‌له‌ لایه‌ن بنیاتی میراتی ئێران (له‌نده‌ن)
- (7) ماوریتزیو گارزونی، گراماتیکی ئی فۆکابۆلاریۆ دێلا لینگوا کوردۆ، (رۆم. 1787)
- (8) ریزمانیکی کرده‌ی کوردی، لاپه‌ره‌ی 3
- (9) ساموئیل ئاودلی رییا، "کورتیه‌ ریزمان و فۆکابۆلاری زمانی کوردی ناوچه‌ی حه‌کاری" (چاپکراوه‌ته‌وه‌ له‌ گو‌فاری کۆمه‌له‌ی رۆژه‌لاتی ئه‌مریکا، دا، به‌رگی 10، ژماره‌ 1، 1872)
- ل. 118 – 155
- (10) پیتیر لرخ، ئاورێک وه‌ کورده‌ کلدانییه‌کانی باکووری ئێران (سه‌نت پیتزبورگ: ئیگرس، 1858-1857).
- (11) پیترووس ئه‌لوو، " ئاسۆری، کوردی، ئیزیدی": ریزمان و فۆکابۆلاری له‌ گه‌ل چه‌ند تێبێنی ریزمانی (به‌غدا، 1920)
- (12) میسیۆنی راسته‌وخۆی دیکه‌ له‌ نیو موسو‌ل‌مانان دا بریتین له‌ " میسیۆنی پێشه‌نگی ئاسای نیوه‌ندی " له‌ پێشاهه‌ر که‌ له‌ نیو ده‌سته‌یه‌کی گرینگی دیکه‌ی خێله‌کی موسو‌ل‌مانی به‌شی نا-عه‌ره‌بی جیهاندا کاریان ده‌کرد واته‌ په‌شتوون و پاتانه‌کان، میسیۆنیکی لوتیری له‌ یه‌مه‌ن، و میسیۆنیکی ئه‌مریکا له‌ هیو له‌ چین چالاکی هه‌بوو.
- (13) باسی لوتیه‌کان [تێبێنی وه‌رگێر: لێره‌دا مانای فارسی ئه‌ و بێژه‌یه‌ له‌ زه‌ینی نووسه‌ر دابوو]مه‌سه‌له‌یه‌کی دیکه‌ بوو. ئه‌وانه‌ بریتی بوون له‌ ئه‌ندامانی ده‌سته‌ی شه‌قاوه‌ی ئێرانی که‌ هه‌ره‌شه‌یان له‌ بێگانان و خه‌لکی خۆجێی ده‌کرد و ئاماده‌بوون وه‌ک بکوژی کرێگرتنه‌ کار بکه‌ن. بۆ ئه‌ و هه‌رشه‌ی کرا سه‌ر جاستین پێرکینز، بروانه‌ ژیا‌نی میسیۆنێری وی له‌ پێرشیا؛ ئاورێک وه‌ چاره‌که‌ سه‌ده‌یه‌ک تیکۆشان له‌ نیو عیسیاییه‌ نه‌ستوورییه‌کاندا (بۆستۆن: کۆمه‌له‌ی تراکتی ئه‌مریکا، 1868)، ل. 54 – 50
- (14) بۆ گێرانه‌وه‌یه‌ک سه‌باره‌ت به‌ کوژرانی باوکی روحانی راجر کامبرله‌ند له‌ ده‌ووک، بروانه‌ ژیرنووسی ژماره‌ 2، ل. 5
- (15) چیروکی هاتنه‌ سه‌ر دینی مه‌سیحی سه‌عید خانی کوردستانی (1876 – 1927) له‌ سه‌ر ده‌ستی قه‌شه‌ی ئاسۆری یوه‌نانا، له‌ ژیننامه‌ی دوکتور کوردستانی دا که‌ به‌ زمانی فارسی چاپ بووه‌ باس کراوه‌، " طبیب محبوب: شرح زندگی دکتر سعیدخان کردستانی"
- (16) هه‌ر ژیرنووسی 2، ل. 4
- (17) ئه‌وه‌ له‌ فیلیپپۆل (ئێستا نیوی پلۆدفیه‌ له‌ بولگاریستان) ده‌رکه‌وت له‌ چاپخانه‌ی ئاویتارانیا. له‌ سالی 1857 وه‌رگێرانیکی ئینجیله‌کان به‌ زمانی کوردی له‌ لایه‌ن کۆمه‌له‌ی بریتانیایی و بیانی ئینجیل چاپ کرا به‌لام به‌ ئه‌لفویتیته‌کی ئه‌رمه‌نی. (نوسخه‌کانی له‌ کتێبخانه‌کانی زانکۆی بۆستۆن و کۆنگره‌ هه‌یه‌)
- (18) میسیۆنێره‌کانی ئه‌مریکا خزمه‌تی ده‌رمانی، له‌ سالی 1879 یه‌که‌م خۆیندنگه‌ی پێشکی له‌ ورعی دامه‌زراند.
- (19) یه‌که‌م سه‌رژمێری سیستematیک که‌ سه‌باره‌ت به‌ لادیکان کراوه‌ مالاریا به‌ نه‌خۆشی سه‌ره‌کی داده‌نی ته‌قریبه‌ن له‌ گشت لادیه‌یه‌کانی ده‌شتی ورعی دا. فره‌نگ جغرافیایی ایران (دایره‌ی جغرافیایی ستاد ارتش، 1332-1328[1949 – 1954]).
- (20) ئه‌ و 1529 سرووده‌ دینیانه‌، که‌ وشه‌ و مووزیکه‌که‌ی مارتین لوتیر دایناوه‌، شوێنیکی تایبه‌تی هه‌یه‌ له‌ نیو لوتیره‌کاندا و ته‌نانه‌ت هه‌شتا له‌ ده‌وله‌ته‌ یه‌گه‌رتووه‌کانی ئه‌مریکا به‌ ئالمانی ما‌ک ده‌خویندینه‌وه‌، ئه‌گه‌رچی له‌

سالی 1853 وەرگړېدراون بؤ سهر زمانى ټينگليسى. وەرگړېراني فوسوم ده كړئ له زمانى ټالمانيه وه بووې چونكوو
 ټه و ټالمانيشي ده زاني. بؤ وەرگړېرانه كهى ټه و كه به ده سته خوى به ټه لفيو پټكهى ټالوگور كراوى عه رېې
 نووسيو به ته وه، بړوانه كوردستان ميشنيرى، سالى 9، ژماره 12 (ديسامبرى 1917)، ل. 5 - 6.
 (21) كوردستان ميشنيرى، سالى 9، ژماره 12 (ديسامبرى 1917)، ل. 5 - 4.
 (22) بړوانه كوركراوى ټه و پوسټرانهى به مه به ستي باربوو كوركړنده وه ساز كراون و ټيسټا له كټيځخانهى
 كوڼگه دا يار تزاون.

(23) تەنانت دە نئو ئاسۆرىيە کانیشدا که وه کوو کریکاری کاتی کۆچیان کردبوو بۆ دهوله ته يه کگرتوووه کانی ئەمريکا، کردوهی خویندنه وه به دهنگی بهرز به شهوانه له ژووری ئە و خانوانه ی دا تتياندا ده ژيان باش يی زاندراره. زۆر جار رۆژنامه کان به ئینگلیسی له لایه ن که سێک را ده خویندراوه و وهرده گیردراوه سهر زمانی ئاسۆری بۆ ئەوانی دیکه. وه کی دی به ک له رۆژنامه ئاسۆریه کان به دهنگی بهرز ده خویندراوه، ئە گهر ئەوان خه لکی خارپوت، دیاربهره کر یان ورعی بووبان. سێ جێگهی که رۆژنامه ی ئاسۆریان لی بلاو ده کراوه.

(24) ئە گهر چی ئەوان کورده کانیان له شوینی خوین ده ناسی، به لام زانیاریان سه باره ت به ره چه له کی ئەوان ئالۆز بوو، کوردان ههر وه ک ئیستا له یه کدی دابرابوون و ره چه له کیان یان ده بردراوه سهر ماده کان، یان ئە و چه تانه ی ده وره ی سه ر یازانی را کردوو و پاشه کسه که ری گێژیتییفون یان دابوو، واته کار دۆخی یه کان. بروهانه پیشه کی رێزمانی فۆسوم و زۆر سه رچاوه ی دیکه ی رۆژئاوای و کوردی. ئالۆزی سه باره ت به ئاسی زمان – گهلۆ کوردی زمانیک ئیرانییه یان تیکه لاویکه له “کلانی”، “ترکی و فارسی – ته میک بوو به سه ر کاره به راییه کاندان و ئەوه بووه هۆی ئەوه بێتر لرخ کورده کان و “کلانیه کان ی باکوور” لیک بیه ستیته وه بر وانه: ژماره 10

(25) کوردستان میهننڀری ، سالی 12. ژمارهی 4 (ئاویری 1920) ل. 10 - 12

(26) کوردستان میسننری، سالی 13. ژمارهی 3 (فئورییهی 1921)، ل. 7.

(27) باوکی روحانی لۆر، سەرۆکی کۆمەڵەی مەسیحی لوپتیری رۆژھەلات لە کوردستان مەشینێری دا ئاوا

دهنووسې، سالي، 11، ژماره 4 (ژانوبیه 1921)

(28) کوردستان میسنبری، سالی 5، ژمارهی 2 (نووامبری 1915). گوزارشته که دهلی کورده کان تهقه یان

لَيِّكَ دَوُو وَهَبْ لَام هَه لَوْمَه رَجِي، تَه وَ تَه قَه لَيِّكَ اَنَه بَاسِ، نَاكَ.

(29) کوردستان میشننبری، سالی 12، ژمارهی 10 (ئووتی 1922)

(30) ده‌یشید مه‌ کداول له‌ کتێبه‌ که‌یدا (میژووی هاوچه‌رخ‌ کورده‌کان) ده‌لێ کووژرانی میسیۆنیری ئالمانی له‌ به‌ر ئه‌وه‌ ڕوویدا. بۆ ئه‌وه‌ی لایه‌نێکی کوردی له‌ گه‌ل لایه‌نێکی دیکه‌ ئاشت بێته‌وه‌ که‌ ئێرانییه‌کان به‌ به‌رپرسی پاراستنی ژبانی میسیۆنێره‌ که‌یان ده‌زانی، بۆ خۆ پاراستن و ئیحتیات، کاتیک باوکی ڕوحانی فان ئورتزین گه‌یشته‌ سابلانغی بۆ پاراستنی ژبانی خۆی له‌ گه‌ره‌کی جووله‌کان مالی دانا. نه‌خۆشه‌وان گوده‌هاری، له‌ نامه‌یه‌ک دا به‌ ورده‌ ریشال باسی گه‌رانه‌وه‌ی خۆیان ده‌کا بۆ سابلانغ له‌ ساڵی 1920 و ده‌لی، که‌لوپه‌لی میسیۆنه‌که‌ له‌ نیو چوو بوو ته‌نانه‌ت ئه‌ و دیواره‌ش که‌ خوێنی داممانی گه‌نجی به‌سه‌ره‌وه‌ ویشک هه‌لاتبوو و به‌ ساڵان هه‌رمابوووه‌، ئه‌ویش ڕووخابوو.

(31) کوردستان میشینیری، سالی 12، ژمارهی 3 (دیسامبری 1921)

(32) سمکو، ڀڳرڳي ناسراو که که لکی له هه لومه رچی تیکه ولئیکه یی سیاسی وهرده گرت بو کارکردن له گهل ږووسه کان، ترکه کان و حکوومه تی ته ورږز، نه و گه وره که شیشی ئاسوری نه ستووری کوشت (له فیتوریه ی 1918) و به شداری کرد له تالان کردنی دپه کانئاسوری و ترکی نازهربایجانی نشین. هپرشه کانی وی بو سهر نه و کوردانه ی سهر به عه شیرته کانی دیکه بوون له لایهن میسیونیرکانی لوتیری له کوردستان میشینیری دا پشتراست کراوته وه. له بوسه یه ک دا که حکوومه تی ئیران بوی نایه وه به پپی قسه ی حه سه نی نه زه لی گیرا و له ورعی له داریان دا، یان نه وه ی که له کاتی بوسه بؤدانه که دا، ئیرانییه کان ته قه یان لیکرد و کوشتیان، به پپی قسه ی مه که داوئ. (33) مهرداد نزه دی، (ناسیونالیستیکی به گور و به لام هه میشه نه به مه نتقی کورد، له

کاره که ی، ئەنسکۆپیدیای کوردستان دا، ئیدیعای ده کا گشت ئەوانه ی له پۆنتۆسه وه بگره تا که نارەکانی ده ریاچه ی ورعی ده ژیان/ده ژین ته و عیسایانه ن که پاشماوه ی ته و کوردانه ن له ئیسلام وه رگه راون و بوونه عیسایی و به شیوه یه ک زمانیان گۆرا و بوو به یۆنانی، ئەرمه نی یان ئارامی نوێ ئاسۆری. ته و تیزه نه ک هه ر نکوولی ده کا له ئیتنسیسته ی ته و گرووپانه ی که له رووی میژووویه وه ناسراون، به لکوو ده رگاش ده کاته وه بۆ ئیدیعای دیکه.

(34) مه کداول، له لاپه ره ی 242 ی کتێبه کهیدا ده ئی: چاپخانه له مه هاباد له لایه ن شووره ویه کانه وه دایه ن کرا، ئەوه له مه هاباد بوو که چه ندين رۆژنامه و بلاوکراوه ی کوردی ده رکه وتن (هیوا ی نیشتمان، گروگالی و مندالانی کورد، هه ر وه ها رۆژنامه و گوڤاری کوردستان) بلاوکراوه یه کی دیکه نیشتمان که له ته ورێز چاپ ده کرا و له سالی 1943 ده ستی به بلاو بوونه وه کرد، 5 ژماره ی لیده رکه وت. لاپه ره ی 238 (تیبینی وه رگێر: لێره دا هه م نووسه ر و هه م گێرانه وه ی له مه کداول هه لهنه. نه بی نیوی بلاوکراوه کانی سه روبه ندی کۆماری به چلونیوه چل و هه له ئاسته کردووه که بریتی بوون له هاواری نیشتمان، گروگالی مندالانی کورد، ئاوات، رۆژنامه ی کوردستان، گوڤاری کوردستان و له بۆکانیش هه لاله. نیشتمان 9 ژماره ی لیده رچه وه که هه موویان به ده سه ته وه ن، به شیمانه یه کی زۆر ژماره ی 10 یه میشی ده رکه وتووه که تا ئیستا له هیچ کوێ نه دۆزراوه ته وه تا چاپ بکریته وه).

(35) مه کداول

(36) (ئاسان!!) هه سه ن ئەنزه لی، ارومیه در گذرگاه زمان (اورمیه؛ انزلی، 1378 [2000 یا 1999]) لاپه ره ی 480.

(37) ئەنزه لی نیوی کۆخقای به هه له وه کوو "ئاخو" نووسیوه ئەلفه که ی هیناوه ته سه ری وشه که له جیات ئەوه ی له دوا ی دانی.

(38) ناسیۆنالیزم و زمان له کوردستان، 1885 – 1918 (فرانسیسکو، میلین ریسرچ یونیڤرسیتی پریس، 1992) لاپه ره ی 260. سه رلاپه ره ی کورد – 1340/1921 ورعی. سه رلاپه ره ی ترکی/فارسی/کوردی. 12 ی شه والی 1340 – جاری له یه ک حه فته دا جاریک چاپ ده کری.

(39) هه سه نه پور، لاپه ره ی 260. ده ربیرینی نیوی یه که می سمکۆ وه کوو "سمایل" له جیات "ئیسماعیل" له به ر ته و ئیدیعایه ی کوردیه که ته و نیوه سامیه به ربلاوه شیوه یه کی تایبه تی کوردی هه یه. (تیبینی وه رگێر: ته و قسه یه ی نه بی زۆر سهیره، نه ک هه ر سمایل به لکوو به سه دان نیوی "نه – کوردی" دیکه ش به پیی سیستی ده نگسازی کوردی ده گوترین و ده کری بنووسرین و ئەوه رهنکه له ئاسۆری و هه موو زمانیکی دیکه ش دا هه ر ئاوا بێ)

(40) هه سه نه پور، لاپه ره ی 263 و لاپه ره ی 279.

(41) بروانه وتاره که ی، " ته و رۆژنامه و گوڤارانه ی به دوا ی کوردستان دا بلاو بوونه ته وه تا

(42) ژماره کانی 2 سالی ته واوی زاھریرا د- باھرا (1897 – 1895) له کۆمه له ی میژووی پریسبیتیریانی له فیلادیلفیا پارێزراون و له جی دیکه ش له سه ر میکرۆفیلم هه نه

(43) کوردستان میشنیری، (1913)، سالی 3، ژماره ی 11، لاپه ره ی 86

(43) ئەنزه لی، لاپه ره ی 228

شیکردنه وه ی وه رگێر:

به پیچه وانه ی ئەوه ی دوکتور عه ده ن نه بی له سه ره تای ئەم نووسینه دا ده ئی نایه وی بچیته نیو ورده کاریبه کانی پیوه ندی نیوان کوردان و ئاسۆریان،

به لام له توئی ئەم نووسینه دا لاگری ده رده که وی، بۆ وینه له هه موو جیه ک خۆی له وه دزیوه ته وه چه مکی جوگرافیای " کوردستان" ده کار بکا. هه روه ها ئەوه ی له مه ر سمکۆ گووتوویه هه لویتستیکی یه ک لایه نه و ده مارگژانه یه. گومان ده خاته سه ر تیکه لاوی و پیوه ندی نیوان عه بدولره زاق به درخان و سمکۆ، که ته و بابته

له چه‌ند سه‌رچاوه دا که ده‌ست وێراگه‌یشتنیا نای بۆ نه‌بی ئاسته‌م بووبی، باسی لێوه‌ کراوه‌. سه‌ره‌رای چه‌ند بێدیقه‌تی دیکه‌ش له‌ و بڕوايه‌ دام هێندێک له‌ زانیارییه‌کانی نێو ئه‌م نووسراوه‌یه‌ بۆ جاری یه‌ که‌م خوێنه‌ره‌وه‌ی کورد لێیان ئاگادار ده‌بی. [1]

تێبینی: ئه‌م بابته‌ به‌ رێنووسی سه‌رچاوه‌ی ئاماژه‌ پێکراو نووسراوه‌، کوردیپیدیا هێچ ده‌ستکارییه‌کی نه‌ کردووه‌!

تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی بابته‌

پۆلینی ناوه‌ڕۆک: میژوو | راگه‌یانندن | جوۆری دۆکومینت: وه‌رگێردراو | جوۆری وه‌شان: دیجیتاڵ | زمان - شیوه‌زار: کرمانجی ناوه‌راست | وڵات: پۆژه‌ه‌لاتی کوردستان | وه‌رگێردراو له‌ زمانی: ئینگلیزی |
پۆژی ده‌رجوون: 2007-09-01

بابته‌ په‌یوه‌ستکراوه‌کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته‌
	کوردی ناوه‌راست	رێکه‌وت و رووداو (کڕۆنۆلۆژیا)	2007-09-01

سه‌رچاوه‌کان

[1] مائه‌ر | کوردی ناوه‌راست | مائه‌ری 05-09-2007 (ruwange.blogspot.com)

کاتی تۆمارکردن: 2025-07-17

ناوی تۆمارکار: هه‌ژار کامه‌لا

پۆل: کورتەباس

بابەت: 70

یه کهم رۆژنامه‌ی کوردی له کوردستانی ئێراندا

[20241010122255601323=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20241010122255601323)

که‌م میژوونووسی ئێرانی هه‌یه‌ ددانی خێری پێدا هێنابین، شتیکی ویجووی له‌باره‌ماندا نووسی، که‌م یا زۆر سه‌روه‌سه‌ کوتی نه‌ کوتابین، سه‌یره، به‌راستی سه‌یره، له‌وه‌تی میژوو نووسراوه‌ته‌وه‌ ئیمه‌ وه‌ که‌س نه‌رزاوین، هه‌لمان نه‌ کوتاوه‌ته‌ سه‌ر مەلک و ماشی که‌س، ده‌ستمان به‌ کلاوی خۆمانه‌وه‌ گرتوو به‌ نه‌یبا. هه‌ر دوژمن گه‌مارۆی ئیمه‌ی داوه‌، هه‌ر نه‌ته‌وه‌ی تر په‌لاماری بۆ ئیمه‌ هێناوه‌، هه‌ر بێگانه‌ به‌ گۆر ئیمه‌ دا هاتوو، هه‌ر زۆردار ویستوو یه‌تی به‌مانگری، به‌مانکوژی، تالانمان بکا، خاو و خێزانمان وه‌ده‌شتی بخا و مال و حالمان لێ تیکۆپیک بدا و ژيانمان بشیویتی. هه‌میشه‌ هه‌ر داگیرکه‌ران هێرشیان هێناوه‌ته‌ سه‌ر نیشتمان و زیده‌که‌مان و ویستوو یانه‌ ولاتی باب و باپیرمان لێ داگیر بکه‌ن. ئیمه‌ ئه‌ گه‌ر ده‌سته‌وه‌ که‌ریمان کردوو، ئه‌ گه‌ر بۆ به‌ربه‌ره‌کانی راپه‌ربوین، ئه‌ گه‌ر داومانه‌ته‌ چیا، ئه‌ گه‌ر رۆبووینه‌ چه‌ک، پێشی زۆردارمان گرتوو، به‌ گۆر داگیرکه‌ردا هاتووینه‌وه‌، ته‌نیا و ته‌نیا بۆ پاراستنی گیان و مال و نامووسی خۆمان بووه‌.

جا جاری وا بووه‌ قوریانی زۆرمان داوه‌، خۆنمان به‌ لێشاو رژاوه‌، له‌شمان به‌ که‌له‌ که‌ له‌ مه‌یدانی به‌جی ماوه‌ و مناره‌ له‌ سه‌ری شه‌هیدانمان دروست کراوه‌. جاری واش بووه‌ به‌ده‌ستمانه‌وه‌ هاتوو به‌رسینگه‌مان له‌ دوژمن بریوه‌ته‌وه‌، دامان په‌لۆسیوه‌، دا‌بر داب‌رمان تی خستوو، ته‌نانه‌ت جو‌قه‌وارمان لێ بریوه‌، به‌لام له‌ هه‌موو حالیکدا هه‌ق هه‌ر به‌لای ئیمه‌وه‌ بووه‌. چونکه‌ به‌رگیرمان کردوو، له‌ بناری چیا سه‌خت و هه‌زار به‌ هه‌زاره‌کانی خۆماندا وه‌ده‌ست هاتووین. به‌رگریش مافی ره‌وای هه‌موو زینده‌وارێکی سه‌ر ئه‌م جیهانه‌یه‌ و به‌ تاوان ناژمی‌ری. که‌چی میژوو زۆرداران بخویننه‌وه‌، ته‌ماشای بکه‌ن، هه‌ر ئیمه‌ تاوانبار و گونا‌ه‌کارین، هه‌ر ئیمه‌ پیاو‌خراب و به‌دناوین. بۆ؟ چونکه‌ بیهێژ و بیده‌سته‌لاتین. چونکه‌ قه‌له‌م به‌ده‌س دوژمنانه‌وه‌ بووه‌. میژوونووسه‌کانی بێگانه‌ که‌ زۆربه‌یان به‌ نالی زۆرداران چاویان پشکو‌توو و به‌ ورکه‌ی داگیرکه‌ران به‌خێو کراوین پێیان له‌ راستی خستوو و واقعیان شارده‌وته‌وه‌. هه‌زاران جنتیوی سه‌ر به‌ کو‌لکه‌یان پێداوین و قسه‌ی سارد و سووکیان له‌ پارسه‌نگ ناوین و تووک و له‌عنه‌تیان لێ کردووین، که‌ بۆچی ده‌ستمان له‌سه‌ر ده‌نه‌ناوه‌ تا خاوه‌ن شکۆیان به‌هاسانی به‌مانکوژن؟ بۆچی چاومان دانه‌یه‌شتوو تا به‌ که‌یفی خۆیانی ده‌ستدریژی بۆ مال و گیان و نامووسمان بکه‌ن؟ بۆ وه‌ده‌ست هاتووین؟ بۆ به‌رگیرمان کردوو و بۆ به‌ جارێکی نه‌تواوینه‌وه‌؟ سه‌رانسه‌ری کتیی ئه‌و میژوونووسانه‌ پرن له‌ هێرشێ ناره‌وا بۆ سه‌ر نه‌ته‌وه‌ی زۆرلیکراو و به‌شخوراوی کورد. به‌لام له‌ لابه‌لای لاپه‌ره‌کانی ئه‌م کتیه‌ پرن له‌ ته‌وس و پلار و لاتاوانه‌شدا جاروبار ده‌توانین ترووسکایی راستی بدۆزینه‌وه‌.

بۆ نموونه‌ له‌ نیوه‌ی دووه‌می چه‌رخه‌ بیسته‌مه‌دا له‌ سا‌لی 1350ی هه‌تاوی (1971ی زایینی) دا کتیییک به‌ناوی «اوضاع ایران در جنگ اول یا تاریخ رضائیه» نووسراوی «محمد تمدن» ب‌لاو بۆته‌وه‌ که‌ به‌راستی په‌له‌ی شه‌رمه‌ به‌ داوینی زانسته‌وه‌. ئه‌م کتیه‌ که‌ کابرایه‌کی ئازهری به‌ فارسییه‌کی نارێک و ناله‌بار و پرن له‌ غه‌له‌ت و په‌له‌ت نووسیویه‌تی، پرن له‌ جنتیو و قسه‌ی سووک و گالته‌کردن به‌ گه‌لی کورد له‌ کوردستانی ئێرانی کردوو و وه‌ک گوتوو یانه‌ «کارێکی پێ کردووین با به‌ ده‌واری شری نا‌کا». به‌تایبه‌تی هێرشێ وای بردۆته‌ سه‌ر شه‌هیدی رینگای رزگاری گه‌لی کورد، قاره‌مانی کو‌لنه‌ده‌ر سمایل ئاغای سمکۆ که‌ قه‌ت ئه‌سه‌کهن‌ده‌ر به‌گی تورکمان خاوه‌نی «عالم آرای عباسی» نه‌یبردۆته‌ سه‌ر ئه‌میر خانی برادۆست، خانی له‌پزیرین. به‌لام ده‌کرێ میژوونووسیکی ورد و وریای کورد زۆر راستی وا که‌ نووسه‌ر به‌راوه‌ژوو نیشان داو له‌ لابه‌لای ئه‌م کتیه‌دا بدۆزینه‌وه‌. بۆ نموونه‌ ئه‌م نووسه‌ره‌ با‌سی یه‌ که‌م رۆژنامه‌ی کوردی ده‌کا که‌ په‌نجا و چوار سا‌ل له‌وه‌ی پێش (1340ی کۆچی) له‌

کوردستانی ئێران بۆلۆبۆتهوه و ئێمه زۆرمان له سهر نه ده زانی، کلێشه ی رۆژنامه کهشی چاپ کردوه. من لێره دا ده مه وی ئه وی ئه م کابرایه له سهر ده رجوونی ئه م رۆژنامه نووسیویه تی بکه مه کوردی. له لاپه ره ی 369 له ژێر عینوانی «سمیتقۆ و روزنامه کردی» دا نووسیویه تی:

(رۆژنیک شیخ عه بدو لۆلا (له پیاوه تیگه یشتووه کانی سمیتقۆ له خزمانی سه ید ته ها» هاته لای من و له نیو قساندا گو تی: ئاغا «یانی سمیتقۆ» ده یه وی له ورعی رۆژنامه یه ک بۆلۆ بکریته وه، ئایا به رای تو به چ ئه ندازه و تیراژیک ده توانین رۆژنامه یه ک له و شارهدا بۆلۆ بکه ینه وه؟ که هه م سه نگین بێ و هه م جوان و سه رنجراکیش؟ نووسه ر له جوابی شیخ عه بدو لۆلا دا وای گو ت:

«به داخه وه پیته کانی چاپخانه ی ئێمه زۆر که من، به شی چاپی رۆژنامه ناکه ن. شیخ عه بدو لۆلا که ئه م وه لامه ی بیست، به توندی گۆرا و حا لی شیوا. منیش ترسام و له هه له ی خۆم گه یشتم و گو تم:

«ئه گه ر وێرای کریکارانی ده زگا که ی خۆمان تیبکۆشین له وانه یه که موکورییه کانی نه هیلین و بتوانین رۆژنامه که بۆلۆ بکه ینه وه. به لام ده بێ زۆر زه حمه ت بکیشین تا ئامرازی پیویست ئاماده بکه ین».

لێره دا رهنگ و رووی شیخ عه بدو لۆلا کرایه وه و هیچ جوابی نه داوه. ئه گه رچی ئه و به لێنی دا که هه قده ستی کاربه ده ست و کریکارانی چاپخانه که بدا، نه ده کرا له و رۆژیدا پشت به به لێنی کورده کان به سه ستری. چونکه سه ریچی له فه رمانی سمیتقۆ له و هه لومه رجیدا گالته به گیانی خۆ کردن بوو. پاش ئه وه ی چه ند رۆژنیک له و باره دا بیرم کرده وه، عه قلم به هیچ کو ی رانه گه یشت. ناچار کتیبخانه و چاپخانه که ی خۆم داخست، شه وی ده گه ل نۆکه ریکم و چه ند به له دی دیکه له شاری وه دره که وتم). لێره دا نووسه ر باسی را کردنی خۆی ده کا و پیوه ندی به ئێمه وه نییه و له ئاخری لاپه ره ی 730 دا ده ست بێ ده کاته وه:

(به لێ پاش را کردن و ئاواره بوونی به ناچاری من، سمیتقۆ ده ستووری دا بوو که کتیبخانه و چاپخانه که م داگیر بکه ن. مه لا موحه ممه دی تورجانی ناویکیشی مه ئموور کرد بوو رۆژنامه ی کوردی چاپ و بۆلۆ بکاته وه و ئاغا ی مه لا موحه ممه دی تورجانی نه یکرد بوو ناپایوی به شێکی له کتیبه به نرخه کانی کتیبخانه ی من هه لگرت بوو و بر دبوویه وه ما له خۆی. هه ر به وه ندوه رانه وه ستابوو، ناوی چاپخانه که شمی گۆریبوو. تابلوی چاپخانه ی «تمدن» ی فری دا بوو و تابلوی چاپخانه ی «غیره ت» ی هه لاهه سیبوو. رۆژنامه یه کیان به زمانی فارسی و کوردی بۆلۆ کرد بوو که هه وتوو ی جار یک ده رده چوو. ناوی «رۆژی کورد - شه وی عه جه م» بوو که دوایه بۆته «رۆژی کورد» و ئاخری بۆته «کورد».

نووسه ر چه ند لاپه ره ی دیکه ی به باسی شه ر و کێشه و کاره ساته کانی نیوخۆی ئه و سه رده می ئێران ره ش کردۆته وه و دیسان با ی داوه ته وه سه ر باسی سمکۆ و نووسیویه تی: «خه لک که به هیوا بوون هیژی ده و له تی سمیتقۆ رام و به رده ست بکا، که خه به ری راپه ری نی «لاهووی» و کوژرانی «خا لۆ قوریان» و را کردن و بۆلۆ بوونی چریکه کانی ئه و و ها تی سه ید ته هایان بیست به جاریکی نا هو می د بوون. له و لاشه وه کورده کان به و زال بوونا نه ئازاتر و باو خۆشتر و له خۆبایتر بوون.

ئه مجار سمیتقۆ بێجگه له بۆلۆ کردنه وه ی رۆژنامه ی کوردی «کورد» له ورعی رێکخراویکی بۆ وه رگرتنی گومرگیش دروست کرد بوو، له هه ر شتیکی که خه لک له ور میرا ده یان برده شاره کانی تر (مه راغه، خۆ، ته ور یز) گومرگی ده ستاند و په ته ی چاپی به کوردی ده دا نی. کوژرانی خا لۆ قوریان له رۆژنامه ی کورده کان، که به ناوی

کورد چاپ کراوه و بلّاو بۆتهوه، به لگه‌ی به‌نرخ‌ی تیدا هه‌ن، ئیمه‌ش لێره‌دا بلّاو‌ی ده‌که‌ینه‌وه.

نووسه‌ر ئه‌سل‌ی پاشکۆ‌ی فارسی‌ی رۆژنامه‌که‌ی له‌ لاپه‌ره‌ی 380 دا چاپ کردووه. ئه‌وه‌تا منیش ده‌یکه‌مه‌ کوردی:

کاره‌ساتی کوژرانی خاڵۆ قوربان

له‌ پاشکۆ‌ی ژماره‌ دووی رۆژنامه‌ی «کورد» چاپ‌ی ورعی «هه‌والنۆوسی ئیمه‌ ده‌نۆوسی: کوژرانی خاڵۆ قوربان و شکانی له‌شکره‌که‌ی بۆ ئاگاداری خوینه‌رانی خۆشه‌ویست پروون ده‌که‌مه‌وه. رۆژی 28 ی رهمه‌زانی 1340 له‌ کاتی‌دا که‌ له‌شکری کورد له‌ ژێر فه‌رمانده‌ی «سه‌ید ته‌ها ئه‌فه‌ندی» له‌ ده‌وروپشتی گوندی «قوزلو» ی خاکی هه‌وشار خۆی بۆ په‌لامار بردنه‌ سه‌ر «ساین قه‌لا» ساز ده‌کرد، خه‌به‌ری ده‌ستدرێژی «خاڵۆ قوربان» له‌ «میانداو» هه‌وه‌ بۆ «شاروتیان» و «سابلاخ» به‌هۆی دوو سواری سه‌رداری موکری گه‌یشته‌. هه‌ر ده‌سه‌به‌جی رۆو له‌ سابلاخ کراوه. شه‌وی 29 ی رهمه‌زان له‌ «بۆکان» مانه‌وه، به‌یانی زوو رۆیشتن. دوو سه‌عاتی رۆژ مابوو مه‌زنی عه‌شیره‌ته‌کان له‌ ده‌ورو به‌ری گوندی «ده‌رمان» ده‌گه‌ڵ سه‌ید ته‌ها ئه‌فه‌ندی کوژی راپوێژ و وتووێژیان گرت، نه‌خشه‌ی په‌لامار بردنه‌ سه‌ر خاڵۆ قوربان‌یان کێشا، ئاویان دانا:

«جانگیر به‌گ» له‌ عیلى هه‌رکی، «ئه‌سه‌که‌نده‌ر خان» له‌ خه‌لکی برادۆست «هه‌مزاغا» له‌ عیلى مامه‌ش «ئه‌مه‌رئه‌سه‌عه‌د» ی دێبۆکری و «سالار سه‌عه‌ید» له‌ خه‌تی «لاچین» هه‌و به‌چن. بریاریان دا له‌ جه‌نگه‌ی بوللیی بانگی شێواندا، له‌ سه‌عاتی دیاریکراودا، له‌ سێ لاوه‌ په‌لامار به‌رن و ته‌قه‌ ده‌ست پێ بکری. «ئه‌مه‌روله‌شایر» و «ئه‌مه‌رئه‌سه‌عه‌د» و «سالار سه‌عه‌ید» به‌پێی بریاری گشتی له‌ تاریک و پروونی به‌یانی 29 ی رهمه‌زاندا له‌ سه‌ر کێوی «زاوا و بووک» را له‌شکری خاڵۆ قوربان‌یان که‌ له‌ سه‌ر ته‌پکی «داشا مه‌جید» له‌نیۆ سه‌نگه‌راندا دامه‌زرابوون، دایه‌ به‌ر ده‌ستدرێژی. له‌ هه‌ردووک لاوه‌ شه‌ر ده‌ست پێ کرا.

سوارانی کورد نه‌یانه‌یشت شه‌ره‌که‌ درێژه‌ی بکێشی، له‌ سه‌ر جله‌وان رکیف کوت هه‌لیان کوتا سه‌ر له‌شکری عه‌جه‌مان، خۆیان ده‌پال هاوێشتن، به‌ لوله‌ی تفه‌نگان وه‌ده‌ریان نان. هیندیک به‌دیله‌ گیران. هیندیک کوژران و سواره‌کانی ئه‌مه‌رئه‌سه‌عه‌د «مترالیوز» یکیان وه‌ده‌ست که‌وت. ئه‌سه‌پ و یه‌سه‌تر و تفه‌نگێکی زۆریش گیرا. ئه‌مه‌روله‌شایر، ئه‌مه‌رئه‌سه‌عه‌د، سالار سه‌عه‌ید له‌پاش ئه‌وه‌ی له‌ کوشتن و به‌دیله‌گرتنی سه‌ربازه‌کانی «داشا مه‌جید» بوونه‌وه، چه‌ند سوارێکیان به‌دووی سه‌ربازه‌ پاکردووه‌ کاندانارد. بۆ خۆشیان په‌لاماریان دا قۆلێکی دیکه‌ی له‌شکری خاڵۆ قوربان که‌ له‌ سه‌ر کێوی «خه‌زایی» بوون. ئه‌وانیش پاش ته‌قه‌یه‌کی که‌م سه‌نگه‌ریان به‌تال کرد و هه‌لاتن.

هیندیکیان وه‌به‌ره‌اتن کوژران و هیندیکیش به‌دیله‌ گیران. له‌وێش ئه‌سه‌پ و تفه‌نگێکی زۆر وه‌ده‌ست که‌وت. سواره‌کانی سالار سه‌عه‌ید مترالیوزێکیان گرت. ده‌گه‌ڵ کوو شکه‌سته‌ی له‌شکری ئه‌وه‌ دوو شوینه‌ وا به‌ شه‌رزه‌ی گه‌ینه‌وه‌ ئیندرقاش ترس له‌نیۆ له‌شکری خاڵۆ قوربان که‌وت و پاک هه‌لاتن. ئاگیانی مه‌نگور و هه‌رکی و زه‌رزا جلدانه‌ لیان وه‌خۆکه‌وتن و ئازایانه‌ دایان گزانی. له‌و شه‌ره‌دا خاڵۆ قوربان و چه‌ند ئه‌فسه‌ر و سه‌رباز کوژران. زۆریش به‌دیله‌ گیران. پیاوه‌کانی سه‌ید ته‌ها ئه‌فه‌ندی 3 تۆپ، سواره‌ی مه‌نگوری تۆپیک و سواره‌کانی هه‌رکی 2 تۆپی گه‌وره‌ و مترالیوزیک و ئه‌سه‌باب و تفه‌نگێکی زۆریان به‌تالان گرت. هیندیک ده‌لێن سواره‌ی ئه‌حمه‌دی گولوی ئاگی مه‌نگور و هیندیک ده‌لێن ئه‌حمه‌د خانی هه‌رکی خاڵۆ قوربان‌ی کوشتوه.

شکسته‌ی له‌شکری خاڵۆ قوربان زۆربه‌یان گه‌رانه‌وه‌ بۆ ولا‌تی خۆیان و دووسه‌د که‌سیکیش چوونه‌ ته‌وریز.

کۆلۆنیل «نصرالله خان» فهرماندەى ژاندارمى له «صاين قلعە» وه به رهو موکرى وهري کهوت، به ته وای لهو رووداو بهیخه بهر بوو. بۆ ئه وهى ده گهل خالۆ قوربان یه ک بگرنه وه زۆر به فیزه وه بۆ لای بۆکان هات. ئه میرئه سعه د که ئه وه خه به رهى بیست زۆر به په له خۆى گه یانده «ئه میرئاباد» ی ته نیشت بۆکان. کۆلۆنیل که ده گاته بۆکانی و خه به رهى کوژرانی خالۆ قوربان و شکان و بلاو بوونی له شکره که ی ده زانی، فیزمالکی ده داتی، بۆکان به جی دێلی، بۆ «ساین قه لا» ده گه رپته وه. سواره کانی به گزاده و سه رداری موکری وه دوویان ده که ون، ئه میرئه سعه د و ئاغا کانی دیکه ی دپۆکری به رکیفکوت خۆ ده گه یه ننه یارمه تی سوارانی موکری و به گزاده. ئۆردووی ژاندارمى له کتوی پشت گوندی «ئالبلاغ» گه مارۆ ده دهن. زۆران ده کوژن و به دیل ده گرن ده سکه وتیش گه لیکه. لهو په لاماردها «سوئتان عبدالحمید خان» ئه فسهری ژاندارمى کوژراوه. کۆلۆنیل ده گهل پاشماوه ی له شکره که ی شه وانه له کتو دپته خواری و به لاریدا هه ندی. ئاغا یانی به گزاده ی فه یزوللا به گی تۆپیکی گه وره یان گرت و ناردیان بۆ «چه ریق». به راستی ئازایه تی و له خو بو ردنی گشت ئاغا یانی موکری بۆ جیبه جی کردنی ئه رکی نیشتمانی و نه ته وایه تی جیگی سوپاسه. هیوادارم له رینگای هه قناسیه وه ئه وه ی لهو رۆژنامه تاقه که ماندا چاپی بفرمۆن. ع. ش.»

دیاره ئاغاى «تمدن» ئه م باسه ی بۆیه نه هینا وه ته گۆری گۆشه یه ک له میژووی رۆژنامه گه ربی گه لی کورد له کوردستانی ئێران رووناک بکاته وه، به لکوو مه به سستی شتیکی دیکه یه و ویستوویه تی رق و قینی تایبه تی خۆی به رامبه ر به سه رکردایه تی راپه ربینی ئه وه سه رده می گه لی کورد ده ربیری و بۆمان بگپه رپته وه که چۆن چاپخانه که ی لی موساده ره کراوه. جا بۆیه ه یچ نه ینووسیه وه ئه و رۆژنامه یه چهن د لاپه ره بووه، ئه ندازه ی چهن د بووه، که ی ده رچووه، که نگی په کی که وتوو وه له سه ریه ک چهن د ژماره ی بلاو بوته وه. به داخه وه ئه م کلێشه ش که چاپکراوه، ده گهل ئه وه شدا که سال و مانگ و رۆژی دیاره، ژماره ی به سه ره وه نییه. ئیتمه ش جارێ ه یچ به لگه یه کی ترمان به ده سته وه نییه. مه گه ر له بهر خو مانه وه بی به لگه لیکی ده ینه وه و که میک له راستی نزیکی بینه وه.

ئه گه ر قسه ی ئه م نووسه ره به رپه ره راست بی و ئه و رۆژنامه سی جاری ناو گۆری کردی. ئه وه ده رده که وێ که ئه و رۆژنامه لانی که م ده بی سی ژماره ی لی ده رچوو بی. ئه م ژماره ش که کلێشه که یمان له به رچاوه له رۆژی 12 شه والی 1340 دا بلاو کراوه ته وه. ئه گه ر دنیایه بین هه موو جارێ له رۆژیکی دیاریکراو له هه وتوودا چاپ کرای، ئه وه ده بی ژماره ی یه که می له رۆژی 27-28 ی په مه زان و ژماره ی دووه می له رۆژی 5 شه وال و ژماره ی سیه می له 12 ی ئه م مانگه دا بلاو بوو پته وه. به لام من بۆ خو م به چهن د ده لیل له و حیساب و لیکدانه وه یه درپۆنگم:

1- هه رچهن د من بۆ خو م نه مدیه، به لام له گه ره پیاوانی ئه و دیو و ئه مدیوم بیستوو که مامۆستا مه لا موحه ممه دی تورجانی یا قزلی زانایه کی گه وه و ئه دییکی شه ره زای کورد بووه. ه یچ وی ناچی ناویکی و ناله بار «رۆژی کورد - شه وی عه جه م» ی بۆ رۆژنامه که ی هه لپاردی، با زو ریشی رق له عه جه م بووی. لیره دا ده مه وی ئه و نوکته رووناک بکه مه وه که کوردی ئێران به تایبه تی خه لکی موکریان، که گو تیان «عه جه م» مه به ستیان کاریه ده ستانی ده ولته ته نه ک په شو رووی میللته. دوو ر نییه یه که م ژماره ی رۆژنامه که «رۆژی کورد» بووی، دوا یه ناوی گۆریی و بووی به «کورد».

2- نووسه ر به راشکاوی ده قی رپیورتازی کوژرانی خالۆ قوربان ی له پاشکوی فارسی ژماره دووی رۆژنامه ی «کورد» راسته وخۆ نه قل کردوو. له رپیورتازه که دا نووسراوه شه ری ده وری ساری سابلخ له رۆژی 29 ی په مه زاندا کراوه و خالۆ قوربان له و رۆژه دا کوژراوه. هه ره ها هه ر له و رپیورتازه دا هاتوو که یه کتیک له سه رکرده کانی شه ری ده وری سابلخ «ئه میر ئه سعه د» خۆی گه یانده ته شه ری کتوی ئالبلاغ. رینگای نیوان

سابلاخ و ئالبلاغ بۆ لهشکری هیچ نهی دوو رۆژی دهوێ، که وا بوو دیاره شهرێ کیتیو ئالبلاغ له رۆژهکانی ههوهلی مانگی شهوالدا پرووی داوه. بهینی ئالبلاغ و ورمیش بۆ پهیکی سوار چوار رۆژ دهی. بۆیه وام لیک داوهتهوه که ئهم رپیورتاژه بۆ رۆژی 5ی شهوال نه گهیهته ورمی و له ژمارهی دووههدا که به حیسابی سهروههمان دهی له 5ی شهوالدا بلاو بوویتهوه، چاپ نه کراوه. مه گهر وای دانیین که له نیوان سابلاخ و ورمیدا خهتی تهلگراف بووی و ئهم رپیورتاژه به تهلهگراف ناردراي، که ئه ویش جی گومانه، یان پاشکویه که له پاشان چاپ کرای.

3- نهک ههر ئهو سهردهمی به لککو به داخهوه ئیستاش ئهم شوینه ماوه که کورد سهروبهندي جیژنان دهست له رهش و سپی نادا و لی رادهوهستی بۆ پاش جیژن. مه گهر پیمان وای مهلا محهمهدی تورجانیزاده ئهم رۆژنامهی وهک جیژنانهیه کی بهنخ پیشکەشی نهتهوه کهی کردی.

به ههر حال پاش ئهم لیکدانانهوه ده گهینه ئهم راستیه که رۆژنامهی کوردی چاپی ورمی له ئاخرو ئۆخری رهمهزان یان له ههوهول رۆژهکانی شهوالی 1340ی کۆچیدا بلاو بوتهوه. بهلام جی داخه که نازانین چهند ژمارهی لی دهرحووه و چۆن و بۆچی و کهنگی په کی کهوتوووه.

نوسهر: هیمن موکریان
سهراوه: ههواری خالی [1]

تییینی: ئهم بابته به رینووسی سهراوهی ئاماره پیکراو نووسراوه، کوردیپیدیا هیچ دهستکارییه کی نه کردوووه!

تایبهتمهندییهکانی بابته

پۆلینی ناوهروک: ئهدهی / رهخنهی ئهدهی | جۆری دۆکومینت: زمانی یه کهم | جۆری وهشان: چاپکراو
| زمان - شیوهزار: کرمانجی ناوهراست | شار و شارۆچکهکان: ههولیر | ولات: باشووری کوردستان |

سهراوهکان
[1] مالبه | کوردی ناوهراست | [سهراوهی تیکست: فهژینبوکس](#)

کاتی تۆمارکردن: 2024-10-10

ناوی تۆمارکار: زریان سهراوه

پۆل: کورتهباس

بابهت: 71

یه کهمین دامه زراوه و خویندنگه ی کوردی له رۆژهه لاتی کوردستان

[20220102144716400105=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20220102144716400105)

یه کهمین دامه زراوه و خویندنگه ی کوردی له رۆژهه لاتی کوردستان

له سه ره تای سالی 1913، شه هید سمکۆی شکاک به که لک وه رگرتن له ناکۆکی و ململانی نیوان ڤووس و عوسمانیه کان، توانی به بیرۆکه و هه و له دیپلۆماسیه کان عه بدولر هزاق به درخان له گه ل ڤووسه کان که نه و سه رده مه له ناوچه ی که لا خوی ده سه لاتیان بووه، هه روه ها به هاوکاری ماددی کوردانی ناوچه که، له شاری که لا خوی (خوی) یه کهمین دامه زراوه ی په روه رده ی و په وشنیر ی کوردی له ژیر ناوی کۆمه له ی جیهاندانی دامه زراند. ئامانجی نه و کۆمه له یه کردنه وه ی خویندنگه ی کوردی بۆ مندالان و درووستکردنی بنکه ی ته ندرووستی بۆ دانیشته وانی نه و هه ریمه و چاپ و بلاوکردنی ڤۆژنامه ی کوردی بوو.

کاری قوتابخانه و بنکه ی ته ندرووستی تا کۆتایی 1914 درێژه ی کیشاوه، دواتر به هۆی بارودۆخی شهری یه که می جیهانی هه روه ها راگوتیزانی عه بدولر هزاق و سمکۆ له سه ره تای 1915 له لایه ن ڤووسه کانه وه بۆ تفلیس، ئیتر کاروباری نه و دامه زراوه نه ته وه ییه راوه ستاوه، هه رچه ند تا ئیستا هیچ ژماره یه کی ڤۆژنامه ی چاپکراوی نه و دامه زراوه یه نه دۆزراوه ته وه، به لام میژووناسانی وه ک جه مال نه به ز و دکتۆر که مال مه زه هر ئاماژه یان ڤ داوه و نه گه ر هه بیته، ده کریت له ئارشیفی ڤووسه کاندای بدۆزیتته وه.

له و کاته دا دوا ی نه وه ی ڤووسه کان له مه ر کشانه وه ی سنوور له گه ل ئیران ڤیک که وتوون، سمکۆ و عه بدولر هزاق به درخان یان بۆ تفلیس دوور خسووه ته وه، له گه رمه ی شهری یه که می جیهاندای که عوسمانیه کان له دژی ڤووسه کان که وتبوونه وه به ره ی ئالمانه وه، عه بدولر هزاق ویستوویه تی به که لکوه رگرتن له و بارودۆخه و به پشتیوانی ڤووسه کان، بتوانیت له باکووری کوردستان ڤا په رینیک له دژی عوسمانیه کان وه ڤی بخت. بۆ نه و مه به سته گه راوه ته وه باکووری کوردستان و سه ره رای هه ولی زۆری، به لام سه رکه وتوو نه بووه و دواتر له لایه ن عوسمانیه کان وه گیراوه و له سالی 1918 دا نه و ڤۆشنیر ناسراوه ی کوردیان کوشتوو.

له و قوتابخانه کوردیه ی شاری خۆیه چهن مامۆستای کورد له قه فقاژه وه ها تبوون، به زمانی کوردی و ڤووسی

وانه یان به 29-30 مندالی کورد گوتووته وهو. [1]
به شیک له کتیی بهنرخ عه مه ر خانی شکاک لایه ره کانی 51 و 52 به لیکۆلینه وهی مامۆستا محهمه د سالح قادری. [2]

تایبه تمه نندییه کانی بابته
پۆلینی ناوه روک: دۆزی کورد | جۆری دۆکومێنت: زمانی یه کهم | زمان - شیوه زار: کرمانجی ناوه راست |
ولات: رۆژهه لاتی کوردستان |
فایلی په یوه نیدیاریدار:

تیبینی: ئەم تۆماره هه ندیك فایلی په یوه نیدیاری وه ک وینه و فیدیوی له گه لدايه و لیره دا پیشان نه دراو،
تکایه سکینی QR کۆده که بکه تاوه کو له سه ر ماله پری ریک خراوی کوردیپیدیا ئەو فایلانه ببینیت.

QR
:Code

سه رچاوه کان
[1] په رتووک | کوردی ناوه راست | به شیک له کتیی بهنرخ عه مه ر خانی شکاک لایه ره کانی 51 و 52 به لیکۆلینه وهی مامۆستا محهمه د سالح قادری
[2] تۆری کۆمه لایه تی | کوردی ناوه راست | یه جی میژوو یۆ کورد

کاتی تۆمارکردن: 2022-01-02

ناوی تۆمارکار: رۆژگار که رکوکی

کرمانجی

پول: په‌رتوو‌خانه

بابه‌ت: 72

سمکۆی شاک و شۆره‌شای د به‌نگه‌نامه‌یین ئێرانیدا

[2014033100400796323=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=3](https://www.kurdipedia.org/?lng=3&q=2014033100400796323)

فاخر حهسه ن گولی
دهۆک-2010

تابیه تمه نندی ن بابته

کاته گۆریا نافه پۆکی: دیرۆک | جوړی دۆکومینتی: زمانئ ئیکه م | زمان - شیوه زار: ک. باکوور | باژیر و
باژارۆک: دهۆک | فایل PDF: نه خیر | ولات: باشووری کوردستانی |

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	Catalana	شههیدان	Ismail Agha Shikak
	Azərbaycanca	شههیدان	İsmayıl ağa Şəqaqi
	Português	شههیدان	Simko Shikak
	Svenska	شههیدان	Simko Shikak
	Français	شههیدان	Simko Shikak
	Italiano	شههیدان	Simko Shikak
	Fins	شههیدان	Simko Shikak
	عربي	کورتته باس	إسماعيل آغا سمكو أمير الحرب الكردي على الحدود التركية - الفارسية في بداية القرن العشرين (1)
	کوردی ناوه پاست	کورتته باس	بارودۆخی ئێران و شۆرشێ سمکۆی شکاک
	کوردی ناوه پاست	شههیدان	سمکۆی شکاک
	کوردی ناوه پاست	وینه و پیناس	سیاسه تی دوا پۆژانی جهنگی یه که می جیهانی

:QR Code

ژێدهر

دهمى تومارکرنى: 2014-03-31

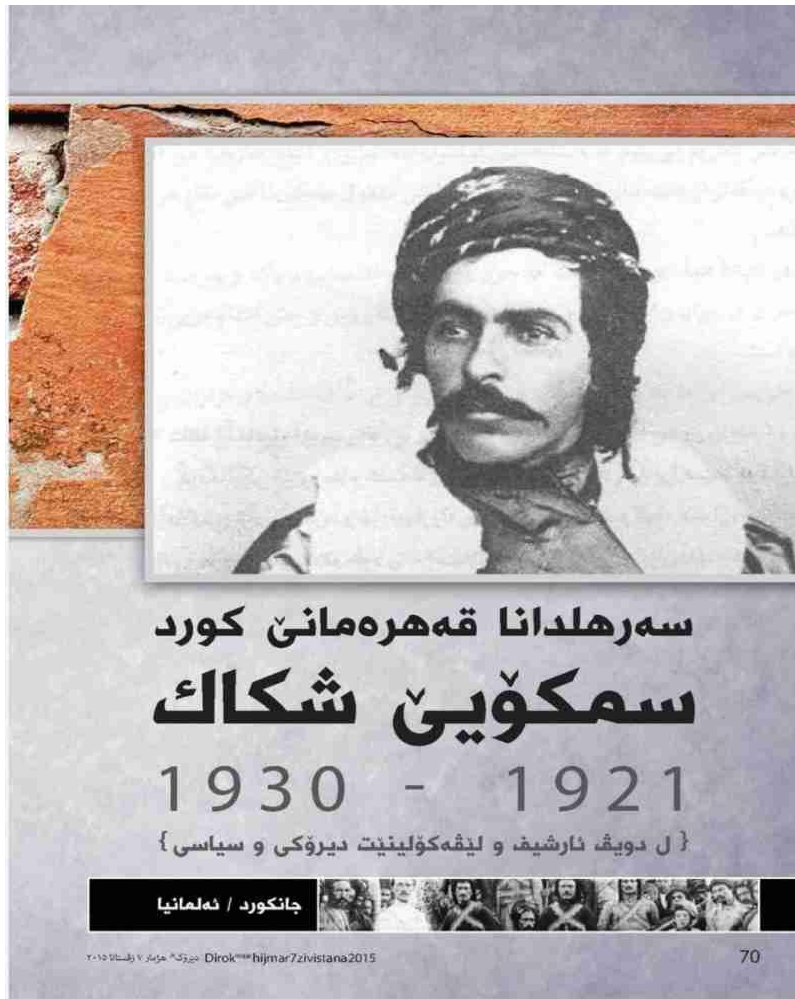
ناڤى تومارکهرى: هاوړى باخهوان

پول: به لافوک (گوفار، روژنامه و ...)

بابهت: 73

سهرهلدانا قههرهمانی کورد سمکۆی شاک 1930-1921

[20220507103451413025=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=3](https://www.kurdipedia.org/?lng=3&q=20220507103451413025)

ناڤی گوفار: جانکورد - دیرۆک هژمار 7 زفستانا 2015

بابهت: سهرهلدانا قههرهمانی کورد سمکۆی شاک 1930-1921

[1]

کلیک بکه بۆ خویندنهوهی سهرهلدانا قههرهمانی کورد سمکۆی شاک 1930-1921

تایبهتمهندیین بابته

ئایا بهردهوامه ژ دهركهتیی؟ به لی (حهتا دهی تۆمارکرنی / چیکرنا وی بابتهی) | به لافکه: گوفار | زمان -

شیوهزار: ک. باکوور | ولات: دهرفه |

روژا تمام کرنی: 2015-00-00

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه راست	رێکهوت و پرووداو (کرۆنۆلۆژیا)	2015-01-01

تێبینی: ئەم تۆماره هه ندىك فايلى په يوه ندىدارى وهك وینه و فیدیوی له گه لدايه و لێره دا پيشان نه دراوان، تکه يه سکینى QR کۆده که بکه تاوه کو له سه ر ماله پهرى رێکهراوى کوردیپیدیا ئەو فايلا نه ببینیت.

QR
Code

ژێده ر

[1] دیارنه کرى | کوردی ناوه راست | ئەم به ره مه به تايه تی بۆ کوردیپیدیا نه نێردراوه! یێشتر خاوه نه که ی یان لایه نی سێهه له ئننه رنیت بلاوی کردووه ته وه و هاوکارانی کوردیپیدیا ش ئه رشیشیان کردووه.

ده مۆ تومارکرنی: 2022-05-07

نافی تومارکه ری: پۆژگار که رکووکی

پول: کهسایهتی

بابهت: 74

هه‌دیه ئیسماعیل ئاغا شکاک

[20250107084020616387=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=3](https://www.kurdipedia.org/?lng=3&q=20250107084020616387)

ناف: هه‌دیه

ناسناف: هه‌دیه شکاک

ناف: بابی: ئیسماعیل ئاغا شکاک

سال: ژدایکبوونی: 1924

رێکه‌فتا وه‌غهر داوی: 2024-01-07

جھێ ژدایکبوونی: باژیری ورمی یا روژه‌لاتی کوردستانی

جھێ وه‌غهر داوی: باژیری وان یا باکووری کوردستانی

ژیاننامه

که‌چا سه‌رکرده‌ی شوپشگێری روژه‌لاتی کوردستانی، ئیسماعیل ئاغا شکاک بوو، د ژێ 100 سالی ده، ل

وانا باکووری کوردستانی، وه‌غهر داوی کر. [1]

تایبه‌تمه‌ندیین بابته‌ی

جوری که‌سی: به‌رنیاس | زمان - شیوه‌زار: ک. باکوور | باژار و باژارۆک (ژدایکبوون): ورمی | باژار و
باژارۆک (کوچا داوی): وان | جھێ ئاکنجی: کوردستان | د ژیانیدا مایه‌؟: نه‌خیر | نه‌ته‌وه: کورد | هۆز:
شکاک | هۆکارا گیان ژ ده‌ستدانی: مه‌رگی سروشتی و نه‌ساخی | ولات (ژدایکبوون): روژه‌لاتی کوردستانی
| وه‌لات - هه‌ریم (کوچا داوی): باکووری کوردستانی | ره‌گه‌ز: خانمان |

روژا ژدایک بوونی: 1924-00-00

روژا وه‌غهر کرنی: 2024-01-07

بابته‌ ته‌ به‌ یوه‌ ستکراوه‌ کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه‌راست	رێکه‌وت و رووداو (کرۆنۆلۆژیا)	1924-01-01
	کوردی ناوه‌راست	رێکه‌وت و رووداو (کرۆنۆلۆژیا)	2024-01-07
	کوردی ناوه‌راست	ژیاننامه	هه‌دیه ئیسماعیل ئاغا شکاک

QR Code:

ژێدەر

[1] مالبەر | کرمانجی | [ته‌واوی که‌ناڵه‌کانی راگه‌یاندن - 2024-01-08](#)

ده‌می تومارکرنی: 2025-01-07

ناڤ تومارکه‌ری: کامه‌ران ئاکره‌یی

Kurmancî

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 75

72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20251012132810659906>

72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)

Heya niha li ser kesayeti, nirx û eymetên Kurdan yê dîrokî, dagirkerên Kurdistanê li gor berjewendiyên xwe yê siyasî, civakî û aborî çî tiştê ku xwestine, nivîsandine. Ji ber ku xwediyan hemû îmkânên diravî jî bûne, ew nivîsên xwe li her derê belav kirine.

Wan bi dilgemariyan xwe yê şovînistî, hemû pîrensîbên exlaxî binpê kirine û xwestine ku rûpelên dîroka serhildan û şoreşên Kurdan, berevajî rastiyan wan bi nîfşên piştî xwe bidin nasandin. Di vê navê de dîroknivîsên ku hertim di xizmeta sîstema serdest de bûne, serok û qehremanên Kurd weke xayîn, talankar, diz û sîxor bi nav kirine. Di berhemên wan de Şêx Seîdê Pîran, Pêşewa Qazî Mihemed, Simkoyê Şikak, Seyîd Rizayê Dêrsimê, Şêx Mehmûdê Berzencî, Mistefa Barzanî û hemû qehremanên ku bingeha siyasiya xebata Kurdan darijandine, xayîn û xûlamên hêz û dewletên biyanî tên

hesibandin.[1]

Ji bo xwendinê bikirtînin 72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)

Taybetmendiyan babetê

Kategorîya Naverokê: Bîografî | Dîrok | Cureya belgeyê: Zimanî yekem | Cureya Weşanê: Born-digital | Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn | Welat-Herêm: Kurdistan |

بابه ته په یوه سترکراوه کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAYCAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتەباس	Kurmancî	

İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)	کورتەباس	Türkçe	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	پەرتوووخانه	Türkçe	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	پەرتوووخانه	Türkçe	
ŞIKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri	کورتەباس	Türkçe	
Simko yê Şîkak ın Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü	فیدیۆ	Türkçe	
Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti	کورتەباس	Türkçe	

TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU
NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ
TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

Türkçe په‌رتوو‌کخانه

Wêneyên nû yên Simkoyê Şikak û malbata wî hatin dîtîn کورتەباس Kurmancî

ئەم تۆمارە هەندێک فایلی پەيوەندیداری وەک وێنە و فیدیۆی لەگەڵدا یە و لێرەدا پێشان نەدراون،
کۆدەکە بکە تاوەکو لەسەر مەلپەری رێکخراوی کوردپیدیا ئەو فایلانە ببینیت QR تکیە سکیی.

QR
Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Nenaskirî | Kurmancî |

[file:///C:/Users/sara_OneDrive/Desktop/Simko%20xan%20sikak\[1\].pdf](file:///C:/Users/sara_OneDrive/Desktop/Simko%20xan%20sikak[1].pdf)

Demê tumarkirinê: 12-10-2025

Navê afirîner: Sara Kamela

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 76

93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20251103195453662268>

93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin

93 sal beriya niha Simayîl Axayê Şikak ku weke Simkoyê Şikak an jî Simîtko tê nasîn, li bajarê Şinoyê yê Rojhilatê Kurdistanê bi biryara şahê wê demê yê Îranê Riza Şah ji aliyê leşkerên wî welatî ve hat şehîdkirin. Lê bandora serhildana wî rêberê Kurd hêj jî li Rojhilatê Kurdistanê û bi taybet li herêma Urmiyê maye.

Simayîl Axayê Şikakî di sala 1887an de li Urmiye ya Rojhilatê Kurdistanê ji dayik bûye. Kurê Mihemed Axayê serokê eşîra Şikak e. Piştî birayê wî Cewer Axa di sala 1905an de bi destê rejîma Îranê ya wê demê li bajarê Tewrêzê hat kuştin, Simko serokatiya eşîra Şikak wergirt.

Piştî ku Cewer Axayê Şikak hat kuştin, Simko soz da ku tola birayê xwe hilde û şerê li dijî hikûmeta wê demê ya Îranê berdewam bike.

Li gor gelek çavkaniyên biyanî û Kurdistanî, tevî ku di destpêkê de hestê tolhildanê li cem Simko hebûye, lê belê piştî derbasbûna demekê hizra wî ber bi tevgereke netewî ve çûye. Li gor wan çavkaniyan, şerê Simkoyê Şikak bi hikûmeta Îranê re şerekî netewî û ji bo bidestxistina mafên neteweyî yên milletê Kurd bûye.

Girîngiya serhildana Simkoyê Şikak ku nêzî 25 salan dom kir, ew e ku piştî şerê cîhanê yê yekem nêzî %50 ji axa Rojhilatê Kurdistanê ji destê desthilatdariya dewleta Îranê derxist û xiste bin kontrola xwe û rêveberiyek taybet ava kir.

Herwiha piştî şoreşa Şêx Ubeydullahê Nehrî û Kela Dimdim, soreş û serhildana Simkoyê Şikak, tevgera herî mezin a Kurdî li Rojhilatê Kurdistanê bû.

Hêza serbazî ya Simkoyê Şikak piranî ji çekdarên eşîreta Şikak pêk dihat, lê belê piştî ku eşîretên din ên Rojhilatê Kurdistanê piştgirî dan wî, wan eşîran jî çekdarên xwe tevlî hêza Simko û Şikakan kirin.

Şikak li Rojhilatê Kurdistanê piştî eşîreta Kelhûr li herêma Kirmaşanê mezintirîn eşîreta vê perçeyê Kurdistanê ye ku di serdema desthilatdariya Qacarî û Pehlewîyan de li Îranê û Kurdistanê xwedî rolekî aktîv ê siyasî bûn.

Navenda desthilatdarî û hêza Simkoyê Şikak û eşîreta Şikak bi giştî Kela Çariyê li navçeya Selmasê û herwiha bajarê Urmiyê bû.

Di dema herî bihêziya xwe de, her ji Mako û Kela Xwê (Xoy), Selmas, Urmiye, Mihabad, Şino û bajarokên din ên parêzgeha Urmiyê heta sînore Seqiz, Bane û Merîwanê li parêzgeha Sine di jêr desthilatdariya wî de bû û gefa kontrolkirina Sine û Kirmaşanê jî dixwar.

Rojnameya navdar a Amerîkî ya New York Times di raporekê xwe ya sala 1922ê de behsa şoreşa Simkoyê Şikak dike û dibêje, hikûmeta Kurdistanê hatiye damezrandin. Di raporê de tê gotin, ku Simko serkirdatiya hêzeke çekdar a 85000 kesî dike û sînore hikûmeta wî jî Urmiye, Selmas, Kirmanşan û Erdelan e. New York Times herwiha dibêje, çavê Simko li Loristanê ye jî.

Simkoyê Şikak di serdemekê de ku hêj civaka Îranê bi giştî û ya Rojhilatê Kurdistanê paşketî û feodalî bû û li ser bingeha rejîma axatîyê birêve diçû, gelek karên giring

kirin, weke mînak li Kela Xwê bi alîkariya malbata Bedirxaniyan Medreseya Cîhanbanî vekir û di wê medreseyê de ji bilî fêrkirina zanistê bi zimanê Kurdî û Farsî, bi pereyê hikûmeta xwe xwandekarên Kurd fêrî zimanên Fransî, Rûsî û Tirkî dihatin kirin.

Herwiha yekemîn rojnameya Kurdî li Îranê û Rojhilatê Kurdistanê bi navê “Kurdistan” di serdema desthilatdariya Simko de li bajarê Urmiyê hatiye çapkirin û weşandin.

Simko herwiha di navbera bajar û cihên stratejîk ên di bin desthilatdariya xwe de, cihên weke Mihabad, Urmiye, Selmas û Kela Çariyê xeta telegrafê kişand.

Weke ku nivîskar û dîrokzanê Fransî, Chris Kutschera dibêje, Simko di çend nameyên xwe de ku bo çend berpîrsên Rûsî, Brîtanî şandine, gelek bi aşkere behsa mafên netewî yên Kurdan, welatek bi navê Kurdistanê û serxwebûna Kurdistanê kiriye.

Kutschera herwiha ji ber xebatên wî yên di serdema xwe de, Simkoyê Şikak weke “bavê nasyonalîzma Kurdî” li Rojhilatê Kurdistanê bi nav dike.

Simko di beşeke nameya xwe de ku ji bo fermanîdarê hêzên Îranê li bajarê Meraxê Zefer el Dulê şandîye, dibêje: “Em pir baş dizanin ku hinek netewe di cîhanê de hene ku hejmara wan nahiye çaryeka kurdan, lê ew ghiştine xweziyên xwe ku mafê otonomiyê ye. Li almanan binêrin ku çawa ev karê han di nava xwe de pêk anîne. Bi rastî ger netewa kurd di Îranê de negihîje mafê xwe, êdî mirin û neman jê re baştire ji jîyan û mayînê. Di vê roja ku em têde dijîn, dewleta Îranê bixwaze an jî nexwaze, em mafê xwe yê otonomiyê dixwazin. Êdî ev xweziya hemû mirovekî Kurd e û ji xelkê me re jî jiyanê nû ye.

Ev name dide diyarkirin ku Simko mirovekî dûrbîn bûye û ji bo standina mafê rewa yê gelê Kurd bi armancên mezin û planên nû dest bi xebata xwe ya siyasî kiriye.

Simkoyê Şikak di 25 salên serhildana xwe de, rastî gelek serkevtin û şikestan jî hat, herî dawî piştî ku hikûmeta Îranê karî serhildana wî tîk bibe, Simko derbasî aliyê Başûrê Kurdistanê bûbû û piştî demekê li ser banga Îranê ya ji bo muzakere û danûstandinan, di 21ê Tîrmeha 1930an de çûbû Şinoyê û li wir bi pîlana Riza Şah ji aliyê hêzên Îranê ve hat şehîdkirin.[1]

Taybetmendiyan babetê

Kategorîya Naverokê: Dîrok | Bîranîn | Cureya belgeyê: Zimanî yekem | Cureya Weşanê: Born-digital | Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn | Welat-Herêm: Kurdistan | Dîroka weşanê: 21-07-2023

بابه ته به یوه سترکراوه کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAJYAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورته باس	Türkçe	
21-07-2023	رێکهوت و رووداو (کړونلوژیا)	کوردی ناوهراست	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)	کورته باس	Türkçe	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورته باس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورته باس	Deutsch	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şîkak	کورته باس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورته باس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورته باس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	په رتوو کخانه	Türkçe	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	په رتوو کخانه	Türkçe	
ŞİKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ	کورته باس	Türkçe	
Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü	فیدیۆ	Türkçe	

TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU
NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ
TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

په‌رتوو‌کخانه

Türkçe

QR Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Nenaskirî | Kurmancî | <https://www.rudaw.net>

Demê tumarkirinê: 03-11-2025

Navê afirîner: Sara Kamela

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 77

95 sal biser kuştina rêberê kurd SIMKOYÊ ŞIKAK re derbas dibin

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20251012163419659920>

95 sal biser kuştina rêberê kurd SIMKOYÊ ŞIKAK re derbas dibin

Nivîskar û lêkolînavan: Kakşar Oremar

Simkoyê Şikak yan jî Smayîl Axayê Şikak (sal 1887 Kela Çariyê ji dayîk dibe û di roja 21/07/1930an de li bajarê Şino`yê ya Rojhilatê Kurdistanê tê şehîd kirin), serhildêr û rêberekî kurd ê ji êla şikakan e û rêberê Serhildana Simkoyê Şikak bû.

Smayîl Axayê Şikak, yê ku pirranî bi navê Simko (an jî Simkoyê Şikak) di nava kurdan de hatiye naskirin, yek ji wan rêbera ye ku di dîroka azadîxwaziya gelê Kurdistanê de xwedî rûmet û xebateke berbiçav e. Girîngiya serhildana Simkoyê Şikak ku nêzî 25 salan dom kir, ew e ku piştî şerê cîhanê yê yekem nêzî %50 ji axa Rojhilata Kurdistanê ji desthilatdariya dewleta Îranê rizgar kir û mîna desthilatdarekî kurd karê xwe yê hukumdariyê meşand. Ev karê han (ku Simko dikarî hemû hêzên êl û eşîretên kurdan li dora hev bicivîne), di serdemê ku sîstema feodalîzmê li hemû Kurdistanê di bin nîrê axatiyê de bû, pêkhat. Keça wî Hedoya Simko di 7ê meha yekê ya 2024an da çû ser dilovanîya xwe.

Kela Smayîl Xanê Mezin (bapîrê Simko yê mezin, bavê Elî Xanê bapîrê Simko) li nêzî çemê Berandîzê li herêma Urmiyê ye û ev keleh wek şûnewarekî dîrokî di nava kurdan de weke ziyaretgehekê tê hesibandin.

Şikak di rojhilatê Kurdistanê de piştî eşîra Kelhûr (li herêma Kirmaşan), mezintirîn eşîra vê para axa Kurdistanê ye ku di çaxê desthilatdariya Qacarî û Pehlewîyan de li Îran û Kurdistanê xwedî rolekî aktîv yê siyasî bûne.

Piştî ku Mihemed Xanê Qacar (damezrînerê silsîleya Qacariyan) bi ji navbirina desthilatdariya Zendîyan, desthilatdariya hemû Îrana mezin girt destê xwe, fermanîdarê kurd Sadiq Xanê Şikak jî hevkarê wî bû. Lê Mihemed Xanê Qacar zor û sitemkariya xwe gihand radeyekê ku heta li dijî mirovên mîna Sadiq Xanê Şikak jî kete liv û lebatê û hewilên ji navbirina wî jî dane. Sadiq Xan ku xwedî hêzeke zêdetir ji 10.000 kesan bûye, bi kuştina Mihemed Xanê Qacar jî hatiye tawanbarkirin ku di sala 1797an de li bajarê Şuşa (Şoş) di nava xîveta xwe de tê kuştin. Sadiq Xanê Şikak yekemîn kes e ku navê wî di serûkaniyên dîrokî de weke fermanîdarekî kurd yê girêdayî êla Şikak hatiye nivîsandin.

Piştî wî malbata Simkoyê Şikak di qada siyasî ya herêma bakurê rojhilatê Kurdistanê de, xwedî navekî xuyakirî ye. Ji wan kesayetiyên Smayîl Xanê Mezin, Cazê (jina Smayîl Xanê Mezin û dayika Elî Xan), Elî Xan, Mihemed Paşayê kurê Elî Xan, Cewer Axa û Simkoyê Şikak ku tev bi nemerdî û awayê xapandinê ji aliyê Îraniyan ve hatine kuştin.

Êla Şikak ji du tîreyan (Kardarî û Ebduyî) pêk tê:

Tîreya Kardarî ji deh şaxan pêk tê: Fenekî, Mamedî, Nîsanî, Delan (Delanî an jî Delî), Xidirî, Botan, Hinare, Pisaxa, Gewirik û Xelûfan.

Tîreya Ebduyî jî ji neh şaxan jêre pêk tê: Kizinî, Keçelî, Pisaxa (malbata Simkoyê Şikak), Etmanî, Çerkoyî, Mendolekî, Neimetî, Êverî û Şekerî.

Ji van her du tîreyan tev di bin desthilatdariya Pisaxayan de bûne ku di çaxê serhildana Simkoyê Şikak de û di bin rêbertiya wî de, bi awayê konfederasyona eşîretan hevgirtinek bihêz di navbera eşîreta Şikak, Milan, Herkî, Ertûşî, Dirî û hinekên din de hat çêkirin.

Mîna ku mezin û rihspiyên eşîreta Şikak didin diyarkirin, esilê wan ji Cizîra Botan hatiye û navê yekemîn kesê vê malbatê Ebdu bûye ku bi neh kurên xwe re ji wir ber bi herêma Urmîyê û Soma ya Biradostê koç kirine. Li gorî hevpeyvîneke di sala 1993an de bi apê Evdî re hatiye çêkirin. (Ew şervanekî çaxê şoreşa Smayîl Xan bû ku heya roja şehîdbûna wî li bajarê Şinoyê, pêre bû.) Apê Evdî li ser koka malbata Smayîl Xanê Şikak wiha dibêje: “Ebdula Veg (Ebdu an jî Evdu) xwediyê neh kuran bû ku ji Cizîrê hatin Somayê. Kurekî Evdu Begê yê bi navê Îbrahîm Aşayê Çep hebû ku pir mîrxas bû. Ji wî re kurek çêbû ku jêre Smayîl Aşayê Mezin digotin. Ango bapîrê mezin (bavê bapîr) ê Simkoyê Şikak bû. Elî Xanê kurê Simkoyê mezin xwediyê 6 kuran bû: Ehmed Aşa, Mihemed Aşa (bavê Simko û Cewer Aşa), Temer Axa, Îbrahîm Aşa, Hecî Aşa û Qasim Aşa. Mihemed Aşa jî xwediyê 6 kuran bû: Cewer (Ceifer) Axa, Smayîl Axa anga Simko, Şukir Axa, Ehmed Axa, Xurşîd Axa (di şerê bi nestorîyan re li Dîlemanê hate kuştin) û Elî Xan (di çaxê şandina bombeya ku ji aliyê dewleta Îranê bi navê şîrînî ji bo kuştina Simko hatibû şandin, li çariyê şehîd bû).”

Di Rojhilatê Kurdistanê de ji çaxê serhildana Kela Dimdimê heya roja îro, hemû rêberên kurd bi navê çareserkirina pirsgirêka kurd û hevdîtînê, hatine xapandin û di bi awayekî dûr ji exlaqê siyasî û mirovanetiyê ji aliyê desthilatdarên Îranê ve, hatine kuştin.

Ji serokên Êla Şikak Simkoyê Mezin (Smayîl Xan), Elî Xan, Cewer Axa û Simkoyê Şikak tev bi navê hevdîtîn û çareserkirina pirsgirêkên siyasî bi nemerdî ji aliyê desthilatdarên Îranî ve hatine kuştin. Mihemed Axayê Şikak jî piştî kuştina kurê wî (Cewer Axa) çû Stenbolê ku ji siltanê Osmanî (Siltan Ebdulhemîd) dawa hevkarîyê ji

bo tolhildana xwîna kurê xwe bike. Li wir rêzek taybetî jêre hat girtin û nasnavê Paşa dane wî. Lê bi hewldanên berdevkên Îranê, Mihemed Axa negihîşt armanca xwe û wek jêder didin xuyakirin ew li Stembolê bi kompoyekê hatiye kuştin. An jî ji ber têkiliyên wî yên bi malbata Bedirxanî û mezinên din yê kurd li Stembolê, ji wir hatiye dûrxistin û di jiyana dûrî Kurdistanê de wefat kiriye.

Cewer (an jî Ce'fer) Axayê Şikak ku li sala 1905an de li Tewrêzê hat şehîdkirin di nava êla Şikak de wek cîgirê bavê xwe dihat hesibandin. Bi awayekî fermî bi destûra dewleta Qacarî li herêmên rojavayê gola Urmiyê hukimdarî dikir. Cewer Axa ji ber hinek taybetmendiyên xwe yê mîna mîrxasî, merdayetî û destvekirîyê di nava çîna feqîr û hejarên herêmê de pir dihat hezkirin. Sedem jî ew bû ku wî parek ji wê talana ku ji dewlemendan distand, di nava feqîr û hejaran de belav dikir. Ji bona wê jî Cewer Axa ji aliyê jêredên ewropî û gerîdokên Rojavayî ve wek Robin Hoodê Kurdan hatiye binavkirin.

Sala 1905an dema ku Muzeferedîn Şahê Qacar, bi seferê çû Ewropayê, li bajarê Tewrêzê kurê xwe Mihemed Eçlî Mîrza wek cîgirê xwe hilbijartibû. Wê demê Huseyîn Qulîxan (Nizamûl Seltene) jî kiribû waliyê giştîyê Azerbaycanê.

Dîroknivîsê azerbayecanî Ehmed Kesrewî di vê derbarê de dibêje: “Nizamûl Seltene bi awayekî fermî Cefer Axayê Şikak vexwend bajarê Tewrêzê û jê dawa kir ku ji bo gotûbêja li ser pirsgerêkên sinorê dewleta xwe û dewleta Osmanî bi hev re bişêwirin. Herwiha wan soz da Cefer Axa ku dewlet yê li wî xweş bibe û daxwazên wî jî yê bêne bicîkirin. Lê piştî ferman da Mihemed Husên Xanê Zexam (Qeredaxî) ku Cefer Axa vexwîne bo seraya xwe û bi awayekî ku ew pênehesin, wî û mirovên pêre bikujin”.

Havîna sala 1905an piştî ku Cewer Axa bi mezinên êla xwe re şêwirî, di gel heft siwarên xwe yên ku di karê şervanî û mîrxasiyê de zîrek û netirs bûn, ji Kela Çariyê ber bi bajarê Tewrêzê meşyan. Heft kesên hilbijartî ku bi Cewer Axa re çûn ev bûn: Mistefa Newrozî (Xalê Mistê), Xalê Mîrza (Mîrza Qûço), Hacî Elî (Haco), Caço, Mihemedê Mamed (Miho) û Qasim (Qaso). Sedo Miho û Sedo di gel Cewer axa şehîd bûn û 5 kesên din gihîşin Çariyê bal Simko li rojhilatê Kurdistanê .

Piştî 40 rojan ji aliyê welîehdê Îranê Mihemed Elî Mîrza ve fermana kuştina Cewer Axa bi telegrafekê, gihişt destê Nizamûl Seltene û ew di seraya dewletê de hat kuştin. Ji heft kesên ku bi Cewer Axa re bûn, pênc kesan karî bi şerekî giran xwe ji bajarê Tewrêzê bigehînin kela Çariyê û xebera bûyerê bigehînin kurdên herêmê. Mihemed Axa ji bo tolhildanê bi riya Sultan Ebdulhemîdê Osmanî çû Stembolê, lê nekarî raya wan ji bo vî karî bikişîne aliyê xwe. Wek hat gotin ew bi kompoyên

konsulosê Îranê, êdî ji Stenbolê venegerî Kurdistanê û bi her awayê ku bû, hat wenda kirin..

Kurdan ku bi şeweyek aktîv di şoreşa meşrutexwazên Îranê (1905 - 1911) de, xebat dikirin, ji vî karê Nizamûl Seltene nerazîbûna xwe dan xuyakirin. Herwiha azadîxwazên din yên Îranî li bajarên mina Tewrêz û Tehranê jî ev karê dewleta Îranê şermazar kirin.

Li pey kuştina Cefer û Mihemed Axayê bavê wî, Simko ku xortekî ciwan bû, li ser daxwaz û şewra rihspiyên eşîra Şikak, bû cîgirê birayê xwe yê mezin. Ev di rewşekê de bû ku du hissên niştimanperwerî û tolhildanê di dil û mejiyê Simkoyê ciwan de gelek bihêz bûn.

Simkoyê Şikak li gel xwîşka Şêx Seyîd Tahayê Hekarî zewicî bû . Ji ber vê jî têkiliyên Simko li gel Şêx Seyîd Taha re pir baş bûn.

Destpêka Serhildana Simkoyê Şikak û Sedemên Bingehîn

Gotara bingehîn: Serhildana Simkoyê Şikak

Simko bi şervanên xwe re, di nîvî de. Herwiha du biyanî jî li cem in

Piştî Serhildana Şêx Ubeydelayê Nehrî (sala 1880an), serhildana Smayîl Axayê Şikak di rojhilatê Kurdistanê de şoreşa herî mezin û domdirêj tê hesibandin. Di çaxê vê şoreşê de bû ku kesayetîya tehqîrbûyî ya kurd wek neteweyekê, hinekî bişkivî û hissên millî di nava kurdên vê perça Kurdistanê de zêdetir ji berê zindî bûn.[çavkanî hewce ye] Kurdan karî wek netewe hebûna xwe di hemû Îranê de bidin selmandin û berevajî xwesteka şovînîstên faris, hurmeta xwe ya civakî û siyasî wek mîrasedê dîrokî biparêzin. Ji bona wê jî nivîskar û dîroknas Chris Kutschera, Simkoyê Şikak bi weke bavê netewperestiya kurdî ya di rojhilatê Kurdistanê de binav dike.

Li gor gotina mezinên Evduyîyan Simko di çaxê şehîdbûna Cewer Axa de xurtekî 18-19 salî bûye. Yanî sala ji dayibûna wî 1887 an jî 1888ê zayînî ye. Herwiha Tahirxanê Kurê Simko dide diyarkirin ku dema bavê wî li bajarê Şinoyê hatiye şehîdkirin, temenê wî 42 an jî 44 sal bûye. Simko ku ji aliyê Xalê Mîrzê û mezinên din yên êla Şikak ve wek cîgirê bav û birayê xwe yê mezin hatibû hilbijartin, di dilê xwe de ji bêbextî û nemerdiya desthilatdarên dewleta Îranê, kînek mezin ji wan girtibû.

Wek tê gotin Simko di ciwaniya de xurtekî şervan, netirs û di liv û lebatên wî de hissa tolhildanê gelek bihêz bûye. Ji ber wan hemû derd û belayên ku bi ser malbata wan de hatibûn, mirovekî kêr axiftin û xemgîn bûye û gelek bi xwe re ponjiye.

Hissa tolhildanê jî bi sedemên dîrokî ve girêdayî bû. Simko baş dizanî ku ji bapîrê wî

yê mezin Smayîl Xan bigire heya birayê wî Cewer Xan tev bi nemerdî ji aliyê berpirsyarên dewleta Îranê ve hatine xapandin û kuştin. Ji bona wê baş dizanî ku desthilatdarên Îranî li wî jî nagerin û yê rojekê bela xwe li wî jî bidin. Çimkî Simko xwedî hêzeke mezin ya leşkerî bû û wek mezinê eşîreta Şikak di nava kurdan de mirovekî bi qedir û rûmet bû. Wî dizanî ku Îranî dixwazin wî jî weke bira, bav û bapîrên wî, bikujin. Lê ferqa di navbera Simko û bira û bavê wî de, di vir deye ku bîr û rayên Simko yên siyasî (wek rêber û kesayetiyek siyasî yê kurd) ji bo azadî ya Kurdistanê bêtir geş bûn.

Çaxê ku cîgirê waliyê Azerbayacanê (Mukerrem el Mulik) di sala 1919an bi hevkarîya ermenîyan, bombeyek çêkirin û di nava qotiyekê de bi navê şiranî ji Simko re şandin, neyartiya Simko bi dewleta Îranê re derbasî pêvajoyek siyasî û eşkeretir bû.

Têkiliya Simko bi du kesayetiyê kurd Ebdulrezaq Bedirxan û Seyîd Teha Gîlanî (neviyê Şêx Ûbeydulahê Nehirî) re, şoreşa di bin desthilatdariya Smayîl Xanê Şikak de, di rojhilatê Kurdistanê de û heya radeyekê jî li bakurê Kurdistanê, berfirehtir kiriye.[8] Lê wek jêder û şahidên zindî dibêjin Seyîd Teha Gîlanî heya dawiyê bi Simko re nemaye û navbera wan li ser awayê têkiliya bi Brîtanî re, têk çûye.

(Chris Kutschera) di derbarê têkçûna Simko bi dewleta Îranê re dibêje: "Bi vê hindê re ku Simko kîna xwe ya li hemberî Îranê venedişart, gotibû ku bizava min li dijî Îranê tolhildan jî tede bû, çimkî bav û bapîrên min, xizim û kesên min yên nêzîk û cotek birayên min, tev bi destê karbidestên Îranê hatine kuştin. Lê bi vê re jî Simko gelek caran behsa vê rastiyê kiriye ku armancên şoreşa wî ji bo berjewendiyên netewî bûne û tenê ji bo tolvekirinê nebûye. Di vê derbarê de Simko gotiye: (Hemû kes dizane ku gelê kurd heya niha çi bi ser de hatiye. Mirovên wan yên mezin yên weke Smayîl Xan û Elî Xan bi şêweyek gelek zalimane ji aliyê Îraniyan ve ji nav çûne. Ez niha ji bo gelê Kurd têkûşînê dikim, lê tolhildana ji zordar û bedkaran hê jî maye û ji bîr nabe".

Mîna ku di roja îro de ji bo hemû serokên kurd eşkera bûye, Simko jî zû pêhesiyaye ku dewleta navendiya Îranê mafê azadî û wekheviyê heta di nava sinorên Îranek yekgirtî de jî nade gelê kurd.

Simko ku gelek kes hereketa wî bi bizavek eşîretî û herêmî dihesibînin, li gor pîvanên wê çaxê mirovekî zana bûye û haya wî ji siyaseta Îran û cîhanê hebûye. Simko bi nameya ku bi riya serleşkerekî Brîtanî ji Zefer el Dulê re şandibû, vê rastiyê baştir dide selmandin. Simko di pareke nameya xwe de dibêje: "Em pir baş dizanîn ku hinek netewe di cîhanê de hene ku hejmara wan nagehe çaryeka kurdan, lê ew gihiştine

xweziyên xwe ku mafê otonomiyê ye. Li almanan binêrin ku çawa ev karê han di nava xwe de pêkanîne. Birastî ger netewa kurd di Îranê de negihije mafê xwe, êdî mirin û neman jêre baştîre ji jîyan û mayînê. Di vê roja ku em têde dijîn, dewleta Îranê bixwaze an jî nexwaze, em mafê xwe yê otonomiyê dixwazin. Êdî ev xweziya hemû mirovekî kurd e û ji xelkê me re jî jiyanê nûye.

Ev name dide diyarkirin ku Simko mirovekî dûrbîn bûye û ji bo standina mafê rewayê gelê kurd bi armancên mezin û pîlanên nû dest bi xebata xwe ya siyasî kiriye. Herwiha tenê naveroka vê nameya dîrokî (ku bêguman di arşîva milliya Îranê de hatiye parastin) ji bo wan nivîskar û lêkolînavanên neteweperest ku tenê bi awaykî negatîv behsa kesayetiya siyasî û serhildana Simkoyê Şîkak kirine.

Destpêka Şerên Giran Rojhilatê Kurdistanê
Simko xwedî hêzeke leşkerî ya pirr mezin bû. Hejmara pêşmergeyên wî carna geştiya 20.000 kesan. Lê tevahiya van şervanan mîna artêşeke hevgirtî û di bin ala partiyeke siyasî de xebata xwe nekirine. Her eşîrek di bin serokatiya mezinê wê eşîretê de bûye û rengê taybetî ji bo nasandina eşîret û hêza xwe hîlbijartine. Bo nimune rengê ala hêza di bin serokatiya Simkoyê Şîkak de sor bû.

Ji bilî wan şerên biçûk ku di navbera hêzên Simko û Îranê de qewimîne, çend şerên mezin ku bûyerên wan di dîroka rojhilatê Kurdistanê de cih girtiye, girîng in.

Ji wan şeran ên girîng ev in:

Şerê girtina bajarê Urmiyê

Şerê Gulmanxaneyê (li bakurê rojhilatê gola Urmiyê)

Şerê Miyanduawê - 1922

Şerê Şekeryazî

Şerê Sarî Tacê

Şerê Azadkirina Mehabadê

Şerê Kela Çariyê ev weke mezintirîn şerê serhildanê tê hesibandin.

Piştî ku hêzên kurdan bajarê Urmiye ji destê leşkerên Îranê derxistin, Urmiye wek paytexta desthilatdariya kurdan hat hîlbijartin û Têmur Axayê Şîkak ji aliyê Simko ve weke hakimê bajar hat wezîfedarkirin. Di şerê Gulmanxaneyê de jî hêzên kurdan bi girtina Gulmaxanê rêya ku bajarê Urmiye bi Tewrêzê ve girê dida, girtin. Di şerê Şekeryazî de jî fermanîdarê hêza dewleta Îranê Emîr Erşed hat kuştin. Emîr Erşed birayê Mihemed Husên Xanê Zerxam (Qeredaxî) bû ku di seraya xwe de Cewer Axa kuştibû. Lê di dawiyê de kurdan nekarî li hemberî hêzên dewletê li berxwe bidin û bajarê Urmiyê ku bi qasî çar salan di dsetê kurdan de bû, ket jêr desthilatdariya

hêzên Îranî. Di şerê Miyanduawê de kurdan bi şikênandina hêzên artêşa Îranê, serkeftinên mezin bi dest xistin. Lê karê herî girîng û dîrokî kuştina xayînê navdar Xalo Qûrban bû. Xalo Qûrban ku ji kurdên Hersînê ye, yek ji wan fermanدارên şoreşa Mîrza Kuçik Xanê Cengelî bû ku li dijî dewleta navendiya Îranê li bakurê Îranê serî hildabû. Xalo Qûrban bi hevkarîya cotkar û çend fermanدارên din yên mîna Kerîm Xan, Xalo Hişmet û Baba Xan karî di nava bizava Cengeliyan de heya pileya komîseriyê jî biçe. Lê piştî Xalo Qûrban ji Mîrza. K. Xanê Cengelî qetîya û di bazara xwefirotinê de ket xizmeta artêşa Reza Pehlewî. Xalo Qûrbanê kurd, bi hevkarîya artêşa Îranê karî şoreşa Cengeliyan toşî şikestê bike û di dawiyê de serê serokê şoreşê bi xelat ji Riza Xanê Pehlewî re bir koşka Tehranê. Li hemberî vê xizmeta wî ew bû fermanدارê artêşa Îranê.

Reza Şahê Pehlewî xayînê kurdan Xalo Qûrban şand meydana şerê li dijî serhildana Simkoyê Şikak. Lê vê carê di şerê Miyanduawê de ev bi destê şervanên kurd hat kuştin.

Di şerê azadkirina bajarê Mehabadê de fermanدارê giştîyê şer Simko bixwe bû ku Seyîd Teha Şemzînî (Gîlanîzade) jî hevkarê wî bû. Piştî şerekî giran bajar ket destê kurdan û 600 jandarmên Îranî ku di bin serokatiya parêzgar Melîkzade de bûn, tev hatin kuştin. Di çaxê şerê Sarî Tacê de jî ku li sala 1922an li herêma Salmasê (Dîleman) qewimî, hêza kurdan nekarî li hemberî hezên Îraniyan berxwedanê bike. Şer heya dagîrkirina kela Çariyê berdewam bû. Piştî ku kela Çariyê hat girtin, Simko û hezar kes ji siwariyên xwe derbasî bakurê Kurdistanê bûn û ji aliyê artêşa Tirkîyeyê ve hatin bêçek kirin. Lê ev ne dawîya şerên kurd û dewleta Îranê bûn.

Şehîdbûna Simkoyê Şikak li bajarê Şîno

Li ser şehîdbûna Simko guman heye ku hinek axayên kurd xiyaret li wî kirine û ew neçar kirine ku ji bo hevdîtinan xwe bigihîne bajarê Şînoyê. Berdevik û desthilatdarên Îranê ku hertim bi rîya xapandin û xiyaretê xwe nêzî siyasetvanên kurd kirine, dîsa jî bi navê hevdîtinên çareseriyê, Simko hat razîkirin ku bê bajarê Şînoyê û bi serleşker Muqedem re hev bibînin. Ji bona wê jî wan bi rêya Têmûr Axa ku demek bû, bi birîndarî di destê dewletê de hêsir bû, nameyek ji Simko re şandin ku wê demê li gundê Barzan bû. Simko bi çend siwarên xwe re hatin çiyayê Qendîlê û li wir jî bi Xurşîd Axayê Herkî re ber bi bajarê Şînoyê ve meşîyan. Li wir fermanدارê bajarê Şîno serheng Sadiq Xanê Nûrozî ew bir mala xwe. Lê hatina serleşker Muqedem derew bû û ew li benda derfetekê bûn ku Simko bi tenê bikişînin derveyî bajarê Şînoyê û wî li wir bikujin. Di dawiyê de jî bi hînceta pêşwazîkirina ji serleşker Muqedem li derveyî bajarê Şînoyê bi wê davika ku jêre danîbûn, di êvarîya 21ê Tîrmeha 1930ê de hat şehîdkirin.

Herçend di şer de Simko û siwarên wî gelek kes ji serbaz û leşkerên dewletê jî kuştin, lê wî nekarî vê carê xwe ji destê wan rizgar bike. Termê Simko sê rojan li bajarê Urmiyê neşeartî danîn ku gel lê binêre û kurdan jî pêbihesinin ku serokê wan hatiye kuştin. Berpirsyarên dewleta Îranê ji bo zanîna wê hindê ku sedî-sed bizanibin Simkoyê Şikak kuştine, jina Simko ya bi navê Fexriye Êqibalî (azerî bû) anîn ser termê wî û wê jî bi nerihetî ji wan re got: "Belê ev mêrê min Smayîl Axa ye. Ez ji rûyê tiliya wî ya birî dizanim ku berî çend salan ji ber jehra marê ku pêvedabû, bi destê xwe bi kêra xwe birîbû."

Dema ku xebera kuştina Simko ghişt koşka paşatiya Îranê heya heftiyekê şahî û kêfxweşî hatin lidarxistin û hemû kuçe û kolanên bajarê Tehranê bi ronahî û gulan hatin xemilandin. Riza Pehlewî mezintirîn dijminê xwe di Kurdistanê de ji holê rakiribû.

Şehîdbûna Simko bû sedem ku heya pêkhatina komara Kurdistanê ya di bin serokatiya Pêşewa Qazî Mihemed de bêdengiyek xemgîn li rojhilatê Kurdistanê hakim be.

Xebat û Hewldanên Simko- Şêx Mehmûdê Berzencî

Simko di çaxê desthilatdariya xwe de gelek xebitiye ku bi dewletên biyanî re têkeliyên siyasî pêkbîne. Di vê navê de bi taybetî ew xebitiye ku bi dewleta Brîtanya û YKSSê re têkiliyan deyne û bala wan bo ser çareserkirina pirsgerêka kurd bikişîne. Lê wan ji ber berjewendiyên xwe yên aborî û girîng nebûna cihê jeopolîtîk yê axa Kurdistanê, bihayekî wisa nedane pêşniyarên vî serokê kurdan. Simko bi rêya Seyîd Teha Gîlanîzade pirr xwestiye ku ji bo çareserkirina pirsgerêka kurd û pêkanîna dewleteke kurdî bi berpirsyarên Brîtanî ên li Îraqê hevdîtinan pêk bîne, lê di vê daxwaza xwe de bi ser neketiye. Herwiha ew ji Şêx Mehmûdê Berzencî bi gilî û gazinc bûye ku baweriya xwe bi dewleta tirkan re tîne. Ji bona wê jî ew di derbarê Brîtanî û tirkan de wiha dibêje: "Îngilîz û tirk her du ji bo çaresekirina pirsgerêka serxwebûn û serbestiya Kurdistanê derewan di gel me de dikan, ew me dixapînin. Îngilîz dixwaze tevaya kurdan mîna xulam û berdeyan ji bo armanc û daxwazên xwe yên çewt bikar bînin û bixebitînin, mîna meymûnan me ji xwe re bireqsînin û ew jî bi me bikenin. Ew dixwazin me li hemberî neteweya me şermazar bikin, ev ne karê min e, ez xiyaretê li gelê xwe nakim. Tirk û îngilîz her du ji hev xirabtirin, lê ji herkesî zêdetir kurd ji bona xwe xirabin, kurd piştê hev nagirin, hînî xizmetkariyê bûne, baweriya wan bixwe tune û mezinatiya hevdu napejirînin."

Simko bêtirî hertiştî ji xiyaneta axa û begên Kurd dilşikestî bû ku di rojên xweş de mîna mêşa li dora şîrînî, kêliyêkê ji wî dûr nediketin, lê di rojên tengaviyê de xwe ji wî

dûr dixistin.

Xaleke girîng a hewldanên Simko ew e ku wî di çaxê desthilatdariya xwe li bajarê Urmiyê de xebatên rewşenbîrî û çandî dan meşandin. Yekemîn car di dîroka rojhilatê Kurdistanê de Simko ket wê fikirê ku di warê ragehandinê de jî pêngavek bê avêtin. Di sala 1912an de li bajarê Xoy, Ebdulrezaq Bedirxan bi piştgiya siyasî û diravî ya Simkoyê Şikak kovareke mehane bi navê Kurdistan weşand. Herwiha li bajarê Xoy dibistaneke kurdî jî, ji bo zarokên kurd vekirin. Salên piştî şerê cîhanî yê yekem yanî ji sala 1919an heya têkçûna şoreşê rojnameya bi navê (Roja Kurd) û piştî tenê bi navê Kurd ku organa fermî ya dewleta wî bûye, hatiye weşandin. Roja Kurd an jî Kurd rojnameyek heftane bûye. Sernivîserê vê rojnamê nemir Mela Mihemedê Turcanîzade bû ku karê amadekirina rojnameyê di weşanxana Xêyret de li bajarê Urmiyê dimeşandin. Herwiha Simko ji bo agehdariya ji rewşa siyasî û leşkeriyê hemû herêmên di bin desthilatdariya xwe de, ji telefonê mifa standiye û bi vî awayî pêwendiyên hemû fermanدارên eniyên şer bi kela Çariyê re hebûne.

Beriya ku Simko bi awayekî berfireh dest bi şer û şoreşa li dijî dewleta Îranê bike, bi hevkarîya Ebdulrezaq Bedirxan û çend giregirên din yên kurd komelek bi navê Cîhandanî li bajarê Xoyê damezrandibûn, ku komelek rewşenbîrî bû û bêhtir xebatên çandî û rewşenbîrî dimeşandin.

Simko pir xebitiye ku bi kesayetî û bizavên ku li dijî rejîma Îranê serî hildane, têkiliyên siyasî deyne. Ew bi şoreşgerê azerbayecanî Mihemed Xiyabanî re di nava peywendîyan de bûye. Herwiha Simko û serdarê şoreşa bakurê Îranê Mîrza Kuçik Xanê Cengelî xebitîne ku di navbera şoreşa Kurdistan û bakurê Îranê (Gîlan) de dan û standinên siyasî pêkbinin, lê gûherandinên siyasî ev derfet nedaye wan ku vî karê dîrokî bigehînin encamê.

Hevdîtina Simkoyê Şikak û Reza Şahê Pehlewî
 Riza Mîrpenc ku bi hevkarîya Brîtanî ji pileya serleşkeriyê bû şahê Îranê, di sala 1925an de ji bo serlêdanekê çû Azerbayacan û Kurdistanê. Armanca wî ya herî mezin ew bû ku riyekê ji bo bi dawî anîna serhildana Simko peyda bike û desthilatdariya xwe li hemû Îranê birêk bike. Serleşkerên Îranî pir dawa ji Reza Şahê Pehlewî kirin ku dev ji vê sefera xwe berde, lê ew razî nebû û xwest ku ji nêzve Simko bibîne. Xuyaye ku hemû di wê baweriyê de bûn ku Riza Şah êdî ji wê seferê venagere û yê bi destê Simko bê kuştin. Dema ew bi 62 kes ji fermanدار û hêza xwe ya taybetî ve nêzî bajarê Salmasê dibe, di yekemîn dîtinê de 5000 siwariyên Simkoyê Şikak bi rûyekî sar û girij pêşwaziyê li şahê Îranê dikan û rêzek taybetî jêre nedigirtin. Simko jî wek serokekî kurd bi kincên kurdî li hemberî şahê Îranê sekinî û bi pêşwaziyek sar û bi

serê lêvê bixêrhatina wî kir. Piştê herdu bi hev re çûne karwanserayekê û li ser pirsgrêkên herêmê axivîn. Wek tê gotin Reza Şah pir tirsîyabû ku Simko wî û hemû kesên wî bikujin. Ji bona wê jî heya berê sibê ji tirsê nerazabû. Ew herdem li benda wê hindê bû ku siwarên Simko hêrişê wan bikin û tevde bînin kuştin. Herçend piştî ewqas bûyerên tal ku Simko bi çavên xwe dîtibûn, êdî bawerîya wî bi desthilatdarên Îranê nemabû, lê derfetek dîrokî ji dest da û wê şevê Riza Şahê Pehlewî nekuşt û ew ji destê wî filitî.

Simko piştê di hevdîtinekê ya bi serleşker Ebdulah Tehmasbî re gotibû: "Mezintirîn şaşîya min di wê şevê de ew bû ku min Reza Şah nekuşt". Wê şevê Riza Şah ji serleşker Tehmasbî dawa kir ku karekî bikin û Simko mijûl be û çax derbas be û roja din zû ji wir ber bi Êrmiyeyê hereket bikin. Wan bi lîstika textnerd wê şevê Simko mijûl kirin û roja din Simko pêhesiya ku Reza Şah ji destê wî derketiye û derfetek zêrîn ji destê xwe daye.

Dema ku Reza Pehlewî bi hevkariya hêzên biyanî desthilatdariya xwe li herdera Kurdistanê bihêz kir, bi awayê ku li jor hat gotin ji bo hevdîtinên siyasî Simko vexwendin bajarê Şînoyê û li wir ew bi bêbextî hat kuştin.[1]

Taybetmendiya babetê

Kategorîya Naverokê: Doza Kurd | Dîrok | Cureya belgeyê: Zimanî yekem | Cureya

Weşanê: Born-digital | Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn | Welat-

Herêm: Kurdistan |

Dîroka weşanê: 21-07-2024

فایلی په یوه ننداریدار:

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAIJAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	

21-07-2024	کوردی ناوه‌پاست	رێکه‌وت و رووداو (کڕۆنۆلۆژیا)	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	Kurmancî	کورتەباس	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)	Türkçe	کورتەباس	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	Deutsch	کورتەباس	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	Deutsch	کورتەباس	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	Kurmancî	کورتەباس	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	Kurmancî	کورتەباس	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	Türkçe	کورتەباس	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	Türkçe	کورتەباس	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	Türkçe	پەرتوو‌کخانه	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	Türkçe	پەرتوو‌کخانه	
ŞİKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ	Türkçe	کورتەباس	
Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri	Türkçe	کورتەباس	
Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü	Türkçe	فیدیۆ	
Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de	Kurmancî	کورتەباس	

Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti

کورتەباس

Türkçe

TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU
NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ
TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

پەرتوووخانه

Türkçe

ئەم تۆمارە ھەندێک فایلی پەيوەندیداری وەک وێنە و فیدیۆی لەگەڵدا یە و لێرەدا پێشان نەدراون،
کۆدەکە بکە تاوێک لەسەر مانیپەری رێکخراوی کوردیپیدیا ئەو فایلە بێنیت QR تکیە سکیی.

QR

Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Nenaskirî | Kurmancî | <https://www.xelat.org>

Demê tumarkirinê: 12-10-2025

Navê afirîner: Sara Kamela

Pol, Kom: Wêne û şirove

Babet: 78

Cenazeyê şehîd Îsmâîl Axa Şekakî (Simko) di sala 1930'an de

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20230423120756484606>

Cenazeyê şehîd Îsmâîl Axa Şekakî (Simko) di sala 1930'an de di destê desthilatdarên rejîma Faris de ye.

Bêguman serhildan û şoreşa Simko ne tenê berhema Simko bi xwe ye. Ew bûyer û serpêhatî ji ber xwe ve nekelîne. Hemûyan bi Simko û di wextê Simko de dest pê nekirine û beriya Simko jî zincîrek serpêhatî, bûyer, serhildan û şoreşan rû dane. Dema ku Simko bûye desthilatdar û di herêma xwe de hevsarê şoreş û serhildanê girtiye destê xwe; wî piştî xwe daye gelek serpêhatiyên dîrokî yên beriya xwe ku xelekên zincîra wan serpêhatî, serîhildan û şoreşên beriya wî yên nîvco mane.

Edhem Şêxo

Çavkanî: Kurdîpêdiya - Wergera ji Erebî

[1]

Taybetmendiyên babetê

Dehsal: 90ekan (90-99) | Sekôpî wêne: Reş û spî | Sedsal: Sedsala 20. (1900-1999)

| Dosya (Peldankên (Faylan): Dîroka Nûjen | Welat- Herêm: Rojhelatê Kurdistan | Êran |

Dîroka weşanê: 23-04-2023

بابه ته په یوه سټکراوه کان:

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAJCAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
23-04-2023	رێکەوت و ڕووداو (کڕۆنۆلۆژیا)	کوردی ناوەراست	
72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	کورتەباس	Kurmancî	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتەباس	Kurmancî	

Daxwaz bo guherîna navê şeqama Simkoyê Şikak, yan derswergirtin ji rastiyên dîrokê?!

کورتەباس

Kurmancî

İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)

کورتەباس

Türkçe

İran Kürtlerini Yakından Tanımak

کورتەباس

Türkçe

Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4

کورتەباس

Deutsch

Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4

کورتەباس

Deutsch

Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak

کورتەباس

Kurmancî

Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin

کورتەباس

Kurmancî

Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey

کورتەباس

Türkçe

MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925

کورتەباس

Türkçe

Millî Mücadele Döneminde Şırnak

پەرتوووخانه

Türkçe

Pêşengên şehîdên gulanê, Hakî Karer

کورتەباس

Kurmancî

Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme

پەرتوووخانه

Türkçe

ŞIKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ

کورتەباس

Türkçe

Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri

کورتەباس

Türkçe

SİMKO AĞA İSYANININ TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (1905-1930)

کورتەباس

Türkçe

Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü

فیدیۆ

Türkçe

Simkoyê Axaye Şikak 1

کورتەباس

Türkçe

Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti

کورتەباس

Türkçe

Stranek li ser kuştina Cewahirxanima hevîna Simkoyê Şikak

کورتەباس

Kurmancî

Stranek li ser kuştina Simkoyê Şikak

کورتەباس

Kurmancî

TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU
NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ
TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

په‌رتوو‌کخانه

Türkçe

QR Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Taybet ji bo Kurdîpêdiya | Kurmancî | [Ji aliyê Kurdipedia ve hatiye amadekirin - Aras Hiso](#)

Demê tumarkirinê: 23-04-2023

Navê afirîner: Aras Hiso

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 79

Daxwaz bo guherîna navê şeqama Simkoyê Şikak, yan derswergirtin ji rastiye dîrokê?!

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20231211095410535831>

Daxwaz bo guherîna navê şeqama Simkoyê Şikak , yan derswergirtin ji rastiye dîrokê?!

Mihemedsalih Qadirî

Herwekî em dizanin dîrok zanistê girîng e ku bi sedema vê zanistê ve em dikarin ronahiyê bêxne ser bûyerên derbazbûyî û bi dîtina aliyên kartêker û bi bandor ên pêwendîdar bi her yek ji wan bûyeran Herwekî em dizanin dîrok zanistê girîng e ku bi sedema vê zanistê ve em dikarin ronahiyê bêxne ser bûyerên derbazbûyî û bi dîtina aliyên kartêker û bi bandor ên pêwendîdar bi her yek ji wan bûyeran, şirove û nirxandinên rastîn li ser bikin, û bi mifahwergirtin ji encamên wan nirxandinan nexşe rêya pêşerojê jî diyarî bikin. Herwusa eva em vê yekê jî dizanin ku her yek ji wan bûyeran bi berhevdana tevî rewşa taybet bi xwe bi awayekî pêwendî bi sedemên cuda cuda ve heye ku bandora her yek ji wan bi awayekî rasterast yan ne rasterast bandorê li ser çêkirina wan bûyeran dadinê.

Hekî waye dîrok xedrê ji tu kesî nake, belkî eva ew xelk in ku xedrê ji dîroka xwe dikin ku nekarîne bi mentiqeke serdemiyane mifahê ji vê zanista girîng wergirin û aliyên bi hêz û lawaz ên derbazbûyî ên xwe bikne mînakê rêbaza ber bi pêşveçûna pêşeroja xwe, û rêya rastîn nîşanî nîfşa nû bidin. Mixabin zaf car hatiye dîtin ku hin xelk bi liberçavnegirtina pêverên zanistî ên dîrokê û piştgirêdana bi soz û demargirjiyên olî û neteweyî û...hwd bûne sedema pêkhatina bûyer û karesatên mezin li ser çarenivîsa xwe û derdora xwe.

Yek ji wan bûyerên hestiyar û bi arîşe, ku di dîroka hevçerx a bizava kurdistanê Rojhilat de bandoreke nîgatîv li pey xwe bi cih hêlaye, û pêdivî bi şirovekirin û şîretwergirtinê ye, kuştina rêberê olî ên Asoriyan bi navê Bonyamîn Marşîmon ji aliyê Simkoyê şikak ve ye. Ji bo vê ku em bikarin li ser vê mijarê berçavrohnîyekê bêxne ber çavên xwendevanan, pêdivî bi çûna bo nav kûrahiya nêzîkî sed sal berî niha û berhevdana rewşa wê demê heye.

Di dawiya sedsala 19'an de, tevî destpêkirina hizra şandina Misyonên Rojavayî bo deverên mezopotamya û Rojhelata Navîn ji aliyê welatên wekî Bîrîtanya, Feranse, Amerîka û Îtalya, bi merema reh û rîşevêtin, û xwe xişikandina bo nav wan deveran ku di bin desthilata Osmaniyan û Îraniyan de bûye, êdî çarenivîsa Asoriyan û Mesîhiyan wek kartekê bi kar hatiye, û bo meremên siyasî û bo berjewendiyên welatên biyanî ketine nava mij û dûmanêke tarî, û tûşî gellek rojreşî, çewsandinên olî

û neteweyî û civakî bûn. Gundên wan û dêrên wan hatin kawil û wêrankirin, û bi awayekî kom xelkê wan hatne kuştin û derbider bûn, û tevî netewên cuda ên deverê wekî Turk, Kurd û Azerî binaxe û xîmê nakokî û şer û dijminatîyê darêtine. Ku mixabin ev dijayetîkirina Asoriyan ku bi handan û tûjkirina Misyonan bûye, ji şoreşa Bedirxaniyan di sala 1843'an de dest pêdike û di şoreşa Simkoyê Şikak û kuştina Marşîmon rêberê olî yê Asoriyan di sala 1918'an de bi dawî tê.

Berî hatina Misyonên Ewropayî, pêwendiya di navbera Kurd û Asorî wekî du neteweyên bindest û cînar ku xwediyê dîrokeke kevn, û dûr û dirêj a bihevre jiyânê di deverê de bûne, bi qasekê baş bûye ku serbarê cudahiya olî û neteweyî tevî hevdu, zaf caran li dijî êrîşên biyaniyan di eniyekê de şer dikirin, û hertim di nava bi hevre jiyaneke aştîyane û alîkariya bi hevdu re bûne. Bo mînak veşartina Asoriyan ji aliyê Kurdan ve di dema êrîşên Turkan û berevajî veşartina Şêx Ebdulselamê Barzanî ji aliyê Asoriyan ve, ku bi sedema êrîşên Turkan devera Barzanê bi cî hêlabû û di nava Asoriyan de xwe girtibû. Lê piştî hatina wan Misyonên Ewropayî, di destpêka şerê yekemîn ê cîhanî de, ku bi berçav bo karê baş û gehandina peyama pîroz ya Mesîh û xodaperestiyê hatibûn şandin, lê di bin de bi merema siyasî mijûlî çêkirina natebahiyê û pêkanîna şer û berdane canê hev ên gelên deverê bi Kurd û Asorî û Turkan bûn. Merema Ewropahiyan ji vî karî, nexşeriya parvekirinê piştî hiloşîna Împiratora Osmaniyan û lawazkirina desthilata Îraniyan û xweşkirina cîpêyên xwe di deverê de bûye.

Bo vê meremê jî ji rêya wan Misyonan ve dest kirine bi handan û tûjkirina Asoriyan û Ermeniyan. Hezkirina Asoriyan û Ermeniyan ku kêmaniyên olî ên xeyrî Musilman ên deverê bûn, bo xwe rizgarkirina ji destê du desthilatên Musilman ên Sunî ên Turk û Şîe yên Îranê û damezrandina dewleteke serbixwe li ser axa kurdistanê bi piştgiriya Rosiyan di piratîkê de hatiye cî bi cî kirin. Di sala 1915'an de piştî sefera Marşîmon bo Bitlîsê û wergirtina sozên Rosiyan bo damezrandina dewleteke serbixwe bo Asoriyan li hemberî alîkariya Asoriyan tevî bereya hevpêyman li dijî Osmaniyan, ku merema Rosiyan eva bû ku Asorî û Ermeniyan wekî mertala şer li dijî Osmaniyan bi kar bînin, di vê demê de êdî bi kiryar em dibînin ku Asorî çarenivîsa xwe bi Rosiyan ve girê didin, û dibine karta lîstika pîlan û berjewendiyên superhêzan, lewra di salên piştê tûşî gellek bêçareyî û rojreşiyên cubrannekirî hatin û di dawiyê de jî, Rosiyan tu tişt ji bo wan nekirin û piştê wan jî berdan.

Di sala 1915'an de piştî vê ku sipaha Rosî di nava Kurdistana Turkiyê de pêşrewî kirin, Asoriyên devera Hekarî li dijî Turkan rabûn û piştî têkşikana wan bi destê Turkan, bi perîşebûn û aloziyeke zaf ve hewara xwe bo devera bin desthilata Rosiyan wate aliyê Rojhilata Kurdistanê ya di bin destê Îranê de anîn, û li bajarên Xoyê, Selmas û Urmîyê akincî bûn û ji aliyekî din ve qat û qirî û perîşaniya xelkê deverê ku bi sedema şerê yekemîn yê cîhanî ve pêşî û beroka wan girtibû, Asorî jî bi nifûseke zêdetir ji sed hezar kesî û bi birçîbûna xwe bûne serbarê kurdên hejar û desteng. Piştê bi hezaran

kesî ji Asoriyên penaper çûne nava refên leşkerê Rosî û rahênan û meşqa leşkerî dîtine û çek hilgirtine û bi fermana axa Pêtros di dema şerê yekemîn ê cîhanî de tevî Rosiyan serbarê zext û givaşê, kuştareke bêrehmane ji xelkê deverên Erzrom, Bitlîs, Bayezîd, Wan, Urmiye, Selmas û Sablaxê kirine û kurdistan tûşî wêranî û rojreşîyeke mezin kirine û bona tolhildana kuştara Ermeniyan bi destê Osmaniyan, xelkê Asorî bi dehan hezar kesî ji Kurdên Rojhelat û Azeriyên Şîe mezheb ên akinciyên vê deverê, kuştine.

Bo arxayîn bûn ji merema siyasî ya Asoriyan ji vê kiryarê mêze bike meramnameya “Komîteya Azadiya Asoriyan” ku di sala 1917’an de û ji dema pêkanîna çekdarên Asoriyan li Urmiyê hatiye bilavkirin û di benda yekem de hatiye, ku armancên destpêkî yên vê komîteyê damezrandina dewleteke serbixwe bo Asoriyan li herêmên Urmiyê, Hekarî, Mûsil, Cizîr ...hwd ye û bo gihîştin bi vê armancê hemû şîyanên xwe bo zêdekirina kîne û kuştinê, li dijî xelkê wan deveran bikar aniye.

Piştî bilavkirina vê meramnameyê îdî Marşîmon bi êşkere Asorî han dane bo çek hilgirtin û jinavbirina Kurdan û Azeriyan li ser axa bav û kalên wan, û rêxweşkirin bo bidestveanîna xewnên xwe.

Fermandeyê serbazên Asoriyan jî ku navê wî axa Pêtros bûye, di sala 1918’an de berî kuştina Marşîmon hewla handana Asoriyên çekdar daye ku bi tu awayî rehmê bi Kurdan nekin û derban lê bidin. Piştî vê biryarê em dibînin ku bi hezaran çekdarên Asorî ku ji aliyê Rosiyan ve hatibûn çekdarkirin, di bereya wan de li dijî kurdan dikeve şer, û îdî her du alî yanî kurd û Asorî eva ku ji dest wan hatiye bo qirkirin û komkujiya hevdu kirine.

Helbet şerê Kurd û Asoriyan şerekî olî nebûye ku weke zaf aliyên nateba aliyên olî hebe, belkî şerek bûye ku aliyê siyasî û netewî hebûye. Her wek em dizanin Kurdan di dirêjahiya dîrokê de ne êrîşber û ne jî dagîrker bo ser xelk û axa tu kesî nebûye, belkî tenê û tenê bergirî ji ax û kerameta xwe kiriye. Eva jî mafek rewşa û mafekî parastî bo hemû aliyekê ye ku bikeve ber êrîş û dagîrkirina aliyên dagîrkariya êrîşber.

Piştî serketina şworeşa Oktobra 1917’an ku Linîn li hember berjewendiyên sitratejî yên Soviyetê bo parastina piştê ewlehiya herêma li bin desthelata xwe, peyam bo Îran û Turkiyê şand ku ew wê axa wan çol bikin û yekîniya çekdarên Asoriyan hilveşînin, û dirêjî bi siyaseta Rosiya Tezarî li dijî wan welatan nadin. Îdî koşka hêviyên Asoriyan diherife û bi vî halî jî em dibînin Asorî bi bê berhevdana rewşa piştî şworeşa Oktobrê tevî vê ku guherînên bingeşîn bi ser siyaseta deverê de hatibûn, dîsan jî dirêjiyê didne dijayetîkirin bi xelkê deverê re.

Di vê serdemê de Simkoyê Şikak ku mîratgerê çend pişt li xebata neteweya kurd bo rizgarkirin û avakirina dewleteke serbixwe bû, tevî vê ku di nava bahozeke pîlan û encamên şerê yekem yê cîhanî û zextên Rosiyan û Osmaniya ji aliyekê, û dujmindarî û êrîşên desthelatdarên Îraniyan bo ser hêzên wan ji aliyek din ve mabû, lê hewla xwederbazkirin ji vê kirîzê û parastina serweriya kurd li ser axa kurdistanê dida, bi vî

halî jî, li dervayî hezkirina xwe, dikeve nava bazineya pîlanên Rûs û Birîtaniyayê ku ji aliyê Asoriyan ve hatibû darêtin, ev pîlana zenga metirsiyeke mezin û micid bû bo têkçûna hemû xewn û pîlanên Simkoyê Şikak bo azadkirina axa Kurdistanê û avakirina dewleteke netewî ya kurd. Lewra Simkoyê Şikak razî nebûye ku bi her bûhayekê be rê bide heya ku pîlanên Rosiyan û Asoriyan ku avakirina dewleta Asorî li ser axa Kurdistanê bû, ser bigire.

Di sala 1918'an di rewşeke weha de bûye ku Marşîmon û Simkoyê Şikak di kevnebarê Selmasê hevdu dibînin û Marşîmon hewla jirêderxistina Simko daye û qewlê hevxebebiyekê li dijî Îranê û avakirina desthilatek hevbeş dide. Ji aliyekî din Simko jî perîşe ye bo jidestdana axa Kurdistanê û avakirina dewleteke Asoriyan di devera bin desthilata xwe de, ku niha jî bo kurd wekî Kerkûka duyem a Kurdistanê ye. Lewra Marşîmon di pêvajoya vê hevdiînê de tê kuştin û heya niha çavaniya kuştina wê nehatiye eşkerekirin ka gelo çî di vê hevdiînê de qewimiy ye.

Mixabin ev bûyera bû sedema şer û xwînrêjiyeke zor, û karesateke mirovî ji aliyê Asoriyan ve bi ser kurdan de hat, û bi vê sedemê xûşka Marşîmon bi navê Sirmê Xanimê bi hezaran çekdarên Asoriyan bo tolhildana kuştina Marşîmon şandne ser bingehên Simko li kelha Çehrîqê, û deverên derdora Selmas û Urmîyê, û di heyama çend rojan de bi hezaran jin û zarok û pîr û ciwanên bê guneh ên kurd bi awayekî hovane ji nav birin û yek ji wan kuştîyan dayîka Simko bûye. Niha piştî sed sal derbaz bûna bi ser vê bûyerê hêstik û pirça goriyên bûyerê di qada vê demê ya şer de şahidiyê bo rastiyan cînayeta han didin.

Ji aliyek din ve, vê bûyerê dijayetiya hevpêymanan li dij bizava kurd di wê serdema hestiyar de zêdetir kir û derfeteke mezin û dîrokî bo avakirina dewletek kurdî ji destê kurdan de derxist.

Asorî niha jî wusa difikirin ku eva Simkoyê Şikak bûye ku bi kuştina Marşîmon, xewnên wan bo çêkirina dewletek Asorî têk bîriye, lê her çend rola Marşîmon bo vê meremê bandor jî hebûye, lê rastiya meselê eva nine û nabe ev bûyere berçavên wan bigirin heya ku rastiya arîşeyê di vê de nebînin ku çawa çarenivîsa xwe dan destê Rosiyan û Rosiyan jî piştî tewawbûna karê xwe, îdî piştî Asoriyan berdan û ev car bi sedema êrîşên Turkan ve Asorî tûşî wan biserhatiyên tirajidî bûn ku nediba bi serê wan hatiba.

Piştî derbazbûna 95 salî bi ser vê bûyerê, çî kurd yan jî Asorî di cihê handan û birîndarkirina hestên hevdu û dijayetîkirina tevî hêmayên netewî ên hevdu, ku ne dikare dermanê vê êş û azara tal be ku di derbazbûyî de hatiye serê wan, belkû xirabtir jî dike, baştir eva ye ku vegerne bo mentîqa lêborînê û hevdu qebûl bikin, û bi hev re jiyanê aştîyane di cihê vê bedbextiyê de hilbijêrin, ku bi pîlana bîhaniyan, û bi destê xwe me tûşî xwe kiriye. Her ji ber vê yekê me pêdivî bi çêkirina rewşeke birayane tevî hevdu heye heya ku bi ders wergirtina ji derbazbûyî em wan bedbextiyar ji dîrokê re bi cih bihêlin, û em rê nedin ku ev bedbextî bo nifşa niha û

pêşerojê bimînin.

Hekî çî daxwaza Asoriyan bo guherîna navê şeqama Simkoyê Şîkak li bajarê Hewlêrê bi berçav nîşana kerb û nerazîbûna wan ji bûyera kuştina Marşîmon ji aliyê Simkoyê Şîkak ve ye, lê ev bîrkin hem dût e ji mentîqa serdemiyane û hem jî narewa ye ku kêmnîyekî olî li herêma kurdistanê tevî danîna navê Marşîmon û dehan navdarên xwe li ser şeqam û cihên giştî ên Enkaweya Hewlêr, lê daxwazek bi vî awayî hebe ku nabe navê serkirdeyekî kurd li ser şeqameke paytextê kurdistanê bê danîn!!! Şîk di vê de nine ku karê han tirsê dixîne ser jiyana kurdan û Asorî jî arîşên derbazbûyî bo pêşerojê vediguhêzin.

Em ji vê arxayîn in ku çî bi helwestên weha ji aliyê birayên Asorî ve û çî bi cîbicîkirina daxwazên wan, em nikarin qerebûya wan bûyeran bikin ku di derbazbûyî de rû dane. Ji aliyek din ve pêdivî ye ku birayên Asorî vê rastiyê bizanin ku her çî qas kesayetiya Marşîmon bal wan cihê hurmeta û xweştevî be, ev qas jî kesayetiya Simko wek nîşane û serkirdeyekî şoreşgêr û tekoşerê netewa kurd cihê rêz û hurmeta gelê kurd e û bi hezaran xortên kurd bi hezkirina wî, navê Simko li ser wan hatiye danîn û bi dehan cihên giştî û xwendîgeh û...hwd jî, her bi vî awayî. Ku wusa bû nav guherîn ne karek e ku dikare cîbicî be, û ne jî çareserîya arîşan e.

Baştir ev e ku li hember bihevrejîyanek bi tebahî û dirêjheyam di navbera kurd û Asoriyan de, bi rihek lêborîn û bi riha hevdu qebûlkirinê, ber bi pêşerojê ve pêngavan bavêjin û bi vê karê me yê hevbeş, em dikarin berjewendiyên giştî û dirêjheyam bidest bixin.

Di dawîya babetê de bi pêdivî dizanim ev gotina Axa Pêtros fermandeyê hêzên Asoriyan bînme bira birayên Asorî, ku piştî vê hemû şer û kuştinê û wêrankirinê ku bixwe roleke destpêkî tede hebûye, daxwaz ji aliyên kurd û Asoriyan kiriye û gotiye: “Birano! ez daxwazê ji we dikim ku li hember mirovaniyê de bilez rojên aştiyê bidest bixînin, heya ku di pêşerojê de me pêdivî bi xwarina goştê newiyên xwe tunebe”.

[1]

Taybetmendiyên babetê

Kategorîya Naverokê: Dîrok | Gotar & Hevpeyvîn | **Cureya belgeyê:** Zimanî yekem
| **Cureya Weşanê:** Born-digital | Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn
| **Welat- Herêm:** Kurdistan |
Dîroka weşanê: 19-09-2023

بابه ته په یوه سټکراوه کان:

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
------------	-----	------	----

19-09-2023	کوردی ناوه‌پاست	رێکه‌وت و پرووداو (کۆڤۆلۆژیا)	
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAIJAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	Türkçe	کورتەباس	
72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	Kurmancî	کورتەباس	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	Kurmancî	کورتەباس	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918- 1920)	Türkçe	کورتەباس	
Kêliya ku rêberê şehîd “Simko Axa Şikak” berî 96 salan giheşte bajarê Silêmaniyê	Kurmancî	وێنه و پێناس	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	Deutsch	کورتەباس	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	Deutsch	کورتەباس	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	Kurmancî	کورتەباس	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	Kurmancî	کورتەباس	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	Türkçe	کورتەباس	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK- İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	Türkçe	کورتەباس	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	Türkçe	په‌رتوو‌کخانه	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	Türkçe	په‌رتوو‌کخانه	

Serpêhatiya rêberê efsaneyî Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
ŞIKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri	کورتەباس	Türkçe	
Simko Ağa (İsmail Ağa Şıkaki)	کورتەباس	Türkçe	
SİMKO AĞA İSYANININ TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (1905-1930)	کورتەباس	Türkçe	
Simko yê Şîkak ın Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü	فیدیۆ	Türkçe	
Simkoyê Axaye Şikak 1	کورتەباس	Türkçe	
Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Daxwaza serxwebûn û redkirina rêveberiya herêmî – beşa 1em	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Daxwaza serxwebûn û redkirina rêveberiya herêmî – beşa 2yem	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Şoreşgerekî di rêya serxwebûna kurd de - Beşa 1	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Şoreşgerekî di rêya serxwebûna Kurd de - Beşa 2	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Şoreşgêrekî serxwebûnxwaz	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti	کورتەباس	Türkçe	

Stranek li ser kuştina Cewahirxanima hevjîna
Simkoyê Şikak

کورتەباس

Kurmancî

Stranek li ser kuştina Simkoyê Şikak

کورتەباس

Kurmancî

TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU
NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ
TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

پەرتووکیخانه

Türkçe

Wêneyên nû yên Simkoyê Şikak û malbata wî
hatin dîtin

کورتەباس

Kurmancî

Xalên ku di dîrokê de gel gihandin hev divê di
dema me de ji bîr avakirin

کورتەباس

Kurmancî

QR Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî | <https://kurdshop.net/-11-12-2023>

Demê tumarkirinê: 11-12-2023

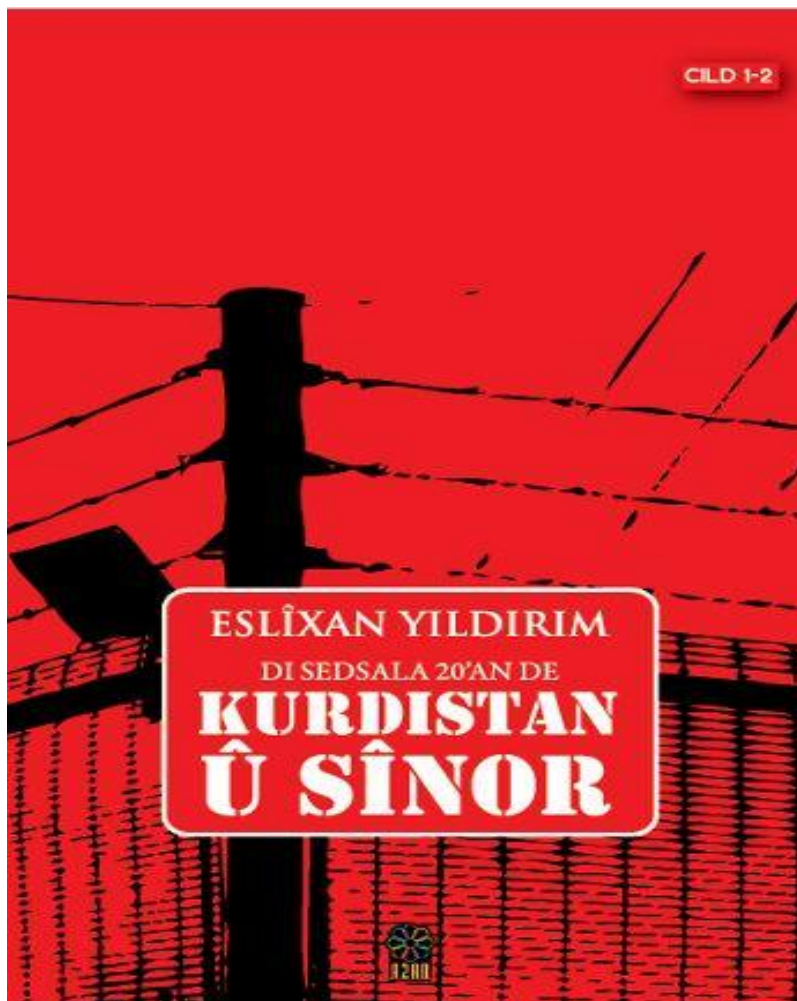
Navê afirîner: Aras Hiso

Pol, Kom: Pirtûkxane

Babet: 80

DI SEDSALA 20'AN DE KURDISTAN Û SÎNOR CILD I-II

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20260723181139696281>

Navê pirtûkê: DI SEDSALA 20'AN DE KURDISTAN Û SÎNOR CILD I-II

Navê nivîskar: Eslîxan Yildirim

Cihê çapkirina pirtûkê: Stembol

Navê çapxaneyê: AZAD

Sala çapê: 2013

Mijarên di hundirê vê sernivîsê de:

Împaratoriya ewil a dinyayê

Têkilî û pevçûnên di navbera Rojhilat û Rojava de

Ketina nav hev a çanda Rojava û Rojhilat

Êrîşên Ereban û hatina Îslamiyetê

Hatina Mogolan û wêrankirina herêm û çandê
Destpêka bihevrebûna Kurd û Tirkan
Bihevrebûna bi dilê xwe ya Kurdan û Dewleta Osmanî
Rewşa Mîrekiyên Kurdan
Encama cihgirtina di sînora de . [1]

Taybetmendiyên babetê

Kategorîya Naverokê: Doza Kurd | Dîrok | Mijar û taybetmendiyên pelên têkildar:
Pirtûka PDF ya vê pirtûkê cara yekemîn li Kurdipediya tê weşandin. | Cureya
belgeyê: Zimanê yekem | Cureya Weşanê: Çapkiraw | Ziman - Şêwezar: Kurdî
Kurmancî Bakûr - T. Latîn | Cihê weşandinê: Stembol | PDF: Erê | Ji carekê zêdetir
hatiye weşandin: Erê | Welatê weşanê: Tirkiya |
Dîroka weşanê: 00-00-2013

بابه ته په یوه سترکراوه کان

ناوی بابته	بۆل	زمان	QR
01-01-2013	رێکهوت و رووداو (کرونۆلۆژیا)	کوردی ناوهراست	

کۆده که بکه تاوه کو له سه ر QR ی له گه ډدايه، تکيه سکینی PDF ئه م تۆماره په رتوکه و فایلێ:
مائه پهری ریکخراوی کوردیپیدیا په رتوکه که ببینیت

QR
Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî | <https://ansiklopediyakurdistan.com>

Demê tumarkirinê: 23-07-2026

Navê afirîner: Sara Kamela

Pol, Kom: Pirtûkxane

Babet: 81

Emerxanê Şikak; Ji serhildana Simko heta Komara Kurdistanê (1906-1946)

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20210622205654394604>

Emerxanê Şikak

*Ji serhildana Simko heta Komara Kurdistanê
(1906-1946)*

Lêkolîn û berhevkirin: Mihemedsalih Qadirî

avesta

Lêkolîn û berhevkirin:

Mihemedsalih Qadirî

Mijar: Dîroka tevgera rizgarîxwaziya Kurdistanê

Edîtor: Şehab Xalidî

Berg: Şener Ozmen

Dîzayna Navê: Luqman Reşîdî

Çapa Yekem: 2021, Stembol

Lêkolîn û berhevkirina Mihemedsalih Qadirî ya li ser kesayetê Kurd “Emerxanê Şikak: Ji Serhildana Simko heta Komara Kurdistanê (1906-1946)” ji weşanên Avestayê derket. Di danasîna pirtûkê de li ser jiyan, xebat û girîngiya Emerxan de hatiye gotin,

“Emerxan Şerîfî naskirî bi Emerxanê Şikak ku kurê Mihemed Şerîf Şerîfî bû sala 1874an ji dayîk bûbû, yek ji karekter û kesayetiyên girîng û navdar ê Êla Kardar û Şikakan bû. Emerxan di çaxê serhildana Simko de, heta dema ku bi Simko re bûye, wek şewirmendê destê rast û wezîrê şer ê Simko, xwedî rol û bandorek berbiçav bûye. Berî şerê yekem ê cîhanî û çend salan piştî wî şerî jî, di herêma stratejîk a bakûrê Rojhilatê Kurdistanê de, wek hevpeymanekî bihêz digel Simkoyê Şikak, di şer û pevçûnên navbera Kurd û Eceman, Kurd û Osmaniyan û Kurd û Rûsan de, beşdar bûye.” Di pirtûkê de behsa nakokîya di navbera Simko û Emerxan de jî hatiye kirin, “Piştî vê ku bi plana hikûmeta Îranê di navbera Emerxan û Simko de nakokî çêbûne, Simko ew radestî hikûmeta Îranê kiriye. Piştî vê bûyerê, Emerxan wefadariya xwe bi hikûmeta Îranê ragihandiye û di bin fermana hikûmeta Îranê de, dijberiya Simko kiriye. Sê salan piştî kuştina Simko ji aliyê Rizaxan Şahê Îranê ve, Emerxan jî, ji aliyê Hikûmeta Riza Şah ve tê girtin, cezayê zînada heta hetayê bo wî tê dayin û paşî mayîna heşt salan di girtîgehên Îranê de, di serdema şerê duyem ê cîhanê de ji girtîgehê azad dibe û piştî cardin wek karakterekî girîng ê tevgera Rojhilatê Kurdistanê rolek mezin hebûye.” Di dewamê de tê gotin, “Emerxan sala 1942an, di serî de berpirsyarê şaxa Komeleya JK di Bakurê Rojhilatê Kurdistanê de bûye û çalakiyên berbiçav kirine. Piştî di avakirina PDK a Rojhilatê Kurdistanê de, bi Qazî Mihemed re alîkarî kiriye û wek endamê serkirdayetiya PDKê hatiye hilbijartin. Herwisa di avakirina Komara Kurdistanê de (22.01.1946) rolek mezin hebûye û tevî (Mihemed Husên Xanê Seyf Qazî, Mela Mistefa Barzanî û Heme Reşîdxanê Bane) yek ji çar generalên Komara Kurdistanê bûye û cihekî xasmanî di xebat û bûyerên wê serdemê de hebûye.” Nivîskarê pirtûkê Mihemedsalih Qadîrî jî derbarê girîngiya berhema dibêje: “Rast e ku ev pirtûk li ser Emerxanê Şikak û têkiliyên dûr û nêz ên wî digel bûyerên dema jiyana wî hatiye nivîsîn, lê min hewl daye tevî mijarên girêdayî bi Emerxan, li ser beşek ji dîroka 40 salî (1906-1946)an a girêdayî bi tevgera rizgarîxwaziya gelê Kurd li Rojhilat, Bakur û Başûrê Kurdistanê rawestim û rewş û siyaseta welatên herêmî û zilhêz ên cîhanî derheqê doza Kurd di wan qonaxan de şîrove bikim.” Pirtûka “Emerxanê Şikak: Ji Serhildana Simko heta Komara Kurdistanê (1906-1946)” ku ji aliyê Mihemedsalih Qadîrî ve hatiye nivîsandin û ji weşanên Avestayê belav bûye, ji 488 rûpelan pêk tê. Kaynak: Berhema “Emerxanê Şikak: Ji Serhildana Simko heta Komara Kurdistanê” derket.

Taybetmendiya babetê

Kategorîya Naverokê: Bîografî | Dîrok | Cureya Weşanê: Çapkiraw | Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn | Bajêr: Stembol | PDF: Erê | Welat- Herê: Tîrkiya | Dîroka weşanê: 00-00-2021

بابهته بهیوهستکراوهکان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
'Komara Kurdistanê wek yekemîn ezmûna gelê Kurd e'	کورتەباس	Kurmancî	
01-01-2021	کوردی ریکهوت و پرووداو (کروئۆلۆژیا)	ناوه‌پاست	
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAJCAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
29 Xewnên Serhildanên Kurdan - 3	کورتەباس	Kurmancî	
72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	کورتەباس	Kurmancî	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتەباس	Kurmancî	
Avabûna Komara Kurdistanê ya Mehabadê Şoreşeke Siyasî Milî Ye	کورتەباس	Kurmancî	
Azmûneke siyasî: Komara Kurdistanê	کورتەباس	Kurmancî	
Cenazeyê şehîd Îsmaîl Axa Şekakî (Simko) di sala 1930'an de	وینه و پیناس	Kurmancî	
Daxwaz bo guherîna navê şeqama Simkoyê Şikak, yan derswergirtin ji rastiyên dîrokê?!	کورتەباس	Kurmancî	
Îngîlîz û Melîk Feysel û pîrsgirêka Kurdistanê	کورتەباس	Kurmancî	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)	کورتەباس	Türkçe	

İsmayıl ağa Şəqaqi	شههیدان	Azərbaycanca	
Ji Realîteya Kurd Ber Bi Realîteya Kurdistan Ve	په‌رتوو‌کخانه	Kurmancî	
Komara Kurdistanê werçerxanek di siyasetdariya Kurd de	کورتە‌باس	Kurmancî	
KOMARA KURDISTANÊ YA 1946an	په‌رتوو‌کخانه	Kurmancî	
Kurd hewcedarî rûh û şîûra serxwebûnê, hiqûqa demokratîk ya Komara Kurdistanê ne	کورتە‌باس	Kurmancî	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتە‌باس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتە‌باس	Deutsch	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتە‌باس	Kurmancî	
Li Bakurê Kurdistanê rojeva şaş / Komara Kurdistanê	کورتە‌باس	Kurmancî	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتە‌باس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتە‌باس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-IRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتە‌باس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	په‌رتوو‌کخانه	Türkçe	
Piştî Sedsali Rûpeleke nû jibo Komara Kurdistanê ya Federal "Gotin û kirin mêr e, negotin û kirin şêr e, gotin û nekirin kerê nê	کورتە‌باس	Kurmancî	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	په‌رتوو‌کخانه	Türkçe	

Serhildana Qedemxêr Melekşahî -3	کورتەباس	Kurmancî	
Serhildana Qedemxêr Melekşahî -5	کورتەباس	Kurmancî	
ŞIKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri	کورتەباس	Türkçe	
Simko Ağa (İsmail Ağa Şıkaki)	کورتەباس	Türkçe	
SİMKO AĞA İSYANININ TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (1905-1930)	کورتەباس	Türkçe	
Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü	فیدیۆ	Türkçe	
Simkoyê Axaye Şikak 1	کورتەباس	Türkçe	
Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti	کورتەباس	Türkçe	
Stranek li ser kuştina Cewahirxanima hevîna Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
Stranek li ser kuştina Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ TALEBİ'NİN HAKLILIGI	پەرتوووخانه	Türkçe	
Vor 77 Jahren wurde die Komara Kurdistanê ausgerufen	کورتەباس	Deutsch	

عه‌مه‌رخانی شکاک؛ له سه‌ره‌هه‌لانی سمکۆوه تا کۆماری
کوردستان 1906-1946

په‌رتوو‌کخانه

کوردی
ناوه‌پاست

کۆده‌که بکه تاوه‌کو له‌سه‌ر QR ی له‌گه‌لدايه، تکایه سکینی PDF ئەم تۆماره په‌رتووکه و فایلی
مائه‌په‌ری رێکخراوی کوردیپیدیا په‌رتووکه که ببینیت.

QR

Code:

Çavkanî - Jêder

Demê tumarkirinê: 22-06-2021

Navê afirîner: Hawrê Baxewan

Pol, Kom: Wêne û şirove

Babet: 82

Îsmâîl Axayê Simko di sala 1913 an de li ber gola Wanê

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20220709192655421955>

Въ районѣ озера Ванъ. Курдъ стрѣляетъ изъ перевернутой винтовки.

Îsmaîl Axayê Simko di sala 1913an de li ber gola Wanê.

[1]

Îsmaîl Axayê Simko û zîlamên wî di sala 1913 an de li ber gola Wanê tivingan diceribînin.

Wêneyê Minorsky.

Bêguman serhildan û şoreşa Simko ne tenê berhema Simko bi xwe ye. Ew bûyer û serpêhatî ji ber xwe ve nekelîne. Hemûyan bi Simko û di wextê Simko de dest pê nekirine û beriya Simko jî zincîrek serpêhatî, bûyer, serhildan û şoreşan rû dane. Dema ku Simko bûye desthilatdar û di herêma xwe de hevsarê şoreş û serhildanê girtiye destê xwe; wî piştî xwe daye gelek serpêhatiyên dîrokî yê beriya xwe ku xelekên zincîra wan serpêhatî, serhildan û şoreşên beriya wî yê nîvco mane. [1]

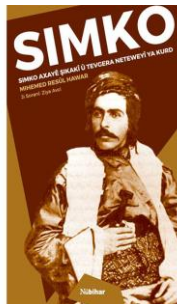
Taybetmendiyên babetê

Dehsal: 10ha (10-19) | Sekôpî wêne: Reş û spî | Sedsal: Sedsala 20. (1900-1999) |

Bajêr: Wan | Welat- Herêm: Bakûrê Kurdistan |

Dîroka weşanê: 00-00-1913

فایلی په یوه نندیداریدار:

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
01-01-1913	کوردی پیکهوت و پرووداو (کړونولوژیا)	ناوه پاست	
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAYCAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتیه باس	Türkçe	
72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	کورتیه باس	Kurmancî	

93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتەباس	Kurmancî	
Cenazeyê şehîd Îsmâîl Axa Şekakî (Simko) di sala 1930'an de	وێنه و پێناس	Kurmancî	
Daxwaz bo guherîna navê şeqama Simkoyê Şikak, yan derswergirtin ji rastiyên dîrokê?!	کورتەباس	Kurmancî	
Girava Axtamarê û Efsaneya wê	کورتەباس	Kurmancî	
Gola Dalamper; Bedewiyek bo geştyaran	کورتەباس	Kurmancî	
Gola Zirêbarê: Mezintirîn gola ava şêrîn a Kurdistanê	کورتەباس	Kurmancî	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)	کورتەباس	Türkçe	
İsmayıl ağa Şəqaqi	شههیدان	Azərbaycanca	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 4/4	کورتەباس	Deutsch	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	

Millî Mücadele Döneminde Şırnak	په‌رتوو‌کخانه	Türkçe	
Savaşta Barışa, Çatışmadan Çözüme	په‌رتوو‌کخانه	Türkçe	
ŞIKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ	کورت‌ه‌باس	Türkçe	
Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri	کورت‌ه‌باس	Türkçe	
Simko Ağa (İsmail Ağa Şıkaki)	کورت‌ه‌باس	Türkçe	
SİMKO AĞA İSYANININ TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (1905-1930)	کورت‌ه‌باس	Türkçe	
Simko Shikak, an Independent Revolutionary Figure	کورت‌ه‌باس	English	
Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü	فیدیۆ	Türkçe	
Simkoyê Axaye Şikak 1	کورت‌ه‌باس	Türkçe	
Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de	کورت‌ه‌باس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd	کورت‌ه‌باس	Kurmancî	
Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti	کورت‌ه‌باس	Türkçe	
Stranek li ser kuştina Cewahirxanima hevjîna Simkoyê Şikak	کورت‌ه‌باس	Kurmancî	
Stranek li ser kuştina Simkoyê Şikak	کورت‌ه‌باس	Kurmancî	
TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ TALEBİ'NİN HAKLILIGI	په‌رتوو‌کخانه	Türkçe	

ئهم تۆماره هه‌ندێک فایلێ پهیوه‌ندیداری وه‌ک وێنه و فیدیۆی له‌گه‌ڵدایه و لێره‌دا پێشان نه‌دراون،
کۆده‌که بکه تاوه‌کو له‌سه‌ر مائپه‌ری رێکخراوی کوردیپیدیا ئه‌و فایلانه ببنیت QR تکیه سکی

Çavkanî - Jêder

[1] Name | Kurmancî | [ئهم وێنهیه به‌تایبه‌تی له‌لایه‌ن \(Serkyziyan\) به‌ 2022-07-09 رۆژی](#)
[کوردیپیدیا نێردراوه](#)

Demê tumarkirinê: 09-07-2022

Navê afirîner: Raper Usman Uzêrî

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 83

Ji Simko heya Qasimlo!

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20221223164649453715>

Kakşar Oremar

Terorkirina Dr. Ebdurehman Qasimlo (1930-1989) karekî dûr ji prensîbên exlaqê têkeliyên siyasî bû. Kesê ku di wan şertan de Kurdistan, Îran û Rojhilata Navîn pêwîstiyêke mezin bi mayîn û ramanên wî hebû, lê weke ku rayedarên komara teror û îdamê bi karekî wiha re xwestibin paşeroja jiyana nifşên nû bi tarîti, zilm, girtin û kuştinê re bikine yek, tune kirina azadîxwazan bi erkekî xwe yê sereke dizanîn. Di qada siyaseta hingî ya tije mij û moran de hebûna Dr. Qasimlo dikarî bêtir rêya doza demokrasîyê li Îran û Kurdistanê nêzî serkeftinê bike. 30 sal derbas bûn, lê hêştê jî kesî nekariya cihê wî yê vala tije bike. Ew êdî bûye hewara azadiyê û qêrînên wiha jî qet nikarin bêne kuştin. Sala 1979'an Dr. Qasimlo bi çar daxwazên jê re zû pêhesiya ku Xumêynî yê xeratir ji rejîma Pehlewî li hemberî ramanên demokratîk şerê kurdan bike:

Daxwaza otonomiyê bo kurdan,

Daxwaza demokarsiyê bo Îranê,

Cudatî di faktora mezheb de nebe sedema îzolekirina hemû derdorên kurdan,

Şerê çekdarî li dijî kurdan û cîhada Xumêynî ku rêxistinên siyasî ên kurdan weke dijminên îslam û kafir didan nasandin.

Sedemên bingeheîn yên lihevnehatina aliyên kurd û rejîma Îranê çar xalên jor bûn ku Dr. Qasimlo ji kurdan dawa kir referandûma ji bo komara îslamî boykot bikin.

Di vê nivîsê de mijara sereke ew e ka çima rêberên kurd wiha bi erzanî têne şêhîdkirin.

Qedera Simkoyê Şikak!

Roj 21'ê tîrmeha sala 1930'an bû. Dîsa rûdaneke tije xem esmanê jiyana kurdan dagirtibû. Qehremanekî neteweyî, lîdereki siyasî-leşkerî yê doza Kurdistanê, Simkoyê mîrxas bû ku mîna Cewer Axa, Mameş Axayê Mengor û Emîrxanê Lepzêrîn di nava xwîna xwe de gevizîbû. Rovî li ser serê şerê Kurdistanê sekinîbûn û çiqe-çiqe kamîreyên wan yên wênegirtinê bû. Bi hezaran hesretên nedîtî û bi rêbazên namerdane ji hêla rayedarên dewleta Riza Pehlewî ve hate terorkirin. Tîrsa ji rêbaz û navê Simko wisa mezin bû ku bi awayekî veşartî laşê wî wenda kirin û heta roja îro jî kes nizane li ku dera Urmiyeyê hate veşartin. Salên pişt re hemû hewldanên ragihandin û siyasetmedarên serdema Pehlewî-Xumêynî li Îranê ew bûye ku ked û xebata babê nasyonalîzma kurd li rojhilatê Kurdistanê ji çavê dîrokê veşêrin. Wan nedixwest kes bizanîbe ku di dema desthilatdariya Simkoyê Şikak da yekemîn rojnameya kurdî hatibû weşandin, yekemîn xwendîngeh bi awayê modern hatibû

vekirin û hemû êl-eşîretên kurdan ji bo daxwazên netewî bibûne yek û bi hêza federasyona eşîretên kurd nîva axa rojhilatê Kurdistanê ji destê dewleta Îranê rizgar kiribû. Antîpropaganda li dijî nav û destkeftên Simko wisa zêde û berfireh bûn ku heta roja îro jî berdewam in. Di vê stratejiya xwe de wan hinek kurdên dîrokzan û şoreşger jî neçar kirin ku li ser kesayetî û serhildana wî nenivîsin û bêdeng bimînin. Hinek kes jî bi pere û bertîlan razî kirin ku li dijî rêberên xwe yên şehîd binivîsin. Lê dîrokê ew ked û xebatên wî ji bîr nekirine.

59 sal derbas bûn û vê carê me dîsa dîmenekî weke terora sala 1930'an li payexta welatekî Ewropayê dît. Vê carê Dr. Qasimlo bû ku tevî çend hevalên xwe di xwîna sor de werbibûn. Ew aşîqê doza Simko û Pêşewa Qazî bû, lê nedihate payîn ku bi qedera wan dawî bi jiyana wî jî bê.

Banga Dr. Qasimlo

Sal 1979, di mîtînga sedhezar kesî a bajarê Mehabadê de bi dengekî bilind wiha qêriyabû: Gelê kurd hem xwedî wê hêzê ye ku bikarîbe xwe rizgar bike û hem ji faktorên derveyî weke faktoreke bibandor sûdê bistîne, lê faktora sereke ew e ku jê re dibêjin diyarker, hêza wan bixwe ye. Di xebata xwe de ji bo rizgariya xwe nabe ku em hêza xwe deynin aliyê din û baweriya me ew be ku baştirîn dost yê me rizgar bike, nexêr em bixwe divê xwe rizgar bikin û em bixwe jî pirsgirêkên xwe çareser bikin...”

Kesekî akademîsyen, aborîzan, fîlosof û siyasetmedar bû. Baweriyê wî bi wê hêz hebû ku li derdorê hebû. Di vê derbarê de wiha digot: “Em keyfxweş in ku piştî çend salan xebata gelê kurd ev fikira ku qedera gelê kurd li Waşington, London, Parîs û Moskov tê diyarkirin, gelek keyfxweş in ku êdî ew hest bi temamî tune bûye û gelê Kurdistanê gelek baş dizane ku ew ê bixwe qedera xwe diyar bikin û ew rêya diyarkirina qederê jî li Kurdistanê tê dayîn....”

Ew pirî caran li dijî siyaseta teror û xapandikariya rayedarên dewleta Îranê axivîbû, nivîsîbû û bi xembarî behsa awayê şehadeta Simkoyê Şîkak di halê hevdîtînê çareseriyê de dikir.

Roj 21.07. 1930 bû ku li Şîno Simko hate terorkirin. Çend meh piştê di zivistana sala 1930'an de Ebdulrehman hate dinê. Dema xwe nasîbû şîreta babê wî yê zana Mihemed axayê Wisuq tim dianî bîra xwe: “Kurê min ji bîr neke tu wê salê hatiye dinê ku dewleta Ecema a ku dijminên me bûn bi awayekî namerdane rêberê şoreşa Kurdistanê ya hingî yanî Simkoyê Şîkak bi bêbextî şehîd kirin. Tu vê meselê qet ji bîr neke...”

Mihemed Axa ji dema ku ligel Qazî Mihemed serdana Sovyetê kiribû, zêde keyfa wî ji rûsan re nedihat û hîç baweriyek bi rayedarên ecem û dewleta wan nebû. Her dem wiha digot:” Eger te ecemek dît ku ber bi teve tê, yan li ber bireve yan wî bikuje, eger zimanê wî bigihîje we, dê we bixapîne û bikuje!”

Qasimlo û aşîtxwazî

Di hemû jiyana siyasî ya Dr. Qasimlo de aştxwazî bingeha herî serekî ya ramanên Dr. Qasimlo bû. Wî di pirtûka xwe (Kurdistan û Kurd) de ku li sala 1964'an hat weşandin riya çareserkirina pirsgirêka kurd ne şerê çekdarî belkî aşî û diyaloga di navbera her du aliyên kurd û dagirkerên Kurdistanê de dibîne. Ew di vê pirtûka xwe de ji bo çareserkirina bingeîn a daxwazên hemû gelên Rojhilata Navîn ku bikarîbin di atmosferekî tije rihetî û aştiyane de bijîn konfidrasyona Rojhilata Navîn pêşniyar dike ku Federasyona Kurdistanê endamek wê konfederasyona mezin be. Qasimlo wê pêşniyara xwe di serdemekê de dide diyarkirin ku li Ewropa jî hizira pêkhatina Yekitiya Ewropa dihat bihêzkerin û dewletên wek Îtalya, Fransa, Almanya û Ingilistanê mîna pêşrew û pêkhênerên EU dinexiştandin.

Şehîd Dr. Qasimlo di wê baweriyê de bû ku ji bo serxwebûna Kurdistanê bi kêmî azadkirina du perçeyên axa Kurdistanê pêwîstiyêke dîrokî ye. Lewra ew pêşniyar dike ku kurdên her perçeyek Kurdistanê pirsgirêkên xwe berê bi dewleta navendî re çareser bikin û bi vî awayî di welatê xwe de hevkariya cêgirkirina sîstemên demokratîk di hemû Rojhilata Navîn de bikin. Li ser van bîr û ramanan Dr. Qasimlo dibêje: „Em dikarin bi du şeweyan serbestiya xwe biparêzin: ya yekê pêwîstiya me bi çek (silah) heye ku dema wê kurte û hewceyî bi qûrbani û fedakariyên gelek zêde heye. Ya duyê demokrasî û aşî ku dem û temenê wan dirêj û bi domtîre”.

Li pey şehîdbûna wî, di roja îro de em girîngiya demokrasîyê û bi taybetî jî di serdema globalîzasyonê de baştir dibînin.

Dr. Qasimlo mîna yekemîn serokê kurd ji bo navnetewî kirina pirsgirêka kurd gav avêtin. Wî her tim digot: “Pirsgirêka kurdan ne tenê pirsgirêka nava çend welatan e, lêbelê pirsgirêkek navnetewî û cîhanî ye.”

Di 03. 08. 1988'an de bi nameyekê ku Dr. Qasimlo ji bo Xavyêr Pirêz Dekoyar sekreterê giştîyê UN nivîsiye, piştî bi dawîbûna şerê Îran û Iraqê, Qasimlo daxwaza riyekê ji bo çareserkirina pirsgirêka 40 milyon mirovên kurd li sekreterê giştîyê Neteweyên Yekbûyî dike û dibêje: „Heya dema ku pirsgirêka 40 milyon insanên kurd neyê çareserkirin, Rojhilata Navîn aştiya rastîn di nava sinorên xwe de nabîne.”

Qasimlo di wê baweriyê de bû ku kurd li derveyî welat, li Ewropa, Amerîka an jî Awustraliya divê ji bo diyarîkirina mafê qedera xwe bi hev re xebat û lebatê bikin. Ew ji gelê kurd dawa dike ku ji bo gehiştina vê armancê nekevin bin bandora şerê di navbera partî û duberekiyên hêzên kurd di Kurdistanê de.

Mirovheziya Dr. Qasimlo

Bawerîya wî bi diyalog û aştiyê hebû. Kesekî xweşbîn an jî reşbîn nebû, belku realîst bû. Ji bo şehîd Dr. Qasimlo ku mirovekî dinyadîtî bû mirov û nirxên mirovatiyê ji hemû tiştekî bilindtir û bi nixtir bûn. Di nava xebat û têkoşana xwe ya li dijî rejîma paşverû ya komara îslamî de ewî nedixwest ku ji bo serkeftineke biçûk a çekdarî ti carî pêşmergeyên parta Demokrata Kurdistanê Iranê qûrbani bike. Ji bona wê jî wî di hevdîtinên xwe yên bi pêşmergeyan re gelek caran ji wan re wiha digot: „Ger hûn

bizanîbin ku di şerekî de yê 100 kes ji hêzên dujmin bên kuştin lê êhtimala şehîdbûna yek kesî ji hêzên we heye, tu carî vî şerî nekin.”. Ji bilî wê Dr. Qasimlo di şer de çi serkeftin bi destbixistana û çi rastî şikestê bihata, li dijî şikence û kuştina hêsîr û dîlên şer bû. Gelek caran hinek pêşmergeyan di dema şer de hêsîrên şer dikuştin, ger Dr. Qasimlo bi vî karê wan bizanîba, ew pêşmerge dihat zindanî kirin an jî ji nava partiyê dihat derxistin. Yanî endamtiya partiyê jê dihat standin. Ew ji ber mirovheziya xwe li dijî îşkence û reşkujiyê bû. Ji bona wê jî nedixwest ji bo bi destxistina armancên xwe gel bê fîda kirin. Meşa wî ya siyasî tenê li ser riya paqij ya mirov û mirovperweriyê bû. Ew her tim li dijî karên terorîstî, dîktatorî û revandina firoke û mirovên sivîl bû, her çend wî baş dizanî karên bi vî awayî dikarin dengekî mezin di nava raya giştî, weşan û medya cîhanî de ji bo doza netewa kurd çêbikin. Dr. Qasimlo di hevpeyvînek rojnamevanî de dibêje: ”Kurd ji ber ku karê terorê nakin, mirovên sivîl nagirin û firokan narevînin nakevin nava medya cîhanî û behs li ser doza kurd nayê kirin.”

Pirtûka Dr. Qasimlo

Berhemê herî naskirî û girîng yê şehîdê nemir Dr. Qasimlo ku têza doktoraya wî ye, pirtûka wî ya bi navê Kurdistan û Kurd e ku bi şeweyek akademîk û zanistî lêkolînên wî di vî pirtûkê de hatine nivîsandin. Ev kitab yek ji çavkanî yên zanistî û baş e ji bo nasandina dîrok, rewşa aborî û xebata siyasî a kurdan bi gelên cîhanê ku bi awayekî berfirehtir pirsgrêka gelê Kurdistanê nas bikin.

Kurdistan û Kurd heya niha bi çendîn zimanên zindî yên cîhanê (ingilîzî, erebî, farisî, tirkî...) hatiye wergerandin.

Dr. Qasimlo bi hûrbîniyek pîralî hemû aliyên pirsgrêka kurd di vî berhemê xwe yê pirbar de şirove kirine. Ew yekemîn pirtûk bû ku bi awayekî zanistî-lêkolînî li ser pirsgrêka kurd li Ewropa çap bibû.[1]

Taybetmendiya babetê

Kategorîya Naverokê: Doza Kurd | Gotar & Hevpeyvîn | **Cureya belgeyê:** Zimanî yekem | **Cureya Weşanê:** Born-digital | **Ziman - Şêwezar:** Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn | **Welat- Herêm:** Kurdistan |

Dîroka weşanê: 14-07-2019

بابهته په یوه سترکراوه کان

ناوی بابته

پۆل

زمان

QR

1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAYCAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	کورتەباس	Kurmancî	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتەباس	Kurmancî	
Cenazeyê şehîd Îsmâîl Axa Şekakî (Simko) di sala 1930'an de	وێنه و پێناس	Kurmancî	
Daxwaz bo guherîna navê şeqama Simkoyê Şikak, yan derswergirtin ji rastiyên dîrokê?!	کورتەباس	Kurmancî	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)	کورتەباس	Türkçe	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 4/4	کورتەباس	Deutsch	
KURDISTAN U KURD LÊKOLÎNEK SÎYASÎ Û ABORÎ	پەرتووکخانه	Kurmancî	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	پەرتووکخانه	Türkçe	

Qasimlo...Karîzma, Dîplomat û Rêberekî Tak

کورتەباس Kurmancî

Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme

په‌رتوو‌کخانه Türkçe

ŞİKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ

کورتەباس Türkçe

Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri

کورتەباس Türkçe

SİMKO AĞA İSYANININ TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (1905-1930)

کورتەباس Türkçe

Simko yê Şîkak ın Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü

فیدیۆ Türkçe

Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de

کورتەباس Kurmancî

Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd

کورتەباس Kurmancî

Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti

کورتەباس Türkçe

Stranek li ser kuştina Cewahirxanima hevîna Simkoyê Şikak

کورتەباس Kurmancî

Stranek li ser kuştina Simkoyê Şikak

کورتەباس Kurmancî

TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

په‌رتوو‌کخانه Türkçe

Wer war Dr. Ebdulrehman Qasimlo?

کورتەباس Deutsch

QR Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | کوردی ناوه‌پاست | <http://pydrojava.org/- 23-12-2022> **موقع**

Demê tumarkirinê: 23-12-2022

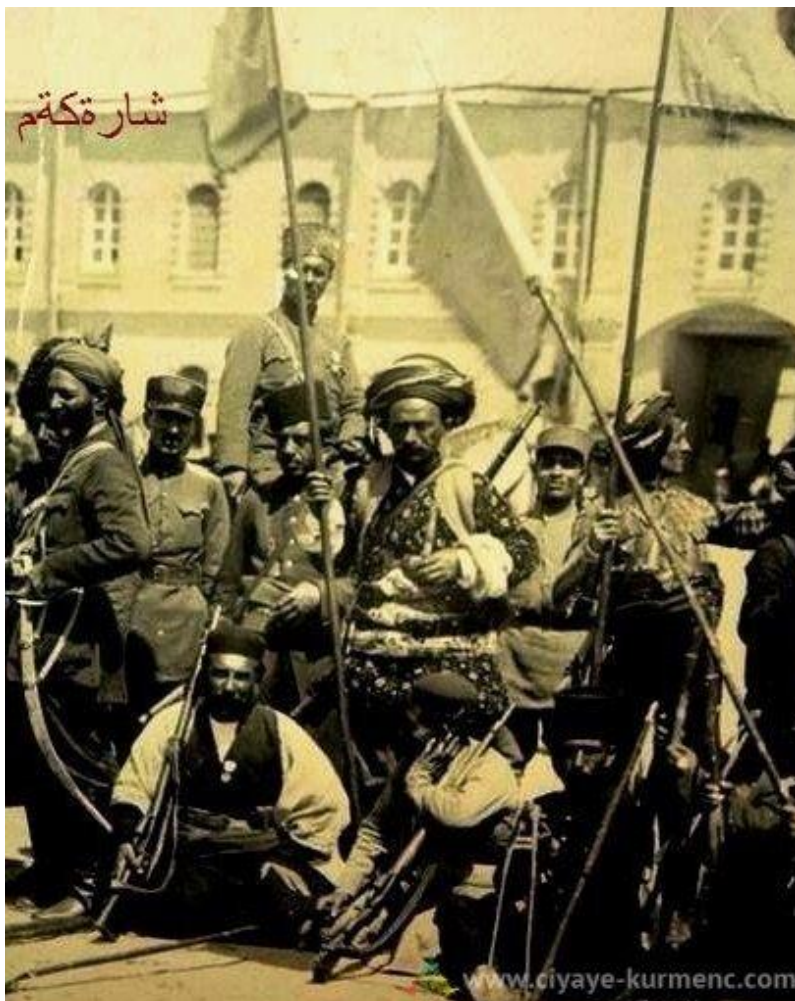
Navê afirîner: Aras Hiso

Pol, Kom: Wêne û şirove

Babet: 84

Kêliya ku rêberê şehîd “Simko Axa Şikak” berî 96 salan giheşte bajarê Silêmaniyê

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20240627004440576964>

Kêliya ku rêberê şehîd “Simko Axa Şikak” berî 96 salan giheşte bajarê Silêmaniyê ji bo dîtina Şêx Mehmûdê neviyê şahê Kurdistanê ji bo bihêzkirina peywendiyên di navbera partiyên Kurdistanê de.

Şêx emir da neviyê ku ji bo pîrozkirina mêvanê mezin 12 fîşekên topan biavêje.

Di sala 1930'an de li herêma “Şînno” ya Rojhilatê Kurdistanê ji aliyê rejîma Îranê ve hat qetilkirin.

Wêneyek xweş ku qonaxeke girîng di dîroka tevgera rizgarîxwaza neteweyî ya Kurd de nîşan dide.

[1]

Taybetmendiye babetê

Dehsal: 30yekan (30-39) | Sekôpî wêne: Reş û spî | Sedsal: Sed sala 20. (1900-1999) | Dosya (Peldankên (Faylan): Dîroka Nûjen | Welat- Herêma: Kurdistan | Dîroka weşanê: 00-00-1930

بابه ته په یوه سترکراوه کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
01-01-1930	کوردی پیکهوت و رووداو (کړنلۆژیا)	ناوه پاست	
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAIJAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	کورتەباس	Kurmancî	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتەباس	Kurmancî	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)	کورتەباس	Türkçe	
İsmayıl ağa Şəqaqi	شه هیدان	Azərbaycanca	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	

Millî Mücadele Döneminde Şırnak	په‌رتوو‌خانه	Türkçe	
Pêşengên şehîdên gulanê, Hakî Karer	کورتە‌باس	Kurmancî	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	په‌رتوو‌خانه	Türkçe	
ŞIKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ	کورتە‌باس	Türkçe	
Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri	کورتە‌باس	Türkçe	
Simko yê Şîkak ın Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü	فیدیۆ	Türkçe	
Simkoyê Axaye Şikak 1	کورتە‌باس	Türkçe	
Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de	کورتە‌باس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd	کورتە‌باس	Kurmancî	
Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti	کورتە‌باس	Türkçe	
TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ TALEBİ'NİN HAKLILIĞI	په‌رتوو‌خانه	Türkçe	
لحظة وصول القائد الشهيد "سمكو اغا شكك" الى مدينة السليمانية قبل ستة وتسعين عاما لمقابلة الشيخ محمود الحفيد ملك كوردستان	وێنه و پێناس	عربي	

QR Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî | <https://ciyaye-kurmenc.com/> - 27-06-2024

Demê tumarkirinê: 27-06-2024

Navê afirîner: Aras Hiso

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 85

Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20251103200330662269>

Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak

Mihemed Salih Qadirî

Destpêk; Derbarê rêberekî navdar wekî Simkoyê Şikak û serhildana mezin a wî gellek hatiye gotin û nivîsandin. Bona vê çendê ku em rastiyan bi wî awayî ku hebûn, bixin berçav û lêkolîn û nirxandina me li ser bingeheke zanistî û dûr ji her cure demargirîyekê be, pêwîst e em bi awayekî rastbînane vegerin bo dîroka sed salan berî niha. Divêt bi ravekirina rewşa wê demê ya civaka Kurdistanê di warên siyasî, çandî, civakî, aborî û wd...de ku weke fakterên hundirîn rol lîstine, piştî bi dahûrandina rewşa wê demê ya Îran, herêm û cîhanê ku weke fakterên derekî rola neyînî lîstine, em bizanibin ka Simkoyê Şikak di nava behra teji ji pîlan û pêlên bahozen hundirîn û derveyî de, çawa kariye di wê demê de, bêy organîzasyoneke siyasî li hember desthilatdarên Qacar û Pehlewîyan û her wiha dijberiya Îris, Îngilîst û Turkan de yekîtiya eşîrên Kurd ji Makûyê re bigire heta Bane pêk bîne û bo dema çendîn salan desthilateke neteweyî ava bike.

Her wiha ramana nasyonālîstî û pêşketinxwaz ya Simko bi vekirina yekemîn Komeleya Cîhandana Kurd û bi derkirina yekemîn rojnameya Kurdî di Îranê de bi alîkariya Ebdulrezaq Bedîrxan û 20 sal xebat û di encamê de bexşîna can û malê xwe di rêya damezrandina dewleta serbixwe ya Kurdî de, çi xizmetek ji dîroka xebata teji serfirazî a neteweya Kurd kiriye û aqibet em bizanin Simko di doma şoreşa xwe de, tevî hemû xalên bihêz û xurt ên wî ku hêj ciyê rûmetê ne, xalên wî yên qels û lawaz çî ne û bi wêrekî û netirsane wan destnîşan bikin, bona wê çendê ku em waneyan ji wan werbigirin û bikin bi ronahîkerê pêşeroja xebata xwe. vî karî em dê bikarin hem mezinatiya Simko biparêzin û hem jî rastiyan dîroka sed salan berî niha ya neteweya xwe bi wî awayî ku hebûn, pêşkêşî nîfşa îro bikin.

Ji bo nivîsandin li ser Simkoyê Şikak, hewceyî bi geriyan di nava arşîva welatên weke Rûsiya, Îngilîstan, Fransa û .. heye. Eva bona vê yekê ye ku ji bilî nivîsarên dujminên Kurdan ku hewla tevîhevîkirina dîroka xebata Simko û kesayetiya wî dane, em dê bikarin dîroka rastîn ya wê qonaxê ji xebata neteweya xwe bi serokatiya Simko şîrove bikin. Bi kurtî em dikarin bibêjin Simko li gorî serdemê jiyana xwe, mirovekî xwedî çand (bi ferheng) û pêşverû bûye. Bi bandorwergirtin ji rewşa pêş û piştî şerê yekemîn yê cîhanî, hestekî xurt ya nasyonālîstî li bal wî pêk hatiye. Lewra ramana

avakirina dewleta serbixwe ya Kurd li gor wî armanceke sereke bûye.

Sed salan berî niha awayê lixwekirina cil û berg, xwarin û rakişandina hêla telefonê ji Kela Cehrîqê bo Mehabadê û hebûna piyano û Serşoka pêşket(hemam) di mala Simko de, nimûneyên çanda pêşketî ya Simko ye. Biîsrarbûna Simko ji bo bidestveanîna mafên neteweyî ên Kurd di nivîseke wî de ji bo Hakimê Azerbaycanê, derdixe holê ku di sala 1922'an de nivîsandiye: "Çawa ye ku neteweyên biçûk ên cîhanê ku nifûsa wan yek ji çarê ya xulyaqetê Kurda ye, otonomiya xwe ji welatên mezin standine, lewra heke neteweya Kurd nekare mafên xwe ji dewleta Îranê bistîne, wê demê mirin jê re çêtir e".

Şecerenameya Simayîl Axa, naskirî bi Simko Sikmko kurê Mihemed Axayê kurê Elîxanê kurê Simayîl Axa ye, Simayîl Axayê bapîrê mezin yê Simko, Serokê Eşîra Şikak bûye. Di esla xwe de, ew ji herêma Cizîr û Botanê hatine derdora bajarê Urmîyê. Di serdemê xwe de razî nebûye bac û xeracê bide Osmaniyan û bizava wê çendê kiriye ku nîve serbestiyek hebe. Ji bo wê meremê, li herêma Geliyê Mîrdawûd yê Urmîyê Qeleyek qahîm û xurt ji xwe re çê kir û bersiva Qacaran nedaye. Aqibet ji aliyê Qacaran ve di bin navê gotûbêj bona çareserkirina pîrsgirêkan tê xapandin û bi merema çûn bi cihê danûstandinê, ji Kelê tê derve û li pey hatinexwar ji Qelê, bi awayekî nemirovane tê kuştin û piştê mal û saman wî tê talankirin. Piştî kuştina Simayîl Axayê bapîrê mezin yê Simko, kurê wî bi navê Elîxan ciyê wî digire û Serokatiya Şikakan dike. Ew jî bi sedema nedana bac û xeracê û bêfermanîkirina dewletê, ji aliyê Qacaran ve tê girtin û ji bo Tehranê tê dûrxistin. Piştî Elîxan, kurê wî Mihemed Axa serokatiya Şikakan dike û piştî kuştina kurê wî yê mezin bi navê Cewher (Cewer) Axa bi destê Nizam El Seltene yê hakimê Tewrêzê, penahê dibe ber Osmaniyan û piştî çendîn salan jîyan li xerîbiyê, koça dawiyê dike. Bi vî awayî piştî şehîdkirina Cewher Axa û mirina Mihemed Axa, êdî Simko ku birayê biçûk ê Cewer Axa ye, dibe serokê Eşîra Şikak û rêberiya serhildana herî mezin ya netewî li Kurdistana Rojhilat di serdemê xwe de dike. Simko tevî malbata Şêx Ebeydulayê Nehrî û malbata Şêxên Barzan û malbata Zêbarîyan û Şêx Ceytoyê Mihacir û her wiha Azerîyan jin û jinxwazî û xizmatiyek berfireh hebûye.

Têkiliya Simko û alîkariya Kurdan tevî Şoreşa Meşrûte ya Îranê ji sala 1905 heya 1911'an de Bi sedema vê çendê ku Kurd zêdetirî hemû xelkê Îranê ji gendelî(rizyok)ya Qacaran wêzar û nerihet bûn û piraniya wan jî ji aliyê Qacaran ve hatibûn serkut û talankirin, bi armanca hiloşandina desthilata Qacaran, tevî Meşrûtexwazan alîkariyê dîkin û bi vî awayî li çend bajarên Kurdistanê de bîroya Meşrûtexwazan tê avakirin. Simko bi xwe jî bi Mihemed Xiyabanî re ku rêberekî xebatkar yê Meşrûte bûye, pêwendiyêke baş hebûye. Bi vî halî jî serbarê vê yekê ku

şoreşa Meşrûte, destkevteke xebata demokratîk ya hemû xelkê Îranê bû, lê ji bo mafê neteweyî yê Kurdan, biha û nirxeke biçûk jî nedaniye û rêberên wê hesteke Şovenîstî li hember Kurdan hebûne. Bi taybet dujminatiya Heyder Emouxlûyê Komonîst ku karbidestekî Meşrûteyê bûye. Helwesta Simko di şerê yekemîn yê cîhanî de Simko bi ebert û derswergirtin ji ceribîneke şaş ya xwe li berê ku di şerê Osmaniyan li dijî Rûsiyan, hevkarî bi Osmaniyan re kiribû û di encam de, serbarê zirar, malwêranî û dîrxistina wî ji aliyê Rûsiyan, tu bidestxistinek nebû, vê carê dizanî ku beşdarîkirina wî di şerê han de, serbarê zehar (Fetwa) a Cîhada Osmaniyan, çi destkevteke din ji bo Kurdan tu nabe. Lewra ne tenê her di şer de beşdarî nekir, belkî daxwaz ji xelkê jî kir ku bi fetwaya Osmaniyan nexapin. Lê serbarê vî halî jî beşek ji Kurdên Sablxê ji ber seha olî, bi fetwaya Osmaniyan xapiyan û di şerê li dijî Rûsiyan de beşdarî kirin. wekî Qazî Fetahî û wd... .

Ji aliyê din ve jî, Simko daxwaz ji Rûsiyan kiriye ku heke ji bo standina mafên neteweyî piştgirî û alîkariya Kurdan bikin, wê demê hazir e bi hemû hêz û şiyana xwe li dijî Osmaniyan alîkariya Rûsiyan bike. Lê Rûsiya wê daxwazê napejirîne. Simko tevî ragirtina bêalîtiyê di wî şerî de, ji vê keys û derfetê mifahê distîne û dest dide xwe teyarkirin û kirîn û destbiserdegirtina çek û teqemeniya Rûsî û Îranî, nemaze ku wê demê Îran pir jar û bêdesthilat bûbû. Piştî serkevtina Şoreşa Oktobê û vekîşiyana hêzên Rûsiyayê ji herêmên Bakûrê Kurdistanê Îranê, Simko çiqas ji dest hat, dest bi ser çek û sîlahên leşkerên Rûsî de girt. Bona bihêzkirina xwe hewl da tevî gişt mîrmezî û Serok Eşîrên Kurd pêwendiyê çê bike û bingeha yekîtiya Eşîran, bi hev re alîkariya wan ji bo bidestveanîna mafên neteweyî ava bike. Pirsgerêka Aşûriyan Ji salên dûr heta niha ve, komployeke sereke ya dijmin û dagirkerên Kurdistanê, siyaseta “fitne û dubendiyê biafirîne û hikûmetê bike” bûye. Di doma wê siyaseta de bi afirandina fitne û dubendiyê di nava hoz, eşîr, ol û neteweyên cuda cuda de, hewl dane ji Şoreşa azadîxwaz ên Kurd bibin. Nimûneya wan hewl û bizavane di piraniya şoreşên Kurdistanê de xuya û berçav in. Bi taybet di serdemê Simko de, ji bilî dewletên wekî Îran û Osmanî, em mêze dikin ku Mîsyonerên Rojavayî ên Şandiyên Îngilîstan û hevalbendan ji aliyekê û ji aliyê din jî Rûsiyayê rolekî berbiçav di haydana Aşûriyan li dijî cîranên wan ên Misilman bi giştî û nemaze Kurdan lîstine. Ew haydana wan jî di pêxema vîc û berjewendiyên wan di wê herêmê de, tîkiliyên navbera Aşûrî û Kurdan ne tenê xirab nebûye, belkî pir baş jî bûye. Ew Aşûriyên ku bi Simko re arîşe û pirsgerêkên wan çê bûne, berê li Kurdistanê aliyê Osmaniyan ve û li herêmên Hekarî û ... de jiyane û di germahiya şerê yekemîn yê cîhanî de neketin dû fetwaya Osmaniyan û alîgirî ji Rûsiyan kirine.

Ji ber vî çendê ku Rûsiyan soza avakirina dewleta Aşûriyan ji wan re dabû. Ew karê wan mihane û hêcetek bû ji bo Osmaniyan ku bi hemû awayekê bigehe hisaba wan.

Piştî kuştina dehan hezar kes ji wan di du qonaxên şerê yekemîn yê cîhanî de, ewên ku rizgar bibûn, bi dehan hezar kesî ve rû li herêmên bajarê Selmas û Urmîyê kirin. Aşûrî ku bi rewşeke bilez û şepirze ji beşa Osmanîyan re hatibûne Kurdistana Îranê, tişteke wan tune bû. Hemû xizan û perîşan bûn. Ji ber ku di wê serdemê de him rewşa şerê yekem kirîza xwarinê ya bêrade pêk anîbû, him jî Aşûriyan bi dijwarî tenê karî bûn canê xwe rizgar bikin. Lewra tevî hatin û cihgîrbûna wan li herêmên Selmas û Urmîyê de, dest dane dizî, zordarî û talanê ji xelkê deverê bi giştî û nemaze Kurdan. Ji aliyê din ve jî li ser qîrar û soza Rûsiyan, Aşûrî di hewla avakirina dewleta xwe di nawçeyê de bûn. Ji bo vê meremê, komîteyek bi navê Komîteya Azadiya Aşûriyan ava kirin û fermana xwe çekdarkirinê ji wan re hate dayîn. Bi xamsanî piştî paşdekişiyana hêzên Rûsiyayê ji Bakûrê Kurdistana Îranê, her çi çek û alavên leşkerî hebûne, para herî zêde ji Aşûriyan re dane û 6000 Aşûrî çekdar kirine. Bi vî karî, Rûsiyayê ji aliyekê li batî hêza xwe ya leşkerî, hêza çekdar ya Aşûriyan di wê herêmê de damezrand û herêmên wekî Makû, Xwey, Qutûr, Selmas, Urmîye û Şînoyê di bin desthilata Aşûriyan de bicî hêla. Ji aliyê din ve jî soz û qîrarê xwe ji bo avakirina dewleta Aşûrî bi vî awayî bicîh dianî. Ev karê Rûs û Aşûriyan gefeke mezin li ser Simkoyê Şîkak bû ku serokatîya tevgera neteweyî ya Kurdî dikir û di çend salên piştî şehîdkirina Cewer Axa birayê wî yê mezin de, karî bû nîve serxwebûnekê di wê herêmê de bidest bixe. Lewra Simko bi tu awayekê razî nebû desthilat û nasnameya Kurdistanîbûna wan herêman ji dest bide. Ji aliyê din ve, rayedarên Îranê jî him haydarê soz û qîrarên Rûsan û alîkariya wan tevî Aşûriyan bûn û him jî li tîrsê Rûsiya û Îngilîstanê nediwêran bi xwe pîrsgirêka Aşûriyan bi yekcarî li kol xwe vekin. Lewra ji ber ku dixwastin pîrsgirêka Aşûriyan çareser bikin (wan ji holê rabikin) û berpirsiyariya wî karî jî nekeve stûyê wan, Simayîl Axa bona ji navbirina Aşûriyan hîlbijartin û daxwaz ji wî kirin ku vî karî bike. Bi vî awayî dewleta Îranê bi tîrekê li du armancan dida. Yanî him Aşûrî ku dujminê wan bûn, ji nav dibirin û him jî berpirsiyariya jinavbirina Aşûriyan dixist stûyê Simko ku bi dujminê herî sereke yê xwe dizanîn. Bi vî curî her du dujminên xwe dixistin canê hev û di encamê de, ji nav dibirin û ji tîrs û gefa her duyan rizgar û rihet dibûn. Ji bo vê armancê, Îraniyan daxwaz ji Simko kiriye ku heke bo jinavbirina Aşûriyan an kuştina Marşîmon bi wan re hevkarî bike, ew jî li hember de dê îtirafê bi mafên Kurdan bikin û desthilatdariya Simko bi fermî bipejirînin.

Ji aliyekê din ve jî Marşîmon ku rêberê olî yê Aşûriyan bûye, di fikra vê çendê de dibe ku serdana Simkoyê şîkak bike û bi hev re hewl û bizava pêkanîna eniyê hevbêş li dijî dewleta Îranê bidin, bi harîkariya hev, du dewletên Kurd û Aşûrî di wê herêmê de damezirînin. Ji bo vê armancê, Marşîmon di sala 1918'an de tê "Kevne Şar"ê û piştî hevdîtin û gotûbêj tevî Simko, di dema xatirxwastin û siwarbûn bi Kaliskeya xwe de, dikeve ber êrîşa Simko û çekdarên wî û bi xwe (Marşîmon) û sed kes ji parêzvanên wî

tên kuştin. Li pey wê bûyerê, Aşûrî di tolhildana xwîna Marşîmon, rêberê olî yê xwe de, tenê di du rojan de sedan Kurd kuştine û rehma wan bi zarokan nav dergûşê jî nehatiye û kela Çehrîqê jî ku paytexta Simko bûye, girtine û dayîk û birazayên Simayîl Axa jî kuştine. Hêjayî gotinê ye, hevdem tevî wê bûyerê de, di şerê Aşûriyan bi Azerî û Misilmanên herêmê de ku 5 mehan dom kir, hezaran kes ji Misilman bi destê Aşûriyan hatin kuştin.

Lê dûre Aşûrî di şerê yekemîn yê cîhanî de, li hember Osmaniyan têk diçin û piştî kuştina gellek ji wan, tenê tektûk ji wan, ew jî bi alîkariya Îngilîstanê rizgar dibin. Di pêvajoya wan hemû şer û kuştinên bikom de, xizanî û birçîbûneke zaf û nexweşîyeke cihê tirsê rû li wê herêmê dike û wilo jê tê ku mirov goştên hevdu û goştê Se û Pişîkan xwarine û Se û Pişîkan jî goştê mirovan xwarine. Bi vî awayî haydana Aşûriyan ji aliyê Rûsiyan û kompiloya Îraniyan ji bo kuştina Marşîmon bi destê Simko ve bû sedema çêbûna karesat û malwêraniyeke mezin ya siyasî û mirovî. Li vir ev pirs tên holê ku: heke Simko tevî Aşûriyan hev girtiba û Marşîmon nekuştiba, dê çi jê bihata? Gelo helwesta Ewropiyan û Rûsiyayê dê li hember Simko de bihata guherîn? Renge bersivdayîna van pirsane carê dijwar be.

Lê eva ku aşkera ye, piştî kuştina Marşîmon, Rûsî, Îngilîsî, Fransayî û Amerîkî, hemû li dijî Simko bi Îranê re alîkariyê dikin û di pêxema berjewendiyên xwe de Simko ji nav dibin û desthilata lawaz û lerizî ya rejîma nû bi desthilat gihîştî ya Riza Şah ber bi xurtbûnê dibin. Merema Îranê ji haydana Simko ji bo kuştina Marşîmon -Wiha hesibandibûn ku li pey kuştina Marşîmon, Aşûrî telabela bibin ku ew jî hat serê wan. -Şerê navberan Aşûrî û Eceman dibe şerê Kurd û Aşûriyan ku her wiha jî bû. -Tirsa Marşîmon ku ji aliyê hevalbendan ve dihat piştevanîkirin, li ser rêya xwe ra bikin ku ew jî her wisa derçû. -Berpirsiyariya kuştina Marşîmon bikeve stûyê Kurdan û hevalbend dijberiya Kurdan bikin, ji ber ku Îranê ji tirsê hevalbendan, bi xwe hêza wî karî nebû, ew dîtin û nêrîna desthilatdarên Îranê jî rast derket. Herçiqas piştê Simko bi xwe jî ji kuştina Marşîmon poşman dibe û dibêje: “çima min Marşîmon kuşt û Riza Şah nekuşt. Lê taze min bêbextî bi xwe re kir û çi bihê rêya min, heqê min e”.

Ji ber ku eva nediviya bihata kirin, hatiye kirin ku merem Kuştina Marşîmon e û eva diviya bihata kirin, nehate kirin, meram Kuştina Riza Şah e. Hewla kuştina Simko di sala 1919'an de ji aliyê rayedarên Îranê ve Rayedarên Îranê, li Urmîyê bi mifahwergirtin ji ceribîna Heyder Emouxlu, karbidestekî şoreşa Meşrûteyê ku ji rêya danîna bombeyê ve rayedarekî Îranî kuştibû, cehda çêkirina bombeyeke bi vî awayî bi alîkariya şarezayekî Ermenî didin û bombe di qodîyeke biçûk de bi navê diyarî ji aliyê xesûya Simko ku li gundeke devdora bajarê Xweyê dijiya, ji bo Xusroyê kurê Simko ku neviyê wê bû, dişînin Kela Çehrîqê. Simko bi wergirtina qodîya diyariya han

ku di şeklê qodiya şîrîniyê hatibû çêkirin, dikeve gumanê.

Lê li ser îsrara Xusroyê kurê wî, yek ji kesên nêzîk yê Simko ku vir rûniştibû, hewla vekirina qodiyê dide û di wê domê de dengê ji qodiyê tê û di cî de Simko pênekê ji wê qodiyê dide û tevî Xusroyê kurê xwe li ser erdê xwe dirakêşin. Bombe di çend metriya wî de diteqe û birayê wî bi navê Elîxan tê kuştin û çend kesên din jî birîndar dibin. Eva diyarî û xelata Îraniyan ji bo Simko bû ku derheq kuştina Marşîmon ji Simko re didin. Êdî li pey vê kompiloyê, tu şik û gumanek ji dujminkariya Îraniyan ji Simko re namîne û ji aliyekê bo tolhildana birayên xwe (Cewer Axa û Elîxan) û ji aliyê din ve jî bona serxwebûn û azadiya Kurdistan ji destê Îraniyan dest bi xebatê dike. Şerên Simko ji bo rizgariya Kurdistanê Simko di salên 1919 û 1920'an de, di destpêkê de li bajarên Selmas û Urmîyê û piştî bajarê Xweyê digire û xelkek pir li dora wî kom dibin. Sala 1921'an êrîşê bo bajarê Mehabadê dike û di pêvajoya girtina bajarê han de, di hewilîna Eşîrên Sablaxê razî bike ku bi wî re alîkariyê bikin. Lê hinek serok Eşîret ew xwezî û hêviya wî bicî naînin û tenê Eşîreta Mameşan tevî Simko hevkarîyê dikin. Bi vî awayî şer dikêşe nava bajar û serbarê kuştina 500 kes ji leşkerên Îranê, kontrol û zêrevaniya bajar dikeve destê hêzên Simko û ew serok Eşîrên ku tevî Simko alîkarî nekiribûn, tên cezakirin. Bi vî awayî Simko di heyamê salên 1918 heya 1922'an de, karî sînore desthilata xwe ji bajarê Xweyê ve bigre heta bajarê Bane berfireh bike û piştî xebatê dike ku pêwendiyê bi Kurdên Seqizê û Başûrê Kurdistanê Îranê re bigire. Piştî girtina bajarê Mehabadê û kuştina 500 çekdarên Îranî, êrîşa mezin ya Îraniyan bi ser Simko dest pê kiriye û hêzîkî 4500 çekdar bi fermanderiya Emîr Erşed ku birayê Zirxam, bikujê Cewer Axa - her ew kesê ku bi biryara Nizam El Seltene teqe ji Cewer Axa kiribû - êrîşê dikin ser Simko ku li cihekê bi navê "Şekeryazî" nêzîkî bajarê Selmasê ji aliyê hêzên Simko ve rastî têkçûnê tên û serokê wan tê kuştin û bi vî awayî Simko tola birayê xwe vedike. Di sala 1922'an de, hêzekî çirîkî ya 4 heta 5 hezar kesî bi fermanderiya Xalo Qurban ku Kurdekî Kırmaşanî bû, êrîşê dikin ser Simko. Xalo Qurban ew kes bû ku di dema xwe de alîkariya Şoreşa "Cengel" kiribû, lê piştî dijberî û nakokîya navbera serokên şoreşa "Cengel" serê birrî yê "Mîrza Koçek Xan" ji bo Riza Xan biribû, Riza Şah ji bo xelatkirina wî karî, pile û berpirsiyariyek bilind ji wî re dabû.

Îcar jî Xalo Qurban soza ji nav birina Simko ji Riza Şah re dabû, bi vî rengî Xalo Qurban ji rêya Mehabad û Miyanduavê re bo ser Simko dest pê kir. Lê bi sedema hişyarî û alîkariya Eşîrên Herkî, Biradostî, Mameş, Mengor, Zerza û wd..., êrîşa hêzên Xalo Qurban li "Daşa Mecîd" a Mehabadê hate têkûpêkdan û Xalo Qurban jî ku ji çiyayê "Xezayî" bûye, êrîş bo ser wî tê kirin û ber bi "Îndirqaş"ê direve û li wir tê kuştin, paşmayiyên hêzên wî jî bi tevlihevî ber bi Tewrêzê paşde kişiyane. Sala 1922, Şerê Golmexanê û têkşikandina êrîşa Esede Axaxan ji aliyê Simko ve Girtina Golmexanê û destbiserde girtina ceberxaneyên teqemenî û xwarinê ya hêzên deryayî û erdê ên

Îranê û ser li nû rizgarkirina bajarê Urmîyê ji destê Artêşa Îranê ji aliyê Simko ve serkevtineke pir mezin bûye û ev serkevtin bû sedema jordeçûna rêz, hitbar û hezkirina zaf û bêrade ya Simko di nava xelkê de. Ji sala 1922'an kêr roj hebûne ku di nava hêzên Simko ji aliyekê û hêzên Îranê bi alîkariya Îngilîs û Ermenîyan ji aliyê din ve şer û pevçûn der nekeve. Lê şerê herî mezin ku ew jî her di sala 1922'an de qewimî, şerê girtina Qela Çehrîqê bûye.

Piştî wan hemû têkçûnên hêzên Îranê di salên 1921 heta 1922'an de ku Rîxa Xan serdarê Artêşê bû, îcar çendîn general, serleşker, sertîp û wd... hêzek 15000 kesî ji siwar û peya û hêza deryavaniyê, ji çend cihan ve, him li eniya Urmîyê û him li eniya Selmasê, bi serokatiya General Cehanbanî, êrîşê dikin ser Simko. Piştî çend rojan şer û pevçûnan her wiha ji ber agirê tund yê topan, hêzên Simko rastî têkçûnê tîn û desthilata çar salî ya Simko li bajarên Urmîye û Selmasê bi dawî tê. Li pey re Qela Çehrîqê tê girtin û bi vê boneyê Artêşa Îranê li seranserî welat şahiyê lidar dixê. Der barê Kela Çehrîqê de ku paytexta Simko bûye, pêwîst dike em bizanibin ku di warê dîrokî ve li serdemê Sasaniyan de, li wî cihê bajarokek hebûye û jê re “Şehrek” hatiye gotin. Piştî navê wê bi “Çehrek”ê guheriye û vê carê bûye Çehrîq yan Çarî. Ew cihe ji berê ve cihê civiyana çendîn Şazade û bi hev re jiyana Kurd û Mesîhiyan bûye. Niha jî cihwarên dîrokî têde hene û di salê de li bajarên derdorê serdana wan tê kirin. Ji bilî vê çendê jî di warê hilkevta coxrafiyê ve, ciheke pir dijwar bûye ku bi razeberan dora wê hatiye girtin û çemek têde derbas dibe û çendîn Qelewên qahîm hebûye. Lê di sala 1930'an de, beriya şehîdbûna Simko, erdhejeke xurt li Çehrîqê dide û bi tevahî herifandiye, piştî di deştayiyekê de hatiye çêkirin. Li pey têkçûna Simko, hêzên dewletê dikevine dû wî û li çend cihên herêma Şîpîran a Selmasê wekî Berê Dê, “Sartaş” û Kelereşê bi wî re şer dikin û aqibet bi sedema alîkariya Turkan tevî Îraniyan, Simko neçar dibe welat bicî bihêle û penayê bibe Turkiyê. Lê ji aliyê Turkiyê ve hemû çek û teqemeniya Simko tê girtin. Wê demê di navbera Rîza Xan û Mistefa Kemal Atatürk de lihevhatin çê bûye ku bi hev re şoreşa Kurdan ji nav bibin.

Piştî wê serpêhatiyê, di sala 1923'an de, Simko dixwaze ji Turkiyê ve bo cem Şêx Mehmûd li Perçeyê Îraqê biçê ku wê demê di halê şoreşê de bûye. Di rêya hatinê de, li ciyekê bi navê Geliyê Dêriyan dikeve boşeya Turkan û Cewahira hevsera wî û çend kes ji parêzvanên wî tîn kuştin û ji bilî vê çendê jî dest bi ser heyîn û samaneke zaf ya Simko de tê girtin û bi xwe û çend siwarên wî rizgar dibin û digihîjin “Behirke” ya nêzîk Hewlêrê. Wê dema ku Simko li Behirkê bû, gellek hewil daye bi alîkariya Seyîd Taha belkî bikaribe têkilî û hevkarîyê tevî Îngilîsiyan damezirîne, lê ser nakeve.

Her wiha piştî pêwendîkirinê bi Şêx Mehmûd re, ku li Silêmaniyê pêşwaziyek germ jê hatiye kirin, heyamekê li cem Şêx Mehmûd bûye û pir hewl daye ku heta Şêx

Mehmûd tevî Îngilîsiyan bigihîjin lihevhatinekê, lê bêfayde bûye. Sala 1924'an ku hêdî hêdî pêwendiya Şêx Mehmûd bi Îngilîsiyan re têk diçe, Simko ser li nû vedigere Turkiyê û piştî salekê ku bi nepenî li wir dimîne, tevî Riza Şah têkiliyê çê dike û daxwaza wê çendê dike ku heke bihêlin ew li ser milk û malê xwe birûnê, êdî dê serê xwe ji bo şah nevî bike. Riza Şah daxwaziya Simko dipejirîne û sala 1925'an, Simko vedigere Kurdistana Îranê. Her di wê salê de Riza Şah serdana Simko dike. Ji ber hatina Riza Şah, Simko bi xwe û 500 siwarên çekdar ên Şikak pêşwaziyê ji Riza Şah dike. Şah bi dîtina wê dîmenê, pir ditirse, lê taze bê fayde bû. Lewra kete fikra vê yekê ku çawa xwe ji wê xeter û tirsê derbaz bike.

Tedbîr û çare ewa bû ku wê şevê Riza Şah ji kesekî nêzîkê xwe re sipartibû ku tevî Simko leyîza Texte bikin û berdewam leyîzê bi Simko bidorîne, heta ku him serê Simko pê germ bikin û him jî kerbê wî nevekin heya xwe rizgar bikin. Bi vî awayî digel hatina serê sibê, xwe rizgar dike û Simko jî derfetekî zêrîn û girîng ji dest dide û piştê bi xwe jî gotiye ku min çawa pê li bextê kir û min Riza Şah nekuşt. Êdî çi were serê min, heqê min e. Piştî salekê ji wê serdanê, yanî sala 1926'an, Simko ser taze êrîşê dike ser bajarê Selmasê û derdora wê, lê ser nakeve û dîsan neçar dibe penayê bibe Kurdistana Turkiyê û li wir tê girtin û ji Îranê re tê şandin. Sala 1927'an, careke din ji Îranê vedigere Turkiyê û piştî salekê yanî sala 1928'an, careke din vedigere Îraqê. Wê demê Riza Şah daxwaz ji dewleta Îraqê kiribû ku Simko radestî wan bikin. Bi wî awayî Simko bi rewşeke gellek nebaş bo dema 2 salan li ser tixûban jiyaye û aqibet li ser daxwaza Îraniyan û bi sedema ew erdheja ku li Çehrîqê dabû, Simko ji bo gotûbêjê ku soza berpirsiyariyê ji wî re dabûn, vedigere Kurdistana Îranê.

Ew jî weke Cewer Axayê birayê xwe, ji hêla dujminan ve tê xapandin û dikeve telika Îraniyan û roja 21.06.1930'an de, bi xwe û Xurşîd Axayê Herkî şehîd dibin û Xusroyê kurê wî jî bi birîndarî penayê ji bo Turkiyê dibe. Bi vî awayî, piştî 20 salan xebat li dijî desthilata Qacara û Riza Şahê Pehlewî, Simko şehîd dibe. Termê Simko çend rojan di navan bajaran de hatiye gerandin, heya xelk pê bihê çavtirsandin. Dawî Di bîranîna şehîdbûna Simkoyê Şikak de, tevî tewandina serê rêz û wefadariyê li hember canê nemir yê Simko û hemû şehîdên rêya serbestiya neteweya me ku bi xebata xwe rûmet û serfiraziyek heta hetayî ji bo neteweya me tomar kirin, em wan piştrast dikin ku ala xebata wan heta serkevtinê dê geş û bilind bibe. Em hêvî dikin di pêşerojê nêzîk de dara xebata Simko, Qazî Mihemed, Dr. Qasimlo û Dr. Şerefkendî û tev şehîdên Kurdistana Rojhilat ber dide û wê demê divêt peykerê her yek ji wan şehîdan li wan cihên ku wan şehîdan bi salan di pêxema parastina nasnameya Kurdistana bûna wan û avakirina desthilata neteweyî jê re xebat kirine, were sazîkirin û mezarên wan rêberên leheng û gernas bibe ziyaretgaha evîndarên rêya rizgarî û serbestiya Kurd û Kurdistanê. Bi vê hêviyê....

Jêder:

Şoreşa Simkoyê Şikak, nivîsîna Mihemed Resûl Hawar

-Dîroka Hemdem ya Îranê û dîroka 18 saliya Azerbaycanê

-Dîroka tevgerên neteweyî ên Kurd, nivîsîna Dr. Sadiq Şerefkendî (Seîd Bedel)

Hevpeyvîn bi çend kesayetiyên şareza li ser Şoreşa Simko[1]

Taybetmendiyên babetê

Kategorîya Naverokê: Lêkolînewe | Dîrok | Cureya belgeyê: Zîmanî yekem |

Cureya Weşanê: Born-digital | Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn |

Welat- Herêm: Korêya Bakur |

Dîroka weşanê: 19-02-2013

بابهته په یوه سترکراوه کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
19-02-2013	رێکھوت و رووداو (کڕۆنۆلۆژیا)	کوردی ناوه‌پاست	
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAJCAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918- 1920)	کورتەباس	Türkçe	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK- İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	پەرتوووخانه	Türkçe	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	پەرتوووخانه	Türkçe	

ŞİKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL
AĞA NIN FAALİYETLERİ

کورتەباس

Türkçe

Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt
Direnişinin Sembolü

فیدیۆ

Türkçe

TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU
NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ
TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

پەرتووکخانه

Türkçe

QR Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Nenaskirî | Kurmancî | <https://kurdpa.net>

Demê tumarkirinê: 03-11-2025

Navê afirîner: Sara Kamela

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 86

Li Herêma Kurdistanê nîqaşên der barê Simkoyê Şikak didomin

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20230217213648467922>

Li Herêma Kurdistanê nîqaşên der barê Simkoyê Şikak didomin

Li gor hin zanyariyan hikûmeta herêmê ji ber xatirê dilê Aşûrîyan! navê Simko Şikak li ser cadeyeka Hewlêrê rakirîye û dilê Aşûrîyan xweş kirîye û dilê Kurdan şikandiye.

Belavbûna gotareke Ferîd Eseserê jî ku gotibû Simko Şikak talanker e, bû sedema nerazîbûnên dijwar û kampanyayek li dijî wî tê pêkanîn. Aşûrîyan daxwaz kiribûn, ku ji ber kuştina Marşîmon navê Simko Şikak li ser cadeyekê Hewlêrê bihê rakirin.

Malpera BasNewsê di raporteke de ragihandiye, ku hikûmeta navxweyîya parêzgeha Hewlêrê navê Simkoyê Şikak li ser cadeyeka serekîya Hewlêrê rakirîye. Malpera BasNewsê weşandiye;

Li gor Aşûrîyan, tarîxeke xirab a Simko Şikak heye ku di sala 1918'ê de Patrîk Mar Binyamîn Şemûn li derdora bajarê Urmîyê kuştîye, niha şaredariya Hewlêrê jî guhertina navê wê cadeyê ragehand, lê ji aliyekî din ve nîgeranî li bal Kurdan çêkirîye ku Simko Şikak weke serkirdeyekî şoreşgerê Kurd dibînin.

Lê Endamê Serkirdayetiya Yekîtiya Niştimanî ya Kurdistanê (YNK) Ferîd Eseser berevajiya piraniya Kurdan, dibêje hîç belgeyeka bihêz nîne ku hestê Kurdayetî yê Simko Şikak hebûbe û yekem serokeşîrê Kurdên Îranê ye ku bajarê Mehabad ê Rojhilatê Kurdistanê talan kirîye.

Eseserê di derbarê Simkoyê Şikak de gotibû: "Di tarîxa siyasî ya Kurdan de Simko Şikak di rewşeka dijwar de derketîye lê herçiqas çavakaniyên me yên dîrokî wî wek serkirdeyekî neteweyî binav dikin, lê ya rast Simko Şikak di hîç qonaxekê de rêberîya bizava Kurdayetî ya Îranê nekirîye û zêdetir wek serokeşîrekî îsyanker tevgerîya ye." Eseserê wiha dibêje: "Şikestina dewletê li Îran û Tirkîyê di dema şerê yekem ê cîhanê de, derfeteke baş çêkir bo derketina Simko, bi taybetî ku desthilata wî li navçeyên ser sînorê Îran-Tirkîyê zal bû."

Ferîd Eseserê di gotara xwe de wiha nivîsî bû: "Di tarîxa Kurdên Îranê de dosya Simko ne dosyayeke paqij e Simko yekem serokeşîrê Kurdên Îranê ye ku bajarê Mehabad talan kirîye, talana Simko di tarîxa Mehabad de wek mezintirîn talan tê jimartin, ya rast berî kuştina Mar Şemûn, Simko hejmareke berçav a Ermenî jî kuştine, ewên ku ji jenosîda serdema Osmaniyan rizgar bûbûn û reviyabûn Îranê, li newala Qutur di kemîneke Simko de hatin kuştin û kesek ji wan rizgar nebû."

Ji aliyê xwe ve Rêveberê Ragehandina Parêzgeha Hewlêrê Hemze Hemîd ji BasNewsê re got: "Em navên têkoşerên Kurd û Kurdistanê li cadeyan dikin êdî li çî parçeyekî Kurdistanê xebat kiribin, an jî di her warekî hunerî, kulturî û siyasî de cihê wan xwiya be. Vêca Simko Şikak jî yek ji wan têkoşerên naskirî yê Kurd e û wek wefayekê bo

xebata wî navê cadeyeke Hewlêrê demeke bi navê wî ye.”

Hemîd wiha axîfî: ”Babetên dîrokî ji ber ku borî ne û têkiliya wan bi xebata neteweyan ve heye, dibe ku xedîr li kesayetiyeke Kurd kiribe û bi awayekî xirab hatibe behskirin, lê belê evna ji serwerî û mezinbûna wî serkirdeyî kêr nake.”

Hemze Hemîd ragehand ku hikûmet wiha ji xwe û me re navan li cadeyên bajêr nake, dinirxîne û piştî biryarê dide û got: ”Lê niha ji bo razîkirina dilê Aşûriyan tabloya cadeyê hatiye rakirin, lê ne bi awayekî fermî ye û guhertina navê cadeyekê ne wiha asan û sade ye.”

Ji aliyekî din ve li gor wan agahiyên ku gehîştina BasNewsê, li ser wan axaftinên Ferîd Eserd derbarê Simko Şîkak de, hejmarek rewşenbîr û serkirdeyhen partiyên Kurdî yê Rojhilatê Kurdistanê dixwazin kampanyayekê li dijî Eser bidin destpêkirin û daxwazê jê dikin ku daxwaza lêborînê bike.

Di vê derbarê de Endamê Serkirdayetiya Partiya Demokrata Kurdistanê-Îranê Heme Salih Qadîrî di gotarekê de ku kopiyek ji BasNewsê re şandiye wiha dibêje: ”Simko Şîkak serkirdeyekî neteweyî û rizgarîxwaz ê Kurd bû, ger tarîxê derbarê wî de tiştekî xirab gotibe zilmê lê dike.”

Simkoyê Şîkak serkirdeyekê diyarê tevgera rizgarîxwaza gelê Kurd di Rojhilatê Kurdistanê de ye û di salên pêş şerê yekemê cihanî heta paşî hingê li dijî dewleta Îranê û bo mafê Kurdan şoreş kir û bo maweya çend salan serkevtineke baş bi dest anî û herêmeke berfireh ji Mako û sînorê Wan û Çolemêrgê heta Xoy, Selmas, Urmîye, Şîno, Mihabad, Serdeşt, Pîranşar, Boka û Seqîz û gelek deverên din di jêr kontrola wî de bû.

Di demê şerê cihanîyê yekem de, gelek Aşûrî ji ber hewlên komkujîyê yê dewleta Osmanî revîyabûn û bi serkirdayetiya patriyark Mar Şemûn li deverên Urmîye û Selmas ên li Rojhilatê Kurdistanê bi cih bibûn. Li gor jêderên dîrokî û belgeyên fermîyên çend dewletên ewropayî, Amerîkayî û Rusî, nêzîkî 50 hezar Aşûrî di navbera salên şerê yekemê cihanî li Urmîye û Selmas û herêmên derdora wê bi cih bibûn. Li gor çend belgeyên Îranî, Amerîkayî û Rusî, Aşûriyan pilana avakirina dewleteke serbixwe die wan herêmên Kurdistanê de hebûn û bow ê yekê jî hevkrî û pilaneke hevbeş bi Ermenî û Rusan re hebûn. Li gore wan belgeyên, Aşûriyan bi nihênî û bi zanîna Amerîka, Brîtanya, Rusiya û hevkrîya Ermenîyan birêveberayetiyeke li Urmîyê avakiribûn, lê dixwastin herêmên zêdetirên Kurdan bixin jêr kontrola xwe û dewleta xwe ava bikin.

Patriyark Mar Şîmûn di 3 Adara sala 1918 de û di demên dawîyê şerê yekemê cihanî de ji alîyê hêzên Simko Şîkak ve hate kuştin û bi wî awayî pilana dewleteke Aşûrî li herêmên Kurdan sernegirt.

[1]

Taybetmendiye babetê

Kategoriya Naverokê: Bîografî | Gotar & Hevpeyvîn | Cureya belgeyê: Zimanî yekem | Cureya Weşanê: Born-digital | Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn | Welat- Herêm: Kurdistan |

Dîroka weşanê: 08-11-2013

بابه ته په یوه سترکراوه کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
08-11-2013	رێکەوت و رووداو (کۆنۆلۆژیا)	کوردی ناوه‌پاست	
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAJCAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	کورتەباس	Kurmancî	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتەباس	Kurmancî	
Cenazeyê şehîd Îsmâîl Axa Şekakî (Simko) di sala 1930'an de	وێنه و پێناس	Kurmancî	
Daxwaz bo guherîna navê şeqama Simkoyê Şikak, yan derswergirtin ji rastiyên dîrokê?!	کورتەباس	Kurmancî	
Herêma Kurdistanê û hevsengiyên herêmê	کورتەباس	Kurmancî	
Hilbijartina Perlemanterî li Herêma Kurdistanê ya Iraqê: Mêşan û Faktorên Cîyopolîtîk	کورتەباس	Kurmancî	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918- 1920)	کورتەباس	Türkçe	
Kêliya ku rêberê şehîd "Simko Axa Şikak" berî 96 salan giheşte bajarê Silêmaniyê	وێنه و پێناس	Kurmancî	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	

Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
Li Herêma Kurdistanê çend kes dijîn?	کورتەباس	Kurmancî	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-IRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	پەرتوووخانه	Türkçe	
Nêçîrvan Barzanî: Miameleya Îraqê ya li gel Herêma Kurdistanê ne federalî ye	کورتەباس	Kurmancî	
Projeya destûra herêma kurdistanê û mafê neteweyên din	کورتەباس	Kurmancî	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	پەرتوووخانه	Türkçe	
Serdana Erdogan a Herêma Kurdistanê, li benda jiyanê digere?	کورتەباس	Kurmancî	
Serokkomarê Bulgaristanê: Em amade ne piştgiriye bidin Herêma Kurdistanê	کورتەباس	Kurmancî	
Serpêhatiya rêberê efsaneyî Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
ŞIKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri	کورتەباس	Türkçe	

SİMKO AĞA İSYANININ TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (1905-1930)

کورتەباس

Türkçe

Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt
Direnişinin Sembolü

فیدیۆ

Türkçe

Simkoyê Axaye Şîkak 1

کورتەباس

Türkçe

Simkoyê Şîkak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û
eşîrî de

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şîkak; Bavê nasyonalîzma Kurd

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şîkak; Daxwaza serxwebûn û redkirina
rêveberiya herêmî – beşa 1em

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şîkak; Daxwaza serxwebûn û redkirina
rêveberiya herêmî – beşa 2yem

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şîkak; Şoreşgerekî di rêya serxwebûna
kurd de - Beşa 1

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şîkak; Şoreşgerekî di rêya serxwebûna
Kurd de - Beşa 2

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şîkak; Şoreşgêrekî serxwebûnxwaz

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şîkakî'nin torunu İstanbul'da hayatını
kaybetti

کورتەباس

Türkçe

Stranek li ser kuştina Cewahirxanima hevjiîna
Simkoyê Şîkak

کورتەباس

Kurmancî

Stranek li ser kuştina Simkoyê Şîkak

کورتەباس

Kurmancî

TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU
NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ
TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

پەرتوووخانه

Türkçe

Wêneyên nû yên Simkoyê Şîkak û malbata wî
hatin dîtin

کورتەباس

Kurmancî

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî | [موقع https://rewanbej.com/- 17-02-2023](https://rewanbej.com/- 17-02-2023)

Demê tumarkirinê: 17-02-2023

Navê afirîner: Aras Hiso

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 87

Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20251014225833660170>

Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin

Ormiye (Rûdaw) – Dewleta îslamî ya Îranê nehîşt semînarek li ser yek ji pêşengên xebata rizgariya kurd û Kurdistanê, Îsmâil Axayê Şikak (Simkoyê Şikak) were lidarxistin.

Enstîtuya Kulturî ya Kurmanc, ku navenda wê li bajarê Ormiyê yê Rojhilatê Kurdistanê ye, ji Rêveberiya Kultur û Îrşada Îslamî ya bajêr xwestibû, destûra lidarxistina semînarekê bi navê “Simko, li dijî teslîmbûnê” bê dayîn.

Lê wê saziyê daxwaziya enstîtoyê red kir û bi hêceta ku ew semînar “li dijî yekbûna netewî ya Ormiyê ye” nehîşt semînar were lidarxistin.

Rêveberiya kulturî û îrşada îslamî ya Ormiyê, ku girêdayî Wezareta Kulturî û Îrşada Îslamî ya Îranê ye, îdia kiriye ku Simkoyê Şikak zilamekî “îsyanger” bûye.

Îsmâil Axayê Şikak ku di nav kurdan de wek Simkoyê Şikak tê naskirin, kurê Mihemed Axayê Şikak bû. simko sala 1887 li gundê Çariyê yê bajarê Selmasê yê Rojhilatê Kurdistanê ji dayik bûye û piştî mirina bavê xwe û kuştina birayê xwe Ceifer Axa, bû serokê eşîra Şikak.

Simko sala 1919an li dijî rêjîma şahî ya wê demê ya Îranê serî hilda û di demek kurt de karî serkeftinek mezin bidest bixe.

Lê rêjîma wê demê ya Îranê di bin navê hevdîtinê de ew xapand û li bajarê Şino yê Rojhilatê Kurdistanê bi komployekê Simkoyê Şikak hat kuştin. [1]

Taybetmendiyên babetê

Kategorîya Naverokê: Gotar & Hevpeyvîn | Cureya belgeyê: Zimanî yekem |
Cureya Weşanê: Born-digital | Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn |
Bajêr: Urmîye | Welat- Herêm: Rojhelatê Kurdistan | Kurdistan |
Dîroka weşanê: 19-06-2014

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
19-06-2014	پیکهوت و رووداو (کروئۆلۆژیا)	کوردی ناوه‌پاست	

1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAIJAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتەباس	Kurmancî	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918- 1920)	کورتەباس	Türkçe	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK- İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	پەرتوووخانه	Türkçe	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	پەرتوووخانه	Türkçe	
ŞİKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
Simko yê Şikak in Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü	فیدیۆ	Türkçe	
TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ TALEBİ'NİN HAKLILIĞI	پەرتوووخانه	Türkçe	

QR Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî | [Malpera https://www.rudaw.net/](https://www.rudaw.net/) - 14-10-2025

Demê tumarkirinê: 14-10-2025

Navê afirîner: Aras Hiso

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 88

Rojnameya Kurdî û hizrên Simkoyê Şikak

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20230119190807459373>

Rojnameya Kurdî û hizrên Simkoyê Şikak

Kakşar Oremar

Xizmetên Çandî û Navroka Rûpelên Rojnameya Kurd

Di 25 salên jîyana sîyasî ya serdema şoreş û desthilatdariya Simkoyê Şika de, em rastî hinek karên wî yên girîng tên ku hingî cîbicîkirin û pêkanîna wan ne hêsan bû. Bihayê wan karên han bi li ber çavgirtina îmkân madî û derfên civakî-sîyasî ên kêr û taybetî pir bilinde. Sala 1912-13an bi hevkarîya Ebdulrezaq Bedirxan(1864-1918) kovara bi navê KURDISTAN tê weşandin. Li bajarê Xoyê komeleya bi navê GIHANDANIYÊ tê çêkirin ku tê de armanc pêgihandin û perwerdekirina zarok û ciwanên Kurd e. Dîsa li sala 1916an, xwendingeheke Kurdî ji zarokên Kurd re tê vekirin û Simko bi hemû hêza xwe ya sîyasî û madî piştî wê pêngava mezin jî digire. Di warê aborî de, malîyat ji bazirgan û dewlemendên herêma desthilatdarîyê tê standin û ew bi hemû hêza xwe dixwaze ku gel ji hikûmdarîya wî razî û memnûn bin. Helbet tevahîya van kar û xebatên weha divê li gor derfetên wê serdemê bêne nixandîn.

Rojnameya “ Kurd ”, peyvdara desthilatdarîya Simkoyê Şikak bû ku bi texmînî tenê 6-7 hejmar jê derketine. Rûpelên wê dêr bi dêr xwedî naverokeke pir dewlemend bû û peyamên sîyasî-civakî yên wê serdemê tê de cî digirtin. Bi xwendin û şirovekirina wan gotar û peyamên wê, rêyeke tijî ronahî li ber me vedibe ku em baştir bîr û ramanên Simkoyê Şikak û armancên şoreşa wî binasin. Armancên wî çî bûn û çima serî hildabû li dijî desthilatdarên nelayîq û sîstema desthilatdar ku li Îran û Kurdistanê xwedî berpirsîrî sitemkar û xerabker bû. Wî çend caran bi bîra wan anîbû ku her tişt: “Ne bi zorê ye, belkî bi dorê ye!” Û êdî dewrana wan jî divê bê dawîya xwe. Weha jî kir û di dema çend salan de nîvê axa Rojhilatê Kurdistanê azad kir. Simko wekî bazekî, nêçîra koremaran dikir; ew koremarên ku jehra xwe bi ser jiyana xelkê de belav kiribûn.

Kesên wekî Mihemed Temedon îdia dikin ku navê rojnameya serdema Simko berê: “Rojî Kurd û Şewî Ecem” bû, lê logoya hejmara yekem di destê me de ye ku roja pêncşemê, 12ê meha Şewala sala 1340î ya Hicrî-Qemerî (08.06.1922 a zayînî) li Urmiyê hatiye weşandin. Rojname heftane bû û tevî ku hejmara duduyan hîn peyda nebûbû, lê divê ew hejmar jî di 15.06. 1922yan de hatibe weşandin. Hejmara sisêyan jî, ku hemû rûpelên wê di destê me de hene, roja duşemê, 28ê Zulqeydeya sala 1340î (23.07. 1922)an hatiye weşandin. Werin em 6 rûpelên wê rojnameyê vedin ka çî tê de ye:

Rojname heftane û di nava du xêzan de bi Kurdîya naverast û bi tîpên Erebî weha li

ser hatiye nivîsandin:

“ Rojnameke sîyasî, edebî, exbarî, sermeqale tercume dekirê be Farisî denûsê Kurdek bo hemû Kurdan. ”

Li alîyê rastê yê rojnameyê jî weha hatiye nivîsandin:

“ Cîgey îdare Wirmê

Çapxaney Xîret

Modîr: Mihemed Turcanî

Meqalatek menfeitî Kurdan tê da bê werdegîrê.

Carê le her hefte da yekek çap dekirê

12 mang Şîwal 1340.”

Li vir, xala herî balkêş ew e ku birêveberên rojnameyê bi awayekî zelal didin diyarkirin ku tenê ew gotar têne belavkirin ku di ber berjewendîya Kurdan de bin. Di naverasta rûpela yekê yê rojnameyê de, sûreta Al Umran, ayeta 103an hatiye nivîsandin:

“(1) ”واعتصموا بحبل الله جميعاً ولا تفرقوا – We i`tesimû bi heblillah cemîen we la teferreqû –

Li jêr wê ayetê jî du destên hevgirtî hene ku wekî sembola yekîtiyê tifaqê hatine diyarkirin. Di nivê rûpela yekê yê rojnameyê de jî navê rojnameyê “Kurd” hatiye nivîsandin.

Li alîyê çepê jî weha hatiye nivîsandin:

“ Heqê rojnamê pêşekî werdigîrê. ”

Bihayê rojnamê yê nav û derveyî welat jî weha hatiye diyarkirin:

” Daxile: Salek 50 Qiran. Şeş mang 27 Qiran

Xarice: Salek 60 Qiran. Şeş mang 35 Qiran

Qîmetî yek nusxe deh Şahî

Qîmetî îlanan her dêrî du Qiran. ”

\rojnameya_kurd_simko_kaksar_rewanbej08Nêrîn û daxwazên Simkoyê Şikak
 Tevî ku ew hê ciwan û li pey kuştina bab û birayê xwe li herêmê bûye kesekî xwedî karîzma, lê mirovekî dûrbîn û xwedî ramanên Kurdayetîyê. Simko xwedî armancên pîroz û dîrokî bû. Ji hemû kar û xebatên çandî, rewşnebîrî û sîyasî yên ku di serdema serîhildana Simko de li Kurdistanê hatine kirin, mirov hingî dizane ka çima ji hêla desthilatdar û Îranîyên nasyonalist ve ew qas rik û kîn li hemberî Simko hebû ku hîn jî ew dijberî bi dawî nebûne. Heta rewşenbîrên wê serdemê jî tevî ku baş dizanîn Riza Şahê Pehlewî dê welêt ber bi sîstemeke dîktator ve bibe, dîsa jî xwe ji vegotin û nivîsandina rûdanên rast vedidizin û bi bêşermî li dijî şoreşgerên Kurd û armancên wan ên sîyasî dinivîsin.

Rojnameya Kurd wekî yekemîn rojnameya Kurdî ya Rojhilatê Kurdistanê, xwedî hinek taybetmendîyên berbiçav e:

Bi du zimanan, Kurdî û Farisî, hatiye weşandin.

Bi du zaravayên Kurdî, anku Kurmancî û Soranî, hatiye amadekirin û weşandin.

Di rojnameyê de, ji hêla lîderên şoreşê ve, rêbaz û armancên şoreşa Kurdistanê hatine şirovekirin.

Rewşenbîrên navdar û sernas li dora Simko hebûn: Mîrza Ebo Elhesen Seyfulqizat (1876-1945), Mihemed Turcanîzade, Ehmed Turcanîzade, Ebdulrezaq Bedirxan (1864-1918) û kesekî kêmnaskirî bi navê Mihemed Cemaleddîn Elhekarî ku wekî qazîyê wî yê karên dadwerîyê bû.(2)

Ji naveroka rojnameyê tê kifşê ku wan xebat kiriye da ku sîstema xwe ya desthilatdarîyê bidin rûniştandin û bêhtir bi gel bidine naskirin. Her weha pê re jî ji dijmin û dewletên biyanî re îspat bikin ku ew ne ajawecî, talanker û tevlihevkar in, lê berevajî wê, şoreşa wan xwedî armancên bingeşîn, sîyasî û civakî ye.

Di rûpela yekê ya hejmara sisêyan a rojnameya Kurd de, kesek bi navê Mihemed Cemaleddîn Elhekarî bi zaravayê Kurmancî nivîsek belav kiriye. Wî di dawîya nivîsê de weha nivîsîye: “ Qazîyê Simko, Mihemed Cemaleddîn Elhekarî. ”

Li vir, du pirs derdikevin holê: Ew kes kî ye û aya Simko qazîyekî wî hebû ku şêwira xwe pê kiriye û ramanên xwe pê re parve kirine ku di pey re jî di nav raya giştî de belav bike? Naveroka nivîsê xwedî hin peyamên sîyasî ye ku armancên serhildana Simko didin xuyanîkirin û ji hêla din ve jî behsa sîyaset û rêbazên çewt ên dewleta Îranê li Kurdistanê dike. Nivîs bi du zimanan û bi awayê jêr (bi Kurmamcî û li hember jî bi zimanê Farisî) hatiye belavkirin û ez jî li vir, nivîsê wekî orjîнала wê, lê bi tîpên Latînî dinivîsim û radixim ber çavên we:

\rojnameya_kurd_simko_kaksar_rewanbej01“ Çar sal e wiqûatê li wan serhedan waqêî dibin, bi wasita xezetê(3) xwe bi navê şeqawet(4) îlan dîkin(5). Mirovê dîr jî çî ko ji heqîqeta şolî(6) bêxeber in, bi wî terzî dizanin, hal ewe heqîqeta şolî ne we ye. Me hêvî heye cerîda(7) Kurdan îro û paş ve rastîya dê şê(8) wiha binivîst da xelq heqîqetê bizanit:

Di wê babê(9) da çend xeberan ez dê bêjim:

Bal her kesî meilûm e ku di wê herba umemî(10) da, Îranê bêterefîya xwe îlan kiribû. Hal ewe mîletê çî dewletê mîharib(11) hindî Kurdê(12) keftî di serheda Îranê da mutezerzir nebûye(13) û ewe li meydana ye û her kes bawer neket bilan(ê) bêt bibînît. Ne nifûs, ne mal bo Kurdên feqîr nemaye. Aya ewe ji çî bû? Eger Dewleta Îranê -ku heta xwe metbûî(13) wî mîletê Kurd ê feqîrkeftî di wî muhîtî(14) dizanî-mîharib bû lewra mîletê tabîê wî mutezerzir bû. Kanê îlan(a) herb di gel kî dewletê kiriye bila bide zanîn. Hal ewe bêterefîya xwe resmen bi defeatan(15) îlan kiriye, her wekî li nik hemî (kesî) meilûm û miqeyd e.

\rojnameya_kurd_simko_kaksar_rewanbej02Eger mîharib nebû, mîletê tabîê wî çîra hinde mehû û mutezerzir bû. Elbet ewî sebeb heye bilê sebebê wê ewe ye ku Dewleta Îranê muqtedir nebû (ku) mîletê tabîê xwe ji pinca(16) ecnebîyan mîhafize biket. Dewletê micawirî(17) wî ku mîharib bûn, hatine nav milkê wî ehalî û mîletê tabîê wî mehw û perîşan kirin. Paş ku du dewletê xarcî ji nav milkê wî paş ve çûn, Îranê dîsa

îdara xwe ya zalimane teisîs kir. Miletê Kurdan fikirî ewe ne careke herçî zemanê yek ecnebî hez ket daxil miklî dibît, milletî mehû diket, kes lê napirsît. Zêde(tir) ji wê û bi rikî û tekalfîet mafoqeltaqet(18) û cirîmêt bêqanûn(19) hindî hez diket ji Kurdan distînît, li keyfa xwe mesref diket, ne mektebekê, ne fabrîqekê, ne rêyekê, ne pirekê, ne eczaxanekê, hasilî çu(ti) eserêt medenîyetê bo Kurdan teisîs naket, çî kesê hez diket bê siwal û cewab dikujît, digirît, ne qanûn, ne şerîet, ne sîyaset çu(ti) destûrekê emel naket(20). Roja lazim jî bît, milletê tabîê xwe nikarit mihafize biket. Belke(î) bi xwe jî hawî(21) ecnebîyan milletê tabîê xwe diherişînît her wekî çar salan ber(î) niha Kurd û Ermenîyêt (di nava) milkê Îranê da ku çend esran(22) heta niha wekî biran derbas dikirin, Îranî tehrîk kirin berdane hemû nifûsa Kurdan bi destê Ermenî û Asûrîyan wa mehû kirin. Namûsa Kurdan bi destê Ermenî û Asûrîyan ji nav birin; Ermenî û Aşûrî weke zarokên xweştivî birin nik xwe û ew hembêz kirin. Di destpêka kar de Kurdistan teşwîq û terxîb kirin û gotin: Meger Ekrad Misilman nînin, çira întiqama xwe ji Asûrî û Ermenan nastînin? Wan ser Kurdan gelek şolêt wiha kirine. Kurdên feqîr ji wê zulmê, ji wê cebirê bêtab man, êdî tehemula wam nema, mecbûr bûn îdia kirin madam Dewleta Îranê neşêt me mihafize bikit û ji xeyr(î) zulmê çu(ti-çi) muamilêt dîtir di gel me naket, bilan destê xwe ji me bikêşît em bo xwe dê îdara xwe bikin û milk û cîyê xwe jî dê mihafize bikin. Kurdên feqîr çî ku wasita neşirê, û mirovêt wan li nav meclisa dewletan tinebûn ji bo wê fikira xwe ji xeyr silahê çu wasite(yên) dîtir nedîtin, dest dane silaha xwe, Ecem hêdî hêdî ji nav xwe derxistin, ewên ku mayî jî înzelah dê dema nêzîk da ji eceman tamîz kin. Eceman ew fikire dizanî, sebebê êqdama Kurdan dizanî, belê rastî nedigot(in), digot(in) Kurd şeqawetê dikan, her dem orduyek tertîb dikir, sewq dikire ser Kurdan, belkî Kurdan temamen mehû ket, şocaeta xwe ya fitrî îzhar kirin, (lê) di hemî şeran da xalib bûn. Niha şol gehîştîye derecekê, nêzîk e Ecem bo xwe jî mexlûbîyeta xwe(23) û xalibîyet û heqanîyeta Kurdan îqrar ket, eger îqrar neket jî weqayêî dê şehadetîyê li heqîqetê bidin, mecala înkariyê namînit. Ew wiqûatêt(24) çar sal e di wî muhîtî (de) diqewimit sebeb ew bû ku min erz kir, şeqawet nîne madfia heqî ye(25).

Qazîyê Simko-Mihemed Cemaleddîn Elhekarî.”

\rojnameya_kurd_simko_kaksar_rewanbej05Para Edebî ya Rojnameya Kurd
Di beşê edebî (wêjeyî) de jî peyamên balkêş hene ku helbesteke mamosta Seyful-
Quzat bi awayê jêr hatiye belavkirin:

Qismet Edebî (eser qelemî Axay Seyfu'l-Quzat)

“ Kurdîne, ta key ême le kêwan mîsalî dêw / Bêyn û biçîn û bo me nebê qet xudan û xêw?

Xelkî hemû le bax û le şaran a kêfxoş / Êmeş bilaw û bêsere mawîn le deşt û kêw.
Reşmal e mal û keşk û penîr e meta'î me / Qesr û serayî xelkî dî ye pir le zêr û zêw.
Jêrdestî û îta'etî bêgane ta be key? / Şerm e le bo me, hênde bijîn bînîşan û nêw.
Her mîlletê le la we heqî xoy be deste we / Kurdê ke ser helênê, delên bo te ser

bizêw.

Azadî, serbexoyî, mîrî û gewreyî / Dawa biken be zar û ziman û didan û lêw.

Her kes ke pirr tewawî heqî babî xoy newê / Ew bêbeş e le Kurdî, derî ken, neyate nêw.”(26)

\rojnameya_kurd_simko_kaksar_rewanbej04Ew di helbesteke xwe ya din de behsa lîderê Şoreşa Kudistanê, Simkoyê Şikak dike û ji gel daxwaz dike ku bihagiranîya wî baş bizane:

“Kurdan Kurdekan be Xuda rojî xeyret e / Des deyne xenceran û pêyawane bêne lêw.

Simko (Xuda) ke dawê be me sahib û reîs / Şukrî bikeyin bezar û ziban û didan û lêw. Meqsud(i) wî eme: Ke heq(i) me bidate me / Teklîf(i) meş wiha ye feday bîn be nêr û mêw.”

Di rûpelên din ên rojnameya Kurd de, şiroveya qanûnên hikûmetê hene û bi giştî behsa sîstema desthilatdarîyê hatiye ravekirin. Li ser vê mijarê nivîsek bi farsî li jêr nav-nîşanê « meramê ma – Armanca me » hatiye nivîsandin ku bidirêjî û elbete bi zimanekî sade li ser daxwazên xwe yê meşrû nivîsandine.

Emiliano Zapata û Simkoyê Şikak

Emiliano Zapata (1879-1919) şoreşgerekî Meksîkayî bû. Ew gundîyekî Çermsor bû ku li dijî kedxwarîya feodal û hakimên herêma xwe serkêşîya şoreşekê kiribû. Karkerên gundî yê di kargehan de bi rêxistin kirin û di destpêka serîhildana xwe de ji sê parên axa welêt parek rizgar kir. Di pişt re ji hemû axa Meksîkayê, hemû başûrê welêt bi dest xist. Lêbelê serokkomarê wê demê yê bi navê Carranza xwest reforma zevî û axê ya ku E. Zapata dabû destpêkirin rawestîne û bi komployekê bi merema hevdîtînen sîyasî ew lehengê xizmetkarê berjewendîyên gel, kuşt. Zapata dema ku ji alîyê hêzên dewletê ve li cihekî bi navê Cuernavacayê hate kuştin, 39 salî bû.

\rojnameya_kurd_simko_kaksar_rewanbej06Xala balkêş ew e ku di awayê kuştina Zapata û Simko de wekhevî pir in. Her du jî şoreşger û di dema hevdîtînen sîyasî têne kuştin. Yek rêberê Şoreşa Meksîkayê û yê din jî serokê Şoreşa Kurdistanê ye.

Dijberên her duyan jî dîktator û mirovên vîrek û sextekar bûn ku pişt wan ne bi hêza gel, belkî hêzdarên kedxwar bûn. Her du jî di dîroka welat û gelê xwe de wekî “qehremanên milî”, xwedî navekî xweş in.

Li pey şehîdbûna her du lîderan, ji hêla gel ve gelek stran û helbest hatine gotin û nivîsandin, lê bi qasî ku li ser Zapata filmên sînemayê, konferans û semînar hatine çêkirin û lidarxistin, mixanin li ser Simko xebatên weha kê in. Dema Simko tê şehîdxistin, helbesta jêr li her derê dikeve ser zarê xelkê:

“Rijandî namerd xwênî merdanit / Tolet estênît lawî Kurdanit.”

Di folklorê Kurdî de, nêzî 20 stranan ji hêla dengbêj û hunermendên Kurd ve li ser Simko û endamên din ên malbata wî hatine gotin. Kawîs Axa, Şakiro, Hecî Ebdulkerîm, Kazo û Şehram Dostanî hinek ji wan kesan in ku bi peyvên xweş li ser

jîyan, qehremanî û şerê mêrxasên Kurd, kilamên xweş gotine. Di kilamên dengbêjên me de, li ser zilim û zora serdestan û hejarî û liberxwedana bindestan, bi zelaî behsa gelek rûdanên nexweş tê dikin.

Jêder û Têbînî

- (1). Wateya wê ayetê weha ye: “Û hûn tev lepên xwe biavêjin benê Xwedê û ji hev belav nebin.”
- (2). Lêkolîna min a li ser jîyan û kesayetîya wî heye lê hîn bi dawî nebûye. Bes a girîng ew ji Colemêrgê bû û kesekî pir zana û şoreşger bû. Dema dibîne ku Rojhilatê Kurdistanê azad dibe, xwe digihîne cem Simko û wekî qazîyê wî pê re kar dike.
- (3). Rojnameyên
- (4). Tevlihevkar, têkder.
- (5). Belav dikin, diweşînin.
- (6). Ji rastîya kar û şixul.
- (7). Rojname.
- (8). Dikare.
- (9). Di vê derbarê de, li ser vê mijarê.
- (10). Yanî di dema Şerê Cîhanê yê Yekem de (1914-1918).
- (11). Dewletên şerker, dewletên di halê şer de.
- (12). Rastî xisar û zîyanê nehatiye.
- (13). Girêdayî.
- (14). Cih, herêm.
- (15). Bi caran. Çendîn caran.
- (16). Ji destê.
- (17). Dewletên cîran.
- (18). Li derveyî sînorê hêza wan.
- (19). Cezayên li derveyî qanûnê.
- (20). Cî bi cî nake.
- (21). Wekî, mîna, bi awayê.
- (22). Çend qirnan, çend sedsalan.
- (23). Şikestin û binketina xwe.
- (24). Bûyer, rûdan.
- (25). Parastina maf û emekê ye.
- (26). Ew helbest di nava Kurdan de naskirî ye û xwedî peyamên civakî û siyasî ye ku rewşa Kurdan a serdema Qacarî û Riza Pehlewî bi eşkeretî dide xuyanîkirin. Mamosta Seyful-Quzat, bi zimanekî wêjeyî û xweş, gilî û gazinên xwe ji dagirkerên welatê xwe vedibêje.[1]

Taybetmendiyên babetê

Kategorîya Naverokê: Doza Kurd | Dîrok | Gotar & Hevpeyvîn | Ramiyarî | Cureya belgeyê: Zimanî yekem | Cureya Weşanê: Born-digital | Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn | Welat- Herêm: Kurdistan | Dîroka weşanê: 08-10-2015

بابهته بهیوهستکراوهکان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAYCAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	کورتەباس	Kurmancî	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتەباس	Kurmancî	
Careke Din Mîr Miqdad Medhet Bedirxan û Rojnameya KURDISTAN	کورتەباس	Kurmancî	
Cenazeyê şehîd Îsmâîl Axa Şekakî (Simko) di sala 1930'an de	وێنه و پێناس	Kurmancî	
Daxwaz bo guherîna navê şeqama Simkoyê Şikak, yan derswergirtin ji rastiyên dîrokê?!	کورتەباس	Kurmancî	
Di Roja Rojnamevaniya Kurdî de Miqdad Midhet û Kurdistan	کورتەباس	Kurmancî	
Hecî Qadirê Koyî û Rojnameya Kurdistanê	کورتەباس	Kurmancî	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)	کورتەباس	Türkçe	
Kêliya ku rêberê şehîd “Simko Axa Şikak” berî 96 salan giheşte bajarê Silêmaniyê	وێنه و پێناس	Kurmancî	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	

Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak

کورتەباس Kurmancî

Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin

کورتەباس Kurmancî

Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey

کورتەباس Türkçe

MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925

کورتەباس Türkçe

Millî Mücadele Döneminde Şırnak

پەرتوووخانه Türkçe

Rewşa rojnamegeriya Kurdî li Rojavayê Kurdistanê: Ronahiya di nav tariyê de

کورتەباس Kurmancî

Rojnama KURDÎSTAN (Misir-Swisre-Britanya 22.04.1898- 01.04.1902)

کورتەباس Kurmancî

Rojnameya “Têgihîştina Rastî” û rola “Manêster Son” û ertêşa Brîtanîyayê

کورتەباس Kurmancî

Rojnameya Jiyan, sermiyanekê dîrokî ya rojnamegeriya kurdî

کورتەباس Kurmancî

Rojnameya Kurdistan, yekemîn rojnameya bi kurdî ye

کورتەباس Kurmancî

Rojnameyên Destpêkê

کورتەباس Kurmancî

Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme

پەرتوووخانه Türkçe

Serpêhatiya rêberê efsaneyî Simkoyê Şikak

کورتەباس Kurmancî

ŞIKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ

کورتەباس Türkçe

Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri

کورتەباس Türkçe

SİMKO AĞA İSYANININ TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (1905-1930)

کورتەباس Türkçe

Simko Shikak

ژیاننامه Türkçe

Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin
Sembolü

فیدیۆ Türkçe

Simkoyê Axaye Şikak 1

کورتەباس Türkçe

Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de

کورتەباس Kurmancî

Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd

کورتەباس Kurmancî

Simkoyê Şikak; Daxwaza serxwebûn û redkirina
rêveberiya herêmî – beşa 1em

کورتەباس Kurmancî

Simkoyê Şikak; Daxwaza serxwebûn û redkirina
rêveberiya herêmî – beşa 2yem

کورتەباس Kurmancî

Simkoyê Şikak; Şoreşgerekî di rêya serxwebûna kurd de
- Beşa 1

کورتەباس Kurmancî

Simkoyê Şikak; Şoreşgerekî di rêya serxwebûna Kurd de
- Beşa 2

کورتەباس Kurmancî

Simkoyê Şikak; Şoreşgêrekî serxwebûnxwaz

کورتەباس Kurmancî

Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti

کورتەباس Türkçe

Stranek li ser kuştina Cewahirxanima hevîna Simkoyê
Şikak

کورتەباس Kurmancî

Stranek li ser kuştina Simkoyê Şikak

کورتەباس Kurmancî

TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU
NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ
TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

په‌رتوو‌وخانه Türkçe

Wêneyên nû yên Simkoyê Şikak û malbata wî hatin dîtin کورتەباس Kurmancî

QR Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî | [موقع https://rewanbej.com/- 19-01-2023](https://rewanbej.com/- 19-01-2023)

Demê tumarkirinê: 19-01-2023

Navê afirîner: Aras Hiso

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 89

Serpêhatîya rêberê evsaneyî Simkoyê Şikak

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20240708090028579055>

Serpêhatîya rêberê evsaneyî Simkoyê Şikak

Nivîsandin û Amadekirin: Mihemedsalih Qadirî

Simko sala 1887`an ji dayîk dibe. Piştî wê ku di sala 1905an de Cewher axayê birayê mezin ê wî ji aliyê hakimê Tewrêzê ve bi xapandinê tê kuştin û piştî wê ku Mihemed Axayê bavê wî ji aliyê Osmaniyan ve tê bêsêrûşûnkirin, ew jî ji sala 1906`an ve li herêmên Kotol, Makû, Kela Xwê (Xoy) û Selmasê, bona bihêzkirina desthilata xwe dest bi liv û tevgerê dike.

Li meha îlona sala 1912`an dema ku Ebdulrezaq Bedirxan û Seyîd Taha neviyê Şêx Ubeydullah ji Tiflîsê diçin Xoyê, li wir ji aliyê çekdarên Tirk ve têne girtin û ber bi aliyê Tirkîyê ve têne birin, Lê Simko dema pê dihesa, bi hêzekê êrîşî ser wan dike û li ser sînore di navbera Îran û Tirkîyê piştî şerekî kurt Ebdulrezaq û Seyîd Taha ji destê wan rizgar dike.

Di despêka sala 1913`an de Simkoyê Şikak bi hevkarîya Ebdulrezaq Bedirxan karî “Komeleya Cîhandanî” li bajarê Xoyê ava bike. Di vê çarçoveyê de dibistaneke kurdî li bajarê Xoyê (bajarê Xwê) tê vekirin ku çend mamosteyên Kurd ku ji Qefqazê hatibûn, bi zimanê Kurdî û Rûsî, ders dane 29-30 zarokên Kurd.

Li dawiya sala 1914an di kelekela şerê yekem ê cîhanî de, li gor lihevkarîna di navbera Rûs û Îraniyan de, di dema dîrxistina Simko ji aliyê Rûsan ve bo Tiflîsê, li nêzî Colfayê ji aliyê Ermenîyan ve teqe lê hate kirin, lê ti zirarek negihîştê.

Di sala 1916`an de, dema ku rûsiyan dîtin ku bêy hebûna Simko li herêma Xoy û Kotolê, metirsiya dagîrkirina wan herêman ji aliyê Osmaniyan ve heye, Simko serbest berdidin û rê didin ku vegere devera Kotolê.

Sala 1918`an li ser daxwaza Marşîmon rêberê olî ê Asûriyan, Simkoyê Şikak bo hevdîtinê ji Çariyê diçe Kohneşehr a nêzî Selmasê. Di vê hevdîtinê de, dema ku Simko pê dihesa ku Marşîmon li gor qewlên ku berê Rûsan dabûne wî û gelek çek û teqemenî dabûnê, dixwaze dewleteke Asûrî li ser xaka Kurdistanê ava bike, lewra bo pûçkirina wê pîlanê di pêvajoya vê hevdîtinê de Marşîmon dîkuje.

Di nameyekê de ku tê texmînkirin di sala 1919an de Simko bo generalê desthilatdar ê Îranî Hesên Muqedemê Zefer El-dewle nivîsiye, di wê nameyê de Simko gotiye wî karbidestî, di cîhanê de gelek neteweyên kêmtir ji Kurdan bûne xwediyê dewleta xwe. Ger Kurd bi vê nifûsa xwe nekarin otonomiya xwe bi dest bînin, mirina wan baştir e ji hebûna wan.

Di meha duyem a bihara 1919`an de, hakimê Tewrêzê Mukerem El-mulk, bi alîkariya Ermenîyên wir, paketeke bombekirî amade dike û li ser navê şandina diyariyekê ji

aliyê jineke Azerî ya xizma Simko ve bo Xusroyê kurê Simko, bombeyê bo kuştina Simko dişîne Çariyê. Di encama teqîna bombeyê de, birayê Simko bi navê Elîxan û sê kesên din di cih de têne kuştin û çend kesên din jî birîndar dibin.

Lewra Simko roja 17.07.1920`î Emerxanê Şikak mişêvr û fermandeyê giştî yê hêzên çekdar ên xwe erkdar dike ku êrîştî ser hêzên dijmin bike, û Emerxan jî piştî şerekî giran kariye bendera Golmexane û cihên stratejîk ên Urmîyê bigre û bi vî rengî bajarê Urmîyê ji destê neyaran rizgar bike.

Şerê rizgarkirina Mehabadê

Sala 1921`an hêzên Simko piştî şerekî giran zêdetir ji 700 kes ji hêzên Îranê kuştin û herwisa fermandeyê giştî yê serbazên Îranê li padigana Mihabadê bi navê Hesên Melekzade jî bi dîl girtin û bajarê Mihabadê bi yekcarî ji destê dagîrkerên Îranî rizgar kirin.

Şerê Şekeryazê

Roja 17.12.1921 `an artêşa Îranê bi 5 hezar şerkeran ve û bi fermandehiya Emîr Erşed Zirxam Qeredaxî li gel şêvirmendê leşkerî yê Swêdî bi navê "Lindbergh" êrîştî ser Simko kirin. Emîr Erşed Zirxam Qeredaxî birayê Mihemed Husênxan bû, ku wî di sala 1905`an de, Cewher Axayê birayê Simko li Tewrêzê kuştibû. Di çarçoveya fermana Simko de Emerxanê Şikak jî bi hêzeke teyar, digel 200 şervanên Zêbarîyan çeperên dijmin dişkînin û Emîr Erşed Qeredaxî jî dikuvin.

Di Tîrmeha 1922`an de Simko rojnameya "Kurd" li bajarê Urmîyê daye weşandin, ku çend hejmarên wê bi du zimanên Kurdî û Farsî hatin weşandin.

Simko di dema serhildana xwe de têkiliyeke berfireh li gel piraniya serokhoz û rewşenbîr û şoreşgerên Kurdan hebûye û di nameyeke xwe de rû li gelê Kurd dike û wiha dibêje:

"Ey Kurdino! Xeynî yekîtî û pêkvebûnê, me ti riyeke bona rizgariya neteweya xwe ji destê dijmin pê şik nayê û ji bilî girtina destê biratiya hevdu, ti çareyek bo rewşa bêçaretiya Kurdan tineye. Bi rastgoyî, destê yekgirtin û pêkvebûnê bidin hevdu û bi hemû hêz û şiyana xwe li hember destdirêjiya dijmin xwe biparêzin. Rêya rizgariyê tenê ev e, ne ti tiştêke din".

Roja 27.07.1922`an di bin fermandehiya serleşker Cehanbanî de, 15 hezar leşkerên hikûmeta Rizaxan êrîştî ser Kela Çariyê êvirgeha Simko dikin. Di rewşeke wisa de Simko neçar maye ku ji Kela Çariyê ve ber bi herêma Şipîranê ya nêzîkî sînore Tirkîyê paşve kêşanê bike.

Di şeveke Oktobra 1922`an de, hêzên Tirk êrîştî ser gundê Şamanis a Bakûrê Kurdistanê dikin. Di encama vê hêrişê de hevjiîna Simko ya bi navê Cewahir Xanim tevî çend kesên din têne kuştin û kurê Simko yê şeş salî bi navê Xusro jî tê girtin.

Roja 06.11.1922`an çend karbidestên Îngilîzan bi serperestiya "Sidi Edmunds" li gundê Behirkê ya ser bi Hewlêrê bi Simko û Seyîd Taha û Ehmed Axayê birayê wî re dicivin. Di vê civînê de serbarê hewla Simko bo rakêşana piştgiriya Îngilîzan, lê

karbidestên Îngilîzê ti qewleke piştgiriye nadin tevgera Simko.

Roja 08.01.1923`an Simko ji bo seredana Şêx Mehmûd çûye bajarê Silêmaniyê û li wir bi merasimeke fermî û di nav kernevaleke mezin de ji aliyê Şêx Mehmûd û xelkê Silêmaniyê ve hatiye pêşwazîkirin.

Simko li heyama mana xwe ya li Silêmaniyê, piştî çendîn hevdîtinan li gel Şêx Mehmûd çî bersivek erênî bo dûrketina wî ji Tirkan û lihevkirina bi Îngilîzan re jê wernegirtiye. Herwisa Simko çî hêviyek bi piştevaniya Îngilîzan jî nemaye ku di wê demê de, li dijî Îranê piştevaniyê li Simko bikin. Di wî çaxî de bi sedema ji nû ve destpêkirina şerê di navbera Şêx Mehmûd û Îngilîzan, êdî Simko tê gihîştîye ku mana wî li Silêmaniyê bêfeyde ye û pêşeroja wî jî ne zelal e. Lewma di 28.03.1923`an de ji bajarê Silêmaniyê derdikeve û vedigere derdora Rewanduzê.

Piştî bêhêvîbûna Simko ji Îngilîzan û bicihhêlana Silêmaniyê û hatina wî bo herêma Rewanduzê, li wir ji aliyê Ozdemir karbidestê Tirkîyê ve hinek qewl û soz bi Simko têne dayîn. Hikûmeta nû ya Tirkan bona ku nehêle Îngilîz Simko li dijî wan bi kar bînin, wekî taktîka demkî, li gel rêdana bi Simko bo çûna nav Tirkîyê û radestkirina beşek ji darayî û malê zewtkirî yê wî û herwisa berdana Xusroyê kurê wî, gelek qewlên din jî dane Simko.

Lê piştî wê ku peymanê Lozanê li rêkevt 24.07.1923`an tê îmzekirin û nakokiyên di navbera Tirkan û Îngilîzan li ser qedera Mûsilê, heta qasekê yekalî bûye, êdî Simko nekariye di Tirkîyê de bimîne û carek din bi destê betal vegeriyaye ser sînora û li derdora Çiyayê Dalamper li ser sînora di navbera Îran, Tirkîye û Iraqê de akincî bûye. Di destpêka sala 1924`an de piştî lihevkirina di navbera Simko û hikûmeta Îranê de, Simko vedigere Îranê û li gundê Howesnê ya girêdayî herêma Soma ya Urmîyê cihûwar dibe.

Sala 1925`an di dema pêşwaziya Simko ji hatina Rizaxan bo Selmasê, dema ku Rizaxan çekdarên Simko dibîne, ditirse û hizir dike ku ketiye dava Simko de û bi armanca xwederbazkirinê zû xatirê xwe jê dixwaze û dibêjê ez ê saet 4ê êvarê herim Kohnesêhrê û tu jî were wir bona ku em bi hev re biaxifin. Simko piştî xatirxwastina wî bi diltengîyeke mezin û bi dengê bilind gotiye:

“Diviya min ew kuştiba. Ji niha şûnda çî bête serê min heqê min e. Bêguman dê rojek bêt ku heman Rizo (Rizaxan) dê min bikuje”.

Sala 1926`an Simko bi 1500 kesî êrişî ser Selmasê kir, lê bi sedema nakokiyên navxweyî nekarî bajar bigre û di dema paşvekêşanê de li herêma Soma-Biradostê hate têkşikandin û neçar ma ku here Iraqê û li bakûrê Rewanduzê li Sîdekan biêvire. Sala 1928`an cardin Simko li gel Tirkan li hev kir û li gel alîgirên xwe çûne nav sînora Tirkîyê û li herêma Gewer a Bakûrê Kurdistanê bicih bûn.

Piştî vê ku Simko bo heyama du salan di rewşeke dijwar de, li sêgoşeya Başûr û Bakûr û Rojhilatê Kurdistanê dimîne, li havîna sala 1930`î serheng Sadiqxanê Newrozî ji rêya Teymûrê Şikak ve ku pêştir çekdarê Simko bûye, nameyekê ji Simko re dişîne û

daxwazê dike ku Simko bête Şinoyê û li wir çavê wî bikeve serleşker Hesên Muqedem fermanê payebilind ê Îranî.

Simko ku bi niyetpakî dixwest digel karbidestên Îranê bo çareserîya kêşeyên di navbera xwe de gotûbêjê bike, lê karbidestên hikûmeta Îranê berevajî dixwastin wî bixin davê û ji nav bibin. Mixabin Simko bi vê pîlana wan a qirêj nehesiya û bi hêsanî kete dava neyarên xwe de û roja 18.07.1930`î (27.04.1309an) li bajarê Şinoyê hate terorkirin. Bi vî rengî canê wî qehremanê efsaneyî yê Kurdistanê dibe goriyê nîştîman û dawî li tevgera wî ya zêdetir ji 20 salan tê.

Rizaşah hizir fikir ku bi nemana Simko xebat û tekoşîna Kurdistan li Îranê dê bo heta heta bi dawî bê, lê li sala 1941an di dema şerê duyem ê cîhanî de eva Rizaşah bû ku dawî li hikûmeta wî hat û careke din gelê Kurd rabû ser piyan û vê carê bi rêberîya Pêşewa Qazîmihemed li sala 1946`an karîna Komara Kurdistanê ava bikin.

[1]

Taybetmendiye babetê

Kategorîya Naverokê: Doza Kurd | Dîrok | Cureya belgeyê: Zimanî yekem | Cureya

Weşanê: Born-digital | Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn | Welat-

Herêm: Kurdistan |

Dîroka weşanê: 20-06-2023

فایلی په یوه نندیداریدار:

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAIJAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورته باس	Türkçe	
20-06-2023	رێکەوت و پرووداو (کۆنۆلۆژیا)	کوردی ناوه پاست	

72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	کورتەباس	Kurmancî	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتەباس	Kurmancî	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918- 1920)	کورتەباس	Türkçe	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK- İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	پەرتوووخانه	Türkçe	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	پەرتوووخانه	Türkçe	
ŞIKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri	کورتەباس	Türkçe	
Simko Shikak	ژياننامه	Türkçe	
Simko yê Şikak in Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembölü	فیدیۆ	Türkçe	

Simkoyê Axaye Şikak 1	کورتەباس	Türkçe	
Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti	کورتەباس	Türkçe	
TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ TALEBİ'NİN HAKLILIĞI	پەرتووکیخانه	Türkçe	
Wêneyên nû yên Simkoyê Şikak û malbata wî hatin dîtin	کورتەباس	Kurmancî	

ئەم تۆمارە هەندێک فایلی پەيوەندیداری وەک وێنە و فیدیۆی لەگەڵدا یە و لێرەدا پێشان نەدراون،
کۆدەکه بکه تاوهکو له سەر مالهپهري رێکخراوی کوردیپیدیا ئەو فایلانە ببینیت QR تکیه سکیی

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî | <https://kovarabir.com/08-07-2024>

Demê tumarkirinê: 08-07-2024

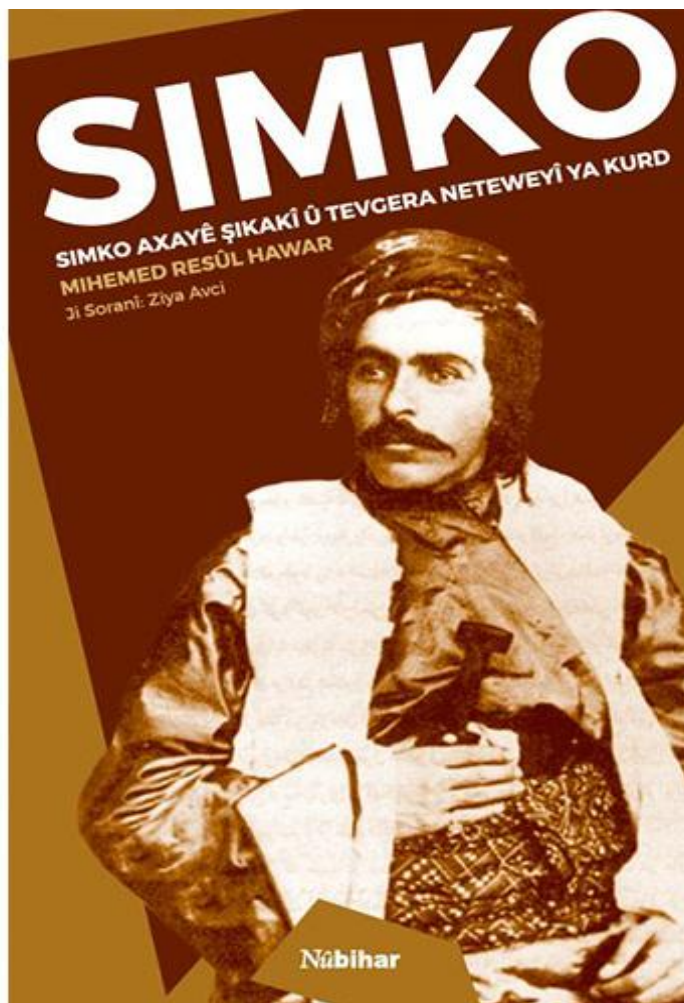
Navê afirîner: Raper Usman Uzêr

Pol, Kom: Pirtûkxane

Babet: 90

SIMKO

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20220628034514420327>

Navê pirtûkê: Simko, Axayê Şikakî û Tegera Neteweyî ya Kurd

Navê nivîskar: Mihemed Resûl Hawar

Navê wergêr: Ziya Avcî

Wergera ji ziman: kurdiya navîn

Cihê çapkirina pirtûkê: Îstanbul

Navê çapxaneyê: Nûbihar

Sala çapê: 2016

[1]

Li gorî serok û serîhildanên kurdan yên Kurdistana başûr û bakur, li ser Kurdistana rojhilat, dîrok û serîhildanên kurdan yên li vî beşê Kurdistanê û bi taybetî jî li ser Smaîl Simko Axayê Şikakî û têkiliyên wî yên bi tevger û serokên kurdan yên wê demê

ra kurdên bakur kê m tiştan dizanin.

Kurdên bakur bi qasî kunas dikan, Simko Azayê Şikakî, xebata wî ya ji bo kurd û Kurdistanê, têtikilîyên wî yê bi serhildanên kurdan yê wê demê ra nas nakin, jê zêdene ne haydar in. Ev jî kêmasiyeke me ya mezin e.

Halbû Simko Axayê Şikakî, di tarîxa kurdan de şexsiyetek gelekî mezin û gelkî muhîm e.

Wî ne tenê li hemberî Îranê û şahîtiyê serî hildaye, gelek caran li hemberî osmaniyan, tirkên, îngilîzan jî şer kiriye, bi rûsan ra ketiye gewriya hev. Têtikiliya wî bi serokên kurdan yê wê demê yê wek Seyid Taha,

Abdurezaq Bedirxan û bi Şêx Mahmûdê Berzencî ra çêbûye. Bi Abdurezaq Bedirxaniyan ra ketiyê nava hin têtikilî û xebatên kulturî.

Lema jî Simko Axayê Şikakî, heta roja ku bi bêbextî ji alî şah Pehlewî ve hat qetilkirin ji bo azadiya kurdan tim di nava xebatekê da bû.

Naskirina Smaîl Axayê Şikakî ji bo dîrok û liberxwedana kurdan ya hersê beşên Kurdisanê gelkî muhîm e.

Bi wergera vê berhema hêja ya li ser Simko Axayê Şikakî û tevgera kurd ya netewî ya li rojhilatê Kurdistanê Ziya Avcî him valahiyeke dîrokî dagirtiye û him jî ji dîrokhezan ra xizmeteke mezin kiriye.

Taybetmendiyan babetê

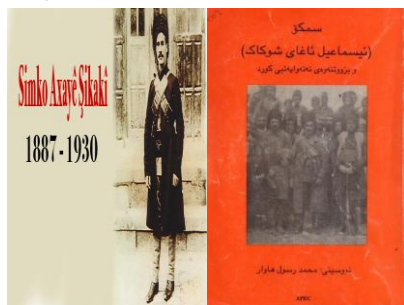
Kategorîya Naverokê: Doza Kurd | Dîrok | Cureya belgeyê: Werger | Cureya

Weşanê: Çapkiraw | Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn | Bajêr:

Stembol | PDF: Na | Welat- Herêm: Tîrkîya | Zimanê eslî: Kurmancî Başûr - Soranî

|

فایلی په یوه نندیداریدار:

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

ناوی بابته

پۆل

زمان

QR

1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAYCAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کۆرتەباس	Türkçe	
72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	کۆرتەباس	Kurmancî	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کۆرتەباس	Kurmancî	
Daxwaz bo guherîna navê şeqama Simkoyê Şikak, yan derswergirtin ji rastiyên dîrokê?!	کۆرتەباس	Kurmancî	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)	کۆرتەباس	Türkçe	
Îsmâîl Axayê Simko di sala 1913 an de li ber gola Wanê	کۆرتەباس	Kurmancî	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کۆرتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کۆرتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 4/4	کۆرتەباس	Deutsch	
KURDISH REPUBLIC FORMED.; Simko, Bandit Leader, Said to Have Defeated Persian Troops	کۆرتەباس	English	
KURDS BETWEEN TWO WORLD WARS (1918 – 1941)	کۆرتەباس	English	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کۆرتەباس	Kurmancî	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کۆرتەباس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کۆرتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کۆرتەباس	Türkçe	

Millî Mücadele Döneminde Şırnak	په‌رتوو‌کخانه	Türkçe	
Rojnameya Kurdî û hizrên Simkoyê Şikak	کورتە‌باس	Kurmancî	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	په‌رتوو‌کخانه	Türkçe	
ŞIKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ	کورتە‌باس	Türkçe	
Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri	کورتە‌باس	Türkçe	
SİMKO AĞA İSYANININ TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (1905-1930)	کورتە‌باس	Türkçe	
Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü	فیدیۆ	Türkçe	
Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de	کورتە‌باس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd	کورتە‌باس	Kurmancî	
Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti	کورتە‌باس	Türkçe	
Stranek li ser kuştina Cewahirxanima hevîna Simkoyê Şikak	کورتە‌باس	Kurmancî	
Stranek li ser kuştina Simkoyê Şikak	کورتە‌باس	Kurmancî	
TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ TALEBİ'NİN HAKLILIĞI	په‌رتوو‌کخانه	Türkçe	
سمکۆ (ئیسماعیل ئاغای شوکاک) و بزوو‌تنه‌وه‌ی نه‌ته‌وايه‌تی کورد	په‌رتوو‌کخانه	کوردی ناوه‌پاست	

ئهم تۆماره هه‌ندیک فایلی په‌یوه‌نیداری وه‌ک وێنه و فیدیۆی له‌گه‌ڵدایه و لێره‌دا پێشان نه‌دراون،
کۆده‌که بکه تاوه‌کو له‌سه‌ر ماڵپه‌ری رێکخراوی کوردیپیدیا ئه‌و فایلانه ببنیت QR تکیه سکیی

QR
Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî | nubihar.com

Demê tumarkirinê: 28-06-2022

Navê afirîner: Raper Usman Uzêrî

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 91

Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20251014230021660171>

Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de

Ev pêncsed sal in ku ti serkirdeyekî Kurd li Rojhilatê Kurdistanê bi mirina xwe nemiriye lê bi xap û fenan ji aliyê dijminên xwe ve ji bo ser maseya gotûbêjan hatine kişandin, ji xafilî ve hatine asêkirin û kuştin. Ev gotina lêkolînavanekî Kurd e ku demeke dirêj e li ser jiyana Simkoyê Şikak, malbat û şoreşa wî lêkolîn kiriye, ew jî Kakşar Oremar e.

Oremar ewqasî li ser Simko û eşîra Şikak nivîsandiye, dema bû mêvanê programa Pencemorê, min digot qey ew yek ji endamên wê eşîrê ye, loma ji min re got: “Jixwe tu dizanî ku ez Oremarî me, te çima ez wekî Şikak dam nasîn! Her çiqas ez pê serbilind im ku nêzî wê eşîrê me û min lêkolînên dîrokî li ser Simko û Şikakan kiriye, loma ez gihîştîme wê baweriyê ku nemir Mistefa Barzanî bi awayekî xweş gotiye ku Simko gelekî ji bo Kurdan kar kiriye, lê têkildarî nivîsandina dîrokê Simko kesekî wiha ye ku mafê wî hatiye xwarin û neheqî lê hatiye kirin.”

Navenda niştcehbûna eşîra Şikak derdora gola Urmiyê ye, lê li bajarê Wanê û derdora sê sînoran jî belav bûne, tewra derbasî çiyayê Kurdan (Çiyayê Kurmênc) li Efrînê û gelek deverên din ên Kurdistanê jî bûne.

Cafer Axayê ku birayê Simko yê mezin bû, hetanî roja ku bi hîleyan ji aliyê Qacaran ve tê kuştin, piştî bavê xwe, movika piştî Şikakan bû. Cafer Axa ji aliyê êla xwe ve dihat guhdarîkirin û hezkirin. Loma Qacar bi hinceta gotûbêj û dabeşkirina desthilatê li deverê wî vedixwînin Tewrêzê.

Ji bo ku Mihemed Paşayê bavê Cafer Axa ku merivekî oldar bû ji wan bawer bike û ji bo ku niyeta xwe ya baş nîşan bidin, Qacar Quranekê wek diyarî jê re dişînin û dibêjin bila ev Quran di navbera me de bibe şahid, lê ji bilî Kurdan kê ji eceman bawer dike! Loma di dema mêvandariyê de, Cafer Axa didin ber guleyan û tevî du nobedarên wî di nav xwînê de digevêzin û dikujin. Lê pênc nobedarên Cafer Axa yên din dikarin xwe xilas bikin û heta digihin Urmiyê çî cendirme û leşkerekî derketibe ser rêya wan dikujin.

Em dikarin dîroka êla Şikak li ser du beşan parve bikin: Berî û piştî kuştina Cafer Axayî. Kakşar Oremar dibêje, têkiliya navbera Şêx Ebdilselamê Barzanî û Şikakan û paşê jî Şêx Ehmedê Barzan û Mela Mistefayê Barzanî berdewam dike, tewra Şêx Ebdilselam û Cafer Axa bi hev re li Tiblîsê qeyserê rûs dibînin û alîkariyê jê dixwazin. Lê bi baweriyê Kakşar, ti carî projeyeke siyasî û mirovî ya rûsan ji bo kurdan nebû û nîne. Em dikarin heyama Simko û Komara Kurdistanê wekî du mînakên zindî bînin ser

zimên.

Piştî kuştina Cafer Axa, bavê wî Mihemed Paşa xwe li Osmaniyan digire û li Stenbolê niştecih dibe. Lê piştî demekê bi hinceta ku bi Bedirxaniyan re destê wî di kuştina Rizwan Paşa de heye, tê girtin û bi awayekî pir nemirovane wî sirgûn dikin û paşê dikujin.

Simkoyê Şikak ku di gupîtka xortaniya xwe de bû, dizgînê eşîra xwe dixe destê xwe, êdî stêrka bextê wî dibiriqe, lê li navçeyê ku herdem dijmijatiya wî ji aliyê hin kesên ku ji wî xwendetir in tê kirin, herwisa xwedî hêz û piştgiya dewletê ne, loma bi neçarî hetanî dema ku sala 1930î di komployekê de tê kuştin, herdem li vî milî û wî milî bû, carinan seba berjewendiya xwe û neteweya xwe bêgav dima doza alîkariyê ji nemerdan jî bike.

Simkoyê Şikak çend caran ji bo demeke diyarkirî desthilata xwe ya siyasî û leşkerî li hin deverên Rojhilatê Kurdistanê nexasim li bakurê wê ferz kiriye. Tevî ku Simko heta pola çaran a dibistana seretayî xwendiyê jî, lê merivekî şiyar bû û tê derxistiye ku dermanê derdê neteweya wî û derxistina wê ji nezaniyê, xwendin û xwendewarî ye, lewra bi alîkariya dostên xwe yên kurd û rûs di sala 1913an de kevirê bingehîn ê dibistaneke bi zimanê kurdî danî.

Ji bo vê armancê jî bi zanebûn bajarê Xoyê ku metirsiya pişaftina neteweyî li ser hebû hilbijart. Di roja vekirina dibistanê de, Simko bi xwe beşdar dibe û gotinekê pêşkêş dike. Tewra nûnerê konsulxaneyê Rûsyayê jî beşdar dibe. Ev bi serê xwe wekî mikurhatinekê li desthilatdariya Simko ye. Wekî din, hespsiwarên wî aramiya bajêr diparêzin. Hevdem cureyek ji nîşandana bazûyên desthilata wî bû.

Ev pêngava Simko neyarên wî yên îranî behitî dihêle, loma di ber xwe de dibêjin: “Ax dinyayê! Va çêlîkên gurên çiyê jî xwe hînî xwendinê dikin.”

Herwisa yekem rojname bi navê Kurdistan-ê bi alîkariya Ebdilrezaq Bedirxan di sala 1912an de damezrand ku bi her du zimanên kurdî û tirkîya stenbolî dihat weşandin, çimkî Ebdilrezaq Bedirxan di zimanê tirkî de pir şehreza bû, dibe ku Simko xwestibe peyamên xwe bigihîne desthilatdarên Osmanî.

Di bernameya (Pencemor)ê de ku şeva çarşemê (17-07-2024) tê weşandin, me dabaşa hin mijarên dîrokî yên girîng kir wek tîkiliya Simko û Barzan, tîkiliya wî bi Şêx Mehmûdê Hefîd re, bi rûs, îranî û îngilîzan re. Herwisa li ser xeletî, taktîk û dîtinên Simko, bi taybetî li ser siyaset, çand û dîplomasiyê.

Berovajî dîrokzanên wek Kemal Mezher û dîroknivîsên din ên Kurd û biyanî, Kakşar Oremar ji bo cara yekem nêrîneke cuda li ser kuştina Mar Şemûn dibilîne! Herwiha mijara talankirina bajarê Mehabadê ji aliyê artêşa Simko ve wek propaganda li qelemê dide.

A ku zelal û eşkere ye, Simko jî mîna birayê xwe Cafer Axa bi girnîjîna eceman hat xapandin, loma di dema gotûbêjan de ew û kurê wî kuştin û dawî li serhildana

nîvcomayî ya Simko anîn. [1]

Taybetmendiye babetê

Kategorîya Naverokê: Doza Kurd | Gotar & Hevpeyvîn | Komelayetî | Cureya belgeyê: Zimanî yekem | Cureya Weşanê: Born-digital | Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn | Welat- Herêm: Kurdistan | Dîroka weşanê: 17-07-2024

بابهته په یوه سترکراوه کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
17-07-2024	پیکهوت و پووداو (کۆنۆلۆژیا)	کوردی ناوهپاست	
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAIJAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتەباس	Kurmancî	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918- 1920)	کورتەباس	Türkçe	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK- İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	

Millî Mücadele Döneminde Şırnak

په‌رتوو‌خانه

Türkçe

Savaşta Barışa, Çatışmadan Çözüme

په‌رتوو‌خانه

Türkçe

ŞİKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL
AĞA NIN FAALİYETLERİ

کورت‌ه‌باس

Türkçe

Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt
Direnişinin Sembolü

فیدیۆ

Türkçe

TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU
NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ
TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

په‌رتوو‌خانه

Türkçe

QR Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî | [Malpera https://www.rudaw.net/](https://www.rudaw.net/) - 14-10-2025

Demê tumarkirinê: 14-10-2025

Navê afirîner: Aras Hiso

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 92

Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20251014230231660172>

Simkoyê Şikak ; Bavê nasyonalîzma Kurd

Hewlêr (Rûdaw) – 90 sal beriya niha Simayîl Axayê Şikak ku weke Simkoyê Şikak an jî Simîtko tê nasîn, li bajarê Şinoyê yê Rojhilatê Kurdistanê bi biryara şahê wê demê yê Îranê, Riza Şah ve ji aliyê hêzên Îranê ve hat şehîdkirin. Lê bandora serhildana wî hêj jî li Rojhilatê Kurdistanê û bi taybet li herêma Urmiyê maye.

Smayîl Axayê Şikakî di sala 1887ê li Urmiye ya Rojhilatê Kurdistanê ji dayik bûye. Kurê Mihemed Axayê serokê hoza Şikak e. Piştî birayê wî Cefer Axa bi destê rejîma Îranê ya wê demê li bajarê Tewrêzê hat kuştin, Simko serokatiya hoza Şikak wergirt. Piştî ku sala 1905an, Cewer Axayê Şikak ku birayê Simko bû, li Tewrêzê hat kuştin, Simko soz da ku şerê li dijî hikûmeta wê demê ya Îranê berdewam bike.

Li gor gelek çavkaniyên biyanî û Kurdistanî, şerê Simkoyê Şikak bi hikûmeta Îranê re şerekî netewî û ji bo bidestxistina mafên neteweyî yên milletê Kurd bûye, tevî vê yekê hestê tolhildanê jî di wî de hebûye.

Girîngiya serhildana Simkoyê Şikak ku nêzî 25 salan dom kir, ew e ku piştî şerê cîhanê yê yekem nêzî %50 ji axa Rojhilatê Kurdistanê ji destê desthilatdariya dewleta Îranê derxist û xiste bin kontrola xwe û rêveberiyek taybet ava kir.

Herwiha piştî şoreşa Şêx Ubêydullahê Nehrî û Kela Dimdim, şoreş û serhildana Simkoyê Şikak, tevgera herî mezin a Kurdî li Rojhilatê Kurdistanê bû.

Hêza serbazî ya Simkoyê Şikak piranî ji çekdarên eşîreta Şikak pêk dihat, lê belê piştî ku eşîretên din ên Rojhilatê Kurdistanê piştgirî dan wî, wan eşîran jî çekdarên xwe tevî hêza Simko û Şikakan kirin.

Şikak li Rojhilatê Kurdistanê piştî eşîreta Kelhûr li herêma Kirmaşanê mezintirîn eşîreta vê perçeyê Kurdistanê ye ku di serdema desthilatdariya Qacarî û Pehlewîyan de li Îranê û Kurdistanê xwedî rolekî aktîv ê siyasî bûn.

Navenda desthilatdarî û hêza Simkoyê Şikak û eşîreta Şikak bi giştî Kela Çariyê li navçeya Selmasê û herwiha bajarê Urmiyê bû.

Di dema herî bihêziya xwe de, her ji Mako û Kela Xwê (Xoy), Selmas, Urmiye, Mihabad, Şino û bajarokên din ên parêzgeha Urmiyê heta sînorê Seqiz, Bane û Merîwanê li parêzgeha Sine di jêr desthilatdariya wî de bû û gefa kontrolkirina Sine û Kirmaşanê jî dixwar.

Rojnameya navdar a Amerîkî ya New York Times di raporekê xwe ya sala 1922ê de behsa şoreşa Simkoyê Şikak dike û dibêje, hikûmeta Kurdistanê hatiye damezrandin. Di raporê de tê gotin, ku sînorê vê hikûmetê jî Êrmiye, Selmas, Kirmanşan û Erdelan

e. New York Times dibêje çavê Simko li Lirositanê ye.

Simkoyê Şikak di serdemekê de ku hêj civaka Îranê bi giştî û ya Rojhilatê Kurdistanê paşketî û feodalî bû û li ser bingeha rejîma axatîyê birêve diçû, gelek karên giring kirin, weke mînak li Kela Xwê Medreseya Cîhanbanî vekir û di wê medreseyê de ji bilî fêrkirina zanistê bi zimanê Kurdî û Farsî, xwandekar fêrî zimanên Rûsî û Tirkî dihatin kirin.

Herwiha yekemîn rojnameya Kurdî li Îranê û Rojhilatê Kurdistanê bi navê “Kurdistan” di serdema desthilatdariya Simko de li Urmiyê hat çapkirin û weşandin.

Simko herwiha di navbera bajar û cihên stratejîk ên bin desthilatdariya xwe de, cihên weke Mihabad, Urmiye, Selmas û Kela Çariyê xeta telegrafê kişand.

Weke ku nivîskar û dîrokzanê Fransî, Chris Kutschera dibêje, Simko di çend nameyên xwe de ku bo çend berpirsên Rûsî, Brîtanî şandine, gelek bi aşkere behsa mafên netewî yên Kurdan, welatek bi navê Kurdistanê û serxwebûna Kurdistanê kiriye. Kutschera herwiha ji ber xebatên wî yên di serdema xwe de, Simkoyê Şikak weke “bavê nasyonalîzma Kurdî” li Rojhilatê Kurdistanê bi nav dike.

Simko di beşeke nameya xwe de ku ji bo fermandarê hêzên Îranê li bajarê Meraxê Zefer el Dulê şandiye, dibêje: “Em pir baş dizanin ku hinek netewe di cîhanê de hene ku hejmara wan nagihe çaryeka kurdan, lê ew gihiştine xweziyên xwe ku mafê otonomiyê ye. Li almanan binêrin ku çawa ev karê han di nava xwe de pêk anîne. Bi rastî ger netewa kurd di Îranê de negihije mafê xwe, êdî mirin û neman jê re baştîre ji jîyan û mayîne. Di vê roja ku em têde dijîn, dewleta Îranê bixwaze an jî nexwaze, em mafê xwe yê otonomiyê dixwazin. Êdî ev xweziya hemû mirovekî Kurd e û ji xelkê me re jî jiyaneke nû ye.

Ev name dide diyarkirin ku Simko mirovekî dûrbîn bûye û ji bo standina mafê rewa yê gelê Kurd bi armancên mezin û planên nû dest bi xebata xwe ya siyasî kiriye.

Simkoyê Şikak di 25 salên serhildana xwe de, rastî gelek serkevtin û şikestan jî hat, herî dawî piştî ku hikûmeta Îranê karî serhildana wî têk bibe, Simko derbasî aliyê Başûrê Kurdistanê bûbû û piştî demekê li ser banga Îranê ya ji bo muzakere û danûstandinan, di 21ê Tîrmeha 1930an de çûbû Şinoyê û li wir bi pîlana Riza Şah ji aliyê hêzên Îranê ve hat şehîdkirin. [1]

Taybetmendiya babetê

Kategorîya Naverokê: Doza Kurd | Gotar & Hevpeyvîn | Komelayetî | Cureya belgeyê: Zimanî yekem | Cureya Weşanê: Born-digital | Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn | Welat- Herêm: Kurdistan | Dîroka weşanê: 21-07-2020

بابه ته په یوه سټکراوه کان

ناوی بابەت	پۆل	زمان	QR
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAIJAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
21-07-2020	رێکەوت و رووداو (کێژنۆلۆژیا)	کوردی ناوەراست	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتەباس	Kurmançî	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918- 1920)	کورتەباس	Türkçe	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmançî	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmançî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK- İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	پەرتوووخانه	Türkçe	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	پەرتوووخانه	Türkçe	
ŞİKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
Simko yê Şikak in Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembölü	فیدیۆ	Türkçe	

Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de

کورتەباس

Kurmancî

TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU
NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ
TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

پەرتوووخانه

Türkçe

QR Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî | [Malpera https://www.rudaw.net/ - 14-10-2025](https://www.rudaw.net/-14-10-2025)

Demê tumarkirinê: 14-10-2025

Navê afirîner: Aras Hiso

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 93

Simkoyê Şikak; Daxwaza serxwebûn û redkirina rêveberiya herêmî – beşa 1em

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20240305232402556833>

Simkoyê Şikak ; Daxwaza serxwebûn û redkirina rêveberiya herêmî – beşa 1em
Diyako Şasiwar

Hevdîtina Seyîd Teha Nehrî û Simkoyê Şikak digel Edmondsê Îngilîsî
Li gorî çavkaniyên nivîskî yên serdema serhildana “Smayîl Axayê Simko” (Simkoyê Şikak), yek ji wan ku (pirtûka Kurd, Tirk û Ereba “Cecil G. Edmonds”), Simkoyê Şikak piştî wê ku serhildan û şoreşekê li Rojhilatê Kurdistanê dest pê bike, di dawiya Cotmeha 1923an de çûye Başûrê Kurdistanê û li gundê “Deyre” li bakurê bajarê Hewlêrê bi cih dibe. “Edmonds” ku bi xwe Îngilîz û siyasetmedar bûye, Smayîl Axayê Simko wek kesekî bi sam û serokê eşîra Şikakan dide naskirin. Herwiha behsa wê yekê dike ku wî li Rojhilatê Kurdistanê ji navçeya Kotol heta sînorê Banê desthilatdarî kiriye.

Edmonds di pirtûka xwe de behsa hevdîtina bi Seyîd Teha Nehrî re û danûstandinek digel Simko dike. Nerîna Edmonds li ser Seyîd Teha û Smayîl Axayê Simko balkêş û hûrbînane û heta em dikarin bibêjin wekî ku oryentalîst jê re dibêjin dîtingehêk koloniyalîstî ye. Ew bi çavek kiryarder û hundur û rû û bîra wan wesf kiriye û ji bo xwîner aniye ber behsê.

Hevdîtina Seyîd Teha û Edmonds

Ew wesfa ku Edmonds li ser bejna Seyîd Teha dike, ev ne hêjayê siyasetmedarekî ye. Bi şêweyekî behsa Seyîd Teha dike ku bîr û nerîna siyasiya wî li cem wî girîng nebe û zêdetir girîngî daye bejna wî. Her lewma dinivîse: “Seyîd Teha mirovekî qelew û çar mil bûye. Giraniya wî 120 kîlo dibû, cil û bergên Kurdî yên ji Bakurê Kurdistanê li xwe kiribûn, şalek li xwe kiribû ku navrana wî daketibû. Şalek rê rê bû. Kerikek avêtibû ser milê xwe. Kumek danîbû serê xwe ku zêdetir ji kumê serparêzan (kumên leşkerî) diçû. Ji dawiya kumê wî re hin rîşik daketibû. Seyîd Teha zilamek bi hiş û guhdar û qelew bû. Ew mandûnenas bû û wekî gule avêjekî bi şîyan jî hatiye naskirin”.

Seyîd Teha Nehrî

Ewa ku Edmonds li ser Seyîd Teha dibêje, dibe ku ji xweneran re gelek girîng nebe, lê ya ku ji xweneran re girîng e ew e ku Îngilîzan ji Kurdan çî dixwestin û di hember de Seyîd Teha wekî rêberek siyasî çî daxwaziyek hebûye. Pêka nivîsîna Edmonds derdikeve ku Îngilîzî ji dest Şêx Mehmûd nerazî ne. Ji ber ku Şêx Mehmûd alîkariya kemalîstan kiriye. Lê Seyîd Teha pêşwaziya Îngilîzan dike û li ser wê baweriyê ye ku derxistina Tirkên ji Başûrê Kurdistanê karekî hêsan e, ji ber ku hejmara Tirkên ku li Ranyê, Rewandiz û Zêbarê ne ji 250 kesî derbas nabin. Ew li ser wê baweriyê bûye ku

bi hêza xwe û bi alîkariya eşîra Herkiyan dikarin hêzên Tirkan ji Başûrê Kurdistanê derbixin û rizamendiya Îngilîzan bi dest bixin.

G. Edmonds

Ewa ku Edmonds behsa wê dike nîşanderê wê yekê ye ku Seyîd Teha li hember ew pêşniyara bi Îngilîzan daye, daxwaza mafê Kurd yan serxwebûna Kurdistanê nekiriye, belkî berpiraseyatiya bajar û bajarokên wek “Rewandiz, Akirê û Amêdî” jê xwastiye û li ser wê bawerê bûye ku çawa Silêmanî di bin desthilata Şêx Mehmûd de ye, divê ew navçeyên wek Rewandiz, Akirî û Amêdî bi wî re bêne spartin. Ewa ew tişte ye ku Edmonds li hevdîtina bi Şêx Teha re veguhastiye nav pirtûkê û ewa ku çiqas rast û çiqas ji rastiye dûr e, ji ber nebûna çavkaniyên dinê em nikarin li ser bipeyvin. Lê belê em texmîn dikin ku Edmonds bi xwe ji desthilatdaran bûye û paşê mijareke berevajî pêşkêşî kiriye û daxwazên mezintir û cudatir ji xwastên Seyîd Teha ji rêberên din ên Kurdan re vegotiye, em texmîn dikin ku wî tevahiya hevdîtîna bi rast vegotiye û Seyîd Teha daxwaza desthilatdariyê ji navçeyeke teng a li Başûrê Kurdistanê kiriye.

Dîdara Simkoyê Şikak û Edmonds

Lê tevî hebûna Seyîd Teha li Başûr, wekî hate behskirin di sala 1923an de, Simkoyê Şikak jî çûye Başûrê Kurdistanê û ji ber hebûna Îngilîzan li Hewlêrê, neçûye Hewlêrê. Ji ber ku Simko ti baweriyek bi wan nekiriye. Ji wê yekê tirsîyaye ku sîxurên dijminên wî bi taybetî yên Îranê jê sûd werbigirin. Lewma jî pir bi hişyarane tevgeriya ye û neçûye Hewlêrê. Belkî ew li Behrikê, ku ya eşîra Gerdiya ne, maye. Her bi heman awayê ku Edmonds behsa Şêx Teha dike, di destpêkê de behsa Smayîl Axayê Simko dike û behsa şeweya cil û berg û resm û adetê Simko û hevalên wî dike.

Edmonds dibêje ku Simko, birayê wî Ehmed Axa û çend kesên bi temen digel 120 kes ji alîgir û çekdarên xwe li wir bûne. Ew behsa wê yekê dike ku cil û bergên axayan ji yên leşkerên wan cudatir bûne. Axayan kincên wek hev li xwe kirine. Marka cil û bergên wan ji fasoniyaya Îngilîzî bûne. Rengê cil û bergên wan xakî bûne, çekmeyên dirêj di pêyê wan de bûne û kumên xwe danîne serê xwe, şaşik girêdane û şûtik jî pişt xwe alandine.

Her ew şêwe wesfe li ser tev hûrdekariyên cilûbergên wan behs dike. Lê bejna Simko li cem wî gelek balkêş dibe. Lewma dibêje:

Mirovekî nazik û bi destekî piçûk bûye. Ew pir dişibiya Ewropîyan. Wî simbêleke tijî û gewir hebûye ku dikaribû rûyê her efserekî Îngilîz bixemilîne. Keneke dilşewat hebûye. Mirovekî şermoke bûye. Diranên wî yên hûr di bin kenê wî de xuya dibûn û reftarên wî hinekî dişibîyan bi yên Seyîd Teha. Li gorî danasîna Edmonds, derdikeve ku ew tîp û bejne li cem wî balkêş bûye û rêkûpêkiya Smayîl Axa û siwar û piyadeyên wî bi girîngî zaniye. Yanî wî di wesfa bejnê de zêdetir girîngî daye bi Smayîl Axa heta Seyîd Teha. Ka em bizanin ew girîngîye di vegotina civînê de jî xuya dike an na? Ango, ew du mijarên riwalet û bîr, bandorê li ser şeweya vegotina siyasetmedar û nivîskar Edmonds kirine yan na.

Ewa ku Edmons li ser hevdîtina Simko dibêje, cudahiyeke berçav di awayê famkirina Smayîl Axa û Seyîd Teha de nîşan dide. Simko destpêkê dixwaze ji Îngilîzan re îspat bike ku ji wî neqewimî ye. Yanî wekî kesekî bêçare bi wan re napeyive. Lewma ew pêşî behsa rewşa xwe û pêwendiya xwe ya bi dewleta Pehlewî re dike. Dibêje eger mebest pirsgirêka bi hikûmeta Pehlewî re be, min pirsgirêkek wisa bi wan re nîne, ji ber ku bi qasî wan li Kurdan xistiye, min jî li wan xistiye. Lewma eger pêwîst bike ez ê dîsa li dijî wan şer bikim û hebûna min a li vir li Başûrê Kurdistanê nayê wateya koçberî û bêpenahî. Ez li pey daxwaziyeke netewa xwe ketime û ez dixwazim bi hevkariya hikûmetên bihêz, ku yek ji wan Îngilîz e jî bi dest bînim. Herwiha behsa nerazîbûna xwe li hember reftarên Îngilîzan jî tîne ziman.

Dom heye...

[1]

Taybetmendiyên babetê

Kategorîya Naverokê: Doza Kurd | Dîrok | Gotar & Hevpeyvîn | Cureya belgeyê:

Zimanî yekem | Cureya Weşanê: Born-digital | Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî

Bakûr - T. Latîn | Welat- Herêm: Kurdistan |

Dîroka weşanê: 15-01-2024

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
15-01-2024	رێکەوت و رووداو (کۆنۆلۆژیا)	کوردی ناوه‌پاست	
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAJCAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	کورتەباس	Kurmancî	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتەباس	Kurmancî	
Dema Serxwebûnê Nêzîktir Dibe	کورتەباس	Kurmancî	
Di Dema Serxwebûnê De... Koletî	کورتەباس	Kurmancî	

Di zutirîn wext da divê Serxwebûna Kurdistanê were îlankirin	کورتەباس	Kurmancî	
Gav Bi Gav ...Ber Bi Serxwebûn û Xweseriyê Ve	کورتەباس	Kurmancî	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)	کورتەباس	Türkçe	
Kêliya ku rêberê şehîd “Simko Axa Şikak” berî 96 salan giheşte bajarê Silêmaniyê	وێنه و پێناس	Kurmancî	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-IRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	پەرتوووخانه	Türkçe	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	پەرتوووخانه	Türkçe	
Serokê HUDA PARê: Ji sedî 90ê Kurdên Tirkîyeyê serxwebûn û federaliyê naxwazin	کورتەباس	Kurmancî	
SERXWEBÛNA BAŞÛRÊ KURDISTANÊ... DIJMINÊN GELE KURD KIRIN YEK	کورتەباس	Kurmancî	
ŞİKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NİN FAALİYETLERİ	کورتەباس	Türkçe	

Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri

کورتەباس

Türkçe

Simko Ağa (İsmail Ağa Şıkaki)

کورتەباس

Türkçe

Simko Shikak

ژياننامه

Türkçe

Simko yê Şîkak ın Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü

فیدیۆ

Türkçe

Simkoyê Axaye Şikak 1

کورتەباس

Türkçe

Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti

کورتەباس

Türkçe

TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU
NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ
TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

پەرتوووخانه

Türkçe

Wêneyên nû yên Simkoyê Şikak û malbata wî hatin dîtin

کورتەباس

Kurmancî

QR Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî | <https://kurddshop.net/> - 05-03-2024

Demê tumarkirinê: 05-03-2024

Navê afirîner: Aras Hiso

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 94

Simkoyê Şikak; Daxwaza serxwebûn û redkirina rêveberiya herêmî – beşa 2yem

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20240305232449556834>

Simkoyê Şikak ; Daxwaza serxwebûn û redkirina rêveberiya herêmî – beşa 2yem
 Diyako Şasiwar

“Çend nameyên Smayîl Axa û Şêx Mehmûd ji bo hevdu”

Simkoyê Şikak di wê civînê de ji “Edmonds” re behsa wê yekê dike ku çawa Îngilîzan xiyaret bi Şêx Mehmûd kirine. Behsa sedemên wê yekê dike ku çima Şêx Mehmûd berê xwe daye Tirkên Kemalîstan. Ji ber ku ew di wê bawerê de bûye ku Şêx Mehmûd ji rastbêjiya Îngilîzan alxahîn nîne. Edmonds dibêje, me pêşniyara hevkarî û pere pêşkêşî Simko kir, lê wî qebûl nekir û got, ez ne tenê pereyê we naxwazim, lê belê min pêwîstî jî pê nîne, ji ber ku min ji nû ve pêncsed lîre ji Şêx Mehmûd wergirtiye û hewcehiya min bi pare nîne. Li vir Simkoyê Şikak dixwaze ji wan re bibêje ku ew piştgiriya hikûmeta Kurdî ya Şêx Mehmûd dike û ew jî piştî min in. Lewma jî dibêje ya ku ji min re hewce ye piştgiriya we ji bo avakirina hikûmeteke serbixwe ya Kurdî ye.

Li vir tiştêk pir ecêb tê xuyakirin ku zîrekatiya siyasî ya Simko nîşan dide. Ew jî ev e piştî ku Edmonds an jî heyeta Brîtanî ji pêşkêşkirina alîkariya madî bi Simko re bêhêvî dibin û dizanin ku wê yekê red dike, ji rêyek dinê re pê re diaxivin; Wan pêşniyar kir ku Seyîd Teha wek hakimê Rewandiz û Herîrê û herwisa Ehmed Axayê birayê Smayîl Axayê Simko jî, wek hakimê Badînanê bêne destnîşankirin, û di vê derbarê de dixwazin nerîna wî jî bizain. Ew dixwazin wekî bertîlekê wê pêşniyarê bikin ku birayê wî bikine hakimê herêmeke mezin wek Badînan. Lê Edmonds dibêje, Simko gelek bi tûreyî ve li dijî wê yekê rawesta û got, ne min û ne jî Seyîd Teha mafê wê yekê nîne ku bi ser van deveran de hikûmetê bike. Em koçer in, eger hûn rast dibêjin, li şûna ku hûn bajarek an du bajaran pêşkêşî me dikin, diviyabû we pêşniyar bikira ku we ez wek nûner bişandibama cem Şêx Mehmûd, da ku ez daxwazên we pê re bêjim û daxwazên wî jî, ji bo we bînim. Min çaverê dikir ku we planek hebe ji bo avakirina damezraweyên siyasî û bi fermînaskirina serxwebûna Kurdistanê. Di dawiyê de nûnerê Îngilîzî bersivê dide ku em ne dikarin daxwazan red bikin û ne jî bersivek erênî bidin.

Ev yeka nîşan dide ku “Smayîl Axayê Simko” ne ji bo berjewendiyên takekesî, ne ji bo berjewendiyên malbatî û ne jî ji bo berjewendiyên eşîra xwe dest bi şoreşê nekiriye. Di heman demê de di navbera Şêx Mehmûd û Simko de hin name hatine guherandin ku di heftenameya “Rojî Kurdistan” de hatine weşandin. Ya balkêş ev e ku nameya Smayîl Axayê Simko bi zaraveyê Şikakî hatiye nivîsandin û zimanekî sade û rewan jî heye û wek hakimek bi şîyan û mîrê welatekê bi Şêx Mehmûd re dipeyive.

Peyama Simko bo Şêx Mehmûd yê melikê Kurdistanê:

Ji hezretê hikimdar ê eizemê Kurdistanê cinabê Şêx Mehmûd re; Îro hemû nîşan û şîyanên Kurdistanê di destê hikimdariya te de ye. Bo çî tiştêkê em bê emriya te nakin. Em amade ne her tiştê ku di berjewendiya neteweya Kurd de be bikin. Ez li

gundê Bêtwat yê ser bi devera Xoşnavê me. Ez daxwazê dikim werime bajarê Silêmaniyê û ji we re hin xeberan li ser Kurdistanê Îranê bêjim. Ji bo desthilatdariya Kurdistanê dostaniya Îngilîsan pêwîst e.

Bi rêz ve:

Muxlis Îsmayîl Şikak

28-1-1923an

Peyama Şêx Mehmûd ji bo Smayîl Axayê Simko:

Qehremanê Kurdistanê Hezretê Smayîl Axayê Simko, helbet em bi wê yekê îtirafê dikin ku min tenê ji bo bidestana azadiya netewa Kurd beriya hemû kesî bi çî êşekê re fedakarî kiriye. Min bi heman qasî jî zehmetî kişandine. Îro jî digel qehremanekî welatparêz û kesek nîştimanperwer wekî we em ê têkoşîna xwe ya ji bo pêkanîna daxwazên xwe bidomînin. Pêwîstî bi rohnkariyê nîne, ez her tiştî ji wijdana we ya bilind û hêja re dispêrim. Lê gelo ji bo daxwazkariya maf bi bê desthilat, bê penah, bê alîkarî, bê daxwazî divê em xwe têxine nava şer û pîrsgirêkan? Bo standina mafê Kurdan em wê netewê qurbanî bikin. Îro rojê bi awayekî fermî mafê neteweya Kurd nehatiye dayîn ku em bibine sedema tevger û berteka dijminên derve. Her çiqas me daxwaza mafê xwe kiribe jî, wan soz daye, hêncet anîne û sist kirine. Sê meh berî niha hikûmeta Brîtanîyayê ji sedî yek ji wan alîkariyên ku soza wan dabû yek lib jî bi cih neanî. Ez çawa dikarim netewa Kurd bişînim pêşwaziya wan? Ez hez dikim ji bo standina maf şer bikim, lê ez hez nakim bi neheqî şer bikim. Ez naxwazim xwîna Kurdên misilman bê rijandin. Ger qencî kirin û mafê me dan, ez jî amade me ji bo her cure cangoriyekê. Ez amade me ku canê xwe feda bikim û êrîşkaran jî vêde bibim. Lê hekî tenê ji bo stûxwariya tevaw di hember hikûmeta Brîtanî de be, ez bê şik soz didim ku bêalî û rastbêjane di hember dewleta Brîtanîyayê de bimînim. Ger di navbera me de zêdetirî wê yekê pêwîstî bi diyalogê hebe, ez tika dikim teşrîf bîne.

Di nameyeke dinê de Simko ji Şêx Mehmûd re wiha dinivîse:

Ji bo baregeha melikê mezin ê Kurdistanê

Ji xeynî dewleta Îngilîsê kesek din nîne ku mafê me bide. Li hember ew qenciya ku ji me re dike, çavniheariya xizmetê jî, ji me heye. Em dikarin bê şik û dudilî wê mafê bi dest bixin. Heger tu yê rêzdarê hakim ferman û emrê derkirina wan bidî, bi arikariya Xwedê em ê wan bê wê ku xwîn ji pozê misilmanekî bê derbikin û bi her awayekî be em ê mafê xwe bi dest bînin, ez li ser wê bawerê me ku em ê bi hevkarîya hev dijminan ji xwe dûr bikin û mafê xwe ji Brîtanîya û Ereban wergitin.

Peyama Şêx Mehmûd bo Simko

Qehremanê Kurdistanê Hezretê Smayîl Axayê Simko, bi rastî ji bo her nêimeteke bijarte û her zehmetiyek ku ji qencyê ve hatibe çavkanîgirtin, spasguzarî hewce ye, lê ji bo qencyekê ku rewa nebe, ji xeynî xulamî û kifletî ji bo netewê ti qazancek nîne. Tevahiya netewa Kurd amade ye dijminan derxîne bi şertê ku hikûmetek wek Brîtanîya soz bide û soza xwe bi cih bîne ji bo îtirafkirin bi netewebûn û netewebûna

me. Lê niha ez nizamim kê mafê me dide. Çima divê em şer bikin? Ji bo berjewendiya çi kesekê divê em xwînê birijîn? Eger em vê rewşa heyî qebûl bikin, di pêşerojê de ti alikariya Kurdan nake. Ji ber ku ger ji me bipirsin me ji bo çi mafî şer kir û xwîn rijand, me ti bersivek nîne ku em bidin. Êdî li şûna dijminek nefermî û sertewandin bo hikûmetê, em ê bêalî li mala xwe rûnên û min ew yeka pê baştir e ku li ser ti tiştê şer bikin.

[1]

Taybetmendiye babetê

Kategorîya Naverokê: Doza Kurd | Dîrok | Gotar & Hevpeyvîn | Cureya belgeyê: Zimanî yekem | Cureya Weşanê: Born-digital | Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn | Welat- Herêm: Kurdistan | Dîroka weşanê: 17-01-2024

بابه ته په یوه سترکراوه کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
17-01-2024	رێکھوت و رووداو (کۆنۆلۆژیا)	کوردی ناوه پاست	
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAIJAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتبه باس	Türkçe	
72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	کورتبه باس	Kurmancî	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتبه باس	Kurmancî	
Dema Serxwebûnê Nêzîktir Dibe	کورتبه باس	Kurmancî	
Di Dema Serxwebûnê De... Koletî	کورتبه باس	Kurmancî	
Di zutirîn wext da divê Serxwebûna Kurdistanê were îlankirin	کورتبه باس	Kurmancî	
Gav Bi Gav ...Ber Bi Serxwebûn û Xweseriyê Ve	کورتبه باس	Kurmancî	

İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918- 1920)	کورتەباس	Türkçe	
Kêliya ku rêberê şehîd “Simko Axa Şikak” berî 96 salan giheşte bajarê Silêmaniyê	وێنه و پێناس	Kurmancî	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK- İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	پەرتوووخانه	Türkçe	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	پەرتوووخانه	Türkçe	
Serokê HUDA PARê: Ji sedî 90ê Kurdên Tirkîyeyê serxwebûn û federaliyê naxwazin	کورتەباس	Kurmancî	
SERXWEBÛNA BAŞÛRÊ KURDISTANÊ... DIJMINÊN GELÊ KURD KIRIN YEK	کورتەباس	Kurmancî	
ŞİKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri	کورتەباس	Türkçe	
Simko Ağa (İsmail Ağa Şıkaki)	کورتەباس	Türkçe	

Simko Shikak	ژياننامه	Türkçe	
Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü	فیديو	Türkçe	
Simkoyê Axaye Şikak 1	کورتەباس	Türkçe	
Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Daxwaza serxwebûn û redkirina rêveberiya herêmî – beşa 1em	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti	کورتەباس	Türkçe	
TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ TALEBİ'NİN HAKLILIĞI	پەرتوووخانه	Türkçe	
Wêneyên nû yên Simkoyê Şikak û malbata wî hatin dîtin	کورتەباس	Kurmancî	

QR Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî | <https://kurdshop.net/> - 05-03-2024

Demê tumarkirinê: 05-03-2024

Navê afirîner: Aras Hiso

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 95

Simkoyê Şikak; Şoreşgerekî di rêya serxwebûna kurd de - Beşa 1

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20231218094512538201>

Simkoyê Şikak ; Şoreşgerekî di rêya serxwebûna kurd de - Beşa 1

Şerê cîhanî yê yekem cuda ji vê yekê ku guhertinek mezin bi ser tevahiya welatên Rojavayî de anî û du eniyên hêzan li hember hev du de ragirtin, di navçeyên Rojhilata Navîn de jî guhertin li dû xwe anî û rê bo destverdan di welatên weke “Birîtaniya”, “Fransa” û “Amerîka” û di karûbarên hundirî welatên navçê de xweş kir.

Şerê cîhanî yê yekem cuda ji vê yekê ku guhertinek mezin bi ser tevahiya welatên Rojavayî de anî û du eniyên hêzan li hember hev du de ragirtin, di navçeyên Rojhilata Navîn de jî guhertin li dû xwe anî û rê bo destverdan di welatên weke “Birîtaniya”, “Fransa” û “Amerîka” û di karûbarên hundirî welatên navçê de xweş kir. Ji aliyek din ve neteweyên cuda yên erdingariya pan û berfireh a Rojhilata Navîn, ku her yek ji wan bi mebesta avakirina binyata dewletên netewî yên xwe, hêza netewî ya çekdar ava kirin û di heman demê de jî siyasetvanên wan tevî têkiliyên dem û danûstandinan û li gel desthilatdarên wê demê yên cîhanê bûn. Di vê navberê de neteweya Kurd jî di hemû parçên Kurdistanê de kevte hewldanan ji bo bidest xistina parek ji daxwaziyên netewî yên xwe û heta bo rizgarbûn ji bindestiyê hewla serbixweyî di tevahiya parçan de ku ev heyama sed salan bû ew dihatin serkut kirin. Yek ji wan kesayetiyên ku di tevgera neteweya Kurd de bi taybet li Rojhilatê Kurdistanê bandora wî hebû, “Simaîl Axayê Şikak” an jî wekî ku tê naskirin “Simko” ye. Simaîl Axa, wek tê naskirin “Serdar Nosret” û kurê “Mihemed Axa” û neviyê “Elîxanê Şikak” bû. Ev eşîra herî mezin a Kurd û Rojavayê Îranê ye û di guhertinên li rojavayê Gola Urmîyê de gelek xwedî bandor bû. Bo şirovekirina vê behsê, lêkolêrê wekî “Martin Van Birruynsin” bi taybet bandora wê eşîra han di serdemê şerê cîhanî yê yekem de xistiye ber tîrêjên ramanê û lêkolînkirin li çavkaniyan û heta bi lidarxistina gotûbêjan bi siyasetvan û çalakvanên berê yên wê navçê re, komek agahiyên bi sîd bidest xistiye.

Di şer û pevçûnên cîhanî yê yekem de û çendîn salan jî piştî wî şerî, kesayeta herî tê naskirin di sînore Îran û Osmaniyan de Simaîl Axa yê Serokê eşîra Şikak bûye. Wî bi jîrî ji wan derfetên aloz yên navçê li çarêka sedsala yekem a sedsala 20î de ji bo wî derketin holê û mifah jê wergirtibû û balansa xwe di navbera Osmanî, Rûs, Îran û Brîtaniyan de ku li gel hemûyan jî pêwendiyên wî hebûn, ragirtibû û berfirehî dabû bi desthilat û bandora xwe di navçê de. Piştî şerê cîhanî, xwe wekî hakimekî serbixwe nîşan dida û digel taximek li rêberên neteweya Kurd alîkarî dikir û hikûmeta navendî li gel pirsgrêkan rû bi rû dikir. Heta artêşa Îranê di Tebaxa sala 1922an de gorî gotina

wan bixwe pirsgrêk wan vemrandiye û ew li hundirî axa Îranê derkeft, û wekî lîstikek bihêz di Kurdistana navendî de ma û Brîtanya û Osmanî jî di pirsgrêkên Wilayeta Mûselê de her du aliyan ji wan xwastin nêzîkî berjewendiyên xwe bibin û ji hêz û karîzmaya wî di nav Kurdan de mifahê werbigrin.

Rewta jiyana Simko ne tiştekî berovajî şêwaza jiyana serok eşîrêkî kurd bû. Piraniya şaneyên desthilatdar ên Kurdan bi danîna têkiliyan bi biyaniyan re hewl didan ku cih û pêgeha xwe di nava tayfa xwe de xurt bikin. Têkiliyên wan bi piranî bi dewletên Îran û Osmanî re bûn. Lê, di dawiya sedsala 19an de, wan bi hêzên Ewropî re û herî dawî jî bi Dewletên Yekbûyî re têkilî danîn. Vê yekê hişyariya wan nîşan da, ku wan guhertinên navneteweyî hîs kirine û dizanin ku bi bêtirî piştigiriya navneteweyî ew nikarin daxwazên xwe bi pêkin.

Di nav wan serokên kurdan de, Simko, ji bilî taybetmendiyên wî yên kesayetî, dem û cihê çalakiyên wî ew zêdetir taybetî kiribû. Herêma Êla Şikak li çiyayên rojavayê Gola Urmiyê li kêlega sînore Osmaniyan bû. Heta di dema aştiyê de jî bandor û nifûza eşîrê di nav sînoren Osmaniyan de berdewam dikir. Û ew navçe li qiraxa her du welatên weke Îran û Osmanî de pêk anîbû. Heta destpêka sedsala 20an sînor ji bo eşîrên kurdan ti wateyeke wan tinebû û piraniya wan mêrg li herdu aliyên sînor hebûn. Kurdên parçeyên Kurdistanê ji ber peywendiyên xwe yên eşîrî, malbatî, civakî, zimanî, xwînî û ... hwd. xwe nîştecihên heman welatî dihesibandin û ev parçebûn tenê di mejiyê dagirkerên Kurdistanê de bû. Sînor di destê dewletên Îran û Osmanî de ti sînoren diyarkirî tine bû. Li herêmên sînor her tim desthilatdarî hatiye desteserkirin.

Herçawa ku me got Eşîra Şikak yek ji mezintirîn eşîrên navçe bû û di dawiya sedsala 19an û destpêka sedsala 20î de Simaîl Axayê Simko serokatiya eşîrê girt ser xwe. Li gor Martin Van Birruynsin dinivîse, ev eşîra piştî “eşîra Kelhor” li Kirmaşanê mezintirîn eşîra kurdan e.

Di sala 1920an de ji 2 Hezar malbatî zêdetir hebûn. Di sala 1906 de, piştî kuştina Omer Axa yê Mamedî û Cehfer Axayê Ebdoyî, her yek ji şaneyên desthilatdar ên Şikak bi awayekî tîn kuştin, Simko desthilata Şikakan digire bi stûyê xwe.

Di Şoreşa Meşrûiyetê de tevî hêzên “Îqbal Seltene” dibe hakimê Makoyê û piştî dibe desthilatdarê navça “Kotol û hikûmet jî wê desthilatê diselimîne.

Di sala 1913an de Simko bi serokên neteweyî yên kurd re peywendiyên xurt danî û gotara wan îspat kir. Simaîl Axayê Şikak jî bi xwişka Seyîd Taha cîgirê “Şêx Ubeydulah Nehrî” re zewicî. Bi vê yekê zêdetir cihê lingê xwe xurt kir. Şêx Taha li her du aliyên sînor kesekî bihêz û bibandor bû û Şêx Ubeydulah bi xwe jî di serdema “Nesredîn Şahê Qacar” de li dijî hikûmeta Îranê şoreşeke mezin birêve biribû.

Ji aliyêk din ve têkiliyên Simaîl Axa bi mîrên Botanê “Ebdulrezaq Bedir Xan” re jî hebûn. Bedir Xan li Urmiyê kovareke kurdî derdixist û piştî ku Rûsan Bedir xan li Urmiyê dûr dixin, berpirsariya kovarê jî heta sala 1914an dikeve stûyê Smaîl Axa.

Di salên şerê cîhanî yê yekem de, Simko xwe ji şer parast û hêzên xwe birêxistin kir û wek çavkanî dibêjin, wekî siyasetmedarekî jêhatî hemû der li ber xwe vekirî hiştin. Simaîl Axa dixwest bi xwendina sîyaseta navçê û cîhanê, hêzên Ewropî û her wiha rewşa kurd û rewşa Îranê tevbigere û balansê rabigire. Guhertin ewqas tevlîhev bûn ku hemû çalakvanên siyasî yên herêmê rastî ser gêjiyê kiribûn. Piştî Şoreşa Rûsyayê, dema ku artêşa “General Paratov” ji Kurdistanê vekişiya, Simko karî piraniya wan deveran û çekên wek topavêj bi dest bixe.

[1]

Taybetmendiye babetê

Kategorîya Naverokê: Dîrok | Gotar & Hevpeyvîn | Cureya belgeyê: Zimanî yekem | Cureya Weşanê: Born-digital | Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn | Welat- Herêm: Kurdistan | Dîroka weşanê: 23-09-2023

بابهته په یوه سترکراوه کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAIJAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتبه باس	Türkçe	
23-09-2023	رێکھوت و پرووداو (کروئۆلۆژیا)	کوردی ناوه پاست	
72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şîkak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şîno)	کورتبه باس	Kurmancî	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şîkak ji bîr nakin	کورتبه باس	Kurmancî	
Dema Serxwebûnê Nêzîktir Dibe	کورتبه باس	Kurmancî	
Di Dema Serxwebûnê De... Koletî	کورتبه باس	Kurmancî	
Di zutirîn wext da divê Serxwebûna Kurdistanê were îlankirin	کورتبه باس	Kurmancî	
Gav Bi Gav ...Ber Bi Serxwebûn û Xweseriyê Ve	کورتبه باس	Kurmancî	

İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918- 1920)	کورتەباس	Türkçe	
Kêliya ku rêberê şehîd “Simko Axa Şikak” berî 96 salan giheşte bajarê Silêmaniyê	وێنه و پێناس	Kurmancî	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK- İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	پەرتوووخانه	Türkçe	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	پەرتوووخانه	Türkçe	
Serokê HUDA PARê: Ji sedî 90ê Kurdên Tirkîyeyê serxwebûn û federaliyê naxwazin	کورتەباس	Kurmancî	
Serpêhatiya rêberê efsaneyî Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
SERXWEBÛNA BAŞÛRÊ KURDISTANÊ... DIJMINÊN GELÊ KURD KIRIN YEK	کورتەباس	Kurmancî	
ŞİKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri	کورتەباس	Türkçe	

Simko Ağa (İsmail Ağa Şıkaki)	کورتەباس	Türkçe	
SİMKO AĞA İSYANININ TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (1905-1930)	کورتەباس	Türkçe	
Simko Shikak	ژياننامه	Türkçe	
Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü	فیدیۆ	Türkçe	
Simkoyê Axaye Şikak 1	کورتەباس	Türkçe	
Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Daxwaza serxwebûn û redkirina rêveberiya herêmî – beşa 1em	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Daxwaza serxwebûn û redkirina rêveberiya herêmî – beşa 2yem	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Şoreşgerekî di rêya serxwebûna Kurd de - Beşa 2	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Şoreşgêrekî serxwebûnxwaz	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti	کورتەباس	Türkçe	
TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ TALEBİ'NİN HAKLILIĞI	پەرتووکخانه	Türkçe	
Tevgera şoreşgerî	کورتەباس	Kurmancî	
Wêneyên nû yên Simkoyê Şikak û malbata wî hatin dîtin	کورتەباس	Kurmancî	

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî | <https://kurdshop.net/> - 18-12-2023

Demê tumarkirinê: 18-12-2023

Navê afirîner: Aras Hiso

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 96

Simkoyê Şikak; Şoreşgerekî di rêya serxwebûna Kurd de - Beşa 2

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20231218094923538202>

Simkoyê Şikak ; Şoreşgerekî di rêya serxwebûna Kurd de - Beşa 2

Piştî şerê cîhanî yê yekem, Osmanî Azerbaycanê bi cih dihêlin û hikûmeteke bihêz li Azerbaycanê ava dikin û tenê desthilata bi bandor û xwediye cih û pêgeha Simaîl Axayê Şikak bû. Ev cuda li hêzên xwe çend sed kes ji serbazên Osmanî jî di gel wî de bûn û piştevanî lê dikirin.

Ji bo xwendina beşa Yekem

Piştî şerê cîhanî yê yekem, Osmanî Azerbaycanê bi cih dihêlin û hikûmeteke bihêz li Azerbaycanê ava dikin û tenê desthilata bi bandor û xwediye cih û pêgeha Simaîl Axayê Şikak bû. Ev cuda li hêzên xwe çend sed kes ji serbazên Osmanî jî di gel wî de bûn û piştevanî lê dikirin.

Hakimê Umriyê “Serdar Fatih” di wê serdemê de dixwaze bi gotûbêjan wî bixapîne, lê ev hewla wan ti encamek nabe û hakimê Tewrêzê “Mukeremulik” jî bombekê weke xelat bo wî cihî dişîne ku Simko wirta derbas dibe.

Meha Adara sala 1919`an, civînek di navbera mezinên şaneyên Kurdistanê Rojhilat de birêve diçe. Di vê civînê de, behsa serhildana giştî li dijî dewleta Îranê hatibû kirin. Lê, li ser vê yekê lihevkerin ku heta dewletên mezin nerîna wan neyê wergirtin û rizamendî bo piştevanî û guhertinan nîşan nedin, ti karekî encam nadin.

Piştî wê ku du kes û bi aliyên cuda bi mebesta heyecana behsa serxwebûna Kurdistanê hewl didin li nûnerên dewletên biyanî û bi taybet Brîtanya re nêzîk bibin û wê daxwazkariya xwe û xelkê Kurd ji wan re îlan bikin. Piştî daxwazkariya serxwebûna Kurdistanê ku ji wan re bibû bikêrhatiya wan ya nû û her yekî li rêyekê têkoşîn dikirin.

Seyîd Taha Şemzînan li sala 1912an bo rakêşana alîkariya Brîtaniyan diçe Bexdayê û Simko jî nameyekê bo “Arnold Talbot Wilson” nûnerê dewleta Brîtanya li Bexdayê dinivîse. Lê, ti yek ji wan sozeke diyarîkirî wernagirin.

Piştî vê ku Simko çavniherî serhildana şaneyên din yê Kurdistanê namîne û bajarên “Dîleman” û “Xoyê” girt û piştî bajarê mezin yê Urmîyê dorpêç dike, beşek ji xelkê Azerî “Lekistan” wate parça bakûrê rojavayê Dîlemanê îtiraf bi desthilatdariya wî kirin û wî jî bi êrîşkirin û jinavbirinê heta berava Şerefxanê ew paşte birin. Navçên bakûrê gola Urmîyê jî kevte bin destê hêzên Simko de.

Her di vê demê de, hakimê nû yê Tewrêzê “Serdar Întsar” bi hêzeke zêde êrîşî ser hêza Simko dike û wan paşve dibe û di encamê de Simko di gel fermanê Hêza Qezax “Philippoff” ku bi nûneratiya Tewrêzê êrîş kiribû, gotûbêj dike û lihev dikin.

Ew lihevkirina jî bi qasek din pêgeha Simko bilind dike. Di sala 1920an de dubare panahiyên Urmiye, Selmas û Xoyê digire û bixwe bo bajarê Urmîyê hakim dest nîşan dike. Bi vî awayî roj li dû rojê, hêzên Simko berfireh dibin û di dawîn êrîşa bo ser Spaha Îranê de hejmara çekdarên wî gihîşt bi 10 Hezar kesî.

Simko sala 1920an çendîn civînan li hundirî hemû serok eşîrên Kurdên li Azerbaycanê lidar dixe. Demsala Havîna 1921an (1300an a Rojî) Herêma desthilata Simko wiha pêk hatibû, li seranserê rojavayê Gola Urmîyê heta bajarê Bane, Serdeşt û Sûçiya bakûrê rojavayê welatê Iraqê. Ji eşîran jî xeynî eşîra Şikakan û tayfên Herkî, Mamedî, Mengur, Dêbukirî, Pîran, Zerza, Gewrik, Feyzola Beg, Pişderî û tayfên biçûk yên Bane jî di gel Simko kevtibûn.

Hêjayê behskirinê ye ku, Simko bajarê “Sabilax”ê jî di bin destê hêzên dewletê de derxist û di wî şerî de jî beşek li bajarê Sabilaxê talankir û ev yeka jî bo sebeba wê yekê ku piştî Simaîl Axa ji aliyê netewexwazên Kurd ve dijberî hat kirin. Simko di hinceta wan bûyeran de gotiye: Hêzên Jandarmayî yên rejîmê şer ber bi hundirî şeqam û kolanên bajêr birine û min jî nekariye pêşî li dij kiryara hêzên xwe bigirim. Lê, her piştî vê Sabilax weke navenda desthilatdariyê dest nîşan dike û bixwe wir bicih dihêle û “Hemzaxa” peywirdar dike. Piştî wê êrîşê û serkeftina wî, yek li dû yekê Simaîl Axa û hêza 10 Hezar kesî ya wî, li xelkê xeyrî Kurd jî îtîraf bi desthilata wî kirin, bo mînak, xelk û desthilatdarên bajarên “Miyandav”, “Meraxe” û “Binab” jî teslîmnameyên xwe bo Sabilaxê şandin.

Serkeftinên yek li dû yekê yên Simko, kesayetiyekî bilind jê çê kiribû. Di Tîrmeha sala 1922an de herêma wî bi yekcarî mezin bibû. Li rojhilat û başûr tevî bibûn “Sayn Qela” û “Seqiz” li bakûr heta “Kotol” û bi taybet navçên “Merîwan” û “Hewraman” jî bandora wî hebû û heta hinek tayfên başûr jî li “Loristan”ê amadeyî serhildanê bo alîgirîkirin li Simaîl Axa bûn.

Wê demê Îran ji her alî ve tevlihev bibû. Li bakûrê Îranê hêzên “Mîrza Kûçek Xanê Cengelî” dest bi serhildanê kiribû. Ji aliyek din ve kesek bi navê “Xalo Qurban” ê Hersînî li “Poştqoh”ê bi komkirina hêzên eşîrî li dijî hikûmeta navendî radibe. Riza Xan ku berê serokê balyozxaneyê Holandayê bû û naha bi kodetayê bibû şahê Îranê, bi her awayî hewl da ku şoreşan bifetisîne. Di nav van hêzan de, hêzên Simkoyê Şikak jî bi hêz û bikêrhatî bûn û di çend pevçûnên mezin de hêzên dewletê şikandibûn.

Riza Xan hewl da ku hêzên din ên dijber bikişîne bo aliyê xwe da ku bi tevahî şerê hêzên Simaîl Axa bike. Mîrza Kûçak Xan ku bi Simaîl Axayê Simko re peywendiyê veşartî hebû û dijberê tund ê hikûmeta navendî bû, têkoşîna xwe domand, lê Xalo Qurbanê Hersînî tevî hêzên Riza Xan bû. Ji aliyek din ve jî bi Mîrza Kûçak Xan re di têkiliyê de ma û di dawiyê de wî dikuje û serê wî yê jêkirî dibe cem Riza Xan.

Piştî vê bûyerê Riza Xan ferman da ku Xalo Qurban bi hêzên zirxî êrîşî hêzên Simko bike, di salên 1921-1922an de Xalo Qurban artêşek ji eşîran ava dike û êrîşî hêzên Simaîl Axa dike. Simaîl Axa piştî bihîstina vê xeberê hêzên xwe amade dike û di şerekî

mezin de hêzên Xalo Qurban têt dibe û van neçar bi paşde vekêşînê dike.

Riza Xan, ku di şer de li hemberî Simko û hêzên Kurdî nebibû, ji aliyê siyasî ve di bin givaşên neteweperestên Îranê de bû, lewma hewl da ku bi awayekî din, derbê li Simaîl Axa bixe û her bi vê sebebê jî wisa dike ku di gel Simaîl Axa hevdîtin pêk bîne û bi gotûbêjan van aloziyan çareser bike.

Lewma, jî di sala 1929an de Riza Xan, Simaîl Axayê Simko ji bo muzakere û lihevkirinê vedixwîne Şnoyê. Simko wek dîplomat diçe Şinoyê ku bi xwe Riza Xan bibîne, lê piştî du rojan ku wir mêhvanê hêzên dewletê dibe û çavniherî dike, di roja sêyem de, “Serheng Sadiq Xan”, nûnerê Riza Xan, ew dest di nav destê Simaîl Axa de şand û her di vê demê de ku xatir jê dixwaze, ferman dike ku wî bidin ber guleyan û bi wî awayî êrîşî ser wî û şanda bi wî re dikin û tev ji wan bilî du kesan dikujin.

Terorkirina Simaîl Axa xaleke reş e li ser hikûmeta navendî ya Îranê ku mêvanekî siyasî ji bo gotûbêjê vexwendibû û bi awayekî dûr ji exlaqê mirovî û dîplomatîk ew teror kirin û bi vî awayî dawî bi şoreş û desthilatdariya Simkoyê Şikak tê.

[1]

Taybetmendiyên babetê

Kategorîya Naverokê: Dîrok | Gotar & Hevpeyvîn | **Cureya belgeyê:** Zimanî yekem | **Cureya Weşanê:** Born-digital | **Ziman - Şêwezar:** Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn | **Welat- Herêm:** Kurdistan | **Dîroka weşanê:** 01-06-2023

بابهته په یوه سترکراوه کان:

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
01-06-2023	رێکھوت و رووداو (کپۆنۆلۆژیا)	کوردی ناوه‌پاست	
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAYCAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	کورتەباس	Kurmancî	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتەباس	Kurmancî	
Dema Serxwebûnê Nêzîktir Dibe	کورتەباس	Kurmancî	

Di Dema Serxwebûnê De... Koletî	کورتەباس	Kurmancî	
Di zutirîn wext da divê Serxwebûna Kurdistanê were îlankirin	کورتەباس	Kurmancî	
Gav Bi Gav ...Ber Bi Serxwebûn û Xweseriyê Ve	کورتەباس	Kurmancî	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)	کورتەباس	Türkçe	
Kêliya ku rêberê şehîd “Simko Axa Şikak” berî 96 salan giheşte bajarê Silêmaniyê	وێنه و پێناس	Kurmancî	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmancî	
Me xwîn û canê xwe da şoreşê û şoreşê jî azadî û serbilindî da me	کورتەباس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	پەرتوووخانه	Türkçe	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	پەرتوووخانه	Türkçe	
Serokê HUDA PARê: Ji sedî 90ê Kurdên Tirkîyeyê serxwebûn û federaliyê naxwazin	کورتەباس	Kurmancî	

Serpêhatiya rêberê efsaneyî Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
SERXWEBÛNA BAŞÛRÊ KURDISTANÊ... DIJMINÊN GELÊ KURD KIRIN YEK	کورتەباس	Kurmancî	
ŞIKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri	کورتەباس	Türkçe	
Simko Ağa (İsmail Ağa Şıkaki)	کورتەباس	Türkçe	
SİMKO AĞA İSYANININ TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (1905-1930)	کورتەباس	Türkçe	
Simko Shikak	ژياننامه	Türkçe	
Simko yê Şîkak ın Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü	فیدیۆ	Türkçe	
Simkoyê Axaye Şikak 1	کورتەباس	Türkçe	
Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Daxwaza serxwebûn û redkirina rêveberiya herêmî – beşa 1em	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Daxwaza serxwebûn û redkirina rêveberiya herêmî – beşa 2yem	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Şoreşgêrekî serxwebûnxwaz	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti	کورتەباس	Türkçe	

TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU
NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ
TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

په‌رتوو‌خانه

Türkçe

Tevgera şoreşgerî

کورتە‌باس

Kurmancî

Wêneyên nû yên Simkoyê Şikak û malbata wî
hatin dîtin

کورتە‌باس

Kurmancî

QR Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî | <https://kurdshop.net/-18-12-2023>

Demê tumarkirinê: 18-12-2023

Navê afirîner: Aras Hiso

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 97

Simkoyê Şikak; Şoreşgêrekî serxwebûnxwaz

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20240103221715541311>

Simkoyê Şikak; Şoreşgêrekî serxwebûnxwaz

Simayîl Axayê Şikak (Simkoyê Şikak) ku bi Serdar Nusret dihat naskirin, sala 1266`an a rojî (H.Ş) li gundê Çariyê li bajarê Selmasê yê Rojhilatê Kurdistanê jidayîk bûye. Ew kurê Mihemed Axa û neviyê Elî Xan Şikak bû. Her ji dema ku nûciwan angorekî taze geheştî bû dibe evîndarê Tevera Kurdî û xeyala serxwebûna Kurdistanê di serê wî de çêdibe. Her ji temenê nûciwaniyê ve bi komkirina siwar û çekdaran re mijûl dibe. Çalakiyên çekdarî yên Simko destpêkê her tenê li Rojhilatê Kurdistanê bûn, lê piştî derbasî Başûrê Kurdistanê jî bûn ku wê demê di bin destê Osmaniyan de bû.

Di kelekela şerê yekem ê cîhanî de û heta çend salan piştî wî şerî, kesayetiyê herî

naskirî yê sînore Îran û Osmaniyan, Simayîl Axa (Simko) serokê Eşîra Şikak bû. Wî bi zîrekî û zanebûna xwe sûd ji wê derferê wergirt ku di çarêka yekem a sedsala bîstê de bidest hatibû, peywendiyên wî li gel Osmanî, Rûs, Îngilîz û Îranê hebûn û karîbû hevsengiyê di wan têkiliyan de biparêze, heman demê de desthilat û bandora xwe li navçeyê jî berfireh bike.

Piştî şerê cîhanî, xwe wek hakimekî serbixwe nîşan da, li gel hin serkirdeyên netewî yên Kurd hevkarî dikir û gelek pirsgrêk bo hikûmeta navendî ya Îranê çêkirin.

Dema ku Artêşa Îranê di Tebaxa 1922`an de gotin qaşo pirsgrêka wî çare kirine û ew ji nav axa Îranê derketiye, lê wekî lîstikvanekî bihêz li Kurdistana Navendî de ma û Îngilîz û Osmaniyan xwestin bo çareserkirina pirsgrêka Wîlayeta Mûsilê sûdê ji rol û karîzmaya wî werbigrin û her du welatan xwe nêzî wî dikirin û dixwestin di berjewendiya xwe de bikar bînin.

Simko di Şoreşa Destûrî (Şoreşa Meşrûiyetê) ya Îranê de piştevaniya (Îqbal El-Seltene) hakimê bajarê Makûyê kir û piştîre bû desthilatdarê navçeya Kotolê û hikûmeta Îranê jî îtiraf pê kir û qebûl kir.

Ji sala 1913`an ve Simko têkiliyeke bihêz li gel rêberên netewî yên Kurd hebû û hizr û gotinên wan qebûl kiribûn.

Simko hevjinî li gel xwîşka Seyîd Teha cîgirê (wekîlê) Şêx Ubeydulla Nehrî kir, ew yek bû sedem ku pêgeha wî bihêztir bibe.

Di salên şerê yekem ê cîhanî de Simko xwe dûrî şer girt, hêzên xwe organîze kirin, wek çavkanî didin xuyakirin, wekî siyasethanekî jîr hemû derî bo xwe vekirî hiştin.

Simko dixwest li gorî rewşa siyasî ya navçeyê û cîhanê û hêzên Ewropî û reşwa Kurdan û Îranê tev bigere û hevsengiyê biparêze. Guhertin ewqas aloz bûn ku serêşî bo hemû siyasethanên navçeyê çêkiribû.

Piştî şoreşa Rûsya, dema ku General Paratof leşkerê xwe ji Kurdistanê kişand, Simko karî piraniya navçeyan û çek û topxaneyên wan bixe bin destê xwe.

Piştî şerê cîhanê, Osmanî ji Azerbaycanê vekişyan û hikûmetek bihêz li Azerbaycanê nehate avakirin, take desthilatê bi bandor û xwedî pêgeh, Simkoyê Şikak bû. Tevî hêzên wî bixwe, bi sedan serbazên Osmanî jî pêre bûn û piştevaniya wî dikirin.

Di Sibata 1919`an de civînek di navbera Xanên Kurdistana Rojhilat de hate saz kirin.

Di wê civînê de behsa serhildaneke giştî li dijî desthilata Îranê hatibû kirin, lê lihev kirin heta dema ku nerîna welatên zilhêz neyê wergirtin û razîbûn û piştevaniya wan nebe, ti karekî nekin.

Lê Simko li benda serhildana xanên din ên Kurdistanê nema û bajarên Dêleman û Xoyê girtin û piştîre bajarê Urmîyê dorpêç kir, beşek ji xelkê Azerî yê Lekistanê wate bakûrê rojavayê Dêlemanê îtiraf pê nekirin û wî êrîşî ser wan kir û ew têkşikandin û heta Bendera Şerefxanê paşve birin. Navçeyên Bakurê Gola Urmîyê jî ketin bi destê hêzên Simko.

Wê demê hakimê nû yê Tewrêzê Serdar Întîsar bi hêzeke mezin êrîşî ser hêzên Simko

dike û wan paşde dide, dawiyê Simko li gel fermanîdarê hêza Qezaq Fîlîpof ku bi nûneratiya Tewrêzê êrîş kiribû dest bi diyalogê kir û lihevkerin.

Wê rêkeftinê pêgeha Simko bêhtir xurt kir, di sala 1920`an de careke din deştên Urmiye, Selmas û Xoyê girtin û hakimek bo bajarê Urmiyê destnîşan kir. Bi wî awayî roj bi roj desthilata hêzên Simko berfirehtir dibû. Di êrîşa dawiyê de ku Simko bire ser hêzên Îranê, 10,000 çekdarên Simko hebûn.

Simko çend civîn li gel tevahiya serokên eşîrên Kurdan ên Azerbaycanê kirin. Havîna 1921ê ku dibe sala 1300ê a rojî (H.Ş) tevahiya Rojavayê Gola Urmiyê heta bajarê Bane û Serdeşt û qonçikê Bakûrê Rojavayê Iraqê di bin destê Simko de bûn.

Tevî Şikak û Herkiyan, eşîrên Mameş, Mengur, Dêbukrî û Pîran û Zerza û Gewrik û Feyzullabegî û Pişderî û eşîrên biçûk ên Baneyê jî li gel Simko bûn.

Divê em wê yekê jî bêjin ku Simko bajarê Sablax-Mihabadê jî ji destê hêzên dewletê derxistibû û di şerî de beşek ji bajarê Mihabadê hate talankirin, ew yek bû sedem ku piştî neteweperestên Kurd rexneyan li Simko bikin, lê Simko ew rexne qebûl nekirin û sedema wan jî diyar kiriye. Wî gotiye ku hêzên Jandarmêrîyê (Cendirmeyan) şer birin nav kolanan û wî nekariye rê li ber bertekên hêzên xwe bigre.

Lê her piştî wê, ew bixwe ji Sablaxê derdikeve û bajar dide destê Hemze Axa. Piştî wan êrîş û serkeftinên Simayîl Axa û leşkerên wî yên 10,000 kesî êdî xelkên ne kurd jî îtiraf bi desthilata Simko kirin, weke mînak xelk û hakimên bajarên Miyandaw, Meraxe û Binawê jî nameyên teslîmbûnê şandine Sablaxê.

Serkeftinên yek li pey yek ên Simko, bûne sedem ku ew bibe kesî giring û pile bilind. Di tîrmeha 1922`an de herêma bin destê wî gelek berfireh bibû. Ji Rojhilat û Başûr gihabû Sayîn Qela û Seqiz ê li Bakur heta Kotolê berfireh bibû, herweha bandora xwe li Merîwan û Hewramanê jî kiribû, heta hin eşîrên li navçeyên başûr li Loristanê amadebûn serhildanê bikin û piştevaniya Simko bikin.

Wê demê li hemû navçeyên Îranê alozî hebûn hêzên Mîrza Kuçek Xanê Cengelî li Bakurê Îranê serhildan kiribûn. Ji aliyê din kesek bi nave Xalo Qurban ê Hersînî li Piştîkûh eşîran kom dike û dijî dewleta navendî serhildanê dike.

Reza Xan hewil da ku hêzên din ên dijber li xwe kom bike ku bikare şerê Simko bike. Mîrza Kûçek Xan ku peywendiyekî veşartî li gel Simkoyê Şikak hebû û dijberê tûnd ê hikûmeta navendî bû, berdewamî daye xebata xwe, lê Xalo Qurban Hersînî çûye rex hêzên Reza Xan.

Lê peywendiyên wî li gel Mîrza Kûçek Xan berdewam bûn, heta dawiyê, Mîrza Kûçek Xan kûşt û serê wî jêvekir û bo Reza Xan bir.

Piştî wê, Reza Xan, Xalo Qurban erkdar dike ku bi hêzeke mezin û pirçek êrîşî ser Simkoyê Şikak bike. Salên 1921 – 1922 Xalo Qurban hêzeke leşkerî ji eşîran amade kir ku êrîşî Simko bike, Piştî bihîstina vê nûçeyê Simayîl Axa leşkerê xwe amade kir û di şerekî mezin de, hêza Xalo Qurban şikest û Xalo Qurban jî hat kuştin û leşkerên wan paşve çû.

Reza Xan ku di şer de bi Simko nikare, ji aliye din givaşa neteweperistên Îranî li ser wî hebû, bi riyeke din hewil dide ku derbeyê li Simko bide, ji ber wê daxwazê dike ku bi Simko re hevdiştinê bike û bi gotûbêjê pirsgerêkan çareser bikin.

Her bo wê mebestê sala 1930ê Reza Xan bo danûstan û gotûbêjê Simko vexwande bajarê Şinoyê dike. Simko wekî dîplomatkarek diçe Şinoyê ku bi Reza Xan re hevdiştinê bike, lê piştî ku du rojan li bendê dimîne û mêvanê hêzên dewletê dibe, di roja sêyemîn de Serheng Sadiq Xan ku nûnerê Reza Xan bû, destê xwe dide destê Simko û wî birêdike, wê dema ku wî birêdike, fermanê dide ku teqeyê li Simko bikin, wê demê êrîşî ser Simko û şanda pêre dikan, tenê du kes rizgar dibin û yên din tên kuştin (Şehîdkirin).

Terorkirina Simayîl Axa xaleke reşe li ser eniya hikûmeta navendî ya Îranê, ku mêvanekî siyasî bo gotûbêjê vexwendiyê lê bi awayekê dûr ji nerîtên însanî û diplomatîk ew teror kirin. Bi wî awayî dawî li desthilata Simkoyê Şikak hat.[1]

Taybetmendiye babetê

Kategorîya Naverokê: Doza Kurd | Jînenîgarî, (biyografi) | Gotar & Hevpeyvîn |
Cureya belgeyê: Zimanî yekem | Cureya Weşanê: Born-digital | Ziman - Şêwezar:
Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn | Welat- Herêm: Kurdistan |
Dîroka weşanê: 20-07-2023

بابهته په یوه سترکراوه کان:

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
1927 TARIHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAIJAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETİLERİ	کورتبه باس	Türkçe	
20-07-2023	رێکهوت و پرووداو (کپۆنۆلۆژیا)	کوردی ناوه پاست	
72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	کورتبه باس	Kurmancî	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتبه باس	Kurmancî	
95 sal biser kuştina rêberê kurd SIMKOYÊ ŞIKAK re derbas dibin	کورتبه باس	Kurmancî	
Dema Serxwebûnê Nêzîktir Dibe	کورتبه باس	Kurmancî	

Di Dema Serxwebûnê De... Koletî	کورتەباس	Kurmancî	
Di zutirîn wext da divê Serxwebûna Kurdistanê were îlankirin	کورتەباس	Kurmancî	
Gav Bi Gav ...Ber Bi Serxwebûn û Xweseriyê Ve	کورتەباس	Kurmancî	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)	کورتەباس	Türkçe	
Kêliya ku rêberê şehîd “Simko Axa Şikak” berî 96 salan giheşte bajarê Silêmaniyê	وێنه و پێناس	Kurmancî	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
Li Ormîyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	پەرتوووخانه	Türkçe	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	پەرتوووخانه	Türkçe	
Serokê HUDA PARÊ: Ji sedî 90ê Kurdên Tirkîyeyê serxwebûn û federaliyê naxwazin	کورتەباس	Kurmancî	
Serpêhatiya rêberê efsaneyî Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	

SERXWEBÛNA BAŞÛRÊ KURDISTANÊ... DIJMINÊN
GELÊ KURD KIRIN YEK

کورتەباس

Kurmancî

ŞIKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL
AĞA NIN FAALİYETLERİ

کورتەباس

Türkçe

Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın
Faaliyetleri

کورتەباس

Türkçe

Simko Ağa (İsmail Ağa Şıkaki)

کورتەباس

Türkçe

SİMKO AĞA İSYANININ TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (1905-1930)

کورتەباس

Türkçe

Simko Shikak

ژياننامه

Türkçe

Simko yê Şîkak ın Efsanevi Hayatı ve Kürt
Direnişinin Sembolü

فیدیۆ

Türkçe

Simkoyê Axaye Şikak 1

کورتەباس

Türkçe

Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û
eşîrî de

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şikak; Daxwaza serxwebûn û redkirina
rêveberiya herêmî – beşa 1em

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şikak; Daxwaza serxwebûn û redkirina
rêveberiya herêmî – beşa 2yem

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını
kaybetti

کورتەباس

Türkçe

TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU
NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ
TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

پەرتوووخانه

Türkçe

Wêneyên nû yên Simkoyê Şikak û malbata wî
hatin dîtin

کورتەباس

Kurmancî

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî | <https://kurdshop.net/> - 03-01-2024

Demê tumarkirinê: 03-01-2024

Navê afirîner: Aras Hiso

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 98

Stranek li ser kuştina Cewahirxanima hevîna Simkoyê Şikak

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20231211095317535826>

Stranek li ser kuştina Cewahirxanima hevîna Simkoyê Şikak 19 Îlon 20:28

Ew stran bi dengê rehmetî BIRÊ hatiye gotin

Bê de wey lê, wey lê, wey lê

Lê lê Muhteberê rebenê, eskerê kişiya ji Dîlemanê

Eskerê Heyder Paşa xwe da lo gulîzerê, kekê Xosiro paşê Kurda

şer xweş kiriye lo ser Îranê

De wey lê, wey lê, wey lê, wey lê, wey lê her bê de wey lê

Lê lê Muhteberê rebenê wezê bi Şawiliya kawil ketin li vê fêzê

Sibeye kekê Xosiro, Paşê Kurda ji mal siyar bû, esker li pey

Kete du rêzê

Kekê Xosiro, Paşê Kurda şer xwe kiriye lo ser Tewrêzê

De wey lê, wey lê, wey lê, wey lê, bê de wey lê lê lê

Muhteberê rebenê wezê Şawliya kawil ketim lo dev beyara

Ji sibê de ser kekê Xosiro Paşê Kurda tê dengê gûla, topa, wan teyara

Ehmed Begê sê denga gazî dikir : Gelî cahêla çêbin, çê bixebitin, wexta

Indada me derê kekê Xosiro, paşê Kurda, gulla sîyara

De wey lê, de wey lê, lê lê Muhteberê rebenê wezê

Şawiliya kawil ketim di çe'îlê (çalê) da

Ji sibê da eskerê Heyder Paşa dikişiya ser Xosiro, paşê Kurda lo pêda, pêda

Ehmed begê gazî dikir: Kesek tune, cabekê bide kekê Xosiro, Paşê Kurda, Muhteber xanim kuştin,

Xosiro Beg lo girtin di xewa sibê de

De wey lê, de wey lê, de wey lê, de wey lê...

Birê

[1]

Taybetmendiyên babetê

Kategorîya Naverokê: Muzîk | Dîrok | Gotar & Hevpeyvîn | Cureya belgeyê:

Zimanî yekem | Cureya Weşanê: Born-digital | Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî

Bakûr - T. Latîn | Welat- Herêm: Kurdistan |

Dîroka weşanê: 19-09-2023

بابه ته په یوه سترکراوه کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
19-09-2023	رێکەوت و ڕووداو (کپۆنۆلۆژیا)	کوردی ناوه پاست	
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAIJAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	کورتەباس	Kurmancî	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتەباس	Kurmancî	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918- 1920)	کورتەباس	Türkçe	
Kêliya ku rêberê şehîd “Simko Axa Şikak” berî 96 salan giheşte bajarê Silêmaniyê	وێنه و پیناس	Kurmancî	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK- İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	پەرتوو کخانه	Türkçe	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüm	پەرتوو کخانه	Türkçe	

Serpêhatiya rêberê efsaneyî Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
ŞIKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri	کورتەباس	Türkçe	
Simko Ağa (İsmail Ağa Şıkaki)	کورتەباس	Türkçe	
SİMKO AĞA İSYANININ TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (1905-1930)	کورتەباس	Türkçe	
Simko Shikak	ژياننامه	Türkçe	
Simko yê Şîkak ın Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü	فیدیۆ	Türkçe	
Simkoyê Axaye Şikak 1	کورتەباس	Türkçe	
Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Daxwaza serxwebûn û redkirina rêveberiya herêmî – beşa 1em	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Daxwaza serxwebûn û redkirina rêveberiya herêmî – beşa 2yem	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Şoreşgerekî di rêya serxwebûna kurd de - Beşa 1	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Şoreşgerekî di rêya serxwebûna Kurd de - Beşa 2	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Şoreşgêrekî serxwebûnxwaz	کورتەباس	Kurmancî	

Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti

کورتەباس

Türkçe

Stranek li ser kuştina Simkoyê Şikak

کورتەباس

Kurmancî

TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU
NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ
TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

پەرتووکیخانه

Türkçe

Wêneyên nû yên Simkoyê Şikak û malbata wî
hatin dîtin

کورتەباس

Kurmancî

QR Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî | <https://kurdshop.net/-11-12-2023>

Demê tumarkirinê: 11-12-2023

Navê afirîner: Aras Hiso

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 99

Stranek li ser kuştina Simkoyê Şikak

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20231211095232535822>

Stranek li ser kuştina Simkoyê Şikak

Bi dengê Kawîsaxa ew stran heye

Lê dayê, lê dayê, lê dayê, şereka qewimî li Şinoya wêran bira çi mezine

Ewro emirê Taranê hatiye bo qumandarê Şinoyê, li niwêjê mexiribê

Bi tirombêla, axawo, eskerên xwe hînbûne yo, yo, yo, li niwêjê mexiribê

Bi tirimbêla eskeran xwe hînbûne, babê Xusro bi sê denga gazdike:

Babê Feysel, ewroke dest helîne, ciwabekê biben eşîrê Ebduyîya, ewro

Hatime kuştinê danên şûna min Xusiro zaroye axawo ciyê mine

Lê dayê Mihteberê rebenê, Gulîzarê nemayê, Mirariyê rebenê, niwêjê

Mexiribê dengê sê tîran û metrelozan agir berda vê dinyayê, kesê xêrxwaz

Nebû ciwabekê bie eşîreta Herkiya, paşî babê Xusiro tovê egîdan li me

Qeliya, wî kes nema axawo li dinyayê, ezê di heyfa kuştina babê Xusiro

Nîme ewro şahî û govende li naw ecemê Kerbelayê

— Kawîs Axa

[1]

Taybetmendiyên babetê

Kategorîya Naverokê: Muzîk | Dîrok | Gotar & Hevpeyvîn | Cureya belgeyê:

Zimanî yekem | Cureya Weşanê: Born-digital | Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî

Bakûr - T. Latîn | Welat- Herêm: Kurdistan |

Dîroka weşanê: 19-09-2023

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
19-09-2023	پیکهوت و پرووداو (کۆنۆلۆژیا)	کوردی ناوه‌پاست	
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAYCAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	کورتەباس	Kurmancî	

93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتەباس	Kurmancî	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)	کورتەباس	Türkçe	
Kêliya ku rêberê şehîd “Simko Axa Şikak” berî 96 salan giheşte bajarê Silêmaniyê	وێنه و پێناس	Kurmancî	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	پەرتوووخانه	Türkçe	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	پەرتوووخانه	Türkçe	
Serpêhatiya rêberê efsaneyî Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
ŞIKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri	کورتەباس	Türkçe	
Simko Ağa (İsmail Ağa Şıkaki)	کورتەباس	Türkçe	

SİMKO AĞA İSYANININ TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (1905-1930)

کورتەباس

Türkçe

Simko Shikak

ژياننامه

Türkçe

Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt
Direnişinin Sembolü

فیدیۆ

Türkçe

Simkoyê Axaye Şikak 1

کورتەباس

Türkçe

Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û
eşîrî de

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şikak; Daxwaza serxwebûn û redkirina
rêveberiya herêmî – beşa 1em

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şikak; Daxwaza serxwebûn û redkirina
rêveberiya herêmî – beşa 2yem

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şikak; Şoreşgerekî di rêya serxwebûna
kurd de - Beşa 1

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şikak; Şoreşgerekî di rêya serxwebûna
Kurd de - Beşa 2

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şikak; Şoreşgerekî serxwebûnxwaz

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını
kaybetti

کورتەباس

Türkçe

TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU
NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ
TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

پەرتووکخانه

Türkçe

Wêneyên nû yên Simkoyê Şikak û malbata wî
hatin dîtin

کورتەباس

Kurmancî

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî | <https://kurdshop.net/> - 11-12-2023

Demê tumarkirinê: 11-12-2023

Navê afirîner: Aras Hiso

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 100

Wêneyên nû yên Simkoyê Şikak û malbata wî hatin dîtin

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20251012142819659917>

Wêneyên nû yên Simkoyê Şikak û malbata wî hatin dîtin

Lêkoler û nivîskar Ugur Adsiz ghişt wêneyên nû yên Simkoyê Şikak û malbata wî û her wiha pirtûkeke Nikolay Terletskiyê ku tê de behsa Simkoyê Şikak dike bi dest xist. Ugur Adsizê ku li ser Kurdên diyasporayê xebatan dike, di encama lêkolînên xwe yên di arşîvên serdema Sovyetê û beriya wê de, ghişt wêneyên ku heta niha nehatine dîtin ên Rêberê Kurd Simkoyê Şikak û malbata wî.

Adsiz her wiha çend nusxeyên kêmpayda yên Nikolay Terletski jî dîtin ku tê de behsa hevdîtina xwe ya bi Simkoyê Şikak re dike.

Ugur Adsiz li ser dîtinên xwe yên nû û kesayeta Simkoyê Şikak ji Tora Medyayî ya Rûdawê re axivî.

Adsiz diyar kir ku nav û dengê Simko ji Kurdistanê derbas bûye û li tevahiya herêmê belav bûye û got:

“Simko Axa bi taybetî di hemû rojnameyên ku li Qefqasyayê hatine çapkirin de cih girtiye û gelek caran serdan lê hatine kirin.

Di rojnameya bi navê “Kavkaz” de jê re ‘Eyloyê Kotorê Îsmâîl Axa Simko’ hatiye gotin.”

Lêkolerê Kurd Ugur Adsiz da zanîn ku Simkoyê Şikak ne tenê bi wêrebûna xwe her wiha bi dilovaniya xwe û wekî bavekî baş jî dihat naskirin û gelekî ji keçên xwe hez dikir û anî ziman:

“Ew hem dîndar bû û hem jî meraqdarê çanda Ewropa û Rûsyayê bû.”

Simkoyê Şikak bi çavê Rûsan

Ugur Adsiz behsa nivîsa gerokê Rûs Nikolay Terletskî kir û got:

“Nikolay Terletski dema behsa Simkoyê ku li Kotorê çûye serdana wî û şevê bûye mêvanê wî dike, diyar dike ku heta wê demê li vê cografyayê rastî fermanîdar û rêberê xwedî wesfên wisa nehatiye.

Wekî ku em fêhm dikin, Terletskî seyahata xwe bê wergêr dike. Terletskî bi Rûsî, Azerî, Farisî û Kurdî dizanî.”

Adsiz destnîşan kir ku Terletski ferhengeke Azerî-Rûsî-Kurdî jî amade kiriye û di dema serdana xwe de di nava çekên Simkoyê Şikak de Mavzereke Rûsî û “Xencera Kurdî ya Şeytankuj” dîtiye.

Li gorî nivîsên Terletski, Simkoyê Şikak li ser çekên xwe wiha gotiye:

“Em hîn jî xenceran hildigirin lê ev hinekî ji bo xemlê ye. Êdî hemû hêz di mavzeran de ye.

300 zilamên min ên bi çekên pêncguleyî yên Rûsî (mavzer) hene û di rewşeke awarte de ez dikarim wan bikim 600.

Wan kesan mirin daye ber çavên xwe û dê fermanên min bi cih bînin.”

Terletsî piştî hevdîtina bi Simko re wiha dinivîse:

“Min dît ku Kurd eger bixwazin dikarin gelek tiştan bi ser bixin.

Divê ez bibêjim ku di nava hemû Kurdên ku min heta niha dîtine de, Kurdên Simko bandora herî erênî li ser min hiştin.

Hem ji aliyê ruhî û hem jî ji aliyê çekdarî ve şervanên rastî ne.”

Ugur Adsiz her wiha qala hevaltiya nivîskarê Gurcî Mikheil Javakhishvili û Simkoyê Şikak kir û da zanîn:

“Simko hespekî navdar ê Kurdî diyarî wî dike.

Javakhishvili navê Hespê Hesinî li wî hespî dike.

Javakhishvili di nivîsandina berhema xwe ya bi navê Lambalo û Kaşa de ji Simko îlhamê digire.”

Simkoyê Şikak kî ye?

Îsmâil Axayê Şikakî (Simko) sala 1887an li bajarê Urmiyeyê yê Rojhilatê Kurdistanê ji dayîk bûye.

Piştî ku birayê wî yê mezin Cafer Axa sala 1905an li Tebrîzê ji aliyê Îranê ve tê kuştin, ew dibe serokê eşîra Şikakan.

Simko ji bo mafê çarenivîsa gelê Kurd li hemberî Îranê têkoşîneke neteweyî meşand. Di pêvajoya têkoşîna xwe ya 25 salan de, bi taybetî piştî Şerê Cîhanê yê Yekem, wî kontrola ji sedî 50yê axa Rojhilatê Kurdistanê bi dest xist û birêvebiriyeke taybet ava kir.

Navendên birêvebiriya wî Keleha Çariyeyê ya li Selmasê û bajarê Urmiyeyê bûn.

Simko li herêmên di bin kontrola xwe de li Keleha Çariyeyê Medreseya Cîhanbanî vekir ku tê de li gel Kurdî û Farisî, dersên Rûsî û Tirkî jî dihatin dayîn.

Her wiha li Urmiyeyê rojnameya Kurdistanê derxist û di navbera bajarên stratejîk de xetên telgrafê ava kir.

Dîroknasê Fransî Chris Kutschera, ji ber xebatên wî yên neteweyî, Simko wekî “Bavê Neteweperweriya Kurdî” bi nav dike.

Simkoyê Şikak di nameyeke xwe de ji berpîrsên Îranî re wiha dibêje:

“Dewleta Îranê qebûl bike an neke, Kurd mafê otonomiyê dixwazin.

Ev daxwaza hemû Kurdan e û ji bo gelê me jiyanê nû ye.”

Piştî têkçûneke leşkerî, Simkoyê Şikak derbasî Başûrê Kurdistanê dibe.

21ê Tîrmeha 1930an li ser vexwendina hikûmeta Îranê ji bo dan û standinan diçe bajarê Şinoyê û di kemîneke ku ji aliyê dewleta Îranê ve hatiye danîn de tê şehîdkirin

Ugur Adsiz kî ye?

Ugur Adsiz li navçeya Goksunê ya parêzgeha Mereşê ya Bakurê Kurdistanê ji dayîk bûye.

Ew li ser Kurdên li diyasporayê xebatan dike.

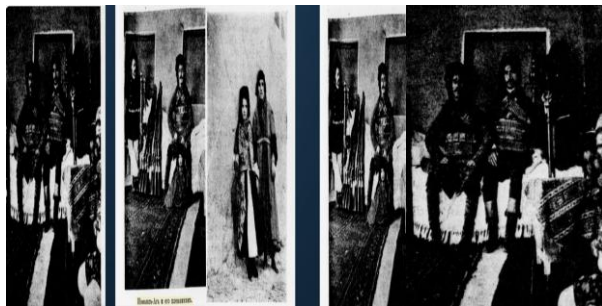
Bi sûdwergirtina ji arşîvên serdema Sovyetê û beriya wê gelek nivîs û gotar nivîsandine.

Pirtûkeke wî ya çapkirî ya bi navê “Kırgızistan Kürtleri/Kurdên Qirxizistanê” heye.[1]

Taybetmendiyên babetê

Kategorîya Naverokê: Bîografî | Doza Kurd | Dîrok | Cureya belgeyê: Zimanî yekem | Cureya Weşanê: Born-digital | Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn | Welat- Herêm: Kurdistan |
Dîroka weşanê: 09-08-2025

فایلی په یوه نډه یاریدار

بابه ته په یوه سترکراوه کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
09-08-2025	پیکهوت و پرووداو (کړوڼو لۆژیا)	کوردی ناوه پاست	
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAJCAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتیه باس	Türkçe	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتیه باس	Kurmancî	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918- 1920)	کورتیه باس	Türkçe	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتیه باس	Deutsch	

Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-IRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	پەرتوووخانه	Türkçe	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	پەرتوووخانه	Türkçe	
ŞIKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri	کورتەباس	Türkçe	
Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü	فیدیۆ	Türkçe	
Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti	کورتەباس	Türkçe	
TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ TALEBİ'NİN HAKLILIĞI	پەرتوووخانه	Türkçe	

ئەم تۆمارە ھەندێک فایلی پەيوەندیداری وەک وێنە و فیدیۆی لەگەڵدا یە و لێرەدا پێشان نەدراون،
کۆدەکە بکە تاوەکو لەسەر مائپەری رێکخراوی کوردیپیدیا ئەو فایلانە ببینیت QR تکیە سکیینی

QR
Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Nenaskirî | Kurmancî | <https://www.rudaw.net>

Demê tumarkirinê: 12-10-2025

Navê afirîner: Sara Kamela

هه‌ورامی

په‌ره: کوله‌باس

بابه‌ته: 101

پیلانه‌و کوشت‌ه‌ی سمکۆ شکاکی

[20260706174212693949=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=5](https://www.kurdipedia.org/?lng=5&q=20260706174212693949)

کوردنه‌شناسی

نوێسته‌ی و ئاماژه‌که‌رده‌ی: ئه‌سه‌د ره‌شید

به‌شه‌ی سه‌څ و په‌نجا و یه‌که‌مه

ساله‌و 1918 به‌رپای سمکۆ شکاکی به‌مه‌رامو مه‌رزنا‌ره‌ی دۆله‌تیوه‌ سه‌ربه‌وه‌ی کوردی ده‌سش په‌نه‌که‌رد. نزیک به‌ سالانو 1920 سمکۆ زیاته‌ر و زیاته‌ر نه‌ته‌وه‌ی بی؛ به‌لام سمکۆ زیاته‌ر پېسه‌ سه‌رخه‌لی ته‌ماشه‌ مه‌کری، چوونکی جه‌ سه‌رده‌مه‌ینه‌ مه‌ژیوی که‌ کورده‌کی زیاته‌ر دلسۆزیشان په‌ی خه‌له‌ که‌یشان بی و هیچ یاوانه‌ییشان په‌ی یۆگه‌رتی په‌ی مه‌سه‌لی نه‌ته‌وه‌ی نه‌بی. سمکۆ ده‌رگای راوه‌به‌ریش نه‌بی، ئینه‌یچ پاسه‌ش که‌رد که‌مه‌تر سه‌رکوته‌بق پېسه‌ به‌ ه‌امسه‌رده‌مه‌ کانیش پېسه‌ محمه‌څ خه‌یابانی و میرزا کووچه‌ک خانی. سمکۆ سه‌رقافله‌و نه‌ته‌وه‌وازی کوردی بی و یه‌که‌مین که‌سه‌کا بییه‌ن که‌ حۆلی ئارده‌یپالو یۆی کوردانو سه‌ربه‌ خه‌له‌ جیاوازه‌کانیش دان به‌ خاتره‌و مه‌سه‌لی نه‌ته‌وه‌ی. مه‌ریای ئاڅی به‌ پل یه‌که‌مه‌ مه‌گه‌لبوه‌ په‌ی نه‌بییه‌ی ناسونالیزی دلی کوردینه‌؛ به‌لام نه‌ته‌وه‌وازی کوردی جه‌ سه‌رده‌مو په‌هله‌وی ئېرائینه‌ به‌ خه‌رابی گه‌شه‌ش سانا، که‌ ئانه‌یچ ه‌امکات بی چه‌نی سه‌رده‌مو که‌مالیزی دلی تورکیاینه‌ که‌ چاگه‌یچ نه‌ته‌وه‌وازی کوردی دلی گه‌شه‌سانینه‌ بی. دماجار، قازی محمه‌څ به‌ ئاقلانه‌ خه‌له‌ جیاوازه‌کی کوردیش یۆستی و کۆمارو مه‌هابادیش مه‌رزنا‌ره‌. تاته‌و قازی محمه‌څی ره‌فبقی نزیکو سمکۆ شکاکی بی و دلی ته‌مامو جه‌نگه‌کانه‌ چه‌نیش بییه‌ن. وه‌ر جه‌ کۆمارو مه‌هابادی سمکۆ مه‌هابادش که‌رده‌بی پایته‌ختو وېش. فره‌ینه‌و جه‌نگاوه‌ره‌ کۆنه‌کی شۆرشه‌که‌و سمکۆ شکاکی به‌شداریشان دلی کۆمارو مه‌هابادینه‌ که‌رد، چانه‌بشایچه‌ عومه‌ر خانو شکاکی که‌ پېسه‌ سه‌رخه‌لی یاگی سمکۆیش گه‌رتۆ.

سه‌رده‌مو جه‌نگو (چاره‌ینه‌، دمای کوشت‌ه‌ی مار شه‌معوونی، ئاشووریه‌کی به‌ فه‌رمانده‌ی (مه‌لیک خۆش‌ابا) و (پیتروسی ئیلیا)ی هۆته‌ره‌بشان که‌رده‌ سه‌رو قه‌لاو چاره‌ی؛ چاگه‌نه‌ سمکۆ به‌یه‌ کجاری مه‌ریا و رووه‌ (خۆی) ره‌ما. جاگیرو پارێزگاری ئازهریاجانی، موکه‌ره‌مولملوک، پیلانیوه‌ش په‌ی تیورکه‌رده‌ی سمکۆی مه‌ره‌ جه‌ راو سنۆقیوه‌ دیاریوه‌ که‌ بۆمی تۆقیتکریاش دلنه‌ بی. مانگه‌و ئایاری ساله‌و 1919، بۆمه‌ که‌ به‌ ده‌سو شاره‌زایی ئه‌رمه‌نیوه‌ جه‌ شارو خۆی وه‌شکریا و جه‌ شه‌وه‌و پاگه‌تیوه‌ شیرینییه‌ کیانیا په‌ی سمکۆی. کاتی پاکه‌ته‌کی یاوا ده‌سو سمکۆی، کوره‌ گولانه‌ که‌یش ئارده‌ چوه‌ر، که‌ مه‌ره‌جیپش سۆقاتیه‌ن. سمکۆ ده‌سوبرد زاناش که‌ چه‌بش چه‌نه‌ن و تاتاواش فره‌شدا، تن باوشیش که‌رده‌ کوره‌ که‌یشه‌ره‌ و وېشدا زه‌مینه‌ره‌. هه‌ردویشا پرگارشانی بی، گه‌رچی بۆمه‌ که‌ بی به‌ مای کوشییای (عه‌لی ئاغاو شکاکی) برا گولانه‌که‌و سمکۆی و ژماری فره‌ی جه‌ که‌داره‌ کورده‌کانی. سمکۆ قه‌سه‌مو هه‌قه‌سایۆش وارد و ده‌سش که‌رد به‌ سه‌پنای باجی ملو ئا که‌ساره‌ که‌ کورده‌ی نه‌ببێ و میانو سه‌لماس و خۆینه‌ مه‌ژیوبی، هه‌م هۆته‌ره‌ که‌بش په‌ی سه‌رو کۆمه‌لگا ئاشووری و ئازهریاجانیه‌کانی هه‌سته‌ره‌ی که‌ردی. سمکۆ فه‌رمانش دا که‌ هه‌رکه‌سه‌ی پاکه‌ته‌ که‌بش کیاسته‌نه‌ راوه‌س بکریون. گه‌رچی موکه‌ره‌مولملوک وېش که‌بشنه‌رو پیلانه‌کی بی، به‌لام نیاش ملو یه‌ره‌ی که‌سا که‌ هیچ ده‌سیشان دلشه‌نه‌ نه‌بی، به‌لکوم ته‌نیا چن که‌سه‌ی بېی که‌ هه‌م لاو حکومه‌تو ئېرائیه‌ هه‌م لاو سمکۆیچۆ بزیی بېی. یۆ جه‌ تۆمه‌تبارکانی نامېش (جه‌هانگیر میرزا) بی، که‌ شازادیوه‌ قاجاری بی و ساحه‌بو چینی و انگایا بی دلی شارو (خۆی) نه‌. یۆ جه‌ وانگاکانی که‌ نامېش (سایروس) بی، به‌ فه‌رمانو سمکۆی ده‌سش مله‌ره‌ گه‌ریا دماو ئانه‌ی مار شه‌معوونش کوشت. سمکۆ په‌ی ماوی دلی وانگاکه‌ینه‌ ژیاو و دلی بارینه‌ جه‌هانگیر میرزا حۆلېش دی سمکۆی

دلی وانگاکهینه بزنۆوه، بهلام نهتاواش. [1]

تایبهتمهنبیی تۆماری

کتب - کولهباس: په رسۆ کورژی | جۆرو بهنگه نامه ی: هۆرگبئنا | جۆرو ۆهلاکه رژه ی: دیجیتال | زۆان
- بنه زۆان: هۆرامی (کرمانجی گۆرانی) | شار و شاره کلی: ببیاری (هۆرامان) | پاۆه (هۆرامان) | ولات -
هه ربم: پانیشتو کورژه سانی | وه رکۆتو کورژه سانی | زۆانی بنه رته ی / زۆانی چنه هۆرگبئنا: کرمانجی
مبیانی |

ریکۆتو ۆهلاکه رژه ی: 2026-07-07

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کورپی ناوه راست	رێکهوت و پرووداو (کړۆنۆلۆژیا)	2026-07-07
	هه ورامی	کورته باس	پیمانۆ دلسۆزی سمکۆ شکاکی په ی رهزاخانی
	هه ورامی	کورته باس	سمکۆ شکاکی نه خشه کپشو کۆششی نه ته وه یی کوردی جه سه ره تاو سه ده ی ویسه مینه
	هه ورامی	کورته باس	سمکۆ شکاکی و رزگارییه کێ له کستانی
	هه ورامی	کورته باس	عاسو قه له مه روی سمکۆ شکاکی

سه رچه می

[1] تۆماری تایبه ته په ی کوردیپیدیا | هه ورامی | [هۆرگبئنا ی کوردیپیدیا - ئه سه ده ره شید](#)

کاتو تۆمارکه رژه ی: 2026-07-06

نامۆ تۆمارکه ری: ئه سه ده هه ورامی

په: کوله باس

بابه ته: 102

پیمانۆ دلسۆزی سمکۆ شکاک پهی رهزاخلانی

[20260706180440693952=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=5](https://www.kurdipedia.org/?lng=5&q=20260706180440693952)

کوردنه شناسی

نویسته ی و ئاماژه که رژه ی: ئه سعه د رهشید

به شه ی سه د و په نجا و چواره مه

ده سه لاتو سمکۆ پانه ی که ژماره و چه کداره کاش فری بی، دذانش پوره نریا. سه ره راو شکاک، سمکۆ پالپه شتی خبله کانو هه رک، مامه ش، مه نگور، ده بۆکری، پیران، زه رزا، گه ورک، فه یزوللابه گی، پشدر، و خبله گولانه کانو چوار دۆرو بانه ی کریا. هه م جه لاو سانه کانو هۆرامانی و ته نانه ت لورستان یچۆ پالپه شتی کریا. ده سه لاته که ش دلی مه هابادینه چرییه بی، گه رچی و بش چاگه نه ژبو ی، مو لک و مالش دلی شاره کله و (چه هریق)ینه بی که زا دگا و و بش بی.

کاتی جه ساله و 1921 مه هابادش رزگار که ردۆ، شاره که شان پاک که ردۆ جه دژمه نی. به چه په وانه و دیلمان یام ورعی قوربان بی دلی مه هابادی کورد بی بی. ببجگه ئانه یچ میسیۆنه ره ئه مه ریکه کبچ په رس و جوابشان چه نی مه گری و مه کوشی بی. قوربانیه کورده گی تالان کری، به لام به عام به زینه یی جیا ئازی، جه کاتینه قوربانیا نی ئازهریاجانی به بی جیا وازی کوشی. دمای ئازاد که رده ی مه هابادی، سمکۆ ده سه وچه و (لایه نگیری سه ره به و ی کورده سانی)ش په ی ئیمزاکبش زیاد که رد و ده سش که رد به به رشنیه ی رۆنامیه به زوانه کانو کوردی و فارسی. نه زانی ئایا نامی رۆنامه که ی (کورد) بییه نیام (کورده سانی سه ره به و ی). سمکۆ مه هابادش که رد به پایته ختو و بش؛ هه لای زوو بی، تاریخو 20 مانگه و تشرینی یه که می ئیم. ساندهرز پاشکۆ هه وانگیری به ریتانیای جه ئیران، نویسته ببش که مه هاباد چهر و کونترۆل سمکۆینه نییه، به لکوم ئینا چهر و کونترۆل کورده کا شاره که یینه که زیاته ر ئاماژه ببشان چه نه ن هامکاری حکومه تو ئیرانی بکه ران. دما ته ر، حکومه تو ئیرانی شاره که ش داگیر که رد تا ئاکاته که سمکۆ په ی جاری دوه می ئازادش که ردۆ. کونترۆل شاره که ی چنیه نی جار ی فاریایش ئاما مله ره تا کو حکومه تو ئیرانی مانگه و ئای ساله و 1922 داگیرش که رد.

سمکۆ سو پتیه به هه زه ی کوردیه ش ساز نی بی که فره به هه زه ره بی چه مو هه زه کانو حکومه تو ئیرانیه، وه رو ئانه ی حکومه تی میانی نه تا و ی کونترۆل ژلبوه کاش بکه رۆن، ئاد سه ره مه ره خه ریکو فراوان که رده ی ئا نا وچا بی که چهر و قه له مه رو ی و بشه نه بی بی، پپسه شاره کانو بانه و سه ره ده شتی.

دلی جه نگو (سه ری تاجم)ینه ساله و 1922، هه زه کانو سمکۆ نه تا و اشان وه را وهر به هۆته ری گۆری سو پا و ئیرانی جه نا وچه و سه لماسی و بشان را گیر بکه ران و دما جار مه ری و قه لا و چه هریقیچ داگیره کریا. ژماره و ئا هه زه که په ی سه رو سمکۆ ئاماژ ی کری بی، ده هه زار سه ریازی بی بی. ساله و 1922 تورکیا دژو سمکۆ هامکاری هه زه کانو ئیرانیش که رد. دمای مه ریای سمکۆ ره زاشا هه لمه تیوه سه رکوتکه رانیش په ی سه رو که مینه غه یه ر فارسه کانی ده سپه نه که رده.

تاریخو 8 مانگه و ژانیوه ری ساله و 1923 سمکۆ سه ردای شانشینو کورده سانیش که رد و چه نی شېخ مه حمو ذی به رزنجی نیشته ره. سمکۆ به نماییشیه سه ریازی پپوایش چه نه کریا و رۆ سه ردایه که ییش کریا به مدرای نیشتیمانی.

دما ی ئامای سه رو ته ختو پا دشای ره زاخلانی ساله و 1921، هه لمه تیوه ش دژو سمکۆ و ته مامو سه رداره کانو ته رو خبله کانی دلی سه رانسه ری ئیرانیه ده س په نه که رده. تا کو ساله و 1924 سمکۆ که فره لاواز بییه بی، و بش را ده س که رد و ره زاخلان چه نه ش وه شی. کاتی ره زاخلان ساله و 1925 بی به ره زاشا، سمکۆ پیمانۆ دلسۆزی سه ره مه رییش په ی و بش و دۆله تی ئیرانی دا. تورکیا بېتاقه تو ئانه ی بی که سمکۆ به پالپه شتی ئیرانی پپوه نی به

به رپرایه که و شیخ سه عیدیوه بکه رۆن. [1]

تایبہ تمہ نبیؐ تو ماری

کتاب - کولەباس: پەرسۆ کوردی | جۆر و بەنگەنامە: ھۆرگەلنیا | جۆر و ھەلاکەر ھە: ديجیتال | ژان
- بھەژان: ھۆرامی (کرمانجی گۆرانی) | شار و شارەکی: بېیاری (ھۆرامان) | پاڤە (ھۆرامان) | ولات -
ھەربم: پانیشتو کوردەسانی | وەرکۆتو کوردەسانی | ژانی بھەرەتی / ژانی چھە ھۆرگەلنیا: کرمانجی
مېانی |

۲۰۲۶-۰۷-۰۸: رېښتو ۱۰ لاکه رڼه:

بابہ تہ پہ یوہ ستر اوہ کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابەت
	کوردیی ناوەراست	ڕێکەوت و ڕووداو (کەڕۆنۆلۆژیا)	2026-07-08
	هه‌وێرانی	کورتەباس	سمکۆشکای نه‌خشه‌کەبشو کۆششی نه‌ته‌وه‌یی کوردی جه سه‌ره‌تاو سه‌ده‌ی ویسه‌مینه

 :QR Code

سہ رچہ می

[1] تۆماری تایبەت پەى کوردییڤىداى | هه‌ورامى | هۆرگېلناى کوردییڤىدا - ئەسەد رەشىد

کاتو تو مارکه رژه‌ی: 2026-07-06

نامق تو مار که ری: نه سعه دهه ورامی

پیره: کولهباس

بابهته: 103

سمکۆ شکاکێ نهخشه کبشو کۆششی نهتهوهی کوردی جه سهههتاو سهدهی ویسهمینه

[20260726212249696709=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=5](https://www.kurdipedia.org/?lng=5&q=20260726212249696709)

سمکۆ شکاکێ نهخشه کبشو کۆششی نهتهوهی کوردی جه سهههتاو سهدهی ویسهمینه نویستهی و ئاماژه که دهی: ئهسهه رهشید

کاتی سمکۆ شکاکێ میاندوئاب و سهینهلهش گهرتی، مۆرالو خپله کورده کانیش بهرزکهردۆ، که ژمارێ فری دهسشان کهرد به پیههیکه دهی چه نیش و داواش جه لوره کانیش کهرده که به شداری بهرپراکهی بکه ران. ئا داواکاری سمکۆیه بهی فرهینه و ناوچه کانو کورده سانی پیهه لورستانی و سلیمانی و ورپی نیشاندهر و ئانهین که سمکۆ مه رانی گۆره دلی دلیشه نه بییهن که مه رزنارهی کورده سانی سه رهه وین، رزگار کهردهی میلهه تو کوردهین چه رو زولم و نادادی داگیرکاره کانه. ههر دمای داواکبش چنیهن خپلی لوری به راسی پیهه نییشان چه نی سمکۆی بهست. رهزا شا جه ئه وه لۆ به هۆ تینی جهنگو سمکۆی نه تاواش لوره کا سه رکوت بکه رۆن. وه هارو ساله و 1922 کاتی سمکۆ مه ریا، رهزا شا سه دراریه تی هه لمه تیهو قیناویهش کهرده دژو خپله کانو لوری که په شته و سمکۆیشان گهرته پی. سه رهتا نه تاواش زال بۆن ملشاره و مه ریا، به لام دربه و هه لمه ته کبشه نه تاواش تاکو وهرزو هامنی چۆکبشان په نه بدۆره.

دمای ئانهی سمکۆ ساله و 1922 مه ریا و روهو ئهراق ره ما، خپله کانو کورد و لوری که په شته و سمکۆیشان گهرتی پی، دیپۆرت کریه بهی ناوچه کانو ته رو ئه رانی.

سمکۆ ساله و 1926 چه نی عه شره تو هه رکی و بگزا دهی هامپیمانیش کهرد و سه دراریه تی خپلو شکاکیش وهرگرتۆ و بهرپراپی ته رش سازنا. دمای ماوی که می، هبهز کانو ئه رانی جه ورپی و شه ره فخانه و خوی ره وانه کری و هبهز که و سمکۆیشان مارا پیه ره. سمکۆ ره ما په ی قۆلو تورکیای و چاگه ده سگیر کریا. دمای ئازا ده کهرده ش گبلاوه په ی ئه رانی. سمکۆ که ده سه لاتو نفوزیه فرپش ده سه نه پی، به شداری که مش دلی بهرپراپه که و ساله و 1928_1929 به سه دراری مه لا خه لیلی جه خپلو مه نگوری جه مه هاباد دژو ره زاشای، که پالنه رو ناسیونا لیستی کوردیش پی و زیاته ریچ پانه ی که رهزا شا یاسا و قه ده غه کهرده ی بالاپۆشیش به رشنییه ده سه شه نه کهرد.

بهرپراکه سه رکوت کریا، ئانه یج زانیا که سمکۆ تاریخو 21 حوزیرانی ساله و 1930 جه ئوشناقییه کۆچی دمایینش کهرده ن، هه رچن دو ی راپۆرتی دژ به یوی به نی، یوه شان هه والو ئانه ی مه یاونۆن که دلی جه نگینه چه نی هبهز کانو ئه رانی کوشییان، ئه وه ی ته ره شان هه والو ئانه ی مه یاونۆن که به شه ک کوشییان کاتی چه نی وهرپه رسانو ئه رانی نیشه نه ره دلی دای و ئه سایه کانه، هامشپوه چه نیه تی کوشییای جه عفه ر ئاغای برایش، هه م پیهه کوشته ی مار شه معونی.

دلی تاریخی په ر جه کۆشش و قوربانیدای گه لو کوردینه، نامی سمکۆ شکاکێ پیهه هه ساریه گه شی ئاسمانو کورده سانیه مه دره وشیقوه، ئی قاره مانه نه ته وه ییه، که به (پلنگو زاگروسی) ئه شناسیای، یۆن چا که سایه تییه گۆرا که به گیان و ژیوای وپش نهخشه و کۆششی نهتهوهی کوردیش جه سهههتاو سهدهی ویسهمینه کبشته ن. سمکۆ، نه ک هه ر ته نیا سه دراریه سه ربازی پی، به لکوم رۆشنویر و سیاسه ته داریه دوور وین پی که وهرمو سه ره وه یی کورده سانیش دلی دلیشه نه هۆرگهرته پی. چه نی داخی دژمه نو کوردی ئه په ناش په ی هه زی سه ربازی و ته سه ل کهرده ی سوپاکبش به ردبه نه به نیازو مرکناره ی گیانو شۆرشی دلی ناخو خه لکی و سه دراره کانه، ئانه ییچ په ناش په ی نییای تۆمو دوه به ره یی و ئازاولا دلی خپله کورده کانه به ردبه نه، که په شتیۆ خه نجه ره ی زه هرینه شا مایینه مازی میلهه ته که یشاره و ده سو دژمه نیشا گهرته ن و زالشان کهرده ن ملو کورده سانیه و هه م یاردی

دژمه‌نیشان دان په‌ی گهرته‌ی و کوشته‌ی سهرداره کورده‌کانی. [1]

تایبه‌تمه‌نییی تۆماری

کتب - کوله‌باس: په‌رسۆ کورژی | جۆرو به‌نگه‌نامه‌ی: هۆرگبئنا | جۆرو ۆه‌لاکه‌رژه‌ی: دیجیتال | زۆان
- بنه‌زۆان: هۆرامی (کرمانجی گۆرانی) | شار و شاره‌کی: ببیاری (هۆرامان) | پاۆه (هۆرامان) | ولات -
هه‌ربم: پانیشتو کورژه‌سانی | وه‌رکۆتو کورژه‌سانی | زۆانی بنه‌ره‌تی / زۆانی چنه‌ هۆرگبئنا: کرمانجی
مبیانی |

رېکۆتو ۆه‌لاکه‌رژه‌ی: 2026-07-27

بابه‌ته په‌یوه‌ستکراوه‌کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه‌پاست	رېکه‌وت و رووداو (کړۆنۆلۆژیا)	2026-07-27

سه‌رچه‌ی

[1] تۆماری تایبه‌ت په‌ی کوردیپیدیا | هه‌ورامی | [هۆرگبئنا کوردیپیدیا - ئەسعه‌د ره‌شید](#)

کاتو تۆمارکه‌رژه‌ی: 2026-07-26

نامۆ تۆمارکه‌ری: ئەسعه‌د هه‌ورامی

پیره: کولهباس

بابهته: 104

سمکۆ شکاک و رزگارییه کی له کستانی

[20260706175714693951=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=5](https://www.kurdipedia.org/?lng=5&q=20260706175714693951)

کوردنهشناسی

نویستهی و ئاماژه که رژهی: ئه سعه د رهشید

به شهی سهژ و په نجا و یه ره مه

دلی ئا ته له گرامانه که رزگارییه له کستانی پهی ته ور بزیشان کیاستی، بانگچرو ئانهی مه که ربهی که 3500 ئازهر بایجانی گیانسان ئه سپاران، که دوی هه زار که سبشان هه ر به ده سو هه زه کانو سمکۆی کوشیپنی و ئه وێ ته ریشان کاتو حۆلدای پهی رزگارییهی سهر دایینه رهقی بیپنی.

قومییکی شۆکی به هه زه شان دلی ته ور بزینه وه شه که رده. دما ته ر سوپا و ئه رانی ره وانه و شارو له کستانی کریا و ناوچه که ش کۆنترۆل که رده. دلی ئا واییه کانو نزیک پاگهینه، کاتو کۆمه لکوشیه کانو له کستانی و دمای ئاچی، کورده کی چه نی ئازهر بایجانی و ئاشوورییه کانو مالاشا یۆیره. دمای ئه ران یاوا ریککۆ ته پی چه نی سمکۆی پهی ئانهی په لاماره کانو مدرنۆن، گه رچی ماوێه که م دما و ئانهی ده سش که رده به په لاماردای. سمکۆ سهر داری هۆ ته ره که رده یه ی سهر و ورعی که رده، که دلشه نه کورده کی شاره که شان گه رت و ده سشان که رده به کۆمه لکوشی ئاشوور و ئازهر بایجانیه کانو. خپلۆ ئه فشاری ملکه چی سمکۆ شکاک و ده سه لاته که یه یی. سائه و 1920 سمکۆ به مژده به رتیه ئه مه ریکیش یاونا: (ئانا چه گه سهر و لووتکی که شه که یمۆ مه ژوون. گه له که م گژ و گیوا و مه وهران، که سیچ چوار دۆرمانه نییه ن به چه گه جه رووسه درۆز نه کا، تور که درۆز نه کا و فارسه درۆز نه کا. چه نی ده نگم بیا وۆ پاريس؟ مه شۆم تو داوا کاریه که یه م بیا وین. ئه مه په نه وازیمان به یار دیدا یه ن و به تابهت چه ممان جه ئه مه ریکایه ن.

رۆ 7 تشرینو یه که می سائه و 1921، سمکۆ سهر داریه تی ئازاژ که رده یۆ مه هابادیش که رده، که دلشه نه (200) دوه سهژ سهر یازی ئه رانی کوشی و (150) سهر یازیچ زامدار یی، شاره که ئاریاوه چه رو کۆنترۆل کور دی. دما ته ر بیا کی سمکۆی لوێنه دلی نه وه شخانه کانو شاره که ی و گۆه و ئا سهر یازه ئه رانییه زامدار اشا بریه که چاگه چاره سهر یشان په ی مه کری. دما ته ر سمکۆ روه و ئا هه زه ئه رانییا وه لره فته یش که رده که به فه رمانو ئه میر ئه ر شه د، سهر خپلۆ قه ره داخیوه سهر داریه تی مه کری. دمای رسوا بیه یشان دلی مه هابادینه، سهر شالیار گاو ئه رانی قه وام ئه لسه لته نه، فه رمانش به پار یزگارو ئازهر بایجانی که رده که به شتگیری جه ئه میر ئه ر شه دی بکه رۆن، که به (سام خان) ئه شناسیای و سهر خپلۆ قه ره داخی هۆزو حاجی عه لیلۆ یی، په سه فه رمانده و هه یزیه تازه ی که په ی مارای سمکۆی وه شکریای. پایزو سائه و 1920، هۆزو حاجی عه لیلۆ په نایشان دا به جه نگه ره ئه رمه نییه کانو که چه رده سو ئه مپراتۆریه تو عوسمانی ره مپینی، ئانه یچ به ته رتیه وه رچه م په رچه کیه ی ئه میر ئه ر شه دیش زیاژ که رده. حکومه تی ئه رانی مه رامش بی سهر خپلۆ (دلسۆز) به کار بارۆن په ی گزیای چه نی سهر خپلۆ (به وه فای). تاکو کۆتاییه کانو تشرینو یه که می سائه و 1921، چه کدارانو خپلۆ قه ره داخی و جه ندری ئه رانی پیلانه شا نییبه ره روه و سه لماس وه لره فته بکه ران که بنکه و مۆلگه ی سهره کی سمکۆ یی.

به هه ر حال، سمکۆ ئاگا ذاری و جه راسینه جه ناوچه و ئه لما سهرای جه ته سوچ، ئه میر ئه ر شه دی سو پر ایزش که رده و به کتو پری هۆ ته ریش به رده سهرش. چه کدارانو خپلۆ قه ره داخی سهر سامی و شۆکی یی و ده س و برد ره می، که دلشه نه (200) دوه سهژ پییشا ده سه نه دی. ئه میر ئه ر شه د و بپش تووشو شله ژای بیه پی و په ما پی وه ر چانه ی به ده سو جه نگا وه ره کانو و بپشۆ بکوشیۆن. دمای مارای چه کدارانو خپلۆ قه ره داخی، سمکۆ هه زه کانو جه نده رما ئه رانیس مار ی که ئه قیدی سویدی به نامی لوند بیژگ سهر داریشا مه که ری، که دما ته ر روه و (خوی) پاکشپشان که رده. دما و ئانه ی سمکۆ و حکومه تو تورکیای پوه نییه که پشان پر چی و پۆره مالای چه کداری

میانسانه قۆمیا. [1]

تایبه تمه نیی تواماری

کتب - کوله باس: په رسۆ کورڈی | جۆرو به نگه نامه ی: هۆرگبئنا | جۆرو ۆه لاکه رڌه ی: دیجیتال | زۆان
- بنه زۆان: هۆرامی (کرمانجی گۆرانی) | شار و شاره کلی: بپاری (هۆرامان) | پاۆه (هۆرامان) | ولات -
هه ریم: پانیشتو کورڌه سانی | وه رکۆتو کورڌه سانی | زۆانی بنه رته ی / زۆانی چنه هۆرگبئنا: کرمانجی
مبیانی |

رېکۆتو ۆه لاکه رڌه ی: 2026-07-08

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کورڊی ناوه راست	رېکهوت و پرووداو (کړۆنۆلۆژیا)	2026-07-08
	هه ورامی	کورتبه باس	پیمانۆ د لاسۆزی سمکۆ شکاکی په ی ره زاخانی
	هه ورامی	کورتبه باس	سمکۆ شکاکی نه خشه کپشو کۆششی نه ته وه ی کورڊی جه سه ره تاو سه ڌه ی و یسه مینه

سه رچه ی

[1] تواماری تایبه ته په ی کورڊیپیدیا | هه ورامی | [هۆرگبئنا ی کورڊیپیدیا - ئه سه ده ره شید](#)

کاتو توامارکه رڌه ی: 2026-07-06

نامۆ توامارکه ری: ئه سه ده هه ورامی

پیره: کولهباس

بابهته: 105

سمکۆ شکاک و کاری فرههنگی

[20260706171429693947=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=5](https://www.kurdipedia.org/?lng=5&q=20260706171429693947)

کوردئه‌شناسی

نویسته‌ی و ئاماژه‌که‌رده‌ی: ئه‌سه‌ده‌ ره‌شید

به‌شه‌ی سه‌ژ و چل و نۆه‌مه

ئیلاریۆن فۆرۆنتسۆف – داشکۆف فره‌ جاری پلې به‌رزه‌ به‌ سمکۆی مه‌به‌خشې، عوسمانیه‌ کې نارېزایی وېشان یاونای سیرگی سازۆنۆف، به‌لام هیچ ئه‌نجامیوه‌ش نه‌پې؛ چوونکی قونسۆلو رووسیای جه‌ وان یاونابېش که‌ سمکۆ (که‌سیۆه‌ن گه‌ره‌کمانه‌ن و مه‌شۆم په‌شتیوانیش بکه‌رمېن، چوونکی قینی بېپایانه‌ش جه‌ تورکه‌کانی هه‌نه‌ و ئینه‌یچ ئینا مه‌سله‌حه‌تو ئېمه‌نه‌). دلې شۆرشو ده‌سوری ئېرانینه‌، سمکۆ دژو ده‌سوروازه‌کانی (که‌ فره‌شان ئازهری شارنشینې بېنې) مدراوه‌؛ به‌پې ئانه‌ی بانگچر بکریۆن، یه‌ره‌سه‌ژ سوراخاسبش په‌ی هامکاریکه‌رده‌ی ئیقبال ئه‌له‌سه‌لته‌نه‌ی، پارېزگارو ماکۆی کیاسې تاکو دژو ئه‌نجومه‌نو وپې بگژیان. پېسه‌ خه‌لاتی، پۆستو جاگیرو پارېزگارو ناوچه‌و قووتووری به‌ سمکۆی به‌خشیا؛ حکومه‌تی میانېچ ئی بریارېشه‌ په‌سینا، سه‌ربارو ئانه‌ی سمکۆ سه‌ره‌مه‌پې جه‌ په‌لاماره‌ کتوپره‌کاشه‌نه‌. وه‌ر جه‌ ساله‌و 1913، سمکۆ لاگیری ئا ئازهرایجانیا پې که‌ په‌شتیوانی عوسمانی و دژبه‌رې رووسیای بېنې؛ به‌لام جه‌ ساله‌و 1913 یۆ چانېشا که‌ په‌ناش په‌ی به‌رده‌پې، راده‌سو رووسیایش که‌رد. دماو ئی قومیایه‌، رووسه‌ کې سه‌رداره‌کانو ته‌رو خېلو شکاکیشان رازېی که‌ردې که‌ قه‌سه‌مو دلسۆزی په‌ی سمکۆی بوهران و سه‌رداریه‌تی ئاژۆ قبوول بکه‌ران. ساله‌و 1913 سمکۆ و عه‌بدولره‌زاق به‌درخان یه‌که‌مین وانگی کوردیشا دلې ئېرانی و دلې شارو ماکۆی مه‌رزناوه‌؛ په‌ی ئینه‌یچ داواو یاردیشا جه‌ چیرکۆف، جاگیرو قونسۆلو رووسیای جه‌ ورېی که‌رده‌ و ئاژۆ داواکېش په‌سینا و هامکاریش که‌ردې. سمکۆ نزیکه‌و (29) زارۆف ته‌مه‌ن هه‌شت په‌ی نو سالیش گه‌رېی که‌ردی و چل یی وېش پېسه‌ پاسه‌وانی په‌ی پارېزنایشان ده‌سنیشان که‌ردی. سمکۆ به‌ ده‌سخه‌تو وېش نامیوه‌ په‌نه‌زانایش په‌ی قه‌یسه‌رو رووسیای نویسته‌. ساله‌و 1914 حۆلېشا دی وانگای ته‌ر دلې شارو (خۆی) بکه‌راوه‌، به‌لام حکومه‌تو ئېرانی دژایه‌تیش که‌ردې و راگیروش چه‌نه‌ که‌ردی. عه‌بدولره‌زاق به‌درخان به‌ ته‌رزۆه‌ وه‌رچه‌م په‌شتیوانیش جه‌ به‌کارئارده‌ی ئه‌لفې (سیریلیک) په‌ی زوانی کوردی به‌رکه‌رده‌؛ ئاژ مه‌ره‌جېبش که‌ کاریگه‌ری رووسه‌کانی فره‌ خاسته‌ره‌ن جه‌ کاریگه‌ری عه‌ره‌پ، تورک یام فارسی. سمکۆ و به‌درخا گرفت کۆته‌نه‌ به‌ینشان، دمای ئانه‌ی به‌درخان گه‌ره‌کشې ئا میانه‌ فره‌هه‌نگیه‌ی که‌ تازه‌ مه‌رزنا بېشاره‌، بفارۆن په‌ی پارتیوه‌ سیاسی (دژه‌ عوسمانی و لاگیری رووسیا)؛ به‌لام سمکۆ دژو ئینه‌ی مدراوه‌ و مه‌ره‌جېبش که‌ کوشته‌ی چن سه‌ربازۆه‌ عوسمانی ئه‌ه‌و ئا وانگایه‌ ئیسفاذه‌ به‌ کوردی نه‌میاونۆن. مانگه‌و ئازارو ساله‌و 1914 سمکۆ شکاک به‌شداریش جه‌ به‌رپرای به‌دلیسینه‌ که‌رد دژو عوسمانیه‌کانی؛ ئینه‌یچ دماو ئانه‌ی په‌شتگیری سه‌ربازی وه‌رکۆتی په‌ی شۆرشگېلنانو کوردی ئاما. مانگه‌و ئایاری ساله‌و 1924 به‌شداریش دلې کۆنیشتیینه‌ که‌رد چه‌نی عه‌بدولره‌زاق به‌درخان، سمکۆ ماچۆ: (ته‌نیا گۆجی) نه‌مه‌تاوۆن په‌نه‌وازی ژبوه‌ی نه‌ته‌وه‌وازی کوردی په‌ی په‌شتیوانی ده‌ره‌کی بوینۆن. دلې جه‌نگی جه‌هانی یه‌که‌مینه‌، دماو ئانه‌ی عوسمانیه‌ کې مانگه‌و کانوونی یه‌که‌می ساله‌و 1914 شاره‌کانو ورېی و ته‌ورېزناشان گه‌رې، رووسه‌ کې دلې ناوچه‌که‌ینه‌ به‌رپنې. دماته‌ر سمکۆ پې به‌هامپیمانو عوسمانیه‌کانی و سه‌ژان که‌سېش جه‌ ئه‌رمه‌ن و ئاشووریه‌کانی کومه‌لکوشې که‌ردی؛ به‌لام کاتی عوسمانیه‌ کې داواو یاردیشان چه‌نه‌ که‌رد په‌ی جه‌نگو دژ به‌ به‌ریتانیه‌کانی، سمکۆ داواکېش ره‌ژ که‌ردی. رووسه‌ کې دمای ماوی کۆلی گېلیوه‌ و په‌ی ماوی که‌می سمکۆشان دلې شارو ته‌فلیسینه‌ زینانی که‌رد؛ دمای ئاژاژ که‌رده‌یش، سمکۆ گېلاوه‌ په‌ی ئېرانی و هه‌م بیۆ

به هامپیمانو رووسه کانی. [1]

تایبه تمه نیی تواماری

کتب - کوله باس: په رسق کورڈی | جۆرو به نگه نامه ی: هۆرگبئنا | جۆرو وەلاکه رڌه ی: دیجیتال | زۆان
- بنه زۆان: هۆرامی (کرمانجی گۆرانی) | شار و شاره کلی: بېیاری (هۆرامان) | پاوه (هۆرامان) | ولات -
هه ربم: پانیشتو کورڌه سانی | وه رکۆتو کورڌه سانی | زۆانی بنه ره تی / زۆانی چنه هۆرگبئنا: کرمانجی
مبیانی |

رېکۆتو وەلاکه رڌه ی: 2026-07-07

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کورډی ناوه راست	رېکهوت و رووداو (کړۆنۆلۆژیا)	2026-07-07
	هه ورامی	کورته باس	ئاشووریه کي به نیازي بېي کوردی ره گبر بکه ران
	هه ورامی	کورته باس	پیلانه و کوشته ی سمکۆ شکاکی
	هه ورامی	کورته باس	پیمانۆ دلسۆزی سمکۆ شکاکی په ی ره زاخانی
	هه ورامی	کورته باس	سمکۆ شکاکی نه خشه کپشو کۆششی نه ته وه ی کوردی جه سه ره تاو سه ڌه ی ویسه مینه
	هه ورامی	کورته باس	سمکۆ شکاکی و رزگارییه کي له کستانی
	هه ورامی	کورته باس	عاسو قه له مړه ی سمکۆ شکاکی

سه رچه می

[1] تواماری تایبه ته په ی کوردیپیدیا | هه ورامی | [هۆرگبئنا ی کوردیپیدیا - ئەسعه د ره شید](#)

کاتو توامارکه رڌه ی: 2026-07-06

نامۆ توامارکه ری: ئەسعه د هه ورامی

پیره: کولهباس

بابهته: 106

عاسو قه له مړه وی سمکۆ شکاک

[20260706174738693950=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=5](https://www.kurdipedia.org/?lng=5&q=20260706174738693950)

کوردنه شناسی

نویسته ی و ئاماژه که رژه ی: ئه سعه د رهشید

به شه ی سه د و په نجا و دوه مه

سمکۆ شکاک زاناش سووکایه تیش په نه که ران و سهره مړه بی جه وارده یۆ خه م و خه فته تی دلې وېشه نه و قینی و هراوه رشان هورمه گهرې. مانگه و حوزیرانی ئا به ره پیا چه نی سېزه چه کدارا خېلو قه رداخی راډی کری پهی لاو سمکۆ، هه ر ئه چاگه به ره پیا که و سېزه چه کداره که په ل په ل کری و سهره بانو کۆشکه کی سمکۆ یۆ فره درپیره وار. سمکۆ ئا چه کداره قه رداخی پشه کوشتی جیاتی هه قه و (جه عفر ئاغای برایش)، که سآله و 1905 به فره مانو سهر خېلو قه رداخیه کانی جه ته ورپز کوشیا بی. ئانه یچه نیشانه ش مډون که چه نی نا کۆکیه کۆنه کی و ململانی میانو خېله کانی کاریگه ریشان سهره بریاره سیاسی و سهریازیه کانو دمارق سمکۆ یۆ بییه ن. نه خشه و ئا ناوچا که جه کاتو به رپرایه که و (1918_1922) چه رو ده سه لاتو سمکۆ شکاکینه بی، نیشاندهرې قه له مړه وی فراوانی بی دلې و هرکۆتو کورژه سانینه.

تا کو هامنو سآله و 1918 سمکۆ تاوا بېش ده سه لاتو وېش دلې ناوچه کانو و هرنیشته و هریا چه و ورمېره به سه پنون. ئی قوناغی پېسه سهره تا و به هزییه ی یاگه پای سیاسی و سهریازی ئاډی مه نریوره دلې ناوچه که یینه. سآله و 1919 سمکۆ نامیوه ش په ی کۆمسیاری مه ده نی به ریتانی جه ئبراق (ئارنولد ویلسن) کیاسته و دلېشه نه داوا و سهره و بییش په ی کورژه سانی که رده.

ئى لاقورې نیشاندهره و ئانه ی بی که سمکۆ ته نیا پېسه سهر خېلیوه نه جمانو، به لکوم حۆلبش دینی جه عاسی میاندۆله تینه ده مواچ په ی قه وار یوه کوردی بژنه وۆن. هه م سآله و 1919 یوسف عه دل موکه ره مولملوک پارېزگارو ئازهریاجانی ئهرانی، پیلان تیوه ش مته ره په ی کوشته و سمکۆی جه راو کیاسته ی سه و قاتی که بۆمیوه ش دلېنه شاریا بی. چا کاته نه، حکومه تو تارانی حۆلبش دئ چه نی سمکۆی بیا وۆ به رېککۆتیوه سهره و بنه ماو ئوتونومی مه رزدارى په ی کوردی. سمکۆ و خېله که ش که پېسه چه ته ی و تآلانچیا ئه شناسی بی بی و به تایبه تی کۆمه لگا ئاشووری و ئازهریاجانییه کا مه که رې مه رام. سمکۆ شکاک و جه عفر ئاغای برا گۆره ش به بی جیاوازی تآلان نه که رې، چوونکی کورده هه ژاره کی مه لیشان پاسه بی دېدگا بی ئه رنیشان و هرا نوهرشان بۆن، جه کاتینه ئاشووری و ئازهریاجانییه کی چه نه شان مه ته رسبی. سآله و 1919 سمکۆ په ناش دا به بنه یانه و شېخ مه حمو وډی به رزنجی کاتی ره و ئهران ره می.

مانگه و کانوونی په که می سآله و 1919، ناوچه فره نه ته وه کی پارېزگارو ئازهریاجانو و هرنیشته یه کجار مه ته رسیدارې بی و به تن و تیژی نه ته وه بی ته نی بی بی. شاره کانو سه لماس، ورعی، خۆی، که گردشان کوردی و ئازهریاجانی و ئاشووری بېشان دلېنه بی، کرژی و ئالۆزی فره شان وېشاهه دیش. گورده کی یاگه پاشان به هزی بی، ته له گرامه کانو لانیایۆ ئازهریاجان و ئاشووریه کانی مه کیانی بی که رۆ به رۆ ناره حه تیشان زیاته ره مه بی. دما ته ر سمکۆ شکاک په لاماره ی پیلانداره و وېش په ی سهره له کستانی بانگدا، به تایبه تی سولتان ئه حمه د و قه ره قه شلاق، که هه ردو بېشان به ته مامو نه ته وه و ئازهریاجانی دلېشانه نیشته جایی بی. له کستان نزیک سه لماسین، خه لکه که ش یام ئازهلدارې، یام هی تیاری، یام سهر خېلی بی. جه له کستان، نزیکه و 8700 که سه ی وېشان په ی رووبه رووبیه یۆ سمکۆی ئاماژه که رد، گهری زیاته ره جه یه ره سه د و چل که سېشان بېچه کی بی. سمکۆ نزیکه و چوار هه زار سهریازی کورد بېش چه نی بی. رۆ جمعه ی، 19 کانوونی په که م، کورده کی تۆقه و ناوچه که ییشان دا و جه نگه که په ی ماوه و دوی ده مئه ژمارا سهره مړه بی. وهر چانه ی کورده کی جه گرځ لایتوه

بلانه دلی شارهکهی و دهس بکه‌ران به تالانیکه‌ردهی و به‌رپنای. [1]

تایبه‌تمه‌نیی تۆماری

کتب - کوله‌باس: په‌رسۆ کورڤی | جۆرو به‌نگه‌نامه‌ی: هۆرگبئنا | جۆرو ۆه‌لاکه‌رڤه‌ی: دیجیتال | زۆان
- بنه‌زۆان: هۆرامی (کرمانجی گۆرانی) | شار و شاره‌کی: بپیری (هۆرامان) | پاۆه (هۆرامان) | ولات -
هه‌ربم: پانیشتو کورڤه‌سانی | وه‌رکۆتو کورڤه‌سانی | زۆانی بنه‌ره‌تی / زۆانی چنه‌ هۆرگبئنا: کرمانجی
مبیانی |

رپکۆتو ۆه‌لاکه‌رڤه‌ی: 2026-07-07

بابه‌ته په‌یوه‌ستکراوه‌کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کورڤی ناوه‌راست	رپکه‌وت و پرووداو (کړۆنۆلۆژیا)	2026-07-07
	هه‌ورامی	کورته‌باس	پیمانۆ دلسۆزی سمکۆ شکاکی په‌ی په‌زاخانی
	هه‌ورامی	کورته‌باس	سمکۆ شکاکی نه‌خشه‌کپشو کۆششی نه‌ته‌وه‌ی کورڤی جه سه‌ره‌تاو سه‌ڤه‌ی وپسه‌مینه
	هه‌ورامی	کورته‌باس	سمکۆ شکاکی و رزگارییه‌ی که‌ کستانی

QR Code:

سه‌رچه‌ی

[1] تۆماری تایبه‌ت په‌ی کوردیپیدیا | هه‌ورامی | [هۆرگبئنا کوردیپیدیا - ئه‌سه‌ده‌ ره‌شید](#)

کاتۆ تۆمارکه‌رڤه‌ی: 2026-07-06

نامۆ تۆمارکه‌ری: ئه‌سه‌ده‌ هه‌ورامی

English

Group: Articles

Article: 107

A Kurdish Warlord on the Turkish-Persian Frontier in the Early Twentieth Century: Isma`il Agha Simko

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=2016102417330297298>

A Kurdish Warlord on the Turkish-Persian Frontier in the Early Twentieth Century: Isma`il Agha Simko

Martin van Bruinessen
Utrecht University

During the Great War and the first few years of the post-war period, the dominant personality of the Persian-Turkish frontier was Isma`il Agha, better known as Simko, chieftain of the large Shikak tribe. Cleverly exploiting the possibilities offered by the turbulent history of the region in the first quarter of the 20th century, balancing between the Turks, Russians and Persians, and later British in Iraq, with all of whom he was in regular contact, Simko not only managed to hold his own but to increase the extent of his power and influence in the region. In the aftermath of the war, he set himself up as an independent local ruler, co-operating with a number of leading Kurdish nationalists and challenging the central government. Even after his 'rebellion' was crushed by the modernised Persian army in August 1922 and he had to flee from Persian soil, he remained an influential actor in central Kurdistan, whom both Turkey and the British attempted to use in the favour in the conflict over the status of the Mosul vilayet.

Simko's career was not an atypical one for a Kurdish tribal leader. Most of the powerful Kurdish chieftains strengthened their positions within their tribes through various forms of association with outside forces, most commonly the Ottoman and Persian states but since the late 19th century also the European great powers (and more recently yet, especially the United States of America). What made him unique is the nexus of time and space in which he operated. The Shikak territory, in the mountains to the west of Lake Urmiyeh, was just inside Persia but so close to the border that even in times of peace their influence extended into Ottoman territory; it was part of the periphery of both states. Until well into the 20th century, the border had not much practical significance for the Kurdish tribes, many of which had pastures on both sides. Nor did the border represent a fixed boundary to which Ottoman and Persian control extended; authority in the frontier districts was in permanent flux.

In 1906 Ottoman troops invaded Persian Azarbaijan and occupied a significant part of the Kurdish-inhabited districts of that province. They remained present, though not in full control, until 1911, when they were expelled by the Russians. The latter had in 1909 invaded the province and occupied Tabriz which was then, together with Rasht, the last bastion of Persia's Constitutional movement. They stationed infantry and cossacks in Tabriz, Khoy, Dilman and Urmiyeh. Until the outbreak of the Great War these managed to keep the Kurdish tribes in check without actually occupying their territory. The Russian troops were called back at the time of Enver Pasha's Caucasian campaign in December 1914, and in early January 1915 Ottoman troops, aided by Kurdish irregulars, briefly occupied Azarbaijan. Russian troops returned almost a year

Isma`il Agha Simko

1

Martin van Bruinessen
Utrecht University

This article investigates the life and influence of Isma`il Agha Simko, a prominent Kurdish warlord during the turmoil of the early twentieth century on the Turkish-Persian frontier. Through an exploration of Kurdish tribal dynamics and state relations, the paper elucidates Simko's rise to power amidst the backdrop of World War I, examining the complex interplay between military conflict, ethnic relations, and political authority. It provides insights into the broader implications of Kurdish leadership in the context of state integrity and inter-ethnic violence. [1]

Klicken Sie zum Lesen A Kurdish Warlord on the Turkish-Persian Frontier in the Early Twentieth Century: Isma`il Agha Simko

Items Property

Content category: History | **Document Type:** Original language | **Language -**

Dialect: English | **Country - Province:** Outside |

Publication date: ~~00-00~~—2006

بابه ته په یوه سترکراوه کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
01-01-1900	کوردی رێکهوت و رووداو (کپۆنۆلۆژیا)	ناوه پاست	
01-01-2006	کوردی رێکهوت و رووداو (کپۆنۆلۆژیا)	ناوه پاست	
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAJCAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	کورتەباس	Kurmancî	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتەباس	Kurmancî	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918- 1920)	کورتەباس	Türkçe	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	

Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	پەرتوووخانه	Türkçe	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	پەرتوووخانه	Türkçe	
ŞİKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri	کورتەباس	Türkçe	
SİMKO AĞA İSYANININ TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (1905-1930)	کورتەباس	Türkçe	
Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü	فیدیۆ	Türkçe	
Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti	کورتەباس	Türkçe	
TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ TALEBİ'NİN HAKLILIĞI	پەرتوووخانه	Türkçe	

ئەم تۆمارە ھەندێک فایلی پەيوەندیداری وەک وێنە و فیدیۆی لەگەڵدا یە و لێرەدا پێشان نەدران،
کۆدەکە بکە تاوێک لەسەر مەلپەرێ رێکخراوی کوردیپیدیا ئەو فایلانە بێنیت QR تکیە سکی

QR
Code:

Sources

[1] Unspecified | English | Website academia.edu. 2006

Added on: 24-10-2016

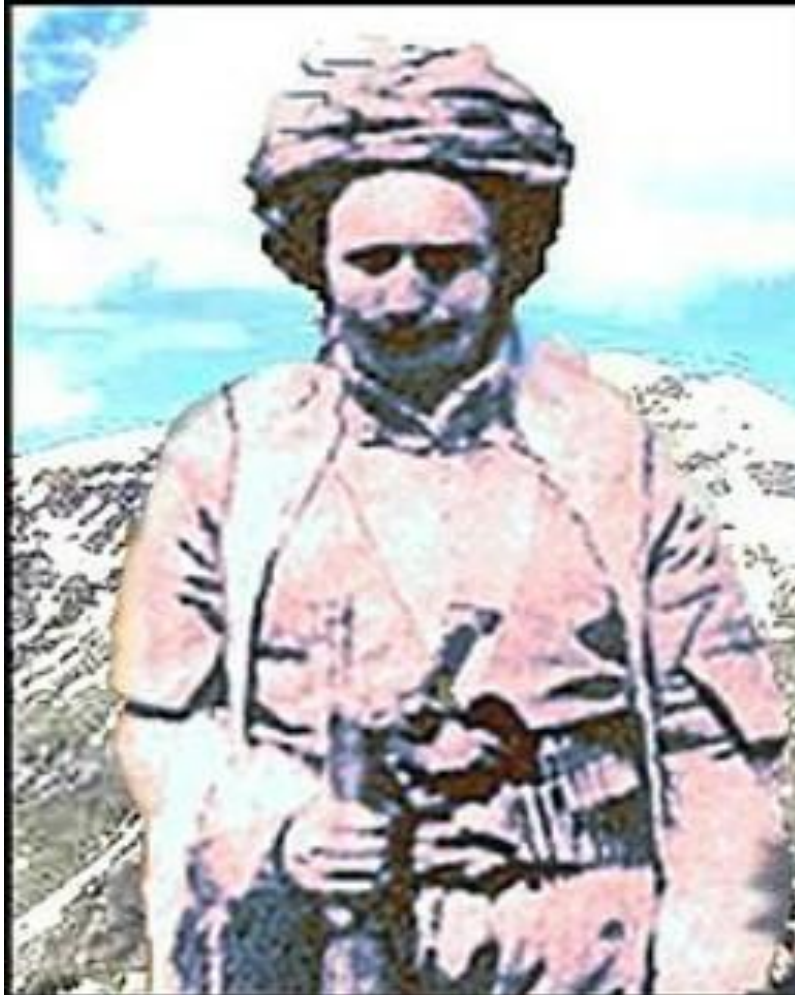
Editor Name: Hawrê Baxewan

Group: Biography

Article: 108

Abdullah Beg Benari

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20250903190707653992>

Abdullah Beg Benari was a Kurdish tribal leader, who lived from 1880 to 1939. He was the son of Sheikh Jahangir, who was the son of Sultan Beg, and a descendant of Bradostian Kurdish princes who fought in the battle of Dimdim Castle against the Iranian invasion by the Shah Abbas in 1609. Abdullah lived in the castle of Binar, which witnessed several battles between the local princes of Bradost and the Iranian-Afshar army. The last battle was fought between Mir Sultan Bradost and Amir Askar Afshar Urmia in 1841. Kurdish folklore is full of oral stories about Aola Begi Benare and his battles against the Persians and Russians.

Abdullah settled in Shaitanawa south of Urmia. The Shah of Qajar captured him, took him to Zanjan, and sentenced him to death for his support of Simko Shikak's

revolution in Urmia, but Abdullah was freed after the efforts exerted by the relatives of his Afsharian wife. He formed a Kurdish cavalry against Russian troops when they invade Rawanduz, Iraqi Kurdistan in 1916. He witnessed the unrest of Urmiah between Kurds and Assyrians when Mar Shimun XIX Benyamin, Catholicos-Patriarch of the Assyrian Church of the East, was assassinated by Simko Shikak, the Kurdish tribe leader, in March 1918. Abdullah Beg died in 1939 in the town of Sidakan, in the Bradost area, north of Rawanduz. [1]

Items Property

Language - Dialect: Kurdish - Badini | Place of birth: Rawanduz | Alive?: No |

Nation: Kurd | Country of birth: East Kurdistan | Gender: Male |

Date of Birth: ~~00-00~~-1880

Date of Death: ~~00-00~~-1939

بابه ته په یوه سترکراوه کان

ناوی بابته	بۆل	زمان	QR
01-01-1880	رێکهوت و رووداو (کړونلوتیا)	کوردی ناوه راست	
01-01-1939	رێکهوت و رووداو (کړونلوتیا)	کوردی ناوه راست	

QR Code:

Sources

[1] Website | English | Website.historyofkurd.com

Added on: 03-09-2025

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 109****Clarification from Muna Yakus**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20260311120103679449>

Following an unjust and orchestrated cyberattack against me by well-known pages, subsequent to the circulation of a video clip in which I spoke about my stance regarding a topic in history books concerning (Simko Shikak), who betrayed Patriarch (Mar Benyamin Shimun), and after several local and international entities requested that I provide a clarification, here are these brief points:

First - I presented my opinion quite calmly, but the response, unfortunately, consisted of thousands of insults, in addition to threats, intimidation, and defamation.

Second - The character of Mar Benyamin Shimun was addressed by President (Masoud Barzani), with utmost appreciation and affection, in his book titled (For History - p. 22) where he praised his role and stances. Furthermore, the late former Iraqi President (Mam Jalal Talabani) affirmed that the assassination of Mar Shimun is a (pitch-black spot in Kurdish history) and a disgrace unacceptable to tribal ethics (his interview in Al-Muntada magazine, 5th year - Issue 2, October 1999). Therefore, the easily-led critics must return to the sources and study the events as they are, without prejudice or racism.

Third - It seems that my defense of a symbol of my nation is an unforgivable blasphemy, simply because I belong to a minority. It also seems that we are still dealing with the logic of banning the expression of opinion, and that facts are only those issued by the majority.

Fourth - The attack began without referring to the source of the statement; indeed, no one cared about the validity of these words attributed to me, and this is evidence of the (herd culture) that has become prevalent.

Fifth - I have always called for the necessity of taking all necessary preventive measures to combat hate speech and to educate the mass base on the true meaning of peaceful coexistence. Peaceful coexistence is not limited to the opinion of leaders and their openness to the other; rather, it must permeate the depths of the public street, and anyone who transgresses against those who are religiously and nationally different must be held accountable according to the law, so that everyone knows their limits.

Sixth - To have an educational curriculum imposed on us without the right to object to it, even if through a video clip recorded in 2018, means that we, at the grassroots level, have not achieved any features of democratic rule and peaceful coexistence.

Seventh - What is strange is that some suspicious sectarian pages, within our own

national house, led by divisive half-men, adopted the matter with the same narrow racist spirit, as if the treacherous murder of a Christian clergyman is a matter that concerns one group over another, while everyone knows that I am very keen on the unity and cohesion of my people; Assyrians, Chaldeans, and Syriacs.

In conclusion:

- 1- I firmly believe in the rights of my people, and no attack or threat will deter me from this belief. I defend my principles with dignity, pride, and determination, even if I remain alone in the arena.
 - 2- If some think that attacking me for the sake of my ethnicity is a humiliation, then I consider it a badge of honor on my chest.
 - 3- I will not return offense with offense, for that is not my level. Instead, I will collect all the posts and comments, translate them into more than one language, and make them a vital subject worthy of research, dialogue, and highlighting. I will make it an example of the state of pluralism prevailing today, referring to it wherever I am and at any time.
 - 4- I emphasize the importance of dialogue, education, and convergence among all components of our society, so that everyone can enjoy safety and until we reach a refined pluralism where everyone is respected, and this matter is not up for debate.
 - 5- I call upon the authorities in the Kurdistan Region and the relevant international bodies to bear the responsibility of protecting the freedom of opinion and expression, and to understand and respect the feelings and concerns of minorities.
- Muna Yakus. [1]

Items Property

Content category: History | Articles & Interviews | **Publication Type:** Born-digital |
Language - Dialect: English |
Publication date: 10-03-2026

بابهته په یوه سترکراوه کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
10-03-2026	پێکهوت و پووداو (کړونلۆژیا)	کوردی ناوه پاست	

QR Code:

Sources

[1] Unspecified | English | [Social Media; Facebook; Page \(Muna Yakus\);10-03-2026](#)

Added on: 11-03-2026

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Library

Article: 110

Identity, Politics, Organization: A Historical Sociology of the Democratic Party of Iranian Kurdistan and the Kurdish Nationalis

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20240615132211574926>

Identity, Politics, Organization: A Historical Sociology of the Democratic Party of Iranian
Kurdistan and the Kurdish Nationalist Movement

by

Mohammad Nasser Jahani Asl

MEd, Simon Fraser University, 2007
BA, Simon Fraser University, 2003

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment
of the Requirements for the Degree of

Doctor of Philosophy

in the Department of Sociology
University of Victoria

© Mohammad Nasser Jahani Asl, 2017
University of Victoria

All rights reserved. This thesis may not be reproduced in whole or in part, by photocopy or other
means, without the permission of the author.

Title: Identity, Politics, Organization: A Historical Sociology of the Democratic Party
of Iranian Kurdistan and the Kurdish Nationalist Movement

Author: Mohammad Nasser Jahani Asl

Place of publication: Canada

Publisher: University of Victoria

Release date: 2017

The struggle of the Kurdish nation in Iran entered a new phase of modern nationalist movement since World War II, especially since the establishment of the Society for the Revival of Kurdistan (J.K.) in 1942. The J.K. was then transformed into the

Kurdistan Democratic Party (KDP), which later changed its name to the Democratic Party of Iranian Kurdistan (PDKI) in 1945. This dissertation addresses a major gap in the existing research about the study of Iranian Kurdish nationalism spearheaded by the PDKI. Offering a historical sociology, the dissertation argues that this movement should be understood within the context of the state-building process in Iran and nationalist and national liberation movements in the world. It offers, for the first time and in any language, the most extensively researched and detailed history of the PDKI, its struggles for Kurdish national rights, its programs, organizational structure, political strategies, achievements, internal conflicts, numerous splits and unifications, women's status within it, and its relations with other parties. It critically analyzes the strengths and weaknesses of the PDKI.

The methodological components include: literature review, discourse analysis, content analysis, snowball sampling, in-depth, open-ended interviews with 29 high-ranking activists, archival research, fieldwork conducted in the Iraqi Kurdistan and in Europe, Internet research, and statistical data. Sources used were in English, Persian, Kurdish, and Turkish. While the PDKI has championed a democratic Kurdish nationalist movement, it has heavily undermined the democratic principles within and outside the party and underestimated women's potential within the movement. In order for the PDKI to re-emerge as a party in sync with our times, it needs to undergo a radical reform and democratize its internal and external relations.[1]

Items Property

Content category: Kurdish Issue | Sociology | Thesis: PhD | Language - Dialect: English | **PDF:** Yes | **Country of Edition:** Canada | **Publication date:** 00-00-2017

بابه ته په یوه سترگراوه کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
01-01-2017	پێکهوت و رووداو (کۆنۆلۆژیا)	کوردی ناوه‌پاست	

کۆده که بکه تاوه کو له سه ر QR ی له گه‌لدایه، تکیه سکینی PDF ئەم تۆماره پهرتووکه و فایلی ماله‌په‌ری رێکخراوی کوردیپیدیا پهرتووکه که ببینیت.

QR
Code:

Sources

[1] Website | English | dspace.library.uvic.ca 31-08-2017

Added on: 15-06-2024

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 111****Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 2/4**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20251218091359668384>

Simkos Pragmatismus im Ersten Weltkrieg
aus dem Englischen übersetzt von Siwan

Während dem Krieg hielt sich Simko fern von der eigentlichen Kampfhandlung und versuchte sich alle Türen offen zu halten, während er seine Kontrolle über die angrenzenden Orte ausbreitete. Einst verhafteten die Russen ihn und brachten ihn ins Gefängnis von Tiflis, jedoch ließen sie ihn nach Aserbaidtschan zurückkehren, mit der Bedingung, dass er in der Stadt Khoy bleibe und sich den Russen gegenüber loyal verhalte. Als die russischen Truppen General Baratoffs nach der Bolschewistischen Revolution aus Zentral-Kurdistan zurückgerufen wurden, schaffte es Simko viele ihrer Waffen zu erbeuten, darunter auch schwere Maschinengewehre. Aus anderen Teilen Kurdistans flossen ebenfalls Waffen zu Simko Agha, der jetzt ein hohes Ansehen als Volksführer hatte. Diese Waffen wurden entweder von den Russen hinterlassen oder stammten von kurdischen Milizsoldaten, die auf türkischer Seite gekämpft hatten.

Simko war jedoch nicht der einzige, der zu den Waffen griff. Die nestorischen Assyrer (die örtlichen, aber insbesondere die assyrischen Flüchtlinge aus Hakkari, die noch viel kämpferischer waren) waren ebenfalls sehr gut bewaffnet und sie wurden verstärkt von ebenfalls bewaffneten Armeniern aus Anatolien. Die Russen, die nicht mehr in der Lage waren sie zu verteidigen, hinterließen viele Waffen und regten sie zum Bilden von Kampfeinheiten an. Arfa (Hassan Arfa, *The Kurds: An historical and political study*, London 1986) zufolge brachte eine französische Militäroperation den Assyrern ebenfalls viele Waffen ein, um sich damit gegen die Türken zu verteidigen. Die Assyrer träumten ebenfalls, wie Simko, von einem unabhängigen Staat in Urmia und Salmas. Die muslimische Bevölkerung vor Ort (Aserbaidtschaner in der Ebene, Kurden in den Bergen) war wenig erfreut und die iranische Regierung genauso wenig. Hungerkatastrophen und beidseitige Plünderungen, woran die Russen keinen geringen Anteil hatten, vergrößerten den Hass zwischen Muslimen und Christen. Es waren insbesondere die Azeris und die Kurden, die leiden mussten. Während Aufständen in Urmia im Februar 1918 erlangten die Christen die Oberhand und kontrollierten die gesamte Stadt. Die iranische Regierung war nicht in der Lage die Ordnung wieder herzustellen. Der Bürgermeister von Täbris, Mukht-i Shams, ging dann auf Simko zu. Auf seine Veranlassung lud Simko Agha Mar Shimun, den

religiösen und säkularen Anführer der Nestoraner (Assyrer), um Gespräche über ein mögliches Bündnis zu führen und tötete ihn verräterisch im März 1918.

Simkos Männer nahmen nicht Teil an den folgenden Kämpfen zwischen den einfallenden türkischen Truppen, den Armeniern und den Assyrern, die von den Briten unterstützt wurden, um die Türken zu stoppen. Erst als die Assyrer nach dem Tod Shimuns einen Anführer in den Kämpfen vermissten und panisch aus Urmia flüchteten, unterstützten Simkos Männer die Türken bei der Verfolgung der fliehenden Assyrer. Türkische Soldaten und irreguläre kurdische Truppen brachten die Stadt unter ihre Kontrolle. Der Waffenstillstand brachte ein Ende für die türkische Präsenz in Aserbaidshan und es gab keine gefestigte Regierung. Die iranische Regierung setzte neue Bürgermeister in Täbris und Urmia ein, aber sie konnten nicht die Kontrolle über West-Aserbaidshan zurückerlangen. Die einzige Autorität mit einer gefestigten Macht war Simon, dessen privates Gefolge von osmanischen Soldaten verstärkt wurde; viele von ihnen waren Kurden, entweder einfache Deserteure oder Menschen mit nationalistischen Motiven. Andere waren einfache Söldner, die von der hohen Bezahlung Simkos angezogen wurden oder von der Tatsache, dass Simko ihnen Frauen gab. Mit ihren Feldgewehren und Maschinengewehren bewiesen sie, dass sie mehr als nur ein Ebenbild der schlecht ausgebildeten aserbaidshanischen Regierungstruppen waren.

Die Regierung hatte eine Zeit lang keine Chance sich von Simko zu befreien, der kühner als je zuvor die Ebenen überfiel. Der Bürgermeister von Urmia, Sardar-i Fatih, besuchte Simko in seiner Festung in Chariq (süd-westlich von Dilman) und versuchte ihn mit friedlichen Mitteln zu gewinnen. Doch Simko erkannte sofort die Schwäche des Gegners und erweiterte seine Gebiete, von denen er Tributzahlungen erhielt, um seine Armee zu finanzieren. Einige Zeit später endete der Bürgermeister von Täbris, Mukarram al-Mulk Simko ein Bombenpaket, das aussah wie ein Paket voller Süßigkeiten. Die Bombe tötete einen jüngeren Bruder Simkos und einige seiner Mandate, aber konnte Simko nichts anhaben. Der Aufstieg Simko Aghas war eine klare Behinderung für die Landesregierung, die sowieso schon Probleme hatte nationalistische Bewegungen in Khuzistan, Belutschistan, Gilan und Mazandaran zu kontrollieren. [1]

Items Property

Content category: Kurdish Issue | Biography | Publication Type: Born-digital |
Language - Dialect: German | Country - Province: East Kurdistan | Original
Language: English |

بابه ته په یوه سترکراوه کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAYCAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتیه باس	Türkçe	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)	کورتیه باس	Türkçe	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتیه باس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 4/4	کورتیه باس	Deutsch	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتیه باس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتیه باس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	په رتووو کخانه	Türkçe	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	په رتووو کخانه	Türkçe	
ŞİKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ	کورتیه باس	Türkçe	
Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü	فیدیۆ	Türkçe	
TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ TALEBİ'NİN HAKLILIĞI	په رتووو کخانه	Türkçe	

QR Code:

Sources

[1] Unspecified | English | Website web.archive.org

Added on: 18-12-2025

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 112****KURDS BETWEEN TWO WORLD WARS (1918 – 1941)**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20250831132558653575>

1. Simko's rebellion

Referring to the several significance events and transformations in Iran, before the First World War, are crucial to understand the motivation and tribal uprising of Simko's movements in Iran.

The rivalries and non-cooperation between Shi'a and Sunni Kurds in Iran is an example of discord within the Kurdish community. The reign of Karim Khan Zand dynasty (1751-94) clearly illustrates this example.²¹⁵ In the middle of the eighteenth century, Karim Khan, a Shi'a Kurd from the Zand tribe near Kermanshah, brought the Iranian government under his control. This was the first time since the eleventh century that a non-Turk or non-Mogul figure was heading the government in Iran. During the period of Karim Khan's reign, Shi'a Kurds came to occupy high leadership positions. This was especially the case in the Kurdish regions. They enjoyed much less support among the Iranian Sunni Kurds.²¹⁶

After the death of Karim Khan Zand, the tribal Turkic Qajar dynasty (1794-1925) came to the power. During the reign of two Qajar Shahs, Fath Ali Shah and Nasir al-Din Shah, the central Iranian government coexisted with powerful and largely self-ruling tribal authorities. This was also the period when the influence of the European powers began to take root in Iran, with Russians encroaching from the north and the British from the south (see chapter V).

For more information about the Zand dynasty, see John R. Perry, *Karim Khan Zand: A History of Iran, 1747- 1779* (Chicago: Chicago University Press, 1979).

During the reign of Nasir al-Din Shah (1848-1896),²¹⁷ Iranian military power was weak. Iran did not attempt to reform its military, as Egypt and the Ottoman Empire had done. Although the Iranian government made attempts to increase role of the formal government,

ulama still had considerable influence over Iranian society. Because of zakat contribution (alms. tithes), the ulama had gotten much richer and financially more independent. They also had income from their educational institutions and the Waqf

(religious endowment). Consequently, Shi'ite religious figures enjoyed a largely independent position within the Iranian society. While the Safavid Shahs had claimed to be descendents of the Hidden Imam (Mohammad Mahdi)²¹⁸, the Qajar shahs made no such divine claims, which left the Shi'ite ulamas as the main religious authority who enjoyed the exclusive right to *ijtihad* (free interpretation of the religious sources).

During the first half of the nineteenth century, the ulama made use of two concepts: 1. All Shi'ite Muslims must commit to a *mudjtahid*, and 2. Accept his rulings as valid on matters of religious observance: the rulings of living *mudjtahids* were preferable to all other existing rulings.²¹⁹ Since there was no longer a link between the state and Shi'a Islam during the Qajar Dynasty, the faithful were bound to religious dignitaries. The situation enabled the *mudjtahids* to gain extensive sway over the society. In other words, the ulama maintained the strongest voice in Iranian political life.

The policies of the government of Nasir al-Din, combined with its policy that created a permeable situation for the foreign interference and economic exploitation. This led to unrest among the Iranian people and ultimately to open revolt. In 1890, the Shah awarded a British company the exclusive right to produce and sell Iran's entire tobacco crop. This led to mass protests under the leadership of intellectuals, Bazaris and ulama's. Additionally, *mudjtahid* used their power to *ijtihad* to block the government's policy via a nationwide boycott of tobacco production. The Shah repealed the concession in 1892. The ulama learned from this experience that the Iranian people were receptive to calls for political activity based on an Islamic framework.²²⁰ Towards the end of the nineteenth century, Iran was overwhelmed by

For a detail debate about Nasir al-Dien Shah, see Abbas Amanat, *The Pivot of the Universe: Nasir al-Din Shah Qajar and the Iranian Monarchy, 1831-1896* (London: Tauris, 1997).

Shi'ites believes that the Hidden Imam lives but nobody can get into contact with him. His return among the people has an eschatological meaning. He is also the *Sahibzaman* (Lord of Time). Waardenburg 2000, 128

William Cleveland L., *A History of the Modern Middle East* (2nd ed., Simon Fraser University: Westview Press, 2000), 109.

its debts to the European states, the situation provoked further anger among the populace. Finally, in 1896, Nasir al-Din was assassinated.

The political and economic policies of the Qajars were based on a tribal structure of society. They, therefore, made efforts to preserve the tribal lifestyle. In certain cases, the Qajars tried to foster and manage feuds and rivalries, thereby ruling through dependent chiefs rather than without them. This was the case of the chieftains of Ardalan, Kermanshah, and most Iranian Kurdish regions. Qajars relied on the provocation of hostilities among tribal chieftains in order to buy loyalty from certain sides. Khusro Khan Ardalan, for example, was brought in to the royal palace to ensure the loyalty of his father, who was the Wali (governor).²²¹

The absorption of some Kurdish tribal leaders into the state system illustrates another example of the Qajars' political structure. Through marriages, the Qajar's drew some chieftains more closely into the reaches of imperial authority. According to McDowall, Khusro Khan, who succeeded his father as Wali, married one of Fath Ali Shah's numerous daughters.²²² The struggle for power between Mamash and Manguri in the Sawujbulaq (present Mahabad) district is another example of the Kurdish tribal feuds. Rivalries among the tribal leaders for leadership, as well as the loyalty, of some tribes to the government via marital bonds to the Qajar family, were some of the main causes of division among the Kurdish community at the time.²²³ The situation changed in the beginning of the twentieth century, when a new movement, generally known as the constitutional revolution, took place in Iran. The wave eventually was to inspire Kurds to attempt to build a more coherent movement for Kurdish nationalism.

The Constitutional Revolution had cultural as well as political effects on the Kurdish communities in Iran. The combination of several factors in the early twentieth century — a decentralized government, a powerful religious organization, merchants and intellectuals — sparked in Iran the Constitutional Revolution of 1905-09.²²⁴ This revolution provided a

221 McDowall 1996, 68. 222 Ibid. 223

For a detailed study of Kurdish tribalism in the Ardalan region (presently the province of Kordestan), see Abdulhamid Heyrat Sajadi, *Illat ve Ashayire Kordestan* [tribe and tribalism of Kordestan] (Sanandaj: University of Kordestan 1381 [2003]).

About the history of the Iranian Constitutional Revolution of 1905-9, see Ahmad

Kasravi, Tarikhe Mashrutihiye Iran [History of the Iranian Constitutional Revolution], (Tehran: Negah Publications, 2003); for

foundation for Kurdish nationalism, particularly in Iran. It is, therefore, necessary to analyze this event.

The constitutional revolution is generally viewed as a nationalist religious movement. According to Edward G. Browne, the most popular Western scholar of Iranian culture at the time, the constitutionalist movement that stood for progress, tolerance and freedom insisted that nationalism ‘Persia for the Persians, [Iran for the Iranians]’ was the force that characterized the movement.²²⁵ During and after the constitutional revolution, the idea of ‘Persia for the Persians’ compelled Kurds, especially the urban populations, to establish some Kurdish associations in Sawujbulaq, Urumiyeh, Saqqiz, Sinna and Kermanshah. The more urbanized Kurdish communities and Kurdish intellectuals were mostly supportive of the constitutionalist movement, as it offered a hope for relief from the arbitrary and corrupt policies of landlords, chieftains, and governors. One of the popular associations was Sedaqat

(honesty/loyalty), which was created in 1907 by certain intellectuals in Sinna under the leadership of Mohammad Mardokh. Nerweyi believes that most fundamentally, the members were to swear not to commit falsehood and not to tolerate oppression.²²⁶ The Kurdish nationalist movement was mainly based on the last point. It was fighting not only for self-rule but also against the tribal chieftains, who were deemed responsible for the intertribal rivalries and the backwardness of Kurdish communities.

Unlike the urban intellectuals, Kurdish tribal chieftains and certain Kurdish religious figures were against the constitutionalist movement. In general, they identified with the monarchy and the existing hierarchical system, which they were a part of. Because of the intertwined ideological and political interests of Qajars and tribal leaders, the tribal chiefs were not sympathetic to constitutionalism. Although the tribal chiefs had some autonomy with their own boundaries, their rule was permitted by and depended on the Shah. This situation ensured a certain level of loyalty by the tribal chiefs to the Shah. One of the pillars of constitutionalism was secularism, which had an archenemy, the Shi’ite cleric. The modernist concept is for Mangol Bayat one of the five conventional views of religion and religious leadership in the politics of Iran at the turn of the century. According to Bayat: English version see Ahmad Kasravi, History of the Iranian Constitutional Revolution [Tarikhe

Mashrutiyye Iran], Volume I, tra. Evan Siegel (Costa Mesa , California: Mazda Publications, 2006).

For more discussion of the clerical influence on the Qajar Shahs, especially the role and effect of Sayyid Jamal al-Din al-Afghani, see Edward G. Browne, *The Persian Revolution of 1905-1909* (2th ed., London: Cambridge University Press, 1966).

Modernist concepts and ideas were introduced by the religious dissidents who mobilized the masses, preaching the merits of the movement in mosques and religious schools, wrapping their innovative thought in the traditional language of the Koran and the holy texts. Far from attempting to safeguard Islamic traditions, they called for socio[-]cultural and political changes which, they insist[ed], constituted a return to true Islam.²²⁷

The founding leaders of this religious reformation were the two famous political and religious figures: Sayyed Jamal al-Din al-Afghani (1838/39-1897) and his disciple Mohammad Abduh (1849-1905). Afghani is known as a quite political and revolutionary figure, who opposed imperialism and the corrupt Muslim rulers. Abduh is more known as an advocate of reform within the context of Islamic education, particularly in the areas of morality and religion. The ideology of Afghani, pan-Islamism against imperialism, became more clearly defined when most of the Iranian Kurds cooperated with the Ottoman Empire against the Allies in the First World War (Afghani left via Iranian Kurdistan to the Iraqi Kurdistan, when he deported by the Iranian Shah in 1891).²²⁸ Some of the most important families in Sawujbulaq, such as Ghazi Mohammad's family, supported the jihad (holy war) of the Ottoman Empire²²⁹ against the Allies, and especially against the Tsarist Russia, but other Kurds did deals with the Russians.

As above-mentioned, the Constitutional Revolution of Iran in 1905-1909 afforded people more freedom to assemble through association. During this period, Kurdish intellectuals and religious figures established a range of associations throughout most of the Iran's Kurdish regions. These associations formed the basis for the first modern awakenings of the Kurdish national identity in this territory. After the constitutional revolution, Kurds

Mangol Bayat, *Iran's First Revolution: Shi'ism and the Constitutional Revolution of 1905-1909* (Oxford: Oxford University Press, 1991), 10.

For details about these two figures, see Nikki R. Keddie, *Sayyid Jamal ad-Din al-*

Afghani: A Political Biography, (Berkeley: University of California, 1972); __, An Islamic Response to Imperialism: Political and Religious Writings of Sayyid Jamal ad-Din al-Afghani, (Berkeley: University of California, 1968); Elie Kedourie, Afghani and Abduh: An Essay on Religious Unbelief and Political Activism in Modern Islam, (London, 1966); My master thesis Hawar Nerweyi, De Islam in het Denken van Afghani en Abduh: religieuze inspiratie of politiek opportunisme [de Islam in the thought of Afghani and Abduh: religious inspiration or political opportunism](Utrecht: University Utrecht, 2006). www.nerweyi.blogspot.com

became more responsive to modern political and social movements.²³⁰ From the constitutional revolution to the end of the Qajar Empire in 1925, which marked the beginning of the Pahlavi dynasty, the territorial sovereignty of Iran was vulnerable. The north, south, and west of Iran gradually drifted away from the central government. In some parts of the country, relations between the centre and the periphery broke down through movements such as the one in Gilan in the north, under the leadership of Mirza Kochak Khane Jangali, and the movement in the Kurdish area under the leadership of Simko²³¹. The Simko movement, which took place right after the First World War, attempted to create an autonomous government in the south- west areas of Lake Urumiyeh.

After the First World War the only great tribal uprising in Iranian Kurdistan against the central government was that of Simk, a chieftain of the large Shikak tribe and confederated his movement with some other Kurdish tribes. He was looking after his own wealth and power instead of entertaining national or ethnic Kurdish concerns. Simko, Ahmad Kasravi notes, fought the Russians on behalf of the Ottoman Empire, and then shifted his alliance to fight in the Russian front against the Azeris. For Kasravi, Simko's movement had tribal character and had nothing to do with nationalism. He refers to Simko as a murderer and bandit. In 1917, Simko killed a leader of the Assyrian people in a bilateral negotiation and proclaimed later that it done for the sake of Iran.²³² For Kasravi and many other Iranian writers Simko was a 'mercenary', who had no grasp of 'civilization'. Some Kurdish writers, however, reject these ideas about Simko and describe him as a hero. They believe that Simko had strong nationalist ideas.²³³

Shikak, after Kalhur, was the second largest Kurdish confederacy in Iran. It grew further by forming a confederacy with some other small tribes. It had reached its greatest autonomy under the leadership of Simko, particularly in the period of 1918-22. In 1919,

Regarding the influence of the constitutional revolution on Kurds in Iran, see Ali Tatar Nerweyi, *Bizava Siyasi li Kurdistanê: 1908-1927* [the political movements in Kurdistan: 1908-1927], (Duhok: Pires Publisher, 2002), 64-7.

Simko has also been called Semitqo and Ismael Agha.

Ahmad Kasravi, *Tarikhe Hijdah Sallhye Azarbaijan* [The Eighteen Years History of Azarbaijan] (Tehran: Amirkabir, 1982), 454-3.

Mehmed Resul Hawar has not doubt that Simko's uprising was a political and nationalist Kurdish movement, see Mehmed Resul Hawar, *Simko* (Esma'il Axayi Shukak) u *Bizutnewey Netewayetiy Kurd* [Simko and Kurdish nationalist movement], (Stockholm: Apec Publishing, 1996); Sallar Fendy also agrees with Hawar, see Sallar Fendy, *Bizaven Simkoy Shikak: 1919-1926* [Simkoy Shikak movements: 1919-1926], (Hewler: Kurdistan, 1999).

Simko organized a meeting of the most important chieftains of Iranian Kurdistan, to establish an independent Kurdistan -- an open insurrection against the Iranian government.²³⁴ The majority of Simko's operational military successes against the central government took place between March 1921 until July 1922. During this period, his authority covered all Iranian territory west of Lake Urumiyeh and to the south as far as Baneh and Sardasht, as well as the northwestern borders of Iraq, where the British and the Kemalists were still competing for control.²³⁵ Except for the entire Shikak confederacy and the Harki tribe, most of the northern tribes of Iranian Kurdistan and some tribes in southern Iranian Kurdistan took part in Simko's movement. In 1921, Simko's troops occupied Sawujbulaq, according to van Bruinessen, unlike Urumiyeh, its inhabitants were mainly Kurds.²³⁶ Although the Kurds composed one of the largest populations in the Urumiyeh region, in the city centre the Azeri were predominant. Perhaps that was why when Simko's forces occupied the city of Urumiyeh, they did not spare the city from plunder. Khalil Fettahi Ghazi, however, cites another possible motive for the pillage. According to him, the aggression of Simko's troops in Urumiyeh was revenge for the losses they had suffered while capturing Mahabad. According to Fettahi Ghazi, Simko had demanded fifty thousand tomans for his tribesmen killed in Mahabad.²³⁷

Reza Khan after seizing power via a coup d'état in February 1921, had devoted most of his energies to the building of a modern, disciplined, and cohesive national army, which was hugely instrumental in defeating Simko's uprising. Similar to Atatürk's position vis-a-vis the uprising of Sheikh Sa'id, the movement of Simko was a great

test for the modern army of Reza Khan. By 1923, Simko's ventures had not led to any political solution for himself or his followers. He fled to Turkey and then to Iraq. Eventually, Simko was killed in an ambush in 1930, after being insincerely invited by the Iranian government to be a governor of Ushnawiyeh. Throughout the first half of the twentieth century the Kurdish uprisings remained largely old-fashioned and tribal in character, as opposed to modern entities with an interest in nation building. Although Simko asserted his authority over a wide territory, he

234

Van Bruinessen, 'A Kurdish Warlord on the Turkish-Persian Frontier in the Early Twentieth Century: Isma'il Aqa Simko', in Atabaki (ed.), *Iran and the First World War: Battleground of the Great Powers* (London: I.B.Tauris & CO. Ltd, 2006), 88.

Khalil Fettahi Ghazi, *Korteh Mêjoey Binemaleyi Aazi le Wilayeti Mukri* [short history of the Ghazi family in Mukri province], (Hewler: Aras Publishing, 2009), 94.

established no formal organization, no political party to organize his followers, and no formal government or war council.²³⁸

Simko's movement was essentially a tribal one, but one of the most successful in uniting a number of tribal Kurdish leaders against the Iranian government. In an interview in 1921 with Mustafa Pasha, a nationalist Kurd from Turkey, Simko claimed that at this moment there was no organization, and he maintained that they had no need for such a thing as a flag, since Shikak has already has its own flag.²³⁹ Simko's resistance, according to Hashem Ahmadzadeh and Gareth Stansfield, was inspired mainly by his tribal ambition and lacked organization and a nationalist Kurdish agenda. Both academics proclaimed that although Simko's movement was deficient in terms of an intellectual nationalist discourse, it nevertheless provided the foundations of the Kurdish nationalist movement in Iran.²⁴⁰ This movement was a reaction to the homogenizing policies of Reza Khan, who sought to build a nation based on the cultural-linguistic imprint of the dominant Persian ethnic group. At the end of Reza Shah's reign, the Kurds had not only mobilized against the centralistic policies of Reza Shah but also found their ambition and activities focused on Kurdish self-determination or self-government. Therefore, it is necessary to analyse Reza Shah's policies in Iran, particularly as they relate to the Kurds, in order to understand one of the important motivation behind the Iranian Kurds' mobilization during the Second World War.

In document The Republic of Kurdistan, 1946 (Page 75-82). [1]

Items Property

Content category: Kurdish Issue | History | **Document Type:** Original language |
Publication Type: Born-digital | **Language - Dialect:** English | **Country - Province:**
East Kurdistan |

QR Code:

Sources

[1] Website | English | Website 1library.net

Added on: 31-08-2025

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 113****Nationalism or Tribalism? Simko's Revolt**<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20251224110809669300>**3****Nationalism or Tribalism?
Simko's Revolt****Introduction**

In Iran, Kurdish aspirations for independence, economic progress, and cultural expression began to develop as a consequence of the political and economic processes of changing the lifestyle of tribes and nomads implemented by the central government of Reza Shah. This process, which started in the 1920s, included the forced settlement of the nomadic tribes of Kurdistan, and their eventual sedentarization, which, in turn, weakened the traditional social and economic ties of the community. This is not to say that any nomadic community which becomes sedentary also pursues ideas of national identity. In the case of the Kurds in Iran, largely due to the government's repressive policies, Kurdish national aspirations for self-government, cultural expression, and economic progress have been nourished.

Historically the core of political/nationalist movements of Iranian Kurds have always been in the northern regions, namely the Mahabad (Savouj Bulagh) region. There are different reasons why some other regions of Iranian Kurdistan have developed somewhat different expressions of Kurdish nationalism (based more on class antagonism in Kurdish society as opposed to emphasizing the struggle against the central government as the major conflict) and have not been part of the main Kurdish political organization (KDPI). In the south, particularly in the Kermanshah region, the Kurdish Shi'i population identifies with the central government in Tehran. In the Saqqiz region, where the community is traditionally more agricultural as we will discuss in the economic chapter, the Kurdish nationalist movement has been a movement with emphasis on issues related to class conflict within Kurdish society, rather than the conflicts between the central

66

F. Koohi-Kamali, *The Political Development of the Kurds in Iran*
© Farideh Koohi-Kamali 2003

Nationalism or Tribalism?**Simko's Revolt****Farideh Koohi-Kamali**

In Iran, Kurdish aspirations for independence, economic progress, and cultural expression began to develop as a consequence of the political and economic processes of changing the lifestyle of tribes and nomads implemented by the central government of Reza Shah. This process, which started in the 1920s, included the forced settlement of the nomadic tribes of Kurdistan, and their eventual sedentarization, which, in turn, weakened the traditional social and economic ties of

the community. This is not to say that any nomadic community which becomes sedentary also pursues ideas of national identity. In the case of the Kurds in Iran, largely due to the government's repressive policies, Kurdish national aspirations for self-government, cultural expression, and economic progress have been nourished. [1]

Click to read Nationalism or Tribalism? Simko's Revolt

Items Property

Content category: Kurdish Issue | **Publication Type:** Printed | **Language - Dialect:** English | **Country - Province:** East Kurdistan | **Publication date:** ~~00-00~~ 2003

بابه ته په یوه سترکراوه کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
01-01-2003	ریکهوت و رووداو (کرۆنۆلۆژیا)	کوردی ناوهراست	
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAIJAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918- 1920)	کورتەباس	Türkçe	
Interrogating the tribal: the aporia of 'tribalism' in the sociological study of the Middle East	کورتەباس	English	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK- İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	په‌رتوو‌وخانه	Türkçe	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	په‌رتوو‌وخانه	Türkçe	

ŞİKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL
AĞA NIN FAALİYETLERİ

کورتەباس

Türkçe

Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt
Direnişinin Sembolü

فیدیۆ

Türkçe

TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU
NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ
TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

پەرتووکخانه

Türkçe

ئەم تۆمارە ھەندێک فایلی پەيوەندیداری وەک وێنە و فیدیۆی لە گەڵدا یە و لێرەدا پێشان نەدراون،
کۆدەکە بکە تاوێک لە سەر مانی پەری رێکخراوی کوردیپیدیا ئەو فایلە بێنیت QR تکیە سکی.

QR

Code:

Sources

[1] Unspecified | English | [Website link.springer.com](https://www.springer.com)

Added on: 24-12-2025

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Image and Description

Article: 114

Simko and Dr. Wilder Ellis

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=200911192242082635>

Kurds and missionaries «ca. 1916. My great grandfather Dr. Wilder Ellis is the guy top row 2nd from the left. 3rd from the left is the Kurdish chief Simko «and the next one over is supposedly Dr. Shedd. Dr. Shedd and my great grandfather worked together as Presbyterian missionary physicians in Orūmīyeh in what is present day northern Iran. My great grandparents were reportedly held by Simco for several years until they were held under house arrest and eventually deported by the Turkish army. (Used to read that they were freed by the turks «but now freed «held under house arrest «and then deported is the more up-to-date version of the story...) [1]

Items Property

Scope: Black and White |

بابه‌ته په‌یوه‌ستکراوه‌کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAYCAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتیه‌باس	Türkçe	
72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	کورتیه‌باس	Kurmancî	

93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتەباس	Kurmancî	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)	کورتەباس	Türkçe	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLÎ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	پەرتوووخانه	Türkçe	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	پەرتوووخانه	Türkçe	
ŞİKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri	کورتەباس	Türkçe	
SİMKO AĞA İSYANININ TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (1905-1930)	کورتەباس	Türkçe	
Simko yê Şîkak ın Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembölü	فیدیۆ	Türkçe	
Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de	کورتەباس	Kurmancî	

Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd

کورتەباس Kurmancî

Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti

کورتەباس Türkçe

TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU
NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ
TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

پەرتووکخانه Türkçe

QR Code:

Sources

[1] Website | کوردی ناوه‌پاست | [\(sanbeiji\) مانیه‌ری فلیکه‌ر](#)

Added on: 19-11-2009

Editor Name: Hawrê Baxewan

Group: Articles

Article: 115

Simko Shikak

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20251224121048669303>

Simko Shikak was a Kurdish chieftain of the Shekaktribe. He was born into a prominent Kurdish feudal family based in Chihriq castle located near the Baranduz river in the Urmia region of northwestern Iran. By 1920, parts of Iranian Azerbaijan located west of Lake Urmia were under his control. He led Kurdish farmers into battle and defeated the Iranian army on several occasions. The Iranian government had him assassinated in 1930. Simko took part in the massacre of the Assyrians of Khoy and instigated the massacre of 1,000 Assyrians in Salmas.

Family background

His family was one of the most prominent and politically active Kurdish families throughout Qajar reign from the late 18th to early 20th century. Sadiq Khan Shikak was one of the generals and governors in the Agha Muhammad Khan's early Qajar state and was commanding a force of 10,000 soldiers. However, he was soon fell out of favor and Qajar monarch attempted to murder him. Sadiq Khan has been accused of taking part in the assassination of Qajar king in the town of Shusha in 1797.

Among other prominent members of the family are Ismail Khan The Great and his son Ali Khan, Muhammad Pasha son of Ali Khan, Cewer (Ja'afar) Aghabrother of Simko. Many members of the family were murdered by the Qajar state such as Cewer (Dja'far) Agha who was killed at Tabriz by the order of governor general.

Political life

There are different and conflicting views about Simko among Kurdish historians. After the murder of Cewer Agha, Simko became the head of Shikak forces. In May 1914, he attended a meeting with Abdürrezzak Bedir Khan who at the time was a Kurdish politician supported by the Russians. The Iranian government was trying to assassinate him like the other members of his family. In 1919, Mukarram ul-Molk, the governor of Azerbaijan devised a plot to kill Simko by sending him a present with a bomb hidden in it.

Simko was also in contact with Kurdish revolutionaries such as Seyyed Taha Gilani (grandson of Sheikh Ubeydullah who had revolted against Iran in the 1880s). Seyyed Taha was a Kurdish nationalist who was conducting propaganda among the Iranian Kurds for the union of Iranian Kurdistan and Turkish Kurdistan in an independent state.

Jointly with Ottoman forces he organized the massacre in Haftevan in February 1915 during which 700–800 Armenians and Assyrians were murdered.

Simko Shikak revolt

In March 1918, under the pretext of meeting for the purpose of cooperation, Simko arranged the assassination of the Assyrian Church of the East patriarch, Mar Shimun XIX Benyamin, ambushing him and his 150 guards, as Mar Shimun was entering his carriage. The patriarchal ring was stolen at this time and the body of the patriarch was only recovered hours later, according to the eye-witness account of Daniel d-Malik Ismael.

On March 16 after the murder of Mar Shimun, Assyrians under the command of Malik Khoshaba and Petros Elia of Baz attacked Simko's fortress in Charah in which Simko was decisively defeated. The fortress of Charah had never been conquered previously despite attempts by Iranians and the river was red from the blood of dead Shikak fighters. Simko was panic stricken during the battle and managed to escape, abandoning his men.

By summer 1918, Simko had established his authority in the region west of Lake Urmia.

At this time, government in Tehran tried to reach an agreement with Simko on the basis of limited Kurdish autonomy. Simko had organized a strong Kurdish army which was much stronger than Iranian government forces. Since the central government could not control his activities, he continued to expand the area under his control and by 1922, cities of Baneh and Sardasht were under his administration. In the battle of Sari Taj in 1922, Simko's forces could not resist the Iranian Army's onslaught in the region of Salmas and were finally defeated and the castle of Chari was occupied. The strength of the Iranian Army force dispatched against Simko was 10,000 soldiers.

Legacy

Simko's revolts are seen by some as an attempt by a powerful tribal chief to establish his personal authority over the central government throughout the region. Although elements of Kurdish nationalism were present in this movement, historians agree these were hardly articulate enough to justify a claim that recognition of Kurdish identity was a major issue in Simko's movement. It lacked any kind of administrative organization and Simko was primarily interested in plunder. Government forces and non-Kurds were not the only ones to suffer in the attacks, the Kurdish population was also robbed and assaulted. Simko's men do not appear to have felt any sense of unity or solidarity with fellow Kurds. In the words of Kurdologist and Iranologist Garnik Asatryan:

In the recent period of Kurdish history, a crucial point is defining the nature of the rebellions from the end of the 19th and up to the 20th century—from Sheikh

Ubaydullah's revolt to Simko's (Simitko) mutiny. The overall labelling of these events as manifestations of the Kurdish national-liberation struggle against Turkish or Iranian suppressors is an essential element of the Kurdish identity-makers' ideology. (...) With the Kurdish conglomeration, as I said above, far from being a homogeneous entity—either ethnically, culturally, or linguistically (see above, fn. 5; also fn. 14 below)—the basic component of the national doctrine of the Kurdish identity-makers has always remained the idea of the unified image of one nation, endowed respectively with one language and one culture. The chimerical idea of this imagined unity has become further the fundament of Kurdish identity-making, resulting in the creation of fantastic ethnic and cultural prehistory, perversion of historical facts, falsification of linguistic data, etc. (for recent Western views on Kurdish identity, see Atabaki/Dorleijn 1990).

On the other hand, Reza Shah's military victory over Simko and Turkic tribal leaders initiated a repressive era toward non-Persian minorities. In a nationalistic perspective, Simko's revolt is described as an attempt to build a Kurdish tribal alliance in support of independence. According to Kamal Soleimani, Simko Shikak can be located "within the confines of Kurdish ethno-nationalism". According to the political scientist Hamid Ahmadi:

Though Reza Shah's armed confrontation with tribal leaders in different parts of Iran was interpreted as an example of ethnic conflict and ethnic suppression by the Iranian state, the fact is that it was more a conflict between the modern state and traditional socio-political structure of pre-modern era and had less to do with the question of ethnicity and ethnic conflict. While some Marxist political activists (see Nābdel 1977) and ethno-nationalist intellectuals of different Iranian groups (Ghassemlou 1965; Hosseinbor 1984; Asgharzadeh 2007) have introduced this confrontation as a result of Reza Shah's ethnocentric policies, no valid documents have been presented to prove this argument. Recent documentary studies (Borzū'i 1999; Zand-Moqaddam 1992; Jalālī 2001) convincingly show that Reza Shah's confrontation with Baluch Dust Mohammad Khan, Kurdish Simko and Arab Sheikh Khaz'al have merely been the manifestation of state-tribe antagonism and nothing else. (...) While the Kurdish ethno-nationalist authors and commentators have tried to construct the image of a nationalist hero out of him, the local Kurdish primary sources reflect just the opposite, showing he was widely hated by many ordinary and peasant Kurds who suffered his brutal suppression of Kurdish settlements and villages. [1]

Items Property

Content category: Biography | History | **Publication Type:** Born-digital | **Language**
- **Dialect:** English | **Country - Province:** East Kurdistan |
Publication date: 27-02-2022

بابه ته په یوه سترگراوه کان:

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAJCAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتیه باس	Türkçe	
27-02-2022	رێکهوت و رووداو (کڕۆنۆلۆژیا)	کوردی ناوهراست	
Clarification from Muna Yakus	کورتیه باس	English	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918- 1920)	کورتیه باس	Türkçe	
Millî Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتیه باس	Türkçe	
MİLLÎ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK- İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتیه باس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	په رتوو کخانه	Türkçe	
Savaşın Barışa, Çatışmadan Çözümüne	په رتوو کخانه	Türkçe	
ŞİKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NİN FAALİYETLERİ	کورتیه باس	Türkçe	
Simko yê Şîkak ın Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü	فیدیۆ	Türkçe	

TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU
NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ
TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

پەرتووکیخانه

Türkçe

QR Code:

Sources

[1] Unspecified | English | Website.historyofkurd.com 27-02-2022

Added on: 24-12-2025

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles

Article: 116

Simko Shikak, an Independent Revolutionary Figure

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20250831165334653580>

Simail Agha Shikak (Simko Shikak), known as Sardar Nusrat, was born in 1266 in the Cheharik village of Salmas City in the East part of Kurdistan.

He was the son of Muhammad Agha and the descendant of Alikhan Shikak. From his childhood, he was a fan of the Kurdish movement and he grew the idea of Kurdish independence in his mind. From a young age, he began to collect Kurdish cavalry and fighters. Simail Agha's armed activities first was limited to the eastern part of Kurdistan but later it was spread to the southern part of Kurdistan, too which was then under the Ottoman's rule.

During World War I and years after that, the most well-known figure on the Iranian-

Ottoman border was Simail Agha (Simko), the leader of the Shikak clan. He cleverly took advantage of the opportunities afforded to the complexities of the region in the first quarter of the 20th century, maintaining his balanced position between the Ottomans, Russians, Iranians, and the British, by having a connection with all of them and developing his power and influence in the region.

After WWI, he presented himself as an independent ruler, cooperating with a group of Kurdish national leaders and confronting the central government with problems. Even when the Iranian Army in August 1922, based on their own words, provoked his problem and made him leave Iran, he remained a strong player in central Kurdistan, and the British and the Ottomans both wanted to get closer to him for their interest to use his power and charisma among the Kurds to solve the Mosul issue.

In the Constitutional Revolution in Iran, Simko joined the forces of Iqbalu Saltana, the ruler of Mako. Then he became the ruler of Qutur and his power was approved by the government.

Since 1913, Simko developed strong ties with the Kurdish national leaders and he approved their discourse. He also married Seyyed Taha's sister, the successor of Sheikh Obeidullah Nahri. This made his position even stronger.

On the other hand, Simail Agha also had a relationship with Abdulrazaq Badrkhan, one of the Emirs in Botan.

During WWI, Simko protected himself from war and organized his forces and as the sources say, he kept all the windows to various opportunities open. Simail Agha wanted to watch the regional and global policies of the European forces carefully, and also make the Kurdish and Iranian situation move towards a balanced situation. The changes were so complicated that all political activists in the region were confused.

After the Russian Revolution, when General Baratov's army withdrew from Kurdistan, Simko was able to take control of most of the areas, weaponry, and artilleries left.

After World War I, the Ottomans left Azerbaijan and a strong government was not established in Azerbaijan thus the only effective power and position in the region belonged to Simko Shikak. Apart from his forces, hundreds of Ottoman soldiers were

with him and supported him.

In February 1919, a meeting was held among the greatest Emirs in the East part of Kurdistan. At this meeting, a general uprising against the Iranian government was discussed. However, they were determined not to do anything until the great governments declared their agreement and supported the changes.

After that, Simko did not wait for the uprising of the other Emirs of Kurdistan and he seized the cities of Dilaman and Khoy. Then he besieged the great city of Urmia. A part of the Azeri people of Lakistan, i.e., the northwest part of Dilaman did not agree to his rule so he attacked and broke their forces and made them retreat to Sharaf Khan port. The northern areas of Urmia Lake also fell under Simko's control.

At that time, the new governor of Tabriz, Sardar Entesar, attacked Simko forces with a great army and withdrew them. As a result, Simko negotiated and agreed with the commander of the Cossack forces, Philipov, who had attacked them on behalf of Tabriz.

This agreement made Simail Agha's position even stronger. In 1920, once again he captured the plains of Urmia, Salmas, and Khoy and he appointed a ruler for Urmia himself. From that time on, Simko's forces grew larger.

On his last attack on the Iranian forces, the number of his fighters reached ten thousand soldiers.

In 1920, Simko held several meetings among the Kurdish lords in Azerbaijan. In the summer of 1921, the region of Simko's authority included the west of Urmia Lake, Banah, Sardasht, and the northwestern corners of Iraq. In addition to the tribe of Shikak, other tribes such as Harki, Mamash, Mangur, Debukri, Piran, Zarza, Gawirk, Faizulabaigi, Pishdar, and the small tribes of Banah united with Simko.

It is worth mentioning that Simko also took the city of Sablagh from the control of the State forces and in this war, a part of this city was looted which led to the Kurdish nationalists' criticizing Simko. He never accepted this claim and he justified it later. He said that the forces of the regime took the fight into the streets and alleys of the city and I was not able to stop my forces' reactions.

However, after this, he left Sablagh and left it for Hamza Agha. After this attack and victories of Simail Agha and his 10000-man army, non-Kurdish people also

acknowledged his authority, and the people and rulers of the cities of Miandoab, Maraghe, and Bonab sent letters of surrender to Sablagh.

Simko's victories turned him into a great figure. In July 1922, the region under Simko's control grew much larger. From the East part of Kurdistan, his authority stretched to Shahin dej and Saqqez, from the north it reached Qutur and even in the area of Marivan and Hawraman. Some of the southern tribes in Lorestan were ready to revolt with the support of Simail Agha.

At that point, Iran was in a critical situation from all parts. From the north, the forces of Mirza Kouchak Khan Jangali began to revolt. On the other hand, a man named Khalo Qurban from Harsin in Poshtkouh collected the nomads' forces against the central government.

Reza Khan tried to make allies from the other tribes to unite them against Simail Khan Simko.

Mirza Kouchak Khan who had hidden relationships with Simko and was a fierce opponent of the central government, continued his struggle; Khalo Qurban however, united with Reza Khan forces. He also kept his relationship with Mirza Kouchak Khan. He finally killed Mirza Kouchak Khan and brought his head back to Reza Khan.

After this incident, Reza Khan sent Khalo Qurban with a large number of armed forces to attack Simko. In 1921_ 1922 Khalo Qurban formed an army of the nomads' forces and attacked Simail Agha's army. After hearing about this, Simail Agha collected a large army and attacked Khalo Qurban's forces, defeated them badly, and made them withdraw.

When Reza Khan was not successful in defeating Simail Agha's army and the Kurdish forces in war, and on the other hand he was under political pressure from the Iranian nationalists, he tried to beat Simail Agha in another way. Therefore, he asked to meet with Simko and solve the problems through dialogue.

That is why in 1930, Reza Khan invited Simail Agha to Shino (Oshnaviye) to negotiate. Simko went to Shino as a diplomat to meet Reza Khan himself; however, after being kept waiting for two days as the state's forces' guest on the third day, Colonel Sadiq Khan, the representative of Reza Khan, greeted Simko. When they said their farewell, the colonel ordered them to shoot Simko and his delegation from behind. They all got killed except for two people. The assassination of Simail Agha is

a dark spot for the Iranian central government which had called a political guest for negotiation while they killed him in an inhumane and non-diplomatic way. This was the end of Simail Agha Simko's revolution and the rule of Shikak. [1]

Items Property

Content category: Kurdish Issue | Biography | Articles & Interviews | Publication

Type: Born-digital | **Language - Dialect:** English | **Country - Province:** East

Kurdistan |

Publication date: 11-07-2024

بابه ته په یوه سترگراوه کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
11-07-2024	رێکهوت و رووداو (کړوڼو لۆژیا)	کوردی ناوه پاست	
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAIJAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتیه باس	Türkçe	
72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	کورتیه باس	Kurmancî	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتیه باس	Kurmancî	
95 sal biser kuştina rêberê kurd SIMKOYÊ ŞIKAK re derbas dibin	کورتیه باس	Kurmancî	
Clarification from Muna Yakus	کورتیه باس	English	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918- 1920)	کورتیه باس	Türkçe	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتیه باس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتیه باس	Deutsch	

Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmancî	
Millî Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLÎ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-IRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	پەرتوووخانه	Türkçe	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	پەرتوووخانه	Türkçe	
ŞIKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri	کورتەباس	Türkçe	
Simko Shikak: A Kurdish Leader in a Time of Upheaval	کورتەباس	English	
Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembölü	فیڤیڤۆ	Türkçe	
Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti	کورتەباس	Türkçe	
TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ TALEBİ'NİN HAKLILIĞI	پەرتوووخانه	Türkçe	
The Political, Cultural, and Military Re-Awakening of the Kurdish Nationalist Movement in Iran	کورتەباس	English	

The Story of the Legendary Leader Simko Shikak کورتەباس

English

QR Code:

Sources

[1] Website | English | Website kurdshop.net 11-07-2024

Added on: 31-08-2025

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles

Article: 117

Simko Shikak: A Kurdish Leader in a Time of Upheaval

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20250831185646653585>

On this day in 1930, Simko Shikak —one of the first Kurdish leaders to challenge state power for Kurdish rights—was assassinated.

At the dawn of the 20th century, the collapse of the Ottoman and Qajar empires and the emergence of modern nation-states in the Middle East brought deep political and social transformations to Kurdistan as well. During this critical period, individuals such as Ismail Agha Shikak, also known as Simko, emerged as leaders. These individuals balanced tradition and modernity, as well as tribal loyalty and national ideals.

Simko was born in 1887 into an aristocratic family of the Shikak tribe in the Salmas region. At the time, the Shikak tribe was one of the most powerful in Rojhelat (Eastern Kurdistan). After his father and brother were killed in clashes with the Ottoman and Qajar states, Simko was forced to assume leadership of the tribe at a young age. This marked the beginning of a path that started with defending tribal borders and eventually led to open rebellion against the central government.

One of the most notable aspects of Simko's character was his political intelligence during a time of chaos. While Iran's central government was weak and foreign powers (the Ottomans, Russians, and British) dominated the region, Simko built tribal alliances, mobilized armed forces, and took control of large parts of Rojhelat Kurdistan.

He was not merely a military commander but also a strategic political thinker. His correspondence with the Russians and Ottomans, his attempts to create local administrative structures in the territories under his control, and his use of media, including newspaper publishing, all indicate that he was more than a tribal chief. He was concerned with achieving a form of Kurdish autonomy or at least self-rule.

From the perspective of Kurdish society, Simko was one of the first to turn the ideas of independence and political identity into concrete actions. He raised the Kurdish flag, mobilized tribal forces around a supra-tribal vision, and used the Kurdish language in official correspondence.

In Kurdish collective memory, Simko is seen as a symbol of bravery, strength, and resistance. Despite limitations, he made a genuine effort to lift Kurds out of political marginalization. Unlike other local leaders who focused solely on preserving their tribes, Simko sought to create a new political order in Rojhelat Kurdistan—one in which Kurds could shape their own future.

Simko Shikak was a product of a turbulent era—a tribal leader who took great risks to fight for a different future for his people. One of Simko’s most important qualities was undoubtedly his ability to organize tribal power and convert it into a political force. At a time when most local leaders focused solely on their own tribe’s survival and interests, Simko tried to unite various Kurdish tribes around a shared goal. By forming military coalitions, establishing local governance, and employing symbols such as the Kurdish flag and language, he helped lay the groundwork for a political Kurdish identity. Though his influence was limited to a specific region, he took the first steps beyond tribalism toward Kurdish autonomy.

Another one of Simko’s positive qualities was his courage and political independence in the face of foreign powers and the central government. Unlike many leaders who quickly surrendered to state pressure or relied entirely on external support, Simko maintained his independence for a long time, resisting the Iranian army and foreign interventions. His political decisions demonstrated that he was not merely a pawn in the games of others, but rather a strategic actor attempting to shape the destiny of his people. This quality set him apart from his contemporaries and turned him into a model of resistance. [1]

Items Property

Content category: Kurdish Issue | **Document Type:** Original language | **Publication Type:** Born-digital | **Language - Dialect:** English | **Country - Province:** East Kurdistan | **Publication date:** 21-07-2025

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
01-01-1900	رێکەوت و ڕووداو (کڕۆنۆلۆژیا)	کوردی ناوه‌پاست	
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAIJAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
21-07-2025	رێکەوت و ڕووداو (کڕۆنۆلۆژیا)	کوردی ناوه‌پاست	

72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	کورتەباس	Kurmancî	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتەباس	Kurmancî	
95 sal biser kuştina rêberê kurd SIMKOYÊ ŞIKAK re derbas dibin	کورتەباس	Kurmancî	
Clarification from Muna Yakus	کورتەباس	English	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)	کورتەباس	Türkçe	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	پەرتوووخانه	Türkçe	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	پەرتوووخانه	Türkçe	
ŞIKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri	کورتەباس	Türkçe	

Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt
Direnişinin Sembolü

فیدیۆ

Türkçe

Simkoyê Şîkak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û
eşîrî de

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şîkak; Bavê nasyonalîzma Kurd

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şîkakî'nin torunu İstanbul'da hayatını
kaybetti

کورتەباس

Türkçe

TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU
NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ
TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

پەرتووکخانه

Türkçe

The Political, Cultural, and Military Re-Awakening
of the Kurdish Nationalist Movement in Iran

کورتەباس

English

The Story of the Legendary Leader Simko Shikak

کورتەباس

English

QR Code:

Sources

[1] Website | English | Website.rojhelat.info 21-07-2025

Added on: 31-08-2025

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 118****Simko Shikak; A Revolutionary Figure for the Independence of the Kurds – Part 1**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230624080540500542>

World War I, not only made great changes throughout the Western world and made two blocks of power countering one another, but it also caused many changes in the Middle East and led to the interference of England, France and United States in this region's countries. On the other hand, the various nations of the vast geography of the Middle East built up their own military forces to establish their national states and at the same time, their politicians began to construct strong relationships with the authorities of the superpowers at that time. During that time, the Kurds from all four parts of Kurdistan also attempted to achieve their national aims. They even made an effort to end their colonization and create their independence from all the regional powers that had violated their rights for hundreds of years.

One of those characters who left a significant trace in Kurdish national movements, particularly in the East part of Kurdistan was Smail Agha Shikak known as Simko. Smail Agha known as Sardar Nosrat, was the son of Mohammad Agha and the grandson of Ali Khan Shikak. Their clan is one of the greatest clans among Kurds and the west of Iran. They had a major role in the changes that occurred in the west of Urmia Lake. Many analysts like Martin Van Bruinsson have especially analyzed the impact of this clan during World War I. This analysis and the interviews with the old politicians and activists of that region have provided useful information.

During World War I and a few years after it, the most famous figure on the border of Iran and the Ottoman Empire was Smail Agha, the leader of the Shikak clan. During the first fifty years of the twentieth century, he took the opportunity of gaining equal capabilities as of the Ottomans, Russians, Iranians, and the English who were in relationships with all the other parties and he developed his power over the region. After World War I he acted like an independent ruler and he cooperated with a group of national Kurdish leaders which led to many problems for the central government. When Iran's army claimed to have ended up the issues he had made for them in August 1922, he left Iran's land and remained in the central parts of Kurdistan as an influential leader. Both the Ottomans and the English tried to reach out for his help in order to eliminate their problems in Mosul and use his power and charisma among the Kurds.

Simko's life path was not distinct from a Kurdish clan leader's way of life. Most of the powerful lords had tried to contact foreign powers to enhance their rank among the other clans. Their relationships were mostly with Iran and the Ottomans. However, towards the end of the nineteenth century, they tried to make strong bonding with the European superpowers and even the United States. This indicated their smart plans because they were aware of the international changes and they knew they

would not be able to gain their goals without international support.

Among the Kurdish leaders of that time, in addition to his personal character, Simko's situation in the area at that time had made his activities more special. The borders of the Shikak clan's region were on the west of Urmia Lake mountains next to the Ottoman's borders. Even during the time of peace, this clan's influence and impact would reach the borders of the Ottomans. This region was on the verge of two countries of Iran and the Ottoman. Until the beginning of the twentieth century, borders did not mean much to the Kurdish clans and most of them would use the pasture lands on both sides of the border for their livestock. Due to their clan, family and cultural relationships, common tongue and brotherhood among them all the Kurds from all the distinct parts of Kurdistan have always regarded themselves as cousins and the division among them only existed in their oppressors' minds at that time. The border was not a clear-cut limit that would be under Iran's or the Ottomans' control. Ruling the border regions has always been transferred from one powerful clan to the other.

As it was mentioned earlier, the Shikak clan was among the great clans of that time. Towards the end of the nineteenth century and the beginning of the twentieth century, Smail Agha Simko was the leader of that clan. As Martin Van Bruinson wrote, this clan was the greatest Kurdish clan after the Kalhor clan in Kermashan.

They consisted of two thousand families in 1920. In 1906 after Omar Agha Mamadi and Ja'far Agha Abduyi, powerful leaders of the Shikak clan who got killed, Simko gained power and became Shikak's leader.

During the Constitutional Revolution, he joined the ruler of Maku, Eqbalosaltaneh forces and later he became Qotur ruler and the government confirmed his authority in the area.

From 1913, Simko had built strong relationships with the Kurdish national leaders and had agreed to their discourse. He also married Seyyed Taha's sister who was the successor of Sheikh Obiedollah Nahri. This made his status even stronger. Sheikh Taha was powerful and influential in both parts of the border and Sheikh Obieydollah had led a revolution during Naser al-din Shah of the Qajar against Iran's government.

On the other hand, Smail Agha had a relationship with Abdul Razzagh Badr Khan who was one of the Botan's Emirs. Badr Khan was publishing a Kurdish magazine in

Urmia. After the Russians exiled Badr Khan from Urmia, Smail Agha took charge of the magazine's publication until 1914.

During World War I, Simko avoided the war and he reinforced his forces. According to the sources, he acted like a professional politician and kept all his opportunities obtainable. Smail Agha wanted to act based on the regional and global political situation of the European powers, Kurds' and Iran's circumstances and keep the balance. The changes were so tough that had made all the political activists bewildered.

After the Russian Revolution, General Paratov army left Kurdistan, Simko succeeded in getting control of most of the areas and the weaponry in the artillery. [1]

Items Property

Content category: Kurdish Issue | History | Articles & Interviews | Publication

Type: Born-digital | **Language - Dialect:** English | **Country - Province:** East Kurdistan |

Publication date: 17-06-2023

بابه ته په یوه سترکراوه کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
17-06-2023	کوردی ناوه پاست (کړنۆلۆژیا)	پیکهوت و پووداو	
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAIJAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتیه باس	Türkçe	
72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	کورتیه باس	Kurmancî	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتیه باس	Kurmancî	
95 sal biser kuştina rêberê kurd SIMKOYÊ ŞIKAK re derbas dibin	کورتیه باس	Kurmancî	
Clarification from Muna Yakus	کورتیه باس	English	

İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918- 1920)	کورتەباس	Türkçe	
İsmayıl ağa Şəqaqi	شههیدان	Azərbaycanca	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK- İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	پەرتوووخانه	Türkçe	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	پەرتوووخانه	Türkçe	
ŞIKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NİN FAALİYETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri	کورتەباس	Türkçe	
Simko Ağa (İsmail Ağa Şıkaki)	کورتەباس	Türkçe	
SİMKO AĞA İSYANININ TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (1905-1930)	کورتەباس	Türkçe	
Simko Shikak: A Kurdish Leader in a Time of Upheaval	کورتەباس	English	

Simko Shikak; A Revolutionary Figure for the Independence of the Kurds - Part 2

کورتەباس

English

Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü

فیدیۆ

Türkçe

Simkoyê Axaye Şîkak 1

کورتەباس

Türkçe

Simkoyê Şîkak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şîkak; Bavê nasyonalîzma Kurd

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şîkakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti

کورتەباس

Türkçe

TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU
NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ
TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

پەرتوو کخانه

Türkçe

The Political, Cultural, and Military Re-Awakening of the Kurdish Nationalist Movement in Iran

کورتەباس

English

The Story of the Legendary Leader Simko Shikak

کورتەباس

English

QR Code:

Sources

[1] Website | English | kurdshop.net 17-06-2023

Added on: 24-06-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles

Article: 119

Simko Shikak; A Revolutionary Figure for the Independence of the Kurds - Part 2

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230624143125500671>

After World War I, the Ottomans left Azerbaijan and a strong government was not established in Azerbaijan, and the only influential authority was Smail Agha Shikak . In addition to his forces, he was accompanied by hundreds of Ottoman soldiers.

The governor of Urmia, Sardar Fatih, tried to deceive him through negotiations, but this attempt failed. The governor of Tabriz, Mukaram-ulMulk, sent him a bomb that exploded and Simko escaped.

In February 1919, a meeting was held between the Khans of the East part of Kurdistan. The meeting discussed a general uprising against the Iranian state, but they agreed not to do anything until the major powers were consulted and agreed to support it.

After that, two people in two different directions tried to approach the representatives of foreign countries, especially Britain, to raise the issue of Kurdistan's independence and convey their demand to them and the Kurdish people. They demanded Kurdistan's independence and each of them fought for it in one way or another.

In 1912, Sayid Taha Shamzinan went to Baghdad to get British help and Simko wrote

a letter to Arnold Talbot Wilson, the British representative in Baghdad, but none of them received a real promise.

After that, Simko did not wait for the uprising of other Kurdish Khans and captured the cities of Daylaman and Khoy and then besieged the great city of Urmia. Some of the Azerbaijani people of Lakistan, the northwestern part of Daylaman, refused to accept his rule, so they were attacked and defeated by Simko and went to Sharafkhana Bay. The areas north of Lake Urmia fell under the control of Simko's forces.

At that time, the new governor of Tabriz, Sardar Intisar, attacked Samko's forces with a large force and he retreated with the Commander of the Cossack force, Philipov, who attacked them, and finally they agreed.

This agreement further enhanced Simko's position. In 1920, he again captured the plains of Urmia, Salmas, and Khoy and himself appointed a governor for Urmia. Thus, Simko's forces grew gradually and in the latest attack on the Iranian army, the number of fighters reached ten thousand.

In 1920, Simko held several meetings among all the Kurdish tribal chiefs of Azerbaijan. In the summer of 1921, Simko's rule extended from the west of Lake Urmia to the cities of Bana, Sardasht, and northwestern Iraq. Among the tribes, besides the Shikak tribe and the Harki tribe, Mamash, Mangur, Debukri, Piran, Zarza, Gawirk, Faizullabaigi, Pishdari, and the small tribes of Bana also followed Simko.

It is worth mentioning that Simko also took the city of Sablagh from the state forces and part of the city was looted in this battle, which led to Simail Agha being later appealed by Kurdish nationalists. "The regime's gendarmerie forces took the fighting into the streets of the city and I have not been able to prevent the resistance of my forces," Simko said about what happened in Sablagh.

However, he immediately appointed Sablagh as the center of his rule and left it and entrusted it to Hamzagha. After the successful attacks and victories of Simail Agha and his army of 10000 men, non-Kurdish people also recognized his authority like Miandoaw, Maragha, and Binaw sent a surrender letter to Sablagh.

Simko's successful victories made him a noble personality. By July 1922, his territory had grown tremendously. It had reached Sain Qala and Saqqez from the east and south, from the north to Qutur, and even influenced Marivan and Hawraman. Even

some other southern tribes in Lorestan were ready to revolt in support of Simail Agha to support him.

At that time, Iran was full of riots on all sides. In northern Iran, the forces of Mirza Kuchak Khan Jangali had begun to revolt. On the other hand, a man named Khalo Qurban Harsini from Poshtku is mobilizing tribal forces against the central government. Reza Khan, who had been the head of the Dutch embassy and had now become king of Iran by coup, tried to quell the revolutions by any means. Among these forces, Simko Shikak's forces were well-equipped and efficient and had defeated the state forces in several major clashes. Reza Khan tried to attract other opposing forces so that he could fight Simail Agha's forces. Mirza Kuchak Khan, who had a secret relationship with Simail Agha and was a real opponent of the central government, continued his revolution, but Khalo Qurban Harsini joined Reza Khan's forces. On the other hand, he remained in touch with Mirza Kuchak Khan and finally killed him and took his head to Reza Khan.

After this incident, Reza Khan ordered Khalo Qurban to attack Simko's forces with armored forces. In 1921-1922, Khalo Qurban formed an army of tribesmen to attack Simail Agha's forces. After hearing this news, Simail Agha prepared his forces and defeated Khalo Qurban's forces in a great battle.

Reza Khan, who could not defeat Simko and the Kurdish forces in the war, was politically under pressure from the Iranian nationalists, so he tried to treat Simail Agha in another way, so he asked Simko to meet and resolve issues through dialogue.

Therefore, in 1929, Reza Khan invited him to Shino for negotiations. Simko went to Shino as a diplomat to meet Reza Khan, but after two days of waiting there, Colonel Sadeq Khan, Reza Khan's representative, sent him away. When he was leaving, Sadeq Khan ordered to shoot him, and they attacked him and his accompanying team, killing all but two of them.

The assassination of Simail Agha is a black spot on the Iranian central government that invited a political guest for dialogue and killed him in a manner far from diplomatic etiquette, thus ending the revolution and the rule of Simko Shikak.[1]

Items Property

Content category: Kurdish Issue | History | Document Type: Original language | Publication Type: Born-digital | Language - Dialect: English | Country - Province: East Kurdistan |

Publication date: 17-06-2023

بابه ته به یوه سترکراوه کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
17-06-2023	کوردی ریکهوت و رووداو (کړونلۆژیا)	ناوه پاست	
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAYCAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	کورتەباس	Kurmancî	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتەباس	Kurmancî	
95 sal biser kuştina rêberê kurd SIMKOYÊ ŞIKAK re derbas dibin	کورتەباس	Kurmancî	
Clarification from Muna Yakus	کورتەباس	English	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)	کورتەباس	Türkçe	
İsmayıl ağa Şəqaqi	شه هیدان	Azərbaycanca	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmancî	

Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK- İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	پەرتوووخانه	Türkçe	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	پەرتوووخانه	Türkçe	
ŞIKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri	کورتەباس	Türkçe	
Simko Ağa (İsmail Ağa Şıkaki)	کورتەباس	Türkçe	
SİMKO AĞA İSYANININ TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (1905-1930)	کورتەباس	Türkçe	
Simko Shikak: A Kurdish Leader in a Time of Upheaval	کورتەباس	English	
Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü	فیدیۆ	Türkçe	
Simkoyê Axaye Şikak 1	کورتەباس	Türkçe	
Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti	کورتەباس	Türkçe	
TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ TALEBİ'NİN HAKLILIGI	پەرتوووخانه	Türkçe	

The Political, Cultural, and Military Re-Awakening of the Kurdish Nationalist Movement in Iran

کورتەباس

English

The Story of the Legendary Leader Simko Shikak

کورتەباس

English

QR Code:

Sources

[1] Website | English | kurdshop.net 17-06-2023

Added on: 24-06-2023

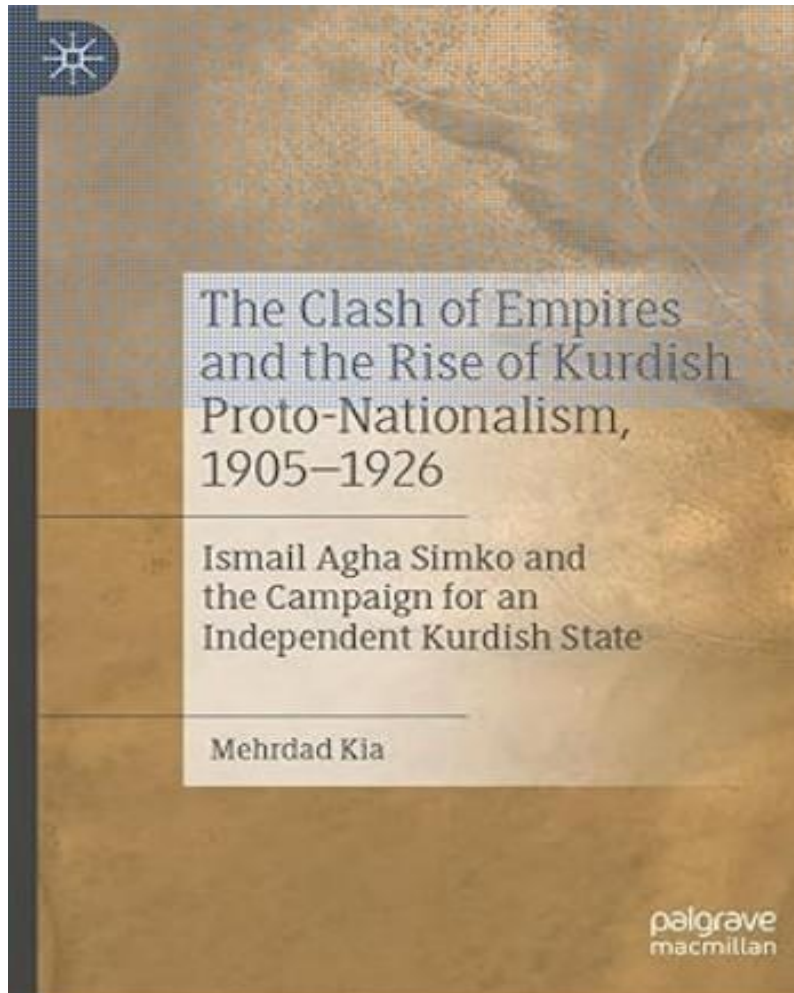
Editor Name: Hejar Kamela

Group: Library

Article: 120

The Clash of Empires and the Rise of Kurdish Proto-Nationalism, 1905–1926

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20251223090856669177>

Title: The Clash of Empires and the Rise of Kurdish Proto-Nationalism, 1905–1926

Ismail Agha Simko and the Campaign for an Independent Kurdish State

Author: Mehrdad Kia

Publisher: Palgrave Macmillan

Release date: 2023

This book focuses on the rise of Kurdish nationalism in northwestern Iran in the context of the emergence of the Kurdish leader, Ismail Agha Simko, who organized a movement to establish a Kurdish state between 1918 and 1922. The rise of Simko is analyzed in the historical framework of the collapse of the Russian and Ottoman empires, as well as the disappearance of Iranian governmental authority in various provinces of the country during and after the end of the First World War. The book also investigates the impact of Iranian, Turkish, and Assyrian nationalisms on Simko and his movement. Drawing upon original documents, the author provides an in-depth analysis of the political, and socio-economic causes for the rise of proto-Kurdish nationalism in northwestern Iran during and after the Great War. [1]

Items Property

Content category: Kurdish Issue | Document Type: Original language | Publication

Type: Printed | Language - Dialect: English | PDF: No |

Publication date: ~~00-00~~–2023

بابه ته په یوه سترکراوه کان

ناوی بابته	بۆل	زمان	QR
01-01-2023	پێکهوت و پووداو (کروئۆلۆژیا)	کوردی ناوه‌پاست	

QR Code:

Sources

[1] Unspecified | English | [Websitelink.springer.com](https://www.springer.com)

Added on: 23-12-2025

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Library

Article: 121

The Clash of Empires and The Rise of Kurdish Separatism

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20251001175858657960>

Title: The Clash of Empires and The Rise of Kurdish Separatism

Author: Kia, Mehrdad

Place of publication: Switzerland

Publisher: Cham Palgrave Macmillan

Release date: 2023

This book focuses on the rise of Kurdish nationalism in northwestern Iran in the context of the emergence of the Kurdish leader, Ismail Agha Simko, who organized a movement to establish a Kurdish state between 1918 and 1922. The rise of Simko is analyzed in the historical framework of the collapse of the Russian and Ottoman empires, as well as the disappearance of Iranian governmental authority in various provinces of the country during and after the end of the First World War. The book

also investigates the impact of Iranian, Turkish, and Assyrian nationalisms on Simko and his movement. Drawing upon original documents, the author provides an in-depth analysis of the political, and socio-economic causes for the rise of proto-Kurdish nationalism in northwestern Iran during and after the Great War. -- Provided by publisher . [1]

Items Property

Content category: Kurdish Issue | History | Language - Dialect: English | PDF: No |
Country of Edition: Switzerland |
Publication date: ~~00-00~~ 2023

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
01-01-2023	رێکەوت و رووداو (کێژنۆلۆژیا)	کوردی ناوه پاست	
Land and Rebellion: Kurdish Separatism in Comparative Perspective	په رتووو کخانه	English	

QR Code:

Sources

[1] Website | English | [Website searchworks.stanford.edu](https://searchworks.stanford.edu) 2023

Added on: 01-10-2025

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles

Article: 122

The Kurdish image in statist historiography: the case of Simko

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230802071450511084>

The Kurdish image in statist historiography: the case of Simko.

By Kamal Soleimani.

Middle Eastern Studies jurnal, 22-06-2017.

This article focuses on the uprising in 1918–1922 of Ismail Agha of Shikak (a.k.a. Simko) in Iranian Kurdistan and how he has been portrayed in Persian historiography. Painting Simko simply as another Kurdish rebellious chief with no nationalist aspirations leaves important questions unanswered. Simko introduced a number of firsts in Kurdish political history to Iranian Kurdistan, yet his innovations have generally been overlooked. Simko was conscious of, informed by, and founded his politics upon the communal distinctions deemed to legitimize varying degrees of Kurdish self-rule. In addition to his political and military activities, Simko co-founded the first Kurdish school in Iran, published the first Kurdish-Persian newspaper, and made Kurdish the official medium of his reign. This article draws on memoirs, personal accounts, and other unexplored primary documents to show a more complex picture of Simko's resistance, problematizes some idées reçues about Simko and his ethno-nationalism, and explores inconsistencies in the existing literature on the subject. [1]

click to read: The Kurdish image in statist historiography: the case of Simko

Items Property

Content category: Kurdish Issue | Biography | History | **Document Type:** Original language | **Publication Type:** Born-digital | **Language - Dialect:** English | **Country - Province:** Kurdistan |

Publication date: 22-06-2017

بابه ته په یوه سترکراوه کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAIJAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورته باس	Türkçe	

22-06-2017	کوردی ناوه‌پاست	رێکەوت و ڕووداو (کڕۆنۆلۆژیا)	
72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	Kurmancî	کورتەباس	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	Kurmancî	کورتەباس	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918- 1920)	Türkçe	کورتەباس	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	Deutsch	کورتەباس	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	Deutsch	کورتەباس	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	Kurmancî	کورتەباس	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	Kurmancî	کورتەباس	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	Türkçe	کورتەباس	
MİLLÎ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK- İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	Türkçe	کورتەباس	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	Türkçe	پەرتووکخانه	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	Türkçe	پەرتووکخانه	
ŞIKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NİN FAALİYETLERİ	Türkçe	کورتەباس	
Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri	Türkçe	کورتەباس	
Simko Ağa (İsmail Ağa Şıkaki)	Türkçe	کورتەباس	

SİMKO AĞA İSYANININ TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (1905-1930)

کورتەباس

Türkçe

Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt
Direnişinin Sembolü

فیدیۆ

Türkçe

Simkoyê Axaye Şîkak 1

کورتەباس

Türkçe

Simkoyê Şîkak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û
eşîrî de

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şîkak; Bavê nasyonalîzma Kurd

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şîkakî'nin torunu İstanbul'da hayatını
kaybetti

کورتەباس

Türkçe

TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU
NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ
TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

پەرتووکیخانه

Türkçe

ئەم تۆمارە ھەندێک فایلی پەيوەندیداری وەک وێنە و فیدیۆی لە گەڵدایە و لێرەدا پێشان نەدراون،
کۆدەکە بکە تاوێک لە سەر مانیپەری رێکخراوی کوردیپیدیا ئەو فایلانە بێنیت QR تکیە سکیی

QR

Code:

Sources

[1] Website | English | [academia.edu 02-08-2023](https://academia.edu/02-08-2023)

Added on: 02-08-2023

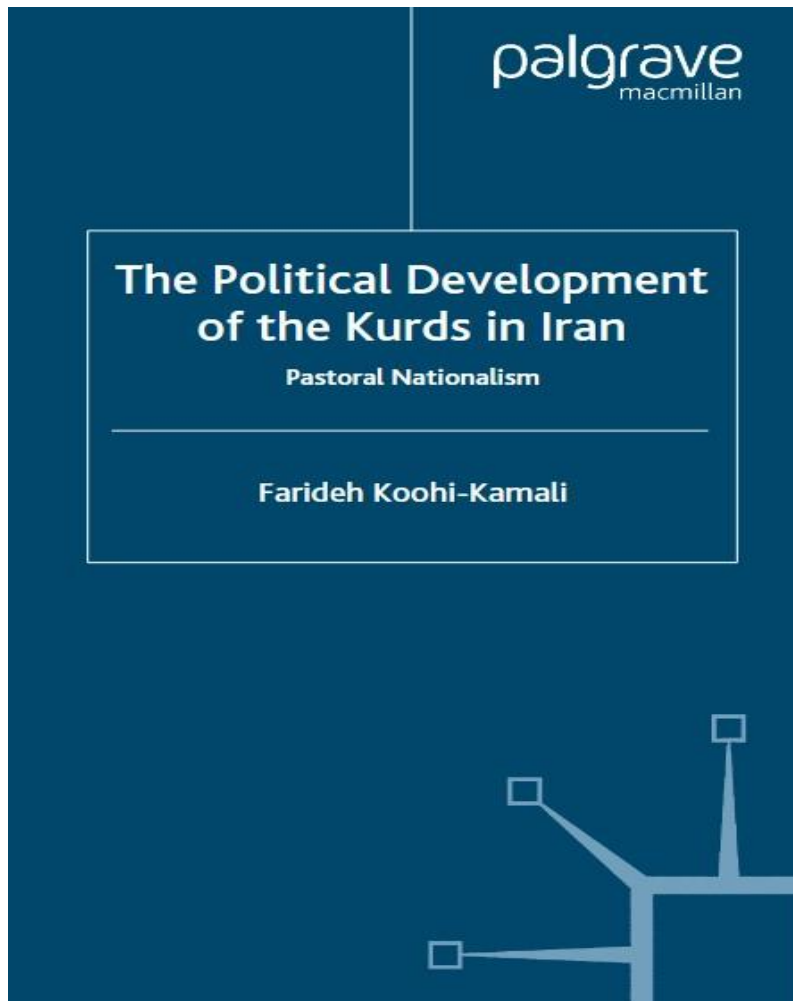
Editor Name: Raper Usman Uzêrî

Group: Library

Article: 123

The Political Development of the Kurds in Iran

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20251001122910657885>

Title: The Political Development of the Kurds in Iran

Author: Farideh Koohi-Kamali

Place of publication: US

Publisher: PALGRAVE MACMILLAN

Release date: 2003

This book looks at Kurdish Nationalism in Iran and examines the links between the structural changes in the Kurdish economy and its political demands. Farideh Koohi-Kamali argues that the transition of the nomadic, tribal society of Kurdistan to an agrarian village society was the beginning of a process by which Kurds saw themselves as a community of homogenous ethnic identity. The political movements

of Kurds in Iran are discussed to illustrate that the different phases of economic development of Kurdish society played a great role in determining the way in which Kurds expressed their political demands for independence. [1]

Items Property

Content category: Kurdish Issue | **Publication Type:** Printed | **Language - Dialect:** English | **PDF:** Yes | **Country of Edition:** United States | **Publication date:** ~~00-00~~–2003

بابه ته په یوه سترگراوه کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
01-01-2003	رێکهوت و رووداو (کړونلۆژیا)	کوردی ناوه پاست	
The Islamic Republic of Iran's Multipronged Approach to the Repression of Kurds	کورتەباس	English	

کۆده که بکه تاوه کو له سه ر QR ی له گه لدايه، تکایه سکینی PDF ئەم تۆماره په رتووکه و فایلێ: تێبینی
مالپه ری رێکخراوی کوردیپیدیا په رتووکه که ببینیت

QR
Code:

Sources

[1] Website | English | Website link.springer.com 2003

Added on: 01-10-2025

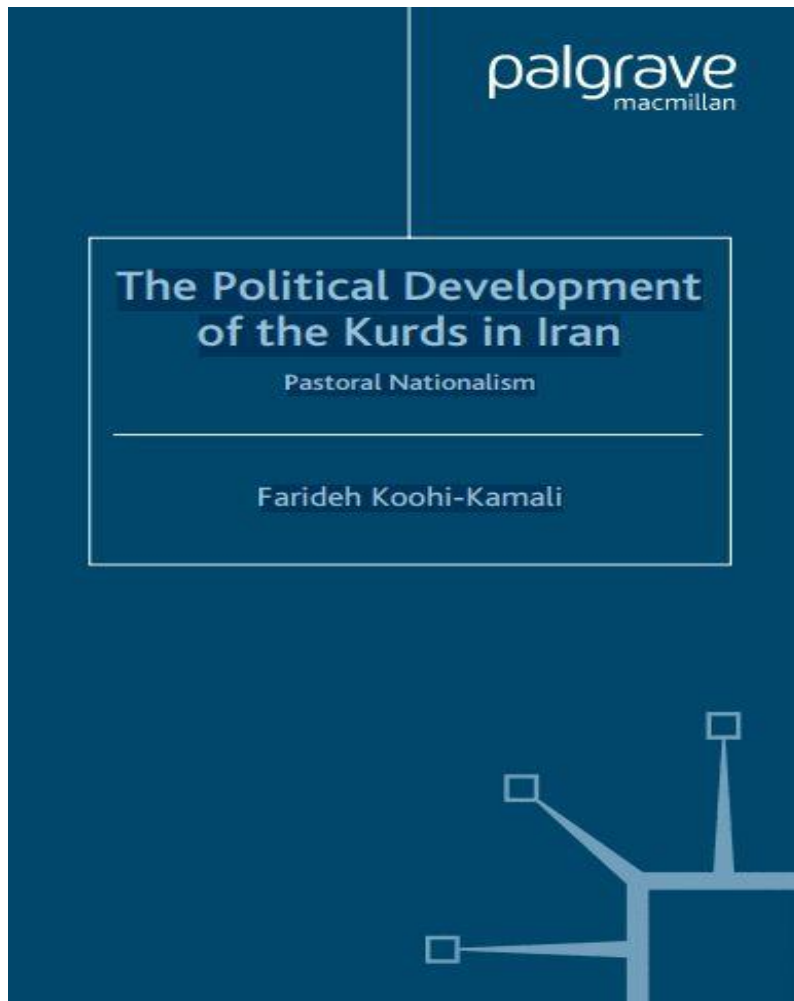
Editor Name: Hejar Kamela

Group: Library

Article: 124

The Political Development of the Kurds in Iran: Pastoral Nationalism

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=2013011509164774841>

Title: The Political Development of the Kurds in Iran: Pastoral Nationalism

Author: Farideh Koohi-Kamali

Place of publication: UK

Publisher: PALGRAVEMACMILLAN

Release date: 2003

This book looks at Kurdish Nationalism in Iran and examines the links between the structural changes in the Kurdish economy and its political demands. Farideh Koohi-Kamali argues that the transition of the nomadic, tribal society of Kurdistan to an agrarian village society was the beginning of a process by which Kurds saw themselves as a community of homogenous ethnic identity. The political movements of Kurds in Iran are discussed to illustrate that the different phases of economic development of Kurdish society played a great role in determining the way in which Kurds expressed their political demands for independence. [1]

Items Property

Content category: Kurdish Issue | **Language - Dialect:** English | **PDF:** Yes | **Country - Province:** Outside |

Publication date: ~~00-00~~-2003

بابه ته په یوه سترکراوه کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
01-01-2003	رێکهوت و رووداو (کرۆنۆلۆژیا)	کوردی ناوه‌راست	

تێبینی: کۆده که بکه تاوه کو له سه‌ر QR ی له گه‌لدایه، تکایه سکینی PDF ئه‌م تۆماره په‌رتوکه و فایلێ ماله‌په‌ری رێکه‌راوی کوردیپیدیا په‌رتوکه که ببینیت.

QR
Code:

Sources

[1] Unspecified | English | [Websitelink.springer.com](https://www.springer.com)

Added on: 15-01-2013

Editor Name: Hawrê Baxewan

Group: Articles

Article: 125

The Political, Cultural, and Military Re-Awakening of the Kurdish Nationalist Movement in Iran

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=2013102511000888192>

The Political, Cultural, and Military Re-Awakening of the Kurdish Nationalist Movement in Iran

Hashem Ahmadzadeh
Gareth Stansfield

The Middle East Journal, Volume 64, Number 1, Winter 2010,
pp. 11-27 (Article)

Published by Middle East Institute

For additional information about this article
<http://muse.jhu.edu/journals/meg/summary/v064/n01/ahmadzadeh.html>

Access Provided by Arizona State University at 11/23/10 7:23AM GMT

Hashem Ahmadzadeh

This article aims to shed light on the modern history of the Kurds in Iran, with particular reference made to the main Kurdish political and social movements of the 20th century following World War I and the establishment of an Iranian nation-state. The modernization and centralization of the new state deprived the non-Persian ethnic groups, including the Kurds, of democratically expressing their national aspirations. The consequences of this policy and the struggle of the Kurds against it throughout the remainder of the century and up to the present are the main issues discussed in this article. [1]

Click to read The Political, Cultural, and Military Re-Awakening of the Kurdish Nationalist Movement in Iran

Items Property

Content category: Kurdish Issue | History | **Document Type:** Original language |
Language - Dialect: English |
Publication date: ~~00-00~~–2010

بابه‌ته په‌یوه‌ست‌کراوه‌کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
01-01-2010	رێکه‌وت و پرووداو (کړۆنۆلۆژیا)	کوردی ناوه‌راست	
Haşim Ahmedzade	ژياننامه	Kurmancî	
Nation and Novel: A Study of Persian & Kurdish Narrative Discourse	په‌رتوو‌کخانه	English	

ئهم تۆماره هه‌ندیک فایلێ په‌یوه‌ندیداری وه‌ک وێنه و فیدیۆی له‌گه‌ڵدایه و لێره‌دا پێشان نه‌دراون،
تێبینی: کۆده‌که بکه تاوه‌کو له‌سه‌ر ماڵپه‌ری رێکه‌راوی کوردیپیدیا ئه‌و فایلانه ببینیت QR تکیه‌ سکینی

QR
Code:

Sources

[1] Website | English | (Websitejstor.org) 2010

Added on: 25-10-2013

Editor Name: Hawrê Baxewan

Group: Articles

Article: 126

The Story of the Legendary Leader Simko Shikak

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20250912105416655708>

Simko was born in 1887. After his elder brother Jawar Agha was deceived and killed by the governor of Tabriz in 1905, and his father Mohammad Agha disappeared by the Ottomans, he began to struggle in 1906 in Koto, Maku, Khoy, and Salmas to strengthen his power.

In September 1912, when Abdulrazaq Badr Khan and Sayid Taha, grandson of Sheikh Obaidullah, were on their way from Tbilisi to their hometown, they were arrested by Turkish soldiers and taken to Turkey. However, when Simko knew of this incident attacked them and rescued Abdulrazaq and Sayid Taha on the border between Iran and Turkey after a short battle.

In early 1913, Simko established the World Society in Khoy City with the help of Abdulrazaq Badr Khan. In this context, a Kurdish school was opened in Khoy where several Kurdish teachers who came from the Caucasus taught 29-30 Kurdish children in Kurdish and Russian.

In late 1914, during World War I, according to the agreement between Iran and Russia, he was shot by Armenians near Jolfa while Russians exiled Simko to Tbilisi, but he was unharmed.

In 1916, when the Russians realized that there was a danger of occupation by the Ottomans without Simko in Khoy and Kotoł, they released Simko and allowed him to return to Kotoł.

In 1918, at the request of the Assyrian religious leader Marshimon, Simko Shikak went to Kohnashahr, near Salmas, from Chari for a meeting. During this meeting, Simko realized that Marshimon wanted to establish an Assyrian state in Kurdistan according to the promises he had been given by the Russians and that they had given him many weapons and ammunition. So, to defeat the plot, he killed Marshimon in the process of this meeting.

In a letter believed to be written in 1919 to General Hassan Muqaddam Zafar al-Dawla, a high-ranking Iranian official, Simko said, Many of the world's smaller nations have their own states. If the Kurds cannot achieve autonomy with their large population, it is better to die than to exist.

In February 1919, the governor of Tabriz, Mukaram al-Mulk, prepared a bomb with the help of the Armenians of the area and sent it to Chari village to Khusrow son of Simko. It was sent as a gift from an Azerbaijani woman, who is said to be his relative, to kill Simko. As a result of the explosion, Simko's brother Alikhan and three others were killed and several others were injured.

Therefore, on July 17, 1920, Simko ordered Amar Khan Shikak, his advisor and commander-in-chief of the armed forces, to attack the enemy forces. After a heavy battle, Amar Khan was able to capture the port of Golmakhana and strategic places in Urmia and liberate the city from the enemy.

Battle of the Liberation of Mahabad

In 1921, Simko's forces killed more than 700 Iranian soldiers and captured the commander-in-chief of the force in the Mahabad barracks, Hassan Malekzadeh, and liberated the city from the invaders.

The Battle of Shakariaz

On December 17, 1921, the Iranian army with 5000 troops under the command of Amir Arshad Zargham Qaradaghi and a Swedish military advisor named Lindberg attacked Simko. Amir Arshad Zargham Qaradaghi was the brother of Mohammad Hussain Khan, who killed Simko's brother Jawar Agha in Tabriz in 1905. With Simko's

order, Amar Khan Shikak, along with an armed force and 200 fighters, destroyed the enemy's positions and killed Amir Arshad.

In July 1922, Simko published the newspaper *Kurd* in Urmia, several issues of which were published in both Kurdish and Persian.

During his uprising, Simko had extensive contacts with most of the Kurdish tribal chiefs, intellectuals, and revolutionaries. In a letter, he addresses the Kurdish people:

“Kurds! We have no other way to save our nation from the enemy except unity and being together. We have no other solution to the powerlessness of our people except supporting each other. Take each other's hands honestly to defend yourselves with your strength and ability against the aggression of the enemy. This is the only way to escape and nothing else.”

On July 27, 1922, 15000 soldiers of the Reza Khan under the command of General Jahanbani attacked Chari Castle, Simko's place. In such a situation, Simko was forced to retreat from Chari Castle to the Shipiran area near the Turkey border.

On a night in October 1922, Turkish forces attacked the village of Shamane in the northern part of Kurdistan. As a result of this attack, Simko's wife, Mrs. Jawahir, was killed along with several others, and Simko's six-year-old son, Khusrow, was arrested.

On November 6, 1922, several British officials led by Cecil J. Edmonds met with Simko, Sayid Taha, and Simko's brother Ahmad Agha in the village of Bahrka near Erbil. During this meeting, Simko tried to win the support of the British, but the British officials gave him no promises of support.

On January 8, 1923, Simko went to Sulaimani to visit Sheikh Mahmoud, where he was warmly welcomed by Sheikh Mahmoud and the people of Sulaimani with an official ceremony and a large carnival.

The Chahriq Village and Castle

During his stay in Sulaimani, after several meetings with Sheikh Mahmud, Simko received no positive response from him to distance himself from the Turks and make an agreement with the British. Simko also lost hope of British support for his

revolution against Iran. At that time, due to the resumption of the war between Sheikh Mahmud and the British, Simko realized that there was no point in staying in Sulaimani and his future was uncertain. Therefore, on March 23, 1923, he left Sulaimani and returned to the Rwanduz district.

After Simko became disappointed in the British and left Sulaimani for Rwanduz, Ozdemir, a high-ranking Turkish official, made some promises to Simko. The new Turkish government, in order to prevent the British from using Simko against them, as a temporary tactic, along with allowing Simko to enter Turkey and hand over some of his wealth, as well as the release of his son Khusrow, made many other promises.

However, after the Treaty of Lausanne was signed on July 24, 1923, and the struggle between Turkey and the British over the fate of Mosul was resolved, Simko could no longer stay in Turkey and returned to Dalampar Mountain on the borders of Iran, Iraq, and Turkey and settled down there.

In early 1924, after an agreement between Simko and the Iranian government, Simko returned to Iran and settled in the village of Howasne in the Soma region of Urmia.

In 1925, Simko welcomed Reza Khan when he came to Salmas, and when he saw Simko's forces, he was afraid and thought he had fallen into Simko's trap. In order to escape the danger, he quickly left Simko and said he would go to Kohnashahr at 4 p.m., come there, and let's talk together there. After Reza Khan left Simko, he said in a loud and sad voice:

I should have killed him. From now on, whatever happens, I will deserve it. The day will surely come when Rzo (Reza Khan) will kill me.

In 1926, Simko attacked Salmas with 1500 soldiers but was unable to capture the city due to internal conflicts. He was defeated during the retreat in the Soma-Bradost region and was forced to retreat to Iraq and settle in the north of Rwanduz.

In 1928, Simko again made an agreement with the Turks, entered the Turkish border with his supporters, and settled in the Gawar region of the northern part of Kurdistan.

After Simko remained in a difficult situation in the borders of southern, northern,

and eastern Kurdistan for two years, in the summer of 1930, Colonel Sadeq Khan Nowrozi sent him a letter through Teimur Shikak, a former fighter of Simko, asking him to come to Shino to meet Iran's top commander, General Hassan Moqadam.

Sadeq Khan Nowrozi with Simko and his friends - This photo was taken 24 hours before Simko's death in Shino

Simko honestly wanted to negotiate with the Iranian authorities to resolve their problems, but the Iranian government officials wanted to trap and kill him. Unfortunately, Simko was unaware of their conspiracy and easily fell into the trap of the enemy. He was assassinated on July 18, 1930, in Shino. Thus, the life of the legendary hero of Kurdistan ended, and his movement which lasted more than 20 years stopped.

Reza Shah thought that the Kurdish people's struggle in Iran would end forever with the killing of Simko, but in 1941, during World War II, Reza Shah's government ended, and the Kurdish people rose again, this time under the leadership of Peshawa Qazi Mohammad. In 1946, they established the Kurdistan Republic.

Reference:

Book: Amarkhan Shikak, from the Rise of Simko to the Kurdistan Republic - by Mohammad Saleh Qaderi - 2021. [1]

Items Property

Content category: Biography | History | **Publication Type:** Born-digital | **Language** - Dialect: English | **Country - Province:** East Kurdistan | **Publication date:** 01-08-2024

بابه‌ته په‌یوه‌ستکراوه‌کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
01-08-2024	رێکه‌وت و ڕووداو (کڕۆنۆلۆژیا)	کوردی ناوه‌راست	

1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAIJAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	کورتەباس	Kurmancî	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتەباس	Kurmancî	
Clarification from Muna Yakus	کورتەباس	English	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918- 1920)	کورتەباس	Türkçe	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK- İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	پەرتوووخانه	Türkçe	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	پەرتوووخانه	Türkçe	
ŞİKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ	کورتەباس	Türkçe	

Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri

کورتەباس

Türkçe

Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü

فیدیۆ

Türkçe

Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti

کورتەباس

Türkçe

TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU
NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ
TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

پەرتوووخانه

Türkçe

The Political, Cultural, and Military Re-Awakening
of the Kurdish Nationalist Movement in Iran

کورتەباس

English

QR Code:

Sources

[1] Website | English | Website.kurdshop.net.01-08-2024

Added on: 12-09-2025

Editor Name: Hejar Kamela

Français

Groupe: Martyrs**Article: 127****Simko Shikak**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=9&q=20250717214255646655>

Simko Shikak (Simitquh ou Ismail Agha Shikak), né en 1887 et mort assassiné le 30 juin 1930, est un chef (agha) de la tribu kurde des Shekak (Sekak). Il mène à plusieurs reprises des soulèvements contre l'Iran.

Biographie

Né dans une importante famille féodale de Čahrīq en Perse, il est le chef de la puissante tribu kurde des Chikak (ou Shikaq), établie dans la région de Khoy et de Salmas.

La Première Guerre mondiale : Ismaïl Simko face à l'Iran et aux Assyriens

Au cours de la Première Guerre mondiale, il combat d'abord les Iraniens, puis les troupes russes qui tentent d'occuper Ourmia, mais il doit se replier dans les montagnes en mai 1915.

À l'automne 1915, les tribus assyriennes indépendantes du Hakkarî, conduites par leur chef spirituel, le Mar Chimoun Simon XIX Benjamin, trouvent refuge dans les plaines de Salmas et d'Ourmia. La présence soudaine de six mille Chrétiens armés est perçue comme une menace par les Turcs et les chefs tribaux kurdes musulmans, qui les soupçonnent d'être à la solde des Russes. En mars 1918, Simko invite le Mar Chimoun à une conférence dans un village de la région de Salmas, sous prétexte d'élaborer une alliance kurdo-assyrienne. À la fin du dîner, le patriarche et son escorte sont massacrés. Il est probable que Simko ait exécuté cet assassinat à l'instigation des Turcs. Quoi qu'il en soit, les Kurdes commandés par Simko, cette fois ouvertement appuyés par des troupes turques, attaquent et poursuivent les Assyriens dans la région. Ces événements marquent l'achèvement de la nation assyrienne.

Le consul américain de Tabriz devra se résoudre à négocier avec Simko l'évacuation des missionnaires américains d'Ourmia pris en otages. De son côté, le gouvernement de Téhéran reconnaît de facto l'autorité de Simko sur la région en le nommant gouverneur de la zone Est d'Ourmia.

Révolte contre l'Iran

En 1919, il établit un gouvernement autonome kurde dans le sud-ouest du lac

d'Ourmia. Il se met en rapport avec le cheikh Mahmoud Berzendji, qui mène alors une révolte au Kurdistan irakien, et prend contact avec Seyid Taha Nehri, un militant nationaliste du Kurdistan turc, pour tenter de fédérer les différentes parties du Kurdistan. En mars 1919, il est pour la première fois battu par les forces iraniennes, et doit fuir. Il reconstitue son armée et revient dans la région d'Ourmia, d'où il chasse à nouveau les autorités iraniennes. En 1921, il atteint son apogée. Il ouvre des écoles en langue kurde à Ourmia et à Khoy, et fait publier un journal en kurde, Roja Kurd. En juillet 1922, le gouvernement iranien envoie une immense armée pour déloger Simko. Au cours des combats, il perd 9 000 de ses 10 000 combattants, et finit par se réfugier en Turquie. Il passe ensuite au Kurdistan irakien fin octobre 1922, où il est accueilli en héros par le cheikh Mehmoud Berzendji. En 1924, il rentre en Iran, se rend sous condition et est même reçu par le Shah en 1925. Mais, un an plus tard, il prend la tête d'une troupe formée des tribus Chikak et Herki et envahit la plaine de Salmas. À la suite de dissensions et de défections dans son propre camp, il ne peut résister à l'armée perse, et se réfugie en Turquie, où il est arrêté. Entre 1926 et 1928, il séjourne alternativement au Kurdistan de Turquie et en Irak. Constatant qu'il tente de reprendre influence sur sa tribu, les autorités iraniennes l'invitent à une entrevue dans la ville d'Oushnavieh. À son arrivée, le 30 juin 1930, il tombe dans une embuscade où il trouve la mort. [1]

Biens Biens

Type de personnes: Chef | **Figure** | **Langue - Dialecte:** Kurde - Badini | **Lieux (Martyre):** Chut | **Lieu de naissance:** Urumiya | **Nation:** Kurdes | **هۆز: Şikak** | **Cause du décès:** Conspiration | **Pays - Région (Martyre):** Kurdistan oriental | **Pays de naissance:** Kurdistan oriental | **Genre:** Homme | **Date de naissance:** ~~00-00~~-1875 | **Date de décès:** 22-12-1930

بابه ته په یوه سترکراوه کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
01-01-1875	رێکهوت و ڕووداو (کړوڼو لۆژیا)	کوردی ناوه پاست	
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAIJAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
22-12-1930	رێکهوت و ڕووداو (کړوڼو لۆژیا)	کوردی ناوه پاست	

72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê-30.06.1930 bajarê Şino)	کورتەباس	Kurmancî	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتەباس	Kurmancî	
95 sal biser kuştina rêberê kurd SIMKOYÊ ŞIKAK re derbas dibin	کورتەباس	Kurmancî	
Clarification from Muna Yakus	کورتەباس	English	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)	کورتەباس	Türkçe	
Ismail Agha Shikak	شههیدان	Catalana	
İsmayıl ağa Şəqaqi	شههیدان	Azərbaycanca	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 4/4	کورتەباس	Deutsch	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	

Millî Mücadele Döneminde Şırnak	په‌رتوو‌کخانه	Türkçe	
Savaşta Barışa, Çatışmadan Çözüme	په‌رتوو‌کخانه	Türkçe	
Serpêhatîya rêberê evsaneyî Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
ŞIKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri	کورتەباس	Türkçe	
Simko Shikak	شه‌هیدان	Português	
Simko Shikak	شه‌هیدان	Svenska	
Simko Shikak: A Kurdish Leader in a Time of Upheaval	کورتەباس	English	
Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembölü	فیدیۆ	Türkçe	
Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti	کورتەباس	Türkçe	
TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ TALEBİ'NİN HAKLILIĞI	په‌رتوو‌کخانه	Türkçe	
The Political, Cultural, and Military Re-Awakening of the Kurdish Nationalist Movement in Iran	کورتەباس	English	

The Story of the Legendary Leader Simko Shikak	کورتەباس	English	
وێنه و پێناسه إستقبال سمكو اغا شكاي في مدينة السليمانية 1923		عربي	
ژیاننامه ئیسماعیل ئاغای سمایی شیخ عوسمان ئەفهندی		کوردی ناوه‌پاست	
ئەو شۆرشگیرێ کورد-له‌منیشه‌وه چەند تێبینی یە ک کورتەباس له‌سه‌ر (سمکۆ)		کوردی ناوه‌پاست	
بارودۆخی ئێران و شۆرشی سمکۆی شکاک	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	
به‌سه‌رهاتی رێبه‌ری ئەفسانه‌ی سمکۆی شکاک	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	
پسران سمکو شکاک	وێنه و پێناسه	فارسی	
دوای شه‌هیدبوونی ئیسماعیل ئاغای شکاک، هێزه‌کانی وێنه و پێناسه داگیرکەر بێ رێزی به‌ پیاوماقولاتی شاره‌کانی رۆژه‌لاتی کوردستان ده‌که‌ن		کوردی ناوه‌پاست	
سمکۆی شکاک و مایکل جافکشفیلی، سال 1916	وێنه و پێناسه	فارسی	
سمکۆ ئاغای شکاک ناسیۆنالیستیکی ئازا و بیرفراوان بوو	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	
سمکۆی شکاک	شه‌هیدان	کوردی ناوه‌پاست	
سمکۆی شکاک و مایکل جافه‌که‌شفیلی له‌ ورمی سالی 1916	وێنه و پێناسه	کوردی ناوه‌پاست	
سمکۆی شکاک؛ شۆرشگیرێک له‌ رێگای سه‌ربه‌خۆی کورد؛ به‌شی 01	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	
سمکۆی شکاک؛ شۆرشگیرێک له‌ رێگای سه‌ربه‌خۆی کورد؛ به‌شی 02	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	
سمکۆی شکاک؛ شۆرشگیرێکی سه‌ربه‌خۆیخواز	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	

سێ پیاوی سهیر و سه مه ره؛ سه ید فه ره اد، لۆرێنس عه ره بستان، سمکۆ	په رتوو کخانه	کوردی ناوه راست	
سێ وێنه ی ده گمه نی سمکۆی شکاک	وێنه و پێناس	کوردی ناوه راست	
سه ره لدانا قه هره مانی کورد سمکۆی شکاک 1921- 1930	بلاوکراوه کان (گۆفار، رۆژنامه، مانیپه ر و ده زگا میدیاییه کان و ...)	کرمانجی	
سه رکرده یه کی سوپای ئێرانی له (ورم) له گه ل سمکۆی شکاک و جه نگا وه ره کانی	وێنه و پێناس	کوردی ناوه راست	
شکاک	هۆز - تیره - بنه ماله	فارسی	
نامه یه کی توندی سمکۆی شکاک بوو ده سه لاتدارانی عوسمانی	به لگه نامه کان	کوردی ناوه راست	
هه دیه ئیسماعیل ئاغای شکاک	ژياننامه	کوردی ناوه راست	
کوردانی شکاک له گوندی قوتوری شارۆچکه ی سه لماس، له سالی 1900	وێنه و پێناس	کوردی ناوه راست	
یه که مین دامه زراوه و خویندنگه ی کوردی له رۆژه لاتی کوردستان	کورتبه باس	کوردی ناوه راست	

QR Code:

Sources

[1] Site web | Français | [Wikipédia](#)

Ajouté: 17-07-2025

Nom de l'éditeur: Şadî Akoyî

Deutsch

Gruppe: Kurze Beschreibung**Betreff: 128****Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4**<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20251217191559668317>

Gründe, die zum Simkos Aufstieg beitrugen

The plight of kurdisch Nationalism: Critical Analysis of the Kurdish National Movement in Turkey, Iraq, Iran and Syria around the first World War

University of Waikato

By Handren Delan

Aus dem Englischen übersetzt von Berfin

Gründe, die zum Aufstieg Simkos beitrugen

Um die Jahrhundertwende stritten mindestens drei Stammesführer um die höchste Führungsposition der Shihak²². Der Stärkste war wahrscheinlich Ali Agha von den Avdovi Pasaqas; seine Söhne Jafar Agha und Ismail Agha, genannt Simko, erlangten einen guten Ruf als mutige Kämpfer. Der zweite Führer war Umar Agha, der den Mamedi-Stamm führte (einigen Quellen zufolge, war er ein Onkel von Simko, aber hier gibt einige Unsicherheiten) und der dritte war Mustafa Agha von den Kardar Pasaqas (ihm folgte später sein Bruder Ismail), der noch weitere Stämme und Unterstämme unter seiner Kontrolle hatte. Es gab in diesen Jahren eine hohe Fluktuation unter den Stammesführern. Ein anderer Zweig der Avdovi Pasaqas, geführt von Alis Bruder Yusuf, der weiter südlich lebte, wurde versprengt als Ali auf Yusufs Kosten an die Macht kam, und viele von ihnen wurden in der Folge von den gegnerischen Kardars getötet. Umar Agha, von den Mamedis, wurde 1902 von iranischen Vertretern getötet, ebenso 1906 Mustafa Agha von seinen Avdovi-Gegnern. Jafar Agha, der zwar offizielle Titel trug aber trotzdem weiterhin die Regierung von Azerbaijan durch seine Überfälle auf Urmijeh, Salmas und Koy beunruhigte, wurde um die selbe Zeit scheinbar vom iranischen Thronerben nach Tabriz eingeladen und heimtückisch ermordet²³.

Es muss angemerkt werden, dass durch das Nichterscheinen der meisten anderen erfahrenen Stammesführer Simkos schneller Aufstieg ermöglicht wurde. Er war jedoch ein cleverer und opportunistischer Politiker, der genau wusste, wann er sich mit wem verbünden musste. Als junger Mann hatte er seinen Bruder Yusuf bei dessen Überfällen unterstützt und während seiner ganzen Laufbahn führte er seine Überfälle fort, wodurch sich ihm viele Rohlinge anschlossen.

Während der Constitutional Revolution of Persia wandte sich Simko gegen die

Konstitutionalisten (städtische Azaris) und unaufgefordert schloss er sich mit 300 Reitern den Streitkräften von Iqbal al-Saltaneh (Gouverneur von Maku) an, gegen den anjuman von Khoy oder die Konstitutionalisten. Als Belohnung wurde Simko zum Untergouverneur des Qotur-Distrikts ernannt. Um von ihm gegen die konstitutionelle Bewegung profitieren zu können, bestätigte die Zentralregierung seine Ernennung²⁴.

Weder die Türken noch die Russen besetzten vor dem ersten Weltkrieg Shihaks Land; Simkos Kontakte mit beiden waren hauptsächlich indirekt. Er scheint vor 1913 mit pro-osmanischen und anti-russischen Azerbaijanis zusammengearbeitet zu haben, aber 1913 lieferte er einige, die bei ihm um Aufnahme gebeten hatten, den Russen aus, um zu versuchen, deren Wohlwollen zu gewinnen. Offensichtlich war er erfolgreich, denn im selben Jahr notiert ein russischer Beobachter, dass ihm zwei Stammesführer auf russischen Druck hin Treue schworen, die vorher Anhänger von Simkos Hauptgegner Ismail Agha von Kardar Pasaqas gewesen waren.

Zu jener Zeit war Simko in regelmäßigem Kontakt mit kurdischen nationalistischen Kreisen. Nationalistische und private Ambitionen waren untrennbar in ihm verbunden. Er hatte eine Schwester von Sheikh Sayyid Taha geheiratet, Enkel und Nachfolger des berühmten Sheikh Ubeydullah. Das war eine zweckdienliche Heirat, denn Sayyid war der einflussreichste Mann jenseits der Grenze, außerdem ein führender Nationalist. Simko und Sayyid Taha sollten innerhalb der nächsten Dekade häufig zusammenarbeiten. Ein anderer Kontakt Simkos war Abd al-Razzaq Bedirkhan aus der berühmten nationalistischen Familie, die sich zurückführt auf die Emirs von Botan. Zuvor waren Sayyid Taha, Abd al-Razzad und Simkos Bruder Jafar nach Russland eingeladen worden, von wo sie zurückgekehrt waren mit „großzügigen Geschenken“ und ermutigenden Botschaften, die ihre Vorstellung und Ambitionen anregten. 1912 veröffentlichte Abd al-Razzaq eine monatlich erscheinende kurdische Zeitung in Urmiyeh. Nach einiger Zeit jedoch wurde er von den Russen aus Urmiyeh ausgewiesen und ein Historiker zufolge war es Simko, der die Verantwortung für die Zeitung übernahm, bis ihr Erscheinen im Jahre 1914 eingestellt wurde²⁵. Simko, Chef des führenden Shikah-Stammes trat 1914 auf als die mächtigste Gestalt unter den anderen kurdischen Stämmen im Nord- und Südteil Iranisch Kurdistans, die über Respekt und Autorität verfügte. Seine Bedeutung war eine Herausforderung für die Zentralregierung.

22- Shikak ist der Name des großen kurdischen Stammes im Norden von iranisch

Kurdistan, das an die heutige Grenze zur Türkei angrenzt. Er setzt sich zusammen aus vielen kleinen Stämmen um Urumeya, Salmas und Khoy. Das Gebiet blieb während des ersten Weltkrieges unberührt. Diese Stämme waren besser organisiert und disziplinierter als andere kurdische Stämme weiter südlich in iranisch Kurdistan.

23- Martin van Bruinissen: „Agha, shaik and state: the social and political structures of Kurdistan. London: Zed Books, 1992 S.32

24- ebenda S. 34

25- ebenda S. 45. [1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie: Kurdenfrage | **Soziologie** | **Art der Veröffentlichung:** Born-digital
| Sprache: Deutsch | **Original Language:** Englisch |

بابه ته په یوه سترکراوه کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAYCAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)	کورتەباس	Türkçe	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 2/4	کورتەباس	English	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 4/4	کورتەباس	Deutsch	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	په رتوووخانه	Türkçe	

Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme

په‌رتوو‌خانه Türkçe

ŞİKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ

کورتە‌باس Türkçe

Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü

فیدیۆ Türkçe

TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU
NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ
TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

په‌رتوو‌خانه Türkçe

QR Code:

Quellen

[1] Nicht spezifiziert | Deutsch | [Website web.archive.org](https://web.archive.org)

Hinzugefügt am: 17-12-2025

Ersteller Name: Hejar Kamela

Gruppe: Kurze Beschreibung**Betreff: 129****Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4**<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20251218091942668385>

Die Revolte Simkos gegen die Zentralregierung
aus dem Englischen übersetzt von Necana

Während sich die Zentralregierung im Angesicht der internen Krisen und dem internationalen Druck um Überleben bemühte, war Simko eifrig mit der Errichtung der Unabhängigkeit beschäftigt. Im Februar 1919 kam es zu einem Treffen der wichtigsten Stammesführer Iranisch-Kurdistan, wo über die Aufnahme einer offenen Revolte gegen die iranische Regierung diskutiert wurde. Die Verlegung der Erhebung wurde beschlossen bis sich herausstellte, wie sich die Großmächte in der Region zu verhalten entschieden. Die Kurden unternahmen einen Versuch zur Veranlassung internationaler Unterstützung und daher besuchte Sayyid Taha, der sich Simko angeschlossen hatte und innig mit ihm kooperierte, in Mai 1919 Bagdad, um britische Unterstützung für die kurdische Unabhängigkeit zu erzielen. Andererseits schrieb Simko persönlich mit dem selben Anliegen dem zivilen Beauftragten A. T. Wilson. Beide erhielten keine direkte Bestätigung. Laut armenischen Quellen „waren Simko und Sayyid Taha zur selben Zeit in Kontakt mit türkischen Nationalisten aus Van, der modernen kurdischen Stadt auf türkischer Seite, und hofften diese damit zu beschäftigen entgegen der beabsichtigten Rückführung der Armenier nach Ostanatolien zu handeln und versprachen hierfür ihre Unterstützung“. In den folgenden zwei Jahren blieben beide kurdische Stammesführer weiterhin in Kontakt mit den britischen und türkischen Nationalisten (Bruinseen, Kurdish tribes and the state in iran: the case of Simko's revolt , London 1987). Ferner, laut Bruinseen, einem angesehenen Kenner des kurdischen Nationalismus, unterhielt der türkisch-kurdische Kontakt dermaßen Erfolg, dass die Türkei die Kurden des Iran von jenen, die Atatürk feindlich gegenüber standen, umschulten und die Kurden des Iran die Türken davon abhielten ihre türkischen Verwandten in Aserbaidschan zu unterstützen, die feindlich gegen Simko gesinnt waren. Voreilig nahm Simko, ohne die Zusage der anderen Stammesführer zum offenen Aufstand erhalten zu haben, die Stadt Dilman ein, belagerte Urmiyeh und eroberte ein Teil der aserbaidshanischen Bevölkerung in der Region Lakistan (nordwestlich von Dilman), welche die Anerkennung seiner Autorität und Steuerzahlung ablehnte. Jene, die fliehen konnten, wurden bis Sharafkhane verfolgt, am nördlichen Ufer des Urmiyeh-Flusses. Bruniseen (s.o.) nimmt an, dass die kurdischen Stämme in ihren Stammesinteressen kritisch auseinander gingen und

sich ein „Chef-Faktor“ hinter Simkos Alleingang verbarg. Simko war sich der Tatsache bewusst, dass die Teilung in den Stämmen zu umfangreich war, um begrenzt oder überbrückt zu werden. Noch dazu war die Zentralregierung in und um Urmieh herum geschwächt und die Aserbaidshaner (Azeris) zu schlecht organisiert, um Simkos Truppen widerstehen zu können. Folglich, im Herbst 1919, nahmen Simkos Kurden dieses Gebiet nördlich des Flusses in Besetzung.

Die Gefahr der kurdisch-nationalen Truppen wahrnehmend, boten die ländlichen Azeris, die Simkos plündernde Truppen erlebten, der zentralen Regierung ihre volle Unterstützung an.

Tabriz hatten einen neuen militärischen Kommandant, Intisar, der effizient eine gleichgeordnete Truppe aus allen, wen auch immer (Soldaten, Kosaken, irreguläre aserbaidshanische Kavallerie), mobilisierte. Angeführt durch Filipov, einem russischen Kosakenoffizier, der soeben aus Teheran eingetroffen war, wurde diese Truppe dahin gelenkt Simkos Kurden abzuwehren und möglichst viel Schaden anzurichten. Daraufhin war Simko gezwungen Zuflucht in seiner Festung in Chariq zu suchen; viele seiner Partisanen verließen ihn (inbegriffen die verschiedenen osmanischen Soldaten). Aus Gründen, die unklar sind, traten Filivop und Intisar in Verhandlungen mit Simko anstatt ihren anfänglichen Erfolgskurs fortzuführen und Simko zur bedingungslosen Kapitulation zu bewegen. Als Folge dieser Verhandlungen versprach Simko die verursachten Schäden in Lakistan abzugleichen, seine türkischen Soldaten zu entsenden und seine ganze Truppe der Regierung abzutreten.

Keine dieser Versprechen wurde von Simko gänzlich gehalten und die ganze Affäre festigte letztendlich sogar seine Stellung unter den Kurden: denn scheinbar war er in der Lage ohne jede Strafe gegen die Regierung zu handeln. Während 1920 konnte er seine Kontrolle über die Fläche von Urmieh, Salmas und den südlichen Teil der Region Khoy wieder herstellen. In Urmieh ernannte er Männer nach seiner eigenen Auswahl zum Gouverneur: zuerst Arshad al-Mulk, ein Heimischer, später Teymur Agha, einem Stammesführer aus Kuhnehsbahr. Seine Männer überfielen weite Gegende, um hauptsächlich Waffen zu besorgen und seine künftigen Heldentaten zu finanzieren. Die unter ihre Kontrolle geratenen Regionen wurden besteuert und der zentrale Staat, der damit beschäftigt war weitere aufrührerische Elemente im Land einzudämmen, war zu geschwächt, um Simkos Truppen entgegen zu setzen. Dieser status quo verweilte bis 1921. Armeetruppen, die aus Tabriz gesendet wurden, um die Gebiete wieder einzunehmen, wurden von den Kurden besiegt und wurden nach Sharafkhaneh zurückgedrängt (März 1921). Simko erwies sich wiederum als der Stärkste und zog damit weitere Anhänger an. Weitere Siege über Regierungstruppen in dem selben Jahr führten zu einem Anstieg der Unterstützung anderer kurdischer Stämme. Im März 1921 betrug seine Truppe

1000 Reiter und 500 zu Fuß, begleitet von der kurdischen Flagge; im Sommer schon schätzte man seine Truppe 4000 Mann, im Herbst sogar schon 7000 Mann und schließlich waren im Sommer 1922 bereits 10 000 Kämpfer beteiligt. Je mehr Vorstöße die Truppen Simkos gegen die Zentralregierung führten, umso mehr stieg die Anzahl der treuen Anhänger. Simkos Autorität wurde durch die steigende Anzahl der Stämme gewürdigt.

Um die Tatsache wissend, dass die nationale (kurdische) Truppe umfangreicher Unterstützung zur Kontrolle über ganz Kurdistan bedarf, knüpfte Simko Kontakte mit allen Stämmen im Süden von Iranisch-Kurdistan. Früher, 1921, kam es zu verschiedenen Treffen des „Rates der kurdischen Anführer“ unter dem Vorsitz Simkos, dem nicht nur einige Stammesführer der größten Stämme in Aserbaidschan (Herki, Begzadeh, Haydaran, Shikak) beiwohnten, sondern auch von Stammesführern der Artushi und weiterer Stämme aus Hakkari in der modernen Türkei (Nordkurdistan). Es heißt, dass Simko 1921 Ahmad Khan als den höchsten Führer im Stamm der Herki unterstützte und dies von jenem mächtigen Stamm angenommen wurde. Es scheint wie üblich, dass das nationale Streben wohl der effektivste Faktor im Zusammenhalt der kurdischen Stämme wider der Zentralregierung war.

Hierbei sind, laut Bruinseen, die Beweggründe eine Mischung aus Nationalem und Privatem.

Mitte 1921 beinhaltete die Region unter Simkos Kontrolle alle iranischen Gebiete westlich des Flusses Urmijeh, südlich weiter Baneh und Sardesht (südlicher Teil von Iranisch-Kurdistan), auch den nord-westlichen Bezirk des Iraks, wo die Briten und Kemalisten weiterhin über die Kontrolle stritten. Neben dem ganzen Shikak-Stammesbund und dem Herki-Stamm schlossen sich auch Mamash, Mangur, Dehbokri, Piran, Zarza, Gewrik, Feyzullahbegi, Pizhdar und kleinere Stämme um Baneh Simko an. Oktober 1921 nahmen Simkos Truppen die Stadt Souj Bulagh (Mahabad) ein, die bis dato von Regierungstruppen eingenommen war. 200 der Soldatengarnison wurden ermordet und weitere 150 wurden verletzt.

Weiterhin ist nennenswert, dass Simkos Truppen die gesamte Stadt plünderten, was zu einem immensen Widerstand aus der Stadtbevölkerung führte (John Joseph, Muslim-Christian relations and inter-Christians rivalries in the Middle East: the Case of the Jacobites in an age of transition, Albany SUNY Press, 1983).

Souj Bulagh (s.o.) war strategisch wertvoll und das letzte Bollwerk der Zentralregierungstruppen und wurde deshalb zur Hauptstadt gekürt. Simko selbst residierte nicht in der Stadt, ernannte jedoch einen loyalen Stammesführer, Hamzeh

Agha von den Mamash, zum Gouverneur. Die aserbaidshischen Städte Mianduab, Maragheh und Binab sendeten Briefe der Unterwerfung nach Souj Bulagh (s. John Joseph).

Es ist lohnend zu erwähnen, dass ein grundlegender Faktor der nicht-kurdischen Stämme auf Seiten Simkos nicht nur in Feindlichkeit jener gegen die Zentralregierung unter Raza Khan herrührte, sondern auch aufgrund der Furcht und Einschüchterung, die Simkos Truppen in diesen Gebieten verbreitet hatten. Gemäß einigen Quellen (s.o.) hatten seine Truppen einen schlechten Ruf in Erbeutung und Plünderung.

Kontinuierliche militärische Siege über Regierungstruppen im selben Jahr trugen zu Simkos Stellung unter den Kurden bei und hob die Anzahl seiner Anhänger an. Im Juli 1922 war sein Territorium im größten Ausmaß: es spannte sich über Osten und Süden, über Sain Qaleh (Shahin Dezh) und Saqqiz. Darüberhinaus war Simko in ständigem Kontakt mit Stämmen weiter gen Süden: er hatte Einfluss in Mariwan und Awroman und sogar Stämme gen Süden Luristans waren bereit seiner Revolte beizustehen. Auf ähnliche Weise hatten viele Stammesführer aus der Türkei und dem Irak freundschaftliche Kontakte zu ihm. Obwohl keine konkreten Pläne zu gemeinsamen Handlungen vorlagen, könnte der Kontakt zu einem erfolgreichen sozialen Aufsteiger wie Simko nie schaden. Gerüchte gingen einher, die iranische Absichten zur Anerkennung der kurdischen Autonomie ansprachen, da diese nicht in der Lage wären sie zu unterdrücken; diese Gerüchte erwiesen sich jedoch als unzutreffend.

Seit Februar 1921 widmete Reza Khan seine Kraft der Schaffung einer modernen, disziplinierten und stimmigen Armee. Seine Bemühungen schienen bald Früchte zu tragen.

Während 1921 und sogar in den frühen 1922ern war Simko in der Lage den Regierungstruppen (Irreguläre, Kosaken, Gendarmie) wiederholte Verluste zuzufügen, die gegen ihn marschiert sind und beschlagnahmte dabei viele ihrer Waffen. Im August 1922 jedoch brachte eine wohl organisierte Kampagne der neu-organisierten Armee ihn unter Kontrolle. Der Sieg der Zentralregierung über Simko hatte seine Ursache mehr in der internationalen Unterstützung für Reza Khan, weniger in der Armee. Zur selben Zeit bevorzugten die Briten eine Unterstützung Reza Khans und die Türken wagten nicht in einen Konflikt einzutreten, der sich an ihren empfindlichen Grenzen abspielte. Dazu noch bekundeten die Shitte-Kurden aus dem Süden Irans um die Stadt Kermshan, welche die unfaire Behandlung durch Simkos Truppen fürchteten und ablehnten, ihre Loyalität zu Teheran. Mit dem Anmarsch der Truppenb Reza Khans mitten ins Herz Kurdistans zerstreuten sich

Simkos Unterstützer und ihm blieben eine Handvoll loyaler Kämpfer. Er musste in die Türkei und von dort Richtung Irak fliehen. Edmonds, der ihn auf seinem Anwesen in Irak befragte, verkündete, dass Simko erzürnt über die Türken und Briten war. Die Erstgenannten versprachen ihm Unterstützung, jedoch richteten nun auch sie ihre Waffen gegen ihn und die Letzteren erlaubten ihm ein Ausschweifen, solange es in ihrem Interesse war (s. John Joseph).

Als Flüchtling im Irak verweilte Simko nicht nutzlos und setzte sogleich daran in Vorbereitung auf eine Rückkehr in den Iran alte Bindungen zu festigen und neue mit Stammesführern dort zu knüpfen. Er näherte sich seinem alten Verbündeten Sayyid Taha an, der nun von den Briten ausgenutzt wurde, um die Türkei aus Rowanduz zu bewegen, sodass Taha das Interesse an weiteren Abenteuern in Iran verloren hatte und Scheich Mahmud aus Suleymaniyeh, dem einflussreichsten nationalen Führer in Südkurdistan, der leichtes Interesse an Simkos Problemen zeigte. Er versuchte sogar die assyrischen Flüchtlinge zu begütigen, die von den Briten in den Irak gebracht wurden und die immer noch an eine Rückkehr nach Urmiyeh und Salmas dachten. 1923 ging Simko weiter in die Türkei, um deren Unterstützung einzuholen, ging jedoch leer aus. 1924 begnadigte Reza Khan ihm, sodass er in den Iran zurückkehrte.

1926 versuchte Simko eine letzte erfolglose Unternehmung, um die faktische Unabhängigkeit von damals wiederzuerlangen und nahm die Stadt Dilman ein, unterstützt von Teilen des Herki- und Begzadeh-Stammes. Zu dieser Zeit, da die Armee des Reza Khans mächtiger und wohlbewaffnet war, ernteten Simkos Erhebungen keine Früchte und seine Armee wurde vernichtet. Wieder musste er in den Irak fliehen. 1929 lud ihn die iranische Regierung ein, ihm das Gouvernement in Ushnuviyeh anbietend. Einige Tage nach seiner Rückkehr wurde er Opfer eines Hinterhaltes der selben Regierung. [1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie: Biografie | **Kurdenfrage** | **Dokumenttyp:** Übersetzung | **Art der Veröffentlichung:** Born-digital | **Sprache:** Deutsch | **Provinz:** Ost Kurdistan | **Original Language:** Englisch |

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAYCAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	

İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI
DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)

کورتەباس Türkçe

Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 4/4

کورتەباس Deutsch

Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi
Haydar (Vaner) Bey

کورتەباس Türkçe

MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-İRAN
İLİŞKİLERİ 1919-1925

کورتەباس Türkçe

Millî Mücadele Döneminde Şırnak

پەرتووکخانه Türkçe

Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme

پەرتووکخانه Türkçe

ŞİKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NİN
FAALİYETLERİ

کورتەباس Türkçe

Simko yê Şîkak ın Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin
Sembölü

فیدیۆ Türkçe

TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU
NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ
TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

پەرتووکخانه Türkçe

QR Code:

Quellen

[1] Nicht spezifiziert | Deutsch | [Website web.archive.org](https://web.archive.org/)

Hinzugefügt am: 18-12-2025

Ersteller Name: Hejar Kamela

Gruppe: Kurze Beschreibung**Betreff: 130****Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 4/4**<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20251218092716668388>

Organisatorische Schwächen

Aus dem Englischen übersetzt von Aram

Die erhebliche Schwäche in Simkos Bewegung war das Fehlen jeglicher formaler Organisationsstrukturen. Es gab ein Netzwerk um Simkos private Verbindungen, aber keine Partei, um die Anhängerschaft zu organisieren, und keine formale Regierung oder Kriegsrat. In den Städten, Urmieh und Souj Bulag (Mahabad) wurden die Verwaltungsaufgaben durch von Simko ausgesuchten Gouverneure vollzogen. Dabei handelte es sich um Stammesoberhäupter, die keinerlei Beziehung zur Bevölkerung dieser Städte hatten und einfach die Büros der vorherigen, in Tebriz stationierten, Gouverneure übernahmen. Für ihren autoritären Regierungsstil wurden sie von einem Großteil der Bevölkerung verachtet. Zudem fehlte es an einem systematischen und vernünftigen Steuersystem: Simkos Kassen waren mit wahllos eingebrachten Plünderungen gefüllt und die meisten von ihnen waren zu seinem Schaden (Olson Robert, The Kurdish Question and Turkish-Iranian Relations: From World War I to 1998 Kurdish Studies Series, No. 1, California, Mazda Publishers, 1998: pp 24-27).

Die bewaffneten kurdischen Kräfte schwankten andauernd in ihrer Stärke je nach dem, wie die Stämme zu ihr standen und diese wiederum waren anhängig von ihren Interessen und den jeweiligen Umständen. Der mehr oder weniger feste Kern des Gefolges war gerade die von Simko persönlich und die von Ame Khan, Kopf der Kardar Sektion des Shikah Stammes, gestellten Kämpfer. Im Jahre 1918 umfasste Simkos Gefolge mehrere Hundert ehemalige Soldaten der osmanischen Armee, gut bewaffnet und von Deutschen ausgebildet. Von 1921 bis 1922 sagte Simko, er habe ein großes türkisches Kontingent, die Iraner und Briten verdächtigten indes Ankara für die Abstellung dieser Truppen verantwortlich zu sein. Dieser Verdacht wurde allerdings nie bestätigt. In diesem Zusammenhang ist auch die Nennung vieler kurdischer Nationalisten aus der Türkei in seiner Gefolgschaft von Bedeutung. Aber auch dieser harte Kern war nicht wirklich konstant. Viele von Simkos osmanischen Soldaten kapitulierten, nachdem ihnen von Intinsar und Filipov 1919 Amnestie versprochen wurde, da den Azeris und ihren türkischen Brüdern mehr an ethnischen als an privaten Gründen lag. Ferner, es kamen Helfer aus den kurdischen Stämmen, motiviert mehr durch Geld und Beute als aus nationalistischen Gründen und trugen

zum Simkos Untergang bei. Während im Juli 1922 seine Gefolgschaft durch konstante Erfolge auf 10 000 Mann gestiegen war, dezimierte sich ihre Zahl nach der ersten Niederlage, und innerhalb weniger Tage waren nicht mehr als 1000 loyale Anhänger übrig (Ibid, 34).

Eine starke Anhängerschaft ist unerlässlich für jeden Stammesoberhaupt, der eine Expansionspolitik betreiben möchte. Einst war seine Stärke bemerkenswert, denn viele die nicht zu seinem Gefolge gehörten und nie gehören wollten, folgten ihm. In Simkos Schlachten und Kämpfen gegen die Regierungstruppen kämpften dementsprechend nicht nur seine Leute, sondern auch andere Stammeskrieger beteiligten sich daran. Diese waren in erster Linie Shikak und im Speziellen Avdovo, Mamedi und Kardar-Stammesteile. In Zeiten Simkos guter Erfolge beteiligten sich ebenfalls Stammesoberhäupter anderer Stämme mit ihrer Gefolgschaft und mit den einfachen Stammesmitgliedern. Ganz speziell der Herki-Stamm stellte viele Männer Simko zur Seite: Herki und Mamash waren zudem Simkos loyalste Verbündete. Andere schlossen sich später an und desertierten früher. In Zeiten der Not verließen ihm sogar die Treuesten. Einer von ihnen war Amr Khan, der Kopf der Kardar Pisaqas und Simkos größter Rivale innerhalb der Shikak, welcher als Simkos Generalbevollmächtigter 1922 zu verschiedenen Anlässen zu desertieren versuchte. Er kontaktierte die Regierung durch einen religiösen Würdenträger als Vermittler und verlangte Amnestie im Tausch dafür, wie er versprach, der Regierung gehorsam zu sein und Simko zu bekämpfen. Amr Khans Allianz Richtung Reza Khans Regime schien die Überzeugung und Bindung der nationalen Kräfte auf einer Seite und die der Teile des Shkak Stammes auf der andere Seite beträchtlich zu schwächen (Cited in Martin Van Bruinseen, *Kurdish tribes and the state in Iran: the case of Simko's revolt*, in: Richard Tapper (ed.), *The conflict of tribe and state in Iran and Afghanistan*. London: Croom Helm, 1983, pp. 36-44).

Simko versuchte nicht nur von den Stämmen Unterstützung zu erhalten, er versuchte auch sich mit ausländischen Kräfte zu vereinen. Wiederholt versuchte er britische Unterstützung zu bekommen, üblicherweise hatten bessere Beziehungen zu Briten durch Stammesoberhäupter als er: zum Beispiel Sayyid Taha oder Babakr Agha of Pizhdar. Bei diesen Versuchen hatte er, wenn überhaupt, nur einen geringen Erfolg. In der selben Zeit kommunizierte er mit den Sowjetischen Autoritäten im Kaukasus und mit den Kemalisten in Van. Manche seiner Briefe zu den Genannten wurden offensichtlich abgefangen; britische und Iranische Obrigkeit waren, wie schon erwähnt, überzeugt, dass Kemalisten bereits Truppen entsendet hatten. Aber Fakt ist, dass keiner dieser fremden Kräfte ihn unterstützte, wenn er es am dringendsten nötig hatte. In der frühen Phase seiner Karriere allerdings war sein

Umgang mit den Staatautoritäten (den Iranern, die ihm zum Gouverneure von Qotur machten; die Russen und Osmanen, die seine Okkupation anerkannten) beeinflusst durch seine Position bei den Kurden, denn solche Beziehungen mit Nachbarländer waren, wie früher gesagt wurde, immer in der Geschichte Kurdistans präsent und genau so beeinflussten sie den kurdischen Nationalismus in seiner späteren Phase. Sie dürften dabei beträchtlich in die kurdische Stammespolitik eingewirkt haben (Ibid, 56).

Der große Bund der Stämme, der Simkos Bewegung war, konnte nur solange aufrecht erhalten werden als die Stämme mobilisiert gehalten wurden. Ebenso war ein Faktor, dass der mobilisierte Nationalismus in Notzeiten Simkos dahin schwand, sodass es naheliegt, dass für die Mehrzahl der Gefolgschaft Nationalismus bestenfalls ein nebensächlicher Grund war. Wie üblich in Stämmen, sollte Mobilisation mehr praktische und dringliche Gründe haben und es sollen angemessene Chancen gegeben werden diese zu erreichen, sei es ein militärischer Sieg oder über einen rivalisierenden Stamm oder gegen die Regierungstruppen oder einfach nur Plünderungen. Die Häufigkeit der Plünderungen, angegliedert an Simkos Rebellion, welches viele Zeitgenossen und Nationalisten ihm später vorgehalten haben, war daher nicht zufällig passiert; es war einfach wichtig, um die Stämme in mobilisiertem Zustand zu halten und ihren Zusammenhalt zu gewährleisten. Wenn in diesem Zusammenhang die Mobilisierung endete, dann, weil die meisten Stammsangehörigen zukünftige Erfolge sehr klein einschätzten und deshalb aufgaben. Und die Einheit brach sofort ein. Dasselbe passierte vielen Bündnissen in der Vergangenheit: Eine Kombination aus äußeren und inneren Kräften mobilisierte die Kräfte und machte sie zu Verbündeten. Wenn diese Gründe wegfielen oder die Kosten für solch einen Bund zu hoch wurden, zerfiel der Bund und nur ein kleiner Teil blieb unter dem Namen erhalten und manchmal folgte eine respektvolle, aber nicht hauptsächliche Abstammung. In Simkos Rebellion gegen die Zentralregierung, wurde die Mobilisierung nicht dauerhaft erhalten. Das Beibehalten der einmal erzielten Einheit erforderte irgendeine definitive Form der Organisation, dies wäre jedoch über Stammespolitik hinaus gegangen. Simko lieferte nicht die organisatorischen Strukturen, um ein gewisses Maß an Mobilisation der Stämme trotz Aufteilung in rivalisierenden Bündnissen zu institutionalisieren (Ibid, 58). In der anfänglichen Phasen der Rebellion bildeten die Stammesführer den Kern der Führung und der Hauptgrund hierfür war die mit Mühe definierten Stammesinteressen. Im Zusammenhang dazu dominierten die sunnitischen muslimischen Kurden die nationale Bewegung, was dazu führte, dass viele schiitische Kurden aus dem Süden der Bewegung zunehmend Desinteresse entgegen brachten. Diese Trennungslinie zwischen den beiden Konfessionen bildete die größte

Aufteilung der nationalen Bewegung. Vielmehr brachte die sunnitisch-dominierte Führung der Stammesoberhäupter die Rebellion tatsächlich zu einer Stammes-Sektenpolitik. Dies war ein beträchtlicher Fehler, der zum schnellen Zusammenbruch der kurdischen Nationalisten im Iran führte, die von 1919 bis 1929 durch anfänglicher Erfolge genähert, die Befreiung der kurdischen Gebiete erreichten (Ibid, p 67). [1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie: Biografie | Kurdenfrage | **Dokumenttyp:** Übersetzung | **Art der Veröffentlichung:** Born-digital | **Sprache:** Deutsch | **Provinz:** Ost Kurdistan | **Original Language:** Englisch |

بابه‌ته په‌یوه‌ستکراوه‌کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAYCAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتیه‌باس	Türkçe	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)	کورتیه‌باس	Türkçe	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتیه‌باس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتیه‌باس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	په‌رتوو‌کخانه	Türkçe	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	په‌رتوو‌کخانه	Türkçe	
ŞİKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NİN FAALİYETLERİ	کورتیه‌باس	Türkçe	
Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü	فیدیۆ	Türkçe	
TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ TALEBİ'NİN HAKLILIĞI	په‌رتوو‌کخانه	Türkçe	

QR Code:

Quellen

[1] Nicht spezifiziert | Deutsch | [Website web.archive.org](https://web.archive.org)

Hinzugefügt am: 18-12-2025

Ersteller Name: Hejar Kamela

عربي

صنف: صور و تعریف

سجل: 131

إستقبال سمکو اغا شکاکي في مدينة السليمانية 1923

[20230327161957478062=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20230327161957478062)

صورة تعود ل 10 كانون الثاني سنة 1923 لمراسيم إستقبال سمکو اغا شکاکي في مدينة السليمانية من قبل الشيخ محمود الحفيد . [1]

خصائص السجل

عقد: 20-29 العقد الثالث | سكوب: غير ملون | قرن: القرن 20 (1900-1999) | المدن: سليمانیه |
الدولة - الأقليم: جنوب كردستان |

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	عربي	کورتەباس	أسد جبال كردستان الذي أربع ثلاث إمبراطوريات
	عربي	وێنه و پێناس	الجنمان الطاهر للشهيد إسماعيل أغا الشكاكي (سمكو) بين ידי جلاوزة النظام الفارسي في سنة 1930
	عربي	کورتەباس	ثورة سمكو ودور العشائر الكردية الايرانية
	عربي	وێنه و پێناس	رجال قبيلة (شكاك) الكردية

عربي

وێنه و
پێناس

عربي

وێنه و
پێناس

سمکو (إسماعيل پاشا) الشكاكي وشقيقه الأصغر خورشيد

من خانات مدينة السليمانية

:QR Code

المصادر

[1] التواصل الاجتماعي | عربي | [التواصل الاجتماعي فيسبوك](#)

وقت التدوين: 2023-03-27

اسم المحرر: رۆژگار که رکووکی

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 132

أسد جبال كردستان الذي أربع ثلاث إمبراطوريات

[20260608100252690629=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

Beshir Shekhe

«حين كان سمكو يقاتل من أجل كردستان.. لم تكن العراق وسوريا الحديثان قد وُلدتا بعد»
وُلد إسماعيل آغا ابن محمد باشا الشكاكي، المعروف في قلوب الكرد باسم سمكو، سنة 1887 في قرية جَهْرَق العُليا جنوب سلماس في شرق كردستان. نشأ في بيت إمارة، فوالده وجدته علي خان كانوا أمراء قبيلة الشكاك، القبيلة التي حملت سيف الكرد على حدود بحيرة ورمي منذ قرون.
لم يكن سمكو شيخ عشيرة يبحث عن غنيمة، بل كان منذ صباه يحمل همّاً واحداً: أن يرى راية كردستان مرفوعة فوق جبالها. تزوج من ابنة السيد طه، حفيد الشيخ عبيد الله النهري، فالتقت في بيته دماء الثورتين: الشكاك والنهري.

الدولة التي بناها بالبندقية
بين 1918 و1922، في اللحظة التي انهارت فيها الإمبراطوريتان العثمانية والروسية، مدّ سمكو سلطانه على أوسع رقعة حكمها كردي في العصر الحديث.

في ذروته صيف 1921، كانت تحت رايته:
في شرق كردستان: كل الأرض غرب بحيرة ورمي، من خوي وسلماس شمالاً، إلى ورمي ومهاباد في الوسط، نزولاً
إلى بانه وسردشت وسقز وشاهين دج جنوباً.
في جنوب كردستان: أطراف من جبال هكاري ودهوك، حيث بايعته عشائر الهركي والزيبار.
اتخذ من مهاباد (ساوجبولاغ) عاصمة، وعيّن عليها حمزة آغا المامش والياً، ورفع علماً كتب في وسطه
كوردستان سهر به خۆ.
أصدر جريدة بالكردية والفارسية، وجبى الضرائب، وعيّن القضاة. لم تكن هذه غزوة قبلية، بل كانت نواة دولة.
لماذا خافه الفرس والترك والإنكليز؟
الفرس في طهران رأوا فيه خطراً وجودياً. جيشه الذي هزم الدرك في معركة شيكر يازي (21-01-1920) ثم أباد
حامية مهاباد في 6-7-11-1921 وقتل أكثر من سبعمئة جندي، أثبت أن الدولة القاجارية عاجزة عن حماية
أذربيجان. لذلك أرسل رضا خان بعد ذلك عشرة آلاف جندي مدجين بالمدفعية لاستعادة سلماس.
الترك الكماليون خافوا أن يصبح سمكو جسراً بين كرد الشمال وكرد الشرق. بعد أن ساعدتهم في 1918، انقلبوا
عليه سنة 1922 وزودوا الإيرانيين بالسلح لإسقاطه، لأن كردستان مستقلة كانت ستقطع طريقهم إلى
الموصل.
الإنكليز، وهم سادة اللعبة بعد سايكس-بيكو، كانوا أكثر من خاف. في 1919 أرسل سمكو رسالة رسمية إلى
المندوب البريطاني أرنولد ويلسن في بغداد يطلب فيها الاستقلال لكردستان. الجواب البريطاني كان الرفض،
لأن لندن قررت في سان ريمو أن تجعل من ولاية الموصل الكردية جزءاً من عراق عربي تحت قيادة فيصل،
لتضمن حقول النفط. تقريرهم السري Kurdistan and the Kurds سنة 1919 يصفه بأنه غير قابل
للضبط، ويوصي بإبقائه ضعيفاً.
بعض النساطرة وإرتزاقهم للإنكليز.. الحلف الذي كسر الحلم
لم يكن سمكو يحارب دولة فقط، بل واجه تحالفاً بين النساطرة المتأشوريين والإدارة البريطانية. بعد الحرب،
سلح الإنكليز المرتزقة المتأشوريين في بعقوبة وشكلوا منهم الليفي الآشوري سنة 1921. هؤلاء، بقيادة مالك
خوشابا وآغا بطرس، لم يكونوا لاجئين يبحثون عن أمان، بل كانوا رأس حربة بريطانية لضرب أي مشروع
كردي في شرق وجنوب كردستان.
الوثائق البريطانية نفسها تعترف أن المتأشوريين الجدد هاجموا قلعة جاري في صيف 1918 انتقاماً لمقتل
زعيمهم، وأن الإنكليز وفروا لهم الغطاء الجوي والمال. كان الهدف واضحاً: منع سمكو من توحيد القبائل
الكردية من سلماس إلى رواندوز، لأن ذلك كان سيفشل مشروع عراق تحت التاج البريطاني.
مار شمعون.. ليس راهباً بل قائد حرب
الرواية التي تروج أن مار شمعون التاسع عشر بنيامين كان رجل دين مسالم هي تزوير للتاريخ. الحقيقة التي
يعرفها أهل ورمي أن الرجل كان يحمل صليباً بيد وسيفاً بالأخرى. كان البطريرك الزمني والروحي للمتأشوريين،
يقود مليشيا مسلحة بالبنادق الإنكليزية، ويتفاوض مع الروس ثم مع الإنكليز على إقامة وطن آشوري على أرض
كردستان.
عندما دعاه سمكو إلى جاري في آذار 1918 للتفاوض على التعايش، جاء مار شمعون على رأس وفد مسلح.
الاشتباك الذي قُتل فيه لم يكن اغتيالاً لغدر، بل كان معركة بين مشروعين متناقضين على نفس الأرض:
مشروع كردي للاستقلال ارضه، ومشروع إرتزاق آشوري مدعوم من لندن لاقتطاع شرق كردستان.
النهاية.. غدر في شنو
بعد عشر سنوات من الحرب، وبعد أن خانته الحلفاء والأعداء معاً، استُدرج سمكو إلى فخ في 30 حزيران
1930. دعاه ضباط من جيش رضا شاه إلى اجتماع صلح في مدينة شنو في شرق كردستان. هناك، وبينما كان
يتفاوض، أطلقوا عليه النار غدرًا.

هكذا سقط أسد الشكك، لا في ساحة معركة، بل بخيانة دولة كانت تخاف حتى من ذكر اسمه. حُمل جسده إلى سنه ودُفن أمام حي فلاح، لكن اسمه بقي. سمو لم يكن قاطع طريق كما كتب أعداؤه. كان أول كردي بعد مئات السنين يضع خريطة لكرديستان على الطاولة في باريس ولندن وطهران، ويقول: هذه أرضنا. وإن سقط جسده في شنو، فإن حلمه ظل يمشي من مهاباد إلى قاضي محمد، ومن قاضي محمد إلى كل جبل لا يزال يردد: لا أصدقاء إلا الجبال. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية | تاريخ | نوع الوثيقة: اللغة الاصلية | نوع الأصدار: ديجيتال | اللغة - اللهجة: عربي | الدولة - الأقليم: كوردستان | تاريخ الإصدار: 2026-06-07
بابهته بهيوهستكراوهكان:

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
2026-06-07	رێكهوت و رووداو (كرۆنۆلۆژيا)	كوردی ناوهراست	

المصادر

[1] غير محدد | عربي | [التواصل الاجتماعي فيسبوك؛ الصفحة \(Beshir Shekhee\). ؛ تاريخ 06-07-2026](#)

وقت التدوين: 2026-06-08

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 133

إسماعيل آغا الشكاكي - سمكو

[20230309122049473012=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

عوني الداوودي

شغلت حركة سمكو آغا صفحة بارزة في سجل تاريخ إيران المعاصر، فالحديث عن سمكو آغا، يعني بالضرورة الحديث عن كردستان وإيران في أخرج المراحل التي مرت بها المنطقة قبل وأبان وبعد الحرب العالمية الأولى، وبالرغم من إعلان إيران الحياد، إلا أن أراضيها تحولت طيلة سنوات الحرب إلى ساحة قتال بين جيوش الجبهتين المتحاربتين، بما فيها أراضي كردستان إيران، التي إنطلقت منها الشرارة الأولى للحرب في ميدان الشرق الأوسط، كما يقول م. س. لازريف، وفي رأينا أنه بدون دراسة علمية لمختلف مراحل حركة سمكو آغا، ستظل إحدى الحلقات مفقودة لدراسة تاريخ كردستان إيران. سنحاول هنا إلقاء الضوء على جزء من الأحداث البارزة التي مرت بها حركة سمكو آغا، وشخصيته وعشيرة الشكاك التي ينتمي إليها.

سمكو هو التحريف الكوردي ل إسماعيل، فهو إسماعيل آغا ابن محمد باشا ابن علي خان ابن إسماعيل خان . ومن المتبعين من نسله، أبنة خسرو، وهو متقاعد الآن، ويعيش في استنبول، أما أبنته صفية خان زوجة شيخ جتو بن سيد طه الشمزيني، فيعيشان في أربيل في جنوب كردستان العراق وعن عشيرة الشكاك يقول العلامة محمد أمين زكي بك : تبلغ ستة آلاف أسرة سيطرة، عشيرة شهيرة تقطن ثلاثة شهور في بيوت الشعر، موطنها غربي بحيرة أورمية على الحدود، وكان إسماعيل آغا المعروف ب سمكو رئيس هذه العشيرة، وفروعها: شفكي، بوتان، شوه لي، شكاك . ويقول مارتن فان برونسن عن هذه العشيرة : إن عشيرة شكاك تأتي بعد عشيرة كه لهر، التي تعيش غرب كرمنشاه، والشكاك تعيش في المناطق الجبلية من سوما وأورمية، وكان تعدادهم في عام 1920 حوالي ألفين أسرة .

استطاعت هذه العشيرة أن تسيطر على مساحات شاسعة من الأراضي، وفي مراحل عديدة خارج المناطق التي تعيش فيها، منذ أيام الجد الأكبر ل سمكو إسماعيل خان لما تميزوا به من خصال قتالية نادرة، وهذا ما جعل غالبية رؤساء هذه العشيرة، تصمد وتقاتل ضد الإيرانيين، وفي أحيان أخرى ضد الترك.

لعب سمكو آغا دوراً بارزاً في النضال التحرري الكوردي، وكانت حركته تستهدف التحرر القومي، ويرجع تاريخ بروز إسماعيل آغا الشكاكي إلى سنوات ما قبل الحرب العالمية الأولى، ولا سيما بعد أن قتلت السلطات الإيرانية شقيقه الأكبر جوهر آغا غيلة في العام 1905، لاتصاله بالثوريين الإيرانيين، فمنذ ذلك الوقت أصبح سمكو على اتصال وثيق بعبد الرزاق بدرخان وبالروس الذين أشاروا إلى أسمه ونشاطاته في وثائقهم الدبلوماسية، وقد ورد عنه في تقرير روسي خاص : تقريباً منذ العام 1914 أصبح أسم سمكو معروفاً على نطاق واسع في الدوائر الدبلوماسية الروسية، والبريطانية، والإيرانية، والتركية ، ففي سفارة كل واحدة من هذه الأقطار وكذلك في وزاراتها الخارجية ملف كبير عن سمكو.

إن هذا التقرير يعطينا صورة واضحة عن الدور الذي لعبه سمكو، وهذا ما جعل رضا خان (شاه لاحقاً) وفي البداية حين تسلم السلطة في إيران، ولإدراكه مدى تأثير وقوة ونفوذ سمكو آغا، أن يعقد علاقات صداقة معه، تظاهر بالاحترام والتقدير لشخصيته، ولم يستطع رضا خان أن يعلن نفسه شاهاً، إلا بعد أن قضى على حركتي سمكو في كردستان، وخزعل في عربستان .

تحمس الروس إلى إقامة علاقات ودية مع سمكو، وفي المقابل تعاون سمكو مع الدبلوماسيين الروس، وسعى إلى نيل العون منهم، ومن ناحية أخرى كانت الصحافة البريطانية تعتبر سمكو : روبن هود الشرق، وفي الحقيقة كان هذا اللقب يطلق أيضاً على شقيقه الأكبر جوهر آغا، وعن سياسة سمكو آغا يقول مارتن فان

برونسون : ومن أجل أن تبقى الأبواب جميعها مفتوحة أمامه، تبني سمكو في سنوات الحرب العالمية الأولى سياسة تميزت بهدوء نسبي، ولكن بعد انتهاء الحرب، تحول سمكو إلى أبرز عنصر في النضال التحرري الكوردي الإيراني الذي تعمق مضمونه وتحددت أهدافه أكثر، ليتحول إلى ظاهرة بارزة في تاريخ إيران السياسي، خصوصاً بعد ظهور رضا خان فوق المسرح، والذي تبني سياسة لا ديمقراطية تجاه المسألة القومية الملتهبة دائماً بحكم واقع إيران .

وكان إسماعيل آغا الشكاكي على اتصال وثيق بعبد الرزاق بدرخان أحد أعضاء الأسرة البدرخانية، والشيخ نهري من شمدينان، وسيد طه بن عبيد الله ، وفي حرب 1914 عقدوا اتفاقية مع الحكومة القيصريّة الروسية، وتحالفوا فيما بينهم لخوض النضال المشترك من أجل تأمين حقوق شعب كردستان القومية، وبعد انتهاء الحرب، بدأت مرحلة جديدة في تاريخ حركة سمكو آغا، فبعد بسط سيطرته على أورمية والمناطق المجاورة، بدأ بإصدار جريدة سماها في البدء روزي كورد شه وي عه به م أي نهار الكورد أو شمس الكورد، ليل العجم ومن ثم غير الاسم إلى نهار الكورد، وأخيراً إلى الكورد ، وأسدى رئاسة تحريرها إلى الشيخ محمد تورجاني من أهالي قزلجة، كان ذلك في عام 1920، وهذا يدل على أن سمكو آغا كان يدرك دور وأهمية الصحافة والإعلام، ومن المفيد ذكره أن محاولات سمكو لإصدار صحيفة كوردية ترجع إلى ما قبل الحرب العالمية الأولى، وذلك عندما ساهم مع صديقه عبد الرزاق بدرخان على إصدار مجلة كردستان في مدينة خوي وعندما أُلقي القبض على عبد الرزاق بدرخان من قبل روسيا القيصريّة وتم أبعاده، تبني سمكو وحده إصدار تلك المجلة، أما بالنسبة لعلاقات سمكو مع القوى التي كانت في المنطقة والدول المجاورة، فلم تكن جيدة، حيث فشل في بناء علاقات صداقة مع الإنكليز وذلك لتخوف الإنكليز من التورط في المشاكل الكوردية مع إيران من جهة، وحرصاً على عدم استقرار تركيا من جهة ثانية، وفي الحقيقة فإن موقف الإنكليز المناور، أصاب سمكو بخيبة أمل كبيرة، من باب ترحيبهم بالانتصارات الإيرانية عليه في مهاباد، واحتلال مقرهم الرئيسي في جهریق. كتب آدمونس : أنه اندهش (أي سمكو) لمدى اهتمامنا بالفرس، رغم أنهم كانوا يتعاونون على طول الحدود مع الأتراك الذين طردونا من راوندوز وورانية، والذين كانوا لا يزالون يحاربوننا علناً .

أما مع تركيا فكانت علاقاته بين مد وجزر، وسنأتي على ذكرها لاحقاً، وبالنسبة لإيران فكان في عدااء وحرب مستميتة، أنتصر عليهم في الكثير من الأحيان واستطاع أن يبسط سيطرته على أماكن شاسعة ومدن كبيرة ، سابلانغ ، أورمية، سلماس، بانه، وسرده شت، وغيرها، وفي المقابل استطاع الإيرانيون أن يهزموه في أحياناً أخرى حتى وصل به الأمر أحياناً إلى اللجوء إلى الأراضي التركية والعراقية .

في العام 1920، أسس سمكو آغا جمهورية مستقلة باسم جمهورية آزاد ستان أي جمهورية الحرية ودامت عدة أشهر فقط، وكانت الدول المجاورة لا تثق ب سمكو ، وتدرّك مطامحه من أجل بناء كيان كوردي، وصعوبة ترويضه، ليكون ورقة بأيديها تستعمله كيفما تشاء، ومن أجل ذلك كانت ترغب في التخلص منه في أي فرصة سانحة. ففي شهر آب من عام 1922 ، وعندما هُزم من قبل الإيرانيين، اضطر إلى اللجوء إلى الأراضي التركية كردستان تركيا وكان يتوقع بأن يساعده الترك، لأنه تعاون معهم في عدة مواقع سابقة، لكنه فوجئ بأنه محاصر، وقتلت زوجته في تلك المعركة، وأخذ أبنه خسرو أسيراً، فاضطر أخيراً إلى اللجوء إلى الأراضي العراقية كردستان العراق . وتبدو وجهة النظر التركية جلية حول سمكو آغا، في الوثيقة التالية :

ديار بكر 14- 6- 1338 هـ

إلى القائم مقام يوزدمير بك

أستخبارات . نومرو 1745

1 سيمتقو كان الأتراك يلقبونه ب سيمتقو رجل محتال، وماكر، وبمهارته يخفي الخنجر الذي سيظهره علينا في حينه، أن هذا الرجل يحمل فكرة الاستقلال في رأسه، وأنه يحاول ألا يقطع علاقته بنا إلى حين تمكنه، وازدياد نفوذه وقوته في إيران، ويصل إلى أهدافه ومآربه .

2 إن ازدياد سلطة سيمتقو داخل العشائر الكوردية بهذه الصورة، تجري في غير صالح حكومتنا الشعبية

المقصود حكومة مصطفى كمال لكن في نفس الوقت ليس من مصلحتنا أن نهاجمه، ونقطع علاقاتنا معه في الوقت الحاضر، لكنكم لو تستطيعون يوزدمير أن تبدأوا بحملة دعائية واسعة ضده تآليب العشائر الكوردية عليه وفي الحقيقة أنكم بهذا العمل ستقدمون خدمة جليلة للحكومة . أنشروا بين الناس بأن سيمتقو يقاتل بمال الإنكليز، والدم الكردي يذهب هدرًا لمصلحة الإنكليز ومصلحته فقط .

هكذا كان الأتراك يعملون في الخفاء ضد سمكو، وفي نفس الوقت كانوا يظهرون له الود والاحترام، ويمدونه بالمال والسلاح، ويبدو بأن مثل هذه السياسات لم تكن تنطلي على سمكو آغا بسهولة، فمن خلال الحوار التالي بينه وبين مصطفى باشا يامولي تتبين لنا كيفية تفكيره وعلاقته بالأتراك :

حسنًا أنت تناضل من أجل الحقوق القومية للكورد، وبناء الاستقلال لهم، لماذا لا تبدأ أولاً بمناطق، وان ، أضرهم، بتليس، هكاري، خربوت، وتحريرها من ظلم وجور مصطفى كمال ؟ لماذا لا ترفع راية خاصة بك، وتعلن للآخرين أهدافك ؟ ومن أن هذه الحركة ليست لإراقة الدماء. كما يشاع، بل أن هدفك الأسمى هو التحرير بصورة سلمية. لماذا لا تحاول التفاوض مع الفرس ؟ .

أنا أفضل أن أبدأ من إيران، وليس من الحكمة أن أكون في خصام مع الأتراك في الوقت الحاضر، فضلاً عن هذا، فهم يمدوني بالسلاح والعتاد، وليس من الضروري في الوقت الحاضر نشر البيانات والنشريات، ومن جانب آخر سمعت بأن الأوربيين على خلافات وصراعات فيما بينهم، ومن أجل هذا يجب أن نناضل ونعتمد على أنفسنا، ولا نسمح أبداً بعودة الفرس إلى أورمية وسابلاغ هذا يعني بأنه كان يسيطر على هذه المناطق في تلك الفترة التي كان مصطفى باشا يامولي في زيارته، أي عام 1921 ونحن بدورنا لن نستسلم أبداً، ولطالما بقي شككي واحد سنقاوم . وفي اليوم التالي 20-10-1921 يستمر النقاش طويلاً بينهما :

جناب إسماعيل آغا، أن اليوم ليس مثل أيام عبيد الله، وإن ما يحدث في كوردستان يجلب انتباه الدول الأوربية، وحتى الولايات المتحدة الأمريكية تعلم بما يجري هنا، وأن دولة عظمى مثل بريطانيا التي تحكم الآن في السليمانية والمنطقة تنتبه إلى ما يحدث في الحركة الكوردية، وما لا يوافقها ستقف ضدها عسكرياً وسياسياً. صحيح إنكم تنسقون جيداً مع الترك في أناضوليا، لكن إذا لم يحالفهم الحظ وهزموا فسوف تخسرون أيضاً، وما من معين يساعدكم، وكما تعلم فإن حركة مثل حركتكم، لا تستطيع أن تحقق أهدافها ومطامحها، دون مساندة ودعم دولة أوربية، لا سيما أن بريطانيا أصبحت اليوم جارة لنا، كما أن جلالة السلطان محمود الثاني يعتبر ما يقوم به القوميون الأتراك حركة أناضوليا خارجة عن القانون، ومن أجل هذا تقدم اليونانيون تجاه أنكور ، وهم مستعدون للقيام بعملية ضدهم، وفي أناضوليا هناك الكثير ممن يرحبون بقدمهم، وقد طلبوا منهم احتلال المنطقة، لأنهم يكرهون القوميون الأتراك، ويجب ألا ننسى بأن القوميون الترك هم ألد أعداء الكورد، وقد كبدا الكرد خسائر فادحة منذ عام 1908 وإلى الآن، وعلى كل حال فإن اليونانيين هم أفضل من الأتراك بالنسبة لنا، على الأقل هم متحضرون، وليسوا متخلفين وجهلة مثل الترك، ومن الأفضل أن تبني جسور العلاقة معهم، وأن تُعلم الإنكليز بذلك، ومن أجل أن تحل مشاكلك مع الدولة الإيرانية، أتصل بهم، وأستفد من الأخطاء والفرص المتاحة، وحاول أن تتفاهم وتتفق في تلك المناطق التي لا يوجد فيها البريطانيون أو الأوربيين، وحسب مداركي إذا اتبعت هذا الخط، فسيستجيب الأوربيون لمطالبك . فيرد عليه إسماعيل آغا :

وأنا أيضاً أمقت القوميون الأتراك، وأعلم بأنهم أشد عداوة من الفرس بالنسبة للكورد. بعثت بعدة رسائل إلى الإنكليز، وأبلغتهم بأنني لا أقف ضد سياساتهم، ونحن بحاجة إلى مساعداتهم دوماً. ليقف الإنكليز بجانب الكورد، وأنا سأفي بالتزاماتي وأتعاون معهم، نحن بحاجة إلى العتاد والسلاح، وإذا لم يسعفونا من هذه الناحية، سأقع في مشاكل كبيرة جداً. بعثت سيد طه إلى بغداد ولكن دون جدوى، والآن أنا وسيد طه سنوكل للتحديث معهم، فإذا إستجابت الحكومة الإنكليزية بنفسها، أو عن طريق أصدقائهم البشدرين بابكر سليم آغا وأمردونا بالسلاح والعتاد، دون أن يضعونا تحت رحمة ضباطهم، نستطيع أن نحتل ونحرر، وان، أضرهم، سيواس، وهكاري، وننظف المنطقة من الأتراك، وعند ذاك سنلقن هؤلاء الذين في راوندوز درساً كبيراً يقصد الأتراك هذا

هو اقتراحي، ولكي تكون مطمئناً أعدك بأننا صادقون في هذا الحوار. وقبل أن يختتم سمكو كلامه يسترسل : نحن نستطيع أن نبسط سيطرتنا على أنكور، وإذا لزم الإنكليز الصمت، سنحتل سنه سنندج في وقت قريب. ذهاب إسماعيل آغا إلى السليمانية :

لم يكن ذبوع صيت إسماعيل آغا محصوراً في شرق كردستان (إيران) فقط، بل طافت شهرته جميع أرجاء كردستان. وفي عام 1923 زار مدينة السليمانية، وعقد علاقات طيبة مع الشيخ محمود الحفيد، وكان الشيخ في أوج عظمته آنذاك، ويخاطبه في مراسلاته ب قهرمان كردستان حضرت إسماعيل آغا أي حضرة إسماعيل آغا بطل كردستان . ولأهمية تلك الزيارة، وشعبية سمكو وحب الأهالي له، أستقبل بحفاوة بالغة على المستويين الشعبي والرسمي. كتبت جريدة روزي كردستان في العدد 8 المصادف 10-1-1923 تقول : قبل أسبوع تحرك جناب وحضرة كاتب المجلس الملوكي كاتب الديوان الملكي، طاهر أفندي مع قوة مؤلفة من الفرسان الخيالة، لاستقبال حضرة قهرمان كردستان، جناب إسماعيل آغا.

ففي 811923، تعطلت الدوائر الرسمية عن العمل، إحتفاءً بقدم جناب الآغا، وأن جميع السادة الكرام ومأموري العساكر الملكي، ورؤساء الدوائر، والأشراف، والأهالي المحترمين، إنطلقوا، راكبين، وراجلين، إلى ضواحي المدينة لإستقبال جنابه، كما ذهب جناب رئيس الداخلية، مع جناب كابتن جيمن، وكيل فخامة المندوب السامي راكبين السيارة، وسائر رؤساء العشائر، الذين كانوا متواجدين في مدينة السليمانية، وكل مع مجموعته ودائرته، وبصورة منظمة اصطفوا في مراسم الاستقبال، وكان فخامة الملك المعظم الشيخ محمود وحاشيته في استقبال إسماعيل آغا، فكان اللقاء في ضواحي المدينة، لقاء حميماً، أخذ إسماعيل آغا موقعه بجانب الملك إلى داخل المدينة. كان الضباط والعساكر الكردستاني المنصورين، واقفين بصورة منّظمة خارج المدينة للاستقبال، وكانت الأناشيد الوطنية في النص الأغاني الوطنية تغنى بصوت عالٍ، وكان الجمهور يهتف بموفقية وتقدم الحكومة الكردية. بعد ذلك قام جلالة الملك المعظم، وحضرة الآغا إسماعيل، بإستعراض الحرس الملكي، ومن ثم أودع إسماعيل آغا في المكان المخصص له. وتختتم الجريدة وقائع الاستقبال بقولها :

في الحقيقة أنه ليوم تاريخي، ومهما قلنا لا نستطيع أن نثني على ما يقوم به إسماعيل آغا من خدمة للوطن. لكن باسم عموم الشعب نرحب بحضرة وجناب بطل كردستان، ورفاقه المحترمين.

ونشرت الصحيفة نفسها في العدد 9 ، المصادف 17-02-1923 الإيضاح التالي : عند دخول بطل كردستان إسماعيل آغا إلى مدينة السليمانية، أطلقت سبع طلقات من المدافع، ترجيباً بهذه الشخصية، فخرجو المعذرة لعدم ذكر هذه الواقعة في العدد الذي نشرنا فيه وقائع الاستقبال محاولة اغتيال سمكو آغا :

عندما يؤس الإيرانيون من القضاء على سمكو بالأساليب العسكرية، والمؤامرات السياسية، والدسائس وتآليب رؤساء العشائر عليه، لجأوا إلى أساليبهم القديمة، أسلوب الحيلة والغدر، فقد تفتق في هذه المرة ذهن أحد قادة الإيرانيين على حيلة وهي إرسال قبيلة موضوعة داخل علبة حلويات إلى سمكو آغا، وقد إتفقت الروايات جميعها حول هذه الحادثة، وهي باختصار:

كلف محمد علي شازاده ولي عهد تبريز عبد الملك مكرم الملك، بأن يعمل أي شئ في سبيل القضاء على سمكو، فتبنى الأخير المهمة، فكلف بعضاً من الأرمن بصنع قبيلة، وتثبيتها داخل علبة جميلة، لغرض الاغتيال. ويذكر عن سمكو شخصياً : عندما أحضروا علبة الحلويات على أنها هدية من حماتي إلى أسباطها، أصر ولدي على فتحها، لأنها هدية من جدته، لكنني تذكرت في تلك اللحظة قصة اغتيال (شجاع نظام) والطريقة نفسها، فتملكني الشك في هذه الخطة الخبيثة، وفي هذا الأثناء حاول البعض فتح العلبة، وبمجرد فك الشرائط، لمحت شرارة صغيرة قد أندلعت، وبسرعة فائقة رميت بالعلبة بعيداً، واحتضنت أبنّي، وألقيت بنفسي على الأرض، ثم انفجرت العلبة . نجا إسماعيل آغا من محاولة الاغتيال، لكن ذهب أخواه، علي وخورسيد ضحية هذه المؤامرة .

مقتل مار شمعون :

بالرغم من قصر حياة سمكو آغا، إلا أنها كانت حافلة بالأحداث والغموض، والملابسات، ومما لا جدال فيه أنه كان يتمتع بمواهب قيادية، وكلل سياسي وعسكري في آن، أصاب في الكثير من الأحيان ونجح، وفي المقابل أخطأ مراتٍ عدة، ومن كبرى أخطائه التي لم يغفرها له التاريخ، هي حادثة اغتيال البطريك مار شمعون، الزعيم الروحي والسياسي للآشوريين.

يتفق معظم الذين كتبوا حول حادثة مار شمعون، على أن الإيرانيين كانوا وراء حادث الاغتيال . يقول البرفسور الآشوري قسطنطين بيتروفيتش : عندما علم محافظ تبريز مهدي الشمس بهزيمة المسلمين، بعث مباشرة برسالة إلى سمكو، جاء فيها إذا قتل البطريك مار شمعون، فإنه سيحظى برضى الحكومة الفارسية . وهذا ما يؤكد المؤرخين. فبعد مقتل مار شمعون، هجم الآشوريون بتعداد ثلاثة آلاف مقاتل بقيادة الأمير كوزمين ودوايد أخ البطريك ، الذي كان بصحبة مار شمعون ونجا، والملوك برخو وإسماعيل وخوشابا وأوشانا، هجموا على قرية كوهنه شه، فاحتلوها، وقتلوا الكثير من المسالمين، وعثروا في منزل سمكو على وثائق تشهد على تأمر الحكومة الإيرانية مع سمكو ضد مار شمعون. وفي رده على سؤال مصطفى باشا اليامولي حول حادثة اغتيال مار شمعون، والظروف التي أحاطت بها ، أجاب سمكو آغا :

أنك تعلم لا شك، بما فعله الأتراك والروس بالأكراد أبان الحرب العالمية الأولى، والآن سأوضح لك أسباب اغتيال مار شمعون ، في المعارك التي دارت رحاها في شمال كردستان بين الأتراك والأرمن، أنحاز الآشوريون إلى الأرمن، وساعدوهم في المعارك، وباندلاع ثورة روسيا أكتوبر، سحب الروس قواتهم من سابلاغ وأورمية، وتركوا للآشوريين كميات كبيرة من البنادق والمدافع والعتاد ومخازن السلاح، كان البعض من الضباط الروس، الآشوريين، والبعض من الأوربيين العاملين في كردستان يعلمون بأن إيران قد وهنت والسلطة قد ضعفت، وقلت الموارد الاقتصادية، ولذا فلا تستطيع الدفاع عن نفسها، فلم يضيع الإشيوريون هذ الفرصة الثمينة من أيديهم، وبما أن أذربيجان منطقة استراتيجية للأرمن والأتراك والفرس فاستولوا عليها، وبعد الانتصار الذي حققوه، أعلنوا الاستقلال، وطلبوا مني المساعدة لتنسيق القوى، لندخل معاً إيران، ووعدتهم بدوري لكن الإيرانيين علموا بذلك، فجاءني ممثل عن الحكومة الإيرانية وطلب مني ألا أساعد الآشوريين، مقابل الصلح والمفاوضات، وفي نفس الوقت كنت على علم بمآرب الآشوريين، ومطامحهم في بسط نفوذهم على شمال كردستان واحتلالها، ولهذا قتلت مار شمعون، ومن ثم تراجع الإيرانيون عن وعودهم فقامت بالمقابل بالهجوم على أورمية، وبسطة نفوذي عليها، وإدارتها من قبل رجالي.

يتضح من جواب سمكو آغا، بأنه كانت هناك عدة أسباب، دفعت به لقتل مار شمعون، منها طموحه للتفاوض مع الحكومة الإيرانية عسى ولعله أن يحصل على الحقوق التي يطالب بها من خلال التفاوض، ومن جهة ثانية يبدو بأن سمكو قد خبأ في صدره ثأراً للذين قتلوا من الكورد على يد الأرمن والآشوريين وبمساعدة الروس، وفي نفس الوقت خوفه على مستقبل المناطق الكوردية من مطامح الآشوريين في الجزء الشمالي من كردستان، بعد حصولهم على كميات كبيرة من السلاح والعتاد، ويبدو واضحاً من خلال إستقراء تلك الحقبة، بأن المشاعر الدينية كانت تلعب دوراً كبيراً في تهيج العواطف والتحالفات والمساومات .

نهاية سمكو آغا :

وأخيراً استطاع الإيرانيون أقناع إسماعيل آغا بالقدوم إلى شنو للمفاوضات، وهناك نصب له كمين وقتل في أيلول 1930، وهكذا ، التاريخ يعيد نفسه، فقبل خمسة وعشرين عاماً من مقتل سمكو آغا، قتل جوهر آغا، شقيقه الأكبر، وأثناء المفاوضات، وقبل هذا وذاك ، بسنين طويلة، دعي إسماعيل خان الجد الأكبر ل سمكو للمفاوضات، وقتل غدراً، وبعد تسعة وخمسين عاماً من مقتل سمكو آغا قتل الدكتور عبد الرحمن قاسموا غيلة، وأيضاً أثناء المفاوضات مع الحكومة الإيرانية في النمسا !

وسيبقى السؤال المحير : كيف اقتنع سمكو بالذهاب إلى إيران، وللمفاوضات ؟
المراجع:

- 1 کوردستان في سنوات الحرب العالمية الأولى، الدكتور کمال مطهر أحمد .
- 2 تیکه یشتنی راستی، الدكتور کمال مطهر أحمد .
- 3 شیخ محمودی قارمان، ده وله ته که ی وخوارووی کوردستان، به رکی دووم، محمد رسول هاوار .
- 4 في سبيل کوردستان، مذكرات زنار سلوي، ترجمة ر . علي .
- 5 القضية الكردية، ماضي الكورد وحاضرهم، د . بلج شیرکو .
- 6 ماموستاي کورد، زماره 26 ، جه ند کورته باسیک له باره ی سمائیل ئاغای (سمکو) وه ره ئووف ککلی . [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: بيليوغرافيا | تاريخ | نوع الوثيقة: اللغة الاصلية | نوع الأصدار: ديجيتال | اللغة -
اللهجة: عربي | الدولة - الأقليم: کوردستان |
تاريخ الإصدار: 2003-09-11
بابه ته په يوه ستکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه راست	رێکهوت و پرووداو (کروئۆلۆژیا)	2003-09-11
	عربي	کورته باس	البطل الكردي العظيم : سمکو آغا الشکاکي
	عربي	وینه و پیناس	الجهنم الطاهر للشهيد إسماعيل أغا الشکاکي (سمکو) بين يدي جلاوزة النظام الفارسي في سنة 1930
	عربي	کورته باس	ثورة سمکو ودور العشائر الكردية الايرانية
	عربي	کورته باس	حقيقة الغدر وتصفية الزعامات الكردية: الشيخ عبد السلام البارزاني وسمکو الشکاک
	عربي	وینه و پیناس	سمکو (إسماعيل پاشا) الشکاکي وشقيقه الأصغر خورشيد
	عربي	کورته باس	سورما خانم ومشكلة التأشور في تاريخ العراق 1 / 2

QR Code :

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | www.ahewar.org

وقت التدوين: 2023-03-09

اسم المحرر: هه‌ژار کامه‌لا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 134

إسماعيل آغا سمكو أمير الحرب الكردي على الحدود التركية - الفارسية في بداية القرن العشرين (1)

[20220219132506405600=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

إسماعيل آغا سمكو أمير الحرب الكردي على الحدود التركية - الفارسية في بداية القرن العشرين (1)

مارتن فان برونسن

ترجمة عن الإنكليزية: راج آل محمد

خلال الحرب الكبرى والسنوات القليلة التي أعقبتها، كانت الشخصية الأبرز على الحدود التركية-الفارسية هي زعيم قبيلة شكاك الكبيرة إسماعيل آغا سمكو، المعروف باسم سمكو. مستغلاً بذلك الامكانيات التي وفرتها التاريخ المضطرب للمنطقة في الربع الأول من القرن العشرين، وموازناً بين الترك والروس والفرس وفيما بعد بين البريطانيين في العراق الذين كان على اتصال بهم جميعاً، لم يستطع سمكو أن يحتفظ فقط بسلطته ونفوذه في المنطقة بل زادهما. ففي أعقاب الحرب أعلن نفسه حاكماً محلياً مستقلاً بالتعاون مع عدد من القوميين الكرد البارزين متحدياً بذلك الحكومة المركزية. وحتى بعد قمع "ثورته" من قبل الجيش الفارسي العصري في آب/اغسطس 1922 وفراره من الأراضي الفارسية، فإنه بقي لاعباً فعالاً في وسط كردستان وسعت كل من تركيا وبريطانيا استغلاله لمصلحتها في صراعهما على ولاية الموصل.

سيرة سمكو ليست بالحالة الغريبة بالنسبة لزعيم قبلي كردي. إذ أن معظم الزعماء القبليين الكرد قاموا بتعزيز مواقعهم داخل قبائلهم بأشكال شتى من الارتباط بالقوى الخارجية أي عموماً مع الدولتين العثمانية والفارسية ولكن بدءاً من أواخر القرن التاسع عشر مع القوى الأوروبية الكبرى (ومؤخراً أيضاً مع الولايات المتحدة الأمريكية). ولكن ما يميّز سمكو هو الزمان والمكان اللذين عمل فيهما. أراضي قبيلة شكاك، الواقعة في الجبال غربي بحيرة أورمية، تقع داخل أراضي فارس ولكنها أيضاً قريبة من الحدود التي، حتى في أيام السلم، يمتد تأثيرها إلى داخل أراضي الدولة العثمانية أي أنها تقع على المحيط الخارجي لكلتا الدولتين. حتى فترة متقدمة من القرن العشرين لم يكن للحدود أهمية فعلية بالنسبة للقبائل الكردية التي كان للكثير منها مراعى على طرفي الحدود. كما لم تكن الحدود تمثل حداً ثابتاً يمتد إليه السيطرة العثمانية أو الفارسية حيث كانت السلطة في

المناطق الحدودية في تبدل متواصل.

في عام 1906 غزت القوات العثمانية أذربيجان الفارسية واحتلت قسماً مهماً من المناطق التي تسكنها غالبية كردية من ذلك الإقليم. وقد ظلت هناك، وإن لم يكن على شكل سيطرة تامة، حتى عام 1911 حين طردهم الروس الذين غزو الإقليم في عام 1909 واحتلوا تبريز التي كانت في ذلك الوقت مع راشت Rasht آخر معقل لحركة دستور فارس. قام الروس بإقامة مركز لجنود المشاة والقوزاق في تبريز وخوي وديلمان وأورمية. مع اندلاع الحرب الكبرى استطاع [الروس] أن يبقوا الكرد تحت السيطرة ولكن دون احتلال مناطقهم فعلياً. أمرت القوات الروسية بالانسحاب في وقت حملة أنور باشا القوقازية في كانون الأول 1914، وفي أوائل كانون الثاني 1915 تمكنت القوات العثمانية مدعومة بقوات كردية غير نظامية من احتلال أذربيجان لوقت قصير. عادت القوات الروسية بعد عام تقريباً وبقيت في المنطقة حتى انسحبت روسيا كلية من الحرب في أعقاب ثورتها. في عام 1918 تمكنت القوات التركية مدعومة من الكرد لآخر مرة ولفترة قصيرة من السيطرة مرة أخرى على أجزاء من أذربيجان.

يشكل حضور قوة لا يستهان بها من المسيحيين النسطوريين في منطقة أورمية مشكلة معقدة. فعندما اندلعت الحرب شعر نسطوريو هكاري، الذين كانوا قبل الحرب على اتصال بالروس والبعثات الأمريكية في أورمية، بأنهم مهددون ففرّوا من الأراضي العثمانية إلى أورمية وسلماس طالبين الحماية الروسية. قام الكثير منهم بتقديم المساعدة للروس كفرق استطلاع عندما غزا هؤلاء وسط كردستان وغالباً ما قاموا بالانتقام من السكان المسلمين. تدهورت علاقات المسلمين والمسيحيين، التي كانت نسبياً جيدة قبل الحرب، إلى أبعد حد أثناء الحرب. لدى مغادرة القوات الروسية في عام 1917 ترك النسطوريون بدون حماية أجنبية ولكن تمت مساندتهم فيما بعد بعدد من اللاجئين الأرمن ذوي التدريب والأسلحة الجيدة التي تركها الروس خلفهم. في هذا الموقف المتوتر ارتكب سمكو عمله السيء الصيت. فقد قام بدعوة زعيم النسطوريين وبطيركهم مار شمعون لإجراء المفاوضات ومن ثم أمر بقتله مع كل مرافقيه فأدى ذلك إلى سلسلة من المجازر المتبادلة بين المسيحيين والمسلمين. في هذه الأثناء حاول البريطانيون أن يقيموا علاقات مع النسطوريين في أورمية وتنظيم جنودهم غير النظاميين كقوة مقاتلة لوقف الهجوم التركي على تبريز. باءت تلك المحاولة بالفشل حيث هجر معظم النسطوريين منطقة أورمية وفرّوا جنوباً، في المنطقة التي سيطر عليها البريطانيون. فيما بعد أعاد البريطانيون توطينهم في ولاية الموصل حيث استُخدموا كحائط صد ضد الأتراك [1]. الظروف التي استطاع سمكو أن يبرز من خلالها كأحد أمراء الحرب الثلاث على المحيط الخارجي لإيران والذين استطاعوا أن يهددوا بشكل خطير وحدة أراضي الدولة تعتبر فريدة، ولكن في كثير من الجوانب تجسد سيرته العلاقات بين القبائل الكردية والدول التي يعيشون في محيطها الخارجي. البنية الداخلية لتلك القبائل وطبيعة سلطة زعماء القبائل على أتباعهم هي، إلى حد بعيد، نتاج علاقاتهم مع الدولة. القسم الأول من هذا المقال سيستعرض العلاقات المتغيرة بين القبائل الكردية والدول ذات الصلة، وفي القسم الثاني سندرس انتفاضة سمكو ونتائجها بشيء من التفصيل.

القبائل الكردية بين الدول القوية

كردستان، ومنذ آلاف السنين، لا تشكل فقط منطقة حدودية بل منطقة فاصلة بين إمبراطوريتين أو أكثر. ولكن خلافاً لأفغانستان، فإنها لم تكن متميزة سياسياً بل مقسمة بين الإمبراطوريتين الإيرانية والتركية لخمسة قرون تقريباً. مع ذلك، فإن الظروف الطبيعية منعت هؤلاء، مثلما منعت الغزاة السابقين، من إقامة سيادة كاملة على كردستان. إذ نادراً ما تم الاحتفاظ بالحكم المباشر بها وساد هناك نوع من الحكم غير المباشر عن طريق زعماء القبائل المحليين كما هو الحال في بعض الأنحاء حتى يومنا هذا. ذاك الاحتكاك مع الدول المتقدمة على مدى عدة قرون لم يترك سوى تأثيرات عميقة على التنظيم الاجتماعي للمجتمع الكردي. فعندما ضم العثمانيون معظم كردستان (في 1515 تقريباً) كانت هناك عدة إمارات، أو كيانات شبيهة بالدولة

ذات أحجام وتعقيد تنظيمي مختلف، ادّعت بعضها أصولاً عريقة، ونظامها السياسي كان تقريباً مشابهاً لتنظيم تركمان قره قوينله وآق قوينله الذين كانت تربطها بهم علاقات قائمة على التحالف و/أو تبعية إقطاعية. لم يسفر الفتح العثماني عن تقويض مكانة الحاكم (أمير أو مير) بل حافظت على الإمارة ومكانته داخل كل إمارة. وحتى 1800 كانت بعض تلك الإمارات لا تزال موجودة. التنظيم الداخلي حينئذ بدا متأثراً بالدولة العثمانية [2]. إمارتا أردلان وكوران في كردستان إيران التي يتوفر عنهما بعض المعلومات تبدوان مختلفتين إلى حد كبير عن تلك الإمارات الموجودة في ظل سيادة الدولة العثمانية فالطبقة الحاكمة في كلتا الإمارتين غير قبلية إلى حد كبير. قد يكون من المغري أن نعزو ذلك إلى إختلافات في تنظيم وسياسات الدولتين العثمانية والإيرانية؛ ولكن ثمة عوامل أخرى ربما تكون بذات الأهمية وهي الظروف الطبيعية والكثافة السكانية ونسبة السكان البدو والحضر... الخ.

وكان لوجود أكثر من دولة قوية في الجوار تأثيرات خاصة أيضاً على العمليات السياسية في كردستان. فعلى سبيل المثال منح ذلك الزعماء القبليين المحليين مزيداً من القوة في التعامل مع الدولة المهيمنة: حيث كان بإمكانهم التهديد بسحب الولاءات (أو عملوا ذلك فعلياً). علاوة على ذلك، لم يكن الزعماء القبليون المحليين المنافسين يعتمدون على الدعم الشعبي إذا ما أرادوا استبدالهم بل كان بإمكانهم طلب المساعدة من دولة منافسة. لذلك انقسمت عدد من الأسر الحاكمة إلى فروع "تابعة للأتراك" أو "تابعة للإيرانيين" [3] في أكثر من إمارة. لقد شهد القرن العشرين، لأسباب واضحة، بروز تيارات مؤيدة للبريطانيين وأخرى مؤيدة للروس في الأوساط الحاكمة في كردستان. ففي النصف الثاني من القرن أصبحت روسيا وبريطانيا القوتان الأبرز في المنطقة. وتأثرت أفعال القيايين الكرد بشدة بإدراكهم بأن تلك الدولتين أقوى من العثمانيين والإيرانيين وأنهما تودان السيطرة على كردستان. إضافة إلى ذلك، تلقت القومية الكردية دفعة من التطورات العسكرية والسياسية التي حققتها تلك الدولتين وبالطبع من أخبار استقلال دول البلقان واليونان بسبب دعم تلك الدولتين. معظم القوميين الكرد في الفترة الممتدة بين 1880-1930 تخيلوا دولة مستقلة تحت الحماية البريطانية و/أو الروسية. وحتى يومنا هذا فإن طبيعة الحركة القومية الكردية متأثرة بشدة بحضور خلفاء تلك القوى المنافسة أي الولايات المتحدة والاتحاد السوفييتي-حتى زواله- وعموماً بالحاجة الملموسة لاستخدام دعمهم. [4]

إمارة، قبيلة، تحالف

حدثت تغيرات كبيرة على التنظيم السياسي والاجتماعي لكردستان خلال القرنين التاسع عشر والعشرين بشكل خاص حيث باتت السيطرة المركزية للدولتين العثمانية والإيرانية فعالة بشكل متزايد. فقد أدى التطوير والتحسين على الشبكات الإدارية للدول المحيطة إلى أن تفسح الأشكال المحلية الشديدة التعقيد للتنظيم السياسي (الإمارات) المجال لأشكال أخرى أكثر بساطة.

لقد كان الشكل التنظيمي الأساسي للإمارات [الكردية] شبيهاً بتلك الموجودة في الكثير من الدول الشرق أوسطية، وربما نظيرها الأكثر وضوحاً هو الولايات-الكونفدرالية التركمانية. فالحاكم ينتمي إلى نسل عائلة كبيرة تزعم عادة انتماءها إلى سلالة ذات مكانة رفيعة مختلفة عن بقية القبائل القوية في الإمارة. لم تكن هناك قواعد ثابتة للخلافة بل فقط بعض شروط الحد الأدنى كالانحدار من (سلالة حاكمة) والذكاء والشجاعة... الخ. كان الاختيار الفعلي ينطوي عادة على منافسة شديدة ضمن السلالة الحاكمة نفسها والكثير من المكائد من قبل القوى الداخلية والخارجية ذات المصلحة. كان الحاكم محاطاً بمجلس مؤلف من كبار العسكريين (زعماء قبليين) وموظفين مدنيين ومثقفين. كان هناك جيشاً دائماً أو حاشية مسلحة مختارة من قبائل مختلفة في الإمارة ومن خارجها أيضاً. ولاء الحاشية كان بشكل مثالي للحاكم وحده ولكنها تشكل فقط نسبة صغيرة من القوة العسكرية الكلية للإمارة. حيث أن غالبية الجيش كانت تتألف من رجال القبيلة الذين يقودهم زعمائهم القبليون الذين كانوا يستطيعون أن يجندوهم وقت الحاجة. رجال القبيلة، وهم بالعادة من الرحل وأنصاف

الرحل، شكّوا في الواقع طبقة عسكرية سيطرت على الطبقة الدنيا من الفلاحين والحرفيين والأكراد غير القبليين والمسيحيين واليهود. لم تكن كل القبائل مرتبطة بالإمارة بالقدر نفسه. فالنواة الصلبة تتألف من عدد من الاتحادات [القبليّة]- نموذجياً اتحادين قبليين- كل واحد منها خاضعة لزعيم من السلالة ذاتها في المقام الأول وغير مرتبطة بالقبائل المكونة [للإتحاد]. في بعض الحالات التي قمت بدراستها عن كُتب أستطعت أن أتأكد فيما إذا كانت تلك الاتحادات موجودة قبل الإمارة أم لا. الاسطورة تؤكد ذلك بالنسبة لبعضها [5] ولكن يبدو لي أنه، على الأقل في بعض الحالات، فإن الإمارة ذاتها كانت سبب وجود تلك الاتحادات.

كان تنظيم القبائل في اتحادات توازن بعضها بعضاً تقريباً وهي التي جعلت سياسة المير (فرق تسد) ممكنة. زعماء تلك الاتحادات كانوا مستشاري المير ومرشده وفي الكثير من الحالات صنّاع السياسة الحقيقيين. كان لكل قبيلة مكونة [للإتحاد] رجالها أيضاً ولكن يبدو أن هؤلاء كانوا من فئة أول النظراء [6] ونادراً ما لعبوا أي دور سياسي هام.

في الإمارات التي لها أكثر من مركز حضري، كان المير يتخذ من أهم المدن عاصمة ومكاناً لإقامته ويعيّن حكماً على البلديات والمقاطعات الأخرى المحيطة بها من بين أقرب أقربائه. هؤلاء الحكام كان ينظرون في الأمور العسكرية والمالية وأهم القضايا القضائية ويتركون بقية الأمور لزعماء القبائل والقبائل الفرعية. لغاية الآن لم أجد سوى القليل من المعلومات عن تقسيم العائدات بين الزعماء القبليين والحكام والمير والحكومة المركزية. ولكن من المرجح أن ذلك شهد تآرجحات كبيرة حيث أن توازن القوة الفعلي تغير كثيراً بين تلك السلطات. لم تكن كل القبائل تنتمي إلى إمارة واحدة. وربما دوماً (وعلى نحو مؤكد في حوالي 1800) كانت ثمة جماعات تستطيع أن تحتفظ بنوع من الاستقلالية الهشة من خلال إقامة توازن بين الإمارات وخاصة القبائل البدوية التي كانت طرق ترحالها تمر في أكثر من إمارة والقبائل شبه الرحل (التي تنتقل موسمياً) في محيط الإمارات. تلك القبائل كانت تنتمي، إذا جاز التعبير، إلى حدود الإمارات. العمليات السياسية هناك كررت على مستوى أدنى وأقل تعقيداً سياسات الأباطورية الحدودية أي في وبين الإمارات.

الفرق المرسوم هنا بين التحالف القبلي والقبيلة تخص الدرجة وليس النوع. إذ أن طريقة إستعمال الكرد لهما لا تعطي الفرق ذاته حيث يكمن أن يُطلق على كليهما اسم عشيرة ashiret أو طائفة taifeh بل إن كلا المصطلحين يمكن أن يُطلقا على تفرعات القبيلة. القبائل الكردية وحدات سياسية تتألف من أرومة واحدة على الأقل (ولكن عادة من عدة أرومات) مع عدد من الناس الذين ربطوا أنفسهم بها. ولكن يمكن أن تظهر درجات مختلفة من التعقيد وقد ظهرت بالفعل في كردستان حيث هناك قبائل مؤلفة من أرومتين، وقبائل مؤلفة من اتحاد عدد من الأرومات (المعروفة) وقبائل مؤلفة من اتحاد اتحادات من الأرومات... الخ. حجم ودرجة التعقيد تشكل متسلسلة وهي على الأغلب مسألة اختيار متى يجد المرء استعمال "الاتحاد" مناسباً أكثر من "القبيلة". التحالف [القبلي]، كما استعمله هنا، هو اتحاد على نطاق واسع أقل اندماجاً من القبيلة وذات حدود غير واضحة المعالم تماماً. إنه تحالف سياسي للقبائل التي كانت في الماضي ذات وجود مستقل وتحتفظ بهوية مستقلة. ويُعرف الأفراد بأسماء قبائلهم أكثر مما يُعرفون باسم تحالفهم القبلي. وعندما تكون هناك رغبة في تحديد سلف مشترك فإن ذلك يوجي بمزيد من التماسك وبالتالي أستخدم كلمة تحالف بدلاً من كلمة القبيلة.

في التحالفات والقبائل ثمة زعماء قبليين على مستويات مختلفة من التقسيم: مستوى القبيلة والعشيرة والحمولة والعائلة الموسعة والأسرة وقد يكون هناك مستويات متوسطة بين القبيلة والحمولة العليا وحينها نتحدث عن قبائل فرعية. في التحالفات والقبائل الكبيرة، ينتمي الزعماء القبليون عموماً إلى أرومة مختلفة غير مرتبطة عن قرب بالعامّة ولديهم حاشية مسلحة لتعزيز حكمهم؛ بينما في القبائل الصغيرة فإن الزعيم كان (ويكون) مرتبطاً بالعامّة ويحكم بإجماع الآراء وليس بالقوة. في فترات تاريخية مختلفة الزعماء القبليون من مختلف المستويات هم من لعبوا أدواراً سياسية بارزة. في الأزمنة الحديثة، مثلاً، استمرت عدة تحالفات سابقة وإن كان اسمياً فقط. الزعيم القبلي الأعلى يحظى بالاحترام ولكن لم يعد له أدواراً سياسية. القوة

السياسية الحقيقية تكون في أيدي زعماء القبيلة أو في أيدي زعماء القبائل الفرعية الذين كانوا يحظون بأهمية أقل في القرنين الماضيين. هذا التغير مرتبط بالتغيرات السياسية أكثر منه بالتغيرات الاقتصادية أي بالحكومة المركزية كما سناقش فيما يلي.

القبائل الكردية والدولة العثمانية

في النصف الأول من القرن التاسع عشر قامت الحكومتان العثمانية الإيرانية، في سعيهما لإحداث إصلاحات إدارية، بإلغاء الإمارات الكردية المتبقية. تلك الإصلاحات كانت نتيجة الضغط الأوربي كما أدرك الكرد جيداً. فالقضاء على بوطان، آخر إمارة كبيرة، وأسر حاكمها بدرخان بك في 1847 جاء كنتيجة مباشرة للتدخل البريطاني في الباب العالي. كان بدرخان بك مسؤولاً عن المذبحة التي طالت آخر رعاياه من النسطوريين وطالب البريطانيون بمعاقبته [7].

نجم عن القضاء على الإمارات حالة من الفوضى وانعدام القانون. فالنزاعات القبلية التي لم يعد الأمير يضبطها انتشرت بكثرة. لم يكن هذا حال الإمارات فقط بل انهارت أيضاً التحالفات القبلية؛ حيث حاول الزعماء القبليون الطموحين أن ينتزعوا أكبر قدر ممكن من السلطة التي كانت في السابق بيد المير (الأمير) مما جلب معه الكثير من الغارات والعداوة والخلافات. كان على الكثير من القادة من فئة "الزعماء القبليين" أن يتنازلوا عن مكانتهم لقطاع الطرق. [8] كل التقارير المعاصرة تؤكد على انعدام الأمن الحقيقي فقد كانت الدولة بعد ضعيفة في فرض النظام والقانون. كل ما كان حكام المقاطعات يستطيعون فعله هو إرسال غارات تأديبية أو دعم زعيم ضد زعيم آخر والتفاوض أو فرض حل في النزاعات القبلية الكثيرة.

في ذلك الوضع الفوضوي بقيت هناك فقط نوعاً واحداً من السلطة التقليدية استطاعت أن تعيد نوعاً من النظام وتمثلت تلك السلطة بالشيخوخ. الشيخوخ رجال دين مرتبطون عادة بالطريقة الصوفية أو الدراوשה. ويتسم الكثير منهم بالتقوى والحكمة والكرامات التي اكتسبتهم الاحترام على نطاق واسع. كان (ولا يزال) لدى الكثير من الناس علاقة خاصة مع شيخ معين يقومون بزيارته بشكل دوري وفي بعض الأحيان تكون الزيارة من باب المجاملة. ولكن غالباً بقصد الحصول على تميمة واقية [من الحسد] أو للشفاء من العقم أو المرض أو من أجل الحصول على نصيحة في أمور روحية أو دنيوية أو للتوسط في نزاع. لا يرتبط الشيخ عموماً بأي قبيلة (رغم أن القبيلة بالكامل قد تعتبر نفسها تابعة للشيخ ذاته)، لذلك فإنهم ليسوا طرفاً في أي نزاع بين القبائل. ولهذا السبب ونظراً للاحترام الكبير الذي يحظون به جعلت البعض منهم الأشخاص الوحيدين القادرين على حل مثل تلك النزاعات باعتبارهم وسطاء ومستشارين وشفعاء وكتاب عدل وضامين للاتفاقات التي تم التوصل إليها. نجاحهم في حل الخلافات القبلية بدوره زاد من مكانتهم وتأثيرهم السياسي. حيث أخذ بعض الشيخوخ تدريجياً الدور السابق الذي كان الأمراء يلعبونه. بعد عدة عقود من الفوضى وانعدام الأمن، ابتداءً من 1860 تقريباً، نجد الشيخوخ أكثر القادة السياسيين تأثيراً في كل كردستان. وليس من باب المصادفة بالتالي أن نجد أن معظم الثورات القومية الكردية الأولى (حتى الثلاثينات من القرن الماضي) كانت بقيادة الشيخوخ الذين كانوا القادة الوحيدين القادرين عملياً أن يجعلوا عدة قبائل كردية تعمل باتفاق فيما بينها. عامل آخر ساهم في تعزيز التأثير السياسي لهؤلاء القادة الدينيين بالدرجة الأولى هو النشاط التبشيري الأوربي الذي أسفر عن شعور مناهض للمسيحيين والتشديد على الهوية الإسلامية للكرد. لم يحل الشيخوخ الخلافات فقط لأن سلطتهم السياسية بالتحديد استمدت من قدرتهم على فعل ذلك، بل كانوا أيضاً يحتاجون إلى تلك الخلافات إن هم رغبو في زيادة سلطتهم. لذلك قام بعض الشيخوخ الطموحين بإذكاء الخلافات بين الزعماء القبليين المتنافسين لكي يفرضوا سلطاتهم [9].

تدريجياً، وبدون أية انعكاسات، نجحت الدولة العثمانية وخلفاؤها في القرن العشرين في وضع كردستان تحت سيطرة السلطة المركزية وحدت من قوة الشيخوخ والزعماء القبليين الكبار. كانت النتيجة ليس انحلال كلياً للقبائل بل تغييراً في شخصيتها. تمكنت السلطة المركزية الناجحة من تفتيت البنى الكبيرة وبذلك حررت أجزاء

من تلك البنى للعمل بشكل مستقل. كلما كان توغل الدولة وأجهزتها الإدارية عميقاً في المجتمع الكردي، كلما كانت الكيانات القبلية التي تتفاعل معها أصغر. حتى بداية القرن التاسع عشر كان الحكام العثمانيون والفرس يتعاملون مع الكرد من خلال أمراء يتمتعون إلى حد كبير بالحكم الذاتي ويحكمون تكتلات قبلية كبيرة التي نادراً ما كانوا يتدخلون في شؤونها الداخلية، غير أن الإصلاحات الإدارية الكبيرة استبدلت الأمراء بحكام مقاطعات معينين مركزياً كانوا يديرون السكان القبليين من خلال زعماء القبائل الكبيرة أو الاتحادات القبلية أو من خلال شيخ طارئ. أدى المزيد من تمدد الدولة إلى تفتيت القبائل الكبيرة والاتحادات القبلية وجعل زعماء قبليين صغار وسطاء بين الدولة والمجتمع. وبذلك أصبحت الوحدات القبلية أصغر من أي وقت مضى من إمارة إلى اتحاد قبلي ثم إلى قبائل كبيرة ومن ثم إلى قبائل صغيرة. مع كل خطوة باتت القبائل أشبه ما تكون بالنموذج المثالي للقبيلة باعتبارها مجموعة كبيرة من الناس تنحدر من السلالة ذاتها. القرابة، التي لطالما كانت تحتل مركز الصدارة في الإيديولوجيا القبلية، باتت أكثر أهمية من الانتماء السياسي في الوظيفة العملية للقبيلة. بدلاً من المرور بمرحلة التجرد من القبيلة، أصبح المجتمع الكردي بمعنى ما أكثر قبلياً. مع ذهاب البنى الاتحادية الأكثر أهمية، باتت الولاءات القبلية الضيقة أكثر وضوحاً وزادت العدوات القبلية [10].

كان هذا الميل العام نحو "انتقال سلطة" القبائل يُعكس لبعض الوقت، وإن يكن قصيراً، وذلك عندما تضعف الحكومة المركزية أو عندما تجد الحكومة لسبب ما أن وجود قبائل قوية يكون لمصلحتها. كان ذلك هو الحال مثلاً عندما جند السلطان عبدالحميد الثاني كتائب من الفرسان، الحميدية، من بين رجال القبائل الكرد. كانت كل كتيبة تتألف من 500 إلى 1500 رجل من القبيلة ذاتها بقيادة زعيمهم القبلي. كانت المهمة الظاهرية للحميدية حراسة الحدود من غارات الأجانب (أي الروس) والإبقاء على السكان الأرمن في الأقاليم الشرقية من الإمبراطورية تحت السيطرة. اعتبر السلطان [الكتائب الحميدية] نظاماً موازياً [رديفاً] للسيطرة على الشرق ومستقلاً عن بيروقراطية الجنود النظاميين والجيش الذي لم يكن يثق به تماماً. كانت الحميدية تتمتع بالكثير من الحصانة القانونية- لا الإدارة المدنية ولا التراتبية العسكرية لهما أية سلطة عليها ولم تكن أية محكمة لديها الصلاحية لتقاضي الجرائم المرتكبة من قبل أفراد الكتائب الحميدية- وتحولت الكتائب عملياً إلى زعامات مستقلة. لم يكن قادتها قادرون فقط على تعزيز سيطرتهم على قبائلهم فقط بل أيضاً قادرين على توسيع سيطرتهم على حساب القبائل المجاورة التي لم تكن منضوية تحت لواء الفرق الحميدية. لم ينجم عن تشكيل الحميدية قبائل جديدة فحسب بل أيضاً عززت من قوة بعض القبائل الموجودة اقتصادياً وسياسياً على حساب جيرانها مما جعلها داخلياً ذات ترتيب هرمي أكثر من ذي قبل [11].

كانت الحميدية مكروهة من قبل الأتراك الإصلاحيين باعتبارها تمثل أسوأ جوانب الرجعية للسلطان عبدالحميد، وبعد انقلاب تركيا الفتاة في 1908 تم حلها. ولكن بعد عدة سنين تم استرجاعها تحت اسم جديد ولم تلعب دوراً كبيراً في الحرب الكبرى، أو على الأقل ليس كجزء من القوات العثمانية [12]. خلال سنين الحرب والسنوات التي أعقبتها بات من الممكن في ظل الحكومة تراخي السيطرة المركزية أن تظهر الاتحادات القبلية من جديد بزعامة بعض الزعماء القبليين الأقوياء. فقد استعادوا وحدتهم السابقة بل جرّوا بعض القبائل المجاورة إلى فلكتهم. وتمكنت بعضاً من تلك الاتحادات المنبعثة من جديد أن تجد طريقها إلى الصحافة في العشرينيات [من القرن الماضي] تحديداً بحكم ارتباطها بالقومية الكردية ولا سيما اتحادات هفيركان (شرقي ماردين في تركيا) و جلالی (حوالي جبل آرارات) وبزدار (شرقي قلعه دزه، العراق) وشكاك التي هي موضوع بحثنا.

في هذه المرحلة تحديداً من التنظيم اختلفت اتحادات هفيركان وشكاك، وربما جلالی، في بعض النقاط عن النموذج "المثالي". لقد زدنا فريدريك بارث بوصف مثالي إلى حد ما عن اتحاد (جاف) [13] القبلي. بحسب ذلك الوصف فإن اتحاد جاف يتألف من عدد من الأرومات، بعضها جاف حقيقيين، والبعض الآخر هامشية أكثر ولكنها جميعاً خاضعة لنفس السلالة الحاكمة، سلالة بكزاده. اتحاد هفيركان وشكاك كانا مختلفين عن ذلك النموذج من حيث أنها لم تكن تنتمي إلى سلسلة نسبية واحدة بل إلى عدة أرومات متنافسة وكل واحدة

منها كانت مرتبطة بمكوّن قبلي من الاتحاد. يبدو لي هذا مؤشراً على (إعادة) تكوين الاتحادات القبلية. أدى نمو الاتحادات القبلية وتضامنها إلى انتصار إحدى الأرومات المسيحية.

احتفظت القبائل المكوّنة [للاتحاد القبلي] بهويتها الخاصة حيث تسكن كل واحدة منها في منطقة محددة بشكل جيد ولها حقوقها في مراعي محددة بشكل جيد أيضاً. الزعامة في تلك القبائل تكون أكثر ديمومة من الاتحادات القبلية. تلك الاتحادات ربما تكون غير متجانسة تماماً، كما هو الحال في اتحاد هفيركان المؤلف من المسلمين واليزيديين وحتى بعض الجماعات المسيحية التي اعتُبرت جزءاً من الاتحاد. لم يكن لكل تلك القبائل مكانة سياسية متساوية داخل الاتحاد حيث كانت هناك قبائل "مركزية" تسيطر على الاتحاد سياسياً وعسكرياً وبعضها الآخر "تابعة" هامشية أو قبائل "مقطعية" [14] والتي كانت قد انضمت إلى الاتحاد بسبب نجاحاتها أو كانت قد أُخضعت لها بالقوة. وكان النموذج الأخير أول من انشق عنها في أوقات المحنة. [15].

في أوقات الهدوء النسبي كان من المستحيل عملياً للزعماء الطموحين أن ينجحوا في الحفاظ على منصب مهم كقيادة اتحادات كبيرة كهذه بدون مساندة من حكومة مركزية قوية. ربما يكون النسب الرفيع وكرم الضيافة المفرطة والاستعداد لمساعدة رعاياه (وهي ميزات "زعيم" من نمط الزعيم القبلي) ضرورة لكي تجعل الزعيم محترماً ولكنها نادراً ما تكون كافية لضمان الاعتراف به بشكل عام كقائد أعلى. في تلك الفترات كان هناك عدة منافسين على القيادة العليا للاتحاد ويكون كل واحد من المنافسين معترفاً به فقط من قبل بعض زعماء القبائل. ضمن القبائل المشكّلة [للاتحاد] كان هناك عدة زعماء قبليين طموحين. نجم عن ذلك نظام تحزبي من نوعية "رقعة الشطرنج" حيث الكيانات المعنية عبارة عن أجزاء من القبائل المكونة للاتحاد القبلي.

ولكن عندما كانت الحكومة ضعيفة، مثل الفترة الممتدة من 1915 إلى 1930 فإن الزعماء القبليين المتنافسين ينخرطون في نوع من النشاطات العسكرية التي زادت من فترة احتفاظهم بمنصب زعيم القبيلة- جانب اللصوصية للزعماء القبليين. واشتمل ذلك على القيام بحملات نهب على القوافل أو المدن أو قرى القبائل المجاورة-وهي وسيلة ممتازة لتعزيز وحدة قبيلة المرء-ولكن من الواضح أن حملات النهب على قرى ومخيمات القبيلة ذاتها بذات الأهمية. تلك الحملات استهدفت بالدرجة الأولى الرعايا "غير القبليين" للزعيم القبلي المنافس والتابع للقبائل (الفرعية) التي كانت تقرّ بسلطته. لم يكن هناك الكثير من القتل والتدمير في حملات النهب تلك حيث كان يتم الاستيلاء على الحيوانات والممتلكات المتنقلة ويمكن إعادة جزء من كليتهما فيما بعد. تلك الحملات كانت تُنفّذ من قبل حاشية الزعيم القبلي وهم مقاتلون أقوياء من أصول مختلفة (تضم أحياناً غير الكرد) الذين قطعوا من قبل كل صلاتهم القبلية (كانوا مستعدين لقتل والديهم إذا ما أمرهم الزعيم القبلي بذلك كما قال لي أحد مصادري)؛ كانوا يعيشون مع وعلى حساب الزعيم القبلي الذي كانوا مخلصين له وحده. في أوقات السلم، كان هؤلاء الأتباع يجمعون ضريبة العشر للزعيم وفرض السخرة على الأتباع غير القبليين. إذا ما نجحت عدة حملات من النهب فإن القرى وأجزاء من القبيلة تنقل ولاءها إلى الزعيم القبلي الغازي خوفاً من جهة ولأن الزعيم الشجاع والداهية هو الأفضل من ناحية أخرى [16].

"الزعيم القبلي" و"قاطع الطريق" ليسا بالضرورة نوعين مختلفين من الزعماء القبليين، بل هما جانبان مكملان للزعيم القبلي المثالي. سليلو أسر قديمة ومعترف بها قانونياً قد يتصرفون كقطاع طرق أو محدثي نعمة لمن يتحداهم. يلعب العامل الخارجي في أغلب الأحيان أياً من النموذجين يكون الغالب. ولكن ينبغي التأكيد بأن أنجح "قطاع الطرق" من الزعماء القبليين لم يصعد إلى السلطة بالوسائل المذكورة آنفاً فقط. فقد أضافوا إليها الطريقة التي استخدمها كل الزعماء القبليون من كل الأصناف وفي كل الأوقات أي بالتحالفات السياسية مع القوى الخارجية. والقوى الخارجية قد تكون قبائل أخرى أو اتحادات قبلية أخرى (إنه أمر ذو مغزى أن الزعماء القبليين الكبار ل (شكاك) وهفيركان استحوذوا على أتباع من بين القبائل الأخرى قبل أن يسيطروا تماماً على القبائل "المركزية" للمتخالفين معهم) أو التجار المدنيون ولكن أهم القوى كانت بالطبع هي الدول. وحتى عندما لم تكن الدولة تملك سيطرة فعلية، فإن الزعيم القبلي قد يستمد الكثير من قوته منها- طالما أنها ليست غائبة تماماً كلياً وبإمكانها أن تطبق أقصى درجات العنف. يمكن للدولة أن تعترف بزعيم قبلي بصفته القائد

الأعلى الوحيد لقبيلته أو الاتحاد القبلي مقابل وعود ب"الولاء". فإذا ما اعترف السلطان العثماني (المقبول على نطاق واسع بصفته خليفة) بزعيم قبلي فإن ذلك يكون نافذ المفعول. لكن اعتراف الدولة غالباً ما يتعزز بالهدايا المميزة وبالقوى المفروضة من قبل الزعيم القبلي المعترف به. اعتباراً من العقود الأخيرة من القرن التاسع عشر فصاعداً، اعتقد الكثير من الزعماء القبليين بأنه من المفيد إجراء اتصالات مع روسيا و/أو بريطانيا بالإضافة إلى دول المنطقة. كان يُنظر إلى تلك القوى، رغم أنها محتقرة [من قبل الزعماء القبليين]، على أنها أقوى (وبالتالي حلفاء مفيدون أكثر) من السلطان أو الشاه. يبدو أن البريطانيين لم يبدو استعدادهم حتى بداية الحرب الكبرى ولكن الروس قاموا بدعوة أكراد بارزين للقيام بجولات في القوقاس وجورجيا وقطعت لهم وعوداً ووزعت الكثير من المال والهدايا على الزعماء القبليين [17] مما عزز مكانتهم.

A.C. Wratislaw, A Consul in the East (Blackwoods, Edinburgh and London, 1924), [1] pp.213-214, 229-32. W.E.D. Allen and P. Mouratoff, Caucasian Battlefields: A History of the Wars and the Turco-Caucasian Border 1818-1921 (Cambridge University Press, 1953. A. Kasravi, Tarikh-i hijdah saleh-yi Azarbayjan (Amir Kabir, Tehran, 4th impression, 1346-1968

[2] إماراتان كرديتان تحت الحكم العثماني بتليس (حوالي 1650 ميلادي) وبابان (اعتباراً من 1820) موصوفتان بالتفصيل والتحليل في كتابي: الآغا والشيخ والدولة البنى السياسية والاجتماعية لكردستان (زيد بوكس، لندن، 1992) ص 73-161.

[3] في حالة إمارة بابان هذا مشروح بشكل جيد في C.J. Rich's diary, Narrative of a Residence in Koordistan (Duncan, London,, 1992) Vo.I, Passim. بعد زيارة ريتش في 18200 ببعض الوقت الحاكم غير مير محمد باشا، تابع كاره لبغداد، من ولاء وعرضها على الوريث الإيراني المنتظر عباس ميرزا وبذلك عجل وقوع الحرب بين الإمبراطوريتين.

[4] الملا مصطفى البرزاني، الذي يعتبر من أحدث القادة الكرد الممثلين للوسط القبلي، كان على اتصال مع كلتا القوتين منذ 1946. قضى 11 عاماً (1947-1958) في المنفى بالاتحاد السوفييتي، وفي الحرب الكردية في العراق ورغم كل التقلبات بقي على تواصل مع ممثلي السوفييت وتلقى دعماً سوفييتياً حتى 1972 حين تلقى وعوداً قاطعة بتلقي دعم كبير من أمريكا. قبل ذلك التاريخ حاول البرزاني الحصول على دعم الأمريكيين بل أبدى رغبته في الانضمام إلى الولايات المتحدة كالولاية الأمريكية رقم 51. منذ 1991 الحزبان الكرديان الرئيسيان في العراق يعتمدان بشكل كبير على الحماية الأمريكية من صدام حسين. أما حزب العمال الكردستاني PKK فقد اعتمد على الرعاية السورية له وتسابق - دون نجاح غالباً- للحصول على الدعم السوفييتي والروسي فيما بعد. [5] على سبيل المثال اتحاد البلباسي في إمارة بدليس جاءت من مقاطعة هكاري قبل تأسيس الإمارة كما تقول شرفنامه. الأمير شرفخان البدليسي، شرفنامه، Tarikh-i Mufasssal-i Kurdistan, ed M. Abbasi (Ilmi, Tehran, 1343/1965)

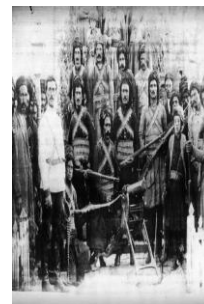
[6] حاشية المترجم: أول النظراء primus inter pares مصطلح مأخوذ من اللاتينية ويعني الأول بين الأنداد. وهو لقب شرفي يستخدم لهؤلاء الذين رسمياً هم على نفس درجة الأعضاء الآخرين من المجموعة التي ينتمون إليها.

[7] لمزيد من الأحداث والموقف في بوطان بعد انهيار الإمارة، انظر فان برونسين: الآغا والشيخ والدولة ص 177-182. النشاط التبشيري في وسط كردستان موصوف بشكل ممتاز في جوزيف النسطوريون وبشكل موسع أكثر في Hans-Lukas Kieser, Der verpasste Friede: Mission, Ethnie und Staat in den Osta=provinzen der Türkei 1839/1938 (Chronos, Zurich, 2000)

- Richard Tapper, "Introduction" in R. Tapper, ed. The Conflict of Tribe and State in [8]
Iran and Afghanistan (Croom Helm, London, 1983)
- [9] یورد باسیل نیکیتین واستاذہ الکردي محمد صديق، السكرتير السابق للشيخ المعني وصفاً مسل جداً، ولكنه صحيح، كيف أن شيخاً داهية استغل الخلاف بين زعيمين قبليين متنافسين وبذلك استولى على قسم من سلطتهما وممتلكتهما. انظر باسیل نیکیتین و.ي. ب. صون "حكاية سوتو وتاتو. النص الكردي مع الترجمة والملاحظات في نشرة المدرسة الشرقية للدراسات 3، 1 (1923) ص. 69-106 لمناقشة مستفيضة عن الدور السياسي للشيوخ في كردستان راجع فان برونسين الآغا... ص 192-195 وأيضاً م. فان برونسين، Les Kurdes, Etats et tribus, Etudes Kurdes 1 (Paris, 2000) 9-31, esp.11-4
- [10] انظر لمزيد من التحليل فان برونسين الآغا... ص 192-5 وأيضاً M. van Bruinessen "Les Kurdes, Etats et tribus, Etudes Kurdes 1 (Paris, 2000), 9-31 esp.11-4
- [11] B. Kodaman, Sultan II Abdulhamit devri Dogu Anadolu Politikasi (Ankara, Turk 1987 pp 21-65; S. Duguid, " The Politics of unityL Hamidian Policy in Eastern Anatolia" Middle Eastern Studies 9 (1973), 139-156; van Bruinessen Agha, pp.185-9
- [12] بحسب آلان موراتوف Alan Muratoff في مؤلفه Caucasian Battlefields ص 296 فإن الكرد العثمانيين خلال السنة الأولى من الحرب كانوا منظمين في أربع فرق عسكرية من الفرسان وقد أثبتت عدم فعاليتها فتم تسريح اثنتين منها.
- F. Barth, the Principles of Social Organization in Southern Kurdistan (Jorgensen, [13]
Oslo 1953)
- [14] حاشية المترجم: المَقْطَع وهو شخص يُقْطَعه السيد الإقطاعي أرضاً لقاء تعهده بتقديم المساعدة العسكرية إليه
- [15] عن هفیرکان: مارتن فان برونسين، الآغا... ص. 101-105. Asiretler Raporu (Kaynak Yayinlari, Istanbul, 1998) pp.234-5
- [16] أحد الزعماء القبليين الذين طبقوا هذه الأساليب بنجاح كبير هو حاجو زعيم الاتحاد الهفیركي (1920-1930 تقريباً) موصوف ببعض التفصيل في فان برونسين الآغا... ص 101-105.
- [17] B. Nikitine, Irani ki man shinakhtam (Ma'rifat, Tehran, 1329/1951), p. 229; W. Eagleton, Jr, The Kurdish Republic of Mahabad of 1946 (Oxford University Press, 1963) نیکیتین كان القنصل الروسي في أورمية في ذلك الوقت، ولذلك فإن مذكراته مصدر رئيسي. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: تاريخ | نوع الوثيقة: مترجمة | اللغة - اللهجة: عربي | الدولة - الأقليم: كردستان |
ترجم من اللغة: انجليزي |
تاريخ الإصدار: 2017-06-12
فايلي پهيوهندیداریدار:

بابهته بهیوهستکراوهکان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	عربي	کورتەباس	“الکرد” من التحديات والتطلعات إلى تحقيق التوازنات
	کوردی ناوهراست	رێکهوت و پرووداو (کروئۆلۆژیا)	2017-06-12
	Русский	وینه و پیناس	Дело Симко, 1927 г
	عربي	کورتەباس	أسد جبال کردستان الذي أربع ثلاث إمبراطوريات
	عربي	کورتەباس	إسماعيل آغا الشكاكي - سمكو
	عربي	کورتەباس	إسماعيل آغا سمكو أمير الحرب الكردي على الحدود التركية-الفارسية في بداية القرن العشرين (2)
	عربي	وینه و پیناس	الجثمان الطاهر للشهيد إسماعيل آغا الشكاكي (سمكو) بين يدي جلاوزة النظام الفارسي في سنة 1930
	عربي	کورتەباس	الکرد شعب الحرية والسلام
	عربي	کورتەباس	الكردي عندما لا يستطيع تجيير حاجة الغير له في خدمة حل قضاياه
	عربي	کورتەباس	الكردي بوصفه انفصاليًا وخائنًا وإسرائيليًا...!
	عربي	کورتەباس	ثورة سمكو ودور العشائر الكردية الايرانية

	عربي	کورتەباس	خالد عمر: لا للاقتتال الكردي-الكردي
	عربي	کورتەباس	دير شبيغل الألمانية: محاولات لجر الكرد إلى الحرب الأهلية كورتەباس
	عربي	کورتەباس	سورما خانم ومشكلة التأشور في تاريخ العراق 1 / 2
	عربي	کورتەباس	سيبان حمو: لم ولن ندخل في أية مساومات مع أية جهة كانت على حساب شعبنا الكردي
	عربي	کورتەباس	مارتن فان برونسن: القضية الكردية والعولمة
	عربي	کورتەباس	مراجعات حول الأكراد والثورة السوريّة
	عربي	ژیاننامه	مصطفى بارزاني
	عربي	کورتەباس	من هو الممثل الشرعي للشعب الكردي في سوريا ؟ ... د. محمد رشيد
	کوردی ناوه‌پاست	ژیاننامه	مه‌لا مسته‌فا بارزانی

تیبینی: ئەم تۆماره هه‌ندیک فایلی په‌یوه‌ندیاری وه‌ک وێنه و فیدیۆی له‌گه‌ڵدایه و لێره‌دا پێشان نه‌دراون، تکیه‌ سکینی QR کۆده‌که بکه تاوه‌کو له‌سه‌ر ماله‌په‌ری پێکه‌راوی کوردیپیدیا نه‌و فایله‌نه‌ ببنیت.

QR
Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | medaratkurd.com

وقت التدوين: 2022-02-19

اسم المحرر: راپه‌ر عوسمان عوزێری

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 135

إسماعيل آغا سمكو أمير الحرب الكردي على الحدود التركية - الفارسية في بداية القرن العشرين (2)

[20220327141025409167=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20220327141025409167)

إسماعيل آغا سمكو أمير الحرب الكردي على الحدود التركية - الفارسية في بداية القرن العشرين (2)

مارتن فان برونسن

ترجمة عن الإنكليزية: راج آل محمد

خلال الحرب الكبرى والسنوات القليلة التي أعقبتها، كانت الشخصية الأبرز على الحدود التركية-الفارسية هي زعيم قبيلة شكاك الكبيرة إسماعيل آغا سمكو، المعروف باسم سمكو. مستغلاً بذلك الامكانيات التي وفرها التاريخ المضطرب للمنطقة في الربع الأول من القرن العشرين، وموازناً بين الترك والروس والفرس وفيما بعد بين البريطانيين في العراق الذين كان على اتصال بهم جميعاً، لم يستطع سمكو أن يحتفظ فقط بسلطته ونفوذه في المنطقة بل زادهما. ففي أعقاب الحرب أعلن نفسه حاكماً محلياً مستقلاً بالتعاون مع عدد من القوميين الكرد البارزين متحدياً بذلك الحكومة المركزية. وحتى بعد قمع "ثورته" من قبل الجيش الفارسي العصري في آب/اغسطس 1922 وفراره من الأراضي الفارسية، فإنه بقي لاعباً فعالاً في وسط كردستان وسعت كل من تركيا وبريطانيا استغلاله لمصلحتها في صراعهما على ولاية الموصل.

مارتن فان برونسن

سيرة سمكو ليست بالحالة الغربية بالنسبة لزعيم قبلي كردي. إذ أن معظم الزعماء القبليين الكرد قاموا بتعزيز مواقعهم داخل قبائلهم بأشكال شتى من الارتباط بالقوى الخارجية أي عموماً مع الدولتين العثمانية والفارسية ولكن بدءاً من أواخر القرن التاسع عشر مع القوى الأوروبية الكبرى (ومؤخراً أيضاً مع الولايات المتحدة الأمريكية). ولكن ما يميز سمكو هو الزمان والمكان اللذين عمل فيهما. أراضي قبيلة شكاك، الواقعة في الجبال غربي بحيرة أورمية، تقع داخل أراضي فارس ولكنها أيضاً قريبة من الحدود التي، حتى في أيام السلم، يمتد تأثيرها إلى داخل أراضي الدولة العثمانية أي أنها تقع على المحيط الخارجي لكنتا الدولتين. حتى فترة متقدمة من القرن العشرين لم يكن للحدود أهمية فعلية بالنسبة للقبائل الكردية التي كان للكثير منها مراعى على طرفي الحدود. كما لم تكن الحدود تمثل حداً ثابتاً يمتد إليه السيطرة العثمانية أو الفارسية حيث كانت السلطة في المناطق الحدودية في تبدل متواصل.

في عام 1906 غزت القوات العثمانية أذربيجان الفارسية واحتلت قسماً مهماً من المناطق التي تسكنها غالبية كردية من ذلك الإقليم. وقد ظلت هناك، وإن لم يكن على شكل سيطرة تامة، حتى عام 1911 حين طردهم الروس الذين غزو الإقليم في عام 1909 واحتلوا تبريز التي كانت في ذلك الوقت مع راش ت Rasht آخر معقل لحركة دستور فارس. قام الروس بإقامة مركز لجنود المشاة والقوزاق في تبريز وخوي وديلمان وأورمية. مع اندلاع الحرب الكبرى استطاع [الروس] أن يبقوا الكرد تحت السيطرة ولكن دون احتلال مناطقهم فعلياً. أمرت القوات الروسية بالانسحاب في وقت حملة أنور باشا القوقازية في كانون الأول 1914، وفي أوائل كانون الثاني 1915 تمكنت القوات العثمانية مدعومة بقوات كردية غير نظامية من احتلال أذربيجان لوقت قصير. عادت القوات الروسية بعد عام تقريباً وبقيت في المنطقة حتى انسحبت روسيا كلية من الحرب في أعقاب ثورتها. في عام 1918 تمكنت القوات التركية مدعومة من الكرد لآخر مرة ولفترة قصيرة من السيطرة مرة أخرى على أجزاء من أذربيجان.

يشكل حضور قوة لا يستهان بها من المسيحيين النسطوريين في منطقة أورمية مشكلة معقدة. فعندما اندلعت الحرب شعر نسطوريو هكاري، الذين كانوا قبل الحرب على اتصال بالروس والبعثات الأمريكية في أورمية،

بأنهم مهددون ففروا من الأراضي العثمانية إلى أورمية وسلماس طالبين الحماية الروسية. قام الكثير منهم بتقديم المساعدة للروس كفرق استطلاع عندما غزا هؤلاء وسط كردستان وغالباً ما قاموا بالانتقام من السكان المسلمين. تدهورت علاقات المسلمين والمسيحيين، التي كانت نسبياً جيدة قبل الحرب، إلى أبعد حد أثناء الحرب. لدى مغادرة القوات الروسية في عام 1917 ترك النسطوريون بدون حماية أجنبية ولكن تمت مساندتهم فيما بعد بعدد من اللاجئين الأرمن ذوي التدريب والأسلحة الجيدة التي تركها الروس خلفهم. في هذا الموقف المتوتر ارتكب سمكو عمله السيء الصيت. فقد قام بدعوة زعيم النسطوريين وبطيركههم مار شمعون لإجراء المفاوضات ومن ثم أمر بقتله مع كل مرافقيه فأدى ذلك إلى سلسلة من المجازر المتبادلة بين المسيحيين والمسلمين. في هذه الأثناء حاول البريطانيون أن يقيموا علاقات مع النسطوريين في أورمية وتنظيم جنودهم غير النظاميين كقوة مقاتلة لوقف الهجوم التركي على تبريز. باءت تلك المحاولة بالفشل حيث هجر معظم النسطوريين منطقة أورمية وفروا جنوباً، في المنطقة التي سيطر عليها البريطانيون. فيما بعد أعاد البريطانيون توطينهم في ولاية الموصل حيث استُخدموا كحائط صد ضد الأتراك [1].

الظروف التي استطاع سمكو أن يبرز من خلالها كأحد أمراء الحرب الثلاث على المحيط الخارجي لإيران والذين استطاعوا أن يهددوا بشكل خطير وحدة أراضي الدولة تعتبر فريدة، ولكن في كثير من الجوانب تجسد سيرته العلاقات بين القبائل الكردية والدول التي يعيشون في محيطها الخارجي. البنية الداخلية لتلك القبائل وطبيعة سلطة زعماء القبائل على أتباعهم هي، إلى حد بعيد، نتاج علاقاتهم مع الدولة. القسم الأول من هذا المقال سيستعرض العلاقات المتغيرة بين القبائل الكردية والدول ذات الصلة، وفي القسم الثاني سندرس انتفاضة سمكو ونتائجها بشيء من التفصيل.

القبائل الكردية بين الدول القوية

كردستان، ومنذ آلاف السنين، لا تشكل فقط منطقة حدودية بل منطقة فاصلة بين إمبراطوريتين أو أكثر. ولكن خلافاً لأفغانستان، فإنها لم تكن متميزة سياسياً بل مقسمة بين الإمبراطوريتين الإيرانية والتركية لخمسة قرون تقريباً. مع ذلك، فإن الظروف الطبيعية منعت هؤلاء، مثلما منعت الغزاة السابقين، من إقامة سيادة كاملة على كردستان. إذ نادراً ما تم الاحتفاظ بالحكم المباشر بها وساد هناك نوع من الحكم غير المباشر عن طريق زعماء القبائل المحليين كما هو الحال في بعض الأنحاء حتى يومنا هذا. ذاك الاحتكاك مع الدول المتقدمة على مدى عدة قرون لم يترك سوى تأثيرات عميقة على التنظيم الاجتماعي للمجتمع الكردي. فعندما ضم العثمانيون معظم كردستان (في 1515 تقريباً) كانت هناك عدة إمارات، أو كيانات شبيهة بالدولة ذات أحجام وتعقيد تنظيمي مختلف، ادّعت بعضها أصولاً عريقة، ونظامها السياسي كان تقريباً مشابهاً لتنظيم تركمان قره قوينله وآق قوينله الذين كانت تربطها بهم علاقات قائمة على التحالف و/أو تبعية إقطاعية. لم يسفر الفتح العثماني عن تفويض مكانة الحاكم (أمير أو مير) بل حافظت على الإمارة ومكانته داخل كل إمارة. وحتى 1800 كانت بعض تلك الإمارات لا تزال موجودة. التنظيم الداخلي حينئذ بدأ متأثراً بالدولة العثمانية [2]. إمارتا أردلان وكوران في كردستان إيران التي يتوفر عنهما بعض المعلومات تبدوان مختلفتين إلى حد كبير عن تلك الإمارات الموجودة في ظل سيادة الدولة العثمانية فالطبقة الحاكمة في كلتا الإمارتين غير قبلية إلى حد كبير. قد يكون من المغري أن نعزو ذلك إلى إختلافات في تنظيم وسياسات الدولتين العثمانية والإيرانية؛ ولكن ثمة عوامل أخرى ربما تكون بذات الأهمية وهي الظروف الطبيعية والكثافة السكانية ونسبة السكان البدو والحضر... الخ.

وكان لوجود أكثر من دولة قوية في الجوار تأثيرات خاصة أيضاً على العمليات السياسية في كردستان. فعلى سبيل المثال منح ذلك الزعماء القبليين المحليين مزيداً من القوة في التعامل مع الدولة المهيمنة: حيث كان بإمكانهم التهديد بسحب الولاءات (أو عملوا ذلك فعلياً). علاوة على ذلك، لم يكن الزعماء القبليون المحليين المنافسين يعتمدون على الدعم الشعبي إذا ما أرادوا استبدالهم بل كان بإمكانهم طلب المساعدة من دولة

منافسة. لذلك انقسمت عدد من الأسر الحاكمة إلى فروع "تابعة للأتراك" أو "تابعة للإيرانيين" [3] في أكثر من إمارة. لقد شهد القرن العشرين، لأسباب واضحة، بروز تيارات مؤيدة للبريطانيين وأخرى مؤيدة للروس في الأوساط الحاكمة في كردستان. ففي النصف الثاني من القرن أصبحت روسيا وبريطانيا القوتان الأبرز في المنطقة. وتأثرت أفعال القياديين الكرد بشدة بإدراكهم بأن تلك الدولتين أقوى من العثمانيين والإيرانيين وأنهما تودان السيطرة على كردستان. إضافة إلى ذلك، تلقت القومية الكردية دفعة من التطورات العسكرية والسياسية التي حققتها تلك الدولتين وبالطبع من أخبار استقلال دول البلقان واليونان بسبب دعم تلك الدولتين. معظم القوميين الكرد في الفترة الممتدة بين 1880-1930 تخيلوا دولة مستقلة تحت الحماية البريطانية و/أو الروسية. وحتى يومنا هذا فإن طبيعة الحركة القومية الكردية متأثرة بشدة بحضور خلفاء تلك القوى المنافسة أي الولايات المتحدة والاتحاد السوفييتي-حتى زواله- وعموماً بالحاجة الملحوسة لاستخدام دعمهم. [4]

إمارة، قبيلة، تحالف
حدثت تغيرات كبيرة على التنظيم السياسي والاجتماعي لكردستان خلال القرنين التاسع عشر والعشرين بشكل خاص حيث باتت السيطرة المركزية للدولتين العثمانية والإيرانية فعالة بشكل متزايد. فقد أدى التطوير والتحسين على الشبكات الإدارية للدول المحيطة إلى أن تفسح الأشكال المحلية الشديدة التعقيد للتنظيم السياسي (الإمارات) المجال لأشكال أخرى أكثر بساطة.
لقد كان الشكل التنظيمي الأساسي للإمارات [الكردية] شبيها بتلك الموجودة في الكثير من الدول الشرق أوسطية، وربما نظيرها الأكثر وضوحاً هو الولايات-الكونفدرالية التركمانية. فالحاكم ينتمي إلى نسل عائلة كبيرة تزعم عادة انتماءها إلى سلالة ذات مكانة رفيعة مختلفة عن بقية القبائل القوية في الإمارة. لم تكن هناك قواعد ثابتة للخلافة بل فقط بعض شروط الحد الأدنى كالانحدار من (سلالة حاكمة) والذكاء والشجاعة..الخ.
كان الاختيار الفعلي ينطوي عادة على منافسة شديدة ضمن السلالة الحاكمة نفسها والكثير من المكائد من قبل القوى الداخلية والخارجية ذات المصلحة. كان الحاكم محاطاً بمجلس مؤلف من كبار العسكريين (زعماء قبليين) وموظفين مدنيين ومثقفين. كان هناك جيشاً دائماً أو حاشية مسلحة مختارة من قبائل مختلفة في الإمارة ومن خارجها أيضاً. ولاء الحاشية كان بشكل مثالي للحاكم وحده ولكنها تشكل فقط نسبة صغيرة من القوة العسكرية الكلية للإمارة. حيث أن غالبية الجيش كانت تتألف من رجال القبيلة الذين يقودهم زعمائهم القبليون الذين كانوا يستطيعون أن يجندوهم وقت الحاجة. رجال القبيلة، وهم بالعادة من الرحل وأنصاف الرحل، شكّلوا في الواقع طبقة عسكرية سيطرت على الطبقة الدنيا من الفلاحين والحرفيين والأكراد غير القبليين والمسيحيين واليهود. لم تكن كل القبائل مرتبطة بالإمارة بالقدر نفسه. فالنواة الصلبة تتألف من عدد من الاتحادات [القبلية]- نموذجياً اتحادين قبليين- كل واحد منها خاضعة لزعيم من السلالة ذاتها في المقام الأول وغير مرتبطة بالقبائل المكونة [للاتحاد]. في بعض الحالات التي قمت بدراستها عن كثب أستطعت أن أؤكد فيما إذا كانت تلك الاتحادات موجودة قبل الإمارة أم لا. الاسطورة تؤكد ذلك بالنسبة لبعضها [5] ولكن يبدو لي أنه، على الأقل في بعض الحالات، فإن الإمارة ذاتها كانت سبب وجود تلك الاتحادات.
كان تنظيم القبائل في اتحادات توازن بعضها بعضاً تقريباً وهي التي جعلت سياسة المير (فرق تسد) ممكنة. زعماء تلك الاتحادات كانوا مستشاري المير ومرشدوه وفي الكثير من الحالات صنّاع السياسة الحقيقيين. كان لكل قبيلة مكونة [للاتحاد] رجالها أيضاً ولكن يبدو أن هؤلاء كانوا من فئة أول النظراء [6] ونادراً ما لعبوا أي دور سياسي هام.

في الإمارات التي لها أكثر من مركز حضري، كان المير يتخذ من أهم المدن عاصمة ومكاناً لإقامته ويعيّن حكاماً على البلدات والمقاطعات الأخرى المحيطة بها من بين أقرب أقربائه. هؤلاء الحكام كان ينظرون في الأمور العسكرية والمالية وأهم القضايا القضائية ويتركون بقية الأمور لزعماء القبائل والقبائل الفرعية. لغاية الآن لم

أجد سوى القليل من المعلومات عن تقسيم العائدات بين الزعماء القبليين والحكام والمير والحكومة المركزية. ولكن من المرجح أن ذلك شهد تأرجحات كبيرة حيث أن توازن القوة الفعلي تغير كثيراً بين تلك السلطات. لم تكن كل القبائل تنتمي إلى إمارة واحدة. وربما دوماً (وعلى نحو مؤكد في حوالي 1800) كانت ثمة جماعات تستطيع أن تحتفظ بنوع من الاستقلالية الهشة من خلال إقامة توازن بين الإمارات وخاصة القبائل البدوية التي كانت طرق ترحالها تمر في أكثر من إمارة والقبائل شبه الرحل (التي تنتقل موسمياً) في محيط الإمارات. تلك القبائل كانت تنتمي، إذا جاز التعبير، إلى حدود الإمارات. العمليات السياسية هناك كررت على مستوى أدنى وأقل تعقيداً سياسات الأباطورية الحدودية أي في وبين الإمارات.

الفرق المرسوم هنا بين التحالف القبلي والقبيلة تخص الدرجة وليس النوع. إذ أن طريقة إستعمال الكرد لهما لا تعطي الفرق ذاته حيث يكمن أن يُطلق على كليهما اسم عشيرة ashiret أو طائفة taifeh بل إن كلا المصطلحين يمكن أن يُطلقا على تفرعات القبيلة. القبائل الكردية وحدات سياسية تتألف من أرومة واحدة على الأقل (ولكن عادة من عدة أرومات) مع عدد من الناس الذين ربطوا أنفسهم بها. ولكن يمكن أن تظهر درجات مختلفة من التعقيد وقد ظهرت بالفعل في كردستان حيث هناك قبائل مؤلفة من أرومتين، وقبائل مؤلفة من اتحاد عدد من الأرومات (المعروفة) وقبائل مؤلفة من اتحاد اتحادات من الأرومات... الخ. حجم ودرجة التعقيد تشكل متسلسلة وهي على الأغلب مسألة اختيار متى يجد المرء استعمال "الاتحاد" مناسباً أكثر من "القبيلة". التحالف [القبلي]، كما استعمله هنا، هو اتحاد على نطاق واسع أقل اندماجاً من القبيلة وذات حدود غير واضحة المعالم تماماً. إنه تحالف سياسي للقبائل التي كانت في الماضي ذات وجود مستقل وتحتفظ بهوية مستقلة. ويُعرف الأفراد بأسماء قبائلهم أكثر مما يُعرفون باسم تحالفهم القبلي. وعندما تكون هناك رغبة في تحديد سلف مشترك فإن ذلك يوحى بمزيدٍ من التماسك وبالتالي أستخدم كلمة تحالف بدلاً من كلمة القبيلة.

في التحالفات والقبائل ثمة زعماء قبليين على مستويات مختلفة من التقسيم: مستوى القبيلة والعشيرة والحمولة والعائلة الموسعة والأسرة وقد يكون هناك مستويات متوسطة بين القبيلة والحمولة العليا وحينها نتحدث عن قبائل فرعية. في التحالفات والقبائل الكبيرة، ينتمي الزعماء القبليون عموماً إلى أرومة مختلفة غير مرتبطة عن قرب بالعامية ولديهم حاشية مسلحة لتعزيز حكمهم؛ بينما في القبائل الصغيرة فإن الزعيم كان (ويكون) مرتبطاً بالعامية ويحكم بإجماع الآراء وليس بالقوة. في فترات تاريخية مختلفة الزعماء القبليون من مختلف المستويات هم من لعبوا أدواراً سياسية بارزة. في الأزمنة الحديثة، مثلاً، استمرت عدة تحالفات سابقة وإن كان اسمياً فقط. الزعيم القبلي الأعلى يحظى بالاحترام ولكن لم يعد له أدواراً سياسية. القوة السياسية الحقيقية تكون في أيدي زعماء القبيلة أو في أيدي زعماء القبائل الفرعية الذين كانوا يحظون بأهمية أقل في القرنين الماضيين. هذا التغير مرتبط بالتغيرات السياسية أكثر منه بالتغيرات الاقتصادية أي بالحكومة المركزية كما سنناقش فيما يلي.

القبائل الكردية والدولة العثمانية

في النصف الأول من القرن التاسع عشر قامت الحكومتان العثمانية الإيرانية، في سعيهما لإحداث إصلاحات إدارية، بإلغاء الإمارات الكردية المتبقية. تلك الإصلاحات كانت نتيجة الضغط الأوربي كما أدرك الكرد جيداً. فالقضاء على بوطان، آخر إمارة كبيرة، وأسر حاكمها بدرخان بك في 1847 جاء كنتيجة مباشرة للتدخل البريطاني في الباب العالي. كان بدرخان بك مسؤولاً عن المذبحة التي طالت آخر رعاياه من النسطوريين وطالب البريطانيون بمعاقبته [7].

نجم عن القضاء على الإمارات حالة من الفوضى وانعدام القانون. فالنزاعات القبلية التي لم يعد الأمير يضبطها انتشرت بكثرة. لم يكن هذا حال الإمارات فقط بل انهارت أيضاً التحالفات القبلية؛ حيث حاول الزعماء القبليون الطموحين أن ينتزعوا أكبر قدر ممكن من السلطة التي كانت في السابق بيد المير (الأمير) مما جلب

معه الكثير من الغارات والعداوة والخلافات. كان على الكثير من القادة من فئة "الزعماء القبليين" أن يتنازلوا عن مكانتهم لقطاع الطرق. [8] كل التقارير المعاصرة تؤكد على انعدام الأمن الحقيقي فقد كانت الدولة بعدد ضعيفة في فرض النظام والقانون. كل ما كان حكام المقاطعات يستطيعون فعله هو إرسال غارات تأديبية أو دعم زعيم ضد زعيم آخر والتفاوض أو فرض حل في النزاعات القبلية الكثيرة.

في ذلك الوضع الفوضوي بقيت هناك فقط نوعاً واحداً من السلطة التقليدية استطاعت أن تعيد نوعاً من النظام وتمثلت تلك السلطة بالشيخوخ. الشيخوخ رجال دين مرتبطون عادة بالطريقة الصوفية أو الدراوשה. ويتسم الكثير منهم بالتقوى والحكمة والكرامات التي اكتسبها الاحترام على نطاق واسع. كان (ولا يزال) لدى الكثير من الناس علاقة خاصة مع شيخ معين يقومون بزيارته بشكل دوري وفي بعض الأحيان تكون الزيارة من باب المجاملة. ولكن غالباً بقصد الحصول على تيممة واقية [من الحسد] أو للشفاء من العقم أو المرض أو من أجل الحصول على نصيحة في أمور روحية أو دنيوية أو للتوسط في نزاع. لا يرتبط الشيخوخ عموماً بأي قبيلة (رغم أن القبيلة بالكامل قد تعتبر نفسها تابعة للشيخ ذاته)، لذلك فإنهم ليسوا طرفاً في أي نزاع بين القبائل. ولهذا السبب ونظراً للاحترام الكبير الذي يحظون به جعلت البعض منهم الأشخاص الوحيدين القادرين على حل مثل تلك النزاعات باعتبارهم وسطاء ومستشارين وشفعاء وكتاب عدل وضامنين للاتفاقات التي تم التوصل إليها. نجاحهم في حل الخلافات القبلية بدوره زاد من مكانتهم وتأثيرهم السياسي. حيث أخذ بعض الشيخوخ تدريجياً الدور السابق الذي كان الأمراء يلعبونه. بعد عدة عقود من الفوضى وانعدام الأمن، ابتداءً من 1860 تقريباً، نجد الشيخوخ أكثر القادة السياسيين تأثيراً في كل كردستان. وليس من باب المصادفة بالتالي أن نجد أن معظم الثورات القومية الكردية الأولى (حتى الثلاثينات من القرن الماضي) كانت بقيادة الشيخوخ الذين كانوا القادة الوحيدين القادرين عملياً أن يجعلوا عدة قبائل كردية تعمل باتفاق فيما بينها. عامل آخر ساهم في تعزيز التأثير السياسي لهؤلاء القادة الدينيين بالدرجة الأولى هو النشاط التبشيري الأوربي الذي أسفر عن شعور مناهض للمسيحيين والتشديد على الهوية الإسلامية للكرد. لم يحل الشيخوخ الخلافات فقط لأن سلطتهم السياسية بالتحديد استمدت من قدرتهم على فعل ذلك، بل كانوا أيضاً يحتاجون إلى تلك الخلافات إن هم رغبوا في زيادة سلطتهم. لذلك قام بعض الشيخوخ الطموحين بإذكاء الخلافات بين الزعماء القبليين المتنافسين لكي يفرضوا سلطتهم [9].

تدريجياً، وبدون أية انعكاسات، نجحت الدولة العثمانية وخلفاؤها في القرن العشرين في وضع كردستان تحت سيطرة السلطة المركزية وحدت من قوة الشيخوخ والزعماء القبليين الكبار. كانت النتيجة ليس انحلال كلياً للقبائل بل تغييراً في شخصيتها. تمكنت السلطة المركزية الناجحة من تفتيت البنى الكبيرة وبذلك حررت أجزاء من تلك البنى للعمل بشكل مستقل. كلما كان توغل الدولة وأجهزتها الإدارية عميقاً في المجتمع الكردي، كلما كانت الكيانات القبلية التي تتفاعل معها أصغر. حتى بداية القرن التاسع عشر كان الحكام العثمانيون والفرس يتعاملون مع الكرد من خلال أمراء يتمتعون إلى حد كبير بالحكم الذاتي ويحكمون تكتلات قبلية كبيرة التي نادراً ما كانوا يتدخلون في شؤونها الداخلية، غير أن الإصلاحات الإدارية الكبيرة استبدلت الأمراء بحكام مقاطعات معينين مركزياً كانوا يديرون السكان القبليين من خلال زعماء القبائل الكبيرة أو الاتحادات القبلية أو من خلال شيخ طارئ. أدى المزيد من تمدد الدولة إلى تفتيت القبائل الكبيرة والاتحادات القبلية وجعل زعماء قبليين صغار وسطاء بين الدولة والمجتمع. وبذلك أصبحت الوحدات القبلية أصغر من أي وقت مضى من إمارة إلى اتحاد قبلي ثم إلى قبائل كبيرة ومن ثم إلى قبائل صغيرة. مع كل خطوة باتت القبائل أشبه ما تكون بالنموذج المثالي للقبيلة باعتبارها مجموعة كبيرة من الناس تنحدر من السلالة ذاتها. القرابة، التي لطالما كانت تحتل مركز الصدارة في الإيديولوجيا القبلية، باتت أكثر أهمية من الانتماء السياسي في الوظيفة العملية للقبيلة. بدلاً من المرور بمرحلة التجرد من القبيلة، أصبح المجتمع الكردي بمعنى ما أكثر قبلياً. مع ذهاب البنى الاتحادية الأكثر أهمية، باتت الولاءات القبلية الضيقة أكثر وضوحاً وزادت العدوات القبلية [10].

كان هذا الميل العام نحو "انتقال سلطة" القبائل يُعكس لبعض الوقت، وإن يكن قصيراً، وذلك عندما تضعف

الحكومة المركزية أو عندما تجد الحكومة لسبب ما أن وجود قبائل قوية يكون لمصلحتها. كان ذلك هو الحال مثلاً عندما جند السلطان عبدالحميد الثاني كتائب من الفرسان، الحميدية، من بين رجال القبائل الكرد. كانت كل كتيبة تتألف من 500 إلى 1500 رجل من القبيلة ذاتها بقيادة زعيمهم القبلي. كانت المهمة الظاهرية للحميدية حراسة الحدود من غارات الأجانب (أي الروس) والإبقاء على السكان الأرمن في الأقاليم الشرقية من الإمبراطورية تحت السيطرة. اعتبر السلطان [الكتائب الحميدية] نظاماً موازياً [رديفاً] للسيطرة على الشرق ومستقلاً عن بيروقراطية الجنود النظاميين والجيش الذي لم يكن يثق به تماماً. كانت الحميدية تتمتع بالكثير من الحصانة القانونية- لا الإدارة المدنية ولا التراتبية العسكرية لهما أية سلطة عليها ولم تكن أية محكمة لديها الصلاحية لتقاضي الجرائم المرتكبة من قبل أفراد الكتائب الحميدية- وتحولت الكتائب عملياً إلى زعامات مستقلة. لم يكن قادتها قادرون فقط على تعزيز سيطرتهم على قبائلهم فقط بل أيضاً قادرين على توسيع سيطرتهم على حساب القبائل المجاورة التي لم تكن منضوية تحت لواء الفرق الحميدية. لم ينجم عن تشكيل الحميدية قبائل جديدة فحسب بل أيضاً عززت من قوة بعض القبائل الموجودة اقتصادياً وسياسياً على حساب جيرانها مما جعلها داخلياً ذات ترتيب هرمي أكثر من ذي قبل [11].

كانت الحميدية مكروهة من قبل الأتراك الإصلاحيين باعتبارها تمثل أسوأ جوانب الرجعية للسلطان عبدالحميد، وبعد انقلاب تركيا الفتاة في 1908 تم حلها. ولكن بعد عدة سنين تم استرجاعها تحت اسم جديد ولم تلعب دوراً كبيراً في الحرب الكبرى، أو على الأقل ليس كجزء من القوات العثمانية [12]. خلال سنين الحرب والسنوات التي أعقبتها بات من الممكن في ظل الحكومة تراخي السيطرة المركزية أن تظهر الاتحادات القبلية من جديد بزعامة بعض الزعماء القبليين الأقوياء. فقد استعادوا وحدتهم السابقة بل جرّوا بعض القبائل المجاورة إلى فلكتهم. وتمكنت بعضاً من تلك الاتحادات المنبعثة من جديد أن تجد طريقها إلى الصحافة في العشرينيات [من القرن الماضي] تحديداً بحكم ارتباطها بالقومية الكردية ولا سيما اتحادات هفيركان (شرقي ماردين في تركيا) و جلالی (حوالی جبل آارات) وبزدار (شرقي قلعه دزه، العراق) وشكاك التي هي موضوع بحثنا.

في هذه المرحلة تحديداً من التنظيم اختلفت اتحادات هفيركان وشكاك، وربما جلالی، في بعض النقاط عن النموذج "المثالي". لقد زدنا فريدريك بارث بوصف مثالي إلى حد ما عن اتحاد (جاف) [13] القبلي. بحسب ذلك الوصف فإن اتحاد جاف يتألف من عدد من الأرومات، بعضها جاف حقيقيين، والبعض الآخر هامشية أكثر ولكنها جميعاً خاضعة لنفس السلالة الحاكمة، سلالة بكزاده. اتحاد هفيركان وشكاك كانا مختلفين عن ذلك النموذج من حيث أنها لم تكن تنتمي إلى سلسلة نسبية واحدة بل إلى عدة أرومات متنافسة وكل واحدة منها كانت مرتبطة بمكوّن قبلي من الاتحاد. يبدو لي هذا مؤشراً على (إعادة) تكوين الاتحادات القبلية. أدى نمو الاتحادات القبلية وتضامنها إلى انتصار إحدى الأرومات المشيخية.

احتفظت القبائل المكوّنة [للاتحاد القبلي] بهويتها الخاصة حيث تسكن كل واحدة منها في منطقة محددة بشكل جيد ولها حقوقها في مراعي محددة بشكل جيد أيضاً. الزعامة في تلك القبائل تكون أكثر ديمومة من الاتحادات القبلية. تلك الاتحادات ربما تكون غير متجانسة تماماً، كما هو الحال في اتحاد هفيركان المؤلف من المسلمين واليزيديين وحتى بعض الجماعات المسيحية التي اعتُبرت جزءاً من الاتحاد. لم يكن لكل تلك القبائل مكانة سياسية متساوية داخل الاتحاد حيث كانت هناك قبائل "مركزية" تسيطر على الاتحاد سياسياً وعسكرياً وبعضها الآخر "تابعة" هامشية أو قبائل "مقطعية" [14] والتي كانت قد انضمت إلى الاتحاد بسبب نجاحاتها أو كانت قد أخضعت لها بالقوة. وكان النموذج الأخير أول من انشق عنها في أوقات المحنة. [15].

في أوقات الهدوء النسبي كان من المستحيل عملياً للزعماء الظموحين أن ينجحوا في الحفاظ على منصب مهم كقيادة اتحادات كبيرة كهذه بدون مساندة من حكومة مركزية قوية. ربما يكون النسب الرفيع وكرم الضيافة المفرطة والاستعداد لمساعدة رعاياه (وهي ميزات "زعيم" من نمط الزعيم القبلي) ضرورية لكي تجعل الزعيم محترماً ولكنها نادراً ما تكون كافية لضمان الاعتراف به بشكل عام كقائد أعلى. في تلك الفترات كان هناك عدة

منافسين على القيادة العليا للاتحاد ويكون كل واحد من المنافسين معترفاً به فقط من قبل بعض زعماء القبائل. ضمن القبائل المشكّلة [للاتحاد] كان هناك عدة زعماء قبليين طموحين. نجم عن ذلك نظام تحزبي من نوعية "رقعة الشطرنج" حيث الكيانات المعنية عبارة عن أجزاء من القبائل المكونة للاتحاد القبلي. ولكن عندما كانت الحكومة ضعيفة، مثل الفترة الممتدة من 1915 إلى 1930 فإن الزعماء القبليين المتنافسين ينخرطون في نوع من النشاطات العسكرية التي زادت من فترة احتفاظهم بمنصب زعيم القبيلة-جانب اللصوصية للزعماء القبليين. واشتمل ذلك على القيام بحملات نهب على القوافل أو المدن أو قرى القبائل المجاورة-وهي وسيلة ممتازة لتعزيز وحدة قبيلة المرء-ولكن من الواضح أن حملات النهب على قرى ومخيمات القبيلة ذاتها بذات الأهمية. تلك الحملات استهدفت بالدرجة الأولى الرعايا "غير القبليين" للزعيم القبلي المنافس والتابع للقبائل (الفرعية) التي كانت تقرّ بسلطته. لم يكن هناك الكثير من القتل والتدمير في حملات النهب تلك حيث كان يتم الاستيلاء على الحيوانات والممتلكات المتنقلة ويمكن إعادة جزء من كليهما فيما بعد. تلك الحملات كانت تُنفذ من قبل حاشية الزعيم القبلي وهم مقاتلون أقوياء من أصول مختلفة (تضم أحياناً غير الكرد) الذين قطعوا من قبل كل صلاتهم القبلية (كانوا مستعدين لقتل والديهم إذا ما أمرهم الزعيم القبلي بذلك كما قال لي أحد مصادري)؛ كانوا يعيشون مع وعلى حساب الزعيم القبلي الذي كانوا مخلصين له وحده. في أوقات السلم، كان هؤلاء الأتباع يجمعون ضريبة العشر للزعيم وفرض السخرة على الأتباع غير القبليين. إذا ما نجحت عدة حملات من النهب فإن القرى وأجزاء من القبيلة تنقل ولأدائها إلى الزعيم القبلي الغازي خوفاً من جهة ولأن الزعيم الشجاع والداهية هو الأفضل من ناحية أخرى [16].

"الزعيم القبلي" و"قاطع الطريق" ليسا بالضرورة نوعين مختلفين من الزعماء القبليين، بل هما جانبان مكملان للزعيم القبلي المثالي. سليلو أسر قديمة ومعترف بها قانونياً قد يتصرفون كقطاع طرق أو محدثي نعمة لمن يتحداهم. يلعب العامل الخارجي في أغلب الأحيان أياً من النموذجين يكون الغالب. ولكن ينبغي التأكيد بأن أنجح "قطاع الطرق" من الزعماء القبليين لم يصعد إلى السلطة بالوسائل المذكورة آنفاً فقط. فقد أضافوا إليها الطريقة التي استخدمها كل الزعماء القبليون من كل الأصناف وفي كل الأوقات أي بالتحالفات السياسية مع القوى الخارجية. والقوى الخارجية قد تكون قبائل أخرى أو اتحادات قبلية أخرى (إنه أمر ذو مغزى أن الزعماء القبليين الكبار ل (شكاك) وهفيركان استحوذوا على أتباع من بين القبائل الأخرى قبل أن يسيطروا تماماً على القبائل "المركزية" للمتحالفين معهم) أو التجار المدنيون ولكن أهم القوى كانت بالطبع هي الدول. وحتى عندما لم تكن الدولة تملك سيطرة فعلية، فإن الزعيم القبلي قد يستمد الكثير من قوته منها- طالما أنها ليست غائبة تماماً كلياً وإمكانها أن تطبق أقصى درجات العنف. يمكن للدولة أن تعترف بزعيم قبلي بصفته القائد الأعلى الوحيد لقبيلته أو الاتحاد القبلي مقابل وعود ب"الولاء". فإذا ما اعترف السلطان العثماني (المقبول على نطاق واسع بصفته خليفة) بزعيم قبلي فإن ذلك يكون نافذ المفعول. لكن اعتراف الدولة غالباً ما يعزز بالهدايا المميزة وبالقوى المفروضة من قبل الزعيم القبلي المعترف به.

اعتباراً من العقود الأخيرة من القرن التاسع عشر فصاعداً، اعتقد الكثير من الزعماء القبليين بأنه من المفيد إجراء اتصالات مع روسيا و/أو بريطانيا بالإضافة إلى دول المنطقة. كان يُنظر إلى تلك القوى، رغم أنها محتقرة [من قبل الزعماء القبليين]، على أنها أقوى (وبالتالي حلفاء مفيدون أكثر) من السلطان أو الشاه. يبدو أن البريطانيين لم يبدو استعدادهم حتى بداية الحرب الكبرى ولكن الروس قاموا بدعوة أكراد بارزين للقيام بجولات في القوقاس وجورجيا وقطعت لهم وعوداً ووزعت الكثير من المال والهدايا على الزعماء القبليين [17] مما عزز مكانتهم.

السكان القبليون وغير القبليين
لا الافتراض أنه في فترة ما من الماضي كان كل الكرد "قبليين". لطالما كان هناك أعدادا كبيرة من الفلاحين الكرد غير القبليين يطلق عليهم غالباً اسم (كرمانج، كوران، رايات [رعية]، مسكين miskên) دون تنظيم اجتماعي

مستقل غير الانتماء الأسري السطحي. الرجال القبليون الذين سيطروا عليهم واستغلوهم فرضوا عليهم بنيتهم التنظيمية الخاصة. وهكذا فإن "كرمانجياً" يعيش على أرض يسيطر عليه اتحاد قبيلة شكاك ربما يعرف عن هويته بالانتماء إلى قبيلة معينة أو قبيلة ثانوية من ذلك الاتحاد القبلي، وربما يشعر بالعداوة تجاه "كرمانجي" آخر يعيش منافسين لـ "شكاك". وربما يلعبون دوراً (رغم أنه دور الضحية على الأغلب) في العداوات بين القبائل الثانوية، ولكن لا أحد يعتبرهم شكاكيين أقحاح. رجال القبائل نخبة عسكرية وهم عادة (ولكن ليس بالضرورة) من البدو أو شبه البدوية التي تنتقل سنوياً بحثاً عن المرعى. إن مصطلح عشير ashir أو عشيرت ashirat لا يستخدم غالباً للإشارة إلى أية عشيرة معينة ولكن إلى رجال القبيلة بصفتهم طبقة عسكرية. لقد لاحظ العديد من رحالة القرن السابع عشر لاحظوا أن المصطلحين sipahi و ashiret - تشير الأخيرة إلى الطبقة العسكرية العثمانية والفرسان الإقطاعيين - كانا يستخدمان بشكل متبادل في كردستان [18].

بما أن الكثير من رجال القبائل البدو استقروا وبدأوا بالزراعة، فإن الفرق بين الكرد القبليين وغير القبليين بات أقل وضوحاً. ولكنه معروف بين الكرد أنفسهم وكثيراً ما يظهر عند السيطرة على الأرض. رجال القبائل عموماً يملكون بعض الأراضي، وزعمت مصادر معلوماتي من عدة قبائل كردية مختلفة في إيران أنهم لا يعرفون أي من رجال القبائل ممن ليسوا ملاكي أراضي صغار (khurdeh-malik). من ناحية أخرى الكرد اللاقبليون عادة ما يكونون مستأجرين أو محاصصين أو عمال زراعيين بدون أرض. ورغم أن الرعية Rayats الذين امتلكوا سندات تملك الأراضي في ظل قانون الإصلاح الإيراني، فإنهم مع ذلك لم يقبلوا كأنداد لرجال القبائل على الرغم من أنهم يختلفون قليلاً جداً عن القبليين الحضر (غير المرتحلة).

على الرغم من أنه داخل القبيلة ذاتها ثمة تقسيم صارم لما يشبه التقسيم الطبقي بين رجال القبيلة وبين الرعايا اللاقبليين، فإنه ثمة أوقات يكون فيها انتقال ذو مغزى بين الطبقتين. والنمو السريع لبعض القبائل في أوقات الازدهار (زيادات بنحو 200% خلال خمس إلى عشر سنين لم تكن حالات نادرة) كان ممكناً فقط من خلال انضمام عناصر من اللاقبليين من أماكن أخرى. وكان من الممكن أن تحدث العملية المعاكسة، أي التجرد القبلي، نتيجة الفتح من قبل قبيلة أخرى أو نتيجة الإفكار التالية للتوطين.

مسلمون ومسيحيون:

حتى وقت متأخر لم يكن الكرد القبليون وغير القبليين السكان الوحيدين للحدود التركية-الفارسية، بل اشتركوا في ذلك الموطن مع مجموعات اثنية أخرى أبرزها المسيحيون (الأرمن والآشوريين) واليهود. معظم الحرفيين والكثير من تجار المدينة كانوا من تلك المجموعات الإثنية. لكن معظم المسيحيين كانوا من الفلاحين الذين غالباً ما كانوا أكثر ثراء من الكرد غير القبليين بحكم امتلاكهم لتكنولوجيا أكثر تطوراً. في معظم الأماكن كان يهيمن عليهم ويستغلهم الكرد القبليون، ولكن لم يكن هذا هو الحال في كل الأماكن. فحتى اندلاع الحرب الكبرى كان هناك في مقاطعة (وان) عدد كبير من السكان الأرمن الريفيين والمدنيين غير التابعين لأية قبيلة (رغم أنهم لم يكونوا بمنأى عن حملات النهب التي قام بها القبليين الكرد، وخاصة بعد تأسيس [الفرق] الحميدية [19]). أهم السكان المسيحيين في السياق الحالي كانت الجالية النسطورية (الآشورية) في هكاري [20].

تواجد بين الكرد رعايا من النسطوريين القبليين واللاقبليين. وكان لكل مجتمع قبلي قاداتها العسكريين والسياسيين ((Malik ولكن الجميع يعترفون بالبطريك النسطوري (وهو منصب متوارث في أسرة مار شمعون) باعتباره سلطتهم العليا. لطالما تميزت العلاقات بين القبائل الكردية والنسطورية بالمساواة حيث كان البطريك يتوسط في الخلافات الكردية وغالباً ما كان النسطوريون يستعينون بشيخ كردي [21].

شهدت العلاقات بين المسلمين والمسيحيين أثناء القرن التاسع عشر تدهوراً ملحوظاً عندما زادت القوى الأوروبية من جهودها التبشيرية بين مسيحي كردستان. أدرك المسيحيون والأكراد أن نشاطات البعثات التبشيرية تحضير لمزيد من التدخل من قبل تلك القوى. المسيحيون الذين شعروا أنه بات لديهم حماية أقوى بدأوا بالوقوف في وجه الاستغلال والظلم الذي مارسه الزعماء الكرد. شعر الكثير من الكرد، لأسباب مفهومة،

أنهم مهددون بالسيطرة المتزايدة للقوى الأوربية على الحكومتين العثمانية والفارسية، وبالنشاط المتزايد للبعثات التبشيرية في كردستان وبالروح القتالية لدى المسيحيين الناتجة عن ذلك، فقاموا بتوجيه جام غضبهم على المسيحيين المحليين. هذه العداوة المتزايدة جعلت الكرد منفتحين على دعاية الوحدة الإسلامية التي روج لها السلطان عبدالحميد الثاني (1876-1908) والتي أدت إلى سلسلة من المجازر بحق المسيحيين[22].

الوحدة الإسلامية والقومية الكردية
ولاءات القبليين الكرد قائمة على نظام التحالف والمعارضة الانشطاري. ولكن في الفترة التي نحن بصدها، كانت هناك ايدولوجيتان جذبتا أكبر قدر من الولاءات من الولاء القبلي وهما الوحدة الإسلامية والقومية الكردية. ثمة تشابه ما بين الوحدة الإسلامية وبين الحركات القومية الكردية من ناحية وبينها وبين الدول من ناحية أخرى من حيث علاقتها مع القبائل الكردية وزعمائها. بالنسبة للزعماء القبليين قدمت تلك الحركات نفس المصادر المادية والايدولوجية لسلطتهم كالتي قدمتها لهم الدولة. والحركات القومية الكردية من ناحية كانت بحاجة إلى القبائل من أجل الحصول على القوة العسكرية ولكنها وجدت في القبائل أساساً متداعياً كما وجدته الدولة. هذا الأمر صحيح بشكل خاص فيما يخص الحركة القومية حيث الانقسام القبلي شكل على ضعفاً رئيسياً لها.

لطالما كانت حركة الوحدة الإسلامية مرتبطة بقوة بالدولة العثمانية أو بشكل أدق بالسلطان والخليفة. وقد أصبحت فعالة في كردستان لثلاثة أسباب على الأقل: الأول هو القوى الأوربية ودعمها الملحوظ للمسيحيين في كردستان مما أثار قلق الكرد ومخاوفهم. "التهديد المسيحي" جعل التضامن الإسلامي يبدو ضرورياً لأسباب دفاعية. علاوة على ذلك، كانت الوحدة الإسلامية ستعطي القبليين الكرد الرخصة لنهب ممتلكات المسيحيين. ثانياً من مصلحة الشيوخ، وهم أكثر القادة فعالية في كردستان، ان تتعزز العاطفة الإسلامية التي كانوا أكثر مروجيها حماسة. ثالثاً، كان يُنظر إلى السلطان عبدالحميد الثاني، المبادر الرئيس لحركة الوحدة الإسلامية ومؤسس وراعي الحميدية، على أنه الحامي من بيروقراطية الحكومة ذات العقلية الإصلاحية التي رغبت في القضاء على سلطتهم. وورث من جاء بعده [السلطان عبدالحميد] تلك الولاءات.

بحسب بعض المراقبين كانت الدعاية للوحدة الإسلامية قوية في 1914-1915 لدرجة أن كل الكرد تقريباً (بما فيهم أكراد إيران) استجابوا لدعوة الجهاد، ولكن آخرين تنافسوا جدياً [لإظهار] التزامهم بالقضية العثمانية-الإسلامية. يدعي باسيل نيكيتين، قنصل روسيا في أورمية، أن كل الزعماء القبليين الكرد-بما فيهم أولئك الذين تجاوبوا بشكل إيجابي مع العروض الروسية وقبلوا المال الروسي- امتثلوا للحرب المقدسة[23]. مصادر أخرى تؤكد على البراغمة أو الانتهازية لدى الزعماء القبليين الكرد أثناء الحرب. فقد اشتركوا فيها عندما كانت المكاسب السريعة والنهب ممكناً ولكن تجنبوا الاشتباكات الخطيرة. فقد فرّ المجندون الكرد بشكل كبير ووقف زعماء عشائر ذوي نفوذ، بما فيهم بعض قادة الحميدية، مع الروس[24].

تطورت القومية الكردية جزئياً كرد فعل على ومحاكاة للقومية الأرمنية و(فيما بعد) لحركة تركية الفتاة. البريطانيون والروس على حد سواء شجعا هذه القومية، التي أرادوا أن يستعملوها ضد الدولة العثمانية. ما يشبه أول محاولة خطيرة لإقامة دولة كردية مستقلة جرت في عام 1880 من قبل الشيخ عبداللّه ذو النفوذ القوي في المناطق الواقعة جنوب-شرق بحيرة وان. على رأس جيش مؤلف من قبائل مختلفة واقعة تحت نفوذه، هاجم أذربيجان الإيرانية حيث انضمت إليه الكثير من القبائل المحلية[25]. أخذ الشيخ الموافقة الضمنية من السلطان عبدالحميد الثاني الذي قبل فكرة دولة كردية تابعة على الحدود الإيرانية السابقة والذي كان ينوي أن يستخدم الشيخ ضد الثورات الأرمنية. معتبراً دعم السلطان غير كاف، كتب عبداللّه رسائل أيضاً إلى الحكومة البريطانية ليخبرها بنواياه[26]. لقد أخفق الشيخ، ولكن فكرة الدولة الكردية المستقلة بقيت التي تبناها الكثير من الزعماء القبليين، وإن كان بسبب ما بدا أنها ستعطيهم المزيد من الحرية والسلطة.

تطورت القومية الكردية في أوساطا محدودة من المثقفين الكرد الذين كانوا يعيشون في استانبول والمدن الرئيسية الأخرى. الدور المركزي فيه لعبه أفراد من عائلة بدرخان الكبيرة، آخر حكام إمارة بوطان. قاد أمين عالي بدرخان الجناح " الانفصالي " من الحركة القومية الكردية التي ظهرت في استانبول بعد 1908، في حين مثل ابن الشيخ عبيدالله، عبدالقادر، الذي كان يتمتع بمزيد من النفوذ بين عامة الشعب، الجناح " المتنور " المعتدل للحركة [27]. اختلف عبدالرزاق بدرخان مع السلطان وأُرسل إلى المنفى في روسيا. بحلول 1912 كان قد استقر في أذربيجان الغربية حيث أصبح النصير الرئيسي للقومية الكردية. بحسب بعض المصادر، قام عبدالرزاق بنشر جريدة كردستان من أورمية باللغتين الكردية والتركية [28]. في عام 1913 وبتشجيع روسي قام بتأسيس جمعية ثقافية كردية في بلدة خوي والتي افتتحت بعد عام أول مدرسة كردية [29]. خلال الحرب العالمية الأولى اثبت الشعور الإسلامي عموماً أنه أقوى من الشعور القومي الكردي، ولم تكن هناك محاولات جادة لفصل كردستان عن الإمبراطورية العثمانية [30]. شارك عبدالرزاق بدرخان في العمليات مع الروس ضد العثمانيين بقوة كردية مؤلفة من 500 رجل، ولكن يبدو أن جهوده بقيت دون المستوى ولم تحفز على القيام بانتفاضة كردية كبيرة التي حلم بها ربما والتي بالغ الأتراك، مع ذلك، من أهميتها [31]. لم تجد القبائل أي انجذاب نحو فكرة القومية الأمة الكردية. ولكن بعد هزيمة العثمانيين انتشرت القومية بسرعة في كردستان. فقد كان هناك إدراك عام بمبادئ الرئيس ويلسون الأربعة عشر (والتي تضمنت مبدأ حق تقرير المصير [32]) والخطط البريطانية في إقامة دولة كردية عازلة بين تركيا وبلاد الرافدين. عندما باتت الدولة الكردية المستقلة شيئاً معقولاً، تحول الكثير من الشيوخ والزعماء القبليين فجأة إلى قوميين وانتفضوا. لم يكن الفرق بين الثورات القومية و التمردات التقليدية للزعماء القبليين yaghigiri حاداً كما هو الحال في ثورة سمكو، الأهم من نوعها في كردستان إيران.

سمكو والاتحاد الشكافي

تسمن سمكو القيادة العليا لشكاك، ثاني أكبر اتحاد قبلي كردي في إيران. حيث أن كلهور، في غربي كرمنشاه، يفوقهم عدداً. سكنت قبيلة شكاك (ولا تزال) المناطق الجبلية في سومي وبرادوست، غربي سلماش وأورمية. في حوالي 1920 بلغ تعدادها نحو 2000 أسرة ما عدا الرعايا غير القبليين. ما من إحصائيات عن القبائل المجاورة في تلك الفترة، لكن أرقام من أواخر الستينات تعطي مؤشراً عن القوات النسبية للقبائل مثلما كانت ربما في أيام سمكو [33]

شكاك 4400 أسرة مامش 950

ملان 2030 زازا 750

مانكور 1500 بيران 650

هركي 1350 بكزاده 500

جلالي 1135 حيدران 300

ولكن لا بد من الملاحظة أن معظم تلك القبائل لديها فروع تعيش على الجانب الآخر للحدود، والتي لم تدخل ضمن هذه الاحصائيات. قبائل هركي وحيدران بشكل خاص هما أقوى مما توحى هذه الأرقام.

بحلول 1920 ما تبقى من قبيلة شكاك على شكل بدو كانوا أقلية حيث كانوا يستخدمون khaliseh (الريع الملكي) كمراعي صيفية في مقاطعات تيركيفار Tergevar ودشتي بيل Dasht-i Bil ويقضون الشتاء في سهول سلماش وأورمية. كان معظم القبيلة من الذين ينتقلون فصلياً مع مواشيهم ويقضون الشتاء في القرى الجبلية. كانت قبيلة شكاك تسيطر على مجموعة من الكرمانج (الفلاحين الكرد غير القبليين) الذين كانوا أكبر بثلاث مرات من أفراد شكاك أنفسهم وكانت علاقتهم طفيلية/تكافلية مع المسيحيين بين ظهرائهم. كان الكثير من المسيحيين أغنياء جداً؛ حيث لم يكونوا فقط مزارعين وحرفيين بل أيضاً أصحاب مراعي والبعض منهم امتلك نحو 1000 رأس غنم و40 حصاناً. في الصيف كانت حيواناتهم مع القطعان التابعة لشكاك إلى yaylaq برفقة

واحد أو أكثر من أفراد العائلة بينما يبقى بقية أفراد العائلة في القرى للفلاحة. [34]

دخل إضافي للقبيلة كان يأتي من النهب: حيث كانت شكاك تملك أسوء سمعة كصوص ومغربين (وفي الوقت الحاضر يشتهرون بكونهم مهربين) حتى أن بعض المؤلفين زعموا أن تلك وليس تربية الحيوانات هي مهنتهم الرئيسية. ويبدو أن غاراتهم من أجل النهب لم تستهدف القوافل التجارية قدر ما كانت تستهدف السكان المتوطنين في السهول والوديان وبخاصة الآشوريين المسيحيين (النسطوريين أو المعتنقين لعقائد الكنائس الأوروبية والأمريكية) والآذريين الشيعة. كان يقومون بالنهب من دون تمييز، ولكن، كما لاحظ نيكيتين، فإن سكان الوديان الفقراء كان لديهم رأياً إيجابياً نوعاً ما عن جعفر آغا (شقيق سمكو الأكبر، المسؤول عن الكثير من السمعة السيئة التي لحقت بقبيلته) "لأنه كان يوزع في كثير من الأحيان جزءاً من الغنائم التي يسلبها من أحد الأثرياء على الفقراء المحتاجين". [35]

تتألف اتحاد شكاك القبلي من عدة قبائل ذات أحجام ومكانة مختلفة تماماً: القائمة التي وجدتتها أنا وصلت إلى حد 25 قبيلة يتكرر فيها اسم تسع قبائل في معظمها [36]. ثلاثة منها تُذكر على أنها مركزية وقبائل مسيطرة: آفدوفي، مامدي (أو مامدوي Mamdoi)) وكاردار. القبائل الأخرى تبدو هامشية أكثر وتنضم إلى القبائل الثلاث المذكورة عندما يقودها زعيم قبلي عظيم ولكنها تبقى بعيدة عن الأضواء فيما عدا ذلك. وهكذا فإن غيلان Ghilan يصف قبيلة هيناريه Henareh القوية التابعة بما يلي:

"القبيلة... في نوع من التبعية ل(شكاك) إذ كان على زعيمهم أن يحظى بموافقة آغا شكاك.. لم يكونوا من دعاة الحرب، وإينما كانوا من التجار ومربي المواشي. لكن شكاك كانوا يزجونهم في حروبهم ويعرضونهم لهجمات انتقامية من قبل القبائل التي أضروا بها." [37]

عندما زار بلو Blau المنطقة في عام 1857 فإن هيناريه كانت لا تزال تعتبر قبيلة منفصلة تماماً وجارة لشكاك، وفي القوائم الحديثة أكثر فإنها تُذكر كجزء من قبيلة شكاك دون أن يكون واضحاً أنها ذات مكانة أدنى. على نحو مماثل فإن مامدي، التي كانت قبيلة رئيسية في اتحاد شكاك في منقلب القرن، كانت قبيلة بدوية مستقلة [38]. هذا يعني أن شكاك كبرت إلى اتحاد في النصف الثاني من القرن التاسع عشر، في الفترة التي كانت فيها الكثير من الاتحادات الأخرى في مرحلة الاضمحلال.

إحدى العوامل التي جعلت ذلك النمو ممكناً وساهم في بروز زعماء قبليين أقوياء يتبين بشكل واضح من خلال دراسة التاريخ المحلي: الصراع الحدودي. فمنطقة سومي كانت تُدار من قبل أسرة كردية حاكمة لصالح العثمانيين، وكانت الحكومة الإيرانية هي التي شجعت شكاك (التي كانت تعيش في ذلك الوقت بعيداً إلى الجنوب) لإخضاع تلك المناطق والتي استغرقت معها الفترة الممتدة من 1841 إلى 1893. كمكافأة لها قامت الحكومة الإيرانية بتعيين زعماء شكاك القبليين حكماً على المناطق الحدودية وعبثاً حاولت الحكومة الإيرانية لاحقاً أن تكبح الشكاكيين من الإغارة على الأراضي الإيرانية.

هناك فخذان رئيسيان (يطلق عليهما pisaqa) ضمن شكاك ويرتبطان بقبائل (آفدوفي) و(كاردار) على التوالي. الأولى تدعي أنها تنحدر من الزعماء الكرد الذين اشتركوا في حملات صلاح الدين العسكرية. [39] بين هاتين العائلتين هناك دوماً منافسة على قيادة الاتحاد القبلي. وفي معظم الأحيان سيطر كل واحدة منهما على جزء من شكاك.

في منقلب القرن تقريباً كان هناك على الأقل ثلاثة زعماء قبليين يتنافسون على القيادة العليا لشكاك. ربما كان أقواهم علي آغا من فخذ آفدوفي وأبناؤه جعفر آغا وإسماعيل آغا، الملقب بسمكو اللذين خلقا لنفسيهما سمعة بكونهما مقاتلين جسورين. الزعيم القبلي الثاني كان عمر آغا، الذي كان يتزعم قبيلة مامدي (بحسب بعض المصادر كان عما لسمكو، ولكن هناك الكثير من التخبط [في هذه المصادر]) والثالث هو مصطفى آغا (الذي خلفه أخاه إسماعيل) من فخذ كاردار الذي كانت بعض القبائل تخضع لسيطرته. كان انقلاباً كبيراً للزعماء القبليين خلال تلك السنوات. فخذ آخر من آفدوفي، بقيادة يوسف شقيق علي آغا، الذي يعيش جنوباً، والذي تفرقت قواته بعد أن تسلم علي السلطة على حسابه، وكثيراً ما قُتلوا على يد منافسيهم من قبيلة

کارارد. عمر آغا من فخذ مامدي قُتل على يد الضباط الإيرانيين في 1902 ومصطفى آغا في عام 1906 على يد منافسه من آفدوفي. في الوقت ذاته تقريباً دُعي جعفر آغا، الذي كان يحمل ألقاباً رسمية ولكن استمر في ازعاج حكومة اذربيجان من خلال شن الغارات على أورمية وسلماس وخوي، إلى تبريز من قبل حاكمها والوريث المحتمل لبلاد فارس، ناظم السلطنة، وتم قتله بغدر[40].

ربما يكون الاختفاء السريع للزعماء القبليين المخضمرين هو الذي جعل صعود سمو السريع ممكناً. ولكنه كان سياسياً ذكياً وانتهازياً ويعرف مع من يتحالف ومتى. عندما كان شاباً ساعد أخاه جعفر في الغزو واستمر يغزو خلال مجرى حياته مما جذب بعض القساة إلى حاشيته. في الثورة الدستورية انقلب سمو ضد الدستوريين (الآذريون الحضر) ومن دون أن تتم دعوته أخذ 300 فارساً لينضم إلى قوات إقبال السلطنة، حاكم ماكو، ضد مجلس anjuman خوي. مكافأة له عُيّن سمو نائباً لحاكم إقليم قنور رغم استمراره في القيام بعمليات غزو ونهب، قامت الحكومة بتثبيت تعيينه[41].

لا الروس ولا الأتراك كانوا قد احتلوا أراضي شكاك قبل الحرب الكبرى؛ ولذلك فإن اتصالات سمو معهما كانت غير مباشرة. يبدو أنه قبل 1913 تعاون مع الأذربيجانيين المؤيدين للأتراك والمناوئين للروس، ولكن في عام 1913 فإنه قام بتسليم أحد هؤلاء الذي كان قد التجأ إليه إلى الروس في محاولة لكسب ودهم[42]. ويبدو أنه نجح في ذلك حيث لاحظ مراقب روسي أن زعيمين قبليين اللذين كانا تابعين سابقين لإسماعيل آغا زعيم فخذ كاردار (منافس سمو الرئيسي) قد أقسما، تحت ضغط روسي، على تقديم الولاء لسمو[43]. في ذلك الوقت كان سمو على اتصال دائم مع القوميين الكرد ويبدو أنه تبنى بعضاً من خطابهم رغم أنه من الصعب أن نقول كم كانت تعني له.

تزوج سمو من اخت الشيخ سيد طه، حفيد وخليفة الشيخ الشهير عبيدالله [النهري][44]. كان ذلك زواج موفقاً لأن السيد كان أكثر شخص ذو نفوذ على الجانب الآخر من الحدود بالإضافة إلى كونه قائداً قومياً. سمو وسيد طه كانا سيتعاونان كثيراً في العقد التالي. اتصال آخر لسمو كان مع عبدالرزاق بدرخان سليل العائلة الوطنية المشهورة لأمرء بوطان. كان سيد طه وعبدالرزاق وشقيق سمو جعفر قد دُعوا من قبل إلى روسيا حيث عادوا "بهذا سخية ورسائل تشجيع ألهمت خيالهم وطموحاتهم"[45]. بدأ عبدالرزاق بدرخان بنشر صحيفة شهرية كردية في أورمية في عام 1912. ولكن بعد فترة من الزمن، قام الروس بطرده من أورمية وبحسب أحد المؤرخين فإن سمو هو من تولى مسؤولية الصحيفة حتى وقوفها عن الصدور في 1914[46]. خلال الحرب نأى سمو بنفسه عن القتال الحقيقي محاولاً أن يُبقي كافة الأبواب مفتوحة بينما هو يحاول أن يوسع سيطرته من المناطق الحدودية. اعتقله الروس ذات مرة وأرسلته إلى السجن في تقليس ولكنهم توقعوا أن الترغيب سيكون مثمراً أكثر من التهيب، لذلك سمحوا له بالعودة إلى أذربيجان بشرط أن يعيش في مدينة خوي وأن يبقى "مخلصاً".[47] عندما استُدعيت القوات الروسية للجنرال باراتوف من وسط كردستان بعد الثورة، استطاع سمو أن يستولي على الكثير من أسلحتها بما فيها مدافع الميدان. من أجزاء كردستان الأخرى أيضاً بدأت الأسلحة تتدفق على سمو الذي كان قد حاز على سمعة واسعة باعتباره قائداً قومياً. تلك الأسلحة إما كان الروس قد تركوها خلفهم أو أنها كانت تخلص الميليشيات الكردية التي حاربت مع الجانب التركي.

لكن سمو لم يكن الوحيد الذي سَلَح نفسه. النسطوريون الآشوريون (المحليون ولكن بشكل خاص اللاجئين من هكاري الذين كانوا محاربين أكثر) كانوا مسلحين بشكل جيد أيضاً وقد تم مؤازرتهم أيضاً من قبل أرمن الأناضول المسلحين بشكل جيد. لم يعد الروس المغادرين قادرين على توفير الحماية للأرمن فتركوا الأسلحة خلفهم وحثّوهم على تنظيم صفوفهم في وحدات مقاتلة. وبحسب حسن آرفا فإن بعثة فرنسية عسكرية جلبت السلاح أيضاً للآشوريين ليدافعوا عن أنفسهم ضد الأتراك. كان لدى الآشوريين رغبة مماثلة لرغبة سمو أي إقامة دولة مستقلة في أورمية وسلماس. المسلمون المحليون (الآذريون في السهول والكرد في الجبال) كانوا بالكاد يشعرون بالرضى عن ذلك إما الحكومة الإيرانية فكانت أقل رضى من ذلك. أدت المجاعة والتهجير المتبادل، التي كان للروس المغادرين دور غير قليل، إلى مزيد من المرارة بين المسيحيين والمسلمين.

كان الآذريون والكرد غير القبليين بشكل خاص هم أكثر من عانوا لأن المسيحيين كانوا أفضل تسليحاً. أثناء أعمال الشغب التي اندلعت في أورمية (شباط/فبراير 1918) كانت للمسيحيين اليد الطولى واستولوا على كامل البلدة. لم تكن الحكومة الإيرانية قادرة على إعادة الأمن. عندئذ لجأ حاكم تبريز، موختي شمس Mukht-i Shams، إلى سمكو. وبتحريض منه قام سمكو بدعوة المار شمعون، الزعيم الديني والدينيوي للنسطوريين، من أجل إجراء المفاوضات حول تحالف مقترح، وأمر باغتياله بغدر في آذار/مارس 1918 [48]. لكن رجال سمكو لم يقوموا بأي دور في القتال اللاحق بين الجيوش التركية الغازية والأرمن والنسطوريين، الذين حاول البريطانيون أن يشكّلوا منهم قوة قادرة على الوقوف في وجه تقدم الأتراك. فقط عندما فرّ معظم النسطوريين- الذين كانوا يفتقرون إلى قيادة قوية بعد موت زعيمهم- في حالة هلع إلى أورمية، انضم رجال سمكو إلى الجنود الأتراك والفرق غير النظامية في مطاردة الآشوريين وقتلوا الكثيرين منهم في (حزيران/يونيو أو تموز/يوليو 1918). دخلت القوات التركية والفرق غير النظامية الكردية (التي أرسلها سمكو وسيد طه، كما يزعم البعض) ونهبت ما تبقى منها [49].

وضعت الهدنة نهاية للوجود التركي في أذربيجان ولم تبق هناك حكومة قوية، فعينت الحكومة الإيرانية حكماً جدد على تبريز وأورمية ولكنهم لم ينجحوا في توطيد السيطرة الحكومية على أذربيجان الغربية. السلطة الوحيدة ذات القاعدة القوية تمثلت في سمكو الذي كانت حاشيته الخاصة قد تعززت بعدة مئات من الجنود العثمانيين، الكثير منهم أكراد، إما لأنهم ببساطة هربوا من الجندية أو أشخاص ذوي دوافع قومية، وآخرين من المرتزقة الذين جذبتهم الرواتب العالية (!) وحقيقة أن سمكو منحهم زوجات. بامتلاكهم لمدافع الميدان (التي أخذت بعضها من الروس) والبنادق الآلية أثبت رجال سمكو أنهم لا يُقارنون بجنود الحكومة في أذربيجان سيئي التدريب.

لم تجد الحكومة بدءاً من الخضوع لسمكو الذي استمر بشجاعة أكثر من ذي قبل في الإغارة على السهول. قام حاكم أورمية سردار فتح Sardar-i Fath بزيارة سمكو في معقله في شهريق Chahriq (جنوب-غرب ديلمان) وحاول أن يقنعه بالوسائل السلمية، لكن سمكو رأى في ذلك، على ما يبدو، دليلاً آخر على الضعف وقام حتى بتوسيع مناطقه التي يأخذ منها الإتاوة ("النهب" حسب الفهم الإيراني و"الضرائب" حسب مفهوم سمكو نفسه) الضرورية للحفاظ على جيشه. في وقت لاحق لجأ حاكم تبريز، مكرم الملك، إلى التكنولوجيا الحديثة فأرسل لسمكو طرماً ملغماً على شكل علبة حلوى. قتلت المتفجرات التي فيها شقيقاً سمكو الصغير وعدداً من أتباعه ولكنها أخطأت الشخص المستهدف [50].

تمرد سمكو على الحكومة المركزية في هذه الأثناء كان سمكو منشغلاً في إعلان الاستقلال. في شباط/فبراير 1919 كان هناك اجتماعاً لأهم الزعماء القبليين في كردستان إيران الذي تمت فيه مناقشة الدعوة إلى عصيان مسلح ضد الحكومة الإيرانية. وقد تقرر أن يتم تأجيل الانتفاضة حتى يتضح كيف ستكون مواقف القوى [51] سيد طه، الذي انضم إلى سمكو وتعاون معه عن كثب (لكن دون أن ننسى مصالحه الشخصية) زار بغداد في أيار/مايو 1919 لكي يحصل على الدعم البريطاني لدولة كردية مستقلة. وكان سمكو نفسه قد خاطب المفوض المدني أ. ت. ويلسون برسالة ذات مطالبية مشابهة. ولكن كليهما لم يتلقيا أي التزام. بحسب المصادر الأرمنية [52] فإن سمكو وسيد طه كانا في نفس الوقت على اتصال مع القوميين الأتراك في وان، الذي كانوا يرغبون في استغلالهما لمقاومة الانتقام المقترح للأرمن في شرقي الأناضول ولذلك وعدهما الأتراك بالمساعدة. وفي السنوات التالية بقي الزعيمان الكرديان على اتصال مع البريطانيين والقوميين الأتراك.

دون أن ينتظر بقية الزعماء ليعلموا عن أنفسهم في حرب تمرد مفتوح، استولى سمكو على بلدة ديلمان ونهب خوي وحاصر أورمية كما ارتكب مجزرة بحق بعض السكان (الآذريين) في منطقة لاكستان (شمال-غرب ديلمان) الذين رفضوا الاعتراف بسلطته ودفع الضرائب له. وتم مطاردة الناجين حتى شرفخانه

Sharafkhaneh على الساحل الشمالي لبحيرة أورمية. خلال خريف 1919 وضع أكراد سمكو تلك المناطق الواقعة إلى شمالي بحيرة أورمية تحت الاحتلال [53]. ولكن كان في تبريز حاكماً جديداً اسمه انتصار والذي تعاون مع وجند بفعالية كل القوات التي استطاع ايجادها (الجندرمة والقوزاق والفرسان الآذريين غير النظاميين). تحت قيادة فلييوف، وهو قوزاق روسي وصل للتو من طهران، استطاعت تلك القوات أن تصدّ أكراد سمكو Simko's Kurds وأن تلحق بها خسائر فادحة. أُجبر سمكو على أن يلجأ إلى معقله الجبلي في شيراق حيث الكثير من مواليه تخلوا عنه (بما فيهم العديد من الجنود العثمانيين السابقين). ولكن، لأسباب غير مفهومة، وبدلاً من متابعة نجاحهم الأولي بإجبار سمكو على الاستسلام غير المشروط، دخل فلييوف وانتصار في مفاوضات مع سمكو. نتيجة المفاوضات وعد سمكو بإعادة كل ما نهبه من لاكستان وأن يطرد الجنود الأتراك وأن يسلم كل اسلحته إلى الدولة.

لم تنفذ أي من تلك الوعود بشكل تام وعززت المسألة برمتها من موقع سمكو بين الكرد وأنه يستطيع بشكل علني أن يعمل ضد الدولة بنوع من الحصانة. خلال العام 1920 أعاد سيطرته على سهول أورمية وسلماس والقسم الجنوبي من منطقة خوي. وقام باختيار رجال من أورمية وعيّنهم كحكام لها فعين أولاً أرشاد الملك Arshad Al-Mulk وهو من سكان أورمية ومن ثم تيمور آغا وهو زعيم قبلي كردي من كونييهشاهر Kuhnehshahr وقام رجاله بالإغارة على منطقة شاسعة بشكل رئيسي من أجل الاستيلاء على الأسلحة النارية وتمويل أعماله البطولية في المستقبل. في أحد الأيام قام بأخذ الآلاف من سكان أورمية، من كل الفعاليات الاقتصادية، واحتجزهم كرهائن في حديقة بالقرب من المدينة وطلب كفدية 40000 بندقية وكمية مشابهة من الليرات الذهبية مقابل إطلاق سراحهم [54]. كما تم فرض الضريبة على القرويين. هُزمت قوات الجندرمة التي أرسلت من تبريز لتحرير المنطقة على يد الكرد وتم دفعهم إلى ما وراء شرفخانه (آذار/مارس 1921). أثبت سمكو مرة أخرى أنه الأقوى وبذلك جذب إليه مزيداً من الأتباع. انتصارات أخرى على القوات الحكومية خلال تلك السنة أسفرت عن المزيد من الأتباع. في آذار/مارس 1921 كانت قواته لا تزال تُوصف بـ "1000 خيال و500 مشاة" رافعين العلم التركي، وفي حملة صيفية كان هناك ما يُقدر بنحو 4000 مقاتل وفي خريف 1921 نحو 7000 بينما في آخر حملة قام بها، في صيف 1922، قيل أنه شارك فيها 10000 مقاتل [55]. كل هذه التقديرات تقريبية و، باستثناء الأخير، فإنها تتضمن فقط جزءاً مما كان سمكو قادراً على تجنيده. ومع ذلك فإن الزيادة واضحة وسلطة سمكو كانت تلقى اعترافاً من عدد متزايد من القبائل.

في بداية العام 1920 كانت هناك عدة لقاءات لـ "مجلس الزعماء القبليين الكرد" التي ترأسه سمكو وحضرها ليس فقط زعماء أكبر القبائل في أذربيجان (هركي وبكزاده وحيدران وشكاك) بل أيضاً زعماء بعض القبائل من اتحاد اتروشي القبلي وقبائل أخرى من هكاري. ويُقال أن سمكو عيّن شخصاً يدعى أحمد خان كزعيم أعلى لقبيلة هركي وأنه تم قبول ذلك بشكل عام من قبل هذه القبيلة القوية [56]. في أواسط 1921 كانت المنطقة الواقعة تحت سلطة سمكو تشمل كل الأراضي الإيرانية الواقعة غربي بحيرة أورمية ومن هناك جنوباً حتى بانه وسردشت بالإضافة إلى المناطق الشمالية-الغربية للعراق حيث كان البريطانيون والكماليون لا يزالون يتنافسون للسيطرة عليها. بالإضافة إلى كامل اتحاد شكاك وقبيلة هركي وأيضاً مامش ومنكور وديبوركي ويران وزارا وكورك وفيض الله بك وبزدار انضمت بعض القبائل الثانوية إلى سمكو [57]. في عام 1921 دخلت قوات سمكو بلدة صاوجبلاق (مهاباد) التي كانت حتى ذلك الوقت تحت سيطرة القوات الحكومية. قُتل 200 عنصر من الجندرمة وأصيب 150 آخر. قد يكون دافع وموقف الكثير من رجال سمكو موضحاً في نهبهم للبلدة عند سيطرتهم عليها - على الرغم من أن سكان صاوجبلاق، خلافاً لأورمية وديلمان، أكراد بالدرجة الأولى.

انتقد القوميون الكرد الآخرون بشدة سمكو على السلب والنهب الذي قام به. لماذا زرع [سمكو] بذور الخلاف بين الكرد وبذلك خدم أعدائهم؟ جواباً على اتهامات من هذا القبيل من كردي نبيل من السليمانية،

يجيب سَمكو أنه أولا الجندرمه أجبرته على تكون المعركة في داخل البلدة، وبعد ذلك لم يكن قادراً على يمنع رجاله المعتادين على يستتبوا المعركة بالنهب، وثانياً أنه كانت لديه شكوك حول موقف قبائل ديبوري ومانكور اللتان كانتا تعيشان حول صاوجبلق مباشرة [58].

اصبحت صاوجبلق عاصمة ولكن سَمكو لم يتخذها مكان إقامة له بل عيّن زعيماً قُبلياً مخلصاً له وهو حمزة آغا من قبيلة مامش كحاكم لها. فقامت البلدات الآذرية مياندواب وماراكة وييناب رسائل الخضوع لصاوجبلق [59].

المزيد من النجاحات العسكرية ضد الحكومة عززت موقف سَمكو بين الكرد وزادت من عدد أتباعه. بحلول تموز/يوليو وصلت المنطقة التي يسيطر عليها إلى أوسع مدى حيث تمددت شرقاً وجنوباً إلى سين قله Sain Qaleh (شاهين دزه) وساقز. علاوة على ذلك، كان سَمكو على اتصال مع القبائل في الجنوب ووصل نفوذه إلى مريوان وأورمان وحتى القبائل في جنوبي لورستان ساندت ثورته [60]. على نحو مماثل، أقام الكثير من الزعماء القبليين الكرد في تركيا والعراق علاقات ودية مع سَمكو. ورغم أنه لم تكن هناك خطط ملموسة للقيام بعمل موحد، فإن إقامة علاقات مع شخص طموح مثل سَمكو لن تضر أبداً. وسرت شائعات بأن الحكومة الإيرانية كانت تنوي منح الكرد حكماً ذاتياً لأنها لم تكن قادرة على إخضاعهم [61].

لكن تبين أن تلك الشائعات لا أساس لها. فمنذ انقلاب شباط/فبراير 1921 كان رضا خان قد كرّس كل جهوده لبناء جيش وطني حديث ومنضبط ومتناسك. وقد أثمرت جهوده في الحال. فخلال العام 1921 وحتى بداية 1922 استطاع سَمكو إلحاق هزائم متكررة بقوات موتلي (وهم جنود غير نظاميون وقوزاق وجندرمه) التي أرسلت ضده مستولياً على الكثير من أسلحتها. ولكن في آب/أغسطس 1922 استطاعت حملة حسنة التنظيم لجيش أعيد تنظيمه أن تخضعه للسيطرة [62]. تشتت أتباعه وتركوه بدون شيء سوى بعض الرجال المخلصين فكان عليه أن يهرب إلى تركيا ومن هناك إلى العراق. أدموندز، الذي قابله عند وصوله إلى العراق، لاحظ أنه ناقم على الأتراك والبريطانيين بشكل خاص. فالأتراك وعدوه دوماً بالمساعدة ولكنهم الآن وجهاً أسلحتهم إليه، والبريطانيين لأنهم وقفوا بسلبية عند سحقه على الرغم من فائدته لهم [63].

لم يبق سَمكو هامداً وهو لاجئ في العراق بل بدأ في الحال يحاول تقوية علاقاته القديمة وقيم علاقات جديدة مع الزعماء القبليين الكرد هناك تمهيداً لرجوعه إلى إيران. فتقرب من حليفه السابق سيد طه (الذي كانت بريطانيا تستغله الآن في طرد الأتراك من راوندوز وفقّد أي اهتمام في مزيد من المغامرات في إيران) ومع الشيخ محمود [الحفيد] من السليمانية (وهم أكثر قائد قومي تأثيراً في كردستان الجنوبية والذي لم يبدِ اهتماماً أيضاً بمشاكل سَمكو) وكثيرين غيرهم. بل حاول أن يطيب من خاطر اللاجئين الآشوريين الذين كانت بريطانيا قد جلبتهم إلى العراق والذين لا يزالون يفكرون بالعودة إلى أورمية وسلماس. علامات الاحترام كانت ترافقه أينما حلّ ولكن لم يكن أحداً مستعداً لمساعدته. في عام 1923 ذهب إلى تركيا لكي يستجدي دعماً تركيا ولكن عبثاً. في عام 1924 عفى عنه رضا خان وعاد إلى إيران. في عام 1926 قام بآخر محاولة فاشلة للحصول على الاستقلال الفعلي الذي كان قد حصل عليه في السابق، فحاصر بلدة ديلمان بمساعدة من فروع من قبائل بكزاده وهركي. مرة أخرى كان عليه أن يفرّ إلى العراق. في عام 1929 دعت الحكومة الإيرانية مرة أخرى وعرضت عليه محافظة أوشنويه. بعد عدة أيام من عودته، قُتل في كمين نُصب له من قبل الحكومة ذاتها [64].

تنظيم قوات سَمكو
أهم نقطة ضعف خطيرة في حركة سَمكو كانت غياب أي نوع من التنظيم الرسمي. فقط كانت هناك شبكة من علاقات سَمكو الخاصة، دون أي حزب أو طرف يقوم بتنظيم أتباعه ودون حكومة رسمية أو مجلس حرب. كانت المدن الرئيسية مثل أورمية وصاوجبلق [مهاباد] تُدار من قبل حكام قام سَمكو بتعيينهم وهم زعماء قبليون لا تربطهم أية صلة مع السكان المحليين وشغلوا ببساطة مكاتب الحكام السابقين المعيّنين من قبل

تبریز. كما لم يكن هناك نظام ضريبي عادل ومنصف. خزانة سمكو امتلأت بالنهب الذي لم يميز أحداً، رغم أن هذا الجانب ربما يكون مبالغاً به في المصادر، التي في معظمها معادية له. كان حجم الجيش متذبذباً، كما هو الحال مع الجيوش القبلية. لقد كانت النواة الدائمة إلى حد ما مؤلفة من حاشية الزعماء القبليين أكثر ما تكون حاشية سمكو و عمر خان، زعيم فخذ كاردار من شكاك. في 1918 تضمنت حاشية سمكو نحو عدة مئات من الجنود السابقين للإمبراطورية العثمانية الجديدي التسليح والمدربين من قبل مدربين ألمان. في 1921-1922 يُقال أنه كان لدى سمكو فرقة عسكرية التي، كما شك البريطانيون والإيرانيون، وُضعت تحت تصرفه من قبل حكومة أنقرة [65] رغم أنه لم يُعثر على دليل واحد على تلك الشكوك. وعلى الأغلب كان من بين حاشيته قوميون كرد من كردستان تركيا فخلال أبحاثي التي قمت بها في السبعينات سمعت الكثير من القصص من رجال محليين كانوا قد ذهبوا شرقاً لينضموا إلى سمكو. ولكن حتى هذه النواة الأساسية لم تكن في الواقع ثابتة حيث استسلم الكثير من الجنود العثمانيون عندما وُعدوا بمنحهم عفواً خلال حملة 1919 بقيادة انتصار وفليبوف. كما إن الأتباع كانوا يأتون ويذهبون بحسب ثروة سمكو ويغيرهم الدفع والغنائم أكثر من الشعور القومي أو الولاء الشخصي: ففي تموز/يوليو 1922 وبعد النجاحات المستمرة تضاعفت قواته حتى وصلت نحو 10,000، وبعد الهزائم الأولى انخفضت خلال أيام ولم يبق معه سوى ألف مقاتل مخلص [66].

إن الحاشية القوية تبدو شرطاً ضرورياً لأي زعيم قبلي يباشر بأي نشاط سياسي توسعي. وعندما تُدرك قوته، قد ينضم إليه الكثيرون ولكنهم لم ولن يصبحوا تابعين أوفياء. إنهم لا يتلقون الأجر من الزعيم القبلي وبالتالي فإنه من المحتوم أنهم سيعوضون أنفسهم بالنهب لقاء خدماتهم العسكرية. وهذا لا يعني أن الأتباع الحقيقيين لا يقومون بالسلب والنهب بل يعني أن لدى الزعيم القبلي رجال ممن هم أقل خضوعاً للسيطرة. في غزوات سمكو ومعاركه ضد القوات الحكومية لم يشترك فقط أتباعه بل الكثير من رجال القبائل أيضاً وهؤلاء كانوا بشكل رئيسي من شكاك ولا سيما من فخذها الآفدوفي، ماميدي وكاردار؛ وفي أيام العز كان زعماء قبليون آخرون ينضمون إليه أيضاً مع حاشيتهم ورجال القبائل العاديين. لقد قدمت قبيلة هركي الكثير من الرجال وأثبتت مع قبيلة مامش أنهما أكثر حلفاء سمكو إخلاصاً. قبائل أخرى انضمت لاحقاً وتخلت عنه مبكراً. لقد تخلى عنه أقرب حلفائه في أيام المحنة. وهكذا فإن عمر خان، زعيم فخذ كاردار ومنافس سمكو الرئيسي بين قبيلة شكاك، والذي تصرف في عدة مناسبات كمندوب مفوض لسمكو، حاول أن يتخلى عنه في عام 1922. فقد اتصل بالحكومة من خلال شيخ محلي كوسيط وطالب الحكومة بالعفو عنه مقابل وعد بالطاعة للحكومة وإبداء الرغبة في القتال ضد سمكو [67].

على الرغم من سمكو فقد قوته الفعلية بعد هزيمته، وفقد القدرة على تحشيد أعداد كبيرة من الرجال، فإنه بقي يستمتع باحترام كبير بين القبائل. فبعد عودته الأخيرة لإيران مباشرة، جاء الكثير من الزعماء القبليين في اتحاد شكاك وهركي وسورجي وقبائل أخرى وبرفقة حاشية كبيرة لإظهار احترامهم له. لم يحاول سمكو الحصول على الدعم من القبائل فقط، بل حاول أيضاً أن يتحالف مع القوى الأجنبية. فقد حاول مراراً أن ينتزع الدعم البريطاني، عادة من خلال بعض الزعماء القبليين الذين كانت لديهم علاقات أفضل مع البريطانيين أكثر منه مثل سيد طه أو بكر آغا من قبيلة بزدار. [68] وفي هذا المجال لم ينل الكثير من النجاح، إن هناك نجاح أصلاً. في الوقت ذاته كان على اتصال مع السلطات السوفيتية في القوقاز ومع الكماليين في وان. من الواضح أن بعضاً من رسائله إلى السوفييت قد صُدرت [69] حيث أن السلطات البريطانية والإيرانية كانت مقتنعة من أن الكماليين سوف يضعون القوات تحت تصرفه، كما ذكرنا أعلاه. ولم تأت أي من القوى الخارجية لمساعدته عندما كان في أمس الحاجة إليها. ولكن في المراحل الأولى من حياته فإن ارتباطه مع سلطات الدولة (الإيرانيين الذين عيّنوه حاكماً على قنور والروس والعثمانيون الذين اعترفوا به أثناء الاحتلال) عززت مكانته بين الكرد. لطالما كانت علاقات من هذا القبيل -كما سبقت الإشارة- موجودة في السياسة في كردستان واستمرت بالتأثير على القومية الكردية في مراحلها المتأخرة أيضاً. ويمكن اعتبارها جزءاً لا

يتجزأ من السياسة القبلية الكردية.

التحالف الكبير للقبائل التي كانت جوهر حركة سمكو استمرت بالوجود طالما استمرت القبائل بالتعبئة. إحدى العوامل التي ساهمت في تعبئتها هو القومية. ولكن السرعة التي تناقص فيها دعم سمكو في أوقات الشدة تشير إلى أن القومية لدى أغلبية أتباعه كانت في أحسن الأحوال دافعاً إضافياً. وكما هي العادة بين القبائل، فإن التعبئة ينبغي أن تكون لهدف ملموس ومباشراً وينبغي أن تكون هناك فرصاً للكسب سواءً أكان ذلك نصراً عسكرياً (على قبيلة منافسة أو القوات الحكومية) أو النهب والسلب فقط. والغارات التي لطالما اقترنت بثورة سمكو، والتي أشهرها ضده الكثير من القوميين المعاصرين و اللاحقين، لم تكن من باب المصادفة، بل ربما كانت شرطاً ضرورياً للحفاظ على القبائل معبأة وبالتالي متماسكة مع بعضها. وعندما انتهت حالة التعبئة- في هذه الحالة لأن رجال القبائل قد قدروا أن فرص المزيد من النجاح باتت ضئيلة ولذلك تخلوا عنها- سرعان ما انهارت الوحدة.

A.C. Wratislaw, A Consul in the East (Blackwoods, Edinburgh and London, 1924), [1] pp.213-214, 229-32. W.E.D. Allen and P. Mouratoff, Caucasian Battlefields: A History of the Wars and the Turco-Caucasian Border 1818-1921(Cambridge University Press, 1953. A. Kasravi, Tarikh-i hijdah saleh-yi Azarbayjan (Amir Kabir, Tehran, 4th impression, 1346-1968

[2] إماراتان كرديتان تحت الحكم العثماني بتليس (حوالي 1650 ميلادي) وبابان (اعتباراً من 1820) موصوفتان بالتفصيل والتحليل في كتابي: الآغا والشيخ والدولة البنى السياسية والاجتماعية لكردستان (زيد بوكس، لندن، 1992) ص 73-161.

[3] في حالة إمارة بابان هذا مشروح بشكل جيد في C.J. Rich's diary, Narrative of a Residence in Koordistan (Duncan, London,, 1992) Vo.I, Passim. بعد زيارة ريتش في 1820 ببعض الوقت الحاكم غير مير محمد باشا، تابع كاره لبغداد، من ولاء وعرضها على الوريث الإيراني المنتظر عباس ميرزا وبذلك عجل وقوع الحرب بين الإمبراطوريتين.

[4] الملا مصطفى البرزاني، الذي يعتبر من أحدث القادة الكرد الممثلين للوسط القبلي، كان على اتصال مع كلتا القوتين منذ 1946. قضى 11 عاماً (1947-1958) في المنفى بالاتحاد السوفييتي، وفي الحرب الكردية في العراق ورغم كل التقلبات بقي على تواصل مع ممثلي السوفييت وتلقى دعماً سوفييتياً حتى 1972 حين تلقى وعوداً قاطعة بتلقي دعم كبير من أمريكا. قبل ذلك التاريخ حاول البرزاني الحصول على دعم الأمريكان بل أبدى رغبته في الانضمام إلى الولايات المتحدة كالولاية الأمريكية رقم 51. منذ 1991 الحزبان الكرديان الرئيسيان في العراق يعتمدان بشكل كبير على الحماية الأمريكية من صدام حسين. أما حزب العمال الكردستاني PKK فقد اعتمد على الرعاية السورية له وتسابق - دون نجاح غالباً- للحصول على الدعم السوفييتي والروسي فيما بعد. [5] على سبيل المثال اتحاد البلباسي في إمارة بدليس جاءت من مقاطعة هكاري قبل تأسيس الإمارة كما تقول شرفنامه. الأمير شرفخان البدليسي، شرفنامه، Tarikh-i Mufasssal-i Kurdistan, ed M. Abbasi (Ilmi, Tehran, 1343/1965)

[6] حاشية المترجم: أول النظراء primus inter pares مصطلح مأخوذ من اللاتينية ويعني الأول بين الأنداد. وهو لقب شرفي يستخدم لهؤلاء الذين رسمياً هم على نفس درجة الأعضاء الآخرين من المجموعة التي ينتمون إليها.

[7] لمزيد من الأحداث والموقف في بوطان بعد انهيار الإمارة، انظر فان برونسين: الآغا والشيخ والدولة ص 177-182. النشاط التبشيري في وسط كردستان موصوف بشكل ممتاز في جوزيف النسطوريون وبشكل موسع أكثر في Hans-Lukas Kieser, Der verpasste Friede: Mission, Ethnie und Staat in den Osta=provinzen der Türkei 1839/1938 (Chronos, Zurich, 2000)

- Richard Tapper, "Introduction" in R. Tapper, ed. *The Conflict of Tribe and State in Iran and Afghanistan* (Croom Helm, London, 1983)
- [9] یورد باسیل نیکیتین واستاذہ الکردي محمد صديق، السكرتير السابق للشيخ المعني وصفاً مسل جداً، ولكنه صحيح، كيف أن شيخاً داهية استغل الخلاف بين زعيمين قبليين متنافسين وبذلك استولى على قسم من سلطتهما وممتلكاتهما. انظر باسیل نیکیتین و.ي. ب. صون "حكاية سوتو وتاتو. النص الكردي مع الترجمة والملاحظات في نشرة المدرسة الشرقية للدراسات 3، 1 (1923) ص. 69-106 لمناقشة مستفيضة عن الدور السياسي للشيوخ في كردستان راجع فان برونسين الآغا... ص192-195 وأيضاً م. فان برونسين، Les Kurdes, Etats et tribus, Etudes Kurdes 1 (Paris, 2000) 9-31, esp.11-4
- [10] انظر لمزيد من التحليل فان برونسين الآغا... ص192-5 وأيضاً M. van Bruinessen "Les Kurdes, Etats et tribus, Etudes Kurdes 1 (Paris, 2000), 9-31 esp.11-4
- B. Kodaman, Sultan II Abdulhamit devri Dogu Anadolu Politikasi (Ankara, Turk [11] Kulturunu Arastirma Enstitutsu, 1987 pp 21-65; S. Duguid, "The Politics of unityL Hamidian Policy in Eastern Anatolia" Middle Eastern Studies 9 (1973), 139-156; van Bruinessen Agha, pp.185-9
- [12] بحسب آلان موراتوف Alan Muratoff في مؤلفه Caucasian Battlefields ص 296 فإن الكرد العثمانيين خلال السنة الأولى من الحرب كانوا منظمين في أربع فرق عسكرية من الفرسان وقد أثبتت عدم فعاليتها فتم تسريح اثنتين منها.
- F. Barth, the Principles of Social Organization in Southern Kurdistan (Jorgensen, [13] Osloom 1953)
- [14] حاشية المترجم: المَقْطَع وهو شخص يُقْطَعه السيد الإقطاعي أرضاً لقاء تعهده بتقديم المساعدة العسكرية إليه
- [15] عن هفیرکان: مارتن فان برونسين، الآغا... ص. 101-105. Asiretler Raporu (Kaynak Yayinlari, Istanbul, 1998) pp.234-5
- [16] أحد الزعماء القبليين الذين طبقوا هذه الأساليب بنجاح كبير هو حاجو زعيم الاتحاد الهفيري (1920-1930 تقريباً) موصوف ببعض التفصيل في فان برونسين الآغا... ص 101-105.
- B. Nikitine, Irani ki man shinakhtam (Ma'rifat, Tehran, 1329/1951), p. 229; W. [17] Eagleton, Jr, The Kurdish Republic of Mahabad of 1946 (Oxford University Press, 1963) نیکیتین كان الفصل الروسي في أورمية في ذلك الوقت، ولذلك فإن مذكراته مصدر رئيسي.
- E.g. Rich, Narrative p.88. C. Sandreezki Reise narch mosul und durch Kurdistan [18] nach Urmia (Steinkopf, Stuttgart, 1857) vo.2, p.263
- G. Wiessner, Hayoths Dzor-Xavason. Ethnische, okonomische und kulturelle [19] Transformation eines landlichen Siedlungsgebiets der oslichen Türkei seit dem 19. Janhundert (Reichert, Wiesbaden, 1997) هذا الكتاب عبارة عن تاريخ مصغر رائع عن "وادي الأرمن" (وادي خوشاب، جنوبي وان). الاحتلال المبكر للوادي من قبل القوات الروسية أنقذ الكثير من السكان في ذلك الوادي من التهجير والمجازر التي ارتكبت في 1915. فرّ الكثير أثناء الحرب، أما من تبقى فقد أُجبروا على الرحيل من قبل القبائل الكردي بعد انسحاب القوات الروسية في 1917 وفرّوا عبر حدود الدولة الفارسية.
- [20] اسم "نسطوري" الذي يشير إلى الانتماء الديني كان ، في ذلك الوقت، الأكثر شيوعاً. أما أفراد الجالية أنفسهم فكانوا يفضلون اسم "آشوري" الذي يتضمن أيضاً الكلدان (السرمان الشرقيون يعترفون بسلطة كنيسة

- Joseph, Nestorians. Pp.3-21
21
- Joseph, Nestorians pp. 33-37; M. Chevalier, Les montagnards chretiens du [21]
Hakkari et du Kurdistan septentrional (Department de Geographie de l'Universite de
Paris-Sorbonne, 1985) pp 90-7,206-20
- [22] في 1843 و 1846 بحق نستوري وسط كردستان وفي 1894-6 بحق الأرمن وفي 1915 بحق الأرمن
ومن ثم كافة الجماعات المسيحية.
- Nakitine, Irani, pp229-36: id, Les Kurdes , Étude Sociologique et Historique [23]
(K;omcksieck, Paris, 1956)pp.216-23
- [24] كمال مظهر أحمد، كردستان أثناء الحرب العالمية الأولى (الساقى، لندن، 1994) ص 90، 91، 92، 130
معتمداً على مصادر روسية متعددة.
- Joseph, Nestorians pp 107-13 [25]، وديع جويده الحركة الثومية الكردية: جذورها وتطورها، أطروحة
دكتوراه غير منشورة، جامعة سيراكوس، 1960 ص 212-39، فان برونسين الآغا، ص 328-9.
- Joseph, Nestorians, P.109 f [26]
- Malmisanij, Cezira Botanli Bedirhailer ve Bedirhani Ailesi Derneği'nin [27]
Tutanaklari (Apec, Stockholm, 1994) Van Bruinessen Ahga, pp.275-9
- Khaznadar, Ruzameh-nigari dar Kurdistan [28] (مترجم عن الكردية) إصدار خاص في مهاباد ص.
1357-1978). لم يتم تأكيد ذلك من قبل جليلي جليل أو أية مصادر أخرى.
- [29] مغامرات عبدالرزاق مفصلة في كتاب جليلي جليل الحياة السياسية والثقافية في كردستان Jina Nû,
Uppsala, 1985 . يضيف كمال مظهر أحمد أن "تسع وعشرون تلميذا سجلوا في الصف الأول حيث تلقوا
تعليماً باللغة الكردية باستخدام الأبجدية السيريلية [الروسية] في الكتابة، ودرسوا أيضاً اللغة الروسية والأدب.
وكان هناك أيضاً مستشفى صغير ملحق بالمدرسة. (أحمد، كردستان ص 61).
- [30] هناك فقرة معبرة في مذكرات القومي الكردي زنار سلوبي (وهو اسم مستعار لجميل باشا زادة قدری
جميل) تتعلق بإخفاقه في إيجاد آذان صاغية لدعايته بين الضباط الكرد بسبب سيادة شعور الوحدة
الإسلامية. زنار سلوبي، p38-39 Doza Kurdistan (Stewr, Beyrouth, 1969).
- Celil, Jiyana Rewsenbirî, pp. 150-1; J. McCarthy, Death and Exile: the Ethnic [31]
Cleansing of Ottoman Muslims, 1821-1922 (The Darwin Press, Princeton, 1995),
p.184.
- [32] كانت أفكار ويلسون عن حق تقرير بشكل خاص تأثير على الكرد. أفكار لينين وستالين عن نفس الموضوع
لم تكن قد أصبحت مؤثرة بعد وباتت جزءاً من الخطاب السياسي الكردي فقط في الخمسينيات والستينيات.
- Hasan Arfa, An Historical and Political Study (Oxford University Press, 1966) p.48 [33]
- Ghilan, "Les Kurdes persans et l'invasion ottomane" Revue du Monde [34]
Musulman ,5 (1908)pp7,10
- Nikitine, Les Kurdes p. 79 [35]
- Ghilan, Le Kurdes, passin; Mashkur, Nazari p190, Dihaqan, Sarzamin. P.60, V. [36]
(1959) Minorsky, "Shikak El. St ed.4,1,p290; Central Asian Review 7
- Ghilan, Les Kurdes p.14 [37]
- O. Blau "Die Stamme des nordostlichen Kurdistan, Zeitschrift de Deutschen [38]
.Morgenlandischen Gesellschort 12 (1858) p. 593

- Sharifi, Ashayir-i Shikak va Sharh-i Zindigî-yi anha bi rahbari-yi Ismail Agha [39]
Simko (Sayyidyan, Mahabad, 1347/1970) pp.10-11.
- [40] تشير بعض المصادر أن جعفر واسماعيل أولاد علي آغا في حين تشير مصادر أخرى إلا أنهما حفيدها وأن اسم والدهما هو محمد.
- Ghilan, "Les Kurdes pp.7-9n, M. Aghasi, Tarikhi Khoy (Faculty of Aras, Tabriz, [41]
1350/1971 pp.312-3 سبب محتمل لمهاجمة سمكو للدستوريين طوعاً هو أنهم رأوا أن الغزو التركي لعام 1906، الذي شارك فيه الكثير من الكرد، موجه ضدهم ودعم للشاه. لذلك ساد شعور مناوئ للكرد وكانت هناك أعمال شغب بين الطائفة السنية. راجع R. Cottam, Nationalism in Iran (University of Pittsburgh Press, 1964) pp.68-9
- [42] Kasravî, Tarikh, pp.454-5.
- [43] الزعيمان القبليان هما تيمور جنك ومحمد شريف آغا من قرية سومي. راجع L. W. Adamee (comp), Historical Gazetteer of Iran Part 1 Tehran and Northwestern Iran (Akademishce Druck-und Vertagananstalt Graz, 1976
- [44] عن سيد طه والخلفاء الآخرين للشيخ عبيدالله المذكورين في هذه المقالة، راجع مارتن فان برونسين The Sadate Nehri or Gilanizade of Central Kurdistan; Journal of the History of " Sufism 1-2 (2000) 79-91 reprinted in Mullahs, Sufis and Heretics: the Role of Religion .in Kurdish Society (the Isis Press, Istanbul, 2000)
- [45] Eagleton, Republic, P7.
- [46] J. Khanadar, Rûznameh-nigari dar Kurdistan (مترجم عن الكردية من قبل أ. شريفي (إصدار خاص، مهباد، 1357/1978) ص5. لم تكن هذه المرة الأولى التي ينشغل فيه سمكو بالنشر باللغة الكردية. ففي مرحلة لاحقة من حياته، في عام 1921، كانت له جريدة ثنائية اللغة ذات طابع قومي كردي تصدر في أورمية وسُميت Kurd dar sal-i 1340 ويحررها الملا محمد تارجاني من مهباد. انظر M. Tamaddun, Sharifi, Shurishha-Tarikh-i Riza'iyeh (Islamiyeh, Tehran, 1350/1971) ص371. مقتبس في yi Kurdan-i Mukri dar douran-i saltanat-i dūdman-i Pahlavi (Shafa, Tabriz, 1357/1978) ص6. 1.9 Oriente Moderno, 15 شباط/فبراير 1922) ص548 يذكر صحيفة أخرى كانت تُنشر في صاوجبلاغ (مهباد) ربما الصحيفة ذاتها.
- [47] Kasravî, Tarikh p.829; Aghasî, Tarikh pp.352-3; Sharifi, Ashayir. Pp.18-19
- [48] Kasravî, Tarikh. P.734-50, 829, Arfa, Kurds, pp.50-54; Joseph, Nestorians, pp.138-44; Aghasi, Tarikh, pp.384-8; F. G. Coan, Yesterdays in Persia and Kurdistan (Saunders, Claremont. Col., 1939) pp.264-70

حاشية المترجم:

عندما يسأل مصطفى باشا يامولي-أحد قادة الحركة الكردية من السليمانية في مقابلة فريدة مع سمكو- لماذا قتلت الآثوريين وخاصة المار شمعون السلمي والموالي للأكراد؟ يرد سمكو بقوله: "إن المار شمعون كان ينوي استغلالنا لتصفية بقايا القوات الإيرانية في آذربيجان الغربية ليعلن دولة آثورية ثم ليلتفت إلى الكرد ويتخلص منهم... وهو كان مدعوماً في مسعاه هذا من قبل بعض الضباط الروس، وبعض المسؤولين الأوروبيين وكلنا واثقون من ذلك." هارفي موريس وجون بلوج، لا أصدقاء سوى الجبال، ترجمة راج آل محمد ط 1996، ص185

[49] السابق ص 270-2.

- Kasravi, Tarikh, pp, 830-2; Sharifi, Ashayir, pp. 19-20,30-6; M. Bamdad, Sharh-i [50]
rijal-i Iran (Zawar, Tehran, 1347/1986) vol.1 p136, Jwaideh, Nationalist Movement,
.pp, 401-2
- Precis of Affairs in Southern Kurdistan during the Great War (Government [51]
.Press, Baghdad, 1919) p.14; Jwaideh, Nationalist Movement, p.304
- [52] وزارة الخارجية [البريطانية] الوثيقة 1919/371 والرقم 512/89585/58. فيما بعد إنكار من قبل
سمكو نفسه (في رسالة إلى القنصل البريطاني العام في تبريز) مرفقة مع 1919/371 W 34/88614/7972
عن الشائعات المتعلقة بتحضيرات النطسوريين وتأثيرها انظر وديع جويده الحركة القومية ص.413-15.
- [53] Kasravi, Tarikh, pp 839-41; Arfa, Kurds, p.57
- [54] راجع شرح خسروي غير المقنع (السياسة الفاسدة والبالية التي مارسها حاكم أذربيجان عين الدولة Eyn
Douleh كما جاء في Tarikh, pp 854 وفي Aghasi (يؤرط فيها رئيس الوزراء وثوق الدولة -Vusuq Al-
Douleh ص440-4 وإيحاء الشريف بضغط بريطاني في Ashayir ص47-8.
- [55] هذه تقديرات وزارة الخارجية [البريطانية] 1921/371 و93/100/6185، 1921/371،
1920/13470، 44/11/15670 على التوالي و Arfa, Shahs p. 136
- [56] وزارة الخارجية الوثيقة 1920/371 15670/44 E 1921؛ 13470/100/93
[57] Arfa, Kurds, p59
- [58] وزارة الخارجية 1922/371 2402/96/65 E
- [59] وزارة الخارجية 1921/371 13470/100/93 E
- [60] FO 371/1922: E 8437/6/34; A.J. Toynbee, Survey of International Affairs 1925, [60]
Part 1, the Islamic World since the Peace Settlement (Oxford University Press, 1927)
.p.539; Jwaideh, Nationalist Movement, p410
- [61] Toynbee, Survey pp538-9
- [62] الحملات العسكرية لعام 1921 و 1922 موصوفة بالتفصيل في حسن آرفا Shahs. ص41-118
وباختصار في Kurds ص58-63 و Dihaqan, Sarzamîn ص58-94 وفي تقرير الملحق العسكري
البريطاني في طهران مرفق في وزارة الخارجية رقم 1922/371: E 12242/34.
- [63] C.J. Edmonds, Kurds, Turks and Arabs; Politics, Travel and Research in North-
Eastern Iraq 1919, 1925 (Oxford University Press, 1957) pp, 305-7
- [64] عن سنوات سمكو الأخيرة انظر جويده الحركة القومية ص410-13 Hamilton, Road Through
Faber, London, 19637)pp.162-4; Sharifi Ashyir, pp46-71 Arfa, & Kurdistan (Faber
Kurds p.63, A.M
- [65] وزارة الخارجية الوثيقة 1922/371 8437/6/34 E
- [66] Arfa, Shahs. P141
- [67] Aghasi, Tarikh pp, 457-8 لكن سمكو أبلغ بالخبر ووضع عمر خان تحت المراقبة في شهرق. بعد
هزيمة سمكو، اعتقلت الحكومة عمر خان ووضعته في السجن لعدة سنوات.
- [68] ما يأتي هو مقطع من رسالة أرسلها سمكو إلى بكر آغا، يطالبه فيها أن يطلب المساعدة البريطانية باسمه
“أنا مدرك بأنني معروف بالخيانة والخداع في التعامل مع الحكومات، بما أنك تلقى استحساناً دائماً لدى
الحكومة البريطانية، فإنني أخاطبك حول المسألة التالية: أن أعمالي الأخيرة وكل أعمالي لم تكن بقصد العداء
للحكومة البريطانية. على العكس من ذلك، فإن لديّ رغبة صادقة بأن أكون على علاقة ودية مع تلك الحكومة

بهدف ترتیب نوع من التفاهم المشترك. (مرفق في وزارة الخارجية الوثيقة 1921/371: 9/43/11773)

خصائص السجل

الحزب: داعش | تصنيف المحتوى: تأريخ | نوع الوثيقة: مترجمة | اللغة - اللهجة: عربي | المدن:
اورمية | الدولة - الأقليم: كوردستان | ترجم من اللغة: انجليزي |
فايلي پهيوهنديداريدار:

بابهته پهيوهستكراوهكان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	عربي	كورتتهباس	أسد جبال كردستان الذي أُرعب ثلاث إمبراطوريات
	عربي	كورتتهباس	إسماعيل آغا الشكاكي - سمكو
	عربي	وینه و پیناس	العثمان الطاهر للشهيد إسماعيل آغا الشكاكي (سمكو) بين يدي جلاوزة النظام الفارسي في سنة 1930
	عربي	كورتتهباس	الكرد شعب الحرية والسلام
	عربي	كورتتهباس	الكردى عندما لا يستطيع تجبير حاجة الغير له في خدمة حل قضاياه
	عربي	كورتتهباس	ثورة سمكو ودور العشائر الكردية الايرانية
	عربي	كورتتهباس	خالد عمر: لا للاقتتال الكردي-الكردي
	عربي	كورتتهباس	دير شبیغل الألمانية: محاولات لجر الكرد إلى الحرب الأهلية

ژياننامه عربي

مصطفى بارزاني

ژياننامه کوردی
ناوه‌پاست

مه‌لا مسته‌فا بارزانی

تێبینی: ئەم تۆماره هه‌ندیک فایلی په‌یوه‌ندیداری وه‌ک وێنه و فیدیۆی له‌گه‌ڵدایه و لێره‌دا پێشان نه‌دراون، تکه‌یه سکی QR کۆده‌که بکه تاوه‌کو له‌سه‌ر ماله‌په‌ری رێکخراوی کوردیپیدیا ئه‌و فایله‌نه ببینیت.

QR
Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | medaratkurd.com

وقت التدوين: 2022-03-27

اسم المحرر: راپهر عوسمان عوزیری

صنف: المكتبة

سجل: 136

آغا بطرس سنحاریب القرن العشرين

[20250226163130624869=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20250226163130624869)

عنوان الكتاب: آغا بطرس سنحاریب القرن العشرين

اسم الكاتب: نينوس نيراري

اسم المترجم: فاضل پولا

مكان الإصدار: الولايات المتحدة الأمريكية

تأريخ الإصدار: 1996[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: تأريخ | نوع الأصدار: مطبوع | اللغة - اللهجة: عربي | PDF: نعم | البلد - المنطقة

(الطبع): الولايات المتحدة الأمريكية |

تأريخ الإصدار: 1996--00-00

بابہ تہ پھ یوہ ستر اوہ کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابەت
----	------	-----	------------

کوردی ناوہراست

رېځه وت وړووداو (کړونولوژيا)

1996-01-01

تاییدی: ئەم تۆمارە پەرتووکی و فایلێ PDF ی لە گەڵدا، تەگە سەتێ QR کۆدە کە بکە تاوێ کو لە سەر مانیپەری ریکخراوی کوردیییدا پەرتووکی کە ببینیت.

QR
:Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | [scribd.com](https://www.scribd.com)

وقت التدوين: 2025-02-26

اسم المحرر: هه ژار كامه لا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 137

إنه الثائر الكوردستاني (سمكو شكاك) يا سيد تيري بطرس

[20251103144248662200=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

محمد مندلاوي

بسبب قلة وجود الكذابين والمتقلبين والمتغيرين والانتهازيين وذو الوجهين والمنافقين والمداهنين والمخادعين والغشاشين والفتانين والنامامين والوقاعين والذين يلعبون على الحبلين عند الشعب الكوردي، قياساً بالشعوب والطوائف التي تجاورنا أو التي تعيش في كنفنا. لذا لم تجد في القاموس الكوردي غير تسمية واحدة لهذه النماذج غير المشرفة، ألا وهي دووروو أي ذو وجهين. لقد تناسى أصحاب الوجهين من (مثقفي) الطائفة النسطورية، أنهم كانوا حتى الأمس القريب، عروبيون حتى النخاع، واليوم تنفيذاً لوصايا المبشر الإنكليزي (دبليو أي ويغرام) تقلدوا اسم (الآشوريين) وينسبون أنفسهم مع المغررين بهم من طائفهم النسطورية إلى تلك التسمية التي جاء بها (دبليو أي ويغرام) بإيعاز من المخابرات البريطانية في قرن التاسع عشر، ألا وهي الآشورية نسبة إلى الشعب الآشوري الذي انقرض من الوجود عام (612) ق.م. على أيدي الميديين الكورد، بسبب جرائمهم التي قاموا بها ضد شعوب المنطقة، وبصورة خاصة ضد الشعب الكوردي في بلاد ميديا وإيلام وغيرها من المدن والقرى الكوردية. إن كتب التاريخ، والكتب الدينية، تزخر عن جرائم

الآشوريين البشعة التي ارتكبوها ضد الشعوب العديدة في منطقة الشرق الأوسط. يصف لنا ويل جيمس ديورانت (William James Durant) (1885-1981) الفيلسوف والمؤرخ الأمريكي في مؤلفه الشهير (قصة الحضارة، مجلد 1 ج 2، ص 270) جرائم الآشوريين التي يندى لها جبين الإنسانية، يقول: سجل الملك الآشوري آشور بانيبال هجومه على إيلام (عيلام- Elam) قائلاً: لقد خربت من بلاد إيلام (عيلام) ما طوله مسير شهر وخمسة وعشرين يوماً، ونشرت الملح و الحسك لأجذب الأرض، وسقت من المغنم إلى آشور أبناء الملوك، وأخوات الملوك، وأعضاء الأسرة المالكة في عيلام صغيرهم وكبيرهم، كما سقت منها كل من كان فيها من الولاة و الحكام، والأشراف و الصناع، وجميع أهلها الذكور و الإناث كباراً و صغاراً، وما كان فيها من خيل و بغال وحمير و ضأن و ماشية تفوق في كثرتها أسراب الجراد، ونقلت إلى آشور تراب سوسا (شوش)، و مدكتو، وهلمناش، وغيرها من مدنهم، وأخضعت في مدة شهر من الأيام بلاد إيلام (عيلام) بأجمعها؛ وأخذت في حقولها صوت الآدميين، و وقع أقدام الضأن و الماشية، و صراخ الفرح المنبعث من الأهليين، و تركت هذه الحقول مرتعاً للحمير و الغزلان و الحيوانات البرية على اختلاف أنواعها. وقال ويل جيمس ديورانت في نفس المصدر واصفاً الأحوال التي صلبها آشور بانيبال على إيلام (عيلام): وحيء برأس ملك عيلام القتل إلى آشور بانيبال وهو في وليمة مع زوجته في حديقة القصر، فأمر بأن يُرفع الرأس على عمود بين الضيوف، وظل المرح يجري في مجراه؛ وعلق الرأس فيما بعد على باب نينوى، وظل معلقاً عليه حتى تعفن و تفتت. أما دنانو القائد الإيلامي (العيلامي) فقد سلخ جلده حياً، ثم دُبح كما يُذبح الجمل، و ضُرب عنقه أخيه، و قُطع جسمه إرباً ووزع هدايا على أهل البلاد تذكراً لهذا النصر المجيد. ويزودنا الفيلسوف ديورانت في ذات المصدر، حيث ينقل لنا أعمال الملك الآشوري الدنيئة التي يندى لها جبين الإنسانية لا يسع هذا المقال ليس لذكر جميعها. وفي هذا الصدد أيضاً، يخبرنا المؤرخ الإيراني (حسن بيرنيا) في كتابه تاريخ إيران صفحة (42) نقلاً عن كتاب العهد القديم (التوراة)، عن النبي حزقيال قائلاً: ما من شخص في إيلام (عيلام) إلا ومرره الآشوريون تحت حد السيف، أي قُطعت رقبته. وبسبب هذه الوحشية التي قام بها الآشوريون ضد الشعب الكوردي، لم يكن أمامهم إلا الاتحاد والقضاء المبرم على هؤلاء المجرمين الذين لطخوا بأعمالهم الإجرامية صفحات التاريخ البشري.

قبل أن أبدأ بالرد على الأستاذ تيري بطرس وغيره من الكتاب النساطرة الذين يكتبون ردوداً... على جزء من مقالاتي أود أن أذكرهم، لو يجهدوا أنفسهم قليلاً ويطلعوا ولو جزئياً على جانب من مقالاتي التي كتبتها كردود على البعض من أبناء طائفتهم لكي يكونوا علي علم وبينة بالذي أنا قلته عنهم وفق أهم المصادر المهمة والمحايدة والمعتبرة، لكي أتجنب أن أكرر ما قلته لهم فيما سبق، أن استطاعوا الرد على ما طرحته بأسلوب أكاديمي ونزيه بعيد عن المهادرات والتلفيق وحبك القصص الخيالية فأهلاً وسهلاً بهم إلى ساحة المناظرة الكتابية، وأنا على أهبة الاستعداد أن أناظر عن الشعب الكوردي و وطنه كردستان مع كائن من كان ومن أية ملة أو طائفة يكون.

الآن دعونا نناقش رد الأستاذ تيري بطرس على مقالنا المعنون: سمكو شكاك تائر كوردستاني أرعب محتلي كوردستان في حياته ومماته يقول الأستاذ تيري في رده المعنون عن أي تائر يتكلم السيد مندلاوي: في مفارقة أو مغالطة يستعملها من يريد تعميم ما يراه حقيقة، هو استعمال اسماء حالية لمناطق لم تكن تعرف بذلك وفرض الحالي وكأنه واقع تاريخي قديم.

ردنا على الجزئية أعلاه، يا أستاذ تيري، أكرر، لو قرأت مقالاتي السابقة لعرفت بأنني كتبت كثيراً عن موطن الكورد كوردستان، ولم أأت فيما قلت بمصدر كوردي إلا ما ندر، بل غالبية مصادري هي، أما من الشعوب القديمة التي جاورتنا أو من محتلي كوردستان، وهم العرب والفرس والأتراك، أو من اليونانيين، أو من المحتلين

الجدد الذين جاءونا قبل وبعد الحرب العالمية الأولى، كبريطانيا وفرنسا وبلدان أوروبية أخرى. وفي العصور السحيقة جاء اسم الكورد على لسان أحد الذين تقتبسون اسمه في تسمية طائفتكم بالشعب الآشوري الكلداني السرياني. أدعوك أن تقرأ كتاب العلامة (طه باقر)، وأنا أتبرع لك بهذا الجهد وأنقل لك نص ما جاء في كتابه الشهير (ملحمة كلغاميش) ص (141) طبع وزارة الأعلام العراقية سنة (1975) يقول: اسم الجبل الذي استقرت عليه سفينة نوح البابلي، بحسب رواية بيروسوس (برعوشا، الكاتب البابلي، عاش في القرن الثالث ق.م) باسم جبل ال كورديين أي جبل الأكراد. انتهى الاقتباس. هذا هو (طه باقر) يقول بكل وضوح، أن جبل كورديين هو جبل الأكراد، وهذا الاسم ذكره الكاتب البابلي برعوشا الكلداني ثلاثمائة سنة قبل الميلاد. أي أن الشعب الكوردي كان موجوداً في هذه الأرض قبل التاريخ الذي ذكره برعوشا الكلداني، لأنه يقول أن سفينة نوح استقرت على جبل الأكراد، عيب يا أستاذ أحترم نفسك واحترم قلمك، إن كنت صاحب قلم بحق وحقيقة. أتريد ذكر اسم الكورد في العصور الغابرة، دعنا نمر على ذكر (نمرود) الذي أراد حرق (النبي) إبراهيم (1800 ق.م). أن جميع كتب التاريخ الإسلامي تقول أن كوردياً صنع المنجنيق وأشار على نمرود وضع إبراهيم فيه ورميه في النار. بهذا الصدد يقول أحد هؤلاء المؤرخون وهو (أبو محمد الحسين بن مسعود بن محمد الفراء البغوي)، (433-516) للهجرة، في كتاب معالم التنزيل، جزء الثالث ص (250) ينقل عن (عبد الله بن عمر بن الخطاب) قال: إن الذي قال أحرقوا إبراهيم رجل من الأكراد اسمه هيزن.. هذه القصة وردت في أكثر الكتب الإسلامية في صدر الإسلام. أنا لا يهمني الجانب الديني في الموضوع، بقدر ما يهمني الجانب التاريخي فيه، وهو ذكر اسم الكورد قبل (1800) سنة ق.م. أي ما يقارب أربعة آلاف عام على هذه الأرض التي تسيل لها لعبكم ولعاب العروبيون الأوباش. لكي لا أطيل أكتفي بهذا القدر في الرد على هذه الجزئية وإلا في جعبي الكثير حول وجود الشعب الكوردي على أرض كوردستان.

يزعم الأستاذ تيري في جزئية أخرى في رده علينا، قائلاً: وبالرغم من أن التاريخ يحمل كما هائلاً من الحقائق التي لم تقال أو لم تستكشف، إلا أن الغاء الآخر استناداً إلى الواقع الحالي وظروفه أمر في غاية الابتذال والعنصرية. فلو قلنا مثلاً كان الهنود الحمر في القرن السابع الميلادي في أميركا يفعل كيت وكيت، فنحن في الحقيقة نحاول تعميم تسمية اتت بعد أكثر من ثمانمائة سنة وفرضها على عصر لم يعرفها أحد، أن عدم معرفتنا لاسم أميركا حينها لا يجيز أن نعمم وكان التسمية صحيحة، أو قولنا أن الأقوام السامية اتت من الجزيرة العربية، فنحن نحاول فرض تسمية لم تكن موجودة على منطقة، مع فرض احقية العرب بها. وهكذا بالنسبة لكوردستان، التي هي تسمية حديثة قد لا يتجاوز تاريخ استعمالها القرن السادس عشر الميلادي، في حين أن كلمة اتور ومرادفها العربي (اشور) استعملت لمنطقة الموصل وحواليها منذ التاريخ واستمر استعمالها في التاريخ الكنسي أو التقسيم الكنسي للابرشيات، حيث كانت ابرشية اتور واحياناً تدمج مع حدياب إحدى الابشيات الأساسية في تاريخ كنيسة المشرق.

ردنا على ما جاء أعلاه، أنا سأترك القسم الأكبر من كلامه في الجزئية أعلاه ولا أرد عليه، لأنه لا يخصنا، وأركز فقط على الفقرة التي تخص الكورد وكوردستان والذي يقول فيها أن كوردستان تسمية حديثة قد لا يتجاوز تاريخ استعمالها القرن السادس عشر الميلادي أنا ومن هنا أتحدك أن تأتي بمصدر واحد معتبر يقول أن اسم كوردستان لا يتجاوز التاريخ الذي حددته أنت كذباً وتدليساً. إن تسمية كوردستان بصورة رسمية جاء بها السلاجقة الذين حكموا بين أعوام (1038-1194م) إذا نقبل جدلاً أن تسمية كوردستان جاءت في آخر سنة حكمهم تكون عمرها أكثر من ثمانمائة عام أي في القرن الثاني عشر الميلادي، كيف أنك تحددها بالقرن السادس عشر أي قبل أربعمائة عام! قليلاً من الحياء يا...؟ بالمناسبة أن تسمية كوردستان من قبل السلاجقة هي تحويل لاسم أرض الأكراد الذي كان موجوداً منذ أزمنة قديمة، سبق لنا ونشرنا خارطة التي رسمها العلامة التركي محمود الكاشغري قبل (1000) عام، وموجودة إلى الآن في ال (Google) مجرد أن تكتب اسم

كوردستان في الخرائط القديمة ستظهر لك الخارطة كاملة. لاحظ عزيزي القارئ أعلاه في ذات الجزئية يحشر اسم آتور، آشور كأنه منطقة نسطورية، يا أستاذ، وأنا أقول أيضاً، أن آشور كانت منطقة قديمة في نينوى أو العكس، لكن الذي أنتم لا تريدوا فهمه واستيعابه، هو أنه لا علاقة لكم بأشور لا من قريب ولا من بعيد، اثبتوا لنا هذا من خلال المصادر المحايدة والمعتبرة، أما استعمال الاسم للمنطقة هو جائز، أن جل أسماء المدن والمناطق العراقية السورية اللبنانية الخ هي أسماء كوردية فارسية يونانية رومانية، هل أنها حقاً لليوم هكذا؟ أم مجرد تاريخ؟ وأكثر هذه المدن سكانها اليوم تتكلم العربية. إن كانت هكذا كما تزعم، لماذا كنيسة المشرق تم تغيير اسمها في ستينيات القرن الماضي أي قبل خمسين سنة إلى كنيسة المشرق الآشورية؟! كذلك اختراعكم لعلم قبل عشرون أو ثلاثون سنة وسميتموه (العلم الآشوري). يا أستاذ تيري، أن الآشوريون قبل فنائهم ذكروا في التوراة مرات عديدة، ألم تفكروا لماذا لم يأتي ذكرهم ولو لمرة واحدة في الإنجيل؟، بكل بساطة، لأنهم لم يكونوا موجودين حينها، قد انقرضوا تماماً. وأبان نشر العقيدة الإسلامية، كتب النبي محمد والخليفة عمر بن الخطاب عهدين للنصارى، لماذا لم يذكروا فيهما اسم آشور والآشوريين؟. وأبان (الفتوحات) الإسلامية ذكر مؤرخو المسلمين، الكورد في مؤلفاتهم في صدر الإسلام. مثل (أحمد بن يحيى بن جابر البلاذري) المتوفى في بغداد سنة (892) ميلادية. الذي يقول في كتابه الشهير (فتوح البلدان) عن (فتح (الموصل) واستيطان العرب فيها يقول: ولي (عمر بن الخطاب) (عتبة بن فرقد السلمي) (الموصل) سنة عشرين، فقاتله أهل (نينوى)، فأخذ حصنها وهو الشرقي عنوةً، وعبر (دجلة) فصالحه أهل الحصن الآخر على الجزية. ثم فتح (المرج) وقره، وأرض (باهذرة)، و(باعذري)، و(الحنانة)، و(المعلة)، و(دامير)، وجميع معاقل الأكراد. ويقول البلاذري أيضاً في ذات المصدر عن (العباس بن هشام الكبي) عن أبيه، عن جده قال: أول من اختط (الموصل) وأسكنها العرب ومصرها (هرثمة بن عرفة البارق) وهرثمة هذا كان قائداً للجيش العربي الإسلامي الذي غزا الموصل. ويضيف البلاذري في مكان آخر في كتابه أنف الذكر: حدثني (أبورجاء الحلواني)، عن (أبيه)، عن (مشايخ) شهرزور، قالوا: (شهرزور) و (الصامغان) و (دراباد) من فتوح (عتبة بن فرقد السلمي). فتحها وقاتل الأكراد فقتل منهم خلقاً. أكتفي بهذا القدر من هذا المصدر الذي ذكر الكورد في كوردستان قبل (1100) سنة. لماذا لم نرى ذكراً للآشوريين يا تربعد المسلمين الذين غزوا المنطقة؟؟. أأمل أن تعقلوا وتكونوا منطقيين، وتبتعدوا عن نسج الحكاوي والقصص الخيالية التي سرعان ما ينكشف زيفها وبطلانها في عصر الانترنت.

يقول الكاتب تيري: لا نود الدخول في سجال مع السيد محمد المندلاوي، فهو يريد ان يثبت ان الكورد لهم الاحقية في معاقبة اي شخص او جهة او قائد باي عقوبة، ان خرجوا عن طوع الكورد لانهم يعيشون في كوردستان. طبعاً هنا مغالطة اخرى، فالتسمية الجغرافية لمنطقة لا تعني ابدا انها تحت سلطة او قانون واحد يسري عليها وعلى قاطنيها، فاقليم كوردستان الذي بدء كامر واقع جراء سحب النظام السابق الادارة وكل ما يحفظ النظام، له قوانينه التي فرضها هذا الواقع، وله قوانينه التي اتت نتيجة الاتفاق العراقي على وضع معين تم الاتفاق عليه في الدستور وهو الفدرالية، ولحد الان فان اقليم كوردستان وبرغم انه الاكثر استقراراً وتقدماً وامناً، الا انه من الناحية القانونية، يتبع دولة عاصمتها بغداد.

توضيحنا على الفقرة أعلاه، لا يا سيد، أنا لا أساجل أحداً، ولا أعلن انسحابي من المناقشة قبل أن ابدأ، بل سيجتي أني أحب أن أوسع قاعدة النقاش والمناظرة، لأنني صاحب قضية وطنية، و واثق من الموضوع الذي أطرحه على بساط البحث والمناقشة. لا يا سيد تيري، لم أقل أن الكورد لهم الحق بمعاقبة كائن من كان دون اثبات جريمته. يا حبذا تفسر لنا هذه التسمية الجغرافية، ومن ثم تقول لنا ماذا تعني، إذا لا تجيد اللغة الكوردية اذهب إلى أي كوردي ليفسر لك معناها، كورد بمعنى الشعب وستان بمعنى الوطن، أي وطن الشعب الكوردي، هذه هي معنى هذه التسمية الجغرافية يا سيد تيري بطرس. فمن يعيش في الوطن الكوردي، يجب

عليه أن يحترم رغباتهم ولا يتخابر مع جهات أجنبية دون دراية وعلم القيادات الكوردية، وإلا تخايره يعتبر خيانة عظمى بحق الوطن والشعب، هذا ما حدث مع مار بنيامين شمعون في كوردستان أنه اتصل بجهات أجنبية بمعزل عن علم القيادة الكوردية، أما طريقة تنفيذ الحكم، فهذا لا يعني شيئاً، كل جهة تنفذ حكمها حسب استطاعتها وقوتها العسكرية والأمنية. لا ننسى أن تنفيذ حكم الإعدام بمار بنيامين شمعون حدث قبل أكثر من قرن، لربما لو كان الآن لأصدر زعيم الثورة الكوردستانية سمكو شكاك حكماً مخففاً بحقه. بسبب قلة المعلومات لديك تتحدث عن كوردستان كأنها حالة طارئة فرضت نفسها بعد غزو الكويت، أو بعد إسقاط نظام حزب البعث المجرم. يا أستاذ، منذ عشرينات القرن الماضي والقضية الكوردية فارضة نفسها على مفاصل الكيان العراقي المصطنع من قبل الانكليز، أنصحك أن تقرأ البيان المشترك الذي أصدره ممثلي حكومي المملكة العراقية ومملكة بريطانيا وقبولهما بتأسيس دولة كوردستان. مغالطة أخرى من الكاتب تيري بطرس، حيث يزعم أن كوردستان من الناحية القانونية، يتبع دولة عاصمتها بغداد يا أستاذ، أن حكومة الإقليم شريكة مع الحكومة الاتحادية في بغداد، كما جاء في الدستور. أما كوردستان ليست جزءاً من العراق، حتى أن تسمية العراق الجديد توجي بهذا حيث اسمه العراق الاتحادي أو هل الاتحاد يتأسس بجهة واحدة أم مع أكثر من جهة؟؟؟.

وفي جزئية أخرى يزعم الكاتب تيري بطرس: وهناك محافظة كوردستان في ايران، ولا وجود لشيء اسمه كوردستان له قانون ساري على الجميع. ففي ما حدث ابان اغتيال قداسة مار بنيامين شمعون والذي كان مدعوا وبشكل رسمي من قبل سمكو شكاك للتباحث في التعاون الاشوري الكوردي وقتله غدرا وهناك ادلة واضحة ان قتله كان دفعا من قبل الحكومة الايرانية اي ان سمكو عمل بامر من الحكومة الفارسية. اي ان سمكوا كان يعمل بامرة وبفعل دفع من قبل الحكام الفعليين للمنطقة، ولم يكن يطبق ارادة ولا قانون كوردستان. لا بل ان البعض يذهب الى ان الانكليز دفعوا حكومة فارس للقيام بذلك، بسبب اتصالات مار بنيامين شمعون مع الثورة البلشفية في روسيا.

ردنا: يا أستاذ أن إيران منذ عقود طويلة مقسمة إلى خمس أقاليم، إقليم شيراز مركزه يسمى فارس (إقليم فارسي) وإقليم عربستان مركزه أهواز (إقليم عربي) وإقليم سيستان وبلوچستان مركزه زاهدان (إقليم بلوچي) وإقليم كوردستان مركزه سنندج (إقليم كوردي يتكون من سبع محافظات) وإقليم آذربايجان الشرقية مركزه تبريز (إقليم آذري). هذه هي إيران يا سيح تيري فسنندج عاصمة إقليم كوردستان الشرقية، وليست مركز محافظة فقط، قد لا يشير النظام الإسلامية الذي جاء في (1979) لجغرافية إيران بهذه الصورة، إلا أنها هكذا كانت مقسمة في السابق. إن السيد الكاتب يشكك بوجود إرادة كوردية أبان حكم الزعيم سمكو شكاك، ألا أن الدول العالم لم تقل عن سمكو كلاماً مثل ما يردده تيري بطرس، هذا هو الروسي (م.س. لازاريف) يقول في كتابه (المسألة الكردية) (1917-1923) ص (103): كان هدف سمكو إنشاء دولة كردية مستقلة في غرب إيران تحت قيادته ويضيف الروسي (لازاريف) في ذات المصدر ص (104): وبطبيعة الحال كان موقف بريطانيا من نويا سمكو ونشاطاته موقفاً عدائياً شديداً، لأنها شكلت خطراً حقيقياً على وحدة أراضي إيران ووجود نظام طهران الذي كان ضماناً لهيمنة نفوذ الاستعمار البريطاني في هذه البلاد. هذا هو الرأي الروسي (لازاريف) يقول بصريح العبارة، أن البريطانيين كانوا أعداء لسمكو شكاك. من أين جئت به أنه عمل بإيعاز من حكومة فارس!. ويقول (لازاريف) في ص (237): منيت القوات الإيرانية بقيادة قائد أركان الجيش الإيراني أما الله ميرزا جاحباني على يد سمكو بعددٍ من الهزائم انتقل إلى الدفاع ووقف العمليات العسكرية النشطة خلال عدة أشهر. وفي نهاية عام 1921 والنصف الأول من 1922 حافظت الحكومة على سلام نسبي مع سمكو، وحاولت عقد اتفاقية معه على أساس وعدٍ بمنح الأكراد ما يشبه الاستقلال الذاتي ويضيف (لازاريف) في ص (239) وفي عام 1922 نصب سمكو نفسه ملكاً على كردستان المستقلة ويقول المؤلف في ذات الصفحة، أن سمكو حوّل

مدينة سابلاخ (مهاباد) إلى عاصمة دولته حيث صدرت فيها صحيفتها الرسمية كردستان المستقلة انتهى الاقتباس. أن المناضل العتيد سمكو آغا شكاك، لم يكن يعمل تحت أمرة الأتراك، أو الفرس، أو البريطانيين الأرجاس، بل كانوا يخافون منه أشد خوف، هذا ما تكشفه لنا البرقية التركية التالية:

ديار بكر 1338/6/14 هجرية

إلى قائم مقام يوزدمير بك

استخبارات. نومر 1745

1- سمكو رجل محتال، وماكر وبمهارته يخفي الخنجر الذي سيظهره علينا في حينه، أن هذا الرجل يحمل فكرة الاستقلال في رأسه، وأنه يحاول ألا يقطع علاقته بنا إلى حين تمكنه، وازدياد نفوذه وقوته في إيران، ويصل إلى أهدافه وماريه. انتهى. وفي نهاية الجزئية أعلاه يحلل السيد تيري الحدث وفق أقوال بعض الناس. لا يا سيد تيري مثل هذا الموضوع الهام يجب أن تقدم وثيقة معتبرة لتقوية حجتك، وليس كلام المقاهي، قال فلان وقال علان. أننا ومن خلال مقال المعنون سمكو شكاك... وضحنا لكم من خلال مقال المهندس النسطوري (خوشابا سولوقا)، المعنون خيانة بريطانيا للأشوريين ونكتها لوعودها لهم وخوشابا سولوقا هو أحد الموقعين على النداء الذي نشره موقع (الحوار المتمدن) يقول في مقاله: على أثر وصول العقيد غريسي إلى أورميا عقد اجتماع موسع في بناية البعثة الأمريكية في أورميا في بداية كانون الثاني من عام 1918 وحضره كل من: 1- ممثل أمريكا الملازم مكدا فيل والدكتور شيد وزوجته - رئيس البعثة الأمريكية كرئيس لجلسة الاجتماع. 2- سيادة المطران سونتاك رئيس البعثة اللعازرية. 3- السيد باسيل نيكيتين - نائب القنصل الروسي، ممثل روسيا. 4- الملازم الفرنسي كاز فيلد ممثل فرنسا. 5- الدكتور بول كوجول رئيس البعثة الطبية والإسعاف الفوري الفرنسية في أورميا. 6- البطريك الآشوري مار بنيامين شمعون ممثل الآشوريين. 7- سورما خانم شقيقة البطريك الآشوري عن الجانب الآشوري. 8- مبعوث حكومة بريطانيا العقيد ف.د. غريسي ممثل بريطانيا العظمى. انتهى الاقتباس. هذا هو مار شمعون وشقيقته اجتماعاً سراً مع ممثلين الدول الاستعمارية في المنطقة وهم كل من بريطانيا وفرنسا وأمريكا وروسيا كيف تبرر هذا الاجتماع التأمري إن لم نقل الخياني، يراد منه إلحاق الأذى بالشعب الكوردي وتقويض دوره الحيوي في المنطقة. للأسف أن الكاتب المدعو خوشابا سولوقا، قال في تعليق له في حقل التعليقات على مقال منشور في موقع عينكاوه بعنوان عرب وين طنوره وين للسيد أبرم شبيرا، - سأرد عليه بعد انتهائي من هذا الرد- يقول فيه: إقتبس كما تعلمون مقاطع من مقالي الموسوم خيانة بريطانيا للأشوريين ونكتها لوعودها لهم - بجزيئين مع بعض التحريف فيما أقتبسه، حيث أوردت في هذا المقال حادث إستشهاد أمير شهداء الأمة الآشورية قداسة البطريك مار بنيامين شمعون على يد المجرم الغدار سمكو شيكاكي بدفع من الحكومة الفارسية وبالتنسيق مع كابتن المخابرات البريطاني غريسي. لم يقل لنا خوشابا سولوقا، أين بعض التحريف الذي أنا قمت به عندما اقتبست من مقاله الذي أشرت إلى اسمه الصريح!! الشيء الذي دفعني أن اقتبس من مقاله، وأشرت إلى اسمه لأنه واحداً من النساطرة، لكي لا يقولوا اعتمد على كلام المسلمين، كاعتراضهم على (طه باقر) وغيره من المؤرخين وعلماء الآثار المسلمين. عجيب أمر هؤلاء النساطرة، أن هذا خوشابا يقول في مقاله، أن مار بنيامين شمعون اجتمع مع غريسي، وفي تعليقه يقول قتله سمكو بدفع من الحكومة الفارسية والتنسيق مع كابتن المخابرات البريطاني غريسي، نتساءل أين مصدرك فيما تزعم؟ نحن أثبتنا من خلال المؤلفات المعتبرة الموثقة أن الحكومة الفارسية كانت تعادي سمكو وتحاربه، وأخيراً اغتالته غداراً حين دعتة إلى مفاوضات. ملاحظة أن الحكومة الإيرانية في تلك الحقبة لم تكن فارسية بل كانت قاجارية (تركية) والشاه أيضاً كان قاجارياً تركياً. للأسف أن المشرفين على موقع عينكاوه غير مهنيين، ولا يؤمنون بالرأي والرأي الآخر، لقد بعثت لهم مقالي السابق سمكو شكاك ثائر كوردستاني ... امتنعوا عن نشره، بينما المواقع الكوردية تنشر للجميع دون استثناء، حتى لو كانت مقالاتهم تمس القامة الكوردية بسوء وتحاول تشويه التاريخ الكوردي المشرق بالكاذب والتلفيق. ولا ننسى أن بعض المواقع العربية الديمقراطية لا تمنع، تنشر لنا باستمرار، ونحن نشم لها مهنيتها العالية.

يستمر الكاتب تيري بطرس في سرد حكايته قائلاً: لا اعلم ما هي الانجازات التي قدمها سمكو الشكاك للقضية الكوردية، فهل كل رئيس عشيرة اراد ان وفرض ارادته مستعملا مصطلحات تدغدغ مشاعر البعض، يعني انه كان يعمل لاجل احقاق حقوق الامة، فلو طبقنا ذلك لما كان هناك افضل قائد للعرب والعراق وللکورد ايضا من صدام حسين! في واقعة كان يمكن ان تغيير مجري تاريخ المنطقة ونوعية العلاقة بين شعبي يتعايشان جارين في القرى والمدن على امتداد منطقة من سلامس في ايران الى مناطق طور عابدين في تركيا ومن بحيرة وان وارمينيا شمالا الى سهول نينوى في العراق، قام الشكاك باغتيال حلم كان سيحقق لهذين الشعبين الاستقرار والتقدم وفرض وجودهما التاريخي على الارض.

توضيحنا على الجزئية أعلاه: ماذا تنتظر من قائد ثورة تكالبت عليه قوى الشر والطغيان وأذناهم المحليين ومنعوه من تنفيذ مشروعه القومي على أكمل وجه؟ لكن رغم هذه المصاعب، نظف كوردستان من الشوائب البشرية، وترك للتاريخ اسم مملكة كوردية أسسها على أرض كوردستان الشرقية، وأصدر صحيفة، وأنشأ دور للثقافة الخ. هذا ما استطاع أن يقوم به في تلك الظروف القاسية التي مرت بها شرقي كوردستان. عزيزي المجرم صدام حسين كان رئيس كيان أوجد الاستعمار البريطاني، بينما سمكو شكاك كان يناضل من أجل تأسيس دولته المنشودة فأوجه التشابه بينهما بعيد بعد السماء عن الأرض. يا أستاذ، أنك تنظر إلى طائفتك كشعب، هذا شيء خاص بك، لكني أرى أنكم طائفة دينية... ليس ألا، من حقكم أن تمارسوا جميع طقوسكم بحرية وبأمان. يا أستاذ اسم المدينة سلامس وليست سلامس وهي مدينة قديمة من مدن شرقي كوردستان المحتلة من قبل إيران، وهي ليست مدينة إيرانية كما تزعم. بقية تقسيماتك الجغرافية الخاطئة للمدن الكوردية مرفوضة عندنا نحن لا نعترف بحدود مصطنعة خطها حراب الجيوش الاحتلال الغربي، كما لا نعترف سورية بتركية اسكندرون ولا العرب بإيرانية الأهواز ولا مصر بسودانية حلايب وشلاتين ولا المغرب باسبانية سبتة ومليلة، نحن الكورد أيضاً لا نعترف بتقطيع أوصال وطننا إلى أشلاء وإلحاق أسماء شاذة ونكرة بها، كإلحاق اسم العراق بجنوبي كوردستان وتسميته ب (كوردستان العراق) وإلحاق اسم إيران بشرقي كوردستان وتسميته ب (كوردستان إيران) وإلحاق اسم تركية النكرة القبيحة بشمال كوردستان وإلحاق اسم سوريا بغربي كوردستان.

في جزئية أخرى في مقاله آنف الذكر يقول الكاتب: لا اعلم مدى علم واطلاع السيد مندلاوي على حقيقة المشاركات الاشورية في النضالات المشتركة مع الكورد؟ اكاد اجزم ان السيد مندلاوي لا يعلم ان اول شهيد لثورة ايلول كان اشوريا واسمه اثنيثيل شليمون ومن قرية دوري في برواري بالا، ولا زال ابناؤه مشتركين في هذا النضال المشترك سواء مع الحزب الديمقراطي الكوردستاني او الحزب الشيوعي الكوردستاني واذا سالهم السيد مندلاوي عن انتماءهم القومي لقالوا وبكل فخر انهم اشوريين. وهكذا الامر لاخوة الشهيدة ماركيت التي لقبت بجان داراك كوردستان، والشهيد البطل هرمز مالك جكو الذ كان قائدا لقوة اشورية متحالفة مع الثورة الكوردية وقتله الجيش السوري الذي دخل لدعم الجيش العراقي لاختاد ثورة ايلول، ان ابن اخاه موجود في دهوك ليذهب ويسأله عن انتماءه القومي؟ هل يعلم ان السيد مندلاوي ان الشهيد فرنسوا الحريري كان اشوريا ويفترخ باشوريته وان لم يكن يصدقني فليذهب ويسأل ابنه الوزير السابق الاستاذ فوزي الحريري، وهل يعلم ان السيد ريبوار يلدا عضو المكتب السياسي للحزب الديمقراطي الكوردستاني هو اشوري ويفترخ باشوريته، وهل يعلم ان هناك مئات الشهداء والمناضلين ممن شارك في ثورة ايلول او كولان من الاشوريين ولا يتسع المجال هنا لسرد كل اسماءهم، وهل يعلم ان كاتب هذه الاسطر كان عضوا في التجمع الديمقراطي الاشوري الذي كان احد الاحزاب المتحالفة مع الاحزاب المعارضة لنظام صدام حتى وقوع الانفال عام 1988؟.

توضیحي على الجزئية أعلاه: يا أستاذ تيري، كل الذي قلته في الجزئية أعلاه صحيح ليس فيها شائبة، وأنا أقره لك وأبصم لك بالعشرة، إلا شيئاً واحداً غالطه نفسك فيه وهو الاسم الآشوري الذي هو نقطة خلافنا معكم، عزيزي أنا لا أجبركم على ترك التسمية الآشورية قولوا ما يحلو لكم، وأنا أيضاً لي الحق أقول الذي أريده. أنا عندي وحسب المصادر المعتبرة التي كتبها فطاح علماء الآثار والتاريخ بأنكم لستم امتداد للآشوريين، يوجد عندك مصدر تاريخي معتبر في هذا المضممار أرجو أن تبرزه لنا، لا تبخل به علينا، أما كلامك الإنشائي هذا لا يقدم ولا يؤخر في صميم الموضوع الذي نحن بصدده. أرجو أنك فهمت مضمون كلامي. أأمل أن لا تكتب مقالاً إنشائياً آخر حول هذا الموضوع. عزيزي نحن نكتب عن التاريخ القديم لم تكن أنت ولا أنا موجودين حينها، فلذا يجب الرجوع إلى المصادر الموثقة، لكي نقنع بها القارئ الكريم، ولا نكذب ونلفق عليه، لأن الكذب والتلفيق ينكشف سريعاً في عصر الانترنت، ويصبح قائله أضحوكة القراء. يا أستاذ تيري الظاهر أنكم لا تتابعون ما ينشر في المواقع الالكترونية، وألا كنت تتجنب النقاط الكثيرة التي أثرتها في ردك ولم تجعلني أن أكرر ما قلته في مقالات سابقة، عزيزي هذا هو أحد الذين قال قبل أكثر من (1100) سنة أنكم شريحة من الشعب الكوردي وهو المؤرخ العربي الشهير (أبو الحسن علي بن الحسين المسعودي) المتوفى سنة (346) للهجرة، الذي ذكر: الكورد المسيحيين من اليعاقبة و الجورقان و قال عنهم: أن ديارهم تقع مما يلي الموصل و جبل جودي، يسمون بالأكراد بعضهم مسيحيون من النساطرة و اليعاقبة و بعضهم الآخر من المسلمين. كذلك يقول المؤرخ الإسلامي (ابن خلكان) (1211-1282م) في كتابه التاريخي الشهير (وفيات الأعيان و أنباء أبناء الزمان) طبع بيروت مجلد الثالث ص(348): هكاري موطن النساطرة، هم قبيلة من الأكراد، لها معاقل و حصون و قرى في منطقة الموصل. أرجو أنك فهمت الآن. من الأشياء التي توضح أنكم من الكورد، هو زيكم الكوردي الذي ترتدونه، أليس لكل شعب زيه الخاص به، ابتكره في أزمنة قديمة حسب مناخ و جغرافية المنطقة التي يعيش فيها؟، إذا قل لنا، ما هو الزي الذي يرتديه نصارى كوردستان؟ أليس جميعهم يرتدون الزي الكوردي؟ أليس في المناطق العربية، في سوريا مثلاً يرتدون الزي العربي؟. أليس في بعض الدول التي تتواجد فيها النساطرة، يرتدون أزياء شعوبها؟. يا سيد تيري، أن دل هذا على شيء، أنما يدل على أن هؤلاء أبناء تلك الشعوب، لكنهم يعتنقون المذهب النسطوري ليس ألاً. ثم، أليس الآشوريون القدماء، كانوا يتكلمون اللغة الأكديّة، طيب لماذا ما يسمون أنفسهم اليوم ب(الآشوريين) يتكلمون الكلدانية!!!، كيف يغيّر شعب ما لغته، ولم يذكر في التاريخ؟. يا أستاذ، ألم تفكروا يوماً ما، لماذا، عندما تحسبون و تصلون إلى العشرات، لأن طريقة تعداد الأحاد عند جميع الشعوب واحدة، لكن لماذا عندما يصل النسطوري في تعداد الحساب إلى العشرات، يحسب على الطريقة الكوردية؟ إذا أنت (آشوري) كما تزعم، أي من العنصر (السامي)، يجب أن تكون طريقة حسابك في العد، مثل العربي، أو مثل أي شعب سامي آخر، يجب أن تعد هكذا، واحد وعشرون، اثنين و عشرون... الخ، بينما انتم تحسبون، مثلما يحسب الكوردي و الشعوب الآرية الأخرى، حيث يقول الكورد عشرون و واحد (Twentyfirst) عشرون و اثنين (Twentytwo) الخ، وأنتم تقولون مثلنا، يا ترى، عن ماذا تدل هذه الأشياء التي ذكرتها لك أعلاه؟؟؟.

يزعم الكاتب في الجزئية التالية: تاريخ شعبنا طويل ورمزياً و تعرض أيضاً للتشويه، واليوم يريد ان ياخذ السيد مندلاوي ما يؤيد اعتقاده ومراميه، ولكنه تناسى ان الشعب الكوردي تعرض ويتعرض لمثل ما نتعرض له على يد كل متعصب ورافض للآخر وغير منصف. حينما اجادل بعض ابناء شعبنا بشأن الكورد يرمون في وجهي رابطاً ل ما يسمى الكتاب الاسود الكوردي، لا بل يجادلني البعض بصيغة التي اكتبها للاسم الكوردي، فهل حقا ان الكورد او قياداتهم بهذا السوء الذي يعرضه هذا الكتاب الاسود مثلاً؟ وهل حقا ان الكورد ليسوا الا اترك الجبل كما قال الاتراك لعقود طويلة؟

ردّي: أين تعرضتم للتشويه؟ لماذا لم تذكر نماذج من هذا التشويه؟ نعم أن الشعب الكوردي تعرض للتشويه

والنهب حتى نسبوه إلى الجن، وقالوا عنه أترك الجبال ألا أن الأتراك الذين قالوا هذا الكلام الماسخ في النهاية اعترفوا بأنهم كانوا دساسين ومشوهين واعترفوا أمام العالم أجمع أن هؤلاء ليسوا بأتراك الجبال بل هم شعب قائم بذاته اسمه الشعب الكوردي . أنا لا أزكي جميع القيادات الكوردية، نحن بشر، قد يكون هناك قائداً كوردياً سيئاً، لكن الذي قلته أنا عن القائد سمكو أنه تعامل مع مار بنيامين شمعون من منطلق أنه زعيم ثورة في وطن اسمه كوردستان، حتى لو كان أحد أبناء الكورد المسلمين قام بما قام به مار بنيامين شمعون لأصدر بحقه سمكو شكاك نفس الحكم الذي أصدره بحق مار بنيامين شمعون.

يزعم الكاتب تيري ليس لدي اي اعتراض لنشر الدراسات التاريخية والبحوث تتعلق بشعبنا الاشوري، ولكن ان اعتمد مصادر ايدولوجية اي بمعنى لاشخاص كانوا او هم منخرطين في حركات لا تؤمن بحق الاخر في الوجود، فهذا امر مثير للعجب من كاتب كوردي ويدعي النضال من اجل احقاق حقهم ومطلبهم المشروع. فالحسيني والدره وطه باقر وسوسة واخيرا الدكتور المزيف الشماس كوركيس مردو وغيرهم ممن اوردتهم يناهضون وجود الكورد ايضا، انهم اناس كل شئ لدينهم عروبي وعلى الجميع الاقرار بذلك.

ردي: يا سيد تيري إن كان ليس لديك اعتراض، لماذا كل هذا الصخب والعيول؟ تستطيع أن تردوا على ما طرحته بكل هدوء وروية، دون الهروب من الذي طرحته، واللجوء إلى أمور أخرى بعيدة كل البعد عن موضوعنا الذي تمحور حول نقطتين هما، أن كوردستان وطن الكورد، ومن يعيش فيه من الكورد وغيرهم يجب عليهم أن يصون هذا الوطن ولا يخذشه بأعمال منافية للقانون والوطنية. الثاني أن إصدار حكم سمكو على مار بنيامين كان بسبب تخاير هذا الأخير مع جهات أجنبية أثناء الحرب العالمية الأولى، ومن يتخاير أو يتصل بأعداء وطنه أثناء الحرب معروف مسبقاً نوع الحكم الذي يصدر بحقه. الظاهر أنك بعيد كل البعد عن الساحة ولا تعرف تتهمة من، عزيزي الحسيني وليس الحسيني، هو المؤرخ الكبير (عبد الرزاق الحسيني) و(طه باقر) عالم آثار، مختص بالآشوريات، و(أحمد سوسة) غني عن التعريف، أن هؤلاء جميعاً مؤرخون وعلماء آثار فوق كل الشبهات والتشكك. ليس هؤلاء فقط قالوا أنكم لستم امتداد للآشوريين، بل هناك حشد كبير من العباقرة في هذا المضمار من المؤرخين وعلماء آثار قالوا هذا الكلام منهم، الدكتور فاضل عبد الواحد ذنون، والدكتور وليد الجادر، والدكتور فاروق ناصر، والدكتور علي ياسين الجبوري، والدكتور سامي سعيد الأحمد، والدكتور عامر سليمان، جميع هؤلاء و المؤرخ جيمس موريس، والمؤرخ الهولندي مالبير، وعبد الحميد الدبوني، ويوسف إبراهيم يزيك، والقس سليمان الصباغ، وعالم الآثار نيكولاس بوستكيت، والمؤرخ سيدني سميث، وغيرهم كثر، جميعهم لا يستسيغوا دعوى (الآثوريين) على أنهم من بقايا الآشوريين. يا حبذا تقول لنا أين ناهض هؤلاء وجود الكورد؟.

يقول الأستاذ تيري: مرة أخرى لن اجادل بتاريخية وجود الاشوريين الحاليين وعلاقتهم بالاشوريين القدامى لانه جدال مبتذل، كجدال وجود الكورد او عدم وجودهم، لا بل ان كل مطلع منصف للتاريخ سيجد في هذا التاريخ الالاف من الامثلة على وجودهم، سواء سموا نساطرة (النسطورية كلمة اطلقت على تابعي كنيسة المشرق التي كان مقرها في الدائن ومن ثم في بغدا و ثم في اربيل والقوش، وهذه الكنيسة امتد نشاطها من اواسط الصين الى البحر الابيض المتوسط ومن تركستان الحالية الى المحيط الهندي وضمن ما يقارب الثمانين مليون شخص ابان عصر البطريك مار طيماتايوس الاول الذي عاصر المهدي والهادي والرشيدي من خلفاء العباسيين، وهذه الكنيسة ضمت شعوب مختلفة بالطبع) او اشوريين او سريان، حيث بعد المسيحية شاع استعمال تسمية السريان التي هي اصلا تحريف يوناني ل اسيريان.

ردي على الجزئية أعلاه: عزيزي نحن أيضاً لا نجادل بل نناظر كتابياً. أنت مدعوا أن تثبت للآخرين أنكم

آشوريون ولبسوا نساطرة هذه هي فرصتكم لا أن تهرب من الرد، أتعرف لماذا، لأنك لا تملك ردأ في هذا المضممار؟. لا تخطل الأمور، الكورد أمة تاريخها معروف للقاصي والداني. يا ريت تقول لنا مثل واحد من هذه الأمثلة الذي يثبت آشوريتكم. أما عن الكنيسة التي تحاول ربطها بالتسمية الحديثة (الآشورية) فهي لعبة مكشوفة، لأن الكنيسة التي تتحدث عنها كانت لها اسمان الكنيسة النسطورية أو كنيسة المشرق. المشكلة أنكم تقولون شيء والواقع شيء آخر، يا أستاذ تيري، لا تحاول عبثاً أن تربط بين الطائفتين المسمين بالسريان والآشور. هل الكنيسة السريانية و(الآشورية) واحدة، أم كنيسةتان مختلفتان، والعداء بينها واصل إلى أبعد ما تتصور. لا تحاول تلعب بالكلمات، لدي معلومات وافية عن الطوائف المسيحية بمجملها. إذا أنتم واحد كما تزعم؟، لماذا تقولون الشعب الآشوري السرياني الكلداني! ألاحظ، كل منهما له تسميته الخاصة عندكم، هذا آشوري، وذاك سرياني.

يقول السيد تيري: الغاية من كل فعل من المفترض ان تكون لاجل زيادة الثروات وتطوير ممارسة الحقوق واحترام كرامة الانسان. اريد ان اناقش مدى معرفة السيد مندلاوي بحقيقة المجازر البشعة التي اقترفها كل من بدرخان بك ومحمد كور الراوندوزي، وهل كانت حقاً في مسار خدمة الحركة القومية الكوردية، ام انها دخلت في خدمة الباب العالي وسياساته، ونتيجتها لم تكن الا سلب وقتل وسبي وسرقة وقد قتل الاول ما يقارب العشر الاف اشوري والاخر اكثر من ذلك بكثير. هذا تاريخ وحدث ومسجل، لا يمكننا الاختلاف فيه وانما قد نختلف في مسبباته ودوافعه. ماذ سيكون موقف الاشوريين الذين ترفض وجودهم اصلاً وهم واقع قائم بغض النظر عن رفضكم او عدمه، هل يمكنهم حقاً ان يقبلوا ان يتم الاعتراف بهم ابطلاً، وعلام هذه البطولة؟ هل لانهم قتلوا وسبوا من بني جلدتهم كل هؤلاء الناس؟ يقال ان علي حسن المجيد قال لوفد الجبهة الكوردستانية الذي تفاوض مع الحكومة العراقية، عندما ذكروه بان 180 الف كوردي قد قتلوا في الانفال فقال يعمودين شدة، كلهم مئة الف، كم هو مؤلم مثل هذا الجواب اليس كذلك؟ وكان مائة الف ليست شيئاً، ليست روحاً، ليست بدنًا، وكأنها شيء اي شيء تافه!!! هل نبي لهذه الثقافة التي شرعها امثال علي حسن المجيد ام نريد ان نبي لثقافة ترحب بالآخر وتمنحه المساحة التي يستحقها في الحياة العامة، ونرفض المساس بمشاعره واهانة كرامته.

ردي: نحن لا نتعرض لكرامة الإنسان، إن كرامة الإنسان وحقوقه محفوظة ومصونة عند الشعب الكوردي منذ أمد طويل، حين كان الآخرون يسلخون جلود البشر، كان الإنسان الكوردي يبذل في وطنه كوردستان، يدجن الحيوان ويبتكر الأدوات المنزلية، ويستصلح الأرض، ويزرع القمح، الخ، عزيزي ليست هناك مجازر، بل هناك قوانين يجب على الرعية رعايتها، ولا تخرج عنها. أنك في الجزئية أعلاه تحاول بنفس الطريقة التي تسيئون بها إلى سمكو شكاك أن تسيئوا إلى الأمير بدرخان باشا (1802-1868) أمير إمارة بوتان، بينما الحقائق التاريخية لا تقول هكذا، أن إمارة بوتان كانت دولة مثل إمارة الكويت، والإمارات العربية الخ، وكانت لها عملتها الخاصة بها، وسياستها المحايدة، أن النساطرة بتحريض من البريطانيين امتنعوا عن دفع الضرائب للإمارة، فما كان من أمير البلاد إلا أن يخضعهم لحكم القانون. حتى أن الأتراك كانوا يعرفوا هذا الأمر جيداً، لقد نشرت في حينه جريدة التلغراف التركية الصادرة بتاريخ 22 تشرين الأول عام (1340) هجرية المصادف ليوم الأربعاء تحت رقم (128) مقالاً بعنوان (النسطوريون) باسم الأديب (سليمان نظيف بك) قال فيه: النسطوريون قوم سكنوا حتى آخر خلافة السلطان عبد المجيد في جزيرة بوتان تحت رعاية بكوات الأكراد. امتنعوا عن دفع الضريبة المتفق عليها منذ القديم للأكراد بتشويق من الإنكليز، وكان رئيس البكوات حينذاك الأمير بدرخان. هذه هي الحقيقة يا سيد تيري، أن جميع الشعوب التي امتنعت عن دفع ضرائب المستحقة عليها للدولة في ذلك العصر، كان النظام السياسي يشن عليها الحملات التأديبية لإجبارهم على دفع المستحقات التي عليها. إن

الدولة العثمانية خير دليل لنا، ماذا فعل بعشائر جنوب العراق حين امتنعوا عن دفع الضرائب؟. لا عزيزي، ليس هناك شيء دخل في حساب الباب العالي، لأن الإمارتين كانتا ضد الدولة العثمانية، بدليل أنها هي التي هاجمتها وقضت عليهما، لو كانتا في خدمة الباب العالي لم تشن عليهما الهجمات الوحشية. إن المسمى علي حسن المجيد كان إنساناً غير سوياً وجرذاً يختبئ في ساعة الشدة في الجحور، كما رأيناه هو وزمرته العفلقية المجرمة. عزيزي لا تغالط، نحن لا نؤسس لرفض الآخر، ولا تسوء الضن بي، أنا قلت الذي عندي، إن كان عندكم شيء تقولوه في هذه المنحى، تفضلوا اطرحه بطريقة علمية لكي نناقشه، إن كان حقاً ما تقولون، صدقني أنا من جانبي اقر واعترف به قبل الجميع، لكن أن لم تجد شيء ترد به رداً علمياً أكاديمياً، فالأفضل، أنك تعترف بالحقيقة التي على الأرض، وتقر بنسبورتك، وهذا ليس فعلاً قبيحاً، بل هو الفضيلة بعينها.

يقول الكاتب تيري: لا اعلم ان كان السيد مندلاوي قد عاش في الغربة ام لا، لكي نقارن احتفاء الناس في الدول الديمقراطية بالتعدد والتنوع ونحن نمتلكها تاريخياً ونريد فرض النوع الواحد اعتماداً على حقيقة القوة العددية والتي اتت نتيجة تعرض الطرف الاخر للمذابح المستمرة.

ردي: يا سيد تيري، لماذا تلعب بالكلمات، وتحرف الموضوع عن مساره الصحيح، أنا أيضاً أدعوا إلى الديمقراطية، لكني أقول أن الأشياء يجب أن تسمى بأسمائها الصحيحة، هذا الذي أنا قلته. لا أن تأتي مخبرات دولة استعمارية معتدية، وتستحدث شعب على أرض كوردستان، و تريدنا أن نبقي مكتوفي الأيدي، حتى لا نرد بأقلنا، كفى هذا الهراء، ما هذه الديمقراطية التي تكلم الأفواه!. أترون أي مخطئ فيما قدمته، تفضلوا، قولوا لنا ما هو الصح، لكن بدون كلام إنشائي لا يقدم ولا يؤخر، قدموا ما عندكم من وثائق تؤكد آشوريتكم.

يقول الكاتب في الجزئية الأخيرة في رده علينا: السيد مندلاوي يعيد ما بثته ونشرته الثقافة العروبية، من ان قيام العرب ضد العثمانيين ثورة ولكن فعل الاشوريين نفس الشيء هو تمرد او عض اليد التي احسنت اليهم؟ هل للسيد مندلاوي ان يفسر هذا التناقض المشين او الكيل بالمكيالين الواضح؟ بالتأكيد سيجد ذلك في المفهوم الاسلامي للسلطة وللأمة، فالسلطة هي من الدين والارض والوطن هي للمسلمين والأمة الاسلامية وما باقي الناس الا اهل الذمة في احسن الاحوال او كفار حينما يريد الحاكم؟ انهم من خلال هذه المقولة وهذا الكيل يقولون الا يكفكم اننا تركناكم تعيشون في كنفنا، وكاننا كنا احياء ولمن نكن كيس الذي تجبي السلطات منه اموالها، لاننا كنا الفئة المنتجة. السيد مندلاوي يكرر ذلك في عصر يقال في اننا مواطنون ويهددنا باطاعة القيادة الكوردستانية في زمن الديمقراطية والتعددية، وكان مفهوم المواطن والمعارض والمؤيد ينطبقان على الكورد فقط، اما الاخرين فعليهم الصمت والشكر الدائم لانهم لا يزالون احياء.

ردي: أتساءل، أنك لا تعترف أن الكورد أحسنوا إلى النساطرة؟ أنا جئت بمصدر من عدة مصادر نسطورية تقول هذا الكلام. لو نترك لجوئكم إلى كوردستان في الحقب الماضية، أليس في السنين الأخيرة وبعد سقوط نظام البعث المجرم تلجئون إلى الشعب الكوردي وحداناً وزرافات هرباً من اضطهاد العروبيون لكم وقتلكم وتصفيتمكم بالجملة دون رحمة؟. وإن أحسن إليك فلا تنسى إنه دين ويجب أ يؤدي أ بهذه الطريقة... تردون إحسان الكورد لكم!. عزيزي، لا تكرر علي اسم الاشوريين، اثبت لي أنكم امتداد للاشوريين ثم ادعي ما يحلوا لك. وما علي ألا أن اعترف لك بذلك على رؤوس الأشهاد. لا تحاول تنسبني إلى جهة إسلامية، أنا شخص علماني، ليس لي أية علاقة بالإسلاميين، لا من بعيد ولا من قريب.

أأمل أن اتضح لك ولغيرك ما قلته في سياق هذا الرد. لا يا عزيزي، الالتزام بالقانون والعرف فرض على كل من يقيم على أرض كوردستان، أن كان كوردياً أو غير ذلك، له حقوق وعليه واجبات، يجب أن لا يتخطاها. إن

كنت تعيش في بلاد الغربية، اذهب إلى كوردستان لترى بأم عينيك كيف تعيش طائفتك، وفي أية بحبوحه، ولا يستطيع أحد مسهم بسوء، بخلاف وسط وجنوب وغرب العراق، حيث يتم قتل النصاري الأبرياء والتمثيل بهم بمجرد، إصدار فتوى يصدرها شخص شبه أمي يبيع فيها دماء المسيحيين. بينما في كوردستان حياة المسيحيين وأموالهم مصانة بقانون، يعاقب أشد العقاب من يتجاوزته. أكرر عليك أنا لا ألغي وجود أحد ما قطعاً، لكني في خلاف معكم على استعارتكم للتسمية الآشورية، وقضية رجل الدين مار بنيامين شمعون، هذان النقطتان تطرقت لهما في سياق ردي هذا بالتفصيل. كيف تقول أنني أهددكم بإطاعة القيادة الكوردستانية في زمن الديمقراطية والتعددية. هل في زمن الديمقراطية والتعددية المواطنون لا يخضعون للقانون والنظام!! هذا الذي أقوله في أي بلد تكون يجب عليك الالتزام بقوانين ذلك البلد.

ومن البلية عدلٌ مَنْ لا يرعوي ... عن غيه وخطاب من لا يفهم. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: تاريخ | مقالات ومقابلات | نوع الوثيقة: اللغة الاصلية | نوع الأصدار: ديجيتال |
اللغة - اللهجة: عربي | الدولة - الأقليم: كوردستان |
تأريخ الإصدار: 2013-11-02
بابهته بهيوهستكراوه كان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	كوردی ناوه پاست	رێكهوت و رووداو (كرپۆنۆلۆژیا)	2013-11-02
	عربي	كورتته باس	توضيح من الدكتور منى ياقو
	عربي	وینه و پیناس	رجال قبيلة (شكاك) الكردية
	عربي	وینه و پیناس	سمكو (إسماعيل پاشا) الشكاكي وشقيقه الأصغر خورشيد
	عربي	كورتته باس	سمكو شكاك في وثائق الحكومة العراقية

المصادر

[1] غير محدد | عربي | موقع 02-11-2013 (kurdistanpost.nu)

وقت التدوین: 2025-11-03

اسم المحرر: هه‌ژار کامه‌لا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 138

البدايات الاولى للثائر الكردي سمكو في كردستان ايران حتى الحرب العالمية الاولى (1895-1914)

[20230221135625469135=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=1120230221135625469135=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

مجلة ديالى للبحوث الإنسانية/ ٢٠٢٢

العدد الثاني والتسعون

البدايات الاولى للثائر الكردي سمكو في كردستان ايران حتى الحرب العالمية الاولى ١٩١٤
(١٨٩٥-١٩١٤)

الكلمات المفتاحية: الثائر ، سمكو ، ايران

٢٠١٠ عبد الرحمن ادريس صالح

سامر محمد جواد ياسين

جامعة ديالى/كلية التربية للعلوم الانسانية

rahmanalbaety@gmail.com

LY564743@gmail.com

الملخص

كان نشاط اسماعيل اغا شكاك (سمكو) صفحة بارزة في سجل تاريخ ايران المعاصر اذ كانت كردستان ايران تمر في مرحلة حرجة عشية الحرب العالمية الاولى ١٩١٤، وجاء اهتمام سمكو اغا بالنشاط الثقافي والاجتماعي فضلا عن طموحه في اثبات هويته القومية وسط ماشهدته الساحة الكردستانية في ايران من تنافس الدول الاستعمارية على ترسيخ نفوذها داخل تلك المنطقة ، وحاولت بصورة واخرى الافادة من نشاط تلك الزعامات الكردية فيها والتي جاء سمكو اغا في مقدمة تلك الزعامات .

المقدمة

نطاق البحث وتحليل المصادر

كان اسماعيل اغا شكاك الشهير بـ " سمكو " احد أبرز الزعماء الكرد الذي اطل على مسرح الأحداث لأداء مهام الدفاع عن مطالب الشعب الكردي في كردستان ايران .
أنت الدراسة هذه لتسلط الأنوار على ناحية حيوية ومهمة من تأريخ ذلك الثائر الكردي الايراني ضد الطغيان الذي طال الشعب الكردي جراء تخطيط المياديات التي سلكتها الدولة الفاجارية ، ودرجة قل الاحتلال العثماني والنفوذ الاجنبي المتعاقب في ايران ، وقد مثل حراكه مرحلة سابعة بالعطاء الذي مر بها تأريخ ايران والشعب الكردي ضد الهيمنة الفاجارية - البهلوية واطماع الامتعمار البريطاني فضلا عن التوسع الروسي في ايران .
تطلبت طبيعة الدراسة تجزئتها على مقدمة وثلاثة مباحث وتتلوها خاتمة ، اذ بحث المبحث الاول المراحل الأولى من حياة سمكو اغا وتناول المبحث الثاني "النشاط الثقافي

٦٤٣

البدايات الاولى للثائر الكردي سمكو في كردستان ايران حتى الحرب العالمية الاولى (1895-1914).

سامر محمد جواد ياسين، عبد الرحمن ادريس صالح

- الناشر: مجلة ديالى للبحوث الانسانية(تصدر عن كلية التربية للعلوم الإنسانية - جامعة ديالى - العراق) -

2022, المجلد (2) العدد (92) -صفحات (643-658).

كان نشاط اسماعيل اغا شكاك (سمكو) صفحة بارزة في سجل تاريخ ايران المعاصر اذ كانت كردستان ايران تمر في مرحلة حرجة عشية الحرب العالمية الاولى 1914, وجاء اهتمام سمكو اغا بالنشاط الثقافي والاجتماعي فضلا عن طموحه في اثبات هويته القومية وسط ماشهدته الساحة الكردستانية في ايران من تنافس الدول الاستعمارية على ترسيخ نفوذها داخل تلك المنطقة , وحاولت بصورة واخرى الافادة من نشاط تلك الزعامات الكردية فيها والتي جاء سمكو اغا في مقدمة تلك الزعامات . [1]

انقر لقراءة البدايات الاولى للثائر الكردي سمو في كردستان ايران حتى الحرب العالمية الاولى (1895-1914)

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية | تاريخ | نوع الوثيقة: اللغة الاصلية | نوع الأصدار: ديجيتال |
اللغة - اللهجة: عربي | الدولة - الأقليم: كردستان |
تاريخ الإصدار: 2022-00-00

بابه ته په يوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه پاست	پیکهوت و پرووداو (کروئۆلۆژیا)	1900-01-01
	کوردی ناوه پاست	پیکهوت و پرووداو (کروئۆلۆژیا)	2022-01-01
	عربي	کورتەباس	أسد جبال كردستان الذي أربع ثلاث إمبراطوريات
	عربي	کورتەباس	إسماعيل آغا الشكاكي - سمو
	عربي	وینه و پیناس	العثمان الطاهر للشهيد إسماعيل آغا الشكاكي (سمكو) بين يدي جلاوزة النظام الفارسي في سنة 1930
	عربي	کورتەباس	ثورة سمو ودور العشائر الكردية الايرانية

تیبینی: ئەم تۆماره هه ندىك فايلى په يوه ندىدارى وهك وینه و فيديو له گه لدايه و ليره دا پيشان نه دراوان،
تکايه سکتی QR کۆده که بکه تاوه کو له سهر ماله پهرى ریکخراوى کوردیپیدیا ته و فایلانه ببینیت.

QR
Code:

المصادر

[1] غير محدد | عربي | موقع djhr.uodiyala.edu.iq

وقت التدوين: 2023-02-21

اسم المحرر: راپهر عوسمان عوزتيرى

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 139

البطل الكردي العظيم : سمكو آغا الشكاكي

[20260715092732694891=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20260715092732694891)

يمثل القائد العسكري والزعيم القومي اسماعيل آغا الشكاكي ، الشهير في التاريخ ب سمكو آغا (1887-1930)، محطة مفصلية ونوعية في تاريخ الحركة التحررية الكردية الحديثة في شرق كردستان. لم تكن حركته مجرد رد فعل عشائري تقليدي ضد تعسف السلطات المركزية، بل شكلت طفرة نوعية جسدت الجسر الرابط بين العمل المسلح العشائري والفكر المؤسسي القومي الحداثي. ولد سمكو آغا عام 1887 في قلعة تشهريق الحصينة، الواقعة في وادي نهر زولاكاي بالقرب من مدينة سلماش شمال غرب بحيرة أورمية، وهي قلعة مبنية على تشكيل صخري مرتفع وشديد الوعورة تميزت بأسوار طبيعية جعلت اقتحامها انتحارا عسكريا وضمت مخازن سرية للمؤن والذخيرة ومستودعات للأسلحة الثقيلة المغنومة. ينتمي سمكو إلى عائلة القيادة التاريخية لفرع العبدوي (Avdoyi)، وهو أحد الجناحين الرئيسية لقاطرة قبيلة الشكاك (Shekak) العريقة والأشد بأسا في مناطق المثلث الحدودي الملتهب بين إيران وتركيا والعراق. تجرع سمكو مرارة الغدر السياسي مبكرا؛ حيث قامت السلطات العثمانية بنفي والده محمد آغا إلى إسطنبول حيث توفي هناك سجيناً. وفي عام 1905، أقدم حاكم إقليم تبريز القاجاري على اغتيال شقيقه الأكبر جعفر آغا غدرا بعد استدراجه للمفاوضات، مما سقل شخصية سمكو وحسه الأمني الفائق، وجعله يدرك مبكرا أن البقاء والسيادة في هذه البقعة من العالم لا يضمّنهما سوى الاعتماد على الذات والقوة الذاتية لشعبه. وعلى عكس الصورة التي حاولت البروباغندا الحكومية في طهران وأنقرة ترويجه لسمكو كقائد عشائري أمي، كان سمكو يتحدث عدة لغات بطلاقة منها الكردية بلهجاتها الشكاكية والسورانية، الفارسية، التركية العثمانية، ويمتلك إلماما جيدا بالروسية، وكان قارئا نهما للتاريخ العسكري والسياسي. تأثر سمكو مبكرا بالنخب المستنيرة، وتحديدًا بالأمير عبد الرزاق بدرخان سليل العائلة الأميرية البدرخانية العريقة عام 1912، وأثمر هذا التأثير عن خطوات عملية سبقت عصرها الجغرافي والاجتماعي؛ حيث أسس الطرفان معا جمعية جيهانداني (معرفة العالم) وجمعية استخلاص كردستان بهدف تنظيم المجتمع الكردي سياسيا وثقافيا ومحاربة الانقسام العشائري البيئي، وافتتحا أول مدرسة نظامية تدرس المناهج باللغة الكردية الأم في مدينة خوي شمال إيران عام 1912. كما أصدر عام 1921 جريدة روجا كورد (يوم الكرد) التي كانت تعرف سرا في أوساط النخبة باسم روز كورد - شه و عجم أي نهار الكرد - ليل العجم، لتكون اللسان الفكري والبيان السياسي الرسمي لثورته؛ حيث هاجمت افتتاحياتها التي كان يشرف عليها المثقف القومي البارز أحمد تيزي الفكر الإقطاعي والاستغلال الزراعي، ونادت بنبذ الخلافات القبلية، ودعت بشكل ثوري لتعليم الفتيات الكرديات وإشراك المرأة في النهضة المجتمعية. تمكن سمكو آغا من بسط نفوذه المطلق على مساحات شاسعة غرب بحيرة أورمية شملت أورمية، سلماش، خوي، ماکو، وصولا لمهاباد وبانه، وألحق الهزائم المتتالية بخمسة جنرالات قاجاريين وبهلوئين بفضل تكتيكات عسكرية مبتكرة؛ إذ ألغى الفكرة العشائرية العشوائية الثقيلة وقسم مقاتليه البالغ تعدادهم أكثر من 10,000 مقاتل إلى وحدات صغيرة مستقلة ميدانيا تدعى پهل (Pel) تضم كل منها من 50 إلى 100 خيال من خيرة الرماة الأشداء الذين تدريبوا منذ طفولتهم على إطلاق النار من فوق ظهر الخيل أثناء الجري السريع، وهو تكتيك منحهم تفوقا حركيا هائلا على مشاة الجيش الإيراني النظامي المكبلي الحركة بالعتاد الثقيل. واعتمد سمكو تكتيك العمق المتنقل وحرب الجسور؛ فكان يتجنب التمسك بالمدن المفتوحة أمام سلاح المدفعية وينسحب نحو جبال برادوست وممر كوتول الاستراتيجي، تاركا كتائب الجيش الحكومي تدخل المدن لتصبح معزولة عن خطوط إمدادها في تبريز، ثم يشن فرسانه هجمات ليلية خاطفة تقطع الجسور وتدمر خطوط الإمداد من الخلف، وهو ما تجلّى بنجاح ساحق في معركة شكر يازي ومعركة تاسوج عام 1921 حيث تم

سحق القوات الحكومية واغتنام عتاد عسكري وفير وأجهزة لاسلكي وغنائم هائلة من فرقة القوزاق الإيرانية سمحت له بالتنصت على شيفرات الجندرمة وتوجيه ضربات استباقية. ولم تقتصر معاركه على البر، بل شملت مواجهات مائية استراتيجية حيث قاد هجوما بریا ليليا خاطفا وصاعقا على أرصفة ومستودعات ميناء شرف خانة الاستراتيجي على الشاطئ الشرقي لبحيرة أورمية، واستولى على الوقود والمؤن وأعطى محركات السفن البخارية الحكومية، مما شل حركة النقل المائي للجيش الإيراني تماما لأشهر وأجبر طهران على سلوك طرق برية التفافية وعرة جعلت قواتها صيدا سهلا لكمائن المقاتلين الكرد. ولضمان استقرار إدارته الذاتية في ظل الحصار المطبق، أسس سمكو شكلا مصغرا لوزارة مالية وديوان للمحاسبة فرض سيطرته على المعابر الحدودية الحيوية كمعبر قطور وباركان، ونظم حركة التجارة، ومنع تداول الأوراق النقدية الإيرانية المنهارة، معتمدا الذهب والفضة كالليرة العثمانية والربل الروسي كعملات أساسية لحفظ القوة الشرائية، مع فرض ضريبة التضامن القومي التصاعدي على كبار الإقطاعيين لتمويل المدارس والمطابع ومستشفيات جرحى الثورة الميدانية التي استقطب لها كفاءات طبية من اليونانيين والروس والأرمن، بالإضافة إلى تخصيص رواتب ومؤن شهرية من القمح والزيت للأرامل وأيتام الشهداء في ديوان خاص للرعاية بقلعة تشهريق. عاصر سمكو فترة تحولات دولية حرجة وعاش في منطقة التماس الأكثر خطورة؛ وتكشف وثائق الأرشيف الوطني البريطاني وسجلات وزارة الخارجية (FO 371) وتحديد الملف رقم 4193، أن الإنجليز حاولوا مقايضته عبر ضباط استخباراتهم كالباين غريس وسيدني سميث ليكون حارسا للحدود ضد التمدد الشيوعي السوفيتي بعد عام 1917 مقابل نفوذ محلي مجتزأ، إلا أنه رفض بغرور قومي مشروط مطالبا باعتراف خطي ومكتوب بالحكم الذاتي الكامل لكردستان كامة مستقلة. في المقابل، راقبت الاستخبارات العسكرية السوفيتية (GRU) حركته بحذر عبر تقارير ضابطها الميداني بتروف عام 1922، ووصفته بـ البرجوازية القومية الصلبة التي ترفض الأطروحات الشيوعية وترى في السوفييت امتدادا للقيصرية الروسية التي احتلت بلادهم سابقا، مما دفع موسكو لاتخاذ قرار استراتيجي بقطع إمدادات السلاح عنه ومنع تسريه من جمهورية أذربيجان السوفيتية (باكو) خوفا من تمدد الروح الاستقلالية الكردية إلى القوقاز، بالرغم من أن سمكو كان قد غنم سابقا كميات هائلة من الأسلحة ومدافع الميدان الثقيلة ورشاشات الماكسيم المتروكة من الجيش الروسي المنسحب بعد الثورة البلشفية عام 1917 ووظف ضباطا روسا بيضا كإداريين ومدرسين لجيشه. نسق سمكو مؤقتا مع الحركة القومية التركية الناشئة بقيادة مصطفى كمال أتاتورك عام 1919 لمواجهة المخططات البريطانية والأرمنية لتأسيس كيانات في شرق الأناضول، وتكشف وثيقة سرية من الأرشيف العسكري التركي (ATASE) بتاريخ 14 يونيو 1922 مرسله من قيادة ديار بكر مدى ارتياب الأتراك منه حيث جاء فيها: سيتمقو رجل محتال وماركر، وبمهارته يخفي الخنجر الذي سيظهره علينا في حينه، إن هذا الرجل يحمل فكرة الاستقلال في رأسه، وليس من مصلحتنا مهاجمته في الوقت الحاضر. وبمجرد استقرار الدولة التركية الحديثة وتوقيع معاهدة لوزان (1923)، تبدلت السياسة التركية تماما وتلاقت مصالح أنقرة مع طهران (رضا شاه بهلوي) لتشديد الحصار وخنق حركة سمكو عابرة الحدود وإغلاق منافذ فان وباشكالي وملاحقة خطوط إمداده السرية. ولم تقتصر الحرب ضده على الجانب العسكري، بل شملت حربا نفسية ودعائية منظمة أطلقتها استخبارات الشاه عبر تجنيد فتاوى دينية تحرم الانضمام لجيشه وتصم أفكاره التحديثية بالخروج عن الملة، بالتزامن مع تطبيق تكتيك الأرض المحروقة وحرق حقول القمح وتسميم الآبار الجبلية ومصادرة مئات الآلاف من رؤوس الماشية لكسر إرادة عشيرة الشكاك واضطراره لتشتيت مقاتليه لإنقاذ عوائلهم من الجوع. ولم تكن ليلة غدره في أشنوية المحاولة الأولى لتصفيته، بل سبقتها مؤامرة استخباراتية قاجارية شهيرة عام 1919 عبر خدعة علبة الصلح الفاخرة المغلفة بإحكام والتي قيل إنها تحتوي مصحفا أثريا كهديفة تقديرية، ونظرا لحسه الأمني رفض سمكو فتحها بنفسه وأمر حراسه بفتحها في فناء خارجي بعيد، فانفجرت العبوة الناسفة المخبأة داخلها مما أسفر عن مقتل شقيقه علي آغا وعدد من الحراس، وهي الحادثة التي عمقت ريبته المطلقة تجاه عهود الحكومات المركزية. وفي 30 يونيو 1930، بعد سنوات طويلة من الكر والفر واللجوء المؤقت إلى تركيا

والتنسيق التاريخي في السليمانية مع الملك الشيخ محمود الحفيد، أرسلت الحكومة البهلوية وفدا رفيع المستوى بقيادة الجنرال مقدم يحمل وعودا رسمية بالعفو وببحث بنود الحكم الذاتي، ودعته للاجتماع في مدينة أشنوية (شنو)، ورغم تحذيرات فرسانه من مغبة الثقة بعهود الشاه، جاء رد سمو التاريخي: لقد تعب شعبي من الحروب والدمار، وإذا كان هناك احتمال بنسبة 1% أن نصل إلى سلام يحقن دماء الكرد ويضمن حقوقهم الفكرية والسياسية، فسأذهب ولو كان في ذلك حتمي، لن يسجل التاريخ أن سمو رفض السلام خوفا على حياته. دخل سمو المدينة بثلة قليلة من حراسه لإظهار حسن النية، وبعد انتهاء جولة المفاوضات وتوديعه رسميا، فتحت قوات الجيش النظامي المحصنة فوق أسطح المنازل والنوافذ نيرانا كثيفة غادرة وصاعقة عليه وعلى رجاله في شوارع أشنوية، فسقط القائد العظيم شهيدا في مكانه ليتم التمثيل بجثته وسرقة مقتنياته الشخصية وخاتمه اليدوي الشهير الذي كان يحمل ختم إمارة الشكاك ودفن سريا قبل أن يعيد الكرد اكتشاف قبره ليصبح مزارا قوميا، مرسخا صورته كبطل تراجيدي فضل الشهادة كبرياء على الخنوع والتنازل. ولم تمت الفكرة برحيل جسده؛ فقد أثبتت ثورته للدول الإقليمية والمجتمع الدولي أن تطلعات الشعب الكردي هي قضية سياسية قومية عادلة وممنهجة وليست مجرد اضطرابات عشائرية عابرة، واجهت في بنيتها السوسولوجية تحدي فجوة الحاضرة والبادية وصعوبة دمج سكان المدن من التجار الأذريين والفرس في بنيتها العسكرية الجبلية، لكنها نجحت في دمج فرعي قبيلة الشكاك (العبدوي والمامدي) وجذب عشائر الهركي والميلان. مثلت حركته وإدارته وصحافته وجغرافيته عملياته الممهدة والبنية التحتية الفكرية الناضجة التي انطلقت منها النخبة الكردية اللاحقة لإعلان جمهورية مهاباد الكردية عام 1946 بقيادة القاضي محمد، ليظل سمو آغا محفورا بحروف من نور في الوجدان الجمعي الكردي كبطل قومي عظيم مهد معالم الطريق نحو التحرر والكرامة. وتتمثل كامل المصادر والمراجع المعتمدة لهذا البحث التوثيقي الموسع في الأرشيف الوطني البريطاني وسجلات وزارة الخارجية (FO 371 / FO 4193) وسجلات وزارة الحرب البريطانية (WO 106 / WO 32) الخاصة بتقارير الاستخبارات العسكرية الميدانية، وأرشيف عصبة الأمم (League of Nations) في جنيف لعامي 1924 و1925، والأرشيف العسكري والسياسي التركي (BCA & ATASE أنقرة) المشتمل على ملفات حرب الاستقلال التركية والجبهة الشرقية وسجلات الجمهورية، والأرشيف الدبلوماسي الفرنسي (Archives du Ministère des Affaires Étrangères باريس) وتحديدًا سلسلة الشرق (Mandat Syrie-Liban)، وأرشيف الاستخبارات العسكرية السوفيتية (GRU) وتقارير البعثات الدبلوماسية لروسيا القيصريّة، والأرشيف الدبلوماسي الألماني (Auswärtiges Amt) ببرلين وتقارير المستشارين الألمان، والأرشيف الدبلوماسي الإيطالي (Archivio Storico) في روما وتقارير القناصل الإيطاليين لعام 1921، بالإضافة إلى مستندات مركز الوثائق الوطنية الإيرانية بطهران وسجلات البلاط القاجاري والبهلوي، وكتاب خلاصة تاريخ الكرد وكردستان للمؤرخ محمد أمين زكي بك، وكتاب كردستان في سنوات الحرب العالمية الأولى للأكاديمي د. كمال مظهر أحمد، وكتاب الحركات القومية الكردية في العصر الحديث للدكتور جليلي جليل، وكتاب حكومة كردستان: من الشيخ محمود إلى جمهورية مهاباد للقائد نوشيروان مصطفى أمين، ومؤلفات أحمد كسروي المعاصرة للأحداث مثل تاريخ هجده ساله آذربايجان، وكتاب الجنرال أمان الله جهانباني عمليات قشون در آذربايجان: مأموريت سردار سپه الصادر عام 1301 ش، ومذكرات الجنرال حسن أرفع در خدمت شاه و ميهن، وكتاب قضية كردستان (Doza Kurdistan) للمثقف القومي قدري جميل باشا (زنار سلوي)، وأوراق الأمير عبد الرزاق بدرخان الخاصة، إلى جانب الدراسات الأنثروبولوجية الغربية الرائدة مثل دراسة البروفيسور مارتين فان بروينسن (Agha, Shaikh, and State: The Social and Political Structures of Kurdistan)، ودراسة المؤرخ ديفيد مكدول (A Modern History of the Kurds)، وأبحاث د. عباس فالي (Essays on the Origins of Kurdish Nationalism)، وكتاب ويليام إيغلتن (The Kurdish Republic of Mahabad)، والدراسة النقدية التخصصية الصادرة في مجلة دراسات الشرق الأوسط (The Kurdish image in statist)

historiography: the case of Simko لعام 2017، وأطاريح الدكتوراه الحديثة الصادرة عن جامعة إكسيتر البريطانية وجامعة السوربون الفرنسية وجامعة أوبسالا السويدية وجامعة جورجيتاون الأمريكية حول الأبعاد الدولية لحركة إسماعيل آغا الشكاكي، علاوة على النسخ النادرة المحفوظة لجريدة روجا كورد (Rōža Kurd) الصادرة عام 1921، والملاحم والأغاني الشعبية التاريخية التراثية (Dengbêj) التي رثت القائد وجواهر خانم ووثقت أسماء المعارك بدقة متناهية.

أكرم محمد . [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية | تاريخ | نوع الأصدار: ديجيتال | اللغة - اللهجة: عربي | الدولة - الأقليم: شرق كردستان |
تاريخ الإصدار: 2026-06-10
بابهته بهيوهستكراوه كان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	كوردی ناوه پاست	رێكهوت و پرووداو (كرۆنۆلۆژيا)	2026-06-10

المصادر

[1] غير محدد | عربي | [التواصل الاجتماعي فيسبوك؛ الصفحة \(أكرم محمد\) ؛ تاريخ 2026-06-10](#)
وقت التدوين: 2026-07-15
اسم المحرر: ههزار كامه لا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 140

البطل الكوردي سمكو آغا شكاك

[20251001182336657967=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

جواد إبراهيم ملا (جواد ملا)

في التاريخ الكوردي بطولات ننحنى أمام عظمتها والتي تمثل الإرادة الحرة. الإرادة الحرة هي ان تقوم بما يمليه عليك ضميرك ووجدانك في الدفاع عن حقك وحق شعبك وبدون ان تكثرث بالعواقب مهما كانت مأساوية. وفي تاريخنا المجيد هناك العديد من أصحاب الإرادة الحرة فيما يلي إحدى الأحداث التي قام بها البطل الكوردي سمكو آغا شكاك كمثال للإرادة الحرة: في العام 1912 إختطفت قوة عسكرية عثمانية الأمير عبد الرزاق بدرخان من مدينة تبريز الواقعة ضمن الإمبراطورية القاجارية الإيرانية وأخذوه أسيرا إلى ما يسمى اليوم بتركيا والتي كانت في ذلك الحين الإمبراطورية العثمانية التي كانت تحكم نصف أوروبا والشرق الأوسط وشمال إفريقيا. ولمجرد وصول الخبر إلى الزعيم الكوردي الشهير إسماعيل آغا شكاك (سمكو آغا)، هب لنجدة الأمير الكوردي عبد الرزاق بدرخان مع انه لا يمت بأية قرابة له وليس من منطقته ولا من حزبه، ولم يكن إسماعيل آغا رئيسا لدولة أو حكومة كوردية بل كان رئيسا لعشيرة كوردية، إلا ان الواجب القومي والإرادة الحرة فرضت عليه ان يخترق حدود الإمبراطورية العثمانية التي تخافها الدول الكبرى ومعه قوة لا تزيد على 40 فارسا من أبطال الشكاك ونصبوا كميناً للقوة العثمانية التي أسرت الأمير عبد الرزاق بدرخان، واجبروها على الاستسلام، وكاد سمكو آغا ان يقتل جميع أفراد القوة العثمانية، إلا ان الأمير عبد الرزاق بدرخان رجاه ان لا يفعل ذلك لأنهم جنود بسطاء لا حول ولا قوة لهم وينفذون الاوامر.

وعاد الأمير عبد الرزاق إلى تبريز مرة أخرى حراً وسليماً وذلك كما ذكرته الوثائق القيصريّة الروسية التي أفرجت السلطات الروسية عنها بعد انهيار الإتحاد السوفيتي. وبعد مئة عام يقوم الأتراك بنفس العملية بإختطاف عبد الله أوجلان زعيم "پككا" من كينيا ولكن لا يوجد من يستطيع ان يحرره من الاسر كما تم تحرير الأمير عبد الرزاق. كم اننا في هذه الايام بحاجة إلى قادة احرار مثل سمكو آغا شكاك. وكم إننا بحاجة إلى معرفة علوم الاستنتاج والاستنباط والاستقراء لكي نصل إلى الحقيقة ونعمل بما يمليه الوجدان والضمير. عاشت كوردستان حرة مستقلة والتي لا يمكن تحقيقها إلا بالفكر القومي والإرادة الحرة. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية | مقالات ومقابلات | نوع الوثيقة: اللغة الاصلية | نوع الأصدار: ديجيتال | اللغة - اللهجة: عربي | الدولة - الأقليم: كوردستان | تأريخ الإصدار: 2025-09-08

بابه ته به يوه ستكراوه كان:

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
------------	-----	------	----

کوردی
ناوه‌راست

پێکهوت و پووداو
(کپۆنۆلۆژیا)

2025-09-08

کوردی
ناوه‌راست

پێکهوت و پووداو
(کپۆنۆلۆژیا)

2025-09-09

عربی

کورتەباس

أسد جبال كردستان الذي أربع ثلاث
إمبراطوريات

عربی

وێنه و پیناس

رجال قبيلة (شكاك) الكردية

:QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | [موقع 08-09-2025 \(kurd-online.com\)](http://kurd-online.com)

وقت التدوين: 2025-10-01

اسم المحرر: هه‌ژار کامه‌لا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 141

الجانب الغير اللائق من التاريخ الكردي

[20251219085533668583=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20251219085533668583)

نزار آغري

AMN / الحياة - «شمقامي إسماعيل سمكو». بالكردية تعني الجملة: شارع إسماعيل سمكو. هذا هو ما حملته لافتة علفت، من دون سابق إنذار، في أحد شوارع محلة عين كاوا في أربيل، عاصمة إقليم كردستان في دولة العراق الفيدرالية.

أنا، وغيري من المطلعين على التاريخ الكردي، نعرف من هو إسماعيل سمكو. وغوغل، وأشقاؤه من أدوات البحث الإنترنت، لن يعجز في تزويد من يريد بنبذة عن هذا الإنسان. كان إسماعيل سمكو رئيساً لعشيرة شكاك الكردية في إيران، وهو قاد العديد من حركات التمرد والعصيان ضد الحكومات الإيرانية المتعاقبة في المناطق الكردية الواقعة شمال غربي إيران. يبدو أن هذا بذاته يجعله، في نظر المشرفين على تدبير شؤون الكرد صاحب مآثرة يستحق بسببها أن يدون اسمه في سجل الأبطال. غير أن هذا السمكو اجترح أفعالاً أخرى، غير التمرد على الحكومة المركزية في إيران. لقد تصرف في شكل شنيع مع رجل آخر عاصره لدرجة أن سيرته تقترن، أكثر من أي شيء آخر، بسيرة هذا الرجل، الذي هو في الواقع كاهن مسيحي (سرياني أو كلداني أو آشوري): إنه المار بنيامين شمعون، بطريرك كنيسة المشرق للأشوريين في المناطق الآشورية في إيران.

المنطقة التي ينتمي إليها البطريرك هي نفسها التي كان سمكو ينتمي إليها. غير أن سمكو أراد فرض سلطانه عليها. كانت منطقة تضم خليطاً من الأكراد والآشوريين والسريان والكلدان. وفي تلك الفترة القلقة كانت العصبية الدينية تتأجج على نار الصراعات بين دول كبرى كإيران وروسيا وبريطانيا. كانت الجماعات تنتقل من حضن إلى حضن وفق تقلبات الأهواء والمصالح. أراد سمكو أن يستفرد بالمنطقة ويستحوذ عليها خاصة لجماعته، ورأى أنه لن ينال من ذلك نصيباً ما لم يُزح الآخرين. دعا المار للالتقاء به والتناقص في تصريف شؤون المنطقة وتيسير أحوال الناس فيها. غير أنه عمد إلى اغتيال المار ومرافقيه والتمثيل بجثثهم ببشاعة

بالغة.

رأى القدر، في ما بعد، أن ينتقم للمار الآشوري من قاتله الكردي بصنف القتل ذاته، أي الغدر: جرى استدعاء سمكو من قبل الحكومة الإيرانية للتفاوض، لكنه حين وصل إلى مشارف مكان اللقاء رأى أن الجنود أعدوا له ولمرافقيه مكمناً وانهاالت عليهم النيران من سطح الحامية العسكرية وقتلوا جميعاً ثم علقت جثثهم على الأعمدة في البلدة.

كما نرى، لم يكن لسمكو أي إسهام، قومي أو ثقافي أو سياسي أو حضاري، في توفير الرفاه والرخاء للناس أو نشر التسامح والتآخي بين الجماعات الدينية والإثنية. إنه تصرف بالعكس وفتك برجل دين جاء للجلوس إليه تلبية لدعوته التي تبين أنها كانت لعبة رخيصة ولئيمة وغادرة وجبانة.

ما الذي دعا المشرفين على تنظيم شؤون عاصمة الإقليم الكردي في العراق الفيديريالي (أي ما يفترض تعايش شعوب وأقوام معاً في بوتقة واحدة أو جنباً إلى جنب) إلى تسمية شارع باسمه، إذن؟

الحال أن الاحتفال الكردي بهذا القاتل ليس استثناء. فالكتب والمدونات التي تروي سيرة «أبطال» كرد من رجال لا يحمل سجلهم السلوكي على الفخر والاعتزاز تملأ الرفوف في البيوت والمدارس ومراكز التثقيف القومي الكردية. التاريخ الذي يحفظه ويتغنى به القوميون الكرد يدوّن، بفخر، أسماء «أبطال» تقطر من أيديهم دماء الأبرياء. كان هؤلاء رؤساء عشائر وزعماء قبائل وأمراء حرب متعطشين للقتل من أجل فرض سلطانهم. وفي الكثير من الحالات كانت العصبية الدينية والمذهبية سبيلهم لصنع ذلك السلطان. لم يتورعوا عن ارتكاب مجازر مهلكة بالمسيحيين والإيزيديين في أكثر من مكان. وعلى رغم أن الأكراد أنفسهم كانوا عرضة للذبح والبطش على يد الحكومتين العثمانية والفارسية، لم يتردد الأمراء الكرد، شبه المستقلين، في الزحف على الآمنين من الآشوريين والكلدان والأرمن والسرّيان والإيزيديين وسوقهم إلى حتفهم المرعب.

لو تصفح واحدنا كراسات التاريخ الكردي التي دونها القوميون الكرد سيجد أسماء كبدرخان ومير محمد كور ويزدان شير وسواهم، وصولاً إلى سمكو، تحتل مكانة بارزة منقوشة بآيات التبجيل والتقدير، بوصفهم أبطالاً قوميين، فيما هم كانوا قتلة سفاحين أهلكوا عشائر وقبائل معادية وجماعات مغايرة.

الأغاني والمرويات الكردية تذكر بعاطفة متأججة اسم الزعيم القبلي الكردي، في تركيا، موسى بك. تتردد سيرته محاطة بالبطولة والإقدام. من يقرأ كتاب «العرس الأسود لكليزار»، الذي ألفته أرمنيوشي كيفوركيان باللغة الفرنسية سيرى أن هذا البطل لم يكن سوى قاطع طريق أغار على القرى الأرمنية في مناطق موش وخلات وأحرقها ودمر الكنائس واختطف كليزار وتزوجها عنوة. كليزار هي جدة الكاتبة.

إقليم كردستان ليس ملكية الكرد وحدهم. كان، في الأصل، موطن السرّيان والآشوريين الذين لم يتقلص حجم حضورهم ومدى وجودهم إلا لأنهم تعرضوا للمهالك والمجازر، في أورمية وسلماس ونوهدر وأربيل وزاخو، هذا من دون أن نعرج على الدور المرعب للعشائر الكردية في الفتك بالأرمن في حملات الإبادة التي شنتها عليهم الدولة التركية في كل الولايات التي يشكل الكرد الآن غالبيتها. كانت قارص وموش وديار بكر وألازغ وأورفة نصيبين وطور عابدين ومناطق هكاري، وسواها، موطن الأرمن والسرّيان.

لماذا يعمد المشرفون على الإقليم، إذن، إلى تسمية شارع باسم قاتل لمكوّن أصلي وأساسي من مكونات الإقليم؟ وأين؟ في عين كاوا، حيث يسكن المسيحيون بالذات؟

أسماء كثيرة، مشرفة ومتألقة في عظمة إنجازها، يمكن أن تزين شوارع الإقليم. أسماء رجال، ونساء، من السرّيان والكلدان والآشوريين والإيزيديين، ممن كانت لهم مساهماتهم البارعة. كان الأولى بالمشرفين على الإقليم تسمية الشارع باسم المار شمعون لا باسم قاتله.

في هذا الشهر تمر ذكرى مجازر سيفو بحق السرّيان والأرمن والآشوريين والكلدان. تلك الإبادات الرهيبة التي ارتكبتها جحافل العساكر الترك، وهم اعتمدوا في اقترافها، على العشائر الكردية التي تصرفت بهمجية مخيفة في ملاحقة الضحايا إلى حتفهم.

لعل الأكراد، أحزاباً وجماعات ومنظمات وكتاباً ومثقفين وأفراداً عاديين، ينتهزون الفرصة للتعبير عن حزنهم

وَأَلْمَهُم وَالْإِفْصَاحُ عَنْ نَدْمِهِمْ وَاعْتَذَارِهِمْ لَمَّا ارْتَكَبَهُ أَسْلَافُهُمْ. لَعَلَّ الْقُلُوبَ وَالضَّمَائِرَ تَصْحُو وَتَنْظِفُ قِيَعَانَهَا.
[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: مقالات ومقابلات | نوع الوثيقة: اللغة الاصلية | نوع الأصدار: ديجيتال | اللغة -
اللهجة: عربي | الدولة - الأقليم: جنوب كردستان |
تأريخ الإصدار: 2017-04-19
بابه ته په يوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابه ت
	کوردی ناوه پاست	رێکهوت و پرووداو (کړوڼولوژیا)	2017-04-19

المصادر

[1] غير محدد | عربي | [موقع mufakerhur.org](http://mufakerhur.org)

وقت التدوين: 2025-12-19

اسم المحرر: هه ژار کامه لا

صنف: صور وتعريف

سجل: 142

الجثمان الطاهر للشهيد إسماعيل أغا الشكاكي (سمكو) بين يدي جلاوزة النظام الفارسي في سنة 1930

[20230423120317484604=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20230423120317484604)

الجثمان الطاهر للشهيد إسماعيل أغا الشكاكي (سمكو) بين يدي جلاوزة النظام الفارسي في سنة 1930
أدهم شيخو

[1]

خصائص السجل

عقد: 39-30 العقد الرابع | سكوب: غير ملون | قرن: القرن 20 (1900-1999) | ملف: التاريخ

المعاصر | الدولة - الأقليم: كردستان |

تأريخ الإصدار: 2018-07-31

بابه ته په يوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابەت
	کوردی ناوه‌پراست	رێکەوت و پووداو (کروئۆلۆژیا)	2018-07-31
	Kurmancî	وێنه و پیناس	Cenazeyê şehîd Îsmâîl Axa Şekakî (Simko) di sala 1930'an de
	عربی	ژیاننامه	أدهم شیخو
	عربی	کورتەباس	ثورة سمکو ودور العشائر الكردية الايرانية
	عربی	کورتەباس	حقیقة الغدر وتصفيّة الزعامات الكردية: الشيخ عبد السلام البارزاني وسمكو الشكاك

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | <https://ciyaye-kurmenc.com/-/23-04-2023>

وقت التدوين: 2023-04-23

اسم المحرر: ئاراس حسۆ

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 143

الطائفة النسطورية.. من الهرطقة الدينية إلى الهرطقة التاريخية 1-5

[20240325141144562073=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

الطائفة النسطورية.. من الهرطقة الدينية إلى الهرطقة التاريخية 1-5

محمد مندلاوي

الهرطقة، وعند العرب المسلمون، تسمى الزندقة، هي فكرة شيطانية، تقوم على تضليل الآخر، وإبعاده عن جادة الصواب بفذلك لسان، وهدف البدعة الهرطقية هو تغيير العقيدة الدينية، أو المنظومة الفكرية السائدة في أوساط معتنقيها، حسب أهوائها ورغباتها الآتية، قد تُحرف جانباً من تلك العقيدة التي تنفث فيها من بدعها، أو مجملها، وبه، تُحرف تلك العقيدة من إطارها العالم، المثبت في بواطن أمهات مدونات العقائدية، تماماً كما فعل شخص نسطورس مبتدع مذهب النساطرة (Nestorianism)، الذي خالف الأنجيل الأربعة، وأنكر ألوهية المسيح، التي تعتقد بها وتتبنها جميع الطوائف المسيحية، باستثناء النساطرة. كانت هذه مقدمة مختصرة جداً لموضوعنا الذي سنخوض فيه بالتفصيل، ونرد من خلاله على أحد النساطرة الذي كتب رداً مشوشاً على إحدى مقالاتنا.

في الأسابيع الماضية، نشر موقع (الحوار المتمدن) الكبير والمتميز، نداءً، طالب فيه الموقعون عليه، بلدية مدينة أربيل بإلغاء اسم الناصر الكوردستاني (سمكو شكاك) الذي أطلقته حديثاً على إحدى شوارعها. وأنا بصفتي مواطن كوردستاني الواجب الوطني يفرض علي أن أذود عن وطني عندما يتعرض إلى أي نوع من الهجوم أو التشويه من قبل محتليه وأذئابهم، فلذا كتبت مقالاً توضيحياً عن القائد الكوردستاني (سمكو شكاك) وتلك الواقعة التي قُتل فيها رجل الدين النسطوري مار بنيامين شمعون. ألا أن الذي سردته في مقالي من حقائق، لم تعجب النساطرة، فعليه، وبعيداً عن أخلاقية المهنة، وبسبب عجزهم عن الرد المنطقي علينا، انبرى لي مجموعة منهم، وقذفوني بسيل من الشتائم والسباب، وفي جانب آخر من هجومهم علي، ارتكزوا واعتكزوا على جملة من أقوال أولئك الأشخاص الذين نحن أدناهم في مقالنا، وقلنا أنهم، هم الذين ابتدعوا التسمية الآشورية للنساطرة، بالإضافة إلى ادعاءاتهم المزورة التي تفتقد لسند معتبر وموثق، وأنها ليست بحجة علينا، لأن كتابها مشكوك بهم، لأنهم كتبوا التاريخ بدافع سياسي، خدمة لأسيادهم القابعون في لندن. بينما يعرف القاصي والداني، أن التاريخ يجب أن يكتب كما حدث بدون رتوش وزيادة ونقصان، وألا لا يعتبر تاريخ. والقسم الآخر من المصادر التي أشاروا لها، تلاعبوا بها، أو لم يفهموها على حقيقتها، فلذا، نحن في ردنا هذا سنتطرق إلى أحدهم، المسمى، آشور كيواركيس، الذي افتحم حرمة الكتابة، ورد علينا بمقال كيدي، تحت عنوان حتمية الهوية الآشورية قبل مجيء الإنكليز (ردا على المندلاوي) وأشار فيه إلى عدة مصادر... من هنا وهناك بطريقة عشوائية، لكي يموه ويشوش بها فكر القارئ. ونحن كعادتنا في ردودنا على الآخرين، سننشر نص مقال الكاتب النسطوري، ونناقشه بروية وموضوعية، ونرد عليه رداً مفصلاً، ونذكر له المصادر الموثقة والمعتبرة التي لا تقبل بالنساطرة كامتداد للآشوريين، بالإضافة إلى تحليلنا واستنتاجنا وفق ما يقبله العلم والعقل والمنطق، للحوادث القديمة، التي أشار لها التاريخ ولم يخوض فيها بالتفصيل. للعلم، أن التوراة بعد القرن السابع قبل الميلاد، والإنجيل، والقرآن، والكتب القديمة، والعهد التي أعطاها النبي محمد، ومن بعده الخليفة الثاني عمر بن الخطاب للنصارى، وكذلك شعراء العرب في الجاهلية قبل الإسلام، وخلفاء المسلمين، كأبو بكر، وعمر، وعثمان، وعلي، وكتب مؤرخي المسلمين في صدر الإسلام، كالطبري، والبلاذري، والمسعودي، وابن أثير، وغزو المغول للمنطقة، وبعدهم الصفويون، والعثمانيون الأتراك، وكذلك في المعاهدات الدولية الحديثة، التي أسست على موجبها الدول والكيانات في الشرق الأوسط، كمعاهدة سيفر وغيرها، جميع هذه

المصادر المشار إليها، لم تذكر اسم الآشوريين أبداً، ولم يأتي ذكرهم على ألسن الأشخاص الذين أشرنا لهم، لا من قريب ولا من بعيد، بل ذكر اسم طائفتي دينيتين في بعض تلك المصادر التي أشرنا لها، وهما النساطرة، واليعاقبة في كردستان، وقال المؤرخون والرحالة الأجانب، أن هذين الطائفتين هم من نصارى الكورد. دعونا الآن نذهب إلى ما قاله الكاتب كيواركيس النسطوري، والنقاط التي أثارها في رده علينا، الذي سنناقشه وسندحضه فقرة بعد أخرى. يقول الكاتب الهرطقي: قرأنا بباليغ الضحك مقالة المدعو محمد المندلاوي حول قاطع الطرق البدوي الفارسي سيمكو الشيكاي، حيث حاول الكاتب المذكور تبييض صفحة سيمكو الذي يخجل به حتى المثقفون الأكراد، ليس كونه قاتل القائد الآشوري الشهيد مار بنيامين شمعون فحسب، بل كونه قاتل عشرات الآلاف من النساء والأطفال كذلك، وهذا ما يشهد عليه كل من عايش الحرب العالمية الأولى وإباداتها بحق الآشوريين والأرمن واليونانيين، تحت إشراف الضباط الأتراك وبتنفيذ الجيش التركي والأكراد، ولكن الأكثر ما يثير للسخرية في مقالة المندلاوي هو التشديد على إنكار استمرارية الوجود الآشوري حيث حول دعم ادعاءاته بالمصادر البعثية علماً أن الدخول في مسألة التحقيق في وجود انتماء قومي كردي يتطلب مجلدات من مصادر المؤرخين أمثال نيكين ومينورسكي وغيرهم من الذين لم يتفقوا على أصل هذه الأقوام، لذلك فضلنا التطرق فقط إلى موضوع الهوية الآشورية التي تهزّ مضاجع الدخلاء وذلك بالتوضيح للقراء (وليس للكاتب لأنه يعرف الحقيقة أصلاً) بأن الإنكليز قدموا إلى المنطقة وأستعملوا الاسم الآشوري على سكان المنطقة الأصليين لأنهم لاحظوا بأن السكان أنفسهم يطلقون على أنفسهم الهوية الآشورية، وأدناه غيض من فيض ما لدينا، على أمل أن يعمل من لا يعلم، أما إن لم يكن يريد أن يعلم، فلا حول ولا قوة إلا بأشور. ردنا: يا سيد، أن الاسم (سمكو) بدون حرف الباء، وهو الصيغة الكوردية لاسم إسماعيل، وكذلك لقبه، شكاك، بدون ياء أيضاً. أليس من الأولى بالكاتب، أن يقدم دليلاً على ضحكه أولاً، ومن ثم يضحك، لكي لا ينطبق عليه المثل الشائع الضحك بدون سبب من قلة الأدب. إن كان القائد (سمكو شكاك) عندكم هو فارسي لماذا تلومون الكورد على قتله لمار بنيامين شمعون!! لماذا لا تشير إلى السبب الذي دفع الزعيم الكوردي (سمكو شكاك) إلى قتل مار بنيامين شمعون؟! نحن جننا في مقالنا السابق بمصادر مسيحية تقول أن مار بنيامين شمعون اجتمع بممثلي الدول الاستعمارية ورجال مخابراتها المعادية للشعب الكوردي. لكن، أنا أقول لكم لماذا تتهربون من ذكر السبب الذي قام به زعيم الثورة الكوردستانية (سمكو شكاك) بتنفيذ حكم الشعب بالمدعو مار بنيامين شمعون، لأن ذكر الحادثة صراحة يجرّكم، لأنه خان الشعب والأرض التي آواها، وطعنهما من الخلف، حين ارتضى لنفسه أن يكون أداة طيعة بيد أعداء ومحتلي الشعب الكوردي ووطنه كوردستان. حقاً أن حبل الكذب لقصير، الأستاذ قبل أن يبدأ، وقع في شرك أكاذيبه وتلفيقاته التي لا أساس لها من الصحة، حين يصف قائد الثورة الكوردستانية (سمكو شكاك) بقاتل اليونانيين أو هل يوجد يونانيون في شرق كوردستان (إيران) حتى يقتلهم سمكو شكاك!!، اليونانيون يا كيواركيس، كانوا موجودون فيما تسمى اليوم بجمهورية تركيا، ليس لليونانيين أي وجود في شرقي كوردستان، (إيران). لكن ماذا نقول غير إن لم تستحي فافعل ما شئت. يتهمني الكاتب النسطوري، بأيّ دعمت مقالي بمصادر بعثية، يا حبذا يقول لنا، أي من الذين أنا ذكرتهم كان بعثياً يوماً ما؟، أضف، أي من أشد المعارضين لحزب البعث المجرم، لأنه أجرم بحق الشعب الكوردي، وقتل مئات الآلاف من خيرة بنات وأبناء شعبنا، وأحرق آلاف القرى في كوردستان، ودمر مدناً، واستعمل ضد نساءنا وأطفالنا وشيوخنا وفتياتنا وفتياننا الغازات السامة المحرمة دولياً، ونفذ ضد شعبنا الكوردي عمليات الأنفال سيئة السيط، وباع أعداداً من فتياتنا في سوق النخاسة في مشيخات الخليج وجمهورية مصر (العربية)، الخ. حقاً يا كيواركيس، أن كلمات ردك علينا، ممزوجة بماء الكذب، لكن لا يهمننا هذا، بل يقوي من عزيمتنا، وسرفع أي حجر تختبئ تحته، ليرى القارئ بشاعة وجهك الذميم. كعادة الهراطقة، يحاول أن يهرب من الموضوع، وذلك بتشككه بأصالة أسباطه، الشعب الكوردي، ويذكر في هذا الصدد اثنين من كبار مؤرخي العالم عاشا في كوردستان في بداية قرن العشرين، وكلاهما روسيان، لهما كتابان قيমান عن الشعب الكوري، الأول هو كتاب الأكراد ملاحظات وانطباعات للعلامة (فلاديمير مينورسكي)، طبعه

سنة (1915) ولم يذكر هذا العالم في كتابه اسم الآشوريين، بل ذكر اسم الآثوريين في ص (32) نقلاً عن (اللايان) قال عنهم: للآثوريين الجبليين عادة عامة في التغني بالأغاني الكردية، وقص الحكايات الشعبية الكردية وذكر اسم النساطرة في صفحات 17، 19، 20، 26، 72، 79، وقال عنهم في ص 26 أن النسطوريين واليونان الذين كانوا يعيشون في كردستان قد نهضوا أيضاً وحاربوا تحت راية يزدان شير. أما الكتاب الثاني، هو كتاب كورد وكوردستان للعلامة (باسيل نيكيتين) الذي كان نائباً للقنصل الروسي في أرومية، وهو أحد الذين التقى بهم مار بنيامين شمعون مع المجموعة التي ذكرتها في مقالي السابق. وفي كتابه ذكر النساطرة في هكاري. إن هذين العالمين مينورسكي ونيكيتين، تطرقا بالتفصيل إلى الشعب الكوردي ووطنه كوردستان. لكن الذي يعكر مزاج النساطرة، ومنهم الكاتب كيواركيس، أنهما، لم يذكرنا شعب أو ملة أو طائفة باسم الآشوريين، بل ذكرا النساطرة كطائفة دينية. وكذلك ذكرا اسم الآثوريين قد يوجد هناك من يجهل مدلول هذا الاسم الأخير، أنه بعيد كل البعد عن مضمون اسم الآشوري، لأن الآثوري محرفة عن الآثوري أي الجبلي، حتى جاء في القرآن في سورة (التين) آية (2) وطور سينين أي طور سيناء، بمعنى جبل سيناء، بالمناسبة هو اسم أعجمي ليس بعربي، لابد أن القارئ الكريم سمع بتورا بورا جبل في أفغانستان يقال أنه كان معقلاً للقاعدة. فلذا أن النسطوري حين تقول له أنك آثوري ينزعج، ولا يقبله منك، يريدك أن تنسبه زوراً وبهتاناً إلى الآشوريين الذين انقرضوا قبل الميلاد بعدة قرون. يزعم الكاتب أن الإنكليز حين قدموا المنطقة رأوا أن السكان يطلقوا على أنفسهم الهوية الآشورية فلذلك سموهم بالآشوريين هذا الكلام مضى عليه قرن أو أكثر، طيب من أين جئت أنت بهذا الكلام؟ أين مصدرك؟ أ هكذا تطلق الكلام على عواهنه؟ أخيراً في الجزئية أعلاه، بعد أن لم يجد شيء يتكل عليه الكاتب النسطوري، رجع إلى أصله الوثني، بدل أن يتكل على يسوع المسيح، اتكل على وثن كان يعبد الآشوريون أبان وجود دولتهم قبل الميلاد، والأستاذ من أجل مطمع دنوي يترك مسيحه، ويتمسك بأذيال ثوب آشور الصنم، الذي انتهى من الوجود مع فناء عبدته الآشوريون في عام (612) ق.م.

يزعم الكاتب كيواركيس، قائلاً: يذكر المستشرق الإنكليزي ويغرام (المتهم بأشورة النساطرة)، بأن يزجر الأول الملك الفارسي (399-420م) كان قد اعترف بالآشوريين كملة أي قومية (1)، كما قال الأب ساوثغات خلال زيارته لطور عبيدين ودير الزعفران في جبال آشور الغربية (تكملة جملته الواردة آنفاً) : [وما أثار دهشتي هو تشابه Assuri التي يطلقها الأرمن على السريان في تركيا، مع Assyrians التي نطلقها على من ينسبون أنفسهم إلى آشور] (2). إن هذه الجملة توضح بأن الإنكليز الذين قدموا إلى المنطقة سمّونا آشوريين بالإعتماد على التاريخ ولأننا نسب أنفسنا إلى الآشوريين قبل مجيئهم، وقد اهتموا بهذا الإكتشاف الجديد لأسباب سياسية ودعموا (شكلياً) استقلال القومية الآشورية عن الشعوب المحتلة، وكذلك لأسباب دينية كونهم كانوا يعتقدون بأن الآشوريين قد تم فناءهم كما جاء في المجلة السياسية اليهودية (التوراة) وكان لقاء النساطرة والسريان والكلدان بالنسبة لهم اكتشافاً تاريخياً خصوصاً بما يتقلدون به من عادات وتقاليده واثاث آشوري بحت تحدث عنه الكثير من الرحالة الإنكليز والألمان. وفي الأسطر التالية سنعتمد حصراً على ما يذكر الآشوريين قبل القرن التاسع عشر (مجيء الإنكليز)، وهذا الموضوع جديرٌ بالإطلاع كون هناك أجيالاً آشورية تقوم على الفهم الخاطئ للتاريخ وسنورد بعض المراجع التي تدل على الحقيقة الدامغة حول استمرارية الشعب الآشوري لغة وأرضاً وهوية - رغم سقوط كيانه السياسي عام 612 ق.م، علماً أن الكثير من الكتاب والمؤرخين من آشوريين وغيرهم قد سبقونا إلى ردف المكتبات ببحوث شيقة حول ذلك ولكنها للأسف لا تزال مُمهلة من الكثيرين، وهذا واضح من خلال بعض الآراء التي نقرأها أو نسمعها من بعض البسطاء.

ردنا: قبل أن أبدأ بالرد على الجزئية أعلاه، سأفصح أمر هذا الكاتب النسطوري الذي لا يحترم قلمه، والذي يحرف كل شيء يقع عليه نظره، كالكلمة التي ذكرها في الفقرة أعلاه وقال أنها تعني القومية، وهي بيت القصيد في الجزئية أعلاه، ألا وهي كلمة ملة أنه يقول دون خجل وحياء، أن هذه الكلمة تعني القومية، ووضعها بين الشولتين المزدوجتين وهذا رسمهما وهذين الشولتين يوضع بينهما الكلام المقتبس، أي أن الكاتب اقتبس الكلمة من المصدر الذي أشار إليه، وأضاف من عنده، أنها تعني القومية. عزيزي القارئ، لكي لا يقال أنني أفسر

الكلام من رأسي، دعونا نذهب إلى قواميس اللغة العربية لتعريف كلمة ملة لقد تفحصت أهم قواميس اللغة العربية وجميعها تقول أنها تعني الشريعة أو المنهاج أو السنة أو الطريقة وتضيف هذه القواميس قائلة: كلمة الإسلام، وملة النصارى وجاء في القرآن أيضاً في سورة البقرة آية (135): (وقالوا كونوا هوداً أو نصارى تهتدوا قل بل ملة إبراهيم حنيفاً وما كان من المشركين)، أي قل أتبع منهاج وشريعة إبراهيم، وفي آية أخرى جاءت في القرآن في سورة البقرة آية (120): (ولن ترضى عنك اليهود ولا النصارى حتى تتبع ملتهم...) أي حتى تتبع شريعتهم، وهذه الكلمة سائدة إلى اليوم في العقيدة المسيحية بهذا المعنى أيضاً، حين يتحدثون عن الملة الأرثوذكسية، والملة الكاثوليكية الخ، لاحظت عزيزي القارئ، أن الكاتب لم يلتزم بقيم المهنة، ولم يحترم قلمه، ولا يعير أي اعتبار لما جاء في معاجم اللغة، وأعطى لنفسه الحق أن يزور مضمون الكلمة ويزعم أنها تعني القومية. في هذا المضمار، يقول الكاتب المسيحي (حنا بطاطو) في كتابه (العراق الطبقات الاجتماعية والحركات الثورية في العهد العثماني حتى قيام الجمهورية) ج الأول ص (37-38): الملة عبارة عن جماعات دينية كانت تحظى باعتراف رسمي، كالمسيحيين واليهود انتهى الاقتباس. هناك كتاب تاريخي شهير يبحث في ثانيا الملل والطوائف يسمى (الملل والنحل) ل(أبو الفتح الشهرستاني) (476-548 م) يتحدث فيه عن الطوائف والاعتقادات الوثنية والمذاهب الدينية السماوية. آخر ما أقوله في هذه الجزئية للكاتب ومن يسير على نهجه الهرطقي، هو نصاً أكاديمياً أنقله من قاموس كتابهم المقدس صادر عن إحدى أرقى جامعات المسيحية في العالم وهي جامعة (أكسفورد) التي أصدرت عام (1982) الموسوعة المسيحية العالمية وهي حصيلة أبحاث قام بها (370) باحثاً في (223) دولة، وقد استغرقت نحو (12) سنة، بين عام (1968-1980) وجاء فيها أن عدد الطوائف والملل والنحل في المسيحية (20800) ملة. انتهى الاقتباس. يعلم القارئ النبيل جيداً، أن الكاتب يجب أن يمتاز بسعة معلوماته عن عوام الناس، وحين يكتب عن أية مادة، يجب عليه أن يصفها بصورة صحيحة وسليمة. لكن بخلاف القاعدة المتبعة عند الكتاب، إن الكاتب كيواركيس في الجزئية أعلاه، حين يتحدث عن قومية (دبليو.إي. ويغرام) يقول عنه، المستشرق الإنكليزي أن كيواركيس كعامة العراقيين يقولوا لكل شخص شعره أشقر وعيونه زرق، أنه شخص إنكليزي، بينما شخص (ويغرام) الذي ذكره الكاتب كيواركيس، هو شخصاً اسكتلندياً وليس إنكليزياً كما زعم الكاتب النسطوري كيواركيس، لأن المملكة المتحدة (بريطانيا) دولة اتحادية منذ (213) سنة تكونت من أربع كيانات، وهي إنجلترا، (إنكليز) وإيرلندا الشمالية، واسكتلندا، وويلز، هذه (الدول) اتحدت معاً، وكونت من جزيرة بريطانيا، وشمال إيرلندا المملكة المتحدة، (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland) والإنكليز يا كيواركيس واحدة من هذه الكيانات الأربعة، التي انبثقت منها بريطانيا. ثم، أن شخص ويغرام ليس بحجة علينا، لأنه كان عميلاً للمخابرات البريطانية سراً، والسلطات العراقية ألقت القبض عليه بتهمة التجسس أثناء الحرب العالمية الأولى، وكان عضواً في بعثة رئيس أساقفة كانتربري إلى الناصرة علناً، وياعاز من المخابرات البريطانية أطلق اسم الآشوريون على الناصرة، كيف تريدنا أن نقبل به كمصدر وهو لا يعتبر ثقة عندنا؟ لكن رغم هذا، دعنا نغوص قليلاً في شخصية ويغرام، وما قاله في هذا المضمار في مؤلفاته قبل كتابه الذي يشير إليه الكاتب كيواركيس، والذي ألفه كما أشار له الأستاذ في الهامش سنة (1929)، دعونا نقدم للسيد كيواركيس كتاباً ألفه ويغرام سنة (1914)، أي خمسة عشر سنة قبل كتابه الذي جاء به كيواركيس، واسمه (مهد البشرية الحياة في شرق كردستان) ترجمه خالد الذكر، المسيحي (جرجيس فتح الله المحامي) سنة (1966) وطبعه سنة (1971) لم يشر ويغرام في هذا الكتاب إلى الناصرة كامتداد للآشوريين ولا مرة واحدة، ولم يذكر فيه اسم الآشوريين قط. الكتاب موجود على الانترنت تستطيعوا الاطلاع عليه. دعني أنقل لك وللقارئ الكريم مقتطفات منه، يقول في ص(15): إن سكان تركيا الآسيوية يتحدثون بست لغات، العربية الغالبة على السهول، والكوردية والسرانية تسود مناطق الجبال، والأرمنية لغة الشمال، واليونانية منتشرة في غرب آسيا الصغرى، واللغة الرسمية للجميع (اللغة التركية) هي غير شائعة إلا في الأناضول انتهى الاقتباس، أين اللغة الآشورية هنا يا كيواركيس؟، ليس أمامك هنا مخرج، إلا أن تنسب السريان إلى الآشوريين زوراً وبهتاناً. وفي صفحة (36) يشير

إلى مذابح التي حلت بالأرمن عام (1895) يقول كانت المذبحة سياسية، لا علاقة لها بالدين، والدليل على ذلك، أن المسيحيين السريان وعددهم في ديار بكر كبير، لم يصبهم شيء مما حل بالأرمن أخوانهم في الدين، كما أن من لجأ إلى بيعة اليعاقبة، - أي بيعة السريان- لم يلحقهم أي أذى، خلا الذين وقعوا في هياج الغوغاء. والسبب لقتل الأرمن يعود لكره الأتراك للأرمن، لأن الأرمن هو الشعب الوحيد الذي يخشاه الترك بين سائر شعوب الأخرى الخاضعة لهم، فالعرب والكرد هم أخوان لهم في الدين، ليس بينهم التحام قومي أو وطني، والسريان اليعاقبة والنساطرة قليلوا العدد لا يكونون مصدر خطر، أين ذكر الآشوريين؟ هذا هو ويغرام... يذكر اليعاقبة والنساطرة كطائفتين دينيتين. ويتحدث في ص (69) عن موصل، يقول: في موصل أسقفيات كثيرة لا توجد بهذا العدد في أية مدينة أخرى فهنا ما لا يقل عن ... أساقفة للرومان الكاثوليك وهناك أسقف واحد لليعاقبة وأسقف واحد نسطوري وثم طوائف أخرى من الأرمن الأرثوذكس والإنجليكان، هل ترى يا أستاذ أن لا ذكر للآشوريين في قلب عاصمة الآشوريين القدامى؟. وفي ص (70) يتحدث عن الكلدان النساطرة المتحدون والسريان اليعاقبة المتحدون أين ذكر الآشوريين؟؟ في مقالنا السابق تحدثنا عن الزي الذي يلبسه النصارى في كوردستان وقلنا أنهم يرتدون الزي الكوردي، ألا أن كلامي لم يرق لأحدهم، إليكم ما قاله صديقكم ويغرام عن هذا الزي في ص (95): الزي الجبلي المعتاد هو ستره كالصدارة تلبس فوق قميص واسع وسروال عريض جداً يخرط بقوة حتى يزم فوق الخصر النحيف... الخ، وفي النهاية يقول: وهذا هو الزي الكوردي. وجاء ذكر الزي الكوردي الذي يرتديه النصارى في كتاب (طريق في كوردستان) للمهندس (أي.ام.هاملتون) الذي شق الطريق الذي يحمل اسمه إلى اليوم طريق هاملتون يقول في ص (248): دخل الرجل العجوز متكئاً على ذراع ابنه وهو مالك إسماعيل زعيم تياري العليا كان وقوراً مهيب الطلعة يرتدي كعادته زيه القومي وهو الزي الكردي... هذا الشخص (هاملتون) بريطاني، يسمى زي الذي يلبسه النصارى بالزي الكوردي، وهو هكذا فعلاً، الزي كوردي، وما في داخل الزي كوردي أيضاً، ألا أنهم ابتعدوا عن أبناء جلدتهم بسبب المعتقدات الدينية ليس ألا. للأخوين ويغرام كتاب آخر باسم (تاريخ البيعة الآثورية) سبق وأن شرحنا في سياق مقالنا هذا ماذا تعني كلمة آثور، بالثناء وليست بالشين. لو كانت النساطرة حقاً آشوريين، لأطلق عليهم هذا الاسم منذ أن ألف كتابه الأول، وليس بعد أن اختمرت الفكرة في أروقة المخابرات البريطانية وأوعزت إليه بنشرها بين النساطرة مع حبكها بشيء من الأساطير والفتنازيات التاريخية البعيدة عن الحقيقة والواقع. في سياق سرده المدلس، ينسب الكاتب إلى شاه إيران (يزدجرد الأول) كلاماً لا يوجد في أمهات الكتب الإيرانية، أقول لهذا النسطوري كيواركيس وغيره من أبناء طائفته، للأسف، أن الحظ لم يوافقكم هذه المرة أيضاً، لأنني مطلع على تاريخ وآداب إيران، وأجيد اللغة الفارسية كأحد أبنائها، وتوجد في مكتبي الكتب الفارسية المعتبرة، ككتاب (تاريخ إيران من البدء حتى انقراض القاجارية) عبارة عن (1200) صفحة، وكذلك عندي (دائرة المعارف الإيرانية) للعلامة (علي أكبر دهخدا) المعروفة ب (لغت نامه) عبارة (23911) صفحة، هذا المصدران من أهم الكتب الفارسية في إيران وخارجها، أنهما لا يقولان أن (يزدجرد الأول) اعترف بالآشوريين... بل يقولان، أنه اعترف بالمسيحيين وسمح لهم بالعبادة جهاراً، و ببناء وإعادة كنائسهم، ألا أنه في النهاية ناصر (يزدجرد الأول) الزرادشتيين على المسيحيين. وقال كيواركيس في الجزئية أعلاه، أن (يزدجرد الأول) اعترف بهم كلمة والملة كما وضحنا، تعني جماعة دينية. وهذه الجماعة الدينية النسطورية بعد أن رفضها مجمع أفسس وأمر بغلق مدرسة رها نزح طلابها إلى مدرسة نصيبين التي كانت واقعة ضمن حكم الإمبراطورية الساسانية، إن الساسانيين قبلوهم في نصيبين ليس حباً بموسى، بل كراهية بفرعون، أي نكاية بالدولة البيزنطية (الرومانية الشرقية) أضف أن نصيبين كانت معقلاً لكنيسة المشرق. للعلم، أن الكثير من أبناء الكورد والفرس، كانوا على الدين المسيحي، حتى جاءت الأعراب وفرضت الإسلام بحد السيف عليهم. أقول للكاتب النسطوري يجب عليه أن يفحص الكلام ويدقق فيه قبل أن يقتبسه، لكي لا يقع في شرك أخطاء غيره، خاصة في عصر الانترنت، أن كثيراً من الكتاب يقتبسوا أموراً جملة دون أن يراجعوها، وصفحات الانترنت مليئة بهذه الأمور التي تزخر بالأخطاء والهفوات، فالأفضل للكاتب، أن يقتبس ما يبحث عنه من الكتب الموثقة و المعتبرة التي وضعت من أجل تعريف تلك المادة التي يحتاجها،

لكي لا يفقد مصداقيته عند القراء. في هفوة أخرى للكاتب النسطوري كيواركيس، الذي يقتبس الكلام دون تفحص، حيث يصف وجود طور عابدين في غربي جبال آشور القديمة، حسب معرفتي المتواضعة في الجغرافية -لا أجزم- أن طور عابدين تقع في شمال جبال آشور وليس غربها. لقد أشرنا خلال سردنا في الجزئية أعلاه، أن الأخوين ويغرام لم يطلقا على النسطوريين النصاري، اسم الآشوريين من قبل، وذلك من خلال كتابيهما اللذان ذكرنا عنوانيهما. تجنباً للتكرار، لا يحتاج أن أذكر أسماء الحشد الكبير من علماء الآثار والمؤرخين، الذين رفضوا تسمية الآشوريين التي أطلقها البريطانيون على النساطرة، لأني ذكرتهم عدة مرات في مقالاتي السابقة، قد أضطر أن أذكرهم مجدداً في سياق هذا المقال في الحلقات القادمة. يعترف الكاتب في الجزئية أعلاه: أن هناك أجيال من (الآشورية) تقوم على الفهم الخاطئ للتاريخ. وهذا يعني، أن هذه الأجيال تعرف نفسها باسمها الصحيح النساطرة وهذا ما لا يروق للكاتب كيواركيس وغيره من متعصبي طائفته النسطورية، فلذا يصفونهم بالمخطئين.

ولي وطن آليت أن لا أبيعته ... وأن لا أرى غيري له الدهر مالكا
(ابن الرومي)

[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: الدين والألحاد | تأريخ | مقالات ومقابلات | نوع الوثيقة: اللغة الاصلية | نوع الأصدار: ديجيتال | اللغة - اللهجة: عربي | الدولة - الأقليم: كوردستان | تأريخ الإصدار: 2013-12-17

بابهته بهيوهستكراوه كان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	كوردی ناوهراست	پێكهوت و پووداو (كروئۆلۆژیا)	2013-12-17
	عربي	كورتەباس	الطائفة النسطورية.. من الهرطقة الدينية إلى الهرطقة التاريخية 3-5
	عربي	كورتەباس	الطائفة النسطورية.. من الهرطقة الدينية إلى الهرطقة التاريخية 5-5

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | <https://akhbaar.org/> - 25-03-2024

وقت التدوين: 2024-03-25

اسم المحرر: ئاراس حسۆ

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 144

العلاقات الكردية الكلدو- آشورية- السريانية

[20251219092257668585=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

عبدالله شكاكي

مقدمة

يعتبر الكلدان والآشوريون والسريان من الشعوب القديمة الذين استقروا في الجزء الجنوبي والأوسط من جغرافية ميزوپوتاميا- بلاد الرافدين، وقد عاشوا بجانب أسلاف الكرد من الكوتيين، واللوبيين، والكاشيين، وشعوب سوبارتو من الخوريين وغيرهم سكان البلاد الباردة العليا في شمال ميزوپوتاميا لآلاف السنين، وينسب إليهم جميعاً حضارة ميزوپوتاميا الذين شاركوا وأكملوا مع البناة الأوائل من السومريين الذين لم يثبت انتماءهم العرقي حتى تاريخه.

يصنف بناء حضارة ميزوپوتاميا إلى مجموعتين رئيسيتين، وهما: المجموعة الزاگروسية التي تنتمي إلى شعوب جبال زاگروس- طوروس المكونة من: الكوتيين، واللوبيين، والكاشيين، وشعوب سوبارتو أي كردستان القدماء، وقوامهم الخوريون الذين انضم إليهم فيما بعد الشعوب الآرية كالميتانيين والميديين، أما المجموعة السامية فهي التي هاجرت من شبه الجزيرة العربية المكونة من: الأكاديين، والآموريين، والآراميين، أما الآشوريون وهم أيضاً من شعوب ميزوپوتاميا وساهموا في بناء حضارتها فلم يثبت انتسابهم العرقي لأي من المجموعتين رغم سامية لغتهم حيث بقي مكان إقامتهم الأولى مجهولاً، يعتقد بعض المؤرخين أنهم من شعوب زاگروس لكن تبدلت لغتهم تحت تأثير اللغة الأكادية السامية.

الكلدان:

كانت قبيلة شبه بدوية تعيش في المنطقة الجغرافية التي تقع جنوب مدينة بابل (عراق اليوم) وتدعى كلدیا، وقد أخذت اسمها منها كونها استوطنتها لأول مرة، كما يدعى هذا الشعب أحياناً بـ "البابليين" نسبة لمدينة بابل التي كانت عاصمة الامبراطورية الكلدانية التي قامت إثر تحالفهم مع الميديين وقضائهما نهائياً على عدوهم المشترك وهي الامبراطورية الآشورية بعد تدمير عاصمتهم نينوى وذلك سنة 612 ق.م، وكان أشهر حكام بابل "نبوخذ نصر" الذي تزوج من "ميداس" كريمة الملك الميدي "كي أخسار" متميناً للتحالف، وقد عمرت دولتهم حتى سنة 539 ق.م، ثم اندثر اسمهم بعد وقوعهم تحت السيطرة الفارسية ثم الاسكندر المقدوني، وبعد السيطرة العربية الإسلامية اعتنق بعضاً من بقاياهم دين الصابئة أو الإسلام، وآخرون اعتنقوا المسيحية على المذهب النسطوري، وهم يتحدثون بلهجة آرامية شرقية تختلف عن السريانية التي هي الآرامية الغربية، ويشتهرون بالتنجيم وقراءة الكف وينتشرون في ولاية الموصل ويشكلون أكثر من نصف مسيحي العراق..

الآشوريون:

يعود ظهور الآشوريين على مسرح أحداث ميزوپوتاميا إلى بداية الألف الثاني قبل الميلاد، لكن حضورهم القوي يعود إلى القرن الرابع عشر قبل الميلاد إثر تأسيس إمبراطوريتهم بشكل فعلي، عندما أخذوا من "آشور" إلهاً لهم وتسموا باسمه، وقد اتخذوا مدناً عدة عواصم لإمبراطوريتهم مثل: آشور، وشخنة (تل ليلان) ونينوى وحران، ومن ثم اصطدموا بالممالك الخورية- الميتانية وقضوا عليها في نهاية القرن الثاني عشر قبل الميلاد، حيث كانت منطقة الشرق الأوسط برمتها تحت سلطنتهم، وقد سقطت الامبراطورية الآشورية سنة 612 ق.م على أيدي التحالف الميدي- الكلداني، ومن ثم اندثر الشعب الآشوري رويداً رويداً مع حلول القرن الخامس قبل الميلاد، وإن آخر عادياتهم الأثرية تعود إلى أعوام المائتين قبل الميلاد.

حقيقة المكون الكلدو- آشوري الحالي:

بعد اندثار الممالك الآشورية- الكلدية عاش من بقي منهم إلى جانب الشعب الكردي تحت ظل الدولة الميديّة الكرديّة، ومن بعدها تحت السيطرة الفارسية واليونانية والبارثية والرومانية والساسانية ثم البيزنطية المسيحية، وبعد السيطرة العربية الإسلامية دخل بعضهم إلى الدين الإسلامي للتخلص من الجزية، وكان قسماً منهم قد دخلوا المسيحية في وقت سابق.

استمرت الحياة المشتركة بين الكرد والمكونات المسيحية من الكلدو- آشور تحت مسمى "الناشطة"، وقد وردت التسمية نسبة إلى الأسقف نسطوريوس الذي ولد في مدينة مراش الكرديّة وأخذ تعليمه الديني في انطاكية، وقد طرد من مجمع أفسوس الديني سنة 431 م لخلاف ديني، لكنه فتح مدرسة دينية في الرها، وانتشرت أفكاره بين مسيحي كردستان في المناطق الحدودية بين العراق وإيران وتركيا حسب التسمية السياسية الحالية، وعاشوا بسلام ووئام مع الكرد، إلى أن حدثت الحروب العثمانية الروسية، حيث حاول الروس جذبهم إلى جانبهم كما تغلغت البعثات التبشيرية الكاثوليكية والبروتستانتية بينهم، التي كانت تحت غطاء جمعيات خيرية في بدايتها، ثم التبشير بالمذهبية المسيحية المغلفة بخلفية سياسية، وتمكنت الإرسالية الكاثوليكية من إعادة قسم من أتباع نسطوريوس إلى الكاثوليكية وهم "الكلدان"، كما انضم قسم منهم إلى الكنيسة الروسية الأرثوذكسية، أما القسم المتبقي من نساطرة كردستان فقد عجزت البعثات عن إخضاعهم فقد دعته ب"الآشوريين".

يلحظ شبه تام بين الآشوريين والكرد في الخصائص الفيزيولوجية والسيكولوجية كالخشونة والروح الحربية، لكن لغتهم آرامية شرقية، ونوه حسب مقال كتبه موفق نيسكو أن معظم عوائل الآشوريين والكلدان الجدد يحملون ألقاب العشائر الكرديّة مثل: زيباري، برواري، سورجي، بارزاني، داسني، جيلو وغيرهم "كونهم يعيشون ضمن المناطق والعشائر الكرديّة، وربما بعضهم من أصول كرديّة اعتنقوا المسيحية، حيث لا تختلف عاداتهم وأزياءهم عن الكرد.

كما نوه أن ما نشر من قبل معظم الباحثين وأغلبهم مسيحيون، حول عدم صحة انتماء الآشوريين والكلدان الحاليين إلى الأثنية القديمة في بلاد الرافدين غير ذات أهمية، فالآشوريون أدركوا بذلك، وطالما أنهم اختاروا الانتماء لذلك الشعب العريق بمحض إرادتهم يستوجب احترام توجههم.

السريان:

يعتبر السريان من أقدم الطوائف المسيحية في الشرق الأدنى وللتسمية دلالة دينية- مذهبية وليست قومية حسب شهادة المطران الأسير يوحنا إبراهيم أثناء لقاء معه في نهاية القرن العشرين، حيث المؤرخون اليونان هم من أطلقوا تسمية السريان عليهم تمييزاً عن الآراميين الوثنيين، بعد أن تخلّوا عن أصولهم الآرامية الوثنية، لكنهم يتكلمون لهجة آرامية غربية متميزة عن اللهجة الشرقية التي يتكلم بها الآشوريون والكلدان الحاليين، كانت توجد طائفة كبيرة من السريان في جبال طور عابدين في ماردين شمال كردستان لكن أغلبهم هاجروا إلى سوريا ويتكلمون لهجة خاصة تدعى "طورية"، وكان أسلافهم الآراميين قد شكلوا عدداً من الممالك الصغيرة قبل الميلاد منها في حران و"بيت أغوشي" في تل أرفاد شمال حلب، وقد دخلوا في صراع مع الحثيين والآشوريين والخلديين (سكان آارات)، وأغلب السريان ينتسبون إلى الكنيسة السريانية الأرثوذكسية، لكن بعضهم تبّنوا الكاثوليكية بفعل التبشير الكاثوليكي، ويتواجدون في سوريا وفلسطين ولبنان وماردين وقليل في الموصل، كما لهم طائفة في الهند يرأسهم "مفريان" وهي مرتبة دون البطريرك، ويبلغ تعدادهم حوالي نصف مليون نسمة.

الإرساليات المسيحية

كانت البعثات التبشيرية المدفوعة من قبل الولايات المتحدة وبريطانيا وفرنسا قد باشرت أعمالها منذ سنة 1820، بتقديم المساعدات الإنسانية للفقراء كالخدمات الطبية والمواد الغذائية والمؤسسات التعليمية تمهيداً لهدايتهم إلى الكاثوليكية أو البروتستانتية، حيث كان مسيحيو الشرق يعتنقون الأرثوذكسية، لكنها كانت تبني خلف تلك الأعمال أهدافاً اقتصادية وسياسية واستراتيجية، وقد ركزت بداية على الطوائف

الفقيرة من الدروز والمسيحيين من الأرمن والسرّيان في لبنان وسوريا وإيران والعراق، كما عمدوا في لبنان إلى الاهتمام بالثقافة العربية لتكون عصر النهضة المرتقبة مستندة على الطوائف المسيحية الموالية للغرب، لكن نشاط البعثات الأمريكية البروتستانتية كانت الأقوى لأنها كانت تحظى بدعم حكومي مباشر، حيث كان هوى الكاثوليك مع فرنسا والأرثوذكس مع روسيا، وقد بلغ عدد المؤسسات التبشيرية البروتستانتية الأمريكية أكثر من مائتي مؤسسة، وثلاثة وثلاثون مدرسة متنوعة إضافة إلى الجامعة الأمريكية في لبنان التي شّدت من قبل جمعية البروتستانت، أما الجامعة اليسوعية فقد شّدت من قبل جمعية الكاثوليك الفرنسية وكلاهما في بيروت.

العلاقات الكردية مع الكلدو- آشور والسرّيان

عاشت المكونات المسيحية بسلام ووثام مع إخوانهم الكرد دون تمييز، وقد أشاد كثيرون من الرحالة الأوروبيين أنه من الصعب التمييز بين الكردي وأحد المكونات المسيحية الأخرى من حيث العادات والتقاليد وحتى اللغة حيث أغلبهم يتحدثون الكردية مثل الكرد، ولم يلحظ أي تمييز أو خلافات دينية بينهم عبر التاريخ، حيث من المعروف أن الكرد وسطيون وبعيدون عن التطرف الديني، واستمر العيش المشترك بسلام حتى القرن التاسع عشر ويثبت ذلك كثيراً من القصص والملاحم الشعبية، لكن الأمور تغيرت بفعل العامل الخارجي وخاصة من قبل الروس والانكليز بعد اندلاع الحروب العثمانية- الروسية ومن بعدها الحرب الكونية الأولى.

بدأت التناقضات الأولى بين "الآشوريين" والكرد سنة 1844 عندما كان الأمير بدرخان يتهياً لثورة في وجه الدولة العثمانية بغية تشكيل دولة كردية مستقلة، مع أن الآشوريين كانوا يتمتعون بحقوق متساوية مثل الكرد لمئات السنين في كنف أمراء برادوست وبوتان وهكاري، وكان الآشوريون قد نالوا حظاً أكبر من القهر والظلم الاجتماعي والديني من الدولة العثمانية، لكنهم ظهروا كمعارضين لثورة بدرخان بك التي اندلعت سنة 1847، وربما كان السبب عدم اكتراث بدرخان بهم ولم يدعوهم للانضمام إلى الثورة ويطمننهم على حقوقهم، وقد استغل الانكليز والأمريكان هذه الثغرة بتحريضهم لمعارضتها، من خلال البعثات التبشيرية في أورمية وعن طريق رئيسهم البطريك "مار شمعون بنيامين"، ولذلك أعلن الآشوريون راية العصيان في قرية "تيار" على أمير هكاري وحركة بدرخان بك، وامتنعوا عن دفع الضرائب العادية المستحقة وتحصنوا في قلعة تيار، بعد أن تمكنوا من الاستحواذ على الأسلحة اللازمة من الانكليز، وفي خطوة أخرى أعلنوا عن قيام دولة مستقلة انطلاقاً من قلعة تيار، وأشهرها سلاحهم في وجه بدرخان لإضعافه وإخماد ثورته، حيث كان الانكليز يريدون إفراغ إقليم هكاري من الكرد وجعله منطقة آشورية ذات حكم ذاتي، كما كان الانكليز والأمريكان يعملون لتحجيم الدور العثماني من خلال تأليب مكونات المجتمع العثماني على بعضها وليس مساعدتها.

وبسبب الضغط الذي مارسه بدرخان على الآشوريين أجبر مار شمعون ورجاله إلى الفرار نحو الموصل، وإلقاء أنفسهم في حضن الباشا العثماني ولم يكن هذا لصالحه، مع أن الدكتور غرانت رئيس البعثة البروتستانتية حاول إجراء المصالحة بينهما لكنه فشل في مساعاه بسبب تعنت بدرخان، وقد وقع خبر تشتت القوة الآشورية وقع الصاعقة على ضابط الارتباط الانكليزي "سير ستراتفورد كولينغ"، حيث أبرق إلى السلطان عبد المجيد طالباً منه إرسال نجدات عسكرية سريعة لأن الكرد سيعلمون عن قيام دولة كردية مستقلة، كما تحرك "ستيغن" القنصل الانكليزي في مدينة سامسون التركية نحو الموصل، حيث مارس ضغطاً على الباشا العثماني للتدخل الفوري ولجم حركة بدرخان، لكن الباشا لم يحرك ساكناً.

لكن الملفت أنه بعد مرور سبع سنوات على التناقض الكردي- الآشوري اندلعت انتفاضة يزدان شير سنة، وقد شارك الآشوريون إلى جانب المنتفضين الكرد بحماس سنة 1854، ويشير هذا إلى أن يزدان شير استوعب الخطأ الذي وقع فيه بدرخان وتجاوزه، لكن بريطانيا تحركت فوراً واعتبرت تحرك يزدان شير تهديداً لمصالحها وتعاظماً للدور الروسي، حيث تمكنت بالاعيةها من إجهاض الانتفاضة.

أما في انتفاضة الشيخ عبيد الله النهري سنة 1880 مع أن قائدها شيخ ديني مسلم، فقد أيدهم الآشوريون أيضاً وعلى رأسهم البطريك مار شمعون السابق ذكره ووقف مؤيداً إلى جانبه، حيث كان عبيد الله لا يفرق بين

المسيحيين والكرد ويزور كنائس الأرمن والآشوريين، لكن التقارب الكردي- الآشوري أقلقّت بريطانيا مجدداً، التي كانت تريد من الآشوريين قمع الانتفاضات الكردية والوقوف إلى جانب الدولة العثمانية وحماية المصالح البريطانية، كما كان الانكليز يلعبون دوراً عدائياً عند حدوث أي تقارب بين الكرد والأرمن أيضاً، ولما وصلت قوات الانتفاضة إلى مدينة أورميه وعلم الانكليز بانضمام ثلاثمائة مسلح آشوري إليها، تمكنوا من تحييد الأرمن والآشوريين والحيلولة دون انضمامهم إلى انتفاضة الشيخ عبيد الله.

العلاقات الكردية- المسيحية إبان الحرب الكونية الأولى
عمل الأتراك بغية التحرر من قبضة الانكليز والروس وبناء العالم الطوراني اعتماداً على ألمانيا، ومع بدء توغل الجيش الروسي في جنوب القوقاز وهجوم الجيش البريطاني على البصرة والزحف شمالاً أصبحت كردستان في أتون الحرب، وكان لا بد من إقحام الكرد إلى أحد طرفي الحرب، وبسبب اصطفااف المسيحيين من الأرمن والآشوريين إلى جانب الحلفاء (الروس والانكليز وفرنسا) أو ما سمي بـ "الجبهة المسيحية"، مع وعود بمنحهم دولاً مستقلة، لم يبق أمام الكرد خيار سوى الاصطفاف إلى الجانب العثماني ودخول الحرب رغماً عنهم، لأن الكرد لم يتمكنوا من عقد صداقات مع الروس والانكليز بسبب غياب تنظيم يجمعهم من جهة، وعدم استساغة الانكليز والروس لصداقة الكرد ربما لأسباب دينية، وإن العلاقات التي عقدت معهما لم تتجاوز مستوى التكتيك في أحسن الحالات، وكانت علاقاتهم مع المسيحيين كذلك بالنمط نفسه، فالعثمانيون كانوا يرون في المسيحيين العدو الأول يليهم الكرد، في حين كان الروس والانكليز يرون في الكرد العدو الأول يليهم المكونات المسيحية، وقد كتب الدبلوماسي الروسي چاخوفسكي: تريد روسيا إبادة جميع المسلمين، في حين كان العثمانيون يريدون إبادة جميع المسيحيين.

فرض التنسيق العسكري بين الحليفين الروسي والبريطاني فتح طريق تواصل بين جيشيهما إبان الحرب، أي بين البصرة وجنوب القوقاز وهذا يمر عبر كردستان، بغية إيصال الذخائر والمؤن حين الحاجة، ولم يكن اختيار هذا الطريق عبثاً حيث يوجد على أطرافه جيوب مسيحية من الأرمن والآشوريين والكلدان والسراني، ولذلك جاهدت مسبقاً لخلق جبهة مسيحية بين القوقاز وولاية الموصل التي تضم كافة جنوب كردستان ومن ضمنها الشعوب المسيحية، وقد قامت الدولة العثمانية من جانبها بالمثل إلى خلق جبهة إسلامية موازية قوامها اللاز والشركس والكرد والعرب، مستغلة العواطف الدينية الإسلامية، وعندما زحف الجيش الروسي نحو كردستان أبدى مسلحو حزب الطاشناق الأرمني استعدادها للتعاون مع الروس، أما الآشوريون الذين كانوا في حالة التردد، لكن بعد الضغط الروسي على البطريرك "مار شمعون" في أورميه، انضمت ميليشياتهم مكرهة إلى الجيش الروسي، بعد وصوله إلى بلدة "باشقلة" القريبة من مدينة "وان"، وكان الآشوريين أيضاً يحملون بتأسيس كيان سياسي يجمعهم في أورميه.

لانعدام تنظيم جامع للكرد أبدت بعض العشائر الكردية تعاونها مع الروس كالعشائر المكرية، في حين تعاون الشكاكيون مع العثمانيين، وبالتالي حدث عداء بين المسلمين والمسيحيين من جهة، وبين الكرد أنفسهم وخاصة من الشيعة والسنة من جهة ثانية، حيث نتج عنها حرق عشرات القرى ومقتل آلاف الكرد في أطراف مدينتي أورميه وسلماس، وإعدام رئيس عشيرة مكري من قبل العثمانيين واعتقال سموكو خان رئيس عشيرة شكاك من قبل الروس ونفيه إلى جورجيا، لكن الكرد الذين تحالفوا مع الشركس واللاز إلى جانب العثمانيين تمكنوا من طرد القوات الروسية واستعادة مدينتي وان و أورميه، وبالتالي كانت التحالفات المسيحية والإسلامية بمثابة كارثة حلت على شعوب ومكونات كردستان التي انشقت على بعضها بفعل العامل الخارجي في الحرب الكونية الأولى، حيث عمدت تركيا إلى تفريغ البلاد من الطوائف المسيحية وإذلال الكهنة وتحويل الكنائس إلى مساجد بدعوى نصره الهلال.

العلاقات الكردية المسيحية بعد الحرب الكونية الأولى:
أنشاء الاحتلال الروسي لأورمية وسلماس مركز عشائر الشكاك هاجرت عدداً من العشائر الآشورية من اقليم هكاري ربما بتوجيه من زعيمهم "مار شمعون"، بعد أن حنثت روسيا بعودها تقديم الأسلحة إليهم، لكنهم

تسلموا الأسلحة من الجيش الروسي فور وصولهم إلى أورميا، وبانسحاب الروس منها سنة 1917 إثر قيام ثورة لينين كان بإمرة مار شمعون خمسة آلاف مسلح، حيث كان يعمل لتأسيس كيان سياسي مستقل في أورميه وسلماس، ولكون غالبية سكانهما من عشائر الشكاك الكردية فقد دعا زعيمهم سمكو خان البطريك مار شمعون إلى قرية قريبة من سلماس للحوار وحل الخلاف ووأد الفتنة، وأثناء الحوار تعرض مكان الاجتماع لوابل من الرصاص قتل على إثرها البطريك مار شمعون وبعضاً من حراسه، وكان هذا الحادث بداية القطيعة والعداوة بين الآشوريين والكرد، حيث اتهم سمكو خان بتدبير المؤامرة، لكن سمكو نفاها وردّ التهمة إلى جماعة البطريك، وبقي الحادث لغزاً لدى المؤرخين حتى اليوم، وربما كان الحادث مفتعلاً من قبل جهة أجنبية مثل روسيا أو بريطانيا أو تركيا حيث لهم مصلحة في ذلك.

وبالتالي لم يكن مشروع التبشير الكاثوليكي أو البروتستانتي ومن بعدها تشكيل الجبهة المسيحية إبان الحرب الكونية الأولى من أجل حماية المسيحيين أو تأمين أية حقوق سياسية لهم، وإنما كان من أجل تأليب الشعوب العثمانية وخاصة الكرد والمسيحيين على بعضهم وتفتيتهم، حيث كانت مصلحة جميع الدول المتدخلة في الحرب وخاصة بريطانيا وروسيا تحجيم الدولة العثمانية والسيطرة عليها وليس إلزائها، وإن مسألة حق تقرير المصير للشعوب حسب ما دعي "مبادئ ويلسون أو لينين"، وتقدير بعض المساعدات الغذائية والطبية أو العسكرية لم تكن سوى ذر الرماد في العيون، سواء بالنسبة للكرد أو الأرمن أو شعوب الكلدو آشور والسريان، وتستمر تلك السياسة نفسها حتى اليوم، بغية استئثار الشعوب المغلوبة على أمرها وابتزاز الدولة التركية، ومثالها الحي وثيقة سيفر التي ولدت على أيديهم ميتة بعد أن أقرت بعض الحقوق للجميع، وكذلك ما يحدث الآن في شمال وشرق سوريا، حيث يعيش الكرد والمكونات المسيحية معاً بسلام ووثام بعد تضمين الحقوق الثقافية والدينية للجميع، حيث تم إطلاق الشيطان التركي بدعم من الدول الكبرى من أجل تدمير ما تبقى من ثقافة وحضارة شعوب الشرق الأوسط، لتستغلها تلك الدول لمصالحها الاقتصادية والسياسية.

مراجع :

- د بهنام ابو الصوف, جدل الهويات ما بين سكان العراق القديم (الاشوريون والكلديون) و سكان العراق الحديث (الاثوريون والكلدان).
- د. طه باقر , مقدمة في تاريخ الحضارات , الاشوريين واصولهم.
- رياض رشيد ناجي الحيدري , الاثوريون في العراق 1918-1936
- شرف د.جورج , من روسيا حتى قره باخ صراع القوميات في دول آسيا الوسطى والقوقاز , مركز الدراسات الأرمنية بيروت 1998
- قره مان عبدالله، وطن الشمس، الجزء الثالث، دار شلير قامشلو 2017.
- يوسف ملك خوشابا حقيقة الاحداث الاثرية المعاصر.
- موقع العراق- مقال موفق نيسكو.
- بالكردية: Bozarslan Zekî, Nêrînek li dîroka Kurdistanê, weşana Doz, çapa yekê, Îstanbul 2004.

[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: تاريخ | نوع الوثيقة: اللغة الاصلية | نوع الأصدار: ديجيتال | اللغة - اللهجة: عربي
الدولة - الأقليم: كوردستان |
تأريخ الإصدار: 2020-10-11

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه پاست	رێکهوت و پرووداو (کرۆنۆلۆژیا)	2020-10-11

المصادر

[1] غير محدد | عربي | موقع 11-10-2020 (alawset.net)

وقت التدوين: 2025-12-19

اسم المحرر: هه ژار کامه لا

صنف: المكتبة

سجل: 145

الكورد في الوثائق البريطانية

[2011122313380663492=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

عنوان الكتاب: الكورد في الوثائق البريطانية

اسم الكاتب: د. عثمان علي

مؤسسة النشر: مؤسسة موكرياني للبحوث والنشر

تأريخ الإصدار: 2008

كيف بدا الكورد في الوثائق البريطانية، هو ما يتمحور حوله هذا الكتاب الوثائقي للدكتور عثمان علي، الذي أعاد بعناية فائقة كتابة التراث الوثائقي لبلاده، والتي هي مسألة في غاية الأهمية، بل الخطورة بما تحمله من مسؤولية على عاتق الباحث، وخاصة أولئك الموجودون في الخارج، بالإضافة إلى الداخل، أمام القارئ وأمام التاريخ.

في المقدمة التي يُفتح بها المؤلف عمله يقول: يعتبر هذا الكتاب جهداً تكميلياً لجهد الأساتذة الأفاضل الذين

سبقونا في هذا الإطار وأخص بالذكر الأستاذ الدكتور وليد حمدي وكتابه الكرد وكردستان في الوثائق البريطانية يجد القارئ هنا بعض الوثائق البريطانية التي لم تصدر (لم يطلق سراحها بعد من قبل الحكومة البريطانية حسب عرف السبق الزمني المعروف بـ 30 عام حين قام الدكتور حمدي بجمعها في لندن ... أيضاً يشيد المؤلف بالوثائق الكردية التي حررها باحثون كبار وسياسيون أمثال مسعود البارزاني، ومحمود ملا عزت وآخرون.

يقسم المؤلف عمله إلى فترات تاريخية ويخصص لكل فترة وثائقها الخاصة بها بما تحتويه من وقائع وأحداث وشخصيات مناضلة في عصر الإنتداب البريطاني على العراق، توزعت على أربعة فصول:

الفصل الأول ويتحدث عن الحركات الكردية في القرن التاسع عشر، الفصل الثاني ويتحدث عن الحركات الكردية في عهد الإتحاد والترقي (1908-1918م)، والفصل الثالث، ويتحدث عن كردستان بين الحربين (1919-1945م)، والفصل الرابع، ويتحدث عن كردستان أثناء الحرب العالمية الثانية، وأما الفصل الخامس والأخير فخصص لكردستان الجنوبية (1946-1966م). وختم الكتاب بوثائق ورسائل ومذكرات هي في غاية السرية والأهمية لم تنشر من قبل. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: تاريخ | نوع الوثيقة: اللغة الاصلية | اللغة - اللهجة: عربي | PDF: نعم | الدولة - الأقليم: جنوب كردستان |
تأريخ الإصدار: 2008-00-00
بابه ته به يوه ستكراوه كان:

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
2008-01-01	رێکهوت و رووداو (کروڤۆلۆژیا)	کوردی ناوه پاست	
الکورد في وثائق الارشيف الوطني البريطاني الجزء الخامس	په رتوو کخانه	عربي	

تیبینی: ئەم تۆماره په رتووکه و فایل PDF له گه لدايه، تکهيه سکتی QR کۆده که بکه تاوه کو له سه ر مانه پری ریکهراوی کوردیپیدیا په رتووکه که بینیت.

QR
:Code

المصادر

[1] غير محدد | عربي | موقع noor-book.com

وقت التدوین: 2011-12-23

اسم المحرر: هاوړی باخهوان

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 146

توضيح من الدكتورة منى ياقو

[20260311114304679448=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20260311114304679448)

بعد تعرضي لهجوم إلكتروني ظالم ومنظم، من قبل صفحات معروفة، إثر انتشار مقطع فيديو كنت قد تحدثت فيه عن موقفي من موضوع في كُتب التاريخ حول (سمكو شكك)، الذي غدر بالبطريك (مار بنيامين شمعون)، وبعد أن طلبت مني عدة جهات محلية ودولية أن أقدم توضيح، فإليك هذه النقاط المختصرة: أولاً- طرحت رأيي بكل هدوء، لكن الرد وللأسف كان بآلاف الشتائم إضافة إلى التهديد والوعيد والتشهير. ثانياً- أن شخصية مار بنيامين شمعون، تطرق إليها الرئيس (مسعود البارزاني)، بكل تقدير ومحبة، في كتابه الموسوم (للتاريخ- ص 22) حيث أشاد بدوره ومواقفه، كما وأن الرئيس العراقي الأسبق الراحل (مأم جلال الطالباني) قد أكد على أن اغتيال مار شمعون هو (نقطة فاحمة سوداء في التاريخ الكردي) وعار لا تقبله أخلاق العشائر) مقابلته في مجلة المنتدى، السنة الخامسة- العدد 2، تشرين الأول 1999)..

لذا على المنتقدين المنقادين، أن يرجعوا إلى المصادر ويدرسوا الأحداث كما هي، دون تحيز ولا عنصرية. ثالثاً- يبدو أن دفاعي عن رمز لأمتي هو كفر لا يمكن قبوله، لمجرد كوني أقلية، ويبدو أننا لا زلنا نتعامل بمنطق حظر إبداء الرأي، وأن الحقائق هي تلك التي تصدر عن الأغلبية فقط.

رابعاً- بدأ الهجوم بدون الرجوع إلى مصدر الكلام، لا بل لم يهتم أحد بمدى صحة هذا الكلام المنسوب إلي، وهذا دليل على (ثقافة القطيع) التي باتت رائج.

خامساً- لطالما ناديت بضرورة اتخاذ كل التدابير الوقائية اللازمة لمكافحة خطابات الكراهية وتوعية القاعدة الجماهيرية بالمعنى الحقيقي للتعایش السلمي، فالتعایش السلمي لا يقتصر على رأي القادة وانفتاحهم على الآخر، بل لابد أن يتغلغل إلى عمق الشوارع الجماهيري، وأن يُحاسب وفق القانون كل من يتجاوز على المختلفين دينياً وقومياً، حتى يعرف كل شخص حدوده.

سادساً- أن يُفرض علينا منهج تعليمي والا يحق لنا الاعتراض عليه حتى ولو بمقطع فيديو تم تسجيله في 2018، فهذا يعني أننا، على المستوى الجماهيري، لم نحقق أية ملامح للحكم الديمقراطي والتعایش السلمي.

سابعاً- الغريب أن بعض الصفحات الطائفية المشبوهة، من داخل بيتنا القومي، التي يقودها أشباه الرجال

الانقساميين ، تبنت الأمر بذات النفس العنصري الضيق وكأن مقتل رجل دين مسيحي غدرًا هو أمر يعني فئة دون أخرى، بينما يعلم الجميع اني حريصة جداً على وحدة شعبي وتماسكه، آشوريين كلدان سريان. ختاماً:

- 1- أوّمن بحقوق شعبي إيماناً راسخاً، ولن يحيدني عن هذا الإيمان أي هجوم او تهديد، ومبادئي ادافع عنها بشموخ وكبرياء وإصرار، حتى لو بقيت وحدي في الساحة.
 - 2- إن كان يظن البعض ان الطعن فيّ، من اجل قوميتي هو إذلال فأنا اعتبره وساماً على صدري.
 - 3- لن ارد الإساءة بإساءة، فهذا ليس مستوأي، بل سأجمع كل المنشورات والتعليقات وأترجمها إلى اكثر من لغة، واجعل منها موضوعاً حيويّاً جديراً بالبحث والحوار والإضاءة، واجعله مثلاً عن حالة التعددية السائدة اليوم، أشير اليه اينما كنت وفي أي وقت كان .
 - 4- أوكد على اهمية التحاور والتثقيف والتقارب بين كل مكونات مجتمعتنا، حتى ينعم الجميع بأمان وحتى نصل إلى تعددية راقية فيها يُحترم الجميع، وهذا الأمر لا نقاش فيه.
 - 5- أطالب السلطات في إقليم كردستان والجهات الدولية ذات العلاقة، بتحمل مسؤولية حماية حرية الرأي والتعبير وتفهم واحترام مشاعر الاقليات وهمومها.
- الدكتورة منى ياقو. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: تاريخ | نوع الوثيقة: اللغة الاصلية | نوع الأصدار: ديجيتال | اللغة - اللهجة: عربي
|
تاريخ الإصدار: 2026-03-10
بابهته بهيوهستكراوه كان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	كوردی ناوه پاست	رێكهوت و پرووداو (كرپۆنۆلۆژيا)	2026-03-10
	English	كورتەباس	Clarification from Muna Yakus

المصادر

[1] غير محدد | عربي | [التواصل الاجتماعي فيسبوك؛ الصفحة \(Muna Yaku\) ؛ 2026-03-10](#)

وقت التدوين: 2026-03-11

اسم المحرر: ههژار كامه لا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 147

ثورة سمكو ودور العشائر الكردية الايرانية

[20240417180923565851=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

ثورة سمكو ودور العشائر الكردية الايرانية

بقلم: مارتين فان برويسين

نقله الى العربية: سعيد يحيى

أرواحها الى المناطق الجبلية. بينما يشغل الرجال بالزراعة في قراهم⁽¹⁾.
أما الشكاك. فقد كانوا يحصلون على مواردهم عن طريق الاغارة...
فهم معروفون اكثر من غيرهم بأعمال السلب وقطع الطريق (يعرفون الآن
بالتدريب). ويرغم بعض الباحثين ان العمل الاساسي والرئيسي
للكشاك هو قطع الطريق وليس تربية الالغام! ويبدو أن غاراتهم
وهجاناتهم لم تكن تستهدف القوافل التجارية، بقدر ما كانت تركز على
التجمعات السكانية في السهول والقرى، كتجمعات المسيحيين والشيعة
والأكرديين.

يذكر (باسيل نيكيتين) بأن الفقراء والمعلمين الشكاك من سكان
السهول، كانوا ينظرون الى جعفر (شقيق سمكو الاكبر) نظرة تختلف عن
نظرتهم الى بقية رؤساء العشيرة الاخرين (كان جعفر يوزع الغنائم والاموال
المستولى عليها من الاغنياء، على الفقراء والمعوزين⁽²⁾).

وتشكل عشيرة شكاك، مع بقية العشائر الاخرى التي يبلغ عددها
خمسة وعشرين عشيرة (مر ذكر نزع منها في مكان سابق⁽³⁾)، وحدة
عشائرية متأسكة. وبصورة عامة فإن عشيرة شكاك، تشكلت من العشائر
الثلاثة (عبدوي، مامدي او ماملوي، كردار). أما العشائر الاخرى،
فإنها ذات مواقف هامشية، تضع نفسها في حمايتها ايان قيادتها من زعيم
مقتدر. كما أن بعض هذه العشائر تنسب بالاستقلالية والانفراد في الحكم
وفض النزاعات.

يقول «كيلان» عن عشيرة «هانره» القوية مائلي:
«ان هذه العشيرة تابعة لعشيرة شكاك، وعلى رئيسها ان يكون موضع ثقة
وتأييد زعيم الشكاك. وبسبب عدم ميل افرادها الى القتال وراقة الدماء.
فإنهم يحملون في التجارة وفي تربية المواشي... غير ان الشكاك يركزونهم

تعتبر عشيرة «شكاك» التي ينتمي اليها «سمكو» والذي أصبح فيما بعد
زعياً بلا منازع لها، ثاني اكبر عشيرة في إيران، إذ تأتي بعد عشيرة «كلهورة»
التي تعيش في غرب بكرمشاه. ويعيش افراد عشيرة «شكاك» في المناطق
الجبلية في «سوما» و«برادوست». وفي غرب «سلانس» و«اروميه». وعلى
الرغم من عدم وجود احصاء دقيق، فقد أصبح عدد عوائلها عام ١٩٢٠ التي
عائلة، تعيش على تربية المواشي مستفيدة من المراعي والاراضي الحكومية
الواقعة في مناطق «تركور» و«دشت بيل». فكانوا يقصون الشتاء في سهولة
سلانس واروميه وفي القرى الجبلية... ومع ان العشيرة في بداية عام ١٩٢٠
تعتبر أقلية تحارس الترحال من منطقة الى اخرى، فإنها كانت مسيطرة على
المجتمع الكرمانجي، الذي كان يبلغ عدده ثلاثة اضعاف عدد افراد الشكاك.
كما وان الارقام التالية التي تعود الى احصائيات اواخر عام ١٩٦٠ تدل، ولو
بصورة نسبية، على قوة العشائر خلال فترة زعامة «سمكو»⁽⁴⁾:

شكاك ٤٤٠٠ عائلة، ميلان ٢٠٣٠ عائلة، منكور ١٥٠٠ عائلة،
هركي ١٣٥٠ عائلة، جلال ١١٣٥ عائلة، مامش ٩٥٠ عائلة، ززرا ٧٥٠
عائلة، بيران ٦٥٠ عائلة، بكراده ٥٠٠ عائلة، حيدرآلي ٣٠٠ عائلة.
ويجدر بالذكر، ان فروع واقسام العشائر اعلاه، والتي يعيش افرادها
خارج الحدود الايرانية، لم يرد ذكر اعدادها، لاسيا افراد عشيرتي هركي
وحيدرآلي. إذ تعتبر هاتان العشيرتان اكبر بكثير من الارقام المذكورة.
كانت الحالة السائدة بين الشكاك والمسيحيين الذين يجاورونهم شبيهة
بحالة الانكسار- ساكسون وكان اكثر هؤلاء المسيحيين اغنياء، ويملكون
قطعان الماشية (بذلك الواحد منهم قطعاً مكوناً من حوالي ١٠٠٠ رأس غنم
و ٤٠ رأس حصان) إضافة الى امتلاك الزراعة والحرف الاخرى. وفي
الصيف يرحلون اغنامهم مع قطعان الشكاك، فيرحل العائلة مع بعض

كاروان ١٤٣

ثورة سمكو ودور العشائر الكردية الايرانية

الباحث: مارتين فان برويسين

الترجمة من الفارسية: سعيد يحيى

من مجلة المسيرة (كاروان)

مجلة ثقافية شهرية- تصدرها الامانة العامة لأدارة الثقافة والشباب باللغتين الكردية والعربية

العدد 64- رقم الصفحات 136-148. [1]

انقر لقراءة ثورة سمكو ودور العشائر الكردية الايرانية

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية | تاريخ | نوع الوثيقة: مترجمة | نوع الأصدار: وثائق مصورة |
اللغة - اللهجة: عربي | المدن: هولير - أربيل | الدولة - الأقليم: جنوب كردستان | عراق | ترجم من
اللغة: فارسي |

تأريخ الإصدار: 1988-05-01

بابهته بهيوهستكراوهكان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	كوردی ناوه‌راست	رێكهوت و رووداو (كرۆنۆلۆژیا)	1988-05-01
	عربي	كورتته‌باس	أسد جبال كردستان الذي أربع ثلاث إمبراطوريات

تێبینی: ئەم تۆماره هه‌ندێک فایلی به‌یوه‌ندیاری وه‌ک وێنه و فیدیۆی له‌گه‌ڵدایه و لێره‌دا پێشان نه‌دراون،
تکایه سکینی QR کۆده‌که بکه تاوه‌کو له‌سه‌ر مائه‌ری رێکخراوی کوردیپیدیا ئه‌و فایله‌نه ببینیت.

QR
:Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | igra.ahlamontada.com

وقت التدوين: 2024-04-17

اسم المحرر: کاکۆ پیران

صنف: وثائق

سجل: 148

حركة سموکو

<https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20251210095636667391>

آن مصطفی باشا من أصل متواضع و أنه غير معروف في المنطقة. تعهد مصطفی باشا أنه سيخبر الضابط السياسي بكل تحركاته وأنه لن يتجاوز الحدود العراقية – الإيرانية إلا بموافقة مسبقة منه.

هناك بعض المعلومات عن خلفية مصطفی باشا في التقرير الذي أعده من القيادة العامة في اسطنبول الذي سبق أن أرسلته لي في كتابكم السري المؤرخ 27/تشرين الأول/1921. ولكن يبدو أن التقرير فيه الكثير من التضخيم لمكانة مصطفی باشا في كورستان الجنوبية، لذلك رأيت من الضروري إعلام اسطنبول عن حقيقة وزن مصطفی باشا في كتابي رقم س- أو 89/ و المؤرخ 26 تشرين الثاني 1921.

آن رخصة مصطفی باشا إلى أرمينية جاءت بدون موافقة مسبقة مني أو موافقة الضابط السياسي في السليمانية، ولما سمعت بعبوره الحدود إلى إيران أمرت باعتقاله فوراً بعد عودته. ولكن التحقيقات التي أجريت بعد عودته، أقتنعني أنه كان فعلاً تحت تأثير انطباع خاص ولم يقصد العصيان ضد الإدارة البريطانية. عليه واقفت على بقائه في السليمانية، بعد أن كتب تعهداً خطياً بعدم العصيان وعدم مغادرة السليمانية بدون موافقة مسبقة، وأن يقدم في المستقبل رسالة توضيحية لأي عمل سياسي ينوي القيام به. أن الرسالة الملقة والمؤلفة تم اكتشافها من خلال الرقابة العسكرية التي قامت بترجمتها ومن ثم سمحت بالوصول إلى الشخص المرسل له. وتعتبر هذه الرسالة وثيقة ذات أهمية سياسية وتاريخية مهمة لأنها تكشف جواب مهمة عن الأهداف السياسية وعن شخصية سموكو. وإن تقديم مصطفی باشا الاتهامات حركة سموكو للحركة القومية الكردية مفيدة.

كما ألفت نظركم إلى حقيقة أن مصطفی باشا لم يقم خلال هذه السفرة بتعريف نفسه كممثل للحكومة البريطانية، وكذلك لم ينوه أو يذيع أن الانتكاز

حركة سموكو: 1921-1930

FO.371/7781

رقم سري 27/34

مكتب المندوبية السامية، بغداد

1922 / 1 / 2

سبدي،

يشرفني أن أبعث اليكم ترجمة رسالة كتبها مصطفی باشا واصفاً رحلته إلى أرمينية.

آن مصطفی باشا هو ضابط تركي أصلاً من مدينة السليمانية. في نيسان من العام الماضي، قدم مصطفی باشا طلباً إلى المندوب السامي البريطاني في بغداد مطالباً السماح له بالعودة إلى العراق. وبناءً على إصراره، أعطيت له رخصة السماح وعاد إلى بغداد في حزيران من العام نفسه. وفي هذا الأثر ألفت نظركم إلى كتابي رقم 38.9/337/21 المؤرخ 1921/5/11، كتاب المندوب السامي البريطاني، الموجه إلى وزير الشؤون الخارجية، بناءً على طلب مصطفی باشا لفترة مؤقتة في بغداد وكان غير محتاج هناك إحداد- المخرج ولم يكن عنده عمل وكان يصر أنه يريد الذهاب إلى السليمانية لحسم بعض المسائل الخاصة وبما أنه لم يكن عندي أي سبب لأن أحتجزه لفترة غير محدودة وبما أن الضابط السياسي في السليمانية لم يكن عنده مانع من قدومه إلى هناك، فقررت السماح له بالعودة إلى السليمانية بشرط أن يكون في موقفه وتصرفاته متفقاً مع الضابط السياسي. إثر وصوله هناك انشاعة تتردد في السليمانية لفترة حول احتمال تعيينه كمتمصرف، وما عدا هذه المسألة لم تشر مسألة عودته أي اهتمام يذكر في المدينة.

مكتب المندوبية السامية. بغداد

1922-01-02 [1]

خصائص السجل

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية | عقد: 29-20 العقد الثالث | اللغة - اللهجة: عربي | قرن: القرن 20

(1999-2000) | اسلوب الوثيقة: ديجيتال |

فايلي پهيوهنديداريدان:

تیبینی: ئەم تۆماره هه ندىك فايلي پهيوهنديدارى وهك وینه و قیدیوی له گه ئدایه و لێره دا پێشان نه دراو، تکیه سکتی QR کۆده که بکه تاوه کو له سههه ماله پهری ریکه راوی کوردیپیدیا ئه و فايلانه بینیت.

QR
:Code

المصادر

[1] غير محدد | عربي | [إعداد کوردیپیدیا - هژار کاملا](#)

وقت التدوين: 2025-12-10

اسم المحرر: ههژار کامهلا

صنف: المكتبة

سجل: 149

حركة سمكو في كردستان إيران و أثر ألقوى الاستعمارية حتى عام 1930

[20220215102519405121=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

عنوان الكتاب: حركة سمكو في كردستان إيران و أثر ألقوى الاستعمارية حتى عام 1930

اسم الكاتب: عبد الرحمن إدريس صالح حسن

مكان الأصدار: بيروت لبنان

مؤسسة النشر: AL - ADAB

تأريخ الأصدار: 2017

[1]

سجلت حركة سمكو صفحة بارزة في سجل تاريخ الحركات الكردية في كردستان إيران وسعى من خلالها قائدها (سمكو أغا شكاك) إلى إيجاد كيان كردي مستقل في تلك المنطقة المهمة من إيران ومارس دوراً معارضاً للحكومات المركزية الإيرانية حتى توضح أثره في أثناء الحرب العلمية الأولى وما بعدها، فعرفته الدوائر الدبلوماسية الروسية، والبريطانية، والإيرانية، والتركية، والعراقية زعيماً وثائراً رافضاً للواقع الذي عاشه كرد إيران إبان تلك الحقبة. أشارت متغيرات الواقع السياسي في كردستان إيران إلى أنَّ بريطانيا عارضت الوجود السوفيتي في المنطقة وخشت من تأثير ذلك الوجود على المناطق التي توجد فيها القوات البريطانية ومصالحها، الأمر الذي عكس تنافساً غير مباشر سعت من خلاله السياسة البريطانية للعمل على دعم جهات حكومية في تلك المناطق. أوضحت الدراسة ان حياة سمكو كانت حافلة بالأحداث والملايسات في الوقت الذي تمتع الأخير بمواهب قيادية وشجاعة نادرة أصاب ببعض المواقف واخفق في أخرى، تذبذبت مواقفه مع بعض الجهات (حكومية كانت أم محلية). كان لسمكو حروب متواصلة مع السلطات الإيرانية في الوقت الذي كانت لحركته أهدافاً إيديولوجية وسياسية سعت إلى تعزيز مكانة الكرد في كردستان إيران إقليمياً وسياسياً، كما أنَّ حركته كانت قد تأثرت بالتحويلات الاقتصادية والاجتماعية والسياسية للمجتمع الإيراني، فلم تكن بمنأى عن تأثير وأفكار التحرير العالمي. وفي خضم تلك التطورات التي أفرزتها الساحة الكردية في إيران سعت السلطات الإيرانية للتخلص من سمكو وتحدياته، فشنت القوات العسكرية الإيرانية مساء يوم الثامن عشر من تموز 1930 بالتعاون مع الحامية العسكرية في منطقة شنوا هجوماً قتل على أثره سمكو وعشرة من أعوانه.

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: تاريخ | نوع الوثيقة: اللغة الاصلية | نوع الأصدار: وثائق مصورة | اللغة - اللهجة:

عربي | PDF: نعم | الدولة - الأقليم: شرق كردستان | كردستان |

تأريخ الإصدار: 2017-00-00

بابه‌ته به‌يوه‌ستكراوه‌كان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	كوردی ناوه‌راست	رێكه‌وت و رووداو (كروڤۆلۆژیا)	2017-01-01

	عربي	کورتەباس	أسد جبال کردستان الذي أُرعب ثلاث إمبراطوريات
	عربي	کورتەباس	إسماعيل آغا الشكاكي - سمكو
	عربي	وینه و پیناس	العثمان الطاهر للشهيد إسماعيل آغا الشكاكي (سمكو) بين يدي جلاوزة النظام الفارسي في سنة 1930
	عربي	کورتەباس	ثورة سمكو ودور العشائر الكردية الايرانية
	عربي	به‌لگه‌نامه‌کان	حركة سمكو

تێبینی: ئەم تۆمارە پەرتووکه و فایلێ PDF ی له گه‌لدایه، تکهیه سکیێ QR کۆده که بکه تاوه کو له سه‌ر مائه‌ری ریکه‌راوی کوردیپیدیا پەرتووکه که ببینی.

QR
Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | editor@al-adab.com

وقت التدوين: 2022-02-15

اسم المحرر: راپەر عوسمان عوزێری

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 150

حقیقة الغدر وتصفية الزعامات الكردية: الشيخ عبد السلام البارزاني وسمكو الشكاك

[20260715085730694888=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20260715085730694888)

تعد حقبة أوائل القرن العشرين من أكثر الفترات تعقيدا في تاريخ الشرق الأوسط الحديث، حيث تشابكت فيها الأطماع الاستعمارية الدولية مع سياسات الدول الإقليمية الكبرى المتمثلة في الدولة العثمانية وإيران، مما ألقى بظلاله على الحركات القومية والقبلية الناشئة في المنطقة، ولا سيما الحركة الكردية التي قادتها زعامات عشائرية ودينية بارزة.

ومن أبرز المحطات التراجيدية التي صاغت الوجدان السياسي الكردي وتركت جروحا غائرة في تاريخ العلاقات البينية والعشائرية، هي حادثة تسليم وإعدام الشيخ عبد السلام البارزاني الثاني عام 1914، وحادثة استدرج واغتيال زعيم قبيلة الشكاك إسماعيل آغا المعروف بسمكو عام 1930. ويكشف التقصي التاريخي المتقاطع بين الأرشيف العثماني، والوثائق البريطانية، ومذكرات المعاصرين، وتحليلات المؤرخين الكبار عن تفاصيل دقيقة تؤكد أن كلا الزعيمين كانا ضحية لآليات الغدر ونقض العهود، مع إثبات البراءة المطلقة لسمكو الشكاك من دم الشيخ البارزاني.

بدأت فصول المأساة الأولى مع بزوغ النجم السياسي والديني للشيخ عبد السلام البارزاني، الذي لم يكن مجرد زعيم روعي للطريقة النقشبندية، بل كان يحمل مشروعا إصلاحيا وقوميا مبكرا تجسد في وثيقة دھوك عام 1911، والتي طالب فيها الباب العالي العثماني بمنح المناطق الكردية نوعا من الإدارة الذاتية وجعل التعليم باللغة الأم.

هذا الطموح جلب عليه غضب جمعية الاتحاد والترقي العثمانية التي كانت تنتهج سياسة التتريك الصارمة، مما أدى إلى تسيير حملات عسكرية متتالية لاجتياح منطقة بارزان.

ومع تضيق الخناق العسكري العثماني، قرر الشيخ عبد السلام التوجه نحو شرق كردستان (إيران) لبناء تحالف عابر للحدود، فحل ضيفا على الأمير إسماعيل آغا سمكو الشكاك في قلعته الحصينة ب (جھریق). ومن هناك، وتحت وطأة الحاجة إلى الدعم العسكري ضد العثمانيين، تخطى الزعيمان الحدود باتجاه القوقاز وتحديدا مدينة (تيفليس) للقاء الممثلين الدبلوماسيين والعسكريين لروسيا القيصرية، وهو التحرك الذي

رصدته شبکه الجواسيس العثمانيين واعتبرته إسطنبول خيانة عظمى زمن الحرب، خصوصا مع قرع طبول الحرب العالمية الأولى.

عند عودة الشيخ عبد السلام من القوقاز ومحاويلته التسلل وحيدا مع عدد محدود جدا من مرافقيه عبر الحدود للوصول إلى بارزان، دخل منطقة صوما وبرادوست الواقعة جغرافيا وضمينا تحت نفوذ قبيلة الشكاك، ونزل ضيفا في قرية (كنگچين) في منزل رجل من وجهاء المنطقة يدعى خلو قوجو (وفي بعض المصادر خلو بن جندار).

تشير الوثائق الاستخباراتية إلى أن والي وان العثماني كان قد رصد مكافأة مالية ضخمة بلغت 10,000 ليرة عثمانية ذهبية لمن يقبض على البارزاني حيا أو ميتا، وهو ما أسال لعاب خلو قوجو الذي كان يطمح أيضا لتعزيز نفوذه الشخصي ومنافسة زعامة سمو الشكاك. استغل خلو الأعراف العشائرية الصارمة التي تفرض على الضيف الأمان الكامل لبث الطمأنينة في نفس الشيخ ورفاقه الثلاثة (ومنهم سكرتيره عارف ميراني)، وقدم لهم الضيافة والعشاء، وانتظر حتى غطوا في نوم عميق نتيجة الإعياء الشديد والسفر الطويل، لينقض عليهم مع مسلحيه، ويجردهم من أسلحتهم ويربطهم بالحبال وهم في فراشهم دون منحهم أي فرصة للمقاومة. هذا الاعتقال الغادر جرى بالكامل خلف ظهر سمو الشكاك وضد إرادته السياسية والعشائرية؛ حيث تؤكد وثائق وتحليلات أكاديمية رصينة أن سمو لم يكن في القرية وقتها وكان متواجدا في معقله ب (جهريق)، وأن خلو قوجو تصرف بشكل منفرد وجشع مدفوعا بالطمع المالي والتحريض السري من القائد العثماني قاسم بك، الذي وعده أيضا بدعمه للانشقاق عن سلطة سمو. وفور سماع سمو بالنبا، استشاط غضبا وحشد قوة عسكرية من رجاله وهاجم مخفرا عثمانيا على الحدود في محاولة يائسة لتخليص الشيخ عبد السلام، لكن القوات العثمانية كانت قد نقلت الشيخ بسرعة فائقة صوب الموصل.

وبما أن تصرف خلو شكل طعنة لشرف سمو العشائري وخرقا لقانون الدخالة (حماية الضيف)، فقد قاد سمو حملة عسكرية لاحقة ضد خلو قوجو وأتباعه وقام بتصفيته جسديا ومصادرة أمواله غسلا للعار وإعادة لترميم هيئته. أما الشيخ عبد السلام، فقد سيق إلى الموصل وحوكم صوريا أمام محكمة عسكرية ترأسها الوالي المتشدد سليمان نظيف، وصدر بحقه حكم الإعدام السريع بتهمة التخابر مع الروس والتمرد، ونفذ الحكم شنقا في الساحة العامة بالموصل في 14-12-1914.

أما المأساة الثانية فكانت ضحيتها سمو الشكاك نفسه بعد ستة عشر عاما من حادثة البارزاني، وتحديدًا في عام 1930، ولكن هذه المرة كان الغدر حكوميا وإقليميا خالصا قاده رضا شاه بهلوي الذي اعتلى عرش إيران وعمل على بناء دولة مركزية فارسية قائمة على سحق وإذابة الكيانات العشائرية والقومية المستقلة. قاد سمو ثورة عارمة ضد طهران امتدت طوال العقد الممتد من 1918 إلى 1928، وألحق هزائم قاسية بالجيوش الإيرانية وأعلن نفسه ملكا على كردستان وسك العملة باسمه، مما جعله المطلوب رقم واحد للدولة الإيرانية. بعد سنوات من المعارك الطاحنة والحصار العسكري والاقتصادي، تراجعت القوة العسكرية لسمو واضطر للتنقل كلاجئ بين تركيا والعراق؛ وهنا أدرك رضا شاه أن القضاء على سمو عسكريا في معاقلة الجبلية مكلف للغاية وربما غير مضمون النتائج، فقررت الأجهزة الاستخباراتية والعسكرية الإيرانية اللجوء إلى استراتيجية الغدر الدبلوماسي عبر فخ المفاوضات.

في أواخر يونيو 1930، أرسلت الحكومة الإيرانية وسيطا كرديا موثوقا يحمل رسالة عفو عام مغرية لسمو، والأخطر من ذلك أنها تضمنت نسخة من القرآن الكريم وموقعة ومختومة من الشاه رضا بهلوي شخصيا (أمان نامه) تعهد له فيها بالأمان المطلق وتعيينه حاكما عسكريا وإداريا على منطقة أشنوية (شنق) مقابل إلقاء السلاح ووقف العصيان. صدق سمو الخديعة معتمدا على قدسية القسم بالمصحف الشريف، وتوجه إلى بلدة أشنوية برفقة عدد قليل جدا من حراسه وحليفه الزعيم القبلي خورشيد آغا الهركي. وتذكر تقارير وزارة الخارجية البريطانية ومذكرات القادة العسكريين الإيرانيين أن القيادة العسكرية في تبريز بالتعاون مع حاكم أشنوية العسكري العقيد نوروزي، قامت بهندسة الكمين بدقة متناهية؛ حيث تم إخلاء

شوارع البلدة وسحب القوات النظامية لإعطاء انطباع احتفالي خادع، وفي الوقت نفسه تم حشد 300 جندي مدججين بالرشاشات الثقيلة من نوع (ماكسيم) جلبوا خصيصاً من حامية تبريز لضمان عدم تعاطفهم مع سمكو، وزرعوا سرا داخل البيوت الطينية والمحلات المطلة على الشارع الرئيسي الضيق، وأجبر السكان على البقاء في الداخل تحت تهديد السلاح لضمان السرية المطلقة. دخل سمكو البلدة واستقبل بحفاوة رسمية بالغة ونزل ضيفاً وتناول وجبة الغداء في مقر الحاكم العسكري العقيد نوروزي. وبعد انتهاء اللقاء، طلب من سمكو الخروج والسير في الزقاق المحدد (منطقة القتل الميتة) بحجة استقبال قائد الفيلق العام الجنرال حسن مقدم الذي قيل إنه قادم من مهباد. وبمجرد وصول سمكو إلى منتصف الزقاق، تراجع العقيد نوروزي خطوتين للخلف بحجة نسيان شيء ما داخل الدار، وكانت هذه الحركة هي الإشارة المتفق عليها للجنود المتخفين على الأسطح، حيث انهمر وابل كثيف من رصاص الرشاشات الثقيلة من مسافة تقل عن عشرة أمتار؛ أصيب سمكو برصاصة في حنجرته لمنعه من الصراخ أو توجيه رجاله، تلتها رصاصات اخترقت صدره وبطنه فسقط قتيلًا فوراً في 30 يونيو 1930، وحاول حليفه خورشيد آغا الهركي حمايته وسحب سلاحه إلا أن الرصاص مزق جسده وجسد الحراس المرافقين خلال ثوان معدودة. ولم تكتف السلطات البهلوية بقتله، بل قامت بربط جثته خلف مركبة عسكرية وسحلها وتمثيلها وعرضها أمام ثكنات الجيش في أورمية لبث الرعب، وهي ذات الطريقة الغادرة التي اغتالت بها إيران شقيقه الأكبر جعفر آغا الشكاك عام 1905 في عهد القاجار بعد استدراجه للمفاوضات في تبريز.

تثبت هذه الحقائق التاريخية الشاملة والمتقاطعة في كافة المصادر والمراجع بلا استثناء، أن الرواية التاريخية التي تفيد بتسليم الشيخ عبد السلام البارزاني وإعدامه نتيجة غدر محلي عشائري من فصيل منشق جرى في أراضي الشكاك دون علم سمكو، واغتيال سمكو الشكاك نتيجة غدر حكومي إقليمي إيراني تحت غطاء السلام والمفاوضات، هي حقيقة تاريخية دامغة وقطعية بنسبة مئة بالمئة. ورغم عمق هذه المآسي وتأثيرها على العلاقات العشائرية الكردية، إلا أن التاريخ اللاحق شهد تحولا كبيرا؛ ففي عام 1946، وبحسب وثائق جمهورية مهباد الكردية، التقى الملا مصطفى البارزاني (الشقيق الأصغر للشيخ عبد السلام) مع طاهر آغا الشكاك (نجل سمكو الشكاك)، وتجاوز الطرفان إرث الماضي تماما.

حيث وضع الملا مصطفى يده بيد أبناء سمكو الشكاك، وقاتل مسلحو بارزان ومسلحو الشكاك جنبا إلى جنب في خندق واحد للدفاع عن الجمهورية الكردية الناشئة، مما مثل تبرئة سياسية وعشائرية وعملية لسمكو من تلك الحادثة الغادرة التي قادها المنشق خلو قوجو، وأثبتت وعيا سياسيا متقدما تجاوز عقلية الثأر العشائري القديم لصالح القضية القومية المشتركة.

المصادر والمراجع الأكاديمية المعتمدة في التوثيق:

1. كتاب تاريخ الأكراد الحديث (A Modern History of the Kurds) للمؤرخ البريطاني ديفيد مكدول (David McDowall) - الطبعة الثالثة، لندن.
2. أرشيف وزارة الخارجية البريطانية (Public Record Office / Foreign Office)، ملفات الشؤون الكردية والإيرانية، المجلد (FO 371/14841) والملف (CO 730/154).
3. الأرشيف العثماني الرسمي التابع لرئاسة الوزراء التركية في إسطنبول (Başbakanlık Osmanlı Arşivi - BOA)، سجلات نظارة الداخلية والأمن الداخلي (DH.EUM) وملفات ولاية وان والموصل (DH.SYS).
4. كتاب كردستان والحركة القومية الكردية للمؤرخ الدكتور كمال مظهر أحمد، مطبعة المجمع العلمي، بغداد.
5. مذكرات الجنرال الإيراني حسن أرفع (Under Five Shahs) الصادرة في لندن، والتي توثق تفاصيل الحملات العسكرية والكمائن ضد قادة العشائر في عهد رضا شاه بهلوي.
6. كتاب الحركات التحررية الكردية في العصر الحديث للمؤرخ البروفيسور جليلي جليلوف، معهد الاستشراق الروسي.

7. مذكرات أحمد خواجه (بينديركان) المجلد الثاني، السليمانية، وهو مستشار الشيخ محمود الحفيد ومعاصر للأحداث الحدودية.
إعداد وتوثيق: أكرم محمد . [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية | تاريخ | نوع الوثيقة: اللغة الاصلية | نوع الأصدار: ديجيتال |
ملف: التاريخ المعاصر | الدولة - الأقليم: كوردستان |
تاريخ الإصدار: 2026-07-14
بابه ته به يوه ستكراوه كان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابه ت
	كوردی ناوه پاست	رێكهوت و پرووداو (كړۆنۆلۆژیا)	2026-07-14
	عربي	ژياننامه	أكرم محمد

المصادر

[1] غير محدد | عربي | [التواصل الاجتماعي فيسبوك؛ الصفحة \(أكرم محمد\) ؛ تاريخ 2026-07-14](#)
وقت التدوين: 2026-07-15
اسم المحرر: هه ژار كامه لا

صنف: المكتبة

سجل: 151

دراسات في تاريخ ايران الحديث والمعاصر

[2013050620212878665=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

دراسات في تاريخ ايران الحديث والمعاصر

د.كمال مظهر أحمد

بغداد 1985

كتاب دراسات في تاريخ إيران الحديث والمعاصر لمؤلفه الدكتور كمال مظهر أحمد، يقدم فصولاً مستقلة عن إيران منها: العلاقات الإيرانية الروسية، والمؤسسة الدينية في إيران، وتأسيس الأسرة البهلوية.

أما الأذربيجانيون والأكراد، فقد أفرد المؤلف لكل منهم فصلاً، تحدث فيهما عما تعرضوا له من ظلم واضطهاد في إيران، منذ عهد الدولة الصفوية، التي قامت في إيران في بدايات القرن العاشر الهجري (السادس عشر الميلادي) وحتى عهد الأسرة البهلوية، التي انتهى حكمها بقيام ثورة الخميني في سنة 1979م.

يؤكد الكتاب أن تغير الحكم والسلالة الحاكمة في إيران لم يمنع أربع أو خمس دول قامت من ظلم الأذربيجانيين والأكراد لأسباب قومية أو مذهبية، الأمر الذي يدق ناقوس الخطر في وجه إيران اليوم، لإعطاء الحرية لمواطنيها الذين ينتمون إلى قومية غير القومية الفارسية، أو المنتمين إلى مذهب أهل السنة، وهو مذهب معظم المسلمين في العالم، لكنه مذهب الأقلية في إيران التي يدين معظم شعبها بالمذهب الشيعي الاثني عشري.

النضال الأذربيجاني في إيران

تقدر مساحة أذربيجان بحوالي 186 ألف كم مربع، يقع حوالي 87 ألف كم مربع منها داخل الاتحاد السوفيتي السابق (ثم حصلت على استقلالها بعد انهياره سنة 1991م) وتقع البقية داخل إيران، وتحديداً في الشمال الغربي.

ويؤكد المؤلف (ص 194) أن الأذربيجانيين تمتعوا بمكانة مرموقة في بداية الدولة الصفوية، في عهد أول حكامها، إسماعيل الصفوي، لكن هذا الواقع لم يدم طويلاً، ففي سنة 1509م، أرسل الشاه إسماعيل حملة قوية ضد سكان شابران وشيروان ودريند، قاوموها رغم إمكاناتهم المتواضعة. وعلى نهج إسماعيل، سار خلفه طهماسب (1524 1576م) الذي انفجرت في عهده انتفاضة واسعة في مدينة تبريز والمناطق المجاورة لها، حتى تمكنت قواته من استعادتها في سنة 1573م، وأمر الشاه طهماسب بشنق أكثر من 160 من مواطنيها الذين علقت جثثهم في شوارع المدينة، وأمام أبواب جوامعها ص 195.

وفي عهد عباس الكبير (1587 1629) فقد الأذربيجانيون وزنهم السابق في الدولة الصفوية، فقد أبعد الشاه الطموح القادة الأذربيجانيين من الجيش، وزعماءهم من البلاط... كما باشر الصفويون اتباع سياسة التهجير الممقوتة تجاه العناصر غير الفارسية في عهد الشاه عباس الأول ص 195.

استمرت سياسة الاضطهاد حتى نهاية الدولة الصفوية، وقيام الدولة الأفشارية على أنقاضها، ففي عهد أول حكامها، نادر شاه (1736 1747م) تردّت الأمور في أذربيجان، وغدت متاجر مدنها خاوية من البضائع. وقد أدّى الجوع إلى انتشار الطاعون في معظم أنحاءها في سنة 1737م. وفضلاً عن ذلك مارس الأفشاريون سياسة التهجير بحق الأذربيجانيين، فنقلوا عشرات الآلاف منهم إلى مناطق إيرانية مختلفة (ص 196).

لم يختلف الأمر في عهد القاجاريين ثم البهلويين تجاه الأقليات عموماً، والأذربيجانيين خصوصاً، وينقل المؤلف عن البروفوسور ايفانوف قوله: كانت إيران في عهد رضا شاه عبارة عن معتقل كئيب للشعوب، تستباح فيه أبسط حقوق الأقليات القومية ص 219.

وعلى سبيل المثال، ففي عام 1930، أعلن ما لا يقل عن ألفي فلاح مازندراني التمرد بسبب قطع المياه عن أراضيهم، وتحويلها إلى أراضي الشاه الذي لم يتردد في استخدام القوة ضدهم، فالتجأ العشرات منهم إلى الغابات المجاورة (ص 219).

وعموماً واجه الأذربيجانيون الظلم الذي تعرضوا له من قبل الحكام الإيرانيين المتعاقبين، بالثورات والانتفاضات، واتجهوا إلى تنظيم صفوفهم، وإنشاء التنظيمات والصحف، لكن القسوة الإيرانية كانت في معظم الأحيان أقوى من إمكاناتهم وثوراتهم.

النضال الكردي في إيران

تشغل كردستان الإيرانية الأقسام الشمالية الغربية من إيران، وهي تتصل من الشمال والشرق بأراضي أذربيجان الجنوبية، وغرباً حتى الحدود الشرقية العراقية. ويؤلف الأكراد ثالث أكثرية في إيران بعد الفرس والأذربيجانيين.

وبالرغم من اختلاف التقديرات إزاء عددهم، إلا أن المؤلف يرجح أنهم يؤلفون حوالي سدس العدد الكلي لسكان إيران (ص 227). ويتوزع الشعب الكردي في إيران بين 30 عشيرة، أكثريتها مستقرة، وقسم منها نصف متنقل بين مشاتي ومصائف ثابتة. وأهم المدن الكردية في إيران: كرمنشاه وسنندج ومهاباد.

وكشأن الأذربيجانيين، تعرض الأكراد أو الكرد لاضطهاد من قبل الدول الحاكمة في إيران، وأبرزها الدولة الصفوية. يقول د. كمال عن هذه الحقبة: دشن العهد الصفوي (1502 1736م) بداية جديدة للتأريخ الكردي في إيران، تشغل الفواجع والأحداث الدموية معظم صفحاته، فإن مؤسس الدولة الصفوية الشاه إسماعيل الصفوي (1487 1524م) كان يرفض كل ما هو كردي، بحيث أنه لم يتحمل حتى أولئك الأمراء من الكرد الذين أتوه إلى بلدة خوي لتقديم الولاء له، فأمر بإلقاء القبض عليهم جميعاً، وعيّن مكانهم ولاية من أتباعه القزلباش ص 229.

وينقل المؤلف (ص 229230) عن المؤرخ الكردي المعروف محمد أمين زكي ما نصّه: وكان عهد الشاه إسماعيل وسيره في الكرد.. عهد ظلم وعدوان شديدين، لأن الكرد كانوا من أهل السنة، فكان لا يأمن جانبهم ولا يثق بهم.. ولهذا لم يكن يدع فرصة تمر من غير أن ينتهزها ويلحق فيها بالأكراد أذى كبيراً.

يكفي أن نذكر دليلاً على حقد إسماعيل الصفوي على الأكراد السنّة، وهو حصار قواته لمدينة ديار بكر، الذي دام أكثر من عام، وأودى بحياة 15 ألفاً من سكانها. ثم فعل طهماسب مثل ما فعل أبوه إسماعيل، فعندما زحف الشاه طهماسب الأول سنة 1554م على كردستان، فإنه لم يترك في الطريق الذي سلكه عامراً إلا دمره ص 230.

ولم تكن ممارسات الشاه عباس الأول أقل قسوة من ممارسات أسلافه، بل إنه في بعض الأحوال تجاوزهم إلى حد كبير، فإنه توجه بنفسه على رأس جيش كبير إلى خوي، ومن هناك زحف على منازل عشيرة محمودي الكردية التي دافع رئيسها مصطفى بيك عن قلعة ماكو ببسالة، ولكن الجيش الإيراني عاث في أرض تلك البلاد فساداً، وغالى في النهب والسلب والتدمير، وقتل من الأهالي مقتلة عظيمة، ونقل منهم بضعة آلاف من النساء والأطفال الذين عوملوا معاملة الأسرى ص 230.

وعلى نهج الصفويين، سار الأفشاريون والقاجاريون والبهلويون، يقتلون ويدمرون، وينهبون من خالفهم في القومية والمذهب، ومن ذلك إرغام الكرد في سنة 1929م، وفي عهد رضا بهلوي، على التخلي عن لباسهم القومي، وارتداء الملابس الإفرنجية، والقبعة البهلوية، الأمر الذي نتج عنه حدوث اضطرابات قرب مهاباد، واجهها بهلوي بإرسال أربعة آلاف جندي، تمكنوا من القضاء على حركة المهاباديين، الأمر الذي جعل عدداً من قادتها يفرون إلى الأراضي العراقية.

وعانت المناطق الكردية في عهد البهلويين من الإهمال الشديد، في جميع المجالات، الثقافية والصحية

والتعليمية والاجتماعية، فلغاية الحرب العالمية الثانية (1939 1945) لم يكن في المناطق الشمالية من إقليم كردستان سوى مدرسة ثانوية واحدة، مع أن عدد سكان هذه المنطقة الواسعة كان يزيد آنذاك على مليون نسمة ولم تكن الحالة الصحية في كردستان إيران أحسن من وضعها الثقافي، فقد خصص لجميع سكان منطقة مهاباد، البالغ تعدادهم آنذاك حوالي 200 ألف نسمة، مستشفى واحد، بلغ عدد أسرته 20 سريراً فقط ص 255.

وفي السنوات الأخيرة من حكم رضا شاه اشتد الاضطهاد القومي بالنسبة لسائر شعوب إيران غير الفارسية، ففي كردستان مثلاً، حاولت السلطات منع استخدام اللغة الكردية، خاصة داخل المدارس، وفي الدوائر الحكومية، كما غيرت أسماء عدد كبير من المدن والقرى الكردية إلى أسماء فارسية، فغير اسم مدينة أرومية إلى رضائية، وسلماس إلى شاهبور (ص 256).

وامتدت آثار هذه السياسة إلى المجال الاقتصادي أيضاً، واتبعت الدولة سياسة تمييز واضحة المعالم بالنسبة للمناطق غير الفارسية من إيران، ففي السنوات العشر الأخيرة من حكم رضا شاه، جرى تأسيس 40 معملاً للغزل والنسيج، و8 معامل لصناعة السكر، وعدد كبير من المعالج ومعامل تنظيف الحبوب.. لم يكن نصيب أذربيجان وكردستان منها سوى معملين صغيرين لصناعة السكر، مع أنهما كانا، ولا يزالان يحتلان الصدارة من حيث الإنتاج الزراعي (ص 256).

وماذا بعد؟

ماذكرناه من ظلم تعرضت له أذربيجان وكردستان هو غيض من فيض مما ذكره المؤلف الدكتور كمال مظهر، ويبدو أن ظلم الأقليات غير الفارسية، وغير السنّة، سياسة إيرانية عابرة للسلالات وأنظمة الحكم، وما تزال متبعة لليوم في ظل الجمهورية التي تصف نفسها بالإسلامية.

وبالرغم من أن هذا الكتاب صدر في سنة 1985م إلا أنه توقف عند العهد البهلوي، الذي قضت عليه ثورة الخميني سنة 1979م، ولم يتناول ست سنوات (1979 1985) من الظلم والاضطهاد مارسها الخميني وأتباعه، ليس ضد الأذربيجانيين والأكراد فقط، بل امتد ليشمل البلوش والأحوازيين أيضاً، وسائر الأقليات غير الفارسية، وغير السنّة. ويلاحظ أن الاضطهاد شمل المخالفين للقومية، حتى لمن كانوا شيعة مثل الأذربيجانيين والأحوازيين، كما شمل المخالفين في القومية والمذهب مثل الأكراد والبلوش السنة.

ولو ضم المؤلف السنوات الست المشار إليها إلى كتابه، لوجد فيها الشيء الكثير، فالاضطهاد ظل سياسة ثابتة، بل وتوسعت الأساليب، لتشمل هدم المساجد والمدارس إضافة إلى ما كانت تقترفه السلالات السابقة من قتل وتدمير وتهجير وسياسة التفريس، الأمر الذي يجعل إيران الخمينية في خطر كبير إن ظلت في سياستها العنصرية والإقصائية. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: تاريخ | اللغة - اللهجة: عربي | PDF: نعم | الدولة - الأقليم: الخارج |

تاريخ الإصدار: 1985-00-00

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه راست	رێکهوت و پرووداو (کرۆنۆلۆژیا)	1985-01-01
	عربی	ژياننامه	کمال مظهر أحمد
	کوردی ناوه راست	ژياننامه	که مال مه زهر

تیبینی: ئەم تۆماره پەرتووکه و فایلێ PDF ی له گەڵدايه، تکایه سکیێ QR کۆده که بکه تاوه کو له سهەر مالهپهري رێکخراوی کوردیپیدیا پەرتووکه که ببینی.

QR
:Code

المصادر

[1] غير محدد | عربي | [موقع alrased.net](http://alrased.net)

وقت التدوين: 2013-05-06

اسم المحرر: هاوړی باخهوان

صنف: صور وتعريف

سجل: 152

رجال قبيلة (شكاك) الكردية

[20260110090947671218=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20260110090947671218)

رجال قبيلة (شكاك) الكردية في بلدة (قطور) التابعة لمدينة (خوي) بمحافظة اورمية شرق كردستان ، سنة 1900 ميلادي

الجالسين من اليمين :

جعفر آغا شكاك (ابن علي خان شكاك رئيس قبيلة شكاك) ، اغتيل عام 1905 ميلادي في مدينة تبريز .
تيمور آغا شكاك .

الواقف في وسط الجالسين :

اسماعيل آغا شكاك (الاخ الصغير لجعفر آغا شكاك) ، استلم رئاسة قبيلة (شكاك) في عام 1909 م بعد نفي والده (علي خان شكاك) إلى جزيرة (رودوس) من قبل السلطات العثمانية . [1]

خصائص السجل

عقد: 00-09 العقد الاول | سكوب: غير ملون | قرن: القرن 20 (1900-1999) | المدن: اورمية |
الدولة - الأقليم: شرق كردستان | جودة الصورة / الوثيقة او الفيلم: جيد |

المصادر

[1] غیر محدد | عربي | [التواصل الاجتماعي فيسبوك؛ الصفحة \(تأريخ الكرد و حضارة كردستان\) ؛ 11-23-2024](#)

وقت التدوين: 2026-01-10

اسم المحرر: هه‌زار کامه‌لا

صنف: صور و تعریف

سجل: 153

سمکو (إسماعیل پاشا) الشکاکي وشقیقه الأصغر خورشید

[20260730090219697133=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20260730090219697133)

سمکو (إسماعیل پاشا) الشکاکي وشقیقه الأصغر خورشید، في صورة التقطت عام 1910م في ولاية أورمية الكردية. [1]

خصائص السجل

عقد: 19-10 العقد الثاني | سكوب: غير ملون | قرن: القرن 20 (1900-1999) | المدن: اورمية | الدولة - الأقليم: شرق كردستان | جودة الصورة / الوثيقة او الفيلم: جيد |

المصادر

[1] غير محدد | عربي | [التواصل الاجتماعي فيسبوك؛ الصفحة 28-07-2026 \(Kurdi Mardinli\)](#)

وقت التدوين: 2026-07-30

اسم المحرر: ههزار كامه لا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 154

سمکو آغا الشکاکي

[20251001183036657972=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20251001183036657972)

بروفيسور بدرخان السنديبدرخان السندي
ترجمة / مختار فائق

شهدت مناطق عديدة من كردستان ايران ثورات وانتفاضات تحررية كوردية اهمها ثورة (سمكو شكاك) وثورة مهاباد التي نتج منها تأسيس جمهورية مهاباد الكوردية بزعامة القاضي محمود . اجد هنا من الضروري القاء الضوء على شخصية المناضل سمكو شكاك الذي كان قائداً كبيراً في مسيرة النضال الكوردي خاصة في فترة تاريخية مهمة وعصيبة من الزمن .. فترة مابعد الحرب العالمية الاولى . نعم من الضروري .. ان نتحدث عن هذا المناضل الكوردي الشجاع الفدائي الشهم .. الذي تمكن من ان يقلق بال اربع حكومات وهي ايران وتركيا وبريطانيا وروسيا .. لقد اشتهر (سمكو شكاك) في المنطقة بل في العالم وكتبت الصحف العربية والعالمية عن شجاعته وثورته .. فقد كتبت احدي الصحف الروسية في حينه عن شجاعته فقالت : (انه دبلوماسي كبير ولكنه في ارض صغيرة) ...

(سمكو شكاك) اسمه سمكو بن محمد آغا رئيس عشيرة الشكاك والتي كانت تتكون من الفي عائلة في عام 1920 حتى وصلت في عام 1966 الى اكثر من اربعة الاف عائلة .. هذه الاحصائية الاخيرة كانت ل (حسن عرفة) وهو رئيس سابق لرئاسة اركان الجيش الايراني .. عشيرة شكاك تتكون من فرعين الاول (عبدوسي) وهم يعيشون اطراف غرب (سلماس) .. كان هذا الفرع من العشيرة تحت زعامة سمكو شكاك .. اما الفرع الثاني من العشيرة يدعى (مادوسي) تحت زعامة عم سمكو شكاك يدعى (عمر خان) والذي سلم زعامة كل عشيرة شكاك للقائد سمكو شكاك . سياسة ايران في حينها جعلت من سمكو شكاك ان يحقد على سياسة ايران منذ صغر سنه .. لان الحكومة الايرانية قامت في عام 1907 باغتيال جوهر آغا وهو شقيق سمكو شكاك .. ان حادثة اغتيال جوهر آغا كانت بصيغة فظيعة ومخزية .. لان جوهر آغا كان ضيفاً على محافظ اذربيجان (نظام السلطة) الذي كان قد اقسم بالقرآن بان ليست هناك اية خيانة في هذه الضيافة . الا انه ومع الاسف قام (نظام السلطة) باغتيال ضيفه جوهر آغا .. حيث تستر بعض الحراس خلف ستارة وحينما اراد جوهر آغا المغادرة تعرض للرمي من قبل الحراس ..

المستشرق المعروف مينورسكي يصف بطولة حراس جوهر آغا ورجولتهم حينما علموا باغتيال جوهر آغا وقتلوا ببسالة وتمكنوا من الخلاص من جندرية العجم واغتيال عدد من هؤلاء الجندرية .. هذه العملية الغادرة اشعلت نار الحقد لدى سمكو شكاك ضد الحكومة الفارسية وانعدمت الثقة بين الشعب الكوردي والحكومة الايرانية .. لكن هذا لايعني ان سبب ثورة سمكو شكاك كانت بسبب اغتيال شقيقه .. حيث ان سمكو شكاك كزعيم كوردي كان يتطلع الى مستقبل شعبه نحو تحقيق اهداف الشعب الكوردي .. الا ان مسألة اغتيال شقيقه جوهر آغا ظلت عقدة في نفس سمكو شكاك .

كثير من الكتب والمصادر تتحدث عن المناضل سمكو شكاك ولكن اكثر من تلك المصادر تبعد عن الحقيقة وتدون التاريخ ضمن مصالح شخصية .. في الحقيقة ان القضية الكوردية في عشرينيات القرن الماضي كانت تتعرض لسياسات القياس بمكيالين .. لذا نجد الدول العظمى وبعد الحرب العالمية الاولى كانت مترددة ازاء القضية الكوردية فاحياناً تتحدث عن حقوق الشعب الكوردي واحياناً اخرى نجدها تتجنب الحديث عن حقوق الكورد . واحياناً اخرى يتنازلون عن وعودهم وذلك لاسباب عدة منها :

- 1- ان منطقة كردستان منطقة غنية وهي محل رد وبذل الكثير من الدول امثال بريطانيا والمانيا وروسيا .
- 2 - استراتيجية موقع كردستان وحدودها مع ايران وتركيا وقربها من الاتحاد السوفياتي ، هذا ماجعل بريطانيا تفكر جدياً في الموضوع وتحسب له الف حساب .. فكانت بريطانيا تعتقد فيما اذا تحررت كردستان سيكون لكوردستان دور كبير في توعية الشعوب الايرانية والتركية وسوف تنطلق شرارة نهضة هذه الشعوب ضد الامبريالية .. كما ان بريطانيا كانت تعتقد بان الاتحاد السوفياتي سوف يساند كردستان ..
- 3- كانت السياسة التركية في تلك الفترة تحاول ان تقف ضد الانتفاضات الكوردية وتحاول ان لا يكون للكورد

موقف واضح ازاء دول الحلفاء ، لذا نجد بعض قادة الحركات التحررية الكوردية مثل سمكو شكاك والشيخ محمود يخدعون بوعود تركية كاذبة لا اساس لها .. هذا ما جعل دول الحلفاء تقف مواقف سلبية ضد القضية الكوردية .. هذه المواقف جعلت من بريطانيا تقف هذا الموقف السلبي ازاء القضية الكوردية .. لذلك نجد شخصاً مثل (ويلسن) في كتابه (ميسو بوتاميا) يقول .. كان هدفنا ان نقف ضد اية حركة كوردية تعمل على فصل الكورد عن ايران ونحاول افشال تلك الحركات وكان هذا موقفنا مع كورد تركيا ايضاً .. لم يطلب سمكو شكاك يد المساعدة من الانكليز وهذا يبدو واضحاً في كتابات (مس بيل) التي كانت سكرتيرة للاستخبارات البريطانية . رغم ان سمكو شكاك كان يريد معرفة مدى استعداد الانكليز لمساعدته ولكن بعيداً عن الخذلان والهوان .. لذا نجده يلتقي مع (ادمونز) في فترة صعبة حينما كان موقف سمكو شكاك ضعيفاً وكانت ايران تقف موقفاً مشتركاً مع تركيا لاضعاف قوات سمكو شكاك ..

يقول (ادمونز) الذي كان حاكماً وضابطاً بريطانياً : لم يكن سمكو يحمل الحقد الكثير ضد الايرانيين لانه مهما بلغ ايذاء الايرانيين لسمكو فان سمكو ايضاً لم يقصر في ايذاء الايرانيين .. ولكنه كان يحاول ان ينتقم من تركيا .. التي كانت قد وعدته بالمساعدة الا ان تركيا تراجعت ووجهت ضربة ضد سمكو شكاك .

ثم يقول (ادمونز) : (كان سمكو متعجباً ومستغرباً منا .. كيف لاننبه نحن الانكليز الايرانيين والاييرانيون يساعدون تركيا علناً) . ثم يستطرد ادمونز قائلاً : (سمكو قال لنا بصراحة جئت لاعلم منكم هل سوف تمدون لنا يد المساعدة او لا ؟ ان لم تساعدون حركة الشعب الكوردي سوف اعود الى شعبي ... فاني لم اطلب منكم حق اللجوء). كان كل من سمكو شكاك والشيخ محمود يرغبان بالتقارب فيما بينهما لذا نجد سمكو يذهب للسليمانية ليحل ضيفاً على الشيخ محمود ..

هناك العديد من الكتب والمصادر تتحدث عن زيارة سمكو للسليمانية والاستقبال الحافل الذي استقبل به من قبل اهالي السليمانية احتفاء بزيارة سمكو شكاك للسليمانية . في الحقيقة كان الوطنيون الكورد يتوقعون خيراً من هذه الزيارة أملين ان يتمكن سمكو شكاك من احداث تقدم في سياسة الشيخ محمود ويبعده عن التأثيرات التركية .. لقد تمكن سمكو شكاك كأمر او حاكم في كوردستان من تحرير الكثير من المناطق الكوردية من السيطرة الايرانية ..

كانت حياة سمكو شكاك مليئة بالحروب ضد الدول الرجعية والانظمة التي كانت لها علاقة بالامبريالية .. لقد قاتل سمكو شكاك ضد الجيش الروسي حينما كان الجيش الروسي يحاول التقدم نحو شمال ايران .. كذلك نجد سمكو يحارب الحكومة الايرانية والحكومة التركية ولم يمد يده مع الانكليز وكان له هدف في ذلك .. وهو حرية واستقلال الشعب الكوردي ..

لما علمت الحكومة الايرانية بان موضوع سمكو شكاك خطير والحركة الكوردية مرتبطة بسمكو شكاك .. توصلت الحكومة الايرانية الى قناعة لاغتيال سمكو شكاك وبذلك تقضي على الحركة الكوردية .. فلجأت الحكومة الايرانية لاسلوب المراوغة والحيلة .. فطلبت منه ان يحل ضيف شرف عليها للتباحث حول اشكالات المسألة الكوردية وايجاد حل لها .. فقبل سمكو الدعوة وذهب لايران ليتلقى ضربة من نفس الخنجر الذي قتل به شقيقه (جوهر آغا).

كان المفروض ان لا يثق سمكو باعدائه .. كان الاجدر ان يأتي الايرانيون عنده او يرسلون ممثلاً عنهم اليه .. ليس من المستبعد ان سمكو شكاك قد اضطر الى الذهاب اليهم بعد ان ضعف موقفه ويبدو انه لم يجد غير الحوار بديلاً. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: السيرة الذاتية | مقالات ومقابلات | نوع الوثيقة: اللغة الاصلية | نوع الأصدار:
ديجيتال | اللغة - اللهجة: عربي |
تأريخ الإصدار: 2019-07-23
بابه ته په يوه ستکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردي ناوه پاست	پیکهوت و پووداو (کړۆنۆلۆژيا)	2019-07-23
	عربي	کورته باس	حقیقه الغدر وتصفيه الزعامات الكردية: الشيخ عبد السلام البارزاني وسمکو الشکاک

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | [التواصل الاجتماعي فيسبوك؛ الصفحة \(Dîroka Kurdî Kurdish History\)](#)
23-07-2019

وقت التدوين: 2025-10-01

اسم المحرر: هه ژار کامه لا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 155

سمکو آغا الشکاکي: القائد المظلوم في مقصلة المؤامرات الدولية والذرائع التاريخية

[20260718105341695334=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20260718105341695334)

إعداد وتوثيق: أكرم محمد

إن قراءة تاريخ القادة القوميين في مراحل التحول الكبرى تقتضي التخلي عن الأحكام الأخلاقية الجاهزة، والغوص في عمق البيئة الجيوسياسية المعقدة التي فرضت عليهم خياراتهم العسكرية والسياسية. ومن بين هؤلاء القادة الذين تعرضوا لظلم تاريخي مجحف وتشويه متعمد من قبل التأريخ الاستعماري والإقليمي، يبرز اسم القائد الكردي سمكو آغا الشكاكي، زعيم عشيرة الشكاك الباسلة. لقد عاش سمكو في فترة غليان عالمي إبان الحرب العالمية الأولى، حيث تحولت مناطق شمال غرب إيران وحوض أورميا وسلماس إلى ساحة تصفية حسابات بين الإمبراطوريات العظمى كبريطانيا وروسيا القيصرية والدولة العثمانية، وسط محاولات دؤوبة من الحكومة القاجارية الإيرانية لسحق الطموحات القومية لشعوب المنطقة. لم يكن سمكو آغا مجرد زعيم قبلي عابر، بل كان يحمل مشروعا تحرريا يسعى لتأسيس كيان كردي مستقل يضمن كرامة شعبه وحقوقه التاريخية، في وقت كانت فيه القوى الاستعمارية توزع الوعود الزائفة وتصنع الكيانات على مقاس مصالحها النفطية والاستراتيجية.

لفهم حقيقة ما جرى في الثالث من مارس عام 1918، وتحديدًا حادثة مقتل البطريك الآشوري مار بنيامين شمعون التاسع عشر، يجب نزع الغطاء الديني والعاطفي عن الواقعة وإعادة قراءتها كصراع نفوذ عسكري وجيوسياسي بحت. لقد واجه سمكو آغا في تلك المرحلة الحرجة تمردا عسكريا آشوريا مدججا بالسلاح والتنظيم. فبعد انسحاب الجيش الروسي عقب الثورة البلشفية عام 1917، ترك الروس خلفهم ترسانة عسكرية ضخمة من الأسلحة الثقيلة والمدافع والذخائر للجيش الآشوري الذي كان يقوده الجنرال آغا بطرس. هذا التفوق العسكري المفاجئ، مدفوعا بوعود بريطانية وروسية صريحة لإنشاء دولة مسيحية (آشورية-أرمنية) في قلب الأراضي الديموغرافية والتاريخية للکرد في أورميا وسلماس وحكاري، شكل تهديدا وجوديا ومباشرا لعشيرة الشكاك والقبائل الكردية المحيطة بها. كان سمكو يرى بأم عينه كيف تحشد القوات وترسم الخرائط الاستعمارية التي تعني في النهاية إزاحة شعبه أو إخضاعه لسيطرة كيان مسيحي حليف للغرب، وهو ما دفع القائد الكردي للتحرك بأدوات السياسة الحربية الاستباقية لحماية شعبه من مصير التهجير الحتمي. علاوة على ذلك، فإن البعد النفسي والتاريخي لعائلة سمكو لعب دورا محوريا في صياغة قراراته الأمنية الصارمة. ففي عام 1905، ارتكبت السلطات الإيرانية القاجارية جريمة غدر نكراء عندما استدعى حاكم تبريز الشقيق الأكبر لسمكو، القائد جعفر آغا الشكاكي، لإجراء مفاوضات صلح وحقق دماء، وبمجرد دخوله القصر لتوقيع المعاهدة تم اغتياله بدم بارد. هذه الحادثة الأليمة زرعت في وجدان سمكو آغا عقيدة سياسية وعسكرية واضحة مفادها أن النوايا السلمية في عالم تحكمه ذئاب المخابرات الدولية هي انتحار محقق، وأن من يتفاوض في موقف ضعف أو بذهنية الثقة المطلقة يقتل. وعندما اقترب موعد اللقاء مع مار شمعون، نجحت أجهزة الاستخبارات الإقليمية، وعلى رأسها مخابرات حكومة تبريز الإيرانية والدولة العثمانية، في اختراق المشهد عبر تزوير مراسلات وتقارير أمنية سريت لسمكو عمدا. كانت هذه التقارير تزعم أن مار شمعون يناور سياسيا بالصلح لكسب الوقت، بينما يرتب عسكريا مع البريطانيين والجنرال آغا بطرس لشن هجوم صاعق يستأصل عشيرة الشكاك من معاقلها فور انتهاء الاجتماع. أمام هذا التهديد الوجودي الداهم، وتحت تأثير جنون الارتباب السياسي المبرر تاريخيا، اتخذ سمكو آغا قراره كرجل دولة ومحارب مسؤول عن حماية دماء آلاف العائلات الكردية، فكان الكمين العسكري ضربة استباقية لكسر مشروع الحلف الاستعماري الذي كان يستهدف استئصال النفوذ الكردي في خاضرة إيران.

إن الإنصاف التاريخي لسمكو آغا يتجلى أيضا في كونه لم يكن العقل المدبر للمكيدة، بل كان القائد الشجاع الذي تحمل التبعات الميدانية لقصور الرؤية لدى القوى الدولية التي تلاعبت بالجميع. فقد عثر لاحقا في قصره على رسائل سرية من حاكم تبريز الإيراني (مكرم الملك) تثبت أن طهران هي من هندست الخطة، وبثت الشائعات، وحرضت على التخلص من البطريك لتضرب عصفوريين بحجر واحد: تقويض طموحات الآشوريين، وجر الكرد إلى مواجهة دموية تضعف قوتهم العسكرية. لقد دفع سمكو آغا ثمنا باهظا لشجاعته

وقوميته، حيث واجه وحيدا الهجمات الانتقامية الشرسة وعمل على إعادة تنظيم صفوف شعبه مستبسلا في الدفاع عن أراضيه. وتجلت العدالة التاريخية المأساوية في أن الحكومات الإقليمية التي ذعرت من تنامي نفوذه القومي اعتبرته ورقة خطيرة يجب محوها. وفي الثلاثين من يوليو عام 1930، استدرجته الحكومة الإيرانية في عهد رضا شاه البهلوي إلى مدينة أشنويه تحت غطاء مفاوضات سلام شاملة وحل القضية الكردية، وتامما كما فعل بشقيقه جعفر من قبل، نصب لسمكو كمين غادر من قبل الجيش الإيراني وأطلقت عليه النيران ليقتل شهيدا لمشروعه القومي التحرري. إن سمكو آغا الشكاكي لم يكن غادرا بطبعه، بل كان قائدا عظيما حاصرته خيوط المخابرات الدولية، واضطر لخوض حرب بقاء شرسة لم ترحم الضعفاء، وظل رمزا قوميا كافح حتى رمقه الأخير ضد الهيمنة الفارسية والعثمانية من أجل استقلال كردستان.

المصادر والمراجع المعتمدة:

- * كمال مظهر أحمد، كردستان في سنوات الحرب العالمية الأولى، دار آراس للطباعة والنشر، أربيل.
- * أحمد كسروي، تاريخ ثماني سنوات في أذربيجان (تاريخ هج ساله أذربيجان)، طهران.
- * محمد أمين زكي بك، تاريخ الكرد وكردستان، بغداد.
- * علاء الدين السجادي، الثورة الكردية والحركة القومية في الوثائق المعاصرة، السليمانية.
- * باسيلي نيكيتين، إيراني الذي عرفت (مذكرات القنصل الروسي في أورميا)، الترجمة العربية.
- * أرشيف المكتب الهندي البريطاني، التقارير السرية لوزارة الخارجية حول أحداث أذربيجان الغربية 1917-1918.
- * ليدي سورما خانم، العادات الكنسية الآشورية ومقتل مار شمعون، لندن 1920.
- * مذكرات ويوميات الجنرال آغا بطرس، الأوراق العسكرية الميدانية، الموصل. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية | تاريخ | نوع الوثيقة: اللغة الاصلية | نوع الأصدار: ديجيتال | اللغة - اللهجة: عربي | الدولة - الأقليم: شرق كردستان |

تاريخ الإصدار: 2026-07-17

بابهته به يوهستكراوه كان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
----	------	-----	------------

كوردی ناوه راس

رێكهوت و رووداو (كړۆنۆلۆژیا)

2026-07-17

QR Code:

المصادر

[1] غير محدد | عربي | [التواصل الاجتماعي فيسبوك؛ الصفحة \(اكرم محمد\)؛ تاريخ 2026-07-17](#)

وقت التدوين: 2026-07-18

اسم المحرر: هه ژار كامه لا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 156

سمکو شکاک

[20250925150847657440=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

سمکو شکاک النقشبندی 1930_1895

هو إسماعيل آغا ابن محمد باشا ابن علي خان, ولد في عام 1895 واصبح زعيما للشكاكيين وهو في الرابعة عشر بعد مقتل اخيه جوهر آغا غيلة على يد الايرانيين عام 1905 ووفاة ابيه محمد آغا تحت التعذيب من قبل العثمانيين بعد ابعاده الى جزيرة رودوس 1909

_ بداياته في المجال التنويري :

عندما التجأ الزعيم الوطني عبد الرزاق بدرخان بك الى كردستان الشرقية تعاون الزعيمان وأسسوا أول مدرسة كردية في مدينة خويفي تشرين الأول عام 1913 كما قاما بتأسيس جمعيتين سياسيتين قوميتين ولأول مرة في تاريخ كردستان الشرقية وهما جمعيتي جيهانداني أي معرفة العالم التي تأسست عام 1912 وجمعية /استخلاص كردستان/ والتي طالبتا قيادة النضال الكردي الموحد بإنشاء دولة كردستان المستقلة الموحدة. وكان السيد طه وعبد الرزاق بدرخان بك وجوهر آغا شقيق سمكو ممن دعو إلى روسيا وهذا عائد إلى علاقات هذين الشخصين القوميين مع والد سمكو وشقيقه جوهر آغا.

وعندما ابعد عبد الرزاق عن رومية بواسطة الروس عام 1912 واصل سمكو اصدار صحيفة كردية كان يصدرها عبدالرزاق ,ويؤكد صاحب المطبعة التي كانت تطبع الصحيفة في أورميه بأن سمكو تمكن أخيرا من إصدار صحيفة أسبوعية كردية تحت اسم //روز كرد-شه و عه جم// أي //نهار الكردي-ليل العجم// وصدر العدد الأول منها في ((12 شوال 1340 هـ)) نهاية عام 1912 إلا أن سمكو غير اسم الجريدة إلى روز كرد ثم إلى كرد وتوقفت عن الصدور عام 1914م ومن الجدير بذكره ان منطقة نفوذ سمكو منطقة متطورة تكنولوجيا حينها حيث استطاع حينها مد خطوط الهاتف في مناطق

_ نشاطه السياسي :

رغم ان البعض يتهم سمكو انه كان له يد في القبض على عبدالسلام البارزاني وتسليمه للعثمانيين 1914 بحجة ان رجاله ماكانوا يجرؤون على فعل ذلك دون علمه، الا انه كان ل سمكو صلات مع الدوائر القومية الكردية وكانت مشاعره القومية وطموحاته الشخصية تسير جنبا إلى جنب دون احتدام كما انه تزوج من إحدى أخوات السيد طه الشمزيناكبر الشخصيات نفوذا على الجانب الآخر من الحدود وواحد من القادة القوميين الكرد فتعاونوا معا في كثير من الأمور ولعب السيد طه دورا كبيرا في حياة سمكو السياسية و تقولاولغا جيغا لينا :انه تحت تأثيره تكونت وترسخت لدى سمكو فكرة إنشاء (كردستان المستقلة) والتي كان يفهمها بما يلي (تطهير المناطق الكردية من الإدارة الإيرانية وفرض سلطته عليها) وفي أواخر شتاء 1922 شارك سمكو في اجتماع القادة الكرد بقيادة الشيخ محمود الحفيد,وقد طرح أثناء الاجتماع سؤالاً حول موقف الكرد من الأتراك والانكليز,وأسفر الاجتماع عن اتخاذ قرار يقضي بقطع الاتصالات مع الانكليز والتقارب من الأتراك، وكان سمكو خبيرا بالسياستين الانكليزية والتركية فعندما سئل مرة عن سبب عدم الاتفاق مع الانكليز أجاب:الانكليز والأتراك غير صادقين معنا بخصوص استقلال وتحرر كردستان إنهم يريدون أن يجعلوا من كل كرديا /خادما/ لهم يتحرك بإرادتهم ووفقا لمصالحهم تريد أن نفعل ما يجعلنا نخجل

منه أمام امتنا , هذا الشيء ليس في وسعي .

_ سمو آغا وعلاقته مع الروس :

في فترة ما قبل الحرب العالمية الأولى كانت خطط الروس بالنسبة للكورد تتركز أساسا عن الحرب المقبلة وأفاقها التي كانتا تدور حول تحقيق قفزة جديدة باتجاه الجنوب , كان من المتوقع لها أن تشمل هذه المرة جزئا حساسا من كردستان , وهذا ما يفسر اهتمام الروس بالمنطقة مع اقتراب الحرب العالمية الأولى فارتفع عدد الذين زاروها وتجولوا في أصقاعها النائية وتحمس المسؤولون أكثر لإقامة علاقات ودية مع رؤساء العشائر الكردية , المتنفيين من أمثال سمو وعبد الرزاق بدر خان بك وآخرون , وكما إن زعيم عشائر الشكاك سمو تعاون مرارا مع الدبلوماسيين الروس وسعى إلى نيل العون منهم .

ومنحه الروس مكافأة شهرية مقدارها خمسة آلاف روبل ذهبية بعد أن أطلقوا سراحه من الأسر , (عندما نفوه إلى جورجيا بعد حوادث الفتنة بين الاثوريين والمسلمين) وعينوه حاكما على بعض المناطق الكردية ولم يأت ذلك قطعا على نقيض مع منطق القياصرة الذين كانوا ينظرون من على قمم جبال كردستان الشرقية بعيدا إلى الغرب والجنوب , وقبيل انتصار الثورة البلشفية أقامت المنظمات السياسية السرية العاملة في صفوف الجيش الروسي الصلات مع بعض المثقفين الثوريين الكرد , بل إنها أسست لجنة مشتركة من ممثلي الجانبين في منطقة كرمان شاه , ويشير المؤلف الإيراني احمد شريفى إلى اتصال سمو وسيد طه الشمذيني بلباشفة عندما كانا منفيين في روسيا في بداية الحرب العالمية الأولى , وقبل ان تنتهي الحرب ظهر عنصر مهم جديد على المسرح ارتبط بانتصار ثورة أكتوبر في روسيا والذي ترك أثارا في أشكال مختلفة على المخططات السرية التي وضعتها الدول الكبرى في سنوات الحرب فقبل كل شيء انسحبت الدولة الجديدة من اللعبة وتخلت عن جميع المعاهدات والاتفاقات السرية والعلنية التي عقدها النظام القيصري السابق .

_ سمو آغا وعلاقته مع الانكليز :

لم يكن لسمكو آغا أية اتصالات مباشرة أو غير مباشرة مع الانكليز الأبعد عام 1919 ففي تموز عام 1921 أرسل سمو رسالة إلى بابكر آغا البشدري يطلب منه إن يكون وسيطا بينه وبين المسؤولين الانكليز في العراق وكان هذا نابعا من دهاء سمو السياسي ونظرته الواقعية للسياسة الدولية وخاصة بعد خروج روسيا القيصرية من الساحة وانهايار الإمبراطورية العثمانية فقد ذكر في رسالة إنني ارغب مخلصا إن أقيم علاقة الصداقة مع هذه الحكومة لذلك التمسك إن تتوسطوا عني لأجل تنظيم تفاهم وتبادل .. وهناك نقاط كثيرة يمكن الاتفاق حولها لمنفعة الطرفين عن طريق التفاهم .

أما الموظفون الانكليز فكانوا حاقدين على سمو وينظرون إليه بين الشك وعدم الثقة , وجاء في مذكرة الضابط السياسي البريطاني في السليمانية المرسله إلى المندوب السامي البريطاني في بغداد حول رؤية بريطانية لشخصية سمو فهو شاب قوي وقاسي ولا يعتمد على كلامه دائما ولكن في الوقت نفسه لو لم يكن هو كذلك لما كان باستطاعته الاحتفاظ بهذا الموقف القوي الذي حصل عليه ...

وكان للحكومة البريطانية دور كبير في فشل حركات سمو الاستقلالية بمساعدتها للحكومة الإيرانية ماديا و عسكريا وبالتجربة والإرشادات , كما رحبت الصحافة البريطانية بانتصار القوات الإيرانية على سمو وجاهرت الحكومة البريطانية في كل مناسبة بعدائها لسمكو وحركاته , وهذا أدى إلى ان يعتقد البعض بان اغتيال سمو في عام 1930 كان بتخطيط وإرشاد ومتابعة المسؤولين الانكليز في إيران وجدير بالذكر إن سمو كان يسعى إلى توحيد جميع أراضي كردستان الكبرى في دولة قومية مستقلة .

وهذا يظهر واضحا في قول مس بيل سكرتيرة الدائرة الشرقية للمندوب السامي البريطاني في العراقي أيار 1919م أوفد سمو السيد طه إلى بغداد للتباحث مع الانكليز ونيل تأييدهم لإنشاء دولة كردية مستقلة وقد عرض السيد طه المطالب الكردية للمسؤولين الانكليز في بغداد بما يلي :

تدعم بريطانيا إنشاء دولة كردية فدرالية مكونة من الولايات الكردية في إيران وتركيا. تقدم الحكومة البريطانية الدعم المادي والعسكري للدولة الكردية مقابل قبول الكرد للانتداب البريطاني عليهم أسوة بالحالة في العراق. وتذكر مس بيل أيضا إن عداء سمو لإيران التي عقدنا معها اتفاقية خاصة، وضع حدا لأي أمل يمكن أن يعقده على مساعدتنا لتكوين وحدة قومية بين كردستان تركيا والعراق.

_ سمو آغا والعلاقة مع الأتراك:

ادرك سمو آغا بان نضاله التحريري يحتاج إلى الأسلحة والذخيرة الحربية التي يجب ان تؤمن من إحدى الجهات فأنه توجه الى تركيا وذلك لموقف بريطانيا السليبي، وأوضاع روسيا السوفيتية لم تكن تسمح بتقديم العون المادي للورد وأكد سمو في معرض رده ل مصطفى باشا ياملي / اكراه القوميين الترك واعتقد أنهم أكثر عداوة للكرد من الإيرانيين ولكن أرسلت سيد طه إلى بغداد ولكن مع الأسف كان ذلك دون جدوى / دفع فشل ثورة الشيخ محمود الحفيد بالكرد العراقيين إلى الميل أكثر نحو الأتراك حيث وجدوا فيهم الحلفاء الوحيديين، ولكن الأتراك الكماليين لم يلتزموا بنهج تقديم العون للحركة الكردية في إيران حتى النهاية، فقد خانوا سمو آغا في أحلك الظروف، بل حاولوا القضاء عليه في الوقت الذي كان لاجئا في الأراضي الخاضعة لسيادتهم، وذلك بان أرسلوا مفرزة صغيرة تسلمت خلسة إلى معسكر سمو آغا وهاجمت بالبنادق والقنابل المعسكر فأحدثت خسائر فادحة إذ قتل العديد من أعوان سمو آغا البارزين إضافة إلى إحدى زوجاته واسر ابنه / خسرو / وأخذه كرهينة ونهب مقره وأخذ جميع أمواله لكن سمو آغا وأخوه مع بعض أنصاره استطاعوا من النجاة بصعوبة ووصلوا إلى راوندوز .

هذا الانقلاب المفاجئ بالسياسة التركية تجاه سمو آغا اظهر النوايا الحقيقية للكمالين تجاه الكورد، ودفع ذلك شعور زعماء الأتراك بالخطر من تواجد سمو آغا في المناطق الكردية الخاضعة لهم مما قد يؤدي إلى استئناف انتفاضة في ذلك الجزء من كردستان، وزاد في ذلك تلك الزيارة التي قام بها السياسي الكردي من السليمانية / مصطفى باشا ياملي / إلى مناطق نفوذ سمو آغا والتقاءه به في خريف عام 1921 ومحاولته إقناعه بتفجير وتوجه ثورته صوب تركيا، ومطالبة السلطات الإيرانية أنقرة بتسليمها سمو آغا ونتيجة لذلك ومن مبدأ القضاء على المشكلة في مهدها، حاول الكماليون اغتيال سمو آغا للتخلص من الإشكالات التي قد يخلقها للسلطة التركية الجديدة، فالزعماء الكمالية وعلى رأسهم مصطفى كمال نفسه يعرفون بمعاداتهم للحركة الكردية بشكل عام ولكنهم اضطروا إلى التعامل مع انتفاضة سمو آغا بصورة مختلفة انطلق الكمالية من اعتبارات عديدة لاتخاذ هذا الموقف منها :

- ضمان حدودهم الشرقية

- دعم ثورة سمو آغا يؤدي إلى كسب ود الكرد بشكل عام ويؤدي إلى تفاقم الأوضاع في إيران التي تمارس بريطانيا النفوذ عليها إلى دفع / لندن / إلى أن تكون أكثر مرونة تجاه ما كانت تسمى بالمسألة التركية .

_ سمو آغا والاشوريين:

لقد وقف المؤرخون مواقف متباينة من هذه الحادثة وأعطوها تفسيرات مختلفة فقد اعتبرها البعض من المؤرخين الكرد صفحة سوداء في تاريخ الحركة التحريرية الكردية والبعض اعتبرها خطأ تاريخيا ومنهم من عدها خطوة غير حكيمة من جانب سمو آغا، فما الدافع والمعرض لسمكو آغا لقتل مار شمعون وقدا وضحا في إجابته على سؤال مصطفى باشا ياملي قال : / لأسباب عديدة استقرى الرأي على قتل مار شمعون الذي كان يخطط من وراء ظهورنا للسيطرة على كردستان الشمالية، وفي الوقت المحدد قمت بقتله ووضعت حدا لطموحاته السياسية ... /

وبقي علاء الدين السجادي الكاتب الكبير من الذين لم يدينوا سمو آغا على اغتياله لمار شمعون إذ يقول جاء

الروس وحرضوا مار شمعون وأعطوه وعودا كثيرة وتحدثوا معه لبحسم لهم مسالة وجود سموكو آغا الذي كان عاقفا كبيرا أمام أهداف الروس من جانب مار شمعون ومن جانب آخر بدا مار شمعون يرأسل سموكو آغا بحجة إنشاء كيان / كردي - ارمني / ولكن هدفه الحقيقي كان الالتفاف على سموكو آغا والقضاء عليه وعلى الكرد وبذلك تصبح الحكومة / ارمنية - آشورية / كان سموكو آغا يفهم جيدا نوايا مار شمعون والاثوريين الحقيقة لذلك خطط للقضاء عليهم قبل أن ينفذوا مآربهم

وكان قد تم تشكيل الكتائب الاثورية بمساعدة فرنسا وبريطانيا بهدف ملء الفراغ العسكري الذي أحدثته انسحاب الجيش الروسي وكان يتم ذلك بإرشاد وتخطيط الضباط الانكليز وبخاصة / غريسي / المشرف العسكري البريطاني في المنطقة حاول الاثوريون جادين استمالة اكبر زعيم قومي كردي في شقي كردستان وأكثرهم جرأة ومناورة وصاحب أكثر من 2000 مقاتل وكان مصلحة الانكليز تتمثل في وضع خط دفاعي متلاحم بوجه الخط العثماني وعودته إلى أذربيجان .

وجرت حادثة القتل بعد إن دعا مار شمعون سموكو آغا إلى سلماس لملاقاته والحديث عن إقامة علاقات ودية وصداقة بين الجانبين بالإضافة إلى مناقشة مواضيع حول مستقبل أذربيجان الغربية وأوضاعها لاجتماعية والسياسية والاقتصادية وبعد انتهاء المحادثات ترك مار شمعون مكان الاجتماع بهدف الرجوع ولكن سموكو آغا الذي كان عارفا بشكل جيد بمخارج ومداخل الموقع وكان قد اصدر أوامره مسبقا إلى مائة مئة فرسانه بمحاصرة موكب مار شمعون بشكل سري وينفذوا الخطة المتفق عليها وهكذا عندما اقترب مار شمعون من موكبه سمع صوت مسدس سموكو آغا أصاب مار شمعون ووقع على أثرهم كما لحقته أصوات بنادق فرسان سموكو آغا ليقضي على جميع مرافقيه ولم ينج منهم سوى واحد اواثنين وكشف سموكو آغا فيما بعد بأنه لبي هذه الدعوة بهدف اغتيال مار شمعون والتخلص منه وانه لم يفصح عن نيته تلك حتى لأقرب المقربين إليه مثل أخيه علي آغا .

وكان اغتيال مار شمعون بداية فعلية لنهاية دور الاثوريين في الحرب العالمية الأولى وتواجههم في أذربيجان الغربية وطردوهم من ساحة الصراع، فلاشك إن اغتياله قد أثار حماس الاثوريين الذين بدئوا يحرقون الأخضر واليابس ثارا لزعيمهم، إلا أن هذا الحماس لم يبق له وجود بعد فشلهم في القبض على سموكو آغا من جهة وعدم مقدرتهم على مواجهة الزحف العثماني إلى المنطقة مجددا من جهة أخرى والتي نتج عنها تداخل وارتباك الاثوريين , وأصيبوا بآس وقنوط شديدين , وهذا راجع إلى ضيق الأفق السياسي للقيادة الكهنوتية الإقطاعية الاثورية وفقدانها للتجربة السياسية والبرنامج المنظم واللعب الروسي والبريطاني بالورقة الاثورية في المنطقة كأداة طيعة تخدم مصالحهما الإستراتيجية والسياسية والعسكرية. وقد دفع الاثوريين ثمن مغامرات هذه القيادة الثيوقراطية التي لم تستطع فهم وإدراك وتقييم واستيعاب المؤامرات والسياسات الاستعمارية الشائكة والمعقدة في المنطقة وبعدهم عن إقامة علاقات مباشرة مع القوى والحركات التحررية والقومية والوطنية الأخرى في المنطقة.

_ ثورة سموكو آغا 1920 :

ازدادت سطوة سموكو آغا بعد مقتل مار شمعون في كردستان الإيرانية وخارجها، فتمكن حينئذ من توسيع رقعة سلطته أكثر، فحرر مناطق / تركور / و / شارويران / و / اورمية / و / مياندوب / من حكام إيران إلى أن وصل إلى حدود كردستان تركيا . فالتفت جميع العشائر الكردية في تلك الأصقاع حوله . فهياً نفسه وقواته لتحرير تبريز , حيث استغل وجود قلاقل و انتفاضات في الأجزاء الأخرى من إيران فكان / الشيخ خزعل العربي / منتفضا في خوزستان وكانت قدم خير / الكردية الفيلية تأثرة في لورستان، لذا بدأ بتحرير مناطق أخرى من كردستان الإيرانية فحرر مدن / بانه / و / سقز / و / خورخورة / و / تيله كو / و / ديوانة درة / إلى أن وصل إلى مدينة سنندج / سنة / مركز ايالة كردستان الإيرانية , وكان / رضا خان البهلوي / وزيرا للحربية آنذاك فجرد حملة قوامها 500 مسلح على سموكو آغا باتجاه سابلانغ / مها باد / وكاد أن يدخلها إلا أن القائد الكردي سموكو آغا

تمكن من صد الهجوم وإبادة المهاجمين فأرسلت 3 أفواج أخرى نظامية عليه فلم يكن مصيرها أحسن من الأولى فوسع بذلك سلكو آغا رقعة حكمه أكثر، وتوجه الأمير ارشدي سنة 1922 بقوة قوامها ألف فارس مقاتل من تبريز بقصد القضاء على سلكو وحركته الصاعدة، إلا أنه قضى عليها في شمال بحيرة أورمية، فانتشرت أنباء سطوة سلكو في جميع أنحاء إيران والدول المجاورة لها، وبعد عودة الشيخ محمود الحفيد من منفاه في الهند إلى السليمانية في أيلول 1922 وإعلان تشكيله حكومته الثانية في 10/10/1922. فآثر هذا في معنويات الثائر سلكو آغا فقام بزيارة إلى السليمانية لملاقاة ملك كردستان يرافقه -400- من مقاتليه من أجل تأسيس كيان كردي موحد في كردستان فأمتعض الانكليز من زيارة سلكو هذه إلى السليمانية خوفا من توحيد جهودها وحصول مالا يحمي عقباه بالنسبة إلى مصالحهم الاستعمارية.

— سلكو ملك كردستان المستقلة:

أن الانجازات الكبيرة للثورة ثورة سلكو وعملياتها الناجحة، شجعت لتوسيع نطاق الانتفاضة صوب الجنوب فكلف للسيد طه بهذه المهمة فتم تحرير مدينة/سقز/ دون قتال وتلاه تحرير مناطق/تيله كو/و/خور خوره/و/ديوانده/في الطريق إلى مدينة /سنة/ المهمة التي استسلمت أيضا، وفي عام 1922 نصب سلكو نفسه ملكا على (كردستان المستقلة) بعد أن ضم إليها المناطق التي لم يستول عليها أيضا وكان شعار هذه المملكة حديثة العهد: يتألف من مدفعين جبليين متصاليين منقوش عليها كلمة (كردستان مستقلة) وحول مملكة كردستان هذه تقول الباحثة جيفا لينا: (في عام 1922 لوحظ نهوض الحركة الكردية عندما انتقل الثوار إلى خوض عمليات نشيطة ضد حاميات القوات الإيرانية وفي ربيع عام 1922 نصب سلكو آغا نفسه ملكا على كردستان المستقلة وشكل حكومته التي حاولت إقامة علاقات دبلوماسية مع الدول الأجنبية، وازداد في ضواحي بارس نشاط مصطفى باشا نمرود أحد حلفاء سلكو آغا، وحول سلكو صاو جبلاق إلى عاصمة دولته حيث صدرت فيها صحيفتها الرسمية (كردستان المستقلة)، ولم يسمح للموظفين الحكوميين الدخول إليها كما انضم إلى الانتفاضة الزعماء الكرد علي مردان خان، والسردار امان الله خان، واتحاد عشيرة سنجاوي، وعقد سلكو اتفاقيات مع خانات عشائر لورستان بشأن الأعمال المشتركة ضد طهران. وتواصلت نجاحات سلكو في صيف عام 1922 ففي أوائل حزيران تمكن من تدمير القوات الحكومية بالقرب من صاو جبلاق مها بادوراج يصد تبريز وسرعان ما سقطت همدان وتوسعت مناطق الثورة شرقا وجنوبا.

— حادثة اغتيال سلكو آغا:

أيقنت الحكومة الإيرانية أنه ليس بالإمكان القضاء على سلكو آغا عن طريق المعارك والحروب ففكرت في تدبير خطط ومؤامرات دنيئة لاغتياله فأرسلت دعوة رسمية إلى سلكو آغا بان الشاه يود أن يلتقيه في مدينة /شنو / لإجراء مباحثات حول جميع المشاكل المستعصية بينهما شريطة أن لا يجلب إلا القليل من الحراس لأنه يقابل الشاه نشاء فوافق سلكو على هذه الدعوة وكان ذلك يوم 21 حزيران عام 1930 وعندما وصل سلكو آغا إلى المدينة لم يكن الشاه موجودا فقابله قائد القوة العسكرية المرابطة فيها /سرهنگ صادق خان / فرحب به أجمل ترحيب واعتذر له عن عدم قدوم الشاه بسبب مشاغل طارئة حالت دون حضوره فقام هو بحسن الضيافة بعد أن أظهر صادق خان حسن نية حكومته تجاه هذا الضيف الكريم استودعه سلكو آغا فرافقه صادق خان إلى جسر في واد خارج المدينة وصافحه بحرارة ولما ابتعد عنه خطوات أشار إلى قواته العسكرية المخبأة في كمائن سرية فرشقت تلك المفارز موكب سلكو آغا بطلقات متواصلة من رشاشاتها بصورة مفاجئة فسقط سلكو آغا وأتباعه من رؤساء العشائر / اثني عشرة زعيما كرديا منهم خورشيد آغا الهركي الأخ الأكبر لفتاح آغا الهركي وكريم خان خيلاني ومحمد آغا ومروان آغا من عشيرة كردية من كردستان الشمالية وجرح فتح آغا وأصيب عدد آخر من رؤساء العشائر الكردية المرافقين له، من بينهم ابنه خسرو. وهكذا استطاعت إيران وبتوافق وتواطؤ اقليمي ودولي من انهاء هذه الثورة، ودور النقشبنديين هناك حيث لم

تقم هناك اية ثورة نقشبندية رغم محاولة الشيخ اوصمان النقشبندي من تشكيل جيش يتألف اساسا من الهوراميين بعد نجاح الخميني في الاطاحة بالنظام الملكي هناك الا انه اصطدم بالاحزاب الكوردية اليسارية هناك، التي استطاعت جذب الجماهير الكوردية اليها في سبيلها لنيل الحرية
المصادر:

مقالة في ekurds

مقالة ل مارتن فان برونسين في مدارات الكرد
كتاب كردستان في سنوات الحرب العالمية الاولى
ملف خاص حول سمكو في مجلة الاداب. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: السيرة الذاتية | تأريخ | نوع الوثيقة: اللغة الاصلية | نوع الأصدار: ديجيتال | اللغة
- اللهجة: عربي | الدولة - الأقليم: كردستان |
تأريخ الإصدار: 2019-06-30

بابهته بهيوهستكراوهكان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	كوردی ناوه‌پاست	رێكهوت و رووداو (كړونولوتيا)	2019-06-30
	عربي	كورتەباس	إنه الثائر الكوردستاني (سمكو شكاك) يا سيد تيري بطرس
	عربي	كورتەباس	توضيح من الدكتور منى ياقو
	عربي	وینه و پیناس	رجال قبيلة (شكاك) الكردية
	عربي	كورتەباس	سمكو شكاك في وثائق الحكومة العراقية

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | موقع 30-06-2019 (ahewar.org)

وقت التدوين: 2025-09-25

اسم المحرر: هه‌ژار كامه‌لا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 157

سمكو شكاك في وثائق الحكومة العراقية

[20260111082119671362=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=1120260111082119671362=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

اسماعيل سيمكو

وكان « اسماعيل سيمكو » صهر فارس اغا الريباوي والثائر الايراني المعروف هو الآخر قد لجأ الى العراق في تشرين الاول ١٩٢٦ ايضا ، فحاولت الحكومة العراقية ان تخرجه من اراضيها فاختفت ، وانتهت سنة ١٩٢٧ والثائر يقيم في اطراف « راوندوز » العراقية ، وفي ايار ١٩٢٨ انتقل الى الاراضي التركية ، فضايقته حكومة الجمهورية التركية حتى اضطرته للهرب والالتجاء الى العراق مرة اخرى . ولما اقترح المعتمد السامي البريطاني ، في بغداد ، على الحكومة العراقية ، ان تتعاون مع الحكومة الايرانية لاصعاد عسبان « سيمكو » اتخذ مجلس الوزراء القرار التالي في جلسته المتعقدة في يوم ١٤ تموز ١٩٢٧ « ايام الوزارة العسكرية الثانية » .

« ان الحكومة العراقية ، كانت ولا تزال ، متبعة سياسة تجريد جميع العشائر من السلاح ، ولجله حظرت على جميع العراقيين حمل السلاح في مناطق معينة بدون اجازة ، واخذت بتوسيع هذه المناطق تدريجيا ، وبتزويد الادارات المحلية بالقوات اللازمة لتأمين سياسة التجريد العامة ، وهي ترى ان هذه السياسة هي التي تؤمن تحقيق الغاية المتوخاة . واما مسألة نزاع السلاح من العشائر بواسطة حملات عسكرية ، فلا يمكن ان ياتي بنتائج مرضية ، ما لم تخلف هذه الحملات ادارات قوية ، في الاماكن التي ترسل اليها . وتعتقد الحكومة العراقية ان التأخر الذي حصل في تأسيس العلاقات بين العراق وايران ، وما نشأ عن ذلك ، من عدم وجود تعاون حقيقي بين المولفين على الحدود ، هو الذي شجع العشائر ، والجماعات المسلحة على التمادي في اعمالها المضرة ، تلك الاعمال التي لا تزال الحكومة العراقية تشكو منها » (١) .

وعلى كل فان الحكومة العراقية اضطرت الثائر الايراني « اسماعيل سيمكو » على الانتقال الى الاراضي التركية نهائيا .

وقد تفاقمت الحالة في عام ١٩٢٨ عندما شرع القناصل الايرانيون في العراق يحرضون القبائل المتاخمة لحدود بلادهم على التجنس بالجنسية الايرانية ، فساء عملهم وقما في نفوس الحكومة العراقية ، وكتبت وزارة الداخلية الى مجلس الوزراء تحيطه علما بذلك ، فقرر المجلس المشار اليه في يوم ٢٧ آب ١٩٢٨ :

(١) مخررات مجلس الوزراء للشهر تموز وب وذيول ١٩٢٧ من ١٢ - ١٣ .

١٩٨

« ان يكتب فخامة وزير الخارجية الى فخامة المعتمد السامي كتابا يبيّن فيه الحوادث المؤسفة التي وقعت مؤخرا ، بسبب تحريض القناصل الايرانيين ، والحالة التي نشأت عن ذلك ، وجعلت اتخاذ بعض الاجراءات من الامور القروية ، وان يقال في ذلك الكتاب انه اذا تمادى القناصل الايرانيون في اعمالهم ، فستكون الحكومة العراقية مضطرة الى ان تعتبرهم اشخاصا عاديين لا صفة رسمية لهم البتة ، وتطبق عليهم القوانين المرعية » اهـ (١) .

كما وافق مجلس الوزراء في الجلسة نفسها « على التدابير التي اتخذتها وزارة الداخلية فيما يتعلق بحفظ الامن العام في منطقة لواء البصرة ، ويغرض اليها ان تطلب من وزارة الدفاع قوة عسكرية لهذا الغرض اذا مست الحاجة » اهـ .

ايران تلقي الامتيازات

سمكو شكاك في وثائق الحكومة العراقية 14-07-1927 المذكور في كتاب تاريخ الوزارات العراقية في العهد الملكي هو أحد مؤلفات المؤرخ عبد الرزاق الحسني. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: تاريخ | نوع الوثيقة: اللغة الاصلية | نوع الأصدار: مطبوع | اللغة - اللهجة: عربي | الدولة - الأقليم: عراق |

فایلی په یوه نندیداریدار:

١٦٨

بابہ تہ پھ یوہ ستر اوہ کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابەت
----	------	-----	------------

عربي

کورته باس

توضیح من الدكتورۃ منی یاقو

تییینی: ئەم تۆمارە هەندیک فایلی پەیوەندیداری وەک وێنە و فیدیۆی لەگەڵداوە و لێرەدا پێشان نەدراوە، تەکنیکە سەختی QR کۆدە کە بکە تاوەکو لەسەر مالبەری رێکخراوی کوردیتیدا ئەو فایلانە بسنیت.

QR
:Code

المصادر

[1] غیر محدود | عربی | إعداد كوردیپیدیا - هزار كاملا

وقت التدوين: 2026-01-11

اسم المحرر: هه ژار كامه لا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 158

سمكو شكاك، ثائر كوردستاني أرعب محتلي كوردستان وأذنا بهم في حياته ومماته

[20240325141008562070=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20240325141008562070)

سمكو شكاك، ثائر كوردستاني أرعب محتلي كوردستان وأذنا بهم في حياته ومماته

محمد مندلاوي

مما يؤسف له، نشر مؤخراً موقع الحوار المتمدن، في صدر صفحته (نداءاً) استفزازياً تحت عنوان: حملة من أجل إلغاء قرار تسمية شكاك) الذي لم يشق له غبار، والذي ناضل بلا هوادة ولا استكانة ولا تهاون، من أجل خلاص شعبه الكوردي و وطنه كوردستان من الوجود في القرن السابع الميلادي، ولم يعد لهم حضوراً إلا في كتب الأساطير والحكاوي الخيالية، للأسف، إن هؤلاء المنتحلون مذابح السفاح تيمورلنگ (1336-1405م) وهذا المنصف، هو الأب (اغناطيوس ديك) الذي يقول في كتابه (الشرق المسيحي) ولكن بطرق وأشكال مختلفة، حيث شاهد العالم أجمع في السنين الأخيرة، وحتى كتابة هذا المقال، كيف تهرب آلاف العوائل الكوردي إليهم وآواهم، ولم يبخل عليهم بشيء، ويعضون يد الخير التي امتدت لهم وأنقذتهم من الموت الزؤام. بل وصلت بهم الجرة، الشعب الكوردي، فلذا يستوجب عليها، أن تلتزم بقواعد العيش في هذه البلاد الكوردية، ولا تجرح مشاعر الكورد بكلمات نابية غريبة في كل الظروف والأحوال، على سبيل المثال، توجد في فلسطين شرائح مسيحية، وفلسطين ليست دولة، هل تستطيع هذه الشرائح أن تقوم بأكثر مما منحت إياه الشرعية الثورية، بما أن سمو كان زعيماً للثورة الكوردية فلذا استخدم سلطته الشرعية، التي منحت إياه باطلاً، دعونا نلقي نظرة على ما قاله المهندس النسطوري (خوشابا سولوقا)، في مقالاً له بعنوان خيانة بريطانيا للآشوريين ونكثهم جديدة - هذا يؤكد أن هناك أفواج آشورية، أي نسطورية قديمة تعمل لصالح الدول الغربية بالضد من مصالح الشعب الكوردي وأوامر صريحة تقضي بتشكيل فرق عسكرية آشورية مسلحة وبأسرع ما يمكن من الوقت للتعويض عن القوات الروسية المنسحبة وتسارعت التطورات نحو الأسوأ من يوم لآخر بسبب مغادرة القوات الروسية - هذا يعني أنهم كانوا كمرتزقة في مقدمة الجيش الكوردي قوات العثمانية الشرسة التي بدأت تهاجم مناطق تواجد الآشوريين. ويضيف خوشابا في مقاله آنف الذكر: كانت أمام سورما خانة كل من:- 1- ممثل أمريكا الملازم مكدا فيل والدكتور شيد وزوجته - رئيس البعثة الأمريكية كرئيس لجلسة الاجتماع. 2- سيادة الآشوري مار بنيامين شمعون ممثل الآشوريين. 7- سورما خانم شقيقة البطريك الآشوري عن الجانب الآشوري. 8- مبعوث حاكم العراق المظلمة، على أرض كوردستان الطاهرة، وفي عقر دار الكورد لكي يجلب عليهم جيوش المحتلين الأوباش، ماذا تريدون أن شيء في غاية الخطورة، أدركه زعيم الثورة الكوردستانية (سمكو شكاك) بحنكته السياسية، ويجهله قادة الشعب الكوردي إلى اليوم، من هؤلاء النساطرة على الشعب الكوردي، يرغمنا، أن نرد عليه بلغة التي يفهمونها، وها أنا أنشر لهم بعض النصوص المقامة في الكتاب المقدس، يقول صراحة عن فناء الآشوريين من الوجود، كما جاء على لسان نبي من الأنبياء الذين ذُكروا في (التوراة) قبل للأصنام، فظاظتها، جرائمها، أكاذيبها، خيانتها، خرافاتها، ومظالمها. يقول النبي ناحوم: كانت مدينة مليئة بالدم (1:3) ومثل هذا الولايات ثانية. بل أحطم الآن نير آشور عنكم وأكسر أغلالكم. وها الرب قد أصدر قضاءه بشأنك يا آشور: لن تبقى لك ذرية تحمل الشرير من بعد، إذ قد انقرض تماماً. تجنباً للإطالة، نقلت جزءاً يسيراً من سفر النبي ناحوم، لمن يريد الاستزادة عليه الرجوع إلى الآشوريين القدامى، الذين انتهوا من الوجود، بل هي تسمية جاءت بها رجال الساسة البريطانيون، وأجهزت مخابراتها، خدمة لمصلحة إلى النبي ناحوم، دعونا نقدم ما قاله عدد من علماء التاريخ والآثار الذين أكدوا بأسلوب علمي رصين لا يقبل الشك، أن النساطرة الآشوريين، من هؤلاء العباقرة العلامة (طه باقر) الذي كان مختصاً بالآشوريات أنه رفض دعوى (الآشوريين) بالانتساب إلى الآشوريين جيمس موريس، والمؤرخ الهولندي مالبيار، والمؤرخ العراقي الكبير عبد الرزاق الحسني، وعبد الحميد الدبوني، ويوسف إبراهيم الخوض بشيء من التفصيل في هذا المنحى، دعونا نتصفح بحثاً علمياً للشمامس (كوركييس مردو) الذي يقول فيه: في أواخر القرن البعثة الإنجليكانية التي يقول عنها (جان جوزيف) في كتابه (النساطرة و مجاوروهم الإسلام) طبع سنة (1961م) لقد أطلق على اليهود في التاريخ) للمؤرخ الدكتور (أحمد سوسة) صفحة (596-597) ما يلي: حلت مجموعة تبشيرية إنجليزية من البروتستانت مكانهم بين الأوساط العالمية، وتجعلهم أحفاد (الشعب الآشوري القديم)، ويضيف المؤرخ الدكتور (أحمد سوسة) لقد لعبت

القيم: يتحدث أحد من هؤلاء النساطرة الذي عايش فصول هذه المسرحية الإنجليزية وهو (كوركيس بنيامين) مؤلف كتاب (الرؤ متداولاً من قبل الإنجليز في نهاية القرن التاسع عشر عندما وصل مبشرون من بريطانيا إلى ديارنا عام 1884م) و يضيف مردو نق الإنجليز مرتين، و يضيف توفيق السويدي، بأن هؤلاء النساطرة الذين جلبتهم بريطانيا، لديهم قناعة تامة بأنها ستؤسس لهم وض المبشر المسيحي (ويجرام) الذي جاء في البحث، هو مؤلف كتاب (مهد البشرية الحياة في شرقي كردستان). ويستعرض الباحث (1920) وقد افتتح برقيته بالعبرة التالية: ستنهياً لدينا فرصة لإنصاف الطائفة الآثورية بشكل يرضينا و يرضي الأفكار الأوروبية في العمادية، - يقصد الكورد- وقد لا تعود مثل هذه الفرصة ثانية ولغرض تنفيذ هذه الخطة تم تكليف (وليم ويجرام) الخير بشؤون مهد البشرية الحياة في شرقي كردستان- نكرر كلاماً قلناه سابقاً في مقالاتنا، أن الآشوريين القدماء، كانوا يدونوا باللغة الأكديّة، بيند الزي العربي. وعند حسابهم للأعداد يستخدمون الطريقة الكوردية وليست السامية. أنا أنشر هنا مختصر ما كتبه عالم الآثار (طه) من الآشوريين اندمج بالشعوب المجاورة أي انصهروا في بوتقة تلك الشعوب، ولم يعد لهم وجوداً يذكر. وعن موطنهم الأصلي غزاة، وإنما حلوا في موطن مؤقت بعد هجرة أجدادهم من الجزيرة و انتقلوا منه إلى البلاد التي صارت فيما بعد موطناً ثابتاً لهم. التاريخ بكلية الآداب جامعة بغداد، يقول: صادف قيام السلالة الكشية نمو المملكة الآشورية في القسم الشمالي من العراق. فبد الأصل من شبه جزيرة العرب. دعونا نرى ماذا يقول أحد أعظم علماء التاريخ في العصر الحديث عن هذا الموضوع، وهو العلامة بلاد الجنوب المتحضر مثل (بابل و أكاد) و من قبائل غير سامية جاءت من الغرب و لعلمهم من الحثثيين أو من القبائل تمت بصل سلسلة مقالات قيمة بعنوان (من أين جاء الآثوريون إلى العراق) هو الدكتور (عبد المسيح بويلا) ننقل منه مقتطفات بتصرف و يضيف الدكتور عبد المسيح: في مرحلة التحضير لاحتلال العمادية، تم لأول مرة إلحاق فوج من النساطرة (الذين وصلوا إلى بعد إن الاستعانة بهؤلاء النساطرة بث الخوف في قلوب الزعماء الكورد من استيطان النساطرة في منطقة العمادية و تهجير الكورد إلى غيرها كانت تقضي بإسكانهم كتلة واحدة في منطقة العمادية. إن اشتراك النساطرة في القتال كمرتزقة أجنب في العراق لصالح بريت البريطانية في الوادي، و كانت المعارك ضد المنتفضين الأكراد صعبة للإنكليز وكلفتهم خسائر كبيرة ولم يكن بإمكان بريطانيا تأمين الشهر لهم في صيف عام 1933. و يضيف الدكتور عبد المسيح: أن التحالف المستمر للآثوريين مع أعداء المنطقة من الدول الأ أحداث أصبح ينظر إلى الآثوريين من قبل المسلمين السياسيين بكثير من الريبة و الشك. وبعد استقلال العراق في 1932، وأثناء أن صنعت بريطانيا تاريخ النساطرة الحديث بعد الحرب العالمية الأولى، أصبح الآثوريون ناس غير مرغوب بهم في العراق من قبل النساطرة بعدها بحقيقة الأمر ولم يكن أحداً منهم يريد البقاء في العراق بشهادة الوثيقة الرسمية التي قدمها بطريك النساطرة (مدينة موصل في 20 أكتوبر 1931 وبحضور جميع المسؤولين الكنسيين والعلمانيين كما ترون من التواقيع المثبة في أسفل الوثيقة (C.J.Edmonds) الذي يقول في كتابه (كرد و ترك و عرب) ص (347): كانت السلطات البريطانية في هذه الفترة مشغولة بالمش قائد الجيش الروسي المهاجم. إلا أن تراجع قطعاته التالي أدى بقائهم في الميدان و حدهم معرضين إلى نقمة و تأديب حكومتهم (35) ألفا منهم معظمهم من حكامي و بضع مئات من منطقة العمادية على الطرف الأقصى الشمالي من حدود ولاية الموصل، و من يحمل الرعوية التركية و من بينهم 7000-8000 نفس استقروا فعلاً في جنوب (حكاري) على الحدود حيث لم يكن يوجد الوضع العصيب الذي خلقتة سياسة الشيخ محمود - ملك كردستان الجنوبي- النشطة في دخوله المناطق المحظورة عليه، عا جانبي الطريق الذي يوصل (جولاميرك = جولوله مرگ) بمركز ناحية (جال) ألقوا القبض على والي حكاري أثناء سفره في جولة تفق تعرض القوة الجوية البريطانية لهم، خلال جبال حدود ولاية الموصل عدة أيام قبل أن يعودوا أدرأجهم متجهين إلى منطقة (جال العلوي) في كتابه (التأثيرات التركية في المشروع القومي العربي في العراق) ص (179) عن جورج انطونيوس (1891-1914) يصنف سلوك الآثوريين في العراق، و مولاتهم للجيش البريطاني، ضد الوطنيين. و يقول إنهم ليسوا عراقيين وإنما قدموا إلى العراق هرباً و آواهم، منحوا أسمى و سام من قبل الجيش البريطاني، يسمى و سام مقاتل الإمبراطورية البريطانية، و مُنح لأربعة من الآثوريين. وبعده والانضباط مع لسان معدني لتعليق الميدالية على الصدر، هذا اللسان المعدني في الميدالية جعلها متميزة. أن مجموع الميداليات (سي جي آدمونز) الذي عمل في كردستان كضابط بريطاني في العشرينات من القرن الماضي و أصبح فيما بعد مستشار وزارة الداء أثناء الحرب، و راحوا بتشجيع من بعض الإنجليز المتهورين المتحمسين لقضيتهم في إنجلترا يقاومون كل الجهود المبذولة لإيجاد الأصليين بسبب وجود هذه الأقلية القومية الدينية انتهى الاقتباس. و كذلك يقول (اي ام هاملتون) في كتابه (طريق في كردستان الكوردستانية، هل صار عندكم الآن عين اليقين، أن ما تزعمونه عكسه هو الذي حدث في كردستان، حيث أسكن القوات الاحتل للنساطرة في سن السادسة عشر، أي أنه حين تبوأ المنصب الكهنوتي لم يبلغ سن الرشد بعد، لكن تنصيبه بهذا المنصب الخطير

النساطرة تنصيب المطران إبراهيم شقيق المتوفى، إلا أن الإنجليز دفعوا بابن شقيق الثاني للمتوفى الذي لم يتجاوز السادسة عشرة الاستعمارية.

من جملة التدليس الذي جاء في (النداء) الذي نحن بصددده والذي نشره موقع الحوار المتمدن، كما أسلفنا أن هؤلاء النساطرة في المشرق الآشورية التي كان الشهيد مار بنيامين شمعون بطريركها قد اعتبرته أحد قديسيها الشهداء الخ. مع العلم أن الكنيسة التي بنيامين شمعون. كفاكم كذب وتدليس على الذقون. للأسف الشديد أن بعض أشباه المثقفين من الكورد والأعاجم المستعربين والمسامح والمضياف. لقد جاءت الإساءة إلى الكورد في سياق النداء المذكور، قائلين أن المجتمعات المتمدنة التي تلتزم القيم الإلأشوري؟؟ هل يوجد شعباً في العالم يحمل اسماً بهذه الصيغة...؟؟؟. ويزعموا أنهم نشروا هذا النداء بإلغاء اسم الشارع الذي له أشد الأسف، أن الكرد أسهموا قليلاً أو كثيراً عن وعي أو دونه، بتحريض من الآخرين أو عن عمد. في مذابح الأرمن. وفي حالات ما قاله الدكتور كمال مظهر أحمد، الرجل يتحدث عن الأرمن وليس النساطرة؟؟؟. لقد قال الدكتور كما مظهر أحمد في سياق كلامه أراضى كوردستان؟ كيف تريد بشعب ينهب وطنه أمام أنظاره ويبقى ساكناً؟. ثم، لماذا لا يفسر الدكتور كمال مظهر أحمد الكلم وشك فيه سيواجهه الشعب الكوردي بكل ما أوتي بحزم وقوة. ألم يعرف المؤرخ الكوردي كمال مظهر أحمد، أن شعبه الكوردي و أيضاً في كتابه الذي جئتم بمقتطفات منه في صفحة (210) إن الروس والإنكليز استغلوا الآثوريين ضد العشائر الكردية... ويقول وقتلت جل سكانها الأبرياء من النساء والشيخ والأطفال؟. وفي السنين العجاف، في أسوأ عهود التاريخ، وتحديد في سنوات حكم الديكتاتور صدام حسين. رغم كل هذا الذي قام به هذا النسطوري العاق، أن الذي أوقف تنفيذ حكم الشعب به، وهو الإعدام ش طائفة دينية هرطوقية أوجدها نسطورس بطريرك القسطنطينية، أما استعارة اسم الشعب الآشوري فهو من صنع المخابرات الب ملكنا فكان العفو منا سجية ... ولما ملكتم سال بالدم أبطح ... فحسبكم هذا التفاوت بيننا ... فكل إناء بالذي فيه ينضح.

[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية | مقالات ومقابلات | نوع الوثيقة: اللغة الأصلية | نوع الأصدار: ديجيتال | اللغة - التاريخ الإصدار: 2013-10-25

بابهته بهيوهستكراوهكان:

ناوى بابته

2013-10-25

إنه الثائر الكوردستاني (سمكو شكاك) يا سيد تيري بطرس

توضيح من الدكتور منى ياقو

رجال قبيلة (شكاك) الكردية

سمكو شكاك

سمکۆ شکاک فی وئائق الحکومة العراقية

لحظة وصول القائد الشهيد “سمکۆ اغا شکاک ” الى مدينة السليمانية قبل ستة وتسعين عاما لمقابلة الشيخ محمود الحفيد مل

:QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | <https://akhbaar.org/-25-03-2024>

وقت التدوين: 2024-03-25

اسم المحرر: ئاراس حسۆ

صنف: الشهداء

سجل: 159

سمکو شکاکي

[20220529160547415275=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

إعداد/ دجوار أحمد آغا

الشموخ والعنفوان، الكبرياء الكردي، الجبين العالي، النظرة المتفحصة الثاقبة، وقفة العز والافتخار، تجمعت كلها في شخصيته الفريدة من نوعها التي أحدثت الكثير من الجدل حولها من جهة، ونسجت الكثير من الحكايات الجميلة التي تغنت بها من جهة أخرى، حتى غدت أسطورة تناقلتها الألسن من جيل إلى جيل، وها نحن نقوم بدورنا بنقلها للجيل القادم لتبقى حية في ذاكرة شعبنا وسائر الشعوب المحبة للسلام والمناضلة من أجل حريتها.

سمكو آغا شكاکي اللقب الأكثر شهرة الذي اشتهر به زعيم عشائر الشكاك، هذه العشيرة القوية والمشهورة بتمرداتها على الاحتلال وبمواقفها الوطنية والقومية الكردية الأصيلة وتمسكها بالقيم والمبادئ الإنسانية النبيلة.

من هو سمكو الشكاكي

إسماعيل آغا بن محمد بن علي خان، ولد في قلعة بالقرب من نهر باران دوز في أورميه سنة 1895 لأسرة كردية

إقطاعية بارزة، كان لها دور في قيادة الانتفاضات والتمردات الشعبية ضد حكم القاجار والفرس ودولة إيران فيما بعد، قضى طفولة كردية بامتياز، تختصر معاناة هذا الشعب المناضل والمكافح من أجل البقاء وإثبات وجوده بين شعوب وأمم العالم. تعرضت أسرته للكثير من المضايقات والاغتيالات، منها اغتيال أخيه جوهر قائد قوات العشيرة والذي قُتل غدرًا في تبريز بأمر مباشر من الحاكم الإيراني عام 1905 الأمر الذي جعل من سمكو شكاي قائداً لقوات الشكاك وهو لا يزال في الرابعة عشرة من عمره، كما أنه استلم زعامة العشيرة بعد وفاة والده محمد آغا تحت التعذيب خلال فترة إبعاده إلى جزيرة رودوس 1909. [1] كردستان في العقل والقلب

هاجس كردستان وحلم رفع العلم الكردي بألوانه الزاهية لم يفارق مخيلة وعقل شكاي، لذا نراه يقوم ببقاء سليل الأسرة البدرخانية العريقة عبد الرزاق بدرخان الذي التجأ إلى روجهلات كردستان ويتفقان على القيام معاً بأعمال في هذا الاتجاه، منها تأسيس جمعيتين، هما جمعية "جيهان داني" أي معرفة العالم وجمعية "استخلاص كردستان" سنة 1912 كما قاما بتأسيس أول مدرسة كردية في مدينة خوي. وعندما تم إبعاد عبد الرزاق بدرخان من أورميه عن طريق الروس، واصل سمكو شكاي إصدار الصحيفة التي كان يصدرها عبد الرزاق حسبما يؤكد صاحب المطبعة التي كانت تطبعها في أورميه. بعدها تمكن سمكو من إصدار صحيفة أسبوعية تحت اسم "روزکرد- شه وعه جم" أي نهار الكردي - ليل العجم. صدر العدد الأول منها نهاية عام 1912 واستمرت حتى عام 1914 حيث توقفت عن الصدور. علاقته المميزة مع سيد طه

كما كانت له علاقات طيبة مع سيد طه شميزيان حفيد الشيخ عبيد الله النهري، وترسخت هذه العلاقة بعد أن تزوج من إحدى أخوات سيد طه، مما عزز من روحه القومية الكردية الأصيلة، هذه الروح التي كان سيد طه يسعى من خلالها لربط النضال والمقاومة الكردية في روجهلات وباكور معاً. كل ذلك في سبيل القضية الكردية وإحياء النهضة التنويرية، ولكن للأسف الشديد لم تحصل القضية على دعم جدي وفعلي من روسيا وكذلك لم تحظ بأي دعم من بريطانيا.

تقول الباحثة الروسية أولغا جيغا لينا: "تحت تأثير سيد طه تكونت وترسخت لدى سمكو آغا شكاي فكرة إنشاء كردستان المستقلة والتي كان يفهمها على شكل تطهير المناطق الكردية من الإدارة الإيرانية وفرض سلطته عليها".

حادثة قتل مار شمعون

أثارت هذه الحادثة الشنيعة ردود فعل متباينة ما بين من اعتبرها صفحة سوداء في تاريخ الكرد المعاصر وبين من اعتبرها خطأ تاريخياً، وهناك من عدها خطوة غير موفقة من جانب إسماعيل آغا الشكاكي. لنتعرف على حبيثات الحادثة التي جرت في آذار 1918.

الآشوريون هم من السكان الأصليين في منطقة هكاري بكردستان وهم يعيشون جنباً إلى جنب مع الكرد ويطلق عليهم اسم "النسطوريون" وشاركوا في ثورات وانتفاضات الكرد ضد المحتل العثماني، منها ثورة بدرخان بك 1847 وثورة يزدان شير 1853 وانتفاضة الشيخ عبيد الله النهري 1881 حيث اختلطت دماؤهم مع دماء إخوانهم الكرد في الدفاع عن الوطن. لكن؛ الاستعمار ومن خلال إرساله للبعثات التبشيرية وسياسته المستندة إلى مبدأ "فرق تسد" من جانب بريطانيا وروسيا وفرنسا على وجه الخصوص، استطاع أن يزرع بذور الشك والريبة ونسج خيوط مؤامرة تستهدف تعايش الشعبين معاً من خلال خلق فتنة وقتل طرف بيد الطرف الآخر وهو ما حصل بالفعل، حيث قامت فرنسا بتقديم السلاح للنسطورين بحجة خشية تعرضهم للمذابح على يد الأتراك العثمانيين. ومع انسحاب الروس تعرض الأرمن لمجازر وإبادة ممنهجة من جانب العثمانيين، وهو ما زرع الخوف في نفوس النسطوريين الذين قاموا بالاستيلاء على بلدة أورميه في شباط 1918 الأمر الذي أدى إلى تخوف حاكم تبريز وقتها المدعو موختي شمس الذي حرض سمكو على قتل مار شمعون من خلال توجيه الدعوة له لإجراء مفاوضات حول تحالف مشترك ضد الترك وهو ما جرى بالفعل، حيث لبي المار شمعون

الدعوة وتم خلالها اغتياله.

من دفع بشكاكي لقتل مار شمعون؟

ما الدافع والمعرض لسمكو آغا لقتل مار شمعون؟ سؤال يراود كل كردي صديق للشعب الآشوري ولكافة شعوب المنطقة. يوضح شكاكي ذلك في معرض إجابته على سؤال وجهه له الجنرال مصطفى باشا ياملي 1936/1866 إذ قال: "لأسباب عديدة استقر بي الرأي على قتل مار شمعون الذي كان يخطط من وراء ظهورنا للسيطرة على كردستان الشمالية، وفي الوقت المحدد قمت بقتله ووضعت حداً لطموحاته السياسية...". بقي علاء الدين السجادي الكاتب الكبير من الذين لم يدينوا سمكو آغا شكاكي على اغتياله لمار شمعون إذ يقول: "جاء الروس وحرضوا مار شمعون وأعطوه وعوداً كثيرة وتحدثوا معه ليحسم لهم مسألة وجود سمكو آغا الذي كان عائقاً كبيراً أمام أهداف الروس من جانب مار شمعون ومن جانب آخر بدا مار شمعون يرسل سمكو آغا بحجة إنشاء كيان "كردي - أرمني"، لكن هدفه الحقيقي كان الالتفاف على سمكو آغا والقضاء عليه وعلى الكرد وبذلك تصبح الحكومة (أرمنية آشورية). كان سمكو آغا يفهم جيداً نوايا مار شمعون الحقيقية، لذلك خطط للقضاء عليه قبل أن ينفذ مأربه".

اغتيال سمكو آغا

حاولت الحكومات الإيرانية مرات عدة اغتيال إسماعيل آغا مثل باقي أفراد أسرته إلا أنها كانت تفشل، إلى أن نجحت في ذلك بمساعدة من الإنكليز حيث تم اغتياله في مدينة أشنوة بتاريخ 30 حزيران 1930 - البعض يقول بأن تاريخ الاغتيال هو 21 حزيران - وذلك أثناء دعوته لإجراء حوار لحل القضية الكردية بعد أن قاد ثورة ضد حكومات إيران وتركيا والعراق والاستعمار البريطاني، استمرت هذه الثورة لعقد من الزمن من 1920 ولغاية 1930.

بعد عدة محاولات فاشلة لاغتيال سمكو آغا وصلت الحكومة الإيرانية إلى قناعة تامة بأنها لن تستطيع بالعمل العسكري القضاء على سمكو آغا الذي ازدادت شعبيته بين الناس في ثلاثة أجزاء من كردستان حتى أنه كان يُلقب ب"روبن هود" الكرد، لذا لجأت إلى خبراء المؤامرات والدسائس، الإنكليز، الذين أخبروهم بوجوب توجيه دعوة رسمية لسمكو شكاكي للقاء الشاهنشاه الإيراني وبضمانة منهم، أي الإنكليز، على أن يجلب معه حراسه الشخصيين فقط لحل المشاكل والخلافات. بالفعل قامت الحكومة الإيرانية بتوجيه دعوة رسمية لشكاكي لزيارة مدينة أشنوة في الثلاثين من حزيران عام 1930 حيث كانت تحت حماية الإنكليز وبعد أن قدم سمكو شكاكي مع مرافقيه وبعض زعماء القبائل الكرد أطلق الجنود الإيرانيون من على أسطح المنازل النار غداً على القادة الكرد وفي مقدمتهم إسماعيل آغا الشكاكي الذي سقط شهيداً برفقة كلٍّ من خورشيد آغا الهركي وكريم خان الخيلاني وغيرهم. هناك من يقول بأن الاغتيال جرى في أيلول والبعض الآخر يقول بأنه في 21 حزيران، لكن الثابت أنه جرى في الثلاثين من حزيران 1930. وهكذا استطاعت إيران وبتواطؤ إقليمي ودولي القضاء على ثورة سمكو القوية.

أسطورة المقاومة والشجاعة النادرة

من الأساطير التي تُروى عن إسماعيل آغا الشكاكي "في إحدى المعارك التي دارت بينه وبين الأتراك، وقع خلالها أسيراً بيد الأتراك دون أن يعرفوا شخصيته وقد حكموا عليه بالإعدام رمياً بالرصاص كونه محارب وتم تجهيز سطح إحدى القلاع لتنفيذ الحكم. كان من المتعارف عليه أن يتم تحقيق أمنية أخيرة للمحكوم بالإعدام وحينما طلب من سمكو شكاكي أمنيته الأخيرة قال: أريد أن أركب فرسي للمرة الأخيرة. وافقوا على طلبه وجيء بالفرس حيث ركبها فارسها المغوار وحينها سار بها جيئةً وذهاباً عدة مرات على سطح القلعة ومن ثم فجأة ترك لها الرسن فقفزت الفرس من فوق سطح القلعة وكان تحتها نهر يجري حيث يُقال بأن الحافرين الأمامين للفرس وقعتا على اليابسة على حافة النهر بينما سقط الحافران الخلفيان في المياه مما أدى إلى كسر ظهر الفرس وقفز سمكو شكاكي بخفته المعهودة من على ظهر الفرس إلى اليابسة. جهز الجنود الأتراك البنادق لقتل شكاكي من الخلف لكن قائداهم منعهم قائلاً: "إن شخصاً بهذه الإرادة الحرة والجراءة والشجاعة لا يستحق أن

يُقتل من الخلف حتى ولو كان عدونا". [1]

خصائص السجل

نوع الشخص: عسكري | رئيس العشيرة | اللغة - اللهجة: الكوردية الشمالية (الكورمانجية) | المدينة والبلدة (الولادة): اورمية | القومية: كردي(ة) | البلد - المنطقة (الولادة): شرق كردستان | الجنس: ذكر

تأريخ الوفاة: 1930-06-30

بابه ته په يوه ستکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کورتەباس عربي	إسماعيل آغا الشكاكي - سمكو	
	کورتەباس عربي	إنه الثائر الكوردستاني (سمكو شكاك) يا سيد تيري بطرس	
	کورتەباس عربي	البطل الكردي العظيم : سمكو آغا الشكاكي	
	کورتەباس عربي	البطل الكوردي سمكو آغا شكاك	
	کورتەباس عربي	الجثمان الطاهر للشهيد إسماعيل آغا الشكاكي (سمكو) بين يدي جلاوزة ويته و پيناس	النظام الفارسي في سنة 1930
	کورتەباس عربي	توضيح من الدكتوراة منى ياقو	
	کورتەباس عربي	ثورة سمكو ودور العشائر الكردية الايرانية	
	کورتەباس عربي	رجال قبيلة (شكاك) الكردية	
	کورتەباس عربي	سمكو آغا الشكاكي	
	کورتەباس عربي	سمكو شكاك	
	کورتەباس عربي	سمكو شكاك في وثائق الحكومة العراقية	

سمکۆ شکاک، ئاثر کوردستانی أربع محتلي کوردستان وأذناهم في حياته ومماته

کورتەباس عەری

سمکۆ شکاکي .. قائد استقلالي وئاثر ضد الظلم والاستعباد

کورتەباس عەری

سمکۆی مهزن "من کوردم و ژيانم له پیناوی رژگاری و بهختهوهري گه له کهم بهخت کردوووه و بهختی ده کهم"

کوردی
کورتەباس
ناوه‌پاست

لحظة وصول القائد الشهيد "سمکۆ اغا شکاک" الى مدينة السليمانية قبل ستة وتسعين عاما لمقابلة الشيخ محمود الحفيد ملك کوردستان

وێنه و
پیناس
عەری

نبذة عن عشيرة (شکاک) الکوردية

کورتەباس عەری

نضال القائد الكردي إسماعيل آغا شکاک (سمکۆ) في کوردستان ایران (1930-1887)

کورتەباس عەری

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | <https://ronahi.net>

وقت التدوين: 2022-05-29

اسم المحرر: ئاراس حسۆ

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 160

سمكو شكاي .. قائد استقلالي واثار ضد الظلم والاستعباد

[20260102081058670150=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20260102081058670150)

يُعدُّ سمكو شكاي اسماً بارزاً في تاريخ نضال ومقاومة الشعب الكردي، وخاصةً في أحد أكثر أجزاء كردستان حيوية، وهو شرق كردستان. ففي تاريخ الشعب الكردي يُعدُّ مصدراً وحيّاً لنضال تلك الثورات والحركات التي وُلدت بعده وما زالت مستمرة حتى اليوم.

إسماعيل آغا شكاي المعروف ب(سمكو) هو ابن محمد باشا بن علي خان بن إسماعيل آغا الشكاي، وعائلته كانت من العوائل الكردية الوطنية المناضلة والمتمسكة بهويتها الكردية في ذلك العصر.

وحتى اليوم، لا يُعرف بشكل دقيق عام ويوم ميلاد سمكو شكاي، وتوجد آراء مختلفة في هذا الشأن، إلا أن أغلب المصادر التاريخية تلتقي عند سنة 1875 باعتبارها سنة ولادته، بينما تشير بعض المصادر الأخرى إلى أنه وُلد سنة 1878 في مدينة "سَلماس".

ونظراً لأن عائلة سمكو شكاي كانت مشهورة في منطقتها، وكانت ذات سلطة ونفوذ إداري على مناطق شاسعة، فقد نشأ الكثير من أبناء هذه العائلة، مثل سمكو، ليكونوا شخصيات ثورية حاملة لهم الدفاع عن عائلتهم وشعبهم الكردي لاحقاً، إذ كانت لعشيرة شكاي سيطرة جغرافية واسعة على المنطقة.

في مرحلة شبابه، كان سمكو نشطاً في العديد من التحركات والأنشطة الثورية، تحت تأثير شخصيات نافذة في عائلته، لكنه لم يكن آنذاك قد اشتهر كاسم ثوري كبير، إلا أن تحركاته القليلة آنذاك جذبت انتباه الجميع، وخاصةً الروس الذين بدأوا يراقبونه عن كثب.

وفي ظروف الحرب العالمية الأولى، قام الروس في أحد الأيام بالهجوم على منزله واعتقاله ونفيه بعيداً، ولكنهم لم يستمروا في احتجازه طويلاً، بل أطلقوا سراحه بشروط عدة؛ منها، أولاً، ألا يقوم بأي تحركات مناوئة ضد الروس، وثانياً، أن ينتقل للعيش في مدينة "خوي" التابعة لمحافظة أورمية. كانت هذه الشروط تبدو سهلة نسبياً بالنسبة لسمكو مقارنةً باستمرار أسرته.

وافق سمكو على شروط الروس، لكنه لم يتخلَّ أبداً عن فكرته ورغبته الكامنة في عقله بتأسيس نظام حكم ذاتي للکرد. ولذا، وبعد انتهاء الحرب العالمية الأولى، برز سمكو كشخصية كردية قيادية، وأطلق عام 1919 ثورة ضد إيران، وتمكن من السيطرة على منطقة جغرافية شاسعة، وأنشأ فيها إدارة كردية مستقلة.

لكن هذا النظام الإداري الذي أنشأه لم يدم طويلاً، ففي عام 1921 هاجم الجيش الإيراني ذلك النظام السياسي، فاضطر سمكو إلى الانسحاب ومغادرة المنطقة، ملتجئاً إلى تركيا. لكنه عاد مجدداً إلى إيران في عام 1924، بناءً على قرار بالعفو عنه.

ظل سمكو شكاي لعامين آخرين يُمارس تحركات سياسية واجتماعية سرية، بهدف إطلاق ثورة جديدة، وفي عام 1926 بدأ بالفعل ثورته الثانية ضد الدولة الإيرانية، لكنها أيضاً لم تنجح، فانسحب إلى تركيا مجدداً،

حيث أُلقي القبض عليه هناك.

وفي عام 1930، عاد مرة أخرى إلى إيران، لكن هذه المرة كانت السلطات الإيرانية قد أدركت أنه لن يتراجع عن حلمه بتأسيس كيان سياسي مستقل للأكراد، فأعدت له كميناً، واغتالته في منطقة قرب مدينة "شنو" بـشرق كردستان.

استمرت ثورته أكثر من 11 عامًا، وخلال هذه الفترة، كان سمكو في مواجهة مباشرة مع الجيش الإيراني، وقاد العديد من المعارك. وبحسب ما ورد، فقد تمكن خلال تلك السنوات من تحرير نحو 50٪ من أراضي كردستان الشرقية، وحكم تلك المنطقة بسلطته الذاتية، وأجرى العديد من الإصلاحات الاجتماعية والزراعية.

وفي أثناء ثورته، حافظ على علاقات صداقة وتعاون مع قادة أجزاء كردستان الأخرى، فكانت له علاقات متينة مع الشيخ محمود في جنوب كردستان، ومع قادة المناطق الكردية في شمال كردستان أيضًا.

كما أنه أنشأ علاقات دبلوماسية مهمة مع الخارج، ودعا عددًا من المعلمين والمثقفين والأطباء من أوروبا، وخاصة من فرنسا ودول أخرى، إلى كردستان من أجل تعليم وثقيف الأطفال الأكراد.

وفي عهده، أطلق ثورة ثقافية وتنويرية، وعمل على تعليم النساء القراءة والكتابة، كما أنشأ مطبعة وأصدر جريدة بعنوان "روجي كورد و شهوى عجم" أثناء حكمه لمحافظة أورمية، والتي كانت في ذلك الزمن إنجازاً ثقافياً كبيراً للشعب الكردي.

وبحسب المصادر التاريخية، فإن سمكو شكّك في قاد ثورته ضد الشاه الإيراني بسبب الظلم والاضطهاد الكبير الذي كان يُمارس بحق الأكراد وجيشه، إضافةً إلى حادثة اغتيال "جعفر آغا" شقيقه الأكبر من قبل السلطات القاجارية بطريقة وحشية، والتي كانت أحد الدوافع الكبرى لنضاله.

وفي تلك السنوات من حكمه، قاد سمكو ثورة عسكرية ضد الجيش التركي في مدينة "بدليس"، في محاولة لتحريرها من قبضة الدولة التركية، لكنه فشل بعد عدة معارك، وقُتل عدد من القادة البارزين في ثورته على يد الأتراك.

وفي رسالة له إلى الاتحاد السوفييتي، تحدث سمكو عن حقوق ومظلومية الشعب الكردي، وقال:

"إذا وُجدت أمة شريفة وذات مبادئ في هذا العالم لم تصل حتى الآن إلى حريتها واستقلالها، فإنها أمة الكرد التي لم تلقَ حتى الآن دعمًا من جيرانها في الشمال، وأنا أيضًا عضو صغير في هذه الأمة، وأنا مستعد لتقديم كل أنواع الدعم والتعاون من أجل حرية الأمة الكردية".

وفي ذات الرسالة كتب، "نحن نعلم أن هناك شعوباً في العالم لا يتجاوز عددها ربع عدد شعبنا الكردي، لكنها حصلت على حق الحكم الذاتي. فإذا لم يصل شعبنا في إيران إلى حقوقه وحرية، فإن الموت أفضل من الحياة. فالدولة الإيرانية إن شاءت أو لم تشأ، سيستمر الشعب الكردي في كفاحه لنيل حقه في الحكم الذاتي. هذه هي مطالب كل أبناء شعبنا، وهي نداءً لحياة جديد". [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية | السيرة الذاتية | مقالات ومقابلات | نوع الوثيقة: اللغة الاصلية |
نوع الأصدار: ديجيتال | اللغة - اللهجة: عربي | الدولة - الأقليم: شرق كردستان |
تأريخ الإصدار: 2025-06-30
بابه ته په يوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه پاست	رێکهوت و رووداو (کرونۆلۆژیا)	2025-06-30
	عربي	کورتەباس	توضيح من الدكتورە منى ياقو
	عربي	وێنه و پێناس	رجال قبيلة (شكك) الكردية
	عربي	کورتەباس	سمکو شکاک في وثائق الحكومة العراقية

المصادر

[1] غير محدد | عربي | موقع 30-06-2025 (rojnews.news)

وقت التدوين: 2026-01-02

اسم المحرر: هه ژار کامه لا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 161

سمکو شکاکي... أسطورة كردية بامتياز

[20220522065943414559=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

إعداد/ دجوار أحمد آغا

الشموخ والعنفوان، الكبرياء الكردي، الجبين العالي، النظرة المتفحصة الثاقبة، وقفة العز والافتخار، تجمعت كلها في شخصيته الفريدة من نوعها التي أحدثت الكثير من الجدل حولها من جهة، ونسجت الكثير من الحكايات الجميلة التي تغنت بها من جهة أخرى، حتى غدت أسطورة تناقلتها الألسن من جيل إلى جيل، وها نحن نقوم بدورنا بنقلها للجيل القادم لتبقى حية في ذاكرة شعبنا وسائر الشعوب المحبة للسلام والمناضلة من أجل حريتها.

سمكو آغا شكاکي اللقب الأكثر شهرة الذي اشتهر به زعيم عشائر الشكاك، هذه العشيرة القوية والمشهورة بتمرداتها على الاحتلال وبمواقفها الوطنية والقومية الكردية الأصيلة وتمسكها بالقيم والمبادئ الإنسانية النبيلة.

من هو سمكو الشكاكي

إسماعيل آغا بن محمد بن علي خان، ولد في قلعة بالقرب من نهر باران دوز في أورميه سنة 1895 لأسرة كردية إقطاعية بارزة، كان لها دور في قيادة الانتفاضات والتمردات الشعبية ضد حكم القاجار والفرس ودولة إيران فيما بعد، قضى طفولة كردية بامتياز، تختصر معاناة هذا الشعب المناضل والمكافح من أجل البقاء وإثبات وجوده بين شعوب وأمم العالم. تعرضت أسرته للكثير من المضايقات والاغتيالات، منها اغتيال أخيه جواهر قائد قوات العشيرة والذي قُتل غدرًا في تبريز بأمر مباشر من الحاكم الإيراني عام 1905 الأمر الذي جعل من سمكو شكاکي قائداً لقوات الشكاك وهو لا يزال في الرابعة عشرة من عمره، كما أنه استلم زعامة العشيرة بعد وفاة والده محمد آغا تحت التعذيب خلال فترة إبعاده إلى جزيرة رودوس 1909.

کردستان في العقل والقلب

هاجس کردستان وحلم رفع العلم الكردي بألوانه الزاهية لم يفارق مخيلة وعقل شكاکي، لذا نراه يقوم ببقاء سليل الأسرة البدرخانية العريقة عبد الرزاق بدرخان الذي التجأ إلى روجهلات کردستان ويتفقان على القيام

معاً بأعمال في هذا الاتجاه، منها تأسيس جمعيتين، هما جمعية "جيهان داني" أي معرفة العالم وجمعية "استخلاص كردستان" سنة 1912 كما قاما بتأسيس أول مدرسة كردية في مدينة خوي. وعندما تم إبعاد عبد الرزاق بدرخان من أورميه عن طريق الروس، واصل سموكو شكاي إصدار الصحيفة التي كان يصدرها عبد الرزاق حسبما يؤكد صاحب المطبعة التي كانت تطبعها في أورميه. بعدها تمكن سموكو من إصدار صحيفة أسبوعية تحت اسم "روزکرد- شه وعه جم" أي نهارالكرد – ليل العجم. صدر العدد الأول منها نهاية عام 1912 واستمرت حتى عام 1914 حيث توقفت عن الصدور.

علاقته المميزة مع سيد طه

كما كانت له علاقات طيبة مع سيد طه شميزيان حفيد الشيخ عبيد الله النهري، وترسخت هذه العلاقة بعد أن تزوج من إحدى أخوات سيد طه، مما عزز من روحه القومية الكردية الأصيلة، هذه الروح التي كان سيد طه يسعى من خلالها لربط النضال والمقاومة الكردية في روجهات وباكور معاً. كل ذلك في سبيل القضية الكردية وإحياء النهضة التنويرية، ولكن للأسف الشديد لم تحصل القضية على دعم جدي وفعلي من روسيا وكذلك لم تحظ بأي دعم من بريطانيا.

تقول الباحثة الروسية أولغا جيغا لينا: "تحت تأثير سيد طه تكونت وترسخت لدى سموكو آغا شكاي فكرة إنشاء كردستان المستقلة والتي كان يفهمها على شكل تطهير المناطق الكردية من الإدارة الإيرانية وفرض سلطته عليها".

حادثة قتل مار شمعون

أثارت هذه الحادثة الشنيعة ردود فعل متباينة ما بين من اعتبرها صفحة سوداء في تاريخ الكرد المعاصر وبين من اعتبرها خطأ تاريخياً، وهناك من عدها خطوة غير موفقة من جانب إسماعيل آغا الشكاكي. لتتعرف على حثثات الحادثة التي جرت في آذار 1918.

الآشوريون هم من السكان الأصليين في منطقة هكاري بكردستان وهم يعيشون جنباً إلى جنب مع الكرد ويطلق عليهم اسم "النسطوريون" وشاركوا في ثورات وانتفاضات الكرد ضد المحتل العثماني، منها ثورة بدرخان بك 1847 وثورة يزدان شير 1853 وانتفاضة الشيخ عبيد الله النهري 1881 حيث اختلطت دماؤهم مع دماء إخوانهم الكرد في الدفاع عن الوطن. لكن؛ الاستعمار ومن خلال إرساله للبعثات التبشيرية وسياسته المستندة إلى مبدأ "فرق تسد" من جانب بريطانيا وروسيا وفرنسا على وجه الخصوص، استطاع أن يزرع بذور الشك والريبة ونسج خيوط مؤامرة تستهدف تعايش الشعبين معاً من خلال خلق فتنة وقتل طرف بيد الطرف الآخر وهو ما حصل بالفعل، حيث قامت فرنسا بتقديم السلاح للنسطورين بحجة خشية تعرضهم للمذابح على يد الأتراك العثمانيين. ومع انسحاب الروس تعرض الأرمن لمجازر وإبادة ممنهجة من جانب العثمانيين، وهو ما زرع الخوف في نفوس النسطورين الذين قاموا بالاستيلاء على بلدة أورميه في شباط 1918 الأمر الذي أدى إلى تخوف حاكم تبريز وقتها المدعو موختي شمس الذي حرض سموكو على قتل مار شمعون من خلال توجيه الدعوة له لإجراء مفاوضات حول تحالف مشترك ضد الترك وهو ما جرى بالفعل، حيث لبي المار شمعون الدعوة وتم خلالها اغتياله.

من دفع بشكاكي لقتل مار شمعون؟

ما الدافع والمحرض لسمكو آغا لقتل مار شمعون؟ سؤال يراود كل كردي صديق للشعب الآشوري ولكافة شعوب المنطقة. يوضح شكاي ذلك في معرض إجابته على سؤال وجهه له الجنرال مصطفى باشا ياملي 1936/1866 إذ قال: "لأسباب عديدة استقر بي الرأي على قتل مار شمعون الذي كان يخطط من وراء ظهورنا للسيطرة على كردستان الشمالية، وفي الوقت المحدد قمت بقتله ووضعت حداً لطموحاته السياسية...". بقي علاء الدين السجادي الكاتب الكبير من الذين لم يدينوا سموكو آغا شكاي على اغتياله لمار شمعون إذ يقول: "جاء الروس وحرصوا مار شمعون وأعطوه وعوداً كثيرة وتحدثوا معه ليحسم لهم مسألة وجود سموكو آغا الذي كان عائقاً كبيراً أمام أهداف الروس من جانب مار شمعون ومن جانب آخر بدا مار شمعون يرسل

سمکو آغا بحجة إنشاء كيان "كردي - أرمني"، لكن هدفه الحقيقي كان الالتفاف على سمكو آغا والقضاء عليه وعلى الكرد وبذلك تصبح الحكومة (أرمنية آشورية). كان سمكو آغا يفهم جيداً نوايا مار شمعون الحقيقية، لذلك خطط للقضاء عليه قبل أن ينفذ مأربه".

اغتيال سمكو آغا

حاولت الحكومات الإيرانية مرات عدة اغتيال إسماعيل آغا مثل باقي أفراد أسرته إلا أنها كانت تفشل، إلى أن نجحت في ذلك بمساعدة من الإنكليز حيث تم اغتياله في مدينة أشنوة بتاريخ 30 حزيران 1930 - البعض يقول بأن تاريخ الاغتيال هو 21 حزيران - وذلك أثناء دعوته لإجراء حوار لحل القضية الكردية بعد أن قاد ثورة ضد حكومات إيران وتركيا والعراق والاستعمار البريطاني، استمرت هذه الثورة لعقد من الزمن من 1920 ولغاية 1930 .

بعد عدة محاولات فاشلة لاغتيال سمكو آغا وصلت الحكومة الإيرانية إلى قناعة تامة بأنها لن تستطيع بالعمل العسكري القضاء على سمكو آغا الذي ازدادت شعبيته بين الناس في ثلاثة أجزاء من كردستان حتى أنه كان يُلقب ب"روبن هود" الكرد، لذا لجأت إلى خبراء المؤامرات والدسائس، الإنكليز، الذين أخبروهم بوجود توجيه دعوة رسمية لسمكو شكاي للقاء الشاهنشاه الإيراني وبضمانة منهم، أي الإنكليز، على أن يجلب معه حراسه الشخصيين فقط لحل المشاكل والخلافات. بالفعل قامت الحكومة الإيرانية بتوجيه دعوة رسمية لشكاي لزيارة مدينة أشنوة في الثلاثين من حزيران عام 1930 حيث كانت تحت حماية الإنكليز وبعد أن قدم سمكو شكاي مع مرافقيه وبعض زعماء القبائل الكرد أطلق الجنود الإيرانيون من على أسطح المنازل النار غداً على القادة الكرد وفي مقدمتهم إسماعيل آغا الشكاي الذي سقط شهيداً برفقة كلٍّ من خورشيد آغا الهركي وكريم خان الخيلاني وغيرهم. هناك من يقول بأن الاغتيال جرى في أيلول والبعض الآخر يقول بأنه في 21 حزيران، لكن الثابت أنه جرى في الثلاثين من حزيران 1930. وهكذا استطاعت إيران وبتواطئ إقليمي ودولي القضاء على ثورة سمكو القوية.

أسطورة المقاومة والشجاعة النادرة

من الأساطير التي تُروى عن إسماعيل آغا الشكاي "في إحدى المعارك التي دارت بينه وبين الأتراك، وقع خلالها أسيراً بيد الأتراك دون أن يعرفوا شخصيته وقد حكموا عليه بالإعدام رمياً بالرصاص كونه محارب وتم تجهيز سطح إحدى القلاع لتنفيذ الحكم. كان من المتعارف عليه أن يتم تحقيق أمنية أخيرة للمحكوم بالإعدام وحينما طلب من سمكو شكاي أمنيته الأخيرة قال: أريد أن أركب فرسي للمرة الأخيرة. وافقوا على طلبه وجيء بالفرس حيث ركبها فارسها المغوار وحينها سار بها جيئةً وذهاباً عدة مرات على سطح القلعة ومن ثم فجأة ترك لها الرسن فقفزت الفرس من فوق سطح القلعة وكان تحتها نهر يجري حيث يُقال بأن الحافرين الأمامين للفرس وقعتا على اليابسة على حافة النهر بينما سقط الحافران الخلفيان في المياه مما أدى إلى كسر ظهر الفرس وقفز سمكو شكاي بخفته المعهودة من على ظهر الفرس إلى اليابسة. جهز الجنود الأتراك البنادق لقتل شكاي من الخلف لكن قائدهم منعهم قائلاً: "إن شخصاً بهذه الإرادة الحرة والجرأة والشجاعة لا يستحق أن يُقتل من الخلف حتى ولو كان عدونا". [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: تاريخ | نوع الوثيقة: اللغة الاصلية |

تأريخ الإصدار: 2021-07-01

بابهته بهيوهستكراوه كان:

ناوى بابته

QR زمان

پۆل

کورتەباس عەری

إسماعیل آغا الشکاکي - سمکو

کورتەباس عەری

إنه الثائر الكوردستاني (سمکو شکاک) یا سید تیری بطرس

کورتەباس عەری
وێنه و
پێناس

العثمان الطاهر للشهيد إسماعيل آغا الشکاکي (سمکو) بین ידי جلاوزة النظام
الفارسي في سنة 1930

کورتەباس عەری

توضيح من الدكتورە منی یاقو

کورتەباس عەری

ثورة سمکو ودور العشائر الكردية الايرانية

کورتەباس عەری
وێنه و
پێناس

رجال قبيلة (شکاک) الكردية

کورتەباس عەری

سمکو شکاک

کورتەباس عەری

سمکو شکاک في وثائق الحكومة العراقية

کورتەباس عەری

سمکو شکاک، ثائر کوردستانی أربع محتلي کوردستان وأذناهم في حياته ومماته

کورتەباس عەری

سمکو شکاکي .. قائد استقلالي وثار ضد الظلم والاستعباد

کورتەباس عەری

صناعة أساطير لأجل السلطة "الجسور الطائرة" رواية كردية تُنبئ بالمستقبل

کورتەباس عەری

غزوة سمکو آغا شکاکي على الأيزيدية و ((رواية شيخ رشکی))

کورتەباس عەری
وێنه و
پێناس

لحظة وصول القائد الشهيد "سمکو اغا شکاک" الى مدينة السليمانية قبل ستة
وتسعين عاما لمقابلة الشيخ محمود الحفيد ملك کوردستان

QR Code :

المصادر

[1] موقع الكتروني | کوردی ناوهراست | ronahi.net

وقت التدوین: 2022-05-22

اسم المحرر: هه‌زار کامه‌لا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 162

سورما خانم ومشكلة التأشور في تاريخ العراق 1 / 2

[20230228150730470987=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20230228150730470987)

موفق نيسكو

تُعدُّ الآنسة سورما إيشاي (1883-1975م) شخصية مهمة لعبت دوراً رئيساً في تاريخ العراق، وقامت بدور ديني ومدني وعشائري وسياسي وعسكري أدى إلى أخيراً إلى أحداث سميل 1933م، التي على أثرها نُفيت مع ابن أخيها البطرک شمعون إيشاي وآخرين خارج العراق، كما لعبت دوراً مهماً بتعزيز الاسم الآشوري المخترع حديثاً من الإنكليز للسرّيان النساطرة، وأبرزت قضية الآشوريين سياسياً دولياً.

ولدت سورما في قوجانس-هكاري/ تركيا سنة 1883م، وهي الأخت الكبرى لبطركي النساطرة شمعون 19 بنيامين إيشاي (1903-1918م)، وشمعون 20 بولس إيشاي (1918-1920م)، وعمّة البطرک شمعون 21 إيشاي داود إيشاي (1920-1975م)، (ملاحظة: اسم شمعون يعني بطرس، وهو لقب كنسي يسبق كل اسم بطرك)، وسورما هي من عائلة أبونا التي استحوذت على البطركية النسطورية منذ سنة 1318-1976م

وجعلتها وراثية في عائلتها، وسبب نظام الوراثة مشاكل حيث تم رسامة بطاركة ومطارنة أطفال لمحدودية العدد في عائلة أبونا، ورفض نظام الوراثة كثيرون من النساطرة وأخيراً أدت هذه المشاكل إلى انفصال أكثر من نصف النساطرة سنة 1553م وانتمائهم لكنيسة روما الكاثوليكية، وهي بداية الكتلكة في العراق، وهؤلاء المتكثلكين هم الذين أطلقت عليهم روما اسم الكلدان، وثبت اسمهم رسمياً في 5 تموز 1830م، بينما سَمَّى رئيس أساقفة كانتبري الإنكليزي سنة 1876م الطرف النسطوري الآخر، آشوريين.

تتلذت سورما على يد الراهب الإنكليزي بروان الذي أرسله رئيس أساقفة كانتبري الذي سَمَّى النساطرة آشوريين لمساعدة السريان النساطرة، وعاش براون بين النساطرة في قوجانس قرب البطرك قرابة 25 سنة حتى وفاته في 14 أيلول 1910م، وكان صديقاً ومستشاراً للبطركين النسطوريين روين بنيامين (1861-1903م)، وبنيامين إيشاي (1903-1918م) أخو سورما، وعاش بروان عيشة متواضعة نسكية، فكان يلبس ملابسهم ويأكل طعامهم وينام مفترشاً الأرض مثلهم، وبدا كأنه راهب من العصور الوسطى يعيش في القرن التاسع عشر، وأصبح عندهم كرئيس عشيرة يجتمعون إليه لحل مشاكلهم وخلافاتهم الدينية والدينية، ولاحظ براون أن النساطرة متمسكون بتقاليدهم الدينية والعشائرية، لذلك كان يُسارهم في تفكيرهم، ويشرحهم بهدوء، ويحثهم على الابتعاد عن التقاليد الغربية والتمسك بالعادات والتقاليد الخاصة بهم بغية كسب تعاطفهم، ولم يضغط عليهم بترك مذهبهم النسطوري واعتناق مذهب الأنكليكان أسوة بالمبشرين البروتستانت بقدر تركيزه على المسائل القومية وترك التسمية النسطورية مستعملاً معهم التسمية الآشورية، وقام براون بجهود كبيرة في تعليم الصغار القراءة والكتابة والمبادئ الدينية، وكان من طلابه كثير من أقارب البطرك روين بنيامين من ضمنهم أبناء أخوته كالآنسة سورما إيشاي وأخوها بنيامين (البطرك بعدئذ)، ولإعجابه بشخصية سورما أطلق عليها لقب السيدة، Lady، وبناءً على ذلك سَمَّى الساسة الإنكليز سورما لاحقاً، الأميرة الأثرية. (Reed, G. S, edition by J.M. Hornus, La mission de L'Archevêque de Cantorbery aupres des Assyriens, Cahiers d'etudes chretiennes orientales 6, 1967 جورج ريد، بعثة رئيس أساقفة كانتبري إلى الآشوريين، ص 20-21. نشره المختص بتاريخ الشرق المؤرخ ميشيل هورنس+1982م، الدراسات المسيحية الشرقية 6، باريس 1967م).

وصل البطرك بنيامين إيشاي أخو سورما إلى البطركية في 30 آذار 1903م وكان عمره بحدود ست عشرة سنة، ثم اغتيل سنة 1918م على يد إسماعيل آغا سامكوا الكوردي، فخلفه شقيقه بولس إيشاي وكان مريضاً بالسل يعيش في مخيم بعقوبة للاجئين في فارسلة الطبيب وليم يكرام الملقب بابي الآشوريين الجدد، ومساندهم القوي والمروج لاسمهم الآشوري إلى دير مار متى للسريان الأرثوذكس للنقاهة في صيف 1919م، وعاد وتوفي في المخيم سنة 1920م، فخلفه ابن أخيه وأخو سورما البطرك إيشاي داود إيشاي، وكان هذا طفلاً صغيراً لم يتجاوز عمره اثنتي عشرة سنة (مواليد 1908م)، فأصبحت عمته سورما وصية عليه وتعزز دورها أكثر، وأصبحت لها مكانة مهمة في اتخاذ القرارات كنسياً وسياسياً، ومن طريف الأمور أنه أثناء رسامة إيشاي وهو في سن الثانية عشرة، قال شهود عيان إنه كان ينظر من الشباك بحسرة إلى زملائه الذين يلعبون خارجاً، وهاري جارلس الذي زار الموصل سنة 1925م وكتب كتاب الموصل وأقليتها، تحدث عن الكنيسة النسطورية، وبدأ الفصل الخامس بعبارة طريفة، فيقول: لترك بطرك النساطرة يلعب كرة قدم مع زملائه الأولاد في ساحة على مشارف الموصل، لكي نفهم كيف يمكن لفتى لاجئ من جبال هكاري عمره ستة عشرة سنة نراه رئيس واحدة من أقدم الكنائس المسيحية (هاري جارلس، الموصل وأقليتها، ص 56، 1925م المذكور في خطاب عبد السلام عارف 14 تموز).

كانت سورما خانم قد نذرت نفسها للبتولية وتربت على يد المرسلين الأنكليكان خاصة الراهب براون منذ نعومة أظفارها، وكانت ذكية ومثقفة جداً، تقرأ لمشاهير الكتاب الإنكليز أمثال سكوت وستفنس وغيرهما، ملّمة بالمسائل الدينية ولاسيما اللاهوت الأنكليكاني، ذات شخصية حازمة وقوية، شديدة الشكيمة، صلبة الإرادة، بليغة الكلام والخطابة، متقنة للغة الإنكليزية بشكل مطلق، ولتمتعها بهذه المزايا وصفت بأنها حفيذة الملكة الآشورية الشهيرة شميرام، واستطاعت سورما أن تتميز وتتولى إدارة شؤون النساطرة من الناحية العملية زمناً طويلاً، فسافرت إلى عدة دول مثل سويسرا وإنكلترا وأمريكا وإيران وغيرها، وخاطبت وحضرت مؤتمرات مثل مؤتمر الصلح في باريس سنة 1918م، ومؤتمر عصبة الأمم المتحدة في جنيف سنة 1925م لعرض قضية الآشوريين على المحافل الدولية، وذهبت إلى إنكلترا بين سنتي (1919-1920م)، وحلت ضيفة على جمعية أخوات بيت عنيا، والتقت بعدة مسؤولين، وحضرت مناقشات مجلس اللوردات البريطاني بخصوص القضية الآشورية، كما حضرت في الكنيسة الأسقفية في لندن، وكان أسلوبها وخطابها بالإنكليزية مؤثراً جداً يجذب انتباه وإعجاب الحاضرين، بحيث صرح رئيس أساقفة كانتربري راندال توماس دافيدسن Randall Tomas Davidson (1903-1928م) في كانون الثاني 1919م مخاطباً المسؤولين الإنكليز بخصوص المسألة الآشورية قائلاً: هل تنتظرون أن يُرفع العلم التركي فوق مناطقهم؟ وفي مدة زيارتها لإنكلترا اهتم بها الإعلام الإنكليزي كثيراً، وكانت صورها بالزّي التقليدي موضوعاً رئيساً لبعض الصحف تحت عنوان كبير هو آشور، وفي مدة وجودها في لندن في نيسان سنة 1920م ألّفت كتاب (الكنيسة الآشورية وتقاليدها واغتيال مار شمعون)، قدّمت وشرحت فيه تاريخ الكنيسة النسطورية وطقوسها، والمأساة التي يعانيها شعبها، واغتيال أخيها البطريرك بنيامين إيشاي، وعدّت فيه أن النساطرة هم آشوريون، وكتب تمهيد الكتاب رئيس أساقفة كانتربري دافيدسن بعد تقديم ابتدائي كتبه ويكرام، وطبعته مطبعة Faith Press في لندن، واستقبلت الجماهير البريطانية الكتاب باهتمام كبير خاصة دافيدسن الذي عدّ الكتاب وثيقة مفيدة للتعريف بالكنيسة الآشورية للجماهير البريطانية، ووصف دافيدسين سورما خانم بمستشارة الكنيسة الأنكليكانية وصديقتها الوفية (كليرويل يعقوب، سورما خانم، ص 172-173. الكتاب 114 صفحة، أعيد طبعه 100 صفحة، Vehicle، نيويورك 1983م)، وفي 3 كانون الثاني 1966م عندما كانت سورما منفية في أمريكا منحها رئيس أساقفة كانتربري آرثر ميشيل رامسي Michael Ramsey (1961-1974م) وسام صليب القديس أوغسطين تمييزاً لمكانتها وصدقتها.

بعد أن أطلق الإنكليز اسم الآشوريين على النساطرة، أطلق المبشر ويكرام على الأنسة سورما إيشاي لقب الخانم (ويكرام، مهد البشرية، ص 356)، أسوةً بلقب lady الذي أطلقه الراهب براون عليها، وأيد هذا اللقب ملك بريطانيا جورج الخامس (1910-1936م) بناء على طلب زوجته ماري من تيك (1867-1953م)، وكلمة خانم تركية معناها السيدة ذات السيادة المطلقة، وعندما عُيّن الكولونيل الإنكليزي جيرارد ليجمان حاكماً لمدينة الموصل سنة 1919م تحدث إلى سكان الموصل العرب قائلاً: عجيب أمركم يا أهل الموصل، إنكم لا تعرفون أصلكم، فانتم من أصول الآشوريين، فرد عليه أهل الموصل: وما معنى هذه الكلمة (آشوريين)، فقال ليجمان: إنني مستغرب من عدم علمكم بتاريخ أجدادكم، بكونكم أحفاداً للآشوريين الجبابرة الذين شيدوا مجد نينوى، عجيب غفلتم وجهلكم بتاريخكم القومي، فانتم أحفاد الآشوريين والكلدان، فردّ عليه أهل الموصل نحن العرب الذين تغنيتم أنتم بفلاسفتنا وشعرائنا وترائنا، فقال ليجمان: لا، لا، أنتم آشوريون، فرد أهل الموصل: والله العظيم نحن عرب أبناء الخزرجين والأزدية وبني تميم وتغلب وقيس والمضريين والحمدانيين، أصحاب السيف والقلم، وبنو عقيل ومنا الأعشى التغلبي وأبو نواس وأبو فراس، ومنذ زمن عصر الفتوحات الإسلامية لم نجد في الموصل إلاّ الفرس والمسيحيين الجرامقة (أقوام آرامية)، فقال ليجمان: شئت أم أبيت أنتم آشوريون، وانتم جهلة حمير لا تعرفون تاريخكم، نحن نفهم أكثر منكم، فرد أهل الموصل: اللهم حسبنا كل حساب، إلاّ هذا الذي أتانا آخر يوم، ثم أوعز ليجمان إلى رئيس تحرير جريدة الموصل التي كانت تهتم بنشر

أخبار البلاد، أن تُطلق على الآنسة سورما لقب صاحبة السمو الأميرة الأثرورية سورما، وأن صاحبة السمو موجودة الآن في لندن لزيارة المراجع البريطانية بشأن الوعد الذي قطعه الإنكليز لمواطنيها بإنشاء وطن قومي للأثوريين الكلدانيين في شمال العراق، فاستغرب رئيس التحرير وكان مسيحياً كلدانياً، وأخذ يشرح لليجمان أنه لا يوجد قوم باسم الآشوريين، ولا يوجد أميرة لهم، وهؤلاء هم أكراد نساطرة، وأنهم ليسوا من الأثرورية الكلدانية بشيء، وغالبية أهل الموصل يَعدُّونهم أكراداً مسيحيين، وكانوا دائماً ينظرون إليهم بشيء من الاحتقار، لذلك طرح هذا الاسم سوف يشكل شقاقاً بين أهل الموصل من المسلمين والمسيحيين، وبين المسيحيين أنفسهم، لكن ليجمان أصر على ذلك (يوسف يزبك، النفط مستعبد الشعوب، بيروت 1934م، ص 232-237).

وبتاريخ 5 حزيران سنة 1926م منحت الحكومة البريطانية سورما خانم وسام الفروسية البريطانية (Order of the British Empire) المعروف اختصاراً (OBE) مع عدة ألقاب فخرية، وهي المرة الأولى التي يتم فيها منح هذا الوسام لامرأة، وتم تقليد سورما هذا الوسام في مدينة الموصل في 3 شباط سنة 1929م. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: ببلوغرافيا | تاريخ | تاريخ وآثار الطوائف الدينية في كردستان | نوع الوثيقة: اللغة الأصلية | نوع الأصدار: ديجيتال | اللغة - اللهجة: عربي | الدولة - الأقليم: كردستان | بابته به يوه ستكراوه كان:

ناوى بابته	پۆل	زمان	QR
تاريخ العراق السياسي المعاصر 1914-1968	پهرتوووخانه	عربي	
سورما خانم ومشكلة التأشور في العراق 2/2	كورته باس	عربي	

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | algardenia.com 05-01-2023

وقت التدوين: 2023-02-28

اسم المحرر: هه ژار كامه لا

صنف: المكتبة

سجل: 163

صفحات من تاريخ اثوري كوردستان ابان الحرب العالمية الاولى (تحقيق تاريخي عن اغتيال الزعيم
الاثوري بنيامين مار شمعون من خلال النصوص

[20220117104759401809=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

عنوان الكتاب: صفحات من تاريخ اثوري كوردستان ابان الحرب العالمية الاولى (تحقيق تاريخي عن اغتيال
الزعيم الاثوري بنيامين مار شمعون من خلال النصوص التاريخية)
اسم الكاتب: ياسين خالد سردشتي [1]
مكان الأصدار: دهوك
المطبعة: مطبعة خبات
تأريخ الأصدار: 1999

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية | تاريخ | نوع الوثيقة: اللغة الاصلية | نوع الأصدار: مطبوع | اللغة
- اللهجة: عربي | المدن: دهوك | PDF: نعم | الدولة - الأقليم: شمال كردستان |
تاريخ الإصدار: 1999-00-00
بابه ته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه پاست	رێکهوت و پووداو (کرۆنۆلۆژیا)	1999-01-01
	English	ژیاننامه	Yassin Sardashti
	عربي	کورته باس	دير شبیغل الألمانية: محاولات لجر الكرد إلى الحرب الأهلية
	عربي	کورته باس	سمکو آغا الشکاکي: القائد المظلوم في مقصلة المؤامرات الدولية والذرائع التاريخية
	عربي	کورته باس	مقالات حول كردستان
	کوردی ناوه پاست	ژیاننامه	ياسين سهردهشتي

تێبینی: ئەم تۆماره پەرتووکه و فایلی PDF ی له گەڵدايه، تکهیه سکیڤی QR کۆده که بکه تاوه کو له سەر ماله پەری رێکخراوی کوردیپیدیا پەرتووکه که ببینیت.

QR
:Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | کوردی ناهه پاست | [هه والنامه ی کتیب](#)

وقت التدوين: 2022-01-17

اسم المحرر: رۆژگار که رکووکی

صنف: صور و تعریف

سجل: 164

صورة من التاريخ

[20230629144453501956=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20230629144453501956)

صورة من التاريخ :

يظهر في هذه الصورة التي تعود للعام 1905م ، اعدام جعفر آغا شكاك زعيم قبيلة شكاك الكردية و حراسه شنعاً و تعليق جثثهم على ابواب مدينة تبريز من قبل السلطات الايرانية ، و ذلك بعد ان تم إيقاعه في فخ الغدر و محاصرته أثناء محادثات السلام ، بعد اغتيال جعفر آغا شكاك تسلم سموكو خان شكاك رئاسة قبيلة شكاك ، و قاد ثورة لتحرير شرق كردستان من الاحتلال الإيراني ، و قد تم اغتيال سموكو خان شكاك بنفس الحيلة و الغدر [1].

خصائص السجل

سكوب: غير ملون | قرن: القرن 20 (1900-1999) | ملف: التاريخ القديم | الدولة - الأقليم: شرق كردستان |

بابه ته په يوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	عربي	ویننه و پیناس	شخصیة كردية من القفقاس سنة 1880 بعدسة المصور الروسي T.Andreyevich

المصادر

[1] التواصل الاجتماعي | عربي | [التواصل الاجتماعي فيسبوك؛ الصفحة \(تاريخ كورد و حضارة كوردستان\) ؛
تاريخ 2021-02-26](#)

وقت التدوين: 2023-06-29

اسم المحرر: فهژهن كشتۆ

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 165

غزوة سمكو آغا شكاي على الأيزيدية و ((رواية شيخ رشكي))

[20221121132526446796=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

خضر خلف الياس

كالعادة سوف اكتب عن غزوة سمكو آغا شكاي ومهاجمة الأيزيدية حسب المصادر الاجتماعية وروايات وقصص الالباء والاجداد والعقلاء الأيزيدية قديما وحديثا...بعيدا عن مصادر الكتاب العرب والاكرد في كتابة التاريخ..لأن الكاتب العربي او الكوردي عندما يكتب عن القائد و الحاكم المسلم يمجّد فيها تاريخ القائد ويعظم في دينيه....ويزور الأحداث لصالح الحاكم والقائد المسلم ..على سبيل المثال ادباء ومورخي الكورد كتبوا عن سمكو آغا وجعلوا منه مناضل وقائد كبير في مسيرة النضال الحركة التحررية الكوردية ... وكتبوا انه كان يقلق اربع حكومات وهي إيران وتركيا وبريطانيا وروسيا.....والحقيقة انه مجرد قادة حركة التمرد والعصيان ضد السلطة الإيرانية المحلية ..بعد مقتل شقيقه جوهر آغا في عام 1907م على يد السلطة المحلية في مدينة ازييجان الإيرانية غدرا عندما كان ضيفا عند المحافظ وهو مجرد تمرّد لأخذ الثأر لاخته جوهر آغا....وبعد مقتل اخيه تلقى وعود كاذبة من تركيا بدعوه بوعود مخدوعه حيث ان الأتراك يخدعون الأكراد دائما بحجة الدين والمذهب السني وخاصة إذا كان المقابل شيعي مسلم.....ولا أعرف عن أي بطولات سمكو آغا يتكلمون وهو الذي قتل ضيفه البطريك الاشوري مار بنيامين شمعون في داره في عام 1918 م وقتل جميع المرافقين البطريك ومثلوا بجثته حيث وضعوه على كرسي بداع السخرية واخذوا عمامته وخاتم البطريك من أصبعه وبداء الأطفال والنساء يرفسون الجثة في شارع وسميت وقتها بمذابح سيفو...حيث قام صديقه حيدر بك ايضاً والي الموصل بقطع رأس مار هورمز شمعون

سمكو آغا شكاي كوردي من ايران ولد في ايران عام 1887م ...وهو سمكو ابن محمد آغا رئيس عشيرة الشكاك ..وعشيرة شكاك فرعين اي فخذين الفرع الاول عبدوسي وكان سمكو زعيم الفرع

اما الفخذ الثاني ويسمى مادوسي تحت زعامة عمه عمرخان ..واخيرا قتل سمكو آغا على يد الإيرانيين في مدينة اشنوية في عام 1930 ميلادي وهو ايراني الجنسية حيث عاش ومات في ايران

اما عن حملة سمكو آغا شكاي على الأيزيدية وخاصة على مقاطعة ((باسكي شيخا))..يقال وحسب المصادر الاجتماعية الأيزيدية كانت بحدود 1910 ميلادي حيث كان سمكو آغا ضيفا على دشتا ((ناف كوره)) عند العشائر الكوردية المسلمة في المنطقة...وبعد انتهاء خطبة الجمعة ..خطيب الجمعة أصدر فتوة بوجوب نهب أموال ومواشي قرى الايزيدية وسماهم خورا...اي خوري.. وللإيضاح كلمة خوري او خور تعني الشمس والشمسانين بالهجة السورانية حيث كانوا ينعنون الأيزيدي بالمخلوق الاعوج وهم على عبادة الشمس..با كلمة ((خوري))..وحاليا عندما ينعن كوردي سوراني صديقه او يلغنه فيقول له كلمة خوري....والخور تعني الشمس في مفهومهم قديما...حاليا حال العربي عندما يلغن او ينعن ملعون اخر يقول له كأنك يهودي ((جنك يهودي)) .. وفي حملات نادر شاه على الأيزيدية كانوا ينعنون الشمسانين بكلمة خوري ايضا اي الكفار عبدة الشمس وشمسي الديانة ...وبعد خطبة الجمعة قرر سمكو آغا بغزو قرى باسكي شيخا وهي ((قرية كندالي..قرية مهد...قرية باقسرا...جروانة..مام رشا..موقيلي..محمودي..بيتنار...موسكي)) وخاصة كانت اخبار توتر العلاقات بين بيت الامارة وبين بيت الكدخودا ميرزو كندالي منتشرة في المنطقة وهي عائلة أيزيدية من أصحاب الجاه والمال ولديها فرسان وشجعان

الغريب في قصة هذه الغزوة والهجوم يقال ان شيخ رشكي وهو الجد الاعلى لعائلة شيخ جندوشيخ علي شيخ رهشكي شيخ ناسر قبلها بثلاثة ايام تنبى بقدوم الشر على منطقة شيخان يقال في يوم الأربعاء قبل يوم الهجوم بثلاثة ايام وبعد انتهاء شيخ رشكي من هاوا شيخمند ..وهي الصياحات الثلاثة في منتصف القرية قبل غروب

الشمس ..ويقف الأيزيدية ويلتزم الصمت حتى انتهاء المنادي من الصيحات الثلاثة أجلالا وإكبارا لوجه الله تعالى ...وبعد الإنتهاء اجتمع حوله الرجال والشباب والفرسان قال لهم يا مريدي شيخمند لقد حلمت حلما ليس فيها خير وهناك شر قادم على منطقة شيخان فما هو رأيكم أيها المريدين مريدي شيخمند غدا نشد الرجال الى قصر ألامارة إذا كان حلمي صحيح فنحنوا لها وإذا كان حلمي غير صحيح بطريقنا نزور لالش بيت شيخادي....وعند وصول الفرسان الهورية وماسكا .. وموسانا.. ورشكا استقبلهم الأمير وقال أهلا بكم في نجدة ابناء الديانة الايزدية.. واكمل الحديث وقال حيث بدء مفارز سمكو آغا بنهب الأموال والمواشي الايزيدية في باسكي شيخا ..وميرزو كندالي لن يتحرك ولن يدافع وجالس في بيته ...المهم القصة طويلة التحقت فرسان وشجعان الأيزيدية في معركة دامت ثلاثة أيام ب ليلها ..وانهزم مفارز سمكو آغا شكافي وتركوا الأموال والمواشي خلفهم والكثير من اموالهم وبنادقهم .. ويقال رجع الفرسان بالفرح والهلاهل الى باعدرا مع الأموال والمواشي وتركوا الأموال والمواشي في وادي قريب من باعدرا .. وكان لفرسان عشيرة موساني الدور الكبير في انتصار محاربي الايزيديين على مفارز سمكو آغا.... وهنا يقال ان الأمير طمع طمعا في الأموال والمواشي ولهذا الى يومنا هذا تسمى الوادي بوادي الطمع وباللهجة الايزيدية تسمى ((كورا طماي)) اي خندق الطمع...ولكن بعد سماعه قصة حلم شيخ رشكي قال كل واحد يتعرف على أمواله وحيوانته فالياخذها والباقي تتوزع على الفقراء ١0 اما السيوف والبنادق تتجمع في جبل خانة القصر.

ايضاح :- i الذي دفعني اكتب عن هذه الشخصية قسما بخودي ليس بدافع ديني ولكن هذه حقيقة.[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: تأريخ | مقالات ومقابلات | نوع الأصدار: ديجيتال | اللغة - اللهجة: عربي | الدولة - الأقليم: جنوب كردستان |

بابهته بهيوهستكراوهكان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	عربي	كورتەباس	أسد جبال كردستان الذي أرعب ثلاث إمبراطوريات
	عربي	كورتەباس	إسماعيل آغا الشكاكي - سمكو
	عربي	كورتەباس	البطل الكوردي سمكو آغا شكاك
	عربي	ويته و پيناس	الجثمان الطاهر للشهيد إسماعيل آغا الشكاكي (سمكو) بين يدي جلاوزة النظام وینه و پيناس
	عربي	كورتەباس	المرأة الأيزيديةتاريخ وقضية
	عربي	كورتەباس	ثورة سمكو ودور العشائر الكردية الايرانية

وێنه و
پێناسه عهربي

کورتەباس عهربي

رجال قبيلة (شكاك) الكردية

نبذة عن عشيرة (شكاك) الكوردية

:QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | كوردی ناوه‌راست | bahzani.net

وقت التدوين: 2022-11-21

اسم المحرر: هه‌ژار كامه‌لا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 166

قصور الرؤيا في خطاب المثقف الآشوري حيال الموضوع الكردي

[20251103143544662199=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20251103143544662199)

عمر كوجري

مَنْ يقرأ مقالة الأستاذ سليمان يوسف يوسف المنشورة في موقع "إيلاف" مؤخراً والموسومة بـ "وجهة نظر للعلاقة الآشورية الكردية في سوريا" دون أن يتعمق فيما وراء السطور، سيخال أن الرجل يشعر أن ثمة تداعياً في حائط العلاقة بين الشعبين الجارين "بحكم الجغرافيا والتاريخ" وأن الأوان ليتداعى صفوة الشعبين من مثقفيهما ومفكريهما لإصلاح البتّن، وإعادة المياه إلى مجاريها، وبناء ما تهدّم، لكن حنايا الكلمات تفصح عن شيء آخر.

فالمدخل كتب بطريقة محكمة رغم ما فيه من مغالطات، لكنه يدغدغ مشاعر الكرد حينما يُصرّح الكاتب من باب "المنية" بأن الآشوريين كانوا منخرطين في "صفوف الحركة الكردية في العراق وتركيا" لاحظوا لا يقول "كردستان العراق" رغم أن معظم وسائل الإعلام العربية والفضائيات تجاوزت أزمة التحسس من لفظة كردستان.

ومتن المقال يقول إن الكاتب دس السم بالدم، لكن حيلته لم تنطل على القارئ الحاذق، وجرياً على عادة بعض المثقفين الآشوريين ينبش الأستاذ يوسف أوراق الماضي، ويجعل من الكرد شعباً أفاقاً ظالماً سافكاً لدماء الشعوب المستضعفة عندما يتحدث عن حقبة الاستعمار العثماني "الاحتلال" وليس الاستعمار، "حينما انتهج سياسة فرق تسد، واستغلّ الدين في تأليب الأكراد المسلمين على المسيحيين" بالطبع ينسى يوسف أن الكرد مثلهم مثل باقي الشعوب كانوا تحت مظلة الامبراطورية العثمانية، ولم يكونوا أصحاب قرار، حتى يقوموا بأعمال إبادة بحق الأرمن وغيرهم، وعلم قارئ التاريخ أنهم تعرضوا للإبادة والقتل أيضاً.

بكل الأحوال الركون للماضي لا يفيد، ويبدو أن كاتبنا لا يودّ مبارحة هذا الماضي، فله مقالة منشورة في موقع الحوار المتمدن بتاريخ 24-4-2005 لايتورع في إلصاق تهمة ذبح الأرمن على يد الكرد، يقول فيها: "في الرابع والعشرين من نيسان من كل عام يستعيد مسيحي (الأصح مسيحيو) أرمينيا وسوريا وبلاد ما بين النهرين، ذاكرتهم التاريخية، ففي مثل هذا اليوم جهزت تركيا حملاتها العسكرية وجندت لهذا الغرض آلاف الأتراك والأكراد تحت اسم الفرق الحميدية، وبدأت حملات القتل الجماعي وعمليات التطهير العرقي بحق الأقليات المسيحية، مثل الأرمن والآشوريين (سريان/كلدان) واليونان" وهاهي تركيا وريثة العثمانيين التي استدعت سفراءها، وحاولت قطع علاقاتها الدبلوماسية مع بعض الدول الأوروبية لمجرد أنها كانت تتحدث في وسائل إعلامها عن مجازر الأرمن..

هاهي أرمينيا الجريحة التي دفعت قرابين تزيد على مليون ونصف ضحية، تضمد جراحها، وتنسى الماضي بكل أخطائه، وتجتمع مع الحكام الأتراك، ويزور الرئيس التركي غول عاصمة أرمينيا یريفان في 06-09-2008 ويحضر مباراة ودية بكرة القدم بين فريقي البلدين دون أن يهجم عليه جماهير إيريفان، ويبقروا بطنه بخناجر جراح الماضي، ويعي الأرمن أنهم يسبحون في بحر من الدماء عندما يتوجهون إلى أنقرة، لكن باب الماضي لا يفيد بيت المستقبل، لم يعد ينفع.

وفي حديثه عن الأكراد المسيحيين جافي كاتبنا الحقيقة حينما أوضح أن هذه المقولة أو النظرية لا أساس لها من الصحة، وفندّها دون أن يقنعنا بوثائق تاريخية، وهو يعلم أن الشعب الكردي ليس طارئاً في هذه المنطقة، فمن الضروري والطبيعي أن يكون هناك أكراد يهود، وأكراد مسيحيون، وإيزيديون، وو طبعاً الدين الغالب حالياً لدى الكرد هو الإسلام الذي لم يخدم الكرد كما يدّعي السيد يوسف، الكرد تماهوا في الدين الإسلامي، ودافعوا عنه، وحملوا رايته في الملمات والنوائب حتى نسي القادة والعلماء الكرد المسلمون أنهم أكراد، بل أن بعضهم أبدى استعداداً ليمزج كرديته تحت حذائه إن كانت تبعده عن دينه "السّمح" قيد أنملة.

يقع الأستاذ في مغالطات عديدة حينما يتطرق – واضعاً يده على الجرح- في حال العلاقة بين الكرد والآشوريين في سوريا، ويتحدث عن فتور وجفاء يشوبان العلاقة بين الكرد والآشوريين على " المستوى الشعبي والمجتمعي " وهو يعلم أن لا دور للكرد في ذلك الجفاء، أذكر عندما كنا في المرحلة الدراسية الإعدادية والثانوية في ديريك والقامشلي كان الشباب الآشوريون يبالغون في إلحاق الأذى من وشاية عند مدربي الفتوة أو المدير وغير ذلك، وحتى الشكاية للجهات الأمنية بدعوى أن الطلبة الكرد منخرطون في التنظيمات الكردية، حيث كانوا شببيين ومظليين وحزبيين، وهذا ماترك في نفوسنا جروحاً بليغة، وهي أن الطلبة الآشوريين ناصبوا العداء لنا دون أن نعرف كنه ذلك العداء، كما نسمع من بعض أصدقائنا في المغتربات أن الآشوريين كثيراً ما حصلوا في أوروبا على إقامات سريعة، وشبه أوتوماتيكية من البلاد التي نزحوا إليها، حيث يقولون للمحكمة إنهم هربوا من سوريا لأنهم تعرضوا لظلم واضطهاد الكرد " الذين سبوا أموالهم وممتلكاتهم "!!!! وفيما يخص الحركة الكردية لا ينسى السيد يوسف أن يغمز من قناة الحركة عبر " الحركة الكردية بتنظيماتها " الأربعة عشرة " الأصح " الأربعة عشر " ويرى أن الحركة " تمجد سفاهاً مثل " سمكو شكاك " الذي غدر بالبطريرك مار شمعون وقتله بعد أن دعاه سمكو إلى منزله 1918 " ولا أعرف من أين استقى هذه المعلومة؟؟ فلا إعلام الحركة، ولا مهرجانات باسم سمكو، ولا ندوات تعقد لأجل هذه الغاية، أما كيف يحتفلون به؟ لا أعرف.

وفي هذا الصدد يرر سمكو شكاك أسباب قتله لمار شمعون في حديث صحفي أن الروس سحبوا قواتهم من سابلاغ وأورومية، وتركوا كميات كبيرة من البنادق والمدافع والعتاد ومخازن للسلاح للآشوريين، فخشي سمكو من مطامع الآشوريين في احتلال وغزو كردستان إيران، وهو كان على علم بمآرب الآشوريين، وذلك أن سمكو قد " خبأ في صدره ثأراً للذين قتلوا من الكورد على يد الأرمن والآشوريين وبمساعدة الروس، وفي نفس الوقت خوفه على مستقبل المناطق الكوردية من مطامح الآشوريين في الجزء الشمالي من كوردستان، بعد حصولهم على كميات كبيرة من السلاح والعتاد، ويبدو واضحاً من خلال استقرار تلك الحقبة، بأن المشاعر الدينية كانت تلعب دوراً كبيراً في تهيج العواطف والتحالفات والمساومات " ويبدو أن السيد يوسف قد وضع نصب عينه تسفيه الوقائع فهو يرى أن الحركة الكردية قد " وجدت نفسها في أحداث آذار المؤلمة كردياً ووطنياً منقادة خلف شارع كردي محتقن هائج " ويتهم يوسف الحركة الكردية بأنها تنتج خطاباً مفرطاً بالتطرف والتعصب، رغم أنه قال في مكان آخر في مقالته إن مظاهر التقارب الكردي الآشوري واضحة على المستوى النخبوي والسياسي، وبطبيعة الحال تعد الحركة الكردية الحامل الطبيعي للسياسة، فكيف يتهم الحركة بالتعصب هنا، ويمدح دورها في التقارب السياسي والنخبوي بين الكرد والآشوريين؟؟

وفيما يخص تداعيات أحداث آذار 2004 يخلق الكاتب قصة لم يسمع بها أحد، ويتهم الكرد بأنهم أعلنوا عداءهم للآشوريين دون أن يستند إلى أية وقائع، ونحن لم نسمع أن الكرد قد اعتدوا على كنيسة آشورية، أو حتى اعتدوا على شخص آشوري أثناء الأحداث، ويعلم الجميع أن لا دخل للآشوريين في تلك الأحداث، فلماذا يحرف الكرد مسار آلامهم، وهم كانوا المنهمكين بدفن الضحايا؟! وللعلم، أن التاريخ يشهد أنه كانت هناك قوات آشورية تدعى " قوات الليفي الآشورية "، أنشأها البريطانيون لمساعدة قواتهم المحتلة للعراق في حفظ الأمن والنظام، والقيام بدور الحراسة للمعسكرات والقواعد البريطانية.

ذلك أن الآشوريين كانوا يطمحون إلى إقامة دولة لهم في دهوك وبعض المناطق الأخرى في كردستان العراق، لكن آمالهم خابت بعد صدور القرار بضم العراق إلى عصبة الأمم، وتجاهل بريطانيا تلك المطالب، ما أثار استياء قوات الليفي العاملة في خدمة القوات البريطانية، واستقال ما يزيد على 1300 فرد منهم، ما دفع السلطات البريطانية إلى أن تأتي بقوة عسكرية من الإنكليز المتواجدين في مصر لتحل محلهم، حيث تم نقلهم

على عجل بواسطة الطائرات. ولتذكير كاتب المقال بتفاصيل أكثر دقة، لن تروق له بالتأكيد، أنه في 2 تشرين الثاني من عام 1914 شاركت الدولة العثمانية بالحرب العالمية الأولى إلى جانب القوات الألمانية وأثناء الحرب قامت الدبلوماسية الروسية بالإضافة إلى استجرائها للآشوريين في الفعاليات الحربية في إيران بمحاولات لاستهداف الآشوريين في تركيا للانتفاضة.

وبالفعل أرسل القنصل الروسي بيدنيسكي بتاريخ 10 تشرين الثاني من عام 1914 ثلاثة رجال استطلاع آشوريين إلى بنيامين مار شمعون "زعيمهم الديني" وقد عاد الثلاثة محملين برسالة من البطريك يؤكد فيها جاهزيته لإعلان الانتفاضة.

قام الأتراك على إثرها، بمجازر وحشية ضد الآشوريين كي لا يقفوا مع روسيا بالحرب، وقد تم استدعاء مار شمعون من قبل محافظ وان في 22 / 8 / 1914 حيث طلب منه ان لا يقف بالحرب مع روسيا إلا أن المار شمعون رفض ذلك، ما دفع الأتراك إلى تهديم الكثير من القرى الآشورية في مناطق بالا وشمسدين وكالا وخنانيس وكور حيث تم طرد أهلها. ولعل هذه شواهد وحقائق لاتزال ذاكرة التاريخ تحتفظ بها، وبالتأكيد ليست في ذاكرة التاريخ، إنما في أرشيف الروس والأتراك معاً لإثبات زيف ما يدّعيه كاتب المقال من تجنيات بحق الكورد. وبعد هذه الأحداث تم عقد مجلس ضم ممثلي جميع العشائر الآشورية (الرهنة) وانقسم الآشوريون إلى فريقين الأول بقيادة نمرود عم البطريك الذي أراد أن يبقى الآشوريون في الحياد في الحرب كي لا يعطوا المبرر للعثمانيين بطرد الآشوريين والجانب الثاني هو الجانب العسكري وقد كان أكثر عدداً ووقف معه البطريك وعندها أعلن البطريك انتفاضة الشعب الآشوري إلى جانب روسيا وانكلترا وفرنسا وبعد المجلس وبسبب عناد نمرود تم قتله في فراشه وأعدموا أقاربه ومناصريه خارج القرية وبعد: لا أعتقد أن خطاباً كهذا يمكن أن يرمم الفجوة بين الشعبين الجارين تاريخياً، وخصوصاً من مثقف محترم، له علاقات واتصالات وصداقات واسعة مع الطيف السياسي والثقافي الكردي. وبمجمال الأحوال: الحركة الكردية بكامل أطرافها و"أحزابها الكثيرة"، والمثقفون الكرد ينشدون الوحدة الوطنية والتسامح، ويشيعون ثقافة العمل معاً لأجل مستقبل زاهر لكل أبناء سوريا. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: مقالات ومقابلات | النقد السياسي | نوع الوثيقة: اللغة الاصلية | نوع الأصدار:

ديجيتال | اللغة - اللهجة: عربي | الدولة - الأقليم: كوردستان |

تأريخ الإصدار: 2009-10-26

بابه ته به يوه ستكراوه كان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	كوردی ناوه پاست	رێكهوت و رووداو (كړونلۆژیا)	2009-10-26

عربي

کورتەباس

الأكراد والجرح الآشوري

المصادر

[1] غير محدد | عربي | موقع 26-10-2009 (welateme.net)

وقت التدوين: 2025-11-03

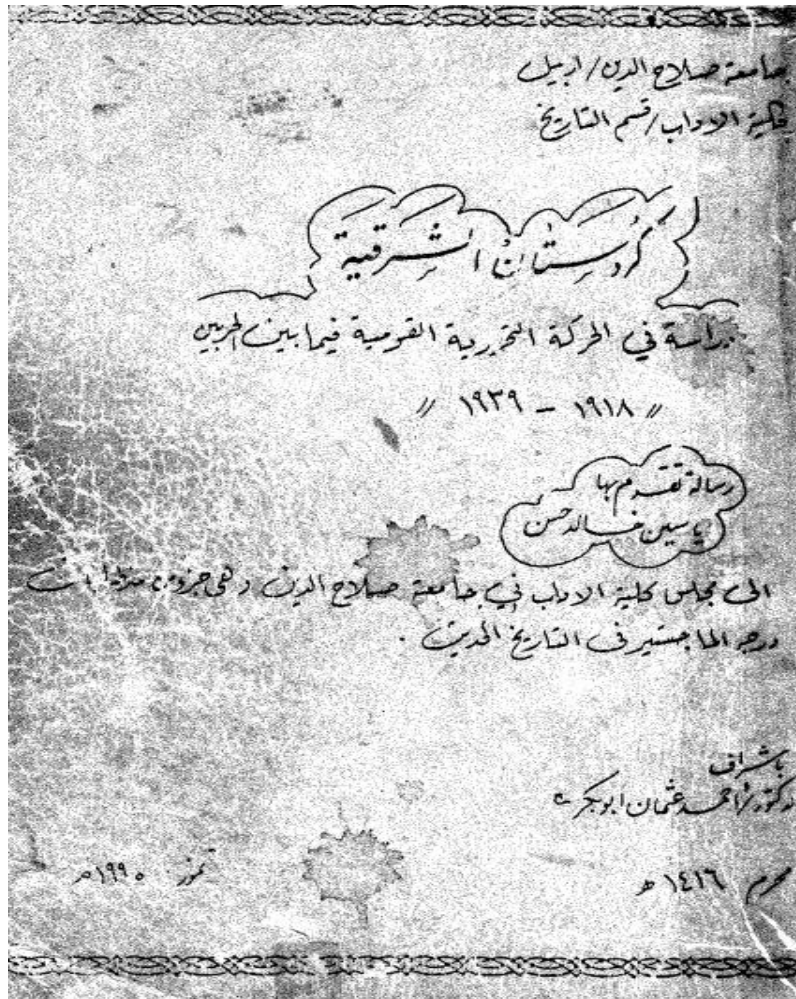
اسم المحرر: هه‌ژار کامه‌لا

صنف: المكتبة

سجل: 167

کردستان الشرقية، دراسة في الحركة التحررية القومية فيما بين الحربين 1918-1939

[20230302151000471390=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

عنوان الكتاب: كردستان الشرقية، دراسة في الحركة التحررية القومية فيما بين الحربين 1918-1939

اسم الكاتب: ياسين خالد حسن

مكان الأصدار: اربيل

المطبعة: جامعة صلاح الدين، كلية الآداب، قسم التاريخ

تأريخ الأصدار: 1995

[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية | بحث | تاريخ | نوع الاطروحة: ماستر | نوع الأصدار: وثائق
مصورة | جامعة: جامعة صلاح الدين | اللغة - اللهجة: عربي | المدن: هولير - أربيل | PDF: نعم |
ملف: التاريخ المعاصر | الدولة - الأقليم: جنوب كردستان |
تاريخ الإصدار: 1995-00-00

بابهته بهیوهستکراوهکان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوهراست	رێکهوت و پرووداو (کروڤۆلۆژیا)	1995-01-01
	عربي	کورتەباس	فكرة القومية الكردية قراءة تاريخية لعقبات التبلور وتحديات التكوين

تێبینی: ئەم تۆماره پەرتووکه و فایلێ PDF ی له گەڵدايه، تکهیه سکیڤی QR کۆده که بکه تاوه کو له سه ر
مالپه ڕی رێکخراوی کوردیپیدیا پەرتووکه که ببینیت.

QR
Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | کوردی ناوهراست | ys.chyadost.net

وقت التدوين: 2023-03-02

اسم المحرر: راپهر عوسمان عوزیڤری

صنف: صور وتعریف

سجل: 168

لحظة وصول القائد الشهيد "سمكو اغا شكاك" الى مدينة السليمانية قبل ستة وتسعين عاما لمقابلة الشيخ محمود الحفيد ملك كردستان

[20240627004550576965=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20240627004550576965)

لحظة وصول القائد الشهيد "سمكو اغا شكاك" الى مدينة السليمانية قبل ستة وتسعين عاما لمقابلة الشيخ محمود الحفيد ملك كردستان وذلك لتمتين العلاقات بين الأطراف الكردستانية ..
وقد امر الشيخ الحفيد بإطلاق 12 طلقة مدفع احتفاء بالضيف الكبير ..
وقد اغتيل عام 1930 على ايدي النظام الايراني في منطقة " شنو " بكوردستان الشرقية.
صورة بهية تمثل مرحلة مهمة من تاريخ الحركة القومية التحررية الكردية..
[1]

خصائص السجل

عقد: 39-30 العقد الرابع | سكوب: غير ملون | قرن: القرن 20 (1900-1999) | ملف: التاريخ
المعاصر | الدولة - الأقليم: كردستان |
تأريخ الإصدار: 1930-00-00
بابهته بهيوهستكراوه كان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	كوردی ناوه‌پاست	رێكهوت و رووداو (كړونلۆژیا)	1930-01-01
	عربي	وێنه و پێناس	رجال قبيلة (شكاك) الكردية

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | <https://ciyaye-kurmenc.com/> - 27-06-2024

وقت التدوين: 2024-06-27

اسم المحرر: ئاراس حسۆ

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 169

نبذة عن عشيرة (شكاك) الكوردية

[20250910135539655305=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

لقمان شمو كالمو

شكاك من العشائر الكوردية القديمة والكبيرة المعروفة في كوردستان ينتشرون في كل من إيران والعراق وتركيا وسوريا. ارتبط اسم شكاك بالحركات المسلحة المعادية للدولتين الإيرانية والعثمانية، ومن أشهر زعمائهم في هذا المجال (سمكو آغا) الذي جاهد أوائل القرن العشرين في سبيل إنشاء دولة كوردية في مناطق أورمية وشرقي تركيا الحالية وشمالي العراق، إلا أن الروس خذ لوه، وراح ضحية غدر السلطات الإيرانية وخيانة البعض من أبناء جلدته.

إن مواقع شكاك في منطقة عفرين؛ ذات هضاب قليلة الارتفاع تصلح لأنواع الزراعات والأشجار المثمرة، وخاصة منها الزيتون والكرمة. تجاورها عدة عشائر كوردية، هي: رشوان "آل حج أومر" وبيان من الشمال والغرب، وأماكن من الغرب والجنوب، وناحية جومه من الجنوب، كما تجاورها منطقة أعزاز، وكلس في تركيا من الشرق. عدد قرى منطقة شكاك 36 قرية وأقدم مركز استقرار لأبناء شكاك، هو (خربة شران) يعود ذلك إلى عام 1415 للميلاد حسب روايتهم. وبعض الشكاك إيزديون، وغالبيتهم مسلمون سنة على المذهب الحنفي. لم تكن علاقة عشيرة شكاك ودية مع السلطات العثمانية، إذ تحكى قصص وروايات حول حوادث مسلحة كثيرة بينهم. أما علاقتهم مع الجوار، فقد شابتها فترات من الخلاف والقتال، مثل قتالهم مع آل شوربه، فقد قتل شوربه آغا نفسه على يد أحد أفراد شكاك. وكانت للسلطات العثمانية المتمثلة بوالي حلب يدأ في إثارة هذه الحادثة.

أما صلات شكاك مع عشيرة رشوان "آل حج أومر" فكانت ودية لوجود صلات مصاهرة مع آل حج أومر. كما كانت علاقاتهم طبيعية مع ايزديي قرى جومه. عرف بعض رجال شكاك بالكرم مثل المدعو (أوسي حبو) لذا منحتة السلطات العثمانية مرتبة "بك" وقلدته خلعة البكوية، إلا أنه تنازل عنها لآغوات الشكاك يوجد لقب خليل باشا في شجرة نسب العشيرة، وقد حصلوا على هذه المرتبة في فترة تعود إلى أوائل القرن الثامن عشر. ومن عائلات شكاك المشهورة آل حمدوش في قرية كفرجنة وهم معروفون بالجرأة والمزاج الحاد، وعائلة خلباش، وتوبال حمو، وجلوسي من أبرزهم.

تقلد آغوات آل جلوسي زعامة العشيرة، منذ أوائل القرن التاسع عشر في شخص "علي بك كور أوسمان"، ودارت في عهده نزاعات كثيرة بين شكاك والعشائر الكوردية المجاورة مثل آل عميكو وآل شوربه، وسكان منطقة العمق. فقد حاول علي بك إخضاع من كان يمتنع عن دفع الضرائب للسلطات العثمانية، ورفع مقدارها في بعض القرى بمساندة من السلطات العثمانية في كلس وحلب، الذين كانوا يمدونه بالقوة اللازمة. وعندما قويت شوكة علي بك؛ تمادى كثيرا في ظلم الناس، وربما لانتهاه الدور الذي أسنده العثمانيون إليه، اعتقله والي حلب، وقرر إعدامه، إلا أنه عفي عنه ونفاه إلى مصر، وبقي هناك مدة خمس سنوات، عاد بعدها إلى قريته شران. حينها كانت حماسة زعماء شكاك قد خمدت، وانعزلوا في قراهم.

من رجالهم في النصف الأول من القرن العشرين السيد منان نيازي أو منان أفندي ابن حفيد علي بك المذكور آنفأ، وكان قد تخرج من مدرسة أركان الحرب العثمانية في اسطنبول، وحمل رتبة ملازم، وشارك في الحرب العالمية الأولى في جبهة العراق. أقام في قريته سيجراز إلى أن وافته المنية في أواخر القرن العشرين.

أما جميل آغا جلوسي فقد أصبح رئيسا لبلدية عفرين في نهاية العشرينات إلى منتصف الثلاثينات من القرن العشرين وفي عهده أنشأ سوق عفرين "البازار" وتوفي سنة 1937 حينما دخل الفرنسيون إلى المنطقة، اتخذوا

محطة القطار بقرية قطمه الواقعة في منطقة شكاك مقرأ إدارياً وعسكرياً لهم، ثم نقلوا مركزهم الإداري إلى قرية ميدانكي الشكاكية، كما استقرت قوة فرنسية في موقع مبنى مخفر بلدة شران الحالية. كان موقف الشكاك وزعمائهم غير ودي من الفرنسيين، إلا أنهم لم يسهموا مباشرة في المقاومة، سوى المدعو عبدو خوجه من قرية ميدانكي، الذي التحق "بالقوات الشعبية الكمالية". ولكن أغوات الشكاك، وكمعظم زعماء جبل الكورد، خضعوا تدريجياً للقوة العسكرية الفرنسية المنتدبة، وتقبلوها كأمر واقع.

أما بالنسبة إلى حركة المريدین، فقد تنوعت مواقف عامة الشكاك منها، أما أغواتهم فقد اتخذوا منها موقفاً عدائياً. وتعرضت قرية قسطل على جندو الشكاكية الإيزدية في عام 1938 إلى حصار مسلح من قبل المريدین. فيما تراوح الموقف الشعبي للشكاك المسلمين بين الحياد والعداء، ومن أبرز الشكاك المؤيدين للحركة المريدية هم مشايخ ميدانكي الرفاعية.

ولزعماء الشكاك مشاركة فعالة في الحياة البرلمانية في عفرين وأعزاز، فقد انتخب السادة منان نيازي سنة 1932 ثم حنان آغا جلوسي سنة 1947 نواباً عن منطقة أعزاز في البرلمان السوري. كما ترشح السيد علي أكرم جلوسي لدورتين انتخابيتين 1954 و1961 دون أن يفلح في الوصول إلى البرلمان. ويمكن القول بوجود تفاهم وتحالف انتخابي بين آل جلوسي وآل شيخ إسماعيل زاده، لصلات مصاهرة بينهم، إذ كانت والدته كور رشيد شيخ إسماعيل زاده شكاكية.

وأبرز زعماء شكاك من آل جلوسي في القرن العشرين، هم: منان نيازي، وأحمد منان في شران، وأحمد آغا في كورتك، ومن هذه العائلة الدكتور أحمد جلوسي، توفي في ألمانيا عام 1996، وهو من المثقفين الكورد. ثم إبراهيم خليل آغا في كمروك، وجميل أحمد آغا في قطمه، وشيخ عيسى في ميدانكي الذي قتل بيد المريدین في الثلاثينات من القرن العشرين.

وقد انقطعت صلات شكاك الكورد بأبناء عشيرتهم في باقي أنحاء كوردستان بسبب الموانع الحدودية التي قامت بعد الحرب العالمية الأولى. وآخر من قام بزيارتهم من الزعامة العليا للقبيلة كان ذلك في بداية القرن العشرين، في شخص يدعى الأمير النحيل وهو الشقيق الأصغر لسمكو آغا رئيس القبيلة، في فترة تمرده على الدولتين الإيرانية والعثمانية لتأسيس دولة كوردية. ويقال إن زيارته كانت بغرض إعداد القبيلة للمشاركة في العصيان.

اهتم أبناء شكاك بالتحصيل العلمي، ومنهم حالياً العشرات من حملة الشهادات الجامعية في مختلف الاختصاصات. وهم يمارسون السياسة، وميولهم متعددة، منهم الشيوعي، والقومي الديمقراطي، والبعثي... الخ.

وفي شكاك نسبة كبيرة من المهاجرين إلى أوروبا وألمانيا خاصة، وأغلبهم من إيزيدي قرية "قسطل علي جندو".

[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: تاريخ | نوع الوثيقة: اللغة الأصلية | نوع الأصدار: ديجيتال | اللغة - اللهجة: عربي
الدولة - الأقليم: كوردستان |
تاريخ الإصدار: 2024-04-17
بابهته به يوهستكراوه كان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
----	------	-----	------------

کوردی ناوه‌پاست

رێکەوت و پرووداو (کەڤنۆلۆژیا)

2024-04-17

عربی

وێنه و پێناس

رجال قبيلة (شكاك) الكردية

:QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | [موقع 17-04-2024 \(altaakhi.net\)](http://altaakhi.net)

وقت التدوين: 2025-09-10

اسم المحرر: هه‌ژار کامه‌لا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 170

نضال القائد الكردي إسماعيل آغا شكاك (سمكو) في كردستان إيران (1887-1930)

[20251203094214666076=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=1120251203094214666076=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

الكاتب: كاكشار أورمار

ترجمة عن النص الكردي: ريبير سليفي

قرأت هذا البحث الذي يعود تاريخ نشره إلى عام 2002 باللغة الكردية، ونظراً لتناوله مرحلة هامة من مراحل النضال القومي التحرري للشعب الكردي في كردستان إيران، ولندرة المواد والأبحاث التي تتناول نضال الشعب الكردي في ذلك الجزء من بلاده، بالإضافة إلى غنى البحث من الناحية التاريخية والسياسية في تلك المرحلة، ارتأيت ترجمته إلى اللغة العربية، آملاً أن أكون قد وفقت في ترجمتي، وأوصلت فكرة الباحث إلى قارئ العربية الكريم بأمانة - المترجم

قام مؤرخو الدول التي تقسم كردستان بتقييم الشخصيات والزعماء الأكراد التاريخيين وفقاً لأهوائها ومصالحها السياسية-الاجتماعية والاقتصادية، فكتبت عنهم ما تشاء، بعيداً عن الحيادية والحقيقة ونطق كتابة التاريخ. ولكونها تمتلك إمكانيات مادية هائلة، نشرت تلك الدول تقييماتهم المزيفة لتوزعها في كل حذب وصوب، وبحقدها الشوفيني الأعمى هذا، داست على كافة المبادئ والقيم الأخلاقية، لتظهر تاريخ الانتفاضات والثورات الكردية لأجيالها المقبلة بصورة مناقضة للحقيقة والواقع. هنا، أقدم المؤرخون الذين وضعوا أنفسهم بثمن بخس في خدمة منظومة أولئك الحكام على تسمية الزعماء والأبطال الكرد بالخونة واللصوص والعملاء وقطاع الطرق... إلخ دون أي وازع من ضمير، فسموا شيخ سعيد بيران، القائد قاضي محمد، سمكو شكاك، سيد رضا دبرسمي، شيخ محمود برزنجي، مصطفى بارزاني وكل الأبطال الذين وضعوا أسس وركائز النضال السياسي الكردي بالخونة وعملاء الدول الأجنبية!!... ومع الأسف، فقد كتب أولئك المؤرخون العنصريون الذين يُصنّفون كخدم لحكامهم ودولهم المركزية التي ترمي لهم بعض الفتات من موائدهم العامرة، نتائجهم ومؤلفاتهم بخصوص حياة وتاريخ قادة الكرد، زاعمين أن ثوراتهم لم تكن من أجل تحرر وخلص الشعب الكردي وإنما كان يتم تحريكها من قبل الأجانب!! في حين، لم يستطع المؤرخون الكرد تدوين ذلك التاريخ إلا قليلاً بسبب ضعف إمكانياتهم المادية وضغوط أولئك الحكام. اسماعيل آغا شكاك، المعروف لدى الأكراد بسمكو شكاك، هو أحد القادة البارزين والمعروفين في تاريخ حركة التحرر الكردستانية باحترامه ومكانته المرموقة ونضاله المتميز لأجل قضية شعبه المضطهد، والذي تولى زعامة انتفاضة استمرت قرابة 25 عاماً بعد الحرب العالمية الأولى، حيث استطاع تحرير 50% من أرض كردستان الشرقية من سيطرة الدولة الإيرانية ليديرها ويرأسها بنفسه، كما استطاع هذا القائد أن يجمع طاقات كافة العشائر والعوائل الكردية في وقت كان فيه النظام الإقطاعي مهيمناً على كامل كردستان، حيث لم يكن ذلك الاتحاد سهل المنال، لكن حكمة القائد وقوة شخصيته منحتة القدرة على تحقيق ذلك الهدف. هنا، سوف أتطرق باختصار إلى بعض النقاط الهامة للتعريف بعائلة وشخصية وثورة سمكو شكاك.

1- شجرة وهوية عشيرة شكاك:

تأتي مكانة عشير شكاك في كردستان الشرقية بعد عشير كلهور Kelhûr في منطقة كرماشان من حيث العدد والأهمية، ليس في وقت حكم القاجاريين والبهلويين على إيران فحسب، بل كانت على الدوام ذات تأثير سياسي

فعال عبر تاريخها الطويل الذي يمتد لمئات السنين. بعد أن تمكن محمد خان قاجار (مؤسس السلسلة القاجارية) من الانتصار على الزنديين، بسط سيطرته على كامل تراب إيران الكبرى، حينها، كان القائد الكردي صادق خان شكاك معاوناً له، لكن ظلم واستبداد محمد خان قاجار كان قد عمّ وانتشر في كافة أرجاء إيران، حتى وصل حدّاً يهدد فيه وجود وحياة صادق خان شكاك وأمثاله من القادة الكبار، حيث أنّهم صادق خان شكاك الذي كان يمتلك قوة عسكرية تقدر ب عشرة آلاف مقاتل فيما بعد بمقتل محمد خان قاجار الذي قتل بمدينة شوش عان 1797م.

يعتبر صادق خان شكاك الشخصية الأولى التي يرد ذكرها في المصادر التاريخية كقائد كردي من هذه العشيرة، بعد هذا القائد، تعتبر عائلة سمكو شكاك من الأسماء المعروفة واللامعة في شمال كردستان الشرقية، ومن أهم شخصياتها:

اسماعيل خان الكبير، جازي (زوجة اسماعيل خان الكبير وأم علي خان)، علي خان، محمد باشا بن علي خان، جَوْر (جعفر) آغا، سمكو شكاك الذي تمّ قتله من قبل الإيرانيين غدرًا وغيلة. تتألف عشير شكاك من فرعين اثنين هما (الكارداري- العبدوي)، وتتكون الكارداري من عشرة فروع هي: (فني، مامدي، نيساني، ذلان، خديري، بوتان، هناره، بساخا، كورك، خلوفان). أما العبدوي، فتتكون من الفروع التالية: (كيزي، گجلي، بساخا عشيرة سمكو، أتماني، جركوبي، مندوكي، نيمقي، إيقري، شكري). كانت عشائر هذين الفرعين تخضع قاطبة لسلطة (بساخا)، واستطاع سمكو شكاك خلال انتفاضته أن يؤسس اتحاداً فيدرالياً قوياً بين عشيرته شكاك وعشائر أخرى مثل هركي، أرتوشي، دري.. وغيرها. يقول الشيوخ وكبار السن من عشيرة شكاك بأنهم ينحدرون بالأصل من جزية بوطان، ويدعى الشخص الأول من هذه العائلة عبدو حيث هاجر مع أولاده التسعة من بوطان إلى منطقة أورميا وسوما برادوست. كنت قد أجريت مقابلة مع العمعبدي عام 1993م وكان في شبابه من مقاتلي ثورة اسماعيل خان، حيث بقي إلى جانبه مقاتلاً حتى لحظة استشهاده في شنو، إذ قال في أصل عائلة اسماعيل خان: كان عبدالله بك-عبدو- أباً لتسعة أولاد عندما هاجر من جزيرة بوطان وسكن في سوما، كان أحد أولاده المدعو ابراهيم آغا جب يتحلى بشجاعة فريدة، رزق ابراهيم آغا بولد أسماء اسماعيل، الذي اشتهر فيما بعد اسماعيل آغا الكبير، أي أنه الجد الأكبر ل سمكو شكاك. وكان ل علي خان بن اسماعيل الكبير ستة أولاد هم: أحمد آغا، محمد آغا-والد سمكو وجعفر آغا-، تمر آغا، ابراهيم آغا، حجي آغا، قاسم آغا0 كما كان ل محمد آغا أيضاً ستة أولاد هم: جَوْر (جعفر) آغا، اسماعيل آغا-سمكو- شكر آغا، أحمد آغا، خورشيد آغا-الذي قتل في ديلمان بمعركة مع الآثوريين-، علي خان-الذي استشهد غدرًا في جاري بانفجار علبة حلوى ملغومة كانت مرسلة من الحكومة الإيرانية بمثابة هدية ل سمكو آغا حيث كانت تستهدف حياته. منذ انتفاضة قلعة دمدم وحتى يومنا هذا في كردستان الشرقية، كان الزعماء والقادة الكرد على الدوام يُقتلون عن طريق الغدر والحيلة بصورة منافية لكافة الأخلاق والقيم الإنسانية والسياسية، حيث يُستدرجون لإجراء حوار لحل القضية الكردية لُيفاجأوا بالغدر والموت على يد حكام إيران المعروفين بكيدهم. فمن زعماء عشيرة شكاك الذين تمّ قتلهم بهذه الطريقة الدنيئة من قبل حكام إيران وبدعوى الحوار، كل من: سمكو الكبير (اسماعيل خان)، علي خان، جعفر آغا، سمكو شكاك. أما محمد آغا شكاك-والد سمكو- وبعد مقتل نجله جعفر آغا. ولأجل الحصول على الدعم والمساندة من السلطان العثماني عبدالحميد، وبغية الثأر لدم ولده، توجه إلى اسطنبول، وتمّ استقباله هناك باحترام وحفاوة بالغة، ومنحوه لقب الباشا، ولكن بتحريض من القنصل الإيراني في اسطنبول، تمّ قتله هناك أو أنه مُنِع من مغادرة اسطنبول والعودة إلى بلاده نتيجة علاقاته الطيبة مع العائلة البدرخانية وزعماء الكرد في اسطنبول حتى وفاته هناك، ولم يستطع تحقيق حلمه في الثأر والانتقام لدم ابنه المغدور.

2- مقتل جَوْر (جعفر آغا) وبداية انتفاضة سمكو شكاك:

كان جعفر آغا يعتبر لدى عشيرة شكاك نائباً وخلفاً لأبيه، وكان يحكم منطقة غرب بحيرة أورميا بصورة رسمية وموافقة من الحكومة القاجارية، ولأسباب تتعلق بشجاعته وشهامته المتميزة وكرمه وعطفه على الفقراء والمحتاجين، كان يحظى بمكانة مرموقة وحب كبير من لدن فقراء المنطقة، ومن خصائله أنه كان يفرض أتاوات على الأغنياء ليوزعها على الفقراء والمساكين في منطقته، لهذا، سمته بعض المصادر الأوربية التاريخية والرحالة الغربيين برويين هود الأكراد.

عندما سافر ملك القاجار (مظفر الدين) إلى أوربا عام 1905م، كان قد عين ولده محمد ألجي ميرزا نائباً له، وعين حسين قليخان (نظام السلطنة) والياً عاماً في أذربيجان. يقول المؤرخ الأذربيجاني أحمد كسروي في هذا الشأن: دعا نظام السلطنة (حسين قليخان)، جعفر آغا إلى جلسة حوار في مدينة تبريز من أجل التباحث حول قضايا الحدود بين دولته والدولة العثمانية ووعدته بأن الدولة راضية عنه تماماً وستبلي كافة مطالبه، في حين كان قد أعطى أوامره ل محمد حسين خان زرخام قره داغي ليأخذ جعفر آغا إلى قصره دون أن يدري إلى أين يأخذونه ويقتلوه مع مرافقيه... في صيف عام 1905 وبعد أن شاور جعفر آغا شكاك كبار رجالات عشيرته وعقلائهم، قرر السفر إلى تبريز لتلبية دعوة الحوار يرافقه سبعة رجال من خيرة مقاتلي عشيرته وانطلق من قلعة جاري باتجاه تبريز. الرجال السبعة الذين رافقه هم: [مصطفى نوروزي، الخال ميرزا (خال جعفر وسمكو)، سعدو، حاجي (حاجو)، جاجو، سيد محمد (سيدو)، قاسم (قاسو)]. بعد أربعين يوماً، صدر أمر قتل جعفر آغا من قبل ولي عهد إيران محمد علي ميرزا، ووصل ذلك الأمر على يد نظام السلطنة، وتم قتل جعفر آغا في قصر الدولة، استطاع خمسة من مرافقيه بعد قتال ضار النجاة والوصول سالمين إلى قلعة جاري Çarîyê وينقلوا نبأ مقتله إلى أكراد المنطقة. لأجل الثأر لدم ولده الشهيد جعفر آغا، سافر محمد آغا إلى اسطنبول لكسب رأي السلطان عبد الحميد إلى جانبه، لكنه لم يفلح في ذلك كما مرّ سابقاً وتم القضاء عليه هو أيضاً بمؤامرة مشتركة مع القنصل الإيراني في اسطنبول حيث لم يعد إلى كردستان أبداً للثأر والانتقام من قاتلي ولده القائد المغدور.

تجدر الإشارة هنا إلى أن الأكراد الذين كانوا يشاركون بفاعلية في ثورة دعاة المشروطية الإيرانية (1905-1911) أعربوا عن إدانتهم للعمل الذي أقدم عليه نظام السلطنة بقتله للقائد جعفر آغا شكاك، كما أدانته دعاة الحرية في إيران بمدن كبرى طهران وتبريز واستهجنوا التصرف الدموي لدولة إيران. هناك حقيقة بخصوص حركة التحرر في كردستان الشرقية يجب ألا تغفل عن الأذهان وهي وجود قضية قومية بين الكرد والقومية السائدة – ولا تزال موجودة – من جهة، ووجود الاختلاف في المذهب الديني الذي كان يخلق صراعات سياسية-اجتماعية بين الكرد والفرس والأذريين، فقد استخدمت الدولة المركزية الإيرانية ومنذ عهد الصفويين وحتى يومنا هذا سلاح مذهبها الشيعي لتحقيق أهدافها ومراميها السياسية ضد مطالب وحقوق الشعوب الإيرانية الأخرى المعتنقة للمذهب السني، إذ تحول المذهب الشيعي لديها إلى جدار لحماية حدودها وسلطاتها وجغرافيتها. فالأذريون الشيعة الذين تمّ توطينهم في منطقة أورميا حظوا-ولا يزالون- يحظون برعاية الدولة المركزية ودعمها، ويُعرفون كشعب يمتلك السلطة والقرار مستفيدين من القضية القومية الكردية فضلاً عن اختلافهم المذهبي، في حين تعرض الكرد لشتى صنوف الظلم والإبادة نتيجة اختلافهم القومي والمذهبي، وبالأخص في عهد السلطة الصفوية، فقد عمل مسؤولو الإمبراطورية تلك بكل قوة على حل الأكراد في بوتقة القومية الفارسية عن طريق ممارسة الضغوط المذهبية عليهم وتأليب الشيعة ضدهم بغية التخلص من القضية الكردية، لكنهم فشلوا في تحقيق أهدافهم الشريرة تلك نتيجة حب الأكراد لقوميتهم واعتزازهم بها وبلغة أجدادهم، ورغم نزوح آلاف الأكراد من كردستان باتجاه خراسان، قزوین، مازندران ومناطق أخرى من إيران جراء سياسة البطش والتنكيل بهم، إلا أنهم لم يتخلوا عن مشاعرهم القومية المتأصلة في نفوسهم العزيرة. عند استشهاد جعفر ومحمد آغا الأب، كان سمكو لا يزال يافعاً، إلا أن شيوخ العشيرة نصبوه خلفاً لأخيه الكبير لاستلام رئاسة العشيرة، الذي كان يحمل في عقله وقلبه الصغير ضرورة الثأر والانتقام لدماء أخيه وأبيه وبقيّة

شهداء قومہ.

3- بداية ثورة سمکو شکاک وأسبابها الأساسية:

تعتبر انتفاضة اسماعيل آغا شکاک بعد ثورة الشيخ عبيدالله نهري 1880م في كردستان الشرقية أكبر ثورة كردية وأطولها عمراً وصموداً، ففي عهد هذه الثورة استعادت الشخصية القومية الكردية المقهورة قدراً من مكانتها واحترامها، ونما الشعور القومي لدى أبناء هذا الجزء من كردستان وازداد اعتزازهم بأنفسهم وبقوميتهم المستهدفة من كل حذب وصوب، واستطاع الكرد في هذه المرحلة فرض شخصيتهم وحضورهم، وأن يحافظوا على احترامهم اجتماعياً وسياسياً لدى كافة شعوب إيران رغماً عن الشوفينية الفارسية المتغترسة، ولهذا، يلقب الكاتب والمؤرخ كريس كوجيرا، سمکو شکاک بـ أبي الهوية الكردية في كردستان الشرقية. حسب أقوال شيوخ عشير ال عبدوي، كان سمکو شکاک يبلغ من العمر (18-19) عاماً عندما استشهد أخوه جعفر آغا، أي أنه إما من مواليد عام 1887م أو 1888م، وفي هذا الشأن أيضاً يقول طاهر خان-ابن سمکو أن عمر أبيه حين استشهاده في مدينة شنوكان يبلغ 42 أو 44 عاماً.

سمکو آغا الذي تم اختياره من قبل خاله ميرزا وبقيّة زعماء عشير شكاک كخليفة لأبيه وأخيه الكبير، كان يحمل في قلبه حقداً كبيراً على مسؤولي دولة إيران بسبب الخيانة والخسة التي مارسوها في قتل أخيه الكبير وأبيه، ويقال أيضاً بأن سمکو كان شجاعاً مقداماً غير متردد، وكان يظهر من حركاته أنه يحمل شعوراً بالثأر والانتقام، وبسبب الولايات والمصائب الكبرى التي ألمّت بهذه العائلة، كان سمکو قليل الكلام، كئيباً، كثير التفكير...

كان الشعور بالثأر والانتقام لدى سمکو شكاک متعلقاً بأسباب تاريخية، نابغاً من إدراكه أن مقتل أفراد عائلته بدءاً من جده الكبير (اسماعيل خان) حتى أخيه جعفر آغا على يد مسؤولي دولة إيران قد تمّ بالغدر والحيلة، لهذا، كان يبي أن يحاكم إيران سوف يسعون يوماً لاستدراجه هو أيضاً إلى التهلكة وقتله مثل بقية شهداء عشيرته الأبطال، ولأنه يمتلك قوة عسكرية كبرى هي موضع خوف وتوجس تلك الدولة، بالإضافة إلى حيازته لمركز مرموق لدى أبناء عشيرته ومجتمعه الكردي عموماً، كما أن سمکو آغا كان يتميز عن أبيه وأخيه بآرائه ومعتقداته السياسية كقائد وشخصية سياسية، تلك الآراء المتعلقة بتحرير كردستان والتي تتسم بالوضوح والنضج نسبياً.

أخذ الصراع والعداء بين سمکو شكاک ودولة إيران شكله العلني إثر قيام نائب والي أذربيجان (مكرم المُلْك) بالتعاون مع الأرمن بصنع قنبلة ووضعها في علبة حلوى وإرسالها إلى سمکو آغا كهدية في عام 1919م بغية اغتياله، وكان لتعاون سمکو آغا مع عبد الرزاق بدرخان والشخصية الكردية سيد طه كيلاني -حفيد الشيخ عبيدالله نهري أثراً جيداً في اتساع رقعة الثورة لتشمل كردستان الشرقية وجزءاً من كردستان الشمالية، ولكن، وكما تفيد بعض المصادر التاريخية وبعض الشهود الأحياء، أن العلاقة الطيبة بين سمکو آغا وسيد طه كيلاني أصاب صفوها التوتر ولم تدم طويلاً بسبب خلافهما حول كيفية العلاقة والتعامل مع الإنكليز. يقول المؤرخ كريس كوجيرا بشأن فشل سمکو وعدم التمكن من الانتصار على الدولة الإيرانية:

[..كان سمکو شكاک يشعر في ذلك الوقت- كما يشعر به زعماء الأكراد اليوم- أن دولة إيران لن تقبل بمنح الأكراد حق الحرية والمساواة حتى ضمن حدود دولة إيران الموحدة، لأنه وفقاً لموازين ومعايير تلك المرحلة، كان سمکو شكاک رجلاً متنوراً، مطلعاً على سياسة إيران بالإضافة إلى السياسة الدولية، ولم تكن ثورته ذات طابع عشائري محلي كما يدّعي البعض، بل كانت ذات طابع قومي تستهدف تحرير الكرد من الظلم اللاحق بهم على يد حكام إيران، يظهر ذلك جلياً في الرسالة التي وجهها ظفر الدلي عن طريق ضابط إنكليزي، حيث يقول في جزء منها: إننا نعلم جيداً بأن هناك أقواماً لا تشكل في قوامها ربع عدد الأكراد وقد حصلت على حقوقها

ومطلبها في الحكم الذاتي، انظروا إلى الألمان كيف طبقوا هذا المبدأ في بلادهم، وفي الحقيقة، إن لم يحصل الشعب الكردي في إيران على حقوقه القومية، فإن الموت والفناء خيرٌ له من البقاء مظلوماً مغلوباً على أمره، وإننا اليوم نطالب دولة إيران بحققنا المشروع في حكم ذاتي شاء حكامها أم أبوا، لأن الحكم الذاتي بات مطلباً قومياً لكل كردي، وهو بالنسبة إلينا بمثابة حياة جديدة..].

تظهر هذه الرسالة بوضوح أن سمكو شكاك كان يتمتع بذكاء حاد وبعد نظر، حيث وضع فيها أهدافاً محددة وخططاً جديدة من أجل انتزاع الحقوق المشروعة للشعب الكردي، وبدأ بممارسة العمل السياسي من أجل تحقيقها، وأن مضمون هذه الرسالة التاريخية (لا شك أنها موجودة في الأرشيف الوطني الإيراني) تعتبر وثيقة مفيدة لأولئك الكتاب والباحثين الشوفينيين الذين كتبوا عن الشخصيات السياسية الكردية وانتفاضة سمكو- ولا يزالون يكتبون- بصورة سلبية، وتثبت زيف ادعاءاتهم بحق أولئك الزعماء وتلك الانتفاضات المطالبة بالحرية والمساواة.

3- بداية المعارك الكبرى:

عدا المعارك الصغيرة التي نشبت بين قوات سمكو شكاك والقوات الإيرانية، هناك البعض منها تركت أحداثها مكانة هامة في تاريخ كردستان الشرقية، ومن تلك المعارك الهامة:

- * معركة گلمان خانه Gulmanxane شمال شرق بحيرة أورميا.
- * معركة میاندواب 1922 Mîyanduab.
- * معركة شکریازی Şeleryazî.
- * معركة ساري تاج Sarî Tac.
- * معركة تحرير مهاباد.
- * معركة قلعة چاری Kela Çariyê.

إن الحديث عن المعارك التي ذكرت يحتاج إلى دراسات وأبحاث معمقة، إلا أنني سأكتفي في هذه الدراسة بتناولها باختصار شديد.

بعد تحرير مدينة أورميا من سيطرة القوات الإيرانية، تم اعتبارها عاصمة لسلطة الأكراد، وتم تعيين تيمور آغا شكاك حاكماً للمدينة من قبل سمكو، وبسيطرة الأكراد على گلمان خانه في معركة گلمان خانه، سيطرت القوات الكردية على الطريق الذي يربط مدينة أورميا ب تبريز، وكان هذا الطريق يعتبر مكسباً عسكرياً استراتيجياً. أما في معركة شکریازی، تم قتل قائد القوات الإيرانية أمير أرشد أخو محمد حسين خان زرخان قره داغي الذي كان قد قتل جعفر آغا في قصره غدرأ وغيلة، ولكن، بعد أربع سنوات من خضوع مدينة أورميا لسيطرة القوات الكردية، تمكنت جحافل الجيش الإيراني من استعادتها وفرض سيطرتها عليها ثانية.

أما الحدث التاريخي الأهم في معركة میاندواب، هو مقتل الخائن الكردي خالو قربان بعد اندحار القوات الإيرانية أمام ضربات الثوار الأكراد وهو من كرد هرسين، كان في زمانه، أي قبل جنوحه لدرك الخيانة، أحد ضباط ثورة ميرزا كجك خان جنكلي Mîrza Kuçik Xanê Cengelî الذي كان يحارب الدولة المركزية شمال إيران، وقد استطاع هذا الخائن بمساعدة من بعض القادة الآخرين أمثال: كريم خان، خالو حشمت، باب خان وبتعاون بعض الفلاحين معه من التدرج في حركة جنكلي إلى مرتبة الكوميسير، ومن ثم انشق عن ميرزا كجك خان جنكلي ووضع نفسه تحت تصرف وخدمة قوات رضا بهلوي لقاء بعض المكاسب المادية الشخصية، واستطاع هذا الخائن بمساعدة القوات الإيرانية أن يقضي على ثورة جنكلي، ويأخذ رأس قائد هذه الثورة هدية إلى رضا خان بهلوي إلى قصره في طهران، ولقاء خدمته القذرة تلك، أصبح قائداً لإحدى الوحدات العسكرية الإيرانية، وبنال جزاءه العادل في النهاية على يد رجال سمكو آغا شكاك.

كانت خيانة خالو قربان Xalo Qurban تُعدُّ وصمة عار وموضع استهجان لدى الأكراد، هذه الخيانة التي استمرت حتى تم إرساله من قبل الشاه رضا بهلوي لمقاتلة سمكو شكاك، الذي لقي حتفه ولم يستطع

الاستمرار في خيانتته السوداء تلك، فكان نبأ مصرعه على يد مقاتلي زعيم كردي موضع فرح وارتياح عميقين لدى الأكراد .

أما في معركة تحرير مهاباد، كان القائد العام للمعركة هو سمو بنفسه، يعاونه في ذلك سيد طه شمزي (كيلاي زاده)، سقطت المدينة في يد القوات الكردية بعد قتال ضار، سقط بنتيجته 600 من الجنود الإيرانيين الذين كان يقودهم الميجور مليك زاده. أما في معركة ساري تاج 1922م، التي دارت رحاها في منطقة سلماس (ديلمان)، لم تستطع القوات الكردية الصمود في وجه القوات الإيرانية وتقهقرت حتى قلعة جاري، وفر سمو شكاك برفقة 1000 خيالة من مقاتليه إلى أراضي كردستان الشمالية بعد احتلال القوات الإيرانية لقلعة جاري، حيث تم تجريدكم هناك من السلاح من قبل القوات التركية، إلا أن المعارك مع الدولة الإيرانية لم تنته..

5- استشهاد سمو شكاك (مدينة شنو 30-06-1930):

اتبع رضا خان بهلوي سياسة جديدة بين الأكراد تلخصت بإغداق المال والجاه على الأغوات الكرد وزعماء العشائر لكسبهم إلى جانبه، وأنه-للأسف- قد نجح في سياسته تلك، فهناك شكوك حول خيانة بعض الأغوات الأكراد الذين ألحوا على سمو لزيارة مدينة شنو بذريعة إجراء لقاء وحوار مع مسؤولي الدولة الإيرانية، هذه الدولة التي استطاعت أكثر من مرة أن تنال من القادة الكرد عن طريق الغدر بهم بعد استدراجهم لإجراء حوار، هكذا أيضاً كان الحال مع سمو شكاك، الذي وافق على إجراء لقاء مع الضابط الإيراني مقدم عن طريق تيمور آغا، الذي وقع أسيراً بيد القوات الإيرانية بعد جراحه في إحدى المعارك.

أرسل تيمور آغا رسالة إلى سمو الذي كان يقيم حينها في قرية بارزان، فقام سمو آغا يرافقه بعض مقاتليه بالذهاب إلى جبل قنديل، التقى هناك خورشيد آغا هركي، وذهبوا معاً باتجاه مدينة شنو، استقبلهم في شنو حاكم المدينة سهرنك صادق خان نوروزي واستضافهم في منزله بحفاوة وتكريم. لقد كان موضوع اللقاء مع الضابط الإيراني مقدم خدعة كعادة الحكام الإيرانيين، فخططوا لاستدراجه خارج المدينة لقتله هناك، وتم تنفيذ تلك الخطة الغادرة بدقة، إذ أقنعوا سمو شكاك بضرورة القيام معاً والخروج إلى مدخل المدينة لاستقبال الضابط الإيراني المفاوض، إذ تعرض فجأة لنيران القوات الإيرانية وأردى شهيداً على نفس الدرب والمنوال الذي قتل به أخوه وزعماء عشيرته الآخرين بعد أن حارب ببسالة منقطعة النظير، إذ قتل العديد من الضباط والجنود الإيرانيين دفاعاً عن نفسه، إلا أنه لم يتمكن هذه المرة من النجاة، فسقط شهيداً دفاعاً عن شعبه وأرضه وكرامته. نقلوا جثمانه إلى أورميا ولم يوار الثرى لمدة ثلاثة أيام كي يسمع الأكراد بمقتل زعيمهم ويروا جثته بأعينهم. ولكي يتأكد مسؤولو إيران من أن القتل هو سمو شكاك نفسه مائة بالمائة، جلبوا السيدة فخرية إقبال (آذرية الأصل) لتتأكد من جثة زوجها، التي قالت لهم بعد أن شاهدت الجثة: نعم... هذا زوجي اسماعيل آغا، إنني أعرفه من إصبعه المقطوعة، حيث لدغته أفعى ذات مرة قبل عدة سنوات، وقام بقص إصبعه بموس كان يحمله في جيبه بنفسه كي لا يسري السم في جسده..

عندما وصل نبأ استشهاد سمو شكاك إلى قصر شاهنشاهية إيران، عمت الأفراح ومظاهر البهجة شوارع طهران وزينت بالمصابيح المنارة والورود، لأنه تم إنهاء ألد أعداء رضا بهلوي في كردستان. إن تراجيديا نهاية عائلة وطنية كعائلة اسماعيل خان شكاك ليس من السهولة والإنصاف نسيانها، هذه العائلة التي قدمت التضحيات الجسام من أجل قضية كردستان إلى درجة أن مسؤولي حكومة الملالي المجرمة في طهران لا تزال حتى اليوم تتوجس خيفة من احترام ومكانة هذه العائلة الوطنية بين الأكراد. لقد خيم الصمت

والذهول في كردستان الشرقية بسبب استشهاد هذا القائد الكبير حتى يوم تأسيس جمهورية كردستان برئاسة الزعيم الخالد قاضي محمد عام 1946م.

6- بعض المكاسب الهامة التي حققتها ثورة سمكو شكاك في تاريخ كردستان:

- أ- بذل سمكو شكاك خلال فترة حكمه جهوداً كبيرة من أجل تأسيس علاقات سياسية مع الدول الأجنبية، وبالأخص منها انكلترا والاتحاد السوفييتي السابق، ليلفت نظرها إلى ضرورة إيجاد حل عادل للقضية الكردية، لكنها، وبدافع من مصالحها المادية وعدم أهمية الموقع الجيوبوليتيكي لكردستان، لم تول تلك الدول اهتماماً يذكر بمقترحات هذا القائد الكردي. وبهدف حل القضية الكردية وتأسيس دولة كردستان، حاول، سمكو إجراء لقاءات وحوارات مع الإنكليز المتواجدين في العراق وذلك عن طريق سيد طه كيلاني زاده (شمزيني)، إلا أنه لم يوفق في مسعاه ذاك، ومن جهة أخرى، كان لا يخفي قلقه من العلاقة الخاطئة التي نسجها الشيخ محمود برزنجي مع الدولة التركية، حيث قال بصدد الأتراك والإنكليز: إن الإنكليز والأتراك يكذبون فيما يقولونه لنا بخصوص حل القضية الكردية وحرية كردستان، إنهم يخدعوننا، إن الإنكليز يريدون تسخير الأكراد لخدمة أهدافهم ومصالحهم ويعملوا لهم كالعبيد، يريدون أن نرقص لهم كالسعادين ليضحكوا علينا، إنهم يريدون إهانة كرامتنا أمام شعبنا... لن أقدم على هذا العمل المشين إطلاقاً ولن أخون شعبي.. الأتراك والإنكليز أسوأ من بعضهم بعضاً، إلا أن الأسوأ من كل هذا هو أن الأكراد يلحقون الأذى بأنفسهم، الأكراد لا يتحدون، لقد تعودوا أن يخدموا أعداءهم، إنهم لا يثقون بأنفسهم وبيعهم ولا يقبلون بحكم بني جلدتهم عليهم!!..
- إن أكثر ما يغيب سمكو شكاك هو خيانة الأغوات والبيكاوات الأكراد لثوراتهم، أولئك الذين لم يكونوا يفارقونه لحظة أيام اليسر والسلام ويجتمعون حوله كاجتماع الذباب على السكر (الحلاوة)، ويتعدون عنه أيام المحن والشدائد.
- ب- أولى سمكو شكاك أيام حكمه في أورميا اهتماماً متميزاً بالأدب والثقافة الكردية، وحث الخطى باتجاه إعلام متقدم، فقام عبدالرزاق بدرخان بدعم ومساندة سياسية ومادية مباشرة من سمكو ولأول مرة في تاريخ كردستان الشرقية بإصدار مجلة كردية شهرية تحمل اسم كردستان في مدينة خوي عام 1912م. كما قام بفتح مدرسة كردية للأطفال الكرد، ساهم هذان العاملان الثقافيان في رفع وتيرة الحقد والكراهية من جانب المسؤولين الإيرانيين تجاه الأكراد وثورة سمكو شكاك. منذ بدايات الحرب العالمية الأولى 1919م وحتى نهاية الثورة، كانت تصدر جريدة كردية باسم Roja Kurd (شمس الأكراد)، والتي تحول اسمها لاحقاً إلى Kurd، كانت جريدة أسبوعية يرأسها المرحوم الخالد ملا محمد ترجاني زاده الذي كان يعدّها ويطبّعها في مطبعة خيرت في مدينة أورميا.
- كذلك استفاد سمكو شكاك من شبكة خطوط الهاتف التي كانت تغطي منطقته بغية الاطلاع على الوضع السياسي والعسكري في كافة المناطق الخاضعة لحكمه، كما أنها كانت تؤمن الاتصال الدائم والمستمر بين الضباط في جبهات القتال وقلعة چاري حيث كان يقيم.
- ج- قبل اتساع رقعة الثورة والمواجهة الشاملة مع دولة إيران المركزية، أقدم سمكو شكاك بالتعاون مع عبدالرزاق بدرخان وبعض المشاهير الكرد الآخرين على تأسيس جمعية (Cihandani) في مدينة خوي، والتي كانت تهتم بشؤون الأدب والثقافة الكردية، والتي قامت ببعض النشاطات الثقافية كما أشرنا في البند (ب).
- د- حاول سمكو أن يؤسس علاقات قوية مع الشخصيات والحركات المناهضة لنظام إيران، فأقام علاقات طيبة مع الثائر الأذربيجاني محمد خياباني، وكذلك قام بنسج علاقات واتصالات سياسية مع قائد ثورة شمال إيران ميرزا كجك خان جنكلي، وبذلك تم تأمين التواصل بين ثورة كردستان وثورة شمال إيرانكيان، إلا أن المتغيرات السياسية المتسارعة في المنطقة ومصالح الدول الكبرى لم تعطِ الفرصة الكافية لهذه الثورات

الملتبهة أن تحقق أهدافها المنشودة.

7- بعض السلبيات التي رافقت حركة وانتفاضة سمكو شكاك:

* إن أكثر الانتقادات التي توجه إلى شخصية سمكو شكاك بين الأكراد هو قيامه بقتل مار شيمون، الزعيم الديني والسياسي للآثوريين في هكاري. في هذا الشأن، من الضرورة بمكان أن تجري أبحاث وتحقيقات معمقة ومحيدة لتظهر الأسباب الحقيقية لهذا الحدث التاريخي، وتبحث في الأسباب السياسية والاجتماعية في تلك المرحلة بين الأكراد والآثوريين للوقوف على الأسباب الحقيقية التي أدت إلى أن يُقدم سمكو شكاك على القرار القاضي بقتل مار شيمون.

هنا، توجد آراء متباينة، منها رأي الكبار والشيخوخ في عشيرة شكاك الذين يرجحون وجود أسباب سياسية-دينية على غيرها من الأسباب، مهما يكن، فإن عمل سمكو هذا قد قوبل بعدم رضى وامتعاض عام من شعب المنطقة، خصوصاً بعد استشهادهما كما أسلفنا، ثمة حاجة لبحث وتحقيق مفصل حول أسبابها الأساسية ونشرها على الملأ.

* كان سمكو يمتلك قوة عسكرية كبرى وصل عددها في بعض الأحيان إلى 20 ألف مقاتل، ولكن للأسف، لم يتم تأطير وتنظيم هذه القوة العسكرية بإمرة حزب سياسي واحد وتحت راية واحدة، فكان لكل عشيرة مقاتلوها ولكل عشيرة رايتها الخاصة بها، وكمثال على هذا الأمر، فإن راية القوات التي كانت تعمل بإمرة مباشرة من سمكو، كانت تحمل اللون الأحمر.

8- شجاعة سمكو شكاك وكرم الضيافة لديه، وخيانة الشاه رضا بهلوي:

في عام 1925م، وبهدف بسط سيطرته على كامل تربة أراضي إيران، وإيجاد وسيلة للقضاء على ثورة سمكو شكاك المندلعة في كردستان، قام الضابط رضا ميرنج الذي تم تنصيبه ملكاً لإيران بمساعدة مباشرة من الإنكليز بزيارة إلى أذربيجان وكردستان، رغم نصائح قادة الجيش له بالعدول عن رأيه وإلغاء هذه الزيارة لأنها تحمل مخاطر حقيقية قد تؤدي بحياته على يد قوات سمكو آغا، إلا أنه أصرّ على القيام بها ليتعرف على سمكو شكاك عن قرب.

فور وصوله أرض كردستان، التقى ملك إيران الذي كان يرافقه 62 نفرًا من الضباط والجنود الإيرانيين ب خمسة آلاف من مقاتلي اسماعيل آغا على حين غرة، واستقبلوه بغضب وفتور شديد، كذلك استقبله سمكو آغا الذي كان يرتدي الزي الكردي ببرود، ورحب به ترحيباً لا يتناسب ومقامه، واقتاده إلى قصر للتباحث في قضايا المنطقة. يقال، الفزع والخوف الشديد قد تملك الشاه رضا بهلوي وبات ينتظر قدوم الموت لحظة بعد لحظة، حيث لم تذق أجفانه طعم النوم حتى الفجر. رغم كل الخيانات والمآسي التي لقيها سمكو وعائلته على أيدي حكام طهران الدمويين الذين غدروا به وبأهله وشعبه مراراً وتكراراً، لم تسمح له أخلاقه وقيمه على الإقدام على قتله، وفاتته فرصة ندم عليها فيما بعد، حيث قال في لقاء مع الضابط عبدالله تهماسيبي: إن أكبر خطأ ارتكبته في حياتي، هو أنني لم أقتل رضا بهلوي في تلك الليلة!..

في تلك الليلة الليلية، طلب الشاه رضا بهلوي من ضابطه تهماسيبي أن يعمل هو وطاقمه على إلهاء سمكو آغا كي يمضي الليل وينجو بأرواحهم، وبالفعل، لعبوا معه بالنرد حتى وقت متأخر من الليل، وعند الفجر ولى هارباً فاراً بجلده، بعدها، ندم سمكو آغا ندماً شديداً على ضياعه [إضاعته] لهذه الفرصة للنيل منه والثأر لدماء أهله وإخوته.

عندما استطاع رضا بهلوي تقوية سلطته في كردستان بمساعدة مباشرة من الأجانب- كما أسلفنا- قام بدعوة سمكو آغا بدعوى إجراء حوار سياسي إلى مدينة شنو وقتله غدرًا. هنا، يتبادر إلى الذهن سؤال، ترى فيما لو قتل سمكو آغا رضا بهلوي خلال زيارته لكردستان، وكان قادراً على قتله، هل كان يؤثر ذلك في مصير إيران

وتاريخها؟!.. نعتقد بأن تغييرات سياسية كبرى كانت سوف تحصل في إيران لو قام سمكو آغا بقتله حينها، وأنه قد فوّت فرصة ذهبية كانت لصالحه ولصالح عموم شعوب إيران، وأخيراً رأينا كيف أنه قام بقتل سمكو بطريقة خسيصة.. كانت هذه نتيجة لجود وكرم الضيافة لدى الأكراد، والتي حصدت في نتيجتها مجازر جماعية في كردستان الشرقية بعهد الشاهين، وإن أنهار الدماء التي سالت على أرض كردستان كانت جزاءً على كرم الضيافة عند زعماء الشعب الكردي!!..

9- سمكو في الشعر والأغاني الكردية:

غنى العديد من المغنين والفنانين الأكراد المشهورين عن حياة ومآسي عائلة سمكو الخالدة في أذهاننا، ويستطيع المستمع إليهم أن يتعرف من خلال تلك الملاحم المحزنة على العذابات التي تكبدتها هذه العائلة الكبيرة من أجل شرف وعزة بلادها كردستان، والوقوف على تضحياتها الجسيمة في سبيلها. الفنان الكردي كويس آغا Kewîs Axa، الذي يعتبر الفنان السياسي الأول في كردستان، غنى غناءً شجياً حول استشهاد القائد الكردي سمكو شكك، ويعبر عن أحاسيسه بالصورة التالي:

منظر من قلعة چاري

أماه! أماه! يا أماه!
في شنو المنكوبة حدثت معركة كبرى
اليوم، وعند صلاة المغرب، جاء أمز من طهران إلى حاكم شنو،
عند صلاة المغرب، أيها الآغا! جلبوا جنوداً بالسيارات
جلبوا جنودهم بالسيارات، فيصبح أبو خسرو ثلاثاً:
يا أبا فيصل، اليوم يومك، قاوم بشجاعة وبسالة، أرسلوا نداءً إلى عشيرة عبدوي،
إن متّ اليوم، فضعوا خسرو الصغير نيابة عني وانصبوه زعيماً...
أماه! أيتها المنكوبة، المسكينة، الشقراء
عند صلاة المغرب، من هذا اليوم، علا صوت ثلاث رشاشات أوتوماتيكية لتنشر النار في الدنيا،
وليس من محب للخير ليرسل في طلب عشيرة هكاري،
بعد رحيل أبي خسرو، زالت سلالة الأبطال،
خلت الدنيا تماماً أيها الآغا
لم آسف لمقتلك يا أبا خسرو بقدر ما تؤسفني اليوم تلك الاحتفالات والأعراس التي عمت ديار العجم
وكربلاء...!! [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: تاريخ | نوع الوثيقة: مترجمة | نوع الأصدار: ديجيتال | اللغة - اللهجة: عربي |
الدولة - الأقليم: شرق كردستان | ترجم من اللغة: ك. جنوبي |
تاريخ الإصدار: 2007-00-00

بابه ته به يوه ستكراوه كان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابەت
	کوردی ناوه‌پاست	رێکەوت و پرووداو (کپۆنۆلۆژیا)	1900-01-01
	کوردی ناوه‌پاست	رێکەوت و پرووداو (کپۆنۆلۆژیا)	2007-01-01
	عربی	وینە و پیناس	رجال قبيلة (شكك) الكردية

المصادر

[1] غير محدد | عربي | [التواصل الاجتماعي فيسبوك؛ الصفحة \(مجلة الحوار\) 2017-10-13](#)

وقت التدوين: 2025-12-03

اسم المحرر: هه‌ژار کامه‌لا

فارسی

گروه: شهدا

مقاله: 171

اسماعیل آقا شکاک

[20230503085042487250=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=12](https://www.kurdipedia.org/?lng=122030503085042487250=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=12)

اسماعیل سمیتقو، مشهور به اسماعیل شکاک یا سمکو شکاک از بزرگان ایل شکاک در منطقه‌ی مرزی ایران و عثمانی بود.

اسماعیل آقا شکاک ملقب به سردار نصرت، فرزند محمدآقا و نوه‌ی علی‌خان شکاک معروف به سمکو و مشهور به سمیتقو بود. سمکو در لهجه شکاک، مأخوذ از اسماعیل است و این ایل اسماعیل را بیشتر سمکو می‌گویند، که در فارسی سمیتقو خوانده می‌شود.

از دوران نوجوانی تا سال 1920، بخش‌های غربی دریاچه ارومیه تا مرز عثمانی در کنترل او و نیروهایش بوده‌است. اسماعیل شکاک با بهره‌گیری از کشاورزان توانسته بود در چند نوبت نیروهای دولتی را شکست دهد. او در قتل عام آشوری‌ها در خوی مشارکت داشت. همچنین با تحریک سمکو شکاک حداقل هزار نفر از آشوری‌ها در سلماس کشته شدند. سرانجام او در سال 1930 در سن 43 سالگی توسط نیروهای دولتی کشته شد.

سمکو و جنگ جهانی اول

با شروع جنگ جهانی اول و چند سال بعد از آن سمکو، از سرشناس‌ترین چهره‌ها در مرز ایران و عثمانی بود. با آغاز جنگ و توجه روس‌ها به او جهت جلوگیری از همراهی او با عثمانی‌ها، سمکو به مهره‌ای تأثیرگذار تبدیل شده بود. او به همراه عبدالرزاق بدرخان چندین ماه با عثمانی‌ها جنگید و در مقابل آن‌ها ایستادگی کرد. در طول جنگ جهانی اول مناطق ارومیه، خوی و سلماس چندین بار میان روس‌ها و عثمانی‌ها دست به دست شد. با وقوع انقلاب اکتبر و به قدرت رسیدن بلشویک‌ها، روس‌ها از ایران عقب‌نشینی کردند و این تحول برای سمکو چندین دستاورد داشت؛ نخست فشار روس‌ها از او برداشته شد، دوم مقداری تسلیحات از آنان به دست آورد. البته در این دوره با ورود ده‌ها هزار آشوری و آرامنه عثمانی و قفقاز به حومه ارومیه آنها به اقلیتی شایان توجه تبدیل شدند. این مسیحیان به واسطه شرکت در جنگ‌های روس‌ها با عثمانی دچار هراس شده بودند، البته ترس آن‌ها بی‌علت هم نبود. بنا به روایتی روس‌ها هشتاد درصد جمعیت کردهای شرق آناتولی را از بین برده بودند و مسیحیان، پیشقراولان روس‌ها در این جنگ‌ها بودند و از انتقام‌جویی کردهای عثمانی هراس داشتند.

با خروج قوای روس از قفقاز و شمال غرب ایران، این مناطق در مقابل پیشروی عثمانی‌ها بی‌دفاع مانده بود. به دنبال رها کردن جبهه شرق از جانب روس‌ها در کنفرانس پاریس به تاریخ دی 1296 شمسی، فرانسوی‌ها و انگلیسی‌ها کار دفاع را بین خود تقسیم کردند و دفاع از قفقاز و نواحی اطراف به انگلیسی‌ها واگذار شد و سرنوشت منطقه ارومیه به تصمیمات انگلیسی‌ها بستگی پیدا کرد.

در جلسه کابینه جنگ در اسفند سال 1296 وزارت جنگ بریتانیا خواستار مداخله نظامی در شمال غرب ایران شد و قرار شد نیروی نظامی 1300 نفره به شمال غرب ایران روانه و از آنجا به قفقاز اعزام شوند. ژنرال دنسترویل به صورت رسمی به عنوان سرپرست این نیروها تعیین شد. او می‌بایست در قفقاز از پیشروی آلمان‌ها و عثمانی‌ها جلوگیری می‌کرد و انگلیس برای دفاع از قفقاز و شمال غرب ایران به متحدانی نیاز داشت که مسیحیانی که به ارومیه آمده بودند چنین نیروی بودند. دنسترویل با قوای 1300 نفری خود وارد ایران شد و با حمایت همه‌جانبه انگلیس، مسیحیان ارومیه مسلح و سازماندهی شدند، سمکو از این کار احساس خطر کرد و زمینه تنش بین آنها به وجود آمد. بعد از مسلط شدن مسیحیان بر ارومیه، آنها به قتل و غارت

مسلمانان روی آوردند، آنها بعد از تحکیم موقعیت خود در ارومیه به فکر تصرف سلماس افتادند. سمکو در حوالی این شهر در قلعه چهریق اسکان داشت. مارشیمون پیشوای مسیحیان همراه 150 نفر از نیروهای خود به ملاقات سمکو رفت، اما سمکو پس از ملاقات آنها را قتل عام کرد. بعد از قتل مارشیمون، موقعیت سمکو تحکیم یافت اما هنوز هم با مسیحیان تحت حمایت متفقین در کشمکش بود. خطر انتقام جویی عثمانی‌ها از سمکو به واسطه همکاری با روس‌ها چنان جدی بود که قتل مارشیمون توسط او را به هدف کسب شفاعت نزد عثمانی‌ها قلمداد کرده‌اند. سمکو از عثمانی‌ها دعوت کرد به جنگ مسیحیان آیند. این حرکت باعث شد عثمانی‌ها یک بار دیگر به او اعتماد کنند و مقابله با دشمن مشترک را بر انتقام جویی او ترجیح دهند. به دنبال این دعوت، سپاه عثمانی در اردیبهشت سال 1297 از قطور گذشتند و وارد خوی و سلماس شدند.

سپاه عثمانی به قصد تصرف ارومیه به سوی این شهر حرکت کرد اما قوای مسیحی در کریم‌آباد در میان ارومیه و سلماس به مقابله با آنها شتافتند، اما در این روز خبر حمله سپاه 12 هزار نفری اندرانیک به خوی عثمانی‌ها را به عقب‌نشینی به سمت خوی وادار کرد.

ژنرال اندرانیک می‌خواست با بهره‌گیری از قلعه خوی به عثمانی‌ها حمله کند و به همراه قوای مسیحی در ارومیه عثمانی‌ها را در محاصره اندازد و پس از آن ارومیه تا قفقاز را تصرف کند. اما عثمانی‌ها آنها را شکست دادند و مسیحیان را با 45 هزار نفر مجبور به عقب‌نشینی تا ساوجبلاغ کردند. تسلیم شدن بلغارستان در 8 مهر سال 1297 و کناره‌گیری این کشور از جنگ جهانی، سبب قطع ارتباط عثمانی با اتریش و آلمان و نهایتاً منجر به صلح شد.

عثمانی‌ها قرارداد مدروس را امضا کردند. به موجب این قرارداد عثمانی‌ها ناچار به ترک شمال غرب ایران و قفقاز شدند. با خروج قوای روس، مسیحی و عثمانی، سمکو قدرت بلامنازع منطقه شد. اولین شورش سمکو علیه حکومت مرکزی در حمله به لکستان متجلی شد. گروه‌های شبه‌نظامی به دلیل ضعف دولت مرکزی در ایران، هر موقع فرصتی پیدا می‌کردند در صدد گریز از مرکز بودند.

برادر اسماعیل‌خان، جعفر و پدرش محمد آقا در زمان خود بارها نافرمانی کرده بودند ولی سمکو برای کردستان استقلال می‌خواست و هدفش از جمع‌آوری نیرو نیز به خاطر دست یافتن به استقلال بود. یکی از همدستان او در این کار سید طه نوه عبیدالله بود. مکرم‌الملک که به عنوان «نایب‌الایاله» در تبریز حکومت می‌کرد، جعفر برادر اسماعیل‌خان را به قتل رساند. اسماعیل‌خان سمکو به منظور انتقام خون برادرش که توسط مکرم‌الملک در اردیبهشت ماه 1298 (شعبان 1337) کشته شده بود، به تبریز حمله نمود. او بیشتر مناطق آذربایجان را به اشغال خود درآورد.

مارشیمون (رئیس آشوریان) که نقشه فتح تبریز را در سر داشت نیاز به متحدی مانند سمیتکو داشت ولی به هنگام مطرح کردن این پیشنهاد به دست او کشته شد و آشوریان جهت انتقام به قلعه چهریق قلعه‌ای که در آن زمان در دست اسماعیل سمیتکو بود لشکرکشی کردند و کنترل شهر را بدست گرفتند. سمکو شکست خورد و عقب‌نشینی کرد. پس از آن عثمانیان، آذربایجان ایران را فتح کردند و آشوریان از ارومیه و دیگر مناطق کوچ کردند. با رفتن آشوریان، خیال سمکو راحت شد و به قلعه چهریق بازگشت و در جنگ جهانی اول اعلام بی‌طرفی کرد. در این حال سمکو از فرصت به دست آمده نهایت استفاده را می‌کرد و در کار جمع‌آوری نیرو و یارگیری بود. در آشفتگی وضعیت دولت مرکزی، سمکو با نیروهای فرمانبرداری که داشت سودای استقلال در سر می‌پروراند. [24] همزمان با این حرکت سمکو در نقاط دیگر شمال غربی ایران یعنی آذربایجان و کردستان ترکیه، درگیری‌هایی بین ارمنی‌ها و آشوری‌ها با ترک‌های عثمانی روی داده بود که بیشتر

رنگ مذهبی به خود گرفته بود و موقعیت مناسبی پیش آمد تا کردها در ترکیه از اختلافات سمکو با دولت مرکزی استفاده کرده و او را به سوی خود بکشانند.

قتل عام مردم سلماس و ارومیه

پس از دهستان لکستان نوبت به شهر سلماس رسید که مورد تاخت و تاز سیمیتقو قرار بگیرد. شهر سلماس و پیرامون آن همگی به دست اسماعیل سیمیتقو افتاد و نوبت به آبادی‌های ارومیه رسید. [27] بین ضیاءالدوله والی ارومیه و سمکو جنگی درگرفت. چون اسماعیل خان سمکو رسیدن والی جدید به ارومیه را شنید به این خیال افتاد که حاکم را گرفته تا سپهدار، والی جدید آذربایجان حساب کار خود را ببرد. پنج روز پس از ورود والی حکومتی، صبح دم حدود شصت نفر از نیروهای اسماعیل خان اطراف خانه‌های حاکم را گرفته و به صحن و حجرات نزدیک خانه‌های حکومتی وارد شده آنجا را سنگر نموده و شروع به شلیک نمودند. از آن طرف حکومت نیز سربازان خود را به دور خود جمع نموده با کمال جدیت دفاع کرده و اهالی ارومیه که تا آن زمان چنین قدرتی را از حاکمی ندیده بودند و در همچنین مواقعی دست و پای ایشان را بسته، تحویل می‌دادند، چون آن شهامت را از ضیاءالدوله دیدند فوراً اشخاصی که اسلحه داشتند به امداد حکومت برآمدند و در نتیجه توانستند نیروهای اسماعیل خان را به عقب برانند.

وقتی که خبر مغلوب شدن کردها به اسماعیل آقا رسید، فوراً یک دسته از شکاکیان را به ریاست طاهر بیک به بندر گل‌مانخانه مأمور نمود که قبلاً آنجا را به دست آورند تا مبادا از تبریز و از راه دریا کمک برای ارومیه برسد. اینها رفته گل‌مانخانه را گرفته و کلیه مال‌التجاره را که در انبارهای آنجا بود به چهریق حمل کردند، از طرف دیگر دسته‌های انبوه نیروهای اسماعیل خان برای محاصره شتافتند. ساکنین دهات ناگزیر شدند چندین ده یکجا به یک قلعه محکمی پناه برده به نگهداری خود پردازند. نیروهای اسماعیل خان ارومیه را محاصره کرده و هر زمان به تاخت و فشار برمی‌خاستند که به درون آیند، از آن سوی مردم پافشاری نموده با جنگ به نگهداری شهر می‌کوشیدند. بدین سان دوباره ارومیه گرفتار جنگ و سختی شد.

در نتیجه نایب‌الایاله آذربایجان سپاه کوشید که بر سر اسماعیل آقا فرستد. در زمان کمی لشکری آماده گردید و جنگ آغاز یافت. سردار انتصار نیک می‌کوشید و از رسانیدن کمک و جنگ‌افزار باز نمی‌ایستاد. پس از چندین روز خود نیز روانه گردید و به لشکرگاه پیوست. روز چهارشنبه پنجم اسفند در پیرامون دیلمقان، جنگ سختی رخ داد که در آن دولتیان نیروهای اسماعیل خان را شکست دادند و شهر دیلمقان را که کرسی سلماس است از دست آنان درآوردند. اسماعیل آقا با این شکست تمام مناطقی را که در آن چند سال گرفته بود از دست داد و تنها چهریق در دست او ماند که در آنجا به نگهداری خود کوشید. دولتیان دیه‌های نزدیک را سنگر ساخته پناه گرفتند و چهریق را به تنگنا انداختند.

سردار انتصار به تبریز بازگشت و فیلیپوف در آنجا ماند تا کار را به پایان رساند. نیروهای اسماعیل خان در چهریق به سختی افتادند و برخی از ایشان به دنبال کار خود رفتند؛ ولی در این میان داستان دیگری رخ نمود. بدین سان که اسماعیل خان تلگرافی به عین‌الدوله والی آذربایجان که آن زمان در زنجان بود فرستاد و درخواست مذاکره کرد. عین‌الدوله درخواست را پذیرفت، و فیلیپوف و سردار انتصار هر دو به میانجیگری پرداختند. این ماجرا موجب شد که نیروهای دولتی به مرکز بازگردند و برای مدتی آرامش نسبی در منطقه حاکم شد.

مرگ

جنازه سمکو شکاک

جنازه سمکو شکاک

در سال 1922 رضاخان وزیر جنگ ایران قاجاری بود. وی شخصی به نام ملک‌زاده را همراه با هزار نفر نیرو که مجهز به انواع سلاح‌های مدرن آن زمان بودند را به سمت شهر ارومیه گسیل می‌کند. اسماعیل سیمیتقو به دفاع از خود می‌پردازد. در جنگی که میان آنان رخ داد 700 نفر از نیروهای ملک‌زاده کشته می‌شوند. در آن زمان میرزا کوچک خان در شمال و خالو قربان هرسینی در پشتکوه قیام‌هایی علیه حکومت مرکزی به راه انداخته بودند. رضاخان سعی کرد که آنان را به سوی خود جلب کند. خالو قربان جلب رضاخان می‌شود. خالو قربان که سر بریده میرزا کوچک خان را برای رضاخان به هدیه آورده بود، توسط رضاخان تشویق می‌شود علیه اسماعیل سیمیتقو (سمکو) به جنگ بپردازد. در سال‌های 1921-1922 خالو قربان به قصد از بین بردن اسماعیل سمکو، لشکری از عشایر را جمع کرده به راه می‌افتد. این خبر به سمکو می‌رسد.

سمکو نیروهایش را سازماندهی کرده و به جنگ وی می‌رود. نیروهای دو طرف در منطقه‌ای به نام حسن با هم درگیر می‌شوند؛ نیروهای سمکو عشایر خالو قربان را شکست داده و مجبور به عقب‌نشینی می‌کنند.

رضاخان که در آن زمان نام و آوازه سمکو را بسیار شنیده و از طریق جنگ و اقدامات نظامی نتوانسته بود او را از بین ببرد، چندین بار سعی کرد که با وی دیدار و گفتگو کند و عاقبت موفق می‌شود. [32] پس از این جنگ اسماعیل سیمیتقو (سمکو) دوباره نیروهای خود را جمع کرده و به تجدید قوا پرداخت. سردار سپه (رضاخان) در آن زمان به تازگی امور مملکت را به دست گرفته بود و می‌خواست قضیه اسماعیل سیمیتقو را به هر شکل ممکن حل کند و تقاضای دیدارش کرد. در این ملاقات که ابتدا قرار بود شخص رضاشاه که به تازگی شاهنشاه ایران پهلوی شده بود بیاید، سرهنگ صادق‌خان فرمانده فوج اشنویه آمده بود. شخصی که واسطه این ملاقات شده بود، عمرخان شریفی پسرعموی اسماعیل‌خان بود. سرهنگ صادق‌خان می‌گوید که رضاخان نتوانست بیاید و من به جای ایشان آمدم.

سمکو داخل شهر می‌شود و دو روز مهمان حکومت بود. روز سوم که می‌خواهد برگردد، فوجی از نیروهای حکومتی دور تا دور مکانی را که او در آن قرار داشت، محاصره کرده و به کمین خود درآورده بودند. سیمیتقو قصد داشت بعد از خوردن ناهار برگردد. پس از ناهار، سرهنگ صادق‌خان دست در دست سیمیتقو را بدرقه و همراهی می‌کند. پس از آن با اشارات دست صادق‌خان، سیمیتقو و یارانش را به گلوله می‌بندند. در این ترور، سمکو و همه یارانش به غیر از دو تن از آن‌ها کشته می‌شوند. با کشته شدن سمکو، کوشش چند ساله او نیز برای برقراری یک حکومت گردی از بین می‌رود. بدین گونه قیام سمکو توسط حکومت مرکزی سرکوب شد. شورش سمکو، با کشته شدن وی به پایان رسید و ادامه نیافت.

سمکو شکاک به همراه پسرش خسرو

پس از ترور

یدالله ابراهیمی سلطان لشکر تبریز قتل سمکو را چنین توصیف می‌کند: «جنازه اسماعیل سیمیتقو در کوچه‌های اشنویه باقی مانده و کسی در پی جنازه و دفن آن نیست. چون غروب و تاریکی شب فرا رسید، جنگ تقریباً خاتمه یافته بود. نفرات عشایر که همیشه با داشتن سرپرست می‌توانند منشأ اثری باشند، پس از مرگ سیمیتقو متواری می‌شوند. بلافاصله به رضائیه حرکت کردم. ساعت سه بعد از نیمه شب به باشگاه افسران که محل توقف سرلشکر مقدم بود وارد شدم. ایشان روی تخت خواب مشغول مطالعه رمانی روسی

بود. سرگرد مقدس‌زاده و سروان مقدس‌زاده و سروان فرج‌الله خان افسران ستاد فرماندهی، مشغول مکالمه با تلفن بودند. موقعی که وارد اتاق فرماندهی شدم، افسران نامبرده که از مرگ اسماعیل سمیتقو اطلاع یافته بودند، با عجله قبل از من وارد اتاق شدند و با التهاب مخصوصی مرگ اسماعیل سمیتقو را به اطلاع فرمانده لشکر رسانیدند. فرمانده لشکر این خبر را با خونسردی تلقی کرد و از خونسردی فرمانده لشکر تعجب کرده و در جای خود خشک شدند. در این وقت فرمانده لشکر که از استماع این خبر تردید داشت و شوخی پنداشته بود، از من جویای موضوع شد و من هم جریان را شرح دادم.»

در هجدهمین سالنامه دنیا آمده است که: «فوراً به اشنویه دستور دادند، جنازه اسماعیل سمیتقو را با اتومبیل به رضائیه بیاورند و پس از این دستور، طی گزارشی تلگرافی مرگ سمیتقو به عرض رضاشاه رسانیده شد که موجب شادمانی بسیار رضاشاه و امرای ارتش گردید. بدین ترتیب این غائله بزرگ پس از 14 سال به شکلی عجیب و با ترور اسماعیل سمیتقو پایان یافت. [35] هنگامی که قزاق‌های ایرانی سمکورا شکست دادند، جشن و آتش‌بازی در سراسر ایران برگزار شد. در پایان باید گفت؛ هدف سمکورا، آزادی کامل ایالت گرد بود. درست است که او درخواست تقاضای کردستان مستقل را می‌کرد، اما یک حکومت مقتدر گرد که هدف آن به زیر فرمان درآوردن ایالت بود، چندان بهتر از حکومت رضاشاه نبود.»

بازماندگان

پس از کشته شدن سمیتقو، اموال او مصادره شد اما دولت برای بازماندگان او مستمری تعیین کرد. در اسفند 1333 مبلغ این مستمری برای هر یک از بازماندگان به ماهی پانصد تومان رسیده بود و در مجلس سنا به آن اعتراض شد. [1]

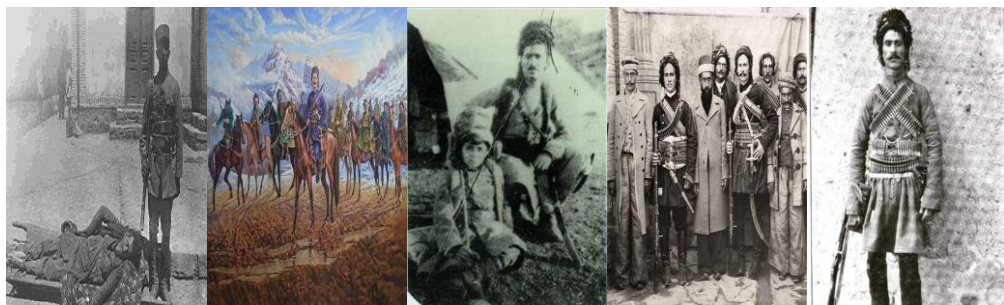
خواص ایتم

نوع شخص: رئیس طایفه | شخصیتی | زبان- لهجه: ک. جنوبی | شهر و شهرک‌ها (شهادت): اشنویه | شهر و شهرستان (مکان تولد): اورمیه | ملیت: کورد | قبیله: شکاک | علت مرگ: توطئه | کشور- اقلیم (شهادت): شرق کردستان | کشور- اقلیم (مکان تولد): شرق کردستان | جنسیت: مرد |

تاریخ تولد: 1875-00-00

درگذشته: 1930-12-22

فایلی پهنه‌نیداریدار:

بابه‌ته په‌یوه‌ستکراوه‌کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
----	------	-----	------------

	کوردی ناوه‌پاست	رێکه‌وت و پووداو (کپۆنۆلۆژیا)	1875-01-01
	کوردی ناوه‌پاست	رێکه‌وت و پووداو (کپۆنۆلۆژیا)	1930-12-22
	Catalana	شه‌هیدان	Ismail Agha Shikak
	Azərbaycanca	شه‌هیدان	İsmayıl ağa Şəqaqi
	Português	شه‌هیدان	Simko Shikak
	Svenska	شه‌هیدان	Simko Shikak
	Français	شه‌هیدان	Simko Shikak
	Italiano	شه‌هیدان	Simko Shikak
	Fins	شه‌هیدان	Simko Shikak
	کوردی ناوه‌پاست	کورت‌ه‌باس	ئه‌و شۆرپ‌گێڕه‌ی کورد-له‌منیشه‌وه‌ چه‌ند تێبینی یه‌ک له‌ سه‌ر (سمکۆ)
	فارسی	وێنه‌ و پێناس	پسران سمکو شکاک
	کوردی ناوه‌پاست	شه‌هیدان	سمکۆی شکاک
	کوردی ناوه‌پاست	وێنه‌ و پێناس	سمکۆی شکاک و مایکل جافه‌که‌ شفیلی له‌ ورعی سالی 1916
	فارسی	هۆز - تیره - بنه‌ماله‌	شکاک
	فارسی	په‌رتوو‌کخانه‌	مسئله‌ی اسماعیل آقا سمکو در آذربایجان و موکریان

کوردی
ناوه‌راست

ژیاننامه

هه‌دیه ئیسماعیل ئاغای شکاک

کوردی
ناوه‌راست

کورتەباس

وێناکردنی کورد له میژوونووسی فارسیدا، نموونه‌ی
سمکۆ

تێبینی: ئەم تۆماره هه‌ندیک فایلی په‌یوه‌ندیداری وه‌ک وێنه و فیدیۆی له‌گه‌ڵدايه و لێره‌دا پێشان نه‌دراون،
تکایه سکینی QR کۆده‌که بکه تاوه‌کو له‌سه‌ر ماله‌په‌ری رێکخراوی کوردیپیدیا ئه‌و فایله‌نه ببینیت.

QR
Code

منابع

[1] سایت | فارسی | [ماله‌په‌ری وێکی پیدیا](#)

زمان اضافه کردن: 2023-05-03

نام ویرایشگر: شادی ئاکۆپی

گروه: تصویر و توضیحات

مقاله: 172

پسران سمکو شکاک

[20230503093725487264=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=12](https://www.kurdipedia.org/?lng=12&q=20230503093725487264)

مکان: نامشخص

سال: نامشخص

شخصیت های موجود در تصویر: (از راست: باباخان، طاهر خان، خسرو، قباد)

نام عکاس: نامشخص

[1]

خواص ایتم

پانارومای عکس: سیاه و سفید |

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	هۆز - تیره - بنه ماله فارسی	شکاک	
	کوردی ناوه راست	کورتیه باس	ویناکردنی کورد له میژوونووسی فارسیدا، نمونه ی سمکو
	کوردی ناوه راست	وینه و پیناس	کورانی سمکوی شکاک

منابع

[1] نامشخص | فارسی | [کوردیپیدیا دلتیا نییه که دروست سهراوه ی ئه م بابته له کوته یه! یارمه تیمان](#)

[بده بو دۆزبنه وه ی سهراوه که ی](#)

زمان اضافه کردن: 2023-05-03

نام ویرایشگر: شادی ئاکۆی

گروه: تحقیقات مختصر

مقاله: 173

خالو قربان هرسینی چه کسی بود و چرا به جنگ اسماعیل آقا شکاک رفت؟

[20230706114730503915=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=12](https://www.kurdipedia.org/?lng=12&q=20230706114730503915)

عنوان: خالو قربان هرسینی چه کسی بود و چرا به جنگ اسماعیل آقا شکاک رفا اسماعیل آقا شکاک رفت؟ کاری که ما ملت کرد به عنوان تلاشی برای آینده باید انجام دهیم، یادگیری و درس گرفتن از تاریخ است، متأسفانه اکثر قیام کردها در اوایل قرن بیستم کاملاً در خانه و اراده‌ی ملت کرد نبودند. خالو قربان که در جنگ جهانی اول در کردستان و کرمانشاه به نفع عثمانی‌ها و آلمان‌ها عمل می‌کرد و با روس‌ها می‌جنگید، با پیدایش ضعف آلمان در جنگ و برتری روس‌ها و انگلیسی‌ها، به همراه افراد مسلح و سلاح و مهمات و چند قبضه توپ به اسارت روس‌ها درآمد و به منطقه گیلان رفت و در سایه میرزا کوچک خان محسوب شد. او به دلیل شجاعتش یکی از پیشگامان جنبش جنگل به شمار می‌رفت. همزمان با تغییر جهت نهضت گیلان به دلیل تمایلات روسی‌خواهی برخی از اعضای آن از جمله احسان الله خان، خالو قربانی نیز تغییر چهره داده و از میرزا فاصله گرفت. با به دست آوردن مقداری مهمات و توزیع آن در بین رزمندگان تحت امر، او به صفوف مخالفان میرزا کوچک خان پیوست، او وزیر جنگ بود، بعداً به دلیل اختلاف نظر با رئیس جنگل گیلان، با رضاشاه و در نبرد با سمکو شکاک در نزدیکی بوکان موافقت کرد زمانی که ایل منگور و دهکردی به لشکر خالو قربان پیوستند توسط نیروهای مسلح سمکو کشته شد. او یکی از شعرهای عامیانه را در قالب آهنگ خود سروده است: کاری کردی تو ... ای کافر بی ایمان شکاک نکرد... به خالو قربان افسانه عمو قربان سردار ظفر اینگونه به پایان رسید.[1]

خواص ایتم

محتوای مطلب: تاریخ | نوع سند: ترجمه | نوع انتشار: دیجیتال | زبان: لهجه: فارسی | شهرها: بوکان | کرمانشاه | پوشه‌ها: تاریخ معاصر | ترجمه شده است از زبان: ک. جنوبی | تاریخ انتشار: 2023-06-20

فایلی په‌یوه‌ن‌د‌ی‌دار‌ی‌دار:

بابه‌ته په‌یوه‌ست‌ک‌راوه‌کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
----	------	-----	------------

	کوردی ناوه‌پاست	رێکه‌وت و پرووداو (کروئۆلۆژیا)	2023-06-20
	فارسی	شه‌هیدان	اسماعیل آقا شکاک
	فارسی	خالو قربان هرسینی و مرگ او بدست کاکه سوار از خانهای کورته‌باس	منگور مه‌باد
	کوردی ناوه‌پاست	کورته‌باس	خالۆ قوربان هه‌رسینی کێ بوو و بۆچی له کۆتاییدا چوووه شه‌ری ئیسماعیل ئاغای شکاک؟
	کوردی ناوه‌پاست	کورته‌باس	ویناکردنی کورد له میژوونووسی فارسیدا، نمونه‌ی سمکۆ

تیبینی: ئەم تۆماره هه‌ندیک فایلی په‌یوه‌ندیداری وه‌ک وێنه و فیدیۆی له‌گه‌ڵدايه و لێره‌دا پێشان نه‌دراون،
تکایه سکینی QR کۆده‌که بکه تاوه‌کو له‌سه‌ر ماله‌په‌ری رێکخراوی کوردیپیدیا ئه‌و فایله‌نه ببینیت.

QR
Code

منابع

[1] ثبت مخصوص برای کوردیپیدیا | فارسی | [وه‌گێڕانی کوردیپیدیا - سارا سه‌ردار](#)

زمان اضافه کردن: 2023-07-06

نام ویرایشگر: سارا سه‌ردار

گروه: تصویر و توضیحات

مقاله: 174

سمکو همراه با سورمه خواهر مارشیمون و نیکیتین سفیر روسها

[2016081811241595565=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=12](https://www.kurdipedia.org/?lng=12&q=2016081811241595565)

سمکو همراه با سورمه خواهر مارشیمون و نیکیتین سفیر روسها

خواص ایتم

قرن: 20 (1999-1900) | کشور - اقلیم: شرق کوردستان | کیفیت تصویر / سند / فیلم: خوب |

منابع

زمان اضافه کردن: 2016-08-18

نام ویرایشگر: هاوړی باخه‌وان

گروه: تصویر و توضیحات

مقاله: 175

سمکوی شکاک و مایکل جافکشفیلی، سال 1916

[20230403084215479174=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=12](https://www.kurdipedia.org/?lng=12&q=20230403084215479174)

مکان: ارومیه

سالی که عکس گرفته شده: 1916

شخصیت های موجود در تصویر: (سمکوی شکاک و رومان نویس گرجستانی مایکل جافکشفیلی)

نام عکاس: ناشناخته

[1]

خواص ایتم

دهه: دهه 01 (19-10) | پانارومای عکس: سیاه و سفید | قرن: قرن 20 (1999-1900) | شهرها:

اورمیه | کشور - اقلیم: شرق کردستان |

بابه‌ته په‌یوه‌ستکراوه‌کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	شاهیدان	فارسی	اسماعیل آقا شکاک
	وینه و پیناس	فارسی	سمکو همراه با سورمه خواهر مارشیمون و نیکیتین سفیر روسها
	وینه و پیناس	کردی ناوه‌پاست	سمکوی شکاک و مایکل جافه‌که‌شفیلی له ورعی سالی 1916
	کورت‌ه‌باس	کردی ناوه‌پاست	ویناکردنی کورد له میژوونووسی فارسیدا، نمونه‌ی سمکو

منابع

[1] رسانه‌های اجتماعی | کردی ناوه‌پاست | [تۆره‌کۆمه‌لایه‌تییه‌کان؛ فه‌یسبووک؛ یه‌یجی \(سه‌رچل یونس\)](#)

[رۆژی 2023-04-02](#)

زمان اضافه کردن: 2023-04-03

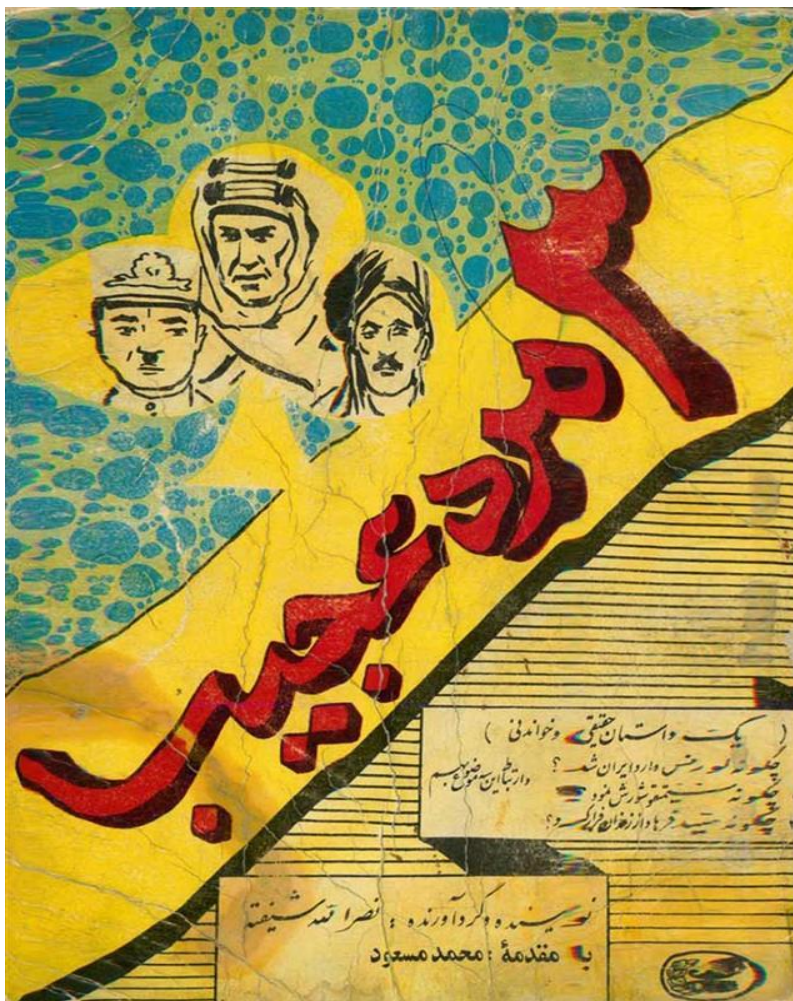
نام ویرایشگر: شادی ئاکۆپی

گروه: کتابخانه

مقاله: 176

سه مرد عجیب؛ لورنس - سیمیتقو - سید فرهاد

[20201004212310388669=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=12](https://www.kurdipedia.org/?lng=12)

نام کتاب: سه مرد عجیب؛ لورنس - سیمیتقو - سید فرهاد

نام نویسنده: دکتر نصرالله شیفته

ترجمه از زبان: انگلیسی

مکان چاپ: تهران. [1]

خواص ایتم

محتوای مطلب: تاریخ | نوع سند: زبان اصلی | نوع انتشار: چاپ شده | زبان: لهجه: فارسی | شهرها: تهران | پی دی اف: بله | کشور: اقلیم: ایران

تێبینی: ئەم تۆماره پەرتووکه و فایلێ PDF ی له گەڵدايه، تکهیه سکیێ QR کۆده که بکه تاوه کو له سه ر مانه پری رێکخراوی کوردیپیدیا پەرتووکه که ببینیت.

QR
Code

منابع

[1] نامشخص | فارسی | [وب سایت ketabnak.com](http://ketabnak.com)

زمان اضافه کردن: 2020-10-04

نام ویرایشگر: هاوړی باخه وان

گروه: ایل - قبیله - فرقه

مقاله: 177

شکاک

[20250519215917636742=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=12](https://www.kurdipedia.org/?lng=12&q=20250519215917636742)

شکاک نام یکی از ایل‌های بزرگ کورد ساکن استان آذربایجان غربی و در شهرهای ارومیه، سلماس و اشنویه می‌باشد. محل زندگی مردم ایل شکاک شهرستان‌های ارومیه، سلماس و اشنویه می‌باشد که در سال‌های اخیر بیشتر یکجانشین شده‌اند. مردم ایل شکاک به زبان گوردی کرمانجی صحبت می‌کنند.

تاریخچه

نام ایل شکاک برای اولین بار در کتب خطی ایزدی مربوط به سال 1207 میلادی ذکر شده است، جایی که آنها به عنوان یکی از قبایل وابسته به پیر سینی دارانی، که یک قدیس ایزدی است که در دین ایزدی به عنوان پروردگار دریا معرفی می‌شود، ذکر شده است.

در شرفنامه بدلیسی دو بار از آنها یاد شده است. اول، در باب امارت بوتان به عنوان یکی از چهار طایفه ساکن فینیک دوم، در باب امارت ایوبیان حصن کیفا از آنها نیز یاد شده است.

در دفتر عثمانی قرن شانزدهم، از آنها در مناطق بیرجیک، کاهتا، جوم، سوروج و راوندان نام برده شده و «تایفه ای اکراد شیکاک» نامیده شده است. در دفتر دیگری از آنها در منطقه چمشگزک ترکیه فعلی یاد شده است.

از قبیله‌های شکاک می‌توان به «Awdoï یا Evdoyî» اشاره کرد که بر اساس تاریخ شفاهی آنها آنها در قرن هفدهم از دیاربکر آمدند و در غرب دریاچه ارومیه سکونت گزیدند، که باعث آواره شدن ایل دنبلی شد.

تیره‌های ایل شکاک

کارداری و عبدوی دو تیره ایل شکاک هستند. در بین ایل شکاک دو دسته دیگر از طوایف کرد زندگی می‌کنند که در بین تیره‌های دوگانه شکاک‌ها جای نمی‌گیرند؛ ولی با آنها بوده و هستند. دسته اول کرمانج‌ها و دیگری سادات.

تیره کارداری از 12 طایفه تشکیل شده است که عبارتند از:

پزاقا کارداری

مامدی کاردار

بوتی

پاچیک

خدری

خلیفی

دلان

فنک

گورک

شری
نیسانی
مقری

مردم این طایفه‌ها در شهرستان سلماس منطقه شیپران سلماس، انزل ارومیه بخش مرکزی ارومیه، صومای و برادوست سکونت دارند. عمر خان شریفی ریاست این تیره را پس از مرگ اسماعیل آقا بر عهده داشت.

تیره عبدوی از 9 طایفه تشکیل شده است که عبارتند از:

اطمانی
پزاقا عبدوی
دری
هناره
شکری
مامدی عبدوی
نعمتی
ایوری
میرکان

مردم این تیره نیز در دهستان کردوان و بخش مرکزی سلماس صومای ارومیه شیپران و اطراف شهرهای ارومیه و سلماس ساکن می‌باشند.

کرمانج‌ها
منظور از کرمانج در اینجا غیر از اصطلاح کلی است که به گویش شمالی کوردی گفته می‌شود بلکه منظور بخشی از مردم ایل شکاک گفته می‌شود.

سادات
سادات که به شیخ‌های کرد شکاک گفته می‌شود و در نزد مردم از احترام خاصی برخوردارند. محل سکونت عمده آن‌ها در شهرستان سلماس و روستاهای برقزن، شنتال‌ها، حاجی جفان، سید آوا، تمر آوا، دراب، خورخورا، کوزه‌رش، و در بخش صومای برادوست در روستاهای خرگوش، کورانه، زنگه کان، سوره بان، شیخان، حصار و مافران زندگی می‌کنند.

در حال حاضر باتوجه به ریشه‌کشی جریان‌ات ارباب رعیتی یا قدرت قومی و قبیله‌گری چیزی تحت عنوان ارباب در اقوام کرد به شکل سابق وجود ندارد و صرفاً چند رئیس عشیره بصورت مستشار یا نیروی نظامی در مناطق کردنشین برای کنترل مناطق مرزی توسط دولت‌های مرکزی انتخاب می‌شوند و بیشتر جنبه میانجی‌گری برای حل منازعات را دارند.

خوراک مردم ایل
مردم ایل شکاک به اقتضای دامپروری سابقشان بیشتر آمیخته‌ای است از گوشت و دیگر چیزها. معروفترین غذاهای گوشتی آنها «ساوارا»، «مِخُلُ»، «بِزِیان»، «قَیسی»، «شاکباب»، «کَفْتُک»، «پَژِلُو»، «کله‌دوش» و «خُرَش» است.

«ساوارا» غذایی است از گوشت و بلغور و روغن، «مخل» از گوجه‌فرنگی و سیب‌زمینی و گوشت و مرغ و تخم‌مرغ و روغن، «پردپلو» از آرد و برنج و گوشت و آلوچه، «قلسیل» از گوشت بره و سیر ماست و روغن «خُرش» از گوشت و بادمجان و لوبیا و سیب‌زمینی و گوجه‌فرنگی.

خوراک «بریان» بره‌ای است که در شکمش برنج و لپه و کره می‌گذارند و آن را روی تخته‌سنگی که داخل تنور گذاشته‌اند می‌گذارند تا خوب سرخ شود، «کفتک» یا همان «کوفته» و «شاکباب» و «شوربه» به ترتیب کباب شامی و آبگوشت است. خوراک‌های غیر گوشتی آنها نیز عبارت‌اند از «گرا» (آش)، «هک‌رون» (نیمرو)، مردم ایل بسیار خوش‌خوراک بوده و ب غذا و نحوه پخت صحیح بسیار اهمیت داده است.

افراد نامدار
جعفر آقا شکاک
اسماعیل سمکو
امیرخان لپ‌زیرین
عمرخان شریفی
عبدالرحمان قاسملو
یحیی خان چه‌ریق
خدیجه‌خانم چه‌ریقی
حاکم ممکن ممکن
ناجی شریفی
جستارهای وابسته
بیگ زاده
ایل پنیانشین
ایل جلالی
ایل میلان
ایل هرکی [1]

خواص ایتم
زبان- لهجه: ک. جنوبی | شهرها: سلماس | اشنویه | اورمیه | قبیله: شکاک | کشور- اقلیم: شرق
کوردستان |

بابه‌ته په‌یوه‌ستکراوه‌کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردپی ناوه‌راست	ژیاننامه	ئیسماعیل خانی شکاک
	کوردپی ناوه‌راست	ژیاننامه	سادیق خانی شکاک

:QR Code

منابع

[1] سایت | فارسی | [وب سایت ویکی یدیا](#)

زمان اضافه کردن: 2025-05-19

نام ویرایشگر: شادی ئاکۆپی

گروه: تحقیقات مختصر

مقاله: 178

گفتگوی حپسه خانی نقیب و سمکو آقا شکاک

[20230614141334498632=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=12](https://www.kurdipedia.org/?lng=12&q=20230614141334498632)

عنوان: گفتگوی حپسه خانی نقیب و سامکو آقا شکاک

هنگامی که خانواده شیخ محمود حفید در سال 1920 آواره شدند، رسیدند به نه‌ری در شرق کوردستان، از آنجا به جنوب می‌روند تا می‌رسند به شهر هکاری، باشقلا در تورکیه، در ایران انگلیزی‌ها همسر حپسه خان به اسیری می‌گیرند و به خلیج فارس می‌فرستند، حپسه خان به همراه خواهر و اقوامش در خانه اسماعیل خان سمکو مهمان می‌شوند و از میهمانان بسیار استقبال و پذیرایی می‌شود. خود حپسه خان می‌گوید: که به خانه‌ی سمکو رفتیم، مثل قصر پادشاه بود و خودش هم شاه همانند شاهی دلیر بود. برای اولین بار تلفن را آنجا دیدم، که در سرما و برف باران از آنجا به جنوب [هکاری] رفتیم یکی یک عدد دستگاه کوچک به ما داد که از جعبه‌ی کبریت بزرگتر بود، دستگاه را در دست می‌گرفتیم تا از سرما یخ نزنیم، در آن برف و سرما داشتیم یخ می‌زدیم تا رسیدیم به باشقلا و نجات پیدا کردیم. وقتی در نه‌ری زنان و کودکان آشوریان را دیدم دلم برایشان سوخت، و به سمکو گفتم: شما با مردها می‌جنگید این زن و بچه‌اسیر چه گناهی دارند؟ و نباید با اسیر این‌طور رفتار کرد. اسماعیل آقا گفت: خانم تو نمیدانی آنها با ما چه کردند، چند روستای ما را خراب کردند و سوزاندن و بچه و پیر و زن باردار را کشته یا سر بریدند، ایا این بهتر نیست که من از فرزندان آنها محافظت می‌کنم و به آنها کار یاد می‌دهم...؟ همانجا حپسه خان، مهر یک دختر بچه به دلش می‌افتد و با خود به سلیمانیه می‌آورد و مادرش می‌شود، و او را شوهر می‌دهد. می‌گویند این خانم تا دهه 70 در شکاک بوده است، هر وقت اسم حپسه خان را شنیده گریه کرده و می‌گفته: آن بود مادر مهربانم... [1]

خواص ایتم

محتوای مطلب: تاریخ | نوع سند: ترجمه | نوع انتشار: دیجیتالی | زبان: لهجه: فارسی | شهرها: اورمیه | پوشه‌ها: تاریخ معاصر | کشور - اقلیم: کوردستان | ترجمه شده از زبان: ک. جنوبی | تاریخ انتشار: 2023-06-13

بابه‌ته په‌یوه‌ستکراوه‌کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه‌راست	رێکه‌وت و رووداو (کروڤۆلۆژیا)	2023-06-13
	فارسی	وینه و پیناس	سمکو همراه با سورمه خواهر مارشیمون و نیکیتین سفیر روسها

کوردی
ناوه‌راست

گفتوگۆیه‌ک له‌نیوان چه‌پسه‌خانی نه‌قیب و سمکۆ
کورتەباس ئا‌غای شکاک دا

:QR Code

منابع

[1] ثبت مخصوص برای کوردیپیدیا | فارسی | [ترجمه‌ی کوردیپیدیا - سارا سهردار](#)

زمان اضافه کردن: 2023-06-14

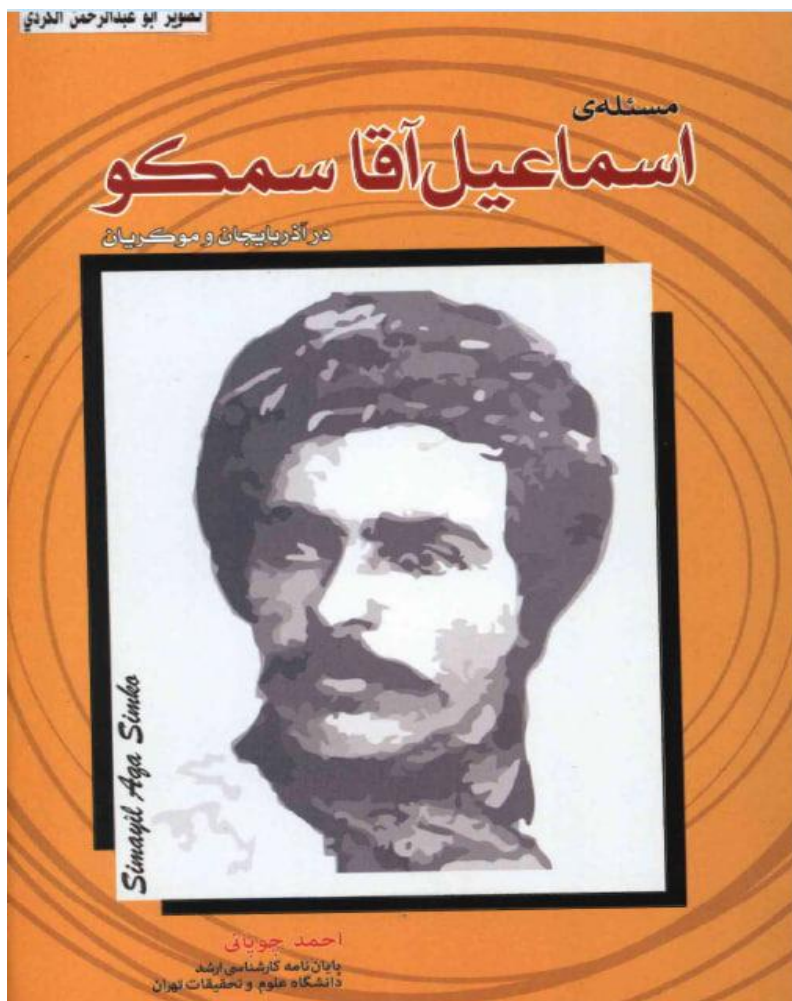
نام ویرایشگر: سارا سهردار

گروه: کتابخانه

مقاله: 179

مسئله‌ی اسماعیل آقا سمکو در آذربایجان و موکریان

[20260112111416671615=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=12](https://www.kurdipedia.org/?lng=12&q=20260112111416671615)

نام و نشانی کتاب: مسئله‌ی اسماعیل آقا سمکو در آذربایجان و موکریان

نام نویسنده: احمد چوپانی

مکان چاپ: تهران

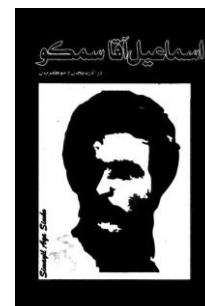
چاپخانه: انا

سال چاپ: 2012 [1]

خواص ایتم

محتوای مطلب: مشکل کورد | تاریخ | سیاسی | پایان نامه: ماستر | نوع سند: زبان اصلی | نوع انتشار: دیجیتالی | زبان: لهجه: فارسی | شهر و شهرکها (چاپ کردن): تهران | پی دی اف: بله | پوشه ها: تاریخ معاصر | کشور - اقلیم (چاپ کردن): ایران | تاریخ انتشار: 2012-00-00

فایلی په یوه نندیداریدار:

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه راست	رێکهوت و رووداو (کروئۆلۆژیا)	2012-01-01
	فارسی	وێنه و پێناس	سمکو همراه با سورمه خواهر مارشیمون و نیکیتین سفیر روسها

تێبینی: ئەم تۆماره په ټووک و فایلی PDF ی له گه ډایه، تکایه سکی QR کۆده که بکه تاوه کو له سهه ماله پهری ریکخراوی کوردیپیدیا په ټووک که ببینیت.

تێبینی: ئەم تۆماره هه نندیک فایلی په یوه نندیداری وه ک وینه و فیدیوی له گه ډایه و لیره دا پێشان نه دراون، تکایه سکی QR کۆده که بکه تاوه کو له سهه ماله پهری ریکخراوی کوردیپیدیا نه و فایلانه ببینیت.

QR
:Code

منابع

[1] سایت | فارسی | [وب سایت \(منتدی اقرا الثقافي\)](#)

زمان اضافه کردن: 2026-01-12

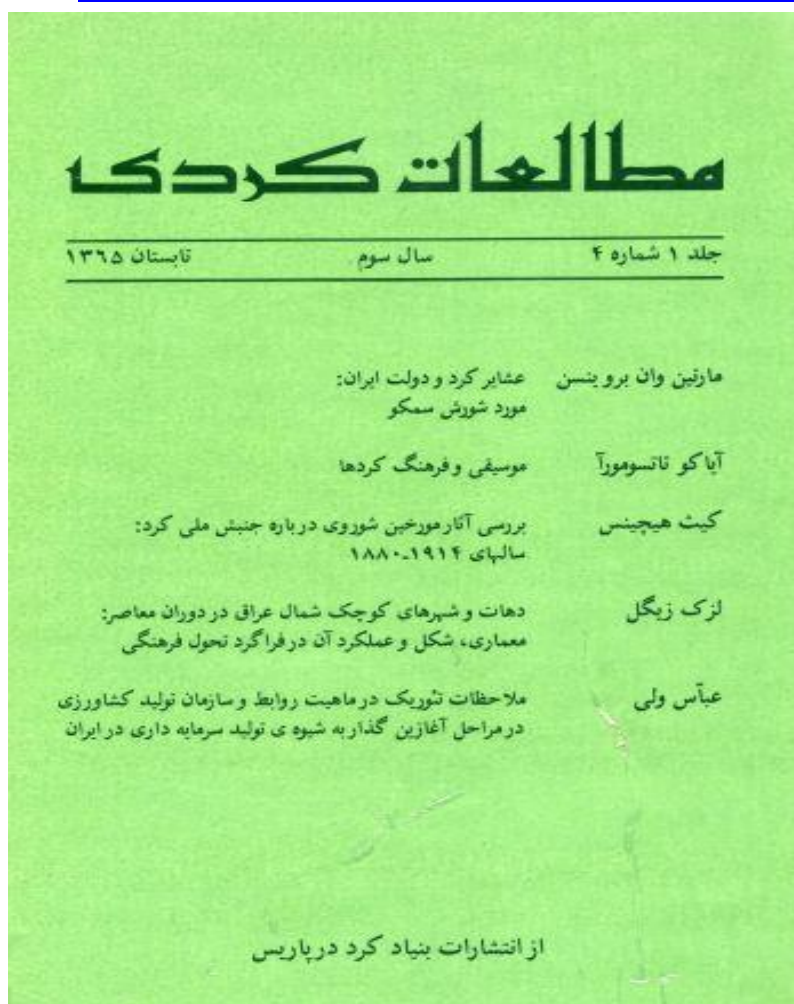
نام ویرایشگر: سارا سهردار

گروه: کتابخانه

مقاله: 180

مطالعات کردی - جلد 1

2011092810503162138=g&https://www.kurdipedia.org/?lng=12

از انتشارات بنیاد کرد در پاریس

خواص ایتم

محتوای مطلب: همه گونه | زبان- لهجه: فارسی | بی دی اف: بله |

تاییدی: ئەم تۆمارە پەرتووکی و فایلێ PDF ی لە گەڵدا، تەگە سکی QR کۆدە کە بکە تاوێ کو لە سەر مانیەری رتەخراوی کوردی پێدا بەرتووکی کە بپنیت.

QR
:Code

منابع

زمان اضافه کردن: 2011-09-28

نام ویرایشگر: هاوړی باخه وان

گروه: تحقیقات مختصر

مقاله: 181

واکاوی عوامل موثر در شورش دوم سمکو (1305)

[20260105093333670524=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=12](https://www.kurdipedia.org/?lng=12&q=20260105093333670524)

واکاوی عوامل موثر در شورش دوم سمکو (مهر ۱۳۰۵)

سیروان خسروزاده^{الف}

دکترای تاریخ ایران اسلامی، پژوهشگر مستقل، تهران، ایران

عنوان: واکاوی عوامل موثر در شورش دوم سمکو (1305)

نویسنده: سیروان خسروزاده [1]

اسماعیل آقا شکاک معروف به سمکو که از سال های انقلاب مشروطه وارد کشمکش هایی با حکومت مرکزی شده بود، سرانجام در تابستان 1301 هـ.ش شکست خورد و به آن سوی مرزها گریخت اما در پی درخواست های مکررش بالاخره حکومت ایران وی را مورد عفو قرار داد و اجازه بازگشت داد. اسماعیل آقا کمی پس از بازگشت به چهریق دوباره درصدد گسترش قدرت خود برآمد و مهر در سال 1305 دست به شورش زد اما این بار هم از قوای دولتی شکست خورد و چاره‌ای جز فرار به آن طرف مرزها ندید. پژوهش حاضر با تکیه بر اسناد و منابع موجود و به روش توصیفی- تحلیلی در تلاش است به این پرسش پاسخ دهد که چرا سمکو به رغم بخشیده شدن از سوی حکومت ایران دوباره دست به شورش زد؟ یافته های پژوهش نشان می دهند وی تحت تأثیر برخی عوامل داخلی و خارجی همچون رقابت با رقیب دیرینه اش عمرخان شکاک، اقدامات سرتیپ امیر احمدی، برخورد مأموران دولت، مداخلات ترکیه و همچنین نگرانی از قرارداد دوستی 1305 ایران و ترکیه دست به شورش زد. [2]

برای خواندن مطلب، واکاوی عوامل موثر در شورش دوم سمکو (1305)، کلیک کنید.

خواص ایتم

محتوای مطلب: تحقیقات | تاریخ | نوع سند: زبان اصلی | نوع انتشار: دیجیتالی | زبان- لهجه: فارسی
| شهرها: اورمیه | پوشه ها: تاریخ معاصر | کشور - اقلیم: شرق کوردستان |

تاریخ انتشار: 2022-00-00

بابه‌ته په‌یوه‌ستکراوه‌کان:

QR	زمان	پۆل	ناوی بابته
	کوردی ناوه‌راست	پیکه‌وت و پرووداو (کړۆنۆلۆژیا)	2022-01-01
	فارسی	وینه و پیناس	سمکو همراه با سورمه خواهر مارشیمون و نیکیتین سفیر روسها

تیبینی: ئەم تۆماره هه‌ندیک فایلی په‌یوه‌ندیداری وه‌ک وینه و قیدیۆی له‌گه‌لدایه و لێره‌دا پێشان نه‌دراون،
تکایه سکینی QR کۆده‌که بکه تاوه‌کو له‌سه‌ر ماله‌په‌ری پیکه‌راوی کوردیپیدیا ئەو فایلانه ببینیت.

QR
Code

منابع

[1] ثبت مخصوص برای کوردیپیدیا | فارسی | [این مقاله توسط \(سیروان خسروزاده\) در تاریخ 01-05-2026 برای کوردیپیدیا ارسال شده است.](#)

[2] نامشخص | فارسی | [وب سایت journals.araku.ac.ir](http://journals.araku.ac.ir)

زمان اضافه کردن: 2026-01-05

نام ویرایشگر: سارا سه‌ردار

Türkçe

Grup: Kısa tanım

Konu (Başlık): 182

1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAYCAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20260723172945696278>

Tarih Okulu Dergisi (TOD)
Eylül 2013
Yıl 6, Sayı XV, ss. 311-329.

Journal of History School (JOHS)
September 2013
Year 6, Issue XV, pp. 311-329.

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh308>

1927 TARİHLİ GENELKURMAY'IN İRAN AZERBAYCAN'I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ

Emin ÖZDEMİR*
Ali ÇAKIRBAŞ**

Özet

Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar İran ile olan münasebetlerin gelişiminde, iki ülkenin sınır boyunda meskûn Kürt aşiretlerin kontrolsüz davranışları etkili olmuştur. Merkezi otoriteyi tanımayan Kürt aşiretleri, bölgedeki değişen güç dengelerine göre hareket etmişlerdir. Aşiretlerin bu tutumları iki ülke arasındaki anlaşmazlıkların temel sebebi olmuştur. Cumhuriyet'in ilk yıllarında da devam eden Kürt aşiretlerinin kontrol dışı bu türlü davranışları gerek Türkiye'nin gerekse de İran'ın iç güvenliğinde tehlike oluşturduğu gibi Türk-İran münasebetlerinin sağlam temellere oturmasını da engellemiştir. 1927'de Türk Genel Kurmay'ı iç güvenliği tehdit eden sınırın diğer tarafındaki Kürt aşiretler hakkında kapsamlı bir rapor hazırlattırılmıştır. Yapmış olduğumuz bu çalışmanın amacı, Genel Kurmay'ın hazırlattığı "İran Azerbaycan'ı Tetkik Raporu" isimli istihbarat çalışması ışığında İran Azerbaycan'ında yaşayan Kürt aşiretlerin faaliyetlerini aydınlatmaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk-İran ilişkileri, İran Azerbaycan'ı, Kürt aşiretleri, Kürt İsyanları, Türk-İran sınır meselesi

* Yrd. Doç. Dr., Nevşehir Üniversitesi Tarih Bölümü.

** Öğretmen, Nevşehir Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü.

1927 TARİHLİ GENELKURMAY'IN İRAN AZERBAYCAN'I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ

Emin ÖZDEMİR

Ali ÇAKIRBAŞ

Özet

Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar İran ile olan münasebetlerin gelişiminde, iki ülkenin sınır boyunda meskûn Kürt aşiretlerin kontrolsüz davranışları etkili olmuştur. Merkezi otoriteyi tanımayan Kürt aşiretleri, bölgedeki değişen güç dengelerine göre hareket etmişlerdir. Aşiretlerin bu tutumları iki ülke arasındaki

anlaşmazlıkların temel sebebi olmuştur. Cumhuriyet'in ilk yıllarında da devam eden Kürt aşiretlerinin kontrol dışı bu türlü davranışları gerek Türkiye'nin gerekse de İran'ın iç güvenliğinde tehlike oluşturduğu gibi Türk-İran münasebetlerinin sağlam temellere oturmasını da engellemiştir. 1927'de Türk Genel Kurmay'ı iç güvenliği tehdit eden sınırın diğer tarafındaki Kürt aşiretler hakkında kapsamlı bir rapor hazırlattırıştır. [1]
Okumak için tıklayın 1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAYCAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: Kürt Davası | **Tarih | Belge Türü:** Orijinal dili | **Yayın Türü:** Born-digital | **Lehçe :** Türkçe | **Özerk:** Kuzey Kürdistan |
Yayın tarihi: 00-00-2013

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
01-01-2013	رێکهوت و رووداو (کرونۆلۆژیا)	کوردی ناوه‌راست	

ئهم تۆماره هه‌ندێك فایلی په‌یوه‌ندیاری وه‌ك وێنه و فیدیۆی له‌گه‌ڵدايه و لێره‌دا پێشان نه‌دراون،
كۆده‌كه بکه تاوه‌كو له‌سه‌ر ماله‌په‌ری رێكه‌راوی كوردیپیدیا ئه‌و فایله‌نه ببینی QR تکیه سکی

QR
Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://www.kurdolojiakademi.net>

Eklenme tarihi: 23-07-2026

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım

Konu (Başlık): 183

İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20260723164454696275>

İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)

HALUK SELVİ*

GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na Almanya'nın yanında girmesi ve cihat ilan etmesi üzerine, kendisine karşı başta İngiltere olmak üzere İtilaf Devletlerince yoğun bir propaganda, istihbarat ve casusluk faaliyeti başlatılmıştır. Bu faaliyetin yürütüldüğü cephelerden birisi de Irak cephesi olmuştur. Irak cephesinin propaganda açısından öncelikli olarak seçilmesinin jeopolitik, stratejik ve etnik birçok nedeni bulunmaktadır. Bölge, Birinci Dünya Savaşı'ndan çok daha önce İngiltere, Almanya ve Rusya gibi büyük devletlerin politikalarında önemli rol oynamıştı. İngiltere, Irak yolu ile Hindistan'a yönelecek tehlikeyi önlemek ve aynı zamanda petrol kaynaklarını elinde bulundurmaya istiyor, İran da bu politikaların hedefi oluyordu. Bu amaçlarla İngiltere, Birinci Dünya Savaşı öncesinde de Irak'a yönelik propaganda faaliyetleri ile büyük bir nüfuz kazanmıştı. Osmanlı Devleti, Birinci Dünya Savaşı'na resmen girmeden önce İngilizlerin Basra Körfezi'nden Irak'ı işgal için Hindistan'da hazırlık yaptıkları yolunda bilgiler almaktaydı.

Osmanlı Devleti tarafından da Irak'ta bulunan aşiretlere, bir amaca yönettirmeleri konusunda planlı bir idari faaliyet gösterilmesine rağmen savaş durumunda bu aşiretlerin tutumunun ne olacağı da bilinmiyordu. Bununla birlikte halkın fakirliği, geçim zorlukları ve aşiret reislerinin sonsuz ihtirasları ve çıkarlarına olan aşırı düşkünlükleri bunların, kendilerine maddi imkânları sağlayacak tarafa katılacaklarını gösteriyordu. Osmanlı Devleti, aşiret reislerinin bazılarını paşalık rütbesi ve nişanlar vererek bunlar üzerinde otorite sağlamaya çalışmıştır. Irak'ta savaş öncesinde ve savaş sırasında, taraflardan her biri sayıları 220'yi bulan aşiretlerin kendilerine

* Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi.

İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)

HALUK SELVİ

GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na Almanya'nın yanında girmesi ve cihat ilan etmesi üzerine, kendisine karşı başta İngiltere olmak üzere İtilaf Devletlerince yoğun bir propaganda, istihbarat ve casusluk faaliyeti başlatılmıştır. Bu faaliyetin yürütüldüğü cephelerden birisi de Irak cephesi olmuştur. Irak cephesinin propaganda açısından öncelikli olarak seçilmesinin jeopolitik, stratejik ve etnik birçok nedeni

bulunmaktadır. Bölge, Birinci Dünya Savaşı'ndan çok daha önce İngiltere, Almanya ve Rusya gibi büyük devletlerin politikalarında önemli rol oynamıştı. İngiltere, Irak yolu ile Hindistan'a yönelecek tehlikeyi önlemek ve aynı zamanda petrol kaynaklarını elinde bulundurmayı istiyor, İran da bu politikaların hedefi oluyordu. Bu amaçlarla İngiltere, Birinci Dünya Savaşı öncesinde de Irak'a yönelik propaganda faaliyetleri ile büyük bir nüfuz kazanmıştı. Osmanlı Devleti, Birinci Dünya Savaşı'na resmen girmeden önce İngilizlerin Basra Körfezi'nden Irak'ı işgal için Hindistan'da hazırlık yaptıkları yolunda bilgiler almaktaydı. [1]

Okumak için tıklayın İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: Tarih | Siyasi | **Belge Türü:** Orijinal dili | **Yayın Türü:** Born-digital | **Lehçe :** Türkçe | **Özerk:** Kuzey Kürdistan |

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
ÇEKİÇ GÜÇ ÜN KÜRDİSTAN TUZAĞI	په رتوووخانه	Türkçe	
II. ABDÜLHAMİD DÖNEMİNDE Irak ta Osmanlı İdaresi	په رتوووخانه	Türkçe	
OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİNDE DERSİM SANCAĞI İdari, İktisadi ve Sosyal Hayat	په رتوووخانه	Türkçe	
Osmanlı Döneminde Kuzey Irak (1831-1914)	په رتوووخانه	Türkçe	

ئهم تۆماره هه ندىك فايلى په يوه ندىدارى وهك وئنه و فيديوئى له گه لدايه و ليره دا پيشان نه دراوان،
كوڊه كه بكه تاوه كو له سه ر مائه پهرى ريك خراوى كوردى پيدىا ئه و فايلا نه ببينيت QR تكيه سكيئي

QR
Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://belleten.gov.tr>

Eklenme tarihi: 23-07-2026

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım

Konu (Başlık): 184

İran Kürtlerini Yakından Tanımak

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20251217092726668237>

İran Kürtlerini Yakından Tanımak

Anayurtlarının Zagros Dağları etekleri olduğu bilinen Kürtler, etnik kökenlerinden ziyade tarihî ve dilsel yakınlıkları dolayısıyla İranî kavimlerle akraba kabul edilmektedirler. Ebu'l Fida'ya göre en antik çağlarda el-Cibal, el-İrak, Mukan (Muqan, Aran), Ermeniye, Huzistan ve Azerbaycan bölgelerinde yaşamaktaydılar. Eski bir rivayete göre bugün "Kürdistan" olarak adlandırılan bölge, Selçuklular dönemi itibarıyla Azerbaycan ve Loristan eyaletleri arasında Zagros Dağları'nın Batısındaki bölge için kullanılmıştır. İran'daki Kürt nüfusu (%7) ise Batı Azerbaycan (Maku, Kotur, Şahpur, Mahabad), Kürdistan/Senendec (Sanandaj, Bukan, Sakkız, Serdeşt, Bane, Merivan, Havraman) ve Kirmanşah (Kasr-ı Şirin) eyaletlerinde yoğunlaşmıştır. Kürdistan terimi başlangıçta salt coğrafi bir anlam taşıırken Osmanlı'nın son

dönemlerinde siyasi bir kavrama dönüşmüş ve 20. yüzyıl itibarıyla kimlik temelli politikaların odağı olmuştur. Özellikle 19. yüzyıl sonlarında Bedirhan Bey, Şeyh Ubeydullah ve Simko gibi liderlerin siyasi faaliyetleri, Kürt kimliği ile İran'daki merkezi yönetim arasında ilk büyük çatışmaların başlangıcı sayılmaktadır. Öte yandan 1942'de Mahabad merkezli Komele Jiyani Kurdistan (KJK) kurulması, akabinde İran Kürdistan Demokrat Partisi'ne (İKDP) dönüşmesi; 22 Ocak 1946'da ise kısa ömürlü Mahabad Kürt Cumhuriyeti'nin ilan edilmesi süreci ve Kürtlerin devletleşme çabaları 1969'da Komala'nın kuruluşuyla devam etmiştir. 1979 İran Devrimi sonrasında Kürtler ve yeni rejim arasındaki müzakerelerin sonuçsuz kalması; silahlı çatışmaların ve güvenlik merkezli politikaların artmasına yol açıp bu süreçte KDP liderleri Dr. Abdurrahman Kasımlo (1989, Viyana) ve Sadık Şerefkandi'nin (1992, Berlin) suikastlarla hayatını kaybetmesi, 2006'da Kürdistan Demokrat Partisi'nin (KDP-İ) kurulması ile sonuçlanmıştır. Muhammed Hatemi'nin cumhurbaşkanlığı dönemi İran Kürtleri için sınırlı fakat siyasi açılımlar dönemi sayılırken 2005'te Mahmud Ahmedinejad'ın iktidara gelmesiyle siyasi açılimdan uzak bir dönem başlamıştır. 13 Haziran 2025 İran-İsrail çatışmasında PAK (Kürdistan Özgürlük Partisi) PJAK (Kürdistan Özgür Yaşam Partisi), İKDP (İran Kürdistan Demokratik Partisi), Komala gibi örgütlerin tutumları ise birbirinden farklı olmuştur. Bu bağlamda çalışmada İran'ın demografisinde ve siyasetinde kayda değer bir yere sahip olan Kürt toplumu ele alınarak tarihsel ve siyasal perspektiften İran iç ve dış politikasındaki etkileri analiz edilecektir.

İran Kürtleri: Tarihsel ve Siyasal Dinamikleri

Resmî dilinin Farsça olduğu İran, toplumun %65'ini teşkil eden Farsların yanı sıra; Azerbaycan Türkleri (%16), Kürtler (%7), Lurlar (%6), Araplar (%2), Beluçlar (%2), Türkmenler (%1), Kaşkai Türkleri ve diğer Türk grupları (%1) ile Ermeniler, Aşuriler ve Gürcüler gibi oranı %1'in altında kalan topluluklardan müteşekkil, etno-linguistik açıdan son derece heterojen bir toplumsal yapıya sahiptir. Öte yandan Kafkasya, Güney ve Orta Asya gibi bölgelerin arasında bulunması ehemmiyetini artırmıştır. Bu etno-linguistik çeşitliliğe paralel olarak, İran toplumunun dini yapısı genel olarak homojen görünse de sınırlı ölçüde farklılıklar barındırmaktadır. Nüfusun %98,5'i Müslümandır ve çoğunluğu Şii Caferî mezhebine mensuptur. Hristiyanlar (%0,7), Bahailer (%0,3), agnostikler (%0,3) ve diğer inanç grupları (%0,2) ise azınlık olarak yer almaktadır. Nitekim İran, sadece jeopolitik konumu değil, genç demografik yapısı ve doğal kaynak zenginliğiyle de bölgesel güç olma potansiyeli taşıyan önemli bir aktördür.

İran nüfusunun yaklaşık %7'sini teşkil eden Kürt topluluğu, ağırlıklı olarak Sünnî Müslümanlardan oluşmakta olup topluluğun yaklaşık %15'i Şiî mezhebine

mensuptur. Bununla birlikte İran ve çevresinde Yezidi, Ehl-i Hak ve Yarsani gibi kendine özgü gelenek ve ritüelleri olan inançlara bağlı Kürtler de mevcuttur. İslam dinini benimsemiş olanlar ise buna rağmen İslâmiyet öncesi geleneklerine de bağlılık göstermektedirler. Ülkenin resmi dili Farsça olsa da yaygın olarak konuştukları dil Kürtçenin Soranî lehçesidir. Her ne kadar Kürtçenin pek çok lehçesi mevcut ise de Kurmancî ve Soranî, Kürtçenin başat lehçelerinden olup genel dil yapısı itibarıyla Pakistan, Sistan ve Belucistan'da yaygın olarak konuşulan ve Hint-Avrupa dil ailesi mensubu Beluçça ile benzerlik göstermektedir.

Kurmancî ve Soranî lehçelerinin yanı sıra Goranî ve Zazakî lehçeleri de yoğun kullanıma sahiptir. Ancak bu lehçeler daha çok Türkiye'deki Kürtler, Alevi Kürtler, Alevi Türkler ve Zazalar tarafından konuşulmaktadır. Genel olarak Goranî ve Zazakî lehçeleri İran'ın kuzeybatısında, Kurmanci ve Soranî ise güneybatısında konuşulmaktadır. Öte yandan Kurmancî'den farklı olarak Goranî ve Zazakî lehçelerinin Hazar Denizi'nin güneybatı yakasında yer alan Deylem ve Gilan bölgelerine ait oldukları, Kurmancî ve Soranî konuşan gruptan daha erken vakitlerde Zagros'a geldikleri düşünülmektedir. Bugün Süleymaniye'de de bazı köylerde Goranî ve Zazakî lehçeler konuşulmaktadır. Soranîce'nin ise Kirmanşah ve Senendec'de yoğun olarak bulunan Kürtler tarafından konuştukları bilinmektedir.

Soranîce'nin yanı sıra İran'da Lur ve Kalhur gibi Farsçaya dilbilimsel ve morfolojik açıdan yakın lehçelerin konuşulduğu da bilinmektedir. Bu durumda belirtmek gerekir ki Kürtçenin İran coğrafyasında doğduğu düşüncesinin yanı sıra Kürtçe, İran'da tarihi bir geçmişe sahip olmakla merkezi bir işlev görmüştür. Günümüzde Türkiye, İran, Irak ve Suriye başta olmak üzere Kafkasya ve Orta Asya'ya uzanan coğrafi kuşakta yoğunlukta olmak üzere dağınık olarak yaşamaktadırlar. İran sınırları içerisinde ise Kürt nüfusu, Batı Azerbaycan (Maku, Kotur, Şahpur, Mahabad), Kürdistan/Senendec (Sanandaj, Bukan, Sakkız, Serdeşt, Bane, Merivan, Havraman) ve Kirmanşah (Kasr-ı Şirin) eyaletlerinde yoğunlaşmış olup Tahran'da Pazuki, Horasan'da Şahdelu, Keyvanlu, Zeferanlo ve Emanlu isimli Kürt aşiretler yaşamaktadır.

İran Kürt siyasi hareketinin tarihsel gelişim sürecine ilişkin yapılan çözümlemeler ilk dönemi, henüz modern ulus-devlet inşa süreçlerinin başlamadığı, erken modernite öncesi dönem olarak değerlendirmektedir. Siyasallaşma sürecine ilişkin adımların 19. yüzyıldan itibaren hissedilmeye, 20. yüzyıldan itibaren etkisini göstermeye başlamasıyla İran coğrafyası bu yüzyıllarda sadece Osmanlı-İran sınır ihtilaflarına şahit olmayıp Rusya ve İngiltere gibi devletlerin de müdahalesine açık kompleks bir yapıya bürünmüştür. Bölgede varlığını sürdüren Kürt aşiretlerin kontrolsüz davranışları ve etkin Kürt aşiret beylerinin başlattıkları isyanlar, bölgenin yerel

siyasetini doğrudan etkilerken mevcut liderleri de siyasetin şekillenmesinde önemli bir aktör olarak yakın dönem tarih sahnesine çıkarmıştır. İlk örneğinin Botan Kürt Emiri Bedirhan Bey ile 1843 yılında başladığı ve İran'ın Urmiye bölgesine kadar geniş bir alanda yayılım gösterdiği isyan neticesinde Osmanlı Devleti ve İran sınırları içerisinde yer alan Diyarbakır Eyaleti, Van-Muş-Hakkâri Sancakları ve Cizre-Botan-Mardin kazaları birleştirilerek Kürdistan isimli bir idari yapı oluşturularak dağınık hâlde bulunan Kürtlerin bir araya getirilmesi amaçlanmıştır. Ancak bir sonuç alınamamış hatta kendinden sonraki Kürt siyasallaşma hareketlerinin öncüsü olmuştur.

Söz konusu kazaların birleştirilmesiyle emirliklere merkezden atamalar yapılması devletin bölgedeki kontrolünü artırmak yerine zorlaştırmıştır. Çünkü bu durum bağımsız hareket eden çok sayıda aşiretin, merkez tarafından atanan yerel yöneticilerle muhatap olmasına yol açmıştır. Osmanlı Devleti ile ilk kez 93 Harbi esnasında tanışan ve Osmanlı'nın savaşı kaybetmesi sonucu ayaklanan hatta hakkında yakalama kararı çıkan Nakşibendi tarikatı mensubu Şeyh Ubeydullah, dinin etkisiyle etnik kimliğin siyasal bir kimliğe dönüştüğünü de ortaya koymaktadır. Zira söylemleri ve hedeflediği idari yapılar, sadece etnik temelli bir Kürt kolektif bilincinin şekillenmeye başladığını işaret etmemekte, dönemin aşiret dinamiklerini yansıtmakta olup modern Kürt siyasi tarihinin erken tezahürlerinden biri olarak da okunabilir.

20. yüzyıl itibarıyla İran'ın anayasal bir sürece girmesi bölgedeki Kürt siyasallaşmasının da hızlanmasını olanaklı kılarken İngiliz müdahalesine de açık bir hâle getirmiştir. Bu durum İsmail Şikak Ağa isimli Simko unvanlı Şikak Aşireti beyinin başlattığı ayaklanma ile somutluk kazanmıştır. 1. Dünya Savaşı yıllarına denk gelen bu ayaklanmada İngiliz ajanlarının etkisi oldukça büyüktür. İran'daki Kürt aşiretlerin kışkırtılması ve 3 Mart 1918'de Süryani Patrik Mar Jamun Benjamin'in öldürülmesi ile başlayan bu hareket Hoy, Maku, Bukan ve Serdeşt gibi bölgelerin kısa bir zamanda ele geçirilmesiyle sonuçlanmıştır. Hatta bu hadise sonrası Roj i Kurd Gazetesi; "Ana vatan" ve "Kürdistan" söylemiyle birlikte bağımsızlık adına siyasal şiddet çağrısı yapmış olup; bu durum Simko Ayaklanması'nı etnik kimliğin siyasallaştığı ve şiddete evrildiği ilk örnek olarak öne çıkarmaktadır. Nitekim Şeyh Ubeydullah'ın dinî, Simko'nun ise feodal liderliği, hareketin ilk evrelerinde geleneksel aktörlerin etkisini göstermiştir. 1925'te iktidara gelen Şah Rıza Pehlevi döneminden itibaren ise bu rol, entelektüel kesime geçmiştir. Pehlevi'nin modern ulus-devlet politikaları çerçevesinde Simko Ayaklanması'na şiddetle müdahale edilmesiyle bu olay, İran'daki ilk şiddet içerikli etnik hadise olarak tarih hafızasında yer bulmuştur.

İran Devrimi'ne Kadar İran Kürtlerinin Pozisyonu ve Siyasal Paradigmalar
Osmanlı Devleti'nin yıkılmasının ardından Kürtler; Türkiye, İran, Suriye ve Irak devletleri arasında paylaştırılmış bir şekilde yaşamaya başlamışlardır. Böylece İran'da Kürt etno-politik kimliğin kurumsallaşma sürecindeki son evre başlamış; 1942 yılında Mahabad merkezli olarak Komele Jiyani Kurdistan (KJK, Kürdistan Diriliş Topluluğu) adlı örgütün kurulması ve Niştiman adlı süreli yayın organının faaliyete geçmesi, İran Kürt etnopolitik hareketi açısından yapısal bir kırılma sürecinin başlangıcını teşkil etmiştir. Nitekim Sovyet Rusya ve İngiltere destekli Kürt Milliyetçiliği düşüncesiyle "Kürdistan'ı Yeniden Canlandırma Komitesi" ve bu komitenin siyasi ağı olan bir parti kurma girişimleri de başlamıştır. Bu kapsamda "Kürdistan'ın Hayatı Örgütü"nün Mahabat üyelerinin de katılımıyla İKDP (İran Kürdistan Demokrat Partisi) kurularak KJK dönüştürülmüş ve siyasallaşmaya yönelik ilk adım atılmıştır. 22 Ocak 1946 tarihinde ise Mahabad'da düzenlenen bir kurultayın ardından, Molla Mustafa Barzani ile Sovyet Kızıl Ordu yetkililerinin de katılımıyla, Kadı Muhammed'in liderliğinde Mahabad Kürt Cumhuriyeti'nin kurulduğu ilan edilmiştir.

Mahabad'ın Çarçıra Meydanı'nda ilân edilen bu yeni Kürt Cumhuriyeti'nin kuruluşu sonrası yapılan seçimler sonucunda cumhurbaşkanlığı görevine getirilen Kadı Muhammed, 13 bakandan oluşan bir kabine kurmuş ve yeni kurulan devletin temel hedeflerini altı maddelik bir program çerçevesinde kamuoyuna açıklamıştır. Bu program, Mahabad Kürt Cumhuriyeti'nin siyasal ve idari varlık gerekçesini şu şekilde ortaya koymaktadır:

- . İran devleti sınırları içerisinde yaşayan Kürt halkına özerk bir yönetim statüsünün tanınması,
- . Kürtçenin resmi yönetim organlarında ve eğitim kurumlarında kullanılmasının temin edilmesi,
- . İran Kürdistanı'nda kamu yönetimi ve toplumsal meselelerin idaresini üstlenecek bir yerel meclisin teşkili,
- . Devlet görevlerinde yer alacak kişilerin bölgenin yerel unsurlarından seçilmesinin sağlanması,
- . Komşu Azerbaycan halkıyla dayanışma ve iş birliğinin güçlendirilmesi,
- . Toplumun tüm kesimlerini kapsayıcı, birleştirici ve eşitlik temelinde işleyen tek bir hukuk sisteminin oluşturulması

Bu maddeler dikkate alındığında her ne kadar Azerbaycan halkı ile dayanışma öngörülmek istenmişse de Azerbaycan Millî Hükümeti ile ilk sınır ihtilaflarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bununla birlikte Mahabat Kürt Cumhuriyeti'nin hakimiyet süreci on bir ay kadar kısa bir süreç olsa da cumhurbaşkanı, milli marş,

kabine hatta Kürtçenin resmi dil olması gibi gelişmelere katkı sunmuştur. Öte yandan Mahabad Kürt Cumhuriyeti, oldukça dar bir coğrafi alanda kurulmuş olup İngiliz ve Amerikan nüfuz bölgeleri içerisinde yer alan Sakız, Senendec ve Kirmanşah gibi önemli Kürt yerleşim birimlerini denetimi altına alamamıştır. Ayrıca, bölgedeki aşiretlerin önemli bir kısmı cumhuriyetin milliyetçi ideallerine katılım göstermemiştir. Bu durumun temel nedenlerinden biri, aşiret liderlerinin İran merkezi yönetimiyle kurdukları ilişkileri riske atmak istememeleridir. Sovyetler Birliği'nin Aralık 1946'da İran'dan çekilmesinin ardından, merkezi hükümet kuvvetleri bölgeye müdahale ederken ciddi bir direnişle karşılaşmamıştır. Neticede, Mahabad Kürt Cumhuriyeti yalnızca kısa bir süre varlık gösterebilmiş ve kalıcı bir siyasi yapı kuramamıştır. Fakat buna rağmen İKDP vb. örgütsel yapıların etno-milliyetçilikleri 1960'ların sonuna doğru gerilla savaşlarına dönüşerek etkinlikleri artmıştır. Öte yanda Mustafa Barzani'nin Şah Pehlevi'den mühimmat ve Irak'taki ordu birlikleri hakkında gizli bilgiler alması neticesinde İKDP ile Irak'taki KDP arasında giderek fikir ayrılıkları yaşanmaya başlamıştır. Çünkü Şah, Barzani'nin Bağdat'a yönelik hareketini desteklerken İran Kürtlerini karşısına almıştır. Oysaki İKDP kuruluşundan itibaren "İran için demokrasi, Kürdistan için özerklik" düşüncesini savunmuştur. 1969'da ise yine aynı amaç doğrultusunda daha radikal bir örgüt olan Komala kurulmuştur.

Devrim Sonrası İran'da Kürt Siyasi Hareketleri ve Güç Dağılımı

1979 Devrimi sonrasında İran yönetimi gücünü pekiştirmeye çalışmış, bu durum bölgedeki Kürtler üzerinde de etkili olmuştur. 1981'de İKDP içerisindeki bölünmeler ve ayrılıkçı eğilimler yeni İran yönetiminin Kürtler üzerindeki etkisini artırırken parti liderleri yasal bir siyasi parti olarak yeni bir dönem hususunda umutlu olmuşlardır. Devrimden sadece üç hafta sonra, İKDP Mahabad'da bir miting düzenleyerek İran Kürdistanı'nda yeni bir yasal dönemi kutlamıştır. Yaklaşık 100.000-150.000 kişinin katıldığı mitingde, partinin başında bulunan Dr. Abdurrahman Kasımlo, Kürt haklarının garanti altına alınması hâlinde partisinin yeni rejimle iş birliği yapmaya hazır olduğunu ilan etse de Ayetullah Humeyni'yi ziyaret eden Kürt heyetleriyle yürütülen müzakereler başarısız sonuçlanarak silahlı çatışmalara yol açmıştır. Devrimden sadece beş hafta sonra, Nevroz kutlamaları sırasında Sanandaj'a yönelik düzenlenen bir saldırıda yaklaşık 450 kişi hayatını kaybetmiştir.[20] Kürt partilerinin ortak bir strateji geliştirmekteki başarısızlıkları zamanla daha çok artarak ciddi bölünmelere sebep olurken bu durum Kürtlerin ortak hedeflerine de zarar vermiştir.

Her ne kadar İran'daki Kürt meselesine kalıcı bir çözüm bulunamamışsa da bu süreç Kürt siyasi aktörlerine partilerini ve silahlı güçlerini konsolide edebilecekleri bir zaman ve alan sağlamıştır. Müzakereler devam ederken Kürt siyasi partileri de siyasal ve toplumsal tabanlarını güçlendirmişlerdir. Bu kapsamda, İKDP 19 Şubat 1980'de

Mahabad'da dördüncü kongresini düzenlemiştir. Bu, İKDP'nin 34 yıl aradan sonra İran'da Kürtlerin yaşadığı bölgede düzenlediği ilk kongresi olmuştur. Kongreye, yaklaşık 30.000 üyeyi temsil eden 310 delege katılmıştır. Öte yandan 22 Eylül 1922'de başlayan Irak-İran Savaşı'nda İKDP, 10.000'den fazla kişi yaşamını yitirdiğini, ölenlerin büyük kısmını çocuklar ve yaşlıların oluşturduğunu açıklarken 1983'te Irak'taki Kürtlerin desteği ile İran'daki silahlı Kürt grupları tamamen etkisiz hâle getirilmiştir. Aynı dönemde Komala ve İKDP arasındaki ipler de iyice gerilmiş hatta aralarında silahlı çatışmalar yaşanmıştır. 1989'da İKDP ile Tahran yönetimi müzakerelere devam etmesine rağmen örgütün lideri Kasımlo Viyana'daki müzakere masasında uğradığı suikast sonucu öldürülmüştür. Kasımlo'dan sonra Lider seçilen Sadık Şerefkandi ise 1992'de Berlin'de öldürülmüştür.

2006 yılına gelindiğinde liderliğin Mahabad kökenli olması gerektiği yönündeki tartışmalar, Rıza Mahabadiyan öncülüğünde fikirsel bir ayrışma sürecini başlatmıştır. Örgütün silahlı mücadeledeki pasif tutumuna yönelik eleştirilerle birleşen bu süreç Mahabadiyan ve Halid Azizi liderliğinde Kürdistan Demokrat Partisi-İran (KDP-İ)'nin kurulmasıyla sonuçlanmıştır. 1996–2005 yılları arasındaki Muhammed Hatemi dönemi, İran Kürtleri açısından bir kültürel ve siyasi açılım süreci olmuştur. Kürtçe yayınlar artmış, kültürel dernekler kurulmuş ve Kürt milletvekilleri ortak hareket etmiştir. Bu dönemde, silahlı mücadeleden ziyade kültürel haklar ve sivil katılıma dayalı bir milliyetçilik anlayışı öne çıkmıştır. Ancak 2005'te Mahmud Ahmedinejad'ın cumhurbaşkanı seçilmesiyle birlikte daha baskıcı bir dönem başlamış; Mahabad'da bir Kürt aktivistin güvenlik güçleri tarafından öldürülmesi sonrasında yaşanan kitlesel protestolar şiddetle bastırılmıştır. Bu süreçte Kürt medya organları kapatılmış, siyasi aktivistler tutuklanmış ve güvenlik merkezli yaklaşım belirginleşmiştir.

İran-İsrail Savaşı: İran Kürtlerinin Siyasal Konumlanışı

İran'da 2004 yılında kurulan ve PKK ideolojisinden beslenen PJAK (Kürdistan Özgür Yaşam Partisi), 2011'de Devrim Muhafızları ile ateşkes sağlamış olsa da 2017'de Rojhelat bölgesinde yeniden şiddetli çatışmalara girmiştir. PJAK'ın yanı sıra İKDP, PAK ve Komala gibi diğer Kürt silahlı grupları da 13 Haziran 2025 başlayan İran-İsrail Savaşı sonrası gelişmelere hızlı ancak birbirinden farklı tepkiler vermişlerdir. Süreçte en radikal tutumu PAK benimsemiş; yaptığı açıklamada, gelişmelerin İran'da bir Kürt ayaklanmasına zemin hazırlayabileceğini belirtmiş ve doğrudan ayaklanma çağrısında bulunmuştur. Ayrıca İsrail'in saldırılarına destek verdiğini ve iş birliğine açık olduğunu kamuoyuna duyurmuştur. PJAK ise daha temkinli bir duruş sergilemiştir. Örgüt, yayımladığı bildiride İsrail-İran çatışmasında tarafsız olduğunu belirtmiş; halkın kendi hak ve özgürlüklerine odaklanması gerektiğini vurgulamıştır. Mehsa Emini protestolarıyla öne çıkan "Jin, Jiyan, Azadî Devrim Hareketi" söylemi bu süreçte de

temel strateji olarak benimsenmiş, halk hareketlerinin güçlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. İKDP ise rejim değişikliği vurgusunu ön plana çıkarmış; İsrail'in saldırılarının nedenini İran rejiminin yayılmacı ve ideolojik politikalarına bağlamıştır. Bu doğrultuda örgüt, rejim değişikliğine açıkça çağrıda bulunmuş ve "Jin, Jiyan, Azadî" eksenli halk hareketlerinin ülke genelinde yaygınlaştırılması gerektiğini savunmuştur. Öte yandan Komala PJAK'a benzer şekilde dış müdahalelere karşı durmakla birlikte, İran'da demokratikleşme ve rejim değişikliği için halk temelli bir hareketin geliştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Örgüt lideri Abdullah Muhtadi, nükleer programdan arındırılmış bir İran'ın inşa edilmesinin önemine dikkat çekmiş ve ABD'nin çatışmayı sonlandırıp demokratik geçişi kolaylaştırabilecek bir aktör olabileceğini ifade etmiştir.

Sonuç ve Değerlendirme

İran Kürtleri, tarihsel olarak bölgenin en köklü etnik topluluklarından biri olmakla birlikte 19. yüzyıldan itibaren başlayan siyasallaşma eğilimleri, Şeyh Ubeydullah ve Simko gibi yerel aktörler aracılığıyla isyan biçiminde ortaya çıkmış; bu hareketler, İran'daki merkezîyetçi siyasal yapı ile Kürt kimliğinin ilk büyük çatışma alanlarını oluşturmuştur. Mahabad Kürt Cumhuriyeti'nin kısa ömürlü deneyimi ise Kürtlerin devletleşme yönündeki ilk somut girişimi olarak hafızalara kazınmış ancak iç dinamiklerdeki kırılanlık nedeniyle sürdürülebilirlik kazanamamıştır. 1979 Devrimi sonrasında ise Kürtler, yeni rejimle eşit vatandaşlık temelinde bir ilişki geliştirme umudu taşımış; ancak bu beklentiler kısa sürede yerini güvenlik merkezli politikaların gölgesinde gelişen askeri çatışmalara bırakmıştır. İKDP ve Komala gibi örgütlerin gerek rejimle gerek birbirleriyle yaşadıkları çatışmalar, Kürt siyasal hareketinin kolektif bir strateji geliştirememesi sonucunu doğurmuştur. 1990'lı ve 2000'li yıllarda kısmi bir kültürel açılım yaşansa da bu gelişmelerin yapısal bir çözüme dönüşmemesi, Kürt sorununu daha karmaşık ve çok boyutlu hâle getirmiştir. Günümüzde ise İran'daki Kürt hareketi, sadece etnik hak talepleri ekseninde değil, aynı zamanda bölgesel güvenlik, uluslararası ilişkiler ve ideolojik yönelimler bağlamında da şekillendiğine işaret etmektedir. 13 Haziran 2025 İran-İsrail Çatışması Kürt örgütlerinin dış politik gelişmelere verdiği tepkilerin birbirlerinden bağımsız oluşu oldukça dikkat çekicidir. PAK'ın İsrail ile iş birliği çağrısı, PJAK ve Komala'nın temkinli, halk temelli yaklaşımı arasındaki farklar, siyasal tutumların iç ve dış unsurlarla ne denli ilintili olduğunu göstermiştir. Bu durum, Kürt meselesinin artık yalnızca Tahran merkezli bir iç sorun olarak değil, bölgesel krizlerin tetikleyicisi ve belirleyeni olabilecek nitelikte bir konu hâline geldiğini de ortaya koymaktadır. Nitekim İran'daki Kürt etno-politik kimliğinin geleceği, yalnızca İran iç siyasetinin dönüşümüne değil; aynı zamanda bölgesel güç dengeleri, uluslararası aktörlerin müdahil tutumları ve Kürt hareketleri arasındaki stratejik birlik ya da ayrışma

düzeyine bağlı olarak şekillenecektir.[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: Kürt Davası | **Tarih:** | **Belge Türü:** Orijinal dili | **Yayın Türü:** Born-digital | **Lehçe:** Türkçe | **Özerk:** İran kurdistanı |
Yayın tarihi: 05-07-2025

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
05-07-2025	پێکهوت و ڕووداو (کێژنۆلۆژیا)	کوردی ناوه پاست	
İran'da Kürt Ayaklanması	کورتەباس	Türkçe	
TÜRKİYE'NİN ETNİK YAPISI Halkımızın Kökenleri ve Gerçekler	پەرتوو کخانه	Türkçe	

QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://www.turkiyearastirmalari.org>

Eklenme tarihi: 17-12-2025

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım

Konu (Başlık): 185

Martin Van Bruinessen/ 20. Yüzyıl Başında Türk-İran Sınırında Bir Kürt Müttegallibe: Simko İsmail Ağa

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20221027165609442192>

Birinci Dünya Savaşı yılları ve savaş sonrası döneminin ilk birkaç yılı boyunca, İran-Türk sınırının hakim kişiliği daha çok Simko olarak tanınan, büyük Şikak aşiretinin reisi İsmail Ağa'ydı. Bölgenin 20. yüzyılın ilk çeyreğindeki karışık tarihinin sunduğu olanakları zekice sömürerek, hepsiyle düzenli ilişki halinde olduğu Türkler, Ruslar ve İranlılar, daha sonra da İran'daki İngilizler arasında denge kuran Simko, yalnız tutunmakla kalmadı, bölgedeki iktidar ve nüfuzunun boyutlarını genişletmeyi de başardı. Savaşın ertesinde, birtakım Kürt milliyetçileriyle işbirliği yaparak ve merkezi hükümete meydan okuyarak kendisini bağımsız bir yerel hükümdar olarak kabul ettirdi. "İsyan"ının Ağustos 1922'de modernleştirilmiş İran ordusu tarafından ezilmesinden ve kendisinin İran topraklarından kaçmak zorunda kalmasından sonra

bile, Orta Kürdistan'da nüfuzlu bir aktör olarak kaldı ve hem Türkiye hem de İngiltere onu, Musul vilayetinin statüsüyle ilgili çatışmada kendi çıkarları için kullanmaya çalıştı.

Simko'nun kariyeri, bir Kürt aşiret reisi olarak sıradışı değildi. Güçlü Kürt aşiret reislerinin çoğu, aşiretleri içindeki konumlarını, en yaygın olarak Osmanlı ve İran devletleriyle, fakat 19. yüzyılın sonlarından itibaren Avrupalı büyük devletleri (ve daha sonraları da, Amerika Birleşik Devletleri) de kapsayacak şekilde dış güçlerle çeşitli ilişki biçimleriyle sağlamlaştırmışlardı. Onu diğerlerine göre benzersiz yapan, faaliyette olduğu zaman ve uzanın bağlantı noktası oldu. Urumiye Gölü'nün batısındaki dağlarda bulunan Şikak toprakları İran'a dahil olmakla birlikte, hududa o denli yakındı ki, barış dönemlerinde bile Şikak nüfuzu Osmanlı topraklarına kadar uzanıyordu; burası iki devletin sınır bölgelerinin bir parçasını oluşturuyordu. 20. yüzyılın epeyce ileri tarihlerine dek, Kürt aşiretleri için, her iki tarafında da otlaklara sahip oldukları sınırın pek fazla pratik önemi olmadı. Sınır, Osmanlı ve İran denetiminin uzandığı sabit bir hududu da temsil etmiyordu; sınır mıntıkalarında otorite sürekli akışkanlık halindeydi.

1906'da Osmanlı askerleri İran Azerbaycan'ını istila ederek, bu bölgede Kürtlerin iskan ettiği arazilerin bir bölümünü işgal etti. Orada, tam denetimi sağlayamadan da olsa, Ruslar tarafından püskürtüldükleri 1911'e kadar kaldılar. Ruslar 1909'da vilayete girmiş ve o dönemde Reşt'le birlikte İran'daki meşrutiyet hareketinin son kalesi olan Tebriz'i işgal etmişlerdi. Tebriz, Hoy, Deylaman ve Urumiye'de piyade birliklerini ve Kazakları konuşlandırdılar. I. Dünya Savaşı'nın başlamasına değin, bunlar fiilen bölgeyi işgal etmeksizin, Kürt aşiretleri denetim altında tutmayı becerdiler. Rus askerler, Aralık 1914'te Enver Paşa'nın Kafkas seferi döneminde geri çağrıldılar ve 1915 Ocak başlarında, Osmanlı askerleri Kürt başıbozukların yardımıyla, kısa süreliğine Azerbaycan'ı işgal ettiler. Rus askerleri neredeyse bir yıl sonra döndü ve Rusya'nın ihtilalin ardından savaştan bütünüyle çekilmesine kadar bölgede kaldılar. 1918'de kısa bir dönem boyunca, Kürtlerin yardımıyla Türk askerleri Azerbaycan'ın bazı kesimlerini bir kez daha denetimleri altına aldılar.

Durumu daha da karmaşıklaştıran etken, Urumiye havalisinde hatırı sayılır bir Hristiyan Nasturi kuvvetinin varlığıydı. Savaştan önce Ruslarla ve Urumiye'deki Amerikan misyonerleriyle temasa geçmiş olan Hakkarili Nasturiler, savaş patlak verdiğinde kendilerini tehdit altında hissederek, Rus himayesinin peşine düştüler. Birçoğu, Ruslar Orta Kürdistan'ı istila ederken ileri keşif kolu olarak onlara yardım edecekler ve sık sık Müslüman halktan kişisel intikam alacaklardı. 1917'de Rus askerlerinin bölgeden ayrılması, Nasturileri yabancı himayesinden yoksun bıraktı,

fakat o döneme gelindiğinde, Rusların geride bıraktığı silah ve mühimmatla iyi silahlanmış, iyi eğitilmiş sayısız Ermeni mülteciyle takviye edilmişlerdi. Bu gergin durumda, Simko kariyerinin en dile düşmüş kötülüklerinden birini icra etti. Nasturilerin dinsel lideri Patrik Mar Şimun'u müzakereye davet etti ve onu, bütün maiyetiyle birlikte öldürdü. Bu, Hristiyanlarla Müslümanlar arasında, misilleme niteliğinde bir dizi katliama yol açtı. Bu arada İngilizler, Urumiye'deki Nasturilerle irtibat kurma ve Nasturi başıbozuklarını Tebrize yönelik bir Türk hücumunu durdurabilecek bir savaş gücüne dönüştürme girişiminde bulunmuştu. Bu çaba başarısız oldu; Nasturilerin çoğu Urumiye'yi tahliye etti ve İngiliz denetimindeki güneye kaçtı. Daha sonra İngilizler onları Türklere karşı bir bariyer olarak kullanacakları Musul vilayetine yerleştirdiler.

Simko'nun. İran'ın sınır bölgesinde devletin bütünlüğüne ciddi bir tehdit oluşturan üç aşiret reisinden biri olarak yükselmesini sağlayan koşullar benzersizdi, ama onun kariyeri pek çok yönden Kürt aşiretler ile kıyılarında varlıklarını sürdürdükleri devletler arasındaki ilişkilere örnek oluşturur. Bu aşiretlerin içyapısı ve reislerinin yandaşlarının üzerindeki yetkisinin niteliği, büyük ölçüde devletle ilişkilerinin bir ürünüdür. Bu bölümün ilk kısmında Kürt aşiretleri ile bağlı oldukları devletler arasında değişmekte olan ilişkileri ana hatlarıyla özetleyeceğiz.

Güçlü Devletler Arasında Kürt Aşiretler

Kürdistan binlerce yıldır yalnız bir sınır bölgesi değil, iki veya daha çok imparatorluğun arasındaki tampon bölge olagelmıştır. Afganistan'ın tersine hiçbir zaman siyasal olarak ayrı bir devlet olmamış, ama neredeyse beşyüz yıl boyunca iki imparatorluğun, yani Osmanlı ve İran devletlerinin arasında paylaşılmıştır. Bununla birlikte, doğal koşulları nedeniyle, önceki fatihler gibi, bunlar da Kürdistan üzerinde ancak zayıf bir süzerenlik ilişkisi kurabilmişlerdi. Doğrudan hakimiyet ancak nadiren kurulabilmiş, geneldeyse bazı kesimlerde şimdi bile olduğu üzere, yerel aşiret reisleri aracılığıyla bir çeşit dolaylı hakimiyet biçimi uygulanabilmiştir. Yüzyıllara dayanan gelişmiş devletlerle bu temasın, Kürdistan'ın toplumsal örgütlenmesinde etkileri olması kaçınılmazdı. Osmanlılar Kürdistan'ın büyük bölümünü ele geçirdikleri zaman (y. 1515), farklı büyüklükte ve örgütsel karmaşıklıkta, bazıları o dönemde geçmişinin eski çağlara gittiği iddiasında bulunan devlet benzeri birimler olan birkaç emirlik bulunuyordu. Bunların siyasal sistemi ittifak ve/veya vassallık ilişkileri içinde olduğundan, az çok Karakoyunlu ve Akkoyunlu Türkmen konfederasyon-devletlerini andırıyordu. Osmanlı fethi, emirliklerin imhasıyla değil, alıkonulmasıyla ve yerel hükümdarın (emir veya mir) konumunun pekiştirilmesiyle sonuçlandı. 1.800 civarındaki bu emirliklerin bazıları hala varlığını koruyordu. O döneme gelindiğinde, örgütlenmeleri Osmanlı Devleti'nin çok etkisinde kalmış gibi görünür.[4] İran

Kürdistan'ında, hakkında bilgiye sahip olduğumuz iki emirliğin, yani Ardalan ve Guran'ın her ikisinin de, Osmanlı süzerenliğinde bulunanlardan önemli ölçüde farklılık arz ettiği görülür: Söz gelimi, ikisinde de yönetici katman büyük ölçüde aşiret dışıdır. Bunun, Osmanlı ve İran devletlerindeki örgütlenme ve politikalarındaki farklılıkları temsil ettiği, baştan çıkarıcı bir tahmin olarak kendisini dayatıyor. Gelgelelim, işin içinde aynı derecede önemli olabilecek başka etkenler de vardır: Doğal koşullar, nüfus yoğunluğu, göçebe nüfusun yerleştirilme oranı vb.

Yakınlarda birden fazla güçlü devletin varlığının da, Kürdistan'daki siyasal süreç üzerinde özel etkileri olmuştu. Örneğin, yerel aşiret reislerine süzeren devletle ilişkilerinde hareket kabiliyeti verdi: Sadakatlerini değiştirme tehdidinde bulunma imkanları vardı; bunu fiilen yaptıkları da oldu. Dahası, bu aşiret reislerinin yerel rakipleri, onların yerini almak istediklerinde halk desteğine bağımlı kalıyorlar, sadece rakip devletin yardımına başvurmaları yetebiliyordu. Çeşitli emirliklerde, hükümler aileler bu şekilde "Türk yanlısı" ve "İran yanlısı" dallara ayrıldılar.[5] 19. yüzyıl bilinen nedenlerle, Kürdistan yönetici çevrelerinde "İngiliz yanlısı" ve "Rus yanlısı" kanatların doğuşuna tanık oldu. Yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde, Rusya ve İngiltere bölgedeki en güçlü devletler haline gelmişlerdi. Önde gelen Kürtlerin eylemleri, İngiltere ve Rusya'nın, Osmanlılar ve İranlılardan daha güçlü olduğuna ve her ikisinin de Kürdistan'ın denetimini ele geçirmek istediğine ilişkin algılarından şiddetle etkilendi. Bundan başka, Kürt milliyetçiliğinin doğuşu, bu devletlerin siyasal ve askeri yaklaşımlarından ve kuşkusuz, Yunan ve Slav bağımsızlığına verdikleri destekten epeyce cesaret aldı. 1880-1930 döneminin çoğu Kürt milliyetçisi, İngiliz ve/veya Rus himayesinde bağımsız bir devlet tasavvur ediyordu. Bugüne değin, Kürt milliyetçi hareketinin doğası, bu rakip devletlerin haleflerinden, yani ABD ve - çöküşüne değin- Sovyetler Birliği'nin varlığından ve onların desteğinin sağlanmasına ilişkin genel algılamadan kuvvetle etkilendi.

Emirlik, Konfederasyon, Aşiret

Kürdistan'ın toplumsal ve siyasal düzeninde büyük değişimler özellikle 19. ve 20. yüzyıllarda, Osmanlı ve İran devletlerinin merkezi denetiminin gitgide etkili hale geldiği zaman gerçekleşti. İhata edilen devletlerin yönetsel ağlarının dikkatlice ele alınıp temizlenmesinin sonucu, son derece karmaşık yerli siyasal örgütlenme biçimlerinin (emirlikler) yerlerini daha basit olanlara bırakması oldu. Emirliklerin temel örgütlenme kalıbı, en bariz koşutluklar Türkmen konfederasyon devletleriyle olmak üzere, Ortadoğu'daki birçok devletinkiyle aynıydı. Yönetici, genellikle emirliğin nüfuzlu aşiretlerinden farklı olarak saygın bir soy iddiasıyla, bir reis silsilesine mensup oluyordu. Belirli bir veraset kuralı yoktu, sadece bazı asgari soy koşulları (hükümdar soyuna mensubiyet), zeka, cesaret vb. zorunluluğu vardı. Bir hükümdarın fiilen

seçilmesi, genellikle hükümdar soyunda şiddetli bir rekabet ve ilgili iç ve dış güçler aracılığıyla yürütülen sayısız entrika gerektiriyordu. Hükümdar, önde gelen askerîler (aşiret reisleri) ve sivil görevliler ve ulemadan oluşan bir saray erkânıyla kuşatılmış oluyordu. Emirliğin farklı aşiretlerinden olduğu kadar, dışarıdan da devşirilmiş düzenli bir ordusu veya silahlı maiyeti vardı. Bu maiyet ideal olarak sadece hükümdara sadıktı, ama bunlar emirliğin toplam askeri gücünün yalnızca küçük bir bölümünü oluşturuyordu. Ordunun büyük bölümü, onları ihtiyaç halinde seferber edebilen reislerinin önderliğindeki aşiret üyelerinden oluşuyordu. Genellikle göçebe ve yarı-göçebe aşiretler, aslında çiftçiler ve zanaatkârlardan oluşan alt tabakaya hükmeden askeri bir kast oluşturuyordu: Aşirete bağlı olmayan Kürtler, Hristiyanlar ve Yahudiler.

Aşiretlerin hepsi emirliğe aynı yakınlıkla bağlı değildi. Kalıcı çekirdek, sayıları tipik olarak iki olmak üzere, her biri diğeriyle bağlantısız reis soyundan gelen bir dizi konfederasyonlar halinde örgütlenmişti. Ben, yakından incelediğim örneklerin hiçbirinde, bu konfederasyonların emirlikten önce var olup olmadığını kesin olarak tespit edemedim. Efsaneler, bazıları için bunu ileri sürüyor, ancak, en azından birkaç örnekte, bana emirliğin kendisi bu konfederasyonların *raison d'être*'i olmuş gibi göründü.

Aşiretlerin konfederasyonlar halinde örgütlenmesi, emirin “böl ve yönet” kuralını uygulayabilmesini mümkün kılan şekilde ve onları birbirine karşı az çok dengeleyen unsurdur. Bu konfederasyonların reisleri emirin danışmanları ve akıl hocalarıydı ve birçok durumda siyaseti gerçekte onlar yürütüyordu. Emirliği oluşturan her bir aşiretin bir de kendi reisleri vardı, ama öyle görünüyor ki, bunların işlevi *primus inter pares* (eşitler arasında birinci) idi ve nadiren önemli roller oynuyorlardı.

Birden çok kentsel merkezi bulunan emirliklerde, emir en önemli kenti kendi ikametgahı ve başkenti yapıyor, diğer kentlere ve civar bölgelereyse, genellikle yakın akrabaları arasından yöneticileri atıyordu. Bu yöneticileri askeri ve mali işlerle ve en önemli yargı davalarıyla ilgileniyorlardı; diğer işler aşiretlerin ve alt-aşiretlerin reislerine bırakılıyordu. Gene de, aşiret reisleri, emirlik yöneticileri, emir ve merkez! yönetim arasında gelir bölümü hakkında pek az bilgi bulabildim. Bu, büyük olasılıkla söz konusu yetkililer arasındaki fiili güç dengesi sıklıkla değiştiği için, büyük dalgalanmalara işaret ediyordu.

Bütün aşiretler şu ya da bu emirliğe bağlı değildi. Muhtemelen her zaman (ve 1.800 civarında kesinlikle) emirlikleri birbirine karşı dengeleyerek hassas bir bağımsızlığı sürdürmeyi başarmış gruplar vardı: Göç güzergâhları birden çok emirlikten geçen göçebe aşiretler ile emirliklerin kıyılarında yaşayan yarı-göçebe (yaylacı) aşiretler. Bu aşiretler, bir bakıma, emirliklerin sınırlarına mensuptu. Orada siyasal süreçler, daha

alt ve daha az karmaşık bir düzeyde, imparatorlukların sınırlarındakiler gibi, yani emirlikler içinde ve arasında yineleniyordu.

Burada “konfederasyon” ile “aşiret” arasında yapılan ayırım, bir kategori ayırımı olmaktan çok, bir derece ayırımıdır. Kürtçe kullanımda böyle bir ayırım yapılmaz: Her ikisi de aşiret veya tayife olarak adlandırılır ve aynı terimler aşiret kesimlerinde bile kullanılır. Kürt aşiretleri, en azından bir (ama genellikle birçok) soy ile kendilerini onunla ilişkilendiren bir dizi başka insandan oluşan siyasal birliklerdir. Kürdistan’da oldukça farklı karmaşıklık dereceleri bulunur: Bir veya iki soydan oluşan aşiretler, bir dizi (zikredilen) soy birliklerinden oluşan aşiretler, soy birliklerinin birliklerinden oluşan aşiretler, vb. Karmaşıklığın boyutu ve derecesi bir süreklilik oluşturur ve “konfederasyon” teriminin “aşiret”ten daha uygun olduğuna karar vermek, genellikle bir tercih meselesidir. Benim kullandığım anlamda, bir konfederasyon, bir aşiretten daha az bütünleşik, sınırları daha muğlak tanımlanmış, büyük çaplı bir birliktir. Önceden bağımsız bir varoluşa sahip olmuş ve ayrı bir kimliği alıkoymuş aşiretlerin siyasal bir birliğidir. Tek tek kişilere, konfederasyondan çok, kendi aşiretlerinin ismiyle gönderme yapılır. Ortak bir ata icat etme eğilimi olan yerlerde, bu artan bir bütünleşmeyi düşündürür ve ben burada “konfederasyon”dan çok, “aşiret” terimini kullanmayı yeğliyorum.

Konfederasyonlarda ve aşiretlerde, birkaç düzey reisler vardır: Konfederasyon, aşiret, soy, geniş aile, hane. Aşiret ve en geniş soy arasında bir veya birden çok orta düzeyler bulunduğu durumlarda, “alt-aşiret”lerden söz edeceğim.

Konfederasyonlarda ve büyük aşiretlerde reisler, genellikle sıradan insanlara yakından bağlantılı olmayan ve kendi hakimiyetlerini dayatacak silahlı bir maiyete sahip ayrı bir reis soyuna mensuplarken, daha küçük aşiretlerde reis genellikle sıradan insanlarla bağlantılı ve zor kullanma yerine rıza ile hükmeden kişilerdi (hala öyledir). Farklı tarihsel dönemlerde, en önemli siyasal rolleri farklı önem düzeylerindeki reisler oynadı. Örneğin, bugünler de eski birkaç konfederasyon, sadece ismen bile olsa varlığını korumaktadır.

En üstteki reisler saygı görseler de, artık siyasal işlevleri yok. Gerçek siyasal güç, iki yüzyıl önce çok daha önemsiz olan aşiret veya daha sıklıkla alt-aşiret olan birliklerin reislerinin elinde bulunuyor. Bu değişim, ekonomik değişimlerden çok, siyasal ortamdaki değişimlerle, yani aşağıda ele alınacak merkezi devletle bağlantılıdır.

Kürt Aşiretleri ve Osmanlı Devleti

19. yüzyılın ilk yarısında, Osmanlı ve İran hükümetleri, yönetsel reform girişimlerinde. Kürt emirliklerinin kalanlarını feshetti. Bu reformlar, Kürtlerin de çok iyi anladığı gibi, Avrupa baskısının bir sonucuydu. Son büyük emirlik olan Botan’ın imhası ve hükümrani Bedirhan Bey’in ele geçirilmesi (1847), İngilizlerin Babıslı’ye

müdahalesinin dolaysız sonucuydu. Bedirhan Bey, Nasturi uyruklarından bazılarının katledilmesinden sorumluydu ve İngilizler onun cezalandırılmasını talep ettiler.

Emirliklerin ortadan kaldırılması, kargaşa ve kanunsuzlukla sonuçlandı. Artık emirler tarafından denetlenemeyen aşiret çatışmaları mantar gibi çoğaldı. Yalnız emirliklerin kendisi değil, aşiret konfederasyonlarının büyük çoğunluğu da dağıldı. İhtiraslı reisler, daha önce emirlere ait olan iktidarı olabildiğince gasp etmeye çalıştı; bu da birçok baskın, çekişme ve savaşı getirdi. “Reis” tipinde birçok önder yerini eşkıyalara bırakmak zorunda kaldı. O döneme ait raporların tümü, fiziksel güvenliğin bulunmayışından söz eder. Devlet henüz kanun ve düzeni yeniden kuramayacak kadar zayıftı. Vilayet yöneticilerinin en fazla elinden gelen, cezalandırma baskınları düzenlemek veya bir reisi diğerine karşı desteklemek ve ara sıra ona askeri destek vermekten ibaretti. Birçok aşiret çatışmasında pazarlık edecek veya bir çözümü dayatacak otoriteleri yoktu.

Bu Hobbes-vari durumda, bir çeşit düzeni sağlayabilen tek bir “geleneksel” otorite tipi kalmıştı: Şeyh. Şeyhler, genellikle tasavvuf veya derviş tarikatlarıyla ilişkili “kutsal adam”lardı. Birçoğunun, kendilerine yaygın itibar kazandıran dindarlık, bilgelik ve mucizevi güçlerle ilgili şöhreti vardı. Birçok kişinin, belirli zamanlarda, kimi zaman sadece nezaket gereği, ama daha sıklıkla, koruyucu bir muska, kısırlık devası, ruhani veya dünyevi sorunlar hakkında tavsiye veya bir çatışmada aracılığını istemek niyetiyle ziyaret ettiği, belirli bir şeyhle özel bir ilişkisi vardı (hala öyledir). Şeyhler genellikle belirli bir aşiretle özdeşleştirilmez (gerçi bütün bir aşiret kendilerini aynı şeyhin müridi olarak görebilir), bu yüzden şeyhler aşiretler arasındaki çatışmaların tarafı olmazlar. Bu ve içlerinden bazılarının gördüğü yaygın itibar, onları bu tür çatışmaları -arabulucular, danışmanlar, aracılar, hakemler ve varılan anlaşmanın garantörleri olarak- çözebilecek tek güç haline getirdi.

Aşiret çatışmalarının başarılı çözümü ise, itibar ve siyasal nüfuzlarını artırdı. Tedricen bazı şeyhler eski emirlerin işlevlerinden bazılarını üstlenir oldu. Yirmi yıl kadar süren kargaşa ve asayişsizliğin ardından, yaklaşık 1860’tan itibaren, şeyhlerin Kürdistan’ın en nüfuzlu siyasal liderleri haline geldiğini görüyoruz. İlk Kürt milli isyanlarının çoğuna (1930’lara kadar) şeyhlerin önderlik etmesi bir rastlantı değildir: Aslına bakılırsa, belirli sayıda aşiretlerin uyum halinde harekete geçmesini sağlayabilecek önder olarak neredeyse bir tek onlar kalmıştı. Öncelikle dinsel olan bu liderlerin artan siyasal nüfuzuna katkıda bulunan bir diğer etken de, Avrupalı misyonerlerin faaliyetlerinin Hristiyanlık karşıtı duygularla ve Kürtlerin Müslüman kimliğinin vurgulanmasıyla sonuçlanmasıydı. Gelgelelim, şeyhler anlaşmazlıkları çözmekle kalmadılar: Tastamam siyasal güçlerini bunu yapma yeteneklerinden almaları nedeniyle, aynı zamanda güçlerini artırmak istiyorlarsa bu çatışmalara ihtiyaçları da

vardı. Bu nedenle, bazı ihtiraslı şeyhler, kendi otoritelerini kabul ettirmek amacıyla, rakip aşiret reisleri arasındaki çatışmaları körükledi.

Tedricen ve geriye dönüşlerle birlikte, Osmanlı Devleti ve 20. yüzyıldaki ardılları, büyük aşiret reislerinin ve şeyhlerinin gücünü kırarak Kürdistan'ı sıkı merkezi denetim altına aldılar. Sonuç, aşiretlerin tam bir çözülmesi değil ama niteliklerinde bir değişme oldu. Başarılı merkeziyetçilik daha büyük yapıları kırdı, fakat bunu yaparken bir yandan da, bu yapıların parçalarının bağımsız eylemlerini serbest bırakmış oldu. Devlet ve idari organları Kürt toplumuna ne kadar derinlemesine nüfuz ettiyse, etkileşime girdiği aşiret birlikleri o kadar küçüldü. 19. yüzyılın başlarına değin Osmanlı ve İran hükümetleri Kürtlerle, içişlerine nadiren müdahale ettikleri büyük aşiret topluluklarına hükmeden, büyük ölçüde özerk emirler aracılığıyla ilişki kuruyordu. İlk büyük yönetsel reformlarla emirlerin yerini, aşiret nüfusuna, büyük aşiretlerin ve konfederasyonların reisleri veya ara sıra nüfuzlu bir şeyh aracılığıyla hükmeden, merkezden atanmış mülki yöneticiler aldı. Devlet bürokrasisinin daha da genişlemesi, büyük aşiretleri ve konfederasyonları parçaladı ve daha küçük reislerin devlet ve toplum arasında aracı olmasıyla sonuçlandı. Böylelikle bu aşiret birimleri, emirliklerden konfederasyonlara, büyük aşiretlerden küçük aşiretlere doğru küçüldü. Bunlar her bir adımla, büyük bir soy grubu olarak aşiretin ideal modeline biraz daha çok benzemeye başladı. Aşiret ideolojisinde oldum olası temel öneme sahip olmuş kan bağı, aşiretin fiili işleyişinde siyasal bağılıklardan daha önemli hale geldi. Aşiretsizleşme sürecine girmek yerine, Kürt toplumu belirli bir anlamda daha da aşiretçi bir hale geldi. Aşiretler üstü konfederasyon yapılarının yok olmasıyla birlikte, dar aşiret bağılıkları daha belirginleşti ve aşiretler arası kan davaları arttı.

Aşiretlerin genel "gerileme" eğilimi, merkezi otoritenin zayıfladığı veya herhangi bir nedenle devletin güçlü aşiretlerin varlığını kendi çıkarına uygun gördüğü zamanlarda kısa süreliğine bile olsa bazen tersine döndü. Söz gelimi, Osmanlı Padişahı II. Abdülhamid'in Hamidiye Alayları'nı Kürt aşiretlerinden toplaması buna bir örnektir. Her alay, kendi reislerinin kumandasında aynı aşiretten 500 ila 1.150 adamdan oluşuyordu. Görünüşte Hamidiye'nin görevi, yabancı (yani Rus) akınlarına karşı sınırı korumak ve imparatorluğun doğu vilayetlerindeki Ermeni nüfusu denetim altına tutmaktı. Padişah için, bu alaylar doğuda, tamamen güvenemediği düzenli bürokrasi ve ordudan bağımsız, paralel bir denetim sistemini temsil ediyordu. Hamidiye, yüksek düzeyde bir yasal muafiyetten yararlandı -ne sivil yönetimin, hatta ne de düzenli askeri hiyerarşinin onlar üzerinde bir yetkisi vardı ve hiçbir mahkeme Hamidiye Alayı üyelerinin işlediği suçları yargılamaya yetkin değildi -ve alaylar neredeyse bağımsız aşiret reisliklerine dönüştü. Kumandanları yalnız kendi aşiretlerinin denetimini sağlamlaştırmakla kalmadılar, aynı zamanda bu denetimlerini Hamidiye Alayları'nı oluşturmayan komşu aşiretlerin aleyhine de

genişlettiler. Hamidiye'nin kurulması, yeni aşiretlerin kuruluşunu önlemedi, ama mevcut aşiretlerin bazılarını, komşularının aleyhine ekonomik ve siyasal olarak güçlendirdi ve bu da aşiret sistemini içsel olarak daha hiyerarşik hale getirdi.

Reformcu Türkler, Sultan Hamid'e duydukları tepkinin en kötü yanı olarak gördükleri Hamidiye Alayları'ndan nefret ediyorlardı ve 1908 Jön Türk darbesinden sonra, bu alaylar dağıtıldı. Ne var ki, birkaç yıl sonra bazıları başka bir adla yeniden canlandılar. I. Dünya Savaşı'nda, en azından Osmanlı kuvvetlerinin bir parçası olarak önemli bir rol oynamadılar. Savaş yıllarında ve savaş ertesinde zayıflayan merkezi denetim, büyük konfederasyonların güçlü reisler önderliğinde kendilerini yeniden kabul ettirmelerini mümkün kıldı. Eski birliklerini yeniden kazandılar, hatta komşu aşiretleri de kendi yörelerine çektiler. Yeniden hayata dönen bu konfederasyonlardan birkaçı, 1920'lerde en çok da Kürt milliyetçiliğiyle ilişkileri nedeniyle gazete başlıklarına bile çıktılar: Hevêrkan (Türkiye'de, Mardin'in doğusu), Celali (Ağrı Dağı havası), Pizdar (Irak'ta Kalih'in doğusu) ve aşağıdaki örnek- olay incelemesinin konusu olan Şikak.

Bu dönemde Hevêrkan ve Şikak ve muhtemelen Celali konfederasyonlarının örgütlenmesi, bazı yönlerden "ideal" kalıptan farklılık gösteriyordu. Fredrik Barth bize, Caf konfederasyonunun bir parça idealize edilmiş betimlemesini vermiştir. Bu betimlemede Caf, bazıları "gerçek" Caf, diğerleri daha periferik, hepsi de tek bir hakim soydan Beyzade'ye tabi bir dizi soydan oluşur. Hevêrkan ve Şikak, bir değil rekabet halinde birkaç soy olması ve her birinin konfederasyonun belli bir üye aşiretle ilişkili olmasıyla bu modelden ayrılır. Bu bana, konfederasyonların son dönemlerdeki (yeniden) oluşturulmasının bir göstergesi gibi geliyor. Büyümeleri ve bütünleşmeleri, reis soylarından birinin zaferiyle birlikte gerçekleşti.

Üye aşiretler, kendi kimliklerini korudu. Her biri çok iyi tanımlanmış arazilerde meskundu ve çok iyi tanımlanmış otlaklara sahipti veya bunlar üzerinde hak sahibiydi. Bu aşiretlerde liderlik, konfederasyonlarda olduğundan daha kalıcı olmuş gibi görünüyor. Baba tarafından kuzenlerle evliliğe yönelik güçlü tercih göz önüne alındığında bunlar genellikle çok dar olmayan grup içi evliliklerdi. Bu üye aşiretler, bazıları Müslüman, bazıları Yezidi olan, hatta Hristiyan grupların bile konfederasyonun parçası olarak görüldüğü Hevêrkan örneğindeki gibi tamamen heterojen olabiliyordu. Bu aşiretlerin hepsi konfederasyon için eşit siyasal statüye sahip olmuyordu: Konfederasyona siyasal ve askeri olarak hakim olan "merkezi" aşiretlerin yanı sıra, daha çok başarısı yüzünden veya boyun eğdirildiği için konfederasyona katılmış marjinal "bağımlı" veya "vassal" aşiretler vardı. Bu ikinciler, bunalım dönemlerinde ipleri ilk koparan gruplardı.

Görelî sükûnet dönemlerinde, ihtiraslı reislerin güçlü bir merkezi devletçe desteklenmedikçe, böyle büyük konfederasyonların etkili yüksek bir liderlik konumuna yükselmesi veya bunu sürdürmesi neredeyse olanaksızdı. İtibarlı soy, savurgan konukseverlik, bilgelik, tebaasına yardım etmeye hazır olma (reisliğin “başkan” tipinin özellikleri), bir reisin sayılmasına yardımcı oluyordu belki, ama onun yüksek hükümdar olarak genel kabul görmesini garanti ettiği enderdi. Böyle dönemlerde, konfederasyonun yüksek liderliği için, her biri sadece belirli aşiret üyelerince kabul gören çeşitli rakipler oluyordu. Konfederasyonu oluşturan her bir aşiret içinde, aynı zamanda her biri konfederasyon düzeyindeki rakiplerden biriyle ittifak kuran çeşitli aşiret reisliği heveslileri de bulunuyordu.

Gelgelelim, 1915-30 dönemi gibi, zayıf hükümet zamanlarında. Rakip aşiret reisleri, aşiretlerdeki destek noktasını artıran türden -reisin “eşkıya” yönü- askeri faaliyetlere girdiği de oluyordu. Bu faaliyetlere, kervanlara veya kentlere ya da -birinin kendi aşiretinin birliğini pekiştirmenin kusursuz yöntemi olarak- komşu aşiretlerin köylerine baskın yapmak dahildi, ama anlaşılan, kişinin kendi aşiretinin köylerine veya mezralarına yönelik akınlar o derece önemliydi. Akınlar başlıca rakip bir reisin “aşiret dışı” tebaasına onun otoritesini tanıyan bağımlı (alt) aşiretlere yöneliyordu. Bu akınlarda genellikle öldürmeler ve yıkımlar azdı: Sadece hayvanlar sürülüp götürülüyor ve taşınabilir mallar alınıyor ve daha sonra her ikisinin iade edildiği de oluyordu. Akınlar reisin maiyeti tarafından, ama tüm eski toplumsal bağlarını koparmış (haber kaynaklarından birinin deyişiyle, “reisleri emrederse kendi babasını bile öldürmeye hazır” olan) farklı kökenlerden savaşçılar (kimi zaman içlerinde Kürt olmayanların bile bulunduğu) tarafından yürütülüyordu. Tek sadakat odakları olan aşiret reisiyle birlikte ve onun kesesinden yaşıyorlardı. Daha barışçıl dönemlerde, reis için aşar toplama ve aşiret dışı tebaayı angaryaya zorlamak gibi görevleri yerine getiriyorlardı. Art arda birkaç akın başarılı olduğunda, ister korkudan isterse daha gözüpek ve kurnaz reisin en iyisi olduğu düşüncesinden olsun, köylerin ve aşiretteki kesimlerinin sadakatlerini akıncı reisten yana değiştirdikleri de oluyordu.

“Eşkıya” ve “reis” ille de farklı aşiret reisi tipleri değildir; bunlar daha ideal reisin birbirini tamamlayan yönleridir. Eski, yerleşik aşiret hanedanlarının evlatları da, tıpkı kendilerine meydan okuyan herhangi bir türedi gibi eşkıyalık yapabilir. Reisin hangi yönünün baskın olacağını belirleyen, büyük ölçüde dış siyasal etkenlerdir. Bununla birlikte, en başarılı eşkıya reislerin bile, tek başına bu yollarla iktidara gelmesinin mümkün olmadığına altını çizmek gerekiyor. Bunlara, her tip reis tarafından her dönemde kullanılan yöntemi de eklemek gerek: Dış güçlerle siyasal ittifaklar. Bu dış güçler diğer aşiret veya federasyonların (Şikak ve Hevêrkan’ın reislerinin kendi konfederasyonlarının “merkezi” aşiretleri üzerinde tam bir hâkimiyet kurmalarından

önce öteki aşiretler arasında yaygın bir yandaş edinmiş olmaları önemlidir) yanı sıra kentsel tüccarları içerebilmekteydi, ama en önemli güçler, kuşkusuz devletlerdi. Devletin fiilen bir denetimi olmadığı zaman bile, -bütünüyle namevcut olmadığı ve kuramsal olarak nihai şiddet yaptırımı uygulama gücüne sahip olduğu sürece- bir reis ondan büyük güç devşirebiliyordu. Devlet, “sadakat” vaatleri karşılığında, bir reisi aşiretinin veya konfederasyonunun tek yüksek lideri olarak tanıyabiliyordu. Aynı zamanda halifeliği de yaygın kabul gören Osmanlı padişahının bir reisi tanınması halinde, bu başlı başına etkili oluyordu. Gelgelelim, sıklıkla devlet tarafından tanınma, önemli armağanlar ve tanınan reisin zorlayıcı gücünün artmasıyla kanıtlanıyordu.

19. yüzyılın son yirmi-otuz yılından itibaren, birçok reis bölge devletlerinin yanı sıra, Rusya ve/veya İngiltere’yle de ilişkiler kurmayı yararlı buluyordu. Bu devletler, her ne kadar sevilme de, padişah veya şahtan daha güçlü (ve dolayısıyla daha yararlı müttefikler) olarak görülüyordu. İngilizler, I. Dünya Savaşı’na dek kaçamak davranmışa benzerken, Rusya önde gelen Kürtleri birkaç kez Kafkas ve Gürcistan turlarına davet ederek onlara pek çok vaatte bulunduğu gibi, reislere dağıttığı para ve armağanlarla onların konumunu da güçlendirdi.

Aşiret Nüfusu ve Aşiret Dışı Nüfus

Geçmişte her dönemde tüm Kürtlerin “aşiret mensubu” olduklarını kabul etmek doğru olmaz. Gevşek soy çizgilerinin ötesinde hiçbir özerk toplumsal örgütlenmesi olmayan çok büyük sayılarda (kurmanc, goran, ra’iyet, misken gibi çeşitli adlarla anılan) “aşiret dışı” Kürt köylüsü oldum olası vardı. Üzerlerinde hakimiyet kurup onları sömüren aşiretler, kendi örgütsel yapılarını onlara da dayatıyordu. Böylelikle, Şikak konfederasyonunun hakimiyetindeki topraklarda yaşayan bir kurmanc kendisini belli bir aşiret veya alt-aşiretle özdeşleştirebiliyor, hatta rakip Şikak kesimlerinden yaşayan kurmanc’a düşman bile olabiliyordu. Genellikle kurban olarak olsa bile, alt-aşiretler arası kan davalarında rol oynadıkları oluyordu, ama hiç kimse onları gerçek Şikak olarak görmüyordu. Aşiret mensupları, genellikle (ama zorunlu olarak değil) göçebe veya hayvancılık yapan yaylacılar olan askeri bir elitti. Aşir ve aşiret terimleri, çoğu zaman belirli bir aşirete değil, bir tür askeri kast oluşturan aşiret mensuplarına gönderme yapar. Birçok 19. yüzyıl seyyahı, aşiret ve sipahi -bu ikincisi geleneksel Osmanlı askerî sınıfı olan feodal atlı sınıfıdır- terimlerinin Kürdistan’da birbiri yerine kullanıldığını gözlemlemiştir.

Artık çoğu göçebe aşiret mensubu iskan edildiği ve ziraatçılığa başladığı için, aşiret ve aşiret-dışı Kürtler arasındaki fark eskisi kadar aşikar değildir. Bununla birlikte, bu ayrım Kürtlerin kendi aralarında hala gözetilmekte ve sık sık toprak hakimiyetine yansımaktadır; İran’daki çeşitli Kürt aşiretlerindeki bilgi kaynaklarım, en azından

hurde-malik (küçük toprak sahibi) olmayan herhangi bir aşiret mensubu tanımadıklarını iddia ettiler. Gelgelelim, aşiret-dışı Kürtler, genellikle kiracılar, yarıcılar ve topraksız tarım işçileridir. Rayat, yani İran Toprak Reformu uyarınca toprak mülkiyet hakkı alanlar, yerleşik aşiret mensuplarından pek az fark göstermelerine karşın, hala onlarla eşit görülmezler.

Her aşirette, aşiret mensuplarıyla onların aşiret-dışı tebaası arasında kasta benzer katı bir bölünme varlığını koruyordu; ancak, kimi zaman bu iki tabaka arasında önemli hareketlilik olmuş gibi de görünmektedir. Refah dönemlerinde bazı aşiretlerin gösterdiği büyüme (beş ila on yıllık dönemlerde yüzde 200'lük artışlar ender değildi) ancak bunların başka yerlerdeki aşiret-dışı unsurlarla eklemlenmesiyle mümkün oluyordu. Ters süreç, yani aşiretsizleşme, başka bir aşiret tarafından fethedilme veya yerleşmeyi izleyen yoksullaşmanın sonucu olabiliyordu.

Müslümanlar ve Hristiyanlar

Yakın geçmişe değin, ister aşiret mensubu olsun ister aşiret-dışı, Kürtler Türk-İran sınırının tek sakinleri değillerdi; bölgeyi, başta Hristiyanlar (Ermeniler ve Nasturiler) ve Yahudiler olmak üzere diğer etnik gruplarla paylaşıyorlardı. Zanaatkarların çoğu ve birçok kentsel tüccar bu etnik gruplara mensuptu. Her nasılsa, Hristiyanların büyük bölümü çoğu zaman daha gelişkin bir teknolojiye sahip oldukları için aşiret-dışı Kürtlerden daha müreffeh olan ziraatçilerdi. Çoğu yerde, Kürt aşiretlerinin siyasal egemenliği ve ekonomik sömürüsü altındaydılar, ama bu her yerde böyle değildi. Van bölgesi, I. Dünya Savaşı'na değin, hiçbir aşirete tabi olmayan (özellikle Hamidiye'nin kurulmasından sonra Kürt aşiretlerin baskınlarından bağışık olmamakla birlikte) hem kırsal hem de kentsel büyük bir Ermeni nüfusuna sahipti. Gelgelelim, şu anki bağlamımız açısından en önemli Hristiyan nüfus, Hakkarili Nasturi (Süryani) topluluklardı.[20] Kürtler arasında olduğu gibi, Nasturi topluluklar da aşiret ve aşiret-dışı (ra'iyet) unsurlar barındırıyordu. Her aşiret topluluğunun kendi siyasal ve askeri liderleri (melik) vardı, ama hepsi Nasturi patriğini (Mar Şimun ailesinin kalıtsal bir işlevi) en yüksek otoriteleri olarak tanıyordu. Kürtlerle aşiret Nasturileri arasındaki ilişkiler, uzun zamandır eşitler arası bir ilişkiydi; patrik, Kürt aşiret kavgalarında aracılık ediyordu, Nasturilerin bir Kürt şeyhine başvurduğu da sık görülüyordu.

Avrupalı devletlerin Kürdistan Hristiyanları arasındaki misyonerlik faaliyetlerini artırdığı 19. yüzyılda Hristiyan-Müslüman ilişkilerinde gözle görülür bir kötüleşme oldu. Gerek Hristiyanlar gerek Kürtler, misyonerlerin faaliyetini büyük devletlerin daha dolaysız müdahalesinin bir ön hazırlığı olarak görüyorlardı. Kudretli hamileri olduğunu hisseden Hristiyanlar, Kürt aşiret reislerinden gördükleri geleneksel sömürü ve baskıya direnmeye başladılar. Anlaşılır bir biçimde, birçok Kürt Avrupalı devletlerin Osmanlı ve İran hükümetleri üzerindeki artan hakimiyetini, Kürdistan'daki

artan misyonerlik faaliyetini ve bunun sonucunda yerel Hristiyanların militanlığını bir tehdit olarak algıladılar; öfkelerini bu sonuculara yönelttiler. Gitgide artan bu zıtlasma, Kürtleri Sultan II. Abdülhamid'in Panislamist propagandasına açık hale getirdi ve Hristiyan katliamlarına yol açtı.

Panislamizm ve Kürt Milliyetçiliği

Kürt aşiretlerinin sadakatleri, parçalı ittifak ve muhalefet sistemine dayanıyordu. Ne var ki, incelediğimiz dönemde, aşiret sadakatinden daha fazla ilgi gören iki önemli ideoloji ortaya çıktı: Panislamizm ve Kürt milliyetçiliği. Bir yandan Panislamizm ve Kürt milliyetçilik hareketleri ile, öte yandan da devletler ile, Kürt aşiretleri ve reisleri arasında ilişkiler açısından belirli bir benzerlik görülür. Aşiret reisleri açısından, bu hareketler devletle aynı ideolojik ve maddi güç kaynaklarını sunuyordu. Bununla birlikte, bu hareketler aşiretlerin askeri güçlerine ihtiyaç duyuyorlardı, ama aşiretler de bunu devletlerinki kadar istikrarsız bir temel olarak gördüler. Bu, özellikle milliyetçi hareket için geçerlidir: Aşiret bölümlenmesi bu hareketin hep ana zaafı olmuştu.

Panislamist hareket, Osmanlı Devleti veya daha kesin biçimde söylemek gerekirse, padişah ve halifeyle yakından bağlantılıydı. Önce, Avrupalı devletler ve onların Kürdistan'daki Hristiyanlara verdiği düşünülen destek Kürtlerin kaygılarını uyandırdı. "Hristiyan tehdidi", savunmayla ilgili nedenlerden Müslüman dayanışmasını zorunlu kılıyordu. Dahası, Panislamizm, Kürt aşiret mensuplarına, Hristiyan mülklerini yağmalamaları için ruhsat da veriyordu. İkinci olarak, İslamcı duyguları pekiştirmek Kürdistan'ın en nüfuzlu liderleri olan şeyhlerin çıkarınydı. Şeyhler onun en ateşli propagandacıları oldular. Üçüncü olarak, Panislamist hareketi başlatan kişi olmasının yanı sıra, Hamidiye'nin de kurucusu ve hamisi olan Sultan II. Abdülhamid, Kürt aşiret reisleri tarafından, onların gücünü kırmaya hevesli reform yanlısı devlet bürokrasisine karşı kendilerinin hamisi olarak görülüyordu. Hamid'in haletleri bu sadakatleri devraldı.

Bazı gözlemcilere göre, Panislamist propaganda öylesine etkiliydi 1914-15'te neredeyse tüm Kürtler (İran'dakiler de dahil), cihad çağrısı olumlu yanıt verdi, ama diğerleri, onların Osmanlı- İslam davasına bağlılıklarını ciddi biçimde sorguluyordu. Urumiye'deki Rus konsolosu Basile Nikine, Rus tekliflerine olumlu tepki vermiş ve önceden Rus parasını kabul etmiş olanlar da dahil, tüm Kürt aşiret reislerinin Kutsal Savaş çağrısına uyduğunu ileri sürer. Başka kaynaklarsa, savaş sırasında Kürt aşiret reislerinin faydacı veya fırsatçı tavrının altını çizer. Hızlı kazançlar ve yağma olanağı doğduğu zaman savaşa katıldılar, fakat tehlikeli çatışmalardan kaçındılar. Askere alınan Kürt gençler toplu halde firar ettiler ve içlerinde bazı eski Hamidiye kumandanlarının da bulunduğu çeşitli nüfuzlu aşiret reisleri Rusların safına geçti.

Kürt milliyetçiliği, kısmen Ermeni milliyetçiliğine ve daha sonra Jön Türk hareketine bir tepki ve bunların bir taklidi olarak doğdu. Gerek İngilizler gerek Ruslar, Osmanlılara karşı kullanmaya niyetlendikleri bu milliyetçiliği teşvik ettiler. Görünüşe bakılırsa, bağımsız bir Kürt devletine benzer bir şey kurmaya yönelik ilk ciddi girişim 1880’de Van Gölü’nün güneydoğu kesimlerinde büyük nüfuza sahip bir şeyh olan Ubeydullah tarafından yapıldı. Nüfuzu altındaki birçok aşiretten toplanmış bir orduyla, birçok yerel aşiretin kendisine katıldığı İran Azerbaycanı’nı istila etti. Şeyh, eski İran topraklarında bir Kürt vassal devleti fikrini onaylayan ve anlaşılan şeyhi Ermeni devrimcilere karşı kullanmaya niyetlenen Sultan II. Abdülhamid’in örtülü desteğini aldı. Padişahın desteğini yeterli bulmayan Ubeydullah, İngiliz hükümetine mektup yazarak, niyetleri hakkında onlara da bilgi verdi. Başarısız oldu ama bağımsız bir Kürt devleti ideali kaldı. Birçok aşiret reisi, kendilerine daha fazla kişisel özgürlük ve güç getirme ihtimalinden dolayı olsa da, bu ideali kucakladılar.

Modern milliyetçilik, İstanbul’da ve diğer büyük kentlerde yaşayan eğitimli Kürtlerin görece sınırlı çevresinde gelişti. Botan Emirliği’nin son hükümdarı olan Bedirhan ailesinin üyeleri bunda temel rolü üstlendiler. Emin Ali Bedirhan, 1908’den sonra İstanbul’da yüzeye çıkan Kürtçü hareketin “ayrılıkçı” kanadının başını çekiyordu; sıradan Kürt halkı arasında daha büyük otoriteye sahip Şeyh Ubeydullah’ın oğlu Abdülkadir ise, hareketin ılımlı “kültürel” kanadını temsil ediyordu. Bedirhanlılardan biri, Abdürrezzak, 1906’da padişahın gözünden düşmüş ve Rusya’ya sürgün edilmişti. 1912’ye gelindiğinde, Kürt milliyetçiliğinin önemli bir yandaşı haline geldiği Batı Azerbaycan’a yerleşmişti. Bir kaynağa göre, Urumiye’de Kürdistan adında (Kürtçe ve Türkçe) bir gazete çıkarmaya başladı.[28] 1913’te, Rus desteğiyle, Hoy kentinde bir Kürt kültür derneği kurdu; bu dernek aynı yıl daha sonra ilk Kürt okulunu açtı. Birinci Dünya Savaşı sırasında, Panislamist duygunun, bir bütün olarak Kürt ulusal duygusundan daha güçlü olduğu ortaya çıktı ve Kürt topraklarını Osmanlı İmparatorluğu’ndan ayırmaya yönelik ciddi girişimler olmadı.[30] Abdürrezzak Bedirhan, 500 kişilik bir Kürt gücüyle Ruslarla birlikte Osmanlılara karşı harekatlara katıldı, ama Türklerin abartılı algılarına karşın, çabaları önemsiz kalmış ve muhtemelen umut ettiği büyük Kürt isyanını kışkırtamamış gibi görünüyor. Aşiretlerin bir Kürt ulus-devletine pek az sempatileri vardı.

Buna rağmen, Osmanlı yenilgisinin ardından, milliyetçilik tüm Kürdistan’da hızla yayıldı. Woodrow Wilson’ın (kendi kaderini tayin ilkesini içeren) “On dört Maddesi” ve İngilizlerin Türkiye ile Mezopotamya arasında bir Kürt tampon devleti kurma planlarına ilişkin genel bir bilinç vardı. Bağımsız bir Kürt devleti uygulanabilir hale geldikçe, birçok şeyh ve aşiret reisi ansızın milliyetçi oldular ve isyan ettiler. Bu tür

milli ayaklanmalar ile, bir reisin daha geleneksel tipteki yaghigari arasındaki fark, İran Kürdistan'ında bu ikinci tipin en önemli örneğini oluşturan Simko İsyanı'nda da görülebileceği üzere, büyük değildi.

Simko ve Şikak Konfederasyonu

Simko, İran'daki en büyük ikinci Kürt konfederasyonu olan Şikak'ın en üst liderliğine yükseldi. Sadece Kirmanşah'ın batısında yaşayan Kelhor aşireti sayıca onları aşıyordu. Şikak, Selmas ve Urumiye'nin batısında, Somay ve Bradost'un dağlık yörelerinde yerleşikti. 1.920 civarında, aşiret-dışı tebaa dahil edilmeden, sayıları yaklaşık 2 bin haneydi.

O dönemde komşu aşiretlere ilişkin hiçbir istatistik yoktur, ama 1960 sonlarına ait rakamlar, aşiretlerin Simko'nun döneminde de geçerli olabilecek görece güçlerine ilişkin bir fikir verir:

Şikak 4.400 hane Mamaş 950

Milan 2.030 Zarza 750

Mangur 1.500 Piran 650

Herki 1.350 Beyzade 500

Celali 1.135 Haydaran 300

Bununla birlikte, bu aşiretlerin çoğunun sınırın ötesinde, bu rakamlar dahil edilmemiş kesimleri olduğunu da belirtmek gerekiyor. Özellikle, Herki ve Haydaran, bu rakamların düşündürdüğünden daha güçlüdür.

1920'ye gelindiğinde, tümüyle göçebe kalan Şikaklar azınlıktaydı. Tergevar ve Deşt-i Bil havalisindeki halise denen (devlet arazisi) yaz otlaklarını kullanıyor ve kışlarını Selmas ve Urumiye'deki ovalarda geçiriyorlardı. Aşiretin büyük bölümü, kışlarını dağ köylerinde geçiren yaylacılardı. Şikak kendi sayılarının üç katı olan bir kurmanc nüfusa (aşiret-dışı Kürt köylüleri) hakimdi ve aralarındaki Hristiyanlarla da buna benzer bir asalak/sembiyoti ilişki kurmuşlardı. Bu Hristiyanların çoğu oldukça zengindi; yalnız çiftçi v zanaatkar değil, aynı zamanda yaylacıydılar ve içlerinden bazıları bin koyun ve 40 ata sahipti. Yazları bu hayvanlar Şikak'ın sürüleriyle birlikte, ailenin bir ya da daha çok üyesinin eşliğinde yaylaya giderken, diğer adamlar toprağı ekmek üzere köyde kalıyordu.

Aşiretin ek geliri baskınlardan geliyordu: Şikak'ın soyguncu ve akıncı (şu anda da kaçakçı) olarak kötü şöhreti yaygındı. Bazı yazarlar, asıl mesleklerinin hayvancılık değil, bu faaliyetler olduğunu bile ileri sürmüştür. Öyle görünüyor ki, bu baskınlar ticaret kervanlarından çok, ovaların ve vadilerin yerleşik nüfusuna yöneltiliyordu: Hristiyan Asuriler (Nasturiler veya Avrupa ya da Amerikan kiliselerinden birine ihtida edenler) ve Şii Azeriler. Gelgelelim, ayırım yapmadan uygulanan bir yağma değildi bu.

Aslına bakılırsa, Nikitine, “genellikle bir parababasını soyduktan sonra, ganimetin bir kısmını fakirlere dağıttığından” ovaların yoksul nüfusunun, Cafer Ağa (Simko’nu ağabeyi ve aşiretinin kötü şöhretinin büyük kısmının sorumlusu olan) hakkında oldukça olumlu düşüncelere sahip olduğunu görmüştü.

Şikak, tamamen eşitsiz boyutlarda ve statüde sayısız aşiretten oluşur: Bulduğum listelerde, dokuzunun adı en çok geçen, aşiretlerin sayısı 25’e kadar çıkar. Bunlardan üçü genellikle merkezi, siyasal olarak başat aşiretler olarak gösterilir: Avdovi, Mamedi (veya Mamdoi) ve Kardar. Diğerleri daha marjinal, merkezi aşiretlere ancak büyük bir reisin önderliğinde olduğu zamanlarda katılan, aksi halde düşük profilli aşiretler gibi görünüyor. Anlaşılan bazıları “tabi” aşiretler olarak bağımlı konumdaydılar. Nitekim, Ghilan güçlü alt-aşiret Henare’yi şöyle betimliyordu: kabile ... şeflerinin Şikakların ağası tarafından onaylanması gerektiğinden onların bir tür vasalı gibidirler. Savaşı sevmezler, daha ziyade besicilik ve hayvan ticareti yaparlar, ancak Şikaklar onları kendileriyle birlikte savaşmaya zorlarlar, ayrıca zarar verdikleri kabilelerin onlara misilleme yapmasına yol açarlar.

Blau 1857’de bölgeyi ziyaret ettiğinde, Henari hala Şikak’a komşu, tamamen ayrı bir aşiret olarak kabul ediliyordu; daha sonraki tüm listelerde, daha alt bir konumdan söz edilmeksizin, Şikak’ın parçası olan bir aşiret olarak anılır. Benzer şekilde, yüzyılın dönümünde önde gelen bir Şikak aşireti olan Mamedi, 1857’de bağımsız bir göçebe aşiretti. Bu, Şikak’ın, birçok diğer konfederasyonun gerilediği bir dönem olan 19. yüzyılın ikinci yarısında, halen mevcut olan konfederasyona dönüştüğü anlamına gelir.

Bu büyümeyi mümkün kılan ve güçlü reislerin yükselişine katkı yapan bir etken, bir sınır savaşı araştırmasından derhal anlaşılır. Somay havalisi, Osmanlılar adına bir Kürt hanedanı tarafından yönetilirdi ve (o zamanlar daha güneyde yaşayan) 1841’den 1893’e dek bu havaliiyi elinde tutan Şikak’ı fethetmek isteyen İran hükümetiydi. Daha sonra Şikak’ın İran topraklarına yaptığı baskınları önlemeye yönelik nafile çabalarında bulunsa da, İran hükümeti Şikak reislerini, bir ödül olarak sınır havalisinin mülki yöneticiliğine atadı.

Şikak içinde, sırasıyla Avdovi ve Kardar aşiretleriyle ilişkilendirilen (Pisaka denilen) iki reis soyu vardı. İlk aile soyunu, Selahaddin Eyyubi’nin askeri seferlerine katılmış Kürt reislerle dayandırıyor. Bu iki aile arasında daima, konfederasyonun tamamının liderliği üzerine rekabet olagelmisti. Çoğu zaman her biri Şikak’ın ancak bir parçasına hakim oldular.

Yüzyılın dönümünde, en azından üç reis, Şikak’ın en üst liderliği için rekabet halindeydi. En güçlüleri muhtemelen Avdovi Pisakalarından Ali Ağa’ydi; oğulları Cafer

Ağa ve (lakabı Simko olan) İsmail Ağa cesur savaşçı1ar ve gözüpek baskıncılar olarak büyük şöhret yapmışlardı. İkinci reis, Mamedî'nin başındaki (bazı kaynaklara göre Simko'nun amcasıdır ama bu konuda hayli tartışma vardır) Ömer Ağa; üçüncüsü de, Kardar Pisakalarından olan ve kendi hakimiyeti altında bazı diğer aşiretler ve alt-aşiretler bulunan (daha sonra yerini kardeşi İsmail'e bırakacak) Mustafa Ağa'ydı. O yıllarda reisler birbiri ardına devrilip durdu. Avdovi Pisakalarının, Ali'nin kardeşi Yusuf önderliğinde, daha güneyde yaşayan başka bir kesimi, Ali, Yusuf pahasına iktidara geldiği zaman dağıldı ve birçoğu sonunda rakip Kardarlar tarafından öldürüldü. Mamedî'den Ömer Ağa 1902'de İranlı yetkililerce, Mustafa Ağa da 1906'da Avdovili rakiplerince öldürüldü. Yaklaşık aynı dönemde, resmi unvanlar almış, fakat Urumiye, Selmas ve Hoy'a verdiği baskınlarla Azerbaycan yönetimini tedirgin etmeyi sürdüren Cafer Ağa, vali ve İran tahtının veliahtı Nizam üs-Saltana tarafından Tebriz'e davet edilip öldürüldü.

Belki Simko'nun hızlı yükselişini sağlayan da, diğer deneyimli reislerin çoğunun bu şekilde ortadan kaldırılması oldu. Ne var ki, Simko kiminle ve ne zaman ittifak kuracağını çok iyi bilen zeki ve fırsatçı bir siyasetçiydi. Delikanlılığında ağabeyi Cafer'e baskınlarda yardım etmişti ve hayatı boyunca bu saldırılara devam ederek maiyetini epey sıkıntıya soktu. Meşrutiyet İhtilali'nde, Simko meşrutiyetçilere (kentli Azeriler) sırt çevirdi ve davet edilmediği halde 300 atlısıyla birlikte, Hoy encümeni'ne karşı Maku'nun mülki yöneticisi İkbâl üs-Saltana'nın kuvvetlerine katıldı. Simko'ya ödül olarak Kotur havalisinin mülki yöneticiliği verildi. Baskınlarını sürdürmesine karşın, merkezi hükümet bu atamayı onayladı.

Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Şikak topraklarını ne Türkler ne de Ruslar işgal etmişti; Simko'nun her iki devletle temasları esas olarak dolaylıydı. 1913 öncesinde, Osmanlı yandaşı, Rus karşıtı Azerilerle işbirliği yaptığı anlaşılıyor; fakat 1913'te, kendisine sığınmış olan bu Azerilerden birini, gözlerine girmek niyetiyle Ruslara teslim etti. Anlaşılan başarılı da oldu, zira aynı yıl bir Rus gözlemci, eskiden Kardar Pisakalarından (Simko'nun baş rakibi) İsmail Ağa'ya bağlı olan iki aşiret reisinin, Rus baskısı altında, ona sadakat yemini ettiğini bildirdi.

Bu döneme gelindiğinde Simko Kürt milliyetçileriyle düzenli temas halindeydi ve onun için ne kadar anlamlı olduğunu söylemek olanaksız olsa bile, öyle görünüyor ki, onların söylemlerinden bir bölümünü benimsemişti.

Simko, ünlü Şeyh Ubeydullah'ın torunu ve halefi Şeyh Seyyid Taha'nın kız kardeşlerinden biriyle evliydi. Seyyid sınır boyunun en nüfuzlu adamı olduğu gibi, önde gelen bir milliyetçi olduğundan, bu uygun bir evlilikti. Simko ve Seyyid Taha bunu izleyen on yılda pek çok kez işbirliği yapacaklardı.

Simko'nun bağlantılarından bir diğeri, Botan emirlerinin soyundan gelen ünlü milliyetçi ailenin üyesi olan Abdürrezzak Bedirhan'dı. Seyyid Taha, Abdürrezzak ve Simko'nun ağabeyi Cafer, önceden Rusya'ya davet edilmişler ve oradan "cömert armağanlar ve muhayyilelerini ve ihtiraslarını harekete geçiren teşvik mesajları" ile dönmüşlerdi. Abdürrezzak 1912'de Urumiye'de aylık bir Kürtçe gazete çıkarmaya başladı. Ne var ki, bir süre sonra Ruslar onu Urumiye'den sürdüler ve bir tarihçiye göre, 1914'te yayını sona erinceye değin, gazetenin sorumluluğunu Simko üstlendi. Savaş sırasında Simko fiili çatışmalardan uzak durdu ve sınır havalisindeki denetimini genişletmeye çabalarken, tüm kapıları açık tutmaya çalıştı. Ruslar onu bir kez tutuklayarak Tiflis'teki hapishaneye gönderdiler, fakat değnek yerine havuçla daha çok şey elde edecekleri beklentisiyle, onu serbest bırakıp Hoy kentinde yaşaması ve "sadık" kalması koşuluyla Azerbaycan'a dönmesine izin verdiler. İhtilalden sonra Rus general Baratoff'un askerleri merkezi Kürdistan'dan geri çağırıldığı zaman, Simko, sahra topları da dahil onların silahlarının çoğunu ele geçirmeyi başardı. Kürdistan'ın diğer kesimlerinden de silahlar, milliyetçi bir lider olarak büyük ün kazanmış olan Simko'ya akmaya başladı. Bunlar, ya ayrılan Rusların geride bıraktıkları veya Türk tarafında savaşmış Kürt milislerinin silahlarıydı.

Ne var ki, tek silahlanan Simko olmadı. Nasturi Süryaniler de (yerel olanlar, ama özellikle daha militan Hakkarili mülteciler) çok iyi silahlanmış ve aynı şekilde iyi silahlanmış Anadolu Ermenileri de takviye edilmiş durumdaydılar. Bölgeden ayrılan ve artık onları koruyacak güçleri olmayan Ruslar, arkalarında birçok silah bıraktılar ve savaş birliği halinde örgütlenmeye teşvik ettiler. Arfa'ya göre,[50] bir Fransız askeri misyonu da Türklere karşı kendilerini korumaları için Nasturilere silah getirmişti. Nasturilerin Simko'nunkine benzer arzuları vardı: Urumiye ve Selmas'ta bağımsız bir devlet kurmak. Yerel Müslüman nüfus (ovalardaki Azeriler ve dağlardaki Kürtler) hiç hoşnut olmadığı gibi, İran hükümeti daha da rahatsızdı. Kıtık ve bölgeden ayrılmakta olan Rusların da katkıda bulunduğu karşılıklı hasar ve yağmalar, Hristiyanlarla Müslümanlar arasında acımasız bir şiddetin artmasına yol açtı. Hristiyanlar daha iyi silahlanmış durumda oldukları için, en çok zarar görenler Azeriler ile "aşiret-dışı" Kürtler oldu. Urumiye'deki ayaklanmalar sırasında (Şubat 1918), Hristiyanlar galip geldi ve tüm kentin denetimini ele geçirdiler. İran hükümeti düzeni sağlamakta yetersiz kaldı. O zaman Tebriz valisi Simko'dan yardım istedi. Onun kışkırtmasıyla, Simko Nasturilerin ruhani ve dünyevi lideri Mar Şirnun'u bir ittifak önerisi hakkında pazarlıklara davet etti ve Mart 1918'de onu kallesçe katletti.

Gelgelelim, Simko'nun adamları istilacı Türk orduları ile İngilizlerin o dönemde Türk ilerleyişini durdurmaya muktedir bir kuvvete dönüştürme girişiminde bulunduğu Ermeniler ve Nasturiler arasında sonraki çatışmalara Simko'nun adamları katılmadı. Ancak liderlerinin ölümünden sonra güçlü bir önderlikten yoksun Nasturiler panik

içinde Urumiye'den kaçtıkları zaman, Simko'nun adamları onların peşinden giden Türk kuvvetlerine katıldı ve çoğunu öldürdü (Haziran veya Temmuz 1918). Türk askerleri ve başıbozuk Kürt çeteleri (bazılarının iddiasına göre Simko ve Seyyid Taha tarafından gönderilen) kente girdiler ve geriye kalan her şeyi yağmaladılar.” Ateşkes, Azerbaycan'daki Türk varlığına son verdiğinde, geride güçlü bir yönetim de kalmamış oldu. İran hükümeti Tebriz ve Urumiye'ye yeni valiler atadı, fakat onlar da Batı Azerbaycan'ın kontrolünü sağlayamadılar. Güçlü bir iktidar temeline sahip tek otorite olarak, özel maiyeti birçoğu Kürt olan, ya düpedüz asker kaçağı veya milliyetçi motivasyonlu kişilerden oluşan yüzlerce Osmanlı askeriyle tahkim edilmiş durumdaki Simko kalmıştı; diğerleriye, yüksek ücret vererek ve evlendirerek Simko'nun yanına çektiği paralı askerlerdi. Bazıları Ruslardan alınmış sahra topları ve makineli tüfeklerle donanmış bu kuvvetle, İran hükümetinin Azerbaycan'daki eğitimsiz askerleri boy ölçüşmezdi.

Hükümet bir süre, ovalara her zamankinden de gözü kara baskınlar düzenlemeyi sürdüren Simko'ya boyun eğdirmenin bir yolunu bulamadı. Urmiye Valisi Serdar Fatih, Şakrik'teki (Deylaman'ın güneybatısı) kalesinde Simko'yu ziyaret ederek, onu barışçıl yöntemlerle kazanmayı denedi, fakat Simko anlaşılan bunu zayıflığın bir başka kanıtı olarak gördü ve ordusunu yaşatmak için gereken haraç (İranlılara göre “yağma”, kendi gözünde “vergi”) aldığı bölgeleri daha da genişletti. Bir süre sonra, Tebriz Valisi Mükerrrem el-Mülk, yeni teknolojiye başvurarak, tatlı kutusu süsü verdiği bir bomba paketi gönderdi. Paketin patlaması Simko'nun bir erkek kardeşiyle, maiyetinden birkaç kişiyi öldürdü ama asıl hedeflediği kişiye bir zarar veremedi.

Simko'nun Merkezi Hükümete Karşı Ayaklanması

Bu arada Simko bağımsızlığını ilan etme hazırlıklarını büyük bir hızla sürdürüyordu. Şubat 1919'da, İran Kürdistan'ının en önemli aşiret reisleri, İran hükümetine karşı açık bir ayaklanma önerisini tartıştıkları bir toplantı yaptılar. Büyük devletlerin tutumunun ne olacağını anlayana kadar başkaldırıyı ertelemeye karar verdiler. Simko'ya katılan ve (gerçi kendi özel çıkarlarını unutmasa da) onunla yakın işbirliği yapan Seyyid Taha, Mayıs 1919'da İngilizlerden bağımsız bir Kürt devletine destek elde etmek için Bağdat'a gitti. Bizzat Simko da, benzer istekleri dile getirdiği bir mektupla sivil yetkili A.T. Wilson'a başvurdu. Her ikisi de kesin bir onay alamadılar. Ermeni kaynaklara göre, Simko ve Seyyid Taha aynı anda, Doğu Anadolu'ya Ermenilerin yeniden yerleştirilmesi önerisine direnmek için kendilerinden yararlanmak isteyen ve bu yüzden yardım vaat eden Van'daki Türk milliyetçileriyle de temas kurdular. Bunu izleyen yıllarda, iki Kürt aşiret reisi gerek İngilizler gerek Türk milliyetçilerle irtibatlarını sürdürdüler.

Simko, diğer aşiret reislerinin açık isyanlarını ilan etmelerini beklemeden, Deylaman kentini aldı, Hoy'u yağmaladı, Urumiye'yi kuşattı ve kendi otoritesini kabul etmeyip

vergilerini ödemeyen (Deylarnan'ın kuzeybatısındaki) Lakistan havalisinin Azeri nüfusunu kısmen katletti. Kaçmayı başaranlar Urumiye Gölü'nün kuzey kıyısındaki Şerefhane'ye kadar kovalandılar. 1919 güzünde, Simko'nun Kürtleri gölün kuzeyindeki bu bölgeleri işgal altında tuttular.[56] Bununla birlikte, Tebriz'in, bulabildiği tüm askerleri (jandarma, Kazak, başıbozuk Azeri süvarisi) etkili bir biçimde seferber ve koordine eden Entesar gibi yeni bir askeri kumandanı vardı. Tahran'dan henüz gelmiş bir Rus Kazak subay olan Filipov'un önderliğinde söz konusu askerler Simko'nun adamlarını püskürtmeyi ve onlara ağır kayıplar verdirmeyi başardı. Simko, Şakrik'teki dağlık kalesine sığınmak zorunda kaldı ve taraftarlarının birçoğu (bazı eski Osmanlı askerleri de dahil) onu terk ettiler. Buna rağmen, pek de açık olmayan nedenlerle. Bu ilk başarıların 'ardından Simko'yu kayıtsız şartsız teslim zorlamak yerine, Filipov ve Entesar onunla pazarlıklara girdiler; bunun sonucunda, Simko Lakistan'dan elde edilen ganimetleri geri verip, Türk askerleri göndermeye ve tüm silahlarını devlete teslim etmeye söz verdi.

Bu vaatlerden hiçbiri tam olarak yerine getirilmedi ve bütün bu olayların sonunda Simko, Kürtler arasındaki konumunu daha da pekiştirdi: Görünüşe göre, ceza görmeden devlete karşı eyleme geçebiliyordu. 1920 boyunca, Urumiye ve Selmas ovaları ile Hoy havalisinin güney kesimindeki denetimini yeniden kurdu. Urumiye'de, kendi seçtiği adamları mülki yönetici olarak atadı: ilkin bir yerli olan İrşad ül-Mülk, daha sonra da Kohneşar'dan bir Kürt aşiret reisi olan Teymur Ağa. Adamları, başta ateşli silahlar ve gelecekteki istismarları için mali güç edinmek amacıyla geniş alanlara baskınlar yaptılar. Bir gün, her sınıftan bin kadar Urumiye sakini kent yakınında bir bahçede rehin alarak, serbest bırakılmaları karşılığında 40 bin tüfek ve aynı miktarda para istediler. Köyler de buna benzer şekilde "vergilendirildiler." Bölgeyi rahatlatmak üzere Tebriz'den gönderilen jandarma, Mart 1921'de Kürtler tarafından yenilgiye uğratıldı ve Şerefhane'nin gerisine püskürtüldü. Simko yeniden en güçlü olduğunu kanıtlayarak birçok yeni taraftar buldu.

O yıl boyunca devlet kuvvetlerine karşı kazanılan diğer zaferler, toprakların daha da büyümesiyle sonuçlandı. Mart 1921'de kuvvetleri hala "bir Türk bayrağıyla 1.000 atlı ve 500 yaya" olarak tanımlanıyordu; bir yaz seferinde, 4 bine ulaştıkları, 1921 güzünde 7 bin olarak tahmin ediliyorlardı, 1922 yazında yaptığı son büyük seferine 10 bin kişinin katıldığı söylenir. Bu tahminlerin her biri oldukça kabadır ve sonuncusu dışında, Simko'nun seferber edebildiği gücün ancak bir bölümünü içerir. Bununla birlikte, artış açıktır. Simko'nun otoritesi, gittikçe artan sayıda aşiret tarafından tanınır olmuştu.

1920 başlarında, Simko'nun başkanlık ettiği bir "Kürt reisler heyeti"ni birkaç toplantısı olmuştu; bunlara yalnızca Azerbaycan'ın en büyük aşiretlerinden

bazılarının (Herki, Beyzade, Haydaran, Şikak) reisleri değil, aynı zamanda Ertuşî konfederasyonunun ve Hakkari'nin diğer aşiretlerinin reisleri de katılmıştı. 1921'de Simko'nun, Herki'nin en üst reisliğine Ahmed Han diye birini atadığı ve bu atamanın, bu güçlü aşiret tarafından genel kabul gördüğü söyleniyordu.

1921 ortasına gelindiğinde Simko'nun otoritesi altındaki bölge, Urmiye Gölü'nün batısından Baneh ve Serdeşt'e tüm İran topraklarının yanı sıra, İngilizlerle Kemalistlerin hala denetimi için rekabet halinde oldukları Irak'ın kuzeybatı havalisini de kapsıyordu, Şikak konfederasyonunun tamamı ve Herki aşiretinin yanı sıra, Mamaş, Mangur, Dehbokri, Piran, Zarza, Gewrik, Feyzullahbegi, Pizhdar ile Baneh civarındaki küçük aşiretler de Simko'ya katılmıştı. Ekim 1921'de, Simko'nun askerleri, o tarihe dek hükümet birliklerinin elinde kalmış olan Savoj Bulagh'a (Mahabad) girdiler. Jandarmalardan iki yüzü katledildi, 150 kadarı da yaralandı, Simko'nun adamlarının, Urumiye ve Deylaman'ın tersine sakinleri temelde Kürt olan kenti ele geçirdikten sonra yağmalaması, onların birçoğunun gerçek dürtüsünü ve tutumunu örnekliyor olabilir.

Diğer Kürt milliyetçiler, daha sonra bu yağma yüzünden Simko'yu sert bir şekilde kınadılar. Kürtler arasında ayrılık tohumları ekip, böylelikle düşmanın ekmeğine yağ sürmeye ne gerek vardı? Süleymaniye'den bir Kürt ileri geleninin bu tür suçlamalarına yanıt olarak, Simko, ilkin jandarmanın onu kent içinde muharebeye zorladığını, sonra çarpışmayı yağmayla tamamlamaya alışkın olan adamlarını durdurmaya muvaffak olamadığını; ikinci olarak da, Savoj Bulagh'ın hemen çevresinde yaşayan Dehbokri ve Mangur aşiretlerinin kendisine yönelik tutumuna ilişkin kuşkuları olduğunu söyledi.

Savoj Bulagh doğal olarak başkent haline geldi. Bununla birlikte Simko, oraya kendisi yerleşmeyip yerel bir aşiret reisi olan Mamaşlı Hamza Ağa'yı yöneticiliğe atadı. Azeri Mianduab, Maragegh ve Binap kentleri, Savc Bulagh'a biat mektupları gönderdi.

O yıl hükümet birliklerine karşı diğer askeri başarılar, Simko'nun Kürtler arasındaki gücünü artırdı ve yandaşlarının sayısı çığ gibi büyüdü. Temmuz 1922'ye gelindiğinde, toprakları en geniş haline ulaşmıştı: Doğuya ve güneye Sain Kale (Şahin Dez) ve Sakkiz'e kadar uzanıyordu. Dahası, Simko daha da güneydeki aşiretlerle de sürekli iletişim halindeydi: Mariwan ve Awroman'daki aşiretler üzerinde nüfuz kurdu, hatta Luristan kadar güneydeki aşiretler bile onun isyanına destek olmak için ayaklandılar. Benzer şekilde, Türkiye ve Irak'taki birçok Kürt aşiret reisi onunla dostça ilişkiler kurmuştu. Birleşik eyleme yönelik somut planlar yoktu, ama Simko gibi güçlü bir adamla ilişki kurmanın bir zararı olmazdı. İran hükümetinin, Kürtleri bastıramadığı için onlara özerklik vereceğine ilişkin söylentiler yayıldı.

Ne var ki, bu söylentilerin asılsız olduğu anlaşıldı. Şubat 1921 hükümet darbesinden beri Rıza Han enerjisini modern, disiplinli, tutarlı bir ulusal ordu inşasına adanmıştı. Çabaları çok geçmeden semere verdi. 1921 boyunca, hatta 1922 başında, Simko üzerine gönderilen karmakarışık (başibozuklar, Kazaklar, jandarma) birlikleri defalarca yenilgiye uğratmış, silahlarının birçoğunu ele geçirmişti. Gelgelelim, Ağustos 1922’de, yeniden düzenlenmiş ordu tarafından iyi koordine edilmiş bir hücum onu dize getirdi. Yandaşları dağılarak, onu sadık adamlarından oluşan küçük bir çeteden ibaret bıraktı. Kendisi de Türkiye’ye, oradan Irak’a kaçmak zorunda kaldı. Irak’a geldiğinde onunla bir söyleşi yapan Edmonds, Simko’nun özellikle Türklere ve İngilizlere karşı sert olduğunu gözlemledi. Türkler ona hep yardım sözü vermiş, ama şimdi onlar da ordularını ona karşı seferber etmişler, İngilizler kendilerine yararlı olmasına karşın, onun ezilmesine ses çıkarmamışlardı.

Irak’ta bir mülteci olarak, Simko rahat durmayıp, İran’a dönüş hazırlığı olarak derhal oradaki Kürt aşiret reisleriyle eski bağları güçlendirmeye ve yeni bağlar kurmaya girişti. Eski müttefiki (şimdi Türkleri Revanduz’dan çıkarmak için İngilizlerce kullanılan ve İran’da yeni maceralara ilgisini yitirmiş olan) Seyyid Taha’ya ve ayrıca (Güney Kürdistan’ın en nüfuzlu milliyetçi lideri olan Simko’nun sorunlarına en az Taha kadar az ilgi gösteren) Şeyh Mahmud ve daha birçoklarına gitti. Irak’a İngilizler tarafından getirilmiş olan ve hâlâ Urumiye ve Selmas’a dönmeyi düşünen Nasturi mültecilerin gönlünü almaya bile çalıştı. Gittiği her yerde büyük saygı gördü, ama hiç kimse ona yardım etme hevesinde değildi. 1923’te Türk desteğini istemek üzere Türkiye’ye gitti, ama aynı şekilde boşuna. 1924’te Rıza Han onu bağışlayınca, İran’a döndü. 1926’da, bir zamanlar sahip olduğu bağımsızlığı yeniden ele geçirmek için son bir nafile girişimde bulundu ve Herki ve Beyzade aşiretlerinin bazı kesimlerinin yardımıyla Deylaman kentini kuşattı. Yine Irak’a kaçmak zorunda kaldı. 1929’da İran hükümeti Üşnaviye yöneticiliği önerisiyle onu yine geri çağırdı. Gelişinden birkaç gün sonra ayını hükümetin kurduğu bir tuzakta öldürüldü.

Simko’nun Kuvvetlerinin Örgütlenmesi

Simko hareketinin en ciddi zaafı, resmi denebilecek herhangi bir örgütlenmenin yokluğu. Ne yandaşlarını örgütleyecek bir parti, ne resmî hükümet ne de savaş konseyi, sadece Simko’nun özel ilişkilerinden oluşan bir ağ vardı. Urumiye ve Savoj Bulagh gibi büyük kentler, Simko’nun atadığı her ikisi de kentin sakinleriyle bağı olmayan ve daha önce Tebriz’den atanan yöneticilerin makamını öylece devralan aşiret reisleri olan valilere yönetildi. Sistemli ve adil bir vergilendirme yapılmadı; Simko’nun hazinesi, bu konu çoğunlukla ona düşmanca yaklaşan kaynaklarda abartılmış olabilirse de, ayırım yapmaksızın gerçekleştirilen yağmalardan ibaretti.

Ordusu, tüm aşiret ordularında olduğu gibi, boyutları açısından değişkenlik gösteriyordu. Az çok sürekli denebilecek çekirdek, aşiret reislerinin, daha kesin olarak da, bizzat Simko ile Şikak'ın Kardar kesiminin başı olan Emir Han'ın maiyetlerinden oluşuyordu. 1918'de Simko'nun maiyetinde, eskiden Osmanlı ordusunda bulunan, iyi silahlanmış ve Alman subaylarca eğitilmiş birkaç yüz asker bulunuyordu. 1921-22'de Simko'nun İranlıların ve İngilizlerin Ankara hükümeti tarafından gönderildiğinden şüphelendiği büyük bir Türk birliği bulunduğu söylene bile, bu kuşkuların kanıtı hiçbir zaman bulunamamıştır. Daha büyük olasılık, maiyetinde Türkiye Kürdistan'ından gelmiş Kürt milliyetçilerinin olmasıdır; 1970'lerde Türkiye'nin Kürtleri arasında yaptığım araştırmalar sırasında, Simko'ya katılmak üzere doğuya gitmiş olan yerlilere ilişkin birçok anlatı dinlemiştim. Ne var ki, bu merkezi çekirdek bile gerçek anlamda sürekli değildi. 1919 seferi sırasında Entesar ve Filipov tarafından af sözü verildiğinde, ona katılan Osmanlı askerlerinin birçoğu teslim oldu. Bazıları da, Simko'nun o andaki talihine göre, milliyetçi duygu veya kişisel sadakatten çok, maaş ve ganimet dürtüsüyle geldi ve gitti. Temmuz 1922'ye gelindiğinde sürekli başarı, kuvvetlerini 10 bine kadar şişirmişken, uğradıkları ilk aksiliklerin ardından, birkaç gün içinde, yanında sadık yandaşlarından bin kişi kalmayacaktı.

Güçlü bir maiyet, kapsamlı bir siyasal kariyere girişmiş her aşiret reisi için zorunlu bir koşul gibi görünüyor. Gücü bir kez algılandıktan sonra maiyetinden olmayan ve kendi adamına da dönüşmeyecek olan başka birçokları gruba katılabilmektedir. Bu şekilde gelenleri reis kendi kesesinden geçindirmez ve verdikleri askeri hizmetin karşılığını yağmayla telafi etmeleri neredeyse kaçınılmazdır. Bu, maiyettekilerin çapula karışmadıkları değil, reisin diğer aşiret mensupları üzerinde daha da az denetimi bulunduğu anlamına geliyor.

Simko'nun baskınlarına ve hükümet birliklerine karşı çarpışmalarına, yalnız maiyetindekiler değil, pek çok diğer aşiret mensubu da katıldı. Bunlar başlıca Şikak ve özellikle ona bağlı, Avdovi, Mamedi ve Kardar aşiretlerindendi. Simko'nun talibinin iyi olduğu dönemlerde, diğer aşiretlerin reisleri de, kendi maiyetleri ve sıradan aşiret mensuplarıyla birlikte, Simko'nun yanında yer aldılar. Özellikle birçok adamla katkıda bulunan aşiret Herki'ydi: Herki ve Mamaş, Simko'nun en sadık müttefikleri oldu. Diğerleri daha sonra katılıp daha önce ayrıldılar. Sıkıntı hallerinde, en yakın müttefikleri bile Simko'yu terk etti. Nitekim, Kardar Pisakalarının başı ve bu nedenle, Şikak içinde Simko'nun başlıca potansiyel rakibi olan, birçok durumda Simko'nun tam yetkili temsilcisi olarak hareket etmiş Emir Han, 1922'de onu terk etme girişiminde bulundu. Yerel bir şeyhin aracılığıyla hükümetle irtibata geçti ve hükümete itaat ve Simko'ya karşı savaşma vaadi karşılığında, af talep etti.

Yenilgisinin ardından Simko fiili iktidarını ve çok sayıda adamı seferber etme kapasitesini yitirmesine karşın, aşiretlerden büyük saygı görmeye devam etti. İran'a son dönüşü üzerine, Şikak konfederasyonunun birçok reisi ve Herki, Surçi ve diğer aşiretler, büyük maiyetleri eşliğinde derhal ona saygılarını sunmaya geldiler. Simko, desteği yalnız aşiretlerden almaya çalışmadı; ayrıca yabancı devletlerle ittifak kurma girişiminde de bulundu. Genellikle İngilizlerle kendinden daha iyi ilişkiler içindeki Seyyid Taha veya Pizdar'dan Babekir Ağa gibi aşiret reisleri aracılığıyla, defalarca İngiliz desteği almaya çalıştı. Bunlardan pek az sonuç alabildi. Aynı zamanda, Kafkasya'da Sovyet yetkilileriyle Van'da da Kemalistlerle iletişim halindeydi. Sovyet yetkililere yazdığı bazı mektupların yakalandığı anlaşıyor; daha önce değindiğimiz gibi, İngiliz ve İranlı yetkililer Kemalistlerin ona asker gönderdiğine inanıyorlardı. Bu yabancı devletlerden hiçbiri, en çok ihtiyacı olduğu anda yardımına gelmedi. Gelgelelim, kariyerinin ilk evrelerinde, devlet yetkilileriyle (onu Kotur yöneticisi yapan İran War; işgal sırasında onu yetkili olarak tanıyan Ruslar ve Osmanlılar) ilişkisi, Kürtler arasındaki konumunu güçlendirmişti. Komşu devletlerle bu tür ilişkiler -daha önce de belirttiğimiz gibi- Kürdistan siyasetinde öteden beri var olmuştu ve sonraki evrelerinde Kürt milliyetçiliği: etkilemeye de devam etti. Bunlar, Kürt aşiret siyasetinin ayrılmaz parça olarak bile kabul edilebilir.

Simko hareketinin temeli olan büyük aşiretler konfederasyonu, aşiretleri harekete geçirebildiği sürece varlığını sürdürdü. Onları seferber eden etkenlerden biri milliyetçilikti. Ne var ki, Simko'nun gördüğü desteğin sıkıntılı durumlardaki küçülme hızı, yandaşlarının çoğu açısından milliyetçiliğin en iyi ihtimalle fazladan bir dürtü olduğunu düşündürüyor. Aşiretler arasında alışlageldiği gibi, harekete geçmenin bazı daha somut ve dolaysız amacı olması ve ister (rakip bir aşirete veya hükümet birliklerine karşı) bir askerî zafer olsun, ister düpedüz yağma, bu amaca ulaşmaya yönelik makul fırsatlar olması gerekiyordu. Simko'nun isyanıyla ilişkilendirilen, birçok çağdaş ve sonraki milliyetçilerin ona karşı çıkmasına yol açan baskınlar yalnızca rastlantısal bir özellik değildi; muhtemelen, aşiretleri hareketin içinde ve dolayısıyla bir arada tutmanın zorunlu bir koşuluuydu. Hareketlilik sona erdiğinde- bu örnekte olduğu gibi, çoğu aşiret mensubunun daha fazla başarı şansının çok küçük olduğuna hükmettiği ve bu yüzden vazgeçtiği için- oluşan birlik derhal dağıldı.

Bumakalenin daha önceki bir versiyonu, Kurdish tribes and the state in Iran: The case of Simko's revolt" içinde: Richard Tapper(der.) The Conflict of Tribe and State in Iran and Afganistan(Londra: Croom Helm, 1983), S. 364-400 ve Kurdish Ethno-Nationalism versus Nation-Building States. Collected Article(İstanbul: Isis, 2000)'de yer aldı.

A.C. Wratislaw, A Consul in the East (Edinburgh ve Londra: Blackwoods, 1924), s.

213-14, 229-32; W.E.D. Allen ve P. Muratoif, Caucasian Battlefields. A History of the Wars on the Turco-Caucasian Border 1818-1921 (Cambridge University Press, 1953); Ahmed Kesrevi, Tarih-i Hicde Salih-i Azerbaycan (Tahran: Emir Kebir, 1968).

J. [oseph, The Nestorians and their Muslim Neighbours (Princeton University Press, 1961); K.P. Matiyef (Bar-Mattay), Asurlar: modern fağda Asur ulusal sorunu (Södertalje: Bet-Froso Nisibin, 1996); Surma d Bayt Mar Sameun, Doğu Asur kilise gelenekleri: Parti Mar Sameun/un katli (Södertalje: Bet- Froso Nisibin, 1993). Osmanlı tabiliği altında iki Kürt emirliği, Bitlis (1650 civarında) ve Baban (1820'ler itibarıyla), aşağıdaki kitabında ayrıntılarıyla betimlenmiş ve Çözömlenmiştir: Agha Shaikh and State: The Social and Polisical Structure of Kurdistan (Londra: Zed Books, 1992), s. 161-73.

Baban Emirliği açısından bu. C.J. Rich'in günlüğünde çok güzel örneklerimiştir: Narrative of a Residence in Koordistan ... (Londra: Duncan, 1936), c. 1, genel olarak. Rich'in 1820'deki ziyaretinden bir süre sonra, Bağdat'ın gönölsüz bir bağılısı, baştaki Mir olan Mahmud Paşa, gerçekten de taraf değıştirmiş ve İran veliahdı Abbas Mirza'ya bağılılığını sunarak, bu yüzden iki imparatorluk arasındaki savaşı da hızlandırmıştı.

Yakineçmişin çağdaş Kürt liderleri arasında aşiret ortamının en önde gelen temsilcilerinden olan Molla Mustafa Barzani, daha 1946 gibi erken bir tarihte her iki devletle de temas halindeydi. II yılını (1947-58) SSCB'de sürgünde geçirdi ve Irak'taki Kürt savaşında, tüm iniş çıkışlara ve değışikliklere karşın, 1972 'ye kadar Sovyetler'le temasta kalıp onlardan destek gördü; o tarihte de Amerika'dan önemli yardımlara ilişkin kesin vaatler aldı. O tarihten önce, Amerikan desteğini elde etmek için, 51. eyalet olarak ABD'ye katılmak istediğini ilan etmeye varıncaya kadar, pek çok girişimde bulunmuştu. 1991' den beri, iki büyük Irak Kürt partisi, düşüşüne değin Saddam'a karşı korunmak konusunda ABD'ye son derece bağımlı olmuştu. Türk Kürdistan'ındaki PKK, Suriye himayesine bağımlıdır ve -büyük ölçüde başarısız olarak- Sovyet ve daha sonra Rus desteği almak için uğraşmaktadır.

Söz gelimi, Bitlis emirliğindeki Bilbasi konfederasyonu, Şerefname'ye göre, emirliğin kurulmasından önce Hakkari havalisinden gelmişti; Emir Şeref Han Bidlisi, Şerefname: Tarih-i Mufasssal-ı Kürdistan, der. M. Abbasi (Tahran: İlmi, 1965). Bu olaylar ve emirliğin yıkılışından sonra Botan'daki durum için, bkz. van Bruinessen, Agha, Shaikh and State, s. 177-182. Merkezi Kürdistan'da misyonerlik faaliyetleri, Ioseph, The Nestorians'da mükemmelen betimlenmiştir; ayrıca Hans-Lukas Kieser, Der verpasste Friede: Mission, Ethnie und Stat in den Ossprovinzen der Türkei 1839-

1938 (Zürich: Chronos, 2000)'da daha geniş olarak yer alır.[1]

Başlık özellikleri

Parti: ISIS | İçerik Kategorisi: Kürt Davası | Araştırma | Belge Türü: Orijinal dili |

Yayın Türü: Born-digital | Lehçe : Türkçe |

Yayın tarihi: 10-05-2022

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAIJAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	کورتەباس	Kurmancî	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتەباس	Kurmancî	
A Life Devoted to the Kurds Joyce Blau, 1932–2024	کورتەباس	English	
Brief Sketch of the Development of Alevi Studies	کورتەباس	English	
Cenazeyê şehîd Îsmâîl Axa Şekakî (Simko) di sala 1930'an de	وێنه و پێناس	Kurmancî	
Daxwaz bo guherîna navê şeqama Simkoyê Şikak, yan derswergirtin ji rastiye dîrokê?!	کورتەباس	Kurmancî	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)	کورتەباس	Türkçe	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	

Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	پەرتوووخانه	Türkçe	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	پەرتوووخانه	Türkçe	
ŞIKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri	کورتەباس	Türkçe	
SİMKO AĞA İSYANININ TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (1905-1930)	کورتەباس	Türkçe	
Simko Shikak	کورتەباس	English	
Simko yê Şîkak ın Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü	فیديو	Türkçe	
Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti	کورتەباس	Türkçe	
TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ TALEBİ'NİN HAKLILIĞI	پەرتوووخانه	Türkçe	
Yekemîn rasthatina min a bi Bedîuzzeman û şopînerên wî re	کورتەباس	Kurmancî	

کورد و مارتین

کوردی
ناوه‌پاست
په‌رتوو‌کخانه

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | کوردی ناوه‌پاست | <http://kovarabir.com>

Eklenme tarihi: 27-10-2022

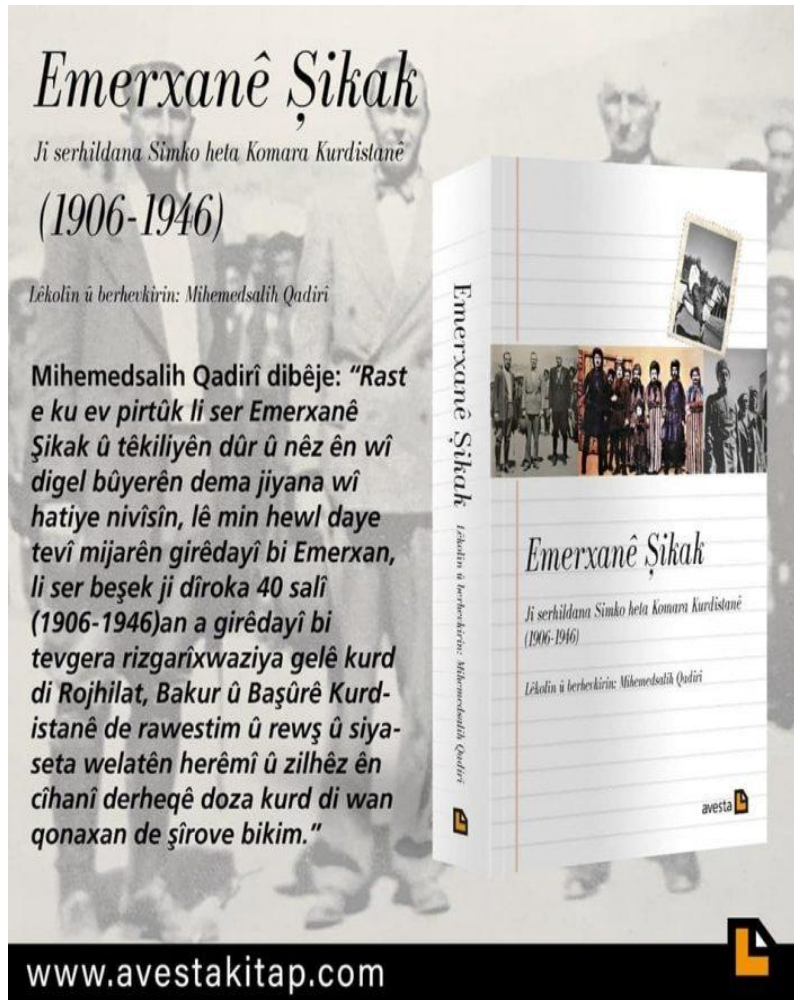
Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım

Konu (Başlık): 186

Mihemed Salih Qadirî'nin Emerxanê Şikak, Ji Serhildana Simko heta Komara Kurdistanê kitabı çıktı

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20220709092447421896>

Doğu Kürdistanlı yazar Mihemed Salih Qadirî'nin "Şikak Emiri / Simko Başkaldırısından Kürdistan Cumhuriyeti'ne kadarki süreç1906-1946" Soranî lehçesiyle yazılan kitabının Kurmancîsi Avesta Yayınları'nda çıktı.

Kitap 1906-1946 yılları arasında Doğu Kürdistan'daki Kürt hareketleri ve başkaldırılarına ışık tutuyor.

Kitabı hakkında BasNews'e konuşan yazar Mihemed Salih Qadirî, kitabının Doğu Kürdistan'daki Kürt ulusunun 40 yıllık meşru davasına ilişkin belgelere dayalı detaylı bir araştırma ve inceleme olduğunu söyledi.

Qadirî, kitabı tarih belgeler ve arşivlere dayanarak yazdığını belirterek, "Kitabımda,

Kürtlerin kimlik müzadelerini belgelerle gözler önüne sermeyi hedefledim” dedi. Kitabının tamamen belge ve arşivlere dayalı olduğunu belirten Mihemed Salih Qadirî, “Hiçbir yorumda bulunmadan olayları belgeleri ile sunarak okuyucunun tarihi gerçekleri tüm çıplaklığı ile kendi yorumuyla görmesini ve keşfetmesini istedim” dedi.

Soranî lehçesinde yazılan ve Farsçaya da çevirilen Emerxanê Şikak, Ji Serhildana Simko heta Komara Kurdistanê” (Şikak Emiri / Simko Başkaldırısından Kürdistan Cumhuriyeti’ne kadarki süreç 1906-1946) kitap Avesta Yayınlarınca Kurmancî lehçesine çevrildi.

Kurmancî lehçesiyle basılan kitap 484 sayfa. Kitabın Sorancası 640, Farsçası ise 624 sayfa.[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: Tarih | Belge Türü: Orijinal dili | Yayın Türü: Basılı | Lehçe :

Türkçe | Özerk: İran kurdistanı |

Yayın tarihi: 27-03-2021

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAIJAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
29 Xewnên Serhildanên Kurdan - 2	کورتەباس	Kurmancî	
29 Xewnên Serhildanên Kurdan – 4	کورتەباس	Kurmancî	
72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	کورتەباس	Kurmancî	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتەباس	Kurmancî	
Avabûna Komara Kurdistanê ya Mehabadê Şoreşke Siyasî Milî Ye	کورتەباس	Kurmancî	

Azmûneke siyasî: Komara Kurdistanê

کورتەباس Kurmancî

İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA
OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)

کورتەباس Türkçe

Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4

کورتەباس Deutsch

Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4

کورتەباس Deutsch

Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak

کورتەباس Kurmancî

Li Bakurê Kurdistanê rojeva şaş / Komara Kurdistanê

کورتەباس Kurmancî

Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were
çêkirin

کورتەباس Kurmancî

Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi
Haydar (Vaner) Bey

کورتەباس Türkçe

MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-İRAN
İLİŞKİLERİ 1919-1925

کورتەباس Türkçe

Millî Mücadele Döneminde Şırnak

پەرتوووخانه Türkçe

Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme

پەرتوووخانه Türkçe

Serhildana Qedemxêr Melekşahî -2

کورتەباس Kurmancî

Serhildana Qedemxêr Melekşahî -3

کورتەباس Kurmancî

Serhildana Qedemxêr Melekşahî -4

کورتەباس Kurmancî

Serhildana Qedemxêr Melekşahî -5

کورتەباس Kurmancî

Şêx Ubeydullahê Nehrî 29 XEWNÊN SERHILDANÊN
KURDAN

کورتەباس Kurmancî

ŞİKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN
FAALİYETLERİ

کورتەباس Türkçe

Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın
Faaliyetleri

کورتەباس Türkçe

SİMKO AĞA İSYANININ TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (1905-1930)

کورتەباس Türkçe

Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin
Sembolü

فیدیۆ Türkçe

Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de

کورتەباس Kurmancî

Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd

کورتەباس Kurmancî

Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti

کورتەباس Türkçe

TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU
NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ
TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

په‌رتوو‌کخانه Türkçe

Vor 77 Jahren wurde die Komara Kurdistanê ausgerufen

کورتەباس Deutsch

QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | کوردی ناوه‌پاست | [basnews](https://basnews.net)

Eklenme tarihi: 09-07-2022

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım

Konu (Başlık): 187

Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20260723165323696276>

Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey

Mustafa SARI**

Özet

Osmanlı Devleti'nin değişik şehirlerinde mutasarrıflık ve valilik görevlerinde bulunan Haydar Bey, 17 Mart 1918 tarihinde, Rus ve Ermeni işgali altındaki Van'a vali olarak atandı. 6 Nisan'da da Türk birlikleri Van'ı işgalden kurtardılar. Ancak üç yıl boyunca Rus ve Ermeni işgalinde bulunan Van'dan, 100.000'i aşkın Müslüman şehri terk etmişti. [1]

Okumak için tıklayın Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar

(Vaner) Bey

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: Kürt Davası | Tarih | Belge Türü: Orijinal dili | Yayın Türü: Born-digital | Lehçe : Türkçe | Özerk: Kuzey Kürdistan |

ئەم تۆمارە هەندێک فایلێ پەڕووەندیاری وەک وێنە و فیدیۆی لەگەڵدا و لێرەدا پێشان نەدران،
کۆدە که بکه تاوه کو له سەر مانیپەری ریکخراوی کوردیپیدیا ئەو فایلانە ببینیت QR تکیە سکی

QR

Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://www.historystudies.net>

Eklenme tarihi: 23-07-2026

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım

Konu (Başlık): 188

MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİYETE E TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20260723114809696256>

MİLLİ MÜCADELE'DEN CUMHURİYET'E TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ, 1919-1925

Doç. Dr. Gökhan ÇETİNSAYA*

Safevi devletinin kuruluşundan itibaren Osmanlı-İran ilişkilerine bakıldığında aralıklı olarak savaşlarla sonuçlanan sürekli bir gerilim içinde olduğu görülmektedir. İki ülkenin Doğu Anadolu/İran Azerbaycanı ve Irak/Batı İran toprakları üzerinde bir yönüyle ideolojik ve siyasi, diğer yönüyle stratejik ve mali sebeplerle toprak kazanmaya yönelik mücadeleleri yüzyıllar boyunca devam etti. Osmanlılar için Azerbaycan ve Kafkasya, İran için Irak hedefti. İki tarafta yaşadıkları Sünni-Şii savaşlarının ardından birbirlerini zayıf buldukları anda üzerine giderek istediklerini elde etmekten çekinmemişlerdir. Bu mücadele, 19. Yüzyılda iki ülke ilişkileri 'İttihad-ı İslam' gibi farklı boyutlar kazanmasına rağmen, Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar devam etmiştir.¹

Birinci Dünya Savaşı sonrası İran tam bir kaos halindeydi. Savaşın etkileri mevcut siyasi ve sosyal bölünmeleri daha da artırmış, ülkenin her tarafında çeşitli gruplar savaş sonrası yabancı orduların çekilmesiyle meydana gelen iktidar boşluğunu doldurmak için harekete geçmişlerdi.² Savaşın bitiminde İran'daki en büyük güç aynı zamanda kurtarıcı konumunda olan İngiltere idi. 1907 İngiliz-Rus Anlaşması çoktan geçersiz

* Hacettepe Üniversitesi, Kamu Yönetimi Bölümü.

¹ Bu konuda etraflı bilgi için bkz. Mehmet Saray, *Türk-İran İlişkileri Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayını*, 1999; *The Cambridge History of Iran*, Cilt 6 ve 7 Cambridge: CUP, 1986-1991; Gökhan Çetinsaya, "Tanzimat'tan Birinci Dünya Savaşı'na Osmanlı-İran İlişkileri," *KÖK Araştırmalar*, Osmanlı Özel Sayısı (2000).

² Bu konuda bkz. R.K. Ramazani, *The Foreign Policy of Iran, 1500-1941* Charlottesville: University Press of Virginia, 1966, s.139-213; Peter Avery, *Modern Iran* London: Ernest Benn, 1965, s.210-268; Houshang Sabahi, *British Policy in Persia, 1918-1925* (London: Frank Cass, 1990); Cyrus Ghani, *Iran and the Rise of Reza Shah: from Qajar Collapse to Pahlavi Rule* London: I.B.Tauris, 1998.

MİLLİ MÜCADELE'DEN CUMHURİYETE'E TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ, 1919-1925. [1]

Okumak için tıklayın MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİYETE E TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: Tarih | Belge Türü: Orijinal dili | Yayın Türü: Born-digital | Lehçe : Türkçe | Özerk: Kuzey Kürdistan |

ئەم تۆمارە ھەندێک فایلی پەڕووەندیداری وەک وێنە و قیدیۆی لەگەڵدا و لێرەدا پێشان نەدران،
کۆدەکە بەکە تاوەکو لەسەر مائپەری رێکخراوی کوردیپیدیا ئەو فایلانە ببینیت QR تکیە سکیینی

QR
Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://atamdergi.gov.tr>

Eklenme tarihi: 23-07-2026

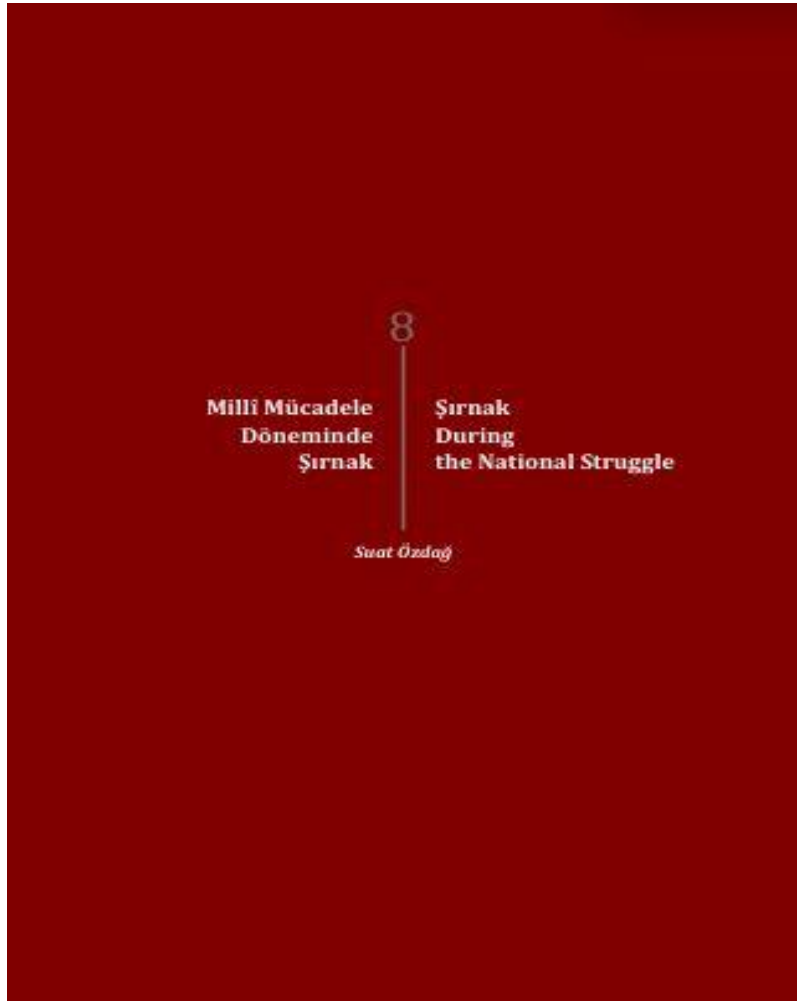
Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kütüphane

Konu (Başlık): 189

Millî Mücadele Döneminde Şırnak

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20260723104527696240>

Kitap Adı: Millî Mücadele Döneminde Şırnak

Yazar: Suat Özdağ

Basım Yeri: Bitlis

Yayınevi: Bitlis Eren Üniversitesi

Yayın Tarihi: 2023

Millî Mücadele’de Şırnak Anadolu’nun diğer vilayet ve sancaklarından farklı bir hususiyet arz etmektedir. Özellikle İngilizlerin bölgedeki çalışmaları ve bölgenin aşiret yapısı Şırnak tarihinin yerel bir pencereden ele alınmasını gerektirmektedir. Kapsamlı bir arşiv taramasına dayanan bu çalışmada Şırnak Kazası’nın Millî Mücadele’de içinde bulunduğu şartlar, sosyal ve siyasal yapısı, idari durumu, halkın

Millî Mücadele'ye

desteği, İngilizlerin bölgedeki çalışmaları, Ermenilerin saldırıları, aşiretlerin yapısı ve güç dengesi, ayrılıkçı faaliyetlere karşı halkın tutumu, vatanın kurtuluşu için gösterdikleri gayret ve Osmanlı Devleti'ne olan sadakatleri arşiv belgeleri ışığında açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmada bölge aşiretlerinin ve Şırnak halkının Millî Mücadele'de vatanın kurtuluşu için göstermiş olduğu çaba açık bir şekilde ortaya konmuştur. [1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: Tarih | **İlgili dosyaların konusu ve özellikleri:** Bu kitabın PDF dosyası ilk kez Kurdipedia'da yayımlanıyor. | **Belge Türü:** Orijinal dili | **Yayın Türü:** Basılı | **Lehçe :** Türkçe | **Yayın yeri:** Bitlis | **PDF:** Evet | **Yayınlandığı ülke:** Kuzey Kürdistan |

Yayın tarihi: ~~00-00~~-2023

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
01-01-2023	رێکهوت و رووداو (کرونۆلۆژیا)	کوردی ناوه‌راست	

کۆده که بکه تاوه کو له سه‌ر QR ی له گه‌لدایه، تکایه سکینی PDF ئەم تۆماره په‌رتووکه و فایلێ: مائه‌ری رێکه‌راوی کوردیپیدیا په‌رتووکه که ببینیت.

QR
Code:

Kaynaklar

[1] Belirtilmemiş | Türkçe | <https://www.academia.edu>

Eklenme tarihi: 23-07-2026

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kütüphane

Konu (Başlık): 190

Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüm

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20260723180257696280>

HEINRICH BÖLL STIFTUNG
DERNEĞİ TÜRKİYE TEMSİLCİLİĞİ

Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüm

Kitap Adı: Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüm

Yazar: Heinrich Böll Stiftung Türkiye Temsilciliği

Basım Yeri: Diyarbakır

Yayınevi: İsmail Beşikçi Vakfı

Yayın Tarihi: Aralık 2014

Diyarbakır Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Derneği (DiSA), İsmail Beşikçi Vakfı ve Heinrich Böll Stiftung Derneği, 13-14 Aralık 2014 tarihlerinde Açık Toplum Vakfı'nın da desteğiyle İstanbul ve Diyarbakır'da

“Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüm” başlıklı birbirini izleyen iki uluslararası konferans düzenledi. Konferansta uluslararası deneyimler ışığında, üç temel konu

tartışıldı. “Çözüm ve Barış Girişimleri”, Müzakere Süreçlerinde Silahsızlanma” ve Kadın Perspektifiyle Müzakere” başlıklı panellerde ele alınan başlıca sorular şunlardı: Uluslararası aktörler barış müzakerelerinde nasıl bir rol üstlenebilir? Silahsızlandırma süreci nasıl işler? [1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: Kürt Davası | **Tarih | İlgili dosyaların konusu ve özellikleri:** Bu kitabın PDF dosyası ilk kez Kurdipedia'da yayımlanıyor. | **Belge Türü:** Orijinal dili | **Yayın Türü:** Basılı | **Lehçe :** Türkçe | **Yayın yeri:** Amed | **PDF:** Evet | **Yayınlandığı ülke:** Kuzey Kürdistan |

تێبینی: کۆده که بکه تاوه کو له سه ر QR ی له گه ئدایه، تکیه سکینی PDF ئه م تۆماره په رتووکه و فایلی مائه پری ریکخراوی کوردیپیدیا په رتووکه که ببینیت.

QR
Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://tr.boell.org>

Eklenme tarihi: 23-07-2026

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım

Konu (Başlık): 191

ŞİKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20260723174407696279>

ŞİKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ

Fatih ÜNAL. [1]

Okumak için tıklayın ŞİKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: Kürt Davası | Tarih | Belge Türü: Orijinal dili | Yayın Türü: Born-digital | Lehçe : Türkçe | Özerk: Kuzey Kürdistan |

ئهم تۆماره هه‌ندێک فایلێ پهیوه‌ندیاری وه‌ک وێنه و فیدیۆی له‌گه‌ڵدایه و لێره‌دا پێشان نه‌دراون،
کۆده‌که بکه تاوه‌کو له‌سه‌ر مائپه‌ری رێکخراوی کوردیپیدیا ئه‌و فایلانه ببنیت QR تکیه سکیی

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://dergipark.org.tr>

Eklenme tarihi: 23-07-2026

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım

Konu (Başlık): 192

Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20251014200822660140>

Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri

Fatih Ünal

Osmanlı Devleti ile İran arasında 1639'da yapılan Kasr-ı Şirin Antlaşması ve daha sonraları değişik dönemlerde yapılan hudut düzeltme protokollerine rağmen Osmanlı-İran hududu sorunları Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar devam etmiştir. 20. asrın başlarında Rusya'nın Güney Azerbaycan'da nüfuz kurmasıyla, Osmanlı-İran hududu sorunlarına Rusya da müdahil olmaya başlamıştır. İran'da ve Osmanlı Devleti'nde gerçekleşen meşrutiyet rejimiyle birlikte gelen iç karışıklıklar, Rusya'nın bu iki devlet aleyhine yayılma planlarını hayata geçirmesine fırsat verdi. Bu dönemde Rusya, devlet otoritesinden uzak, kendi başına buyruk yaşamağa alışmış bölge

aşiretleri arasında kendine taşeron bulmakta gecikmedi. Bunlardan biri olan Şıkak Aşireti Abdüvi taifesi reisi Simko, hem fran hem de Osmanlı aleyhine Rus emellerine alet oldu. Bu arada sınır tanımayan ihtirasları sayesinde kendi siyasi ve ekonomik konumunu da sürekli geliştirerek bu üç devlet arasında siyasi ve diplomatik krizlerin çıkmasına yol açtı.[1]

Okumak için tıklayın Şıkak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağanın Faaliyetleri

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: Araştırma | **Tarih | Belge Türü:** Orijinal dili | **Yayın Türü:** Born-digital | **Lehçe :** Türkçe | **Özerk:** Kurdistan |

Yayın tarihi: 00-00-2006

بابه ته په یوه سترکراوه کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
01-01-2006	پیکهوت و پووداو (کړۆنۆلۆژیا)	کوردی ناوه پاست	
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAIJAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şıkak ji bîr nakin	کورتەباس	Kurmancî	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918- 1920)	کورتەباس	Türkçe	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şıkak	کورتەباس	Kurmancî	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	

MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-
IRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925

کورتەباس

Türkçe

Millî Mücadele Döneminde Şırnak

پەرتوووخانه

Türkçe

Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme

پەرتوووخانه

Türkçe

ŞİKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL
AĞA NIN FAALİYETLERİ

کورتەباس

Türkçe

Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt
Direnişinin Sembolü

فیدیۆ

Türkçe

Simkoyê Şîkak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û
eşîrî de

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şîkak; Bavê nasyonalîzma Kurd

کورتەباس

Kurmancî

TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU
NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ
TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

پەرتوووخانه

Türkçe

ئەم تۆمارە ھەندێک فایلی پەيوەندیداری ھەک وێنە و فیدیۆی لەگەڵدا یە و لێرەدا پێشان نەدراون،
کۆدەکە بکە تاوھەکو لەسەر مائپەری رێکخراوی کوردیپیدیا ئەو فایلانە ببینیت QR تکیە سکیی

QR

Code:

Kaynaklar

[1] Belirtilmemiş | Türkçe | <https://dergipark.org.tr>

Eklenme tarihi: 14-10-2025

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım

Konu (Başlık): 193

Simko Ağa (İsmail Ağa Şıkaki)

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20250717190628646641>

Simko Ağa (İsmail Ağa Şıkaki)

Simko ya da İsmail Ağa Şıkaki, Kaçar döneminin sonları ve Pehlevi döneminin başlangıcında İran Kürdistanında hakimiyeti sürdürmüş Kürt lideri. Doğum: 1887
Ölüm Tarihi: 30 Haziran 1930

Simko (Smail Axayê Şikakî, İsmail Simko, Simkoyê Şikak / 1887- 26 Temmuz 1930, Uşnu) Kacarlar döneminin sonları ve Pehlevi döneminin başlangıcında Doğu Kürdistan'da başkaldıran ve hakimiyet sürdüren Kürt lideri. Ligengê Kurdistanê (Kürdistan Kahramanı) adıyla ün salmış olan Simko dönem dönem İran, Rusya, Osmanlı, İngiliz, Türkiye ve Irak'a karşı başkaldırmış, Doğu Kürdistan'da Tebrîz'den Süleymaniye'ye kadar bir etkinlik alanı yaratmıştır.

Doğu Kürdistan'ın Selmas (Bugünkü İran'ın Batı Azerbaycan Eyaleti'nin Şahpûr

bölgesi) ve Ormîye (Urumiye) bölgelerinin en güçlü aşiretinin reisinin oğlu olarak doğmuştur. 1910'daki bir karışıklıkta bölgenin bir kısmını işgal eden Osmanlı Devleti, Simko'ya da bu bölgenin yönetimini vaat ederek onun Osmanlı tarafına geçmesini önermiş fakat o bunu reddetmiştir. 1913'te Evdirrezzaq Bedirxan ile birlikte görevleri arasında Kürdistan'da okullar kurmak, Kürtçe kitap yayımlamak, gazete ve dergi çıkarmak, Kürtçe alfabeyi düzenleyerek modern eğitim vermek, Kürt gençlerinin seyahati için çeşitli ülkeler ile temas geliştirmek ve bu seyahatleri organize etmek olan Gihandinî adında bir eğitim örgütü kurmuş ve Kürt okulları açmaya başlamıştır (Gihandinî'nin ilk okulu Xoy'da 22 Ekim 1913'te açılmıştır). Bedirxaniler ile Osmanlı arasındaki çatışmadan dolayı ilkin Osmanlı'yla bir sürtüşme geçiren Simko, Birinci Dünya Savaşı ile birlikte doğan boşlukta İran'ın Kürt okullarını kapatması üzerine İran'a karşı başkaldırmıştır. Savaşın şiddetlenmesi üzerine Rusya ile iyi ilişkiler kurmuş ve Şark Cephesi'nde Osmanlı'yı Kürdistan'dan def etmek için çalışmıştır. Rusların çekilmesinden sonra İran'da Osmanlı sınırı ile Urmiye Gölü arasındaki Savucbulak (Mahabad), Mako, Xoy, Qotir, Dîlman, Saqiz, Serdeşt, Banê ve Boka gibi Kürt bölgelerinin hakimiyetini elde etmiş ve Ormîye (Urumiye) ile Selmas kentlerini ele geçirmiştir. Aynı dönemde Tebriz'de kurulan Azadistan'ın lideri Muhammed Hiyabani ile ilişki kurmuştur.

Bu sırada eski dostu Seyit Taha (Şeyh Ubeydullah Nehri'nin torunu)'nın etkisiyle Bağımsız Kürdistan fikrini benimsemiş ve 1922'de bu uğurda bir yönetim kurmuştur ancak kısa sürede başkent olarak ilan ettiği Şahrik beldesi düşmüştür ve Simko, Kuzey Kürdistan topraklarına sığınmak zorunda kalmıştır. 1922'nin kışında Şeyh Mahmut Berzenci'nin hakimiyeti altındaki Süleymaniye'ye geçmiş ve Kürt reisleriyle bir toplantıya katılmıştır (Bu toplantı Büyük Kürdistan Cemiyet'nin organize ettiği bir toplantıdır ve cemiyet Bağımsız Büyük Kürdistan'ı kurmayı hedeflemiştir). Bu toplantıda Türkiye'ye yakınlaşarak İngilizlere karşı mücadele etme kararı alınmıştır. 1924'de İran, tekrar ayaklanmayacağı koşuluyla Simko'yu affettiğini açıklayınca Simko, İran'a dönmüştür. Fakat 1926'de tekrar ayaklanmış ve Selmas'ı ele geçirmiştir. 1925'de yeni bir hanedan kuran Rıza Han tarafından yenilince tekrar Kuzey Kürdistan'a geçmiş Van'ın başkale ilçesinde tam sınırda bulunan Keşkol köyünde konaklanmış, bir süre sonra da Güney Kürdistan'a geçmek zorunda kalmıştır.

1928'de Pehlevi Hanedanı, Simko'yu affedeceğini duyurmuş ve onun İran'a dönmesini istemiştir. Temmuz 1930'da Simko birkaç atlı ile birlikte Tebriz'e gitmiş ve törenle karşılanmıştır. Fakat İran, Simko ve oğlu Hüsrev'i misafir bulundukları Pehlevi Hanı'nın evinde öldürmüş ve cesetlerini Ormîye'ye götürüp şehir meydanına asarak haftalarca teşhir etmiştir.[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: Araştırma | **Tarih | Belge Türü:** Orijinal dili | **Yayın Türü:** Born-digital | **Lehçe :** Türkçe | **Özerk:** Kurdistan | **Yayın tarihi:** 11-08-2013

بابه ته په یوه سترکراوه کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
11-08-2013	کوردی پیکهوت و رووداو (کړنلۆژیا)	ناوه پاست	
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAIJAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	کورتەباس	Kurmancî	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتەباس	Kurmancî	
95 sal biser kuştina rêberê kurd SIMKOYÊ ŞIKAK re derbas dibin	کورتەباس	Kurmancî	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)	کورتەباس	Türkçe	
İsmayıl ağa Şəqəqi	شه هیدان	Azərbaycanca	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 2/4	کورتەباس	English	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 4/4	کورتەباس	Deutsch	
KURDS BETWEEN TWO WORLD WARS (1918 – 1941)	کورتەباس	English	

Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmancî	
Millî Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLÎ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-IRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	پەرتوووخانه	Türkçe	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	پەرتوووخانه	Türkçe	
ŞIKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri	کورتەباس	Türkçe	
Simko Shikak: A Kurdish Leader in a Time of Upheaval	کورتەباس	English	
Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü	فیدیۆ	Türkçe	
Simkoyê Axaye Şikak 1	کورتەباس	Türkçe	
Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti	کورتەباس	Türkçe	
TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ TALEBİ'NİN HAKLILIĞI	پەرتوووخانه	Türkçe	

Wêneyên nû yên Simkoyê Şikak û malbata wî
hatin dîtin

کورتەباس

Kurmancî

QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://www.bitlishaber13.net>

Eklenme tarihi: 17-07-2025

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım

Konu (Başlık): 194

SİMKO AĞA İSYANININ TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (1905-1930)

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20240120144126545215>SİMKO AĞA İSYANININ TÜRK-İRAN
İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ
(1905-1930)*Effects of Simko Agha Revolt on Turk-Iran
Relation (1905-1930)*Mehmet KAYA¹Geliş: 08.08.2017/ Kabul: 11.10.2017
DOI: 10.29029/busbed.325449

Öz

Tarih boyunca Türkiye-İran arasında birçok ortak nokta olmakla birlikte birçok sorun da mevcuttu. I. Dünya Savaşı'ndan sonra en büyük sorunlar arasında sınır boylarındaki aşiret isyanları olarak görülmektedir.

Bu dönemdeki en büyük isyanlardan biri de Şikak Aşireti'nin lideri olan Simko Ağa İsyanıdır. Simko Ağa isyanının nedenlerini şöyle sıralamak mümkündür. Simko Ağa'nın ağabeyi Cafer Ağa'nın İran tarafından öldürülmesi, Osmanlı-İran arasında Kotur Bölgesi anlaşmazlığı ve Simko'nun buraya el koyup bir otonom bölge oluşturmak istemesi, Rusya ve İngiltere'nin kışkırtmaları olarak değerlendirilebilir.

Simko, bölgeye hâkim olmak için İran'a karşı harekete geçerek Kotur'dan Beher'e kadar olan bölgeyi hâkimiyeti altına alır. Tebriz-Urmiye yolunu kontrol altına alması üzerine İran, Simko Ağa'ya karşı harekete geçer ve tekrar o bölgeyi Simko Ağa'dan geri alır. Simko Ağa ile İran arasında karşılıklı çatışmalar 1930 yılına kadar sürer. İran sonunda Simko Ağa'yı Türkiye'nin yardımıyla tasfiye ederek olayı kendi lehine sonuçlandırır.

Anahtar kelimeler: Simko Ağa, Türkiye, İran, İsyan**Abstract**

Throughout the history there have been many common points between Turkey and Iran but also many problems were existed. After the World War I tribe revolts were considered to be the major important trouble.

¹ Yrd. Doç. Dr., Bingöl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Cumhuriyet Tarihi Anabilim Dalı, mehmetkaya1963@gmail.com.

SİMKO AĞA İSYANININ TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (1905-1930)

Öz

Tarih boyunca Türkiye-İran arasında birçok ortak nokta olmakla birlikte birçok sorun da mevcuttu. I. Dünya Savaşı'ndan sonra en büyük sorunlar arasında sınır boylarındaki aşiret isyanları olarak görülmektedir.

Bu dönemdeki en büyük isyanlardan biri de Şikak Aşireti'nin lideri olan Simko Ağa İsyanıdır. Simko Ağa isyanının nedenlerini şöyle sıralamak mümkündür. Simko Ağa'nın ağabeyi Cafer Ağa'nın İran tarafından öldürülmesi, Osmanlı-İran arasında Kotur Bölgesi anlaşmazlığı ve Simko'nun buraya el koyup bir otonom bölge oluşturmak istemesi, Rusya ve İngiltere'nin kışkırtmaları olarak değerlendirilebilir.[1]

Okumak için tıklayın SİMKO AĞA İSYANININ TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (1905-1930)

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: Kürt Davası | **Tarih** | **Siyasi** | **Belge Türü:** Orijinal dili | **Yayın Türü:** Born-digital | **Lehçe :** Türkçe | **Şehirler:** Çevlik | **Özerk:** Kuzey Kürdistan | **Özgün Dil:** İngilizce | **Yayın tarihi:** 08-08-2017

بابه ته په یوه سترکراوه کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
08-08-2017	پێکهوت و پووداو (کرونۆلۆژیا)	کوردی ناوه پاست	

ئهم تۆماره هه نديک فايلى په يوه نديدارى وهک وینه و فيديوى له گه لدايه و ليره دا پيشان نه دراوان،
کۆده که بکه تاوه کو له سه ر مائه پهرى پیکه راوى کوردیپیدیا ئه و فايلا نه ببينیت QR تکیه سکینى

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://www.researchgate.net>

Eklenme tarihi: 20-01-2024

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Biyografi

Konu (Başlık): 195

Simko Shikak

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20220117193915401868>

Simko Shikak

Simko ya da İsmail Ağa Şıkaki (Farsça: اسماعیل آقای سمکو, Simko, Isma'îl Agha-ye Simko, اسماعیل سیمیتکو, Isma'îl Simitqo; 1887? - 26 Temmuz 1930, Uşnu), Kaçar döneminin sonları ve Pehlevi döneminin başlangıcında İran Kürdistanında hakimiyeti sürdürmüş Kürt lideri.

Bugünkü İran'ın Batı Azerbaycan Eyaleti'nin Salmas (Şapur) bölgesinde Salmas ve Urmiye'nin güneybatısında Kotur, Mergaver, Bradost ve etrafındaki en büyük aşireti olan Şıkak Aşiretinin reisinin oğlu olarak doğmuştur.

1910'da Kotur'un bir kısmını elde eden Osmanlı Devleti, Simko'ya Kotur, Çehrik ve Soma'nın yönetimini vadedip Osmanlı tebaasına geçmesini önermiştir. Fakat Simko

bu öneriyi kabul etmemiş ve İran hükûmetine bağlılığını ilan ederek Osmanlı'ya karşı direniş hareketi başlamıştır.

I. Dünya Savaşı sırasında Alman İmparatorluğu ve Osmanlı Devleti'nin ajanları İran'a karşı harekete geçmesini önerdiğinde Simko bunu kabul etmiştir. Ancak İran'a karşı hareketin başladığında hareke-tin başına geçemediği için safını değiştirerek Rus İmparatorluğu'na bağlanmış ve Rus ordusuyla bir-likte Şark Cephesinde Osmanlı'ya saldırmıştır. Rusların çekilmesinden sonra İran'da Osmanlı sınırı ile Urmiye Gölü arasındaki Savucbulak (Mahabad), Maku, Hoy, Kotur, Dilman, Sakkız, Serdeşt, Bane ve Bukan gibi Kürt bölgesi nin hakimiyetini elde etmiş ve Uremiye ve Selmas kentlerine de yayılmaya çalışmıştır. Aynı dönemde Tebriz'de kurulan Azadistan'ın lideri Muhammed Hiyabani ile ilişki kurmuştur.

Bu sırada eski dostu Seyit Taha (Şeyh Ubeydullah Nehri'nin torunu)'nın etkisiyle Bağımsız Kürdis-tan fikrini benimsemiş ve 1922'de Bağımsız Kürdistanın kralı ilan edip hükûmetini kurmuştur. An-cak kısa sürede başkenti Çehrik düşmüştür ve Simko Türkiye topraklarına kaçmak zorunda kalmıştır. 1922 kışın Şeyh Mahmut Berzenci'nin hakimiyeti altındaki Süleymaniye'ye geçmiş ve Kürt reislerinin toplantıya katılmıştır. Bu toplantıda Türkiye'ye yakınlaşarak İngilizlere karşı mücadele etme kararı alınmıştır.

1924'te İran hükûmeti tekrar ayaklanmayacağı koşuluyla affedildiği için İran'a dönmüştür. Fakat 1926'da tekrar ayaklanmış ve Selmas'a saldırmıştır. 1925'te yeni hanedanı kuran Rıza Han tarafından yenilince Türkiye'ye kaçmış Van'ın Başkale ilçesinde tam sınırda bulunan khaskol, keşkol (kaşkol gelenler) de saklanmıştır. bir süre sonra buraya İran göçmeni Sıddık Ağa (Molla Te-vfik'in oğlu) gelmiştir. Simko ağayı buradan sürgün etmiştir. Kuzey Irak'a gitmiştir.

1928'de Pehlevi Hanedanı tekrar af edeceğini söz ederek Simko'nun İran'a dönmesini istemiştir. Temmuz 1930'da Simko birkaç atlı ile birlikte Tebriz'e gitmiş ve törenle karşılanmıştır. Fakat İran hükûmeti Simko ve oğlu Hüsrev'i öldürmüş ve cesetlerini Urmiye'ye götürüp sallandırmıştır.[1]

Başlık özellikleri

Siyasi eğilim: Milliyetçi | **Kişilik tipi:** Aşiret Reisi | **Kürt beyi** | **Lehçe :** Kürtçe - Kurmanci | **Farsça** | **Doğum yeri:** Urmiye | **Ölüm yeri:** Şino | **İkamet Yeri:** Kurdistan | **Diri?:** Hayır | **Ulus (Millet):** Kürt | **Ölüm nedeni:** Komplo | **Doğduğu ülke:** İran kurdistanı | **Öldüğü ülke:** İran kurdistanı | **Cinsiyet:** Erkek | **Ölüm Tarihi:** 30-06-1930

بابه ته به یوه سترکراوه کان:

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
------------	-----	------	----

1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN

AZERBAIJAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU
BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ

کورتەباس Türkçe

72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak
(1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)

کورتەباس Kurmancî

93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr
nakin

کورتەباس Kurmancî

95 sal biser kuştina rêberê kurd SIMKOYÊ ŞIKAK re
derbas dibin

کورتەباس Kurmancî

Cenazeyê şehîd Îsmâîl Axa Şekakî (Simko) di sala
1930'an de

کورتەباس و پیناس Kurmancî

Clarification from Muna Yakus

کورتەباس English

İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA
OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-
1920)

کورتەباس Türkçe

İsmayıl ağa Şəqəqi

شههیدان Azərbaycanca

Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4

کورتەباس Deutsch

Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4

کورتەباس Deutsch

Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 4/4

کورتەباس Deutsch

KURDISH REPUBLIC FORMED.; Simko, Bandit
Leader, Said to Have Defeated Persian Troops

به‌لگه‌نامه‌کان English

Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak

کورتەباس Kurmancî

Li Herêma Kurdistanê nîqaşên der barê Simkoyê
Şikak didomin

کورتەباس Kurmancî

Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin

کورتەباس Kurmancî

Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey

کورتەباس Türkçe

MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925

کورتەباس Türkçe

Millî Mücadele Döneminde Şırnak

پەرتوووخانه Türkçe

Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme

پەرتوووخانه Türkçe

ŞIKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ

کورتەباس Türkçe

Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri

کورتەباس Türkçe

Simko Ağa (İsmail Ağa Şıkaki)

کورتەباس Türkçe

SİMKO AĞA İSYANININ TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (1905-1930)

کورتەباس Türkçe

Simko Shikak: A Kurdish Leader in a Time of Upheaval

کورتەباس English

Simko Shikak; A Revolutionary Figure for the Independence of the Kurds – Part 1

کورتەباس English

Simko Shikak; A Revolutionary Figure for the Independence of the Kurds - Part 2

کورتەباس English

Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü

فیدیۆ Türkçe

Simkoyê Axaye Şikak 1

کورتەباس Türkçe

Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de

کورتەباس Kurmancî

Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd

کورتەباس Kurmancî

Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti

کورتەباس Türkçe

TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU
NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ
TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

پەرتوووخانه Türkçe

The Political, Cultural, and Military Re-Awakening
of the Kurdish Nationalist Movement in Iran

کورتەباس English

The Story of the Legendary Leader Simko Shikak

کورتەباس English

QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | کوردی ناوه‌پاست | [Wikipedi](#)

Eklenme tarihi: 17-01-2022

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Video

Konu (Başlık): 196

Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20260723193302696283>

Simko'yê Şîkak'ın Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü. [1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: Kürt Davası | Tarih | **İlgili dosyaların konusu ve özellikleri:** Bu konuyla ilgili video dosyası ilk kez Kürdipediya'da yayımlanacak. | **Belge Türü:** Orijinal dili | Lehçe : Türkçe | **Özerk:** Kuzey Kürdistan | **Resim kalitesi** Belge / Film: Çok iyi |

Yayın tarihi: 00-00-2025

بابه ته به یوه سترکراوه کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
01-01-2025	پێکهوت و رووداو (کرونۆلۆژیا)	کوردی ناوه پاست	

کۆده که بکه تاوه کو له سه ر مائه پهری رێکخراوی QR ته م تۆماره به لگه فیلمه، تکایه سکینی :تییینی
کوردیپیدییا ته و فیلمه ببینیت

QR
Code:

Kaynaklar

[1] Belirtilmemiş | Türkçe | <https://freetyubedownloader.com/tr/>

Eklenme tarihi: 23-07-2026

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım

Konu (Başlık): 197

Simkoyê Axaye Şikak 1

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20250717191619646642>

Simkoyê Axaye Şikak

Simko Şikak veya Smayîl Axayê Şikak, Kürt lideri ve Şikak aşiretinin önde gelen ismi olup, Simkoye Şikak Direnişi'nin lideridir. smayîl Axayê Şikak, çoğunlukla Simko (veya Simkoyê Şikak) adıyla tanınan, Kürt tarihinde özgürlük mücadelesiyle tanınan saygın bir liderdir. Simko'nun önderliğindeki direnişin 25 yıl sürmesinin önemli bir yönü, Birinci Dünya Savaşı sonrası Kürdistan'ın doğusundaki yaklaşık %50'lik toprak diliminin İran hükümetinin egemenliğinden kurtarılmasıdır. Aynı zamanda, Simko, Kürtler arasında birleşmeyi sağlayarak bölgedeki feodal sistemi aşarak Kürt birliğini güçlendirmeyi başarmıştır. Simko'nun eşinin adı Hedoya Simko'dur, ve Hedoya 2024 yılının 7. ayında vefat etmiştir.

Büyük Smayil Han'ın kalesi (Simko'nun büyük babası, Elî Xanê Simko'nun babası) Urmiye bölgesindeki Berandiz Çayı yakınlarında yer almakta olup, Kürtler arasında tarihi bir öneme sahip ve ziyaret edilen bir yer olarak kabul edilmektedir. Şikak aşireti, Rojhilat Kürdistanı'nda, Kelhûr aşiretinden (Kirmaşan bölgesinden) sonra en büyük Kürt aşireti olup, Qacar ve Pehlevî yönetimleri dönemlerinde İran ve Kürdistan'da önemli bir siyasi role sahiptir.

Mihemed Xanê Qacar (Qacar hanedanlığının kurucusu) Zendi hanedanlığından sonra İran'ın tamamında yönetimi ele geçirirken, Kürt komutanı Sadiq Xanê Şikak onun yardımcısı oldu. Ancak Mihemed Xanê Qacar, kendi zulmünü Sadiq Xanê Şikak gibi kişilere de uygulayarak, Sadiq Xan'ın 1797'de Şuşa'da öldürülmesine yol açtı. Sadiq Xanê Şikak, Kürt tarihinde önemli bir lider olarak anılmaktadır ve adı, Şikak aşiretinin başındaki Kürt komutan olarak kayıtlara geçmiştir. Simko'nun ailesi de, Kuzeydoğu Kürdistan'daki siyasi alanda adını duyurmuş ve önemli bir isim haline gelmiştir. Bu aileden önemli figürler arasında Smayîl Xanê Mezin, Cazê (Smayîl Xanê Mezin'in eşi ve Elî Xan'ın annesi), Elî Xan, Mihemed Paşa (Elî Xan'ın oğlu), Cewer Axa ve Simkoyê Şikak yer almaktadır. Bu kişiler, İran hükümetinin zulmü sonucu öldürülmüşlerdir.

Şikak aşireti, Kardarî ve Ebdüyî olmak üzere iki ana kola ayrılır:

-Kardarî kolu 10 şakadan oluşur: Fenekî, Mamedî, Nîsanî, Delan, Xidirî, Botan, Hinare, Pisaxa, Gewirik, Xelûfan.

-Ebdüyî kolu ise 9 şakadan oluşur: Kizinî, Keçelî, Pisaxa (Simkoyê Şikak ailesi), Etmanî, Çerkoyî, Mendolekî, Neimetî, Êverî, Şekerî.

Bu iki kol, Simkoyê Şikak'ın liderliğinde, Kürt aşiretleri arasında güçlü bir konfederasyon oluşturmuş ve Şikak, Milan, Herkî, Ertûşî, Dirî ve diğer bazı aşiretlerle birleşerek bu konfederasyonu oluşturmuşlardır.

Simkoyê Şikak ailesinin kökeni Cizîra Botan'a dayanır ve bu ailenin ilk üyesi Ebdu, 9 oğlu ile Cizîra Botan'dan Urmiye ve Biradost bölgelerine göç etmiştir. 1993 yılında, bu göçle ilgili olarak Apê Evdî ile yapılan bir görüşmede şu bilgiler verilmiştir: “Ebdu, 9 oğlu ile Cizîra Botan'dan Somayê'ye göç etti. Ebdu Begê'nin oğlu İbrahim Aăayê Çep oldukça yiğit bir insandı. Ondan sonra Smayîl Aăayê Mezin (Simko) doğmuş, Simko'nun büyük babası Elî Xan, Simko'nun 6 oğlu vardı: Ehmed Aăa, Mihemed Aăa, Temer Aăa, İbrahîm Aăa, Hecî Aăa ve Qasim Aăa. Mihemed Aăa'nın da 6 oğlu vardı: Cewer Aăa, Smayîl Aăa (Simko), Şukir Aăa, Ehmed Aăa, Xurşîd Aăa (Dîleman'da Nestorlarla yapılan savaşta öldü) ve Elî Xan (Simko'nun öldürülmesi için İran hükümetinin göndermiş olduğu şîrînî bombası sonucu şehit oldu).”

Kürtlerin tarihi boyunca, Kela Dimdim isyanından günümüze kadar, tüm Kürt liderleri, Kürt sorununu çözmek ve bir araya gelmek adına birçok zorlukla karşılaşmış, ancak İran hükümetlerinin zulmü ve baskıları nedeniyle öldürülmüşlerdir. Şikak aşiretinin liderleri arasında Smayîl Xan, Elî Xan, Cewer Axa ve Simko yer almakta olup, bu liderlerin tamamı, İran hükümetinin baskıları nedeniyle öldürülmüştür. Mihemed Axayê Şikak, oğlunun (Cewer Axa) ölümünden sonra Osmanlı Sultanı Abdülhamid'ten yardım istemek üzere İstanbul'a gitmiş, ancak İran'ın engellemeleri nedeniyle bu amacına ulaşamamış ve burada bir komplonun sonucu olarak öldürülmüştür. Ayrıca, Bedirxan ailesi ve diğer Kürt ailelerinin İstanbul'daki etkinlikleri de onun ölümüne yol açmıştır ve o, Kürdistan'dan uzak bir yerde yaşamını yitirmiştir.

Cewer Axanın Öldürülmesi

1905'te Tawrez'de şehit edilen Cewer (veya Cafer) Ağa Şikak, Şikak aşiretinin babasının yerine geçmesi kabul edilen biriydi. Resmi olarak Kaçar Devleti'nin onayıyla Urmiye Gölü'nün batı bölgelerinin yönetiminde bulunuyordu. Cewer Axa, yiğitliği, cesareti ve becerikliliğiyle bölgedeki yoksullar ve fakirler tarafından büyük bir sevgiyle karşılanıyordu. Zenginlerden aldığı ganimetlerin bir kısmını fakir ve ihtiyaç sahiplerine dağıtması nedeniyle, Batılı çevreler ve Avrupalılar onu Kürtlerin Robin Hood'u olarak tanımlıyordu. 1905 yılında Kaçarlı Muzafereddin Şah Avrupa'ya gittiğinde, oğlu Muhammed Açlı Mirza'yı halef olarak belirledi. O dönemde, Hossein QuliXan (Nizamul Seltene) Azerbaycan valisi olarak atanmıştı.

Azerbaycanlı tarihçi Ahmed Kesrevi bu olayla ilgili şöyle yazmaktadır: 'Nizamül Seltene, Cafer Ağa Şikak'ı Tawrez şehrine davet ederek, kendi devletinin ve Osmanlı Devleti'nin sınır meselelerini görüşmesini istedi. Ayrıca Cafer Axa'ya, devletin ondan memnun olacağı ve dileklerinin yerine getirileceği sözünü verdi. Ancak sonra Zarkhamlı Muhammed Hüseyin Han'a (Qaredakhi) Cafer Axa'yı sarayına davet edip, onu ve diğer kişileri tanımadıkları bir şekilde öldürmesini emretti. 1905 yazında Cewer Axa, kabilesinin ileri gelenleriyle istişare ettikten sonra, cesaret ve strateji konusunda akıllı ve korkusuz olan yedi şövalyesiyle Kela Chariye'den Tawrez şehrine doğru yola çıktı. Cewer Axa ile birlikte yola çıkan yedi kişi şunlardı: Mustafa Nowrozi (Mist'in Teyzesi), Mirza'nın Teyzesi (Mirza Qucho), Hacı Ali (Haco), Cacho, Mihemede Mamed (Miho) ve Qasom (Qaso). Cewer Axa'yla birlikte Sedo Miho ve Sedo da şehit oldu, beş kişi ise Kürdistan'ın doğusundaki Simko yakınlarındaki Chariye'ye ulaştı.

40 gün sonra, İran Veliaht Prensi Muhammed Ali Mirza'nın Cewer Axa'yı öldürme emri, Nizamül Seltene'ye ulaştı ve devlet sarayında öldürüldü. Cewer Axa'nın yanında

bulunan yedi kişiden beşi, büyük bir çatışmanın ardından Tawrez'den Çariye kalesine ulaşarak bölgedeki Kürtlere olayın haberini iletmeyi başardılar. Muhammed Axa intikam almak amacıyla Sultan Abdülhamid Osmani aracılığıyla İstanbul'a gitti, ancak onların desteğini kendi tarafına alamadı. Söylendiğine göre, İran konsolosunun komploları nedeniyle İstanbul'dan Kürdistan'a dönmeyip kayboldu [kaynak belirtilmeli].

İran'daki meşrutiyetçilerin devriminde (1905 - 1911) aktif rol alan Kürtler, Nizamül Seltene'nin faaliyetlerinden memnuniyetsizliklerini dile getirdiler. Aynı zamanda Tawrez ve Tahran şehirlerindeki diğer İranlı özgürlük savaşçıları da İran Devleti'nin bu tutumunu kınadılar. Babası Cafer ve Muhammed Axa'nın ölümünün ardından, genç Simko, Şikak kabilesinin büyüklerinin isteği ve tavsiyesi üzerine ağabeyinin yerine halef olarak geçti. Bu, genç Simko'nun kalbinde ve zihninde güçlü bir vatanseverlik ve intikam duygusu uyandıran bir durumdu.

Simko Şikak İsyanı

Şeyh Ubeydullah Nehri İsyanı (1880) sonrasında, Smayil Ağa Şikak'ın başlattığı isyan, Doğu Kürdistan'daki en büyük ve en uzun süreli devrim olarak kabul edilmektedir. Bu isyan sırasında Kürtlerin ulus olarak aşağılanan kimlikleri bir nebze olsun kırıldı ve bölgedeki Kürtler arasında ulusal duygular daha da güçlendi. Kürtler, İran'ın tamamında bir ulus olarak varlıklarını sürdürmeye devam ettiler ve İran şovenistlerinin arzularının aksine, tarihi bir miras olarak toplumsal ve siyasal itibarlarını korumayı başardılar. Bu yüzden yazar ve tarihçi Chris Kutschera, Simko Şikak'ı Doğu Kürdistan'daki Kürt milliyetçiliğinin babası olarak tanımlamaktadır.

Evdüyi büyüklerinin anlatımlarına göre, Simko, Cewer Axa'nın şehit olduğu sırada 18-19 yaşlarındaydı, yani doğum tarihi 1887 veya 1888'dir. Ayrıca TahirXane Kurê Simko, babasının Şino şehrinde şehit düştüğünde 42-44 yaşlarında olduğunu belirtmiştir. Xale Mirze ve Şikak aşiretinin diğer ileri gelenleri tarafından babasının ve ağabeyinin halefi olarak seçilen Simko, İran yönetiminin yetersizlikleri ve başarısızlıkları nedeniyle onlara karşı büyük bir öfke besliyordu. Simko'nun güçlü bir savaşçı olduğu, cesur olduğu ve gençliğinde intikam duygusunun oldukça yoğun olduğu söylenmektedir. Ailesine yaşatılan tüm acılar, onu daha içe kapanık ve hüzünlü hale getirmişti; kendisi hakkında daha fazla düşünmeye başlamıştı.

Simko'nun intikam duygusu, aynı zamanda tarihsel nedenlerle de bağlantılıydı. Simko, büyük dedesi Smayil Xan'dan kardeşi Cewer Xan'a kadar hepsinin İran devletinin yetkilileri tarafından kandırılıp öldürüldüğünü çok iyi biliyordu. Bu nedenle, İranlı yetkililerin kendisini de arayacağını ve bir gün başını belaya

sokacaklarını sezmişti. Çünkü Simko, büyük bir askeri güce sahipti ve Şikak aşiretinin saygın bir büyüğüydü. İranlıların sadece babasını, kardeşini ve dedelerini değil, kendisini de öldürmek istediğini biliyordu. Ancak Simko ile babası ve kardeşi arasındaki fark, Simko'nun (bir lider ve Kürt siyasi kişiliği olarak) siyasi fikirlerinin Kürdistan'ın özgürlüğüne yönelik olarak şekillenmiş olmasıydı. 1919'da Azerbaycan Vali Yardımcısı Mukarram el-Mulik, Ermenilerin işbirliğiyle yaptığı bir bombayı şeker kutusu içinde Simko'ya gönderdiğinde, Simko'nun İran devletiyle olan düşmanlığı daha da belirginleşti.

Simko'nun iki Kürt figürü, Abdulrezaq BadirXan ve Seyid Teha Gilani (Şeyh Ubaydullah Nehiri'nin torunu) ile ilişkisi, Smayil Xan Şikak yönetiminde, Doğu Kürdistan'da ve kısmen Kuzey Kürdistan'da devrimin genişlemesine katkıda bulunmuştur. Ancak kaynaklar ve yaşayan tanıklara göre, Seyid Teha Gilani, Simko'nun yanında sonuna kadar kalmamış ve İngilizlerle ilişkileri bozulmuştur. Chris Kutschera, Simko'nun İran devleti karşısındaki başarısızlıklarını şöyle anlatmaktadır: 'Simko, İran'a olan nefretini hiçbir zaman gizlemedi, bu yüzden ona karşı verdiği mücadelede intikam duygusu da vardı; çünkü babam, dedem, akrabalarım ve halkım, İranlı yetkililer tarafından öldürüldü. Ancak Simko, devrimlerinin amacının yalnızca yağma olmadığını, ulusal çıkarları da içerdiğini sıkça dile getirdi. Simko bu konuda şöyle demiştir: 'Kürt halkının bugüne kadar neler başardığı herkes tarafından biliniyor. Smayil Han ve Ali Han gibi büyüklerimiz İranlılar tarafından zalimce öldürüldü. Şu anda Kürt halkı için mücadele ediyorum, fakat zalimlerden ve istismarcılardan intikam hâlâ var ve unutulmayacak'.

Bugün, tüm Kürt liderlerinin de belirttiği gibi, Simko kısa süre içinde merkezi İran devletinin, birleşik İran sınırları içinde bile Kürt halkına özgürlük ve eşitlik tanımadığını fark etti. Birçok kişi Simko'nun hareketini kabilesel ve bölgesel bir hareket olarak değerlendirmiş olsa da, o dönemin standartlarına göre Simko, İran ve dünya siyasetinden haberdar, bilgili bir insandı. Simko, bir İngiliz komutan aracılığıyla Zafar al-Dul'a gönderdiği mektubunda bu gerçeği daha net bir şekilde ifade etmiştir. Mektubunun bir bölümünde Simko şöyle yazmıştır: 'Dünyada sayıları Kürtlerin dörtte birinden az olan bazı milletler olduğunu çok iyi biliyoruz, ama onlar özerklik hakkı olan taleplerini yerine getirmişler. Almanlara bakın, bu işi kendi başlarına nasıl yapmışlar. Aslında, İran'daki Kürt milleti haklarını alamazsa, ölüm yaşamdan daha iyi olur. Yaşadığımız bu günlerde, İran devleti isterse de istemezse de özerklik hakkımızı talep ediyoruz. Bu artık tüm Kürt halkının dileğidir ve halkımız için yeni bir hayat anlamına gelir'.

Bu mektup, Simko'nun ileri görüşlü bir insan haline geldiğini, büyük hedeflerle Kürt

halkının haklarını elde etmek için yeni siyasi planlar yapmaya başladığını göstermektedir. Ayrıca, bu tarihi mektubun yalnızca içeriği, Simko Şikak'ın siyasi kişiliği ve isyanı hakkında olumsuz yorumlar yapan yazarlar ve milliyetçi araştırmacılar için önemli olmuştur.

Simko'nun Çalışmaları

Simko, hükümdarlığı sırasında yabancı ülkelerle siyasi ilişkiler kurmaya büyük önem verdi. Özellikle İngiliz hükümeti ve Yüksek Kürt Sosyalist Konseyi (YKSS) ile temaslar kurarak, Kürt sorununa dikkat çekmeye çalıştı. Ancak Kürdistan'ın jeopolitik öneminin yetersizliği ve ekonomik çıkarlar nedeniyle, bu ülkeler Simko'nun tekliflerindeki bedeli ödemeye yanaşmadılar. Simko, Seyid Teha Gilanizade aracılığıyla Kürt sorununu çözmek ve bir Kürt devleti kurmak için Irak'taki İngiliz yetkilileriyle görüşmek istedi, ancak bu çabalar sonuçsuz kaldı. Aynı zamanda Şeyh Mahmud Berzenci'ye Türk devletine güvendiğini de dile getirmişti. Simko, İngilizler ve Türkler hakkında şunları söylemiştir: 'İngilizler de Türkler de Kürdistan'ın bağımsızlık ve özgürlük sorununu çözmek için halkımıza yalan söylüyor, bizi aldatıyorlar. İngilizler, tüm Kürtleri köle yapıp, kendi kötü amaçları için kullanmak istiyorlar, bizi maymun gibi oynatmak, bizimle alay etmek istiyorlar. Bizi milletimize karşı küçük düşürmek istiyorlar; ama bu benim işim değil, ben milletime ihanet etmem. Türkler de İngilizler de birbirlerinden kötüler, ama Kürtler, kendileri için herkesten kötüler. Kürtler birbirlerine destek olmuyor, hizmet etmeyi öğrendiler, özgüvenleri yok ve birbirlerinin büyüklüğünü kabul etmiyorlar.'

Simko, en çok da iyi zamanlarında yanında olan ama zorluklar başladığında ondan uzaklaşan Kürt beyleri ve dilencilerinin ihanetine karşı büyük bir hayal kırıklığı yaşamıştır. Simko'nun önemli bir katkısı da Urmiye şehrinde hükümdar olduğu dönemde gerçekleştirdiği entelektüel ve kültürel faaliyetlerdi. Doğu Kürdistan tarihinde ilk kez gazetecilik alanında adımlar atmaya hedefledi. Abdulrezaq Bedirhan, 1912 yılında Simko'nun siyasi ve mali desteğiyle Hoy şehrinde Kürdistan adlı aylık bir dergi çıkarmaya başladı. Ayrıca, Hoy şehrinde Kürt çocuklarına yönelik bir okul açıldı. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından, 1919 ile devrimin yenilgisine kadar geçen süreçte, gazete önce Kürt Günü adıyla yayımlandı, sonra ise sadece Kürt olarak devam etti ve devleti temsilen resmi organ haline geldi. Roja Kurd veya Kurd adıyla haftalık bir gazete haline geldi. Bu gazetenin genel yayın yönetmeni, Urmiye şehrindeki Hayret Yayınevi'nde görev yapan ve gazeteyi hazırlayan merhum Mela Mihemed Turcanizade idi. Ayrıca Simko, yönetimi altındaki tüm bölgelerin siyasi ve askeri durumu hakkında bilgi alabilmek için bir telefon hattı kurmuş ve bu sayede savaş cephelelerindeki tüm komutanlarla iletişim kurmuştur.

Simko, İran devletine karşı başlattığı isyan öncesi, Abdulrezaq Bedirhan ve diğer bazı Kürt liderleriyle işbirliği yaparak Hoy şehrinde daha çok kültürel ve entelektüel faaliyetler yürüten Cihandani adlı bir dernek kurmuştu. Simko, İran rejimine karşı isyan eden şahsiyetler ve hareketlerle de siyasi bağlantılar kurmak için çok çalıştı. Azerbaycanlı devrimci Mehmed Xiyabani ile temasta oldu. Ayrıca, Simko ve İran'ın kuzeyindeki devrimin lideri Mirza Küçük Han Jangeli, Kürdistan devrimiyle İran'ın kuzeyi (Gilaan) arasında siyasi alışverişlerde bulunmayı hedeflemiş, ancak siyasi değişiklikler bu fırsatları engellemiştir.

Kürtçe şiir ve şarkılarda Simko ismi

Bugüne kadar birçok ünlü şarkıcı ve sanatçı, ölümsüz Simko ailesinin hayatını, acılarını ve mücadelelerini anlatan şiirler ve şarkılar seslendirdi. Bu şarkılarda, bu büyük ailenin Kürdistan'ın gururu ve onuru için katlandığı zorluklar, fedakarlıklar ve sıkıntılar dile getirilmektedir. Kürdistan sanat tarihinin ilk Kürt siyasi sanatçısı olarak kabul edilen büyük Kürt sanatçısı Kawis Axa, Kürt lider Simko Şikak'ın şehadetiyle ilgili duygularını bir erkek çocuk formunda şöyle ifade etmektedir:

Lê dayê, lê dayê, lê dayê, şereka qewimî li Şinoya wêran bira çi mezine
Ewro emirê Taranê hatiye bo qumandarê Şinoyê, li niwêjê mexiribê
Bi tirombêla, axawo, eskerên xwe hînbûne yo, yo, yo, li niwêjê mexiribê
Bi tirimbêla eskeran xwe hînbûne, babê Xusro bi sê denga gazdike:
Babê Feysel, ewroke dest helîne, ciwabekê biben eşîrê Ebduyiya, ewro
Hatime kuştinê danên şûna min Xusiro zaroye axawo ciyê mine
Lê dayê Mihteberê rebenê, Gulîzarê nemayê, Mirariyê rebenê, niwêjê
Mexiribê dengê sê tîran û metrelozan agir berda vê dinyayê, kesê xêrxwaz
Nebû ciwabekê bie eşîreta Herkiya, paşî babê Xusiro tovê egîdan li me
Qeliya, wî kes nema axawo li dinyayê, ezê di heyfa kuştina babê Xusiro
Nîme ewro şahî û govende li naw ecemê Kerbelayê
— Kawîs Axa

Aşağıdaki şarkı, ünlü dengbêj Birê tarafından söylenmiş ve içinde Simko Şikak'ın eşi Cewahir Xanim'in İran devleti askerleri tarafından öldürülmesinden bahsedilmektedir:

Bê de wey lê, wey lê, wey lê
Lê lê Muhteberê rebenê, eskerê kişiya ji Dîlemanê
Eskerê Heyder Paşa xwe da lo gulîzerê, kekê Xosiro paşê Kurda
şer xweş kiriye lo ser Îranê
De wey lê, wey lê, wey lê, wey lê, wey lê her bê de wey lê

Lê lê Muhteberê rebenê wezê bi Şawiliya kawil ketin li vê fêzê
Sibeye kekê Xosiro, Paşê Kurda ji mal siyar bû, esker li pey
Kete du rêzê
Kekê Xosiro, Paşê Kurda şer xwe kiriye lo ser Tewrêzê
De wey lê, wey lê, wey lê, wey lê, bê de wey lê lê lê
Muhteberê rebenê wezê Şawliya kawil ketim lo dev beyara
Ji sibê de ser kekê Xosiro Paşê Kurda tê dengê gûla, topa, wan teyara
Ehmed Begê sê denga gazî dikir: Gelî cahêla çêbin, çê bixebitin, wexta
Indada me derê kekê Xosiro, paşê Kurda, gulla sîyara
De wey lê, de wey lê, lê lê Muhteberê rebenê wezê
Şawiliya kawil ketim di çe'ilê (çalê) da
Ji sibê da eskerê Heyder Paşa dikişiya ser Xosiro, paşê Kurda lo pêda, pêda
Ehmed begê gazî dikir: Kesek tune, cabekê bide kekê Xosiro, Paşê Kurda,
Muhteber xanim kuştin,
Xosiro Beg lo girtin di xewa sibê de
De wey lê, de wey lê, de wey lê, de wey lê...
— Birê[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: Kürt Davası | **Tarih | Belge Türü:** Orijinal dili | **Yayın Türü:** Born-digital | **Lehçe :** Türkçe | **Özerk:** Kurdistan |

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

ناوی بابته	بۆل	زمان	QR
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAYCAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	کورتەباس	Kurmancî	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتەباس	Kurmancî	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)	کورتەباس	Türkçe	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	

Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	پەرتوووخانه	Türkçe	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	پەرتوووخانه	Türkçe	
ŞIKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri	کورتەباس	Türkçe	
Simko yê Şîkak ın Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü	فیدیۆ	Türkçe	
Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti	کورتەباس	Türkçe	
TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ TALEBİ'NİN HAKLILIĞI	پەرتوووخانه	Türkçe	
Wêneyên nû yên Simkoyê Şikak û malbata wî hatin dîtin	کورتەباس	Kurmancî	

QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://akademiasumeria.com>

Eklenme tarihi: 17-07-2025

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım

Konu (Başlık): 198

Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20251014194215660133>

Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti

Rojhilatlı Kürt lider Simkoyê Şikakî'nin İstanbul'da sürgünde yaşayan torunu Abdullah Simitko, hayatını kaybetti.

Simkoyê Şikakî'nin oğlu Tahir Han'ın oğlu Abdullah Simitko, İstanbul'da geçirdiği kalp krizi sonucu 71 yaşında yaşamını yitirdi.

Simkoyê Şikakî'nin 1930 yılında İran tarafından şehit edilmesinin ardından Türkiye'ye geçen ailesinin bir kısmı bir daha Rojhilat'a dönememişti.

5 Haziran 1949 yılında Urmiye'de dünyaya gelen Abdullah Simitko, 1977 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun oldu.

Paris Sorbonne Üniversitesinde doktora eğitimi almak için 1978 yılında Paris'e gitti.

Hayatının geri kalanını İstanbul'da geçiren Abdullah Simitko'nun, Rojhilat'ın Urmiye

kentinin Coni köyünde defnedileceği öğrenildi.

Abdullah Sımıtko'nun kardeşi Asgar Sımıtko da 1995 yılında İstanbul'da JİTEM tarafından kaçırılıp öldürülmüştü.

Simkoyê Şikakî kimdir

1887 yılında Rojhilat'ın Urmiye kentinde dünyaya gelen Smayîl Axayê Şikakî (Simkoyê Şikakî), 21 Temmuz 1930'da Rojhilat'ın Şino kentinde dönemin İran Şahı Rıza Şah'ın talimatıyla kurulan pusuda şehit edildi.

Şikak aşireti lideri Muhammed ağanın oğlu olan Simko, ağabeyi Cafer'in İran tarafından Tebriz kentinde öldürülmesinin ardından aşiretin başına geçti.

Cafer ağanın 1905 yılında Tebriz'de İran tarafından öldürülmesinin ardından aşiretin başına geçen Simko, İran ile mücadele etmeye devam etti.

Simkoyê Şikakî, Kürt halkının kaderini belirlemesi için İran ile ulusal bir mücadele yürüttü.

Şikakî 25 yıllık mücadele sürecinde özellikle Birinci Dünya Savaşının ardından Rojhilat topraklarının yüzde 50'sinde kontrolü sağlayarak özel bir yönetim kurdu.

Askerlerinin çoğunluğu Şikak aşiretinden olan Simkoyê Şikakî'nin ordusunda Rojhilat'taki farklı aşiretlerden de askerler yer aldı.

Birinci Dünya Savaşı sonrasında Rusların çekilmesinden sonra Rojhilat'ın Osmanlı sınırı ile Urmiye Gölü arasındaki Mahabad, Meriwan, Şino, Salmas, Urmiye, Maku, Hoy, Kotol, Dilman, Sakız, Serdeşt, Bane ve

Bukan gibi Kürt bölgesinin hakimiyetini ele geçirmiştir.

Simkoyê Şikakî, yönetim merkezi olarak Salmas'taki Çariye Kalesi ile Urmiye'yi kullanmıştır.

Amerikan New York Times gazetesi 1922 yılındaki bir haberinde Simkoyê Şikakî'nin ayaklanmasına ilişkin, "Sınırları Urmiye, Salmas, Kirmaşan ve Erdelan olan Kürdistan Hükümeti kuruldu. Simkoyê Şikakî'nin gözü Loristan da" ifadelerini kullandı.

Yönetim merkezi olarak kullandığı kalesinde, bilim alanında eğitim veren Cihanbani Medresesini açtı. Medresede Kürtçe ve Farsça'nın yanı sıra Rusça ve Türkçe dili öğretili.

Urmiye'de "Kurdistan" gazetesini çıkardı.

Mahabad, Urmiye, Salmas ve Çariye Kalesi gibi stratejik yerler arasında telgraf hattı kurdu.

Fransız tarihçi ve yazar Chris Kutschera, Simkoyê Şikakî'nin Rus ve İngiliz yetkililere yazdığı mektuplarda açık bir şekilde Kürtlerin ulusal haklarına ve Kürdistan'ın bağımsızlığına değindiğini belirtiyor.

Chris Kutschera, çalışmalarından ötürü Şikakî'yi "Kürt Nasyonalizminin Babası" olarak tanımlıyor.

Simkoyê Şikakî, İranlı yetkililere yazdığı mektupta, "Dünyada Kürtlerin çeyreği kadar

nüfusu olmadığı halde otonomi hakkı elde eden halkların olduğunu biliyoruz. Almanların nasıl bu konuyu kendi içlerinde çözdüklerine bakınız. İran’da haklarına kavuşamayan Kürt ulusunun yok olması yaşamasından daha iyidir. İran devleti kabul etsede etmese de Kürtler otonomi hakkını istiyor. Bu bütün Kürtlerin talebidir ve halkımız için yeni bir yaşamdır” ifadelerini kullanmış.

25 yıllık mücadele sürecinde bir çok başarı elde eden aynı zamanda yenilgiler de gören Simkoyê Şikakî, en son yenilgiye uğramasından sonra Güney Kürdistan’a geçiyor.

İran hükümetinin müzakerelerde bulunmak üzere davet ettiği Simkoyê Şikakî, 21 Temmuz 1930’da gittiği Rojhilat’ın Şino kentinde İran devletinin kurduğu pusu sonucu şehit edildi.[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: Haberler | Anılar | Belge Türü: Orijinal dili | **Yayın Türü:** Born-digital | **Lehçe :** Türkçe | **Özerk:** Türkiye | **Yayın tarihi:** 28-07-2020

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAIJAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
28-07-2020	کوردی پیکهوت و رووداو (کړۆنۆلۆژیا)	ناوه پاست	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتەباس	Kurmancî	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)	کورتەباس	Türkçe	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	

Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-IRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	پەرتوووخانه	Türkçe	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	پەرتوووخانه	Türkçe	
ŞİKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri	کورتەباس	Türkçe	
Simko yê Şîkak ın Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembölü	فیدیۆ	Türkçe	
Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd	کورتەباس	Kurmancî	
TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ TALEBİ'NİN HAKLILIĞI	پەرتوووخانه	Türkçe	

QR Code:

Kaynaklar

[1] Belirtilmemiş | Türkçe | <https://www.rudaw.net>

Eklenme tarihi: 14-10-2025

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kütüphane

Konu (Başlık): 199

**TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU NOTLARIYLA DEMOKRATİK
ÖZERKLİK VE STATÜ TALEBİ'NİN HAKLILIĞI**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20260723170107696277>

TARİHTE TÜRKLER VE
KÜRTLER SEMPOZYUMU
NOTLARIYLA DEMOKRATİK
ÖZERKLİK VE STATÜ
TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

AYLA AKAT ATA
9 EKİM 2023

Kitap Adı: TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU NOTLARIYLA DEMOKRATİK
ÖZERKLİK VE STATÜ TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

Yazar: AYLAKAT ATA

Basım Yeri: ..

Yayınevi: ..

Yayın Tarihi: 9 EKİM 2023

Sayın Heyet,

İddia Makamı (14.04.2023 tarihli 49. celsesinde) 1 Esas Hakkında Mütalaasını
mahkemenize sundu. 6-8 Ekim 2014 olaylarına dair hakkımda vermiş olduğu

mütalaayı hukuki gerekçelerden yoksun buluyor ve kabul etmiyorum. Hatırlamak gerekir ki, daha yargılamanın başında mahkemenizi bağımsız ve tarafsız görmediğimi ifade etmiş (20.05.2021 tarihli 5. celsesinde) reddi hâkim2 talebimi, gerekçeleri ile ortaya koymuştum. Bu talebim kabul edilmeyerek reddedildi. 23. Ağır Ceza Mahkemesi'ne yaptığım itiraz ise sonuç vermedi. [1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: Tarih | Siyasi | **İlgili dosyaların konusu ve özellikleri:** Bu kitabın PDF dosyası ilk kez Kurdipedia'da yayımlanıyor. | **Belge Türü:** Orijinal dili | **Yayın Türü:** Born-digital | **Lehçe :** Türkçe | **PDF:** Evet | **Yayın tarihi:** 09-10-2023

بابه ته په یوه سترکراوه کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
09-10-2023	پێکهوت و پووداو (کړۆنۆلۆژیا)	کوردی ناوهراست	
Bir Ortaçağ Müellifinin Gözüyle Kürtler ve Yaşadıkları Bölgeler	کورتەباس	Türkçe	

کۆده که بکه تاوه کو له سه ر QR ی له گه لدايه، تکيه سکيني PDF ئەم تۆماره په ټووکه و فايلى :تېيى
مالپه ټي ټيکخراوى کوردیپیدیا په ټووکه که ببينیت

QR
Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://www.hdp.org.tr>

Eklenme tarihi: 23-07-2026

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kütüphane

Konu (Başlık): 200

Yüzyıl Başında Türk-İran Sınırında Bir Kürt Müttegallibe: Simko İsmail Ağa

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=2013040818462682670>

20. Yüzyıl Başında Türk-İran Sınırında Bir Kürt Müttegallibe: Simko İsmail Ağa

Martin VAN BRUINESSEN

Kovara bir

I. Dünya Savaşı yılları ve savaş sonrası döneminin ilk birkaç yılı boyunca, İran Türk sınırının hakim kişiliği daha çok Simko olarak tanınan, büyük Şikak aşiretinin reisi İsmail Ağa'ydı. Bölgenin 20. yüzyılın ilk çeyreğindeki karışık tarihinin sunduğu olanakları zekice sömürerek, hepsiyle düzenli ilişki halinde olduğu Türkler, Ruslar ve İranlılar, daha sonra da İran'daki İngilizler arasında denge kuran Simko, yalnız tutunmakla kalmadı, bölgedeki iktidar ve nüfuzunun boyutlarını genişletmeyi de başardı. Savaşın ertesinde, birtakım Kürt milliyetçileriyle işbirliği yaparak ve merkezi hükümete meydan okuyarak

kendisini bağımsız bir yerel hükümdar olarak kabul ettirdi. "İsyan"ının Ağustos 1922'de modernleştirilmiş İran ordusu tarafından ezilmesinden ve kendisinin İran topraklarından kaçmak zorunda kalmasından sonra bile, Orta Kürdistan'da nüfuzlu bir aktör olarak kaldı ve hem Türkiye hem de İngiltere onu, Musul vilayetinin statüsüyle ilgili çatışmada kendi çıkarları için kullanmaya çalıştı. [1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: Tarih | Lehçe : Türkçe | PDF: Evet |

بابه ته په یوه سترکراوه کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAYCAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتیه باس	Türkçe	
72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	کورتیه باس	Kurmancî	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتیه باس	Kurmancî	

95 sal biser kuştina rêberê kurd SIMKOYÊ ŞIKAK re derbas dibin

Kurmancî کورتەباس

DOĞU ANADOLU'DA GÖÇEBE KÜRT AŞİRETLERİ

Türkçe پەرتوووخانه

İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)

Türkçe کورتەباس

Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4

Deutsch کورتەباس

Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak

Kurmancî کورتەباس

Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin

Kurmancî کورتەباس

Martin van Bruinessen

English ژياننامه

Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey

Türkçe کورتەباس

MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925

Türkçe کورتەباس

Millî Mücadele Döneminde Şırnak

Türkçe پەرتوووخانه

Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme

Türkçe پەرتوووخانه

ŞIKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ

Türkçe کورتەباس

Simko Ağa (İsmail Ağa Şıkaki)

Türkçe کورتەباس

SİMKO AĞA İSYANININ TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (1905-1930)

Türkçe کورتەباس

Simko Shikak

Türkçe ژياننامه

Simko Shikak, an Independent Revolutionary Figure

کورتەباس English

Simko yê Şîkak ın Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü

فیدیۆ Türkçe

Simkoyê Axaye Şîkak 1

کورتەباس Türkçe

Simkoyê Şîkak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de

کورتەباس Kurmancî

Simkoyê Şîkak; Bavê nasyonalîzma Kurd

کورتەباس Kurmancî

Simkoyê Şîkakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti

کورتەباس Türkçe

TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU
NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ
TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

پەرتووکیخانه Türkçe

تێبینی: کۆده که بکه تاوه کو له سه ر QR ی له گه ئدايه، تکایه سکینی PDF ئه م تۆماره پەرتووکه و فایلێ مانیه پری رێکخراوی کوردیپیدیا پەرتووکه که ببینیت.

QR
Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://www.kurdolojiakademi.net>

Eklenme tarihi: 08-04-2013

Editör Adı: Hawrê Baxewan

Svenska

Grupp: Martyrer**Artikel: 201****Simko Shikak**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=15&q=20250717213252646653>

Ismail Agha Shikak (Kurdiska: ئیسماعیل ئاغای شکاک, Îsmaîl Axayê Şikak), även känd som Simko (Kurdiska: سمکۆ Simko), född 1887, död 1930, var en kurdisk hövding för Shekak-stammen. Han var en nationalistisk krigsherre som kontrollerade betydande markområden och ledde tusentals kurdiska rebeller som besegrade den iranska armén vid flera tillfällen. Han ledde också etniska konflikter mot assyrier och azerbajdzjaner. Han mördades senare av den iranska regeringen 1930.

Uppväxt

Simko föddes 1887 i Chahriq-e Olya, Chahriq Rural District, Salmas County, till Mohammad Agha Shikak, son till Ismail Agha, som var ledare för Awdoyi-klanen av Shikak-stammen. Ismail Agha dog år 1816. Shekak spelade en framträdande roll i lokalpolitiken och ockuperade distrikten Somay, Baradost, Qotur och Chahriq. Hans bror, Jafar Agha, blev senare stammens ledare. År 1904 bjöd Qajar-tjänstemannen Nizam-ol-Saltaneh in Jafar Agha till Tabriz för förhandlingar och svor vid Koranen att han inte skulle skadas. Det hade dock varit en fälla, och Jafar Agha dödades av iranska myndigheter i Tabriz. År 1907 åkte hans far, Mohammad Agha Shekak, personligen för att be Abdul Hamid II om hämnd mot Iran, trots att han fängslades i Istanbul och dog i fängelset.

Karriär

Simko blev ledare för Shekak-stammen år 1905 efter att hans äldre bror Jafar Aghas död.

Simko var också i kontakt med kurdiska revolutionärer som Seyyed Taha Gilani, sonson till Sheikh Ubeydullah. Seyyed Taha var en kurdisk nationalist som aktivt drev en kampanj för enandet av iranskt Kurdistan och turkiskt Kurdistan i en självständig stat.

Kurdisk nationalism introducerades först för iranska kurder under Abdul Hamid II: s regeringstid, där det osmanska riket gjorde flera försök att annektera iranska Kurdistan samtidigt som de uppmuntrade nationalism för att övertyga iranska kurder om resten av kurderna, som bodde i det osmanska riket. Den ungturkiska revolutionen förändrade inte politiken. Ottomanerna kontrollerade kortvarigt iranska Kurdistan vid två tillfällen, 1906 och under första världskriget.

År 1906 erövrade ottomanerna Mahabad relativt enkelt på grund av att kurderna var sunnimuslimer. År 1908 kontaktade en grupp kurdiska nationalister det ryska konsulatet i Urmia och bad om hjälp med att utvisa ottomanerna. Simko var den mest framstående personen som kontaktade konsulatet. Närvaron av ottomanska trupper i iranska Kurdistan hade utmanat Simkos mäktiga status, medan kurderna var uppdelade i pro-ottomanska och anti-ottomanska fraktioner. Simko besökte det ryska konsulatet i Urmia igen 1911 och besökte Ryssland 1912. Simko attackerade ottomanerna och orsakade betydande skador. Illarion Vorontsov-Dashkov gav Simko ofta högre befordringar, vilket ottomanerna protesterade mot till Sergey Sazonov, men uppnådde ingenting då den ryske konsuln i Van uppgav att Simko är någon som vi behöver och vi borde stödja honom, eftersom hans hat mot turkarna är utan gränser. Och det gynnar oss. Enligt den brittiska reseskildringen CJ Edmonds, som intervjuade Simko i oktober 1922, hatade Simko turkar mer än han hatade perser. Simko betonade ofta sitt hat mot perser och citerade ofta ett gammalt kurdiskt talesätt den enda perser du kan lita på är en död perser. I maj 1914 deltog han i ett möte med Abdürrezzak Bedir Khan, som vid den tiden var en kurdisk politiker som stöddes av ryssarna. Under första världskriget fördrevs ryssarna från regionen efter att ottomanerna erövrat Urmia och Tabriz i december 1914, varefter Simko allierade sig med ottomanerna. Men när ottomanerna begärde hjälp mot britterna vägrade han. Ryssarna återvände kort därefter och fängslade Simko i Tbilisi, varefter han återvände till Iran, fortfarande en rysk allierad. När ryssarna drog sig tillbaka 1917 började Simko samarbeta med britterna och allierade sig med assyrierna mot ottomanerna. Simko var dock ofta paranoid och trodde att assyrierna ville etablera en stat i kurdiska länder och etniskt rena kurderna. Han bytte ofta sida eftersom han var villig att alliera sig med alla som gynnade kurderna. Alliansen bröts när Simko mördade Shimun XIX Benyamin i mars 1918 och ställde sig på ottomanernas sida när de invaderade Iran sommaren 1918.

Under det osmanska tillbakadragandet från Sydkaukasien efter första världskriget deserterade många etniska kurdiska soldater och officerare från den osmanska armén och anslöt sig till Simko, inspirerade av hans nationalistiska mål. Trots att de deserterade hade de fört med sig den osmanska utrustningen till Iran. De fick generöst betalt av Simko och utgjorde huvuddelen av de kurdiska rebellerna i Iran.

År 1918 började Simko Shikak-upproret, som syftade till att etablera en oberoende kurdisk stat. Mot 1920-talet blev Simko alltmer nationalistisk. Simko ansågs dock främst vara en stamledare, eftersom han levde i en tid där kurderna främst gav sin trohet till sin stam och inte hade någon uppfattning om enighet för en nationell sak.

Simko saknade administration, vilket gjorde honom mindre framgångsrik än sina samtida Mohammad Khiabani och Mirza Kuchik Khan. Simko var en pionjär inom kurdisk nationalism och var bland de första som försökte ena kurder från olika stamtillhörigheter för en nationell sak. Hans misslyckande berodde främst på bristen på nationalism bland kurderna. Emellertid växte den kurdiska nationalismen snabbt under Pahlavi-eran i Iran, vilket också sammanföll med den kemalistiska eran i Turkiet där den kurdiska nationalismen också växte. Så småningom lyckades Qazi Muhammad ena olika kurdiska stammar och etablera republiken Mahabad. Qazi Muhammads far var en nära vän till Simko och följde honom genom alla striderna.

Under slaget vid Charah, efter mordet på Mar Shimun, attackerade assyrierna under befäl av Malik Khoshaba och Petros Elia från Baz fästningen i Charah där Simko besegrades avgörande och flydde till Khoy. Azerbajdzjans viceguvernör, Mokarram-ol-Molk, utarbetade en plan för att mörda Simko med en presentask som innehöll en bomb inuti. I maj 1919 monterades bomben av en armenisk expert i Khoy och skickades till Simko förklädd till ett paket med konfekt. När paketet nådde Simko bar hans unge son in det i tron att det var en gåva. Simko visste genast vad det var och kastade det långt bort medan han hårt grep tag i sin son och kröp ner på golvet. De överlevde båda, även om bombningen dödade Simkos yngre bror, Ali Agha Shikak, såväl som många kurdiska trupper. Simko svor hämnd och började beskatta icke-kurder som bodde mellan Salmas och Khoy och intensifiera attackerna mot assyriska och azerbajdzjanska samhällen. Simko krävde att den som skickat paketet skulle överlämnas. Även om det var Mokarram-ol-Molk som planerade det, skyllde han på tre personer som inte hade någon del i det men som var ogillade av både den iranska regeringen och Simko. En av de anklagade männen var Jahangir Mirza, en Qajar-prins som ägde många skolor i Khoy. En av skolorna, vid namn Cyrus, erövrades av Simko efter att han dödat Mar Shimun. Simko bodde i skolan under en tid, och vid ett tillfälle försökte Jahangir Mirza vräka Simko från skolan men misslyckades. Simko kände sig förödmjukad och fortsatte att hysa förbittring. I juni eskorterades de tre männen till Simko av tretton Qaradaghi-stamsmän. De tre männen och alla Qaradaghi-stammarna fick sina lemmar avhuggna och kastades från taket på Simkos palats. Han riktade in sig på Qaradaghi-stammens medlemmar som hämnd för sin bror Jafar Agha, som dödades av en Qaradaghi-hövding år 1905.

Sommaren 1918 hade Simko etablerat sin auktoritet i regionen väster om Urmiasjön.

Karta som visar de viktigaste platserna och zonerna som kontrollerades av Simko Shikak under hans uppror (1918–1922).

År 1919 skickade Simko ett brev till den brittiska civila kommissionären i Irak och krävde kurdisk självständighet. År 1919 smidde Yusuf Adl Mukarram ul-Molk, guvernören i Iranska Azerbajdzjan, också ut en komplot för att döda Simko genom att skicka honom en present med en bomb gömd i. Vid denna tidpunkt försökte regeringen i Teheran nå en överenskommelse med Simko på grundval av begränsad kurdisk autonomi. När Simko erövrade Mahabad i oktober 1921 föll några kurder offer för plundringen. Simko uppgav att han starkt avrådde från våld mot andra kurder och hävdade att han inte kunde hålla tillbaka sina män som var vana vid att plundra efter strider. De kurdiska offren rånades och lämnades vid liv, även om de azerbajdzjanska offren alla avrättades. De azerbajdzjanska städerna Miandoab, Binab och Maragheh skickade inlämningsbrev till Simko. Vid denna tidpunkt blev Simko mäktigare samtidigt som han hade permanenta band med många kurdiska stammar. Medan han kontrollerade en stor del av iransk Kurdistan nådde hans inflytande Luristan, såväl som irakisk Kurdistan och turkisk Kurdistan. Simko riktade specifikt in sig på assyriska och azerbajdzjanska samhällen för plundring. Simko var känd bland iranska azerbajdzjaner som Azerbajdzjans slaktare.

I december 1919 var de multietniska delarna av provinsen Västra Azerbajdzjan extremt farliga och präglade av etniskt våld. Städerna Salmas, Urmia och Khoy, alla bestående av kurder, azerbajdzjaner och assyrier, upplevde de värsta spänningarna. Kurderna hade fördelen, och det kom telegram med vädjanden från azerbajdzjaner och assyrier som blev alltmer oroliga. Senare tillkännagav Simko Shikak sin planerade invasion av Lakestan, nämligen Soltan Ahmad och Qarah Qeshlaq, vilka båda beboddes helt av etniska azerbajdzjaner. Lakestan ligger nära Salmas, och dess invånare var antingen boskapsuppfödare, bönder eller hövdingar. I Lakestan förberedde sig cirka 8 700 azerbajdzjanska lokalbefolkningen för att konfrontera Simko, även om över 340 inte hade vapen. Simko hade nästan 4 000 kurdiska soldater. Fredagen den 19 december belägrade kurderna området, och striderna varade i två timmar innan kurderna gick in i staden från alla håll och började plundra och plundra. I telegrammet som överlevande från Lakestan skickade till Tabriz hävdade de att 3 500 azerbajdzjaner hade dött, varav 2 000 av dem dödades direkt av Simko och de övriga 1 500 av dem frystes ihjäl medan de försökte fly. Händelserna skapade en stark chock i Tabriz.= Den iranska armén sändes senare ut till Lakestan och återtog regionen. I närliggande bosättningar, under och efter massakrerna i Lakestan, drabbade kurder samman med azerbajdzjaner och assyrier. Iran nådde senare en överenskommelse med Simko om att stoppa hans attacker, även om han började attackera igen kort därefter. Omedelbart därefter ledde Simko invasionen av Urmia, där kurderna intog staden och massakrerade assyrier och azerbajdzjaner.

Simko hade organiserat en stark kurdisk armé som var mycket starkare än iranska regeringsstyrkor. Eftersom centralregeringen inte kunde kontrollera hans aktiviteter fortsatte han att utöka området under sin kontroll och år 1922 var städerna Baneh och Sardasht under hans administration.[38] I slaget vid Sari Taj 1922 kunde Simkos styrkor inte motstå den iranska arméns angrepp i regionen Salmas och besegrades slutligen och slottet Chari ockuperades. Den iranska arméstyrkan som skickades mot Simko bestod av 10 000 soldater. År 1922 bistod Turkiet den iranska armén mot Simko. Efter Simkos nederlag inledde Reza Shah en repressiv kampanj mot icke-persiska minoriteter.

Den 8 januari 1923 besökte Simko kungariket Kurdistan och träffade Mahmud Barzanji. Simko välkomnades med en militärparad, och dagen för hans besök gjordes till en nationell helgdag.

År 1924 benådade Reza Khan Simko, som återvänt till Iran från exil. När Reza Khan blev Reza Shah år 1925 svor Simko evig lojalitet till honom och den iranska staten. År 1926 allierade sig dock Simko med Herki- och Begzada -stammarna, återtog ledarskapet över Shekak-stammen och inledde ytterligare ett uppror. I oktober 1926 belägrades Salmas av en styrka på 1 500 man som var lojala mot Simko. Kort därefter skickades iranska styrkor från Urmia, Sharafkhaneh och Khoy, och besegrade Simko. Under striden deserterade hälften av Simkos trupper till Shekak-stammens tidigare ledare och Simko själv flydde till det obligatoriska Irak.

Senare liv och död

Simko bodde i byn Barzan i Irak. År 1930 inbjöd den iranska regeringen honom till förhandlingar i en guvernörs hus i staden Oshnaviyeh. Den 30 juni 1930 begav sig Simko till Oshnavieh till häst, åtföljd av en grupp kurdiska stammän. Under hela resan var Simko misstänksam och hade flera gånger funderat på att ställa in mötet. Medan Simko red på sin häst hade han till och med ropat ”den enda perser du kan lita på är en död perser.” Han undertryckte dock tankarna och trodde att mötet skulle uppfylla hans krav och förbättra kurdernas situation i Iran. När Simko anlände till Oshnavieh såg han huset omringat av tio beväpnade iranska vakter. Guvernören, tillsammans med två obeväpnade medarbetare, gick ut för att välkomna Simko. Sju beväpnade kurder stannade utanför huset, medan två obeväpnade kurder gick in med Simko. När Simko och hans två assistenter kom in satt sex iranska tjänstemän och drack te på golvet. Medan de diskuterade kurdernas situation i Iran samt båda sidors krav, reste sig en av de iranska tjänstemännen upp och påstod att han bara sträckte på benen. Hela rummet var tyst förutom ljudet av skedar som rörde i te.

Simko blev överväldigad av paranoia och trodde att han hade fallit i en fälla. Efter att ha insett att den iranska tjänstemannen tog för lång tid på sig att sträcka på benen, tittade Simko i hans riktning och blev omedelbart skjuten i pannan. En av hans assistenter dödades, medan den andra tacklade den iranska tjänstemannen men sköts ihjäl av de andra iranska tjänstemännen. De kurdiska vakterna utanför huset dödades också.[1]

Föremålsegenskap

Persontyp: Hövding | **Figur** | **Språk - Dialekt:** Kurdiska - Badini | **Platser**

(Martyrskap): Shno | **Födelseort:** Urumiya | **Nation:** Kurd | **هۆز: Şikak** |

Dödsorsak: Konspiration | **Land - Region (Martyrskap):** Östkurdistan |

Födelseland: Östkurdistan | **Kön:** Manlig |

Födelsedatum: ~~00-00~~–1875

Dödsdatum: 22-12-1930

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
01-01-1875	رێکهوت و ڕووداو (کړونلوتیا)	کوردی ناوه پاست	
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAIJAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
22-12-1930	رێکهوت و ڕووداو (کړونلوتیا)	کوردی ناوه پاست	
72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	کورتەباس	Kurmancî	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتەباس	Kurmancî	
95 sal biser kuştina rêberê kurd SIMKOYÊ ŞIKAK re derbas dibin	کورتەباس	Kurmancî	
Clarification from Muna Yakus	کورتەباس	English	

İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)	کورتەباس	Türkçe	
İsmayıl ağa Şəqaqi	شه‌هیدان	Azərbaycanca	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 4/4	کورتەباس	Deutsch	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	پەرتوووخانه	Türkçe	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	پەرتوووخانه	Türkçe	
Serpêhatîya rêberê evsaneyî Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
ŞİKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri	کورتەباس	Türkçe	
Simko Shikak	شه‌هیدان	Português	

Simko Shikak: A Kurdish Leader in a Time of Upheaval	کورتەباس	English	
Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü	فیدیۆ	Türkçe	
Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti	کورتەباس	Türkçe	
TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ TALEBİ'NİN HAKLILIĞI	پەرتوووخانه	Türkçe	
The Political, Cultural, and Military Re-Awakening of the Kurdish Nationalist Movement in Iran	کورتەباس	English	
The Story of the Legendary Leader Simko Shikak	کورتەباس	English	
وێنه و پێناسه ئىستقبال سمكو اغا شكاكى فى مدينة السليمانية 1923		عربي	
ژياننامه ئىسماعيل ئاغاي سمائىلى شىخ عوسمان ئەفهەندى		کوردی ناوه‌پاست	
ئەو شوڤر شگێزەى کورد-لەمنیشەووە چەند تێبینى یەک لە سەر (سمکۆ)	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	
بارودۆخى ئێران و شوڤر شى سمکۆى شکاک	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	
بەسەرھاتى رێبەرى ئەفسانەى سمکۆى شکاک	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	
پسران سمکو شکاک	وێنه و پێناسه	فارسی	

دوای شههیدبوونی ئیسماعیل ئاغای شکاک، هیزه‌کانی وینه و پیناس داگیرکه‌ر بێ ڕیزی به پیاوماقوڵانی شاره‌کانی ڕۆژه‌لاتی کوردستان ده‌که‌ن	کوردی ناوه‌راست	
سمکۆی شکاک و مایکل جافکشفیلی، سال 1916	فارسی	
سمکۆ ئاغای شکاک ناسیۆنالیستیکی ئازا و بیرفراوان بوو	کوردی ناوه‌راست	
سمکۆی شکاک	کوردی ناوه‌راست	
سمکۆی شکاک و مایکل جافه‌که‌شفیلی له ورمی سالی 1916	کوردی ناوه‌راست	
سمکۆی شکاک؛ شۆرشگیرێک له ڕێگای سه‌ربه‌خۆی کورد؛ به‌شی 01	کوردی ناوه‌راست	
سمکۆی شکاک؛ شۆرشگیرێک له ڕێگای سه‌ربه‌خۆی کورد؛ به‌شی 02	کوردی ناوه‌راست	
سمکۆی شکاک؛ شۆرشگیرێکی سه‌ربه‌خۆیخواز	کوردی ناوه‌راست	
سێ پیاوی سه‌یر و سه‌مه‌ره؛ سه‌ید فه‌ره‌اد، لۆرێنس عه‌ره‌به‌ستان، سمکۆ	کوردی ناوه‌راست	
سێ وینه‌ی ده‌گمه‌نی سمکۆی شکاک	کوردی ناوه‌راست	
سه‌ره‌لدانا قه‌ه‌ره‌مانی کورد سمکۆی شکاک 1921- 1930	کرمانجی	
سه‌رکرده‌یه‌کی سوپای ئێرانی له (ورمی) له‌گه‌ڵ سمکۆی شکاک و جه‌نگاوه‌ره‌کانی	کوردی ناوه‌راست	
شکاک	فارسی	
نامه‌یه‌کی توندی سمکۆی شکاک بوو ده‌سه‌لاتدارانی عوسمانی	کوردی ناوه‌راست	

هه‌دییه ئیسماعیل ئاغای شکاک

ژیاننامه

کوردی
ناوه‌پاست

کوردانی شکاک له گوندی قوتوری شارۆچکە
سه‌لماس، له‌ سالی 1900

وینه و پیناس

کوردی
ناوه‌پاست

یه‌ که‌مین دامه‌زراوه و خویندنگه‌ی کوردی له
پۆژه‌ه‌لاتی کوردستان

کورتەباس

کوردی
ناوه‌پاست

QR Code:

Källor

[1] Webbplats | Svenska | [Wikipedia](#)

Tillägg: 17-07-2025

Redaktörens namn: Şadî Akoyî

Italiano

Gruppo: Martiri**Articolo: 202****Simko Shikak**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=17&q=20250717214659646656>

Simko Shikak (nato Ismail Agha Shikak; in curdo سمکۆی شکاک, Simko Şikak; Urmia, 1887 – Oshnavieh, 30 giugno 1930) è stato un agha militare curdo della tribù Shekak.

Nacque in un'importante famiglia feudale curda con sede nella fortezza di Chihriq, posta vicino al fiume Baranduz nella regione di Urmia, nell'Iran nordoccidentale. Nel 1920, alcune parti dell'Azerbaigian iraniano situate a ovest del lago Urmia furono sotto il suo controllo. Guidò gli agricoltori curdi in battaglia e sconfisse l'esercito iraniano in diverse occasioni. Il governo iraniano lo fece assassinare nel 1930. Simko prese parte al massacro degli assiri di Khoy e istigò il massacro di 1.000 assiri a Salmas.

Contesto familiare

La sua famiglia era una delle famiglie curde più importanti e politicamente attive durante il regno iraniano dei Qajar dalla fine del XVIII all'inizio del XX secolo. Sadiq Khan Shikak era uno dei generali e governatori del primo stato del sovrano Qajar l'agha Muhammad Khan e comandava una forza di 10.000 soldati. Tuttavia, cadde presto in disgrazia e il monarca Qajar tentò di assassinarlo. Sadiq Khan fu accusato di aver preso parte all'assassinio del re Qajar nella città di Şuşa nel 1797. Tra gli altri membri di spicco della famiglia si annoverano Ismail Khan il Grande e suo figlio Ali Khan, Muhammad Pasha figlio di Ali Khan, Cewer (Ja'afar) Agha fratello di Simko. Molti membri della famiglia furono assassinati dallo stato dei Qajar come Cewer (Dja'far) Agha che fu ucciso a Tabriz per ordine del governatore generale.

Vita politica

Ci sono opinioni diverse e contrastanti su Simko tra gli storici curdi. Dopo l'assassinio di Cewer Agha, Simko divenne il capo delle forze Shikak. Nel maggio 1914 partecipò a un incontro con Abdürrezzak Bedir Khan, che all'epoca era un politico curdo sostenuto dai russi. Il governo iraniano tentò di assassinarlo come gli altri membri della sua famiglia. Nel 1919, Mukarram ul-Molk, il governatore dell'Azerbaigian, escogitò un complotto per uccidere Simko inviandogli un regalo con una bomba nascosta al suo interno.

Simko fu anche in contatto con rivoluzionari curdi come Seyyed Taha Gilani (nipote dello sceicco Ubeydullah che si era ribellato contro l'Iran negli anni ottanta

dell'Ottocento). Seyyed Taha era un nazionalista curdo che conduceva tra i curdi iraniani la propaganda per l'unione del Kurdistan iraniano e del Kurdistan turco in uno stato indipendente.

Insieme alle forze ottomane organizzò il massacro di Haftevan nel febbraio 1915 durante il quale furono assassinati 700-800 armeni e assiri.

Rivolta di Simko Shikak

Nel marzo 1918, con il pretesto di un incontro ai fini della cooperazione, Simko organizzò l'assassinio del patriarca della Chiesa assira d'Oriente, Mar Shimun XIX Benyamin, tendendo un'imboscata a lui e alle sue 150 guardie, mentre Mar Shimun stava entrando nella sua carrozza. L'anello patriarcale fu rubato in quel momento e il corpo del patriarca fu recuperato solo poche ore dopo, secondo il racconto di un testimone oculare Daniel d-Malik Ismael.

Il 16 marzo, dopo l'assassinio di Mar Shimun, gli assiri sotto il comando di Malik Khoshaba e Petros Elia di Baz attaccarono la fortezza di Simkos a Charah in cui Simko fu nettamente sconfitto. La fortezza di Charah non era mai stata conquistata in precedenza nonostante i tentativi degli iraniani e il fiume era rosso per il sangue dei combattenti Shikak morti. Simko fu preso dal panico durante la battaglia e riuscì a scappare, abbandonando i suoi uomini.

Nell'estate del 1918 Simko stabilì la sua autorità nella regione a ovest del Lago di Urmia.

In quel momento, il governo di Teheran cercò di raggiungere un accordo con Simko sulla base di una limitata autonomia curda. Simko aveva organizzato un robusto esercito curdo che era molto più forte delle forze governative iraniane. Poiché il governo centrale non poteva controllare le sue attività, Simko continuò ad espandere l'area sotto il suo controllo e nel 1922 le città di Baneh e Sardasht furono sotto la sua amministrazione.

Nella battaglia di sari Taj nel 1922, le forze di Simko non riuscirono a resistere all'assalto dell'esercito iraniano nella regione di Salmas e furono infine sconfitte; la fortezza di Chari fu occupata. La forza del contingente dell'esercito iraniano inviato contro Simko era di 10.000 soldati.

Eredità

Le rivolte di Simko sono viste da alcuni autori come un tentativo da parte di un

potente capo tribù di stabilire la propria autorità personale sul governo centrale lungo la regione. Sebbene in questo movimento fossero presenti elementi del nazionalismo curdo, gli storici concordano che questi non erano abbastanza articolati da giustificare l'affermazione che il riconoscimento dell'identità curda fosse una questione importante nel movimento di Simko. Esso mancava di qualsiasi tipo di organizzazione amministrativa e Simko era principalmente interessato al saccheggio. Le forze governative e non curde non erano le uniche a subire gli attacchi, e anche la popolazione curda veniva derubata e aggredita. Gli uomini di Simko non sembravano provare alcun senso di unità o solidarietà con i compagni curdi. Secondo le parole del curdologo e iranologo Garnik Asatryan:

«Nel recente periodo della storia curda, un punto cruciale è definire la natura delle ribellioni dalla fine del XIX fino al XX secolo—dalla Rivolta dello sceicco Ubeydullah all'ammutinamento di Simko (Simitko). L'etichettatura complessiva di questi eventi come manifestazioni della lotta di liberazione nazionale curda contro i soppressori turchi o iraniani è un elemento essenziale dell'ideologia dei creatori dell'identità curda. Con il conglomerato curdo, come ho detto sopra, lungi dall'essere un'entità omogenea - né etnicamente, culturalmente o linguisticamente (vedi sopra, fn. 5; anche fn. 14 sotto) - la componente fondamentale della dottrina degli identitari curdi è sempre rimasta l'idea dell'immagine unitaria di una nazione, dotata rispettivamente di una lingua e di una cultura. L'idea chimerica di questa unità immaginata è diventata ulteriormente il fondamento della creazione dell'identità curda, con la conseguente creazione di una fantastica preistoria etnica e culturale, perversione di fatti storici, falsificazione di dati linguistici, ecc. (per le recenti visioni occidentali sull'identità curda, vedi Atabaki/Dorleijn 1990).»

D'altra parte, la vittoria militare di Reza Shah su Simko e sui capi tribali turchi avviò un'epoca repressiva nei confronti delle minoranze non persiane. In una prospettiva nazionalistica, la rivolta di Simko è descritta come un tentativo di costruire un'alleanza tribale curda a sostegno dell'indipendenza. Secondo Kamal Soleimani, Simko Shikak può essere collocato all'interno dei confini dell'etnonazionalismo curdo. Secondo il politologo Hamid Ahmadi:

«Sebbene il confronto armato di Reza Shah con i capi tribali in diverse parti dell'Iran sia stato interpretato come un esempio di conflitto etnico e repressione etnica da parte dello stato iraniano, il fatto è che si trattava più di un conflitto tra lo stato moderno e la tradizionale struttura socio-politica della era pre-moderna e aveva meno a che fare con la questione dell'etnia e del conflitto etnico. Anche se alcuni attivisti politici marxisti (vedi Nābdel 1977) e intellettuali etno-nazionalisti di diversi gruppi iraniani (Ghassemlou 1965; Hosseinbor 1984; Asgharzadeh 2007) hanno

introdotta questo confronto come il risultato delle politiche etnocentriche di Reza Shah, nessun valido documento è stato presentato per questa argomentazione. Recenti studi documentari (Borzū'ī 1999; Zand-Moqaddam 1992; Jalālī 2001) mostrano in modo convincente che il confronto di Reza Shah con il beluci Dust Mohammad Khan, il curdo Simko e l'arabo Sheikh Khaz 'al sono stati semplicemente la manifestazione dell'antagonismo tra stato e tribù e nient'altro. Mentre gli autori e i commentatori etno-nazionalisti curdi hanno cercato di costruire su di lui l'immagine di un eroe nazionalista, le fonti primarie curde locali riflettono esattamente l'opposto, mostrando che era ampiamente odiato da molti curdi comuni e contadini che hanno subito la sua brutale repressione negli insediamenti e nei villaggi curdi.» [1]

Oggetti Proprietà

Tipo di persone: Capo | **Figura** | **Lingua - Dialetto:** Curdo - Badini | **Luoghi (Martirio):** Shno | **Luogo di nascita:** Urumiya | **Nazione:** Curdo | **هۆز: Şikak** | **Causa di morte:** Cospirazione | **Paese - Regione (Martirio):** Kurdistan Orientale | **Paese di nascita:** Kurdistan Orientale | **Genere:** Maschio |

Data di nascita: ~~00-00~~-1875

Data di morte: 22-12-1930

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
01-01-1875	رێکهوت و ڕووداو (کړوڼو لۆژیا)	کوردی ناوه پاست	
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAYCAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
22-12-1930	رێکهوت و ڕووداو (کړوڼو لۆژیا)	کوردی ناوه پاست	
72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	کورتەباس	Kurmancî	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتەباس	Kurmancî	

95 sal biser kuştina rêberê kurd SIMKOYÊ ŞIKAK re derbas dibin	کورتەباس	Kurmancî	
Clarification from Muna Yakus	کورتەباس	English	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)	کورتەباس	Türkçe	
Ismail Agha Shikak	شههیدان	Catalana	
İsmayıl ağa Şəqaqi	شههیدان	Azərbaycanca	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	پەرتوووخانه	Türkçe	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	پەرتوووخانه	Türkçe	
Serpêhatîya rêberê evsaneyî Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
ŞIKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NİN FAALİYETLERİ	کورتەباس	Türkçe	

Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri	کورتەباس	Türkçe	
Simko Shikak	شه‌هیدان	Português	
Simko Shikak	شه‌هیدان	Svenska	
Simko Shikak	شه‌هیدان	Français	
Simko Shikak: A Kurdish Leader in a Time of Upheaval	کورتەباس	English	
Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü	فیدیۆ	Türkçe	
Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti	کورتەباس	Türkçe	
TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ TALEBİ'NİN HAKLILIĞI	پەرتوو کخانه	Türkçe	
The Political, Cultural, and Military Re-Awakening of the Kurdish Nationalist Movement in Iran	کورتەباس	English	
The Story of the Legendary Leader Simko Shikak	کورتەباس	English	
1923 وێنه و پێناس	إستقبال سمكو اغا شكافي في مدينة السليمانية	عربي	
ژیاننامه	ئیسماعیل ئاغای سمایی شیخ عوسمان ئەفەندی	کوردی ناوەراست	

ئهو شۆرشگێڕی کورد-له منیشه وه چهند تێبینی یه ک له سههر (سمکۆ)	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	
بارودۆخی ئێران و شۆرشى سمکۆى شکاک	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	
به‌سه‌رهاتى رێبه‌رى ئه‌فسانه‌یى سمکۆى شکاک	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	
پسران سمکو شکاک	وێنه و پێناس	فارسی	
دواى شه‌هیدبوونی ئیسماعیل ئاغای شکاک، هێزه‌کانی داگیرکه‌ر بێ رێزی به‌ پیاوماقولاى شاره‌کانی رۆژه‌لاتی کوردستان ده‌که‌ن	وێنه و پێناس	کوردی ناوه‌پاست	
سمکۆى شکاک و مایکل جافکشفیلى، سال 1916	وێنه و پێناس	فارسی	
سمکۆ ئاغای شکاک ناسیۆنالیستیکی ئازا و بیرفراوان بوو	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	
سمکۆى شکاک	شه‌هیدان	کوردی ناوه‌پاست	
سمکۆى شکاک و مایکل جافه‌که‌شفیلى له‌ ورمی سالی 1916	وێنه و پێناس	کوردی ناوه‌پاست	
سمکۆى شکاک؛ شۆرشگێڕیک له‌ رێگای سه‌ربه‌خۆی کورد؛ به‌شى 01	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	
سمکۆى شکاک؛ شۆرشگێڕیک له‌ رێگای سه‌ربه‌خۆی کورد؛ به‌شى 02	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	
سمکۆى شکاک؛ شۆرشگێڕیکی سه‌ربه‌خۆیخواز	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	
سێ پیاوی سه‌یر و سه‌مه‌ره؛ سه‌ید فه‌ره‌اد، لۆرێنس عه‌ره‌به‌ستان، سمکۆ	په‌رتووکه‌خانه	کوردی ناوه‌پاست	
سێ وێنه‌ی ده‌گمه‌نی سمکۆى شکاک	وێنه و پێناس	کوردی ناوه‌پاست	

بلاوکراوه کان (گۆفار، رۆژنامه، مالبەر و دهزگا میدیاییه کان و ...)	کرمانجی	
سه‌رهلدانا قه‌هره‌مانی کورد سمکۆی شکاک 1921- 1930	کوردی ناوه‌پاست	
سه‌رکرده‌یه‌کی سوپای ئێرانی له (ورمێ) له‌گه‌ڵ سمکۆی شکاک و جه‌نگاوه‌ره‌کانی	فارسی	
هۆز - تیره - بنه‌ماله	کوردی ناوه‌پاست	
نامه‌یه‌کی توندی سمکۆی شکاک بوو ده‌سه‌لاتدارانی عوسمانی	کوردی ناوه‌پاست	
هه‌دیه ئیسماعیل ئاغای شکاک	کوردی ناوه‌پاست	
کوردانی شکاک له گوندی قوتوری شارۆچکه‌ی سه‌لماس، له سالی 1900	کوردی ناوه‌پاست	
یه‌که‌مین دامه‌زراوه و خویندنگه‌ی کوردی له پۆژه‌ه‌لاتی کوردستان	کوردی ناوه‌پاست	

QR Code:

Fonti

[1] Sito web | Italiano | [Wikipedia](https://it.wikipedia.org)

Aggiunto: 17-07-2025

Nome dell'editore: Şadî Akoyî

Fins

Ryhmä: Marttyyrit

Artikkeli: 203

Simko Shikak

<https://www.kurdipedia.org/?lng=21&q=20250717214849646657>

Elämäkerta

Simko Shikak (1887 – 1930), tunnettu myös nimellä Ismail Agha Shikak, oli vaikutusvaltainen kurdipäällikkö ja kapinajohtaja, joka johti Shikak-heimonsa kurdilaisia alueita nykyisen Iranin ja Turkin rajaseuduilla. Hänet tunnetaan erityisesti kapinoistaan Qajar- ja Pahlavi-dynastioita vastaan.

Varhainen elämä

Simko Shikak syntyi vuonna 1887 Shikak-heimoon, joka on yksi suurimmista kurdiheimoista. Hänen nuoruudessaan heimon johtajana toimi hänen isänsä, mutta isänsä kuoleman jälkeen Simko otti vallan ja alkoi nopeasti laajentaa vaikutusvaltaansa.

Kapinat ja Taistelut

Simko Shikak johti useita kapinoita ja sotilaallisia operaatioita sekä Qajar-dynastiaa että myöhemmin Pahlavi-dynastiaa vastaan. Hänen tavoitteensa oli saavuttaa suurempi autonomia kurdeille ja vastustaa keskushallinnon kontrollia. Hän oli taitava sotilasjohtaja ja onnistui saavuttamaan merkittäviä voittoja.

Simkon merkittävimpiin saavutuksiin kuuluu Maragan kaupungin valloitus vuonna 1920. Kuitenkin hänen toimintansa ei aina saanut laajaa kannatusta kaikilta kurdeilta, ja hänen pyrkimyksensä itsenäisyyteen kohtaavat vastarintaa sekä keskushallinnolta että toisilta kurdiheimoilta.

Liittoutumat ja Diplomatia

Simko yritti myös luoda liittoutumia muiden alueellisten voimien kanssa. Hän tapasi useita kertoja Armenian kansallisten johtajien ja Neuvostoliiton edustajien kanssa, yrittäen hankkia tukea kapinalleen. Vaikka hän sai jonkin verran tukea, hän ei koskaan onnistunut luomaan pysyvää liittoumaa.

Kuolema Malle: Simko shikak

Simko Shikak kuoli vuonna 1930 iranilaisten viranomaisien järjestämässä väijytyksessä. Hänen kuolemansa oli merkittävä isku kurdien itsenäisyysliikkeelle ja heikensi huomattavasti Shikak-heimon vaikutusvaltaa alueella.

Perintö

Simko Shikak on jäänyt historiaan kiistanalaisena hahmona. Toisille hän on sankari ja kurdien oikeuksien puolustaja, kun taas toiset näkevät hänet opportunistisena johtajana, jonka toimet aiheuttivat paljon kärsimystä. Hänen kapinansa ja johtajuutensa ovat kuitenkin jättäneet pysyvän jäljen kurdien kansalliseen identiteettiin ja itsenäisyystaisteluun.

Lähteet

Kurdistan History Institute

Iranian Kurdish Historical Archives

Biographies of Kurdish Leaders

Simko Shikakin elämä ja taistelut ovat osa kurdien monimutkaista historiaa, ja hänen perintönsä elää edelleen kurdiyhteisöissä Iranissa, Irakissa, Turkissa ja Syyriassa. [1]

Esineet Omaisuus

Ihmistyyppi: Päällikkö | **Kuva** | **Kieli – murre:** Kurdi - Badini | **Paikat (marttyyrius):**

Shno | **Syntymäpaikka:** Urumiya | **Kansakunta:** Kurd | **هۆز:** Şikak | **Kuolinsyy:**

Salaliitto | **Maa - Alue (marttyyrikuolema):** Itä-Kurdistan | **Syntymämaa:** Itä-

Kurdistan | **Sukupuoli:** Mies |

Syntymäpäivämäärä: ~~00-00~~-1875

Kuolinpäivä: 22-12-1930

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
01-01-1875	رێکهوت و ږووداو (کړونلوریا)	کوردی ناوه پاست	
1927 TARİHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAYCAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورته باس	Türkçe	
22-12-1930	رێکهوت و ږووداو (کړونلوریا)	کوردی ناوه پاست	
72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	کورته باس	Kurmancî	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورته باس	Kurmancî	

95 sal biser kuştina rêberê kurd SIMKOYÊ ŞIKAK re derbas dibin	کورتەباس	Kurmancî	
Clarification from Muna Yakus	کورتەباس	English	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)	کورتەباس	Türkçe	
Ismail Agha Shikak	شههیدان	Catalana	
İsmayıl ağa Şəqaqi	شههیدان	Azərbaycanca	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	پەرتووکانە	Türkçe	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	پەرتووکانە	Türkçe	
Serpêhatîya rêberê evsaneyî Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
ŞIKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NİN FAALİYETLERİ	کورتەباس	Türkçe	

Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri

کورتەباس

Türkçe

Simko Shikak

شههیدان

Português

Simko Shikak

شههیدان

Svenska

Simko Shikak

شههیدان

Français

Simko Shikak

شههیدان

Italiano

Simko Shikak: A Kurdish Leader in a Time of Upheaval

کورتەباس

English

Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembölü

فیدیۆ

Türkçe

Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd

کورتەباس

Kurmancî

Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti

کورتەباس

Türkçe

TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER
SEMPOZYUMU NOTLARIYLA
DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ
TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

پەرتوووخانه

Türkçe

The Political, Cultural, and Military Re-Awakening of the Kurdish Nationalist Movement in Iran

کورتەباس

English

The Story of the Legendary Leader Simko Shikak

کورتەباس

English

وێنه و پێناسه ئه‌ستقباله‌ سمكه‌و اغا شه‌كاكه‌ په‌ مدينه‌ السليمانيه‌ 1923

عربي

ژیاننامه	ئیسماعیل ئاغای سمایی شیخ عوسمان ئەفهندی	کوردی ناوه‌پاست	
کورتەباس	ئەو شۆرشگیرێ کورد-لەمنیشەوێ چەند تێبینی یەک لە سەر (سمکۆ)	کوردی ناوه‌پاست	
کورتەباس	بارودۆخی ئێران و شۆرشی سمکۆی شکاک	کوردی ناوه‌پاست	
کورتەباس	بەسەرھاتی رێبەری ئەفسانەیی سمکۆی شکاک	کوردی ناوه‌پاست	
وێنە و پێناس	پسران سمکۆ شکاک	فارسی	
وێنە و پێناس	دوای شەھیدبوونی ئیسماعیل ئاغای شکاک، ھێزەکانی داگیرکەر بێ رێزی بە پیاوماقولاتی شارەکانی رۆژھەلاتی کوردستان دەکەن	کوردی ناوه‌پاست	
وێنە و پێناس	سمکۆی شکاک و مایکل جافکشفیلی، سال 1916	فارسی	
کورتەباس	سمکۆ ئاغای شکاک ناسیۆنالیستیکی ئازا و بیرفراوان بوو	کوردی ناوه‌پاست	
شەھیدان	سمکۆی شکاک	کوردی ناوه‌پاست	
وێنە و پێناس	سمکۆی شکاک و مایکل جافەکەشفیلی لە ورمی سالی 1916	کوردی ناوه‌پاست	
کورتەباس	سمکۆی شکاک؛ شۆرشگیرێک لە رێگای سەرەخۆی کورد؛ بەشی 01	کوردی ناوه‌پاست	
کورتەباس	سمکۆی شکاک؛ شۆرشگیرێک لە رێگای سەرەخۆی کورد؛ بەشی 02	کوردی ناوه‌پاست	
کورتەباس	سمکۆی شکاک؛ شۆرشگیرێکی سەرەخۆیخواز	کوردی ناوه‌پاست	
پەرتووکیخانە	سێ پیاوی سەیر و سەمەرە؛ سەید فەرھاد، لۆرێنس عەرەبستان، سمکۆ	کوردی ناوه‌پاست	
وێنە و پێناس	سێ وێنە دەگمەنی سمکۆی شکاک	کوردی ناوه‌پاست	

بلاوکراوه کان (گۆفار، رۆژنامه، مالبه و دهزگا میدیاییه کان و ...)	کرمانجی	
سه‌رکردهیه‌کی سوپای ئێرانی له (ورمێ) له گه‌ل سمکۆی شکاک و جه‌نگاوه‌ره‌کانی	کوردی ناوه‌راست	
هۆز - تیره - بنه‌ماله	فارسی	
نامه‌یه‌کی توندی سمکۆی شکاک بوو ده‌سه‌لاتدارانی عوسمانی	کوردی ناوه‌راست	
هه‌دیه ئیسماعیل ئاغای شکاک	کوردی ناوه‌راست	
کوردانی شکاک له گوندی قوتوری شارۆچکه‌ی سه‌لماس، له ساڵی 1900	کوردی ناوه‌راست	
یه‌که‌مین دامه‌زراوه و خوێندنگه‌ی کوردی له پۆژه‌ه‌لاتی کوردستان	کوردی ناوه‌راست	

QR Code:

Lähteet

[1] Verkkosivusto | Fins | [Wikipedia](#)

Lisätty: 17-07-2025

Toimittajan nimi: Şadî Akoyî

Azərbaycanca

Grup: Şehitler

Mövzu : 204

İsmayıl ağa Şəqaqi

<https://www.kurdipedia.org/?lng=28&q=20250717212136646651>

Simko Şəqaqi (kürd. Simkoyê Şikakî; 1887 – 30 iyun 1930, Üşnəviyyə, Qərbi Azərbaycan ostanı), əsl adı İsmayıl ağa Şəqaqi (kürd. Smayîl Axayê Şikak) — kürd siyasətçi və inqilabçı, İran Kürdüstanında İran hakimiyyətinə qarşı üsyan edən Şəqaqi tayfasının lideri.

İranın şimal-qərbində Urmiya şəhəri yaxınlığında Barandüz çayının yanında yerləşən Çəhrək qalasının sahibi olan kürd feodal ailəsində anadan olmuşdur. O, 1918-ci ilin yayında kürd ərazilərində İran hakimiyyətinə qarşı mübarizəyə başlamışdır. 1920-ci ilə qədər İran Azərbaycanının Urmiya gölünün qərbində yerləşən hissəsi faktiki olaraq onun nəzarəti altında idi. Onun Xoyda aysorlara qarşı qırğınlarda iştirak etdiyi və öz hərəkətləri ilə Salmasda aysorların müsəlmanlara qarşı qırğına səbəb olduğu məlumdur.

Yaratdığı və rəhbərlik etdiyi kürd kəndlilərinin ordusu ilə onu nəhəng döyüş qüvvəsinə çevirmiş, bir neçə dəfə İran ordusu üzərində böyük qələbələr qazanmış, regionun bir sıra şəhərlərini tutmuşdur. Bir neçə dəfə şah hökuməti onu kürd muxtariyyətinin yaradılması ilə bağlı danışıqlara başlamağa çağırırmışdır. 30 iyun 1930-cu ildə İran qoşunlarının pusqusuna düşmüş və döyüşdə həlak olmuşdur. [1]

Başlıq xüsusiyyətləri

Şəxsiyyət tipi: Qəbilə başçısı | **Şəqsiyyət** | **Ləhcə :** Kürtçe - Kurmanci | **Yer (Şəhitlik):** Şino | **Doğum yeri:** Urmiye | **Millət (Millət):** Kürt | **Qəbilə:** Şikak | **Ölüm səbəbi:** Sui-qəsd | **Ölkə - Bölgə (Şəhid):** İran Kürdüstanı | **Doğulduğu ölkə:** İran Kürdüstanı | **Cinsiyyət:** Erkek |

Doğum tarixi: ~~00-00~~–1887

Ölüm tarixi: 30-06-1930

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
01-01-1875	پیکهوت و پرووداو (کړونلوژیا)	کوردي ناوه پاست	

01-01-1887	رێکهوت و رووداو (کړۆنۆلۆژیا)	کوردی ناوه‌پاست	
22-12-1930	رێکهوت و رووداو (کړۆنۆلۆژیا)	کوردی ناوه‌پاست	
30-06-1930	رێکهوت و رووداو (کړۆنۆلۆژیا)	کوردی ناوه‌پاست	
Serpêhatîya rêberê evsaneyî Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
إستقبال سمکو اغا شکاکي في مدينة السلیمانية 1923	وێنه و پێناس	عربی	
ئیسماعیل ئاغای سمایی شیخ عوسمان ئەفهندی	ژياننامه	کوردی ناوه‌پاست	
ئەو شۆرشگیرە کورد-لەمنیشەووە چەند تێبینی یەک لە سەر (سمکۆ)	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	
بارودۆخی ئێران و شۆرشى سمکۆى شکاک	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	
بەسەرھاتی رێبەری ئەفسانەیی سمکۆى شکاک	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	
پسران سمکو شکاک	وێنه و پێناس	فارسی	
دواى شەهیدبوونی ئیسماعیل ئاغای شکاک، هێژەکانی داگیرکەر بۆ رێزی بە پیاوماقولاتی شارەکانی رۆژھەلاتی کوردستان دەکەن	وێنه و پێناس	کوردی ناوه‌پاست	
سمکۆى شکاک و مایکل جافکشفیلى، سال 1916	وێنه و پێناس	فارسی	
سمکۆ ئاغای شکاک ناسیۆنالیستیکى ئازا و بیرفراوان بوو	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	
سمکۆى شکاک	شەھیدان	کوردی ناوه‌پاست	
سمکۆى شکاک و مایکل جافەكەشفیلى لە ورمى سالى 1916	وێنه و پێناس	کوردی ناوه‌پاست	

سمکۆی شکاک؛ شۆرشگێڕێک له ڕینگای سهربهخۆی کورد؛ بهشی 01	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	
سمکۆی شکاک؛ شۆرشگێڕێک له ڕینگای سهربهخۆی کورد؛ بهشی 02	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	
سمکۆی شکاک؛ شۆرشگێڕێکی سهربهخۆیخواز	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	
سێ پیاوی سه‌یر و سه‌مه‌ره؛ سه‌ید فه‌ره‌اد، لۆرێنس عه‌ره‌به‌ستان، سمکۆ	په‌رتووکه‌خانه	کوردی ناوه‌پاست	
سێ وێنه‌ی ده‌گمه‌نی سمکۆی شکاک	وێنه و پێناس	کوردی ناوه‌پاست	
سه‌ره‌لدانا قه‌ه‌ره‌مانی کورد سمکۆی شکاک 1921- 1930	بلاوکراوه‌کان (گۆفار، رۆژنامه، مائه‌په‌ر و ده‌زگا میدیاییه‌کان و ...)	کرمانجی	
سه‌رکرده‌یه‌کی سوپای ئێرانی له (ورمێ) له‌گه‌ڵ سمکۆی شکاک و جه‌نگاوه‌ره‌کانی	وێنه و پێناس	کوردی ناوه‌پاست	
شکاک	هۆز - تیره - بئه‌ماله	فارسی	
نامه‌یه‌کی توندی سمکۆی شکاک بوو ده‌سه‌لاتدارانی عوسمانی	به‌لگه‌نامه‌کان	کوردی ناوه‌پاست	
هه‌دییه‌ ئیسماعیل ئاغای شکاک	ژياننامه	کوردی ناوه‌پاست	
کوردانی شکاک له‌ گوندی قوتوری شارۆچکه‌ی سه‌لماس، له‌ ساڵی 1900	وێنه و پێناس	کوردی ناوه‌پاست	
یه‌که‌مین دامه‌زراوه و خوێندنگه‌ی کوردی له پۆژه‌ه‌لاتی کوردستان	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	

Resurslar

[1] İnternet səhifəsi | Azərbaycanca | [Wikipediya](https://tr.wikipedia.org/wiki/Şakak)

Eklenme tarixi: 17-07-2025

Editör Adı: Şadî Akoyî

Português

Grupo: Mártires

Artigo: 205

Simko Shikak

<https://www.kurdipedia.org/?lng=32&q=20250717212350646652>

Simko Shikak (também conhecido como Simitquh, nascido Ismail Agha Shikak em 1887 e falecido em 1930) foi um chefe da tribo curda de Shakak.

Ele nasceu em uma importante família feudal curda com base em um castelo de Chihriq localizado perto do rio Baranduz, na região de Úrmia no noroeste do Irã. Em 1920, partes do Azerbaijão iraniano localizadas a oeste do Lago Úrmia estavam sob seu controle. Ele liderou os agricultores curdos em uma batalha e derrotou o exército iraniano em várias ocasiões. O governo iraniano teve que assassiná-lo em 1930. Simko participou do massacre dos assírios de Choi e promoveu um massacre de 1000 assírios em Salmas.[1]

Propriedades dos Itens

Tipo de pessoas: Chefe | **Figura** | **Língua - Dialeto:** Curdo - Badini | **Lugares (Martírio):** Shno | **Local de nascimento:** Urumiya | **Nação:** Curdo | **Tribo:** Şikak | **Causa da morte:** Conspiração | **País - Região (Martírio):** Curdistão Oriental | **País de nascimento:** Curdistão Oriental | **Gênero:** Masculino |

Data de Nascimento: ~~00-00~~-1875

Data de Morte: 22-12-1930

بابه ته په یوه سترکراوه کان:

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
01-01-1875	رێکهوت و ڕووداو (کړوڼو لۆژیا)	کوردی ناوه پاست	
1927 TARIHLİ GENELKURMAY IN İRAN AZERBAIJAN I TEDKİK RAPORUNA GÖRE BU BÖLGEDEKİ KÜRT AŞİRETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
22-12-1930	رێکهوت و ڕووداو (کړوڼو لۆژیا)	کوردی ناوه پاست	
72 saliya şehîdbûna lîderê kurd Simkoyê Şikak (1887 Kela Çariyê- 30.06.1930 bajarê Şino)	کورتەباس	Kurmancî	
93 sal derbas bûn, lê Kurd qet Simkoyê Şikak ji bîr nakin	کورتەباس	Kurmancî	
95 sal biser kuştina rêberê kurd SIMKOYÊ ŞIKAK re derbas dibin	کورتەباس	Kurmancî	

Clarification from Muna Yakus	کورتەباس	English	
İNGİLTERE NİN MUSUL POLİTİKASI KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE BÖLGE AŞİRETLERİ (1918-1920)	کورتەباس	Türkçe	
İsmayıl ağa Şəqaqi	شه هیدان	Azərbaycanca	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 1/ 4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 3/4	کورتەباس	Deutsch	
Kurdische Persönlichkeiten - Simko Agha 4/4	کورتەباس	Deutsch	
Lênihêrînek li ser şoreşa mezin a Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
Li Ormiyê rê nehat dayîn semînarek li ser Simko were çêkirin	کورتەباس	Kurmancî	
Milli Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı: Van Valisi Haydar (Vaner) Bey	کورتەباس	Türkçe	
MİLLİ MÜCADELE DEN CUMHURİZETE E TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ 1919-1925	کورتەباس	Türkçe	
Millî Mücadele Döneminde Şırnak	پەرتووکخاڤە	Türkçe	
Savaştan Barışa, Çatışmadan Çözüme	پەرتووکخاڤە	Türkçe	
Serpêhatîya rêberê evsaneyî Simkoyê Şikak	کورتەباس	Kurmancî	
ŞIKAK AŞİRETİ VE REİSİ SİMKO LAKAPLI İSMAİL AĞA NIN FAALİYETLERİ	کورتەباس	Türkçe	
Şikak Aşireti ve Reisi Simko Lakaplı İsmail Ağa'nın Faaliyetleri	کورتەباس	Türkçe	

Simko Shikak: A Kurdish Leader in a Time of Upheaval	کورتەباس	English	
Simko yê Şîkak in Efsanevi Hayatı ve Kürt Direnişinin Sembolü	فیدیۆ	Türkçe	
Simkoyê Şikak di terazûya nasyonalîzma Kurdî û eşîrî de	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikak; Bavê nasyonalîzma Kurd	کورتەباس	Kurmancî	
Simkoyê Şikakî'nin torunu İstanbul'da hayatını kaybetti	کورتەباس	Türkçe	
TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU NOTLARIYLA DEMOKRATİK ÖZERKLİK VE STATÜ TALEBİ'NİN HAKLILIĞI	پەرتوووخانه	Türkçe	
The Political, Cultural, and Military Re-Awakening of the Kurdish Nationalist Movement in Iran	کورتەباس	English	
The Story of the Legendary Leader Simko Shikak	کورتەباس	English	
وێنه و پێناسه ئىستقبال سمكو اغا شكاكى فى مدينة السليمانية 1923		عربي	
ژياننامه ئىسماعيل ئاغاي سماعيلى شيخ عوسمان ئهفەندى		کوردی ناوه‌پاست	
ئەو شوێنە گێڕەى کورد-لەمنیشەوێ چەند تێبینى یەك لە سەر (سمکۆ)	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	
بارودۆخى ئێران و شوێنەى سمکۆى شکاک	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	
بەسەرھاتی رێبەری ئەفسانەیی سمکۆى شکاک	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	
پسران سمکو شکاک	وێنه و پێناسه	فارسی	

دوای شههیدبوونی ئیسماعیل ئاغای شکاک، هیزه‌کانی وینه و پیناس داگیرکه‌ر بێ ڕیزی به پیاوماقوڵانی شاره‌کانی ڕۆژه‌لاتی کوردستان ده‌که‌ن	کوردی ناوه‌راست	
سمکۆی شکاک و مایکل جافکشفیلی، سال 1916	فارسی	
سمکۆ ئاغای شکاک ناسیۆنالیستیکی ئازا و بیرفراوان بوو	کوردی ناوه‌راست	
سمکۆی شکاک	کوردی ناوه‌راست	
سمکۆی شکاک و مایکل جافه‌که‌شفیلی له ورمی سالی 1916	کوردی ناوه‌راست	
سمکۆی شکاک؛ شۆرشگێڕیک له ڕێگای سه‌ربه‌خۆی کورد؛ به‌شی 01	کوردی ناوه‌راست	
سمکۆی شکاک؛ شۆرشگێڕیک له ڕێگای سه‌ربه‌خۆی کورد؛ به‌شی 02	کوردی ناوه‌راست	
سمکۆی شکاک؛ شۆرشگێڕیکی سه‌ربه‌خۆیخواز	کوردی ناوه‌راست	
سێ پیاوی سه‌یر و سه‌مه‌ره؛ سه‌ید فه‌ره‌اد، لۆرێنس عه‌ره‌به‌ستان، سمکۆ	کوردی ناوه‌راست	
سێ وینه‌ی ده‌گمه‌نی سمکۆی شکاک	کوردی ناوه‌راست	
سه‌ره‌لدانا قه‌ه‌ره‌مانی کورد سمکۆی شکاک 1921- 1930	کرمانجی	
سه‌رکرده‌یه‌کی سوپای ئێرانی له (ورمی) له‌گه‌ڵ سمکۆی شکاک و جه‌نگاوه‌ره‌کانی	کوردی ناوه‌راست	
شکاک	فارسی	
نامه‌یه‌کی توندی سمکۆی شکاک بوو ده‌سه‌لاتدارانی عوسمانی	کوردی ناوه‌راست	

هه‌دییه ئیسماعیل ئاغای شکاک

ژیاننامه

کوردی
ناوه‌پاست

کوردانی شکاک له گوندی قوتوری شارۆچکە
سه‌لماس، له سالی 1900

وینه و پیناس

کوردی
ناوه‌پاست

یه‌که‌مین دامه‌زراوه و خویندنگه‌ی کوردی له
پۆژه‌ه‌لاتی کوردستان

کورتەباس

کوردی
ناوه‌پاست

QR Code:

Fontes

[1] Website | Português | [Wikipédia](https://pt.wikipedia.org/wiki/Hediye_Ismael_Agai_Shaka)

Adicionado: 17-07-2025

Nome do editor: Şadî Akoyî

Catalana

Grup: Màrtirs

Article: 206

Ismail Agha Shikak

<https://www.kurdipedia.org/?lng=43&q=20250717214016646654>

Simko (kurd: Simkoyê Şikak) (Chehriq, 1887 - Oshnavieh, 30 de juny de 1930) Simko Shikak també Ismail Agha Shikak, (conegut a l'Iran com Simitquh, una deformació d'Ismail Agha que després va donar el nom kurd Simqoh o Simko) fou un prominent senyor de la guerra i cabdill de la poderosa confederació tribal kurda dels shakaks. Va néixer al si d'una destacada dinastia feudal basada a Chihriq, castell situat prop del riu Baranduz, a la regió d'Urmia, a l'Iran nord-occidental. Vers l'any 1920, parts de l'Azerbaidjan iranià situades a l'oest de Llac Urmia estaven sota el seu domini. Va comandar als pagesos kurds en la batalla i va derrotar l'exèrcit persa en diverses ocasions. El govern iranià el va fer assassinar el 1930. Simko també va participar en la massacre dels assiris de Khoy i instigà la massacre d'un miler d'assiris a Salmas.

Biografia

La seva família era una de les més prominents dinasties kurdes, políticament actives en el regnat dels qajars, des de finals del segle xviii fins a principis del segle xx. Sadiq Khan Shikak fou un dels generals i governadors en el primer estat qajar d'Agha Muhammad Shah, i comandà una força de 10.000 guerrers. Aviat, però, va perdre el favor del monarca qajar, i va intentar llavors assassinar-lo. Sadiq Khan fou acusat de participar, a la ciutat de Shusha, en l'assassinat del xa de Pèrsia, el 1797. Entre altres membres prominents de la dinastia cal esmentar també a Ismail Khan el Gran i al seu fill Ali Khan, a Muhammad Pasha (fill d'Ali Khan), i a Cewer (Djafar) Agha (germà de Simko). Molts membres de la dinastia foren assassinats per l'estat qajar, per exemple Cewer (Djafar) Agha, qui fou mort a Tabriz per ordre del governador general.

Assassinat de Cewer Agha

El 1905, el monarca qajar Muzaffar al-Din Shah nomenava a Husein Quli Khan Nizamul-saltana com a governador general de l'Azerbaidjan. Segons l'historiador iranià Ahmad Kasravi, Nizamul-saltana oficialment va convidar a Cewer Agha a Tabriz per consultar-lo sobre els assumptes de la frontera entre Pèrsia i l'Estat Osmanlí. Una cop Cewer Agha arribà a Tabriz, Nizamul-saltana va ordenar a Muhammad Hussein Khan Zargham que convidés a Cewer Agha a la seva pròpia residència i l'assassinés. Cewer Agha anava acompanyat per set dels seus guàrdies, incloent-hi un dels seus oncles. Muhammad Ali Mirza, el príncep hereu persa, havia ordenat el seu assassinat per mitjà d'un telègraf enviat a Nizamul-saltana. Cinc dels guàrdies de

Cewer Agha van aconseguir d'escapar-se del complot d'assassinat a Tabriz després d'una ferotge escaramussa, i van retornar al castell de Chihriq (Chari en kurd). El pare de Cewer, Muhammad Agha, va cercar l'ajuda del soldà osmanlí Abdul Hamid II a Constantinoble per tal de venjar l'assassinat del seu fill. Tanmateix, l'enviat persa a la cort osmanlina va aconseguir de frustrar aquests esforços, i segons algunes fonts, Muhammad Agha fou assassinat en una conspiració organitzada pel govern qajar a Constantinoble. L'assassinat de Cewer Agha va provocar hostilitat entre el kurds. A més, molts intel·lectuals perses constitucionalistes a Tabriz i Teheran van condemnar el seu assassinat.

Vida política

Hi ha diferents punts de vista pel que fa a Simko entre els historiadors kurds.

Després de l'assassinat de Cewer Agha, Simko va esdevenir cabdill de les forces shakaks. Des d'aquest moment, el govern persa intentaria assassinar-lo com als altres membres prominents de la seva dinastia. El 1919, Mukarramul-Molk, governador de l'Azerbaidjan, amb l'ajuda d'armenis, ideava un complot per matar Simko, enviant-li un present amb bomba oculta al seu interior. Encara que el complot va fracassar, això mostrava clarament quines eren les intencions del govern persa, i duia a Simko a un període turbulent de confrontació política i militar amb Pèrsia. Simko va estar en contacte amb altres nacionalistes kurds prominents, com ara Abdurrazaq Badrkhan (Bedirxan) i Seyyid Taha Gilani (net de Sheikh Ubaidullah Nahri, qui es va revoltar contra Pèrsia l'any 1880). Seyyid Taha era un nacionalista kurd que estava llavors difonent propaganda entre els kurds en favor de la unió de tot el Kurdistan, aleshores sota administració persa i osmanlina, i de la creació d'un estat independent. Fou també conscient de la geopolítica internacional i del concepte modern de nacionalisme. En una de les seves cartes a les autoritats perses, hi parlava del dret d'autogovern i d'autonomia jurídica per als kurds, i comparava les demandes kurdes amb demandes similars d'altres nacionalitats a Europa.

verd clar: Àrea aproximada a l'oest del llac Urmia, sota domini de Simko

L'estiu de 1918, Simko havia establert la seva autoritat a la regió a l'oest del llac Urmia, aprofitant l'anarquia provocada a la regió pels moviments dels exèrcits osmanlí i rus, que havien estat combatent durant la I Guerra Mundial i que operaven a la zona; els russos en plena retirada i els osmanlins iniciant la invasió del Caucas. El 1919, Simko organitzava un exèrcit de 20.000 kurds i aconseguia d'establir un petit estat a la Pèrsia nord-occidental, amb base a la ciutat d'Urmia (Urmiya). Després de la conquesta d'Urmia, Simko designava a Teymur Agha Shikak com a governador de la ciutat. Després d'això, organitzà les seves forces per tal de lluitar contra l'exèrcit

persa a la regió, i va aconseguir d'expandir l'àrea sota el seu domini a ciutats pròximes com ara Mahabad, Khoy, Miandoab, Maku i Piranshahr després de lliurar tota una sèrie de batalles. En la batalla de Gulmakhana, les forces kurdes sota el seu comandament, arrabassaren el control de Gulmakhana i la carretera Urmia-Tabriz a les forces perses. En la batalla de Shakaryazi va morir-hi el comandant de l'exèrcit persa, el general Amir Ershad. En la batalla de Miandoab, Reza Khan Mirpanj, comandant de l'exèrcit persa, enviava a Khaloo Qurban a aturar l'avenç kurd, però fou derrotat i mort per les forces de Simko el 1922. En la batalla per la conquesta de Mahabad, Simko mateix comandà les seves forces amb l'ajut de Seyyid Taha Shamzini. La batalla més encarnissada fou lliurada a l'octubre de 1921, i les forces perses foren derrotades i el seu comandant major, Malakzadeh, junt amb 600 gendarmes perses, van perdre-hi la vida. Simko també va conquerir Maragha i va fomentar la revolta de les tribus lurs a Pèrsia occidental. El govern de Teheran intentà llavors d'arribar a un acord amb Simko per tal d'establir la base d'una autonomia jurídica kurda limitada. Simko havia organitzat un poderós exèrcit kurd que era molt més fort que les forces governamentals perses. Com que el govern central no podia controlar les seves activitats, continuava expandint l'àrea sota el seu control i vers 1922, les ciutats de Baneh i Sardasht romanien sota la seva administració.

Massacre de cristians i assassinat del patriarca assiri

El març de 1918, sota el pretext d'una reunió a efectes de cooperació, Simko arranjava l'assassinat del patriarca nestorià assiri, Mar Shimun (Mar Shimun XXI Benyamin), a qui va parir una emboscada amb els seus 150 guàrdies, tot just quan Mar Shimun estava entrant al seu carruatge. L'anell patriarcal fou robat en aquest moment i el cos del patriarca només fou recobrat unes hores després. (Relat de l'assiri Daniel d-Malik Ismael, testimoni directe dels fets, publicat a Teheran el 1964.). Després de l'assassinat de Mar Shimun, els refugiats cristians procedents de la regió de Hakkari van descarregar llur revenja sobre la població musulmana de Salmas i de la majoria de les poblacions a la moderna comarca de Salmas, al mateix temps que Simko i els seus homes massacraven cristians a Khoy. Bandolers cristians terroritzaven pel seu compte tant a cristians com a musulmans.

Un missioner descriu aquest període com un regnat de terror dur d'imaginar per als musulmans. Simko també instigà la massacre d'un miler de cristians assiris a Salmas.

Les activitats culturals de Simko

Les primeres escoles per a kurds s'establiren a Mahabaad el 1909, per part de missioners internacionals que operaven a la zona de part de la Missió Luterana

d'Orient. També fou llavors quan aparegué el primer periòdic kurd, encara que no va durar molt de temps. Simko llançà atacs contra la població de Mahabaad, tant kurda com pertanyent a d'altres comunitats ètniques, mentre les seves forces operaven a la zona com a auxiliars de l'exèrcit osmanlí. Les escoles a Mahabaad es recuperaren només quan els missioners que hi van sobreviure s'atreviren a retornar l'any 1920, quan la fúria de Simko es dirigia contra l'exèrcit persa. El 1912, Simko i Abdul Razzaq Badirkhan van publicar conjuntament un diari en kurd a Pèrsia, una revista mensual titulada Kurdistan. A més, va obrir una escola kurda a la ciutat nord occidental de Khoy. Aquestes activitats culturals eren principalment organitzades per una associació anomenada Cîhandanî, basada a Khoy. Des de 1919 fins al final de les seves campanyes el 1922, també va publicar un diari titulat Roja Kurd, que era l'òrgan oficial del seu govern a Urmia. L'editor en cap de Roja Kurd fou Muhammad Turjanizade.

La derrota de Simko

En la batalla de Sari Taj, el 1922, les forces de Simko no van poder resistir l'atac de l'exèrcit persa a la regió de Salmas i foren finalment derrotades, i el castell de Chari fou ocupat. Les forces perses enviades a la zona contra Simko sumaven uns 10.000 soldats. Simko i un miler dels seus guerrers a cavall es refugiaren en territori de la nova república kemalista, sent forçats a depositar les seves armes.

Assassinat

El 1930, el comandant en cap de l'exèrcit persa, Hassan Muqaddam, enviava una carta a Simko, qui residia llavors al poble de Barzan (Iraq), i el convidava a una reunió a la ciutat d'Oshnaviyeh (Ushnu). Després de consultar-ho amb els seus amics, Simko, junt amb Khorshid Agha Harki, van anar a Oshnaviyeh, on foren convidats a la casa del comandant de l'exèrcit persa a la zona, el coronel Norouzi, i sel's hi va dir que esperessin allí al general persa Hassan Muqaddam. El coronel Norouzi va convèncer a Simko d'anar a la rodalia de la ciutat per donar la benvinguda al general, el qual estava arribant-hi. Però això era un parany, i Simko va caure en una emboscada, sent'hi mort el vespre del 30 de juny de 1930.

Implicació Estrangera

Gran Bretanya

Teheran repetidament va acusar la Gran Bretanya (i a l'Iraq) d'encoratjar la revolta kurda, i es va molestar profundament a causa de l'asil donat per l'Iraq, llavors sota administració britànica, a Simko, després del 1922, i a Sardar Rashid, el 1923.

Estat Osmanlí

Segons The New York Times del 10 de juliol de 1922: Es diu que Simko dirigia 85,000 homes i fou ajudat per Mustafa Kemal, antic ministre de la guerra osmanlí (sic).

Les forces de Simko es van unir a les forces osmanlines durant la seva massacre de cristians a l'Azerbaidjan occidental.[1]

Objectes Propietat

Tipus de persones: Cap | **Figura** | **Llengua - Dialecte:** Kurd - Badini | **Llocs (Martiri):** Shno | **Lloc de naixement:** Urumiya | **Nació:** Kurd | **Tribu:** Şikak | **Causa de la mort:** Conspiració | **País - Regió (Martiri):** Kurdistan Oriental | **País de naixement:** Kurdistan Oriental | **Gènere:** Home |
Data de naixement: ~~00-00~~-1875
Data de defunció: 22-12-1930

بابه ته په یوه سترکراوه کان

ناوی بابته	پۆل	زمان	QR
01-01-1875	رێکهوت و پرووداو (کپۆنۆلۆژیا)	کوردی ناوه‌پاست	
22-12-1930	رێکهوت و پرووداو (کپۆنۆلۆژیا)	کوردی ناوه‌پاست	
İsmayıl ağa Şəqaqi	شه‌هیدان	Azərbaycanca	
Serpêhatîya rêberê evsaneî Simkoyê Şikak	کورته‌باس	Kurmancî	
Simko Shikak	شه‌هیدان	Svenska	
Simko Shikak	شه‌هیدان	Português	
إستقبال سمكو اغا شككي في مدينة السليمانية 1923	وینه و پیناس	عربي	
ژیاننامه ئیسماعیل ئاغای سمایی شیخ عوسمان ئەفه‌ندی		کوردی ناوه‌پاست	

ئهو شۆرشگێرهی کورد-له منیشه وه چهند تێبینی یهک له سههر (سمکۆ)	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	
بارودۆخی ئێران و شۆرشى سمکۆى شکاک	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	
به‌سه‌رهاتی رێبه‌ری ئه‌فسانه‌ی سمکۆى شکاک	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	
پسران سمکو شکاک	وینه و پێناس	فارسی	
دوای شه‌هیدبوونی ئیسماعیل ئاغای شکاک، هێزه‌کانی داگیرکه‌ر بێ ریزی به‌ پیاوماقولا شاره‌کانی رۆژه‌لاتی کوردستان ده‌که‌ن	وینه و پێناس	کوردی ناوه‌پاست	
سمکۆى شکاک و مایکل جافکشفیلی، سال 1916	وینه و پێناس	فارسی	
سمکۆ ئاغای شکاک ناسیۆنالیستیکی ئازا و بیرفراوان بوو	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	
سمکۆى شکاک	شه‌هیدان	کوردی ناوه‌پاست	
سمکۆى شکاک و مایکل جافه‌که‌شفیلی له‌ ورمی سالی 1916	وینه و پێناس	کوردی ناوه‌پاست	
سمکۆى شکاک؛ شۆرشگێرێک له‌ رێگای سه‌ربه‌خۆی کورد؛ به‌شی 01	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	
سمکۆى شکاک؛ شۆرشگێرێک له‌ رێگای سه‌ربه‌خۆی کورد؛ به‌شی 02	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	
سمکۆى شکاک؛ شۆرشگێرێکی سه‌ربه‌خۆیخواز	کورتەباس	کوردی ناوه‌پاست	
سێ پیاوی سه‌یر و سه‌مه‌ره؛ سه‌ید فه‌ره‌اد، لۆرێنس عه‌ره‌به‌ستان، سمکۆ	په‌رتووکه‌خانه	کوردی ناوه‌پاست	
سێ وینه‌ی ده‌گه‌می سمکۆى شکاک	وینه و پێناس	کوردی ناوه‌پاست	

سەرهلدانا قههرهمانی کورد سمکۆی شکاک 1930-1921	بلاوکراوه کان (گۆفار، رۆژنامه، مالبەر و دهزگا میدیاییه کان و ...)	کرمانجی	
سهرکردهیه کی سوپای ئێرانی له (ورمێ) له گه‌ڵ سمکۆی شکاک و جه‌نگاوه‌ره‌کانی	وێنه و پێناس	کوردی ناوه‌پاست	
شکاک	هۆز - تیره - بنه‌ماله	فارسی	
نامه‌یه‌کی توندی سمکۆی شکاک بوو ده‌سه‌لاتدارانی عوسمانی	به‌لگه‌نامه‌کان	کوردی ناوه‌پاست	
هه‌دیه ئیسماعیل ئاغای شکاک	ژياننامه	کوردی ناوه‌پاست	
کوردانی شکاک له گوندی قوتوری شارۆچکه‌ی سه‌لماس، له ساڵی 1900	وێنه و پێناس	کوردی ناوه‌پاست	
یه‌که‌مین دامه‌زراوه و خوێندنگه‌ی کوردی له پۆژه‌ه‌لاتی کوردستان	کورت‌ه‌باس	کوردی ناوه‌پاست	

QR Code:

Fonts

[1] Lloc web | Catalana | [Viquipèdia](https://viquipèdia.org/)

Afegit: 17-07-2025

Nom de l'editor: Şadî Akoyî

لیسته‌ی ئاماژه‌کاری ناو و شوێنه‌کان

A

934	Abdul Razzaq Badirkhan
476	Abdullah Beg Benari
800	Abdullah Muhtadi
810	Ağrı
810	Ağrı Dağı
602, 622	Alan
841	Amed
574	Aram
793	Aran
330, 338, 358, 362, 378, 381, 391, 406, 410, 415, 421, 427, 433, 440, 444, 448, 495, 624, 974.....	Aras
330, 338, 358, 362, 378, 381, 391, 406, 410, 415, 421, 427, 433, 440, 444, 448, 974	Aras Hiso
324, 386	Armanç
311, 317, 328, 335, 336, 343, 349, 352, 356, 359, 364, 375, 379, 388, 403, 407, 412, 414, 417, 420, 422, 425, 429, 431, 434, ..	Axa
	438, 442, 446, 449, 655, 754, 827, 856, 861
384	Aya

B

826	Baban
417	Badînan
308, 314, 325, 335, 340, 343, 355, 371, 375, 379, 388, 394, 395, 399, 405, 408, 413, 419, 424, 430, 437, 441, 445, 451.....	Bakûr
312, 342, 363, 407, 429, 436, 793, 855, 871.....	Bane
411, 848	Banê
794, 807	Bedirhan Bey
429, 441, 476, 867.....	Beg
564	Berfin
476	Binar
527	Binaw
826, 838, 839.....	Bitlis
374, 848	Bokan
317, 509, 522, 565, 796, 807, 861	Botan

C

547	Cecil J. Edmonds
875	Ceza
313, 319, 408, 450, 863, 871	Chris Kutschera

D

349, 394	Dalamper
565, 576	Das
848	Dîlman
312, 407, 476, 862.....	Dimdim
411, 417	Diyako

796, 840 Diyarbakır

E

 357 Ebdulrehman Qasimlo
 316, 434, 861 Elî
 815 Emin Ali Bedirhan
 547 Erbil
 312, 407, 871 Erdelan
 339 Eslîxan Yildirim

F

189 Fîrat Cewerî

G

 367 Gelo
 324 Gîlan
 795 Goranî

H

 796 Hakkârî
 564 Handren
 544 Haşim Ahmedzade
 371, 398, 493 Hawar
 346, 475, 502, 542, 544, 878 Hawrê
 346, 475, 502, 542, 544, 878 Hawrê Baxewan
 477, 480, 483, 487, 496, 499, 507, 514, 519, 525, 531, 533, 535, 540, 551, 567, 573, 578 Hejar
 477, 480, 483, 487, 496, 499, 507, 514, 519, 525, 531, 533, 535, 540, 551, 567, 573, 578 Hejar Kamela
 319, 332, 365 Hekarî
 308, 314, 325, 328, 335, 343, 348, 355, 360, 371, 375, 379, 388, 395, 399, 405, 408, 413, 419, 424, 430, 437, 441, 445, 451 Herêm
 429 Hewraman

I

 37, 52, 77, 111, 113, 116, 147, 238, 265, 299, 516, 555, 557, 764, 882, 895, 899, 906, 908, 923, 931 İsmail Agha Shikak
 840 İsmail Beşikçi
 37, 52, 77, 111, 114, 116, 147, 238, 265, 299, 344, 349, 360, 524, 529, 557, 764, 849, 856, 888, 899, 908, 915, İsmayıl ağa Şəqaqi
 924, 935

J

 478 Jalal Talabani
 389, 794 Jiyan
 827 Joyce Blau

K

316, 352, 382, 403.....	Kakşar Oremar
505, 536, 897.....	Kamal Soleimani
488.....	Karim Khan Zand
866.....	Kawis Axa
386, 445, 866.....	Kawîs Axa
494.....	Khalil
80, 972.....	Kovan
308, 309, 311, 320, 325, 326, 327, 328, 330, 332, 336, 337, 340, 341, 343, 344, 345, 349, 350, 354, 355, 356, 357, 359, 360, 361, 363, 373, 375, 377, 380, 382, 388, 390, 392, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 403, 405, 407, 408, 409, 411, 413, 415, 417, 419, 421, 422, 424, 426, 428, 430, 432, 435, 437, 439, 442, 443, 446, 447, 449, 451, 452, 473, 474, 477, 488, 501, 502, 512, 513, 518, 519, 523, 525, 529, 530, 537, 538, 547, 550, 551, 556, 557, 558, 624, 648, 752, 796, 827, 828, 831, 833, 845, 846, 849, 850, 856, 858, 865, 867, 868, 872, 873, 876, 878, 887, 889, 898, 900, 907, 909, 923, 925, 934, 935	Kurd
308, 313, 318, 332, 340, 343, 363, 373, 383, 392, 403, 408, 411, 418, 423, 435, 450, 624, 831.....	Kurdan
556.....	Kurde
691, 907, 975.....	Kurdi
308, 309, 312, 314, 325, 326, 330, 335, 337, 340, 343, 345, 350, 355, 357, 361, 363, 371, 374, 375, 377, 379, 382, 388, 389, 390, 392, 395, 397, 399, 401, 403, 405, 407, 408, 410, 411, 413, 415, 417, 419, 421, 424, 426, 430, 432, 434, 437, 439, 441, 443, 445, 447, 449, 451, 452, 474, 501, 513, 519, 525, 530, 538, 551, 558, 695, 828, 833, 846, 850, 857, 868, 873, 878, 889, 900, 909, 925, 975	Kurdi
188, 308, 313, 314, 324, 325, 328, 335, 344, 348, 352, 355, 360, 375, 379, 385, 388, 389, 395, 404, 405, 408, 413, 417, 419, 424, 430, 437, 441, 445, 451, 477, 479, 481, 484, 486, 492, 496, 497, 498, 503, 506, 508, 512, 516, 517, 521, 523, 526, 529, 536, 539, 542, 546, 549, 556, 566, 570, 572, 577, 585, 601, 621, 647, 794, 826, 845, 849, 855, 867, 871, 882, 896, 898, 907, 932, 935	Kurdistan

M

490, 546, 570, 574, 602, 622, 647, 793, 822, 848, 855, 871, 883, 933.....	Mahabad
312, 374, 407, 509, 848.....	Mako
816.....	Mamaş
796, 810.....	Mardin
190, 472, 877.....	Martin van Bruinessen
478.....	Masoud Barzani
368, 373.....	Mehabad
511, 885, 933.....	Miandoab
318.....	Mihemed Elî
318, 342, 393.....	Mihemed Husên
331, 341, 392.....	Mihemedsalih Qadirî
317.....	Mîna
189, 319, 388.....	Mîr
318, 368, 384, 429, 436, 750.....	Mîrza
308, 342, 403.....	Mistefa Barzanî
862.....	Muhammed Ali
796.....	Muş
797, 826.....	Mustafa Barzani

N

331, 352, 422.....	Navîn
376.....	Nêçîrvan
328, 360.....	Nûjen

O

797Ordu
 794, 803, 876..... Orta

P

308, 323, 353, 395 Pêşewa
 308, 429, 436..... Pîran
 933 Piranshahr

Q

323, 342, 353, 370 Qazî Mihemed
 884 Qazi Muhammad
 383 Qiran

R

387, 389 Rastî
 535, 576 Rebellion
 352, 796Roj
 324, 385, 388, 393, 556, 752, 865, 934..... Roja

S

560, 891, 902, 911, 918, 927, 937 Şadî
 386 Şakiro
 484, 503, 508, 516, 527, 545, 555, 564, 569, 854, 871, 882, 895, 923, 931 Salmas
 310, 315, 327, 340, 372, 453, 789, 791, 801, 829, 833, 835, 837, 839, 841, 843, 846, 851, 853, 858, 859, 869, 873, 875.....Sara
 310, 315, 327, 340, 372, 453, 789, 791, 801, 829, 833, 835, 837, 839, 841, 843, 846, 851, 853, 858, 859, 869, 873,Sara Kamela
 875
 369 Şazade
 312, 332, 366, 374, 407, 429, 436, 816, 847, 855 Selmas
 428 Şemzînan
 341 Şener Ozmen
 430, 437 Serheng
 365 Serok
 412 Silêmanî
 37, 52, 53, 77, 111, 114, 116, 147, 238, 239, 265, 266, 299, 350, 390, 396, 415, 421, 426, 432, 439, 443, 447, 476, ...Simko Shikak
 478, 503, 508, 513, 514, 515, 516, 519, 520, 524, 525, 526, 528, 530, 531, 545, 546, 555, 558, 559, 764, 828, 850, 854, 857,
 858, 877, 878, 882, 883, 888, 889, 895, 900, 906, 909, 922, 923, 925, 931, 935
 309, 314, 326, 329, 336, 344, 350, 356, 361, 371, 376, 380, 389, 396, 401, 406, 409, 414, 420, 425, 431, 438, 442, 446, Şîrnak
 452, 474, 486, 498, 501, 506, 513, 518, 524, 530, 537, 550, 558, 566, 573, 577, 828, 832, 838, 846, 850, 857, 868, 873, 877,
 888, 899, 908, 924
 183 Smko
 317, 394, 548, 854..... Soma
 623 Stewr

T

190 Thomas Bois

V

309, 314, 326, 329, 336, 344, 349, 356, 360, 371, 376, 380, 389, 396, 400, 405, 409, 414, 420, 422, 425, 431, 438, 442, 446, . Van
452, 474, 486, 495, 498, 501, 506, 513, 518, 521, 524, 530, 537, 550, 557, 566, 568, 573, 575, 577, 623, 796, 802, 813, 828,
832, 834, 845, 848, 850, 855, 857, 868, 873, 877, 883, 888, 899, 908, 924
815 Van Gölü

W

308, 325, 333, 348, 352, 374, 385, 417, 450 Wan

X

316, 368, 423, 429, 434, 861 Xan
316, 342, 429, 436, 750, 861 Xanê
323 Xebat
317, 370, 861 Xurşîd

Y

729 Yassin Sardashti
564, 818, 885 Yusuf

Z

793 Zagros

ژ

744 إبراهيم خليل

ز

588, 679, 744 أبرز

ز

637 ابن خلکان

أحمد خواجة 682
أدهم شیخو 654, 655

ارییل 740
ارومیه 22, 286

إسکان 708

اسکندرون 636
اسماعیل آقا شکاک 53, 81, 266, 759, 767, 768, 770, 783

آغا 299, 584, 587, 592, 594, 603, 605, 626, 628, 635, 644, 645, 649, 678, 679, 688, 692, 693, 696, 697, 699, 711, 714, 715, 716, 719, 722, 725, 729, 730, 732, 733, 743, 746

أكرم محمد 648, 682, 697

الانتصار 591, 747
البرية 631
الثورة 616, 634, 646, 657, 664, 697, 700, 707, 713, 721, 749
الحرية 588, 603, 613, 626, 684, 704, 748
الحياة 623, 639, 651, 659, 663, 708, 717, 744
ال دراوشة 598, 609
الذاتي 599, 609, 634, 646, 717, 750
الرافدين 614, 662
الشباب 737
الشرقية 599, 610, 634, 647, 660, 663, 685, 699, 717, 725, 742, 746
الشهداء 636, 646, 709, 711
الشيخ محمد 588

598, 609	الصوفية
640, 708, 712, 720, 725	الطرف
634	العبارة
633, 656, 707	العقيدة
666	العيون
631	الغزلان
713, 721	القلعة
587, 595, 605, 635, 646, 651, 663, 677, 679, 685, 693, 699, 708, 712, 717, 719, 737, 744, 752	الم
590, 624, 660, 680, 700, 707, 717, 727, 751	المرّة
702	المشرف
635, 709	النداء
631	النصر
613, 738	الوحدة
775	اميرخان
708	انت

587, 594, 605, 645, 652, 681, 690, 703, 708, 716, 743	أورمية
---	--------

775	ايل ميلان
773	ايوبيان

ب

265, 766	باباخان
601, 621	بابان
86	بابه
230	باپير
16	باخهوان
283	بادى
711, 719, 777	باران
151, 679, 708, 751	بارزان
150, 206, 249	بارزانی
96, 186, 761	باز
17, 58	بازرگانی
209	بازنه
90	بازيان
303	باژار
299	باژير
58, 74, 87, 97, 108, 122, 144, 182, 204, 214, 234, 249, 276	باش
28, 30, 36, 59, 69, 83, 86, 103, 123, 132, 152, 166, 177, 211, 222, 226, 231, 259, 292	باشووری کوردستان
20, 100, 121, 159, 183, 243, 270	باشی
48, 55, 90, 104, 174, 178, 285, 299, 301, 303	باکوور
47, 55, 79, 85, 120, 130, 166, 173, 178, 236, 243, 251, 269, 293	باکووری

47, 79, 85, 120, 130, 166, 236, 243, 293	باکووری کوردستان
585, 588, 618	بانه
467	بانو
61, 166, 173, 178	بانه
96, 127, 269	باوه
0, 1, 11, 977	بایندهره
32	ببو
693	بدرخان السندی
639, 708	بدرخان باشا
33, 48, 85, 288	برادۆست
55	براوه
150	بروا
66	بروسکه
55, 243, 269	بریار
130, 250, 659	بست
638	بشر
33, 46, 61, 121, 243, 274, 664	بگ
85	بناوی
87	بند
761	بندر
183	بوار
587, 639, 747, 773	بوتان
11, 17, 20, 27, 30, 32, 43, 47, 55, 79, 85, 92, 97, 118, 125, 128, 137, 141, 142, 144, 154, 158, 163, 166, 169, 173, 177, 183, 204, 206, 218, 226, 229, 241, 249, 269, 289, 293, 303, 559, 560, 768, 890, 901, 902, 910, 911, 916, 917, 926, 936, 937	بوو
32, 170, 177	بۆتان
32	بۆتان نهجات
86, 93, 131, 145, 230, 290	بۆکان
209	بێبهش
282	بیده
614, 746	بیران
293	بیروکه
646	بیضا
46	بێئ
208	بینهر
22	بیوک
47, 167	بهحرکه
213	بهختهوهری
163	بهداوی
46, 128, 151, 159, 170, 230, 242, 279, 465	بهدرخان
89, 129, 290	بهدیل
291	بهرامبه
272	بهرتنهنگ
187	بهردان
87	بهردهقارهمان
58, 87, 223, 459, 467	بهرزنجی
174, 178, 270	بهرزى
465	بهرزه
85	بهرگر
47, 61, 155, 185, 209, 255, 281	بهرگری
95, 121, 282	به رههم

11, 26, 197, 206, 215, 229, 264, 276, 972, 973	به‌رێز
56, 461	به‌ست
122, 151, 208	به‌شدار
59, 85, 103, 130, 173, 276	به‌غدا
33, 87, 96, 133, 144, 160, 248	به‌کار
40	به‌کر شوانی
291	به‌گزاده
251	به‌گۆر
144, 182, 279, 291, 859	به‌لگه
0, 1, 17, 105, 220	به‌ناز
0, 1, 17, 105, 220	به‌ناز جۆلا
85, 274	به‌ند
99, 121, 154, 159, 169, 173, 177, 207, 248	به‌هێز
88	به‌هه‌ند
96	به‌یان

پ

95, 285	پاراستن
33, 86, 130, 151, 207, 241, 583, 592, 641, 690	پاشا
52	پاشماوه‌ی مالی باییری سمکۆی شکاک له ته‌وریز
97, 127, 290, 459	پاک
95	پاله‌وان
208	پشتیوان
60	پشته
96, 173, 178, 459	پیران
144	پیرانشار
64, 118, 269	پیروژ
133	پیشمه‌رگه
84, 132, 188, 213, 250	پیشوو
27, 283	پیشه‌نگ
49, 121, 127, 184, 229	پیشه‌وا
49, 229	پیشه‌وا قازی محهمه‌د
90, 120, 173, 177	پیگه
131, 226	په‌سه‌ند
118, 134, 151, 158, 168, 182	په‌نا
58	په‌یمان
16	په‌یوه‌ست
229	په‌یوه‌ند

ت

23, 33, 59, 98, 158, 231, 243, 269	تاران
760	تبریز
	تتم 616
649, 694, 703, 717, 726, 746	تحریر
753	تربة
746	ترمی

588, 595, 606, 630, 643, 651, 656, 663, 671, 677, 681, 685, 693, 697, 701, 708, 716, 737, 746.....	تلک
774	تمر آوا
11, 214	توانا
23, 33, 58, 64, 85, 95, 120, 241, 248, 465	تورک
288	تورکمان
21, 145, 185	تۆله
0, 1, 16, 96, 182, 245	تۆمار
630, 631, 704, 709, 714, 722	تیری
229, 241, 248, 269	تیشک
123	تیکۆش
85	تین 60
87	تهختی
459, 461, 465.....	تهرخانی
269	تهرو
465	تهمه
23, 33, 55, 85, 96, 119, 133, 154, 163, 170, 173, 177, 183, 204, 207, 229, 244, 255, 271, 288, 457, 461, 465, 467	تهمه ن
21, 33, 46, 52, 55, 128, 163, 173, 178, 241, 251, 261, 271, 289	تهنیا
	تهوریز

ث

658	ثوب
693, 712, 720.....	ثورات
582, 591, 592, 603, 614, 626, 636, 644, 655, 666, 673, 678, 680, 683, 693, 700, 707, 712, 714, 716, 720, 722, 730, 733, 747 ...	ثورة

ج

633	جابر
599, 610	جاف
158	جافهر
659, 708	جرجیس فتح الله
709	جلال
623, 647, 681.....	جليلي جليل
96, 183, 214, 230, 289.....	جوان
100, 150, 230, 270.....	جوانی
285	جووله کان
59, 120, 134, 151, 209, 241	جیاواز
711, 719	جیل
59, 101, 120, 130, 169.....	جیهان
21, 76, 77, 78, 79, 81, 118, 128, 137, 150, 158, 163, 170, 261, 461, 467	جه عفر
76, 77, 78, 79, 81, 159, 261	جه عفر ئاغای شکاک
22, 103, 104	جه لال
103, 104	جه لال تهقی
259, 260	جه مال بابان
68	جه مال عیرفان
23, 293	جه مال نه بهز

چ

159, 184, 269.....	چالاک
	چرا 767, 783
207	چما
	چی 16, 23, 96, 236, 248, 273
	چیا 151, 288
272	چیروک
282	چینه
58, 86, 230, 459	چه هریق
127	چه وته

ح

22, 86, 241, 463, 774	حاجی
86	حاجی بابە شیخ
463	حاجی عەلی
243	حاجی قادر
243	حاجی قادری
585	حربة
677	حروب
672, 694, 717.....	حرية
616, 631, 647, 677, 681, 693, 703, 708, 762.....	حسن
685, 744, 774.....	حصار
663, 743	حلب
585, 619	حمزة آغا
591, 641, 677, 694, 699, 708, 746	حياة
231	حیزبى دیموکراتى کوردستانی ئێران
590	حيلة
778	هه‌پسه‌خانى نه‌قیب
23, 46, 101, 229, 268, 299.....	هه‌سه‌ن
268	هه‌سه‌ن قازى
285	هه‌سه‌نى
132, 277	هه‌یدەر
135	هه‌یدەر عومەر

خ

187, 282	خابوور
62, 85, 204, 250	خاک
46, 55, 85, 119, 129, 155, 167, 169, 177, 183, 206, 229, 249, 280, 290	خاکی
604, 626, 659, 728, 740	خالد
740	خالد حسن
57, 92, 131, 174, 178, 230, 289, 768	خائۆ
213	خالید

47, 56, 85, 128, 174, 178, 206, 265, 277, 290, 463, 584, 587, 618, 657, 664, 688, 693, 699, 711, 716, 719, 730, 747, 762, 766, 767, 774, 777	خان
22, 251, 276, 592, 604, 635, 648, 698, 707, 724, 726, 727, 777	خانم
20, 57, 76, 85, 98, 122, 129, 137, 174, 178, 183, 206, 283, 288, 294, 457, 777, 972	خانی
85	خانی لهپ زێڕین
288	خاو
21, 28, 34, 50, 53, 58, 85, 101, 127, 148, 151, 152, 154, 156, 158, 159, 171, 173, 175, 177, 180, 196, 201, 213, 219, 232, 239, 241, 254, 266, 275, 288	خاوهن
743	خریة شران
702	خزعل
601, 611	خليفة
23	خواجه
291	خواری
33, 43	خورشید
95	خوله
95	خوله پیزه
64, 759	خوی
23, 87, 95, 166, 182	خوئنه
32, 57, 231	خۆراسان
89	خۆزگه
160, 222	خۆشناوهتی
20, 39, 120, 134, 205, 230	خۆشی
150, 188, 290	خۆشه‌ویست
86	خۆبیبوون
88, 121	خیل
32, 119, 128, 137, 146, 158, 204, 214	خهبات
276	خه‌رجانه
290	خه‌زایی
265	خه‌سه‌رو
230	خه‌لات
214	خه‌لیفه
250, 277	خه‌ون

د

64, 129, 144, 255, 274	دایین
150, 208, 244	دایه‌ش
732	داره
285	داریان
761	داستان
13, 626	داعش
204, 273, 290	دانا
89	داهات
724	داود
303	داوپی
273, 290	دایان
230	دایک
711, 719	دجوار
711, 719	دجوار أحمد

251	دری
57	دزلی
133, 273	دژوار
120	دلاوهر
123	دنجۆش
184	دڤسۆز
33, 56, 143, 291, 766, 973, 976	دڤنیا
747	دمدم
773	دنبلی
636, 679, 728, 729, 737	دهوك
284, 299	دهۆك
89	دوارپۆژ
635, 759	دوره
244	دونیا
40, 57, 86, 92, 129, 170, 174, 179, 186, 231, 241, 276, 291, 293, 461	دوور
56, 127, 214	دۆستی
243	دیار
588, 635, 646, 660, 685	دیار بکر
39, 43, 57, 64, 96, 173, 244, 248, 271	دیاری
166, 168	دیاکو
166, 168	دیاکو شاسواری
48, 132, 158, 174, 179, 208, 762	دیدار
158	دیدار عوسمان
209	دێرین
271	دیکه
64	دیلان
64	دیلان ههردی
617, 747	دیلمان
459	دیلمان
218	دینا
174, 179, 209	دڤئی
173	دهریاز
140, 243	دهریاس
89, 95	دهریهندی
89, 95	دهریهندی بازیان
89	دهریهندیخان
151	دهردی
23, 97, 244, 249, 278	دهرکهوت
290	دهرمان
78	دهروازهی شار
87	دهرویش
207	دهریا
79	دهریاچهی وان
286	دهریاچهی وری
33	دهریان
133, 279	دهشتی

35, 80, 202, 604, 627, 644, 678, 741	پاپهر عوسمان عوزتیری
32, 44, 56, 85, 174, 178, 249	پاپهرین
	پاز 22
62, 64, 93, 185, 250	پازی
	پازه 280
98, 242	پاس
242	پاستگو
57, 89, 96, 160, 167, 183, 251, 269, 288	پاستی
98	پامان
134, 290	پاوئز
28, 34, 44, 46, 50, 53, 72, 74, 97, 125, 129, 150, 169, 196, 201, 204, 213, 219, 223, 227, 232, 239, 243, 246, 255, 266, 457, 459, 461	پزگار ...
23, 28, 34, 45, 50, 53, 74, 95, 129, 136, 141, 148, 152, 156, 161, 164, 172, 176, 180, 196, 201, 204, 214, 219, 223, 232, 239, 241, 255, 266, 715	پزگاری

ر

743	رشوان
744	رشید شیخ إسماعیل
	رها 660, 759

پ

48, 131, 166	پواندز
57	پوانسهر
59	پوانگه
118	پووبار
85	پووسوور
16, 23, 48, 61, 99, 122, 151, 185, 258, 278, 290	پوون
17, 59, 106, 108, 129, 173, 178, 192, 200, 213, 234, 241, 290	پۆژ
17	پۆژ هه ژار
98	پۆژا
17, 204	پۆژان
17, 97	پۆژانه
33	پۆژاواى كوردستان
20	پۆژیه یانی
251	پۆژدا
0, 1, 17, 69, 294, 302, 583, 729	پۆژگار
0, 1, 17, 69, 294, 302, 583, 729	پۆژگار كهركووی
20, 25, 32, 39, 41, 43, 44, 48, 52, 55, 64, 74, 76, 81, 85, 99, 101, 106, 111, 113, 114, 119, 124, 126, 129, 135, 138, 140, 143, 145, 150, 154, 160, 163, 164, 166, 168, 169, 177, 185, 192, 195, 198, 200, 204, 205, 206, 209, 215, 216, 218, 231, 232, 236, 238, 241, 246, 248, 252, 255, 261, 263, 281, 287, 293, 294, 559, 560, 890, 891, 901, 902, 910, 911, 916, 917, 926, 927, 936, 937	پۆژه لانی كوردستان .
0, 1, 12, 17, 22, 24, 28, 31, 33, 36, 41, 44, 47, 49, 57, 62, 71, 73, 74, 75, 80, 82, 90, 93, 94, 98, 101, 103, 110, 115, 122, 123, 124, 126, 129, 135, 138, 145, 147, 152, 155, 159, 160, 164, 168, 171, 174, 175, 179, 198, 199, 205, 206, 209, 211, 215, 226, 230, 236, 244, 252, 255, 258, 259, 261, 262, 263, 278, 287, 289, 770, 972, 974	پۆژی .
59	پۆژین
47, 242	پۆشنیر
144	پۆشنیران

99 رۆمان
135 رۆناهی

ر

666 ریاض

ر

154 رڤین
142, 160, 204, 231 رڤیه
127 رڤدار
269 رڤزه
0, 1, 11, 16, 29, 31, 51, 69, 72, 78, 80, 93, 104, 112, 116, 143, 149, 156, 172, 176, 180, 192, 196, 199, 202,
211, 227, 247, 258, 260, 264, 294, 302, 310, 327, 340, 346, 351, 397, 401, 452, 474, 482, 499, 538, 540, 542, 544, 604, 627,
629, 644, 669, 674, 675, 678, 687, 706, 729, 741, 765, 768, 772, 780, 781, 784, 789, 791, 835, 836, 839, 841, 843, 846, 853,
859, 875, 878
16, 24, 28, 31, 34, 37, 41, 44, 49, 63, 72, 74, 90, 93, 101, 104, 111, 116, 124, 126, 135, 139, 145, 147, 152, 155, 160, 164, 168, 171, 175, 180, 192, 199, 205, 210, 211, 215, 219, 227, 237, 252, 258, 260, 261, 264, 287, 302, 303, 314, 326, 328, 336,
340, 343, 348, 360, 371, 375, 379, 395, 405, 409, 413, 419, 424, 430, 437, 442, 445, 451, 458, 460, 462, 464, 466, 468, 473,
477, 479, 482, 498, 506, 512, 517, 523, 529, 533, 535, 537, 540, 542, 544, 549, 556, 586, 592, 603, 629, 641, 644, 648, 650,
653, 655, 661, 667, 669, 672, 674, 677, 682, 687, 695, 698, 704, 709, 718, 729, 738, 741, 742, 745, 755, 764, 768, 777, 780,
784, 789, 801, 839, 845, 849, 853, 859, 872, 875, 887, 898, 907, 915, 916, 923, 935
208 رڤنگ
23, 100, 154, 244 رڤنگ
110, 111 رڤحمان نهقشی
33, 87 رڤهقیحیلمی
303 رڤهگهز
188, 250 رڤهوا

ز

21, 213 زاری
614 زازا
119 زاگرووس
127, 204, 229 زانا
226 زانکو
226 زانکوی کویه
27 زانکوی گهشهپیدانی مرویی
0, 1, 11, 16, 95, 121, 157, 183, 204, 269, 973 زانیار
0, 1, 11, 16, 95, 121, 157, 183, 204, 269, 973 زانیاری
290 زاوا
618, 712, 720 زر
0, 1, 17, 29, 51, 83, 157, 165, 172, 176, 181, 292 زریان
0, 1, 17, 29, 83, 292 زریان سهچناری
0, 1, 17, 51, 157, 165, 172, 176, 181 زریان عهلی
592, 623, 647 زنار
95 زوراب

598, 609, 639, 656	زیاده
166	زنیار
47	زنیاری
	زید 57
	زیر 214
	زیر 119
	زیر 763
120, 206	زیرهک
87	زه کی بهگ
182	زهمه ن
229	زه ند
249	زه نگ

ژ

	ژان 40
	ژیا 55
16, 20, 85, 97, 122, 128, 143, 146, 213, 245	ژیان
25, 41, 50, 69, 76, 104, 111, 116, 135, 140, 142, 146, 148, 160, 168, 192, 193, 216, 233, 236, 253, 260, 303, 390, 396, 415, 421, 426, 432, 439, 443, 447, 544, 559, 560, 604, 627, 655, 682, 687, 729, 765, 775, 877, 889, 891, 900, 902, 910, 911, 916, 917, 925, 927, 935, 937	ژیاننامه
	ژیر 144, 214
167	ژیکه نه
	ژین 120
	ژیوا 457

س

169	سات
69, 775	ساق خانی شکاک
144, 242, 252	ساق شه ره فکه نندی
0, 1, 17, 82, 94, 199, 768, 778, 780, 784, 975, 976	سارا
0, 1, 17, 82, 94, 199, 768, 778, 780, 784, 975, 976	سارا سه ردار
0, 1, 17	سارا کامه لا
121, 141, 169, 173, 177, 182, 243, 274, 290	ساز
174, 179	سازان
22, 141, 559, 709, 759, 766, 770, 773, 777, 779, 783, 890, 901, 910, 916, 926, 936	سال
36, 290	سالار
49, 294, 972	سائج قادری
17, 22, 121, 150, 231, 282	سائه
129, 463	سام
86, 127, 184	سامان
86	سامان یاری
23, 56, 89	سامی
585, 761	سان
457	سانا
57	سانان
279	ساوا

74, 106, 108, 134, 198, 261, 263, 265, 292	سپی
645, 681	سرا
636	سرد
660	سرده
17	سروشت
17	سروشت به کر
702	سقز
584, 588, 614, 636, 645, 666, 693, 702, 751, 759, 773, 775	سلماس
736	سلیمان یوسف یوسف
16, 33, 47, 58, 68, 87, 133, 159, 167, 222, 230, 257	سلیمانی
711, 712, 715, 716, 719, 722	سمکو شکاک
0, 1, 11, 20, 28, 29, 30, 32, 34, 35, 37, 40, 41, 44, 45, 46, 50, 51, 53, 54, 55, 64, 66, 69, 72, 74, 75, 76, 78, 80, 81, 83, 85, 93, 95, 101, 103, 106, 108, 110, 111, 113, 114, 115, 116, 118, 124, 125, 128, 135, 136, 137, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 147, 148, 150, 152, 153, 154, 155, 156, 158, 161, 163, 164, 165, 166, 169, 171, 173, 175, 177, 180, 183, 193, 196, 201, 204, 206, 217, 219, 222, 223, 226, 227, 229, 232, 239, 241, 246, 250, 255, 257, 266, 273, 288, 293, 401, 559, 560, 764, 765, 766, 768, 770, 777, 778, 882, 889, 890, 901, 910, 916, 917, 925, 926, 936	سمکۆ
20, 25, 27, 28, 29, 32, 34, 35, 37, 39, 41, 43, 44, 45, 46, 49, 50, 51, 53, 54, 71, 72, 73, 74, 75, 77, 79, 93, 99, 104, 111, 114, 116, 118, 125, 127, 136, 137, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 150, 152, 153, 154, 155, 156, 158, 160, 161, 163, 164, 165, 166, 169, 171, 172, 173, 175, 176, 177, 180, 192, 195, 196, 198, 200, 201, 202, 204, 211, 213, 217, 218, 219, 220, 221, 223, 225, 226, 227, 228, 229, 232, 233, 234, 238, 239, 240, 241, 246, 248, 252, 253, 254, 255, 265, 266, 267, 293, 299, 559, 560, 764, 766, 770, 889, 890, 895, 901, 902, 910, 911, 916, 917, 925, 926, 936, 937	سمکۆی شکاک ...
582, 584, 592, 603, 626, 632, 644, 654, 658, 662, 678, 683, 688, 702, 707, 711, 714, 716, 719, 722, 724, 730, 733, 743	سنه
761	سنگر
590, 634, 702	سنندج
32, 48, 64, 77, 81, 99, 170, 293	سنوور
131, 272	سنه
43, 177	سوارچاک
207, 290	سواری
57, 167	سواره
85	سوپا
638, 707	سوسه
657, 743	سوق
64, 84	سولتانی
23	سوورچی
40, 182, 192	سۆران
182, 192	سۆران کهریاسیان
100, 248	سۆز
277	سۆزی
48	سۆما
55	سێ کوچکه
604	سیبان حمو
746	سید رضا
748	سید محمد
272	سێداره
89, 127, 146, 148, 783, 784, 975	سیروان
127, 146, 148	سیروان کاوسی
84, 90, 133	سیقهه
131	سیواس
84	سهباحی غالب
33, 132, 290	سهریاز
55, 90, 163, 169, 177, 207, 249, 585	سهریه خو

770, 972	سه‌رچل
770, 972	سه‌رچل یونس
57, 86, 92, 169, 173, 178	سه‌ردار
57	سه‌ردار په‌شید
44, 144, 173, 178	سه‌رده‌شت
16, 55, 134, 183, 248	سه‌رده‌م
55, 208	سه‌رکه‌وت
96, 132, 209, 214	سه‌رکه‌وتن
100, 119	سه‌رنج
48, 66, 174, 179, 230	سه‌ره‌نگ
48, 174, 179	سه‌ره‌نگ سادق خان
90, 269, 457, 459, 463, 467	سه‌رو
98	سه‌روه‌ر
214	سه‌روه‌ری
21, 32, 43, 47, 76, 88, 93, 130, 138, 159, 169, 173, 178, 209, 242	سه‌روک
0, 1, 17, 26, 75, 124, 197, 237, 264	سه‌ریاس
0, 1, 17, 26, 75, 124, 197, 237, 264	سه‌ریاس ئه‌حمه‌د
95	سه‌عیدی
271	سه‌فه‌ر
86, 174, 178	سه‌قز
245	سه‌لاح محمه‌د
100, 245	سه‌لار
46, 64, 78, 132, 143, 144, 163, 173, 178, 208, 249, 261, 269, 457, 463, 467, 560, 891, 902, 911, 917, 927, 937	سه‌لماس
245	سه‌لیم
289	سه‌نگین
118	سه‌وزه
27, 43, 46, 56, 64, 90, 142, 159, 166, 170, 173, 177, 193, 206, 230, 289, 560, 890, 901, 910, 917, 926, 936	سه‌ید
58, 90, 206, 230	سه‌ید ته‌های شه‌مزیی
64	سه‌ید محمه‌د

ش

20, 85, 163, 182, 458, 460, 461, 462, 464, 466, 468, 707	شا
99	شاد
0, 1, 17, 205, 262, 765, 766, 770, 776	شادی
0, 1, 17, 262, 765, 766, 770, 776	شادی ئاکۆی
278	شاران
282	شارانی
100	شارستانی
290	شاروێران
96, 187, 278	شاره
186	شاناز
44, 174, 179	شانندی
759	شایان
263	شایی
47, 774	شپهران
743	شران
657	شرك

0, 1, 11, 20, 32, 34, 36, 37, 39, 43, 46, 55, 68, 69, 73, 76, 78, 79, 83, 90, 92, 95, 96, 106, 110, 111, 113, 114, 118, 124, 127, ..	شکاک
137, 138, 140, 141, 142, 143, 146, 150, 154, 158, 163, 166, 169, 173, 177, 183, 204, 208, 211, 218, 222, 226, 229, 236, 241,	
249, 257, 261, 263, 278, 294, 298, 301, 303, 346, 559, 560, 759, 763, 764, 766, 767, 768, 770, 773, 775, 777, 778, 783, 882,	
889, 890, 891, 901, 902, 910, 911, 916, 917, 925, 926, 927, 936, 937, 972	
213	شکۆ
132	شمشیر
686	شمل
13	شنکال
12, 86	شنگال
23, 33, 44, 48, 66, 73, 74, 98, 118, 130, 138, 145, 158, 163, 174, 179, 680	شنۆ
616, 646, 673, 700, 752	شهریه
699	شوال
743, 775	شوربه
631, 747	شوش
29, 32, 34, 41, 43, 45, 50, 54, 72, 75, 101, 121, 136, 142, 145, 148, 153, 156, 158, 161, 164, 166, 168, 172, 175, 176, 179, ..	شۆرش
180, 196, 201, 203, 204, 219, 223, 227, 229, 232, 234, 240, 243, 246, 253, 267	
234	شۆرش ئاهی
241, 251	شۆرشگیر
186	شیاو
86, 95	شیخ سه عیدی پیران
170, 177	شیخ عوبه یدونلای نه هری
43, 64, 85, 150, 206, 249	شیخ عه بدول
43	شیخ عه بدولسه لام بارزانی
159	شیخ له تیفی هه فید
777	شیخ محمود حفید
83	شیخ محه مه دی خال
29, 35, 45, 50, 54, 75, 95, 104, 142, 148, 153, 156, 161, 164, 172, 176, 180, 196, 201, 219, 221, 233, 240, ...	شیخ مه حمودی هه فید
267	
150	شیخ ئه حمه دی بارزان
774	شیخان
96	شیر
66	شیرکو بیکهس
97	شیتواز
274, 290	شیتوان
33, 57, 64, 87, 167, 184, 241, 251	شیتوه
25	شهریه
21, 90, 208	شهریف
21, 90	شهریف پاشای خه ندان
121, 245	شهره فکه ندی
97	شه قامی مه وله وی
173	شه مزینان
17	شه نه به کر
22, 33, 39, 99, 114, 118, 129, 138, 209, 229, 241, 251, 293	شه هید
160, 291	شه وال
289	شه وی
133	شه وه زنگ

632, 709 صنع
582, 654, 688, 690, 730, 742 صور

ط

591, 634, 646, 733 طويلة
590, 712, 720, 752 طيبة

ع

467 عاسی
601, 621, 647, 684 عباس
591 عبد الرحمن قاسمלו
649 عبد الله أوجلان
747 عبد الله بك
662 عبد الله شکاکي
584, 664, 712, 720 عبید الله النهري
649, 680 عثمانیه
743 عفرین
698, 701, 713, 720 علاء الدين السجادي
584, 587, 615, 631, 646, 656, 668, 688, 699, 707, 711, 716, 719, 732, 743, 747 علي
743 علي بك
639 علي حسن
703 علي مردان
259 عوسمان عهلی
17, 95 عومه ر عهلی
17 عومه ر عهلی کای
170 عومه ر ئاغا
587 عوني الداوودي
269 عيسای
85 عهباس
87, 98, 232 عهبدولرهمان
87, 232 عهبدولرهمان قاسملو
46, 128, 151, 170, 177, 204, 206, 243, 293, 465 عهبدولرهزاق
46, 128, 151, 170, 177, 204, 206, 243, 293, 465 عهبدولرهزاق بهدرخان
20, 68, 96, 245 عهبدولقادر شکاک
64 عهسکه ر
274 عهسکه ری
174, 178, 213 عهشایر
40, 86, 150 عهفرین
22, 32, 57, 86, 118, 135, 137, 273, 457 عهلی
118, 137 عهلی خان
32, 57 عهلی سولتان
457 عهلی ئاغا

غ

غری 587, 594, 605, 651, 661

ف

فراس 726
 فلسطين 707
 فیدا 255
 فهتاح ئاڭای هه‌ری 43
 فه‌رمان 88, 222
 فه‌رمانگه‌ی رێک‌خراوه ناکۆمیه‌کان 17
 فه‌ره‌اد 142, 193, 560, 890, 901, 910, 917, 926, 936
 فه‌ره‌ه‌نگ 204
 فه‌رید ئه‌سه‌سه‌رد 97
 فه‌ره‌یدون هه‌ کیم زاده 193
 فه‌ره‌یدوون 197, 972

ف

فان 169, 673
 فه‌ژهن کشتۆ 0, 1, 17, 731

ق

قاچ 101
 قادر 43, 64, 96
 قارص 652
 قاره‌مان 95
 قاره‌مانی 106, 133, 288
 قاسم 680, 747
 قاسملو 775
 قاسملوو 121, 252
 قاضي محمد 586, 746
 قال 600, 611, 632, 658, 694, 701, 709, 713, 720, 725, 733, 737, 747
 قامشلو 666
 قدری جمیل باشا 647
 قره 596, 606, 666, 748
 قری 600, 611, 637, 708, 732, 743
 قزلجه 588
 قسطل 744
 قصر 591, 733, 748, 777
 قصیر 595, 605
 قلخانی 32
 قه‌رمان 590
 قوباد 265
 قوتور 261, 709
 قه‌ده‌م خێر 57
 قه‌ره‌ته‌په 130

47, 281	قه‌ره‌داغی
174, 178, 290.....	قه‌لّا
47	قه‌لّای چاری
85	قه‌لّای دمدم

ک

743	کالو
743	کفرجّة
592, 623, 647, 681, 683, 687, 698, 709.....	کمال مظهر
592, 623, 647, 681, 683, 687, 698, 709.....	کمال مظهر أحمد
611	کوران
744	کورنک
592	کورته
671	کونی

ک

285	کاردۆخی
30, 86, 229, 233	کاروان
229, 233	کاروان میزروی
61, 86, 121, 207, 242, 252, 283	کاره
186, 204	کارهی
150	کاکشار ئۆره‌مار
31, 674	کاکۆ
31, 674	کاکۆ پیران
173	کامیان
0, 1, 17, 259, 304.....	کامهران
0, 1, 17, 304	کامهران ئاکره‌بی
21, 57, 83, 93, 269	کانی
57	کانی سانان
83	کانی هه‌مزه
150	کاوه
150	کاوه ئه‌مین
282	کچان
57, 92, 93, 131, 163, 170, 273	کرماشان
774	کرمانج
767	کرمانشاه
21	کرئ
760	کریم آباد
0, 1, 17, 107	کشمیر که‌ریم
761	کمک
270	کوربان
265, 766	کورپانی
0, 1, 12, 16, 23, 25, 29, 30, 33, 35, 37, 39, 40, 41, 43, 45, 46, 50, 51, 54, 56, 64, 69, 71, 72, 75, 76, 78, 80, 81, 83, 84, 92, 93, 94, 95, 101, 103, 104, 106, 110, 111, 114, 115, 119, 124, 125, 127, 136, 138, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 148, 150, 152, 153, 154, 156, 159, 161, 163, 164, 165, 166, 168, 169, 171, 172, 173, 176, 177, 180, 182, 196, 201, 204, 206, 213, 215, 218,	کورد

219, 221, 222, 229, 232, 233, 236, 240, 241, 248, 252, 254, 255, 257, 258, 259, 267, 268, 288, 293, 294, 301, 303, 401, 459, 461, 559, 560, 763, 764, 765, 766, 768, 770, 773, 780, 829, 889, 890, 901, 902, 910, 911, 916, 917, 925, 926, 936, 937, 972	کورددا.....
244	کوردان
39, 64, 98, 160, 169, 177, 182, 183, 254, 272, 457	کوردستان
0, 1, 12, 16, 20, 25, 32, 33, 40, 41, 43, 46, 55, 76, 84, 90, 92, 96, 104, 106, 119, 127, 138, 144, 146, 150, 154, 159, 163, 166, 169, 173, 177, 183, 207, 211, 213, 218, 222, 226, 229, 236, 241, 249, 254, 260, 275, 293, 303, 346, 586, 592, 602, 626, 641, 644, 649, 654, 661, 666, 677, 682, 704, 709, 727, 738, 742, 744, 763, 769, 770, 775, 777, 783	کوردۆ.....
284	کوردی
16, 20, 28, 29, 34, 35, 40, 41, 43, 45, 46, 50, 51, 53, 54, 55, 72, 74, 75, 79, 85, 99, 116, 118, 124, 127, 136, 142, 143, 144, 145, 148, 149, 150, 152, 153, 154, 156, 158, 159, 161, 163, 164, 165, 168, 170, 171, 172, 175, 176, 180, 183, 196, 201, 202, 204, 206, 213, 215, 219, 220, 222, 223, 224, 226, 227, 229, 232, 233, 235, 239, 240, 242, 246, 247, 249, 253, 254, 255, 257, 266, 267, 268, 288, 293, 457, 458, 459, 460, 461, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 560, 774, 891, 902, 911, 917, 927, 937	کوردین
214	کوردی
40, 87, 98, 128, 150, 207, 241, 251, 273, 467	کۆشیان
57, 285	کۆیستان
71, 226	کۆبانێ
96	کۆکس
23, 60	کۆمار
278	کۆماری
29, 49, 60, 86, 121, 150, 159, 211, 230, 272, 346	کۆمهک
43	کۆمهله
169, 243	کۆنه
22, 131, 250, 276	کۆیه
226, 243	کێره
96	که رکوک
88	که ژال
17	که سانی
58, 119, 182, 242, 270	که لار
86	که له گا
106	که مال مه زههر
151, 687	که مال نووری
20, 30, 98	که مال نووری مه عروف
20, 30, 98	که وئ
272	که یفی
288	

گ

774	گری
21	گوستان
22, 47, 58, 64, 66, 78, 86, 143, 160, 222, 230, 241, 261, 290, 560, 891, 902, 911, 917, 927, 937	گوندی
85, 275	گونده
286, 289	گۆپا
93	گۆزانی
142, 245, 301, 560, 890, 902, 911, 917, 926, 937	گۆفار
79, 88, 118, 128, 150, 158, 169, 173, 178	گۆلی
280	گۆمان
92, 767	گیلان
132	گه شین
204	گه شه

101	گه فهر
188, 281	گه لانه
213	گه نواخی
188, 277	گه لو
173, 178, 459	گه ورک
282	گه یلانی

ل

274	لادی
733	لالش
30	لاوان
56	لاوی
166, 174, 178, 290	لاوه
56, 167, 208, 275	لایه
585, 601, 621, 656, 669, 681, 698, 701, 726	لندن
57, 174, 178	لورستان
646	لوزان
120, 170, 177	لیژان
61, 85	له شکر

م

40, 41, 50, 141, 144, 192, 216, 217, 253, 461	مار شه معون
726	ماری
461	مازی
616, 645, 685	ماکو
130, 170, 177	ماکو
671	مام جلال
732	مام رش
173, 178, 290, 459	مامهش
12	مانی
249, 290	مانه وه
645, 693, 712, 719, 732, 747	محمد آغا
632	محمد الحسین
587, 647, 698	محمد أمين زكي بك
748	محمد حسین
604	محمد رشید
748	محمد علي
47	محهمه د حسين
97, 115, 116, 245	محهمه د ره سول
97, 115, 116, 245	محهمه د ره سول هاوار
46, 211, 294	محهمه د سائح
46, 211, 294	محهمه د سائح قادر
46, 211, 294	محهمه د سائح قادری
596, 607	مختارة
659	مخرج

140, 361, 559, 582, 583, 585, 588, 616, 635, 645, 649, 656, 662, 679, 684, 688, 698, 699, 707, 710, 712, 715, 716, 720, 722, 727, 730, 732, 742, 748, 889, 900, 909, 916, 925, 935	مدینه
669, 671	مسعود البارزانی
652	مشرفة
604, 627, 746	مصطفی بارزانی
773	معرفی
685	مقتلة
119, 128, 206, 242, 252	ملى
20	ممان
775	ممكان
288	مناره
93, 269, 585, 588, 618, 635, 647, 681, 685, 693, 750, 768	مه‌باباد
26, 82, 264, 972, 973	موحوب مه‌هابادی
761, 783	مورد
122, 187	موسل
86, 274, 290	موکری
57, 86, 142, 230, 291, 764, 779	موکریان
85, 174, 178, 271, 290	میاندواو
465	میانه
87	میچهر سۆن
744	میدانکی
229	میدیا
22, 243	میر
23	میراوده‌لی
22, 56, 92, 131, 174, 178, 206, 277, 457, 762, 767	میرزا
277	میرزا شه‌مۆ
277	میرزا مارف
774	میرکان
17	میلانۆ محهمەد سائح
20, 95, 168, 249, 275, 291	مه‌به‌ست
183	مه‌تین
95	مه‌حمودی
39, 57, 130, 174, 178	مه‌ریوان
39	مه‌ریوان مه‌سعود
28, 34, 45, 50, 53, 74, 118, 136, 141, 143, 148, 152, 154, 156, 161, 164, 172, 176, 180, 185, 196, 201, 208, 219, 223, 232, 239, 243, 266, 274, 715	مه‌زن
121	مه‌زنه
249, 273	مه‌سیح
22	مه‌لا عه‌لی
135, 244	مه‌لا محهمەد
134, 604, 627	مه‌لا مسته‌فا
134, 604, 627	مه‌لا مسته‌فا بارزانی
93, 173, 178, 290, 459	مه‌نگور
22, 44, 47, 57, 64, 86, 122, 129, 151, 163, 206, 242, 459, 461	مه‌هاباد
249	مه‌ینه‌تی

ن

61	ناسک
----	------

58, 134	نافین
97	نالی
193	ناليا
193	ناليا ئیبراهیم
775	نامدار
127	ناوداران
95, 144, 278	ناویان
277	نزا
651	نزار
651	نزار آغري
590, 600, 611, 634, 693, 716, 725, 748.....	نظام
459	نما
632, 703, 738.....	نمرود
647	نوشیروان مصطفی
11, 21, 59, 68, 69, 84, 95, 124, 128, 167, 257, 259, 276, 288, 972	نووسەر
163	نوێخواز
99	نوێن
759	نیاز
44	نیازی
48, 87, 106, 214, 286, 288.....	نیشتمان
60	نیکی
128, 146, 277	نیو
32, 46, 55, 85, 132, 146, 150, 248, 269, 291, 293	نیوان
271	نیوه
128, 248	نەخشە
100, 245	نەزاكەت
17	نەژاد
44	نەغەدە
57, 86, 127, 150, 229	نەمر
58	نەوتی
22	نەورۆز
252	نەوشیروان
252	نەوشیروان مستەفا
89	نەوی

ه

60, 250	هانی
87, 208, 244, 592	هاوار
251	هاوبەش
59	هاودەنگ
0, 1, 16, 38, 40, 54, 78, 112, 114, 117, 143, 149, 185, 192, 212, 217, 240, 260, 267, 300, 670, 687, 769, 772, 782, 972.....	هاوێ
0, 1, 16, 38, 54, 78, 112, 114, 117, 143, 149, 192, 212, 217, 240, 260, 267, 300, 670, 687, 769, 772, 782, 972	هاوێ باخەوان
88	هاوسەنگ
88	هاوکار
21, 40, 44, 55, 85, 100, 150, 159, 185, 204, 222, 244, 249, 281	هاوکاری
614, 751	هەری
122, 229	هزر
676, 706, 975.....	هزار كاملا

703	همدان
281	هوشیار
0, 1, 17, 153	هوما تاهیر
32, 34, 37, 47, 59, 76, 78, 85, 128, 138, 142, 160, 213, 236, 303, 556, 560, 764, 766, 887, 890, 898, 902, 907, 911, 917, 926, 937	هۆز
21, 56, 101	هۆزه
166	هۆش
151	هۆشیار
86, 119, 231, 275	هۆکار
255	هۆگر
28, 34, 44, 50, 53, 66, 72, 74, 83, 136, 140, 148, 152, 156, 161, 164, 171, 175, 180, 196, 201, 219, 222, 227, 232, 239, 246, 266, 972	هۆنراوه
101	هۆیه
89	هێدی
33, 40, 47, 122, 132, 173, 178, 184, 207, 231, 241, 275	هێرش
128, 184	هێژا
99, 231, 251	هێما
89, 292	هێمن
292	هێمن موکریان
62, 87, 118, 273	هێوا
21, 28, 32, 34, 43, 47, 50, 53, 97, 121, 148, 151, 152, 156, 158, 159, 163, 167, 169, 171, 175, 180, 183, 196, 201, 204, 206, 219, 232, 239, 242, 250, 266, 277	هه‌بووه
303	هه‌دیه ئیسماعیل ئاغا شکاک
142, 236, 303, 560, 765, 891, 902, 911, 917, 927, 937	هه‌دیه ئیسماعیل ئاغا شکاک
133	هه‌رد
27	هه‌ردی
27	هه‌ردی مه‌هدی میکه
23, 25, 28, 33, 34, 43, 49, 53, 74, 147, 152, 155, 160, 164, 166, 171, 173, 175, 178, 180, 195, 201, 209, 219, 231, 232, 239, 266, 290, 459, 461	هه‌رکی
251, 303	هه‌ریم
118, 250	هه‌ره‌س
0, 1, 17, 24, 42, 45, 63, 65, 67, 72, 91, 102, 109, 126, 136, 145, 161, 168, 205, 210, 215, 224, 227, 233, 235, 247, 253, 256, 258, 287, 586, 593, 629, 642, 648, 650, 653, 667, 672, 676, 682, 689, 691, 695, 698, 704, 706, 718, 723, 727, 734, 739, 745, 755	هه‌ژار
0, 1, 17, 24, 42, 45, 63, 65, 67, 72, 91, 102, 109, 126, 136, 145, 161, 168, 205, 210, 215, 224, 227, 233, 235, 247, 253, 256, 258, 287, 586, 593, 629, 642, 648, 650, 653, 667, 672, 676, 682, 689, 691, 695, 698, 704, 706, 718, 723, 727, 734, 739, 745, 755	هه‌ژار کامه‌لا
44, 88, 95, 163, 170, 204, 279	هه‌ست
17, 32, 44, 100, 134, 160, 185, 205, 252	هه‌ستی
17	هه‌ستی که‌ریم
248	هه‌ستیار
17	هه‌فال
17	هه‌فال نه‌ژاد
122, 131, 187, 249	هه‌کاری
67, 83	هه‌له‌به‌ست
127	هه‌لوئیس
270	هه‌لین
174, 178, 238, 241	هه‌مزه
49, 99, 121, 159, 183, 206, 231, 242, 271, 288	هه‌میشه
276	هه‌مه‌دان
61, 252	هه‌نگاو

87	هه‌وأل
206, 231	هه‌وراز
57	هه‌ورامان
32	هه‌ورامانی
16, 21, 32, 47, 57, 86, 99, 120, 127, 154, 158, 163, 169, 174, 178, 184, 204, 229, 242, 250, 274, 293	هه‌وئی
17, 30, 36, 47, 55, 84, 97, 152, 166, 211, 292	هه‌ولێر

و

48, 208	واژۆ
759	واسطه
21, 33, 79, 88, 131, 144, 150, 236, 249, 303, 465, 589, 612, 636, 657, 665, 671, 680, 738	وان
303	وانا
635, 702	وانه
22, 25, 33, 40, 47, 57, 64, 81, 85, 98, 118, 125, 128, 138, 141, 142, 144, 148, 150, 158, 163, 169, 173, 178, 183, 192, 198, 200, 206, 216, 229, 236, 244, 249, 257, 263, 268, 289, 303, 463, 465, 559, 560, 584, 764, 770, 890, 901, 902, 910, 911, 916, 917, 926, 936, 937	ورعی
159	وریا
708	وزارة الداخلية
762, 767	وزیر
186	وشیار
114, 272	وشه
646	وعرة
23, 25, 28, 30, 32, 33, 36, 40, 41, 44, 52, 64, 69, 74, 76, 79, 81, 83, 90, 96, 101, 103, 106, 113, 115, 118, 123, 126, 135, 138, 145, 152, 159, 160, 164, 168, 192, 195, 198, 200, 205, 209, 211, 215, 216, 218, 222, 226, 232, 236, 238, 246, 252, 255, 258, 259, 261, 263, 283, 287, 292, 294, 299, 301, 303, 458, 460, 462, 464, 466, 468	وڵات
16	ویکیپیدیا
11, 29, 31, 51, 69, 72, 73, 74, 77, 78, 79, 80, 81, 93, 104, 106, 108, 111, 113, 114, 124, 136, 140, 141, 142, 143, 148, 149, 156, 172, 174, 176, 178, 180, 183, 192, 195, 196, 198, 199, 200, 202, 214, 227, 234, 238, 247, 258, 261, 263, 264, 265, 286, 294, 299, 302, 310, 327, 336, 343, 349, 351, 356, 361, 375, 388, 397, 400, 401, 414, 420, 425, 431, 438, 442, 446, 452, 474, 499, 538, 544, 559, 560, 582, 583, 592, 603, 604, 626, 627, 641, 644, 650, 655, 674, 675, 678, 704, 706, 709, 710, 714, 715, 718, 722, 730, 733, 734, 742, 745, 755, 764, 765, 766, 768, 770, 777, 780, 784, 789, 791, 827, 835, 836, 843, 846, 853, 856, 889, 890, 891, 900, 901, 902, 909, 910, 911, 916, 917, 925, 926, 927, 935, 936, 937	وێنه
303	وه‌لات

ئ

218	ئاخا
-----------	------

ی

27, 159	یاخی
773, 777	یاد
103	یادداشت

ی

0, 1, 17, 655, 661, 710, 715, 742	ئاراس
0, 1, 17, 655, 661, 710, 715, 742	ئاراس حسۆ
17	ئاراس ئیلنجاغی
95	ئاری
43, 118, 141, 206, 245, 559, 890, 901, 910, 916, 926, 936	ئازا
46, 101, 118, 128, 138, 204	ئازاد
44, 56, 133, 159, 204, 209, 250	ئازادی
23	ئازیز
57, 64, 85, 101, 128, 173, 177, 207, 279, 467	ئازهریايجان

ی

57, 209	یاسا
---------------	------

ئ

286	ئاسان
272	ئاسته
119	ئاسمان
282	ئاسیا

ي

638, 643, 707	ياسين
---------------------	-------

ى

125, 729	ياسين سهردهشتى
----------------	----------------

ئ

21, 170, 231, 276	ئاشتى
127	ئاشتيوخواز
23, 61, 131, 272	ئاشكرا
21, 40, 44, 46, 64, 128, 150, 163, 167, 169, 174, 177, 186, 206, 241, 249, 261, 272, 289	ئاغا
186, 272	ئاغا پيتروس
134	ئاكار
131, 249	ئاكام
167	ئاكرى
17	ئاكو
17	ئاكو مارانى
57	ئاگا
21, 145	ئاگرى
130	ئالا
88	ئالتوون

62, 270	ئالمان
17, 22, 46, 56, 64, 132, 174, 179, 184, 230, 243, 270, 289	ئاماده
56, 127	ئامانج
272	ئامیدی
251	ئامیز
	ئانا 463
136, 142, 234.....	ئاهی
	ئاوا 98, 159, 207, 213, 231, 281
134, 193, 209, 286.....	ئاوات

ی

43	یاوهر
----------	-------

ئ

	ئایا 23, 60, 90, 95, 167, 208, 230, 289, 301, 459
95, 144	ئایین

ی

40, 467	یوسف
---------------	------

ی

633	یونانیة
-----------	---------

ئ

160	ئیداره
20, 27, 29, 32, 33, 35, 37, 40, 43, 45, 46, 51, 54, 55, 64, 72, 73, 75, 79, 84, 98, 104, 111, 116, 118, 128, 136, 137, 140, 143, ...	ئیران
144, 149, 153, 156, 158, 161, 163, 165, 169, 172, 173, 176, 177, 180, 196, 202, 204, 206, 211, 220, 222, 224, 227, 229, 233, 240, 241, 247, 249, 258, 267, 268, 289, 293, 299, 559, 889, 901, 910, 916, 925, 936	
274	ئیرهوان
20, 40, 55, 87, 100, 121, 183, 207, 214, 229, 251, 255, 269, 293.....	ئیستا
21, 25, 40, 69, 73, 79, 92, 95, 106, 111, 114, 115, 118, 124, 137, 140, 154, 158, 169, 229, 236, 241, 261, 286, 303, 401, 559, 768, 775, 882, 889, 890, 900, 901, 910, 916, 925, 926, 935, 936	ئیسماعیل
69, 98, 160, 775	ئیسماعیل خانی شکاک
241	ئیسماعیل محهمهه
241	ئیسماعیل محهمهه دهلی
25, 140, 559, 889, 900, 910, 916, 925, 935	ئیسماعیل ئاغای سمایی شیخ عوسمان ئهفهندی
303	ئیسماعیل ئاغای شکاک
241	ئیسماعیل ئیراهیم
	ئیل 271
93	ئیمان

290	ئیندرقاش
48	ئێواره
57	ئەبولقاسم لاهووتی کرماشانی
87, 103, 104	ئەحمەد تەقی
213	ئەحمەد شیربەگی
47	ئەحمەد ئاغا
85, 118	ئەحمەدی خانی
95, 118	ئەدا
204	ئەدەب
57, 86, 163, 207	ئەردەلان
21, 119	ئەژمار
20, 160, 170	ئەستۆ
60, 88, 241	ئەستەم
457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 974	ئەسەد رەشید
133	ئەشکەوت
95	ئەفسانە
129, 290	ئەفسەر
17	ئەفین
17	ئەفین تەیفوور

ی

213	یەکبوون
22, 32, 86, 121	یەکتی

ئ

17, 47, 61, 127, 213, 288, 463	ئەمیر
17	ئەمیر سیراجەدین
276	ئەمیری
291	ئەمیرئاباد
62, 121, 131, 145, 154, 206	ئەنجام
55, 84	ئەنوەر سۆلتانی
17	ئەوین
17	ئەوین کامەران

سه‌رچاوه‌کان

1. فه‌یسبووکی به‌رێز (موحیب مه‌هابادی)
2. historyofkurd.com.
3. bahzani.net
4. basnews
5. calameo.com
6. ckb.wikipedia.org
7. historyofkurd.com 22-09-2016
8. http://kovarabir.com
9. iqra.ahlamontada.com
10. kurdistanmedia.com
11. 2018-02-24 regaykurdistan.com
12. ronahi.net
13. Vikipedi
14. ys.chyadost.net
15. ئاماده‌کردنی کوردیپیدیا - هاوړی باخه‌وان
16. ئینستاگرامی به‌رێز (فه‌ره‌یدوون حه‌کیمزاده)
17. ئەم بابەتە بە‌تایبەتی له‌لایەن (رومیک سه‌رکیزیان) هه‌ له‌ رۆژی 2022-01-08 بۆ کوردیپیدیا نێردراوه
18. ئەم بابەتە بە‌تایبەتی له‌لایەن (نووسەر) هه‌ له‌ رۆژی 2023-07-15 بۆ کوردیپیدیا نێردراوه
19. ئەم به‌رهه‌مه‌ به‌تایبەتی بۆ کوردیپیدیا نه‌نێردراوه! پێشتر خاوه‌نه‌که‌ی یان لایه‌نی سییه‌م له‌ ئنته‌رنێت ب‌لاوی کردووه‌ته‌وه‌ و هاوکارانی کوردیپیدیاش ئه‌رشیفیان کردووه‌.
20. ئەم په‌رتووکه‌ به‌تایبەتی له‌لایەن (نووسەر) هه‌ له‌ رۆژی 2026-03-20 بۆ کوردیپیدیا نێردراوه
21. به‌شیک له‌ کتیی به‌نرخ‌ی عه‌مه‌ر خانی شکاک لاپه‌ره‌کانی 51 و 52 به‌ لیکۆلینه‌وه‌ی مامۆستا محه‌ممهد س‌ال‌ح قادری
22. په‌ندی پ‌یش‌ینان به‌ هۆنراوه
23. په‌یجی میژوو بۆ کورد
24. تۆره‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کان؛ (فه‌یسبووک؛ Tahir Qasimi). 2025-10-05
25. تۆره‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کان؛ ئینستاگرام؛ په‌یجی (muhib.mahabadi)
26. تۆره‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کان؛ فه‌یسبووک؛ (ئه‌ده‌هه‌م ش‌یخ‌ۆ) رۆژی 2025-07-21
27. تۆره‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کان؛ فه‌یسبووک؛ پار‌تی دیموکراسی و دادپه‌روه‌ری مه‌کته‌بی سه‌ره‌په‌رشتیاری گشتی P D D.06-10-2019
28. تۆره‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کان؛ فه‌یسبووک؛ په‌یجی (Kovan Sh Rêkani) رۆژی 2023-01-17
29. تۆره‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کان؛ فه‌یسبووک؛ په‌یجی (Muhib Mahabadi) 2025-11-04
30. تۆره‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کان؛ فه‌یسبووک؛ په‌یجی (سه‌رچ‌ل یونس) رۆژی 2023-04-02
31. تۆره‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کان؛ فه‌یسبووک؛ په‌یجی (موحیب مه‌هابادی) رۆژی 2023-05-01
32. تۆره‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کان؛ فه‌یسبووک؛ په‌یجی (میژوو بۆ کورد) رۆژی 2023-06-20
33. تۆره‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کان؛ فه‌یسبووک؛ په‌یجی (Hadi Azizi Bokani) رۆژی 2023-03-30
34. ته‌واوی که‌ناڵه‌کانی راگه‌یاندن- 2024-01-08

35. سه‌رچاوه‌ی تیکست: فه‌ژینبوکس
36. سه‌نته‌ری لیکۆلینه‌وه‌ی ئاینده‌پی (2017-09-12)
37. فه‌یسبووکی به‌رێز (موحیب مه‌هابادی)
38. فه‌یسبووکی قه‌یس قه‌ره‌داخی
39. مائه‌په‌ری 14-03-2024 (nishtmandialog.com)
40. مائه‌په‌ری 07-06-2016 historyofkurd.com
41. مائه‌په‌ری 19-08-2019 historyofkurd.com
42. مائه‌په‌ری 2022 (hawlati.co)
43. مائه‌په‌ری 02-02-2023 (knwe.org)
44. مائه‌په‌ری 2019-09-29 (kurdistanmedia.com)
45. مائه‌په‌ری 25-11-2021 (kurdistanukurd.com)
46. مائه‌په‌ری 01-07-2025 (kurdpress.net)
47. مائه‌په‌ری 14-12-2024 (kurdshop.net)
48. مائه‌په‌ری 21-10-2024 (kurdshop.net)
49. مائه‌په‌ری 21-01-2019 (peshmergekan.com)
50. مائه‌په‌ری 01-04-2021 (researchgate.net)
51. مائه‌په‌ری 23-06-2019 (rojpress.wordpress.com)
52. مائه‌په‌ری 24-09-2020 (rojpress.wordpress.com)
53. مائه‌په‌ری 17-07-2024 (Rudaw)
54. مائه‌په‌ری 05-09-2007 (ruwange.blogspot.com)
55. مائه‌په‌ری 13-05-2016 historyofkurd.com
56. مائه‌په‌ری 26-03-2017 historyofkurd.com
57. مائه‌په‌ری psk2006.org
58. مائه‌په‌ری زانیاری - 2024-08-07
59. مائه‌په‌ری فلیکه‌ر (sanbeiji)
60. مائه‌په‌ری روداوو - 2016-07-21
61. مائه‌په‌ری کوردشۆپ - 2023-07-19
62. مائه‌په‌ری کوردشۆپ - 2023-05-29
63. مائه‌په‌ری کوردشۆپ - 2023-05-30
64. مائه‌په‌ری 28-08-2021 (rachlaken.com)
65. مائه‌په‌ری 24-07-2016 (rojikurd.ne)
66. مائه‌په‌ری 10-12-2021 (xendan.org)
67. مائه‌په‌ری 09-03-2022 (journal.uor.edu.krd)
68. مائه‌په‌ری 12-03-2020 (rojpress.wordpress.com)
69. مائه‌په‌ری 23-12-2022 http://pydrojava.org/-
70. هه‌والنامه‌ی کتێب
71. کوردیپیدیا دُنیا نییه‌ که دروست سه‌رچاوه‌ی ئه‌م بابته‌ له‌ کوێه‌یه‌! یارمه‌تیمان بده‌ بۆ دۆزینه‌وه‌ی سه‌رچاوه‌که‌ی
72. ته‌واوی که‌ناڵه‌کانی راگه‌یانندن - 2024-01-08

- Malpera <https://www.rudaw.net/> - 14-10-2025.73
file:///C:/Users/sara_OneDrive/Desktop/Simko%20xan%20sikak[1].pdf.74
<https://ansiklopediyakurdistan.com>.75
<https://ciyaye-kurmenc.com/> - 27-06-2024.76
2024-07-08 /<https://kovarabir.com>.77
<https://kurdpa.net>.78
<https://kurdshop.net/> - 03-01-2024.79
<https://kurdshop.net/> - 05-03-2024.80
<https://kurdshop.net/> - 11-12-2023.81
<https://kurdshop.net/> - 18-12-2023.82
<https://www.rudaw.net>.83
<https://www.xelat.org>.84
Ji aliyê Kurdipedia ve hatiye amadekirin - Aras Hiso.85
Malpera <https://www.rudaw.net/> - 14-10-2025.86
nubihar.com.87
88. ئەم وێنەیه به‌تایبه‌تی له‌لایه‌ن (Serkyziyan) هه‌و له‌ رۆژی 2022-07-09 بۆ کوردیپیدیا نێردراوه
89. مۆق <https://rewanbej.com/> - 17-02-2023
90. مۆق <https://rewanbej.com/> - 19-01-2023
91. هۆرگه‌لنای کوردیپیدیا - ئەسه‌د ره‌شید
92. (Websitejstor.org) 2010
93. 2023-08-02 academia.edu
94. dspace.library.uvic.ca 31-08-2017
95. kurdshop.net 17-06-2023
96. Social Media; Facebook; Page (Muna Yakus); 10-03-2026
97. Website 1library.net
98. Website academia.edu. 2006
99. Website historyofkurd.com
100. Website historyofkurd.com 27-02-2022
101. Website kurdshop.net 11-07-2024
102. Website kurdshop.net.01-08-2024
103. Website link.springer.com
104. Website link.springer.com 2003
105. Website rojhelat.info 21-07-2025
106. Website searchworks.stanford.edu 2023
107. Website web.archive.org
108. Websitelink.springer.com
109. تۆره‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کان؛ فه‌یسبووک؛ په‌یجی (Romik Sarkezinaz) رۆژی 2024-03-09
110. Wikipédia
111. Website web.archive.org

112. editor@al-adab.com
113. algardenia.com 05-01-2023
114. https://akhbaar.org/ - 25-03-2024
115. https://ciyaye-kurmenc.com/ - 27-06-2024
116. https://ciyaye-kurmenc.com/- 23-04-2023
117. /https://ronahi.net
118. iqra.ahlamontada.com
119. medaratkurd.com
120. scribd.com
121. www.ahewar.org
122. إعداد کوردیپیدیا - هژار کاملا
123. التواصل الاجتماعي فيسبوك
124. التواصل الاجتماعي فيسبوك؛ الصفحة (Beshir Shekhee) ؛ تاريخ 2026-06-07
125. التواصل الاجتماعي فيسبوك؛ الصفحة (Dîroka Kurdî Kurdish History) 23-07-2019
126. التواصل الاجتماعي فيسبوك؛ الصفحة (Kurdi Mardinli) -28-07-2026
127. التواصل الاجتماعي فيسبوك؛ الصفحة (Muna Yaku) ؛ 2026-03-10
128. التواصل الاجتماعي فيسبوك؛ الصفحة (اکرم محمد) ؛ تاريخ 2026-06-10
129. التواصل الاجتماعي فيسبوك؛ الصفحة (اکرم محمد) ؛ تاريخ 2026-07-14
130. التواصل الاجتماعي فيسبوك؛ الصفحة (اکرم محمد) ؛ تاريخ 2026-07-17
131. التواصل الاجتماعي فيسبوك؛ الصفحة (تأريخ الكرد و حضارة كردستان) ؛ 2024-11-23
132. التواصل الاجتماعي فيسبوك؛ الصفحة (تاريخ كورد و حضارة كوردستان) ؛ تاريخ 02-26-2021
133. التواصل الاجتماعي فيسبوك؛ الصفحة (مجلة الحوار) 2017-10-13
134. موقع (ahewar.org) 30-06-2019
135. موقع (altaakhi.net) 17-04-2024
136. موقع (kurdistanpost.nu) 02-11-2013
137. موقع (kurd-online.com) 08-09-2025
138. موقع (rojnews.news) 30-06-2025
139. موقع (welateme.net) 26-10-2009
140. موقع alrased.net
141. موقع djhr.uodiyala.edu.iq
142. موقع mufakerhur.org
143. موقع noor-book.com
144. موقع (alawset.net) 11-10-2020
145. این مقاله توسط (سیروان خسرو زاده) در تاریخ 2026-01-05 برای کوردیپیدیا ارسال شده است.
146. ترجمه‌ی کوردیپیدیا - سارا سهردار
147. مالبه‌ری ویکی پدیا
148. وب سایت (منتدی اقرا آالثقافی)

149. وب سایت ketabnak.com
150. وب سایت ویکی پدیا
151. وب سایت journals.araku.ac.ir
152. وه‌رگێڕانی کوردیپیدیا - سارا سه‌ردار
153. کوردیپیدیا د‌ل‌ن‌یا نیه که دروست سه‌رچاوه‌ی ئەم باب‌ه‌ته له کوێهیه! یارمه‌تی‌مان بده بۆ د‌ۆ‌زینه‌وه‌ی سه‌رچاوه‌که‌ی
154. <https://akademiasumeria.com>
155. <https://atamdergi.gov.tr>
156. <https://belleten.gov.tr>
157. <https://dergipark.org.tr>
158. [/https://freetyubedownloader.com/tr](https://freetyubedownloader.com/tr)
159. <https://tr.boell.org>
160. <https://www.academia.edu>
161. <https://www.bitlishaber13.net>
162. <https://www.hdp.org.tr>
163. <https://www.historystudies.net>
164. <https://www.kurdolojiakademi.net>
165. <https://www.researchgate.net>
166. <https://www.rudaw.net>
167. <https://www.turkiyearastirmalari.org>
168. Wikipedia
169. Wikipedia
170. Wikipedia
171. Vikipediya
172. Wikipédia
173. Viquipèdia

ئهم بايندهره، سه ره نه نجامی کاری بهردهوامی چه ند ساله ی
ئه رشیفوانانی کوردیپیدیا یه. به بلا و کردنه وه ی ئهم به ره ه مه
کوردیپیدیا هیچ ده سته و تێکی ماددی پهیداناکات. تکیه له کاتی
سوود وهرگرتن له بايندهره له تۆژینه وه و نووسینه کانتاندا، ئاماژه به
ناوی ئهم بايندهره، ژماره ی وه شان، سالی ده رچوون و کوردیپیدیا
بکه ن.

This binder is the result of several years of continuous work by Kurdipedia archivists. Kurdipedia will not receive any material gain from the publication of this work. Please mention the name of this binder, version number, year of publication and Kurdipedia when using this binder in your research and writings.

kurdipedia.org

contact@kurdipedia.org

کوردیپیدیا، پرزانیاریترین سه رچاوه ی کوردیه.

2008-2026

